:::LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE:::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

1 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2353

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՆ ՓԱՌՔԵՐԸ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

Քիչ անդին պիտի կարդաք լուր մը, Ռումանիոյ Թուրքերու տեղաւորման մասին։

Քէմալական գործիչ մը, Ապիտին Տավէր, հին փառքերը վերյիշելով, կ'առաջարկէ Ռումանիոյ Թուրքերը տեղաւորել Թրակիոյ մէջ։

— « Պէտք է համաձայնիլ ռումանական կառավարութեան հետ եւ ծրագրուած ձեւով Թուրքիա բերել մեր ազգակիցները։ Եթէ այսպէս 50-60 հոգի պարբերաբար բերուին եւ Արեւելեան Նահանգները դրկուին, որ եւ է օգուտ չենք կրնար ապահովել։ Այդ գաղթականները կը հային Արեւելեան Նահանգներուն մէջ որոնք տակաւին զուրկ են Դանուբի քաղաքակիրթ եւ չեն վիճակէն։ Մեր կարծիքով, Տէլի Օրմանի Թուրքերը Թրակիա տեղաւորելու է։ Այդ շրջանի մէջ մէկուկէս միլիոն նոր անձեր շատ հանգիստ կրնան տեղաւորուիլ։

Աչքեր կան տնկուած Թրակիոյ վրայ, որ Եւրոպայի մէջ մեր ձեռքը մնացած վերջին հողամասն է։ Հետեւաբար սախպուած ենք զօրացնել զայն։ Իսկ ամէնէն մեծ ուժը բնակչութիւնն է »։

Ինչպէս այս տեղեկութիւնն ալ կը հաստատէ, ներգաղթը հրատապ խնդիր դարձած է Թուրքիոյ համար։

Արդէն իսկ Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնուած է օրինագիծ մը։ Կառավարութիւնը կը պահանջէ որ առաջ քուէարկել զայն, նախապէս յանձնելով ազգային պաշտպանութեան, տնտեսական, ելմտական, արտաքին եւ ելմտացոյցի յանձնաժողովներու քննութեան։

Մինչ այս մինչ այն, Տաճրուճայէն կարաւաններ կը հասնին Թուրքիա։ Անցեալ շաբթու հասած են 536 գաղթականներ, որոնց 25ը Պոլիս պիտի մնան, յայտնած ըլլալով թէ որ եւ է օժանդակութիւն չեն սպասեր կառավարութենէն։ Միւսները ղրկուած են Մերսին, Ատանա փոխադրուելու համար։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ մանաւոր ծրագիր մը կազմուած է, աստիճանաբար փոխադրելու համար Տաճրուճայի 100 հազար գաղթականները, որոնց 50,000ը Թուրք են, իսկ 50,000ը Թաթար։

Այս ձեռնարկին գլուխը անցած է Պուքրէշի Թուրք դեսպանը, գրագէտ եւ Թունդ քէմալական Համտուլլահ Սուպհին։

Համաձայն ծրագրի մը, փոխադրութիւնը պիտի լրանայ երեք տարիէն (տարեկան 30,000 հոգի)։ Կառավարութիւնը խոստացած է տրամադրել հող, լծկան, սերմնցու եւ մեքենաներ։

Ամէն պարագայի մէջ, Էնկիւրին այլ եւս չուզեր յետաձգել ներգաղթը, եւ օրէնքը քուէարկել տալով, լայն վարկ պիտի բանայ, անոր ընթացք տալու համար։

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ Ապիտին Տավէրի առաջարկը՝ գաղթականները Թրակիա փոխադրելու մասին։

Թուրք հրապարակագիրը ինք չի ծածկեր իր միտքը,— կապուած միայն եւրոպական ցամաքամասին։

Առաջարկելով մէկ ու կէս միլիոն Թուրք տեղաւորել Թրակիոյ մէջ, ան կ'ուզէ կազմել « երկաթեայ պատնէշ մը », քանի որ «աչքեր կան տնկուած այդ երկրամասին վրայ»։

Այդ աչքերուն առաջինը պուլկարականն է, որ եթէ ոչ Միտիա-Էնոս գիծը, գոնէ Էտիրնէի նահանգը իր ժառանգութիւնը կը նկատէ։

Այս պահանջը յատկապէս չնշմարուեցաւ վերջերս, երբ Թուրքիա եւ Յունաստան ամրապնդեցին իրենց զինակցութեան ուխտը, փոխադարձաբար երաշխաւորելով հողերու ամբողջականութեան պահպանումը։

Ծարժման գլուխը կը գտնուի » Թրակիա » կազմակերպութիւնը, որ իր վերջին համագումարին մէջ յատուկ բանաձեւ մը քուէարկեց, պահանջելով դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւ Միտիա-Էնոս գիծը։

Անշուշտ կառավարութիւնը կը զգուշանայ այս ծայրայեղութիւններէն։ Ան ստիպուած է համակերպիլ հաստատուած գոյավիճակին։

Անցեալ շաբթու տաք վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան խորհրդարանին մէջ, մանաւանդ Թուրքեւհելլէն ուխտին դէմ, եւ վարչապետը հարկադրուեցաւ խոհեմութեան քարոզ կարդալ։

Եւ սակայն, Թուրքերը հանգիստ չեն։

Կրնայի՞ն ըլլալ, եր, ոչ միայն ամէն կողմէ կ'արծարծուի դաշնագիրներու վերաքննութեան հարցը, այլ եւ անկարելին կը փորձուի, մերձեցում հաստատելու համար Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։

Էնկիւրին անապարեց ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել նաեւ Պելկրատի հետ, Նոյեմբեր 27ին։

Արդ, այս դաշնագիրները այնքան արժէք ունին որքան միւսները։ Կա՛մ բոլորը մէկ պիտի ծառայեն « խաղաղութիւնը ամրապնդելու », նուիրագործելով անհնարին անարդարութիւններ, զառանցնելով պարտեալներն ու իրաւազուրկները, եւ կամ պիտի փլին իրարու ետեւէ, ճակատագրական պահու մը։

Ուրեմն, պէտք է արթուն կենալ եւ պատրաստ,— ըսել կ'ուզէ «Ճիւմհուրիյէթ», իր աշխատակցին բերնով։ Պէտք է ժողովուրդ համախմբել, դիմադրելու համար անակնկալներուն։

Այս մտահոգութիւնը միեւնոյն ատեն կ'ապացուցանէ թէ՝ Թուրքերը իրենք ալ շատ վստահ չեն «արեւելեան նահանգներ»ու ապահովութեան մասին։

Ջէ՞ որ այդ նահանգները տակաւին զուրկ են «Դանուբի քաղաքակիրթ եւ չեն վիճակէն»։

Այս բացատրութիւնը հազիւ գաղափար կուտայ «արեւելեան նահանգներ»ու իրական կացութեան մասին։ Բայց եւ այնպէս խոստովանութիւն մըն է որ շատ բան կ'ապացուցանէ։

Շ.

ԽՌՈՎԱՅՈՅՑ ՎԻՃԱԿ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԲՈՒՌՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԱՐԳԵԼՔԻ ԿԸ ՀԱՆԴԻՊԻ

Պէյրութի վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (23 Նոյ.)—

Այսօր, երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին երեսփոխանական ժողովը գումարուեցաւ նախագահութեամբ Ն. Վ. Սուպհի պէյ Պէրէքէթի։

Հազիւ ժողովը բացուած ազգայնական երեսփոխաններէն Ջէքի պէյ խաթիպ պահանջեց որ կրթական նախարար Սէլիմ պէյ Ճամպէքի հրաժարման պատճառները պարզուին ժողովին։ Անպատասխան կը մնայ Ջէքի պէյ խաթիպի պահանջքը եւ նախագահը կը հրամայէ քարտուղարին՝ կարդալ Հալէպէն ընտացուած հեռագիրները, որոնց համաձայն, երեսփոխանական ժողովէն կը խնդրուէր չվաւերացնել դաշնագիրը։ Հանրապետութեան նախագահին հասցէին յորձակողական հեռագիրները չկարդացուեցան։

Ազգայնական երեսփոխաններէն Զիչէքի, խօսքը ուղղելով նախագահին հարցուց.

— Արդեօք այդ հեռագիրներուն մէջ դաշնագիրը հաստատել ուզող հեռագիր մը կա՞յ։

— Վալլահի չկայ, չտեսայ, կը պատասխանէ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ։

Այս միջոցին սկսաւ արդէն իրարանցումը, ազգայնական երեսփոխանները միաբերան կը պահանջէին դաշնագրի քննութիւնը առաջին անգամ։ Շաքիր Նէյմէթ պէյ եւ միւս նախարարները եսկառակեցան այդ պահանջին եւ յայտնեցին թէ պատրաստ չեն ներկայացնելու համար դաշնագիրը։ Վէճը սաստիկ եղաւ նախարարներու եւ երեսփոխաններու միջեւ։ Շաքիր Նէյմէթ պէյ կը պնդէր թէ իրենց կնքած դաշնագիրը Իրագի դաշնագրէն աւելի նպաստաւոր է եւ անկախութիւնը մէկէն չստացուիր, կամաց կամաց ժողովուրդները կը տիրանան իրենց ազգային ձգտումներուն։ Աղմուկը հասաւ գագաթնակէտին եւ անկարելի դարձաւ շարունակել ժողովը։ Նախագահը ի զուր կը փորձէր կարգի եւ խաղաղութեան հրաւիրել երեսփոխանները։ Շաքիր պէյ պահանջեց ժողովի յետաձգումը, սակայն մերժուեցաւ։

Մարզպանի պատուիրակ Գ. Վէպէր այդ միջոցին ներս մտաւ քովի սենեակէն։ Ճէմիլ Մէրտէմ պէյ խսկոյն բեր բարձրացաւ եւ հարցուց երեսփոխաններուն

— Հիմա՞յ կ'ուզէք քննել դաշնագիրը թէ՝ ուրիշ ժողովի միջոցին։

Երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը հիմայ կ'ուզենք պատասխանեցին։ Իսկ նախարարները կը շարունակէին եսկառակիլ։ Ճէմիլ պէյ 46 երեսփոխաններու կողմէ ստորագրուած պաշտօնաթուղթ մը կարդաց, որով կը մերժուէր դաշնագիրը, զայն նկատելով վնասակար երկրին և ժողովուրդին շահերուն։ Գ. Վէպէր կ'ուզէր լռեցնել Ճէմիլ Մէրտէմ պէյը եւ յառաջացաւ դէպի բեմ։ Կը պոռային երեսփոխանները։ Գ. Վէպէր թուղթ մը հանեց, եւ փորձեց կարդալ, սակայն չկրցաւ, որովհետեւ երեսփոխանները կ'աղմկէին շարունակ եւ անկարելի կը դարձնէին։

Պատուիրակը ի վերջոյ կարդաց այդ թուղթը, որով, 116րդ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն մարզպանը չորս օր կը յետաձգէ ժողովը։

Ժողովը ցրուեցաւ մեծ ցոյցերու եւ վիվլուկներու մէջ։ Անմիջապէս ազգայնականները հրապարակ հանեցին պաշտօնական յայտարարութիւն մը, որով կը յայտնէին թէ դաշնագիրը մերժուած է ժողովէն։ Կիներու բազմութիւններ նախարարներու ինքնաշարժները խուժելով, սկսան քարեր նետել։ Նոյնիսկ անոնք կը յառաջանային Հանրապետութեան նախագահին բնակարանը, երբ ոստիկանական ուժեր արգիլեցին։ Մինչեւ իրիկուան ցոյցեր եղան եւ սիփահի զինուորներ եւ ոստիկաններ հսկեցին կարգապահութեան։

Ազգայնական շրջանակները անսահման ուրախութեան եւ երճուանքի մէջ են եւ ամէն տեղ կը յայտարարեն թէ դաշնագիրը մերժուած է 46 երեսփոխաններու մեծամասնութեամբ։

Այս ցոյցերու միջոցին ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած են համայնավարները եւ Համիտիէ թաղին մէջ ռումբ մը պայթեցուցած, խռովութիւնները սաստկացնելու նպատակաւ։ Մարդ մը վիրաւորուած է այդ միջոցին։ Մինչեւ ժամը չորս ու կէս, նախարարները իրենց տուներէն դուրս չելան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԹՐԱԿԻԱ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Ապիտին Տավէր պէյ կը գրէ « Ճիւմհուրիյէթ »ի մէջ (25 Նոյ.)։—

Թերթերը գրեցին թէ Ռումանիոյ Թուրքերը հոս կը գաղթեն եւ արեւելեան նահանգները կը ղրկուին։ Անոնք թոռներն են մեր հերոս նախնիներուն որոնք դարերով իրենց արիւնը խառնեցին Դանուբի ջուրերուն։

Քանի մը տարի առաջ այցելեցի նշանաւոր Սիլիսթրէն, զոր երգած է Նամըգ Քէմալ։ Հակառակ անոր որ կէս դարէ աւելի կը գտնուին օտար լուծի տակ, այդ տեղի Թուրքերը մազաչափ չէին կորսնցուցած իրենց թրքութիւնը։ Իրենց տմմար քաղաքականութեամբ, Սուլթանները եթէ Եմէնի, Հիճազի եւ Ասիրի անապատներուն մէջ կոտորել չտային Ռումէլիի այս Թուրքերը, անոնց առաջ ուսերուն կռթնելով, Թուրքիա թերեւս այսօր ալ գտնուէր Դանուբի եզերքը։

Ինչպէս որ 800,000 Ալպանները յաջողեցան անկախ պետութիւն մը կազմել, շատ լաւ կարելի էր Տէլի Օրմանի պետութիւն մը կազմել մէկուկէս միլիոն հոգիով։ Բայց Եւրոպա, որ Էսթոնիա, Լէթոնիա եւ Լիթուանիա անունով շարք մը մանր պետութիւններ կազմած է եւ նոյն իսկ Տանցիկ քաղաքը ազատ դարձուցած է, նոյն իրաւունքը չի տար մէկուկէս միլիոն զօրաւոր Թուրքերու։ Որովհետեւ Եւրոպա թշնամի է Թուրքին, եւ անոր ամենամեծ փափաքն է Թուրքը նետել Եւրոպայէն։

Այսպէս, Ֆրանս. սպայակոյտի հազարապետ Լարշէ, « Մեծ պատերազմին մէջ Թուրքը » վերնագրով իր մեծ գիրքին մէջ կ'ըսէ. « Անգլիա 1919ին Թուրքիոյ մէջ յամառօրէն կը հետապնդէր իր ծրագիրը, որ էր Անատոլուն բաժնել, Նեղուցները միջազգայնացնելով դնել այնպիսի վիճակի մը մէջ որ անգլ. ազդեցութիւնը գերիշխան ըլլայ հոն, եւ Թուրքը իր բոլոր բեռներով դուրս նետել Եւրոպայէն »։

Բայց Ռումանիոյ Թուրքերուն վերադառնանք։ Անոնցմով երկաթէ պատուէններ պիտի շահինք։ Միայն թէ պատահական ըլլալու չէ ներգաղթը։ Պէտք է համաձայնինք ռումէն կառավարութեան հետ եւ ծրագրուած ձեւով Թուրքիա բերենք մեր ազգակիցները։ Եթէ այսպէս 50 – 60 հոգի մերթ ընդ մերթ բերուին եւ Արեւելեան Նահանգները ղրկուին, որ և է օգուտ չենք կրնար ապահովել։ Այդ գաղթականները կը հային Արեւելեան նահանգներուն մէջ որոնք տակաւին զուրկ են Դանուբի քաղաքակիրթ եւ չեն վիճակէն։

Մեր կարծիքով, Տէլի Օրմանի Թուրքերը Թրակիա տեղաւորելու է։ Այդ շրջանին մէջ մէկուկէս միլիոն նոր անձեր շատ հանգիստ կրնան տեղաւորուիլ։

Աչքեր կան տնկուած Թրակիոյ վրայ, որ Եւրոպայի մէջ մեր ձեռքը մնացած վերջին հողամասն է։ Հետեւաբար ստիպուած ենք զօրացնել զայն։ Իսկ ամէնէն մեծ ուժը՝ բնակչութիւնն է։

Ասորիներու խնդիրը Լորտերու ժողովին մէջ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԹԷ « Ո՛Ր ԵՒ Է ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՆՁՆԱԾ ՉԵՆ »

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր հարցապնդում մը տեղի ունեցաւ Լորտերու ժողովին մէջ, Միջագետքի Ասորիներու կացութեան մասին։ Քէնթրպըրիի արքեպիսկոպոսը յիշելով Ասորիներու պատմական անցեալը, վեր հանեց անոնց մատուցած թանկագին ծառայութիւնները մեծ պատերազմի շրջանին եւ Անգլիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները։ « 1930ին, Ասորիները բնականօրէն զարմանքի եւ երկիւղի մատնուեցան, անգլեւիրաքեան դաշնագրէն, որով այս երկիրը կը հրաժարէր հոգատարութենէն եւ Իրաքի թագաւորութիւնը կը դառնար անկախ եւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Կը կարծուէր թէ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան համար երաշխաւորութիւններ ապահովել կ'ինար Ազգերու Դաշնակցութեան։ Բայց եւ այնպէս, Ասորիները խորապէս յուսախաբ եղան, տեսնելով որ իրենց առանձնայատուկ վիճակի մասին տրամադրութիւն չկայ անգլեւիրաքեան դաշնագրին մէջ »։

Արքեպիսկոպոսը այս առթիւ պարզելով անցեալ օգոստոսի դէպքերը եւ նոր խրողութիւններ, իր տեսակցութիւնը Ասորիներու պատրիարք Մար Շիմունի հետ, պատասխանատու հռչակեց բրիտանական կառավարութիւնը։ « Իրագեկներ կը հաւաստեն թէ Իրաքի Ասորիներուն կէսը կ'ուզէ հեռանալ այդ երկրէն. ուրիշներու կարծիքով աւելի բազմաթիւ Ասորիներ պիտի հեռանան, եթէ ազատ ձգուին եւ կարենան տեղաւորուիլ։ Ո՞ւր կարելի է գտնել երկիր մը որ ընդունի 20—30,000 նոր ժողովուրդ եւ պատսպարէ զանոնք, լեռնաբնակ ժողովուրդի մը յարմար պայմաններով։ Կ'իմանամ թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Պրազիլիոյ կառավարութեան հետ որ տրամադրելի հողեր ունի այդպիսի ներգաղթի մը համար։ Այդ գործը շատ խոշոր ծախքեր կը պահանջէ եւ կը յուսամ թէ բրիտանական կառավարութիւնը վարկ մը պիտի յատկացնէ »։

Արքեպիսկոպոսէն յետոյ խօսք առաւ Լորտ Նոէլ Պըքսթըն, դիտել տալով թէ այս հարցին մէջ վտանգուած է Մեծն Բրիտանիոյ բարի համբաւը, եթէ ապահովութիւններ ձեռք չառնուին մնացեալ Ասորիներուն համար։ Լորտ Լիթթըն եւս ծանրացաւ բրիտանական կառավարութեան բարոյական պատասխանատուութեան վրայ, յիշելով թէ Ասորիները Անգլիոյ կողքին կռուեցան եւ ահագին զոհողութիւններ կրեցին։

Կառավարութեան կողմէ պատասխանեց Լորտ Հէյլշըմ, պատերազմական նախարարը, յայտարարելով թէ Մեծն Բրիտանիա որ եւ է առնչութիւն չունի պատերազմին մասնակցող Ասորիներու հետ։ « Երբ Ռուսերը 1917ին քաշուեցան, Անգլիա Ասորիները փրկեց անխուսափելի կործանումէն։ Բոլորովին անճիշդ է ըսել թէ այս երկիրը որ եւ է անիրաւութիւն գործած է այդ ժողովուրդին հանդէպ։ Բրիտանական կառավարութիւնը ամէն ջանք թափեց օգնելու համար Ասորիներուն, փորձելով զանոնք վերահաստատել այն հողին վրայ ուր կը գտնուէին պատերազմէն առաջ, կամ, եթէ այդ անկարելի է, ուրիշ յարմար երկրի մը մէջ »։

Նախարարը յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ հոգատարութեան պայմաններու, անգլեւիրաքեան դաշնագրին, անցեալ ամրան դէպքերու մասին, եւ դատապարտելով հանդերձ կատարուած խժդժութիւնները, յանցաւոր հանեց նաեւ Ասորիները որոնք զինեալ յարձակում գործած էին Իրաքի զօրքին վրայ։ Գալով տեղաւորման ծախքերուն, նախարարը յայտնեց թէ այդ հոգը կ'իյնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն ծախքերուն մէկ չորրորդը կը կրէ Մեծն Բրիտանիա, հետեւաբար կարելի չէ նոր զոհողութիւններ ընել…

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ՍՈՔՈԼ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՄՈՒԼՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակցին ծանօթ յօդուածաշարքն այս մասը յապաղած է կամէ ակայս պատճառաւ։

Մինչեւ հիմա յիշուած պատկառելի միջոցներուն քով առանձին բաժին մը կը կազմէ ու անտեսանելի պարագայ մըն է Սոքոլ մամուլ-գրականութիւնը։ Կեդրոնական կենդանի խօսքին ու շարժումին մշակած ուղղուածքը կը լրացնէ տպուած թուղթը, որ կը հասնի ամէնուրեք։ Ու խօսքին յարատեւ ներգործութիւնը իրականացնելու այդ ներգործումը իրապէս ծառայեց իր նպատակին՝ Սոքոլ մամուլ-գրականութիւնը կը կոչուի ու կը գործէ բազմահազարաւոր հատորներով, տարբերակներով ու լրագիրներով, ամէն կողմ, կուսակցական, կազմակերպական, ազատ, ու կրցած է ամէնէն մեծ ու լայն խորքին մէջ թափանցել, ամէնուր ու ամէն հաւասարապէս գործելով ու աշխատելով ազատագրական ու ստեղծագործական ներդաշնակ աշխատութեան։ Այսպէս է որ, երբ Սոքոլ անդամ մը կամ ուրիշ մը յանձնարարելով ընթացքի մէջ կը գտնուի, այդ յանձնարարութիւնը հասնելէն առաջ գրաւոր թուղթը, գրականութիւնը, գրքոյկը, թերթը, յատկապէս Սոքոլին գործունէութեան մասին ու պաշտօնը կը ցուցադրէ ամէն կողմ, ամէն մեծ ու փոքր քաղաքին մէջ, ամէն մարդու տրամադրելով ամէնուրեք ու ամէն հանգամանքի մէջ անհրաժեշտ ու կենսական գործիքը։

Սոքոլը ամէն տեղ մարդ է։ Ամէն հասարակական աշխատութեան մէջ եր գործը, գիտնականութիւնը, իմաստասիրութիւնը, պատմութիւնը, ֆիզիկական դաստիարակութիւնը, եւ այլն եւ այլն։

Այս շարժումին դէմ իր պայքարին մէջ Սոքոլ մամուլը անյաղթ է, անխոնջ։ Մեր մէջ, ըստ ինքեան զինուոր ամէնէն վճռական, ամէնէն տոկուն ու հաւատարիմ գործիչն է, հասարակական կեանքին ներկայացուցիչն է, ինչպէս Սոքոլին ոգին կը ներկայացնէ։ Սոքոլ մամուլ մը ամէն մարդու համար մեծ է։ Սոքոլ կազմակերպութեան նաեւ անհատներուն համար առաջնորդ ու անբաժանելի մնալու պատրաստուած է պարտաւոր հասարակական կեանք ունեցող այն ինչ կամ այնինչ անձին՝ որ մէկ թերթին մէջ հերոս ու մեծ մարդ է, նոյն լուրով ուրիշ թերթի մը մէջ մատնիչ, դաւաճան, վնասակար։

Մեծ է տարողութիւնը սոքոլական տպուած խօսքին։ Հետեւեալ ձեւով խմբաւորում մը լաւագոյն կերպով պիտի կրնայ գաղափար տալ անոր մասին.—

ա. Սոքոլական պաշտօնական մամուլ եւ գրականութիւն.

բ. Սոքոլական անպաշտօն գրականութիւն.

գ. Սոքոլական գրականութիւն Սոքոլէն դուրս։

ա. Այս խումբին մէջ է ամբողջութիւնը այն թերթերուն, գիրքերուն, հրատարակութեանց, որոնք կը կատարուին սոքոլական համայնքին, սոքոլական ժուպաններուն, սոքոլական միութեանց պանապան պաշտօնական օրկաններուն, մարմիններուն, խորհուրդներուն կողմէ։ Աւելորդ է մանրամասնել թէ ինչքան շատ են անոնք։ Ընթերցողը կրնայ մտապատկեր մը չինել՝ երեւակայելով համայնք մը, մեծ ընտանիք մը, որ 622.000 շունչ կը հաշուէ, իբր ամէն ձեռնարկի, ամէնօրեայ կեանքի մասնակից ու գործօն անդամ, ըստ 1932ի վիճակագրութեան։ Այսպիսի հաւաքականութիւն մը ունի իր ներքին կազմակերպութեան խնդիրները, իր մարզանքի ու կարգապահութեան հարցերը, իր արտաքին յարաբերութիւնները, իր շէնքերն ու մարզարանները, իր ինչքն ու գործիքները, գրադարանները, պլրոցները, որոնք բոլորը ամէն օր կը քալեն կեանքին հետ։ Սոքոլական գաղափարականը նոր նոր խնդիրներու դէմ յանդիման կը գտնուի։ Հաւաքին ներսը կեանքը կը բարախէ, մէկ անդամը կը թերանայ, միւսը կը զեղծանի. դուրսէն՝ համայնքի շահերուն դէմ յարձակում կամ ոտնձգութիւն կ'ըլլայ, սեփական պետութեան շահերը կը վտանգուին, եւն. եւն.։

Սոքոլական համայնքն ունի իր կեդրոնական հրատարակչականը։ Փրակայի մէջ, համայնքին կեդրոնը՝ Թիրշի տունը։ Տպագիր, կանոնագիր, հրահանգ, պլակաթ չեն միայն որ լոյս աշխարհ կուգան հոնկէ, այլ եւ բազմաթիւ հանդէսներ, գիրքեր, գրքոյկներ, եւ այլն։

Կեդրոնական հրատարակչականէն զատ սոքոլական ժուպանները մեծ մասամբ՝ ունին առանձին հրատարակչական։ Անկարելի է թուել այն բոլորը՝ որ սոքոլական պաշտօնական մամուլն ու գրականութիւնը կը կազմեն։ Բայց ևս հարեւանցի յիշատակումը կրնայ գաղափար տալ թէ գործը կը տարուի սիստեմի վերածուած ձեւով մը։ Հանդէսներու մէջ ամէնէն պաշտօնականն է «Սոքոլսքի Վիեսթնիք» (Սոքոլական Լրաբեր)։ Բերանն է համայնքի Կեդրոնական Վարչութեան։ Իր պարունակութիւնը կազմակերպական ու վարչական խնդիրներու հետ միասին կապ ունի. անուանում, պաշտօնանկութիւն, պատիժ, վճարում, վարչական նորութիւններ, սոքոլական կեանքի տեղեկատուութիւն եւ այլն։ Անոր քովն է վեր՝ շատ թիւով ժուպաններ ունին իրենց տեղական «Լրաբերը»։ Մեծ միութիւններէն շատերն իսկ ի վիճակի եղած են ունենալու իրենց միութեան «Լրաբեր»ը, աւելի կենսունակ ու աւելի հաղորդ պահելու համար անդամներու համեմատաբար հոծ զանգուած մը։ Այսպիսի հոծ միութեանց համար իր պատկանած ժուպային լրաբերը հեռու պիտի ըլլար անմիջական բաւարարութիւն տալէ։

Դարձեալ համայնքին հրատարակութիւններն են. «Ցվիչիթել» (Մարզիչ)։ Այս հանդէսը նուիրուած է այրերու մարզանքի հարցերուն, նաեւ այր մարզիչներու պաշտօնին ու զարգացումին կապուած ուսումնասիրութեանց։

«Ցվիչիթելքա» (Կին Մարզիչ), որ կնոջական մարզանքի խնդիրներուն՝ եւ կին մարզիչներու դերին, զարգացումին կապուած է։

Սոքոլ մը համար սակայն ամէնէն ուշագրաւն է «Սոքոլ» ամսաթերթը, նուիրուած սոքոլական գաղափարականին, անոր սկզբունքներուն, նպատակներուն, ուրեմն զուտ տեսական գիտական հանդէս։ Հոն է որ գործը՝ իբր ամբողջութիւն՝ ի յայտ կուգայ. հոն է որ կարելի է հետեւիլ քննադատութեանց, մտահոգութեանց, ձգտումներու, եւն եւն։

Սոքոլական համայնքը կը հրատարակէ նաեւ «Ճառ» (Պայծառութիւն, լոյս = clarté) անուն հանդէսը, իբր բացառաբար ընտանիքին ներս ընթերցման յատկացուած ամսագիր։

Դպրոցական տղոց համար կը հրատարակուին «Վոքրիչեկ» (Ծառութիւն) եւ «Սոքոլսքի Պէթէսթ» (Սոքոլական Հաւաքոյթներ)։ Այս վերջինը մանաւանդ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներուն համար։

Փոքր տղոց յատուկ է պատկերազարդ «Սոքոլիք» (սոքոլիկ = փոքրիկ սոքոլ), աղջկանց ու կիներուն՝ «Սոքոլիցէ» (կին, աղջիկ սոքոլ)։

Մտաւոր մշակման յատուկ, այդ գործին լծուած դաստիարակիչներուն իբր ուղեցոյց՝ «Վզդելավաթել» (դաստիարակիչ, կրթիչ)։ Ասոնց քով, միութենէ միութիւն, ժուպայէ ժուպա, մրցումներ, արշաւներ, մարզանքներ, տեղական ալէթներ, մարզահանդէսներ ներկայացնող պատկերազարդ հաւաքածոյ մը կը հրատարակուի ամէն ամիս կանոնաւորաբար Ֆրանսական Vu հանդէսին պէս, «Սոքոլական տեղեկատու պատկերներով»։

Ամերիկայի չեխոսլովաք գաղութին Սոքոլը՝ որ մեծ դեր խաղաց պատերազմի տաեն՝ ունի նման «Լրաբեր» չեխերէն եւ անգլերէն լեզուներով, նորահաս սերունդին համար, որ տեղւոյն կը մնայ իր մայրենի լեզուին ուսման մէջ՝ ինչպէս է նաեւ մեր պարագան՝ այդ երկրամասին մէջ։

Աւելորդ է յիշել թէ պաշտօնական սոքոլ մամուլին այն մասը՝ որ կապ ունի կազմակերպական, մարզական, վարչական խնդիրներու հետ, պարտադիր ալ է ամէն միութեան իր անդամներու թիւին համեմատ պէտք է գնէ զանոնք։ Մնացեալ մամուլին աղատուած ազատ է, եւ ենթակայ մրցումի սովորական օրէնքներուն։ Այս առթիւ պէտք չէ զանց ընել կէտ մը. յիշուած 622.000 շունչին քով՝ որոնք գործօն են, կան միլիոնով հաշուելի անմիջականօրէն ոչ-գործօն Սոքոլներ։ Այս վերջինները բնական ընթերցողներն են անշուշտ սոքոլ գրականութեան։ Հակառակ այս բանին, սոքոլ գրականութեան մէջ, ու մանաւանդ «Սոքոլ» ամսագրին մէջ անսահման պայքար կը մղուի՝ որպէսզի միայն անդամակցմամբ Սոքոլներու գոյութիւնը անկարելի դառնայ, որ, կամ ամէն մէկը՝ օրուան կեանքէն բաժին առնէ, կամ մերժուի անոնց անդամակցութիւնը. կեանքը սակայն իր անողոք անհրաժեշտութիւններն ունի՝ ու շատեր ուզելով չէ որ չեն կրնար յաճախել սոքոլարան, գրադարան, սոքոլ հաւաքոյթի, մարզանքի եւն եւն։

Ցեխական պաշտօնական հրատարակութեանց շարքին մէջ՝ առանձին տեղ ունին պատկառելի յիշատակարաններ զորս սոքոլական համայնքը կը հրատարակէ ամէն վերջացող Սլէթի (Համագումար Ողիմպիականի) վաղորդայնին։ Հոն նկարով, յօդուածներով, թիւերով, վերջացող վեցամեակին սոքոլական նուաճումները կամ վերիվայրումները, ինչպէս եւ Սլէթին արդիւնքները՝ պատմութեան կը յանձնուին։

բ. Սոքոլական անպաշտօն գրականութեան խումբը դասել յարմար է այն բոլոր գրական գործերը, որ կը գրուին Սոքոլ վարիչներու կողմէ, կամ որեւէ գործօն Սոքոլի կողմէ եւ ուղղակի կապ ունին սոքոլական խնդիրներու կամ սոքոլ պատմութեան հետ. օրինակ, յիշատակներ, կենսագրութիւններ, այսինչ կամ այնինչ սկզբունքի վերլուծում, վերծանում, քննադատութիւն, եւն եւն։ Հասկնալի է որ այս ճիւղն ինքնին անթիւ գործերու տեղի տուած է, ու աւելորդ՝ ծանրանալ վրան։

գ. Սոքոլին պատուաբեր նուաճում մը կարելի է սեպել գոյութիւնը մեծածաւալ գրականութեան մը, գրուած իր մասին՝ սակայն իրմէ դուրս։ Հոս կը խմբուին ոչ-սոքոլ Չեխոսլովաքներու Սոքոլի վրայ գրածները, բացառական թէ գրական, պարսաւող թէ գովող։ Նաեւ կարեւոր օրաթերթերու սոքոլական բաժինները։

Նուազ կարեւոր չէ նաեւ այն բոլորը որ օտարներու գրչէն ելած է՝ Սոքոլի մասին, ֆրանսերէնով, գերմաներէնով, անգլերէնով, ռուսերէնով, պուլկարերէնով, սերպերէնով, լեհերէնով, ու նաեւ աւելի հոգ պալթիկեան լեզուներով, ճափոներէնով և թուրքերէնով։ Այս մասին գաղափար պիտի կրնանք կազմել՝ իր կարգին՝ «Սոքոլը եւ օտարները» բաժինին մէջ։

Արդէն յիշատակուեցաւ որ սոքոլական գրականութիւնը պարտադիր ընթերցման նիւթ է Սոքոլէն ներս. անոնք աւելի առաջ թէ կազմական պարտադրութիւն է որ իւրաքանչիւր միութիւն ունենայ իր գրադարանը։ Այդ գրադարանները երեք տիպի են. A, B, C։ A գրադարանը նուազագոյնն է որ պէտք է գտնուի ամէնէն փոքրաթիւ եւ ամէնէն աղքատ միութեան իսկ կեդրոնին մէջ։ Նուազագոյն այս գրացանկին մէջ են պարտադիր մամուլին ամբողջութիւնը, մարզանքի եւ վարչութեան յատուկ հրահանգներ, ծրագիրներ, ու հիմնադրին Թիրշի բոլոր գործերը. որոշ թիւով ալ դասական դարձած սոքոլական հեղինակութիւններ։ Չեխ գրականութենէն ընտրովի գործերու ցանկ մը։ B. եւ C գրադարանները՝ այս նուազագոյն-հիմնականին վրայ նոր յաւելումներով կը մեծնան՝ ըստ միութեան կարեւորութեան։

Բաւեցաւ նաեւ թէ Սոքոլին յատուկ է չթողուլ որ գիրքերը՝ պարտադիր կամ ոչ՝ ձեւի համար ձեռք բերուին, մնան փոշիներու մէջ, այլ իրապէս ծառայեն իրենց նպատակին։ Մտաւոր մշակման պաշտօնեայ Վզդելավաթելները (դաստիարակիչ) ուղղակի եւ անձնապէս պատասխանատու են ամէն թերացումի համար։

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԹ

ՄԵՎԼԵՎԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ

ooo:o

Իսլամ կրօնաւորներու ինքնատիպ պարը, որ ծանօթ է Գոնիայէն անցնողներուն, զաղթական է մեզի պէս։ Երբ իսլամ վանականները վտարուեցան Թուրքիայէն, բազմաթիւ մեվլեվի աէրվիշներ ապաստանեցան Սուրիա եւ Եգիպտոս, ուր հիմնեցին վանքեր՝ խորհրդածելու, աղօթելու եւ... պարելու յանուն Ալլահին։

Եգիպտոսի մէջ կառավարութիւնը վարձ բացաւ այս կրօնաւորներուն, վանք մը (թէքքէ) հիմնեց, եւ ամէն տարի նպաստ կուտար, այն պայմանով որ վանականները ծանօթ պարի ներկայացումներէն գոյացած հասոյթը յանձնուի կառավարութեան։

Ինքնատիպ եւ խորհրդաւոր պար մըն է այս, որ կը կատարուի ծնլամաղձոտ եւ երկարաւուռն եղանակի մը ընկերակցութեամբ։ Կ'երեւի թէ առաջին առթիւ շատ էին հետաքրքիրները եւ բաւական հասոյթ կը բերէր կառավարութեան։ Եւ սակայն, վերջերս, տաղտուկը ազդեց նաեւ մէվլէվիներու պարի սիրահարներուն վրայ, հետաքրքիրները նուազեցան, հասոյթը պակսեցաւ։ Եւ, ինչպէս կը հաղորդէ հեռագիր մը, կառավարութիւնը տնօրինեցաւ դադրեցնել նպաստը եւ ժխտատանը վերածել դպրոցի։

ԹԱՏՐՈՆ

''ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ,,

ooooo

Կիրակի օր, Առնարի Թատրոնին մէջ Գ. Շահխաթունի բեմադրեց նոր թատերգութիւն մը, նոր մանաւանդ իր «անծանօթ» հեղինակով։

«Առաքել Աղային հոգեբանական եւ ընկերային վերլուծումը ձգելով ձեռնհասներուն, հանդիսատեսի մը տպաւորութեամբ պիտի մօտենամ միայն։

Նախ պատմեմ խաղը։

Համեստ հայ ընտանիք մը 1915ի սարսափներէն մազապուր ազատած, կ'իյնայ Պուլկարիա եւ անկէ Փարիզ, ինչպէս կ'իմանանք ընտանիքին մօր Զարուհի Հանըմի, իր աղջկան Անահիտի տուած բացատրութիւններէն։ Ուրեմն բնիկ Պոլսեցի չէ Առաքել աղային ընտանիքը. խաղի ընթացքին ևս կը ճշտուի այդ պարագան, երբ Գ. Շահխաթունի (Առաքել աղա) քանիցս կը կրկնէ «էֆէնտում» բառը, Անատոլցիի մը արտասանութեամբ, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար։ Չէ՞ որ իր դրացին, Սահակ աղա, աքսորի դացած միջոցին իրեն է յանձնած արժէքթուղթերու պատկառելի կապոց մը։ Ուրեմն պարզ է, գաւառացի է ընտանիքը, եւ բոլորովին աւելորդ են Առաքել աղային եւ մանաւանդ Զարուհի Հանըմին պոլսական ռամիկ բացագանչութիւնները, «քաշն», «հէյլպիթօտ», «հայտի'»ն եւ այլն։

Փարիզի իրենց համեստ տան մէջ է առաջին տեսարանը. կէս օրուան ճաշի սեղանին առջեւ, այր ու կին եւ իրենց երիտասարդ աղջիկը։ Երեքն ալ դժգոհ իրենց փարիզեան կեանքէն, հայրենիքի կարօտովը տոչորուն, անոր յիշատակներովը բաբախուն, օտար այս ծով քաղաքի ապրումներուն, օտար անոր ամէն մէկ քարին, հողին, հովին ու արեւին։ Ու այնքան կարօտ հայրենի շունչին որ արցունք ու թախիծ կը բերէ ձայնագրին վրայ դրուած «Հով արէք սարեր ջան, հով արէք» երգն իսկ Առաքել աղային աչքերուն եւ Զարուհի Հանըմի սրտին։ Եւ ահա այդ երբորդութեան խօսակցութիւնը օրուան ազգային կեանքին շուրջ. վար հետաքրքրութիւն հայ ժողովուրդի ամէն մէկ մասնիկին համար. ցաւ եւ յուսահատութիւն անոր թափառական վիճակին առջեւ, ի՜նչու Առաքել աղան հարուստ, շատ հարուստ չըլլար, իր դրամին ուժով մեղմելու համար իր ժողովուրդին թշուառութիւնը, օգնելու Աղքատախնամին, անգործներուն, հիւանդներուն՝ բոլորին, բոլորին։ Երեքն ալ համաձայն են տարր, մէ՞ղք որ հարուստ չեն։

Առաջին արարին է դարձեալ որ կը հանդիպինք հայրենիքի դրացին Սահակ աղայի տղուն՝ Օննիկին, որ Անահիտի մանկութեան ընկերը եղած է։ Միասին մեծցած են եւ տարտամ համակրութիւն մը արմատ նետած է իրենց երիտասարդ սրտերու մէջ։ Փաթորիկի պէս ներս մտնող տղան անճապաղանքով կ'աւետէ թէ հայրը ողջ ըլլալ կ'ենթադրէ Պուլկարիա Ալբէսի մէջ, ուր կը վազէ հազիւ այդ լուրը առած, գտնելու զայն։ Ընենք անծիջապէս որ խաղի ամբողջ ընթացքին ա՛լ չենք հանդիպիր իրեն. Անահիտի գրած նամակներէն կը հասկնանք որ Հայաստան է գացած։

Պոլսեցիի առաջին տիպարին կը հանդիպինք Մարիամ տուտուով որ իր հարազատ Պոլսեցի կնոջ արտասանութեամբ եւ ռամկօրէնով ոչ միիգը եւ ոչ վերջը յուսախաբ ըլլալ մեզ։ Ընտանիքին բարեկամն է միամիտ հայ մայրիկը՝ որու բերնով եթէ ժողովրդական իմաստուն առածները լսել հաճելի էր, աւելորդ էին կարգ մը ռեպլիքներ, որոնք խաղը ոչ թէ կը կապէին օրուան մեր ապրած կեանքին, այլ կը դուրս հեռացնէին զայն քիչ մը շատ իրականացնելով։ Եւ այդ պահերուն էր կարծես որ յանկարծ «անծանօթ» հեղինակը կ'երեւէր աչքիդ, անծանօթ՝ ինչպէս Զայլամը որ դլուխը աւազին մէջ կը պահէ։

Առաջին արարին վերջը մոգական դաւաճանը իր դերը կատարած է արդէն։ Սահակ աղայի յանձնած արժէքթուղթերու գինները բարձրացած եւ տասնապատկական հարստութեան մը տէր են դարձուցած Առաքել աղան անոնց խղճահարութեան։

Բ. արարը ուրեմն հարուստ Առաքել աղային դրամանակին է զոյգ պաշտօնեաներով. երկու յատկանշական տիպարներ, ձեռքերը փորին վրայ բռնած կեցող։ Իրենց խօսակցութենէն կ'իմանանք Առաքել աղային ընտանիքին բոլոր դաղտնիքները, անկեղծ թեթեւաբարոյ ընթացքը պարտապահներու մէջ, անհաշիւ ծախսումները հաշուի, ամէն. Առաքել աղային յուժ կեանքը։ Ֆրանսացի սիրուհին հետ, որ նոյնպէս կը քաշէ ու կը քաշէ մեր շուտ հարուստին «mon petit »ներով, «mon amour »ներով։ Այդ Ֆրանսուհին ալ քիչ եկամուտ չէ յետոյ, կերպարանափոխուած Առաքել աղայէն կորզելու 300000ի չէք մը, քանի մը կեղծ համբոյրներով։ Նոյն արարին հանդիպեցանք նոյնպէս իր խորհրդականին, համալսարանական կարօտանին, որ քաջալերիչն է անոր հակազգային արտամաղրութիւններուն եւ սանտատրական խորհրդատուն է, կեղծ տիպար մը որ տաղնապալի վայրկեաններն գիտցաւ փրկել միմիայն իր անձնական հարստութիւնը...

Թէ ի՞նչ ընդունելութիւն գտան այն երկու ազգային գործիչները որոնք բարենպատակ Միութիւններու համար նպաստ խնդրելու էին եկած, որոշ էր արդէն, ոչ միայն մերժում, այլ եւ պատւոյ երդում՝ նոյնիսկ անհատական հաճոյքներէ զրկուած ըլլալու... դրամի չգոյութեան պատճառով։ Առաքել աղա անոնցմէ կը լսէ սակայն թէ աղջիկը գաղտնի կ'օգնէ ազգ. բարենպատակ Միութիւններու, առանց հօրմէն դրամ խնդրելու։ Կը զարմանայ, կը զայրանայ, բայց իր կասկածներն ու դժգոհութիւնը աւելի ձեւ ու մարմին պիտի առնէին քիչ յետոյ Մարիամ տուտուի միամիտ խոստովանութիւններէն, քանի որ աղջիկը ոչ միայն կ'երթայ անոր մօտ իր հին լաւ օրերու յիշատակովը ապրելու, այլ եւ կը թղթակցի Օննիկին հետ։

Երրորդ արար.— Վերջէն հարստացած այդ Հայուն տունը. նոր, իշխանական, ուր կինը վարսայարդարէն հազիւ վերադարձած, կը պատրաստուի պարասրահ մեկնիլ յանձնարարելով սպասուհիին կապել պայուսակները Քօթ տ'Ազիւր համար։ Աղջիկը, միակն է որ նոյնն է մնացեր այդ ապականութեան մէջ. մաքուր ու գաղափարական, հայ ու նախանձախնդիր իր ազգային արժէքներուն։ Կ'ընդհարի մօրը հետ, անոր երեսին տալով թեթեւսոլիկ բարքերը եւ իր հողեկան թշուառութիւնը մերկացնելով անոր զարմացած աչքերուն առջեւ։ Դարձեալ խաթունիկ մայրիկն է որ կը սփոփէ զինքը, Մարիամ տուտուն, որուն գիրկը կը գտնէ զինքը հայրը։ Բուռն վէճ մըն ալ ահա հօրը հետ. անոր չորս պուռժուայի հոգեբանութեան հակառակ այնպիսի գաղափարներ, դէպի հայրենիքը եւ իր ժողովուրդը այնպիսի բուռն սէր ու յանձնառութիւն, որ կատղած է Առաքել աղան։ Աղջիկը կ'արհամարհէ իր ծնողքը. անոնց օտարամոլ, այլասերած կենցաղը, իր հօրը հարստացման անպարկեշտ ձեւը։ Կը փորձէ սակայն համոզել զայն որ իր միլիոններով աջակցի իր ժողովուրդին շինարարական ճիգերուն, փրկէ հազարաւոր անտուն ու անտէր գաղթականներ, անուսում եւ անխնամ երեխաներ որդեգրէ եւ այլն։ Զուր են բոլորը. Առաքել պէյ մոռցած է ամէն բան. ազգ, հայրենիք, այլ եւս չի հանդուրժեր. «Հով արէք»ին եւ պատճառ կը դառնայ որ իր զաւակը հեռանայ ընտանեկան յարկէն ու մեկնի Հայաստան, Օննիկի մօտ, իր սեփական աշխատանքով օգնելու համար իր սիրած ժողովուրդին։

Չորրորդ արարին կը լսենք այդ փախուստը քարտուղարին եւ սպասուհիին խօսակցութենէն։ Անոնց բերանը դրուած քանի մը նախադասութիւններով կարծես հեղինակը ուզեր է մեղմացնել համայնավար քարոզութիւնը Օր. Անահիտին։ Այդ վերջին արարին մինակ է Առաքել աղան, իր կինը՝ Նիս, աղջիկը Հայաստան, ու այդ առանձնութեան մէջ կը տանի վերջին հարուածը իր անանկութեան, իր միլիոններու փլուզումին, ու կէս մը խելագար, կը յափշտակէ շուրջը ամէն ինչ բացագանչելով,— «Ցո՛ւր, ցո՛ւր, ցո՛ւր աղքատին, անգործին, որբին, գաղթականին ամէնուն ալ տուր, սա բոլորը տո՛ւր»։

Ահա ամբողջ թատերախաղը նոյնութեամբ։ Ընթերցողին կը մնայ եզրակացութիւնը։ Իմ տպաւորութիւնս այն էր որ հեղինակը կամ հեղինակները միայն ուզեր են օրուան ապրուած կեանքէն քաղել նիւթը, խաղին հագցնելով հայկական տարազ։ Ինչո՞ւ ծածկել որ կեղծ էր այս փորձը եւ զուրկ՝ խորութենէ։ Ամէնէն լաւ մասն էր թատերական թէքնիքի յաջողութիւնը։ Արարները եւ տեսարանները լաւ ագուցուած էին եւ սահուն էր ամբողջ խաղը։

Գալով բեմադրութեան եւ դերակատարներուն, իսկապէս գնահատելի էին։ Մեր մէջ ընդհանրապէս կ'անտեսուին բեմադրելու արուեստին պահանջները եւ նրբութիւնները, առարկելով նիւթական միջոցներու չգոյութիւնը։ Կիրակի օր համոզուեցանք որ միջոցը արդար չէ այդ առարկութիւնը։ Կիրակի օրուան բեմը եւրոպական թատրոնի մը արժանի բեմ էր։ Դերակատարները — Առաքել աղան (Շահխաթունի) իր ռուսահայերէն բարբառով չէր կրնար այդ անգամ չեղչուած թրքահայ տիպարը անձնաւորել։ Հազիւ առաջին արարին կրցաւ իր ճիգը արժեցնել, իսկ իր յաջողութեան պահերուն, երբ Գերնշթայնի «Սամսոն»ը կը յիշեցնէր, բոլորովին մոռցաւ թրքահայերէնն ալ, իր ճիգն ալ ու քանի մը «էֆէնտում»ներ հազար հայուն ոչ միայն չփրկեցին զինքը, այլ եւ հակասութիւնը աւելի չեշտեցին։ Երկրորդ յուսախաբութիւնը որ ունեցանք իրմէ, Առաքել աղային եւ Առաքել պէյին շատ մեծ տարբերութիւնն էր։ Ցանկարծ այդ խեղճ ու կրակ հայ մարդը, չէր կրնար այդ անթիւ մնացորդը դառնալ։ Մոգական դաւաճանը հոգիով կրնայ փոխել մէկը, չի կրնար Ֆիզիքապէս ալ նոյն հրաշքը գործել։ Վերջին տեսարանին դատաւոր արդէն սիրուած արուեստագէտ Շահխաթունին, որ եթէ չփրկեց իր անհաւասար տիպար մը ըլլալ, գոնէ մոռցնել տուաւ զայն։

Բեմին ամէնէն ուշագրաւ յաջողութիւնը Օր. Ա. Ավճեանինն էր։ Այնտեղ որ Փարիզի հայ թատերական կեանքը չի կրնար իր արժանի տեղը տալ ինչպէս Գմրէթեանին, Կոթիկեանին, նոյնպէս եւ Օր. Ավճեանին։ Իր «Մարիամ տուտու»ն անթերի էր թէ բարբառով, թէ խաղարկութեամբ։

Գմրէթեանէն աւելին կը սպասէինք այդ օրը, ո՛չ համալսարանականն էր, ոչ առեւտրականը. ի՞նչ էր. անորոշ դիմագծով խորհրդական մը։ Թերեւս իր դերն ալ պէտք եղածին չափ յստակ չէր, որ կարենար ուսանունաբերել զայն ու մանել անոր մարմին մէջ։ Շատ փոքր էր Կոթիկեանի դերն իրեն համար, բայց նոյնքան համեստութեամբ տարաւ զայն ինչպէս պիտի տանէր աւելի ծանրը։ Սարաֆեան եւ Լաթիֆեան, երկու քարտուղարները հարազատ էին եւ լաւ իւրացուցած. իրենց ամէն մէկ շարժումը եւ դիմախաղը իր տեղն էր։ Տէրմէրեան (Օննիկ) միշտ տարօրինակ առոգանութիւն մը ունէր եւ այնպիսի շարժումներ որոնք չէին համապատասխաներ զարգացած եւ գիտակից երիտասարդի մը արտայայտութեանց — ձեւը մը որ սիրած աղջկէն իսկ կը հեռանայ իր հայրենիքին նուիրուելու համար։ Տիկ. Պետրոսեան միշտ ալ թէ իբրեւ հայ աւանդապահ մայրիկ, թէ իբրեւ թեթեւսոլիկ կին, բայց ան էր իր արտասանութեամբ որ չխանգարեց խաղը։

Օր. Ի. Ալիքսանեան (Անահիտ) լուրջ ու գիտակից գաղափարական աղջկան մը տիպարը տուաւ հարազատ եւ կշռուած խաղով մը, բայց քիչ մը զուրկ ջերմութենէ եւ յափշտակութենէ։

Մէկ խօսքով, առանց նկատի առնելու նիւթը, խաղը լաւ պատրաստուած էր եւ լաւ ներկայացուեցաւ, իսկ մեր «թատերասէր» հասարակութիւնը կը փայլէր անշուշտ իր բացակայութեամբ, ինչպէս միշտ։ Եթէ ուրեմն թէ շուտով պիտի ներկայացուի «Նասրէտտին Հօճան», անտեսուած տաղնապը կ'անհետանայ անմիջապէս եւ Միւթիւալիթէն իսկ ծայրէ ծայր կը լեցուի...

Ա.

ՄԵՐ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՌԷՆԱՆ, 27 Նոյ. (Ցառաջ)— Նոյ. 26ին կիրակի օր քաղաքս եկաւ ընկ. Վահան Համբարձումեան եւ ընկերական ժողովին մէջ տուաւ ընդարձակ տեղեկագրութիւն մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպական ներկայ վիճակին, կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Ընկերոջ ամփոփ չահեկան զեկուցումէն վերջ մեր գաղութը անգամ մը եւս ամբողջական Յ. Դաշնակցութեան կատարած կատարելիք դերի մասին։

Ընկերը կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ շրջաններու եւ ցրուած մեր մօտակայ վայրերուն մէջ կատարուած կազմակերպական աշխատանքներու մասին եւ ընկերները գոհունակութեամբ լսեցին։ Այս տեղեկութիւններէն վերջ, բոլոր ընկերները անգամ մը եւս ուխտեցինք հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան աւանդութիւններուն։

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, որուն խրոխտ դրօշին տակ համախմբութիւնը երիտասարդութիւնը գիտէ խոյընդոտներուն յաղթելու ցուցիւնն ունի։

Խանդավառ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ ժողովը փակուեցաւ ...։

ՀԱՅ ԿՐԹ. ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Այս ընկերութեան գործունէութեան նպատակն է գաղթահայ մատաղ սերունդի ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան գործը։ Ատոր համար «Համազգային»ը պիտի հիմնէ մէկ–երկու ճիւղանի միջնակարգ վարժարաններ, եւրոպական լիսէներու համապատասխան, պիտի բանայ մանկական հաստատութիւններ, քառամեայ եւ ութնամեայ դպրոցներ, պարբերական դասընթացքներ՝ յարմարելով կարիքին ու պահանջին։ Պիտի հրատարակէ հայերէն լեզուով դասագիրքեր դպրոցներու համար, եւ գիրքեր մանուկներու ընթերցանութեան համար։

Մեր ներկայ գժուարին պայմաններուն մէջ ապագայնութեան վիճակներու ամէնէն ամուր խարիսխը հայ դպրոցն է. ատով է որ հայութիւնը պիտի յարատեւէ։ Ազգ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ առանց իր մայրենի լեզուին եւ հայրենի դպրոցին։

Հայ ժողովուրդը դարերէ ի վեր միշտ սիրած է լուսաւորութիւնը։ Այսօր, երբ ան հայրենազուրկ՝ այլասերումի վտանգի մէջ է, աւելի քան երբեք պէտք է լայնօրէն հաղորդակից դառնալ ցեղի անաղարտ պահպանման գործին։

Գաղթահայութիւնը իր ցանուցիր ու բաժան բաժան դրութեան մէջ՝ այսօր կանգնած է ուծացման եւ կորուստի անգունդի եզերքին։ Հայ գիրքն ու հայ դպրոցն է, որ պիտի կրնան կորուստի ճամբէն ազատել հայ մատաղ սերունդը։ Պատմական հրամայական պահանջ մը դրուած է մեր ամէնքիս առաջ՝ պահպանել, ինչպէս մեր աչքին լոյսը, արդէն գոյութիւն ունեցող հայ վարժարանները եւ բազմացնել նորեր՝ ուր որ ափ մը հայութիւն գոյութիւն ունի։

«Համազգային»ը իր բարձր նուիրական ազգային նպատակը իրագործելու համար, իւրաքանչիւր հայ անհատէ կը սպասէ միմիայն ամսական մէկ ֆրանքի զոհողութիւն մը։

Հայրենակիցնե՛ր,

Անդամագրուեցէ՛ք ու ամէն մէկդ նոր նոր անդամներ բերէ՛ք որպէսզի ամէն ամիս մէկ մէկ ֆրանք տալով օժանդակէք ազգի ամենահրատապ գործին յաջողութեան։

Ամէն մէկուն ամսական մէկ ֆրանքը պիտի ապահովէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող վարժարաններուն հաւատարմութիւնը, ու նորերուն հիմքը պիտի դնէ։

Թող գաղթաշխարհի հայութեան գիտակից եւ ամենալայն խաւերը՝ ըլլան թէ մարդ, մեծ թէ փոքր բարոյապէս եւ նիւթապէս կապուին հայ կրթական գործին ու այսպէսով հասնող սերունդը օտարացումէ ազատեն ու զայն հայութեան ջերմացնող շունչին տակ պահեն։

Համազգային ընկերութեան Փարիզի Լիազօր մարմին

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏԱՍԸ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԸ

ooooo

ՄԱՐՍԷՅԼ (Ցառաջ) — Հ.Յ.Դաշնակցութեան Գօմօնի Զաւարեան խումբը, անցեալ շաբաթ երեկոյ, Նոյեմբեր 25ին, կազմակերպած էր հաւաքոյթ–սեղան մը, որուն մէջ հանդիսաւոր մուտք գործեցին տասը նոր ընկերներ, եւ իրենց Դաշնակցականի սրբազան ուխտը կատարեցին, ներկայութեամբ ընկ. Միքայէլ Վարանդեանի։

Հոգեպարար ու խանդավառ է երեւոյթը երկու տեսակէտով։

Նախ՝ անոր համար, որ տարագրութեան այս դաժան ու մռայլ օրերուն, երբ սանձակոտոր անիշխանութիւնն է որ իր հասակը կը ցցէ գաղութէ գաղութ, հայ մարդը, տառապեալ, վշտաբեկ բայց պատուախնդիր հայ երիտասարդը կը դիմէ մեզի։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ողեւորիչ է մեր խօսքը, եւ ընդունակ սերունդներ խանդավառելու։ Որովհետեւ իրենց ներքին յօյզերէն կը բխին Դաշնակցութեան ազգային ծրագրին յատկանիշերը։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը ՀԱՅՈՒ կուսակցութիւն է, որուն պատմական անուրանալի խօսքն է տիրել մեր պատմական հայրենիքին, հոն համախմբել հայ բեկորները, ազատ ու անկախ հայ պետութեան մը սահմաններուն մէջ։

Իսկ աւելի յատկանշական է այն, որ այս ոգեւորիչ երեւոյթը կը յաջորդէ շաբաթ մը առաջ կազմակերպուած պատկերազարդ խեղ–կատակութեան, որուն մէջ, այլասերած արարածներու, ու համայնավար քասոտ քուռակներու բերնով կը պահանջէին ո՛չ միայն Դաշնակցութեան օրէնքէ դուրս հռչակումը, այլ եւ, անցեալով ու ներկայով թաղումը։

Ապահովաբար, տասը նոր ընկերներու մուտքը Դաշնակցութեան մէջ, շառաչուն եւ անպատասխանի ապտակ մըն է, հոգիով ու մոքով պոռնկացածներու վոհմակի ճիւաղային դէմքին։

Ոտքի վրայ է ընկ. Վարանդեան։ Մէկը այն դէմքերէն որուն գրիչը սերունդներ կրթած է։

Ցուզուած կ'երեւի։ Կը խօսի ջերմ ու հաւատաւոր։

— «Նորընծայ ընկերնե՛ր, յանուն Հ.Յ.Դաշնակցութեան ջերմագին ողջոյններս ձեզ։ Յուսադրիչ է ձեր հիւրոյթը։ Եւ անհուագն ներքական, որ օրուան սեւ աշխատանքէն ու մտահոգութիւններէն պահ մը զերծ, կուգաք կը նուիրուիք Դաշնակցութեան։ Ի՞նչ բան է որ կը մղէ ձեզ այս քայլին։ Դաշնակցութեան գաղափարը անպահովաբար։ Ո՛հ, հմայիչ բան է արդէն իմէն այդ։ Առանց անոր ուրա՛յն է կեանքը։

Սիրով կ'ընդունինք ձեզ մեր մէջ։ Սակայն մէկ բան կը պահանջենք ձեզմէ։ Ըլլալ շիտակ ու ազնիւ, եւ հաւատարմօրէն ծառայել այն դրօշին, որուն տակ, զէնի ձեռին, յայտնի ու անյայտ հերոսներ լեցուն մագլցեցան, զարկին ու զարնուեցան յանո՛ւն հայ ժողովուրդի ազատութեան։

Դիւրին բան չէ Դաշնակցական ըլլալ։

Ան ձեզմէ կը պահանջէ ֆիզիքական, բարոյական եւ նիւթական զոհաբերութիւններ։ Եւ մեր քառասուներորդ տարուան կազմակերպութեան փառաւոր շէնքը հիմնուած է զոհաբերութեան գիտակցութեան վրայ։ Ուրեմն գիտակցութիւն ունեցէք, զոհաբերութեան գաղափարին։

Կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը եւ կեցցեն նորընծայ ընկերները»։

X

Սեղաններու շուրջ բոլորուած ենք բոլորս։ Խանդավառ ենք։ Ո՛հ, Դաշնակցականի խանդավառութիւն։

Բաժակներ կը պարպուին Հ.Յ. Դաշնակցութեան կենացը։ Իր անցեալին, ներկային ու ապագային։ Հին ու նոր հերոսներուն եւ գործիչներուն։ Եւ ապա նորընծայ ընկերներու եւ Մ. Վարանդեանի ու Ա. Ահարոնեանի կենացը։

Կուրծքերը կ'ուռին Դաշնակցական տղամարդու առնականութեամբ։

Երգերու տեղատարափ մը ահա։ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» ու քիչ վերջը «Զէնքով միայն կայ Հայոց փրկութիւն», «Դաշնակցական խումբ», «Լուսին չկար», «Մեր Հայրենիք» ու «Մշակ բանուոր»։

Եւ ահա՛ վաստակաւոր ու վեթերան ընկեր Վարանդեանն է դարձեալ։ Սեղանապետէն խօսք կ'ուզէ... երգ մը երգելու համար։

Ե՞րգ։ Այո՛, ընկերներ եւ հայրենակիցներ։ Ցուզուած էր եւ տարապայման յուզուած։ Եւ կարծես քառասուն տարիներ շարունակ, իր կուրծքին տակ կուտակուած յեղափոխական ու հայրենասիրական հրաբուխը կ'ուզէր պարպել.

Լօ՛ յօ՛ յօ՛ Սիփանայ սէգ սարեր...

Ձեռնացուպին ապաւինած ծերունին այլափոխուած էր։ Կը գոռար ձայնը ու կ'երկարաձգուէր մեր հոգիներէն ներս։

Վերջացած էր երգը... Եւ մենք անուրջէ մը յափշտակուածի հոգեբանութեամբ՝ լռ՛ւռ...

Ապա կարգով խօսք կ'առնեն ընկերներ Հ. Սէրէնկիւլեան, Գ. Շահլամեան ու Հ. Տէր–Բարսեղեան։

Այսպէս մինչեւ առաւօտեան ժամը երկու, Դաշնակցութեան դրօշին տակ եղբայրացած, կ'երգէին, կ'արտասանէին, իրենց սիրտերը կը բանային իրարու, բաղձանքներ եւ մաղթանքներ յայտնելով դէպի լուսաւոր օրեր, դէպի արշալոյսը ոսկի։

ՀՐԱՉԵԱՅ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Հարցում մը ՍԵՒՐԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒՆ

>>>·<<<

Երեքշաբթի օրուան հանդէսին, որ Հայեւֆրանսական Տնտեսական Կեդրոնի մը հաստատութեան առթիւ տեղի ունեցաւ Փարիզի Առեւտրական Սենեակին շքեղ սրահին մէջ, ֆրանսացի նախարարներ, բարձր պաշտօնեաներ երկար ճառերով յայտարարեցին թէ Հայաստան պէտք է տիրանայ իր բացարձակ անկախութեան, որ խոստացուած է իրեն, թէ այդ տառապեալ ժողովուրդին արդարութիւն եւ իրաւունք պարտական է աշխարհը, թէ ան, մինչեւ այդ լուսաւոր վայրկեանը պէտք է պահէ ինչ որ ունի,— լեզու, մշակոյթ, աւանդութիւն եւ ամէնայն ինչ։ Այդ խօսքերը, յաճախ եւ պաշտօնական հայասէր ատեաններուն բերնով արտասանուած մօրիկ ընելու առնէն ըսի ինքնիրենս —Ահա՛ս՛ հանդէսին եկեր ներկայ կ'ըլլան որքան հայ կաթոլիկ վարդապետ որ կը հաշուէ Փարիզ իրեն մէջ, եւ Սեւրի աշակերտներէն ալ տեսակ մը պատուիրակութիւն բերեր են, եկեր ու բերեր հասկնալու համար անշուշտ թէ այսպիսի հայասիրական հաւաքոյթներու նախաձեռնարկները ընդհանրապէս իրենք են, եւ արդէն չէ՞ որ այդ հաւաքոյթին քարտուղարը նոյն ինքն Սեւրի վարժարանին քաղաքային տնօրէն Գ. Խանդամեանն է։ Այո՛, քանի կը խօսէր երեքս պատուական ծիւսթէն Կոստո, քանի կը խօսէր հաւաքրեյին Ժանմ Փիքօ, երբեմն մարզպան Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ, չէի կրնար զսպել խորհրդածութիւնս, մտիկ ընելով հանդերձ.—Լա՛ւ, քանի որ այսքան հայասիրական է հանդէսը, քանի որ, մենք մեր ազատութեան ճամբուն վրայ ենք, քանի որ, վերջապէս, այս յայտարարութիւնները կը լսենք, անուղղակի, շնորհիւ Սեւրի Մխիթարեաններուն օժանդակութեան, ինչո՞ւ ուրեմն այդ մարդիկը (իմա՛ Մխիթարեանք) Սեւրի վարժարանին ճակատէն վար առին եւ անհետացուցին Հայկական Եռագոյնը, զոր տարիներով սովոր էին պարզել հանդիսաւոր առիթներով։

Հիմա կը համարձակիմ հրապարակաւ հարցնել Մխիթարեաններուն թէ ԻՆՉՈ՞Ւ։

Իրաւունք չունի՞ ոեւէ հետաքրքիր այս հարցումը ուղղելու անոնց, քանի որ Եռագոյնին բարձումով կ'ուզեն հասկցնել թէ մենք հրաժարած ենք Հին Ուխտի վարդապետութենէն, տանկ թեքում մը անխուսափելի գտնելով դէպի լենինականութիւն, կարծելով թէ նոյնը այս կերպով աւելի ապահով բռնած կ'ըլլանք երկու թաթերու մէջտեղ։

Սիրելի Մխիթարեաններ, դուք եղաք այսպէս առաջին թեւը «գրօշամարտ» աղանդաւորութեան։

Կ'արժէ պաշտօնական պատասխան մը, չէ՞։

Ն.

ՄԱՄՈՒԼ

Թող երթան եկիր

— o —

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (21 Նոյ.).

— «Բռովարարները անոնք են՝ որոնք հայաստանճիութիւն կը խաղան եւ հայրենիքը դարձուցած են մենաշնորհ։ Ռամկավար կուսակցութեան խորհրդային օրինաւորութիւնը թելադրուած է զուտ կուսակցական շահերէ։ Ըլլալ խորհրդային կառավարութեան եւ անոր գաղթահայ գործակալներուն հետ, պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ եւ անոր գիրքերը գրաւելու գաղութներու մէջ։ Ռամկավար կուսակցութեան համար Հայաստան, հայ ժողովուրդ, հայկական դատ ոչ մէկ առեւն գոյութիւն ունեցած չէ։

Անհարազատ միջավայրի մէջ ծնած ու սնած այդ կուսակցութիւնը, ոչ ուղղակի, ոչ անուղղակի ոեւէ կապ ունեցած չէ Հայաստանի հետ։

Վերջին տասնամեակին ծախած հայաստանճիութիւնը՝ հայրենասիրութենէ զատ՝ տարբեր պատճառներու պէտք է վերագրել։ Ռամկավար կուսակցութիւնը եթէ անկեղծօրէն կը ցանկայ ներկայ Հայաստանը վերաշինուած տեսնել, զօրացնել եւ տնտեսապէս բարգաւաճ վիճակի մէջ դնել, ոչ մէկ պատճառ չկայ որ իր գոյութիւնը քաշքշէ գաղութներու մէջ, ամուր նստելով Բարեգործականի դրամարկղին վրայ։

Հայրենիքը պէտք ունի աշխատող բազուկներու, մտաւորական ուժերու եւ մանաւանդ դրամի։ Ռամկավար կուսակցութիւնը երեքն ալ ունի եւ քարոզած գաղափարներուն լաւագոյն ծառայելու լաւագոյն միջոցը՝ բազուկը, միտքը եւ դրամը Հայաստան փոխադրելն է։ Ռամկավար կուսակցութիւնը ըրա՞ւ ատիկա։ Ո՛չ։ Բաւականացաւ միայն երեք–չորս տարին անգամ մը Հայաստան «գիտող» ղրկելով, որ փութով արտասահման կը վերադառնայ, կուսակցութեան սպառած խօսքի դրամագլուխը անանկութենէ փրկելու համար։

Ցովհ. Գօղոսեան մը երկու ամիս Հայաստանի մէջ պտտեցաւ ու վերադարձին քանի մը գիրք գրեց յօդուած իր գրպանին։ Հրաչ Երուանդ հազիւ ամիս մը մնաց Հայաստանի մէջ եւ շուտով Փարիզ առաւ։ Արշակ Զօպանեան, որուն յօդուածներուն մէջ Հայաստան դրախտի վերածուած է, ամբողջ երկու ամիս Երեւան մնացած է, կարծես թէ Հայաստան աշխարհը միայն Երեւան քաղաքը ըլլար։ Փութով եւ անձայնութեամբ ան ալ Փարիզ նստեցաւ, Հայաստանի ձիւնէն ու բուքէն խուսափելով։

Տեղը չէ՞ այս մարդոց հարցնել.

— Էֆէնտիներ, դրօշակիրնե՞ր էք, թէ ոչ Հայեր։ Ինչո՞ւ չէք հաստատուիր ձեր փառաբանած եւ պանծացուցած Հայաստանին մէջ, որ շնորհ ըրած է դուռը լայն բանալով ձեր առջեւ։ Գացէք եւ հոն աշխատեցէք, մանաւանդ որ «դաւաճան» դաշնակներու հետքն անգամ չկայ հոն։

ՏԽՐՈՒԻ

Ցաւով կ'իմանանք մահը Միքայէլ Անդրիկեանի որ հոգին աւանդեց Նոյ. 24ին, Մարսէյլի մէջ։ Հանգուցեալը իր ուսումը աւարտած էր Վիէննայի Մխիթարեան վարժարանին մէջ։ 1921ին կը վերադառնայ Պոլիս, Տարօն վերադառնալու յոյսով։ 1924ին, ինչպէս ուրիշ բախտակից հայրենակիցներ, Ֆրանսա կուգայ իր մօր եւ եղբօր հետ եւ սոսկալի գործարաններու մէջ կ'աշխատի։ Իր համեստ բնաւորութեամբ սիրելի դարձած էր բոլոր Տարօնցիներուն։ Երբեք սրճարան չէր յաճախեր եւ միշտ կը խրախուսէր հայրենակիցները որ հեռու կենան գինեմոլութենէ ու վատ սովորութիւններէ։ Եւ ահա 27 տարեկան հասակի մէջ այդ վառվռուն երիտասարդը կը բաժնուի մեր աշխարհէն։

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Միքայէլ։

Մ. Ալէքսանեան

ՏԷՍԻՆ — Նոյ. 12ին, Լիոնի Օթէլ–Տիէօ հիւանդանոցին մէջ 32 տարեկան հասակին իր աչքերը փակեց տոկին Ռոստեան Խոյեան (ծնեալ Զորպաճեան) Վասպուրականի պատմական Մուսան գիւղացի՝ խոր սուգի մատնելով իր բոլոր հարազատները։ Իր համեստ եւ աշխատասէր բնաւորութեան համար, ամբողջ գաղութը եւ S. L. S. A. գործարանի վարչութիւնը ցաւ զգացին։ Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նոյ. 15ին։ Ծաղկեպսակներ բերած էին S. L. S. A.ի բանւորները, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, ընկերներ՝ Ց. Խոյեան, Արսէն Ցակոբեան, Վ. Հիւսեան, Գ. Գ. Մ. Բարսեղեան, Գ. Օհանէսեան, Ց. Աբրահամեան, Մ. Մարգարեան եւ Տիկ. Մ. Թէրզեան։ Հանգուցեալը կը թողու ողբաւոր ամուսինը, երեք տարեկան մանչ մը եւ 7 տարեկան աղջիկ մը։

Վեհունի

ՍՏԱՑԱՆՔ

MERCURE D'ORIENT, թիւ 3։ (Տնտեսական եւ սեղանաւորական ամսագիր՝ նուիրուած արեւելեան երկիրներու)։ Խմբ. Հ. Թորոսեան։ Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա եւ Սուրիա 25 ֆրանք, արտասահման՝ 30 ֆրանք։ Հասցէ — 5, Rue François-Pinton, Paris (19e).

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ, Թարգմ. Արամ Ջարըք (Վասպուրականցի)։ Գեղարուեստական շքեղ կողքով (Մ. Բէկպապեան) եւ 806 քառեակներով։ Գին՝ 15 Ֆր.։ Արտասահմանի համար 20 եւ 25 Ֆր.։ Հասցէ՝ Aram Tcharek, 1 rue de Turin, Arnouville - les - Gonesses (S. et O.), France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աշխատաւորնե՛ր, Հայոց աշխարհի...

Գիւղացինե՛ր ու քաղաքացինե՛ր, Բանւորնե՛ր ու բանւորուհինե՛ր...

Ես՝ Հանրապետութեան վարչապետս ձեզ եմ ներկայացնում այդ վերջնագիրը. դո՛ւք ունէք նրա պատասխանը ձե՛ր, եւ օտարութեան մէջ կռուող ձեր եղբայրների կողմէն»։

— Հուռռա՜, ուռա՜, ռա՜...

Մի անբարբառ մռնչիւն ժողովրդի մէջ։

Ցուզում, զայրոյթ, բողոք, բռունցքների կծկում ու կատաղի մի խռնչ.

— Մերժե՛լ, մերժե՛լ, մերժե՛լ...

— Մեր վիրաւոր բազուկի հետ գործ պիտի ունենայ նա, ով կը փորձէ անցնել մեր սահմանները։

— Մերժե՛լ, մերժե՛լ, մերժե՛լ...

— Կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը, կեցցէ՛ Հանրապետական կառավարութիւնը։ Կեցցէ՛ Հայաստանի աշխատաւոր ժողովուրդը...

— Շարունակենք մեր տօնը, աշխատանքի տօնը։

Նուա՜գ, ե՛րգ...

— Հուռռա՛, ուռռա՛...

Վերջացած են բանախօսութիւնները։

Ժողովուրդը նուագով ու երգով արժւում է դէպի երկաթուղու նոր կայարանը։

Երկաթուղու գիծը ռուս պետութեան ռազմական նպատակներով՝ հեռու էր Երեւան քաղաքէն։ Ռուս պետութեան ի՞նչ հոգը Երեւան քաղաքը եւ բնիկ ժողովրդի շահը։

Հիմա հայ կառավարութիւնը՝ մղուած իր երկրի եւ ժողովրդի շահերէն՝ երկաթուղագիծը հասցրել է մինչեւ քաղաք։ Ու այսօր՝ 1920 Մայիս Մէկի աշխատանքի տօնի օրը՝ պիտի կատարուի նրա բացման հանդէսը։

Մեծ բան չէ եղածը. բայց գործը գնահատւում է իր վրայ թափուած աշխատանքով։ Ու այդ գործի վրայ դրուած է մեծ աշխատանք։

Գործարաններէն պատրաստ ապրանք չէ ստացուած այդ շինութեան համար. գործը դիւրացնող մեքենաներ չեն գործածուած այնտեղ։ Նրա ամէն մի պատառիկը հաւաքուած է հայ գործաւորի ձեռքով ցաչառքէն ու ճամբաներէն, ուր պատերազմի ընթացքին ցանուել, ցանցնուել, ժանգոտուել ու անպէտացել էին։ Ամէն մի թիզ հողը փորուել, լցուել, ամրացուել է հայ աշխատաւորի եղունգներով ու ձեռքերով։

Մի՞թէ այդպէս աչքէն չկառուցեցին վագոնները, շոգեմեքենաները, գրահապատ գնացքները, ջուլհակատնեցների ու օղոցարանները, օթոմոբիլները, անթել հեռաձայնի կայանները։

Ով տեսել էայդ աշխատանքը՝ նա՛ միայն կարող է գնահատել նրանց արժէքը։

Ու հայ ժողովուրդը գիտէ այդ. գնում է ողջունելու հայ կամքի, հայ բազկի զօրեղ վաստակը։

Նոր կայարանի մօտ։ Մարդիկ բարձրացել են տանիքները, պատշգամները, թառել են ծառերին, թռել են իրար ուսերի, գլուխներէն վեր բռնել են մանուկներին ու սպասում են հեւ ի հեւ։

Եւ ահա երեւում է ծուխը գնացքի. լսւում է շոինչը անիւների, սուլում է շչակը ազդարար, գալիս է գնացքը սրընթաց։ Գալիս է նա հայ զինանշանը կրծքին, ծաղիկներով, դրօշակներով զարդարուն։

Երկաթագիծը Հ. Հ. Ե.ն (Հայաստանի Հանրապետութեան Երկաթուղի) իբրար գրկած, իրար փարած կապուած են եռագոյն ժապաւէնով։

Բուն կայարանի մուտքը եւս կապուած է ժապաւէնով։ Մի կնքահայր՝ մեծ նշէրով պիտի կտրէ ժապաւէնը, որ գնացքը մտնի բուն կայարանը։

Գնացքը դանդաղեցրել է իր ընթացքը, սպասում է բացման արարողութեանը։ Տրւում է նշանը, կնքահայրը կտրում է ժապաւէնն ու գնացքը մտնում է կայարան։

— Կեցցէ՛ Ազատ Հայաստան, կեցցէ՛ Հանրապետութեան երկաթուղին, կեցցէ՛ աշխատաւոր ժողովուրդը։

Ծափերը վերջ չունեն, կեցցէները վերջ չունեն։

Կանգնած է գնացքը։ Հաղորդակցութեան նախարարը սեղմում է մեքենավարի ձեռքը։ Վագոններէն դուրս են թափւում երկաթուղու բանւորները։ Նրանք առաջնորդւում են բուֆէն հիւրասիրուելու համար։

Նախարարի հրաւէրով ժողովուրդը, ով կարողանում է տեղ գտնել, լցւում է վագոնները ու գնացքը սրընթաց թռցնում է նրանց Ղամարլուի ճանապարհով դէպի Արաքսի ափը, դէպի Մասիս...

— Կեցցէ՛... ուռռա՛, ուռռա՛...

Ու Արարատեան դաշտը թնդում է իր զաւակների երջանիկ կանչերով։

Օրւայ բանախօսուհին՝ հայ կնոջ եռագը սրտում՝ նայում է թռչող գնացքի յետեւէն ու մտածում է.

«Այդ գնացքը, մի օր այդ ճամբաներով տուն պիտի բերէ հեռուն մնացած իր քոյրերին ու եղբայրներին»։

— Քոյրի՛կ, ճաշին եկ մեզ մօտ. կը սպասենք քեզ։

Սթափւում է աղջիկը. իր եղբայրն է, «կարմիր բանախօսը»։

— Լա՛ւ, կը գամ։

Պատասխանում է նա։ Ամբոխի ալիքը բաժանում է նրանց։

Մարդիկ ուրախ գնում են քաղաք՝ Հրազդանի ափերում, պարտէզներում «քէֆ» անելու, իրենց տօնը շարունակելու համար։

Իր մտքերին անձնատուր՝ բանախօսուհին մնացել է մենակ։ Ցոգնած է, անօթի։ Կէս օրը վաղուց է անց. առանձին է ապրում, տանը ճաշ չունի պատրաստ։ Ու այդ օրը, ընդհանուր ցնծութեան մէջ այնպէս տխուր է մենակ մնալը։

Նա յիշում է եղբօր հրաւէրը։

Ինչո՞ւ չէ։ Չէ՞ որ նա յաճախ է ճաշում եղբօր ընտանիքում։

Քոյր եւ եղբայր են. միշտ սիրել են իրար։

Ե՞րբ է հասել եղբօր տան առջեւը՝ չգիտէ։ Բաց են տան պատուհանները։ Ուրախ ծիծաղներ, ձայներ են հասնում նրան։ Հիւրեր կան անշուշտ։

— Ովքե՞ր են։

Ծաշը պատրաստ է. կերակուրի հոտ է բուրում։ Սեղանի վրայ գուցէ մի սպաս կայ իրեն համար։ Չէ՞ որ կանչած է։

Ու այնպէս յոգնա՛ծ է, այնպէս անօթի՛...

Չի կարողանում շարժուել, չի կարողանում ձեռքը երկարել եւ բանալ տան դուռը։ Աչքերը մթնել են. շուրջը չի տեսնում։

Ինչը՝ ինչը չէ. ինչը հայ կինն է. չէ՞ որ նրանց խօսքն աստղ այսօր, նրանց ցանկութիւնը, նրանց կամքը յայտնեց։

Հայուհինե՛րը...

Նրանք, որ անապատներում, բնատանիքի եւ հայրենիքի կարօտը սրտերում իրենց աչքերը փակեցին, նրանք, որ ազատութեան գոյամարտում զաւակներ ողջակիզեցին, նրանք, որ օտար երկրներում արհամարհանքի, թշւառութեան ենթակայ, տառապ սեղմելով զաւակ են մեծացնում՝ հայրենիքի յոյսով բազմաւոր։

Հայուհինե՛րը, նրանք, որ տուն են ուզում եւ իրենց տունը Ազատ Հայրենիքում են ուզում, նրանք էին խօսք ուել իրեն։ Իսկ այստեղ, այս տանը։ «Ընտանիքը թակարդ է, հայրենիքը՝ բանտ։ Ո՛չ մայր, ո՛չ հայր, ո՛չ ընտանիք եւ ոչ հայրենիք»։

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։

Ո՞ւր է կանգնած նա, ո՞ւր է տանում մանել. ո՞վ ունի այստեղ հարազատ։

— Եղբա՛յր, եղբա՛յր...

Մի թել կտրեց նրա սրտում, մի վէրք բացեց նրա ներսում։

Մարեցին աշխատանքի տօնի ջահերը լուսաշող, շուրջը խաւար տիրեց ու մի անհարկու վտանգի սարսափը մտաւ նրա հոգին։

Դողում էր վախէն ու մենա՛կ էր, տխո՛ւր։

— Քոյրի՛կ, ի՞նչ էք կանգնել այստեղ։

Սթափւեց աղջիկը։ Իր գաղափարի ընկերներէն մէկն էր մօտը։

— Ճաշա՞ծ էք արդեօք, շարունակեց ընկերը — գնանք մեզ մօտ ճաշենք։ Մայրիկս շատ է ուրախանում, երբ հիւր եմ տանում. մանաւանդ երբ գովում են իր եփած կերակուրները։ Գնա՛նք։

Առանց վարանումի՝ աղջիկը թեւը տուեց նրան ու քայլեցին։

Այլեւս մենակ չէր. իր մօտն ունէր գաղափարի մի եղբայր։

Գաղափարի եղբա՛յր — աւելի հարազատ, քան արեան եղբայրը։

Ու այնքան շատ են նրանք, գաղափարի եղբայրները։

Աշխարհի բոլոր վայրերում, ծաղկեթ ծագ. Հայուհիները նրանց հետ ձեռք ձեռքի տուած կը վառեն կրկին աշխատանքի տօնի ջահերը լուսաւոր Ազատ Հայրենիքում։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԻԶԱՆԴ

(Վերջ)

Շէյխ Ֆախրի եւ 14 մեծաւորներ սպաննուած

« Թայմզ »ի Թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ Թուրք ոստիկան - զինուորները սպաննած են Շէյխ Սայիտի հետեւորդներէն Շէյխ Ֆախրի եւ ուրիշ 14 Քիւրտեր, որոնց ապստամբութիւններ կը կատարէին արեւելեան սահմանագլուխին վրայ։

Գերմանիա գաղթավայր կը պահանջէ

Գերմանիոյ Գաղթային Ընկերութիւնը նոյ. 28ին երեկոյթ մը սարքած էր Պերլինի համալսարանի ուսանողներուն համար։ Ներկայ էին ոչ միայն ուսանողները, այլեւ Պուլկարիոյ նախկին Թագաւորը՝ Ֆէրտինանտ, Մէքլէնպուրկի դուքսը, արտաքին, ներքին եւ պրոպագանդի նախարարութեանց ներկայացուցիչներ։

Փրոֆ. Զիման բացման ճառը խօսեցաւ, պահանջելով « տարածութիւն՝ գերման երիտասարդութեան համար »։ Շեշտեց թէ երիտասարդութեան ամէնէն առիպողական պահանջն է գաղթավայր։ « Պէտք չէ հրաժարիլ գաղթավայրերը ետ ստանալու պահանջէն։ Ետոյ, պէտք է միայն լաւագոյն տարրերը ղրկել, ինչպէս կ'ընէ Անգլիա »։

Տոքթ. Շնէ, Արեւելեան Ափրիկէի գերմանական գաղթավայրին կառավարիչը, պարզեց գաղթային ստացուածքներու տնտեսական եւ նիւթական անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ նկատի առնելով Գերմանիոյ ժողովուրդին չափազանց խճողումը։ « Գաղթավայրերու վերստացումը միեւնոյն ատեն պատիւի եւ իրաւահաւասարութեան խնդիր մըն է մեզի համար »։

Խօսեցաւ նաեւ Փրուսիոյ Հէրպերթուս իշխանը, տեղեկութիւններ տալով Ափրիկէի մէջ կատարուած պտոյտներու մասին։

Սեւամորթ մը եւս վառեցին

Ամբոխային խժդժութիւնները իրարու կը յաջորդեն Մ. Նահանգներուն մէջ։

Անցեալ օր պատմեր էինք թէ ինչպէս 10.000 հոգինոց բազմութիւն մը Սան Ճոզէի (Գալիֆորնիա) բանտէն հանելով, քաշկռտած եւ ծառէն կախած էր երկու բանտարկեալներ։ Այս առթիւ կառավարիչը հազարաւոր... շնորհաւորական հեռագիրներ ստացաւ։

Ահա նոր դէպք մը — Սէյնթ Ճոզէֆի մէջ (Միսուրի), սեւամորթ երիտասարդ մը, որ ամբաստանուած էր թէ սպիտակամորթ աղջիկ մը պղծած է, բանտէն հանուելով ողջ ողջ այրուեցաւ։ Ամբոխը, 8000 հոգի, իր կարգին արտասուաբեր կազ գործածեց ոստիկանութեան դէմ։ Ետոյ խոշոր բեռնակառք մը քշելով բանտին վրայ, խորտակեց դուռը եւ դուրս հանեց բանտարկեալը։ Նախ փորձեցին կախել, բայց չյաջողելով, կազ լեցուցին եւ վառեցին...

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՆԱՅ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ՝ Չեխոսլովաքիան ալ կը պատրաստուի ճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը։ Հաւանական է որ Լիթվինովի վերադարձէն յետոյ՝ Պ. Պենէշ Մոսկուա երթայ։

ՑՈՅՑ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ

Երեքշաբթի օր 150 ցուցարարներ համախմբուելով Փարիզի գերմանական դեսպանատան առջեւ թշնամական աղաղակներ արձակեցին, քարեր եւ ամոնիաքով լեցուած շիշեր նետեցին շէնքէն ներս։ Ոստիկանութիւնը յանցանքի վրայ բռնեց երկու ֆրանսացի ցուցարարներ, իսկ չորս օտարականներ անկանոն թուղթ ունենալով, հսկողութեան տակ առնուեցան։

ԵՐՐՈՐԴ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵԿՏ. 19ԻՆ

Ազգ. Վիճակախաղի Կազմակերպիչ Մարմինը ձեռնարկած է 7րդ շերտի տոմսերու տպագրութեան, որ հրապարակ պիտի հանուի դեկտ. 11ին։ Ութերորդ տպագրութիւն մըն ալ պիտի հանուի դեկտ. 19ին, երբ տեղի կ'ունենայ երրորդ վիճակահանութիւնը։

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Աղբիւր Ներոն եւ Քրիստափոր միացեալ խումբերու ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Avenue Goblinsի սրճարանին վերնայարկը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին դասախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը դասախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Խաչիկեան։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու բոլոր ընկերները, այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Խաչիկեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը առիպողական խառն ժողովի կը հրաւիրէ Բազարի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուիի ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ « Իշխան » Ենթակոմիտէն՝ առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Կէփին խումբի ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» Ենթակոմիտէն եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Մելքոնեանի իր հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» Ենթակոմիտէն եւ ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Օննիկ Աւետիսեանի (Հաճի) դառնաղէտ մահուան առթիւ, իր այրիին եւ զաւակներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Վրէժ խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ստեփան Մելքոնեանի եւ ընկեր Յակոբ Մելքոնեանի եւ պարագաներուն իրենց հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին 131, rue Paul Barruel (Նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ Գր. Ակումբի ընդհանուր ժողովը, կը հրաւիրուին Գրական Ակումբի անդամները։ Եթէ առաջին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, նոյն իրիկուն ժամը 9.30ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ հրաւիրուած ժողովը, համաձայն կանոնագրութեան՝ անկախ ներկայ գտնուող անդամներու թիւէն։ Օրակարգ՝ Նոր անդամներու ընդունելութիւն, դեկոյց վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Թէյասեղան Լիոնի մէջ

ԸՆԿԵՐ Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 20ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Զարդարեան Գրադարանին մէջ կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Աշոտ Խաչիկեան։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻԼԻԿ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	180 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

2 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2380

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ...

Մեզի տեսակ չմնաց որ չփաթթուի կուսակցութեանց եւ կուսակցականներու վզին։

Զարամիտներէն դուրս, կան բարեմիտներ ալ, որ կը կարծեն թէ երանաւէտ խաղաղութիւն մը պիտի վայելէ ժողովուրդը, եթէ ձերբազատուի կուսակցութիւններէն եւ կուսակցականներէն։

Ճի՞շդ է այս «դաւանանքը», որ ինքնին կուսակցականութիւն կը հոտի։

Բուն վերլուծումէն առաջ, քանի մը օրինակներ յիշենք եւ յուզ դատեցէք։

Պոլսոյ մէջ, հետքը չէ մնացած որ եւ է կուսակցութեան եւ կուսակցականի։ Նոյնիսկ անհատի։

Այնուհանդերձ, միահեծան թաթի մը տակ, փոքրամասնութիւնները կը վայելեն այնքան իրաւունք որքան որ բարեհաճած է տալ քէմալական իշխանութիւնը։

Այդ իրաւունքները ամփոփուած են ժամուն բակը, եւ չեն կրնար բարձրանալ նոյնիսկ յարակից դպրոցի սանդուղներէն վեր։

Արդ, Պոլսոյ մէջ դպրոց մը կայ ուր տուն – տեղ են եղած այր մը եւ կին մը, ուղղակի կապուելով Կրթական Տեսչութեան հետ (Մէարիֆ)։

Այրը դպրոցին տեսուչն է, կինը՝ անգլերէնի ուսուցիչ։

Վարժարանը, թէեւ հաստատուած քիչ – չատ ունեւոր թաղի մը մէջ, մատնուած է նիւթական ծանր տագնապի մը։ Եկամուտները պակասած ըլլալով, 5 — 6000 ոսկի բաց ունի։

Գ. Տեսուչը, որ տէր տիրականն է դպրոցին, կռնակը տուած՝ Կրթական Տեսչութեան, կը չափէ, կը ձեւէ, կը կտրէ ու կը վճռէ՝ համաձայն իր հայեցողութեան եւ շահերուն։

Կրթական Տեսչութիւնը անգամ մը պատժած էր զինքը, բայց միջոցը դատէ ներում — նորէն պաշտօնավարելու իրաւունք — ստանալու և գնաց փառաւորապէս տեղաւորուեցաւ իբրեւ տեսուչ, առանց մարդու բան հարցնելու։ Ոչ Թաղ. խորհուրդը, ոչ ալ հիմնադիր տնօրէնը կրցան որ եւ է դիտողութիւն ընել։ Նեղը մնալուն պէս, Տնօրէնը գրիչը կ'առնէ եւ գիր մը կը գրէ Կրթական Տեսչութեան։

Տնօրէնը խոստացած էր խնայողութիւններ, կրճատումներ կատարել։ Խաբեց։ Թաղ. Խորհուրդը, իբրեւ մատակարար մարմին, համարձակեցաւ խնդրել որ գոնէ անգլերէնի դասը ջնջեն, ինչպէս խոստացած էր։

Տնօրէնը, չափազանց «օրինապահ» մարդ, փութաց գիր մը գրել Կրթական Տեսչութեան, որ պատասխանեց թէ «դուրսէն մարդիկ» իրաւունք չունին խառնուելու կրթական գործերու, եւայլն, եւայլն։ (Այս «դուրսէն մարդիկը» Թաղականներն են, որ միայն դրամ ճարելու իրաւունք ունին, եւ չեն կրնար դպրոց մտնել առանց մասնաւոր արտօնութեան...)։

Այսքա՞ն։ Ո՛չ։ Դեռ ուրիշ աղուո՜ր, «ազգասիրական» բաներ ալ կան, բայց զանց կ'առնենք։

Եւ, օրէ օր, մեքենաբար, առանց ո՛ր եւ է բանաւոր կամ օրինական պատճառի, ողորմելի անհատ մը կը դառնայ «տէրէպէյ»ը, ազգ. բոլոր իշխանութեանց գլխուն։ Օրէ օր կը կրճատուին ամէնէն տարրական իրաւունքները...

«Իսկ հանրային կարծի՞քը»։— Այո՛, Պոլսեցիներն ալ ունին իրենց մամուլը, որ երկուքի բաժնուած է այս հարցին առթիւ։

Պատմութիւն մը եւս,— Պոլիսը ունի Ազգ. հիւանդանոց մը, որ ճշմարիտ օրհնութիւն մը դարձած է, հարիւր տարիէ ի վեր։

Բժիշկ մը քէն կ'ընէ այդ հաստատութեան դէմ, աղտոտ պատմութիւններ կը գրէ եւ գրել կուտայ թերթի մը մէջ,— եւ ահա զզուելի խայտառակութիւն մը, որ ուրիշ բանի չպիտի ծառայէ եթէ ոչ պետական միջամտութիւն հրաւիրել։ Արդէն մաղ մնացած է ընելու,— Էֆէնտիներ, մենք անկարող ենք, եկէք դուք վարեցէք այս հաստատութիւնը։ (Հայ-կաթոլիկներն ալ այսպիսի խնդիր մը ունեցան, եւ առաւ մը խումբ մը մարդիկ Թուրք տնօրէն մը եւ բժիշկ մը առնելով, գացին Ս. Յակոբի հիւանդանոցը, «ռէժիմ» տապալելու եւ իրենց բերած մարդիկը տեղաւորելու համար)։

Ո՛ր եւ է փաստ կամ խրատ արժէք չունի քինախնդիր բժիշկին եւ իր կուսակիցներուն համար, անհատ ըլլայ թէ թերթ։ Եւ չկայ մէկը որ կարենայ խելքի կանչել խառնակիչները։

Հետեւա՞նքը,— որո՞ւ հոգ։ «Ես իմ էշս քշեմ, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ...»

Օրինակ մըն ալ «մեր» աշխարհէն։

Վերջերս Մարսէյլի առաջնորդը կոչ մը հրատարակեց, գաղութին ազգային մարմիններու վերակազմութեան համար։

Լուր չունինք արդիւնքէն, բայց վերջերս թերթի մը միջոցաւ զանգատ կը յայտնուէր հետեւեալ իմաստով.— Մինչեւ հիմա կուսակցութիւնները պատճառ կը համարէին եղած չարիքներուն։ Հիմա որ կուսակցութիւնները քաշուած են, մա՛րդ չի մօտենար ժամուն եւ միւս գործերուն։

Անշուշտ այս օրինակները բաւական չեն, ընդլայնելու համար ամբողջ հարցը։

Բայց, այսքանն ալ կրնայ խորհրդածութեան մղել բարեմիտները։

Չենք ուզեր խրիլ ակադեմական տեսութեանց մէջ, ապացուցանելու համար կուսակցութեանց գոյութեան իրաւունքը։

Կը բաւէ մէկ յայտարարութիւն,— եթէ կարելի ըլլար «հրաշքով մը» լուծել այսօրուան բոլոր կուսակցութիւնները եւ հոսանքները, քանի չորս ժամէն ուրիշներ պիտի բուսնէին, իբրեւ կեանքի պահանջ։

Արդ, կուսակցութիւնները իբրեւ ամբողջութիւն կամ անոնց անդամները չունի՞ն յանցանքներ։ Չունի՞ն պատասխանատուութիւններ։

Շ.

ԿՈՉՆԱԳԻՐ - ՆԱՄԱԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Երէկ միւսնոյն ժամուն բարապանի միջոցաւ ստացանք նոյեմբեր 27 թուակիր նամակ մը՝ Սարգիս Ալթունեան ստորագրութեամբ (Մարսէյլ), եւ դատական կոչնագիր մը (30 նոյեմբեր) որ կը պահանջէ նոյնութեամբ հրատարակել այդ նամակը։

Հարցը կը վերաբերի «Դաշնակցահալածում ը՛ի Մարսէյլի միթինկին նկարագրութեան, զոր մեզի գրկած էր «Անցորդ», ստանձնելով ամէն պատասխանատուութիւն։ (Յառաջ, 24 նոյեմբեր)։

Գ. Ալթունեան իր նամակը ստորագրած է իբրեւ նախագահ «Դաշնակ տեռորի զոհերու պաշտպանութեան յանձնախումբին» և կը խօսի իբր այդ ։Թղթակցութիւնը գտնելով «իրականութեան հակառակ» եւ «մասնաւորապէս անձիս դէմ անարգալից ըլլալով», կը պահանջէ հրատարակել իր «ճշգումը», համաձայն մամուլի օրէնքին (1881 յուլիս 29)։

Մեր պատասխանը.—

1 — Սարգիս Ալթունեանի նամակը իր մանրամասնութիւններով ոչ թէ ճշգում է, այլ հաստատում եւ պրոպագանդ, այլ մանաւանդ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ մը ի դիմաց ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԴԱՒԱԴԻՐ խմբակի մը որ կը կոչուի «Դաշնակ տեռորի զոհերու պաշտ. յանձնախումբ»։

2.— Սարգիս Ալթունեան մամուլի օրէնքով իսկ կորսնցուցած է որ եւ է բարոյական իրաւունք, երբ կը ներկայանայ իբրեւ կազմակերպիչը եւ նախագահը անբարոյական և եղբայրադաւ արշաւի մը, իբրեւ գործօն մեղսակիցը նոյն դաւադիր խմբակին, որ վճռած է ԹՈՒՈՒՑԻԿՆԵՐՈՎ, ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԵՐՈՎ, ՕՏԱՐ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՕՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ, ՄԻԹԻՆԿՆԵՐՈՎ, ՃԱՌԵՐՈՎ ԵՒ ԲԱՆԱՁԵՒԵՐՈՎ վարկաբեկել ամբողջ կազմակերպութիւն մը — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը — ԳՐԳՌԵԼ ՀԱՅ ԵՒ ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՕՏԱՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԱՆՈՐ ԴԷՄ, ՋԱՆԱԼ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ԻԲՐԵՒ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ, ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ, ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒ, ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԽԱՌՆԱԿՈՅՏ եւ տականքի ինչ որ կրնաք երեւակայել, պահանջել ԱՆՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄԸ, ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ ՀՌՉԱԿՈՒՄԸ, ԱՆՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ եւայլն։

3.— Գ. Սարգիս Ալթունեանի նոյեմբեր 27 թուակիր «ճշգում» վաւերաթուղթը մեր ձեռքին մէջ ունենալէ յետոյ, կը հրաւիրենք ներկայանալ ատեան, իրենց բուն կերպարանքով, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ պարզուի թէ ո՛վքեր են այն դիմակաւոր խառնակիչները որ թէ զզուելի «շանթաժ» մը կը փորձեն, օգտուելով սահմանադրական ազատութիւններէն և թէ կը սպառնան մամուլի օրէնքով։ Մեզի համար շատ յստակ են օրէնքին տրամադրութիւնները եւ բաւական սուր, պատռելու համար բոլոր դիմակները, երեւան հանելու բոլոր դաւադիրները ու անոնց ներքին խաղերը։

4.— Սարգիս Ալթունեան ունի միայն մէկ իրաւունք,— իր անհատական վարկը։ Այս հարցի մասին պատրաստ ենք լսելու որ եւ է պարկեշտ լուսաբանութիւն, իրմէ կամ ուրիշներէ։

Ասորիներուն տեղաւորման խնդիրը

ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ՝ ՏԵՂԱՓՈԽՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակած էինք Լորտերու ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութեան ամփոփումը։

Նոր լուրերու համաձայն, այն յանձնախումբը որ կազմուած է Իրաքի մէջ, նախագահութեամբ անգլիացի հազարապետ Թոմսընի, ասորի գիւղացիներուն հաղորդած է թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քննութիւններ կը կատարէ տեղաւորման վայր մը գտնելու համար, բայց թէ վերաբնակման որ եւ է ծրագիր երկար ժամանակի կը կարօտի։

Այս ազդարարութիւնը անհրաժեշտ համարուած է, որովհետեւ բազմաթիւ Ասորիներ կը մերժեն ամրան ցանքը կատարել, առարկելով թէ երբ Իրաքէն մեկնին, չպիտի կրնան քաղել զայն, իսկ ուրիշներ կը պնդեն թէ՝ քանի որ Ասորիները փախստականներ են, պէտք է կերակրուին Իրաքի կամ Անգլիոյ կամ Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցաւ։ Վերջին պահուն կարելի եղած է փարատել այս թիւրիմացութիւնները եւ շատեր սկսած են ցանել յառաջիկայ տարուան հունձքերը։

Իրաքի մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքէ այն թելադրութեան դէմ թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է գումար մը յատկացնել, Ասորիները Իրաքէն դուրս փոխադրելու համար։ Մամուլը կ'ըսէ թէ Ասորիները նախապէս Իրաքի բնիկներ չէին եւ երբեք Իրաք հրաւիրուած չեն։

Միեւնոյն ատեն տեղեկութիւն կը հասնի թէ այն 380 Ասորիները որոնք Սուրիա մնացած էին վերջին դէպքերէն յետոյ, յօժար են մեկնելու այդ երկրէն։ Կ'ըսուի թէ ֆրանսական իշխանութիւնները նամբու շինութեանց կը գործածեն զանոնք, անշան օրականով մը։

*** Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ կազմուած յանձնախումբը ժողով գումարեց նոյեմբեր 29ին, Ժընեւի մէջ։ Այս առթիւ նկատի առնուեցան քանի մը ծրագիրներ, ասորի համայնքութիւնը ամբողջութեամբ կամ մասամբ այլուր փոխադրելու համար։ Նանսէնեան գրասենեակին հետ խորհրդակցելէ յետոյ, յանձնախումբը նկատի առաւ այն կարգադրութիւնները որ պիտի ըլլան իրաւասու իշխանութեանց հետ, ինչպէս եւ տնտեսական միջոցներու եւ փոխադրութեան մանրամասնութիւնները։

ՅԱՌԱՋԻ ՀԻՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԸ

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, երբ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կոմինթերնը կը խղճմտի՞յ

ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, Ռուզվէլթ – Լիթվինով համաձայնութիւնը փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ պոլշեւիկներու յեղափոխական գործունէութեան մէջ։ Անցեալ կիրակի օր կուսակցութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն նոր հրահանգներ ուղղեց Մ. Նահանգներու մասնաճիւղին, որպէսզի պատրաստուին «գետնին տակ մտնելու», այսինքն նուիրուելու ստորերկրեայ գործունէութեան, քանի որ բացայայտ գործունէութիւնը անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ։

Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն մանրամասն հրահանգներ կուտայ ամբողջ գործին վերակազմութեան համար։ Թէեւ առաջին տեղը Ամերիկան կը գրաւէ, բայց Կեդր. Կոմիտէն կ'ըսէ թէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Չեխոսլովաքիոյ կոմիտէներն ալ պէտք է «որոշ քայլեր առնեն» վերակազմութեան համար, քանի որ սովորական բացայայտ գործունէութիւնը կրնայ անպատեհութիւններ յառաջ բերել այդ երկիրներուն մէջ, մօտաւոր ապագային։ (Հաւանաբար Կեդր. Կոմիտէն նկատի ունի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները, ինչպէս եւ Չեխոսլովաքիոյ ճանաչման հեռանկարը)։ Կեդր. Կոմիտէն մասնաւորապէս կը յանձնարարէ կազմել «արհեստով յեղափոխականներու» վարիչ շարքեր, ստորերկրեայ աշխատանքի համար։ Այս առթիւ կը բացատրէ թէ արհեստով յեղափոխական՝ կը նշանակէ բարձրօրէն մարզուած համայնավար, եւ նախընտրելի կը գտնէ որ այս կարգի գործիչները չարձանագրուին կուսակցութեան տոմարներուն մէջ։ Անոնք պէտք է գործ գտնեն, կասկած չհրաւիրելու համար իրենց գործունէութեան վրայ։ Եթէ կասկածի և ձերբակալման վտանգի ենթարկուին, պէտք է փախչին եւ իրենց ղեկավարութիւնը շարունակեն սահմանին վրայ։ Այլապէս, երբ հասնի բացայայտ պայքարի ժամը, զանգուածները կրնան զրկուիլ վարիչներէ։ Այն մասնաւոր գործիչները որոնք արտասահման ապաստանած են, առաջին աղդանշանին պէտք է միանան անվտանգ մնացած գործիչներուն հետ և զանգուածները վարեն կոմիտէին ղեկավարութեամբ, գործադուլներ եւ ուրիշ գործօն ձեռնարկներ սարքելով տիրող վարչաձեւին դէմ։ Կեդր. Կոմիտէն կ'ըսէ թէ այս կարգի գործիչներու շարքի մը կազմակերպութիւնը եւ պահպանումը «հսկայական նշանակութիւն ունի ներկայիս»։ Անոնց կազմակերպումը եւ մարզումը պէտք է սերտօրէն հետեւի այն ուղեգծին որ կը գործադրուէր պոլշեւիկեան ստորերկրեայ (գաղտնի) յեղափոխականներուն կողմէ, ցարական շրջանին։

Կեդր. Կոմիտէն այս առթիւ կը յիշեցնէ Ստալինի վերջին ախտաճանաչումը, թէ «հասած ենք յեղափոխութեանց եւ պատերազմներու նոր ալիքի մը նախօրեակին»։

Կառավարութեան ելմտական ծրագիրը

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԻԼ

Ինչպէս գրած ենք, Շոթանի դահլիճը խորհրդարանին կը ներկայանայ այսօր, կարդալու համար իր ծրագիրը։ Այս առթիւ պիտի պահանջէ անմիջապէս անցնիլ ելմտական ծրագրին քննութեան։

Դեռ ծանօթ չեն կառավարութեան ելմտական առաջարկները, բայց երազկեներ չեն կարծեր որ Գ. Մառչանտօ, ելմտացոյցի նախարարը, կարենայ բոլորովին նոր միջոցներ առաջարկել, գոցելու համար ելմտացոյցին բացը։ Անցեալ սեպտեմբերին այդ բացը կը հաշուէին 6,000,000,000 Ֆրանք, այժմ կը հասնի 7 միլիարի։ Կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունի 1,500,000,000 Ֆրանքի ներքին փոխառութիւն մը, հարիւրին 5 — 5ուկէս տոկոսով։

Վերջին տեղեկագիրները կը հաստատեն թէ եկամուտի տուրքը մեծապէս պակսած է, եւ փախուստներ եւ խարդախութիւններ կը կատարուին։ Գ. Մալվի երեսփ. ժողովին ելմտական յանձնախումբին նախագահը, «Մաթէն»ի ուղղած նամակով մը կը յայտնէ թէ ինք եւ իր պաշտօնակիցները համոզուած են թէ անհրաժեշտ է պայքարիլ խարդախութեան եւ փախուստին դէմ, որ մեծ համեմատութիւններ առած է։

Գ. Թառտիէօ «Լիպէռթէ»ի մէջ հրատարակուած նամակով մը դիտել կուտայ թէ միայն 1926ին Գ. Փուանքարէի կողմէ ձեռք առնուած միջոցները կրնան դարմանել չարիքը։ Այս առթիւ, նախկին վարչապետը շատ մռայլ կը տեսնէ Ֆրանսայի ներկայ վիճակը, յայտարարելով թէ բանակը անբաւական է թիւով եւ կազմածով, թէ դիւանագիտութիւնը իր յոյսը դրած է կոտրած եղէգներու վրայ, ինչպէս Մ. Նահանգները որոնք անկարողութեան դատապարտուած են տնտեսական տագնապին հետեւանքով, Մեծն Բրիտանիան որ իր մեկուսացման երազներէն կ'արթննայ միայն օդանաւերէն ռումբեր արձակուած ատեն, Լեհաստան ու Փոքր Համաձայնութիւնը որոնք պաղած են եւ Զօրսերու դաշինքը։

Եզրակացնելով, Գ. Թառտիէօ կ'ըսէ թէ երկիրը 32 միլիառ Ֆրանք փոխ առած է 15 ամսուան մէջ, իսկ հանրային կարծիքին շլատումը ակներեւ է, քանի որ 30 — 40 միլիառ Ֆրանք գիզուած – կղպուած է։ Նախկին վարչապետը այս բոլոր չարիքը կը վերագրէ իրարու յաջորդող ձախակողմեան դահլիճներուն տկարութեան, եւ կը հրաւիրէ իր կուսակիցները ուժ տալ իրեն, տապալելու համար որ եւ է կառավարութիւն որ կ'ընդդիմանայ արմատական բարենորոգումներու։

*** Պանք տը Ֆրանսի նոյեմբեր 24ի տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ՝ ոսկեդրամի պահեստը պակսած է 1,460,487,736 Ֆրանք եւս, ինչ որ չորս միլիարի կը բարձրացնէ նուազումը՝ անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր։

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

ԷՆԿԻՒՐԻ ԼՈՒՐ ՉՈՒՆԻ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԷՆ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Պելկրատէն վերադարձին, Սոֆիայի կայարանին մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ։

Այս առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ պուլկարական թերթի մը.

— «Ես տեղեկութիւն չունիմ որ եւ է պաշտօնական ձեռնարկի մասին, Պալքանեան քառեակ դաշինք մը կնքելու համար Պուլկարիոյ դէմ։ Թուրքիան բանակցութիւն չէ կատարած եւ չպիտի կատարէ քառեակ, նոյն իսկ երկեակ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ "ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ,,

« Արտակարգ » պայմաններու մէջ տօնուեցաւ այս տարի Հայաստանի խորհրդայնացման 13րդ տարեդարձը։ [illegible], որ տարիներու քաղքային ու գիւղական աշխատանքը ունեցաւ իր արդիւնքը եւ այսօր, գաղթաշխարհը պառակտուած ու ջըլատուած, ներքին ամէնէն սուր տագնապը կ'ապրի։ Միշտ այս է եղած տարիներէ ի վեր խորհրդային իշխանութիւնը։

Սակայն հետաքրքրական է գիտնալ, թէ ի՛նչ ուժերու վրայ կռթնած խորհրդային կառավարութիւնը կը հետապնդէ ազգասպան այս քաղաքականութիւնը։

Հայաստանի համայնավարներու առաջին դաշնակիցը գաղութներու մէջ՝ հայ կղերն է։ Երկրի ներսը հալածելով կրօնը, ու եկեղեցիները քանդելով, անոնք չքաշուեցան ձեռք երկարել արտասահմանի մէջ ապրող սեւազգեստներուն եւ անոնց փիլոնին կռթնած, ամէն միջոց գործածեցին վիժեցնելու համագաղութային համերաշխութեան ամէն փորձ։

Համայնավար վարիչները շատ լաւ ուսումնասիրած են գաղթահայ կեանքը եւ գիտեն, թէ Առաջնորդարաններն ի՛նչ արժէք կը ներկայացնեն այս կամ այն գաղութի ներքին կեանքին մէջ ու կառավարութեան մօտ։ Անոնք գիտեն, որ շարք մը երկիրներու մէջ կառավարութիւնը իբրեւ հայ գաղութի ներկայացուցիչ պաշտօնապէս կը ճանչնայ առաջնորդը։ Համայնավարները, զայն իրենց ոսկէ թակարդը ձգելով, կրնան օգտագործել իրենց ուզածին պէս։ Այդ է պատճառը, որ անոնք նիւթական ու « կաթողիկոսական » ոչ մէկ միջոցի առաջ կանգ չեն առներ, ամրապնդելու համար վեղարաւոր գործակալներու դիրքը։ Աչքի առջեւ ունենալով համայնավարներու հակակրօն ու անաստուած պայքարը, շատերը կը կասկածէին, թէ Գէորգ կաթողիկոսի մահէն վերջ, նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը չպիտի թոյլատրուի։

Սակայն, առաջին անգամը չէ, որ համայնավարներն իրենց սկզբունքները կը զոհեն օրուան քաղաքականութեան։ Արդ, անոնց քաղաքականութիւնն էր նախ գաղթահայութեան ապացուցանել թէ սուտ են հակառակորդներու տարածած լուրերը եւ երկրորդ՝ որ ամէնէն կարեւորն է, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հեղինակութեան ապաւինած, իրենց ձեռքն անցընել արտասահմանի կղերական դասը։ Ահա թէ ինչո՛ւ խորհրդային կառավարութիւնը թոյլատրեց նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը եւ, ինչպէս փաստերը ցոյց կու տան, համայնավարները մեծ չափերով կրցան հասնիլ իրենց նպատակին։ Պատահական չէ, որ այսօր արտասահմանի առաջնորդներէն ոմանք խորհրդային իշխանութեան պարզ գործակալի դեր կը կատարեն։

Համայնավարներու երկրորդ դաշնակիցը կը հանդիսանայ ռամկավար կուսակցութիւնը։ Այս կուսակցութիւնը հայ քաղքենի դասակարգի շահերը պաշտպանող միակ կազմակերպութիւնն է եւ իր ծրագրով ու ընկերային ծագումով չի տարբերիր եւրոպական միւս քաղքենի կուսակցութիւններէն։ Համայնավարները, որ ընկերվարական բոլոր կուսակցութիւնները կ'որակեն իբրեւ քաղքենի դասակարգի « լաքէյներ » ու մահու կռիւ են յայտարարած քաղքենի դասակարգին, այսօր ձեռք ձեռքի տուած ռամկավարներու հետ, արտասահմանի հայ աշխատաւորութեան ճակատագրի հետ կը խաղան։

Ամէնէն արտառոց երեւոյթն այն է, որ Հայաստանի մէջ համայնավարները ոչնչացուցած են քաղքենի դասակարգը եւ կը ձգտին իսպառ արմատախիլ ընել սեփականատիրական կարգերը, իսկ արտասահմանի մէջ կը դաշնակցին նոյն «բուրժուազիայի» հետ։ Դեռ աւելին, խորհրդային մամուլը օր ու գիշեր լուտանքներ կը տեղայ ռամկավարներու հասցէին, իսկ գաղութներու մէջ նոյն ռամկավարներու հետ սիրաբանութիւններ կ'ընէ։ Եւ բոլոր հայհոյանքներուն ռամկավարները բարեւի կեցած միշտ ալ կը պատասխանեն՝ « ատիկա ձեր ազնուութիւնն է »… Ի հարկէ, խորհրդային կառավարութեան շատ լաւ յայտնի է, թէ ի՛նչ ուժ եւ արժէք կը ներկայացնեն գաղութներու մէջ ռամկավարները։ Սակայն, բաւական է, որ ռամկավար խմբակցութիւնը գաղութները քայքայող ու ջլատող ազդակ մըն է։ Իր այդ պառակտիչ դերով, այդ կուսակցութիւնը կրնայ բարեկամ մնալ Խ. իշխանութեան։

Համայնավարներու երրորդ դաշնակիցը արտասահմանի հայ համայնավարներն են։ Այս տարրերն են, որ թերեւս իրաւունք ունին Հայաստանի համայնավարներու դաշնակիցներ կոչուելու։ Իրենց ծրագրով ու հետապնդած նպատակներով գաղթահայ համայնավարները կը կազմեն կոմունիստ կուսակցութեան մէկ մասնիկը։ Դժբախտաբար, գաղափարականութիւնն անոնց մէջ շատ քիչ դեր կը կատարէ եւ մեծագոյն մասը թափթփուքներ եւ բախտախնդիրներ են։ Կասկած չկայ, որ անոնց ղեկավարները Երեւանի վճարովի վարձկաններն են։ Թէեւ թիւով փոքր, բայց եւ այնպէս անոնք դեր կը կատարեն գաղութներու մէջ։ Իբրեւ համայնավարներ, սերտ կապ ունին տեղացի կոմունիստ կուսակցութեանց հետ եւ օգտուելով իրենց կուսակցական հանգամանքէն, կ'աշխատին տեղացի համայնավարներն ու անոնց մամուլը օգտագործել վտանգաւոր ձեւով ու գրգռել օտարները Հայերու դէմ։ Հայ համայնավարները յաճախ դիմած են ու կը դիմեն օտարներու գործօն աջակցութեան։

Խ. կառավարութիւնը ամէն ձեւով կը խրախուսէ անոնց գործունէութիւնը։ Նախ եւ առաջ, հայ համայնավարները լաւագոյն տարրերն են գաղութներու մէջ իրենց դաւադիր ծրագիրները իրագործելու համար։ Երկրորդ, խորհրդային պրոպագանդ մըղելու եւ չէզոք կազմակերպութիւնները իրենց ազդեցութեան տակ առնելու աշխատանքն է, որ սահմանած են այդ տարրերը։ Եւ վերջապէս, արտասահմանի հայ համայնավարները շփման մէջ դնելով օտար համայնավարներու հետ, Մոսկուայի առջեւ կրնան հպարտանալ, թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն կը կատարեն…

Խորհրդային Հայաստանի « բարեկամներու » մէջ են նաեւ « Հօկ »երը։ « Հօկ »ը կուսակցութիւն չէ։ « Չէզոք » կազմակերպութիւն մըն է, որ երեւութապէս կ'ուզէ օգնել Հայաստանի վերաշինման գործին։ Շատ բնական է, որ իւրաքանչիւր Հայ կը սիրէ իր հայրենիքը եւ կը ջանայ որ եւ է կերպով օգտակար ըլլալ անոր։ Այդ կողմէն ալ կը մօտենան Հայրենասէր մարդոց ու խաղալով անոնց զգացումներու վրայ, կ'անդամագրեն Հօկին։ Անդամագրելէ վերջն է, որ կը սկսի պրոպագանդ ընել ու աստիճանաբար թոյն սրսկել։ Ոմանք կը խրտչին ու ժամ առաջ կը քաշուին, շատեր ալ կը մերձնուին ու առանց իրենց հաշիւ տալու, խումբ մը բախտախնդիրներու ձեռքին գործիք կը դառնան։ Եւ երբ առիթը կը ներկայանայ խօսքէն գործի անցնելու, բուն ղեկավարները կը ծածկուին ու այս խաբուած միամիտները առաջ կը քըշեն։

Իսկ խորհրդային մամուլը իսկոյն կը սկսի թմբկահարել, թէ արտասահմանի մէջ յանուն Հայաստանի ու խորհրդային կարգերու արիւն կը հոսի։ Այդ ձեւով կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը ձգել, թէ կռիւը Հայաստանի բարեկամներու եւ թշնամիներու միջեւ է…

Եւ, վերջապէս, հայ համայնավարներու ամէնէն անկեղծ բարեկամը Թուրքն է։ Տարիներէ ի վեր Թուրքը կը ձգտի քայքայել ու տկարացնել գաղթահայութիւնը եւ անոր շահերը պաշտպանող կազմակերպութիւնները։ Սակայն այն, ինչ որ չկրցաւ ընել ինքը, այժմ կը կատարեն իր դաշնակից համայնավարները։ Դժբախտաբար, կղերականն ու համայնավարը, Հօկերն ու ռամկավարը չեն գիտակցիր, թէ գաղութները պառակտելով ու պայքարի ճակատները խորացնելով ոչ թէ Հայաստանին օգնած կ'ըլլան, այլ նախ եւ առաջ Թուրքին մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն։

Բարեբախտաբար գոյութիւն ունին նաեւ այնպիսի կազմակերպութիւններ, որոնք կեղծ բարեկամներու դիմակը պատռելով, միշտ արթուն են ու կը հսկեն։

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄԸ ԵՒ ԻՐ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ամուսնալուծում կամ ապահարզան կը կոչուի այն դատավճիռը կամ վճիռը որ կը լուծէ կամ կը ջնջէ օրինապէս եւ կամ կրօնապէս կատարուած ամուսնութիւնը, վերադարձնելով ենթականերուն իրենց ազատութիւնը։

Որքան հին է ամուսնական անուանուած արարքը, նոյնքան եւ բաղդատաբար նոր է ամուսնալուծութիւնը։ Որովհետեւ, դեռ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ այդ կարգադրութիւնը հազուադէպ էր, չըսելու համար անգոյ, մանաւանդ քանի մը երկիրներու եւ ազգերու մէջ։

Այսօր գրեթէ բոլոր պետական օրէնքներու մէջ գիրք գրուած է այդ ձեւը, զոր եկեղեցիներն ալ կ'որդեգրեն հետզհետէ։ Որովհետեւ դարերու եւ բարքերու անվկանդ ուժը ամէն իրականութեան վրայ կը դրոշմէ իր անդիմադրելի հետքը։

Պատմութեան մէջ անպակաս են նըշանաւոր ամուսնալուծումներու պարագաներ։ Հայկական Կիլիկիոյ փառապանծ թագաւոր Լեւոն Ա. Մեծագործ (1186—1219) նախապէս ամուսնացած էր Անտիոքի իշխանական ընտանիքէն Զապլոնի հետ, բայց ամուսնալուծուեցաւ եւ կինը բանտարկելով Վահկայ բերդին մէջ, վերամուսնացաւ Կիպրոսի թագաւորին աղջկան Սիպիլի հետ։

Անգլիոյ թագաւոր Հէնրի (1509—1547) վեց կնոջ ամուսնալուծում կատարեց եւ կիներէն երկուքը սպաննեց կախաղանի վրայ։ Մեծն Նափոլէոն (1802—1815) ապահարզան կատարեց Ժօզէֆինի դէմ եւ վերստին ամուսնացաւ Աւստրիոյ կայսեր դուստր Մարի - Լուիզի հետ։ Զանց կ'առնեմ ուրիշ պատմական պարագաներ։

Վերջին տասնեակներս, մանաւանդ եւրոպական եւ ամերիկեան մեծ կեդրոններու մէջ ամուսնալուծումը կը ստանայ ահաւոր համեմատութիւններ։ Դեռ վերջերս թերթերու մէջ կարդացինք պարագան նշանաւոր կնոջ մը որ 13 տարուան ընթացքին 7 անգամ ամուսնաթող եղած է։

Ինչպէս ծանօթ է, իսլամական օրէնքը կ'արտօնէ առնել չորս կին։ Ամուսնալուծումն ալ, ըստ այդ օրէնքին շատ դիւրին է. կը բաւէ որ այրը արտասանէ իր կնոջ երեսին, արձակուած ես, ազատ ես։ Նոյն իսկ կատակի ձեւով կամ գինովութեան միջոցին այդ իմաստով բառերը բաւական են ամուսնալուծման համար։

Իսլամական կրօնային փիլիսոփայութեան (Փըքըհ) հեղինակները կ'ըսեն թէ իրաւաբանական տեսակէտով միայն մէկ կին տրամադրողները իրականին մէջ հազուադէպ է որ գոհանան մէկ անկողինով։

Ըստ Ֆրանսական օրէնքին՝ ամուսնալուծման համար գլխաւոր պատճառները կը համարուին.—

1. Շնութիւն, 2. Զար վարմունք, ծեծ, գէշ վերաբերում, կամ նախատինք. 3. Ամուսիններէն մէկուն ծանրակշիռ դատապարտութիւնը. 4. Դատարանի վճիռով գոյացած եւ երեք տարի տեւող բաժանում. 5. Ամուսնութենէն վերջ՝ անսպասելի եւ կանխահաս ծննդաբերութիւն եւայլն։

Առաջին պատճառը բացատրութեան պէտք չունի։ Երկրորդը կը կազմեն այնպիսի արարքներ, որոնք ընտանեկան կեանքը անտանելի կը դարձնեն։ Ինչպէս՝ ծեծ, շատ աշխատութիւն, անսնունդ եւ քունի զրկանք, գինովութիւն, խաղ եւ այլն։ Նախատական խօսքերը որպէսզի պատճառ կազմեն պէտք է անւական հանգամանք ունենան - օրինակ՝ էշ, ապուշ, անպատիւ, բոզ, ուղտ, գամէշ եւ այլն։

Ամուսիններէն մէկուն կողմէ՝ ընտանեկան յարկին լքումը՝ ըստ օրէնքի յանցանք է։ Վարքերու կամ նըկարագիրներու անհամաձայնութիւնը՝ ամուսնալուծման համար օրինական պատճառ մը չի կազմեր։

Օրէնսդրութեան անհեթեթ տրամադրութիւն մը,— կնոջ որ եւ է կերպով շնութիւնը կամ թեթեւութիւնը յանցանք է։ Այր մարդուն շնութիւնը ներելի է եւ յանցանք կը համարուի միայն այն պարագային, երբ այդ արարքը կը գործուի ընտանեկան յարկի տակ հարճի մը հետ, կամ օրինակ, սպասուհիին մեղսակցութեամբ։

Կիները իրաւացի դառնութեամբ դիտել կու տան թէ այդ օրինական տրամադրութիւնը այդպէս է, որովհետեւ օրէնսդիրները այր մարդիկ են։

Ֆէմինիստներուն ակնոցը խօսի. առանց այդ ծայրայեղական վարդապետութեան սկզբունքները բաժնելու, պէտք է ընդունիլ թէ պատմական օրինագրքին քանի մը մասերուն մէջ չափազանցութիւն կայ։

Վերոյիշեալ յանցանքները դատական իշխանութեան առջեւ հաստատելու համար հարկ է ունենալ գրաւոր կամ վաւերական փաստեր։ Այս տեսակ խնդիրներու ապացոյցին համար, օրէնքը բացառաբար կ'ընդունի նաեւ մօտիկ ազգականներու եւ նոյն իսկ ընտանիքի անդամներուն վկայութիւնը։

Երկուստեք համաձայնութեամբ ամուսնալուծում կարելի չէ։ Նախապէս այդ ձեւով կարելի էր, սակայն օրէնսդիրը վերջէն գոցած է այդ դուռը։ Այլապէս այսօր բիւրաւոր ամուսնացածներ, դուռն ի դուռ պիտի դիմէին դէպի քաղաքային դատարան։ Բայց, այդ որոշումը տուողները տարբեր ճամբաներով կրնան հասնիլ նոյն նպատակին։

Ամուսնալուծման դատ մը սուղ կ'արժէ,— միջին հաշուով 3-4 հազար ֆրանքի գումար մը։ Դիտուած են հարուստի պարագաներ ուր ծախսուած են տասնեակ հազարաւոր ֆրանքներ, որովհետեւ երկու կողմերը բոլոր միջոցներով կը պաշտպանեն իրենց դիրքը։

Կողմերէն մէկը, նոյն իսկ սատարական, կրնայ օգտուիլ իրաւաբանական օգնութենէն եթէ մանաւանդ կը գտնուի դատախազական դիրքին մէջ։

Ընդհանրապէս, ժողովուրդին մէջ կայ գաղափար մը, որուն համաձայն ամուսիններուն երեք տարի իրարմէ բաժնուած մնալը արդէն կ'ապահովէ ամուսնալուծումը։ Սխալ է, եթէ այդ տեղի չէ ունեցած դատարանի վճիռով, տասը տարուան բաժանումն իսկ օրինական արժէք չի ներկայացներ։

Գալով զաւակներու կամ ինչքերու հարցին, որ եւ է կարգադրութիւն կամայական է։ Այդ մասերուն օրինականութիւնը կախուած է դատաւորին գնահատութենէն եւ վճիռէն։

Ամուսնութենէ առաջ տեղի ունեցած որ եւ է խնդիր օրինական արժէքէ զուրկ է. նոյնն է 30 տարիէն աւելի առաջ պատահած դէպքերու համար, որովհետեւ ժամանցում կայ։

Իրարմէ դժգոհ ամուսիններու համար երեք ճամբայ կայ միայն.— 1. Հաշտութիւն. 2. Իրարմէ զատ ապրիլ. 3. Ամուսնալուծում։ Տարբեր միջոցներ մտածել՝ ժամավաճառութիւն է։

Օտար երկիրներու մէջ կատարուած քաղաքային կամ կրօնական ամուսնութեանց լուծումը Ֆրանսական դատարաններու իրաւասութեան մէջ կ'իյնայ։ Այս վերջինները քանի մը պարագաներու մէջ նկատի կ'առնեն եկեղեցական իշխանութեանց վճիռը։

Քաղաքային ամուսնութեանց, ինչպէս եւ կրօնական պսակներու օրէնքները ժամանակին ամեհի ալիքներուն թափին ներքեւ կ'ընթանան դէպի հիմնական բարեփոխում եւ կատարելութիւն։

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նաւագնացութիւնը Սեւանայ լճին վրայ

Սեւանայ լիճը, որ կը գտնուի ծովի մակերեւոյթէն 1916 մեթր բարձրութեան վրայ, աշխարհի երկրորդ լեռնային լիճն է իր աւազանին բարձրութեան տեսակէտով։

Լեռներու պսակով մը պաշարուած, ծովային կատաղի փոթորիկներու նման յաճախ եւ յանկարծակի կ'ալեկոծի, մանաւանդ աշնան։ Ասկից եղերական նաւարկութիւններ ալ կը պատահին երբեմն։

Լճին շրջակայքը թառած են գիւղեր, որոնք եղած են, մանաւանդ [illegible], առաջին նաւարկողները լճին վրայ։

Պատերազմէն առաջ հազիւ թէ կը տեսնուէր առագաստանաւ մը։ Ընդհանրապէս թիակներով կը վարէին մակոյկները, եթէ չյիշենք լաստերը, որոնք կը կապէին Սեւանայ կղզին ցամաքին։

Հանրապետութեան շրջանին՝ լճին վրայ երեւցաւ առաջին մեծ նաւը։

Խորհրդայնացման շրջանին, 1921ին Սեւ Ծովի նաւատորմիղէն Գ[illegible]եանի կը յանձնուի Սեւանայ լճին նաւագնացութեան կազմակերպումը։

Երեւանէն Սեւան կը փոխադրուի մեքենաշարժ նաւ մը, « Լուկաշին », 1924ին կը բերուի « Համբարձում »ը։ 1925ին՝ « Մարտունի »ն, 1929ին՝ « Կոմունիստ »ը եւ « Կոմսոմոլ »ը, երկու նոր նաւեր, որոնք կը փոխադրուին Վոլկայէն։ Այս երկու նաւերը տասնեակ տակառաչափ տարողութեամբ նաւեր են։ 1932ին աւելցան երեք փոխադրանաւեր, [illegible] տակառաչափ տարողութեամբ։

Այս տարի Երեւանի մեքենագործական գործարանը պիտի շինէ Սեւանայ առաջին մեծ շոգենաւը, որ պիտի ունենայ 24 մեթր երկարութիւն, [illegible] տակառաչափ ջրածաւալ։ Շոգենաւը պիտի ունենայ 12 ժամանախուց, 20 առաջին կարգի, 40 երկրորդ կարգի խուցեր, եւ 80 հոգիի տեղ ալ կամուրջին վրայ։ Ինչպէս նաեւ ճաշարան, հեռախօս, ընթերցարան։

Սեւանը ներկայիս դարձած է բանուկ լիճ մը։ Ելենովկայի [illegible] է արդէն քաղաք մը, ձկնորսութեան սահմանաւոր իր հիմնարկութիւններով։ Այս նաւահանգիստէն նաւեր կը մեկնին դէպի Մարտունի եւ Բասարգեչար։ Սեւանի վրայով կը փոխադրուին նաեւ, դէպի Ազրպէյճան [illegible] շրջանները, այն բեռները, զորս դժուար է փոխադրել [illegible] Բաղուէն՝ անանցանելի [illegible] արգելքին պատճառով։

Դարձեալ, Սեւանի վրայով [illegible] օր Քէալբաջարի շրջանէն 60-70 [illegible] կառաչափ զանազան կաթնային [illegible] դիւնաբերական ապրանք կը փոխադրուի դէպի Երեւան, Թիֆլիզ եւ [illegible]։ Իսկ այս վերջին շրջաններ[illegible] շինութեան վերաբերեալ նիւթեր։

Սեւանի վրայով կը փոխադրուին նաեւ Ազրպէյճանի տաք-ջուրերու [illegible] բուժական կայաններն այցելողներ[illegible]։

Ցոյց տալու համար թէ Սեւանայ լիճը ի՛նչքան բանուկ ճամբու հանգամանք է ստացած, կը բերենք [illegible] տեւեալ թիւերը.—

1924ին լիճին վրայով ճամբորդած են 500 հոգի եւ փոխադրուած՝ 10[illegible]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

ԽՄԲ.— Այս շարքին Ա. եւ Բ. մասերը հրատարակած ենք Յոյ. 19ին եւ 21ին, բայց ստիպուեցանք յետաձգել կամքէ անկախ պատճառներով։ Այժմ կը շարունակենք, օրը օրին քաղելով բնագրէն (Վագըթ)—

Սեբաստիայէն ճամբայ ելլելէ շաբաթ մը վերջ, պատուիրակները Երզնկա հասած էին։ Պոլսէն բաժնուելէն ասդին 18 օր անցած ըլլալով հանդերձ, ոչ ընդհ. կեդրոնէն, եւ ոչ ալ ուրիշ կողմէ ո եւ է լուր չէր առնուած։ Պատուիրակները աշխարհի անցած դարձածէն, ընդհ. պատերազմի վիճակէն բոլորովին անտեղեակ էին։ Անկէ զատ, դեռ ամբողջովին պարզ չէր իրենց համար թէ ինչու 18 օրէ ի վեր անընդհատ կը յառաջանային։ Հիմա խոնջած ու տկար վիճակով Երզնկա հասած ըլլալով, դեղագործ Մէհմէտ էֆէնտիի խանը իջեւանած էին։ Մէհմէտ էֆէնտին Երզնկայի ամէնէն հանրածանօթ զինուորական անձերէն էր։

Մէհմէտ էֆէնտի բնիկ Սկիւտարցի էր։ Դեղագործական վարժարանը աւարտած ատենէն իսկ առեւտուրի ցանկութիւն ունենալով, Սկիւտարի նաւամատոյցին մօտերը ապրող ձիապաններուն խառնուած եւ ձի բանեցուցած է։ Դպրոցէն ելլելէ վերջ, Երզնկա ղրկուած է պաշտօնով։ Հոն եւս գործով զբաղած ու ի վերջոյ հանգստեան կոչուելով ամբողջովին առեւտուրի նըւիրուած է։ Այդ պատճառաւ, Երզնկայի մէջ շէնքերու եւ հողերու տէր եղած, մեծ խան մը բացած, եւ բանակին ամենամեծ յանձնառուներէն մէկն է եղած։ Այս անձը շատ զուարթ եւ հիւրասէր մարդ մըն էր։

Երբ պատուիրակները Երզնկա հասան, լուր առին թէ ուրիշ մարմին մը մէկ օր առաջ անկէ անցած եւ Կարին մեկնած է։ Այս մարմինը եւս չափազանց գաղտնի կը ճամբորդէր ու ոչ մէկուն չէր ճանչցներ ինքզինքը։ Հակառակ այդ գաղտնապահութեան, պատահաբար էր որ պատուիրակները տեղեկացան այդ մարմնին անցնելուն։ Երզնկա հասնելուն յաջորդ օրը պատուիրակներէն մէկը իր երկարած մօրուքին ձեւ մը տալու համար քիչ մը սափրիչի մը խանութը մտած էր։ Յիշեալը սափրիչին կ'ըսէ.

— Սա մօրուքս ալաֆրանկա ձեւով մը կրնա՞ս կտրել։ Այսպէս բոլորովին պիտի ածիլես եւ ծնօտիս վրայ սուր մօրուք մը պիտի թողուս։

Ատոր վրայ, սափրիչը ժպտած ու ըսած է.

— Տէր Աստուա՛ծ, այս Պոլսեցի էֆէնտիներուն ի՛նչ է պատահած։ Երէկ եւս քեզի նման մէկը եկաւ, նոյն բանը ըսաւ եւ սուր մօրուք մը շինել տալով ելաւ գնաց։

Պատասխանատու քարտուղարը (պատուիրակ) կասկածելով սափրիչին այս խօսքերէն, անմիջապէս սկըսեր էր հարցուփորձել՝ սորվելու համար այդ անձին ով ըլլալը, ու նախ սափրիչէն հասկցեր է որ ան երկայնահասակ, լեցունկեկ, կարմրաշուր, չէկ մազերով մարդ մըն է։ Իրենց իջեւանած խանին մէջ եւս խօսուեր է թէ տարօրինակ երեւոյթով մարդ մը կը պտտի Երզնկայի փողոցներուն մէջ։ Պատմուածին համաձայն, ոտքերէն մէկուն սփորի գուլպայ մը անցընելով, տաբատին ծայրերը գուլպային մէջն է խոթած։ Իսկ միւս ոտքը գուլպայով խանին բակին մէջ պտտած ժամանակ, բոլորին ուշադրութիւնը կը գրաւէ։ Պատուիրակները հարցուփորձ ընելով կը սորվին որ սուր մօրուքով մարդը՝ որ մեկնած է՝ տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրն է, իսկ մէկ գուլպայով պտտողը՝ նշանաւոր Եոմէր Նաճի պէյը։

Այդ շրջանին, Պէհաէտտին Շաքիր ու Եոմէր Նաճի պէյերուն, մեծ մարմնի մը հետ, պատուիրակներէն առաջ Երզնկայէն Կարին երթալը արդիւնք էր հետեւեալ պատճառին.—

Պատուիրակներուն Երզնկա մեկնելու մասին ընդհ. կեդրոնին որոշումէն վերջ, այդ օրերուն Ներքին նախարարի պաշտօնը վարող Թալաթ փաշան ալ օր մը Պէհաէտտին Շաքիր պէյը իր քովը կանչելով առաջարկած է Կարին երթալ, ու ըսած է անոր.

— Թէեւ մենք եւս մասնակցինք ընդհ. պատերազմին։ Կարինը գլխաւոր դիրք մըն է։ Դուն խորհուրդի մէջ պաշտօն տուր, փորձառու ալ ես։ Եթէ պատերազմի մասնակցինք, Կարինի կուսակալի պաշտօնը պիտի ըստանձնես։ Մինչ այդ՝ Կարնոյ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի կազմակերպման գործով կը զբաղիս։ Այդ կազմակերպութեան պարտականութիւնները պիտի ըլլան՝ Կովկասի մէջ Ռուսերուն զինուորական շարժումները ճշդել, իսլամ տարրերուն մէջ կազմակերպութիւն ստեղծել ու պատերազմի միջոցին զանոնք օգտագործել։

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Ներքին նախարար Թալաթ պէյէն ստացած այս հրահանգին վրայ, երկրորդ մարմնի մը ձեւով ճամբայ ելլելու պատրաստուած էր։ Վերջապէս, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Իթթիհատի ընդհ. քննիչ Եոմէր Նաճի պէյ, Կարինի միւֆթի Հիլմի պէյ, Պարսկաստանի պատերազմիկներէն Էմիր Հալմէթ ու քանի մը ընկերները, Չերքէս Րէշիտ ու իր քանի մը ընկերները, Պարսկաստանը ճանչցող եւ սպայակոյտի հարիւրապետ Րիզայի պէյ, ու դեռ ուրիշ անձեր, ընդամէնը քսան հոգի՝ ընդհ. պատերազմի ծագումէն քանի մը օր վերջ Պոլսէն մեկնելով Էրէյլի - Նիյտէ - Կեսարիա - Սեբաստիա - Երզնկա ճամբով Կարին գացած էին։

Պատուիրակներէն կազմուած առաջին մարմնին այս երկրորդ մարմնին անտեղեակ ըլլալը, ինչպէս նաեւ առաջին մարմնին ճամբորդութեան նպատակին դեռ եւս անծանօթ ըլլալը, ցոյց կու տար որ « Թէշքիլաթը Մախսուսէ » անունով մէջտեղ [illegible] գաղափարը գործադրութեան [illegible] համար վերջնական ծրագիր մը գոյութիւն չունէր տակաւին։ Այնպէս [illegible] կարծուէր թէ պատուիրակները եւ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի [illegible] մինը ճամբայ հանուած էին [illegible] հետեւելու համար [illegible] կողմնակիցներուն «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի մէջ խաղալիք դերերուն, [illegible] թէ ինչպէս պիտի հետեւէին՝ [illegible] նորոշ էր։

(Շար.)

...բեր բեռ, 1932ին՝ ճամբորդած են ...000 հոգի և փոխադրուած՝ 15,208 ...թաշափ բեռ։

ԱՆՉԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

>>> <<<

Փրոֆ. Քէչէկ, որ վիրաբուժական դասախօս է Երեւանի բժշկական ֆակուլտետին մէջ, հետեւեալը կը գրէ. Հայաստանի մէջ հանրակառքի արկածներու մասին.—

Հանրակառքը բանելէն մինչեւ հոկտեմբեր 15, իմ խնամքիս յանձնուած վիրաբուժական բաժինը փոխադրուած են, հանրակառքի արկածներէն 27 հոգի, իսկ բժիշկ Մելիքեանի բաժինը՝ 8 հոգի։ Ըսել է՝ ընդամէնը, որ Երկրորդ հիւանդանոցի նոյն շրջանին, տարուած են նոյնպէս արկածեալներ, եւ մօտ 10 հոգի ալ տեղն ու տեղը մեռած են, ուրեմն հանրակառքի զոհերուն թիւը, մինչեւ հոկտեմբեր 15, կը հասնի 80–85ի։

...պէտք խօսիմ միայն իմ եւ բժ. Մելիքեանի վիրաբուժական բաժնին մէջ դարմանուած արկածեալներուն վրայ, որովհետեւ անոնց վերաբերեալ նիւթերը կը գտնուին տրամադրութեանս տակ։

Մեր 35 արկածեալներէն 12ը կին են, 23ը այր։ Ըստ տարիքի՝ 14 հոգի ...20 տարեկան, 10 հոգի՝ 20–40 տարեկան, 8 հոգի՝ 80–60 տարեկան, 3 հոգի՝ 60 եւ աւելի տարեկան։

Մեր 35 արկածեալներէն հիւանդանոցին մէջ մեռան 8 հոգի, մնացեալները հիւանդանոցէն մեկնեցան դարմանուած։ Այս վերջիններէն 4 հոգի ...մնացած են ծանր անդամահատութեամբ (ոտքը կամ ձեռքը կտրուած)։

Այժմ անցնինք այն հարցին թէ այս դժբախտները ի՛նչ ձեւով ենթարկուած են արկածի։

Քանի մը դէպքերու մէջ, չկրցինք ...ճշդել այդ հարցը։ Այսուհանդերձ մնացեալ դէպքերը շատ սքանչելի ...են։ 35 հոգիէն 14ը արկածի զոհ դարձած են այն պատճառով, որ հանրակառքէն իջած են նախ քան կանգ առնելը, 5 հոգին՝ հանրակառք ցատկած ըլլալուն համար՝ երբ կառքը ճամբայ ելած էր, ուրեմն 35 արկածեալներու մէջ 19 հոգի զոհ գացած են իրենց անհամբերութեան եւ հանրակառքի տարրական օրէնքները չյարգելուն պատճառով։ Մնացեալ 16 արկածեալներէն 6ը չեն յիշեր թէ ինչպէս պատահեցաւ արկածը, վկաներ ալ չկան, մնացեալ 10 հոգին զոհ են բոլորովին իրենց անուշադրութեան։

Երբ նկատի առնենք, որ արկածեալներու ամենամեծ թիւը կը պատկանի 8–20 տարեկաններու, պարզ կը դառնայ որ մեր պատանիները զոհ են իրենց անհամբերութեան, ինչպէս նաեւ հանրակառքի օրէնքներու մասին իրենց անհոգութեան։

Պէտք է եզրակացնել որ հանրակառքի օրէնքներուն խիստ պահպանումը կրնայ կրճատել այս ցաւալի արկածները։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Արուեստագէտները տագնապի մէջ են։ Նկարիչներ, քանդակագործներ, փորագրիչներ թշուառութեան մատնուած են տնտեսական տագնապին պատճառով։

Այս առթիւ վերջերս Ֆրանսացի արուեստագէտները համաժողով մը ունեցան։ Նախագահը, ծերծ Փրատ ըսաւ.

— Գործերու ծուազումը խորտակեց տաղանդներու խոյանքը։ Թշուառութիւնը բաց ձգեց արուեստի աշխատանոցներուն դուռը։ Մէկ կողմէ ճգնաժամը, միւս կողմէ թշուառութիւնը կը հարուածեն մտքի աշխատաւորները։ Եւ կառավարութիւնը չի մտածեր հասնիլ օգնութեան։

Ինչպէս։

Արուեստագէտ մը կը մերժէ նպաստի ձեւը, եւ կը պահանջէ որ կառավարութիւնը հրահանգէ քաղաքապետութիւններուն պատերը զարդարել, —գործ չատ կայ, եթէ կառավարութիւնը ուզէ։

Քիչինք դիտել կուտայ, որ կարելի է անգործ նստիլ, արուեստագէտներու դուռը հասած, անձնապաստութեան կը դիմեն յաճախ։ «Ֆրանսա, ժայռ արուեստից» կը դառնայ կրակ տալ արուեստագէտներուն, որոնք չունենալով կը ապրին իրենց մաղձերը՝ բանելու համար վերջերը։

Հազար ու մէկ տրտունջներու հետ, առաջարկուեցան տագնապին դէմ պայքարի միջոցներ, եւ ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի աշխատի գործ եւ աշխատանք հայթայթել, կառավարական եւ այլ միջոցներով, բաց մեծ նպաստ։

Հայկական հոգը Փիթիվիէի մէջ

>>> <<<

«Յառաջ» ժամանակին հաղորդած էր Սիփան երգչախումբի անդամներուն մէկ մասին մեկնումը դէպի Փիթիվիէ, ուր տեղի պիտի ունենար Ֆրանս. Տիկնանց Միութեան կարմիր Խաչի մասնաճիւղի կազմակերպած երեկոյթ – պարահանդէսը։

Շաբաթ օր ճամբայ ելան մօտ 25 անդամ-անդամուհի, իրենց հետ տանելով նաեւ քանի մը նուագածուներ Փէզոյնէրէն, պարահանդէսին նուագելու համար։

Երեկոյթը ամբողջովին յատկացուած էր հայկական երգերուն եւ պարերուն։ Ժամը 9.45ին բացուեցաւ երեկոյթը, ներկայութեամբ կոկիկ բազմութեան մը։

Նախ երգուեցաւ «Հայկ ու Վարդանին» եւ «Լուսին չկայ», որ մասնաւոր գնահատանքի արժանացան։

Խումբի անդամներէն Պ. Գ. Մեհտերեան ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, շնորհակալութիւն յայտնելով նախ, կազմակերպիչ մարմնին, յետոյ ներկաներուն որ եկած են քաջալերել, թէ Տիկնանց Միութիւնը եւ թէ Հայերը։ Վերջացնելով խօսքը, համառօտ տեղեկութիւններ տուաւ Հայոց մասին եւ ըսաւ թէ՝ այս երեկոյթը դործութիւնը գոր կը տեսնէք ձեր առջեւ, այդ հին ցեղին մէկ մնացորդն է։

Շարունակաբար երգուեցան «Տանոյ են, աղէ ջան», «Սարերը հովին ա», «Զինչ ու զինչ», «Ո՞հ ինչ», «Դիլբար ջան» եւ «Դուռդուլ», հիացում պատճառելով ներկաներուն։

Երգելէ առաջ, ֆրանսերէն կը կարդային երգերուն թարգմանութիւնները, ներկաները աւելի տեղեակ պահելու համար, բացի հայկական երաժշտութենէն՝ նաեւ իմաստին։

Պ. Թուրէն Աւագեան, վարժ թառիստ մը, նուագեց «Սեւորակ աչեր» եւ ուրիշ երգեր, ոգեւորելով ներկաները, որոնք առաջին անգամ կը տեսնէին այդ նուագը։

Երեկոյթին առաջին բաժինը վերջացած էր։

Երկրորդ մասը սկսաւ հայկական պարերով։ Նախ պարեց Օր. Հ. Գազազեան, ծափեր խլելով ժողովուրդէն։ Ցետոյ խումբը յաջորդաբար պարեց «Իմ երազներ», «Թամզարա», «Հօյ Հէյլիկէ»։ Մերթ ընդ մերթ կը պարէին, Օր. Թէժենեան, Օր. Գազազեան եւ Պ. Քանթարճեան։

Մեծ յաջողութիւն գտան հայկական պարերը։ Նոյն իսկ ներկաները այնքան խանդավառուեցան, որ իրենք ալ ուզեցին մասնակցիլ, ձեռք ձեռքի տալով հայկական խմբական պարին։ Պ. Կ. Քանթարճեան Զարլի Զէփլինը կօշտեց շատ յաջող կերպով։

Ժամը 12 եկած էր, եւ երեկոյթին գեղարուեստական բաժինը վերջացած էր։ Սկսան եւրոպական պարերը, եւ հիմա Սիփանի անդամները, իրենց հայկական տարազներով, կը պարէին եւրոպական պարեր։

Միջանկեալ երգեցին Պ. Մեհտերեան, Թռչնալէն կտոր մը եւ ուրիշ երգեր, Պ. Քանթարճեան եւ Օր. Կնեազեան հայ եւ օտար երգեր։

Մեր քաղաքին ժողովուրդը այնքան գմայլած է, հայկական տարազներուն, երգերուն եւ պարերուն վրայ որ, կ'ըսէր Տիկնանց անդամներէն մէկը, չուզեր բաժնուիլ այս ուրախ մթնոլորտէն։ Մեր ժողովուրդը վարժուած չէ մինչեւ առաւօտ անքուն մնալու։ Առաջին անգամն ըլլալով կը տեսնեմ այդ, եւ այս ոգեւորութիւնը կը պարտինք ձեզի։ Եւ ո՜րքան գովասանքներ Հայոց եւ հայ երախտագիտութեան հասցէին։

Ժամը արդէն առաւօտեան վեցը եկած էր եւ բազմութիւնը կը ցրուէր ուրախ տրամադրութեամբ, լաւ զգացում մը կազմելով մեր հայ ժողովուրդի մասին։

Մաղթենք որ, անպակաս ըլլան այդպիսի երեկոյթներ։ «Սիփան»ի այս ձեռնարկը շատ յաջող էր եւ գնահատելի, որուն համար կ'արժէ շնորհաւորել ղեկավարը՝ Պ. Սաքօ Ցաւքոբեանը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՄԲ. — Տեղական թերթը «Էխօ տը Փիթիվիէ», այս առթիւ հրատարակած է «Սիփան»ի խմբանկարը եւ տեղեկութիւններ կուտայ հայ ժողովուրդի պատմութեան, ջարդերու եւ գաղութներու մասին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

— o —

Հայկական եռագոյնը՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

«Յուսաբեր»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը ճկարագրելով հայ-հռոմէական մերու կաթ. պատրիարք Արփիարեան արք.ի ժամանումը եւ այդ առթիւ կատարուած ընդունելութիւնը, կը գրէ (21 նոյ.).—

«Ցետոյ հանդիսաւորութեամբ հիւրերը առաջնորդուեցան Պատրիարքարան, որուն պատշգամը զարդարուած էր եգիպտական, ֆրանսական, քահանայապետական եւ հայկական մեծածաւալ դրօշներով։

Պատրիարքարանի մեծ սրահին մէջ, ընդհանուր խանդավառութեամբ, ճառեր խօսուեցան, բարեգալստեան եւ պաշտօնավարութեան արգիւնաւորութեան մասին, համաժողովրդական ուրախութեան եւ ծափողջյոններու մէջ։

Հանդիսութեան ընթացքին, չարագործներ առիթը գտած էին խանգարելու փորձ մը ընելու հանդէսը եւ Եռագոյնին դէմ դաւադրելու։

Եգիպտացի հարիւրապետ մը եւ անգլ. սպայ մը ներկայացան Առաջնորդարան եւ պահանջեցին որ վար առնուի հայկ. Եռագոյնը։

Առաջնորդարանի կողմէն պաշտօնական անձեր, որոնց կարգին նաեւ Առաջնորդ. տեղապահ հայր Վարդան, կ'ընդունին երկու սպաները եւ կը բացատրեն խնդիրը։

Սպաները կը յայտնեն թէ «ձեզմէ», այսինքն՝ կարգ մը Հայեր եկան եւ յայտնեցին թէ Եռագոյն պարզուած ըլլալով, խռովութիւններ պիտի ծագին...

Կը պատասխանուի թէ խռովութիւն չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ հայ կաթողիկէ համայնքին մէջ Եռագոյնի հակառակ մէկ հոգի իսկ չկայ։

Ճիշդ է թէ կան կարգ մը Հայեր, որոնք դէմ են, բայց անոնք մեզի հետ կապ չունին։

Մենք այսպիսի հանդիսաւոր օրուան մը մէջ, ի նշան ուրախութեան, ազգ. դրօշ կը պարզենք, այնպէս որ մենք չենք կրնար իջեցնել, որովհետեւ եթէ իջեցնենք՝ կրնայ խռովութիւն ծագիլ։

Այս երկխօսութիւնը, որ կը տեսնէք դուրսը,— կ'ըսեն կաթողիկէ Առաջնորդարանի պաշտօնական մեր հայրենակիցները,— Եռագոյնը պաշտօներ են, ի՞նչպէս կրնաք վար առնել զայն։

Կառավարութիւնը, եթէ ուզէ կրնայ ինքը վար առնել, մենք ոչինչ ունինք, բայց մենք այդ բանը չենք կրնար ընել։ Միայն կը վստահեցնենք, որ ձեր լրատուները բացարձակ չարամիտներ, զրպարտիչներ եւ խռովարարներ են։

Այս լուսաբանութեան վրայ անգլ. սպան հեռաձայնով կը խօսի կառավարչատան հետ, ուրկէ եկած հրամանին վրայ, Եռագոյնը կը մնայ մինչեւ հանդէսին վերջը, առանց որեւէ միջադէպի, ընդհակառակն՝ ընդհանուր գոհունակութեան պատճառելով։

Հանդէսի վերջաւորութեան միայն, երբ վար առնուեցան եգիպտական, ֆրանսական եւ քահանայապետական դրօշները, բնականաբար անոնց հետ վար առնուեցաւ նաեւ Եռագոյնը։

Կաթողիկէ պատրիարքարանի այս ազգային քայլը եւ կառավարութեան սիրալիր կարգադրութիւնը ընդհանուր գոհունակութիւն եւ ուրախութիւն պատճառեց ոչ միայն հայ կաթողիկէ համայնքին, այլեւ բովանդակ հայութեան, որ ինքզինք մխիթարուած զգաց։

Ուրախալին այն է մանաւանդ, որ ոստիկանութիւնը առիթը ունեցաւ հաստատելու թէ Եռագոյնը երբեք խռովութեան պատճառ չէ, այլ խռովարար քանի մը չարագործներու պատրուակ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԳԱՐՍԿԱ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

■■■

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Տեղւոյս մէջ կազմուեցաւ Գարսկա-Կովկասահայերու Հայր. Միութիւն, որ պիտի ունենայ իր մասնաճիւղերը Մարսէյլի մօտակայ շրջաններուն մէջ։ Կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցները անդամագրուիլ մեր Միութեան։ Հասցէ — 15, Rue du Terras, Marseille, H. Tchadikianի կամ P. Tchildjianի։

ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Արուեստի մեծագոյն ոստանին մէջ ուր կ'ապրինք, ո՜րքան հպարտանալու իրաւունք ունինք արդեօք մեր այն արուեստագէտներով որոնք այս ոստանին մէջ իրենք զիրենք կրցած են արժեցնել ու նկատի առնուիլ մեծագոյն քննադատներու կողմէ։

Մեր ցեղը արտադրած է շատ մը մեծարժէք արուեստագէտներ, եւ դժբախտաբար անոնցմէ ոմանք, քանի որ չենք գիտեր, մոռնալով պահ մը իրենց ծագումը, կարծած են որ աւելի պիտի յաջողին եթէ կրեն որ եւ է այլ ազգանուն, եւ ցաւալին հոն է որ երբ արդարացում կը մեղադրեն իրենց հայրենակիցները, դառնացած ըլլալով անոնց անտարբերութենէն։

Ցաւալի պատասխանելիք շատ բան չունինք, եւ ոչ ալ կրնանք ժխտել այս տխուր մեղադրանքը, որքան ալ անտեղի ըլլայ ան։

Բարեբախտաբար կան նաեւ Մամուլեաններ, Ալէքսանեաններ, Մաքսուտեաններ եւ որոնց կարգին Լիտի Տէմիրճեան, որուն այսօր չաբաթ իրիկուն, 2 դեկտ. Սալ Շոփէնի մէջ (8, ռիւ Տարիւ) տալիք նուագահանդէսին առթիւ ուզեցինք մատնանշել զինքը։

Իր ծագումին կամ ազգութեան մասին քիչ ու շատ կը սիրենք խօսիլ, շատ շատ խօսիլ, եւ բնաւ չենք անդրադառնար որ իր հայկական բոլոր հանդէսներուն սփրայօժար մասնակցութիւնը իր այնքան ազնիւ վերաբերմունքը ցոյց կուտայ մեր ցեղին հանդէպ, ու բաց աստի՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ ու մինչեւ իսկ Մարոքի մէջ իր տուած նուագահանդէսներուն առթիւ քննադատներ չեն մոռցած իրենց գնահատական տողերուն մէջ աւելցնել իր Հայուհի մը ըլլալը։

Իր նուագահանդէսին յաջողութեան համար Տէմիրճեանի անհրաժեշտ չէ անշուշտ հայ գաղութին բացառիկ ներկայութիւնը, որուն առ հասարակ կը կարօտին հայ արուեստագէտները։ Սակայն, որքա՜ն սիրուն ժէսթ մը կ'ըլլար մեր կողմէ, եթէ կարենայինք ստուար մեծամասնութեամբ ներկայ ըլլալով զգացնել իրեն մեր համակրութիւնը, առաջինները ըլլայինք ծափահարողներուն, ու պատճառ ըլլայինք որպէսզի ինքն ալ մէկտ մեր մէջ զգար ինքզինքը, ու սիրէր իր «հայրենակիցները», բառ մը որ միշտ կը գործածէ իր նամակագրութեան մէջ։

Ա. Գ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Սիամանթօ-Վարուժան» Գրադարանի ցերեկոյթը

ooooo

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ (Յառաջ).— Կիրակի օր Սէւրի «Պէլլեվիւ» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Իսի-Լէ-Մուլինոյի «Սիամանթօ-Վարուժան» գրադարանի միութեան կազմակերպած ցերեկոյթը։ Մուլինոյէն, Մէօտոնէն, Շավիլէն եւ շրջակայ վայրերէն 300ի չափ հայրենակիցներ ժամանակէն առաջ տեղ բռնած էին սրահին մէջ։

Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Փափազեան։ Վարչութեան կողմէ Պ. Հրաչ քանի մը բառով պատմութիւնն ըրաւ «Սիամանթօ-Վարուժան» գրադարանի կազմութեան։ Ըսաւ թէ գրադարանը երեք տարի է որ կազմուած է եւ ունի 350 գիրք, թէ գրքերէն դոյացած շնչին շաբաթականներու հասոյթով կը գնուին նոր գրքեր։ Գրադարանը ունի քանի մը տասնեակ կանոնաւոր ընթերցողներ։ Ցետոյ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանը որ վեր առնելով գրքի եւ գրականութեան կարեւորութիւնը, խրախուսեց տղաքը եւ յորդորեց ներկայ հասարակութիւնը որ գուրգուրան իրենց գրադարանին վրայ, սիրեն հայ լեզուն եւ հայ գրականութիւնը։

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Մկրտիչեան եւ Աղաբեկ։ Մեներգեց Տիկին Արալեան։ Ներկայացուցին մեր վերջին յեղափոխական կեանքէն առնուած «Անդրանիկ» թատերգութիւնը։ Ժողովուրդը խանդավառութեամբ բաժնուեցաւ հանդիսավայրէն։

Այս առթիւ Մուլինոյի «Սիամանթօ-Վարուժան» գրադարանի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանին եւ բոլոր անոնց որ իրենց աջակցութիւնը բերին հանդէսին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՄՈՒԼ

Բնաւ անակնկալ չէր...

>>> <<<

«Յառաջ» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 նոյ.).

—«Միացեալ ճակատ»ի անդրանիկ միթինկին առաջին պահանջը եղաւ Փարիզի մէջ,— լուծել Դաշնակցութիւնը եւ ակումբը դաշնակցականները վտարել Ֆրանսայէն։

«Միացեալ ճակատ»ի պահանջներէն մէկը եղաւ Սուրիոյ մէջ,— լուծել Դաշնակցութիւնը եւ Սուրիայէն վտարել դաշնակցական ծանօթ դէմքերը։

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը իր Հոկտ. 10ի թիւին մէջ կը գրէր.

«Բոլշեւիկները իրենց թռուցիկներուն մէջ կը պահանջեն, որ կառավարութիւնը լուծէ դաշնակ կուսակցութիւնը»։

Երբ «Էլ Ահրար» այս տողերը կը գրէր, տակաւին լուր չունէր «միացեալ»ի մասին. ան չէր գիտեր, որ բոլշեւիկները արտասահմանի մէջ ոչ միայն բոլշեւիզմը կը ներկայացնեն, այլ եւ «միացեալ»ը, նոխացեալ օրինակը առաջինին։ Եթէ գիտնար, պիտի տար, ի հարկէ, ոչ թէ բոլշեւիզմին, այլ նոխացեալին անունը։

«Միացեալ»ը տուեալ պարագային փոքրիկ — եւ անշնորհք — սխալ մը գործած է. պահանջելով Դաշնակցութեան լուծումը, ան միամտաբար պահանջած չէ օրինաւորութեան յատուկ կոնդակ մը իրեն համար՝ ազատօրէն Սուրիոյ մէջ «կոմբչիզական» ցանցեր տարածելու եւ ազատօրէն Դաշնակցութեան դէմ մաքառելու համար։

«Միացեալ»ի պահանջը, բոլոր պայմաններու տակ, անարժադարձ մնացած չէ կառավարական շրջանակներու մէջ. փոքրիկ տարբերութեամբ մը սակայն. փոխանակ միայն Դաշնակցութիւնը լուծելու, Բարձր Քոմիսէրութեան հրամանագրով լուծուած կը հաշուին բոլոր հայ քաղաքական հոսանքները Սուրիոյ մէջ, մէջը հաշուելով նաեւ «Հօկ»ը։

Համոզուած ենք թէ Քոմիսէրութեան այս հրամանագիրը ապշանքի պիտի մատնէ «միացեալ»ի բոլոր անդամները եւ անոնցմէ յատկապէս բոլշեւիկները։ Այս վերջինները Սուրիան իրենց նարգաստ օճախը նկատած էին, տեսակ մը Մոսկուայի մէկ գաղթավայրը, ուր Քրէմլինի ամենագի ձագուկները կը գործեն այնքան ազատօրէն, որքան ազատօրէն անոնք բերնեւ չեն գործեր բուն Ռուսիոյ մէջ։

Ցանկապէս վերջին մէկ-երկու շաբաթներու ընթացքին, բոլշեւիկեան յեղաշրջումի 16րդ տարեդարձի կապակցութեամբ, «միացեալ»ի համայնավար անդամները բուռն թափով գործի լծուած էին՝ թռուցիկներով ողողելով ամբողջ Սուրիան, յարձակումներ ծրագրելով օտար պետութեանց ներկայացուցչութեանց վրայ եւ ցոյցեր կազմակերպելով հոս ու հոն։ Այս երկու շաբաթներու ընթացքին աւելի քան տասը համայնավարներ ձերբակալուեր են միայն Լիբանանի մէջ՝ թռուցիկներու, բոլշեւիկեան գրքոյկներու եւ այլ փաստաթուղթերու դէզերով։

Քոմիսէրութեան հրամանագիրը «միացեալ»ի օրգանները տրամադրիր են բացատրելու հասարակ ռեժիմով մը՝ Մ. Աղազարեանի սպանութեամբ։ Թուականներն իսկ կուգան մերժելու այս շինծու աղերսը։ Մ. Աղազարեանը սպանուած է Հոկտեմբերի 11ին, իսկ լուծման հրամանագիրը արձակուած է Նոյեմբեր 11ին. եթէ այս վերջինը առաջինէն բխէր, ապա պիտի արձակուէր սպանութենէն անմիջապէս վերջ եւ ոչ թէ ամբէ աւելի քան ամիս մը յետոյ։ Հայ կուսակցութիւնները չլուծուեցան, երբ Գաւառականի պաշտօնական Օհաննի, Առաջնորդարանի մէջ (եւ ոչ թէ փողոցը), բացայայտօրէն քաղաքական ռեժիմ մը զոհ գնաց սառիին եւ ազնուական Վարդապետեանը (նոյն ինքն Մ. Աղազարեանի ձեռքով)։ Ու չլուծուեցաւ, երբ տասնեակներով շատ աւելի ծանր ոճիրներ գործուեցան Սուրիոյ մէջ։ Պետութեան մը անդորրութեան համար անհատական բնոյթ կրող ոճիրներէն շատ աւելի մտահոգիչ են հանրային կերպարանք առած ախտերը, որոնք կը սպառնան ամբողջի, բռնանդակ պետութեան եւ ժողովուրդի առողջութեանը։ Անկարելի էր առանց ծանր մտահոգութեանց դիտել այն դաւադիր ու վտանգալից աշխատանքը, որ հայանուն համայնավարները վերջին տարիներուն ծաւալած էին Սուրիոյ մէջ, յանձն պղտորելով նաեւ տեղացի ժողովուրդներու կեանքը եւ «կոմբչիզական» մաղէններ ցանելով նաեւ անոնց մէջ։ Հիւրընկալ Հայը «միացեալ ճակատ» կը ստեղծէր ոչ միայն Դաշնակցութեան դէմ (որ, վերջապէս, կարելի է հասկնալ, ուտի եւ ներել), այլ եւ կը ստեղծէր հիւրընկալողին դէմ (որ ո՛չ հասկնալ կարելի է եւ ոչ ալ ներել)։

Թող ներուի մեզ սուրիական հովանաւոր իշխանութեանց հրամանագրին մէջ տեսնել այս ազդակը աշխատանքին արժազանգները։

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ ԹՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Ինքնատիպ է խնդրանքը, զոր կը կը կատարէ հունգար աւազակ մը։

Կաղնեփայտէ գեղեցիկ տուփ մը շինած է ան, եւ վրան փորագրելէ յետոյ իր ամբողջ խնդրանքը՝ նուէր ղրկած է հունգար դատական նախարարութեան։

Աւազակը, որ ներում կը խնդրէ, ձերբակալուեցաւ 15 տարի առաջ։ Ցեխանս բերդարգելութեան դատապարտուած էր։ Պատերազմէն առաջ, ամբողջ Վերին Հունգարիոյ մէջ սարսափ էր սփռած իր սխրագործութիւններով։ Երկու հոգի սպաննած է եւ 2,217 գողութիւն ըրած։ Զինուորական գաւառիք էր։ Հետապնդումներէ փախչելով, ի վերջոյ ապաստանեցաւ գերեզմանատան մը։ Գերեզմանատան փոսապեղը ազուոր աղջիկ մը ունէր, որ սիրահարած էր լեռներու այս քաջին։ Այս աղջկան մեղսակցութեամբ, գերեզմանատան մէջ կը գտնէին խոշոր դագաղ մը, ուր ապրելու եւ շնչելու ամէն յարմարութիւն նկատի առած էին աղջիկն ու փոսապեղը։ Աւազակը կը տեղաւորուի այս դագաղին մէջ,—հանդիստ կը պառկի, գլխը քունիկը կ'առնէ, առտուն հացիկը կ'ուտէ, իրիկունը պաշիկը կը քաղէ իր սիրականէն, թող անդին խելք հատցնէ ոստիկանութիւնը զինք փնտռելով լեռներուն վրայ։

Դագաղէքը երկար չի մնար, կը յայտնուի։ Դագաղին մէջ կը ձերբակալուի աւազակը։

Անկէց ի վեր բանտն է ան,— այժմ մազերը ձիւն դարձած, բայց «էրը կը բարախէ իր սրտին մէջ աղջկան համար, որ հաւատարիմ մնաց իրեն։

Այդ աղջկան սիրոյն, ներում կը խնդրէ հիմա կառավարութենէն։ Ցուցիչ ձեւով մը խմբագրած եւ փորագրած է կաղնեփայտէ տուփին վրայ, եւ աղջիկն է որ զայն տարած է դատական նախարարին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

>>> <<<

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութիւնը, իր տարեկան պարահանդէսը պիտի տայ, դեկտեմբեր 30ին, Սէրքլը Միլիթէրի սրահին մէջ, Մարէշալ Փէթէնի բարձր հովանաւորութեամբ։

Սոյն տարեկան պարահանդէսը որ կոչուած է Ֆրանսահայ բարեկամութեան ամրապնդման ծառայելու եւ քաջալերուած միշտ հայ հասարակութենէն, կը խոստանայ այս տարի եւս փայլուն յաջողութիւն մը ունենալ։ Ոչ մէկ ջանք չէ խնայուած վարչական մարմնին կողմէ, հանրութեան տրամադրելով ճոխ, առատ եւ աժան պիւֆէ մը, ընտիր նուագով եւ թոմպոլայի անօրինակ կազմակերպութեամբ, որուն ամէնէն սիրուն անակնկալներէն մէկը ալ պիտի ըլլան, Լօթըրի Նասիոնալի տոմսերը, չահող թիւերուն մէջ։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս պիտի կատարուի Մարըլօնի եւ երկու պատւոյ օրիորդներու ընտրութիւնը։ Կը յուսանք թէ բազմաթիւ հայուհիներ պիտի գան մասնակցիլ այս ընտրութեան, աւելցնելով պարահանդէսին փայլը։

*** Ֆրանս. Բանակի Հայ Նախկին Կամաւորներու Միութիւնը ստուար թիւով մասնակցած է, նոյեմբեր 19ին, Լիւքսէմպուրկի կամաւորներու յիշատակին առթիւ կատարուած կրօնական արարողութեան, Միսիօն Ֆրանս — Լիւքսէմպուրկի եկեղեցւոյն մէջ։

Հիւրասիրութիւնները կատարուած են ընդհ. հիւպատոս Պ. Փասթէնի կողմէ եւ ներկայ եղած են բազմաթիւ ֆրանսացի եւ օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ինչպէս պատերազմական եւ հանդստեան թոշակներու նախարարները եւայլն։

Տ.

դաշնագրի մը մասին որ ուղղուած ըլլայ Պուլկարիոյ դէմ, որովհետեւ այդ պետութիւնը հակառակ իր քաղաքականութեան որ կը ձգտի վերահաստատել վստահութիւնը եւ խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ, դիւրացնելու համար Պալքանեան պետութեանց միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու լուծումը: Ոչ ոք կը ժխտէ Պուլկարիոյ իրաւունքը, պայքարելու եւ ստանալու համար իրեն եղած խոստումները: Այս նպատակին համար կան միջազգային իրաւարարութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Օրինակ, եթէ Պուլկարիան դէպի Եգէական ծով ելքի խնդիր յարուցանէ, ինչպէս նախատեսուած է Նէօյիի դաշնագրով — ելք մը որ զուտ տնտեսական է և ոչ հողային — ես յանձն կ'առնեմ ուժգնօրէն միջամտել յունական կառավարութեան մօտ, որպէսզի գործադրուի այս յանձնառութիւնը: Յունական կառավարութիւնը չի մերժեր բանակցիլ այսպիսի հիման մը վրայ:

Խօսելով Պ. Մուսոլինիի հետ եղած տեսակցութեան մասին, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ըսաւ թէ կ'ուզէր տեսնել վարչապետը, բացատրելու համար Թուրքեւռուսական դաշինքին իմաստը եւ կրկին հաւաստելու թէ այդ դաշինքը, ինչպէս եւ Յունաստանի հետ կնքուած դաշնագիրը երբեք չեն փոխեր Թուրքիոյ բարեկամութիւնը՝ Պուլկարիոյ հանդէպ: Աւելցուց թէ Պելկրատի մէջ անհամբեր կը սպասեն Պուլկարիոյ Թագաւորին այցելութեան եւ թէ Սերպերը յայտնապէս կ'ուզեն համաձայնիլ Պուլկարներուն հետ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՍԿՈՎՏԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ամիսներէ ի վեր սպասուած ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր, Սկովտիոյ մէջ, Աւստրիացիներու եւ Սկովտիացիներու միջեւ: Ներկայ էին 68,000 հոգի: Երկու կողմերը լաւ խաղարկութիւն մը ունենալէ յետոյ, հաւասար մնացին 2 — 2ով:

Ամբողջ եւրոպակա մամուլը, մանաւանդ անգլիականը գովեստով կը խօսին Աւստրիացիներու մասին:

ՎԵՑ ՀԱՄԱՑՆԱՒԱՐՆԵՐ ԳԼԽԱՏՈՒԵՑԱՆ Բէօլնի բանտին մէջ, հինգշաբթի առտու, կրակ բրած ըլլալով հիթլէրականներու դէմ:

Պ. ԼԻԹՎԻՆՈՎ Հռոմ կը հասնի այսօր, տեսակցելու համար Պ. Մուսոլինիի հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան:

ՀՐԵԱՑ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ մը 900,000 փրանք պահելով իր ինքնաշարժին մէջ, կը փորձէր փախչիլ Գերմանիայէն, երբ ձերբակալուեցաւ սահմանագլուխին վրայ: Մանհայմի մէջ ալ ձերբակալուեցան երեք հրեայ առեւտրականներ, իրրեւ մեղսակից:

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Ազբիւր Սերոբ եւ Քրիստափոր *միացեալ խումբերու ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Avenue Goblinsի սրճարանին վերնայարկը:*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին զառախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ: Կը զառախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Խաչիկեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը առիթապական խառն ժողովի կը հրաւիրէ Բագաջի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *« Իշխան » Ենթակոմիտէն՝ առեղջակապար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:*

Ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Կէտին խումբի ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին:

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel *(նախկին* rue Cambronne, *131)* métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ Գր. Ակումբի ընդհանուր ժողովը, կը հրաւիրուին Գրական Ակումբի անդամները: Եթէ առաջին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, նոյն իրիկուն ժամը 9.30ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ հրաւիրուած ժողովը, համաձայն կանոնագրութեան՝ անկախ ներկայ գտնուող անդամներու թիւին: Օրակարգ՝ նոր անդամներու ընդունելութիւն, զեկոյց վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:*

Հանդէս - պարահանդէս

կազմակերպուած՝ *ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ*

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Maison Beck. Place de la Gare. à Arnouville

երգ. արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն:

կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր

կը նուագէ *ԵՓՐԱՏ* նուագախումբը: Մուտք 3 եւ 4 ֆրանք:

Խնջոյք Տեսինի մէջ

Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 2ին

Պ. Եգնիկ Ցարութիւնեանի սրճարանին ներքնայարկը

Ի նպաստ տեղւոյն Մանկապարտէզ Դպրոցին

Մանրամասնութիւնները յայտագրով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Կիւլիզար Աւետիսեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Վարդան Կոմիտէին, Հրայր եւ Ռազմիկ խումբերուն, ընկերներու, Տր. Կ. Խաչի, Հայ Արիներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ հեռագրական ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սուգին մէջ ննջեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ (Հաճնի)

զառնագէտ մահուան առթիւ

Սարսէյ, 27 Նոյ. 933

Ա Զ Դ

Լիոնի եւ շրջակայից Հայ հասարակութեան առ ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ կաթողիկոսական քննիչ – պատուիրակ՝ Գեր. Տ. Երուանդ Եպիսկ. Փէրտահեճեան հանդերձեալ է Ս. պատարագ մատուցանել, վաղը կիրակի դեկտեմբեր 3, Լիոնի Ս. Առուածածին եկեղեցւոյ մէջ՝ 75 Ավընիւ Պէրթըլօ, Լիոն: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայ հասարակութիւնը, անպայման ներկայ ըլլալ ու մխիթարուիլ հոգեւորապէս:

Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեան՝ ժամը 7·30ին, Ս. պատարագ ժամը 9·30ին, քարոզ ժամը 11ին:

(*Կնիք*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօնապետական եղբայրք եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ընկերներու, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՏԻԿ. ՇՈՒՇԱՆ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆի

(*Խարբերդի Մազրա գիւղէն*)

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 9 Նոյեմբեր, 1933:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԷՆ ցեր եւ Տիկին Կարապետ Երիմեան մէկ տարեկան «ՎԷՄ» կը նուիրեն իրենց եղբօր Պ. Միհրան Երիմեանի (Գէյրուք):

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ 16 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **2, Ave. PORTALIS (Place St. Augustin)**

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՄԲ (ԶՕՐ. ԿՈՒՌՈՅԻ)

ՀՈՎ ԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ***ՏԻԿ. Ն. ԳԸՓԸՄԸՃԵԱՆԻ***

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ***Պ. Պ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ***

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին՝ Անակնկալներ եւ աթրաքսիոններ, Թոմպոլա.— կարգադիր Յանձնախումբը ոչինչ խնայած է իր ամբողջ փայլը տալու համար այս հանդէսին, ուր պիտի ծախուի մէջին այլոց **Mlle DUBERNARD (de l'Opéra)**. *Ցուցադրութիւն երկու փոքրիկ պօզէրներու կողմէ (մանրանկար մը աշխարհի ախոյեանութեան):*

Նուագախումբ **Cercle Militaire**ի: *Ցունական եւ Սպանիական պարեր*

Ճոխ եւ գիւրամատչելի պիւֆէ: ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

Թէյասեղան Լիոնի մէջ

ԸՆԿԵՐ Ս. ՁԱՒԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 20ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Զարդարեան Գրադարանին մէջ

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Աշոտ Խաչիկեան:

RÉVEILLON ԱԺԱՆ, ՀԱՃԵԼԻ

LE BYZANCE *Հելլէն Ընկերակցութիւնը, բարեկամաց իր ձեռնարկներուն ի նպաստ, ԳԻՇԵՐԱՅՕՆ մը սարքած է 24 Դեկտեմբեր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ*

Salle des Ingénieurs Civilesի *մէջ*

10, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

Հելլէն Ընկերակցութիւնս զանի մը ամիս առաջ նման երեկոյթ մը սարքած էր եւ մեր հայ բարեկամները մեծ բազմութեամբ եկան պատուել մեզ:

Քաջալերուած այս բարեկամութենէն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայ հայրենակիցներուն, որոնց հետ միացած ենք անցեալի հասարակաց մեր տառապանքով, պատուել մեզ իրենց ներկայութեամբ:

Հաւաքական նուագախումբ, արեւել. եւ եւրոպ. պարեր, պարի մրցումներ, քոթիյոն, թոմպոլա նուէրներով եւ Ազգ. Պարգեւաբաշխի ատամներով, աթրաքսիոն, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ.— Տիկիններու 10 ֆրանք, պարոնաց 15 ֆրանք:

Կարելի է տոմսերը հայթայթել նախապէս, դիմելով **M. N. Karabetsos, 24 Fbg Montmartre, Paris (9e).**

Գեղարուեստական երեկոյթ Վիէնի մէջ

կազմակերպուած՝ *Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ.Յ.Դ. ԽՈՃԱԿ Ակումբին մէջ

կը ներկայացուին՝ *ԹՈՐՈՍ ՏԱՌԱՆ եւ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ*

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ 28, rue Troyon- Sèvres (S. O.)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ **ՆԱՄՈՒՍ**

(Շիրվանզադէի տրամ 5 արար)

Շայկական ծարսանիք—Թափօր մամերով, պարերով եւ երաժշտութեամբ

Կը մասնակցին.— Տիկ. Ս. Պաղտասարեան, Տիկ. Գայեանէ, Օր. Մակտօնալտ, Օր. Մինասեան, Պ. Պ. Պաղտասարեան, Բարխոյեան, Պշտիկեան, Սարաֆեան, Ըճէմեան, Վահրամ եւ ուրիշներ:

Բեմադիր՝ Պաղտասարեան Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք

Շաղորդակց. միջոց. — *Փորթ Սէն Քլուէն առնել 1 թիւ հանրակառքը և* իջնել Pont Sèvres.

Ordre de Table Ronde *միջազգային կազմակերպութիւնը կազմակերպած է 2 Դեկտեմբեր շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին*

Salle Adyarի ՄԷՋ. **4, Square Rapp**

դաշնակահար ՍԷՐԿԷՅ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ նուագահանդէսը:

Մուտք միմիայն մասնաւոր հրաւիրագրով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ

1934

ԴԻՄԵԼ՝ **M. & M. Barsamian.**

94, Rue Lafayette. Paris (10)

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԼԻ ԶԱՄԲԱ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

3 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2360

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԵ՛Ի ՏՈՒԻՔ ԵՐԳԻՆ

Միշտ ի պատուի է հայկական երգը, այս պողոտաներուն վրայ։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Մեր շատ մը արդար յաւակնութիւններուն մէջ, տեւական պիտի մնայ հայ ժողովրդական երգը։

Ու պիտի մնայ ոչ միայն անփոխարինելի աղբիւր մը վճիտ խանդավառութեան եւ անսպառ ներշնչման, այլեւ պարծանք մը որ կրնանք հպարտութեամբ արժեցնել ամէն տեղ։

Մամուլը օրը օրին կ՚արձանագրէ բազմազան յաջողութիւններ։

Հայկական երգը չատոնց դարձած է միջազգային վայելք եւ դրամագլուխ, Փարիզէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը։

Ոչ միայն հայկական երգչախումբեր կը հրաւիրուին միջազգային մրցահանդէսներու, այլեւ անթիւ կայաններ այլեւս օրէնք դարձուցած են պարբերաբար հրաւիրել հայ երգիչ կամ երգչուհի։

Միայն հայկական նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած համերգներն ալ երբեք յուսախաբութեան չեն մատնած օտար հասարակութիւնները։

Կարելի է ըսել թէ՝ անոնք, օտարները, ընդհանրապէս աւելի խոր ապաւորութիւն կրած, աւելի ջերմ գնահատում ընծայած են, քան մենք։

Քանի մը պատահական օրինակներ յիշած ըլլալու համար, բաւենք թէ կատարեալ յաղթանակ մը եղաւ Աթէնքի մէջ կազմուած համերգը, ամիսներ առաջ։

Յաղթանակ մըն էր այս տարուան Մշակոյթի Օրն ալ — Փարիզի մէջ — որ նուիրուած էր հայկական երգին եւ երաժշտութեան, բոլորն ալ հայկական ձեռքերով։

Յաղթանակ մը եղաւ, նմանապէս, Մարսէյլի համերգը, (Նոյեմբեր 19), որ օժտուած էր բացառիկ նորութիւններով։

Աւելի համեստ ծրագրով մը, նոյ. 25ին մօտաւոր այլ անծանօթ միջավայրի մը, Փիթիվիէի մէջ, հայկական երգը գիշեր յուզել տուաւ Ֆրանսացիներուն, շնորհիւ «Սիփան»ի 25 անդամներուն։

Տակաւին կրնայինք յիշել նոյնքան կաղդուրիչ օրինակներ՝ Մ. Նահանգներուն եւ Սուրիոյ մէջ կազմակերպուած երգահանդէսներէն, որոնց ունկնդիրները եղած են միշտ խառն, հայ թէ օտարազգի։

Կրնայինք յիշել օրինակներ Հայաստանէն ալ։ Ո՞վ չխանդավառուեցաւ «Կոմիտաս» նուագախումբի վերջին յաջողութիւններէն, Խ. Միութեան գլխաւոր կեդրոններուն մէջ։

Կը նշանակէ թէ՝ ոչ միայն հայկական երգն է որ կը պահէ իր անսպառ ուժն ու հմայքը, այլ եւ ունինք տաղանդաւոր արուեստագէտներ, հին թէ նոր, տարէց թէ երիտասարդ, որոնք վառ կը պահեն կրակը, արծարծելով, գտնելով, նոր տարրեր խառնելով եւ անընդհատ երիտասարդացնելով։

Երգը, ինքնին, կրակ մըն է մոխիրի տակ թաղուած, կարօտ՝ կենդանի միտքերու եւ խանդակաթ ձեռքերու։ Ուր որ այդ սատարութիւնը չի պակսիր, արդիւնքը օրհնութիւն է և երանութիւն։

Արդար պարծանք եւ — գործածե՞նք մաշած բառը — «ազգասիրական» գործ։ Իրական եւ տեւական վաստակ։

Խօսի՞նք նաեւ ժողովուրդի կարօտի մասին։ Մանաւանդ հիմա որ ոչ հայրենի հող ունինք մեր ոտքին տակ, ոչ ալ մեր արեւն ու լուսնկան՝ մեր գլխուն վրայ։

Ահ մը Հայեր՝ օտարութեան մէջ կլանուած, կոմիտասեան երգեր կը պահանջեն Վարշաւայէն (Լեհաստան)։

Հայկական երգին ծարաւն ունին հեռաւոր Մանչուրիոյ եւ Չինաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ հաստատուած համայնքներ։

Երգ, ե՛րգ՝ ապրելու, ոչ թէ մեռնելու համար․․․

X

Եւ սակայն,— խնայէ՛ այս տաղտուկը, ժողովո՛ւրդ Հայոց,— եւ սակայն անողոք ձայն մը կը յիշեցնէ հերթական եղանակը։

— Այս բոլորը լաւ։ Բայց, ի՞նչ մասնաւոր աշխատանք յանձն առած ենք, պահպանելու եւ զարգացնելու համար Երգը, ապրեցնելու եւ տեւականացնելու համար զանազան ձեռնարկներ։

Չէ՞ որ, բացի Հայաստանէն, մնացեալը ամբողջ արդիւնք է անհատական կամ հաւաքական նախաձեռնութեանց, անհնարին ճիգերու եւ զոհողութեանց։

Հայաստանի մէջ, պետական միջոցներ տրամադրուած են երգիչներուն եւ երգչախումբերուն, երգահաններուն եւ նուագախումբերուն։

Ո՞ր ազգային–հաւաքական աղբիւրէն պիտի օգտուին գաղութները անհատական եւ հաւաքական ձեռնարկները, չվհատելու, չսպառելու, կէս ճամբան չմնալու համար։

Մինչեւ ե՞րբ կրնան դիմանալ, մինչեւ ո՞ւր կրնան հասնիլ տաղանդաւոր այլ չունեւոր արուեստագէտներ, գործարանի մութէն եւ ծուխէն, չարաչար աշխատանքէն աւելցած ժամերը երգչախումբի յատկացնող համեստ աշխատաւորներ, ի փառս ազգին Հայոց․․․

Հրա՛շք պիտի ըլլար, եթէ ունենար մը բարեհաճէր դրամագլուխ յատկացնել, հիմնական ձեռնարկի մը համար։

Փոխանակ անվերջ սպասելու այդ հրաշքին, կարելի՞ չէր ձեռք ձեռքի տալ եւ կազմել ընկերակցութիւն մը, բազմանդամ, ամուր եւ տեւական։

Թե՛ւ տուէք Հայկական Երգին։

Պատ մը տաք սիրտ, թեթեւ աշխատանք մը՝ գլուխ գլխի, ձեռք ձեռքի,— եւ կը յաջողինք։

Երգո՛վ կը փարատին շատ մը ամպեր ալ․․․

Շ.

Ընկ. Մարկոս Տէր Մանուէլեան (Բարգէն)

« Հայրենիք »էն ցաւով կ՚իմանանք մահը վաղեմի ընկերոջ մը, Մարկոս Տէր Մանուէլեանի (Բարգէն), որ 25 տարի քաշուած մնալէ յետոյ, վերջերս վերադարձած էր իր Դաշնակցութեան ծոցը, դրօշամարտի յաւգումներուն տակ։

Մահը տեղի ունեցած է նոյեմբեր 14ին, Լովէլի հիւանդանոցին մէջ։

Շուտով կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործը։

ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

Կեդր. Կոմիտէին խոստովանութիւնները

Ուկրայինայի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վերահսկիչ յանձնաժողովի լիագումար ժողովը վերջերս երկարօրէն զբաղեցաւ Ուկրայինայի ազգայնական համայնավարներու խնդրով եւ, յատկապէս, ամիսներ առաջ ինքնասպանութիւն գործած՝ ուկրայինացի յայտնի համայնավար, կրթական գործավար Սկրիփնիքի դաւադրութեան գործով։ « Իզվեստիա »յի (27 նոյ.) մէջ հրատարակուած է այդ առթիւ խմբուած բանաձեւը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական մասերը.—

Ամէնէն առաջ՝ բանաձեւը խստօրէն կը դատապարտէ Ուկրայինայի համայնավար կուսակցութեան պատասխանատու մարմինները, որ « չեն նկատած եւ ժամանակին արգելք չեն եղած, որպէսզի ուկրայինացի ազգայնական տարրերը եւ ջարդուած դասակարգային թշնամի մնացորդները չմտնեն կոլխոզներու եւ մեքենա – տրակտորային կայաններու ղեկավար մարմիններու, ինչպէս նաեւ խորհրդային այլեւայլ հողային ու մշակութային եւ նոյնիսկ կուսակցական կազմակերպութիւններու մէջ՝ նպատակ ունենալով վնասարարութիւն եւ հակա – յեղափոխական « ապօրինի » ընել կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ »։

Բանաձեւը կը վկայէ, թէ « հակայեղափոխական դաւաճաններու եւ դաւադիրներու ամբողջ բոյներ ստեղծուած են շարք մը ժողովրդական գործավարութիւններու, կրթական հաստատութիւններու եւ տարբեր շրջաններու կուսակցական ղեկավարութեան մէջ։ Քաղէքին – ազգայնական տարրերը թափանցեր են ոչ միայն խորհրդային – կառավարական, այլեւ կուսակցական կազմակերպութիւններու մէջ եւ աջակցութիւն գտած են ուկրայինացի ազգային – ուքլոնիստական տարրերու կողմէ, որոնք միացած են կուսակցութեան ձեռնարկները վիժեցնելու նպատակով։ (Ուքլոնիստ–թեքում, կը կոչուին այն համայնավար տարրերը, որոնք կը ջատագովեն տեղական – ազգային իրաւունքները եւ դէմ են Ստալինի քաղաքականութեան)։ Այդ տարրերը կը գործեն լայնօրէն եւ մեծ վնաս հասցուցած են Ուկրայինայի ընկերվարական շինարարութեան։ Այդ տարրերու գլուխը կեցած էր ինքնասպան գործավար Սքրիփնիքը։ Անոնց ձգտումն էր՝ անջատուիլ խորհրդային Միութենէն, ուր ընկերվարութիւն կը կառուցուի, եւ դառնալ դէպի Կալիցիա »։ (Կալիցիան Լեհաստանի մաս կազմող Ուկրայինան է։ Կը նշանակէ ուկրայինացի ազգայնական համայնավարները կը ձգտին Միացեալ եւ Անկախ Ուկրայինայի)։

Այնուհետեւ բանաձեւը ցոյց կուտայ, թէ ինչ գործելակերպի կը հետեւէին Սքրիփնիքի կողմնակիցները։ « Անոնք կը ձգտէին թուլցնել Ուքրայինայի տնտեսական, պետական եւ մշակութային կապերը խորհրդային միւս հանրապետութիւններու հետ։ Կ՚աշխատէին տկարացնել Խ. Միութեան ազդեցութիւնը, ուկրայնական լեզուն կտրել ռուս լեզուէն, ռուսերէնին նմանող բառերը փոխարինել լեհական, չեխ կամ գերմաներէն բառերով, ուկրայնացնել դպրոցները»։

Բանաձեւը խստօրէն կը դատապարտէ ուկրայինացի ազգայնական համայնավարները, որոնք ուկրայինացի տարագիր ազգայնականներու քաղաքականութիւնն է որ կը հետապնդեն, կապ կը պահեն անոնց հետ եւ օտար կառավարութիւններու դրամական օժանդակութեամբ կը գործեն։ Եւ կ՚ազդարարէ Ստալինի կուսակից համայնավարներու ձեռք առած կտրուկ միջոցները՝ զտելու համար Ուկրայինայի համայն. կազմակերպութիւնը, խորհրդային մարմինները եւ մշակութային կազմակերպութիւնները անհարազատ տարրերէ։

Մոսկուայէն տրուած հրահանգներով վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին Ուկրայինայի պետական, մշակութային եւ կուսակցութեան բոլոր կազմակերպութիւնները խիստ քննութեան ենթարկուած են եւ, ինչպէս բանաձեւը կը վկայէ, հիմնովին մաքրուած են ազգայնական եւ հակաստալինեան տարրերէ, տասնեակ հազարաւոր ուկրայինացի համայնավարներ դուրս ձգուած են կուսակցութեան շարքերէն, բազմաթիւ ականաւոր գործիչներ հեռացուած են պաշտօններէ, աքսորուած կամ ուրիշ վայրեր փոխադրուած պաշտօնով։ Ուկրայնական համայնավարներու « անջատականութիւնը » զսպուած է ժամանակի մը համար։

Ասորիներու ցեղասպանութեան խնդիրը

ԻՐԵՆՑ ԳԻՒՂԵՐԸ ԼՔԵԼՈՎ ՄՈՒՍՈՒԼ ԿԸ ԹԱՓԻՆ

« Թայմզ »ի թղթակիցը Մուսուլէն կը հեռագրէ թէ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, Ասորիները կը շարունակեն լքել իրենց գիւղերը եւ Մուսուլ ապաստանիլ։ Արդէն հինգ հազար հոգի խռնուած են քաղաքին մէջ եւ գաղթականի վարչութիւնը դժուարութեան մատնուած է, պարենաւորման համար։ Անոնք չեն ուզեր Իրաք մնալ, զանգատելով անապահովութենէն։ Տեղաւորման յանձնախումբը ազդարարած է թէ ժամանակի կը կարօտի այլուր փոխադրութիւնը եւ եթէ արտերը չցանեն, անօթի պիտի մնան։ Բայց անօգուտ։ Տեղաւորման համար միակ տրամադրելի վայր կը համարուի Պրազիլիան։ Արդ, Ասորիները չեն ուզեր հոն երթալ եւ կը նախընտրեն Սուրիան, իսկ հազատար իշխանութիւնը կը դժկամակի ընդունիլ։

Մուսուլ կ՚իջնեն նաեւ այն Ասորիները որոնք դժգոհ են պատրիարք Մար Շիմունի քաղաքականութենէն։ Անոնք հաւատարիմ էին Իրաքի կառավարութեան, բայց անցեալ օգոստոսի դէպքերուն հետեւանքով այլեւս չեն ուզեր մնալ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ԿԸ ՍԿՍԻՆՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ

ՑՈՒՑԱԶԻ ՅԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կանխիկ վճարող բաժանորդներու անունները

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՀՌԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

60 ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ, 27 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱԾ, 150 ՀՈԳԻ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 1 թուականով.— Վերջին լուրերու համաձայն, Սեւ Ծովու փոթորիկը ահռելի համեմատութիւններ առացաւ, մասնաւորապէս Սամսոնի բացերը։ Վաթսուն հատ զանազան նաւեր ընկղմեցան։ Ալիքները ծովափ նետեցին բեկորները եւ ապրանքները։ Մինչեւ հիմա կը հաշուեն 27 հոգի խեղդուած, 150 հոգի անհետացած։ Բազմաթիւ տուներ կործանուած են, իսկ ուրիշներ ողողուած։ Վնասները քանի մը միլիոնի կը հասնին։ Ջուրերը ողողեցին Սամսոն – Սըվազ երկաթուղիին ցած մասերը։

Վերջին ժամուն հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ բազմաթիւ վիրաւորներ կան ուրիշ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ որոնք նմանապէս ծանր վնասներ կրած են։

Պուքրէշէն կը հեռագրեն դեկտ. 1 թուականով.— Անսովոր փոթորիկ մը կը սուրայ Սեւ Ծովուն վրայ։ Երեսուն հոգի կորսուած են եւ իբր 200 հոգի մէջտեղ չկան։ Բազմաթիւ քաղաքներ եւ գիւղեր ողողուած են ռումանական, պուլկարական եւ թրքական ծովեզերքներուն վրայ։ Ոչ մէկ նաւ կրնայ մեկնիլ Քոնսթանցայէն։

Ձ « Իսմանիթէ »ի մէջ հրատարակուած հեռագրի մը համաձայն, խորհրդային « Կէյէնիք » նաւը, որ 10.000 թիթեղ քարիւղ եւ 2000 թիթեղ պէնզին բեռցած էր, խրած է Օրտուի բացերը, Նաւաստիներէն 13 հոգի ազատուած են։ Մէկ հոգի մեռած է եւ վեց հոգի կը պակսին։

Դաշինքը Խորհրդարանին ներկայացուեցաւ երէկ

Երէկ, չաբաթ, խորհրդարանին ներկայացաւ Շոթանի դահլիճը, կարդալով իր յայտարարութիւնը։ Այս առթիւ պահանջեց յետաձգել հարցաքննութիւնները, եւ անմիջապէս ձեռնարկել ելմտական ծրագրին քննութեան։ Նախապէս արձանագրուած բոլոր առեղծակոսները հաւանեցան ժամանակ տալ դահլիճին, որպէսզի նոր տագնապ մը չծագի, քանի որ ելմտական խնդիրը սուր հանգամանք առած է։

Ապահովագրութիւն գործազրկութեան դէմ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը առջի օր սկսաւ քննել օրինագիծ մը, որ կը բարեկարգէ գործազրկութեան դէմ հաստատուած ապահովագրութեան օրէնքը։ Աշխատանքի նախարարը երկարօրէն պարզեց օրինագիծը, որ կը ձգտի թեթեւցնել գործազրկութեան անտանելին հոգերը, աւելի ամուր հիմերու վրայ դնել զայն եւ վերջապէս լուծել սա փշոտ խնդիրը.— գործաւորներ կան որոնք նպաստի օրինական իրաւունքը կորսնցուցած ըլլալով, դարձեալ անգործ կը մնան։ Օրինագիծը կ՚առաջարկէ կեդրոնական գրասենեակ մը հաստատել, փոխանակ տեղական վարչութեանց, ինչպէս է ներկայիս։

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ ՄԵ՞ՂՔ Է…

Ինչպէս յայտնի է, Անգլիոյ մէջ արգիլուած են բոլոր տեսակի վիճակախաղերը, կրօնական եւ բարոյական նկատումներով։ Վերջերս սուղանքի դատապարտուեցաւ արքայազուն զոյգ մը, որ անուղղակի վիճակախաղ սարքած էր մարդասիրական նպատակներով։

Լորտերու ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, Սըթըրլէնտի դուքսը առաջարկեց փոխել օրէնքը եւ պետական վիճակահանութիւն սարքել, ի նպաստ հիւանդանոցներու, որոնց եկամուտները պակսած են։ Այս առթիւ հարցուց թէ վիճակախաղերը հակառա՞կ են կրօնի եւ բարոյականի, թէ հարիւր հազարաւոր ոսկիներ դուրս կ՚ելլեն երկրէն, օտար վիճակախաղերու համար,— իռլանտական, ֆրանսական, իտալական եւայլն։ Եթէ այս զոյգը (այն որ սուղանքի դատապարտուած է), գիտել տուաւ թէ « օրէնքին կեղծաւորութիւնը աշխարհի առջեւ ծիծաղելի դարձուցած է Անգլիան », թէ « բրիտանական գամբռին պատառը ձգուած է իռլանտական շնիկին »։

Այս առաջարկներուն ընդդիմախօսեց Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, յայտարարելով թէ երբ վիճակախաղ սարքուի, անոնք որ վարժուած են ինքնաբերաբար օգնելու հիւանդանոցներուն եւ ուրիշ բարենպատակ հաստատութեանց, պիտի զադրեցնեն իրենց նպաստը, թէ պիտի տկարանան բարոյական ըմբռնումները եւայլն։ Ուինչըսթըրի եպիսկոպոսն ալ պնդեց թէ խաղամոլութիւնը պիտի քաջալերուի, եթէ Անգլիան ալ վիճակախաղ հաստատէ։

Լորտ մը գիտել տուաւ թէ մեծագումար դրամի կը կարօտին բժշկական եւ գիտական հետազօտութեանց համար, թէ նամակ մը ստացած է արհեստաւորէ մը որ կ՚ըսէ.— « Ունեւորներուն համար հաճելի է հակառակիլ վիճակախաղին, բայց աշխատաւորները որ այնքան կը չարչարուին ապրուստի համար, ուրախութեամբ պիտի ողջունեն վիճակախաղը »։

Վիճաբանութիւններէն յետոյ, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ մօտերս օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի, օրէնքը սրբագրելու համար։

ԼԻԹՎԻՆՈՎ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Երէկ Հռոմ հասաւ Պ. Լիթվինով, տեսակցելու համար Պ. Մուսոլինիի հետ։ Վերջին լուրերու համաձայն, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը պիտի խորհրդակցի զինաթափութեան եւ ուրիշ միջազգային հարցերու մասին։ Կը հաւատան թէ Մոսկուա հակառակ է պետութենէ պետութիւն ուղղակի բանակցութեանց կամ սահմանափակ ժողովներու։

Վաղը, երկուշաբթի, Պ. Լիթվինով պիտի ընդունուի Իտալիոյ Թագաւորին կողմէ։ Կ՚ըսուի թէ ուրիշ մայրաքաղաք մըն ալ պիտի այցելէ, Մոսկուա վերադառնալէ առաջ։

« ԱՆՕԹԻՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆՈՒՄԸ» մը նմանցաւ եղած է Ուազի Ռուհանզէն եւ Փարիզ կը հասնի այսօր։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։ Այս առթիւ միթինկ մը պիտի գումարուի։

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ Գ. շերտէն տոմս մը 130 փրանքի ծախած ըլլալով Փառսոյի մէկ դրամատունը, ահիկին մը դատ բացաւ այդ հաստատութեան դէմ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՑՈՒՑԱՓԵՂԿԵՐԷՆ ԱՆԴԻՆ

Ցիմար բան է Ռուսիան դիտել այնպէս ինչպէս ան ցուցադրուած է ցուցափեղկերուն մէջ, ու աչքէ անցընել այն բաները զորս «Հնգամեակ»ի այս քանի մը տարիներուն սովետները յաջողեցան յառաջ բերել:

Մոսկուան՝ Խորհրդային Ռուսիոյ ամէնէն լաւ զարդարուած ցուցափեղկն է,— «հիմը՝ միջազգային ընկերվարական ընկերվարութեան »: Խորհրդային ճիգը կը ձգտի դէպի մայրաքաղաք, որուն համար արդէն իսկ նոր անուն կը փնտռեն եւ որ աշխարհի կեդրոնը պիտի ըլլայ: Որովհետեւ, համայնավարութիւնը, որ կը տիրապետէ երեսուն եւ վեց հանրապետութեանց,— երկու երկրամասերու մէջ — չի գոհանար իր 160 միլիոն բնակչութեան հողերով, ու կը փափաքի անոր բարեկեցութիւնը տարածել աշխարհի մնացեալ ժողովուրդներուն վրայ: Ցուցիչ է այն վերաբերումը զոր կ'ունենան այցելուին հանդէպ ու քաղաքավարօրէն ցոյց կուտան ամէն բան որ ցուցնելու արժանի է: Աշխարհի ամէն կողմէն, օրական 500 այցելուներ կուգան հոս՝ տեսնելու համար խորհրդային ցուցափեղկերը,,այսինքն՝—պետական պաշտօնեաներու հսկայ բնակարանը, Լէնինի դամբանը,հակակրօնական թանգարանները,արուեստագէտներու տունը, վաթմաններու ակումբը, սթատիոնը, թանգարանները, մշակութային հաստատութիւնները, թատրոնները, օդանաւային կայանը. երբ շրջագայութիւնը վերջանայ, ձեր գիշերային սեղանին վրայ պիտի գտնէք — գրքոյկ մը «Հնգամեակի երրորդ վճռական տարուան մասին», անշուշտ անգլերէն, որովհետեւ տոլարները Ամերիկայէն կուգան, իսկ ռուս լեզուն, ինչպէս ծանօթ է, կը մեծնայ ամերիկեան մեթոտով: Հոս կ'արհամարհեն րուբլին, ու կը գնահատեն տոլարը: Ցաճախ ինծի հարց կուտան Փրանսերէն.— Տոլար ունի՞ք:

Այն բոլորը ինչ որ ձեզ ցոյց կը տրուի, կը ներկայացնէ ցուցափեղկը, որուն խարկանքն ու արժէքը կը զմայլեցնեն դիտողը, իսկ եթէ համայնապատկերը գոհացուցիչ չէ, առաջնորդը կը սկսի թուել թիւերը զորս յաջողած են ձեռք ձգել. նաեւ՝ անոնք, որ ձեռք «պիտի» ձգուին: Ձեզի կը հաղորդեն թէ՝ այսինչ գործարանը տարեկան 30.000 ինքնաշարժ պիտի պատրաստէ: Իրապէս, ասիկա հրաշալի բան է: Այս առաւօտ իմ Փրանսացի բարեկամներս հիացան՝ տեսնելով ճարտարագէտ Կոլողովի սթատիոնը, որ 30.000 հոգի կը պարունակէ: Բայց, անոնցմէ ոչ մէկը նկատեց որ մինչեւ սթատիոն հասնելու համար, մենք բաւական աղտոտ փողոցներէ անցանք:

Մեր պատուիրակութիւնը կ'ուսումնասիրէ նաեւ քաղաքին վերանորոգման յատակագիծը: Ու հոս ալ կան անկարգութիւններ, որոնք դիւրաւ պիտի չանհետանան: Ամէն տեղ չափէ պակաս: Ահա պաշտօնեաներու անցած Թաղը, 11 յարկ՝ 506 յարկաբաժին, ակումբներ, թէնիս, շարժանկար, երաժշտական սրահներ, դասախօսութեանց սրահներ, համագործակցականներ, խոհանոց, տղոց դաստիարակութեան յատուկ սրահներ, Թատրոններ: Ռոֆան ժառանգած է ամէնքի մասին, հոս կար նոյն իսկ չքեղ վայր մը՝ ածխելու եւ... «մանիքիւռ»ի, ուր, մատնագէտներ, Մարցէլի նկարներով կը յարդարեն մազեր: Այս բոլորը յարմար են ամենայառաջադէմ մայրաքաղաքի մը համար: Ամէն յարկաբաժին ունի իր լոգարանը, ձայնասփիւռը եւ ուրիշ սարքաւորումներ: Նման ճոխութիւն մը կը տեսնուի, աւելի նուազ չափով, երմտական նախարարութեան պաշտօնէութեանց տանը մէջ, որ կը բաղկանայ 53 յարկաբաժիններէ:

Գալու համար այս երկու բնակարան – ովասիսները, դուք կ'անցնիք, լեփ լեցուն հանրակառքերով, բոլորովին լքուած վայրերէ, ուր բնակիչները այնքան խռնուած են որ պատուհանները, պատշգամները, բակերը անգամ կ'օգտագործուին: Մոսկուայի մէջ ամէն տուն կը նմանի ձկնկիթի տուփի մը: Շոգիի սեւական ամպեր կը բարձրանան փողոցային անկողիններէն, չերտ չերտ կը ծածկեն ամէն ինչ, եւ կը խեղդեն մարդիկը, մինչեւ որ անձրեւ մը տեղայ, որ ջրանցքէ զուրկ այդ փողոցները կը վերածէ ցեխի դժոխքի եւ գետակներու: Ջուրը կը հաւաքուի ջրորդաններու մէջ, զորս մայթէն կէս մեթր անդին կը նետեն: Ու այսպէս չքեղ պալատին քով կը գտնուի գարշահոտ տունը, որ երբեմն մէկ միլիոն բնակիչ կը պարունակէր, իսկ այժմ երեք միլիոն, մինչեւ այն առեն, երբ բոլորին համար պատշաճ տուներ չինուին: Ապագան սպիտակ ձեռնոցներով է:

Ժողովուրդին համար նոր տուներ.— ահա խորհրդային նոր ծրագիրներէն մէկը: Կառուցողական ծրագիրը քաղքենի սխալ մը ունի,— մեծաքանակ րուբլիներ, այսինքն՝ տոլարներ պիտի ծախսուին՝ որքան կարելի է շուտ շինելու համար խորհրդային պալատը, հրապարակին վրայ, «Թ. Փրկիչ» եկեղեցիին քանդումով բացուած տեղը: Անիկա պիտի ըլլայ միջազգային մրցումը՝ հրաշալի յատակագծի մը, 20.000 անձ պարունակելիք սրահներով, ամենաչքեղ զարդերով, այնքան պերճաշուք զոր ցարերը երազած իսկ չեն: Առաջարկեցի որ ինծի ցոյց տան նմոյշը՝ քաղաքին հետ: Երեւակայեցէք Հռոմի Ս. Պետրոս եկեղեցին՝ շինուած փոքրիկ քաղաքի մը մէջ: Ցատակագիծներու ցուցահանդէսը կապուած է աշխարհի ամենահոյակապ շէնքերու բաղդատութիւն տարբերէն, միմիայն ցոյց տալու համար թէ խորհրդային պալատը պիտի գլէ անցնի մինչ այժմու ճարտարապետական յաջողութիւնները:

Ահա թէ ինչու Ամերիկացի մը կը հասկնայ թէ ինչ բան անհրաժեշտ է նոր Ռուսին, որ այցետոմս մը կ'ուզէ ձգել համաշխարհային պատմութեան մէջ՝ աղմկարար կերպով մթագնելու համար ցարական կառուցումները:

Ուրեմն, ցուցափեղկը կը հարստանայ:

Այսօր, Ռուսիոյ մէջ շատ կը «գրականացնեն»: Երբ նկատի առնենք երէկուան լուռ անգրագէտ Ռուսիան, կը խորհիս թէ գրագիտական զարգացումը անմարսողութիւն չպիտի՞ պատճառէ միթէ:

Մոսկուան լաւ ճանչնալու համար հարկ է զայն դիտել հանդարտ, առանձին, մէկ մայթէն միւսը անցնելով, զննելով ամբոխը եւ աղքատ խանութները: Ցուցափեղկի մասին ըմբռնումս կը հաստատուի: Այս ազգը, անտառներով, հանքերով, ցորենով, ոսկիով հարուստ ըլլալով հանդերձ, շատ աղքատ, գրկուած, վատուժցած ու մելամաղձոտ կ'երեւի:

Ձեմ խօսիր մուրացիկներու մասին, որոնք շոգեկառքերու կը սպասեն եւ կը հաւաքուին մեծ խումբերով: Մէկ կողմ կը թողում ցնցոտազգեստը, ու կը դիտեմ անօնդի ու հոգուոտի աղքատութիւնը:

Ես Լուցիան Զոկէլի նման չըրի. ան ամէն երկու երեք վայրկեանը լուսանկարեց «Մաթշալ» փողոցէն անցնող խումբերը, ու, այդպիսով, լոյս աշխարհ հանեց Մոսկուայի հիւանդանոցներու համադրոյթը:

Երբ խուզարկի համայնավար մը ինծի ցոյց տուաւ իր կերպասէ մուճակները ու նախանձեցաւ իր կաշիէ կօշիկներուս, համկցայ թէ բնակչութեան պարտադրուած զոհաբերութիւնները պզտիկ չեն: Կարմիր բանակը շատ լաւ հագուած է — ամուր կօշիկներ եւ լաւ կերպաս: Տեղային, յատուկ Ռուսին: Անշուշտ, կօշիկէն կարելի չէ հասկնալ քաղաքի մը բարեկեցութիւնը, բայց լաւ է նայիլ եւ անոր:

Մոսկուայի, Քիէվի, Լէնինկրատի, Խարքովի եւ Ռոստովի քաղաքացիներուն վիճակը ցոյց կուտայ, թէ անոնք չեն համոզուիր որ ներկայի զրկանքներուն տեղ ի վերջոյ պիտի իրականանայ խոստացուած բարեկեցութիւնը: Առնէկա ժողովուրդին կողմէ կրաւորական համաձայնութիւն մըն է պարտադրուած այն կարգուսարքին, որ միակ ծառայութիւն մը ունի,— ցարականութեան տապալումը:

Այսօրուան սա ժողովուրդը ցարականութենէն դուրս կուգայ, եւ սերունդներու բռնի ու նոր կարգերէն բոլորովին տարբեր մտայնութիւն ունի: Մենք դեռ չենք գտնուիր ընկերվար-համայնավարական բմբռնումներով դաստիարակուած ժողովուրդի մը առջեւ, որ վաղը կազմուած պիտի ըլլայ սոյն տղոցմէն որոնք այսօր կը հաւաքուին «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք» նշանաբանքին տակ:

Առ այժմ՝ եկեղեցիները բացուած են,ժողովուրդը առաւօտուրով կը գրաղի, ոմանք նոյնիսկ չեն ուզեր տաները սորվիլ, եւ կ'առնեն աստղային դինուորին ասինը, այնպէս ինչպէս ատեն մը կ'առնէին Նիքոլայի արծուային դինուորին ասինը:

Համայնավարութիւնը կը գործէ մանուկ-ազգի մը վրայ: Անկասկած, ռուսական պատմութիւնը փոխած է իր ուղին. բայց ես չեմ հասկնար թէ ինչու գրագէտներէն ոմանք օրուան առաւօտը փոխանակած են մայրամուտով, եւ չեմ ընդունիր թէ լաւ շուկուած ցուցափեղկերը յատուկ են ամբողջ երկրին, որ դեռ ունի այնպիսի գիւղեր, որոնք օդանաւերով երեւան կը հանուին ու գաղափար չունին երկաթուղիի մասին: Ծանօթ S.S.S.R. պարբերականը իր «ի լինելութեան» վիճակով, ցուցափեղկ մըն էր: Անոր մէջ տպուած թատերական նկարները, տպագրութիւնը, թուղթը կը զարմացնեն ընթերցողը: Ի՞նչ մեծ եղաւ իմ յուսախաբութիւնս, երբ հոս տեսայ պարբերականին մէջ տպուածները, ու տեսայ թէ թուղթն իսկ հազուագիւտ է Ռուսիոյ մէջ, ինչպէս տրամադրանութիւնը: Կը հասկնամ թէ ինչու որ մը Լէնինկրատի մէջ, սուինաւոր զինուոր մը գիս կեցուց, ձեռքէս բռնեց ու տարաւ ոստիկանատուն: Լուսանկարած էի տուն մը որ նոր կը շինուէր, եւ Փրանսական ներկայացուցիչին միջնորդաւ յաջողեցայ համոզել թէ անմեղ էի: Թուղթի նկարը եւ հեռացայ ոստիկանատունէն: Պրաւտային մէկ ֆիլմս զոր կրցած էի պատրաստել իմ հոն բնակութեանս զրկանքով: Հոն լուսանկարել արգիլուած է, կ'ըսեն ոմանք թէ սահմանէն կարելի չէ անցընել շլուացուած նկարներ, որոնք պէտք է իշխանութեանց կնիքը կրեն: Այս եւ ոչ: Պարիթոնեան «այրն» ձեզի կը նկարագրէ ամբողջովին յաջողած յեղափոխութիւն մը եւ ազդ մը, որ կը քալէ ամենախիստ կարգապահութեամբ եւ աշխոյժ ձգտումով: Կը լսէք միանգամայն ահաւոր միտումը — «ոչ», խորհելով համայնավարական վերջին համագումարին որոշումին մասին, որ կ'ըսէ — քաղաքականութեան մարզին մէջ, երկրորդ հնգամեակին իրական առարկան պիտի ըլլայ Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ վերջնապէս ջնջել դրամատիրական տարրերն ու ընդհանրապէս դասակարգերը: Այս ձեւով, պէտք է անհետանան այն պատճառները որոնք դասակարգերու միջեւ հակառակամարտութիւն կը գրգռեն: Նաեւ պէտք է գործի առնել բոլոր քաղաքացիները դրական աշխատանքի մըջի, որոնք առանց ընկերային դասակարգի պատկանելու, ընկերային իրաւակարգին համոզուած ըլլան»:

Այս որոշումը կը մնայ Լէնինի դամբանին առջեւ կեցող ժողովրդական մեծ բազմութեանց ցուցափեղկին ետեւը:

Ի. ՊԱՐՏԻ

ԹԱՒՋՈՒԹԵԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՀԵՂԵՂԱՑԻՆ ԵՐԳԸ

Քինախնդիր առաւօտ մը պէս եմ ես,
Ու, ո՜վ մահկանացու,
Դուն ամէն երազանքին պաշտէ զիս...
Ծ'ո եմ միայն, որ մշտնջենական եմ,
Որ օձազալար ուսուերին պէս Մահուան,
Եւ բարկաճայթ իբրեւ վրէ՛ժը Երեւոյթին՝
Ծ'ս, կշի՛ռն եմ՝ բոլո՛ր ամբարտաւան էութիւններուն...
Անձրեւը, որ իջաւ, շեփո՛րն էր իմ մարտիս,
Գիշերը, որ տարածուեցաւ՝ վրանն է իմ զօրքերուս,
Եւ որոտումներու մէջէն՝ սայլս իմ սրարշաւ՝
Արեւին եւ աստղերուն փա՛ռքը փոշիացուց...
Կայծակէն, որ քու աչքերդ կուրացան՝ աչքերուն պէս բուերուն,
Անիկա դափինն է՝ ձմռայգներուս հրաքարշ,
Եւ շանթերէն, որ դուն փրկութի՛ւն աղաչեցիր,
Անոնք, դատակնիքն են՝ իմ արդարակշիռ ցասումիս...
Այն ապառաժներն իմաստակ — իբրեւ թէ դարերու դիմադրող —
Ես ճամբուս վրայ շիւղերո՛ւ պէս թաւալեցի,
Եւ ի վերայ անոնց ոսկերուն, սիգապանծ արծիւներու նման քառած՝
Հինաւո՛ւրց եւ չքեղ դղեակներն խորտակէն՝
Քար առ քար, քաղաքին պէս տաղիմակած,
Գուցէ՛ք՝ Գանգէսի ափերուն վրայ ողբալու...
Ծառեր եւ արմատնե՛ր կային,
Որ զոհիկօրէն եւ քմծիծաղով մը յիմար՝
Իմ բանակներուս տաղանցքը հեգնեցին,
Ծ'ս, բոլորը՛ մելկացուցի՝ իբրեւ ամբարիշտ գնծուհիներ,
Եւ մտրակիս հարուածներուն տակ արդէն՝
Քշեցի՛, դէպի՛ գիրկը փոշեթաթաւ Բաբելոնին...
Իմ տիրապետութիւնս սկի՛զբն է՝ անսկիզբ տիեզերքին,
Եւ իմ վախճանս՝ անվախճան իմա՛ստն է բնութեան...
Իմ երգս Մահուա՛ն երգն է՝ նո՛ր կեանքերու նո՛ր մահուան համար,
Եւ աւերածին իմ բարկութիւնս՝
Տրտմութիւնն է՝ բոլո՛ր անիմանալի տրտմութիւններուն...
Եւ ահա՛, ես կ'իջնեմ սարերէն,
Կը գալարուիմ հովիտներուն մէջ՝ աներկբայ երկունքով,
Այցելութիւնս յանկարծական՝ կը նարնջէ լեռներու շղթան,
Ճամբուս վրայ կը մաքրեմ, ո՛վ մահասփի՛ռ մահկանացու,
Բոլո՛ր արիւնները եղնիկներուն, որ քու վայրագութիւնդ թափեց...
Եւ արեւագալին, օ՛ հեզնութիւնը իրերուն,
Սիրտս, հայելիի մը պէս պայծա՛ռ՝
Կ'ըսպասե՛մ՝
Արեւի՛ն, հօտաղի՛ն եւ թռչուններուն...:

ՅԻԽՑԱԻՈՐ

ՍՐՏԻՍ ՀԵՏ

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ, թոյլ տուր որ աչքերուս արցունքները կանգ առնեն ու դադրի ներքին ուժեղ ու գոռուն աղաղակը քու տրտմութեանդ երգին:

Դուն երկա՞ր լացիր, սի՛րտ իմ...

Կը յիշե՞ս զարհուրանքը այն օրերուն, երբ դուն դեռ պզտիկ ու փխրուն՝ կ'ուզէիր տոկալ ահաւոր ցնցումներուն: Կը յիշես, չէ՞ իմ հէգ չարչարուած սի՛րտ:

Իսկ հիմա՞: Օ՜հ, սի՛րտ իմ, շուրջս ազմուկ կայ ու անհարազատ ձայներ: Տես, ահա մարդկային նոր արարածներ որոնք հոգեվաճառ են զարձեր փողոցներուն մէջ ու փափուքով կը սնանին... Կը հեգնեն քեզ, սի՛րտ իմ, վասնզի դուն չուզեցիր խառնուիլ անոնց եւ ուզեցիր անկախ մնալ ու պահպանել զգացումներուդ հեթանոս ձայնը:

Կը լսե՞ս այդ պոռչտուքները՝ որ կը գառնան քու հեզ ու միամիտ ստուերիդ շուրջ: Իմանայիր, սի՛րտ իմ, աշխարհը կը թուայի երկու ննջաւոր գլաններու տակ ու դուն ի զուր կը փորձես արդարութեան ձայն ձգել անոնց ճռնչիւնին մէջ:

Դուն կը գանգատիս որ տասը տարի կ'ընէ արեւ չես տեսած ու քու վըրայէդ կը բուրէ գարշահոտ թթուածինը գործարանին:

Մի՛ նեղուիր, սի՛րտ իմ, պիտի տոկաս ու համբերես դեռ երկար ատեն, որովհետեւ երբ դուն ծնար հայրենի աշխարհին մէջ՝ դեռ քու արեւդ չէր խաւարած: Սպասումի օրերուն մէջ տոկուն եղիր ու մի՛ ցաւիր ու ծծած ես կլիմաներու խառնուրդ մը:

Ժպիտներ ու նայուածքներ կան որ կ'ուզեն թափանցել քեզի ու գրաւել քեզ՝ արիւնդ ծծելու, մի՛ մօտենար անոնց, զգոյշ եղիր ու նորօգուէ անցեալի ապրումներովդ:

Արե՜ւը, զոր կը ցանկաս, սի՛րտ իմ, շատ հեռու է մեզմէ եւ ծովերէն անդին՝ թաղուած է լեռներու միջեւ:

Լուսացնցուղ պողոտաներու վրայ աչքեր ու ականջներ կան որ կը հետեւին քեզի՝ ծուղակը ձգելու,հայէ անոնց ու անցիր՝ առանց բարեւի ու ժպիտի: Եղիր խորհուրդ, սի՛րտ իմ, որովհետեւ դուն համբուրէլ յառոյ է որ ինկած ես այս ափերուն վրայ կրկին վերադառնալու հոն՝ ուրկէ անցեր ես ու կը յիշես արեւափառ խանձարարուրը քու հին երգիդ:

Թարմ ու կայտառ եղիր, սի՛րտ իմ, վասնզի առանց քեզի իմ արժէքս լոկ ոսկոր մը պիտի մնայ:

Աշունի այս ցուրտ ու մշուշապատ օրերուն հէքեաթ կը պատմեմ քեզի որպէսզի դուն կազդուրուիս ու զօրանաս, որրո՛ւկ սիրտ:

Մինչեւ հիմա դիմացար ու անդարտ՝ ապրեցար ամենագեղեցիկ երազներով որոնք կ'օրօրուին սպասումի ճամբուն վրայ ողջոյնի թեւերով:

Ապրէ՛, սի՛րտ իմ՝, ապրէ, յիշատակներու փունջ մը կայ կուրծքիս տակ՝ ո՛ւր պահած եմ քեզի համար, որ դուն չնեղուիս, որ օտարէն չփոքուիս ու յամառ մնաս յեշողութեանդ ձայնին՝ ո՛ւր արեւ կայ, եւ անապատի տխուր պատմութիւն... Կը յիշե՞ս, չէ՞ իմ տարագիր սի՛րտ, երբ քեզի հետ մէկտեղ դողալով կ'անցնէինք գիւղերու վրայէն՝ յանկարծ լսեցինք աղէկտուր ձայն մը որ կը հեծծէր.

— «Մամէ, պուռ մը ջո՛ւր, պո՛ւռ մը ջո՛ւր»...

Չես մոռնար, չէ՞ սի՛րտ իմ, զան տեսած ես շատ բաներ ու հիմա՝ կ'ուզեմ որ մի՛շտ յիշես, երազես ու երգես ձայնին մէջ տառապանքի եւ արցունքի պատկերներ ունենաս: Փա՜ռք քեզ, սի՛րտ իմ, փա՜ռք քեզ, տարիները անցան վրայէդ, բայց դուն դեռ ուժեղ ես ու արթուն, տոկուն եւ համբերատար: Փա՜ռք քեզ:

Թ. Լ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Պատուիրակները իրենց ժամանումը Պոլիս հեռագրած ըլլալով հանդերձ, որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուած էին Երզնկայի մէջ սպասել: Մարմնի անդամները 2—3 օրուան ընթացքին ճամբու յոգնութիւնը փարատելէ վերջ, սկսան պատել Երզնկայի փողոցներուն մէջ: Կատարելիք որ եւ է գործ չունենալով, Պոլսէն գալիք պատասխանին սպասելէ զատ որ եւ է ճար չունէին: Իսկ այդ պատասխանը հետզհետէ կ'ուշանար: Շաբաթ մըն էր որ հասած էին Երզնկա, ու այնպէս կը թուէր թէ ոչ ոք կ'ըզբաղի իրենց ընելիք գործերով եւ երթալիք տեղով: Պատուիրակներէն ոմանք, իրենց նեղսրտութենէն, սկսեր էին մազցնել Տէրսիմի լեռները ու այդ կերպով ժամանակ սպաննել: Կերակուրի պատրաստութեան գործին մէջ վարպետ հանդիսացող Քէմալ Ֆէրիտ պէյն ալ Երզնկա մնալով, ընկերներուն կերակուր կը պատրաստէր:

Այդ օրերուն, Երզնկայի կուսակալն էր Սկիւտարցի Ճէմալ պէյ: Իսկ Երզնկայի զօրաբանակի հրամանատարն էր Արիֆ պէյ: Պատուիրակներէն բաղկացած մարմինը երբ Երզնկա հասաւ, զօրաբանակը զօրաշարժը լրացուցած, եւ Երզնկան թողլով մեկնած էր: Այժմ քաղաքը դինուորներէն լքուած վիճակ մը կը պարզէր: Այս ձեւով անցաւ նաեւ երկրորդ շաբաթը, ու դեռ ձայն չկար Պոլսէն: Պատուիրակները վերջին ծայր նեղուած ըլլալով, Երզնկա հասնելէ 17 օր վերջ սկսան իրենք իրենց միջեւ բուռն վիճաբանութիւններ կատարել:

Իրենցմէ ոմանք, առեն մը եւս ըսպասել կը յանձնարարէին, իսկ ուրիշներ կը պահանջէին հարցնել թէ իրենք ի՞նչ պիտի ըլլան եւ ո՞ւր պիտի երթան: Այդ օրն ալ բուռն վիճաբանութիւններ կատարեցին ու որ եւ է եզրակացութեան չյանգեցան: Իրարմէ բաժնուեցան եւ սկսան պատել Երզնկայի մէջ ու շրջակաները:

Վերջապէս, իրենց ժամանման 18րդ օրը Պոլսոյ ընդհ. կեդրոնէն ստացուեցաւ հեռագիր մը, որ կը յանձնարարէր անմիջապէս Տրապիզոն մեկնիլ: Առնուած ծածկագիր տեղեկագրութիւնը կ'ըսէր թէ՝ Թէշքիլաթը Մախսուսէի համար ճամբայ ելած զանազան խմբակները որոշեալ տեղը հասնելէ վերջ պիտի սպասեն իրենց պետերուն եւ անկէ յետոյ գործի պիտի ձեռնարկեն: Պատուիրակներէն կազմուած յանձնախումբը Տրապիզոն երթալով հոն պիտի սպասէր Գարա Քէմալի ժամանումին:

Պատուիրակները կրկին կառքով ճամբայ ինկան, եւ հոս հոն գիշերելով 7–8 օրուան ընթացքին Երզնկայէն Տրապիզոն գացին. հոն հասնելով,անմիջապէս չիւով ունեցան կարգ մը անձերու հետ եւ ժամադրութիւններ առին: Օրինակ,Պոլսոյ նախկին պատուիրակներէն Հայիլ պէյ Իթթիհատի Տրապիզոնի ներկայացուցիչ նշանակուած էր: Իսկ Պոլսոյ ընդհ. կեդրոնի անդամներէն Բիզա պէյ պատուիրակներէն տասը օր առաջ Տրապիզոն հասած էր:

Բիզա եւ Նայիլ պէյերը այդ միջոցին Տրապիզոնի մէջ կազմակերպութեան գործով զբաղած էին: Կարնոյ շրջանը Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը գրկուած ըլլալով, Տրապիզոնի շրջանը Բիզա պէյի մնացած էր: Բիզա պէյ Նայիլ պէյի հետ, կ'աշխատէր քաղաքային ճիւղերուն մէջ պաշտօնի կոչել աշխատաւէր, անկախ եւ լեռները դանուող հրոսակները իրենց ենթարկելու առակ անձեր:

Նախ՝ «Սօփալը Միւթէսարըֆ» ոչ բակուած Բիզէի միւթէսարիֆը Տրապիզոնի կուսակալ նշանակուեցաւ. Ցետոյ՝ Պոլսոյ կուսակալ Սիւլէյման պէյն ալ Բիզէի միւթէսարիֆ նշանակուեցաւ: Իսկ Իզմիրի զաւաղրութեան պատճառաւ Թրակիոյ սահմանները փախստական վիճակի մէջ գտնուող Ապտիւլ Գատիրն ալ Կիւմիւշխանէի միւթէսարիֆ նշանակուեցաւ:

Այժմ Տրապիզոնի մէջ երկու մարմին կար: Երզնկայէն եկած պատուիրակներու մարմինը, եւ ենվէր փաշայի կողմնակից Բիզա եւ Նայիլ պէյերու կազմած մարմինը, որոնք չէին գիտեր թէ իրարու հետ ինչ չփում պիտի ունենան եւ ի՞նչպէս պիտի գործեն: Այդ պատճառաւ, երկուքն ալ անպաշտօն ձեւով հաւաքուելով իրենց կատարելիք գործերու մասին խորհրդակցելու որոշում տուած էին: Այդ խորհրդակցութեանց իբրեւ հետեւանք՝ հասկցուած էր որ Պոլիս՝ Տրապիզոն դրկած իր մարդոց վերջնական ուղղութիւն մը տալու ի վիճակի չէր դեռ:

Առոր հետ մէկտեղ, երկու մարմինները կը շարունակէին իրենց խորհրդակցութիւնները՝ ապագայ գործունէութեանց շուրջ: Այսպէս՝

1.— Թէ Տրապիզոն գտնուող Վրացիներէն եւ թէ Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւն ունենալով հոն երթեւեկող անձերէն ծանօթութիւններ առնել Ռուսիոյ եւ Վրացիներու գործելակերպերու մասին:

2.— Եթէ Ռուսիա Թուրքիոյ դէմ թշնամական դիրք պիտի բռնէ, ռուսահպատակ Վրացիները այժմէն իսկ Թուրքիոյ ենթարկել, զանոնք զինել եւ գործի դալիք դէկավարները Տրապիզոն քաշել:

3.— Ծագումով վրացի ոստիկանզօրքի հարիւրապետ Հասան պէյը քաղաքացիի տարազով Պաթում դրկել եւ, որովհետեւ ընտանիքն ալ արդէն հոն կը գտնուի, անոր հետ կապ հաստատել:

4.— Տրապիզոնի Թէշքիլաթը Մախսուսէի կազմին մէջ առնուած եւ Ըրզէի աղդեցիկ անձերէն լազ Ահմէտ ու անոր եղբօրը՝ Օսմանին Ռուսիոյ մասին տալիք տեղեկութիւնները մէկ մը արձանագրել եւ յառաջիկային օգտագործել:

5.— Տրապիզոնի բանտարկեալները օգտագործել սպաներու հրամանին տակ՝ անոնցմէ հրոսախումբեր կազմել եւ «չէթէճութեան» մէջ համբաւ հանածները խմբապետ ընել:

Երկու մարմիններն ալ սկսած էին աշխատիլ այս հիման վրայ եւ արդէն ձեռնարկներու գործադրութեան համար անհրաժեշտ ձեռնարկները կը կատարէին: Բանտարկեալներու մասին առանձին գրուած էր Պոլիս եւ անոնց արձակման համար արտօնութիւն ուզուած:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Երեւանի պատանեկան թատրոնը

»»» · «««

Խօսելով Երեւանի Պատանեկան Թատրոնի մասին, Ա. Բարխուդարեան որոշ բաղդատութիւն մը կ'ընէ զանազան երկիրներու պատանեկան թատրոններու եւ ռուսական արդի պատանեկան թատրոններու միջեւ։ Ու կ'ըսէ —

«Բաղքենի երկիրներու մէջ պատանեկան թատրոնը զուարճութեան համար է ստեղծուած, մինչդեռ արդի Խորհրդային պատանեկան թատրոնը կ'աշխատի նկարագիր շինել։ Անկից՝ տարբերութիւնը երկու թատրոններու խաղացանկերուն։ Բաղքենի պատանեկան թատրոնի խաղացանկը կազմուած է հեքիաթական գործերէ.— Խամածիկ Լեոն, Ծաւերժաարսերը, Բացած Լեզուն, Կապոյտ Թռչունը։ Գործեր, որոնք կը թմրեցնեն մանուկի միտքը, կը շեղեն անոր ուշադրութիւնը կեանքի թոհչքներէն։ Խորհրդային պատանեկան թատրոնը կը ներկայացնէ դարաշրջանի աշխատանքի պայքարը, մանուկը հաղորդակից կը դարձնէ օրուան զգացողութեան, կը կոփէ անոր կամքը, կ'ընդարձակէ հոգւոյն հորիզոնները։

Այս ուղղութեամբ մեծ աշխատանք տարած են Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի պատանեկան թատրոնները։ Այդ ուղղութեան վրայ կը գտնուի նաեւ Երեւանի պատանեկան թատրոնը, որ կը թեւակոխէ իր գործունէութեան 5րդ տարին։

Երեւանի պատանեկան թատրոնը լաւական յառաջդիմած է, ունի վարժ դերասաններ, ընտիր խաղացանկ (մօտ 30 թատերախաղ), կը հրատարակէ Պատանի Հանդիսատես թերթը։ Պատանեկան թատրոնի յաճախորդները կուգան նախակրթարաններէն, եւ այնքան ընդունելութիւն գտած է, գետին է պատրաստած, որ հետզհետէ վարժարաններուն մէջ եւս շարժում մը ստեղծուած է պատանեկան թատրոնի մասին։

Թատրոնի վարչութիւնը կ'աշխատի կապ ստեղծել խաղարկութեան եւ հանդիսատես աշակերտութեան միջեւ, — ներկայացումէն առաջ քանի մը խօսքով կը բացատրուի նիւթը, խաղին բովանդակութիւնը կը հրատարակուի եւ կը բաշխուի, միջնարարներու ժամանակ դերասանները մանուկներու հետ զրոյց կ'ընեն խաղին մասին ու կը վիճաբանին. Վերջապէս հարցարանի ձեւով որոշ պրպտումներ կը կատարուին, եւ այսպէս կը հայթայթուին հարուստ նիւթեր, որոնք շատ օգտակար են մանկավարժներուն։

Խաղացանկի հարցը ամէնէն բարդն է. Սահմանափակ թիւ մը կը կազմեն մանկական թատերախաղերը։ Մեր գրող-արուեստագէտները չեն մտածեր այդ մասին։

Երկրորդ ցաւալի կէտն է սեփական շէնքին պակասը։ Ներկայ շէնքը չի գոհացներ պահանջը, աշակերտութեան հազիւ հարիւրին 20–30ը կրնայ ներկայ գտնուիլ, որովհետեւ ամիսը միայն 10 ներկայացում կը տրուի։ Պէտք է որ պատանեկան թատրոնը ունենայ իր սեփական շէնքը, համապատասխան յարմարութիւններով։ Երեւանի քաղաքային խորհուրդը 250.000 րուբլի վարկ բացաւ թատրոնի մը շինութեան համար, բայց կը թուի թէ չպիտի բաւէ։

Այս տարի, Երեւանի պատանեկան թատրոնի խաղացանկին մէջ կան Սկաուտ թիւ 89 (Մկրտիչ Արմէն), Գիքոր (Յ. Թումանեանի գործը, զոր վերամշակած է Գ. Գաբրիէլեան), Քաջ Նազար (Դ. Դէմիրճեան)։ Նախորդ տարուան խաղացանկէն պիտի կրկնուին՝ Կրակէ Օղակում (Անանեանի գործը, զոր վերամշակած է Գ. Գաբրիէլեան), Սպառնալիքի տակ (Կորգուձով), Տիլ – Ուլէնշպիգել (Գեկկէր), Հնոտի Ցամբարդները (Շեստակով), Շիրակի կրծքում (Թվարաձէ)։

Թատրոնի ղեկավարներն են Լ. Ստեփանեան, Ա. Աղասեան, Ն. Մանուչարեան, Գուլակեան, Շամիրխանեան

Սիրային նախանձը

Les Annalesի մէջ (17 Նոյ.), Տոքթ. Քօլօլեան կ'ուսումնասիրէ սիրահարական ոճիրներու հոգեբանութիւնը, եւ առաջին առթիւ՝ սիրային նախանձը, նիւթ մը, որով շատ են զբաղած վիպագիրները

Նախանձը բնական զգացում մըն է կենդանիներուն, մանուկներուն եւ չափահասներուն մէջ։ Ի՞նչ է նախանձը, սէրը սեփականութեան, վախը չկորսնցնելու զայն։ Մենք կը սիրենք պահել-պահպանել մեր սեփականութիւնը։ Այստեղ սէրը արդէն եսապաշտ զգացում մըն է, եւ նախանձը՝ արթուն պահակն այդ եսապաշտութեան։

Ահա թէ ինչո՛ւ սիրային նախանձը, որ կ'ապրի մարդոց ենթագիտակցութեան մէջ բոլորովին թաքուն, յանկարծ կը դրդուի, կը վառի եւ կը բորբոքի։ Կը պատահի, որ երիտասարդ մը չի սիրեր իր կինը, բայց կը բաւէ որ ուրիշ մը զարպասէ իր կնոջ. սէրը կ'արթնցնէ շնորհիւ նախանձի կրակին։ Երբեմն ալ հպարտութեան կամ արժանապատուութեան զգացումն է, որ կը հրահրէ նախանձը։

Ո՞վ աւելի նախանձոտ է, ա՞յրը թէ կինը, կամ վերջապէս ո՞րն է որ աւելի կը տառապի թէ կինը։ Ոմանք կը պնդեն թէ այրերը աւելի նախանձոտ են, կիներէն աւելի կը տառապին նախանձի զգացումով։ Այս տեսակէտը ճիշդ է այն մարդոց համար, որոնք հպարտ են նկարագիրով կամ ունին ախտաբանական կազմութիւն։ Ուրիշ դէպքերը կը հաստատեն թէ ո՛ւր կը տանի սիրային նախանձը այր թէ կին, եւ ի՛նչ մոլեգնութեամբ։

ՑԵՂԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

La Grande Revueի վերջին թիւին մէջ Անրի Սէ քննութեան կ'առնէ «Պատմութեան ցեղապաշտ փիլիսոփաներու տեսակէտները»։

Մասնաւորապէս Գերմանիան է, որ կապուած է ցեղի գաղափարին։ Եւ զարմանալի է, որ ցեղի փիլիսոփայութեան մասին ինչ որ կը պնդէ Գերմանիա, իրեն բերած են օտար փիլիսոփաներ, գերման ազգութեան մէջ խանձարուրուելէ յետոյ։ Արդարեւ, ցեղապաշտ երեք փիլիսոփաները, Արթիւր տը Կոպինօ, Վաշէ տը Լափուժ, Հուսթըն Սթիւարտ Չէմպըրլէն, օտարներ են,— առաջին երկուքը Ֆրանսացի, երրորդը անգլիացի։

Ասոնց մէջ ամէնէն արժէքաւորը կը համարուի կոմս Կոպինօ, իր գործով, որ կը կոչուի Փորձ մարդկային ցեղերու անհաւասարութեան մասին (1853-1855)։ Այս գործին հիմնական տեսակէտն այն է թէ մարդկային ընկերութեանց մէջ ամէնէն կարեւոր եւ բնորոշ ազդակն է ցեղը, եւ ոչ թէ հողին բնութիւնը, կամ միջավայրին ազդեցութիւնը, կամ վերջապէս քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները։ Շնորհիւ իրենց ցեղային յատկանիշներուն էր, որ Հելլէնները մեծ դեր մը կրցին խաղալ մարդկային պատմութեան մէջ։ Ցեղային իրենց յատկանիշներուն շնորհիւ էր, դարձեալ, որ Հռոմայեցիները տէր դարձան աշխարհի։ Ինչ որ պանծալի է զանազան երկիրներու քաղաքակրթութեանց մէջ, կը պարտինք սպիտակ ցեղին կամ արիականներու ստեղծագործութեան։ Որքան ցեղերը մաքրարիւն էին, այնքան բարձր էր իրենց երկնած քաղաքակրթութիւնը։ Եւ քաղաքակրթական անկումը կը բացատրուի ցեղերու այլասերումով միայն, որ արդիւնք է տարբեր արիւններու իրերախառնութեան։ Ցեղերու այլասերման ընդհանուր պատկերին մէջ, գերման ցեղն է միայն, որ կը ներկայացնէ արիականութեան դիմագրութիւնը։

Դժբախտաբար, կ'եզրակացնէ կոմս տը Կոպինօ, Գերմանիոյ մէջ եւս արիական ցեղին մաքրութիւնը կը գտնուի սպառնալիքի տակ։

Վաշէ տը Լափուժ գրեթէ նոյն տեսակէտներն է, որ կը վերամշակէր, իր կարգին զօրացնելով զանոնք մարդաբանական քննութեամբ։ Մասնաւանդ բանաձեւելով պայքարը Հրեաներուն դէմ.

Չէմպըրլէյն ցեղապաշտ փիլիսոփայութեան մէջ կը ներարկէ ազգայնական տեսակէտներ։

Եւ ահա Հիթլէրն է, որ գործնական ձեւով կը մօտենայ երեք փիլիսոփաներու տեսակէտներուն

Պէտք է ընդունիլ որ ցեղապաշտութիւնը թափանցած էր կանուխէն ինչպէս գերմանական գիտութենէն, նոյնպէս քաղաքական աշխարհէն ներս (փաստ՝ համագերմանութեան տեսակէտները եւ աշխարհակալութեան երազները)։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ

Débatsի մէջ Անտրէ Մէյիլ կ'արծարծէ Ճոն Լըմուանի տեսակէտները, արտայայտուած 1852ին, հրապարակագրութեան (journalisme) եւ խորհրդարանականութեան (parlementarisme) մասին, տեսակէտներ որ այսօր կը թուին այնքան արդիական։

Կ'ուզենք հաստատել թէ, կը գրէ Լըմուան, մեռած է խորհրդարանական դրութիւնը երկու պատճառով, նախ որովհետեւ դուրս ելաւ իր բնական սահմաններէն եւ խորհրդարանները, փոխանակ գտնելու ժողովուրդին վեհապետական իրաւունքներուն պաշտպանը, դարձան բռնակալ։ Յետոյ որովհետեւ խորհրդարանին բնական եւ օրինական պարտականութիւնը,— ըլլալ հանրային շահերու եւ պահանջներու թարգմանը,— այլեւս կը կատարէ ուրիշ աւելի կատարեալ գործիք մը, որ մամուլն է։

Յետոյ Լըմուան կը բացատրէ թէ խորհրդարանին համար մեծագոյն վըտանգը այն է, որ դուրս կ'ելլէ իր իրաւասութիւններէն, կը պահանջէ դառնալ ամէն բան, օրէնսդիր եւ գործադիր։ Փաստ՝ Ֆրանսան, որուն խորհրդարանական դրութեան անկումը հետեւանք է այդ բնական օրէնքներու անտեսումին։ Ֆրանսական խորհրդարանական դրութիւնը կքեցաւ ծանրութեանը տակ այն շքեղ կողոպուտին, զոր կատարած էր իր յաղթութեանց շրջանին, կքեցաւ ծանրութեանը տակ այն վեհապետական իրաւունքներուն, որոնց պաշտպանութիւնն առանձնած անօրինաբար։ Մեռաւ խորհրդարանական դրութիւնը, որովհետեւ շատ փառասիրութիւն ցոյց տուաւ եւ շատ սրեց իր ախորժակը։ Մեռաւ, որովհետեւ աչքը աւելի մեծ էր քան փորը։ Մեռաւ լափելէ յետոյ, ի գին երկու յեղափոխութիւններու, բաժինը վեհապետականութեան, զոր պէտք էր շնորհէր ուրիշ իշխանութեան մը, այնքան անհրաժեշտ, որքան իր գոյութիւնը։ Խորհրդարանական իշխանութիւնը ինքզինք նուիրեց ամենակալութենէն անբաժան անկարգութիւններու, եւ մեռաւ։

Ընդհակառակն, հրապարակագրութիւնը առաւելեց իջաւ իրբեւ օրուան ուժը։

Հրապարակագրութիւնը, կ'ըսէ Լըմուան, չի յաւակնիր ունենալ եւ փոխարինել խորհրդարանին բոլոր պարտականութիւնները, որովհետեւ իրեն տրուած չէ վեհապետական բոլոր իրաւասութիւնները,— օրինակ՝ քուէարկել։ Բայց հրապարակագրութիւնը կը վայելէ իրաւունքներ, վիճաբանութիւն, կարծիքներու փոխանակութիւն, հանրային շահերու եւ պահանջներու բանաձեւում, օրէնքներու պատրաստութիւն, վերջապէս ամէն ինչ որ կը կազմէր գլխաւոր աշխատանքը խորհրդարաններուն՝ գրաւելով անոնց ամբողջ ժամանակն եւ ուժը,— այս ամէնը հրապարակագրութիւնը աւելի լաւ կը կատարէ քան խորհրդարանը։

Հրապարակագրութիւնը այսօր աւելի բարձր է եւ մեծ քան խորհրդարանը։

Լըմուան, այս բացատրութեամբ՝ համեստութեան կը կանչէր խորհրդարանը եւ մէջ կը բերէր Տիզրայէլիի խօսքը.

— Այսուհետեւ հանրային կարծիքն է վեհապետը, ան է որ կը խօսի հրապարակագրութեան էջերէն։

ՅԱՆՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՓԱՌՔԻՆ

La Revue de Hongrieի մէջ Տանիէլ-Ռոփս ցաւով դիտել կուտայ, որ արտասահմանի մէջ ֆրանսական գրականութիւնը կը ներկայացուի պոռնկագրութիւններով։ Կարծես մասնաւոր պայքար մը կը մղուի ցոյց տալու համար, որ ֆրանսական արուեստը միակ ճաշակ մը ունի,— սեռային շըւայտութիւնները։

Այս առթիւ նոյն գրողը կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսայի համբաւին դէմ պրոպականդի նիւթ կը ծառայէ այն տարօրինակ ճաշակը, որ Փարիզի գրեթէ բոլոր թերթերը ցոյց կուտան ոճիրներու եւ արկածներու նկարագրութեան։ Արդարեւ ֆրանսական թերթերը քիչ մը շատ տեղ կուտան զանազան բարոյական եւ ընկերային գայթակղութեանց պատմութեան։ Այնպէս որ հակառակորդները, իբրեւ փաստ յիշատակելով այդ դէպքերը, կ'աշխատին վարկաբեկել Ֆրանսայի բարոյական կեցուածքը։ Չէ՞ որ, կ'ըսեն, հանրային ուշադրութիւնը գրաւած է ծնողքը թունաւորող պոռնիկի մը կամ մարդասպան աբուաքէտի մը պատմութիւնով։

Այս կացութեան դէմ Փօլ Մօրան գրեց «1933» պարբերականին մէջ, Քրիսթիանուս Լա Վի Էօրօպէէնի մէջ, իսկ Տանիէլ-Ռոփս կ'առաջարկէ սկսիլ հակապրոպականդի մը մտաւորական ուժերու զօրաշարժով մը, յանուն Ֆրանսայի փառքին անաղարտ պահպանման։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՌԻՒ ԿԱՄ ՄԱԶ-ՔԱՇՈՒՔ

»»» · «««

Հայկական կռիւները ի վերջոյ ֆրանսական դատարաններն ալ ինկան։ Շաբաթը անգամ մը դատավարութիւն մը, որուն հերոսները Հայեր կամ Հայուհիներ են անպայման։ Ի՞նչ գեղեցիկ առիթ Ֆրանսացի լրագրողներուն համար լսելու եւ ուսումնասիրելու մեր բարքերը, կռիւի մեր... ինքնատպութիւնները։

Նման ինքնատպութիւն մը շատ է զուարճացուցեր Ֆրանսացի լրագրող մը,— արդարեւ ի՛նչքան զուարճալի է դիտելը հայ կիներու կռիւը, իրարու մազ քաշելը։

Ահա թէ ի՛նչպէս կը նկարագրէ Հայուհիներու մազ – քաշելու այդ գեղեցիկ դատավարութիւնը.—

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (կարդալով).— Տիկին Մորալ Շիրա... ի՞նչ... Շիրամուլեան, Հիէ...րամեան Հաղքէլ ծնեալ Փօզոնեան, Ազոնեան Փէրթուլ, Քա...մաչեան, Փեթրոնեան... (ընդհանուր քրքջիւններ սրահին մէջ)։ Ո՛չ, ես չեմ որ կը հնարեմ, այլ կը կարդամ, կ'աշխատիմ... կարդալ։ Դիւրին չէ։ Տիկին Շիրամուլեան եւ իր տալը Կուզնիկ ամբաստանուած են թէ ծեծած եւ վիրաւորած են տիկին Հիէրամեան Հաղքէլը, որ յղի ըլլալով ներքին արիւնահոսութիւն է ունեցած։ Ո՞ւր են ամբաստանեալները, կը բացակայի՞ն։ Թող գան զոհը եւ վկաները։ (Դռնապանին) Փօ՛լ, կանչէ տիկին Հիէրամեան Հաղքէլ ծնեալ Փօզոնեան...

ՓՕԼ (շփոթած).— Տիկին... ի՞նչպէս ըսիք, Պ. նախագահ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Հիէրամեան Հաղքէլ ծնեալ Փօզոնեան, պարզ է, չէ՞...

Կանչուած տիկինը մէջտեղ կուգայ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Դո՞ւք էք տիկին Հիէրամեան Հաղքէլը ծնեալ Փօզոնեան։

Համր կը մնայ տիկինը, որ նախագահին կը նայի ուշադիր բայց անհասկնալի նայուածքով մը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Խօսեցէ՛ք, տեսնենք։ Տիկինը ֆրանսերէն չէ՞ գիտեր։

ԾՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ.— Միւսիւ փրէզիտան, մուա փարլը ֆրանսէ, սուիւ Արմէնիէն, մէ փարլը ֆրանսէ։

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Կեցցե՛ս, օ՛ն ուրեմն, գործի՛։ Հարցուր թէ ի՛նչպէս ծեծած են զինք։

Զոհն ու թարգմանը կը սկսին խօսիլ,— երկար կռո-կռո մը, ամբողջ շարժում՝ ձեռքով, գլխով, երբեմն զայրոյթով։ Կ'ըսես՝ հիմա պիտի կռուին, բարեբախտաբար իրենց լեզուն է միայն որ այդ երեւոյթը կուտայ։

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Միւսիւ փրէզիտան, տիկին Հիէրամեան Հաղքէլ ծնեալ Փօզոնեան կ'ըսէ գացի վիզիթ ըրի տիկին Մորալ Շիրամուլեանի եւ տալոջը Կուզնիկին։ Երբ Հաղքէլ կ'երթայ, երկու միւս կիները կ'ըսեն.— «Ի՞նչ խառնելու եկար», եւ կը վիրաւորեն զինք, փոթ ու կը քաշեն մազերն

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Ի՞նչպէս, առանց պատճառի՞, բարի-լոյս մը ըսել եկած ըլլալո՞ւն համար միայն։

ԹԱՐԳՄԱՆԸ (պարզամտութեամբ). — Այո՛, միւսիւ փրէզիտան։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Զարմանալի՜ բարքեր։ Լաւ, ո՞րքա՞ն հիւանդանոց մնաց տիկին Հիէրա... այս կինը վերջապէս։

Թարգմանը և զոհը կը նորէն բարդ խաչիւի մը, որ կ'երեւի շատ դժուար է, կը սկսին համրել մատի վրայ։ Բաւական երկար կը տեւէ։

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Ցէ ժուր, միւսիւ փրէզիտան.

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Քանի՞, երկո՞ւ, (երկու մատը ցոյց տալով) երկո՞ւ, լա՛ւ։ Գանք վկաներուն։ Տիկին Ազոնեան Փէրթուլ, ո՞ւր է, բացակա՞յ է, մե՞ղք։ Լա՛ւ, տիկին Քամաչեան։ (Պատանական թարգմանին) ըսէք, որ ձեռքը բարձրացնէ եւ երդում ընէ այսպէս.— «Երդում կ'ընեմ, որ ճշմարտութիւնը միայն պիտի ըսեմ»։

Վկան կը բարձրացնէ ձախ ձեռքը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Ո՛չ, ո՛չ, աջ ձեռքը, բարձրացուցէք աջ ձեռքը։

ԹԱՐԳՄԱՆԸ (խորհրդակցելէ յետոյ վկային հետ).— Միւսիւ փրէզիտան, տիկին Քամաչեան ըսեր է տիկին Շիրամուլեանին եւ Կուզնիկին, «մի զարնէք Հաղքէլին», անոնք ալ վազեր են, քաշեր են մազերէն։

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Նորէ՞ն մազ քաշել։ Կ'երեւի ասոնց երկրին մէջ ազգային ճարտարարուեստ է մազերը փրցնելով զարդեր շինելը։ Յաջորդը, տիկին Փեթրոնեան ժէարժ...

Այս անգամ վկան ճիշդ կը բարձրացնէ աջ ձեռքը, բայց կը մերժէ վար իջեցնել այլեւս, հակառակ նախագահին հրամանին։ Ի վերջոյ կը բռնեն ձեռքէն եւ կը խոնարհեցնեն։

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Տիկին Փեթրոնեան խենթ չէ, միւսիւ փրէզիտան, կ'ուզէ երթալ տիկին Շիրամուլեանի վիզիթ տալ, երբ կռիւը կը տեսնէ, կը փախչի։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (կասկածանքով).— Ասոր ալ մազերը չքաշեցի՞ն։

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Քիչիկ մը, շատ քիչ, միւսիւ փրէզիտան։

Ֆրանսացի լրագրողը, որ այս նկարագրութիւնը կ'ընէ, ի վերջոյ կ'ըսէ թէ ամբաստանեալները դատապարտուեցան երկուական ամիս բանտարկութեան եւ 100ական ֆրանք տուգանքի։

« ՆԵՐԵՑԷՔ... ՊՈՌՆԻԿՆԵՐՈՒՆ »

Տոքթ. Ֆլըս, անգլիացի եպիսկոպոս մը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ ամուսնական հարցի մասին իր կատարած ուսումնասիրութիւններով եւ վերանորոգչական գաղափարներով,— ծանօթ է նաեւ իր քահանաներուն վրայ գրած արգելքով՝ «չամուսնանալ ամուսնալուծեալ կիներու հետ»,— վերջերս, քարոզի մը մէջ, շօշափեց հետեւեալ նիւթը.—

«Ներե՞լ թէ չներել պոռնիկներուն»։

Եւ եպիսկոպոսը բացատրեց թէ ի՛նչ է պոռնկութիւնը, զայն համեմատութեան դրաւ ուրիշ «մահացու» մեղքերու հետ, յետոյ հարցուց ծխականներուն.— «Կրնա՞ք միթէ բաղդատել պոռնկութիւնը, որ յաճախ կը գործուի կրքին տիրականութեան կամ աղքատութեան տակ, հետը անոնց որ գէշ նկարագրի տէր են, մասնաւորապէս տարբարոյ են, ալքոլամոլութեամբ խաթարուած են։ Հետեւաբար ինչո՞ւ չներենք պոռնիկներուն»։

Յետոյ յառաջամարտիկ եպիսկոպոսը գիտական գիրքերէ մէջբերումներ ընելով, ըսաւ թէ Ֆրոյտի եւ գիտնականներու քննութիւնները ցոյց կուտան, որ մարդիկ կը շարժին սեռային ուժի մը ազդեցութեան տակ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԸ ՈՐ ՉԿՐՑԱՒ ԴԺՈԽՔ ԵՐԹԱԼ

(ՆՈՐՎԵԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Նորվեկիոյ մէջ ժողովրդական հէքիաթներու արուեստը ամէնէն աւելի մշակած են հետեւեալ գրագէտներու զոյգ մը հեղինակներ՝ Քրիստեն Ասպեօռնսէն (1812—1878) եւ Եորկըն Մօէ (1813—1880)։ Գիւղացի բնակիչներու զաւակներ՝ իրարու հանդիպած են համալսարանին մէջ։ Ազդուելով Գերմանիոյ Կրիմ եղբայրներէն, աշխատակցած են միասին եւ հաւաքած են իրենց աշխարհին ժողովրդական զրոյցները։ Առաջին հատորը լոյս տեսած է 1841ին։

×

Այն օրերուն երբ Յիսուս եւ Ս. Պետրոս կը պտտէին երկրի վրայ, անգամ մը հանդիպեցան երկաթագործի մը որ սակարկութիւն մը ըրած էր սատանային հետ. անիկա սատանային սեփականութիւնը պիտի ըլլար եօթը տարի վերջ, եթէ այդ շրջանին ընթացքին բոլոր երկաթագործները, ու երկուքն ալ ստորագրած էին պայմանագրութիւնը։ Ասոր համար էր որ երկաթագործը իր դարբնոցին դրան վրայ կախած էր մեծ տառերով ազդ մը—Այստեղ կ'ապրի վարպետներու վարպետը։

Երբ Յիսուս տեսաւ ազդը, ներս մտաւ.

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց երկաթագործին։

— Կարդա՛ դուռին վրայ գրուածը, պատասխանեց երկաթագործը. բայց եթէ կարդալ չես գիտեր, սպասէ՛ մինչեւ որ մէկը օգնութեան գայ քեզի։

Յիսուս տակաւին պատասխան չէր տուած երբ մէկը եկաւ, միասին բերելով իր ձին զոր պայտել կ'ուզէր։

— Թոյլ կուտա՞ս որ ես դնեմ պայտերը, հարցուց Յիսուս։

— Փորձէ՛, ըսաւ երկաթագործը. պէտք եղածին պէս չպիտի կրնաս ընել, բայց հոգ չէ, ես կը լրացնեմ։

Եւ Յիսուս դուրս ելաւ. կտրեց ձիուն առջեւի ոտքերէն մէկը. դրաւ զայն հնոցին մէջ. կրակին տակ կարմրցուց պայտը, սրեց գամերը, գամեց սմբակին վրայ ու յետոյ ոտքը դարձեալ դրաւ իր տեղը։ Վերջը կտրեց միւս ոտքը, նոյն բաները ըրաւ ու նորէն տեղը փակցուց զայն։

Յետոյ Յիսուս կտրեց ձիուն ետեւի երկու ոտքերը, նախ աջը, յետոյ ձախը, դրաւ զանոնք հնոցին մէջ, մինչեւ որ սմբակները տաքէն ճերմկցան, սրեց գամերը, գամեց պայտը ու ոտքերը կատարեալ վիճակի մէջ վերադարձուց ձիուն։

Երկաթագործը որ ամբողջ ժամանակը կը դիտէր Յիսուսի շարժումները, ըսաւ

— Կարծածիս չափ ալ գէշ երկաթագործ մը չես, շիտակը։

— Իրա՞ւ, հարցուց Յիսուս։

Քիչ ետքը ներս եկաւ երկաթագործին մայրը՝ ըսելու համար թէ ճաշը պատրաստ էր։ Պառաւ մըն էր ան կնճիռներով լեցուն, կորաքամակ եւ գրեթէ քալելու անկարող։

— Հիմա ուշադրութեամբ միտքդ պահէ ինչ որ պիտի տեսնես, ըսաւ Յիսուս եւ բռնելով պառաւը նետեց հնոցին մէջ եւ այլափոխեց զայն երիտասարդ ու գեղեցիկ աղջկան մը։

— Կը կրկնեմ նորէն, գէշ երկաթագործ մը չես, ըսաւ դարբինը Յիսուսին։ Դրանս վրայ ազդ մը կայ — Այստեղ կ'ապրի վարպետներու վարպետը։ Եւ սակայն, ինչպէս ես անգամ ինքնիրենս կը կրկնեմ երբեմն, «կ'ապրինք սորվելու համար»։

Ու երկաթագործը տուն գնաց ճաշելու։ Վերադարձին անծանօթ մը եկաւ ձին պայտել տալու համար։ Յիսուս եւ Ս. Պետրոս տակաւին հոն էին։

— Անծանօթի մը մէջ կ'ըսեմ, ըսաւ երկաթագործը. պայտելու նոր ձեւ մը սորվեցայ որ շատ լաւ է, մանաւանդ երբ օրերը կարճ են։

Եւ կտրեց ու կտրեց ձիուն չորս ոտքերը։

— Որովհետեւ, ըսաւ ինքնիրեն, երկար բարակ գործ է ոտքերը առանձին առանձին կտրել։

Ու ձիուն ոտքերը նետեց հնոցին մէջ ճիշդ Յիսուսին ըրածին պէս. առատօրէն լեցուց եւ աշկերտին հրամայեց որ լաւ փչէ փքոցները։ Եւ սակայն պատահեցաւ այն ինչ որ կարելի է երեւակայել։ Ոտքերը մոխիր դարձան հնոցին մէջ եւ երկաթագործը ստիպուեցաւ վճարել ձիուն արժէքը։ Շատ բարկացաւ։

Ճիշդ այդ պահուն ծեր կնիկ մը եկաւ իրեն կաղն ի կաղ։ Երկաթագործը խորհեցաւ որ թէեւ չէր յաջողած առաջին գործին մէջ, բայց անպահովաբար գլուխ պիտի կրնար հանել երկրորդը. ուրեմն բռնեց կնիկը ու նետեց հնոցին մէջ, առանց ականջ տալու անոր ճիչերուն եւ աղաչանքին։

— Պառաւցեր ես ու չես գիտեր թէ ինչը լաւ է քեզի համար, ըսաւ երկաթագործը. մէկ վայրկեանէն երիտասարդ աղջիկ մը պիտի ըլլաս եւ սանթիմ ալ չեմ ուզեր աշխատութեանս համար։

Եւ սակայն դարձեալ չյաջողեցաւ։

— Մե՛ղք է, դիտել տուաւ Յիսուս։

— Հոգ չէ՛, փնտռող, ետեւէն լացող չունի, պատասխանեց երկաթագործը. ամօ՛թ սատանային որ չյարգեց իր խօսքը։

— Եթէ քեզի ըսէի «Երեք բաղձանք յայտնէ ու պիտի իրականացնեմ զանոնք», ի՞նչ պիտի ուզէիր, ըսաւ Յիսուս։

— Հարցո՛ւր եւ կը հասկնաս, պատասխանեց երկաթագործը։

Յիսուս հարցուց թէ ո՛րոնք էին իր բաղձանքները։

— Լա՛ւ, ուրեմն. նախ եւ առաջ կ'ուզեմ որ ամէն անգամ երբ մէկու մը ըսեմ որ մագլցի դարբնոցիս դուրսը տնկուած տանձենիին վրայ, հոն մնայ որքան ատեն որ ես ուզեմ։ Յետոյ, կ'ուզեմ որ ամէն անգամ երբ մէկը նստեցնեմ դարբնոցիս բազկաթոռին մէջ, տեղէն չբարձրանայ մինչեւ որ ես թոյլ տամ։ Եւ երրորդ, ամէն անգամ երբ մէկը սողոսկի գրպանիս քսակին մէջ, այնտեղ մնայ մինչեւ որ ես հրամայեմ դուրս գալ։

— Շա՛տ յիմար բաղձանքներ, դիտել տուաւ Ս. Պետրոս. առաջին բաղձանքդ պէտք է ըլլար Աստուծոյ շնորհն ու բարեկամութիւնը։

— Չհամարձակեցայ այդքան մեծ բաներ ուզել, ըսաւ երկաթագործը։

Եւ Յիսուս ու Ս. Պետրոս հրաժեշտ առին երկաթագործէն եւ գացին։

Ժամանակ անցաւ ու եօթը տարի ետք սատանան եկաւ դարբնոց, միասին տանելու համար երկաթագործը՝ համաձայն պայմանագրութեան։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ց ...

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Մ. ԲԵԿԼԵՐԵԱՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

Կ'ընդունի 9-12 եւ 2-7 Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

Կը կարէ ճաշակաւորներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.ի

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

ՊԼԻՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՑԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes Tél. Ménil. 64 - 52

Մասնաւոր մազերու հերկի եւ Indefrisable 40 60 եւ 75 ֆր. ...

Maison AGÉDER

վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատուէրներու ... եւ ժապաւէններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բոլորն — ...

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'Ecole des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Մէթ Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ ... certificate de coutume ...

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: ...

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

...

Loterie Nationaleի ... **tirages**ներէն ...

... **pick-up**ի **prise**ով ... **postes**ներ...

... Ecole Pratique de Radioélectricité ... (Essayeur Essayeur Radio-Vitus)

ՊԱՐՈՆ Կ. ՔԷՈՒՀՆԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazare ... 12 վայրկեան):

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

... **Tamu. Rhos** ...

... 10 ֆրանք: ... 15 ֆրանք:

Դիմել ժամը 10—12 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) Մէթրօ՝ Vaneau

... de Rochefoucauld ... Մէթրօ՝ Pigalle:

Les Gaines de J. Roussel Paris

83, Boulevard Malesherbes
177, Regent Street, London W. 1

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOSPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոյն մեթրը, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ԵՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 40, rue Chaponnay. Lyon

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութեան թուայով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու գիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը զրկենք վերջին նորաձեւութեան թուայներ սաստ երկիրներ բնակողներուն:

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն. ...

ԿՈՒՉԻՒՆ *ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ: Տեւական գործ. լաւ վճարում: Կը գնենք օգտագործ (Jauge) ժօժ թիւ 10 մեքենաներ: Դիմել ամէն օր* **KÉBABDJIAN**ի, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2): *Մէթրօ՝* Sentier *կամ* Bonne-Nouvelle, *հեռախօս* Louvre: 57 - 37:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ ...

33 Rue Poissonnière (Rex ...)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ:

ՍԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumont ... 25 մեթր ...)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ, ... ամէն ... .

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. ... 5, 26.

Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

Ճ ի ա ն դ ր ի կ ե ա ն ց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: ...

ՍՓՏՈՒՈՒՅԵՑԷՔ Փարիզի մէջ նոր վաճառատունէն ուր մեծաւ ... լաւագոյն ... ամենանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թիթեղներեանց համար

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris Métro: Sentier & BonneNouvelle

R.C.Seine 415941 Tél. LOUVRE: 57 - 37

ԱՊԱԳԻՆԻ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԴԻԱՌՈՒՆԵՐԷՆ ... 20 զեղչ.

ԲՈՒՐԴԵՐ

Կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ յատուկ շինողներու համար:

... 50.000 ... (grosse laine):

Դիմել՝ DOERFLINGER

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ ... համար: ...

BANQUE de CRÉDIT MUTUEL

68, RUE DES ARCHIVES, PARIS (3)

Tél. Turbigo 85 – 62 Ch. P. 1661 – 63

Toutes Opérations de Banques
Transfert de Fonds en Russie
par
TORGSIN

Frais de chèque pour transferts
5 frs. pour transfert de Paris
10frs. pour transfert de Province

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՄԱՏԱՆ
ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
TORGSINի
ՄԻՋՈՑԱՒ

Փոխադրութեան համար չէքի ծախք
Փարիզի համար 5 ֆր.
Գաւառի համար 10 ֆր.

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ ... **13**

rue Pierre Curie, K. Bicêtre. *Métro: Porte d'Italie.*

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒՐԾԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւ...

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն ... կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

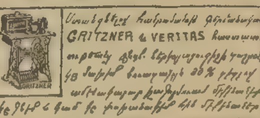

Սուտեգեներու հանրածանօթ Գերմանական GRITZNER & VERITAS ...

... 275 ֆր. 300 ֆր. 350 ֆր.

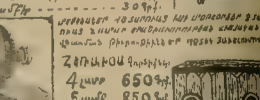

ՃԱՌԱԽՕՍ ...

4 լամբ 650 ֆր.
5 լամբ 850 ֆր.

1 ՏԱՐՈՒԱՅ ...

15 օրուայ համար ... Nationale ...

Դիմել H. ... Tél. TRUDAINE 16-96 ...

Bureaux & salon d'exposition 24 Rue de ... Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grand Rue Chaville (S. et O.)

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ----------- ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, ցէյլանի ... եւ Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ...

... **Thés des Deux Empires** ...

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

...

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 270.285

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՎԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ՝ Metro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

5 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2361

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ"

Անոնք որ առաջին օրէն հետեւեցան այս շարքին, պիտի խոստովանին թէ քիչ անգամ հանդիպած են այսքան ուշագրաւ փաստաթուղթի մը:

Ջակաւէին հինգ թերթօն հրատարակուեցաւ, բայց արդէն կը բացուի վարագոյրը շարաշուք, արիւնազանգ «Թէշքիլաթ»ին, այն «Մասնաւոր Կազմակերպութեան», որ գլուխ հանեց հայաջինջ սարսափները:

Շարքին առաջին երկու մասերը հրատարակուեցան Նոյ. 19ին և 21ին: Ակամայ ընդհատումէ մը յետոյ, այսուհետեւ պիտի շարունակուի ամէն օր: Թարգմանութիւնը կը կատարուի բնագրէն, առանց որ եւ է խորհրդածութեան, որպէսզի չեղծուի ամբողջ վաւերականութիւնը: Ընդհանուր դիտողութիւն մը միայն պիտի արձանագրենք.

Գրուած՝ առանց սեթեւեթի կամ վերապահութեան, «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն պիտի ծառայէ լուսաբանելու անհամար ճշմարտութիւններ, որոնց մասին աղօտ գաղափար ունէին անոնք որ կացութեան գլուխը կը գտնուէին 1914 — 15ին, եւ որոնք նոյն ճակատագիրն ունեցան մէկ միլիոնին հետ.

Ի՞նչ կը տեսնենք մինչեւ հիմա հրատարակուած մասերէն.—

Պատերազմը կը պայթի, գերմանական ճակատին վրայ: Իթթիհատ – Թէրագգըն, երկրորդ գծի վրայ ձգելով պատերազմին մասնակցելու խնդիրը, կ'որոշէ ստեղծել Մասնաւոր Կազմակերպութիւն մը,— «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»:

— «Այս կազմակերպութեան շնորհիւ զինուած աւազակներ, պատերազմի յայտարարութեան թուականէն սկսեալ, թշնամի ուժերը շփոթի պիտի մատնէին եւ պիտի խոչնդոտէին անոնց ուժերուն իրական արժէքն ու քանակը»:

Այս առթիւ, յուշագիրը կը պատմէ թէ տարակարծութիւններ եւ մրցակցութիւններ կը տիրէին Թալէաթի եւ Էնվէրի միջեւ:

Բայց, ընդհանուր հանգոյցին մէջ, պարզ փակագիծ մըն է այս, որ կը կորսուի գործի ընթացքին, եւ մերկապարանոց մէջտեղ կ'ելլէ «յատուկ մարմինը», իր կանխորոշ ծրագրով:

Արդարեւ, յուշագիրն ալ կ'ըսէ, առաջին առիթով.

— «Այսուհանդերձ, Էնվէր փաշայի ստեղծել ուզած զինուորական բռնապետութիւնը եւ Թալէաթ փաշայի «Իթթիհատ – Թէրագգը» կուսակցութեան ոչ – զինուորական եւ ազատ սահմանադրական կառավարութիւն մը տալու ծրագիրը, կը միանային «Մասնաւոր կազմակերպութեան» եւ անոր մէկ բարձր նպատակակէտին մէջ: Այդ նպատակակէտն էր իսլամական միութիւնն ու Թուրքիայէն դուրս մնացած Թուրքերու միութիւնը: «Մասնաւոր կազմակերպութեան» բուն նպատակը չէթէական կազմակերպութիւնը, իսլամական միութեան քօղին տակ կը ծածկուէր եւ կը միացնէր Թալէաթն ու Էնվէրը»:

Այսպէս, հիմա կը դրուի «Մասնաւոր Կազմակերպութեան», եւ դէպի Արեւելք ճամբայ կը հանուին Իթթիհատի կեդրոնական վարչութեան անդամներն ու քարտուղարները (պատուիրակներ), — Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Էօմէր Նաճի, Բուշէն եւ այլն:

Ինչպէս կ'երեւայ, բոլոր մանրամասնութիւնները նախատեսուած չէին առաջին օրէն, եւ շատ մը կէտեր հետզհետէ կը ճշդուէին:

Բայց, առաջին օրէն իսկ սահմանուած էր այս առաքելութեան գաղտնի, դաւադրական գործունէութիւնը:

—«Պատասխանատու պատուիրակներու մեկնումը շատ գաղտնի պիտի պահէր. ոչ Պոլսէն մեկնած ատեն եւ ոչ ալ ճամբան անոնք որ եւ է մէկէն պիտի չճանչցուէին: Միայն թէ իրենց հասած քաղաքներուն մէջ, կուսակցութեան ամենաբարձր պաշտօնեային դիմելով պիտի կրնային անոր օժանդակութիւնը ընդունիլ: Իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը ճշդելու համար «վէսիգա» տրուած էր, որուն վրայ գրուած էր.— «Այսինչը պաշտօնով կը մեկնի Երզնկա և անկէ ետեւանները, եթէ պէտք տեսնէ: Կը խնդրուի պէտք եղած օժանդակութիւնը ընծայել, երբ դիմէ» »:

Լսեցէք տակաւին.— Պատուիրակները կը հասնին նշանակուած վայրերը,— Սըվազ, Երզնկա և այլն, միշտ զգուշանալով և զանազան զրկանքներու ենթարկուելով: Առաջին գացողներուն հետ ճամբայ կը հանուի ուրիշ պատուիրակութիւն մը, եւ մէկը միւսէն լուր չունենար:

Երզնկա հասնելէ յետոյ, պատուիրակներէն մէկը քիւրտ սափրիչի մը խանութը մտնելով, կը պատուիրէ «ալաֆրանկա» կտրել մօրուքը...

Յետոյ բանակցութիւններ Գերմանացիներուն եւ Վրացիներուն հետ, գաղտ–գաղտ եւ միշտ գաղտնի: Բոլորը նոյնքան զգուշութեամբ կատարուած: Համաձայնագիրները կնքելէ յետոյ, նոյն իսկ պայման կը դնեն որ Գերմանացիները եւ Վրացիները չկարենան իրարու հետ յարաբերիլ, առանց իրենց ընկերակցութեան...

Մնացեալը կը պարզուի հետզհետէ

X

— Ինչո՞ւ կը զբաղիք այս «անցած–գացած բաներով», պիտի հարցնեն շատեր:

— Այդ բոլորը գիտէինք, պիտի փափսան բանգէտները:

Ո՛չ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ո՛չ:

Որքան ալ իմացած եւ գիտցած ըլլանք, չի բաւեր:

Անհրաժեշտ է միշտ եւ ամէն տեղ յիշեցնել այս «անցած–գացած բաները», նախատեսելու համար գալիքը:

Անհրաժեշտ է միշտ նորոգել ու լրացնել ձեր գիտցածը, մանաւանդ մեր պատմութեան այս եղերական շրջանին:

Եւ մանաւանդ, անհրաժեշտ է միշտ աչքի առջեւ ունենալ թէ՝ ինչպէս կը գործէր Թուրքը երէկ եւ ինչպէս կը գործէ այսօր, երբ մենք ամէն տեղ գլխիվայր խրած ենք խելագար խառնիճաղանճի մը մէջ:

Այդպէս չէ՞ր նախապատերազմեան շրջանին ալ, աշխարհասասան եւ հայասպան փոթորիկէն քիչ առաջ...

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ այսօր ալ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի ոգին չէ որ կը գործէ, քայքայելու համար մեր ներքին ուժերը, եղած – չեղած կազմակերպութիւնները:

Շ.

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Բոլոր ամբաստանեալները անպարտ արձակուած

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ գարնան, փետրուար 18ի տօնակատարութեան առթիւ, Հօկի անդամներ փորձեցին խանգարել հանդէսը: Դժբախտաբար կռիւ ծագեցաւ եւ իր ստացած վէրքերուն հետեւանքով մեռաւ բանուոր Մարուքեան: Հակառակորդները այս առթիւ մատնանշումներ կատարեցին եւ արձանագրել կամ բանտարկել տուին խումբ մը Դաշնակցականներ.

Կրընոպլէն կը հեռագրեն թէ՝ ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ եւ շաբաթ, եւ ազատ արձակուեցան բոլոր ամբաստանեալները.— Սարգիս Ղուկասեան, Փափազեան, Արապեան, Անտոնեան, Սալավանեան, Աւագեան, Կիւրինեան եւ Թորոսեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՊՈԼՍՈՅ "ԱՏԼԻԷ"Ն ՄՈԽԻՐ ԴԱՐՁԱՒ

ԲՈԼՈՐ ԴԻՒԱՆԱԹՈՒՂԹԵՐԸ ՓՃԱՑԱՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտ. 3 թուականով.—

Բուռն հրդեհ մը ծագեցաւ երէկ Սուլթան Ահմէտի թաղին մէջ, Այա Սոֆիայի եւ։ Դատական նախկին պաշտօնատունը (Ատլիէ), որ այժմ արդարութեան պալատ կը կոչուի, բոցերու ճարակ եղաւ: Բոլոր թղթածրարները եւ դիւանաթուղթերը վառեցան: Կորուստը անդարմանելի է:

Հրդեհը տարածուեցաւ յարակից տուներուն վրայ, բայց կարելի եղաւ ժամանակին սահմանափակել: Սակայն իրիկուան դէմ բուռն հով մը վախ կը պատճառէր թէ նորէն պիտի ծաւալի: Օգնութեան բոլոր միջոցները շարժման մէջ դրուած են: Պետական իշխանութիւնը աղէտին վայրը փութաց:

Թուրքերը ակռայ կը կրճտեն Պուլկարիոյ դէմ

"Շատ գոհ չենք Պուլկարիայէն"

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահ Մահմուտ պէյ, խմբագրականով մը կը շեշտէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.

— «Շատ գոհ չենք Պուլկարիոյ պալքանեան քաղաքականութեան ընթացքէն: Պուլկարները ո եւ է ձեւով չկրցան ճիշդ եւ կայուն ուղղութիւն մը տալ իրենց արտաքին քաղաքականութեան: Սոֆիայի մէջ տակաւին կը շարունակուի նոյն վարանումը, նոյն անորոշութիւնը:

Պուլկար վարչապետ Մուշանով, վերջերս Սօպրանիէի մէջ յայտարարեց թէ Պուլկարիա դատապարտած է պատերազմը, Գրիան – Քէլլօկի ուխտը ստորագրելով: Յետոյ առանձին առանձին հաւաստիք տուաւ հարեւաններուն, ըսելով թէ կ'ուզէ բարեկամութեան մէջ մնալ բոլորին հետ: Ընելիք չկայ վարչապետին այս գեղեցիկ խօսքերուն: Միայն թէ, կացութիւնը չի կրնար միայն չոր խոստումներով ապահովութիւն ներշնչել: Անոր համար բանաձեւուած քաղաքականութիւնը որպէս զի կարենայ ամէն մարդու եւ մանաւանդ հարեւաններուն հաւատք ներշնչել, պէտք է որ գործնականին մէջ արտայայտուի:

Մենք Թուրքերս, կ'ուզենք լաւ բարեկամութիւն ընել Պուլկարներուն հետ: Աւաղ, սակայն, որ պուլկար կարգ մը տարրեր եւ կոմիտէներ լաւ աչքով չեն նայիր մեր այս անկեղծ փափաքին: Մուշանով կ'ըսէ թէ մենք վիրաւորուած ենք Թրակիոյ կոմիտէին գործունէութենէն, թէ իրաւունք ունինք վիրաւորուելու, եւ թէ ինքն ալ ցաւ զգացած է: Կարելի չէ չհաւատալ թէ հարեւան երկրին վարչապետը անկեղծ է իր ցաւին մէջ: Միայն թէ անկարելի է անցնիլ, առանց մատնանշում մը ընելու: Պատասխանատու վարիչի մը ցաւը միայն տեսական գետնի վրայ մնալու չէ: Յայտնի են պատճառները որ կը մտահոգեն մեզ: Մինչեւ հիմա գործնական ոեւէ արդիւնք չտուին այն հաւաստիքները որոնք պուլկար կառավարութեան կողմէ տրուեցան Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ կոմիտէներու մասին: Մուշանով կը խնդրէ որ հաւատանք իր ձեռք առնելիք միջոցներուն. Վերջին անգամ ըլլալով պիտի հաւատանք:

Ամէն անգամ որ գանգատ եղած է կոմիտէներու գործունէութեան մասին, պուլկար վարիչները միշտ նոյն յանկերգը կրկնած են. «Ի՞նչ ընենք, մենք ալ դժգոհ ենք, բայց չենք կրնար արգիլել անպատասխանատու տարրերուն քայլերը, չենք կրնար գտնել գործուած յանցանքներուն հեղինակները, չենք կրնար լուծել կազմակերպութիւնները...»:

Այս կարգի բացատրութիւնները պաշտպանողական չեն, որովհետեւ ասիկա կը նշանակէ ուրանալ կառավարութեան հեղինակութիւնը: Մինչդեռ բուն իսկ Պուլկարիոյ մէջ տեսանք ամէնէն գեղեցիկ օրինակը այն երեւոյթին, թէ ինչպէս ազգը կը բոլորուի կառավարութեան կողմէ ցոյց տրուած արտաքին եւ ազգային քաղաքականութեան շուրջ:

Աշխարհ գիտէ թէ մենք կողմնակից չեղանք այն բնական եւ իրական քաղաքականութեան որ վերջերս զարգացաւ Պուլկարիոյ դէմ: Միշտ ալ ուզեցինք Պուլկարիան մեր կողքին ունենալ իբրեւ հաւասար: Բոլորովին չմերժեցինք Պուլկարիոյ բանաւոր եւ չափաւոր կարգ մը փափաքները: Ըսինք թէ այս փափաքները ժամանակի ընթացքին կրնան իրականանալ բարեկամութեան եւ անկեղծութեան մթնոլորտին մէջ:

Մեր հաւատքը լաւ ընդունելութիւն չգտաւ Պուլկարիոյ կարգ մը քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Մէկ կողմէ գրգռութիւնները շարունակուեցան մեզի դէմ, միւս կողմէ նոր թափ մը տրուեցաւ Պուլկարիոյ Թուրքերուն դէմ հինէն ի վեր հետապնդուած քաղաքականութեան: Պուլկարիա, որ պուլկար փոքրամասնութեանց համար աշխարհը վլվլուկի տուած է, պէտք չէ՞ որ ուրիշներուն գեղեցիկ օրինակ մը տայ, առաւելագոյն չափով յարգելով իր փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Մեզի համար ամէնէն բնական եւ արդար պարտականութիւն մը չէ՞ Պուլկարիոյ Թուրքերուն համար պահանջել այն իրաւունքները զորս Պուլկարիա կը պահանջէ արտասահմանի Պուլկարներուն համար.

Կը հասկցուի թէ, պուլկար շրջանակները բնաւ չեն ուզեր խորհիլ այն հաւանական հակազդեցութիւններու մասին, զորս զէշ քաղաքականութիւն մը կրնայ ունենալ արտասահմանի մէջ: Անոնք պէտք չեն տեսներ չափելու շահակիցներուն լռութեան եւ տառապանքի ընդունակութիւնը»:

Թուրքիան ալ հնգամեայ ծրագիր կը կազմէ

Էնկիւրիէէն կը հեռագրեն թէ՝ համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրէ քաղուած լուրերու, Ազգային տնտեսութեան գործավարը հնգամեայ ընդարձակ ծրագիր մը կազմած է, որ կ'ընդգրկէ հանքային եւ տնտեսական բոլոր ձեռնարկները, եւ որ զարկ պիտի տայ ազգային ճարտարագործութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լիթվինով-Մուսոլինիի տեսակցութիւնը

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, որ Հռոմ հասած էր շաբաթ իրիկուն, լաւ ժամանակ անցուց կիրակի օր: Առաւօտուն կանուխէն ձեռնարկեց տեսակցութեանց, եւ յետոյ ընդունուեցաւ Պ. Մուսոլինիի կողմէ: Կէս օրին ճաշեց խորհրդային դեսպանատան մէջ:

Յետոյ պտտեցաւ վերջերս երեւան հանուած պատմական յիշատակարանները: Իրիկունը ճաշ մը տրուեցաւ Պ. Մուսոլինիի կողմէ: Ներկայ էին խորհրդային դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաները եւ Իտալիոյ նախարարները:

Կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց Պ. Մուսոլինիի եւ Պ. Լիթվինովի տեսակցութեան մասին: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ տեսակցութիւնը երկար եղաւ եւ շատ սիրալիր եւ դարձաւ միջազգային քաղաքականութեան, մասնաւորապէս երկու երկիրները հետաքրքրող հարցերու շուրջ: Յետոյ կ'աւելցնէ թէ երկու վարիչները քննեցին ընդհանուր քաղաքական կացութիւնը բարւոքելու միջոցները, իտալօ-խորհրդային բարեկամութեան դաշինքին հիման վրայ, եւ փոխադարձաբար շեշտեցին թէ անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնել զայն:

Թերթերը կը հաւաստեն թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերէն մէկը եղած է Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ յարաբերութիւնները: Իտալական կառավարութեան տեսակէտով, այս հարցը զինաթափութեան գլխաւոր երեւոյթներէն մէկն է: Ռուսիա ի վերջոյ պիտի գտնուի երկու զինուորական վտանգներու առջեւ,— Գերմանիա եւ Ճափոն, եւ երկուքին դէմ ալ յաջորդաբար երաշխիքներ փնտռած է Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի կողմէն: Այն օրէն որ Ռուսիա ապահովութիւններ գտնէ Գերմանիոյ կողմէն, զինաթափութեան մասին իր տեսակէտը պիտի բարեփոխուի, գոնէ Եւրոպայի մէջ: Այս ուղղութեամբ է որ կ'աշխատի Պ. Մուսոլինի: Անշուշտ դիւրին չէ այս ձեռնարկը, քանի որ զգացումներու եւ շահերու հիմնական տարբերութիւններ կան խորհրդային եւ գերմանական վարչաձեւերուն միջեւ: Բայց Իտալիան կ'ուզէ ամէն գնով փորձել իր միջնորդութիւնը Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ: Պ. Մուսոլինի կ'ուզէ որ զինաթափութեան խնդիրը հարթուի իրաւունքներու աստիճանական հաւասարութեամբ, մանաւանդ երբ իրականանայ ռուսեւգերման մերձեցումը:

Պերլինի մէջ սուր հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Մուսոլինի – Լիթվինով տեսակցութեան: Մամուլը ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ. Բոլորն ալ կը շեշտեն խորհրդային գործավարի մը առաջին պաշտօնական այցելութեան արժէքը:

Շոթանի դահլիճը վստահութիւն շահեցաւ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Շաբաթ օր, Պ. Շոթան խորհրդարանին առջեւ կարդաց իր կազմած դահլիճին յայտարարութիւնը, որ ամէն բանէ առաջ կը բացատրէ թէ իր գլխաւոր հոգը պիտի ըլլայ հաւասարակշռել ելմտացոյցը: «Մնայուն բացը կը սպառնայ գանձին եւ կը քաջալերէ շահադիտութիւնը: Անշուշտ Ֆրանսան կրնայ վստահիլ իր ապագային. իր վարկը և դրամը տակաւին ամուր են և ժողովուրդը անվթար պահած է աշխատանքի եւ խնայողութեան իր անըմբռնելի յատկութիւնները: Բայց, իր ներկայ կացութիւնը ամենալուրջ ուշադրութիւն կը պահանջէ, հետեւաբար եւ կորովի ու անմիջական լուծումներ»:

Յայտարարութիւնը յետոյ կը խօսի քաղաքական տագնապի մասին: «Նախարարական անկայուն վիճակը բուռն եւ օրինաւոր յուզում պատճառած է երկրին մէջ, վնասելով պետական հեղինակութեան»:

Գալով միջազգային կացութեան, յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Ֆրանսան միշտ հաւատարիմ կը մնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, միջազգային գործակցութեան, իր բարեկամութեանց եւ կնքուած դաշնագիրներուն: Բայց, առաջադրուած բոլոր մեծ գործերը կատարելու համար, անհրաժեշտ է նախ եւ առաջ վերահաստատել ելեւմուտքը, վստահութիւն ներշնչելու համար: Այս առթիւ, կը հրաւիրէ բոլոր հանրապետականները որ միանան, յիշելով պատմութեան դասերը: «Բոլորդ ալ կ'ընդունիք վտանգը որ կը ծանրանայ օրէ օր: Կառավարութիւնը դարմաններ կ'առաջարկէ ձեզի եւ պատասխանատուութիւններ կը սահմանէ ձեր առջեւ: Ան ձեզ կը հրաւիրէ գործել, յանուն երկրին, որ ներկայ անստուգութենէն կը նախընտրէ խիստ միջոցները»:

Յետոյ դահլիճը ներկայացուց իր ելմտական ծրագիրը, պահանջելով անմիջապէս անոր քննութեան ձեռնարկել եւ յետաձգել հարցապնդումները:

Երեսփ. Ժողովը 20ի դէմ 395 ձայնով վստահութիւն յայտնեց դահլիճին, իսկ ստիպողութեան առաջարկը քուէարկուեցաւ 11ի դէմ 569 ձայնով:

Ելմտական յանձնաժողովը անմիջապէս ձեռնարկեց ելմտական ծրագրին քննութեան:

Նոր ծրագիրը խնայողութեանց գլուխէն կը նախատեսէ 2022 միլիոն ֆրանք, տուրքերու գանձման կանոնաւորութենէն եւ խստացումէն՝ 989 միլիոն, զանազան փոփոխութիւններէ եւ նոր տուրքերէ՝ 1482 միլիոն, ազգ. վիճակախաղէն՝ 700 միլիոն, արծաթ եւ նիքէլ դրամներէն՝ 628 միլիոն: Թոշակներու կրճատումը եւ բացառիկ միջոցներն ալ հաշուելով, կը նախատեսուի 6021 միլիոն ֆրանք:

Թոշակներու կրճատման առթիւ, որ քար գայթակղութեան դարձած է եկող գացող դահլիճներուն համար, կառավարութիւնը կը պահանջէ հրամանագիրներ հանելու իրաւունք:

Արդ, ելմտական յանձնաժողովը իր առաջին նիստին մէջ իսկ մերժեց հրամանագիր հանելու իրաւունքը եւ իր կարգին հաստատեց սանդղակ մը, որուն համաձայն հարիւրին 2 կրճատման պիտի ենթարկուին 12000 — 15,000 Ֆր.ի թոշակները, հարիւրին երեք՝ 15001 — 20000 եւայլն, մինչեւ հարիւրին ութ՝ 100,000էն վեր եղած թոշակներու համար:

Ժան-Ժոռէս Միութեան Սահմանադիր Ժողովը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութենէն անջատուած ընկերվարականներու սահմանադիր ժողովը: Ներկայ էին 450 պատուիրակներ եւ 1200 գործիչներ: Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւն (Միութիւն Ժան – Ժոռէս), եւ արդէն պրոպագանդի ձեռնարկած է 61 նահանգներու մէջ: Ժողովը վաւերացուց կազմական կանոնագիրը: Պ. Ռընոտէլ խօսք առնելով յիշեցուց ճշմարիտ ընկերվա-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ»

Անցեալ երեքշաբթի, 28 Նոյեմբեր, կատարուեցաւ բացումը «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ին, Առեւտրական Սենեակի շքեղ սրահներուն մէջ, ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ»։

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Պլան, առեւտրական նախարարին ներկայացուցիչը, իր կողքին ունենալով Փարիզի Առեւտրական Սենեակի նախագահ Պ. Հանրի Կարնիէն, Սէնի Առեւտրական Դատարանի նախագահ Պ. Ալպէր Պիւիսոնը, նախկին նախարար ծերակուտական Պ. Ժիւսթէն Կոտարը, Սուրիոյ, Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի նախկին մարզպան-դեսպան Պ. Ժորժ Փիքօն, նախկին պետական խորհրդական Պ. Աթէլը, Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանը եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի գլխաւոր հիմնադիր եւ օրուան հանդիսութեան կազմակերպիչ Պ. Զատիկ Խանզատեանը։

Սրահը լեփ լեցուն էր Փարիզի հայութեան ընտրանիով, որուն խառնուած էին Ֆրանսացի ականաւոր անձեր։ Հոն էին հայ առեւտրական ու մտաւորականը, ճարտարագէտն ու լրագրողը, բժիշկն ու իրաւագէտը։ Ամէն գոյնի, ամէն տարիքի, ամէն ուղղութեան մարդիկ փութացեր էին պատասխանել եղած հրաւէրին, եւ Փարիզի Ֆրանսական Առեւտրական Սենեակի փարթամ եւ ընդարձակ սրահները գրեթէ նեղ կուգային խռնուած բազմութեան։

Եւ վայելք էր, եւ հաճոյք էր տեսնել մէկ յարկի տակ համախմբումը այդ այլազան հասարակութեան՝ ուր միտքն ու արուեստը, գիտութիւնն ու վաճառականութիւնը, դրամն ու իտէալը արմուկ արմուկի սեղմուած էին եւ որոնց իրական միութիւնն ու գործակցութիւնը ապահովաբար կրնային յաջողութեամբ գլուխ հանել ամենադժուարին ձեռնարկներն անգամ։

Պարզ հետաքրքրութի՞ւնն էր որ քաշած էր այդ հասարակութիւնը դէպի Ավընիւ Ֆրիտլանտի այդ լուսաշող պալատը, թէ ոչ նախաձեռնուած գործին լծուելու եւ իրենց աշխատակցութեան բաժինը բերելու հաստատ մտադրութիւնը

Յոռետես չըլլալու համար ըսենք երկուքն ալ եւ սպասենք արդիւնքին։

Բայց ի՛նչ որ ալ ըլլայ այդ արդիւնքը, ի՛նչ պտուղ որ ալ կոչուած ըլլայ տալու խիստ քաջալերող սաղմի տակ ծնունդ առած «Հայ Տնտեսական Կեդրոնը», մենք շնորհակալութեան պարտք ունինք Պ. Զատիկ Խանզատեանի հանդէպ, ա՛յնքան յաջողութեամբ կազմակերպած ըլլալուն համար այդ հանդիսութիւնը որ առիթ տուաւ Ֆրանսացի պետական, առեւտրական եւ մտաւորական ներկայացուցիչներուն ցոյց տալու հայկական փայլուն հաւաքոյթ մը, բոլորովին տարբեր այն մտապատկերէն որ կրնային կազմած ըլլալ անոնք հայ գաղթականութեան մասին, եւ մանաւա՛նդ անոր համար որ անիկա առիթ տուաւ, Փարիզի Առեւտրական Սենեակի պալատին մէջ, կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցչին իսկ նախագահած մէկ հանդիսութեան ընթացքին, վերյիշելու հայ ժողովուրդի կատարած հերոսական դերը մեծ պատերազմին մէջ, թուելու անոր թանկագին ծառայութիւնները Դաշնակիցներու եւ մանաւա՛նդ Ֆրանսայի օգտին, արեան ծովերու գնով անոր ստանձնած ծանր զոհողութիւնները, անոր արդար իրաւունքները, յոյսերն ու դառն յուսախաբութիւնը։

Լռութեան դաւադրութիւնը տարիներէ ի վեր կղպանք անցուցած էր նոյն իսկ խոստումներու մէջ ամէնէքէն շռայլ բերաններուն։ Եւ ահա յանկարծ այդ կղպանքները կարծես հրաշքով կը բացուէին եւ մենք մեզ փոխադրուած կը զգայինք Հայկական Հարցի լուսաւոր օրերուն՝ երբ Փէքսանիէ մը, Ալպէր Թոմա մը կամ Փէնլըվէ մը կը խարազանէին Թուրք կառավարութիւնը եւ բազմամբոխ հաւաքոյթներու բեմէն կը հռչակէին հայ ժողովուրդի անբռնաբարելի իրաւունքները։

Միամտութիւնը չունինք հաւատալու թէ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի բացման հանդէսին մէջ արտասանուած ջերմ խօսքերը դրական որ եւ է արժէք կրնան ներկայացնել եւ կամ կրնան վերարծարծել Հայկական Հարցը։ Բայց եւ այնպէս հոգեկան մեծ գոհունակութիւն պատճառեցին անոնք ունկնդիր հայ հասարակութեան։

Ու անիկա խանդավառութեամբ ցոյց տուաւ իր այդ գոհունակութիւնը, չխնայելով իր ծափերը բանախօսներուն։

Նախագահին բացման երկու բառէն յետոյ, առաջին անգամ խօսք առաւ Փարիզի Ֆրանսական Առեւտրական Սենեակի Նախագահ եւ Պ. Հանրի Կարնիէ, որ համառօտակի թուելէ յետոյ հիմնադրուած ձեռնարկին հետապնդած նպատակները, պարտականութիւն սեպեց իր յարգանքի տուրքը մատուցանել «հերոսական» հայ ժողովուրդին եւ անոր անուրանալի արժանիքներուն։

Իրմէ յետոյ ծերակուտական եւ նախկին նախարար Պ. Ժիւսթէն Կոտար պատմականն ըրաւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին հիմնադրութեան, յիշատակեց իր երկու ողբացեալ աշխատակիցները, Ժորժ Լէյկն ու Հանրի Լօրէնը, որոնք այնքան ջերմ համակրանքով փարած էին այս ձեռնարկին, համառօտակի յիշեց հայ ժողովուրդի գողգոթան, դրուատեց անոր արժանիքները եւ մանաւանդ անոր հաւատարմութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, աւելցուց որ Ֆրանսացիները իրենք ալ խորապէս շահագրգռուած էին Հայ Տնտեսական Կեդրոնի յաջողութեամբը, քանի որ անիկա կրնար ուժ տալ Ֆրանսայի արտածումներուն յաւելման, եւ վերջացուց իր խօսքը յոյս յայտնելով թէ Հայաստանը օր մը կը գտնէ իր ամբողջութիւնը եւ աւելի սերտ տնտեսական կապեր կը ստեղծուին երկու բարեկամ երկիրներուն միջեւ։

Պ. Ժիւսթէն Կոտարէ յետոյ խօսք առաւ Պ. Ժորժ Փիքօ, Ֆրանսական դեսպան, նախկին մարզպան Սուրիոյ, Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի, մասնագէտ արեւելեան հարցերու, որ երբեմն Ֆրանսական կառավարութեան լիազօր պատուիրակ՝ Սըր Մարք Սայքսի հետ (Անգլիոյ լիազօրը), գծած էր Մերձաւոր Արեւելքի նոր քարտէզը՝ այնպէս ինչպէս Դաշնակիցները կը խորհէին ձեւել զայն պատերազմի վաղորդայնին։

Առանց հռետորական ոտոյցիկ ճեմութերու, պարզ բայց յուզուած շեշտերով, Պ. Ժորժ Փիքօ նախ տուաւ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ի կազմակերպութեան գլխաւոր գծերը, յետոյ խօսեցաւ հայ ժողովուրդի առաքինութիւններուն մասին, պատմականը ըրաւ Արեւելքի մէջ պատերազմէն առաջ անոր կատարած դերին, իբրեւ յառաջապահ արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ այն ծանր պարտականութեան ստանձնած հերոսաբար պատերազմի ընթացքին եւ որ այնքան սուղ արժեց իրեն։ Յետոյ ծանրացաւ Արեւելեան Լեգէոնի կազմութեան պարագաներուն վրայ, անձնական յիշողութիւններէ յուզիչ դրուագներով համեմեց բանախօսութիւնը, պատմեց Արարայի ճակատամարտը եւ պանծացուց հայ կամաւորական բանակին կատարած ուշագրաւ դերը թէ այդ բախտորոշ ճակատամարտին մէջ եւ թէ Սուրիոյ ու Կիլիկիոյ գրաւման գործողութիւններու ամբողջ ընթացքին։

Իրմէ յետոյ խօսք առաւ Պ. Զատիկ Խանզատեան, Հայ Տնտեսական Կեդրոնի հիմնադիր տնօրէնը եւ օրուան հանդիսութեան կազմակերպիչը, որ քանի մը զգածուած նախադասութիւններով իր հայրենակիցներուն պարզելէ յետոյ իր յղացումը հայ-ֆրանսական առեւտրական գործակցութեան մը մասին, կարդաց ընկերակցութեան կանոնագրին գլխաւոր յօդուածներն ու տրամադրութիւնները։

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանի, որ անթերի Ֆրանսերէնով մը թէ հայ է թէ մանաւանդ Ֆրանսացի հասարակութեան ուշադրութիւնը գամուած պահեց իր վրայ, իր բանախօսութեան մէկ ծայրէն միւսը։

Դժուար է հոս տալ նոյն իսկ ամփոփումը այդ բանախօսութեան, այնքան պէսպիսութիւն դրաւ անոր մէջ Պ. Կիւմիւշկէրտան, ջանալով ներկայացնել կուռ ու ամփոփ ձեւի մը տակ, կամ յատկանշական դրուագներու պատմումով՝ ամբողջական պատկերը հայ ժողովուրդի ցաւերուն ու պահանջներուն, արժանիքներուն եւ իրաւունքներուն, յոյսերուն եւ յուսախաբութիւններուն։

Ինչ որ չեմ կրնար սակայն չյիշատակել այստեղ, այն է որ Պ. Կիւմիւշկէրտան կրցաւ, մնալով պատշաճութեան սահմաններուն մէջ, առանց չափն ու կշիռը կորսնցնելու, առանց փափկանկատութեան ամենափոքր սայթաքումի մը, ըսել ինչ որ պէտք էր այն անարդար ու ամօթալի վերաբերումին մասին որ Հայոց բաժինը եղաւ հաշուեյարդարի պահուն՝ ի փոխարէն մեր հաւատարմութեան եւ ծառայութիւններուն եւ այն անհաշուելի կորուստներուն որ ունեցանք այդ հաւատարմութեան երեսէն

Փարիզի Առեւտրական Սենեակի կողմէն հիւրասիրաբար տրուած ճոխ չքաւեղան մը, (ուր քիչ մը երկար յամեցան սակայն մեծերը), փակուեցաւ հանդէսը որ ամէն կերպով յաջողութիւն մը եղաւ։

Ա. ՀԱՆՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տալով մեր աշխատակցին այս խանդավառ նկարագրութիւնը, որ ուշ հասաւ մեր ձեռքը, պարտք կը սեպենք կրկնել թէ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ը չունի որ եւ է քաղաքական հանգամանք, եւ պիտի ջանայ տնտեսական – առեւտրական գործակցութեան կապեր հաստատել։

ՍՈՎ ԵՒ ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԻՆ» ՄԷՋ

Անցնող ամիսներուն ընթացքին, քաղելով եւրոպական թերթերէ, նկարագրեցինք սովն ու մարդակերութեան դէպքերը, որ պատահած են Ռուսիոյ մէջ։ Եղան մարդիկ, որ թերահաւատութեամբ նայեցան այս լուրերուն, եւ, ի՜նչ փոյթ թէ աշխարհ ցնցուեցաւ եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնն իսկ վրդովուած՝ օրակարգի նիւթ դարձուց, Վանտէրվէլտ կասկածի տակ դրաւ դէպքերը։ Ժուրնալ տը Ժընէվի խմբագրութիւնը կը պատասխանէ Վանտէրվէլտի, նոր եւ վաւերական դէպքերու նկարագրութիւնն ընելով իր թերթին մէջ։

Ահա պատմութիւն մը Սիպերիայէն, հաղորդուած սեպտեմբերի թուականով.

«Իբրեւ բանտարկեալ, ես առանձնաշնորհեալ վիճակի մէջ էի, ունէի պարէնի տետրակս։ Եւ սակայն կարելի չէր ապրիլ այդ տետրակին իրաւունքովն առնուած պարէնով։ [illegible] սովն այնքան սաստկացաւ, որ, այլեւս, ոչ թէ ցորենի ալիւր կը բաշխէին մեզի, այլ միայն էլուզգ մը, որ հիւանդ կը ձգէր երախաները։

Ես կ՚աշխատէի նշայի պատրաստութեան գործարանի մը մէջ, այդ գործարանէն առնելով աւելցուք նիւթեր, ինչպէս նաեւ տափաստաններէն քաղելով խոտեր եւ բուսական արմատներ, կը խառնէի այդ «պարէնին»։

Սովը մահ կը սփռէր քաղաքին մէջ։ Ամէն անկիւն ինկած են դիակներ, բոլորն ալ անսնուղութենէ մեռած։ Վարձակալ մը սպաննեց իր տանտիրուհին, որ իմ ազգականս էր, սպաննեց եւ կերաւ։ Իշխանութիւնը չկրցաւ ծածկել դէպքը եւ դատի կանչեց մարդակեր ոճրագործը։ Կոմունիստ դատաւորները կ՚ուզէին դէպքը ներկայացնել սովորական ոճրագործութեան պարագայ մը։ Սակայն ոճրագործը յայտարարեց թէ ամբողջ ձմեռը սնուած էր մարդկային միսով, այլապէս չատո՞նց մեռած պիտի ըլլար անօթութենէ։

Ես ինքս ծանօթ եմ մարդակերութեան աւելի քան տասը դէպքերու, որոնք պատահած են մեզի այնքան մօտիկ։ Ռուսիկան մը [illegible] բացաւ տոպրակ մը, ուր դրուած էր երախայի ջարդուած մարմինը, ուտելու համար պահուած։

Այս դէպքերուն պատճառով, մայրերը չէին համարձակեր փողոց հանել իրենց զաւակները, վախնալով որ կ՚անհետանան։ Ամէն օր կը լսէինք պատմութիւններ անհետացած երախաներու մասին, զորս սպաննած ու կերած էին անօթութենէն գազանացած մարդիկ։ Այս ամէնը ձեզի անհաւատալի կը թուի, բայց մեզի ոչ եւ երբեք զարմանալի։ Ազգականներ եւ բարեկամներ ունիմ, որոնք ապրելու մարդկային պայմաններ գտնելու յոյսով, մեկնեցան Սիպերիոյ այս կամ այն կողմերը, մինչեւ Կովկաս, Ուկրայինա եւ ծայրագոյն հիւսիս։ Սակայն ամէն կողմ, աւելի կամ պակաս չափով, նոյնն է պատկերը։ Բացի Մոսկուայէն։ Այնտեղ միայն կրցի հաց ուտել։ Ես մեկնեցայ իմ ծննդավայրէս, երբ հունձքին մեծ մասը լրացած էր, թէեւ այդ պարագան իսկ չէր կրցած մասամբ մեղմելու սովին արհաւիրքը։ Ձեզ գիտեր թէ ինչո՛ւ, արդեօք անո՞ր համար, որ պատուաստած նուազ առատ եղաւ հունձքը։ Խորհրդային թերթերը շարունակ կը գրեն թէ սով կը տիրէ արտասահմանի մէջ, բայց ոչ ոք կը հաւատայ, ինչպէս ոչ ոք կը հաւատայ, դարձեալ, կառավարութեան խոստումներուն. Բովանդակ Ռուսիոյ մէջ ամէն մարդ կ՚անիծէ իշխանութեան գլուխը նստած մարդիկը, որովհետեւ զանոնք միայն պատասխանատու կը համարէ ժողովուրդին այս թշուառութեան»։

Ուրիշ վկայութիւն մըն ալ Կովկասէն։ Դարձեալ Ժուրնալ տը Ժընեւն է, որ կը հաղորդէ, «դաշնակցական աղբիւր» չէ՛, եղբայրք սամկավարք, լուսաբարք եւ համայնավարք։

«Հունձքէն յետոյ, մինչեւ 5 սեպտեմբեր, կը գտնուէի Թիֆլիզի մէջ։ Այնտեղ տեսայ լեցուն երախաներու (որբեր) դիակներ, որոնք կը ներկայացնէին սովամահութեան նշաններ,— նիհար, բարակ եւ այլանդակ սրունքներ, ուռած փորով։ Քաղաքին շրջակայքը, մարդիկ տեսայ, որ ծառի կեղեւներ եւ բուսական արմատներ կուտէին»։

Ժուրնալ տը Ժընեւ, խօսելով այս իրողութիւններուն մասին, կ՚ըսէ թէ սովը հետեւանք չէ հունձքին նուազութեան կամ գէշ կազմակերպութեան, ինչպէս կը պնդէր Վանտէրվէլտ, այլ պարզապէս եւ միայն վարչակարգին։

— «Ռուս գիւղացիները յեղափոխութիւն ըրին որպէսզի տէր ըլլան ափ մը հողի։ Սակայն խլեց այդ հողի պատառն ալ։ Սեփականազրկուած գիւղացին, յուսահատութենէ մղուած, անխնայ մորթեց անասունները,— 85 միլիոն կենդանի։ Այս կացութեան մէջ, ի՞նչով կատարել հունձքը... որպէսզի տանի ըլլայ։ Կամ գիւղացին ինչո՞ւ հնձէ, երբ իրմէ պիտի խլեն հնձածը։ Երբ այս այսպէս է, ալ ի՞նչ հարկ խօսիլ հունձքի նուազութեան կամ հունձքի գէշ կազմակերպութեան մասին, սովը բացատրելու համար... ոչ-քաղաքական պատճառներով։ Հունձքը գէշ կազմակերպուած ըլլալո՞ւն համար է թէ գիւղացին կրաւորական ապստամբութեան պատճառով է, որ արտին մէջ կը փտի հունձքը։

Դեռ փա՞ստ կ՚ուզէք։ Ներկայ սովը չի նշանակեր միայն ու միայն ցորենի եւ հացի պակաս, սով կայ նաեւ կաթի, միսի եւ ամէն բանի։

Եւ այս սովը պիտի տեւէ Ռուսիոյ մէջ այնքան ատեն, որ տեւէ եւ տիրապետէ մարքսեան վարչակարգը, որովհետեւ այս աղետաբեր վարդապետութիւնը մարդոցմէ կը խլէ, գաղահարթութեան (nivellation) միջոցով, ամէն յոյս բարւոքման, ամէն եռանդ աշխատելու, բացի ահաբեկութենէն։ Ահա թէ ինչու Կրէմլին իր իշխանութիւնը կը հաստատէ Կէփէուին վրայ։ Այս Կէփէուն յուսահատ գերիներու հորդայի մը վերածած է Ռուսիոյ ամբողջ բնակչութիւնը, զոր կը վարեն երկու առանձնաշնորհեալ դասակարգեր,— բանակը եւ կոմունիստ կուսակցութիւնը

Այս իրողութիւններուն հաստատումէն վերջ, այլեւս ոչ մէկ կասկած թէ արհաւիրքն ու սովը չպիտի ուշանային փճացնել նաեւ մեզ, եթէ օր մը դժբախտութիւնը պատահէր եւ նոյն վարչակարգը հաստատուէր նաեւ Եւրոպայի մէջ»։

«Տէպայ»ի Թղթակիցը եւս կը գրէ Ռիկայէն, ուրիշ աղբիւրով մը հաստատելով սովին արհաւիրքը —

«Ինչպէս գիտէք, Մոսկուայի կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ, որպէսզի սովի վերաբերեալ որ եւ է տեղեկութիւն չտարածուի երկրէն դուրս։ Այսուհանդերձ զանազան աղբիւրներէ կրցանք վաւերական տեղեկութիւններ քաղել Ռուսիոյ [illegible] բնաւորման վիճակին մասին Այսպէս, կը հաստատուի, որ կացութիւնը շատ ծանր է նոյնիսկ Լէնինկրատի մէջ

Լէնինկրատի մէջ, սովին իբրեւ հետեւանք, համաճարակ է ծաւալած 2,700,000 բնակչութեամբ այս մեծ քաղաքին բոլոր հիւանդանոցները լեցուած են արդէն։ Դեղարաններուն մէջ չէք կրնար դեղ գտնել,

Պայքարելու համար սովին դէմ, քաղաքին իշխանութիւնը [illegible] բացած է բազմաթիւ [illegible], ուր ամբարած են մեծ քանակութեամբ գետնախնձոր եւ բանջարեղէն [illegible] տրամադրելու համար [illegible]յութեան։ Տոպրակ չըլլալուն պատճառով, գետնախնձորն ու բանջարեղէնը թափուած են [illegible] միւսին վրայ, այնպէս որ բանջարեղէնները սկսած է փտիլ։

Ապրուստի եւ պարէնի սղութիւնը Լէնինկրատի մէջ, վեր է ամէն երեւակայութենէ։ Ահա ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ [illegible] պարէնեղէններ[illegible] Ֆրանսական դրամով, [illegible] բոլորին 13 ֆրանք հաշուած։—

Ալիւր	13 ֆ. [illegible]
Միս	104—182
Գետնախնձոր	15— 60
Պանիր	390
Շաքար	156
Կար	39 ֆ. [illegible]

Աւելին գալ, ներկայիս Լէնինկրատի մէջ գրեթէ անկարելի է [illegible] հագուստ գտնել։ Ձմրան վերարկու մը կ՚արժէ 3900 — 6500 ֆրանք, [illegible] զոյգ ձեռնոցներ 385—520 ֆրանք։

Աշխարհ գիտէ թէ սովը այնքան ահաւոր է որքան պատերազմը (եթէ ոչ աւելի)։ Ու մարդիկ կը մեռնին [illegible]նէն եկեղեցական եւ [illegible] դրամներուն մէջ, թշուառութենէն [illegible] նասամեան, եւ սակայն կը գրուի [illegible]կան ոճով մը։

—Ռուսական ճակատին վրայ ալ [illegible] Ռորութիւն։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ԿԱՐ[ԴԱԼ] «ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»Ն

Ընթերցողներու մասնաւոր [illegible] դրութեան կը յանձնենք այս շարքը, որ վաւերական (թրքական) պատմութիւն է, 1915ի Արեւմտեան [illegible] կերպութեան, այնքան ուշագրաւ [illegible] մանրամասնութիւններով։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՒԱՂԻ ԱՌԹԻՒ

ԱՅՍՕՐ, Դ. ԷՋԻՆ ՄԷՋ ՍԿ[illegible] ԵՆՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԱՆՈՒՆՆ[illegible] ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ [illegible] ԴԵԿՏ. 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԿԱՆԽԻԿ [illegible] ԵՆ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ, Մ[illegible] ՆԱԽՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ.

ԱՆՈՆՔ ՈՐ Կ՚ՈՒԶԵՆ ՄԻԱՅՆ [illegible] ԿԶՐՆԱՏԱՐՈՒՎ ՑԻՇՈՒԻԼ [illegible] ԲԹՔ ՋՑԻՇՈՒԻԼ ԹԵՐԹԻ ՄԻՋՈՑ[illegible] ՊԷՏՔ Է ՆԱԽԱՊԷՍ ԼՈՒՐ ՏԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (5)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՛ՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՛Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

Այն բանտարկեալները, որ իրենց վստահուած պարտականութիւնները լաւ պիտի կատարէին, ներման պիտի արժանանային։ Ատեն մը վերջ, այս խնդրի շուրջ Պոլսէն ստացուած պատասխանը կ՚ըսէր թէ երբ հարկ ըլլայ, կարելի է բանտարկեալները արձակել։ Այս ձեւով 15 օր անցած էր։ 16րդ օրը Պոլսէն ստացուեցաւ հեռագիր մը որ կ՚իմացնէր թէ Իթթիհատի Պոլսոյ ներկայացուցիչ Պահա Քէմալ ճամբայ է ելած։ Քէմալ պէյ շոգենաւով կուգար Տրապիզոն։ Այդ օրը երկու մարմիններու անդամները միաբանաբար դիմաւորեցին Քէմալ պէյը եւ իմացան թէ ան եւս նոր մարմնի մը հետ Տրապիզոն եկած է։ Իր Պոլսէն մեկնած օրը Պոլսոյ Թէշքիլաթը Մախսուսի կեդրոնը վերջնական կերպով կազմուած եւ սպայակոյտի գնդապետ Սիւլէյման Ասքէրի պէյի ղեկավարութեան յանձնուած էր։ Այլեւս, Թէշքիլաթը Մախսուսէն Պոլսոյ մէջ ունէր շէնք մը եւ մասնաւոր պաշտօնեաներ։ Քէմալ պէյ շոգենաւ նստելէ վերջ էր որ ծանօթացած էր Ասքէրի պէյի ղրկած մարմնին հետ։ Այդ մարմինը կը բաղկանար երկու Գերմանացիներէ եւ 16 Վրացիներէ

Քէմալ պէյի հետ շոգենաւէն ելլող Գերմանացիներէն մէկը Մոսէլ անուն անձ մըն էր։ Յիշեալը [illegible] Սկիւտարի գերման հիւպատոս էր եղած, յետոյ՝ Կարնոյ հիւպատոս ու ինքզինքը ծանօթացուցած էր որպէս Պոլիսի մէջ լոյս տեսնող «Քէօլնիշէ Ցայթունկ» թերթին թղթակիցը։ Ան կը պատկանէր գերման բանակի անւանի մէկ զօրագունդին եւ կը հասկցնէր թէ իրեն յանձնուած գործերը կատարելու ի վիճակի է։ Երկրորդ Գերմանացին Շմիթ անուն երիտասարդ խրամային սպայ մըն էր ու ենթասպայի աստիճան ունէր։ Թէ Մոսէլ եւ թէ Շմիթ զինուորի տարազին նմանող վուլչ հագուստներ էին հագած ու իրենց գլուխը դրած էին զինուորական ծպտուոր ֆէսեր։ Գերմաններուն շատ տարօրինակ այս երեւոյթը Տրապիզոնի մէջ ուշադրութիւն գրաւել սկսած էր։ Նոյնիսկ կ՚ըսուէր թէ ռուս հիւպատոսն իսկ սկսած էր անոնցմէ կասկածիլ։

Գալով միւս 16 Վրացիներուն, բոլորն ալ վրացական տարազ ունէին։ Սիւլէյման Ասքէրի պէյ անոնց հետ մէյ մէկ համաձայնագիր կնքած էր։ Ըստ Քէմալ պէյ, Սիւլէյման Ասքէրի պէյն իր ստացած հրամանին համաձայն, այդ համաձայնագրերէն որ եւ է մէկ կէտը կրնար ի հարկին փոխել, առանց զգացնելու Վրացիներուն։ Ըստ այդ համաձայնագրին, Վրացիները թէ Թուրքիոյ եւ թէ Ռուսիոյ մէջ Վրացիներէ բաղկացած կամաւորական խումբեր պիտի կազմէին, ռուս բանակին մէջ զէնքի տակ կանչուած Վրացիներուն՝ ի նպաստ Թուրքիոյ աշխատիլը պիտի ապահովէին, պատերազմի սկսելէ առաջ անհրաժեշտ կազմակերպութիւնը պիտի ստեղծէին Վրաստանի մէջ, եւ իրենց ամբողջ ուժովը պիտի աշխատէին՝ պատերազմը Թուրքիոյ ի նպաստ վերջացնելու համար։

Վրացիներու յատուկ պարտականութիւններէ կը բաղկանային ասոնք։ Սիւլէյման Ասքէրի պէյին ստանձնած համաձայնագիրը կը վերաբերէր Թուրք բանակին կողմէ Վրաստանի գրաւման։ Այդ համաձայնագրին նպատակն էր ապահովել Վրաստանի անկախութիւնը եթէ պատերազմը շահէինք։ Իսկ անկախ Վրաստանի սահմանները պիտի ճշդուէին պատերազմի աւարտումէն վերջ։

Քէմալ պէյի հետ Տրապիզոն հասած Վրացիներուն մէջ կար Կէրբէլ անուն մէկը որ Վրացի ըլլալով հանդերձ, կ՚ըսէր թէ ինք Զուիցերիոյ չեմ գիտեր ո՛ր համալսարանին մէջ դասախօս ըլլալով հանդերձ, իր գործը ձգած ու եկած էր Թուրքիա՝ Վրաստանի անկախութեան ի նպաստ աշխատելու համար։

Գալով Գերմանացիներուն, կ՚ըսէին թէ Վրաստանի կողմէ կատարուելիք կազմակերպութիւնը պիտի վարեն եւ պիտի աշխատէին որ Սիւլէյման Ասքէրի պէյին ու Վրացիներուն միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը գործադրուի։ Պահա Քէմալ նախ բոլորովին անտեղեակ էր այդ երկու Գերմանացիներու գոյութենէն, յետոյ՝ շոգենաւին մէջ ծանօթացած էր անոնց հետ։ Եւ որովհետեւ այդ Գերմանացիները Սիւլէյման Ասքէրի պէյին կողմէ ղրկուած չէին, կ՚ենթադրուէր, ուրեմն, որ զանոնք ղրկած էր գերման սպայակոյտը եւ թէ Գերմանիա, այն ատենէն, ուզած էր որ Վրաստանի գործերուն մէջ եւս մաս ունենայ։ Արդէն, Կէրբէլ ամէնէն աւելի այդ Գերմանացիներուն հետ շփում կ՚ունենար։

Քէմալ պէյի հետ ճամբայ ելած եւ Թէշքիլաթը Մախսուսէի համար ղրկուած երրորդ մարմինը (թուրք-գերման-վրացի) երբ Տրապիզոն հասաւ, այս քաղաքին կացութիւնը բոլորովին փոխուեցաւ։ Ինչպէս ամէն նորութեան, ամէն ոք արտասովոր կերպով զննելու, քաղաքին գործունէութիւն մը նկատել սկսած էր։ Գերմանացիներն ու Վրացիները Տրապիզոնի «Օթէլ Սիւիսօ» կոչուած զուիցերիական պանդոկը իջած էին։ Գերմանացիները այս պանդոկը քանի մը օրուան ընթացքին բանակատեղի մը վերածած էին։ Այս նպատակով, պանդոկին [illegible] յարկը ամբողջովին գրաւուած էր Գերմանացիներուն եւ Վրացիներուն կողմէ։ Մոսէլ հրամանատարի [illegible]տականութիւնը կը կատարէր, իսկ փոքր աստիճանով Շմիթն ալ կը [illegible] մէջ իբրեւ անոր հրամանները [illegible] ծառայող սպայ մը։ Տասնըվեց Վրացիներն ալ այս երկու Գերմաններու ենթակայ զինուորներու վիճակը ունէին։

Եւ որովհետեւ Քէմալ պէյ [illegible] չէր գիտեր, Գերմաններուն հետ [illegible] խօսած չէր ու չէր հասկցուած [illegible] տար լեզու գիտցող պատուիրակներ [illegible] ոմանք Գերմանացիներուն հետ [illegible] հրդակցած առանց հասկցած էին [illegible] գործակցութեան համար հոս եւս [illegible] պատրաստուած չէր։ Այս կացութեան [illegible] առջեւ, գոնէ կապը ապահովելու համար, պատուիրակներէն մէկը [illegible] կալ կարգուեցաւ։ Այս նշանակութիւն [illegible] հիւրընկալութենէ աւելի կը [illegible] Գերմանացիներուն շարժումները [illegible] նելու եւ թոյլ չտալու որ երկրին [illegible] կառակ շարժին։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐՁՐ ՊԱՀԵՆՔ

Երկու տարիէ ի վեր խախտուած առողջութիւնս խնամելու հետամուտ ըլլալով՝ ակամայ քաշուած եմ հրապարակէն. Ազգային գործերու անգիտակ չըլլալու համար կանոնաւորապէս կը կարդամ «Յառաջ» օրաթերթը. Վերջին ցաւալի դէպքերը իմ վրաս պարտականութիւն կը դնեն գրիչը ձեռք առնել եւ քանի մը խօսքերով իմ տպաւորութիւնները յայտնել հայ ժողովուրդին։

Իմ ֆարգերէն վէրքը՝ որուն ականատես եղած եմ Մարգուանի մէջ, Փարիզ եկած եւ իմ բոլոր կեանքս նուիրած եմ ազգային փրոփականդի, այս ազնիւ եւ հիւրասէր երկրին մէջ։ Այս դժուարին ձեռնարկը գլուխ հանելու համար շարունակական շփման մէջ գտնուած եմ բոլոր դասակարգերու հետ, որով՝ յաւակնութիւնը ունիմ ֆրանսացի ժողովուրդին մտայնութիւնը լաւ ճանչնալու։ Այս առթիւ պէտք է ըսեմ թէ որ եւ է կուսակցութեան չեմ պատկանիր, հայ կուսակցութիւններու միջեւ խտրութիւն երբեք չեմ դրած. յաջորդաբար՝ ամէնուն հետ ալ գործակցած եմ, երբ խնդիր եղած է Հայուն արժանապատուութիւնը բարձր պահելու օտար շրջանակներու մէջ.

«Հօկ»ի ընդհանուր քարտուղար Վարդանեան երբ՝ քանի մը տարի առաջ Մարսէյլ ժամանեց համբաւ կը թող Հօկին կնիքը պաշտօնապէս ինծի յանձնեց եւ խնդրեց որ հայրենիքի դատին համար աշխատիմ, իրեն միակ պայման միայն դրի.— թէ Հօկը քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղի եւ թէ անոր հակադաշնակցական դոյն պիտի տրուի։ Երբ ամիս մը վերջը տեսայ որ ինծի տրուած խոստումները չեն յարգուիր, իմ հրաժարականս տուի Հօկի նախագահութեանն, չուզելով եղբայրասպան անօգուտ եւ վնասակար կռիւներու մասնակից ըլլալ։

Վերջին ցաւալի դէպքերը կ'ապացուցանեն թէ իմ տեսակէտս մէջ իրաւունք ունիմ եղեր։

Մեր ներքին վէճերը ազգային շրջանակէ դուրս հանել, թռուցիկներով եւ ժողովներով Ֆրանսացիները մասնակից ընել մեր անվերջանալի կռիւներուն՝ ամենամեծ անխոհեմութիւն կը նշանակէ։ Որչափ որ կը ճանչնամ ֆրանսական մտայնութիւնը, թէ այս ազդեցութեամբ չարունակենք, վերջ ի վերջոյ մեզի պիտի ըսեն.

— Fichez-nous la paix, allez ailleurs, et lavez votre linge sâle en famille.

Եւ իրաւունք ալ ունին այսպէս ըսելու. Անկէ առաջին վնասուողը պիտի ըլլան հայ գործաւորը եւ հայ մշակը՝ քանի որ գրամատէրը իր դրամին շնորհիւ կրնայ հանգիստ ապրիլ իր ընտրած որ եւ է երկրի մէջ։

Մեր դաշնակցական բարեկամները կ'ընդունին թէ՝ ներկայ վիճակին մէջ կարելի չէ որ եւ է փոփոխութիւն տեղնել Հայաստանի արդի վարչաձեւին մէջ եւ սրտանց ալ չեմ փափաքիր, ինչ որ արկածախնդրութիւն մը պիտի ըլլար եւ վնասակար հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։ Դաշնակցութիւնը իր ջանքը ուղղած է գաղութներու կազմակերպութեան եւ օգտակար դեր մը կը կատարէ մեր սերունդը օտարացումէ հեռու պահելու համար։ Դաշնակցութեան խորտակումը փափաքողը ամէնէն առելի Թուրքը ինքն է։ Այս կը բաւէ որ իւրաքանչիւր գիտակից Հայ փափաքի որ՝ այդ երազը տեղի չունենայ եւ ամէնքս ալ համերաշխաբար նուիրուինք գաղութներու մէջ մեր նոր սերունդի ազգային կրթութեան.

ԹԻՒՐԱՔԵԱՆ ԱՐԱՄ

Ազգարեանի սպանութեան առթիւ

— :-:

ՊՐՈՒՍԵԼ, 1 դեկտ.—Վերջերս Դաշնակցութեան հակառակորդ մամուլին մէջ երեւցան կարգ մը քննադատութիւններ Ազգարեանի սպանութեան առթիւ, զայն վերագրելով Հ.Յ.Դաշնակցութեան։

Սկզբունքով հակառակ ըլլալով բռնի միջոցներու գործադրութեան, եւ միւս կողմէ՝ ջերմ փափաքող մը հայ քաղաքական կազմակերպութիւններուն համերաշխ գործակցութեան, իբր ոչ կուսակցական անհատ, հետամուտ եղայ ստուգելու համար թէ ո՛ր չափով կարելի է Դաշնակցութիւնը պատասխանատու նկատել եղած սպանութեան, հակառակ զոհին ոչ նուազ յանձնարարելի հանգամանքին։

Արդ, սուրիաբնակ ծանօթ հայրենակից մը, որ մօտէն իրազեկ է տեղւոյն ազգային կեանքի անցուդարձերուն, եւ մաս չի կազմեր որ եւ է կուսակցութեան, գրած է գրութիւն մը, որմէ կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք որոշ չափով լոյս կը սփռեն Ազգարեանի սպանութեան ներքին ծալքերու մասին։

Սուրիոյ մարզպանութիւնը նախապէս ազդարարած էր տեղւոյն Դաշնակցականներուն թէ՝ զիրենք պատասխանատու պիտի նկատէր ա՛յն պարագային՝ երբ Ազգարեանին անձին հանդէպ որ եւ է բռնութիւն կամ սպանութիւն ի գործ դրուէր։ Այս պայմաններուն մէջ, բնական է թէ Դաշնակցութիւնը անխուսափելիօրէն պիտի զգուշանար նմանօրինակ անխոհեմ քայլ մը առնելէ, չվտանգելու համար իր կացութիւնը։

Միւս կողմէ, անհերքելի իրողութիւն մըն է թէ տեղացի Թուրքերը, որոնք ոխերիմ թշնամիներ են Դաշնակցութեան եւ կը վախնան անկէ, մինչեւ նոյն ատեն քաջածանօթ ըլլալով պատասխանատուութեան խնդրոյն, որ սպանութեան մը պարագային պիտի ծանրանար Դաշնակցութեան վրայ, կատարած են այդ վատ արարքը, վարկաբեկելու եւ անուղղակի կերպով հարուածելու համար Դաշնակցութիւնը։

Աղազարեանի, որ չունէր անհատական որ եւ է արժանիք, ո՛չ խօսքով և ոչ ալ գործով, ի վիճակի էր արատաւորելու Դաշնակցութիւնը, որ Սուրիոյ հայ գաղութին մէջ կը ներկայանայ իբր ուժեղ ու տիրական կուսակցութիւն մը։

Նկատի առնելով վերոյիշեալ պարագաները, ստիպուած չէք հայրենակիցներ կատարելապէս համոզուած են թէ Ազգարեանի սպանութեան գործին մէջ գոյութիւն ունի օտար թելադրութեան մը մատը, եւ թէ Դաշնակցութեան հակառակորդ տարրերը գիտութեամբ կամ անգիտակցաբար զոհ գացած են սխալ ենթադրութեան մը։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

«Քրիստափոր» Ակումբ

Նոյ. 18ին Սոֆիայի մէջ բացուեցաւ «Քրիստափոր» ակումբին նոր սրահը։

Այս առթիւ «Ազատ Խօսք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները

«Քրիստափոր» ընթերցարանի վարչութիւնը վարձած էր ընդարձակ սրահով մը եւ յարակից երկու սենեակներով նոր ու մեծ շէնք մը, պուլվար մայրաքաղաքի լաւագոյն կեդրոններէն Մարիա Լուիզա պողոտային վրայ։ Ու տարիներէ ի վեր հայկական մեծ ակումբի մը կարօտը քաշող հասարակութիւնը խուռներամ եկած եւ լեցուցած էր ամբողջ շէնքը, որ գեղեցկօրէն զարդարուած էր, կը շողար լոյսերու մէջ եւ իր տեսքովն իսկ անխառն հրճուանքի եւ խանդավառութեան կը մղէր ամէնքը։

Բացումը յայտարարուած էր ժամը 4ին, բայց հանդէսը սկսելէ շատ առաջ նախագահութեան, բանախօսներուն ու շատ մը յարգելի հիւրերուն համար իսկ դժուար էր աթոռ մը, նոյն իսկ կանգնելու տեղ մը գտնել։ Ու իրաւունք ունէր վարչութեան զեկուցաբեր ընկերը, յայտնելով թէ սխալած են, թէ պէտք էր ա՛լ աւելի մեծ շէնք մը վարձել «Քրիստափոր» ակումբին համար։

Ընկ. Ա. Ցակոբեանի անակնկալ տկարութեան պատճառաւ, բացման խօսքը բրաւ ընկ. Յովհ. Տէվէճեան, ընդգծելով «Քրիստափոր» ընթերցարանի դերը եւ հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս յարգելու անմահ յիշատակը Քրիստափոր Միքայէլեանի, որու անունին նուիրուած է ակումբը։

Ընկ. Հայկ Ասատրեան շեշտեց Քրիստափորի մեծ դերը Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ եւ յուզումով ու հաւատքով պարզեց անոր անունին նուիրուած ակումբի պարտականութիւնները հայ հայրենիքին համար։

Վարչութեան կողմէ, ընկ. Օն. Մխիթարեան տուաւ հետաքրքրական զեկոյց մը, որմէ պարզուեցաւ որ «Քրիստափոր» ակումբը պիտի դառնայ ազգայնաշունչ մտածման ազդակ մը այս գաղութին մէջ։

Զեկոյցէն վերջ, Գ. Կարապետ Քիրէմիտճեան արձանագրուեցաւ, իբր տարեկան անդամավճար, վեց հազար լէվ։ Անոր գեղեցիկ օրինակին հետեւեցան շատ մը ուրիշներ ալ, անդամագրուելով եւ կարեւոր նուիրատուութիւններ ընելով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Վառը իրար պիտի չճանչնանք»

ooooo

«Հէր կիւնի մէջ (այժմ գաղրած) կը գրէ Ազրբէջանցի մը (3 Նոյ.)—

«Յարգելի Վալա Նուրէտտին պէյ,

2 Նոյ. թուականով «Ընկեր Գուշնովին բաց նամակ» խորագրով յօդուած մը ունէիք. յաջորդ օրն ալ, նոյն խնդրի մասին, ուրիշ գրութիւն մը կարդացի մեծ յուզումով։

Ձեր մատնանշած «չինական պատ»ին միւս կողմը մնացած Թուրք ցեղին պատկանելու համար, ձեր գրածները առանձնապէս մորթիս վրայ զգացի ու ցաւեցայ։ Թուրք ազգային տեսակէտէն մեծ կարեւորութիւն ունեցող այս խնդիրը երբեք չօշափուած չէ, դժբախտաբար, Թուրք մամուլը։

Վալա Նուրէտտին պէյ, դուք ձեր այդ գրութիւններով 35 միլիոնոց Թուրք զանգուածի մը վտանգուած Թուրք ազգայն ու Թուրք լեզուն պաշտպանեցիք։

Յիսուն միլիոնոց Թուրք հսկայ զանգուած մը երկուքի բաժնող բարոյական «չինական պատը» առաջին անգամ դուք տեսաք։

Այդ նշանաւոր «չինական պատը» շինուած է Թրքական արշաւանքներէն զերծ մնալու համար։ Այդ բարոյական «չինական պատը» շինուեցաւ ընդդէմ Թուրք ազգային, որ 35 միլիոն Թուրքերը դրուելու վրայ էր։

Շատ լաւ կը յիշեմ. 14 տարի առաջ Ազրբէջանի վարժարաններուն մէջ կը կարդայինք Պոլիս տպուած գրքեր։ Երբ հոս եկայ, Պոլսոյ բարբառով խօսիլը բնաւ դժուար չեղաւ ինծի համար։

Այսօր, Ազրբէջանի դպրոցական գիրքերը կը տպուին ոչ Թուրքերէն տառերով, իսկ երկերուն մէջ կանոնաւորէն բազմաթիւ բառեր ու բացատրութիւններ

Այնուհետեւ Թուրք երիտասարդը չի կրնար կարդալ այստեղ տպուած գործերը։ Վաղուան Ֆիւզուլին այլեւս պիտի չկարենայ հասկնալ այստեղի Թուրք մտաւորականը։

Թուրք լեզուն, Թուրք ազգային վտանգի մէջ են։

Վալա Նուրէտտին պէյ, ձեր բացած «չինական պատ»ի պայքարին մէջ՝ ձեզի հետ են երկու կողմերու մտաւորական Թուրքերը։

Վալա Նուրէտտին պէյ, պէտք է քանդուի այդ «չինական պատ»ը, քանդե՛նք զայն։

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Վալա Նուրէտտին իր բաց նամակով խնդրած էր Խ. Միութեան կրթական գործավարէն՝ արտօնել 1. Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ թրքական հրատարակութեանց փոխանակութիւնը.— 2. Միօրինակ այբուբեն հաստատել երկու երկիրներու Թուրքերուն համար։

ՄԱՄՈՒԼ

«Առաքեալ»ի մը գործերը

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը, որուն վերջին թիւերը նոր ստացանք, կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (23 Նոյ.)։

— «Օրը օրին եւ զանազան քաղաքներէ — Պուրկազ, Նովօ Զակորա, Խասքովօ, Վառնա եւ այլն — մեզ կը հասնին դժգոհութեան եւ վրդովումի արտայայտութիւններ, Ֆրանսայէն Ռումանիա եւ անկէ Պուլկարիա եկած Հօկի նախագահ բժ. Մինասեանցի մասին։

Բողոքի եւ դժգոհութեան հեղինակները միայն դաշնակցականները չեն։ Անոնց մէջ կան նաեւ անկուսակցականներ։ Աւելին։ Մեզ կը յայտնեն, որ բողոքողներ եղած են նոյն իսկ Հօկի շարքերէն մարդիկ...

Այդ բողոքներն ու դժգոհութիւնները — որոնց հրատարակութիւնը ահագին սիւնակներ պիտի խլէր մեր թերթէն — հանրային կարեւոր նշանակութիւն ունին։ Անոնք կը դառնան գլխաւորաբար երկու էական խնդիրներու շուրջ։

Ա. Հայաստանի օգնութեան նուիրուած կազմակերպութեան մը նախագահը, կը կատարէ բազմածախս նամբորդութիւն մը, ունայնօրէն վատնելով միամիտ ու թշուառ գաղթականներու գրպաններէն կաթիլ կաթիլ քամուած գումարները։ Գումարներ, որոնք սահմանուած են բոլորովին այլ նպատակներու, առաջին հերթին հայրենիքի վերաշինութեան եւ ներգաղթին։

Բ. Համազգային գործի մը — ներգաղթի — համար երկրէ երկիր եւ քաղաքէ քաղաք նամբորդող ու բանախօսող պարոն մը, փոխանակ մեր ցրուած ուժերը մեկտեղելու, կը ձգտի աւելի սրել թշնամութիւնները։ Փոխանակ դրական գործ կատարելու, կը քանդէ եղածն ալ։ Փոխանակ համազգային շահեր հետապնդելու, կը ներբողէ միայն համայնավար կարգերը, կոյր ու կրքոտ պայքարի հրաւէրներ կը կարդայ Դաշնակցութեան դէմ եւ կը հետապնդէ հատուածական նեղ կուսակցական շահեր ու հաշիւներ։ Եւ, վերջապէս, փոխանակ ճշգրիտ ու սփոփիչ իրողութիւններ տալու մեր հայրենիքի մասին եւ հայրենասիրութեամբ խանդավառելու զանգուածները, ընդհակառակն, աղաղակող եւ ծիծաղելի ստեր կը հրամցնէ ամէն տեղ, գրեթէ միշտ կը բռնուի հակասութեանց ցանցին մէջ եւ, առով իսկ, ընդհանուր հիասթափութիւն կը պատճառէ ժողովրդական զանգուածներուն, թէ՛ հայրենիքի եւ թէ ներգաղթի շուրջ։

Մեզ կը հաւաստեն թէ, ներգաղթի այս «նոր առաքեալ»ի նամբորդութիւնը, միայն Պուլկարիոյ մէջ, կը հասնի շուրջ հարիւր հազար լէվի։ Պարոն «առաքեալը», փոխանակ օգտուելու այս երկրի աժանագին երկաթուղիէն, քաղաքէ քաղաք կը նամբորդէ մասնաւոր եւ առող ինքնաշարժերով, ամէն տեղ ալ ծանր բեռ մը դառնալով տեղական աղքատ ժողովուրդին վրայ եւ արդար դժգոհութեան ու բողոքի մղելով գրեթէ ամէնքը... Ու այս ակնյայտ գայթակղութիւնը պատճառ եղած է, որ վրդովուին եւ հրաժարին նոյն իսկ ծանօթ հօկականներ»։ (Տոքթ. Մինասեան վերադարձած է արդէն),

ՅԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹՈՎ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ՛Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք **S** Թիւ 99,412
շարք **T** Թիւ 78,009
շարք **S** Թիւ 99,413
շարք **D** Թիւ 52,152

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան հաստատական ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԸ ՈՐ ՉԿՐՑԱՒ ԴԺՈԽՔ ԵՐԹԱԼ

(ՆՈՐՎԵԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Պատրա՞ստ ես, հարցուց դուռին առջեւ կեցած ու քիթը խառնելով։

— Այո, բայց նախ պէտք է գլխիկ մը շինեմ սա զամին, պատասխանեց երկաթագործը, դուն ալ սա ծառին վրայ նստէ ու տանձ մը կերէ, համբերութենէ կուգաս եւ անօթի ես, կամ ծարաւ։

Սատանան շնորհակալութիւն յայտնեց այդ հրաւէրին համար եւ բարձրացաւ ծառին վրայ։

— Ինծի նայէ, կարծեմ չորս տարի պէտք է աշխատիմ այս զամը շինելու համար եւ երկաթն ալ սարսափելի կարծր է, ըսաւ երկաթագործը, ամբողջ այդ ժամանակը վար չես կրնար գալ, բայց յոգնութենդ կ'առնես հոգ.

Սատանան աղաչեց, պաղատեցաւ եւ ուզեց վար իջնել, սակայն անօգուտ։ Ստիպուեցաւ կատարել երկաթագործին հրամանը եւ վերադառնալ չորս տարիէն.

— Հիմա իջիր, ըսաւ երկաթագործը.

Անցան չորս տարիները եւ սատանան երեւցաւ նորէն։

— Հիմա պատրաստ պէտք է ըլլաս, ըսաւ ան. Հարկաւ մինչեւ հիմա շինեցիր զամին գլխիկը։

— Այո, գլխիկը շինեցի, բայց զարմեալ շատ շուտ եկար, որովհետեւ ծայրը չեմ սրած դեռ, ըսաւ երկաթագործը։ Մինչեւ որեմ նստէ սա բազկաթոռին մէջ որովհետեւ վստահ եմ թէ յոգնած ես։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ սատանան ու նստեցաւ բազկաթոռին մէջ. բայց հազիւ նստած էր, երբ երկաթագործը յայտնեց թէ չորս տարի պէտք ունէր զամը սրելու գործողութիւնը եւ սատանան պարտաւոր էր սպասել։

Սատանան նախ շատ քաղաքավար կերպով հրաման ուզեց բազկաթոռէն բարձրանալու համար բայց հետզհետէ զայրացաւ ու սպառնաց։

Երկաթագործը հազարումէկ չքմեղանքներ ըսաւ ու բացատրեց թէ երկաթը շատ աւելի կարծր էր. յետոյ մխիթարեց սատանան ըսելով թէ որքա՛ն հանգիստ պիտի ըլլար բազկաթոռին մէջ. ու խոստացաւ մեկնելու որ չորս տարին լրանալուն պէս ազատ պիտի ձգէր զինքը։

Սատանան՝ ճարահատ խօսք տուաւ որ պիտի վերադառնար չորս տարիէն։

— Լաւ ուրեմն, ելիր, ըսաւ երկաթագործը

Ու սատանան փախաւ կրցածին չափ արագ

Չորս տարի ետք նորէն երեւցաւ դարբնոցին դրան առջեւ։

— Ալ հիմա պատրաստ ես, ըսաւ ան ու քիթը խառնեց։

—Այո, կազմ եւ պատրաստ՝ երթալու համար ուր որ ուզես, ըսաւ երկաթագործը։ Բայց, ինծի նայէ՛, բան մը կայ որուն մասին երկար խորհած եմ եւ կ'ուզէի քեզի հարցնել, իրա՞ւ է որ, ինչպէս կ'ըսեն, սատանան կրնայ իր ուզածին չափ պզտիկնալ։

— Անշուշտ իրաւ է, պատասխանեց սատանան։

— Այն ատեն ինծի շնորհ մը ըրէ. մտիր սա ուռկանի նմանող քսակիս մէջ ու նայէ թէ ծակ ունի՞. կը վախնամ որ կորսնցնեմ ճամբու դրամը։

— Ամենայն սիրով, ըսաւ սատանան եւ ինքզինքը պզտիկցուց, պզտիկցուց մտաւ քսակին մէջ զոր երկաթագործը մէկ ակնթարթի մէջ գոցեց։

— Լաւ է, ծակ ոեւէլն չկայ, պոռաց սատանան քսակին մէջէն։

— Համաձայն ճիշդ ես, բայց չայսօրուան գործը վաղուան մի՛ ձգեր», կ'ըսեն, ատոր համար կ'ուզեր սա օղակները ամրացնեմ անգամ, պատասխանեց երկաթագործը եւ քսակը հնոցին մէջ նետելով կարմրցուց։

— Օ՜հ, օ՜հ, չիմա՞ր ես, ի՞նչ ես, ճչաց սատանան, չե՞ս տեսներ որ քսակին մէջն եմ։

— Կը ցաւիմ բայց բան մը չեմ կրնար ընել, ըսաւ երկաթագործը.— «երկաթը տաք տաք կը ծեծեն», կ'ըսէ առածը։ Ու դրաւ հրաշէկ քսակը սալին վրայ եւ մուրճով կրցածին չափ ուժգին ծեծեց։

Ու երկաթագործը բացաւ քսակին բերանը, սատանան դուրս ցատկեց եւ առանց ետին նայելու փախաւ։

Երկաթագործը անդրադարձաւ սակայն եղածներուն վրայ եւ ցաւ զգաց որ թշնամացեր էր սատանային հետ. որովհետեւ, մտածեց ինքնիրեն, եթէ դրախտ չերթամ, բայց պիտի մը նամ, քանի որ դէչ մարդ եղայ դժոխքը կասավարող սատանային հետ։ Եւ մտածեց թէ աւելի լաւ կը հիմակուընէ տեղ փնտռել դրախտին կամ դժոխքին մէջ քան թէ աւելի ուշ. այդպէսով պիտի գիտնար թէ ինչ ճակատագիր պիտի ունենար ինք։ Ուսին վրայ նետեց մուրճը եւ ճամբայ ինկաւ։

Բաւական մը քալեց ու հասաւ այն կէտը ուր ճամբան երկուքի կը ճիւղաւորուէր, մէկը կը տանէր դրախտ, միւսը դժոխք։ Ու այնտեղ հանդիպեցաւ դերձակի մը որ արդուկը ձեռքին մէջ կը քալէր։

— Ո՞ւր կ'երթաս, հարցուց երկաթագործը։

— Դրախտ, եթէ յաջողիմ ներս մտնել, պատասխանեց դերձակը։

— Այն ատեն կը ցաւիմ որ քեզի չըպիտի կրնամ ընկերանալ, ըսաւ երկաթագործը. կարծեմ ես առաջ դժոխքը պիտի փորձեմ, որովհետեւ սատանայի սանկ մը կը ճանչնամ։

Հրաժեշտ առին իրարմէ եւ իւրաքանչիւրը քալեց իր ճամբան։

Երկաթագործը որ յաղթանդամ մարդ մըն էր, աւելի արագ կը քալէր քան դերձակը. այնպէս որ շատ չանցած հասաւ դժոխքին մուտքին առջեւ։ Լուր ղրկեց պահակին հետ թէ մէկը եկած է եւ սատանան տեսնել կ'ուզէ.

— Գնա նայէ ով է, հրամայեց սատանան պահակին, որ վազելով եկաւ երկաթագործին մօտ։

— Ըսէ թէ երկաթագործն է՝ քսակին տէրը. կը ճանչնայ զիս. կը խնդրեմ որ զիս անմիջապէս ընդունի, որովհետեւ շատ յոգնած եմ, մինչեւ ցերեկ աշխատեցայ եւ անկէ ի վեր կը քալեմ։

Երբ սատանան իմացաւ եկողին անունը, հրամայեց պահակին որ ամրացնէ դժոխքին բոլոր փականքները.

— Ցաւելուածական փականք մըն ալ դիր, ըսաւ ան, որովհետեւ եթէ այդ մարդը ներս մտնէ, ահագին աղմուկ պիտի ստեղծէ դժոխքին մէջ։

— Անօգուտ է ժամավաճառ ըլլալ այստեղ, մտածեց երկաթագործը ինքնիրեն, երբ լսեց փականքներուն ձայնը. մէկ մըն ալ դրախտը փորձեմ։

Ետ դարձաւ ու եկաւ հոն ուր հանդիպած էր դերձակին եւ հետեւեցաւ անոր ճամբուն։

Պարապ տեղը մինչեւ դժոխք գացած ըլլալուն համար բարկացած էր եւ շատ արագ կը քալէր։ Դրախտին դրան առջեւ հասաւ ճիշդ այն վայրկեանին երբ Ս. Պետրոս դուռը կը բանար ներս ընդունելու համար նիհարակազմ դերձակը։ Երկաթագործը որ վեց, եօթը ոտք հեռու էր մուտքէն, մտածեց ինքնիրեն, «ժամանակ կորսնցնելու չէ» եւ հազիւ դերձակը ներս մտած էր, մուրճին կոթը անցուց դրան ճեղքին։

Եթէ երկաթագործը ներս չմնաց, ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՛ւր է ան հիմա։

Անգլ. թարգմ. Փ.

(Վերջ)

րութեան նպատակները, եւ շեշտեց.— «Մենք պիտի գործենք ազգին մէջ՝ ազգին համար»:

Ուրիշ բանախօսներ ալ շեշտեցին թէ անհրաժեշտ է հետեւիլ երիտասարդ քաղաքականութեան մը, գործի քաղաքականութեան մը, եւ վերահաստատել ազգային համերաշխութիւնը «որ անպատճառ ազգայնականութիւն չի նշանակեր»: Պատուիրակ մը վախ յայտնեց թէ կրնան քօղարկեալ ֆաշականութեան մը յանգիլ: Գ. Մառգէ դիտել տուաւ թէ դասակարգի ըմբռնումը կը նահանջէ ազգի ըմբռնումին առջեւ: «Մենք յենարան կրնանք գտնել միայն ազգային բնազդին մէջ: Կարգ — կանոն, հեղինակութիւն եւ ազգ,— ահա մեր ըմբռնումը»:

Յետոյ վաւերացուեցաւ կեդր. վարչութեան ընտրութիւնը:

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ
5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ
ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

2.— ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԻՕՀԻՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ *օրացոյց 1934 Ն. Տարի*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը Ն. Տարի, նուիրուած իր Տասնամեակին, ազգային եւ կրօնական տօներով եւ մօտ 40 նկարներով, արդէն սպառելու մօտ է: Զզրկուելու համար այս գեղեցիկ գործէն անմիջապէս դիմեցէք՝ Karnig Antikian, 49, rue Nationale. Marseille.

Կը ծախուի նաեւ՝

Փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (5):

Լիոն եւ Տէսին, Վահան Հիւսեան, 3, rue Tellier. Décines.

Վալանս, Ղազար Գալուստեան, 10, rue 14 Cantons.

Վիէն, Ներսէս Խաչիկեան, 124, rue Lafayette:

Լուաուի շրջան, Վարդան Խրիմեան 34, rue des Frères Chappe. St. Etienne:

Կրէնոպլը, Կ. Գապազեան:

Կահիրէ, Լեւոն Գալաճանեան:

Նիս, Գեղամ Ճէհիրեան, 182, Bld. de la Madeleine.

Աղեքսանդրիա, Ներսէս Ղազիկեան Գրատուն:

Աթէնք, Գրատուն «Նոր Օր»:

Հալէպ, Խորէն Գըրգըրեան, 22, rue Boustan Kulak:

Գոնստանցա (Ռումանիա), Արմենակ Կարապետեան:

Պէյրութ Գրատուն Ալաճեան եղբայրներու B. P. 87ը:

Պէյրութ, Գրատուն Խորէն Ագնաւորեան, rue Bab-Yacoub:

Դամասկոս, Աղաճան Սաճակեան, Rinaldi:

Պաղտատ, Գլխաւորակաւածառ Ալեւոիս Ասլանիկեան:

Ինչպէս նաեւ Մարսէյլի շրջանի Պատ. Միութիւններու եւ դաշնակցական բոլոր ընկերներու մօտ.

ՄԱՆՕԹ.— Տպարանական սխալով կողքի հրդ նկարներու անունները սխալ դրուած են. Գայլ Վահանինը ըլլալու էր Զուլամաթ, իսկ Զուլամաթինը՝ Գայլ Վահան:

ԿԵՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

»»»·«««

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՓԱՐԻԶ, Գրիգոր Հալէպեան 140:
ԹՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Վազգէն Անդրէասեան 140:
ԼԻՈՆ, Ներսէս Մոմճեան 140:
ՔԱՆ, Տիկ. Ա. Վահանեան 140:

ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ

ՊՕՊԻՆԻ, Սարգիս Աբրահամեան 70:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պէրպէրեան 70:(Գալուստ):
ՓԱՐԻԶ(5), Միհրան Գազանճեան 70:

ԵՌԱՄՍԵԱՅ

ՓԱՐԻԶ, Մանուէլ Ոսկերիչեան 35.
ԱՐՔԷՕՅԼ, Հրանտ Նէմէճիճեան 35:
ՎԻԼ ՏԱՎՐԷՅ, Նասիպ Զաքարեան — 35:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԷՍԻՆ, ԳՈՐԾ.— 400 փրանք:
ՏԷՍԻՆ, Ն. Ն.— 50:
ԼԻՈՆ, Հ. Թատ. (Քէֆ.ի միջոցաւ) 50 փրանք:
ԽՈՒՆՈՒԶ, Վ. Եղ.— 120:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 1055:
ԼԱ ԿՈՏԸՆԻԷՐ, Ն. Դ.— 35:
ԿԱԼԿԱԹԱ, Arm. Ch.— 171.50 (40 շիլին):
ԹՈՒՐ, Մ. Իսկէնտ.— 35:
ՍԱՎԻՆԵՐ ՍԻՒՌ ՕՐԺ, Գ. Գրլ.—50:
ԼԱՌՆԱՔԱ, Յ. Պ.— 1 անգ. 3 շիլ.: 1 եգիպ.:
ՄԷՕՏՕՆ, Բարտ.— 50::
ԱՆԻԷՌ, Ն. Թոմ.— 35:
ՍԷՆ ՓԻԷՌ ՏԷ ՔՕՐ, Գ. Թոմ.— 105:
ՖՕՆԹԸՆԷՅ ՍԻՒՌ ՍՕՆ, Վ. Փափ.— 140:
ՓԱՐԻԶ, (14), Լ. Ե.— 70:
ԶԱՆ – ԶՈՒՆ, Մ. Թ.— 200: (Պ.ի միջոցաւ):
ՓԱՎԻՅԵՕՆ ՍՈՒ ԲՈՒԱ, Ա. Զըպ.— 70:
ԿԷԿՆՈՆ, Իսճ.— 35:
ՍԷՆ ՊՐԻԷՕԿ, Խաչ.— 35:
ՎԻՎԻԷ, Պ. Ք.— 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ապ.— 140:
ՍԷՆ ՍԱԹՈՒՐՆԷՆ, Լ. Օվ.— 35:
ԼԱ ՄԱՊՐԷԼ ՍԻՒՌ ՇՈՒԱԶԻԼ — 40: 40
ՊՈՒՐԿ ՍԷՆ Թ'ԱՆՏԷՕԼ, Սահ.— 40:
ՄԱԹԷԼ, Մ. Թ.— 105:
ԹՐԱՆՍ, Վ. Զատ.— 100:
ՓԱՐԻԶ (14), Տ. Բէկ.— 30:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 278:
ԹՐԻԷՍԹԷ, Վ. Յ.— 250:
ՎԻԷՆ, Յ. Մ.— 140:
ՎԻՎԻԷ, Ա. Քէօշ.— 35:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ, Վարդ.— 140:
ԱԼԷՍ, Մ. Կ.— 144:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ի. Թ.— 35:

ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ցլյրի-ի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Մկրտիչ Պարսամեան: Նիւթ՝ Գրական դէմքեր: Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդական Ակումբին առաջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այսօր, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Salle Mutualité *Ա սրահին մէջ,* Métro Maubert-Mutualité: *Կը խօսի Արմէն Զամալեան: Նիւթ՝ Սկաուտիզմը միջազգային կեանքի մէջ:*

"ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ"

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

(ՏԱՐԵԳԻՐՔ)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, նուիրուած Հայաստանի նուաճումներուն՝ գրականութեան, արուեստի, մշակութային, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ:

Տարեգիրքը կազմուած է՝ Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ, ԱՔՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ե. ՉՈՒԲԱՐԻ խմբագրութեամբ: Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականները եւ ճոխացած է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, բատերական բեմադրութիւններու, մշակոյթի կոթողներու եւ Հայաստանի ժողովուրդի կեանքը եւ կեանքը ներկայացնող պատկերներով:

Գիրքը ունի 658 էջ մեծադիր՝ յարակազմ եւ գեղարուեստական կողք:

ԳԻՆ 15 ՄԱՐՔ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

«Knika» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33

BERLIN, W. 35 — ALLEMAGNE

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
[illegible]	250 »	130 »	-
[illegible]	200 »	100 »	–
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

6 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2362

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՏԷԱԼՆ ՈՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի կը տատանայ ու կը ծաւալի համաշխարհային տագնապը, այնքան կը բազմապատկուին խմորումները՝ երկիր երկիր, տասանքէ հասանք:

Ոչ մէկ անակնկալ՝ այս երեւոյթին մէջ:

Որովհետեւ, տագնապը միայն տնտեսական չէ, այլ և քաղաքական ու ընկերային:

Մեծ պատերազմին ցնցումներէն յետոյ, կարմիր յեղափոխութիւնը վեր ի վայր շրջեց դարաւոր կարգ ու սարքեր, օրէնքներ եւ սովորութիւններ:

Կարմիրէն ծնաւ սեւը,— Ֆաշականութիւն եւ յետոյ Թուխը — Հիթլերականութիւն, որ դեռ վերջնական կերպարանք չէ առած (Իրլանտայի մէջ ալ հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ «կապոյտ» շարժում մը,— տեսակ մը խառնուրդ՝ Ֆաշականութեան ու Հիթլերականութեան):

Այս երեք խոշոր պոռթկումներուն հետ, մամուլը պարբերաբար կ'արձանագրէ ուրիշ բազմազան խմորումներ, որոնք հետեւանք են միեւնոյն անողոք իրականութեան,— համաշխարհային ճգնաժամ:

Մէկ խօսքով, ծանրագոյն փորձին ենթարկուած են հաստատուած կարգերը: Բոլոր «բնական» հաստատութիւնները:

Ով որ քաջ է եւ համբաւ ունի, ասպարէզ կը նետուի, նոր ճամբայ մը ցուցնելու համար:

Իսկ բազմութիւնները կը հրապուրուին ոչ այնքան մէջտեղ դրուած հանգանակէն, որքան անոր իրականացումը խոստացող ուժին տարողութենէն եւ յանդգնութենէն:

Արդարեւ, այն երեք շարժումները որ տիրաբար կ'իշխեն այսօր — Համայնավարութիւն, Ֆաշականութիւն և Հիթլերականութիւն — ամէն բանէ առաջ ապաւինած են երկաթեայ թաթին:

Միջեւ է, շօշափելի գործեր ալ կատարած են անոնք եւ մանաւանդ եղած են հզօր ազդակներ, երիտասարդացնելու համար ժողովուրդները: Սակայն, գերակշիռ դեր կատարած են նախ՝ կարգապահը, յետոյ՝ եւ մանաւանդ ահ ու սարսափ:

Առանց այդ երկու ամենի ուժերուն ալ, դաւանութիւնը եւ անձկութիւնը այնքան խռոված են ժողովուրդներու հոգին որ, ժողովուրդը միշտ պատրաստ է, ո՛ր եւ է փոթորիկի եւ ալեկոծութեան համար:

×

Այս տեսակէտէն, ուշագրաւ է Ֆրանսայի ընկերվարութեան ծանօթ պառակտումը:

Միեւնոյն պատճառները նոր ճեղք մը բացին այս կազմակերպութեան մէջ, որ արդէն երկուքի բաժնուած էր 1920ին, երբ վերջնական ձեւ առաւ Գ. Միջազգայինը:

Աւելի առաջ ալ, միշտ անպակաս են եղած աջի-ձախի պայքարներ, ինչպէս մեր կուսակցութեան մէջ:

Այդ, ներկայ տագնապը լուրջ է տարբեր տեսակէտով մը:

Այս անգամ, բուն ընկերվարութիւնն է որ անելի կը մատնուի, տեսականէն գործնականին անցնելու համար:

Կան ուղղափառներ եւ... Արիոսեաններ:

Համայնավարական բոլոր դաւերուն դիմադրելէ յետոյ Ֆրանսայի ընկերվարութիւնը ճեղքուեցաւ ինքն իր մէջ, զարնուելով իրականութեան ժայռերուն:

Եթէ ուզենք մէկ-երկու բառի մէջ ամփոփել նոր հերձուածը, կը բաւէ ըսել թէ՝ Ռընոտէլի թեւը կը ձգտի գործնապէս ապացուցանել ընկերվարութեան բարիքները, առանց վախնալու «պղտորուելէ»:

Մնացեալ բոլոր վէճերը — կարգապահութիւն, ըմբոստացում եւն.— մանրամասնութիւններ են:

Եւ դեռ աւելի մանրացնելով, կրնայինք ըսել թէ՝ ազգային պաշտպանութեան խնդիրն էր որ երկուքի բաժնեց Ֆրանսական ընկերվարութիւնը. Ազգային պաշտպանութիւն՝ ամենալայն իմաստով:

Տարիներով ծեծուած է այս հարցը, որ իր վճռական կէտին հասաւ 1914ին, երբ թնդանօթները որոտացին: Բայց, դեռ չէ գտած իր վերջնական լուծումը: Զանազան առիթներով հանուած են բանաձեւեր, սակայն հարցականը կայ ու կը մնայ: Յաճախ ալ կատարած են անձնական հայհոյութիւններն ու հմայքները:

Տակաւին անցեալ օր, երբ կազմած կուսակցութեան սահմանադիր ժողովին մէջ, Ռընոտէլ վկայութեան կը կանչէր Վանտըրվէլդը, որ նախագահն է Ընկերվարական Միջազգայինին, եւ որ խոստովանեց ազգային պաշտպանութիւնը, Պելճիոյ խորհրդարանին մէջ:

Մնաց որ, ընկերվարական նոր կուսակցութիւնը — Միութիւն Ժան-Ժորէս — չի ծամծմեր բառերը, իր տեսակէտները բանաձեւած առեն:

Հաւատարիմ մնալով հանդերձ ընկերվարութեան հիմնական սկզբունքներուն, նոր կուսակցութիւնը իբրեւ նշանախօսք ընտրած է Ժորէսի պատգամը,— «Երթալ դէպի իտէալը եւ հասկնալ իրականը»:

Այս ուղղութեամբ շատ մը խօսքեր արտասանուեցան կիրակի օր, սահմանադիր ժողովին մէջ,— «Գործել ազգին մէջ, ազգին համար».— «Կարգ - կանոն, հեղինակութիւն եւ ազգ».— «Ազգային բնազդ» եւն:

Ուրեմն ձգտում՝ թօթափելու վարդապետական, վերացական, քարացած կանոններն ու սկզբունքները, և գործելու համաձայն իրականութեան պահանջներուն:

Ուրիշ խօսքով, «Նուազագոյն ծրագիր»:

Շ.

30 000 ՖՐԱՆՔ ՄՐՑԱՆԱԿ

Գրաբար երգի մը եւ անոր եղանակին համար

Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»յին մէջ կը կարդանք (11 նոյեմբեր) —

Հարաւ. Ամերիկա ապրող եւ 58 տարի իր ծննդավայր Վանէն հեռացած Գ. Խ. Գ. իր հոգւոյն մէջ դեռ պահած է հայրենիքի վառ կրակը եւ քաղցր յիշատակները, որոնք աւելի և աւելի կը բոցավառուին ի տես հայ ժողովուրդի ներկայ դժուարին կացութեան: Իբր անկեղծ հայրենասէր, ոգեւորուելով հայ գրականութեան եւ երգին — երաժշտութեան, որոշած է երեսուն հազար (30000) ֆրանս. ֆրանք տրամադրել «Արմենիա»ի խմբագրութեան իբրեւ մրցանակ ոտանաւորի մը, որ գրուած ըլլայ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԱԲԱՐՈՎ, հնչեղ, հատու եւ լսողութիւնը շոյող քնքոյշ բառերով, հայրենասիրական կիզիչ ու գիւթիչ բովանդակութեամբ, մէկ խօսքով, հայկական կատարեալ երգ մը, իր ոգով ու բնոյթով:

«Արմենիա»ի խմբագրութիւնը սիրով ընդունելով այս մրցանակ-նուէրը, համախորհուրդ Գ. Խ. Գ.ի, տեղիս հեռաւորութիւնը եւ այլ պատճառներ նկատի ունենալով, որոշեց այդ գումարը ամբողջութեամբ տրամադրել «Հայրենիք»ի խմբագրութեան, խնդրելով անմիջապէս ժիւրի կազմել և պատշաճօրէն հրատարակել հետեւեալ պայմանները, ոչ աւել քան մէկ տարի ժամանակամիջոց տալով գրական մրցումի մասնակցողներուն:

Մրցանակատու Գ. Խ. Գ.ի ցանկութեան համաձայն, ոտանաւորը պէտք է ըլլայ խիստ յանգաւոր եւ ներդաշնակ, իւրաքանչիւր տողը պէտք է ունենայ նուազագոյն 10, առաւելագոյն 15 վանկ, եւ մօտաւորապէս 12 — 15 տուն: Ըստ հնարաւորութեան զգուշանալու է «Ղ» եւ «Խ» տառերը գործածելէ: Միայն բանաստեղծութեան կամ ոտանաւորին տրուելու է իբր մրցանակ քսան հազար (20,000) ֆրանս. ֆրանք, իսկ նոյն ոտանաւորը ձայնագրող - երգահանին՝ իբր մրցանակ տասը հազար (10,000) ֆրանս. ֆրանք:

Մրցանակատու Գ. Խ. Գ. կը վստահի «Հայրենիք»ի կազմած ժիւրիին, անոր գեղեցկագիտական ճաշակին եւ անկողմնակալութեան: Եւ այդ գումարի գործածութիւնը կը վստահի միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որու օրգաններէն է «Հայրենիք»ը:

Ինչպէս վերեւ շեշտեցինք, վստահելով «Հայրենիք»ի խմբ. ժիւրիի ճաշակին եւ անաչառութեան, նուիրատուն ցանկութիւն կը յայտնէ ընդունուած ոտանաւորը նախապէս կարդալ և յետոյ միայն այդ մասին պաշտօնական յայտարարութիւն ընել: Եւ այդ՝ ոչ երբեք ժիւրիի վճիռը բեկանելու կամ առարկելու համար, այլ պարզապէս հետաքրքրութենէ մղուած:

ԽՄԲ.— Այս նամակին տակ ստորագրած է «Արմենիա»ի խմբագիր, Թէն: Կը կարծենք թէ ընկերը կրնար որոշ դեր կատարել, դարձեալ գրական - հայրենասիրական, բայց աւելի բանաւոր մրցումի մը յատկացնելու համար այս խոշոր մրցանակը:

Անծանօթ մը Ազգ. Վիճակախաղի տոմսակ մը կեղծելով, մէկ միլիոն ստացաւ

Բացարձակ վստահութիւն կը տիրէր թէ կարելի չպիտի ըլլայ կեղծել Ազգ. վիճակախաղի տոմսերը:

Եւ սակայն, վարպետօրդիները ե՞րբ անճարակ են, մանաւանդ Փարիզի մէջ.

Շաբաթ առտու, անծանօթ մը ներկայացաւ ելմտական նախարարութեան ծանօթ գրասենեակը, Փավիյոն տը Ֆլոր, եւ ներկայացուց Բ. վիճակահանութեան տոմսը, որ կը կրէր նոյ. 21ին մէկ միլիոն ֆրանք շահող 15 տոմսերէն մէկուն թիւը: Արագ ստուգում մը կատարուեցաւ եւ որ եւ է կասկածելի բան չնշմարուեցաւ: Անծանօթը գանձեց հազար հատ հարիւր հազարնոցը, եւ հեռացաւ: Եւ որովհետեւ կանոնագիրը գաղտնապահութիւն կը պարտադրէ, որ եւ է հարցում չէր եղած իր ինքնութեան մասին:

Միեւնոյն օրը, իրիկուան դէմ, ուրիշ բախտաւոր մը ներկայացաւ նոյն գրասենեակը: Պաշտօնեան ապշութեան մատնուեցաւ, տեսնելով որ ներկայացուած տոմսակին թիւը ճիշդ ու ճիշդ այն է ինչ որ վճարուեցաւ առտուն: Հաստատուեցաւ որ այս երկրորդ տոմսն է վաւերականը, իսկ առաջինը՝ կեղծ: Մանրակրկիտ քննութենէ մը երեւան եկաւ որ առաջին տոմսակին թիւերէն երկուքը քերուած եւ վարպետօրէն փոխուած էին: Հարկ եղաւ երկրորդ միլիոն մըն ալ վճարել...

Կարելի պիտի ըլլա՞յ գտնել կեղծարարը: Կը կարծուի թէ անծանօթը իր ամբողջ ժամանակը յատկացուցած է խարդախութիւնը գլուխ հանելու, քանի որ դեկտ. 2ին կը գանձէր նոյ. 21ին ելած թիւ մը: Այս պարագան ենթադրել կու տայ թէ կը ճանչնար բուն տոմսակին տէրը եւ տեղեակ էր անոր շարժումներուն:

Սաստիկ ցուրտ Փարիզի մէջ

Այս տարի ձմեռը ոչ միայն կանուխ հասաւ, այլեւ մէկ անգամէն կատղեցաւ:

Շաբաթէ մը ի վեր, սաստիկ ցուրտ է օդը, զերոյէն վար մինչեւ 7 — 8 աստիճան եւ կ'ենթադրուի թէ տակաւին պիտի տեւէ: Աւելորդ է խօսիլ գաւառի մասին, ուր տեղ - տեղ ձիւն եկած է:

Անհամբերներ սկսած են չմշկել սառած աւազաններու եւ լիճերու վրայ: Անցեալ օր Անիէնի մէջ երկու հարիւր հոգի այդպիսի փորձ մը կատարեցին, բայց սառոյցը ամուր չըլլալով, ճեղքուեցաւ եւ շատեր ակամայ լոգանքի մը մատնուեցան:

Ցուրտին հետ, չունեւորներու թշուառութիւնն ալ սաստկացած է: Բարենպատակ հաստատութիւններ տաք ապուր կը բաժնեն աղքատներուն, իսկ «Ապաստան» կոչուած հաստատութիւնը, որ կը բացուի վաղը, հինգշաբթի, Թանթուկրէլ փողոցին մէջ, 500 անկողին եւս պիտի տրամադրէ չքաւորներուն:

Կրնաք ծախել, եթէ...

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ գործավարներու խորհուրդը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այն գիւղացիները որ կատարած են 1933ի ծրագիրը, պիտի կրնան, պետութեան բաժինը լրիւ յանձնելէ յետոյ, աւելցած մասը ծախել գործակցական խանութներուն, շուկան, կամ երկաթուղիներու կայարաններուն մէջ: Թէեւ 1933ի հունձքը գոհացուցիչ է, բայց զանազան դժուարութիւններ եւ պետութեան պահանջած բաժինին կարեւորութիւնը կը կորսնցնեն տրուած արտօնութեան արժէքը:

— «ՅԱՌԱՋ»ի Մարսէյլի գործակալը ազգ. վիճակախաղի տոմսակ մը կը տրամադրէ իր կանոնաւոր յաճախորդներուն, միեւնոյն պայմաններով: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵԼՔԸ

Լրացուցիչ տեղեկութիւններ

Երէկ ստացանք Կրընոպլի փրանսերէն թերթերը, որոնք ընդարձակօրէն կը նկարագրեն ծանօթ դատավարութիւնը: Ցետաձգելով այդ մանրամասնութիւնները, որոնք պիտի հրատարակուին յաջորդաբար, կը քաղենք վերջին անցքերը.—

Շաբաթ առտուան նիստին մէջ, լսուեցան վերջին վկաները: Օր. Հ. Միսաքեան եւ Տիկին Մառի Զառացեան յայտարարեցին թէ զոհը՝ Տէլտիտեան (Մարուքեան) դանակ մը ունէր ձեռքը: Պ. Ալիքեան ըսաւ թէ երբ խառնակութիւն ծագեցաւ, Պ. Սարգիս Ղուկասեան, գլխաւոր ամբաստանեալը, իր զաւակներուն հետ էր եւ դանակ չունէր, իսկ Տէլտիտեան ունէր:

Ցետոյ կարդացուեցաւ Նոյեմբեր 20ին Լաֆաէի մէջ անձնասպան եղած հայ երիտասարդի մը նամակը, որ յանձնուած էր ընդհ. դատախազին: Այս նամակին մէջ, անձնասպանը իր կտակը գրելով, կ'ըսէր իր մէկ բարեկամին.

— «Երկար ատենէ ի վեր ներքին վիճակի մը մատնուած եմ: Այլեւս չեմ կրնար քաշքշել այս կեանքը, լաւ է որ վերջացնեմ: Զիս թաղել տուր համեստ անկիւն մը, առանց արարողութեան: Չեմ ուզեր այս աշխարհէն բաժնուիլ առանց կրկնելու թէ կը հաւատամ Ղուկասեանի անմեղութեան, խեղճը բանտ ինկած է ամիսներէ ի վեր»:

Միւս վկաներու ունկնդրութենէն յետոյ, դատարանը լսեց պաշտպան փաստաբանին՝ Պ. Պառայի երկար եւ յուզիչ պաշտպանողականը: Երդուեալները երկար խորհրդակցութենէ մը վերջ, արձակեցին հետեւեալ վճիռը,— Ազատ արձակել Մարգարեանը, Թորոսեանը, Սալավաճեանը եւ Անտոնեանը:

Ցետաձգման պայմանով դատապարտել — Ս. Ղուկասեանը՝ երկու տարի բանտարկութեան, Արապեանը՝ 100 ֆրանք տուգանքի, Կիւրեղեանը՝ մէկ տարի բանտարկութեան, Աւագեանը՝ 6 ամիս բանտարկութեան, Փափազեանը՝ մէկ տարի բանտարկութեան: (Ըստ օրինի ձեւական են այս պատիժները):

Երբ դատը վերջացաւ, ամբողջ գաղութը խռնուած էր հրապարակին վրայ, բայց ո՛ր եւ է ցոյց տեղի չունեցաւ: Ութ ամբաստանեալները բանտէն արձակուելով, ինքնաշարժի մը մէջ դրուեցան եւ փոխադրուեցան հայկական թաղը:

«ԿԵՑՑԷ՛ ԹՈՒՐՔԻԱ» — ԿԸ ԳՈՉԷ ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ

Լեհ-Խորհրդային յարաբերութիւններ

«Նոյէ Ցիւրխէր Ֆրայէ Փրեսէ»ի Մոսկուայի թղթակիցը, յայտնի լրագրող Նիկ. Բասեխէս՝ իր հերթական թղթակցութիւնը նուիրած է Թուրք - խորհրդային եւ լեհ - խորհրդային յարաբերութիւններուն:

Երբ Թուրքիայէն վերադարձին Վորոշիլով, Թուրք զօրավարի մը ընկերակցութեամբ, իջաւ Օտեսայի քարափը, ինքնաշարժի մը վրայէն ճառ խօսեցաւ դիմաւորող բազմութեան, եւ պանծացուց Թուրք - խորհրդային բարեկամութիւնը: Իր խօսքը Վորոշիլով վերջացուց «կեցցէ՛ Թուրք բանակը» բացագանչութեամբ: «Առիկա առաջին դէպքն է Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ — կը գրէ Բասեխէս — որ խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը նման խօսքերով կ'ողջունէ Թուրք բանակը»:

Այնուհետեւ՝ Բասեխէս երկարօրէն կը խօսի լեհ - խորհրդային բարեկամութեան մասին: Այս նոր բարեկամութեան հետեւանքով՝ գերմանական գործերը Խորհ. Միութեան մէջ արագօրէն հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին: Գործէ հեռացած են բոլոր գերման մասնագէտները՝ ճարտարապետներ ու տնտեսագէտներ: Բոլոր քաղաքական կապերը Գերմանիոյ հետ խզուած են. վերջանալու վրայ են եւ մշակութային յարաբերութիւնները: Մինչեւ այժմ արտասահմանէն ստացուած շարժանկարի ժապաւէններու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը գերմանական էր, գերմանական ցուցահանդէսներ, գիրքեր, հրատարակութիւններ — այդ բոլորի տեղը այժմ կը ջանան գրաւել Լեհերը: Մոսկուայի նոյեմբեր ամսի երկրորդ շաբաթը իրապէս կարելի է կոչել՝ լեհական շաբաթ: Հոկտեմբերեան տարեդարձի հանդէսին, Քրեմլինի մէջ, Մոլոտով ու Կալինին շեշտուած բարեկամութեամբ ընդունեցին լեհական դեսպանը: Կարմիր հրապարակի վրայ զօրահանդէսը ընդունող Թուխաչեւսկի ամբողջ ժամանակը իր կողքին ունէր լեհ զինուորական կցորդը: Անմիջապէս հանդէսէն ետքը Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ «լեհական արուեստի» ցուցահանդէսը, որուն ներկայ էր ամբողջ խորհրդային ազնուականութիւնը: Անհասարակ, լեհ - խորհրդային բարեկամութեան նոր շրջան մը սկսած է:

Լիթվինով Պերլին գնաց Մուսոլինիի խորհուրդով

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը երկուշաբթի առտու ընդունուեցաւ Իտալիոյ թագաւորին կողմէ, սովորական արարողութեամբ: Ունկնդրութիւնը տեւեց 15 վայրկեան: Ցետոյ քաղաքին մէջ պտոյտներ կատարելով, առաջնորդուեցաւ Կապիտոլ, ուր ընդունելութիւն մը սարքուած էր, յանուն Հռոմ քաղաքին:

Երեքշաբթի օր Պ. Լիթվինով նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականին հետ, եւ իրիկուան մեկնեցաւ Պերլին, Պ. Մուսոլինիի թելադրութեամբ: Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ ալ քաղաքական խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ:

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Հռոմի տեսակցութեան գլխաւոր նիւթը կազմած են զինաթափութիւնը եւ Գերմանիոյ հետ մերձեցումը: Այս առթիւ իտալական թերթերը կը շեշտեն պետութենէ պետութիւն ուղղակի բանակցութեանց արժէքը, որ աւելի արդիւնաւոր է քան միջազգային խորհրդաժողովները: Իտալական դիւանագիտութիւնը կը նախընտրէ նոր դաշինք մը կնքել պետութենէ պետութիւն, ինչպէս եղած է Մոսկուայի եւ Հռոմի միջեւ:

Զգուշացէք կեղծ դրամներէն

Հրապարակ հանուած են քսան ֆրանքնոց նիքէլ դրամներու կեղծերը, որոնք աւելի թեթեւ կը կշռեն եւ խորթ կը հնչեն: Զգուշացէ՛ք:

Ամերիկան պիտի խմէ արձակ համարձակ

Երէկ, 5 դեկտեմբեր, վերջնապէս թաղուեցաւ Վոլսթէտի օրէնքը, որ 1920 յունուար 16էն ի վեր արգիլած էր ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը՝ Մ. Նահանգներուն մէջ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

‘‘ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ 1200 ՏՈԼԱՐ ՀԱՍՈՅԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— « Հայրենիք »էն կ'ամփոփենք հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Հին օրերու ուխտագնացութիւնները միտքս եկան, երբ կիրակի, Նոյեմբեր 12ին խուռներամ բազմութեան հետ աստիճաններէն վեր կ'ելլէի Փարք Փալէսի սրահը, ուր Նիւ Եորքի կոմիտէն պիտի տօնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը։

Ուխտագնացութիւն մըն էր որ կը կատարուէր դէպի Փարք Փալէս։ Կուգային խումբ խումբ մեծ ու պզտիկով, տուն ու տեղով, դրկից-հարեւանով Նիւ Եորքի եւ արուարձաններու բոլոր ծայրերէն։

Փարք Փալէսի ընդարձակ սրահին մէջ է որ տեղի կ'ունենան Նիւ Եորքի հայ գաղութի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խոշոր ձեռնարկները։ Այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիւ Եորքի կոմիտէի վարչութիւնը կանխատեսելով ակնկալելք մեծ բազմութիւնը, վարձած էր Փարք Փալէսի երկու խոշոր սրահները։ Կոմիտէի վարչութիւնը չէր սխալած իր կանխատեսութեան մէջ։ Սակայն, հանդէսին փութացած հասարակութեան բազմութիւնը գերազանցեց բոլոր ակնկալութիւնները։ Փարք Փալէսի բոլոր սրահներն ու յարակից սենեակները շատ նեղ եկան այն հսկայ բազմութեան, որու նմանը վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին չէ ունեցած եւ ոչ մէկ հայկական ձեռնարկ Նիւ Եորքի մէջ։ Փարք Փալէսի մեծ սրահի ամէն մէկ թիզ տարածութիւնը գրաւուած էր։ Հասարակութեան մէկ խոշոր մասը ոտքի վրայ մնաց յայտագրի կատարման ընթացքին։

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Սեպուհ, որ այդ նպատակով Պոսթընէն Նիւ Եորք հրաւիրուած էր։

Երբ ընկ. Սեպուհ ներս մտաւ հանդէսի սրահը, ուղեկցութեամբ «Ազբիլեան Սաներու» եւ «Հայորդիք»ի անդամներու, որոնց առջեւէն կը տարուէին ամերիկեան և հայկական դրօշակները, ամբողջ սրահը ոտքի ելաւ եւ որոտընդոստ ծափերով դիմաւորեց թափօրը.

Հանդէսը բացաւ Նիւ Եորքի կոմիտէի ատենապետ ընկ. Վ. Քրմոյեան, որու հրաւէրով հանդիսականները յոտընկայս երգեցին « Մեր Հայրենիք »ը։

Ապա՝ ընկ. Վ. Քրմոյեան իր բացման խօսքի մէջ ուրուագծեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական մտածողութիւնը եւ պայքարի միջոցները։

— «Մէկ քանի հիմնական սկզբունքներ կան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեւակերպած քաղաքական մտածողութեան մէջ,— ըսաւ ի միջի այլոց, ընկ. Վ. Քրմոյեան։

Անոնց առաջինը անկախ ազգային պետութեան պահանջն է, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեւակերպեց եւ իրականացուց [illegible]ին Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան միջոցաւ։

Մինչեւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան հրապարակ գալը եւ նոյն իսկ Դաշնակցութեան ասպարէզ իջնելէն երկու տասնեակ տարի յետոյ հայութեան մէջ գոյութիւն չունէր պարզ ու որոշ ձգտում դէպի անկախութիւն։ Ինչ որ կար անորոշ, անձեւ ձգտում մըն էր, բաղձանք մը չձեւակերպուած եւ քաղաքական գործունէութեան անկիւնաքար չդարձած բաղձանք մը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերով էր, որ անկախ պետականութեան գաղափարը դարձաւ հայ ժողովուրդի յստակ կերպով ձեւակերպուած եւ ղեկավարող գաղափարը։

Երկրորդ հիմնական սկզբունքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական դաւանանքի մէջ Հայ Հայրենիքի տեղն է։ Այսօր, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերու շնորհիւ քաղաքականօրէն խորհող բոլոր Հայերու համար հայկական պետութեան կորիզը Արարատի ստորոտը տարածուող ներկայ Հայաստանն է։

Եւ վերջապէս երրորդ հիմնական սկզբունքը, զոր որդեգրած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայ պետութիւնը հայկական ուժերով կառուցելն է։ Դարերով մեր ժողովուրդի քաղաքականութիւնը եղած է օգնութիւն ակնկալել դուրսէն, քաղաքակիրթ աշխարհէն։ Դառն փորձը մեզ բերած է վերջապէս այն համոզումին թէ օտար ուժերը չեն որ պիտի վճռեն մեր բախտը, այլ մենք ինքներս »։

Օրուան երկրորդ ատենախօսն էր ընկ. Ա. Միքայէլեան, որ վերլուծումի ենթարկեց ներկայ քաղաքական կացութիւնը եւ Դաշնակցութեան բռնած դիրքը մեր ազգային ներքին ճակատի վրայ մղուող պայքարի մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտած է ազգային մէկ ընդհանուր ճակատ ստեղծել միահամուռ ջանքերով պաշտպանելու մեր ազգային քաղաքական արժէքները,— ըսաւ ընկ. Ա. Միքայէլեան։ — Եւ սակայն միշտ ալ մեր ժողովուրդի մէջ գտնուած են տականքներ, որոնք ոչ մէկ ջանք չեն խնայած պառակտելու մեր ներքին ուժերը, խափանելու մեր ազգային արժէքներու պաշտպանութիւնը յարատեւ դարձնելու համար օտարի տիրապետութիւնը մեր հայրենիքի վրայ։ Այսօր ալ այդ տականքները հրապարակ եկած են կազմելու այսպէս կոչուած «միացեալ ճակատ» մը, քանդիչ, ազգակործան ճակատ մը, որու դէմ թումբ է կեցած Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէկ ճակատը։

Այդպէս «միացեալ ճակատի» ամբողջ կատաղութիւնը ուղղուած է հայ Եռագոյնի դէմ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ հայ Եռագոյնը խտացած, ցայտուն խորհրդանիշն է այն իտէալի որու համար անդադրում կը պայքարի մարտնչող հայութիւնը։ Զինուորը կռուի դաշտին մէջ պատրաստ է իր կեանքը զոհել, բայց չի զիջիր իր դրօշը։

Միեւնոյն վճռականութեամբ են տոգորուած այսօր բոլոր այն ուժերը, որոնք կը մղեն անտեղիտալի պայքար մը ընդդէմ հայ Եռագոյնի ներքին եւ արտաքին թշնամիներուն »։

Զօր. Սեպուհ, երբ հանդէսի նախագահ, իր փակման հակիրճ խօսքի մէջ վերյիշեց այն դժնդակ պայմանները, որոնց տակ մաքառեր է մարտնչող հայութիւնը ղեկավար ունենալով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

— « Այդ պայքարը չէ լրացած տակաւին,— ըսաւ ան,— դէպի վերջնական ազատագրութիւն տանող սատակոտ ճամբու հազիւ կէսն ենք անցած։ Դեռ ճամբայ ունինք անցնելու։

Ինչ որ ունինք այսօր ձեռք ենք բերած ծանր զոհողութիւններու գնով։ Այսօրուան մեր ունեցածը տակաւին լաւագոյն գրաւականն է որ վերջնական յաղթանակը մենք պիտի տանինք։ Իմ մազերս արդէն ճերմկեր են։

Եթէ բախտը այնքան անողոք լինի, որ ես կրկին չտեսնեմ հայրենի երկրիս ազատութիւնը, վստահ եմ սակայն, որ ձեզմէ ետք եկող սերունդը, որ ահա հասակ կը նետէ, պիտի տեսնէ մեր հայրենիքը ազատ ու անկախ »,— եզրակացուց հին հայդուկը իր սրտառուչ խօսքը։

Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսը ունէր նաեւ ճոխ եւ բազմազան գեղարուեստական բաժին, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ոչ միայն Նիւ Եորքի գեղարուեստական ուժերը, այլ եւ հեռաւոր քաղաքներէ եկած հիւրեր։

Յայտագիրը վերջացաւ եւ հասարակութիւնը երկու մասի բաժնուեցաւ։ Ամերիկեան պարի սիրահարները գրաւեցին վերի սրահը ուր սկսաւ մրցում մը փրոֆ. Մուկոփեանի նուագախումբի եւ պարող զոյգերու ոտքերու միջեւ։

Հաճելի նորութիւն էին վարի սրահի մէջ կազմակերպուած գաւառական խմբապարերը, որ կը վարէր ընկ. Ա. Միքայէլեան։ Խմբապարերու մրցութեան մասնակցեցան Կարնեցիներու, Տարօնցիներու, Վասպուրականցիներու, Երզնկացիներու, Շ.Գարահիսարբու Երզնկացիներու, Շ.Գարահիսարցիներու եւ Տիգրանակերտցիներու խումբերը։ Ներկաներու ցանկութեան համաձայն լաւագոյն պարող խումբին՝ Կարնեցիներուն, տրուեցաւ գեղեցիկ մրցանակ մը — մետաքսեայ թաշկինակ մը վրան Հայկական Եռագոյնը։ Կարնեցիները իրենց շահած մրցանակը նուիրեցին հանդէսին նպատակին. ընկ. Ա. Միքայէլեան աճուրդի դրաւ փոքրիկ Եռագոյնը, որ քանի մը վայրկեանէն սեփականութիւնն եղաւ ընկ. Գ. Գանտարեանի, որ վճարեց $25։ Երգ, պար եւ ուրախութիւն տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր։

Հանդէսի ամէնէն ծանր բաժինը ստանձնած էր տիկ. Ք. Գաղանճեան, որ յանձն առած էր հանդէսի յայտագրի կատարման ընթացքին վարի սրահին մէջ զբաղեցնել 500ի չափ մանուկներ։ Սկիզբը մանուկները գոհ կը թուէին, իրենց տրամադրուած էր ընդարձակ սրահ մը եւ ղեկավարուհի տիկ. Գաղանճեան հետաքրքրական խաղերով կը զբաղեցնէր զիրենք։ Վերի սրահէն հասնող որոտընդոստ ծափահարութիւններու ձայները սակայն հետզհետէ սկսան աւելի ու աւելի դրաւել իրենց ուշադրութիւնը։ Վերը բաներ կ'անցնէին կը դառնային եւ իրենք եւս կ'ուզէին մեծերու հետ մասնակից ըլլալ վերի սրահի անցուդարձերուն։

Եւ ահա կատարեալ ապստամբութիւն մըն էր որ ծայր տուաւ։ Մանուկները մինակ ձգեցին տիկ. Գաղանճեանը վարի սրահի մէջ, եւ կարծես խօսք մէկ ըրած խուժեցին վեր։ «Մենք ալ կ'ուզենք հոս մնալ»։ Ուրիշ ճար չկար. հանդէսի կարգադրիչներուն կը մնար համակերպիլ եւ հոգ տանիլ միայն որ փոքրիկ ըմբոստները աղմուկ չհանեն։ Ու պէտք է ըսել որ անոնք չչահագործեցին կռիւով ձեռք բերուած իրենց իրաւունքը։ Անաղմուկ, կարգապահ մնացին մինչեւ յայտագրին լրանալը։

Պարերը սկսելէն առաջ էր որ փոքրիկներու այդ բանակը իր մասնակցութիւնն ալ բերաւ հանդէսին։ Անոնց սրահի մէջ գտնուող բազմաթիւ ամերիկեան եւ հայկական դրօշակներէն երկուքը եւ « Մեր Հայրենիք » երգելով թափօր կազմեցին երկու սրահներու մէջ։ Հանդէսի թերեւս ամէնէն շատ ծափահարուած մասը եղաւ այդ թափօրը։

Հանդէսի միակ թերին ուտելիքի պակասն էր։ Սրահէն մեկնելէ առաջ այս մասին դժգոհութիւնս յայտնեցի ատենապետ ընկ. Քրմոյեանին.

— Ամբողջ օրը՝ ժամը երկուքէն մինչեւ կէս գիշեր հազիւ սանդվիչ մը կրցի ձեռք ձգել,— ըսի իրեն։

— Իրաւունք ունիք դժգոհելու։ Չգիտեմ սակայն թէ ո՞վ է աւելի յանցաւոր՝ մե՞նք, հանդէսը կազմակերպողներս, թէ հասարակութիւնը որ եկաւ այսքան մեծ բազմութեամբ։ Մենք կ'ակնկալէինք եւ պատրաստութիւն էինք տեսած առ առաւելն 1200-1500 հոգիի համար, մինչդեռ ինչպէս կը տեսնէք 1500 հոգի միայն մեծերն են, 500 ալ մանուկներ։ Ո՞վ, գիտէ՞ր թէ 2000 հոգի կերակրել եւ ամէնքն ալ գոհ ձգել։ Ամէն պարագայի տակ տուժողը մենք եղանք։ Հասոյթը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլար, ըսաւ ընկ. Քրմոյեան։

— Որքա՞ն եղաւ հասոյթը։

— Առ այժմ, մօտաւոր հաշուով 1200 տոլար։

ՕՐՈՒԱՆ ՇՈՒՐՋՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ooooo

Շաբաթէ մը ի վեր Շան զ'Էլիզէի Փոքր Պալատին գետնայարկերը կ'այցելեն հազարաւորներ՝ տեսնելու օդանաւորդութեան մանկութեան յիշատակները զորս պիտի ցուցադրուին մինչեւ դեկտ. 25։

Ցուցահանդէսին մուտքն է հինգ ֆրանք, բայց կարելի է ճարել երկու ֆրանքնոց տոմսեր օդանաւորդութեան ընկերակցութեանց մօտ։

Ֆրանսական իշխանութիւնն ու ընկերակցութիւնները շատ արդար հպարտութեամբ կը ջանան ոչ միայն յաւերժացնել երէկուան փառքը, որուն մեծագոյն բաժին մը կ'իյնայ իրենց, այլ ներշնչելու այսօրուան ու վաղուան սերունդին իր ժառանգին արժէքը եւ վերջապէս կոչ ընել անոնց որ գիտակցին պարտականութեան իրենց բաժինը կատարելու։

Եթէ այսպիսի վսեմ ու խոշոր գործերու առջեւ մեզ նման անհատի մը սիրտը կը կծկուի, կը սեղմուի, տեսնելով իր եւ շուրջիններուն միջեւ անհասանելի բարձունքներ, բայց եւ կը գիտակցի թէ ատոնց հասնելու համար մէկ հոգիի կորովն ու կամքը ոչինչ կը ներկայացնեն։ Այն ատեն իջնելով բանաստեղծութեան Ողիմպոսէն, որ մեզ համար հասանելի միակ կէտը ցոյց տուած են մեր դաստիարակները մինչեւ այժմ, թերգնահատելով նոյն իսկ այդ, այցելուն կը տրամադրուի թերթելու եւ շաղկապելու իր ուժը իր նմաններու ուժին, միակ պայմանը յաջողութեանց։ Ու թերեւս այն ատեն վերջնական լուծում գտնեն «Դաշտնկարգահնդմ»ի, «Անկախ Առաջնորդ»ի, «Տիպար Հայու» եւ «Դրօշակ մարտի» նման հանելուկներ։

Պիտի յանձնարարէինք մանաւանդ երիտասարդ մեր հայրենակիցներուն երթալ տեսնել հոն անձնազոհութեանց, ուժերու եւ համագործակցական ոգիի արդիւնքները ու վկայ ըլլալ այն երախտագիտական ջերմեռանդ արտայայտութեանց որ կը մատուցուին օդանաւորդութեան նախակարապետներուն։

Ափսո՜ս որ ցուցահանդէսին միջազգային հանգամանքը անտեսուած է, մէկ կողմէ աչքի առաջ ունենալով այդ բոլոր յիշատակները համախմբելու դժուարութիւնները ու միւս կողմէ թերեւս վայրկեանի պարտաւորիչ հանգամանքներու առթիւ ոգեկոչում մը ընելու բաղձանքէն տարուած։ Որով Իգարիոսի արժանաւոր հետեւորդներու, գերմանացի Լիլիէնթալներու, Անգլիացի Քէյլիներու, Ամերիկացի Րայթերու, իտալացի Ֆորլանինիներու գործերն ու յիշատակները միանգամայն տեսնել կարելի չէ առ այժմ։

Թէեւ այսքանն ալ կարելի ընելու համար կազմակերպիչ յանձնախումբը անձնապէս դիմած է բոլոր իր եւ իր շրջանակին ծանօթ անձերու, նկարիչ, գծագրիչ, լուսանկարիչ եւ բոլոր անոնց որ հեռուէն կամ մօտէն շահագրգռուած են օդանաւորդութեամբ եւ հաւաքածոներ ունին պահած։

Այսպէս, լուսանկարներ, թերթերու կտորներ, անձնական նամակներ, ինչպէս Մանշի յաղթական Պլէրիօյի ուղղուած « օդի թագաւոր » եւ այլ տիտղոսներով, մեքենաներու եւ օդանաւերու բեկորներ, պատերազմի հերոսներ Կինըմէրներու, Նիւնժէսէրներու մասունք դարձած հագուստներէն ու շքանշաններէն առատութեամբ ու ճաշակով ցուցադրուած են եւ ապակեփեղկերով պաշտպանուած։

Հոն են իրենց բնական մեծութեամբ 1909ի Սանթօս Տիւմոնի օդանաւը, առաջին անգամ Մանշը թռչելով անցնող Պլէրիօ 11 օդանաւը, 1912ի Կորտըն Պէնէթի մրցանակը շահող Տըփէրտիւսէն սաւառնակը, 1910ի Նիւփոր No 2, պատերազմի հերոսներու հերոս Կինըմէրի Spadը, 1913ի Մոռան Սօլնիէ, արագութեան մրցանակը շահող Պէնար օդանաւը. Փէյռէի օդաթեւը, Մանէյրոլի մէկզմէկու յաջորդող երկթեւեան օդաթեւը։

Ակնարկ մը այդ լաթէ, փայտէ, պողպատեայ բարակ ու խառնիճաղանճ թելերով հաստատուած օդանաւերուն վրայ՝ սարսափ եւ միանգամայն հիացում կը պատճառէ թէ ինչպէս հնարիչներ կրցած են վստահիլ այդ խարխուլ առարկաներուն ու նետուած են անջրպետին մէջ, ամէն ինչ շահելու յոյսով բայց եւ կորսնցնելու խոշոր հաւանականութեամբ։

Ցուցադրուած են նաեւ շարժանիւներու զանազան գործարաններէնհին նոր նմոյշներ, այսպէս Իսպանօ-Սուիզ, Ռընօ, Սալմսոն, Ֆարման, Լօրէն եւ Նոմ է Ռոն։ Առանձնապէս հիացման արժանի է Քլէման Ատէրի օդանաւաշինութեան հայրերէն մէկուն շոգեմեքենան որ բաղդատմամբ իր ժամանակաշրջանին (մօտ 50 տարի առաջ), հրաշալիք մըն է։ Ամբողջովին պողպատէ դարբնուած, իր ժամանակի ճարտարարուեստական յանձնախումբէն քննուած ու 24 ժ. անընդհատ բանեցնելէ վերջ ընդունուած, կը կշռէ 32,7 հազարակրամ եւ ունի 30 ձիու ուժ։ Ատէր այս մեքենան զետեղած էր իր չղջիկի նմանող սաւառնակի վրայ ու եղած է առաջին « թռչող մարդը », յաջողած է թռչիլ մօտ 300 մէթր, փորձարանի մը վրայ, 14 հոկտեմ. 1897ին, բայց առաջին փորձին հովի ուժգին թափէ մը փորձարանէն հեռու քշուելով, ստիպուած է վար իջնել եւ զոհ տուած է իր անխոնջ փնտռտուքներու եւ աշխատութեանց արդիւնքը։ Սակայն օդանաւի կտորուանքները վերանորոգուած՝ այսօր կը գտնուին Առ զ'է Մէթիէի թանգարանը։

Ցուցահանդէսին մէջ իրենց բաժին ունին նաեւ գրականութիւնը եւ պատմութիւնը՝ գրքերու առատ պաշարով կայ նաեւ կոկիկ սրահ մը՝ լուսապատկերով դասախօսութեանց յատկացուած։

Սոյն քանի մը տողերը գրելով ցուցահանդէսին էութեան վերաբերեալ կատարեալ տեղեկութիւններ տալ չէր մեր միտքը, այլ յիշեցնել առիթը մասնաւորապէս հայ ծնողներու՝ իրենց զաւակներուն հաճելի եւ թելադրիչ պտոյտ մը կատարել տալու։

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
(Ճարտարագէտ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ

Փարիզի բարոյական դիմագիծը

»»» «««

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Վերջին բարոյական պայթուցիկ դէպքերուն պատճառաւ, Փարիզի քաղաքապետական ժողովին մէջ կարգ մը վիճաբանութիւններ կատարուեցան, եւ ի վերջոյ խօսեցաւ Քիափ[...]

Առաջին անգամ խօսք առաւ Լիօ[...] Նասթորկ, որ պահանջեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել կեղծ նաւազներուն դէմ։ Փարիզի փողոցներուն մէջ պակաս չեն կեղծ նաւազները, ինչպէս նաեւ կեղծ ուսանողները, որոնք անբարոյութիւն կը տարածեն երիտասարդութեան մէջ։ Ընդհանրապէս միասեռականներ են ասոնք, եւ նաւազ կամ ուսանող երեւալը ծպտելու միջոց միայն։

Խօսք առաւ նաեւ Փիմէկը, որ [...]ղօքեց ըսելով թէ օտարականներ հետզհետէ կը շատնան Ֆրանսայի մանաւանդ Փարիզի մէջ. Միայն Փարիզի մէջ, 18.000ի կը հասնի [...]տար երիտասարդներու թիւը։ Ասոնք կուգան, իբրեւ աշխատաւոր, ոչ [...] այն խլել Ֆրանսացի աշխատաւորի հացը, այլ եւ, զանազան ձեւերով կ'եղծանեն ֆրանսացի երիտասարդութեան բարոյականը։

Փրովօ ալ Լօնէ դիտել տուաւ, [...] հրեայ գաղթականներն ալ [...] շատնալ Փարիզի մէջ եւ [...]

Լօրան պարզեց պատկերագրական [...] սեղանկարներու առեւտուրին զանազան եղանակները։

Այս ամէնուն պատասխանելով [...] ոստիկանական տեսուչ Քիափ մէ[...] մէկիկ քննեց եղած դիտողութիւնները։

Նախ դիտել տուաւ Նասթորկի [...] կեղծ նաւազներ չկան Փարիզի փողոցներուն մէջ, որովհետեւ ոչ միայն ոստիկանութիւնը, այլ եւ նաւ[...] իշխանութիւնը կը հսկէ եւ թոյլ [...]տար որ ոք եւ է երիտասարդ կեղծ [...]րենց համազգեստը։

Քարթիէ Լաթէնի (Ուսանողաց Թաղ) մէջ կ'ապրին 45.000 ուսանողներ, (10.000ը օտարական) մանչ [...]

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (6)

‘‘ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Որովհետեւ դեռ յայտնի չէր թէ Թուրքիա ինչ դիրք պիտի բռնէ ընդհ. պատերազմին մէջ, եւ, միւս կողմէ, մինչեւ այդ դիրքին ճշտումը որոշուած ըլլալով Համաձայնական պետութեանց կասկածը չհրաւիրել, Տրապիզոն եկող Գերմանացիներէն խստօրէն պահանջուած էր բանակատեղէն դուրս չելլել, իրենք զիրենք երբեք չմատնել, եւ մինչեւ վերջ գաղտնի կեանք ապրիլ։ Այս կերպով թոյլ չէր տրուեր նաեւ որ գեղխութիւն ընեն ու դրամով իրենց կողմնակիցներ ճարեն։ Որովհետեւ կ'ենթադրուէր թէ Գերմանացիները մէկ երկու տասնեակ ոսկի ունին եւ նկատի կ'առնուէր այն պարագան թէ անոնք հոս ու հոն դրամ տալով օր առաջ դէպք մը կը ստեղծեն։ Գերմանացիները իրենց հետ բերած էին նաեւ քոլէրայի եւ ուրիշ հիւանդութեանց դէմ պատուաստներ։ Կը պահանջուէր որ թէ իրենք եւ թէ իրենց ենթակայ անձերը պատուաստուին։ Մինչդեռ այդ պատուաստումները ընող բժիշկը գտնելը շատ դժուար գործ մըն էր։ Եւ թէ ունէ բժիշկ մը կանչելը վտանգաւոր էր. որովհետեւ պիտի պարզուէր թէ Գերմանացիները Թուրքեր չեն եւ թերեւս պիտի հասկցուէր ամբողջ կազմակերպութեան բնոյթը։ Այսուհանդերձ, բժիշկի մը պէտք կար։ Գերմանացիներուն հիւրընկալը վերջապէս գնաց գտաւ կուսակալութեան բժշկապետը՝ Տօքթ. Եուսուֆ Վասիֆ պէյը։ Վերջինս իսկ Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ առնուեցաւ ու յետոյ գնաց կատարեց Գերմանացիներուն պահանջած պատուաստը։ Այս կերպով լուծուեցաւ այդ դժուարութիւնը։

Գարա Քէմալ պէյ՝ Տրապիզոնի ժամանման առաջին գիշերը իր նախագահութեան ներքեւ նիստ հրաւիրած էր թէ պատուիրակները եւ թէ Տրապիզոնի կազմակերպութիւնը։ Այս ժողովին մէջ երկար բարակ ուսումնասիրուած էր թէ գործի ինչպէս պիտի սկսուի, Քէմալ պէյի հետ եկողները ինչ ձեւով պիտի գործեն, Թէշքիլաթը Մախսուսէի միւս մասը վարող Պէհաէտտին Շաքիր պէյի մարմինը Տրապիզոնի մարմնին հետ ինչ ձեւով պիտի գործակցի եւ այլն։

X

Բայց, Պոլիսը դեռ որ եւ է որոշում չունէր։

Հակառակ ատոր, պարապ չնստելու համար, Գարա Քէմալ պէյն ու քանի մը պատուիրակներ սկսան Վրացիներուն հետ բանակցիլ։ Այս բանակցութեանց նպատակն էր հասկնալ թէ՝ Վրացիները ինչ նպատակներ պիտի հետապնդէին եւ այդ նպատակները ինչպէս պիտի իրականացնէին։ Անկէ զատ, այդ բանակցութեանց ընթացքին պիտի ճշտուէին նաեւ հետեւեալ հարցերը և զանոնք կէտ առ կէտ յարգելու մասին վճռական որոշում պիտի տրուէր.—

1.— Վրացիները Տրապիզոնի «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի նախագահութեան հետ չխորհրդակցած ամենափոքր շարժում մը իսկ պիտի չընեն, որպէսզի Թուրքերը՝ Ռուսերու առջեւ կատարուած իրողութեան մը առջեւ չգտնուին։ Նաեւ՝ ետ կենան որ եւ է յարձակողական շարժումէ։

2.— Պոլսէն հասած 16 Վրացիները միշտ կասկած չհրաւիրող ձեւով պիտի գտնուին։ Նաեւ՝ ետ պիտի կենան որ եւ է յարձակողական շարժումէ։

3.— Հասած Վրացիներուն հպատակութիւնը անծանօթ ըլլալով, առ այժմ անոնք Թրքահպատակներ պիտի նկատուին եւ ըստ այնմ պիտի առնուին Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ։

4.— Վրացիները՝ այս կերպով, Թուրք Թէշքիլաթը Մախսուսէի նախագահութեան կապուած ըլլալով, Գերմանացիներուն հետ իրենց ունեցած բոլոր յարաբերութիւնները պիտի դադրեցնեն։

5.— Ոչ Գերմանացիները ոչ ալ Վրացիները իրաւունք չունին երկրին մէջ գործող պաշտօնական մարմիններու եւ գերման հիւպատոսարանին հետ յարաբերելու, երբ իրենց չընկերանար Տրապիզոնի « Թէշքիլաթը »ի Թուրք անդամներէն մէկը։ Նաեւ՝ պանդոկէն դուրս պիտի չկարենան ելլել եւ ոչ ալ պանդոկ մարդ պիտի ընդունին, առանց ստանալու « Թէշքիլաթ »ի հաւանութիւնը։

Ամէն հաւանականութեան դէմ՝ Գերմաններն ու Վրացիները «Թէշքիլաթ»ի կապող այս որոշումները տալէ վերջ, անոնց գործադրութեան հսկելու համար այդ որոշումները հաղորդուեցան նաեւ Տրապիզոնի կուսակալ Ճէմալ Ազմի պէյի։ Այդ միջոցին, Ճէմալ Ազմի պէյ շատ մը ծառայութիւններ կը մատուցանէր«Թէշքիլաթ»ի։ Ու կասկած չկար որ յառաջիկային եւս կարելի պիտի ըլլար իրմէ օգտուիլ։ «Այդ պատճառաւ, որոշուեցաւ վալի պէյը եւս « Թէշքիլաթ »ի մէջ առնել ու անկէ յետոյ Ճ. Ազմի պէյը եւս մասնակցեցաւ Տրապիզոնի «Թէշքիլաթ»ի նիստերուն։

Տրապիզոնի մարմինը, տալէ յետոյ վերի որոշումները, տետրակի մը մէջ արձանագրեց՝ անոնց ստորագրութիւնները առնելու համար։ Այդ ձեւով կ'ուզէր որ Գերմաններն ու Վրացիները չզլժեն նախապէս ըրած իրենց խոստումներն ու տուած որոշումները, ու եթէ զլժեն՝ արձանագրութիւնները ցոյց տալով իրենց, կարելի ըլլար զանոնք լռեցնել [...] ստիպել որ իրենց խոստումը յարգեն։

Տրապիզոնի մարմինը, երբ մէկ կողմէ Գերմաններով ու Վրացիներով կը զբաղէր, միւս կողմէ Պէհաէտտին Շաքիրի հետ ճակատն ու գործունէութիւնը միացնելու սկսած էր[...] նպատակով որոշուեցաւ կարճ[...] Տրապիզոն հրաւիրել Պ. Շաքիր պէյը։ Ապագային պիտի շարժէին անոր [...] եւ տրուելիք որոշումներուն համաձայն։ Բայց, Պէհաէտտին Շաքիր պէյ հրաւէր – հեռագրին տուած իր պատասխանով կ'ըսէր թէ բազմաթիւ գործերու ձեռնարկած է, թէ մինչ Տրապիզոն գալը ժամանակի մեծ կորուստ մը պիտի ըլլայ եւ կ'իմացնէր թէ աւելի յարմար պիտի ըլլար երկու կողմերը կէս ճամբուն վրայ գտնուող վայրի մը մէջ հանդիպէին։

Ասոր վրայ, Կէօյնիւք գտնուող Հիլմի պէյին հետ եւս թղթակցելով, [...] ապահովուեցաւ նաեւ անոր ժամանումը։ Յետոյ, որոշուեցաւ որ կողմերը իրարու հանդիպին Բայբուրդի մէջ։

(Շար.)

...ազգի՝ Անոնց մէջ ևս չկան կեղծ ուսանողներ կատարուած քննութիւններ, որոնք կը կրկնուին յաճախ, ցոյց տուին որ 45.000 ուսանողներէն միայն երեքն էին կեղծ։

Գալով օտարականներու, որոնք կը փախչին իրենց երկրէն եւ կ'ապաստանին Ֆրանսա, մասնաւորաբար կը բնակին Փարիզի մէջ, ասոնք ճիշդ է որ հետզհետէ կը շատնան։ Փարիզի մէջ ներկայիս կ'ապրին 22.000 Ռուսեր, 71.000 Իտալացիներ, 14.000 Սպանիացիներ։ Գերմանացիներուն թիւն էր 2.000, վերջերս Հիթլէրական հալածանքներէն փախչելով՝ Փարիզ ապաստանեցան 7.200 հոգի։ Անշուշտ այսքան բազմութեան մէջ պիտի գտնուին «մոլորեալ ոչխար»։ Սակայն ոստիկանութիւնը խստիւ կը հսկէ, որ անոնք չվարակեն Փարիզի բնակչութիւնը եւ երկրին անդորրութիւնը։

Օտարականներու համար, Ֆրանսա այն երկիրն է, ուրկէ յառաջ են շատ մը ժողովուրդներ իրենց աչքերը մեծ յոյս կուտան՝ խուսափելու համար քաղաքական փոթորիկներէ։ Ֆրանսական սահմաններէն ներս ծանօթ են քանի մը մեծ խուժումներ, մէկը 1919ին, երբ հասան ռուսական յեղափոխութենէն փախչողները, միւսը 1923ին երբ հասան Ֆաշական յեղափոխութենէն փախչողները։ Ահա այս անգամ, համեմատաբար շատ քիչ թիւով, կը հասնին անոնք որ կը փախչին Հիթլէրի հալածանքներէն։

Ոստիկանութիւնը կը հսկէ բոլոր այս օտարականներուն վրայ, թոյլ տալով որ խաթարեն Փարիզի բարոյական դիմագիծը, ոչ ալ քաղաքական պայքարներով՝ իրենց երկրին դէմ կամ Ֆրանսայի հակակառավարական հոսանքներու կողմէն՝ խանգարեն հանրային խաղաղութիւնը։

Միեւնոյն ատեն կարելի չէ ընդունիլ, որ օտարականները մրցակցութիւն կատարեն աշխատանքի շուկային վրայ, կոտրելով աշխատանքի գինը կամ աշխատավարձերը։

Գալով մայրաքաղաքին բարոյական դիմագծին պահպանման հարցին, ոստիկանական տեսուչը ըսաւ թէ ոստիկանութիւնը երբեք չի թերանար մաքրագործումի իր պարտականութեանց մէջ։ 1928էն ի վեր քննութիւնները աւելի խիստ են ոչ միայն միջազգային աւազակներու դէմ, այլ եւ խնճոյքութիւններու մասին։ Հսկողութիւն կը կատարուի լպիրշ շարժանկարներու, պոռնկագրական գիրքերու եւ լուսանկարներու հրատարակութեան վրայ։

Գալով պոռնկութեան, ոստիկանութիւնը խստիւ կը հետեւի ոչ միայն պոռնիկներուն, այլ եւ բոզարածներու խաղերուն։ Ցանախակի կը խուզարկուին զաղտնի տուները, գիշերային զբօսավայրերը, կը ձերբակալուին բոզարածները «թարգմանները»։ 1933ին 431 հոգի)։

Ոստիկանական տեսուչը կը գանգատի, որ սահմանափակուած են իր իրաւասութիւնները, որպէսզի կարենար աւելի կորուկ միջոցներու դիմել։ Այսուհանդերձ կը յայտարարէ, որ Փարիզ, իր բարոյական դիմագծով, ներկայիս գնահատելի վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Մեծամասնութիւնը նուազած է, ոճիրներու վիճակագրութիւնը ևս ցոյց կուտայ, որ անոր առնուած միջոցները բարերար դեր մը կատարած են։ Այսպէս 1933ին տեղի ունեցած են 84 մարդասպանութիւններ, մինչդեռ 1930ին կատարուած մարդասպանութիւններուն թիւն էր 130։

Շատեր կը կարծէին թէ ոստիկանական տեսուչին ձեռք առած խիստ միջոցներուն պատճառով, Փարիզ պիտի կորսնցնէ իր աւանդական զուարթութիւնը եւ ուրախութիւնը, մինչդեռ Քիափ դիտել կուտայ թէ Փարիզ երբեք տխուր չէ, այլ միայն ամփոփուած ինքն իր մէջ։ Աղուոր պողոտաներու վրայ պտըտող Փարիզի բնակչութիւնը եթէ քիչ մը նուազ աշխոյժ կը թուի, պատճառը տնտեսական տագնապն է։ Փարիզ իր ընդհանուր բնակչութեամբ աղնուական եւ պարկեշտ երեւոյթ մը առացած է, կը ճառագայթէ առողջութեամբ եւ մաքուր նկարագիրով։

Քիափի այս զեկոյցը արժանացաւ ընդհանուր գնահատութեան եւ ծափահարութեան։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՈՒՐ. ՔԱՅԼԵՐԳԸ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ

— :-: —

Հալէպի արաբ թերթերը կը գրեն թէ քէմանչիստ Ռուբէնի պաշտօն տրուած է ազգային քայլերգ մը պատրաստել Սուրիոյ համար։

Հայ արուեստագէտը աւելէ առաջ հանգուցեալ Ֆէյսալ թագաւորին եւ Եգիպտոսի պատմական ձօնած էր երկու քայլերգներ, որոնք մեծապէս գնահատուած էին։

** Լիբանանի առաջիկայ Երեսփոխանական Ժողովը պիտի ունենայ 32 աթոռ, հետեւեալ ազգերու վրայ բաժնուած — Մարոնիներ՝ 10 աթոռ, Իսլամ Սիւնիներ՝ 6, Իսլամ Շիիներ՝ 6, յոյն կաթոլիկներ՝ 2, յոյն օրթոտոքսներ՝ 4, Տրիւզներ՝ 2, Հայեր՝ 1, փոքրամասնութիւններ՝ 1։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՀԱՅ ՄԸ ՀԻԹԼԷՐԻ ԹԻԿՆԱՊԱՀ

«Ազդարար»ի թղթակիցը կը գրէ թէ մասնաւոր լուրի մը համաձայն Հիթլէրի գլխաւոր թիկնապահներէն մէկն է Սամուէլ Երէցեան անուն հայ մը, որ զաւակն է Վիւրթէնպէրկի մայրաքաղաքը հաստատուած Գ. Միքայէլ Երէցեանի։ Այս վերջինը Թասգիւղի եկեղեցիին նշանաւոր լուսաբարապետ Տէր Մկրտիչի թոռն է, որ գերմանուհիի մը հետ ամուսնացած է. ունի 10 զաւակ, որոնց մէկն է նոյն ինքն Սամուէլ, Հիթլէրի թիկնապահը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Եափտաղի յուշանուէր

1924 դեկտ. 7ին, Սոֆիայի մէջ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, մեծ մասամբ Դաշնակցականներէ, յուշարձան մը կանգնելու համար ի պատիւ պուլկար դրագէտ Եափորովի, որ ունի սքանչելի բանաստեղծութիւն մը, «Արմէնցի» (Հայեր), նուիրուած հայկական տառապանքին։

Յուշարձանին շինութիւնը յանձնուած էր արձանագործ ընկ. Գրիգոր Ահարոնեանին, որ արդէն լրացուցած է զայն։ Բացումը պիտի կատարուի յառաջիկայ գարնան, մեծ հանդիսաւորութեամբ։

Ցանձնաժողովին տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ՝ հաւաքուած էր 45.000 լեվա, որ դրամատան դրուելով, ինը տարուան տոկոսով բարձրացած է 62.000 լեվայի։ Ընկ. Գ. Ահարոնեանի շինութիւնը յանձն առած է անձնական վճարումով մը։

ԿՈՍՄԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

67 ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Տիքրոյթէն կը գրեն «Հայրենիք»ի (24 Նոյ.) — Շրջանի կոմիտէներուն միացան 67 ընկերներ։ Ժողովները կը շարունակուին։

ԸՆԿԵՐ ՇԵՐԱՄԻ ՄԱՀԸ

Թէհրանի «Ալիք»էն ցաւով կ'իմանանք հին յեղափոխական եւ խմբապետ Շերամի մահը։

Շուտով կը հաղորդենք տեղեկութիւններ իր կեանքի եւ գործի մասին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԻՒՂԱՑԻ ՏՂԵԿԸ ԿԱՐԴԱԼ Կ'ՈՒԶԷ, ԲԱՅՑ..

— o —

Տէվրէքէն կը գրեն «Միլլիյէթ»ի.— Անատոլուի մէջ նախակրթութիւն ըստացող տղոց ուսումը երկուքի պէտք է բաժնել.—

1.— Իրենց գիւղին մէջ դպրոց ունեցողներ։

2.— Դրացի գիւղերու դպրոցները յաճախողներ

Իրենց գիւղին մէջ դպրոց ունեցողները իրենց նախակրթութիւնը գիւղին մէջ կը ստանան՝ իրենց ինկած պարտականութիւններ կատարելէ վերջ։ Ութը տարիքը լրացուցած գիւղացի տղան թէ կարեւոր եւ թէ դժուար գործեր ունի։ Առտուն ժամ հինգին կ'արթննայ. իրենց ցանած, իրենց հնձած, իրենց եփած չեղա մը սեւ հացը — թերեւս ցամաք — ուտելէ վերջ, գիւղի հրապարակը կը վազէ կամ մեծերուն յանձնարարած գործերը կը կատարէ։ Երբ դպրոցին ժամանակը գայ,— ոչ թէ ժամով, այլ պատահաբար կռահելով — եթէ ամառ է՝ լեռներէն ծաղիկ կը հաւաքէ ուսուցչին համար, եթէ ձմեռ է՝ դասարանին համար փայտ։ Տղայ մը որքան շատ փայտ տանի դպրոց, հօճա էֆէնտին այնքան շատ կը սիրէ զայն։

Իրաւ ալ, շատ փայտ տանողները բնաւ չեն պատժուիր։ Որովհետեւ իրբեւ վառելանիւթի գումար դպրոցին տրուած դրամը հազիւ մէկ ամսուան կը բաւէ։ Գիւղացի տղան կռնակը կ'առնէ կտրած փայտը եւ հեւ ի հեւ կը վազէ դպրոց։ Առաջին դասի պահուն իր քրտինքոտ շապիկը կը չորցնէ. Հարիւրին վաթսունը ընթերցանութեան գիրք չունի։ Իր ընկերոջ գրքէն այդ օրուան դասը կարդալով կը զբաղի, ու ահա զբօսանքի ժամանակը կը հասնի։ Երկրորդ պահուն — ուղղագրութիւն կամ գրավարժութիւն — միայն մատիտ ու թուղթ ունեցողները կ'օգտուին։ Զունեցողները կ'ըսեն թէ հայրիկը պիտի գնէ... Ի՞նչ ընէ խեղճ տղան. հայրը կօշիկ մը առնելու իսկ ի վիճակի չէ։ Իսկ անոնք որ հայր չունին՝ առանց գրքի կարդ կը փոխեն...։ Քանի՜ քանի տեղեր տեսայ այս ցաւալի պատկերը։

Անատոլուի մէջ, 3—4 գիւղէն հազիւ մէկը դպրոց ունի։

Կուսակցական կազմակերպութիւն

Պիւրհան Ճահիտ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.—

Անցեալ օր, Պոլսոյ կուսակցականներէն մէկուն մէջ կատարուած գիւղական կազմակերպութենէն խօսելով ըսեր էի թէ՝— «յեղափոխութեան մայր գիծերը Մեծ Առաջնորդին ցուցմունքը մեզի սորվեցուցած է։ Հարկ է որ հանրութիւնը, պաշտօնեաները, կուսակցական կազմակերպութիւնն ու Թալլէվիները իւրացնեն այդ ցուցմունքները ու քայլեն ցոյց տրուած գիծերուն վրայէն։ Մինչդեռ այս կազմակերպութիւնները իրենցմէ սպասուած պարտականութիւնները կամ բնաւ չեն կատարեր և կամ շատ ծանր կը շարժին»։

Առաջին ազատութեան յեղափոխութենէն ի վեր երկրին մէջ շատ մը կազմակերպութիւններ տեսանք։ Կուսակցութիւն հիմնել, օճախ կազմել, Թուրք չինել շատ դժուար բան մը չէ։ Բայց, հարկ է գտնել գաղափարի մը շուրջ եռանդով յառաջ մղել։ Ընկերային ու քաղաքական կազմակերպութիւնը, ամէն առևնուան պէս, այս գործը մէկ կուսակցութենէն միւսը, մէկ ընկերութենէն միւսը, օճախէն նուրբին անցնող մարդոց գործը եղած է։ Անցեալ օր լուր առի թէ ամենամեծ գործունէութիւնը ցոյց տըւող զաւառակի մը 900 անդամներէն առաւելագոյն 12 հոգի ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան։ Ահա բուն սխալը, որ կազմակերպութիւնը քանդումի կը տանի եւ ցուցական հանգամանք կուտայ գործին։ Մարդ երբ կուսակցութեան մը կամ ընկերութեան մը մաս կը կազմէ, քաղաքական պարտականութիւններ կը ստանձնէ ու սիրով կը կատարէ զայն։ Մեր կազմակերպութեան մէջ մտնողներուն մօտ ես չեմ տեսներ այդ հաւքը։ Քաղաքական եւ ընկերային կազմակերպութեանց մէջ մտնողները սովորութիւն մը յարգելու, իրենք զիրենք ցոյց տալու կամ ձեւով մը օգտուելու համար կը մտնեն։ Անկեղծօրէն ընդունինք այս իրողութիւնը։ Ամէն մէկ կուսակցական օճախ, ամէն մէկ խուլք էվի յեղափոխութեան գաղափարներուն ու ճիգերուն ակը ըլլալու է։ Ամէն գաւառակ, ամէն գիւղ ծրագիր մը գծելով շրջանակին առողջութիւնը, մակարդակը, կրթութիւնը, կենցաղը, սնունդը, ճամբան եւ այլն բարեկարգելու պէտք է ձգտի։ Գրեթէ միշտ, առանց մանր բաներու կարեւորութիւն չենք տար, զգաւառակի մը արահին մէջ պետութեան վարած բարձր քաղաքականութենէն կը ճառենք, մինչդեռ աշխատանքը բաժնուած է։

Իթթիհատի հին ակումբներուն յատուկ գլուխը, նեղ ու անձուկ ըմբռնումները, աշխատանքի կերպերը հարկ է որ ձգենք։ Այս յեղափոխութիւնը 1908ի յեղափոխութիւնը չէ։

Կեդրոնէն հեռու շրջաբերականները կարդալ եւ թղթածրարին մէջ գնել միակ պարտականութիւն մը համարող կազմակերպութիւններէն ի՞նչ օգուտ կարելի է սպասել»։

ՄԱՄՈՒԼ

Անպարկեշտ մարդիկ

ooooo

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը կը չեչտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 Նոյ.).

— «Շփմիլ կարելի է միայն, ի տես այն սրախօսութեան և անպարկեշտութիւններու, զորս կը ցուցադրեն ռամկ. խմբագիրները Հայաստանէն փախչողներու մասին։

Թաւրիզի Թեմական խորհուրդի ու զարկած պաշտօնական ցուցակէն առաջ, ռամկ. բոլոր թերթերը միաբերան կը յայտարարէին թէ՝ դաշնակցական թղթակիցներու յերիւրածոյ լուրերն են միայն, յառկաղէս շինուած դաշնակցական մամուլին համար։ Այս վարմունքին իբրեւ անհերքելի միակ ապացոյց տալով այն, որ իրենց թղթակիցներէն տեղեկութիւն չեն ստացած («Ապագայ»)։

Թաւրիզի Թեմական խորհուրդի ցուցակը, որ երատարակեցին ուրիշ թերթեր, կը բովէ ո՛չ միայն անուններ ու մականուններ, այլ նաեւ ո՛ր բնակավայրէն ու ո՛ր շրջանէն ներգաղթած ըլլալնին։

Անտարակոյս, ցոյց տրուած անուններ ծանօթ են այն շրջաններուն, ուրկէ ներգաղթած են անոնք, եւ շատ դիւրութեամբ կրնան ներկայանալ կամ հաստատուիլ։

Ի հարկէ, փախստականներու ցանկին վրայ կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք կամ հին զաղթականներ են եւ կամ բնիկ Հայաստանցիներ։ Այս վերջիններէն եւս ցոյց տրուած քուականներու Հայաստանէն փախչողներ են։ Այս պարզագոյն կացութեան ողբերգութիւնը չիկրնար փոխել։

Փախստականներու թիւը տասնեակներով չէ, այլ հարիւրներով, ընդամենը 40 օրուան ընթացքին, եւ նոնցեսալ կ'անի նոր փախստականներով։

Այս յստակ, պարզ եւ ողբերգական երեւոյթին առջեւն անգամ, կեղծ հայրենասէր, «ողջամիտ» ռամկավար խմբագիրը կարկամիլ չի գիտեր։ Կոխոտելով մարդկային պարկեշտութեան բոլոր սահմանները, կը փորձէ նոր ձեւի անպարկեշտութիւն։

«Ապագայ» կը սարքէ տեսակցութիւն մը, ինչ որ «փրոֆ.» Ապտալի հետ, այս վերջինոյն բերնէն յայտարարելով.

— «Ճշմարտութիւնն(?) այն է, որ Թաւրիզի փախստականները կազմուած են տարիներէ ընթացքում Պարսկաստանի սահմանամերձ գաւառներէն երկիրներից այլազան միջոցներով եւ պատճառներով Պարսկաստան ապաստանած փախստականները»։

Այսպիսի սուտ յայտարարութեան մը տեղ կրնան տալ միայն այն խմբագիրները, որոնք կորսնցուցած են ամէն տեսակի բարոյական ըմբռնում։

Նմոյշ մը ևս.

«Պայքար»ի բարոյագուրկ խմբագիրը խմբագրականի մը մէջ կը դնէ հետեւեալը, որ իբր թէ իրեն հաղորդած են.

— «Երէկ մեր բարեկամներէն տիկին մը, որ Կովկասի ծանօթ է, այցելութեան եկած էր, տարօրինակ կերպով զղայնացած, «Յառաջ»ի սոյն թիւը վրան նետեց, «նայէ, ըսաւ, ասանկ անպարկեշտութիւն չէինք ըլլար», եւ պատմեց թէ ինք անձամբ կը ճանչնայ խմբանկարին թիւ 11 անձնաւորութիւնը, որուն անունն է Վահան Սարգիսեան, բնիկ Հայոց Ձորի Իլխան գիւղէն, պարսկահպատակ?, որ 1922 թուականին Հայաստանէ վտարուեցաւ իբրեւ անբաղձալի», եւն։

Առանց նման բազմաթիւ անպարկեշտութիւններ ռամկավար խմբագիրներու կողմէ, ունին միակ նպատակ մը — ուրանալ փախստականներու փաստը, այսինքն արեւը տոպրակի մը մէջ դնելու ձախաւեր փորձ մը։

Սակայն վստահ չըլլալով այսպիսի անպարկեշտութեանց նպաստաւոր արդիւնքին վրայ, միւս կողմէ կ'աշխատին ցոյց տալ փախստականները իբրեւ անտանելի մարդիկ.— ծոյլեր, մակաբոյծներ, դասալիքներ եւ «գերյուզականներ», ըստ անտարաձակն բացատրութեան։ Ու, չմոռնանք երբեք, որ այս «անտանելի» ներգաղթողները խիստ քննութեամբ մը ընտրած է Դաւուշ Շահվերդեանը, միշտ նկատի ունենալով անոնց հաւատարմութիւնը։

Ու այս աննկարագիրօրէն իրապէս անտարակ խմբագիրները, որոնք կուտ մը անգամ չեն տար Հայաստան ներգաղթողին ալ, փախչողին ալ, իրենց անմարդկային ծածկելու անպարկեշտութեամբ՝ կը դառնան իսկական չէքիստներ, ցոյց տալով որ փախստականներու եւ անոնց պատճառ տուող պայմաններու մասին խօսիլը թշնամանք է Հայաստանի եւ անոր իշխանութեան դէմ»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Գրական ուսումնասիրութիւն, քննադատութեան քրոջիին հետ) կապոյտ ցեարակներու շարքէն։ Գրեց ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ։ Գին 5 ֆրանք։ Դիմել՝ M. Barsamian, 121, Rue Marcadet, Paris.

«ԱՐԴԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ», ուղեգրական նօթեր, աշխարհագրական ծանօթութիւններ, վարչական կազմ եւն։

Կը գտնուի Ս. Փօղոսեանի քով 28, Rue Serpente, Paris (6e), ինչպէս նաեւ Հրանտ Սամուէլ գրատան մէջ՝ 51, Rue Monsieur le Prince.

ՎԻԵՆՆԱ ԱՐՍԵՆԱԼ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Երկուշաբթի օր Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ 55.000 հոգի ներկայութեամբ ֆութպոլի մեծ մրցում մը Վիէննայի եւ Արսէնալ խումբերուն միջեւ։ Վիէննայի խումբը այն խումբն էր որ անցեալ օր Սկովտիական ազգային խումբին դէմ մրցելով 2—2ով հաւասար մնաց, իսկ Արսէնալն ալ Անգլիոյ ախոյեանն է, որ ունի երեք ծիանաւոր խաղացողներ։ Վիէննացիները պարտուեցան 4ի դէմ երկու նշանակէտով։

** Իսկ այսօր Լոնտոնի մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսա—Անգլիա մրցումը, որ առթէ մը ի վեր կը սպասուի։ Ամբողջ մարզական շրջանակները ուշի ուշով կը սպասեն այս մրցումին, որ փոխ - վրէժի մը հանգամանքը ստացած է։ Ֆրանսական ազգային խումբին կը մասնակցին 5000 հոգի, որ պիտի երթան Լոնտոն ֆրանսացի խաղացողները քաջալերելու համար։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՊԷԼԼԱ ՖԼՈՌ

(ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Սէսիլիա Պօլ տէ Ֆապէր, գրական անունով Ֆերնան Կապալերօն է եւգինեանիին հետեւեալ հէքեաթին։ Աղջիկն է գերմանացի հըմուտ սպանագէտի մը։ Ծնած էր Զուիցերիա, 1796ին եւ Սպանիա հաստատուած է 1816ին։ 19րդ դարու սպանիական գրականութեան ականաւոր դէմքեր մէկն է։ Գրած է բազմաթիւ վէպեր եւ հէքեաթներ։ Շատ յստակ է իր ոճը եւ ունի սահուն լեզու մը. իր գլխաւոր գործերն են — «Լա Կավիոտա», «Քլէմանցիա», «Ալվեարայի ընտանիքը»։ Մեռած է 1877ին։

Ժամանակին հայր մը կար որ ունէր երկու տղաքներ։ Մեծը՝ զինուոր եղաւ ու գնաց Ամերիկա եւ այնտեղ մնաց շատ մը տարիներ։ Վերադարձին հայրիկը մեռեր էր, իսկ փոքր եղբայրը հօրենական ժառանգութեան տիրանալով կ'ապրէր շռայլ եւ անհոգ կեանք մը։

Օր մը գնաց եղբօրը տունը եւ հարցուց.

— Ծանչցա՞ր զիս։

Եղբայրը հեգնական պատասխան մը տուաւ եւ զինուորը տխրութեամբ յայտնեց իր ինքնութիւնը։

Այն ատեն փոքր եղբայրը ըսաւ անոր թէ վարը՝ մառանին մէջ հին սնտուկ մը կար զոր հայրը ձգած էր զինուորին իբրեւ ժառանգութիւն։

Ըսաւ ու անմիջապէս հեռացաւ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու եղբօրը վրայ։

Զինուորը մարագ իջաւ ու գտաւ սնտուկը։

— Աստուա՜ծ իմ, ես ի՞նչ ընեմ այս հին սնտուկը, ըսաւ ինքնիրեն. է՛հ, գոնէ կտորեմ վառեմ ու քիչ մը տաքցնեմ ոսկորներս։

Ու սնտուկը շալկելով բարձրացաւ իր սենեակը եւ սկսաւ կտոր կտոր ընել զայն իր կացինով։ Քանի մը թուղթեր գտաւ, սակայն, սնտուկին մէջ։ Նայեցաւ։ Մուրհակ մը կար այնտեղ, խոշոր գումարով մուրհակ մը զոր ստորագրած էր իր հօրը պարտատէրերէն մէկը։

Գանձեց այդ գումարը եւ հարստացաւ։

Օրին մէկը երբ փողոցէն կ'անցնէր, տեսաւ որ կին մը զառնօրէն կուլար։ Մօտեցաւ անոր եւ հարցուց պատճառը։ Կինը պատմեց թէ իր ամուսինը ծանր հիւանդ էր, դրամ չունէին դեղեր գնելու համար եւ պահանջատէրերը բանտ պիտի դրկէին զինքը։

— Հոգդ մի՛ ըներ, ըսաւ Եօզէ. ամուսինդ բանտարկել չեմ տար. ձեր գոյքերն ալ չպիտի գրաւեն, որովհետեւ ես ամէն բան պիտի կարգադրեմ. ամուսինիդ պարտքերը կը վճարեմ, դեղերուն արժէքը կուտամ եւ եթէ մեռնի, յուղարկաւորութեան ծախքերն ալ կը ստանձնեմ։

Եւ այս բոլոր խոստումները կատարեց։ Բայց, երբ մարդը մեռաւ եւ յուղարկաւորութեան ծախքերն ալ վճարեց, տեսաւ որ սնտուկ չէր մընացած իր գրպանը եւ իր ամբողջ հարստութիւնը հատուցեր էր այդ բարի գործին համար։

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ, մտածեց Եօզէ. ճաշելու դրամ անգամ չունիմ... Հոգ չէ՜, թագաւորին պալատը կ'երթամ ու կ'աշխատիմ իբրեւ ծառայ։

Եւ այդպէս ալ ըրաւ։

Ու այնքան լաւ վարմունք մը ունեցաւ պալատին մէջ որ, թագաւորը շատ գոհ մնաց եւ աւելի բարձր պաշտօնի մը նշանակեց զինքը։

Միւս կողմէ, իր փոքր եղբայրը ամբողջ հարստութիւնը վատնած ըլլալով, աղքատացեր էր եւ օգնութիւն կը խնդրէր Եօզէէն։

Եօզէ որ շատ բարի սիրտ մը ունէր, օգնեց անոր եւ աղաչեց թագաւորին որպէսզի իր եղբօրն ալ պաշտօն մը շնորհէր պալատին մէջ։ Թագաւորը չմերժեց այդ խնդրանքը։

Ու փոքր եղբայրը, փոխանակ երախտապարտ ըլլալու Եօզէին, նախանձեցաւ անոր երբ նկատեց թէ ան կը սիրուէր թագաւորէն, եւ սկսաւ զրպարտել։

Անիկա իմացած էր թէ թագաւորը սիրահարած էր իշխանուհի Պէլլա Ֆլօրին որ, սակայն, չէր սիրեր այս պատանի ու տգեղ արքան։ Հետեւաբար փախեր եւ ապաստաներ էր հեռաւոր պալատ մը որ կը գտնուէր երկրին անմատչելի մէկ շրջանին մէջ. ոչ ոք գիտէր այդ պալատին ճիշդ տեղը։

Ու չար եղբայրը ըսաւ թագաւորին թէ Եօզէն գիտէր իշխանուհիին ուր գտնուիլը եւ նոյն իսկ կը թղթակցէր անոր հետ։

Թագաւորը սաստիկ զայրացած, կանչել տուաւ Եօզէն եւ հրամայեց անոր որ երթայ անմիջապէս բերէ իշխանուհի Պէլլա Ֆլօրը. եւ սպառնաց կախել զայն, եթէ չկատարէր հրամանը կամ եթէ ձախողէր։

Յուսահատ եղբայրը պալատական ձիերուն ախոռը գնաց։ Ընտրած էր բոլորովին եւ չէր գիտեր թէ ո՛ւր պիտի երթար իշխանուհիին հետքը գտնելու համար։

Ախոռին մէջ տեսաւ շատ ծեր ու նիհար սպիտակ ձի մը որ ըսաւ իրեն.

— Ինծի հեծի՛ր ու հոգ մի՛ ըներ..

Եօզէ շատ զարմացաւ երբ իմացաւ ձիուն բառերը։ Նետուեցաւ անոր կռնակը եւ ձիուն խնդրանքով, երեք կապոց հաց առաւ հետը ու ճամբայ ինկաւ։

Բաւական ճամբայ կտրելէ ետք, հասան տեղ մը ուր բազմաթիւ մրջիւններ բոյներ կային։

— Հացերը մրջիւններուն նետէ՛ որ ուտեն, ըսաւ ձին։

— Ինչո՞ւ, հարցուց Եօզէ, մե՛նք պէտք կ'ունենանք..

— Նետէ՛ ըսի քեզի, պնդեց ձին. բարիքը միշտ կը վարձատրուի։

Ու շարունակեցին ճամբան։

Քիչ վերջը տեսան արծիւ մը որ թակարդին մէջ ինկած էր։

— Վա՛ր իջիր, հրամայեց ձին. բաց թակարդը եւ ազատ ձգէ խեղճ թռչունը։

— Բայց ժամանակ պիտի կորսնցնենք, ըսաւ Եօզէ։

— Հոգ չէ. խօսքս մտիկ ըրէ եւ բարութիւն ըրէ միշտ։

Ու զարձեալ շարունակեցին իրենց ճամբան եւ հասան առուակի մը եզերքը։ Այնտեղ խոտին վրայ տեսան ձուկ մը որ կը չարչարուէր ջուրը նետուելու համար։

— Վար իջիր կռնակէս եւ այդ ձուկը ջուրը նետէ նորէն, հրամայեց ձին։

— Առեն չունինք, դիտել տուաւ Եօզէ։

Անգլ. թարգմ. Փ.

(Շարունակելի)

Ուրեմն, Ամերիկացիներն ալ այսուհետեւ պիտի խմեն արժանի համարձակ։ Այս առթիւ, գրգռալին ցոյցեր կատարուեցան ամէն կողմ, եւ օրէնքին խափանիչը չինուելով, կրակի տրուեցաւ հրապարակաւ։ Նախագահ Րուզվէլթ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հաստատելով նոր օրէնքը։ Արգելքին մահացու հարուածը տուաւ Ութահի նահանգը, լրացնելով օրինական մեծամասնութիւնը։

⁂ Նիւ Եորքի նահանգը օրէնք մը հանեց, որուն համաձայն կրնաս «քոքթէյլ» խմել սեղանի մը առջեւ նստելով, բայց ոչ՝ ոտքի վրայ…

⁂ Մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ մաքսատուրքեր պիտի սահմանէ օտար ըմպելիներու դէմ։ Այս տնօրինութեամբ, տարեկան 700 միլիոն տոլար պիտի շահի պետութիւնը։

Ընկերային - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբին կողմէ
իր հաստատման ծրդ տարեդարձին առթիւ
Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին
6bis, Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ

Հաղորդ. միջոցներ — Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օթէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի։

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1934ին

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս Թուականը՝ չի խաչաձեւելու համար։

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները յետոյ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ժՕԺ 8 եւ 10 Թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ և գործաւորուհիներ։ Տեւական գործ, լաւ վճարում։ Կը գնենք օքքագիրն (Jauge) ժօժ Թիւ 10 մեքենաներ։ Դիմել ամէն օր KÉBABDJIANի, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2)։ Մէթրօ՝ Sentier կամ Bonne - Nouvelle, Հեռաձայն Louvre: 57 – 37։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ
օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեօդ.
rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie. 13

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ
1934

Դիմել՝ M. & M. Barsamian.
94, Rue Lafayette. Paris (10)
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՆՈՒՆԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

»»» • «««

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ Բ.

ՓԱՐԻԶ (15), Ցարութիւն Քէֆէլեան։
ՆԻՍ, Կասբար։
ՄՈՆԻՍԹՐՈԼ ՍԻՒՌ ԼՈՒԱՐ, Մաքսուտ Արապեան։
ԿԱԶԷՐ, Աւետիքեան։
ՔԱՎԱՅՅՈՆ, Թահմազեան եղբ.։
ԱՐՔԷՕՅԼ, Օննիկ Մանուկեան։
ՓԱՐԻԶ (16), Տիկին Մարի Թամամեան։
ՓԱՐԻԶ (5), Միհրդատ Ալեքսանեան։
ԼԱ ՌՕՇԷԼ, Արամ Սանտալճեան։
ՄԻՐԱՆՑ, Անդրանիկ Թորոսեան։
ՓԱՐԻԶ (10), Տէր. Գալուստօֆ։
ԼԷ ՎԱՆ, Թորոս Պաղտասարեան։
ՇԱԼԷԹ, Գ. Զոմագլեան։
ԼԸ ՎԵԶԻՆԷ, Սարգիս Պէրպէրեան։
ՓԱՐԻԶ (13), Պետրոս Վարդանեան։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ռուբէն Յովնանեան։
ԼԱ ՍԷՅՆ ՍԻՒՐ ՄԵՐ, Սիրական Կարապետեան։
ՍԱՆՈՒԱ, Օր. Աւնեան։
ԱՎԻՆԵՈՆ, Հրանտ Նաթանեան.
ՆԱՆԹ, Գէորգ Սթամպուլեան։
ԱԼԷՍ, Մաքսուտ Կտաւեան։
ԱՆԻԷՌ, Օր. Թամիրեանց։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

ՇԻՄՆԱՌԻ, Ս.Գ.—(Ա.Ա.ի միջոցաւ) 100 փրանք։
ԱՐՔԷՕՅԼ, Օ. Մ.— 70։
ԿԱՐՏԱՆ, Գործ.— 302.80։
ՎԻԼՖՐԱՆՇ ՍԻՒՌ ՄԵՐ, Մ. Զ.—35։
ՄՈՆԻՍԹՐՈԼ, Մ. Ա.— 140։
ՔԱՎԱՅՅՈՆ, Թահ.— 105։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ք.— 5։
ԿԱԶԵՐ, Աւ.— 140։
ՊՐԻՒՍԷԼ, Տէր.Մ.—100 փր.պելժ.։
ՕԼՆԷ ՍԻՒՌ ՊՈՒԱ, Ա. Բ.— 35։
ԼԱ ՌՕՇԷԼ, Ա. Ս.— 105։
ՄԻՐԱՆՑ, Ա. Թ.— 35։
ԼԱ ՍԷՅՆ ՍԻՒՌ ՄԵՐ. Ս. Կ.— 35։
ԱՎԻՆԵՈՆ, Հ. Ն.— 70։
ՆԻՍ, Կ.— 140։
ԼԷ ՎԱՆ, Թ. Պ.— 70
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գ. Փ.— 35։
ՇԱԼԷԹ, Զ. Մ.— 70։
ՆԱՆԹ, Գ. Ս.— 35
ԼԸ ՎԷԶԻՆԷ, Ս. Պ.— 50։
ԱԼԷՍ, Մ. Կ.— 66։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ռ. Յ.— 100։
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ծապ. (էնտ.ի միջոցաւ) 100։
ՊՕՐԸՓԷՌ, Հ. Ս.— 35։
ՎԻՎԻԷ, Ե. Խ.— 50։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Նշան Անէմեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Ստեփան Միլոնեանի՝ իր հօր Ն. Միլոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Կալուսա. 1 դեկտ. 1933

×

Իր բոն ու կուսինէն կը յայտնեն ընկեր Ստեփան Միլոնեանի եւ ընկեր Յակոբ Միլոնեանի եւ պարագաներուն՝ իրենց հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Պօղոս Քէշիշեան

Մարսէյլ, 2 դեկտ. 933

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ուսեալ երիտասարդ մը կը սորվեցնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի գիտութիւններ եւ հայերէնի դասեր տուներու մէջ. Դիմել Յառաջի վարչութեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Մկրտիչ Պարսամեան։ Նիւթ՝ Գրական դէմքեր։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ.Պ. Վահան Խլոյեան, Վահան Հիւսեան (Տէսին), Յակոբ Խլոյեան եւ Յովհաննէս Կիրակոսեան (Փուժէն) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ընկերներու, բարեկամներու եւ հայրենակիցներու, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ, եղբօր կնոջ, մօրեղբօր կնոջ եւ հարսին՝ Ռոսբիան Խլոյեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 12 նոյ. 1933 Լիոնի Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցին մէջ, յետ մէկամսեայ հիւանդութեան։

1 դեկտ. 933, Տէսին.

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԻՐ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ
SALLE LUCIENԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

կ'արտասանէ Պ. Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, կ'երգէ Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ։ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ Պ. Տ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ։ Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր։ Ցեղի կ'ունենայ ԹԱՆԿՈՅԻ մրցում։

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտք 5 ֆրանք։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ.— Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել Point du Jour, թիւ 32 իջնել Place Nationale:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ
43. Rue Mme Curie. Bagneux (Seine)
Կը խօսի Պ. Ժ. ԽԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915-1924ԻՆ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ
(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)
ՏԱՐՕՆԷՆ - ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ
Գին 8 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ L. Doniguian. 52. rue Isidor Neujahr. Bagneux (S)
Կը ծախուի նաեւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը։
Ծանօթ.— Ցպուած է սահմանափակ օրինակներով։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴՌՆԱԾԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
էջ 275 — ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ ԿԱՆԽԻԿ

Իսկ անոնք որ կ'ուզեն ունենալ հեղինակին նախորդ երկն ալ «ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ» պիտի կրնան հին և նոր երկու հատորները միասին ստանալ միայն 20 ֆրանքով։

Դրել հեղինակին՝ 15, Rue Bréa. Paris (6)

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (Գրիգոր)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենայաւ պայմաններով. Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ. առանց կանխավճարի։ Ընդունելութիւն։ Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Երեկոյեան ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19), Métro Place des Fêtes

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7
(Ամերիկեան կազմած)
վերջին կատարելագործութիւն,
անմրցելիօրէն աժան գին։

Loterie Nationaleի յառաջիկայ tirageներէն մէկ միլիոնատէր ըլլալու լաւը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց pick - upի priseով անզուգական այս postesներէն։

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéէն վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊԱՐՈՆ Կ. ՔԵՇԻՇԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St- Lazareէն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան) :

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ

ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական գ շքամ. Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվներ, ձիթապտուղ. Բամիի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générale — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) Tél. TAITBOUT 53 - 32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը յառաջացնէ արագութեամբ՝ վարչական դիմումներ նախապատրաստելով։

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameuse -: PARIS (13e)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի՛ արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ
L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris
Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ chir. dent. D.E.D.F

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին զեղչ 10 զեղչ

Կ'ընդունի Ժ'- 12 եւ 3 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans
Métro Denfert Rochereau ou Mouton Duvernet

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

»»»•«««

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին տուփերու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին

ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIRE DES
THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle

R.C.Seine 415941 Tél. LOUVRE: 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
Նուաշի համար շարիւրին 20 զեղչ

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ——— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, սէյլանի եւյն., եւյն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով.

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը՝ իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով Thés des Deux Empires թէյերէն

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ
5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

Սատեցնելով հանրածանօթ ընտանեկան GRITZNER & VERITAS կարի մեքենաներ

275 Ֆր. 300 Ֆր. 350 Ֆր.

կարի մեքենայի լամբեր - - - - - - - 30 Ֆր.

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ Գործիներ
4 լամբ 650 Ֆր.
5 լամբ 850 Ֆր.
1 ՏԱՐՈՒԱՅ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

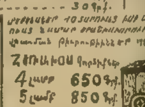

15 օրուայ համար փորձելով ...
HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-98
Bureau & Salon d'audition 24 Rue de Maubeuge Paris 9e
Atelier & magasin 51 Grande Rue Chaville (S&O)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1933

7 Décembre
1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2363

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ,,Ն ՈՒ ՀՐԷՇԱՅԻՆԸ

Միջազգային դիւանագիտութիւնը եւ դեղին լրագրութիւնը իրարու հետ մրցումի ելան Հոկտ. 29ին, Թրքական Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ։

Բառ չմնաց որ չգործածէին անոնք, փառաբանելու համար Թուրքիոյ վարիչները եւ անոնց կատարած գործերը։

Բայց, շռայլաբանութեան եւ շողոքորթութեան տեսակէտով, մրցանիշը կոտրեց խորհրդային իշխանութիւնը, իր յեղափոխակա՜ն մամուլով։ Ոչ միայն Մոսկուայի մէջ, այլ ամէն ուր որ կը հասնին իր կարմիր թաթն ու դաղտնի վարկերը։

Տասնամեակի առաջին օրերուն, մենք առիթ ունեցանք մէկէ աւելի պերճախօս փաստեր յիշելու։

Այսպէս, մեր Հարեւան «Իւմանիթէ»ն պարծանքով կը շեշտէր Հոկտ. 31ին.

— «Երբ Սեվրի ամօթալի դաշնագիրը Թուրքիոյ համար, բէմալական յարձակողականը սկսած էր։Ան եղաւ շանթարձակ, ջախջախեց յունական բանակը, ոչնչացուց Սեվրի նաշտութիւնը, որուն տեղ դրուեցաւ Լոզանի դաշնագիրը։

«... ՔԱՅՑ, ԱՆՇՈՒՇՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՉՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ ԱՅԴ ՇԱՐԺՈՒՄԸ, ԱՌԱՆՑ ԱՅՆ ԳՈՐԾՕՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՐ ԸՆԾԱՅԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ։

«Ռուսական յեղափոխութիւնը — եւ այս իր ամէնէն չքնաղ փառապսակներէն մէկն է — օգնեց թուրք ժողովուրդին, փրկուելու համար ստրկութենէ։ Ան քաջալերեց թուրք ժողովուրդը խորտակելու այն շղթաները զորս անոր համար դարբներ էին Ռւիլսընի նման խաղաղասէրները»։

Այս «յեղափոխական» պարտականութենէն ետ կրնայի՞ն մնալ Մոսկուայի թերթերը։

«Իզվեստիա», կառավարութեան պաշտօնաթերթը, հպարտութեամբ կը հռչակէր ի լուր աշխարհի.

— «ՄԵՆՔ ՕԳՆԵՑԻՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻՆ, ՕԳՆԵՑԻՆՔ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՎ, ՕԳՆԵՑԻՆՔ ԴՐԱՄՈՎ, ՌԱԶՄԱՄԹԵՐՔՈՎ, ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐԶԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ՍՊԱՆԵՐՈՎ»։

Մեր աշխարհին մէջ ալ — Խ. Հայաստան — մարդոց ոտքը դետնէն կտրեցաւ, կարելի եղածին չափ խանդավառ խօսքեր արտասանելու համար ի փառս Թուրքիոյ վերածնութեան եւ արեւշատութեան։

Այս առթիւ ալ փայլեցաւ «Խորհրդային Հայաստան»ը, Մ. Քէմալի լուսանկարով եւ գովասանական տողերով։

Պատեհութենէն օգտուեցաւ նոյնիսկ «Հայաստանի» Գարախանը, վկայութեան կանչելով Լիբնեխտը որ տարիներ առաջ գրեր է թէ «իրենք կանգնած են Թուրքերու կողմը, որովհետեւ Թուրք ժողովուրդը Եւրոպայի գիւղացիութեան ամենաբանիմաց եւ բարոյական մէկ ներկայացուցիչն է»։

«Հայաստանի»ն ինքնիրեն ալ վկայութիւն մը յիշելէ յետոյ, ջերմապէս կը շնորհաւորէ Թուրքիոյ յաջողութիւնները, ու կը շեշտէ խորախորհուրդ քաղաքագիտութեամբ եւ սառուցեալ տափակութեամբ.

— «Մենք չենք կարող անտարբեր լինել այն նուաճումների նկատմամբ որոնք ձեռք է բերել Թուրքիան, իր տնտեսական եւ կուլտուրական շինարարութեան ասպարէզում, քանի որ այդ նուաճումները ամրացնում են Թուրքիայի հանրապետութեան անկախութիւնը եւ բարձրացնում են նրա դիմադրական ունակութիւնը դեռ մինչեւ այժմ էլ գոյութիւն ունեցող իմպերիալիզմի յարձակման հանդէպ»։ («Խ. Հ.» 25 հոկտ.)։

Ընթերցողները կը յիշեն թէ «Հայաստանի»ն մէկն էր այն պատգամաւորներէն, որոնք ընկերակցեցին Վորոշիլովի նախագահութեամբ, նուէր տանելով չորս - հինգ օդանաւ։

Կը յիշեն, պարձեալ, Վորոշիլովի արտայայտութիւնները, այդ այցելութեան առթիւ։

Խ. Միութեան ռազմական գործավարը պատիւ համարեց «կեցցէ՜ Թուրք բանակը» աղաղակել նոյնիսկ ռուսական հողի վրայ, Օտեսայի քարափին ինքնաշարժ նստած ատեն։ Այն աստիճան որ, «Ն. Ֆ. Փրէսէ»ի թղթակիցն ալ զարմանքով կ'արձանագրէ.— «Ասիկա առաջին դէպքն է Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ, երբ խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը նման խօսքերով կ'ողջունէ թրքական բանակը»։

×

1918 — 1924 այդ բարեկամութիւնն ու գինակցութիւնը ծառայեցին քանդելու Հայկական Դատը։ «Մենք Թուրքիոյ օգնեցինք դիւանագիտական ճամբով, օգնեցինք դրամով, ռազմամթերքով, զինուորական մարզիչներով ու սպաներով»։ (Մոսկուա եղածը քանդեց եւ յետոյ... օգնութեան հասաւ, իր ուզածին պէս շինելու համար)։

Ռազմական շրջանէն յետոյ, Մոսկուա կը շարունակէ քանդումը, շարժման մէջ դնելով պետական եւ կուսակցական բոլոր միջոցները։ Թեւ թիկունք հանդիսանալով թրքական բոլոր դաւերուն, եւ կէս ճամբու վրայ դիմաւորելով ծանօթ գիշատիչները — աշխարհակալ Եւրոպան։

Անոնց աչքին միեւնոյն իմաստն ունին հերոսականն ու հրէշայինը։

Նոյն ինքն Գարախանի բառերով, «Թուրք ժողովրդական մասսան հերոսական պայքար» կը մղէր աշխարհակալութեան դէմ։ Այսինքն, կը լրացնէր այդ աշխարհակալութեան պակաս ձգածը, կոտորելով, աւերելով, յափշտակելով։

Այսօր, միշտ շնորհիւ Խ. Միութեան, նոյն «մասսա»ն իր բանակով պատրաստ է նոյնքան «հերոսական» գործեր կատարելու, ի հաշիւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի։

Թող Թանրին անսասա՜ն պահէ Թուրքեւխորհրդային զինակցութիւնը...

Շ.

ԹՈՒՐՔԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Փոխադարձ ամբաստանութիւններ եւ պահանջներ

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ (17 նոյեմբեր).—

Մենք, ինչպէս մեր բոլոր դրացիներուն, նոյնպէս եւ Պուլկարներուն հետ բարեկամաբար ապրելու կ'աշխատինք։ Բայց, վերջերս, մեր պուլկար բարեկամները փոխուեցան։ Պուլկարիոյ Թուրքերը կը նեղեն, կը ստիպեն որ Նուաստան փախին։ Առնենք մէկ մը՝ իրենց միւս դրացիներէն ու մեզմէ հող կը պահանջեն, այսպէս՝ Էտիրնէն, Գըրքլար Էլին եւ ծովերը կ'ուզեն, սահմանը Միտիա – Էնոսէն գծելու անհրաժեշտութենէն նաելով։ Թուրք եւ պուլկար բարեկամութեան շատ ետքաւոր այս աղաղակները ամէն առաջ կը վերագրէինք տեսակ տեսակ պուլկար կազմակերպութեանց եւ ընկերութիւններու։ Բայց, հանրապետութեան տօնին դէպք մը եւս պատահեցաւ. այդ դէպքը նշանակութիւն մը ունի։ Պուլկար կառավարութիւնը, հանրապետութեան տօնին մասնակցելու համար, առժամաբար Թուրքիա երթեւեկող ուզող պուլկարներու Թուրքերուն անցագիրը վիզէ չըրաւ։ Այս անզամում վերաբերումը՝ անպաշտօն միութիւններէն չէր գար, այլ՝ պուլկար կառավարութենէն։ Սխալ չըլլար ասիկա համարել Թուրքերուն հանդէպ Պուլկարներու սնուցած հին թշնամութեան մէկ նոր ապացոյցը։

Եւ իրապէս, պուլկար դպրոցական գրքերը լեցուն են այնպիսի գրութիւններով որոնք պուլկար երիտասարդ ուղեղներուն թրքական թշնամութիւն կը պատուաստեն։ Օրինակ մը կ'ուզէ՞ք։ Ահա պուլկար վարժարաններու չորրորդ դասարանի յատուկ հայրենագիտութեան գիրքը... Եւ այս գիրքը հին ալ չէ։

Կոսիստին Իվան Փոփովի կողմէ պատրաստուած եւ 1931 յուլիս 10ին պուլկար կրթ. նախարարութենէն վաւերացուած այս գրքին 95րդ էջէն քանի մը տողեր.—

«Առաջին ըմբոստութիւնը հիւս. Պուլկարիոյ Թըրնովա քաղաքին շուրջը, 1595ին է որ ծագած է։ Թըրնովայի ըմբոստութիւն կոչուած ըմբոստութեան մասնակցած են մետրապոլիտներ, ազդեցիկ անձեր եւ հանրութիւնը։ Բայց, Թուրքերը մեծ ուժերով ու սաստկութեամբ ըմբոստութիւնը ընկճած են։ Այս ըմբոստութիւնը այնքան դաժանօրէն ճնշուած է որ այդ շրջանը չթաղուած այր, կին եւ մանուկներու դիակներով ծածկուած է»։

Աւօր նման ու նոյնիսկ աւելի ոխակալ էջերով լեցուն է գիրքը։ Առանք կարդալով հասակ նետող տղաքը կարելի՞ բան է որ Թուրքերու բարեկամ ըլլան։ Ի՞նչ իմաստ կայ՝ պուլկար դպրոցները դեռ եւս Թուրքերու թշնամիներ հասցնող ոխակալութեան բոյներ պահելուն մէջ։ Թուրքերու դպրոցական գրքերուն մէջ թշնամութիւն սրբնցնող նման տողեր կա՞ն։ Պուլկարները գրկանքներ չը՞րին Թուրքերուն։ Այսօր իսկ կ'ընեն և իբրեւ թէ խալամ Պուլկարները՝ Փոմաքները կը ստիպուին իրենց երկիրը թողուլ եւ Թուրքիա փախիլ։ Պուլկարները իրենց գոյութիւնը պահեցին դարեր տեւող թուրք վարչութեան տակ։ Հակառակ ատոր, կէս դարու կեանք ունեցող այս պետութեան մէջ ապրող Թուրքերը ամէն օր քիչ մը եւս կը պակսին։ Պուլկար եղբայր մեր ցեղակիցներուն համար վարդապետաններ եթէ ըլլային, անշուշտ անոնք չէին ձգեր ու փախեր։

Ոելանիկի Պալքանեան խորհրդաժողովին մէջ, թուրք պատուիրակները դիտել տուեր են թէ պէտք չէ պուլկար տղոցը՝ նման գրքերով՝ հակաթուրք տրամադրութիւններ ներարկել։ Պատասխանող պուլկար պատուիրակը սակայն պնդեր է թէ պուլկարերէն դպրոցական գրքերուն մէջ նման բաներ չկան, թէ ընդհակառակն Եուկոսլավիոյ, Յունաստանի և Ռումանիոյ մէջ հակապուլկար գրքեր կան, ու պահանջեր է քննութիւն մը կատարել։

Պուլկար պատուիրակը, իր այդ առաջարկով, կը յիշեցնէ «վարպետ գողը տանտէրը կը կախէ» առակը։ Ի՞նչ հարկ քննութեան։ Պուլկարիոյ մէջ ամէն օր վրէժի յանկերգ մը կը բարձրանայ։ Ամէն օր եղրի պահանջ կ'ըլլայ։

Պուլկարիան՝ Պալքաններու մէջտեղը՝ խաղաղութեան համար վտանգ մը դառնալ սկսած է, բայց բարեբախտաբար դրացիները կարեւորութիւն տուած չունին անոր աղաղակներուն։

Իսկ Ֆիլիպէի «Զորա» թերթին մէջ յօդուածագիր մը, «Թրակիացիներու համագումարին արձագանգները» խորագրով յօդուածի մը մէջ կը խօսի Պուլկարիոյ դէպի Եգէական ելքէն, կը պատճառաբանէ թէ ինչ արժէք ունի ան, ու, կ'եզրակացնէ.

— «... Ահա թէ ինչո՛ւ Թրակիացի գաղթականութիւնը իր յիշեալ եզրակացութեամբ Եգէականի վրայ ելք մը կ'ուզէ «որ կրնայ ըլլալ միայն Նէօյյի եւ Լօզանի դաշնագիրներու սրբագրութեամբ, այն իմաստով որ Պուլկարիոյ վերադարձուի Արեւմտ. Թրակիան և Արեւելեանը՝ Միտիա–Էնոսի սահմանով, ինչ որ ճշդուած էր Լոնտոնի դաշնագրին մէջ»։

Թրակիացիներու այս պահանջը կը զրտնեցնէ Թուրքերը։ Անոնք գիտեն թէ ասիկա այն առանցքն է որուն շուրջ պիտի դառնայ Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Հա՛ Թրակիացիները տեղական հայրենասիրութիւն մը չէ որ երեւան կը բերեն, ինչպէս ոմանք կը կարծեն, այլ՝ առողջ պետական անհրաժեշտութենէ մը կը խօսին։ Պուլկարիան չի կրնար հաստատ մնալ Եգէականի եզերքը եւ ապահովել իր տնտեսական ու քաղաքական վիճակը, եթէ իր տիրապետութիւնը չվերահաստատէ Արեւելեան Թրակիոյ վրայ, այնպիսի սահմաններով որոնք զինք ազատ կացուցանեն քաղաքական վերիվայրումներէ։ Միտիա – Էնոս սահմանը այն գիծն է ահա որ ոչ միայն կ'ապահովէ Պուլկարիան, այլեւ մնացեալ Պալքանեան պետութիւնները՝ Վոսփորէն կամ Տարտանէլէն ըլլալիք որ եւ է սպառնալիքէ։ Մենք լաւ կ'ըմբռնենք մեր թուրք դրացիներուն ցաւը որ յառաջ կուգայ Թրակիացիներու պահանջէն, բայց իրենք պէտք է հասկնան որ Միտիա – Էնոսի վերահաստատումով Պուլկարիա ի վիճակի կ'ըլլայ պաշտպանելու ոչ միայն իր այլեւ ամբողջ պալքանեան թերակղզին անկախութիւնը»։

ՄԷԿԸ ԿԵՂԾԵՑ, ՄԻՒՍԸ... ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՏԱՐԱՒ

Ազգ. վիճակահանութեան խարդախուած տոմսակը, որով մէկ միլիոն զանձած էր անծանօթ մը, Է. շարքին 24,922 թիւն է։ Ձեռծարարը մէջտեղ չէ ելած տակաւին, հակառակ բոլոր հետապնդումներուն։

Վ. Յարող պաշտօնեաները կը յայտարարեն թէ անծանօթը որ եւ է անապարանք ցոյց չէր տար, եւ մէկ միլիոնը զանձելով, հանդարտօրէն հեռացաւ։ Շատեր կը կարծեն թէ ինքն ալ չէր գիտեր կեղծիքը...։

Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ՝ Լուառ – Էնֆէռիէօռի մէկ գիւղին մէջ մեռած է մարդ մը, որ մէկ միլիոնոց տոմսակ ունէր։ Մարդը միասին տարած է տոմսակը։ Ընտանիքը պահանջած է գերեզմանը բանալ եւ գրպանները նայիլ. գտնելու համար բախտաւոր տոմսակը, բայց դեռ արտօնութիւն չէ տրուած։

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

60 տարի է այսպիսի աղէտ չէր պատահած

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն Սեւ Ծովու փոթորիկի մասին.—

Սամսոնի մէջ մինչեւ հիմա չտեսնուած փոթորիկը Նոյեմբեր 29էն ի վեր կը շարունակուի։ Քաղաքը ցերեկ ատեն ահարկու պատնէշի մը տակ կը գտնուի կարծես, լեռներու բարձրութենէն վար իջած սեւ երկինքի մը տակ եւ կատաղութեամբ ամբողջովին փրփրած ծովուն դէմ։ Փոթորիկը զարհուրելիօրէն կը զոռայ մանաւանդ գիշերները։

Նաւահանգիստ գտնուած 30 հատ մարդատար շարժանաւեր, զոյգ կայմով 12 հատ առագաստանաւեր եւ 15 ձկնորսական նաւեր դէպի Տէրպէնտ քշուած եւ ժայռերուն զարնուելով կտոր կտոր եղած են։ Ծովեզերքի երկայնքը կը լողան մեծ քանակութեամբ նաւի խլեակներ, առեւտրական ապրանքներ եւ զանազան իրեր։ Խորտակուած նաւերէն ոմանք քարիւղով եւ ալիւրով բեռնաւորուած էին։

Նիւթական վնասէն զատ, մարդկային կարեւոր կորուստներ կան։ Մինչեւ հիմա 17 խեղդուածներ ճշդուած են, 150 հոգիէն ալ լուր չկայ։ Ըռմաք թաղը ամբողջութեամբ ալիքներու խուժումին ենթարկուած է եւ բազմաթիւ տուներ ջուրին տակ թաղուած, մէկ մասն ալ փլած ու քշուած են։ Նիւթական վնասը 300 հազար ոսկիէ աւելի կ'երեւայ։

Անտուն մնացած ժողովուրդը մզկիթները լեցուած է։ Ձմեռը իր բոլոր խստութեամբ եկած է արդէն եւ ձիւն կը տեղայ։ Այս վիճակին մէջ, կառավարութիւնը, թաղապետութիւնը, Ոսկեղ եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ աղէտեալները պատսպարելու գործին լծուած են։ Վիրաւորները հիւանդանոց տարուած են, անօթի ու մերկ մնացող բազմութեան համար հանգանակութիւն կը կատարուի։ Կարմիր Մահիկն ալ կեդրոնէն օժանդակութիւն ուզած է։

Փոթորիկը դեռ կը շարունակուի իր բոլոր սաստկութեամբ։ Քշուած նաւերուն մէջ մնացող բազմաթիւ անձերէն դեռ որ եւ է լուր չկայ։ Ամէն վայրկեան, ալիքները նաւերու նոր խլեակներ կը բերեն եւ քաղաքը ահ ու դողի մէջ է։ Ծովային փոխադրութեան բոլոր միջոցները ոչնչացած են։ Նաւահանգիստը գտնուած «Գարատէնիզ» շոգենաւը գիշերը դէպի Սինօպ մեկնեցաւ, եւ մնացած են միայն մէկ հատ ձկնորսանաւ, զոյգ կայմերով առագաստանաւ մը եւ «Եքթա» շոգենաւը։ Սամսոն – Սվազ գիծին կայարանէն մինչեւ ծովեզերք երկարող մասը անգործածելի վիճակի հասած է։ Դեռ վերջերս նորոգուած նաւամատոյցները ամբողջութեամբ աւերուած են։

Սեւ Ծովու միւս եզերքներն ալ աւելի կամ նուազ չափով այս աղէտին ենթակայ են։

⁂ Պոլսէն հասած նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ փոթորիկը վերսկսած է, անկարելի դարձնելով որ եւ է նաւարկութիւն։ Նեղուցներու վարչութիւնը դրօշ մը պարզած է «վտանգ» ազդանշանով, որպէսզի որ եւ է նաւ չմտնէ Սեւ Ծով։ Լուր չկայ բազմաթիւ նաւերէ եւ առագաստանաւերէ, կը կարծուի թէ կորսուած են։ Ամէն օր նոր նաւաբեկութեանց լուրեր կը հասնին։ Միայն Սամսոնի շրջանին մէջ անհետացած նաւաստիներու թիւը հարիւրը կ'անցնի։ Վաթսուն տարիէ ի վեր այսպիսի փոթորիկ չէր տեսնուած։ Նաւային բոլոր հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Վնասը հարիւր միլիոն փրանքը կ'անցնի։

«ԱՏԼԻԷ»Ի ՀՐԴԵՀԸ ՓՃԱՑՈՒՑ ԱՄԷՆ ԲԱՆ

Տասը միլիոն ոսկի վնաս

«Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ «Ատլիէ»ի հրդեհի մասին, որուն առաջին լուրը տուած էինք աջքի օր.—

Նախկին դատական պաշտօնատան հրկիզումը ազգային աղէտի մը ծանրութիւնն ունի։ Թուրքիոյ բոլոր դատական դիւանաթուղթերը, սկիզբէն մինչեւ 1923 թուականը, այս շէնքին մէջ ամփոփուած էին, եւ դժուար թէ որ եւ է բան փրկուած ըլլայ։ Այստեղ էին նաեւ Պոլսոյ գլխաւոր դատարանները, մայրաքաղաքին Էնկիւրի փոխադրութենէն առաջ։ Նիւթական կորուստը կը հաշուեն տասը միլիոն թրքական ոսկի (աւելի քան 1,500,000 ստերլին)։

Աննկարագրելի է պետութեան եւ անհատներու շփոթութիւնը։ Պահ մը վախցուեցաւ թէ հրդեհը պիտի տարածուի յարակից շէնքի մը վրայ ուր արդէն լափակուած են դատի սպասող բանտարկեալները, և 400 կալանաւորներ ձեռնակապերով եւ ոստիկան – զինուորներու հսկողութեամբ փոխադրուեցան կեդրոնական բանտը։ Պաշտօնեայ մը կորսուած է։ Պոլսոյ հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշա եւ ուրիշներ քիչ մնաց որ մեռնէին, երբ պատ մը փլաւ, թաղելով երկու ջրհաններ։ Այս առտու (4 դեկտ.) կախուիս, դատի դիմած պահանջատէրներ անապարանքով գացին դատն պարտատէրները եւ կարծելով թէ անոնց լուր չունին հրդեհէն, առաջարկեցին անհշան գումարներ վճարել իրենց պարտքին փոխարէն, որովհետեւ... դրամի պէտք ունին։ Բայց ոչ ոք խաբուեցաւ։

Հրդեհէն ոչնչացած շէնքը շինուած էր 70 տարի առաջ։ Նախապէս սահմանուած էր համալսարանի համար։ Սահմանադրութեան շրջանին ծառայեց իբրեւ առաջին խորհրդարան, իսկ երբ Ազգ. Մեծ Ժողովը Տոլմա Պաղչէ փոխադրուեցաւ, բոլոր դատարանները հոն ամփոփուեցան։

Ամերիկան սկսաւ խմել խելայեղ ցույցերով

Նիւ Եորքէն ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հասնին ոգելից ըմպելիներու արգելքին վերացման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ դեկտ. 5ին։ Ութահի նահանգը իբրեւ 36րդ քուէարկած ըլլալով նոր օրէնքը, պաշտօնապէս փակուեցաւ արգելքի շրջանը, 13 տարուան տեւողութենէ մը յետոյ։

Ամերիկեան թերթերը էջերով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն, այս առթիւ կատարուած խրախճանութեանց մասին։

Նիւ Եորքի մէջ, հացկերոյթի մը առթիւ որուն կը մասնակցէին բոլոր ընկերութիւնները, աղատագրուած Բագոսի խորհրդանշանը դրեր էին պատուոյ սեղանին վրայ,— գեղեցիկ աղջիկ մը՝ շամփանեայի վիթխարի շիշի մը մէջ։ Անհամար բեռնակառքեր խռնուած էին ճամբաներուն վրայ, ոգելից ըմպելի հասցնելու համար պանդոկներուն եւ ճաշարաններուն։ Գրեթէ բոլոր հասարակաց պարասրահներուն եւ քլէպներուն մէջ վերատեսուչները յորդորներ փակցուցած էին պատերը, որպէսզի ստանողները զգուշանան ծայրայեղութիւններէ։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼՈՒՒԷԼԻ ԲՆԲԳԷՆԸ
(ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ)

Աւելի ա՛յս անունով ծանօթ էր ողբացեալ ընկեր Մարկոս Տէր – Մանուէլեանը, որ ամերիկահայ գաղութի եւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան սկզբնական շրջանի յայտնի դէմքերից մէկն էր: Նա իր կեանքի մեծ մասը անցկացրեց Պոստոնին հարեւան Լոուէլ քաղաքում եւ ծանօթ էր աւելի « Լոուէլի Բարգէն » անունով: Գիտեմ այդպէս էր 1912–13 թուականներին, իմ Ամերիկա եղած ժամանակը:

Նիւթ չունեմ, դժբախտաբար, Բարգէնի կենսագրութիւնը տալու համար, բացի մի քանի գծերից, տեղեկութիւններից ու տպաւորութիւններից, որոնք անջնջելի կերպով մնացել են յիշողութեանս մէջ եւ որոնք Բարգէնին ներկայացնում են ամենաջերմ մթնոլորտի մէջ:

Երբ 1911ի վերջերը ես մեկնում էի Ամերիկա, Պոլսում, Ակնունին, Ամերիկայի կարեւոր ընկերների անունները թւելիս, ասաց.

— Կը տեսնես նաեւ Լոուէլի Բարգէնին:Նա մեր կազմակերպութեան մէջ չէ, բայց Դաշնակցականից աւելի դաշնակցական է:

Եւ, իրօք, առաջին իսկ հանդիպումը բաւական էր Բարգէնից ամենալաւ տպաւորութեամբ բաժանւելու համար. նա չափազանց ուշադիր ու մտերմիկ վերաբերում ցոյց տուեց: Գառնառը դուցէ եւ Ակնունիի յանձնարարականն էր. Ակնունիին Ամերիկայում սիրում էին ամէնքը:

Այնուհետեւ շատ առիթներ եղան հանդիպելու եւ, հանրային ասպարէզում, նաեւ գործակցելու Բարգէնի հետ:Պոստոն եկած ժամանակ նա յաճախ այցելում էր « Հայրենիք »ի խմբագրատունը, որի ջերմ բարեկամը մնաց մինչեւ մահ: Եւ հետզհետէ ինձ համար պարզւեց նրա մարդկային, բարոյական ու հանրային դէմքը:

Բարգէնը հին Ամերիկահայ էր եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ռահվիրաներից մէկը Ամերիկայում: Նա աշխատակցել է դաշնակցական առաջին գործիչներին՝ Ս.Շխեանին, Յ. Դաւթեանին, բայց, մանաւանդ, Յ. Իւսուֆեանին, որի անունը միշտ յիշում էր տաք ակնածանքով: Վառվռուն, առողջ երիտասարդ, հաւատաւոր յեղափոխական՝ Բարգէնը արտակարգ եռանդ ու ժրաջանութիւն յայտնաբերեց Ամերիկայի Դաշնակցութեան եւ « Հայրենիք »ի առաջին շրջանում: Մեր կուսակցութեան Ամերիկայի կազմակերպութիւնը շատ բանով է պարտական նրան: Եւ իր պատմութեան մէջ կ՚արձանագրէ Բարգէնի մատուցած ծառայութիւնները:

25–27 տարի առաջ, Ա. Վռամեանի հետ ունեցած ինչոր տարակարծութեան հետեւանքով, որի մանրամասնութիւնները ես չեմ յիշում — ե՛ւ այս պահուս կարեւոր էլ չեն — Բարգէնը մնաց Դաշնակցութիւնից դուրս: Մեր կուսակցութեան Ամերիկայի հատուածի պատմութեան մէջ այս դէպքը, անշուշտ, կը լուսաբանուի: Բարգէնը քաշւեց կազմակերպական գործերից, մի ժամանակ հեռացաւ նաեւ «Հայրենիք»ից, բայց սրտով ու հոգով միշտ Դաշնակցութեան ու Դաշնակցականների հետ էր. իր ապրումներով ու գործով երբեք չդաւաճանեց Դաշնակցութեան: Մինչեւ մահ մնաց հոգով ու սրտով դաշնակցական: Դաշնակցական սառած անդամատոմսը գրպանում: Անդամատոմսը նրա հոգում էր:

Այնուհետեւ Բարգէնը նւիրւեց մշակութային աշխատանքի: Ազգային մշակոյթի պաշտպանութիւնը հետաւոր Ամերիկայում նա համարում էր նոյնքան կարեւոր, որքան եւ աղատագրական – քաղաքական պայքարը: Եւ նոյն իսկ աւելի. « Ինչի՞ս պէտք է ազատութիւնը, եթէ մէջտեղը Հայ պիտի չմնայ », ասում էր նա: Հայապահպանութեան կարեւոր միջոց էր համարում Ամերիկայում Հայոց եկեղեցին. եկեղեցական–թեմական գործերին գործօն մասնակցութիւն էր ցոյց տալիս բացառապէս ազգապաշտպանութեան տեսակէտից: Այս ասպարէզում եւս նա յօտաւելի աշխատանք կատարեց:

Հանրապետութեան առեղծումը, ինչպէս, «Ազգ» թերթի չրջապատի բացառութեամբ, բոլոր Ամերիկահայերին՝ Բարգէնին էլ խանդավառեց ու յափշտակեց: Որքան ահաւոր էր Ապրիլեան Եղեռնը, այնքան յուսաբեր ու ոգեւորիչ՝ Մայիսեան Ազատութիւնը: Եւ,բնական է,նոյնքան դառն ու յուսահատեցնող եղաւ անկախութեան խորտակումը: Խորհրդայնացման եւ քէմալացման յաջորդող բոլոր սեւ տարիներին Բարգէնը հոգում մնաց հաւատարիմ Դաշնակցութեան գաղափարներին:

Եւ զարմանալի խորհուրդ կայ նրա կեանքի վերջին օրերի մէջ: Երբ Դաշնակցութեան շարքերում մնալն այլեւս շահաւոր ու ձեռնտու չէ անձնական փառքի կամ շահի ձգտող մարդկանց համար, երբ ամէն կողմից Դաշնակցութիւնը դարձել է նշաւակութեան և քարկոծման առարկայ, երբ բոլոր ճահիճները, բոլոր շնագայլերը, չարի եւ վատութեան բոլոր ուժերը ձեռք ձեռքի՝ ցեխ ու լուտանք են թափում Դաշնակցութեան գլխին, մահւանից մի քանի շաբաթ առաջ, Բարգէնը վերադարձաւ Դաշնակցութեան շարքերը՝ հրապարակաւ աղդարարելով իր վերադարձը: Կարծես ըզգում էր մահւան մօտենալը եւ շտապում վերադառնալ՝ մեռնելու համար Դաշնակցութեան ընտանիքի ծոցում, հարազատ մօր հովանաւորութեան տակ: Այդպէս վարւում են իրենց ծնողներին անկեղծ սիրով սիրող զաւակները, որոնց համար ծնողական յարկը նւիրական է ամէն բանից աւելի:

25 տարի առաջ երիտասարդ Բարգէնը հեռացաւ մեր շարքերից, 25 տարի մնաց մեզանից դուրս, բայց ապրեց միշտ մեզ հետ, մեր կողքին, մեր գաղափարներով ու նպատակներով. 25 տարի յետոյ վերադարձաւ մեզ՝ մօտ՝ վերջին շունչը մեր մէջ աւանդելու համար: Այսպէս է խակական Դաշնակցականը, եւ Բարգէնը իսկական դաշնակցական էր:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԽՄԲ.— « Հայրենիք »ն ալ խմբագրական մը նուիրած է ողբացեալ ընկերոջ, ուր կը շեշտէ.—

— « Կասկած չունինք թէ Մարկոս Տէր Մանուէլեանի անակնկալ մահը Լովէլի մէջ անկեղծ ցաւ պատճառած է բոլոր անոնց, որոնք ծանօթ էին իր կեանքին եւ գործունէութեան:

Հանգուցեալը « Հայրենիք » օրաթերթի սկզբնական շրջանի խմբագիրներէն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի կազմակերպութեան հիմնադիրներէն էր:Բարգէն ստորագրութեամբ երեւցած իր բազմաթիւ չնորհալի յօդուածները այս թերթին մէջ, ինչպէս նաեւ իր հրապարակային կուռ բանախօսութիւնները ու գրոյցները մոռցած չեն մեր այն բոլոր ընկերները ու հայրենակիցները, որոնք աւելի քան քառասունհինգ տարի առաջ Ամերիկայի այս ափը փոխադրուեցան եւ այս գաղութի եռուզեռին մասնակցեցան:

Դժբախտաբար, իր երիտասարդական քիչ մը տաք ու յախուռն խառնուածքին հետեւանքով Մարկոս Տէր Մանուէլեան բռնեց այնպիսի ընթացք մը,որ ստիպեց զինքը ամբողջ 25 տարի հեռու մնալ իր փայփայած կուսակցութենէն: Սակայն, ի պատիւ իրեն պէտք է ըսել, որ այդ տարիներուն իսկ մեր հանգուցեալ ընկերը հոգիով եղաւ Դաշնակցութեան հետ եւ ապրեցաւ իբրեւ լաւ Հայ, իբրեւ օրինակելի հայր, իբրեւ հայրենասէր հանրային գործիչ, միշտ պատրաստ իր լուման ընելու իր ազգին համար:

Եւ կարծես իր մօտալուտ մահուան կանխազգացումն ունենալով՝ Մարկոս Տէր Մանուէլեան քանի մը ամիս առաջ վերադարձաւ իր մայր կուսակցութեան գիրկը այնպիսի յուզիչ ջերմեռանդութեամբ եւ խանդավառ հաւատքով, որ երիտասարդներուն միայն յատուկ է: Կը թուէր թէ ամբողջ քառասունհինգ տարի մեր տարաբախտ ընկերը իր հոգիին խորքը չարաչար տառապած էր իր սիրած կուսակցութենէն, իր սիրած գործէն հեռու մնալուն համար, եւ այժմ, երբ վերջապէս ետ կը դառնար՝ այնքան հանգիստ, այնքան երջանիկ կը զգար ինքզինքը, որ կարծես յանկարծ ազատած էր իր սիրտը խոցոտող խորունկ ցաւէն:

Մարկոս Տէր Մանուէլեանի վերադարձը դէպի Դաշնակցութիւնը մեծապէս նշանակալից էր ոչ միայն անոր անձնական հոգեբանութեան տեսակէտով, այլ եւ մեր ամբողջ գաղութի ղանգուածային հոգեբանութեան մէջ կատարուած բեկումին պատճառով Բնդարձակ յօդուածի մէջ, որ հրապարակային խոստովանութեան մը բնոյթ ունէր, մեր հանգուցեալ ընկերը իր հին Բարգէն կեղծանունով տուէ դեռ քանի մը շաբաթ առաջ յուզիչ բացատրութիւններ տըւաւ վերջին ամիսներու ընթացքին ունեցած իր գեղեցիկ ապրումներու եւ հայրենաշունչ մտքերու մասին:

Աւաղ, իր վերադարձը բացատրող այնքա՜ն հրահանգիչ այդ գրութիւնը եղաւ իր կարապի երգը եւ միեւնոյն ատեն իր հոգեւոր կտակը բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն ներքին պատճառներով տակաւին հեռու կը մնան ազատատենչ հայութեան մարտական կազմակերպութենէն:

Ցանձին Մարկոս Տէր Մանուէլեանի, մեր կազմակերպութիւնը կը կորսնցնէ վաստակաւոր եւ կարող ընկեր մը, որ իր երիտասարդ օրերու արդիւնաւոր գործունէութեամբ պատուաւոր տեղ մը կը բռնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի պատմութեան մէջ: Ցանձին Մարկոս Տէր Մանուէլեանի ամերիկահայ գաղութը կը կորսնցնէ ազնիւ եւ նահապետական խմաստով պարկեշտ անդամ մը, անկեղծ հայրենասէր մը, հանրային լաւ գործիչ մը եւ օրինակելի Հայ մը, որուն թողուցած բացը դժուար պիտի ըլլայ լեցնել շուտով:

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ՏԻՊԱՐՆԵՐ
— 2–2 —

« Յառաջ »ին կը տեղեկանամ թէ Ապտիւլ Խալիք,Թուրքիոյ նմտական գործավար, տարիճանի բարձրացում կը ստանայ: Այս առթիւ մաքիս մէջ տիրօրէն կ՚արթննան մրափող յիշատակներ: Այս սոյն հրէշն է որ ճանչցայ Մեծ Պատերազմի միջոցին:

Իսկապէս այդ շրջանին լսած էինք թէ Ապտիւլ Խալիք պէյ, արեան մէջ խեղդելէ յետոյ Բաղէշի եւ շրջանի հարիւր հազարաւոր հայ մանուկներ ու կիներ, եկած էր Պոլիս ողջագուրւելու համար հրէշապետ Թալէաթի և Էնվէրի հետ, եւ ստանալու համար պաշտօնի բարձրացում:Ան կարգուած էր Հալէպի վալի:

Մարաշի մէջ ու՝ Թրքլագեան Յակոբ էֆէնտի, (ողբացեալ զոհ նոյն քաղաքին Ֆրանսացիներու կողմէ աւանկնկալ պարպումին—1920) խնդրեց ինծմէ որ երթանք միասին տեսակցինք Ապտիւլ Խալիք պէյին հետ: Գացինք Պազը Ալի, Մեծ Եպարքոսին պաշտօնատունը, ուր վալիին բարեկամներէն մէկը ըսաւ մեզ.— « Ապտիւլ Խալիք պէյ հիմա հոս էր, քիչ առաջ դուրս ելաւ.եթէ Սկիւտար գացող շոգենաւին մէջ մտնէք, հոն կը գտնէք զինք, անպատճառ»:

Իսկապէս շոգենաւին մէջ գտանք տխրահռչակ կուսակալը: Սովորական խօսքերէ վերջ, ակնարկելով հայկական ջարդերուն, ըսի. « Պէյ էֆէնտի հազրէթլէրի, անշուշտ կառավարութիւնը իր ծրագիրը ունի. սակայն յանցապարտներուն քով կան նաեւ բազմաթիւ անմեղներ: Զոր ծառին քով կանաչն ալ միասին կ՚այրի »:

Ապտիւլ Խալիք պատասխանեց պաղ եւ անյողդողդ չնականութեամբ.

— « Կանաչին քով չորն ալ կ՚այրի»:

Այս՝ տիպարն է վաւ Թուրքին :Ջէմալ պէյ օրինակ մը զբարիէն: Ջէմալ պէյ, մեծ պատերազմի շրջանին վալին էր Գոնիայի,ուր իսկապէս բաւական օգտակար հանդիսացաւ, մեղմելով տեղահանութիւնը:

Զինադադարէն վերջ և Ֆրանսական գրաւման տակ, վալի անուանուեցաւ Ատանայի: Այս պաշտօնին որոշման մէջ Հայերն ու Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանն ալ դեր ունեցան:

Ջէլալ պէյ երբ Ատանա հասաւ,Կիլիկիոյ Ֆրանսական վարչապետ ընդհանուր Պրէմօն (այժմ զօրավար) բարի գալուստ մաղթեց իրեն եւ շնորհաւորեց զինք այն ազնիւ ընթացքին համար զոր ունեցաւ Գոնիայի մէջ՝ Հայոց հանդէպ:

Ի՞նչ կ՚ուզէք որ պատասխանէ Ջէլալ պէյ.

— « Այն ատեն այնպիսի դիրք մը բռնեցի, որովհետեւ հանգստեան կոչուելու մօտ, այլ եւս որ եւ է ակնկալութիւն չունէի ասպարէզիս մէջ»:

Մնաց որ, Կիլիկիոյ մէջ երեւան եկաւ իբրեւ թթու քէմալական և շատ քուութեանց ու խռովութեանց պատճառ դարձաւ, այն աստիճան որ Ֆրանսական իշխանութիւնները հարկադրուեցան վտարել Կիլիկիայէն:

Ցետոյ Կ. Պոլսոյ մէջ հանրակառքի մը նստարանին վրայ հանդիպեցայ Ջէլալ պէյին եւ հարցուցի.— « Ի՞նչ լուր Ատանայէն »: Ան խռոված շեշտերով խօսել վերջ, աւելցուց.

— « Ատանայի մէջ որ եւ է աշխատութիւն կարելի չէ, որովհետեւ հոն ղրկած են գնդապետ Պրէմօն անունով մարդ մը, որ Հայերուն յայտնի բարեկամն է. Հայոց պատմութիւնը գրած է, էֆէնտիմ »:

✕

Այսօրուան Թուրքիան կառավարողները գործեալ Ապտիւլ Խալիքներ եւ Ջէլալներ են: Նախկին Իթթիհատ Թէրաքքըի մարդիկը հոգիով նոյն, այլ միայն պիտակը օրուան կարգախօսին յարմարցուցած՝ կը ստատարկեն Մ.Քէմալին, միեւնոյն եռանդով ու թափով, որովհետեւ հոգեբանութիւնը կը մնայ նոյնը:

Եւ ըսել թէ կան բազմաթիւ երանելի Եւրոպացիներ եւ Ամերիկացիներ, նոյն իսկ աւելի երանելի Հայեր որոնք կամաւոր միամտութեամբ մը կը հաւատան թէ մարդ կարող է փոխել իր գլուխը, փոխելով գլխարկը:

Ապացո՞յց կ՚ուզէք. պէտք չունինք հեռուները երթալու եւ արշաւելու դէպի Գոնիա կամ Պրուսա: Մի քանի օր առաջ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի Թղթակցութիւն մը Անիէէն:

Հոկի սարքած հանդէսին մէջ, երկու Թուրք ուսանողներ գինովութեան ազդեցութեամբ՝ դուրս նետած են իրենց իսկական գոյնը,Թուրքը թէ պատեանի մը պէս պատռելով իրենց գիւրաբեկ դիմակը, եւ արտասանելով յատկանշական բառեր: (Լատինական տառեր կ՚ըսէ. «Ճշմարտութիւնը գինիին մէջն»):

Կեավո՞ւր...Հմայիչ եւ սիրելի բացատրութիւն Թուրքին համար. մոգական բառ զոր ամէն օր կը գործածեն, վստահ եմ, ոչ միայն հին կոչուած Թուրքերը,այլ նոյն իսկ Մ. Քէմալ եւ իր գործակիցները, ոչ միայն Հայուն եւ Յոյնին հասցէին,այլ եւ մանաւանդ Եւրոպացիին եւ Ամերիկացիին հանդէպ:

Պէտք է հաւատալ այս իրողութեան, որովհետեւ ինչպէս կ՚ըսէ Կէօթէ, հարկ չկայ ամբողջ երկրագունդը այցելելու՝ տեսնելու համար թէ ամենուրեք երկինք կայ: Ցիչեալ բառը կը գործածեն Թուրքեր, որոնք երիտասարդ են, ուսանող եւ կ՚ապրին ոչ թէ Գոնիայի, այլ Փարիզի մէջ:

Ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը հագուստ չի նմանիր:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԳՆՂԱՐՈՒԽՍՏ

Մարսիլիոյ հայկական համերգի մասին

Le Radical կը գրէ 22 հոկտեմբերի թիւով —

Այն բազմաթիւ Հայերուն, որոնք ներկայ էին Սալ Փրատի մէջ, եկեր միացեր էին բազմաթիւ ունկնդիրներ (օտարական), ուզելով իրենց համակրանքը յայտնել կարեւոր գաղութի մը արուեստագէտ ներկայացուցիչներուն: Այդ գաղութը արդէն հետզհետէ կ՚արժանանայ մեր գնահատութեան,շնորհիւ իր երախտագիտական զգացումներուն, աշխատանքին եւ կարգապահութեան:

Հանդէսին կարեւոր մէջ նպատակն է գթութիւնը,— հաճելի առիթ մը Մարսիլիոյ երգչախումբին համար համերգ մը տալու:

Նախապէս մեզի շատ նպաստաւոր կերպով խօսած էին այս երգիչներուն արժանիքներուն մասին,— կատարելապէս արուեստանուէր, անոնք յառաջ ոգիով մը իրենց [illegible] հեռուներէն՝ երբ կը վերջանայ [illegible] հանապազօրեայ աշխատանքը, [illegible] ուշ ատեն՝ երթալու համար [illegible] փակարաններէն,որոնք ընդհանրապէս հեռու են քաղաքին կեդրոնէն:

Առաջուընէ գիտէինք այն արագ [illegible] անակնկալ յաջողութիւնները,զոր [illegible] ստանար իր կարգապահ եւ [illegible] բռնատար աշխերոմներին Պ. Վար[illegible] Սարգսեան, այս անպարտասելի [illegible] բավարը, որ Գրիւգէլէն իր գրա[illegible] նները ձգած՝ արձակուրդի կո[illegible] այցաեղ, Մարսէյլ, հայրենակից[illegible] ւեստագէտներու խումբի մը մէջ [illegible] խառնելու, եւ շնորհեւ իր մեծ [illegible] ղանդին, ջերմ վստահութեան եւ [illegible] ատանքին՝ մէջտեղ կը բերէ այն [illegible] շալի յաջողութիւնները, որոնք [illegible] այնքան անակնկալ բերին, [illegible] հմայեցին:

Հայ երգչախումբը ունի շատ [illegible] հելի սոփրանոներ, քառաձայ[illegible] միատարր ալթօներու խումբ մը [illegible] զալով արական ձայներուն՝ կը [illegible] ւէր ունենալ քանի մը պասօ, [illegible] աւելի ընտիր, անատարհս [illegible] բակէռութիւն մը ստեղծելու [illegible]

Թորոնեկ արուեստով մը մեզի [illegible] ւեցաւ շարք մը ժողովրդական [illegible] բու, բազմազան, խէլաղրական [illegible] երգեր կրօնական, հերոսական [illegible] թիք, գեղջկական:

Աւելցնենք որ ամբողջութեան [illegible] տարեւութիւնը, երգիչներու [illegible] դաշնակուած վչայնութիւնը [illegible] սանական ճշգրտութիւնը, զարկի [illegible] ճշգութիւնը,ձայնադրոյմներու [illegible] նութիւնը ստեղծեցին մէկը այն [illegible] տարեալ երգչախումբերէն բոլոր [illegible] ւագոյններուն մէջ,զորս մեզի [illegible] ցաւ ծափահարել:

Սքանչելի ջութակահար մը [illegible] րէֆեան, (որ երբեմն իբրեւ [illegible] թենոր կը մասնակցէր իր հայ[illegible] կիցներու խումբին), [illegible] արտասայաչնց Վիլիալիէն կառ[illegible]

Ֆրանսական թերթը թղթ[illegible] յետոյ կը խօսի երեկոյթի [illegible] տար արուեստագէտներու մասի[illegible] կը վերջացնէ հետեւեալ տողեր[illegible]

« Վերջապէս հրաշալի երեկոյթ[illegible] եղաւ, որուն համար երջանիկ [illegible] չուշտ տիկին Մորենոն, Հայ [illegible] խումբին անձնուէր նախագահո[illegible] երեկոյթ մը, որ պատիւ կը [illegible] կազմակերպիչներուն:

Le Petit Provençal եւս հետեւ[illegible] տողերը կը նուիրէ նոյն երեկոյ[illegible] (20 Նոյ.) —

Մարսիլիոյ Հայ երգչախումբ[illegible] Փրատի մէջ տուաւ ձայնական [illegible] գործիական համերգ մը: [illegible] վարէր Պ.Վարդան Սարգսեան, [illegible] նը Գրիւգէլի Արմենիա երգչ[illegible] բին:

Երգչախումբը, իր առաջին [illegible] գով, տիրապետեց սրահին [illegible] երաժշտութեան մեկնաբանո[illegible] նուշ ներդաշնակութեան, երաժ[illegible] թիւն մը որ երազել կուտայ: [illegible] գերուն մէջ կը բացախէ [illegible] ռաջայք մը, որ կը թափանցէ [illegible] չեւ հոգիներուն խորը,—երգեր [illegible] ղուխտի, երգեր սիրոյ, երգեր [illegible] կական, երինային պայծառու[illegible] մը ռանկեղծուած, յուզիչ երգեր [illegible] մօրօր:

Հայաստա՜ն, երկիր դրախ[illegible] վայր..

Մարսիլիոյ երգչախումբը [illegible] երկու ժամ մեզ փոխադրեց [illegible] « դրախտավայրը »: Առանց [illegible]

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (7)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Որով, Գարա Քէմալ պէյ, Պէհաէտտին Շաքիր պէյի հեռագրեց՝ անոր վերջին որոշումը իմանալու համար.—

« Երէկ գիշեր Հիլմի պէյի հետ եւս խորհրդակցութեան մէջ մտանք: Այսօր պիտի մեկնի Կէօյնիւքէն եւ Կարին պիտի գայ: Հետեւաբար, կարելի պիտի ըլլայ ուրբաթ օր Բաբերդի մէջ իրարու հանդիպիլ: Կը սպասեմ ձեր հրամանին՝ ըստ այնմ շարժելու համար »:

Այդ միջոցին Պոլսոյ « Թէշքիլաթ »ի նախագահ Միւթիւշմանիւալիսի ստացուած էր հրաման մը, որով կը պահանջուէր որ Քէմալ,Րիզա, Հիլմի եւ Պէհաէտտին Շաքիր պէյերը ժողով գումարեն եւ արեւելեան շրջանին մէջ Ռուսիոյ դէմ կատարուելիք շարժումներու մասին կատարեալ համաձայնութիւն մը ստեղծեն: Պէհաէտտին Շաքիր պէյէն ստացուեցաւ վերջնական հաւանութիւն մը, ու Քէմալ եւ Րիզա պէյերը, ինքնաշարժ մը նստելով Տրապիզոնէն Բաբերդ մեկնեցան: Միեւնոյն ատեն, Պէհա պէյը եւ Հիլմի պէյը Կարինէն Բաբերդ կը մեկնէին:

Քէմալ ու Րիզա պէյերը, ճամբան՝ ինքնաշարժի մեծ փորձանքներ անցընելէ վերջ, որոշեալ օրը Բաբերդ հասած ու Պէհա եւ Հիլմի պէյերուն հետ շփում ունեցած էին: Բաբերդի մէջ կատարուած քանի մը օրերու այդ խորհրդակցութեան ընթացքին, պատրաստուած էր ուղեգիծ մը, որով կը ճշդուէր երկու կողմերուն յառաջիկային ունենալիք գործունէութիւնը:

Համաձայն այդ ուղեգծին, « Թէշքիլաթ »ը պիտի գործէր « Կովկասի Յեղափոխական Միութիւն » անուան տակ: Արեւելեան ճակատը կը բաժնուէր երկու մասի, որոնց մէկն Կարինէն, իսկ միւսը — յառաջիկային սահմանաձևոթ վայր մը փոխադրելու պայմանաւ — առ այժմ Տրապիզոնէն պիտի ղեկավարուէր: Վայրերու հեռաւորութիւնը նկատի ունենալով, երկու բաժինները ալ իրաւասու էին Պոլսոյ հետ հաղորդակցելու: Կարնոյ ճիւղը պիտի վարէին Պէհաէտտին Շաքիր, Հիլմի եւ Կարնոյ կուսակալ Թահսին պէյերը: Հարկ էր չափազանց գաղտնի պահել պատրաստուած ուղեգիծը: Զայն տպեցին Տրապիզոնի մէջ եւ շահակից անձերու ինչպէս եւ « Թէշքիլաթ »ի մասնաճիւղերուն բաժնեցին:

Բոլոր այս պատրաստութիւնները լաւ ըլլալով հանդերձ, տեսականէն գործնականին անցնելու համար,հարկ եղած միջոցները դեռ կը պակսէին: Ուղեգիծը գաղտնօրէն Տրապիզոնի մէջ տպելէ վերջ, Ռուսիոյ մէջ բնակող եւ մեզի օգնելիք տարրերու վարիչները Տրապիզոն եւ Կարին պիտի կանչուէին, անոնց հետ պիտի խորհրդակցէին եւ այդ հրահանգները անոնց պիտի տրուէին որպէսզի բաշխեն Ռուսիոյ մէջ: Այս վարիչները պիտի չարժէին ուղեգծին համաձայն, եւ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն պիտի սարքէին, յարձակում պիտի գործէին, խռովութիւն պիտի ստեղծէին, պաշտպանութիւն պիտի կազմակերպէին, ռազմանիւթ պիտի հայթայթէին եւ զինուորական մթերանոցները օդը պիտի հանէին՝ անհրաժեշտ կազմակերպութիւնները կատարելով:

Կովկասի յեղափոխական ընկերութեան կեդրոնը պիտի ըլլար Տրապիզոնը, բայց դեռ ճշդուած չէր թէ ո՛վ պիտի ըլլար ընդհ. կեդրոնին նախագահը: Րիզա պէյ հազարապետութենէ հանգստեան կոչուած սպայ մը ըլլալով, պատերազմը ծագման պարագային հարաւ. արեւմ. Կովկասի ճակատին, սահմանային վայրերուն, շրջանի ոստիկան զօրքի հրամանատար պիտի կարգուէր եւ հարկադրաբար պիտի առնուէր « Թէշքիլաթ »ի մէջ, բայց, մեզմ ու եւ անշարժ մարդ մը ըլլալուն, չէր կարծուեր որ « Թէշքիլաթ »ը պիտի կարենար վարել պէտք եղածին պէս: Այս մասին չէին կրցած համաձայնիլ Գարա Քէմալ պէյն ու Րիզա պէյը Այս անհամաձայնութիւնը հետեւանք էր թերեւս այն իրողութեան որ, ինչպէս նախապէս ըսինք, Րիզա պէյ Իթթիհատ Թէրաքքըի զինուորական դասէն եւ հետեւաբար ինքզինք փաշայի մարդոցմէն էր:

Միւս կողմէ, անհրաժեշտ էր որ Գարա Քէմալ պէյ Պոլիս վերադառնար ու կարգ մը պատրաստութիւններ տեսնէր՝ որպէսզի Կովկասի յեղափ. ընկերութիւնը գործի անցնի: Քէմալ պէյ այլեւս երկար ատեն Տրապիզոն մնալ չէր ուզեր: Ու այն կարծիքին էր թէ առանց մեծ գործի մը վերջնական ձեւ պէտք չէ տալ՝ առանց հաւանելու Պոլսոյ կառավարութեան հետ: Տրապիզոն գալէն վերջ իր լսածներն ու տեսածները, ինչպէս նաեւ ընկերներու հետ ունեցած խորհրդակցութիւնները կ՚ուզէր հաղորդել Պոլսոյ «Թէշքիլաթ»ի կեդրոնին եւ այդ բոլորին տալ վերջնական ձեւ մը: Ասկէ զատ, Կովկասի յեղ. ընկերութիւնը գործի ձեռնարկելու համար կը կարօտէր դրամի, զէնքի, անօթնդի եւ զգեստի: Առինք միութեան ամենակենսական պէտքերը ըլլալով հանդերձ, դեռ ճշդուած չէր թէ ո՛ւրկէ եւ ինչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել զանոնք: Ահա թէ այս խնդիրները լուծելու եւ թէ կարգ մը տարրերու տրամադրման համար միջնորդելու մտքով, Գարա Քէմալ պէյ, իր հետն առնելով պատուիրակներուն հետ Տրապիզոն եկած Մէհմատ պէյը, Պոլիս վերադարձաւ՝ տալու վերջնական ձեւ մը տալու Կովկասի կազմակերպութեան, երբ տացաւ շուտով վերադառնալ: Րիզա պէյ, որ Գարա Քէմալի հետ [illegible] կցուած չէր, Տրապիզոն գալէն [illegible] վեր բաւական գործեր պատրաստ[illegible] յաջողած էր եւ անոնց մասին [illegible] գրուած՝ Տոքթ. Պ. Շաքիրի եւ [illegible] պէյին հետեւեալը գրած էր 16 [illegible] տոս 1914 թուականով.—

1.— Հազիւ Տրապիզոն հաս[illegible] Գաթում ղրկեցի սպայ մը, որպէս[illegible] Վրաստանի «չէթէ»ներուն հետ [illegible] հաստատուի եւ Ռուսիոյ կացութի[illegible] ու զինուորական շարժումները [illegible] կնանք: Անշուշտ, այս սպան [illegible] է վրացերէնի ու կեղծ անցագիր [illegible] Իր հետ կայ նաեւ կին մը: Այս [illegible] ամուսինն է վրացական կոմիտէ[illegible] րուն մէկ ճիւղը կազմող ու [illegible] մեզի ենթակայ հինգ յեղափոխական[illegible] ներէն մէկուն: Բայց, դժբախտաբար [illegible] ցանկալի չափով գործունէութիւն [illegible] չկրցան ունենալ: Որովհետեւ յեղա[illegible] փոխական վարիչներուն գրեթէ [illegible] ալ հաւաքուած՝ ներսերը [illegible] են. իսկ Գաթում գտնուողներն ալ [illegible] ջապատուած ըլլալով, որեւէ մէկուն հետ չեն կարող տեսնուիլ

(Շար.)

պահութեան շնորհաւորենք Գ. Սարգսեանը, երգչախումբի տաղանդաւոր ղեկավարը, որ գիտէ ստեղծել ղեկավարել մը, որ գիտէ ստեղծել գեղարուեստական բազմաթիւ, շնորհաւորենք նաեւ ձայնեղանդներ, շնորհաւորենք զինք վարպետութեան համար, որով այն վարպետութեան համար, որով կը ղեկավարեց երգչախումբը, որուն կը պակսէր միայն աւելի ուժեղ տարր պակսէր միայն աւելի ուժեղ տարր մը թենորի։ Կիներու ձայները անթերի էին »։

Ուրիշ յետոյ երեկոյթին մասնակցող օտար արուեստագէտներուն մասին, քանի մը տող կը նուիրէ հայ երիտասարդ ջութակահարին.—

Գեղեցիկ եւ առոյգ յաջողութիւն մը ունեցաւ նաեւ Ջէօրէջեան, ջութակի այս վիրթիւոզը, որ ծափահարութեան արժանացաւ

Հրաշալի էր երեկոյթը, որ անցաւ ներկայութեան խուռն բազմութեան մը։ Հանդէսին կազմակերպութիւնն ու գտած յաջողութիւնը աւելի եւս համակրելի կը դարձնեն Մարսիլիոյ հայ գաղութը։ Այս հին ժողովուրդը, որ այնքան դժբախտ պատմութիւն մը ունեցաւ, արժանի է մեր սիրոյն, ինչպէս ինք կը բերէ իր սէրը մեզի։

Նոյն հանդէսին մասին, այս անգամ Le Petit Marseillais օրաթերթն է (20 Նոյ.), որ կը գրէ.—

Մարսիլիոյ Հայ երգչախումբը երբ, վերջերս, իր առաջին համերգը տուաւ, ազգային երգերը մեծ յաջողութիւն գտան։ Այդ առաջին փորձը խրախուսիչ ըլլալով, երգչախումբը կազմակերպեց երկրորդ համերգ մը, որ շատ գեղեցիկ անցաւ։ Ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը, Գ. Վարդան Սարգսեան մեզի առիթ տուաւ ծափահարելու իր երգչախումբը, որ կազմուած է ընտիր տարրերէ, օժտուած՝ վճիտ եւ հաճելի ձայներով, որոնք կը յիշեցնէին, պատրանքը տալու աստիճան, Դոնի նշանաւոր խաղախները, իրենց անսամպլի եւ ձայներանգներու նոյն խնամքովը։

Երգերը, որ հրաշալի արուեստով մը դաշնաւորուած էին, մեծ յաջողութիւն գտան։

Եւ ահա Soleil երեկոյեան օրաթերթը (20 Նոյ.), իր կարգին, կը գրէ.—

Մարսիլիոյ հայ երկսեռ երգչախումբը, Սալ Փրատի մէջ, տուաւ յիշատակելի երգահանդէս մը, որ նուիրուած էր հայ ժողովրդական երգերու, հաւաքուած եւ գեղեցկօրէն դաշնաւորուած Կոմիտաս վարդապետի կողմէ։

Այս երգերը, որ քաղուած են Հայոց հարուստ փոլքլորէն, կ'արտայայտեն ժողովրդային ներշնչման ամբողջ շնորհն ու ինքնաբխութիւնը։ Երգչախումբը, որ կը գտնուէր Գ. Վարդան Սարգսեանի վարժ ղեկավարութեան տակ, զանոնք երգեց մեծ ներդաշնակութեամբ։

Մեծ զգացումով տրուեցան նաեւ մեներգները (օրիորդներ Սիմոնեան, Անմեան, տիկին Մուշեան, Գ. Համբարձումեան)։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Ծանօթ արուեստագէտ Բագրատունի Gaumont - Franco - Film - Aubert-ի կողմէ հրաւիրուած է նեւ՝ստանձնելու համար Սուլթանի Սուլթանի դերը «Փուպուլ Փըրմիէ» խաղին մէջ, փորձ Միլթոնի կողքին եւ Լէոն Մաթոյի ղեկավարութիւնով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ ժողովուրդը կը սիրէ երգը

Խորհ. Հայաստանի մէջ յօդուածագիր մը կը խօսի երաժշտական կրթութեան մասին։ Եւ այս առթիւ կը յիշատակէ իրողութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ հայ ժողովուրդը որքա՜ն կը սիրէ երգն ու երաժշտութիւնը։

Հայաստանի մէջ, ներկայիս, զանազան շրջաններ օժտուած են հեռասփիւռներով (ռատիօ), որոնց կողքին կազմակերպուած են երգչախումբեր ու նուագախումբեր, տեղւոյն երիտասարդ աշխատաւորներէն։ Դժբախտաբար կը պակսին երաժշտական գործիքները։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ դուք չէք կրնար գտնել պահանջուած երաժշտական գործիքը,—ահա թէ ինչո՛ւ յաճախ քառը փոխարինուած է մանտոլինով, քէմէնչէն՝ ջութակով։ Դեռ աւելի հետաքրքրական,— Իջեւանի երիտասարդներէն, Արտեմ Մերջանեան, ինքնաշխատութեամբ երաժշտութիւն կը սորվի եւ յետոյ ինքնահնար գործիք մը կը շինէ ու կը նուագէ։

Հեռասփիւռներու կողքին կազմուած երգչախումբերն ու նուագախումբերը, դժբախտաբար չունենալով պատրաստուած վարիչ, նոր եղանակները եւ երգերը կը սորվին լսողութեամբ, յաճախ հեռասփիւռին օժանդակութեամբ։ Այնպէս որ երգերն ու եղանակները կամ կ'աղաւաղուին, կամ հին երգերով կը գոհանան։

Անհրաժեշտ է երաժիշտներ հասցնել շրջաններուն, տալ երաժշտական գրականութիւն ... շրջաններին վրայ չկայ ժողովրդական երգարան մը, որ սորվեցնէ աշխատանքի եւ յեղափոխութեան երգեր։ Պետական հրատարակչականը ունի միայն մէկ երգարան, որ թէ հին է եւ թէ սպառած։ Պէտք է հրատարակել նոր երգարան մը։ Եւ վերջապէս շրջանները զրկել երաժշտական գործիքներ։ Զարգացնել ժողովուրդին երաժշտական կրթութեամբ։ Որովհետեւ հայ ժողովուրդը կը սիրէ երգը եւ երաժշտութիւնը։

ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼ ԿԸ ՍՈՐՎԵՑՆԵՆ

Հայաստանի բնակչութեան անխտիր գրել - կարդալ սորվեցնելու նպատակով, պայքար - աշխատանքը կը շարունակուի նոյն թափով։

Բարխուդարեանի մէկ յօդուածին համաձայն, 1928էն առաջ գրել-կարդալ կը սորվէին 17,000 հոգի։ 1928—1929 տարեշրջանին՝ 32,000 հոգի։ 1929—1930ին՝ 60,000 հոգի։ 1931 — 1931ին՝ 90,500 հոգի։ 1931—1932ին՝ 185,000 հոգի։ 1932—1933ին՝ 105,500 հոգի։ Յառաջիկայ տարեշրջանին կը մնայ գրել-կարդալ սորվեցնել 130,000 հոգիի։

Մարզական կեանք

Նոյ. 12ին եւ 13ին, Երեւանի մէջ հեծանիւային կարեւոր մրցումներ կատարուեցան «Տուլա» ռուսական խումբին եւ Երեւանի խումբին միջեւ։

«Տուլա» առաջնակարգ խումբն է ամբողջ Ռուսիոյ մէջ եւ կոչուած է հեծանիւային ախոյեանութեան մրցանիշը։ Մասնաւորաբար անոր կ'անդամակցի Սոլովիով, որ 15 տարուան փորձառութիւն ունի եւ մինչեւ հիմա ոչ ոքի զիջած է առաջնութիւնը։

Խուռն բազմութիւն մը եկած էր մարզադաշտ, տեսնելու համար նշանաւոր խումբին խաղը։ Դատական կազմին նախագահն էր Աւակով, իսկ անդամներէն երկուքը միայն Հայ։

Նոյ. 12ի մրցումը.— Նախ տեղի ունեցաւ հեծանիւով 200 մեթր վազքի մրցումը։ Այդ հեռաւորութիւնը կտրեցին.— Սոլովիով՝ 13,9 երկվայրկեանէն, Մանուկեան՝ 14,3, Յովհաննէսեան եւ Սմբատեան՝ 14,8, Մանուկով եւ Գուպով՝ 14,5, Գաբրիէլեան՝ 15, Գալուստեան՝ 16,3 երկվայրկեանէն։

Այս ձեւով, անհատաբար առաջին հանդիսացաւ Սոլովիով, իսկ երկու կողմերէն երեք լաւագոյններու թուանշաններու գումարները.— Տուլան՝ 43,7 երկվայրկեան, Երեւան՝ 44,3 երկվայրկեան։ Այսինքն խմբական հաշուով ալ Տուլան շահեցաւ։

Յետոյ տեղի ունեցաւ մէկ քիլոմեթրի վազքը, երեք սէրիով։ Լաւագոյն ժիշերով հանդէս եկան Սոլովիով ու Գուպով (Տուլայէն) եւ Յովհաննէսեան ու Սմբատեան (Երեւան), որոնք իրաւունք շահեցան մասնակցելու վերջնական մրցումներուն։

Եօթնուկէս քիլոմեթր վազքի խմբային մրցումին մէջ ալ շահեցաւ Տուլան։ Սոլովիով բացառիկ ճարպիկութիւն ցոյց տուաւ առաջին օրուան մրցումներուն մէջ եւ շատ ծափահարուեցաւ։

Նոյեմբեր 13ին շարունակուեցան մրցումները։ Երկու խումբերն ալ շատ ոգեւորուած էին, որովհետեւ այդ օրը բախտորոշ եղոյթներ պիտի ունենային։ Մասնաւորաբար ոգեւոր էին Երեւանցիները, որոնք պարտուեցան առաջին օրը։

Նախ սկսաւ մէկ քիլոմեթրի վազքը, որուն մէջ առաջին հանդիսացաւ Գալուստեան, այդ միջոցը կտրելով մէկ վայրկեան 36 երկվայրկեանէն։ Բայց խմբական տեսակէտով առաջին եղաւ Տուլա խումբը։

Ասոր յաջորդեց վերջնական մրցումը, դարձեալ մէկ քիլոմեթր։ Նորէն շահեցաւ Տուլան։

Յետոյ սկսաւ 10 քիլոմեթր սպրինթը, որուն մասնակցեցան երեք զոյգեր.— Գուպովը՝ Յովհաննիսեանի հետ, Մանուխովը՝ Սմբատեանի, Սոլովիովը՝ Քոչարեանի հետ։

Հասարակութիւնը անհամբեր կը սպասէր արդիւնքին։ Առաջին անգամ դաշտ ելան Գուպով - Յովհաննիսեան զոյգը։ Առաջին քանի մը շրջապտոյտները յաջող ընթացան, եւ կը թուէր թէ երկուքէն ոչ մէկը միւսին պիտի զիջի։ Բայց 17 եւ 18րդ շրջաններուն, Գուպովի թափը կը թուլնայ եւ չկարենալով շարունակել, խաղէն դուրս կ'ելլէ եւ դաշտը կը թողու Յովհաննիսեանին, որ առանձինն տասը քիլոմեթրը կը կտրէ 14 վայրկեան 8 երկվայրկեանէն

Ահա երկրորդ զոյգը, Մանուխով եւ Սմբատեան։ Երկրորդը թափ կուտայ իր ոտքերուն եւ առաջ կը սլանայ։ Մանուխով կ'աշխատի անցնել, բայց ի զուր։ Առաջնորդներ Թուշաեան եւ Հախնազարեան մեծ հմտութեամբ կ'առաջնորդեն իրենց մրցակիցները, բայց Մանուխով չի կրնար հետեւիլ իր ղեկավարին եւ յաճախ կը բաժնուի անկէ։

Ութերորդ շրջանին, Մանուխովի մեքենան կ'աւրուի։ Ռուս մրցորդը դուրս կ'ելլէ դաշտէն, արագօրէն կը փոխէ հեծանիւը եւ արագ թափով կը շարունակէ մրցումը։

Արդիւնքը կ'ըլլայ Երեւանի յաղթանակը։ Սմբատեան 10 քիլոմեթրը կը կտրէ 14 վայրկեան 30 երկվայրկեանէն, իսկ Մանուխով՝ 15 վայրկեան 49,2 երկվայրկեանէն։

Կը մնայ վերջին եւ ամէնէն հետաքրքրական զոյգը։ Բայց դատաւորը կը յայտարարէ թէ Սոլովիով հիւանդութեան պատճառով չպիտի մասնակցի մրցումին։ Օննիկ Քոչարեան դաշտ կուգայ, եւ որպէսզի վազքը շահեկան դառնայ, անոր կ'ընկերանայ Մանուկեան։ Քոչարեան 10 քիլոմեթրը կը կտրէ մեծ յաջողութեամբ, 13 վայրկեան 20,9 երկվայրկեանէն։

Դատական կազմը նկատի կ'ունենայ երկու օրուան մրցումները եւ երկու կողմերը հաւասար կը հռչակէ, 10ական կէտերով։ Այս ձեւով, Երեւան մեծ յաջողութիւն մը կը շահի, հաւասար մնալով Ռուսիոյ ախոյեան խումբին հետ։

Խորհ. Հայաստան այս առթիւ գրել կուտայ. «Երեւանի հեծանիւորդները շատ բան սորվեցան Տուլայի ընկերներու բարձր թէքնիքէն։ Կը մնայ որ մեր երիտասարդ հեծանւորդները բաց չթողուն նուաճուած դիրքերը, մրցին լաւագոյն խումբերու հետ, աւելի բարձր նիշեր առնեն եւ աշխատին իրաւունք ստանալ մրցակցելու համաշխարհային ողիմպիականին »։

X

Ռուսիոյ մարզական խորհուրդին հաւանութեամբ, այս ձմեռ Ֆինլանտայէն, Նորվեկիայէն եւ ուրիշ երկիրներէն խումբեր պիտի երթան Հայաստան, կոմփամարտի, ըմբշամարտի եւ այլ մրցումներ ընելու համար։

ՄՐՑԱՆԱԿ ՓՐՈՖ. ԹԱՄԱՄՇԵԱՆԻ

Մոսկուայի կառավարութեան որոշումով, 1000ական ռուբլի պարգեւ և պատւոյ գրութիւն ստացան են 40 ակադեմիկոններ եւ փրոֆէսօրներ։ Վարձատրուածներէն մէկն է Երեւանի անասնաբուժական բարձրագոյն վարժարանի դասախօս Փրոֆ. Թամամշեան։

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏԸ՝ ՄՐՑԱՎԱՅՐ

Երեւան հասած է Ռուսիոյ սաւառնակի միութեան գիտական արշաւախումբը, որուն նպատակն է ուսումնասիրել Արարատեան դաշտի օդային հոսանքները։ Այս հոսանքները պիտի օգտագործուին Լէնինական - Երեւան, Նախիջեւան եւ տապա Մասրան գիծով օդային կանոնաւոր թռիչքներ կազմակերպելու համար։

Արշաւախումբը պիտի պատրաստէ Արարատեան դաշտի հոսանքներու մանրամասն քարտէսը։ Այս նպատակով կայաններ պիտի հաստատուին Լէնինականի եւ Երեւանի մէջ, իսկ յենակէտ մը՝ Արարատի մէջ։ Այդ կայաններէն կանոնաւոր թռիչքներ պիտի կատարուին։

Հայաստանի կողմէ այդ արշաւին պիտի մասնակցին օդային ճիւղի պետ Փապայեան, սաւառնորդ Պենայեւ եւ մեքենագէտ Բալաչեւ։

ՄԱՄՈՒԼ

«Մասնիչներ»

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրական մը մէջ (1 դեկտ.)

— «Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ (Նոյ. 29) «Յունաստանի կոմ. կուսակցութեան Հայկական Բիւրօն» հայերէն թռուցիկներ ցրուած է գաղթակայաններուն մէջ, իսկ Յունաստանի կոմ. կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ռիզոսփասթիս», կէս առ կէս կրճատելէ յետոյ, Ա. էջին մէջ հրատարակած է նոյն թռուցիկը։

Յունաստանի կոմ. կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէջ կը խօսուի «Յունաստանի հայ աշխատաւորներու» անունով։ Ո՞ր աշխատաւորութեան մասին է խօսքը։ Յունահայ աշխատաւորութիւնը իր ճակատագիրը համայնավարներուն վստահելու վիճակին հասած չէ տակաւին։ Բոլորը գիտեն թէ «յունահայ աշխատաւորութեան անունով» խօսողները քանի մը տասնեակ անդաստիարակ բզիզականներ են, որոնք ոչ մէկ կապ ու յարաբերութիւն ունին հայ հաւաքականութեան հետ։

Մեզի եւ ամբողջ յունահայութեան ծանօթ է այս պարագան։ Բայց ծանօթ չէ յոյն պաշտօնական ու անպաշտօն շրջանակներուն, որոնք լրատուութենէ աւելի փաստերուն կարեւորութիւն կուտան։

«Ռիզոսփասթիս»ի յամառ քրթբրցողներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ընդհանուր Ապահովութեան ապաարկութիւնը, որուն պարտականութիւնն է զսպել համայնավար կուսակցութեան գործունէութիւնով եւ շարժումներով։

Ի՞նչ պիտի մտածէին, եթէ Ապահովութեան պաշտօնեան դասէին ըլլային եւ «Ռիզոսփասթիս»ի մէջ կարդային «յունահայ աշխատաւորութեան անունով» ողջոյնի խօսքեր։ Իրաւունքով պիտի խորհէին թէ համայնավարութիւնը պէտք է բաւական ծաւալած ըլլայ յունահայ աշխատաւորութեան մէջ, «Յունաստանի կոմ. կուսակցութեան Հայկական Բիւրօ» կազմելու աստիճան։ Ու բնականաբար, երբ Յոյները պիտի դժգոհէին որ ձեր հիւրասիրած տարագիրները հոս եկած համայնավար աշխատանք կը տանին, գործելով ընկերային կարգերուն ու պետութեան դէմ։ Եւ այս դժգոհութեան արդիւնք ձեր սրտէն ներս ողորմելի յետոյ, ոտքիդ չպիտի կորսնցնէիք իրաւացի, անիրաւ, նեղելու, նեղելու եւ դժուարութեան մատնելու հիւրասիրութիւնը չարաչար գործածող տարագիրները։

Այսպէս ալ եղած է տասը տարի է ի վեր։ Ապահովութեան սպասարկութիւնը հայ համայնավարներու տուած փաստերուն վրայ յենելով, այն կարծիքը գոյացուցած է թէ Յունաստանի մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անոնք։ Ցաւալի առիթն ունեցած է «Ռիզոսփասթիս»ի էջերուն մէջ կարդալու հայ համայնավարներու գործունէութեան նուիրուած սիւնակներ, խորհրդայնացման հանդէսներու եւ ծերգաղթի առթիւ եւ բուռ այնմ ալ կարծիք ու գաղափար կազմած է։

«Ռիզոսփասթիս»ի, ամէն մէկ հրատարակութիւնը հայ համայնավարներու մասին, իր կողմէ կամ անոնց ստորագրութեամբ տակ, մատնչութիւն է ի վնաս համայնավարներուն եւ նաեւ ի վնաս յունահայ աշխատաւորութեան, որ քնաւ կապ չունի Գ. Միջազգայնականի գործակալներուն հետ։

—Փոխանակ մատնիչներ փնտռելու հոս ու հոն, մեր Փանջունիները յաւ գործ մը կատարած կ'ըլլան, եթէ վերջ տան իրենց ցնդաբանութիւններուն եւ փանջունիական խաղերուն, որոնցմէ թէ իրենք եւ թէ ժողովուրդը կը վնասուի։

Համայնավարներուն միակ մատնիչները եղած են իրենք՝ համայնավարները »։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Զանգատ

— o —

Շատերը սրան չեն ճանաչում, ապա խնդրում եմ ծանօթանաք. Զանհրաժար վերջերս Մարսէլիայում հիմնուած Պարսկա-կովկասահայ Հայրենակցական Միութեան անդամներից է։

Երեւում է որ պակաս ոչինչ չէ մնալու ու մենք միւսի յետեւից ունենալու ենք Փրանսախօս, ռուսախօս, անգլիախօս, չինախօս, հնդկախօս, պոլինեզախօս, եւլն. եւլն- Հայերի միութիւններ ու բառ այժմ էլ Մարսէլիայում բնակողների կոչը «Յառաջ»ի մէջ սկիզբն երկանց կարող ենք համարել։

Ձենք ծածկում որ մի որոշ ժամանակից յետոյ եղել ենք բոլոր տեսակի Հայրենակցականների անհաշտ հակառակորդ, նրա համար որ նրանք վաղուց կորցրել են իրենց գոյութեան իրաւունքը, յայտնաբերելով միայն բացասական դերեր։

Խնդրում եմ որ ինքներդ դատէք։

Ճանաչում եմ մի ընտանիք որի մեծ հայրը՝ հրաւէր հրաւէրի վրայ է ստանում Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութիւնից, մեծ մայրը՝ Մալաթիայի Հայրենակցականից, տղան՝ Կարնոյ, հարսը՝ Պոլսեցիների, Թոռնիկներից անդրանիկը՝ Ցուահայերի, կրտսերը՝ Փարիզցիների ու գնո յեմ կարծում որ խնդիրը սրանով էլ վերջանայ։

Ի՞նչ պէտք է անեն սրանք։

Ինչ վերաբերւում է այս նորօրինակ Հայրենակցականին, թէեւ ուզում էի մի այլ անուն տալ, թոյլ տուէք մեզ հարց տալ, թէ յանուն ի՞նչ բանի, Սուլի ծնւած փախստական Հայն եւ Ուրմիացին կարող են մաս կազմել միեւնոյն Միութեան եւ նոյն Ուրմիացին չի ուզում իբր հայրենակից համարել Վանեցուն, ու թախանձանօք խնդրում ենք Մարսէլիայի դեռ թրքահնչուն անուն կրող խելօքներին գոհացում տալ հարցասիրութեան մեր սոյն անմեղ փափաքին։

Ի հարկէ նոր Միութեան նպատակներէն է՝

Ա.— Սահուն եւ մաքուր պարսկերէն կամ ռուսերէն խօսել հաւաքոյթների ամբողջ տեւողութեան։

Բ.— Թրքահայերի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելիս զգուշանալ խառն ամուսնութիւններ կնքելուց։

. .

Թւում է ուրեմն որ Հայը պէտք է միշտ ձգտի մէկզմէկ չճանաչել, մէկզմէկու չհանդուրժել ու երբ հայրենի անանցանելի լեռներն ու օտար տիրապետութիւնը բաւական չեն նրանց իրարմէ անջատելու, պէտք է անլուր տառապանքներից յետոյ, փախստական, մի հեռաւոր եւ ազատ երկրում իրանք իրանց ստեղծեն փարխաներ։

Երիտասարդ Հայե՛ր, մինչեւ ե՞րբ դուք հանդուրժելու էք նմանօրինակ այլանդակութիւններին.

ԶՄՇԿԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՊԵԼԼԱ ՖԼՈՐ

(ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Մարդ միշտ առեն ունի բարի գործ տեսնելու համար. բարիք ընողը չի յոգնիր, պատասխանեց ճերմակ ձին։

Քալեցին, քալեցին եւ հասան դղեակի մը առջեւ որ ծածկուած էր մութ անտառի մը ետին։ Այնտեղ տեսան իշխանուհի Պէլլա - Ֆլորը որ կուլա կուլար իր վառեակներուն։

— Սպասէ՛, հրամայեց ճերմակ ձին. հիմա ես վար կը ծռիմ ու խաղեր կ'ընեմ. գիտեմ որ ան կը սիրէ այդ խաղերս. քեզի պիտի հարցնէ թէ կրնա՞յ հեծնել վրաս. հրաւիրէ՛, թող գայ. այն ատեն ես կը սկսիմ կից տալ եւ խրխնջել։ Շատ պիտի վախնայ եւ պատճառը պիտի հարցնէ քեզի. կ'ըսես թէ քու ձիդ չի սիրեր կիները, բայց կը խելօքնայ եթէ վրան հեծնեն անոնք։ Յետոյ կանակը կը նետես իշխանուհին եւ կ'երթանք շիտա՛կ Թագաւորին պալատը։

Այնպէս ալ եղաւ։ Իշխանուհին հասնելու թէ զոհ դացած էր դասադրութեան մը, բայց արդէն ուշ էր, սպիտակ ձին կը սուրար դէպի արքայական պալատը։

Երբ այդպէս կը սուրային, իշխանուհին ձեռքէն վար թափեցան կուտերը. եւ ան խնդրեց Եօզէին որ իջնէ ու հաւաքէ։

— Մեր երթալիք տեղը շա՛տ կուտ կայ, ըսաւ տղան։

Յետոյ, երբ ծառի մը տակէն կ'անցնէին, իշխանուհին անոր ճիւղերուն վրայ նետեց իր թաշկինակը եւ խնդրեց տղէն որ ծառը մագլցի ու բերէ զայն։

— Հո՛ն ուր պիտի երթանք թաշկինակ շատ կայ, պատասխանեց Եօզէ։

Քիչ ետք անցան առուակի մը եզերքը։ Իշխանուհին մատանին ինկաւ ջուրին մէջ ու ան խնդրեց տղէն որ վար իջնէ ու գտնէ զայն։

— Այնտեղ մատանի շատ կայ, ըսաւ Եօզէ դարձեալ։

Յետոյ հասան պալատ։ Թագաւորը չափազանց ուրախացաւ տեսնելով իր սիրելի իշխանուհին։ Սակայն Պէլլա-Ֆլոռ սենեակ մը քաշուեցաւ, դուռը փակեց եւ ոչ ոքի չերեւցաւ։ Թագաւորը շատ խնդրեց որպէսզի դուռը բանայ, սակայն իշխանուհին ըսաւ թէ չպիտի բանայ մինչեւ իրեն բերեն այն երեք բաները զորս կորսնցուցած էր ճամբան։

— Ուրիշ միջոց չունինք, Եօզէ, ըսաւ թագաւորը. դո՛ւն պիտի երթաս գտնես այդ երեք բաները. եթէ չկրնաս, պիտի մեռնիս։

Խեղճ Եօզէն յուսահատեցաւ եւ լուրը տարաւ սպիտակ ձիուն։

Սպիտակ ձին ըսաւ.

— Մի՛ վախնար. կռնակս նետուէ՛, երթանք գտնենք...

Քիչ գացին, շատ գացին, հասան հոն ուր մրջիններու բոյները կային։

— Կուտերը կ'ուզե՞ս, հարցուցին։

— Անշո՛ւշտ, պատասխանեց Եօզէ։

— Ուրեմն կանչէ մրջինները. անոնք կը գտնեն. եթէ նոյն իսկ չգտնեն, գոնէ կը բերեն հացը զոր իրենց նետեցիր։

Ու այդպէս եղաւ։ Երախտագէտ մրջինները բերին իշխանուհիին կուտերը։

— Հիմա տեսա՞ր, դիտել տուաւ սպիտակ ձին. բարիք ընողը իր վարձատրութիւնը կը ստանայ ուշ կամ կանուխ...

Շարունակեցին իրենց ճամբան ու հասան այն ծառը որուն ճիւղերուն վրայ, դրօշակի մը պէս կը ծածանէր իշխանուհիին թաշկինակը։

— Ինչպէ՞ս պիտի հանեմ անոր, հարցուց Եօզէ։

— Հոգ մի՛ ըներ, պատասխանեց ճերմակ ձին. կանչէ՛ այն արծիւը զոր թակարդէն ազատեցիր. ան կը հանէ։

Ու այդպէս եղաւ։ Արծիւը կտուցովն առաւ թաշկինակը եւ բերաւ տղուն։

Ու հասան առուակին եզերքը, պղտոր էր ջուրը։

— Ինչպէ՞ս կրնամ այս խորունկ առուակին յատակէն դուրս հանել մատանին, հարցուց տղան. տեսնել անկարելի է. եւ յետոյ չեմ գիտեր թէ իշխանուհին ո՞ւր նետեց զայն...

— Հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ ձին. կանչէ՛ այն ձուկը որուն կեանքը փրկեցիր. ան կը գտնէ։

Ու այդպէս եղաւ։ Ձուկը սուզուեցաւ ջուրին յատակը, եւ բերանովը հանեց մատանին եւ, ուրախ զուարթ, տուաւ տղուն։

Եօզէ, չափէն աւելի երջանիկ, վերադարձաւ պալատ։ Բայց երբ այս երեք բաները տրուեցան իշխանուհիին, ան ըսաւ թէ սենեակէն դուրս չպիտի գայ տակաւին, մինչեւ որ զինքը իր գզեակէն փախցնող աւազակը հալած իւղի մէջ վառեն։

Թագաւորը այնքան անզուսպ էր որ, հաւանեցաւ այդ պայմանին եւ ըսաւ Եօզէին թէ ուրիշ միջոց չկայ եւ պէտք է մեռնի, պէտք է այրուի իւղի մէջ։

Եօզէ՝ տխուր եւ յուսահատ ախոռ գնաց իր ցաւը պատմելու համար սպիտակ ձիուն։

— Հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ ձին դարձեալ. կռնակս նետուէ՛. այնպէս արագ պիտի վազենք հիմա որ ես պիտի քրտնիմ։ Ա՛ռ քրտինքս, մարմինդ օծէ անով եւ թող տապկեն քեզ... Չպիտի մեռնիս...

Ու այդպէս պատահեցաւ։ Երբ Եօզէն դուրս հանեցին կաթսայէն, անիկա գեղեցկացեր էր որ ամէն մարդ զարմացաւ եւ իշխանուհին անգամ սիրահարեցաւ անոր։

Թագաւորը որ պառաւ էր եւ տգեղ, խորհեցաւ թէ ինք ալ կրնար այդպէս գեղեցկանալ եթէ այրուէր կաթսային մէջ. ու առեն իշխանուհին պիտի սիրահարէր իրեն։ Այսպէս մըտածեց ծեր թագաւորը. նետուեցաւ եռացող իւղին մէջ, բայց այրեցաւ ու մեռաւ։

Ու Եօզէն եղաւ թագաւոր եւ ամուսնացաւ Պէլլա - Ֆլորին հետ։

Երբ գնաց սպիտակ ձիուն մօտ, իր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար անոր, ձին պատասխանեց.

— Ես հոգին եմ այն աղքատ մարդուն որուն հիւանդութեան եւ յուղարկաւորութեան համար սպառեցիր ամբողջ հարստութիւնդ։ Երբ տեսայ քու տառապանքը եւ վտանգը որուն մէջ կը գտնուէիր, հրաման առի Աստուծմէն քու օգնութեանդ հասնելու եւ բարիքդ վերադարձնելու համար, որովհետեւ, ըսած եմ ու պիտի կրկնեմ, որ երբեք պէտք չէ ձանձրանալ բարութիւն գործելէ։

Թարգմ. Անգլ. Ժ.

(Վերջ)

Կինէ լու նամակատանը մը մէջ տեսուչէն հետեւեալ քարողը կարդաց իր աշակերտներուն.

— Դուք տարիներով տեսաք որ Ամերիկացիները գաղտնի կը խմեն վտանգաւոր ըմպելիները, քանի որ արգիլուած էր խմել բացայայտ, վայելչօրէն եւ չափաւորութեամբ։ Դաս առէք այս իրողութենէն։

Այս առթիւ, գաւաթներ մը բացուած է, «խմելու արուեստը» սորվեցնելու համար անոնց որ չեն գիտեր... Ցատուկ հրահանգներ փակցուած են շիշերուն վրայ,— «Ճերմակ գինի խմեցէք ձուկին եւ ճերմակ միսին հետ, կարմիր գինի՝ կարմիր միսին հետ» եւայլն։

Փարիզի Ամերիկացիներն ալ գինարբուքներ սարքեցին «այս բարեբաստիկ առթիւ»։ Երեկոյթի մը մէջ, որ տեւեց մինչեւ լոյս, մասնակցողներուն իրաւունք տրուած էր իրենց ուզածին չափ շամփանեա խմելու, փոխան 50 ֆրանքի։

Պուլկար խոյ թագաւոր Պելկրատ կ'երթայ

Պուլկարիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին Պելկրատ պիտի երթան այս շաբթու վերջը կամ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը։ Իրենց պիտի ընկերանայ վարչապետը լրանալցելու համար երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ նախաբանն է Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցման։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅՈՒՍԱՉի բաժանորդներուն համար

«ՅՈՒՍԱՉ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակախաղէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԻԻՆԻԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹՈՎ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔԸ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.—

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԵՆ (4e tranche)

Շարք	S	Թիւ 99,412
Շարք	T	Թիւ 78,009
Շարք	S	Թիւ 99,413
Շարք	D	Թիւ 52,152

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը տրուին համապատասխան ընկալագիր մը, ծածկանուն տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով։

Հ. Յ. Դ.

ՄԵՆ ՔՒԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Օ. Գալուստեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ընկերական - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎԻԱՄԵԱՆ խումբին կողմէ իր ծառատասանեակ 5րդ տարեդարձին առթիւ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

6bis, Bld. Rodin, Issy les Moulins

Հաղորդ. միջոցներ — Փորթ Վերսայլէն եւ Փորթ Օմիէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար մէրի։

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած ՀՕՑ ԱՐՏԱԼԵՐՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղին կողմէ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ԱՐՏԱԼԵՐՈՒ ՕՋԱԽԻ ՏԱՆՍԵՐՈՒՆ

16 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին Ալալ Շոդին մէջ. 84. Րիւ Շար Ծախ յայտագիր։ Մուտք 5 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զառուհեան, Այրի Տիկին Զեփիւեան, Այրի Տիկին Գրլըճեան եւ զաւակունք շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի հօր, ամուսնոյն, փեսին, եղբայրին՝

ՊՕՂՈՍ ՉԱՏՐՃԵԱՆԻ

(Պոլսեցի)

դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1933 Նոյեմբեր 20ին, 33 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ։

Մարսէյլ 1 Դեկտեմբեր 1933

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

(«ՅՈՒՍԱՉ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 3

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ցարութիւն Եաղճեան։

ՇԱՎԻԼ, Պատրիկ Պետեան։

ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Նազարէթ Նելսեան։

ՓԱՐԻԶ (4), Տիգրան Թեւանեան։

ՄԻՐԱՄԱՆ, Մարեան Հաճի։

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Երամիա Փամպուքեան։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ, Ցովհաննէս Համբարեան։

ՓԱՐԻԶ (13), Թորգոմեան — Մուսեղեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Պօղոսի Ջատրճեանի ընտանիքին իր մօր ...

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ս. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական ժողովներու ...

ԵՈՋԿԱՅԻՆ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան (Փարիզ) ...

Temple, ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

8 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2364

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ՀԵՌՈՒԷՆ ԿԸ ԴԻՏԵՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ն է որ կը տրտնջայ, սիւնակի մը անկիւնէն.

— «Փարիզի մէջ ունինք նուազագոյն երկու հարիւր մտաւորականներ, օտար լեզուներու տիրացած եւ որոշ զարգացումի տէր: Ի՞նչ կ՚ընեն անոնք: Ցանկանք մտաւորական լուրջ շարժում մը որ կեանք ունենար, գործ տեսնէր ու իր շուրջը հաւաքած ըլլար զիրար վանող ուժերը»:

Առիթը՝ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած քրոնիկ մըն է,— Թուրք գործիչ մը Ֆրանսերէն «Հայոց պատմութիւն» կը պատրաստէ, քննադատելու եւ դատափետելու համար մեր պատմական անցեալը, մեր հնութիւնը, մեր լեզուն եւ բոլոր արժէքները:

Մեր պաշտօնակիցը յիշելով Փարիզի մէջ հաստատուած զանազան ձեռնարկներ, կ՚եզրակացնէ.

— «Բոլորովին տարբեր եւ հսկայ դեր մը պիտի կատարուէր, եթէ անոնց կողքին ունենայինք կազմակերպութիւն մը — նման Միացեալ Ընկերութեան կամ Կովկասի Կուլտուրական միութեան — որ ի վիճակի ըլլար գործի լծելու բոլոր հայ արժէքները»:

×

Առաջին անգամ չէ որ, այսպիսի տրտունջներ, դառնութեան կանչեր կ՚արձակուին արեւելեան գաղութներէն, յատկապէս խոնարհ խաւերէն, որոնց վրայ ծանրապէս կը ճնշէ «Հայկական Փարիզ»ին հմայքը:

Այս անգամ, աւելի զօրաւոր կը հնչէ աղաղակը, որովհետեւ, 10—12 տարի գլորած է արդէն: Խոնարհները կը սպասեն որ հիմնական ձեռնարկի մը ստեղծումն աւետէ չքնաղշուք Փարիզը, իր «նուազագո՛յն երկու հարիւր» մտաւորականներով:

Կը լսե՞ս Փարիզ: Պիտի լսե՞ս, տասը տարուան թարթափումներէն, ակադեմական վէճերէն, բանգիտութիւններէն, ցուցամոլութիւններէն եւ խժալուր աղմուկներէն յետոյ:

«Գաւառ»ն է որ ասպարէզ կը կանչէ քեզ, տարուած՝ քու շլացուցիչ կախարդանքէդ, որ թ՚ւ փարիզեան է — Ֆրանսական — թ՚ւ հայկական:

«Փարանկա»ներու, «քէմփ»երու, «խան»երու եւ խրճիթներու ժողովուրդն է որ, իր մէջէն չտկած՝ չեշտակի ակնարկներ կ՚ուղղէ քեզի, որպէսզի շօշափելի գործերու վերածես այնքան շռնդալից յաւակնութիւններդ ու յոխորտանքներդ:

Ան սպասեց տասը տարի եւ աւելի, կատարեալ համբերութեամբ, եւ այժմ զգաստութեան կոչեր է որ կ՚ուղղէ:

Կը լսե՞ս: Պիտի լսե՞ս, գոնէ այս անգամ, երբ համատարած կազմալուծումն է որ կը սպառնայ ներսէն եւ դուրսէն...

×

Մենք միամտութիւններ չենք ունեցած նախապէս, եւ չունինք այսօր ալ:

Ընդհակառակն, միշտ ալ փորձած ենք բացատրել, թէ ակնբեւ չարիքին գլխաւոր պատասխանատուն է «ուսումնական» կոչուած դասը: Մանաւանդ անոր փարիզեան մասը:

Աչքէ անցուցէք միայն մամուլը,— եւ ինքնին կը թափին բոլոր պատրանքները:

Ճիշդ ատոր համար ալ, կը յիշեցնենք տաղտկալի դառնալու աստիճան.

— Ո՞ւր է այն երիտասարդութիւնը, այսպէս կոչուած անկուսակցական զանգուածը, որ պիտի կրնար ասպարէզ նետուիլ եւ գրաւել թափուր դիրքերը, ստեղծելով նոր կազմակերպութիւն մը:

Ժամանակին ունեցեր ենք «Միացեալ»: Չունինք այսօր: Ունեցեր ենք Ուս. Միութիւն,— բուն իմաստով: Չունինք այսօր: Ունեցեր ենք ազգ. կեդրոնական հաստատ մը: Չունինք այսօր:

Իսկ ինչ որ ունինք, հակառակ բոլոր գրական երեւոյթներուն, սնգոյն է եւ անբաւական: Ու մանաւանդ՝ չափազանց ճիւղաւորուած, սահմանափակ եւ ցիր ու ցան:

Ինքնապաշտպանութեան պայքար է, աղաղակեցինք անընդհատ,— գոյութեան պայքարը արմատախիլ, տարագիր բազմութեանց:

Արդ, փորձեցէք կլոր սեղանի մը շուրջը համախմբել տասը ուսումնականներ,— եւ պիտի լսէք երկու անգամ տասը տեսակէտ, նոյն իսկ այս տարրական հարցին առթիւ:

Ինչո՞ւ կը զարմանաք որ, Թուրքը Հայոց Պատմութիւն գրելու ձեռնարկեր է:

Քիչ մըն ալ, եւ վաղը կ՚ունենանք նաեւ Թուրք դասախօս կամ բանախօս՝ հայ հասարակութեան համար...

Մարդիկ միամիտ հարցումներ կ՚ուղղեն հեռուէն դիտելով եւ «Միացեալ ընկերութիւն» պահանջելով, երբ այստեղ այնքան կենսական գործեր կան սեղանի վրայ,— դրօշամարտ, միացեալ հակառ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, «Դաշտերզոհպաշկոմ», Հայաստանի բարեկամ եւ թշնամի, հայրապետական կոնդակ, Հայ. առաքելական եկեղեցւոյ հարազատ զաւակներ, կղերին պատիւը, Բարեգործականին թուանշանները,— շարեցէք ինչքան կ՚ուզէք:

... Եւ սակայն, մի՛ վհատիք, հեռաւոր ընկերներ եւ քաղաքացիներ:

Հակառակ այս անկերպարան վիճակին, հակառակ սանձակոտոր խելագարութեան որ կ՚ոռնայ գաղութէ գաղութ, ներքին ձայն մը կ՚ըսէ թէ՝ ի վերջոյ գործնական ելքի մը պիտի յանգին զգաստութեան եւ ինքնագործունէութեան կոչերը:

Զարնելով-զարնելով, մուրճը կայծեր արձակած է ամէն տեղ.

Կը մնայ նախաձեռնութեան ձեւ մը գտնել, ասպարէզ նետուիլ եւ անկարելին փորձել, գոնէ կորիզ մը կազմելու համար:

Շ.

ՆՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայէն հասած հեռագրի մը համաձայն Պ. Սմիտովիչ, խորհրդային Միութեան փոխ-վարչապետը, խոստացած է նոր հայրենիք մը յատկացնել Գերմանիոյ փախստական Հրեաներուն: Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, խորհրդային իշխանութիւնը պիտի նուիրէ հրէական հանրապետութիւն մը կազմել «Բիրոպիճան» անունով: Յատկացուած վայրը կը գտնուի արեւելեան Սիպերիոյ մէջ, Մանչուրիոյ սահմանին վրայ եւ ինքնավար պիտի հռչակուի, երբ 80.000 Հրեաներ համախմբուին: Այս շրջանը ունի չորս միլիոն հեքթար տարածութիւն, այսինքն երեք անգամ աւելի քան Պաղեստինը եւ 1928ին յատկացուեցաւ Ռուսիոյ Հրեաներուն: Պ. Սմիտովիչի յայտարարութեան համաձայն, խորհրդային ճարտարագործութիւնը այնքան զարգացած է որ, մասնագէտ բանուորները անբաւական են եւ հետեւաբար Մոսկուա համաձայնելով պիտի ընդունի արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ Հրեաները: Փոխ-վարչապետը չի ծածկեր գործին դժուարութիւնները: Հարկ է ամէն բան ծայրէն սկսիլ,— բնակարաններ շինել, ճամբեր բանալ, ելեկտրական հոսանք եւ ջրանցքներ հաստատել եւայլն: Բայց, անյաղթելի չեն այս դժուարութիւնները, եթէ հրէական աշխարհը իր աջակցութիւնը ընծայէ այս ծրագրին: Կ՚առաջարկուի պայմանագիր մը կնքել խորհրդային իշխանութեան եւ հրէական կազմակերպութեան միջեւ, ճշդելով փոխադարձ իրաւունքները ու պարտականութիւնները:

ԿԱՏԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԿԵՂԾԵՐ ԷԻՆ ՏՈՄՍԱԿԸ...

ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՆ ԿԵՂԾԱՐԱՐԸ, ԳԱՆՁՈՂԸ ԵՒ ԳԱՆՁՈՒԱԾ ՄԻԼԻՈՆԸ

Ապահովութեան տեսչութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել ազգ. վիճակահանութեան մէկ տոմսակին խարդախութեան գաղտնիքը:

Ամբողջ խնդիրը կը դառնայ կատակի մը շուրջը, որմէ օգտուած է վարպետորդի մը, գանձելով մէկ միլիոնը:

Կեղծարարն է ատաղձագործ մը, Ժան Քոխ, որ կատակի համար փոխած էր տոմսակը, որպէսզի խաբէ իր ընկերներն ու ծնողքը: Ածելիի շեղբով մը աւրած էր «տէ» շարքին 24,613 թիւը, «Տէ» գիրը վերածած էր է-ի, 6ը՝ 9ի և 1ը՝ 2ի: Յետոյ, փորձած էր բոլորին հաւատացնել թէ մէկ միլիոն շահած է, բայց. մարդ «չէր կլլած»: Իր ընկերներուն մէջ կը գտնուէր երկաթուղիի պաշտօնեայ մը, Ռոժէ Տէպառ, որ կը բնակի Արտէշ: Այս երիտասարդը խնդրեց իրեն յանձնել կեղծուած տոմսակը, որպէսզի շարունակէ խաղը: Ատաղձագործը կը յանձնէ տոմսակը, եւ Տէպառ անմիջապէս Թուլէա կ՚երթայ, իր կարգին բարեկամները խաբելու համար: Վերջապէս տոմսակը կ՚անցնի Քորնպուա անուն երիտասարդի մը ձեռքը (ելեկտրական պաշտօնեայ): Այս առթիւ, ամէնուն ալ կը պատմէ թէ տոմսակը կեղծ է: Արդ, Քորնպուա տոմսակը առնելով Փարիզ կուգայ, մէկ միլիոնը կը գանձէ, եւ միայն հազար ֆրանք վար դնելով, մնացեալը կը յանձնէ դրամատուն մը:

Քննութիւնները յառաջ կը տարուին խստօրէն, երեւան հանելու համար ամբողջ գաղտնիքը: Բայց այժմէն համոզում գոյացած է թէ ոչ կեղծարարը չար միտք ունէր, ոչ ալ իր ընկերները: Բուն յանցաւորը գանձողն է, որու մասին քննութիւնները կը շարունակուին:

Արգիլքէն առաջ եւ յետոյ

Ինչպէս յիշած էինք, ոգելից ըմպելիներու գործածութեան արգելքը 13 տարի տեւեց Մ. Նահանգներուն մէջ: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկագրէ մը կ՚երեւայ թէ՝ իբրեւ հետեւանք ոստիկանական հետապնդումներու, մաքսանենգութեան եւ բազմազան ընդհարումներու, 13 տարուան ընթացքին սպաննուած են 99 ոստիկան, 175 քաղաքացի, վիրաւորուած են 561 հոգի, բանտարկուած են 144,000 հոգի:

* Կարելի չէ նկարագրել արգելքին վերացման հետեւանքով կատարուած խրախճանքները ու ցոյցերը: Ամբողջ մամուլը կը յարդի բազմազան յօդուածներով, ուսումնասիրութիւններով եւ վիճակագրութիւններով: Նիւ Եորք Թայմզ» վեց էջ յատկացուցած էր նոյն նպատակին, առանց հաշուելու ծանուցումները: Ի պատիւ խմելու ազատութեան, 83 տարեկան գինեպան մը «Քոքթէյլ» մր հնարած է, որ կը կոչուի «վերագտնուած դրախտը»:

Նախագահ Րուզվէլթ այս առթիւ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով չափաւորութեան յորդոր կը կարդայ, «որպէսզի խստելի երեւոյթներ չպարզուին»:

Նոր օրէնքէն անմիջապէս պիտի կրնան օգտուիլ միայն 18 նահանգներ: Միւս 30 նահանգներուն մէջ ոգելից ըմպելիներու շինութիւնը եւ վաճառումը առ այժմ ենթակայ է բազմաթիւ սեղմումներու, մինչեւ որ խորհրդարանը վերջնական օրէնք մը քուէարկէ:

Եւրոպական երկիրները անհամբեր ապսպրանքի կը սպասեն, բայց ամերիկեան կառավարութիւնը չուզեր շատ լայն բանալ դուռները: Առայժմ նախապատուութեան իրաւունք ստացած են չորս երկիրներ,— Արժանթին, Չիլի, Իրլանտա եւ Քանատա:

** Առաջին «թաց» գիշերը բաղդատաբար խաղաղ անցաւ: Բազմաթիւ հաստատութիւններ եւ պանդոկներ չէին կրցած գինի եւ ըմպելի ճարել եւ խրախճանութիւնները յաջորդ օրուան յետաձգուեցան: Նիւ Եորքի մէջ, կէս գիշերին ազնուականներու բազմութիւն մը գինարբուքէն յետոյ գնաց լիճի մը մէջ ընկղմեց խամաճիկ մը որ արգելքի օրէնքը կը խորհրդանշէր:

Լինտպէրկ եւ իր կինը կտրեցին Ատլանտեանը

Իր բոլոր շարժումները գաղտնի պահելէ յետոյ, հաջակաւոր օդանաւորդ Լինտպէրկ Նաթալ (Պրազիլիա) հասաւ դեկտեմբեր 6ին, կտրելով հարաւային Ատլանտեանը: Իրեն հետ էր կինը:

Երիտասարդ օդանաւորդը ճամբայ ելած էր Պէթըրսթէն (անգլ. Կամպիա, Ափրիկէ), եւ 3000 քիլոմեթր հեռաւորութիւնը կտրեց 16 ժամէն,— միջին հաշուով ժամը 200 քիլոմեթր: Տէր եւ Տիկին Լինտպէրկ արժանացան փառաւոր ընդունելութեան:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ սկսաւ քննել կառավարութեան ելմտական ծրագիրը, որ օրակարգի վրայ դրուած է ստիպողաբար: Կը կարծուի թէ դահլիճը նոր դժուարութեանց պիտի մատնուի, քանի որ չէ կրցած բոլորովին մէկդի դնել նախորդ ծրագիրները: Քննութենէն առաջ, ընդդիմադիրներու կազմէ խօսք առաւ միայն մէկ հոգի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՏԱԼԻԱ ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ «ԱՐՄԱՏԱՊԷՍ ԲԱՐԵԿԱՐԳԵԼ» ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՖԱՇԱԿԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՎՃԻՌԸ

Ֆաշական Գերագոյն խորհուրդը գումարուեցաւ երեքշաբթի օր, նախագահութեամբ Պ. Մուսոլինիի, եւ առաջին նիստին իսկ տուաւ հետեւեալ որոշումը.

— «Ֆաշական գերագոյն խորհուրդը, քննութեան ենթարկելով Ազգերու Դաշնակցութեան վիճակը, կ՚որոշէ իբրեւ Իտալիոյ յետագայ մասնակցութեան նախապայման դնել այդ կազմակերպութեան արմատական բարենորոգումը, կարելի եղածին չափ շուտ: Այդ բարենորոգումը պէտք է ընդգրկէ Ազգերու Դաշնակցութեան սահմանադրութիւնը, գործավարութիւնը եւ նպատակները:

Ֆաշական շրջանակներու մէջ խոր տպաւորութիւնը գործեց այս վճիռը, թէեւ շատոնց կը սպասուէր անոր: Այս առթիւ զրոյց շրջեցաւ թէ Պ. Մուսոլինի խորհրդակցած է Պ. Լիթվինովի հետ, բայց այս վերջինը հերքեց: Այժմ կը սպասուի որ Իտալիան ինք սահմանէ բարենորոգման նախաձեռնութիւնը, որուն ընդունելութենէն կախում պիտի ունենայ իր յետագայ դիրքը:

Տակաւին յայտնի չեն Իտալիոյ առաջարկները, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Պ. Մուսոլինի կ՚ուզէ աւելի ամփոփել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ուրիշ խօսքով, մեծ պետութեանց նուիրապետութիւն մը հաստատել: Այս առաջադրութեամբ, թերեւս պահանջէ որ մասնաւոր դիրք մը ընծայուի կարգ մը մեծ պետութեանց: Բայց, որո՞նք են այդ բախտաւորները,— եօթը մեծ պետութիւննե՞րը, թէ արեւմտեան չորս մեծ պետութիւնները: Այդ պարագային, ի՞նչպէս կարելի է բոլորովին մեկուսացնել Խ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները, որոնք արդէն անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան: Ընդհակառակն, Իտալիան կ՚ուզէ որ նոր պայմաններ ստեղծուին, որպէսզի այդ երկու պետութիւններն ալ մտնեն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, քաղաքական աշխարհը կը գտնուի նոր անակնկալի մը առջեւ: Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ Իտալիան քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ չգործադրուի «արմատական բարենորոգումը»: Իսկ Փարիզի մէջ կը կասկածին թէ Մուսոլինիի բուն նպատակն է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը բաժնել Վերսայլի դաշնագիրէն եւ ճամբայ բանալ դաշնագիրներու վերաքննութեան համար, ոչնչացնելով Փոքր Համաձայնութեան ազդեցութիւնը:

Ժընեւի մէջ կը սպասեն որ Իտալիա ձեւակերպէ իր պահանջած բարենորոգումները: Ազգերու Դաշնակցութեան 26րդ յօդուածը արդէն կը նախատեսէ վերաքննութիւնը, ձեւերն ալ սահմանելով:

Պ. ԷՐԻՕ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՓԱՌԱԲԱՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Նախկին վարչապետը դասախօսութիւն մը կարդաց չորեքշաբթի օր, փառաբանելով քէմալական Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնները: Շեշտեց թէ բուն Թուրքիան ճանչնալու համար անհրաժեշտ է երթալ Անատոլու, քանի որ միայն մէկուկէս միլիոն Թուրքեր կը գտնուին եւրոպական Թուրքիոյ մէջ իսկ 13 միլիոն՝ ասիական մասին մէջ:

Պ. Էրիօ այս առթիւ սերտ կապեր գտաւ Ֆրանսական եւ Թրքական հանրապետութեանց սահմանադրութեան միջեւ, եւ փորձեց ապացուցանել թէ դիկտատուրական չէ քէմալական վարչաձեւը, այլ ազատական եւ ժողովրդավար... «Մ. Քէմալ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ առաջին ծառան ազգին: Եթէ դիկտատորութիւն կը կատարէ, բարոյական է այդ դիկտատորութիւնը եւ հետեւաբար գեղեցիկ»:

Պարզելով կատարուած յեղաշրջումները, Պ. Էրիօ պատմեց թէ Մ. Քէմալ նուրբ հեգնանքի մը պէս վարուեցաւ, կիներուն քօղերը հանել տալու համար: «Ըսի անոնց,— Թող իրենց երեսները բանան անոնք որ գեղեցիկ են...»:

Նախկին վարչապետը լայն տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ Թուրքիոյ հնագիտական հարստութեանց մասին, որոնց վրայ խորապէս հիացած է:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, Պուլկարիոյ թագաւորն ու թագուհին Պելկրատ պիտի երթան դեկտեմբեր 10ին, ընկերակցութեամբ վարչապետ Պ. Մուշանովին: Հիւր պիտի մնան մինչեւ դեկտեմբեր 13:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ անցեալ հոկտեմբերի դէպքերուն առթիւ բանտարկուածներու դատը կը շարունակուի: Դեկտեմբեր 5ին մէկ-մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան Ճէմալ էլ Հիւսէյնի եւ Խամտի Բոք, իսկ Հէյլ Ալտուհ Պատիր պարտաւոր է երաշխիքներ ներկայացնել իր ապագայ ընթացքին համար: Երեք երեւելիներն ալ վերաքննութեան դիմած են: Ուրիշ 18 արաբ երեւելիներու դատը յետաձգուեցաւ դեկտեմբեր 18ին:

Լոնտոնէն քննիչ մը հասած է Երուսաղէմ, գաղտնի քննութիւն կատարելու համար հոկտեմբերեան դէպքերու մասին:

Պ. Լիթվինով Պերլինի մէջ

Հինգշաբթի առտու Պերլին հասաւ Պ. Լիթվինով, որ Հռոմէն մեկնելէ յետոյ այցելած էր նաեւ Միլանօ: Խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներուն հետ, բազմաթիւ թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ ալ կը սպասէին կայարանը: Խ. Միութեան արտաքին գործավարը մերժեց որ եւ է յայտարարութիւն ընել եւ ուղղակի դեսպանատուն գնաց:

Այս միջոցին նորէն դէպի Պերլին յառած են աչքերը: Փարիզի մէջ լրջօրէն կը քննուի Գերմանիոյ հետ ուղղակի բանակցութիւններ կատարելու խնդիրը, նոյնիսկ ազգայնական շրջանակներէ: Դեռ վերջերս Պերլինի Ֆրանսական դեսպանը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Հիթլէրի հետ: Այժմ ալ ուշադրութեան կեդրոնը նորէն Պերլինն է, քանի որ հոգեբանական պահուն հոն կը հասնի Խ. Միութեան արտաքին գործավարը: Քաղաքական կարեւոր խնդիրներ պիտի քննուին այս այցելութեան առթիւ, որ տեղի կ՚ունենայ Հռոմի տեսակցութենէն անմիջապէս յետոյ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԻՏԱԼԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Գ.

Մալափարթի այս գիրքը ունի տասը գլուխ, — առաջինը կարելի է անտեսել մուտք։

Փարժէր բոլոր այս գլուխներուն մասին գրել առանձին առանձին յօդուածներ, — այնքան կարեւոր նիւթեր են շօշափուած, որ դժուար է տալ ամփոփ քաղուածք մը, մէկ անգամէն։ Մանաւանդ որ կ'աշխատի բացատրել Ֆաշական յեղափոխութիւնը, ուսումնասիրելով պատմութիւնը եւ հոգեբանութիւնը այն ժողովուրդին, որ կոչուած է ասիկ տալու Ֆաշիզմին.

Կարելի է ըսել թէ գիրքը պատրաստուած է տարօրինակ զուգընթացութեամբ մը, — երբ մէկ կողմէ կը գրուի Ֆաշականութեան մեկնութիւնը, միւս կողմէ կը շարահիւսուի Իտալիոյ վաղուան կռիւներուն փառաբանութիւնը։

Մալափարթ կը յիշեցնէ, որ Շէյքսփիրեան դրամներուն կը նմանի Իտալիոյ արդի երիտասարդութեան խումբը, — ինչպէս Համլէթ, որ կը հետապնդէ հօրը ուրուականը՝ խօսելու համար անոր հետ, Իտալիոյ երիտասարդութիւնը, ազգային անկումի, ցեղային խաթարումի երեւոյթներէն ըմբոստացած՝ կը դառնայ պատմութեան ժամանակի մշուշին մէջ որոնելու համար հին փառքերու ուժն ու հրաշքը։

Ըստ Մալափարթի, ժամանակակից պատմութեան տագնապը կը սկսի այն օրուընէ, երբ Բարենորոգչութիւնը (Réforme) աղատագրեց հիւսիսային ազգերը եւ հեռացուց Հռոմի տիրապետութենէն։ Այս երկուութիւնը, որ զարգացաւ այնուհետեւ, ծանօթ է այժմ պատմական զանազան անուններով, կամ գէթ արդի քաղաքական, ընկերային եւ փիլիսոփայական կարգ մը շարժումներ ծագում կ'առնեն Բարենորոգչութեան կատարած այդ յեղափոխութենէն։

Կաթոլիկութեան դէմ պայքարն էր, որ, բողոքական շարժումով(*), ընտելցուց ըմբոստութեան, քննադատութեան, վերագնահատութեան երեւոյթները մտածման ասպարէզներուն մէջ։ Հիւսիսային միտքն էր, որ գըլուխ կը ցցէր հարաւին դէմ, մշուշին մէջ որոնումներու սիրահար իմացականութիւնն էր, որ կ'ուրանար Միջերկրականեան արեւին խաղաղութեան մէջ հրճուող հոգիներու դոհանամքը, արեւմուտքն էր, որ պայքար կը բանար արեւելքի դէմ։

Այս պայքարն էր, որ այնուհետեւ ծնունդ տուաւ անգլեւսաքսոն ցեղերու ազատականութեան, ռոմանթիզմին, ընկերվարութեան, մարքսականութեան, արդիականութեան։ Հռոմ պարտուած էր, — լաց յաւիտենական քաղաքը։ Հիւսիս, յաջողելով մը, ստեղծեց նոր քաղաքակրթութիւն, որ կը հիմնուէր անհատներու անկախ գործունէութեան եւ քննասիրութեան վրայ։ Այսպէս կազմուեցաւ Եւրոպան, որ, ճիշդ ինչպէս երէկ՝ Հելլէնները, պարծեցաւ քաղաքակիրթ տիտղոսով եւ արհամարհեց դուրսինները

(*) Այստեղ եւ միշտ, կաթոլիկութիւն եւ բողոքականութիւն չունին երբէք կրօնական բովանդակութիւն, — Մալափարթ կը գիտէ այդ շարժումներուն փիլիսոփայական եւ ընկերային տարողութեամբ։

բարբարոս անունով։ Այդ աւանդութենէն կը մնայ վարժութիւնը, որ Իտալիոյ կուտայ բարբարոս անունը։ Եւ այդ փորձէն կը մնայ աւանդութիւնը, որ Իտալիան կը հաշակէ ստորակարգ (en état d'infériorité)։

Մենք, բարբարոսներս, — կը յայտարարէ Մալափարթ, որ պարծանքով ու սիրով կ'որդեգրէ արհամարհական այդ տիտղոսը, — մենք բարբարոսներս անպայման վաղը առիթը պիտի ունենանք հարցնելու իրենց թէ ո՛վ է ստորակարգը, հիւսի՞սը թէ հարաւը, անգլեւսաքսոն ցեղե՞րը թէ լատինական արիւնը։

Եւ սակայն Մալափարթ կ'ափսոսայ, որ հիւսիսի միտքը ոչ միայն թափանցած է հարաւ, այլ եւ անգլեւսաքսոն ազատականութիւնը խաթարած է լատինական քաղաքակրթութեան աւազանը։ Նախ, Մալափարթ կը մերժէ պայքարի լատինական ճակատին վրայ զատել Ֆրանսան, այս «խառնածին ազգը», որ ոչ լատին ժողովուրդներու կը պատկանի, ոչ ալ բողոքական երկիրներու խումբին։ «Երբ կը խօսինք Լատիններու մասին, պէտք չէ երբեք հասկնալ նաեւ Ֆրանսացիները, լատինականութեան այս յաղթապանծ մակարոյծները, որոնք կ'ուրանան հասարակաց ծագումը»։

Մալափարթ շատ անուշ խօսքեր չունի նաեւ իր հայրենակիցներուն մասին։ Հիւսիս խաթարած է նաեւ Իտալիոյ ժողովուրդին հոգին։ Իտալացին չի սիրեր հերոսական պայքարը, չի սիրեր հերոսը, որովհետեւ չուզեր տանջուիլ։ Եւ ահա Մալափարթ կը կատարէ փառաբանութիւնը տառապանքին, կռիւին, դանակ մերկացնելու առաքինութեան։ Ու յետոյ քիչ մը փիլիսոփայութիւն հերոսներու եւ բռնապետներու մասին, որոնց հանդէպ պաշտամունք ունի եւ հիացում։ Այստեղ յաճախ փարատոքսալ, բայց միշտ մտածումներու թարմութեամբ, Մալափարթ յանկարծ կը կենայ եւ կ'որոնէ ճամբան, որ պիտի առաջնորդէ Իտալիոյ փրկութեան, — ջախջախումը ազատականութեան, ընկերվարութեան, համայնավարութեան, արդիականութեան ամենադոյն շողորթներուն, որ դեռ կը ծփան Իտալիոյ մտքին վրայ։

Եւ ողջունելով Ֆաշականութիւնը, Մալափարթ կը մարգարէանայ թէ Իտալիոյ հին քաղաքակրթութեանց ընդերքէն, կայսերապաշտ հին ուժերու աւանդութիւններէն՝ վերարծարծում մըն է որ կը կատարուի, արեւելքն ու հռոմէական քաղաքակրթութեան հմայքը փրկելու առաքելութեամբ

Ի՞նչ է Ֆաշականութիւնը։

Ֆաշականութեան լաւագոյն տեսաբաններէն մին կը համարուի Մալափարթ։ Ուրեմն հետաքրքրական է իր սահմանումը — «Մենք Ֆաշականութիւնը ըսելով կը հասկնանք վերածնունդ մը եւ պատմական ու քաղաքական նոր աղաւաղումի մը սէնտիքալիզմի» Գարողալս «քաղաքական սէնտիքալիզմ» Մալափարթ աշակերտ է Սորէլի, — որուն շատ կը յիշատակէ բռնութեան եւ սէնտիքալիզմի մասին գրած անոր գործերը։ Բայց Մալափարթ չուսով կը հեռանայ Սո-

րէլէն, երբ կ'աշխատի տեղ-ծել «ազգային սէնտիքալիզմ» մը, — Ֆաշականութիւնը։ Շատ քննադատած են Ֆաշականութիւնը, մեղադրելով որ կը յարի հակընդդէմ վարդապետութիւններու, — ազատական է նիւթական հարցերու մէջ, ազգայնական՝ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, ինթէրվանսիոնիսթ՝ ընկերային հարցերու մէջ, եւ թշնամիի պէս կը կենայ դրամագլուխին ու աշխատանքին միջեւ։ Մալափարթ նոր դիմագիծ մը կուտայ Ֆաշականութեան, սէնտիքալիզմին տանելով զայն։ Իր բոլոր այս բացատրութիւնները աւելի յստակ կը դառնան, սակայն, երբ Ֆաշականութիւնը համազօր կը համարէ հակաբարենորոգչականութեան։ Արգասիքներ բարենորոգչականութեան գործած աւերները իր ժողովուրդին հոգին մէջ, — մաքրագործել իտալական իմացականութիւնը, արթնցնել Իտալիոյ ոգին, հանել պատմութեան փոշիներուն մէջէն իտալական տարերքը։ Իտալիա կը յառկանէ ընդդիմադրութեան կենդանի տարրը հանդէպ հիւսիսային ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան։ Իտալացին աշխարհագրական պարզ փաստ մը չէ, այլ պատմական եւ ֆիզիքական արտայայտութիւն մը, ամբողջ Եւրոպայի մէջ, հակաեւրոպականութեան։ Մալափարթ հակաեւրոպականութեան բնական հաղորդակից կը համարէ նաեւ Ռուսիան, որ ահա կը կռուի եւրոպական քաղաքակրթութեան դէմ։ Բայց կը մերժէ վարդապետութիւնը, որ Ռուսիա իբրեւ զէնք կը գործածէ Եւրոպայի դէմ։ Համայնավարութիւնը համապատասխան չէ ռուս ժողովուրդին, որ պիտի կռուի արեւմտեան թշնամիին եւ Մեծն Պետրոսի գործած աւերներուն դէմ։ Մինչդեռ, կ'ըսէ, Ֆաշականութիւնը կուգայ իտալական պատմութեան խորքերէն եւ երեւոյթ մըն է Եւրոպայի մէջ։ Թէեւ Իտալիա չունեցաւ իր Մեծն Պետրոսը, սակայն եւրոպական բարենորոգչականութիւնը թափանցած է նոյն իսկ Վատիկանէն ներս։

Եզրակացնելով, Ֆաշիզմը կռիւ մըն է քաղաքակրթութեան, կամ փորձ մը շրջելու Եւրոպայի մշակութային նըժարը։ Փոխ-վրէժ մը Վերածնունդով եւ Բարենորոգչութեամբ յաղթանակած Եւրոպայի դէմ։

Եւ Իտալիոյ թշնամութիւնը հետզհետէ կը քաջալերուի, քանի կը զարգանան Եւրոպայի անկումի երեւոյթները։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ստալին կը հաղորդէ թէ կոմունիստ կուսակցութեան 17րդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ յունուար 25ին։

Ահա օրակարգը. —

1.— Զեկոյցներ (Ստալին, Ռուձուտակ, Վլադիմիրսկի, Մանուիլսկի)։

2.— Երկրորդ հնգամեակի ծրագիրը (Մոլոտով եւ Կույբիշեւ)։

3.— Կազմակերպչական հարցեր, — կուսակցական եւ խորհրդային շինարարութիւն (Կագանովիչ)։

4.— Ընտրութիւններ։

Պատգամաւորները կ'ընտրուին այսպէս, — կուսակցութեան 1500 անդամներ կուտան մէկ պատգամաւոր քուէարկելու իրաւունքով։ 3000 թեկնածու անդամներ 1 պատգամաւոր խորհրդակցական ձայնով։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԴԱԴՐԱԾ ՓՐԱԿԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

»»» · «««

ՓՐԱԿԱ (Յառաջ). — Ներկայ 1933-34 ուսումնական տարուան սկիզբը հայերէնի աւանդումը դադրեցաւ տեղւոյս համալսարանի գրութեանց բաժնին մէջ։

Մինչեւ հիմա շաբաթական երկու ժամով «լեքթորական» դասընթացք մը հաստատուած էր (lektor = Ֆրանս. համալսարաններու répétiteurի պաշտօնին), երբ անհրաժեշտ ճիւղ հնդեւրոպական լեզուաբանութեան ուսումներուն։

Ինչո՞ւ։ Երեւութապէս խնայողութեան համար. գոնէ այդ ձեւի խուսափողական պատասխան մը տրուեցաւ ստորագրիալս՝ երբ բացատրութիւն կը խնդրէի այդ Ֆաքիւլթէի աւագ ուսուցչապետէն։

Խնայողութիւնը սակայն չափէն աւելի խնդրական բացատրութիւն է, պարտկելու համար խայտառակ մըցակցութիւն մը՝ «փիլիսոփայութեան տոքթոր» երկու Հայերու միջեւ։

Ձեզ գիտեր օգուտ ունի՞ տեղով, անունով մանրամասն՝ եղածն ու յուսածը թուղթի յանձնել, երբ ոչ պատիւ կայ, ոչ վարձ, ոչ պատուհաս, ոչ տառ։ Եղածը եղած է. գըրութեանց բաժնին մէջ պէտքանքն այնքան մեծ եղած ըլլալու է որ՝ մէկը այդ բաժնի դասախօսներէն, Հրոզնի, հիթիթաբան եւ արեւելագէտ, եթէ մինչեւ հիմա իր արտայայտութեանց մէջ Հայերուն երկիմաստ, կասկածելի ուշիմութիւն եւ հնարամտութիւն կը հաղցնէր, չի վարանիր հիմա զանոնք ներկայացնելու իբր չար՝ իրարու բարիք չկամեցող, եւ դաւադիր։ Ափսո՜ս որ ակադեմական տիտղոսով այս երկու Հայերու պարագային «անիրաւ եւ» չենք կրնար ըսել իրեն։

Եթէ «Յառաջ»ը կ'ուզէ տեղ տալ, ահա քանի մը խօսքով կատարուած խաղութիւնը (խմբ. — կարգ մը մանրամասնութիւններ յապաւած ենք)։

Ցարդ հայերէնի դասախօսն էր «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ոչ անծանօթ Տոքթ. Ն. Մարտիրոսեան, մէկը այն Հայերէն որ արդէն պատերազմէն առաջ հոս եղած, պատերազմի ընթացքին կրցեր է բարեկամութիւն շահիլ անհատներու որոնք խորապաշտ Հանրապետութեան մէջ կարեւոր դիրքերու անցան ապա։ Ինքն է եղած նաեւ միակ առաջին հայ ուսանողը տեղին համալսարանին՝ ու միակ աշակերտը Հրոզնիի աւանդած հիթիթաբանութեան բաժնին։ Հոն արձանագրուած ուրիշ ուսանողներ՝ հետզհետէ առանց շարունակելու թափած են, հեռացած։ Այս հանգամանքը եւ կապերը բնական կը դարձնեն որ ան դառնայ նաեւ հայերէնի ուսուցանող եւ ձեռք բերէ ուրիշ շատ մը պաշտօններ։

Հոս տեղը չէ քննել այն հարցը թէ անձն ու պաշտօնները հաշտ եղա՞ծ են իրարու. այս մասին ընդհանուր ձեւով անգամ մը գրուած է «Յառաջ»ի մէջ ու նաեւ բացատրուած առանձին։ Ճիշդ է որ հայերէնի պատրաստութիւն չէ ունեցած. բայց գրութեանց համալսարանի մը բանասիրական նպատակներուն կը բաւէր իր հայերէնը, մանաւանդ որ հայ բնագաւառէն ուղղակի Եւրոպայի սիրտը ինկած ըլլալով, անխտիր պահած է հայերէնի հնչաւորները, եւ, էր տարբերութիւնը, նաեւ, միջակ եւ թաւ բաղաձայններու երանգները եւ այլն։ Իրեն պակսածը՝ հայ պատմութեան եւ հայ արդի իրականութեան ծանօթութիւնն եղած է, ու նաեւ անհաճ մնալով այդ պակասը լրացնելու ճիգ չընելը։

Միւս մրցակիցը, Տոքթ. Վանուշ Հախնազարեան որ քիչ մը աւելի հայերէն գիտէ, Փրակա իջնալէ ետք՝ կ'ուզէ համալսարանի մէջ տոցէնթ (docent = Ֆրանս. համալսարանի մէջ maître de conférences) ըլլալ։ Հիմնալէ ու ծանօթութիւններ հաստատելէ ետք, կը սկսի մրցակցութիւնը միւսին դէմ։ Թէ հայ մամուլին մէջ, թէ տեղս քանի մը թերթերու մէջ՝ ակնարկներ ու տեղացիի մը ստորագրութեամբ համալսարանի հայկաբանութեան արդի աննախանձելի վիճակին վրայ տրուեցաւ յօդուածներ կը գետեղուին։ Անպաշտօն կերպով կը յաջողի մանել նոյն Ֆաքիւլթէի պարսկերէնի եւ թուրքերէնի դասախօսին գրասենեակը. ամէն տեղ հօղ պատրաստել՝ իբր թէ իրեն համար։

Այժմ սակայն տոցէնթ ըլլալու նըպատակին առանց հասած ըլլալու թէհրան անցած է։ Իր ետեւէն ալ հայերէնի աւանդումը ջնջուած։

Թէ այս տողերը գրողը եւ թէ տեղւոյս բանիմաց Հայերը միշտ խորհած են գտնել ձեւ մը, որ հայերէնի ուսուցումը աւելի յարմար անձի մը անցնէր, որ հայ անցեալին ու ներկային ծանօթութեամբ, լիակատար հայկաբանութեամբ ու հայրենագիտութեամբ այդ գալիք անձը ազդակ մը ըլլար, իրական ազդակ՝ հայ եւ չեխ փոխադարձութեան։

Նոյն իսկ խորհուեցաւ պաշտօնապէս օգտագործել՝ երբ նման դիմումի արգահատեց՝ Թըքանիստա յօդուածները, մինչեւ հիմակուան դասախօսին ստորագրութեամբ՝ որոնց մասին առանձին «Յառաջ»ի մէջ խօսուած է։ (Ուրախալի է որ այժմ նման յօդուածներ չի գրեր, կամ չեն գրուիր հայ ստորագրութեամբ)։ Բայց կարելի չեղաւ գտնել պատուաւոր լուծում մը։

Եւ ահա տխուր վախճանը...

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

»»» · «««

Աւելի քան տասը օր է, միջազգային մարզաշխարհին ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Անգլիոյ վրայ ուր իրարու ետեւէ ֆութպոլի երեք կարեւոր միջազգային մրցումներ տեղի ունեցան։ Նախ՝ նոյեմբեր 29ին Աւստրիա գնաց Կլասկոյի մէջ մրցելու սկովտիական ներկայացուցչական խումբին դէմ, եւ յաջողեցաւ հաւասար մնալ՝ 2—2ով։ Աւստրիական այս կէս յաղթութիւնը՝ ձեռք բերուած անցեալ տարուան փայլուն արդիւնքէն յետոյ (պարտութիւն՝ Անգլիոյ միայն 3—4ով, Լոնտոնի մէջ իսկ) վերջնապէս բացաւ Բրիտանացիներու աչքերը, որոնք այլեւս ստիպուած են ընդունիլ թէ իրենցմէ դուրս ալ լաւ ֆութպոլ խաղացողներ կան։ Աւստրիոյ ֆութպոլիստները առանձինն կրցան այդ իրողութիւնը ընդունիլ տալ իրենց վարպետներուն։

Մինչեւ 1931 ոչ մէկ ազգային խումբ ընդունուած էր Անգլիա այդ տարին, Անգլիացիները՝ որպէսզի հաւ մար իրենց Եւրոպայի մէջ Սպանիան յետոյ կրած քանի մը պարտութեանց արատը, որոշեցին իրենց յաղթականները մի առ մի հրաւիրել Անգլիա եւ մրցիլ։ 1931ին Սպանիա էր որ առաջին անգամ Լոնտոնի մէջ երեւցաւ, եւ — 7ով ծանր պարտութիւն մը կրելէ վերջ մեկնեցաւ։ 1932ին Աւստրիա էր որ յիշատակելի մնացած մրցման մը ընթացքին միայն մէկ նշանակէտի տարբերութեամբ պարտուեցաւ — ինչ պէս ըսինք քիչ վերը —, իսկ այս տարի Մեծն Բրիտանիա հրաւիրեց՝ Աւստրիա որ մրցեցաւ Սկովտիոյ դէմ (որուն 5—0ով յաղթած էր 1931ին Վիեննայի մէջ) եւ Ֆրանսա՝ որ մրցեցաւ Անգլիոյ դէմ Լոնտոնի մէջ։ Այս վերջին մրցումը՝ Ֆրանսա Անգլիա տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր եւ վերջացաւ Անգլիոյ յաղթանակով՝ 4ի դէմ 1։ Յառաջիկայ տարի ալ կարգը հաւանաբար գայ Գերմանիոյ կամ Իտալիոյ՝ որ անցեալ տարի շրջանի մէջ հաւասար մնաց Անգլիոյ հետ.

Աւստրիոյ խումբը Կլասկոյ դարձին, Ամսթերտամ մեկնելէ առաջ — ուր այս կիրակի կը մրցի Հոլանտայի ազգային խումբին հետ — հինգշաբթի օր Լոնտոնի մէջ «Վիեննայի խումբ» անունով մրցեցաւ ներկայիս «Փրոֆէշընըլ լիկ»ին գասակարգման առաջնութիւնը գրաւող «Արսէնալ» համբաւաւոր խումբին դէմ, եւ կատակ շատ լաւ խաղարկութեան մը պարտուեցաւ 2 — 4ով։ Պէտք է խոստովանիլ թէ այս մրցման յաղթանակը մէջ աւելի անգլիական խումբն էր որ չահ ունէր քան Աւստրիացիները. որոնց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Սկովտիոյ հետ իրենց կատարած մրցումին վրայ։ Այսուհանդերձ անոնք արժանի էին գոնէ հաւասար մնալու «Արսէնալ»ի հետ, թէեւ այս վերջինը երբեք այսքան լաւ խաղարկութիւն մը չէր ունեցած եւ իր յառաջապահներուն համբաւաւոր երրորդութիւնը՝ Ճէյմս, Ճէք եւ Պասթին հիանալի խաղ մը ունեցան։

Զարմանալի է նկատել թէ, ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ Անգլիոյ, Սկովտիոյ, Իրլանտայի եւ Կալէսի ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ տեղի ունեցած մրցաշարքին առաջնութիւնը Կալէսի խումբն է որ շահեցաւ։ Եթէ Անգլիոյ եւ Սկովտիոյ մէջ «փրոֆէշընըլ» խումբերու համար մասնաւոր խաղերը կը կազմակերպուին, Կալէսի տարածութիւնը թոյլ չի տար ատիկա, որովհետեւ իր բոլոր ծանօթ կամ արժէքաւոր խաղացողները կը խաղան անգլիական խումբերուն մէջ։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ Կալէսի ֆութպոլիստներուն յաղթանակը անուղղակի անգլիական գործին յաղթանակն է։ Ֆութպոլի պէս համաշխարհային խաղի մը — որուն օրէնքները ամէն տեղ մէկ են — ասին խօսուած ժամանակ զարգացիկ ընել պէտք չէ զարմանալի թուի որովհետեւ ազգէ ազգ խաղալու բնածնութեան հետ խաղարկերպ ալ կը տարբերի։ Այդ տարբերութիւնը անզուգական միայն լաւ դիտող մը կը նայ զգալ։ Եւ կարծէք եթէ այդ խաղարկերպի տարբերութիւնը ինչ ֆութպոլի խաղ մը հետաքրքրական շըլլար. Լաւագոյն խաղարկերպը այն որ արագութիւնը կը միացնէ ճկունութեան, առանց մէկ կողմ դնելու թափն ալ։ Ձեխերը առեն մը Եւրո-

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (8)

«ԹԼՃԹԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

«Այս կացութիւնը մասամբ մեզ ծանօթ ըլլալով, չբաւականացանք այդ երկուքին առաջումով, եւ դիմեցինք նաեւ ուրիշ միջոցներու։ Թէեւ, բուն յեղափոխականներուն հետ դեռ կապ չկրցանք հաստատել, բայց միւս թեւերուն հետ յարաբերութեան մէջ էինք։ Ձորոխ գետի վերի մասերըկան յանդուգն ու իրենց խօսքը յարգող Թուրքեր։ Վրացիներէն աւելի ասոնց կը վստահինք։ Ռուսիա ասոնցմէ աւելի շատ կը վախնայ։ Հիմա ասոնց հետ չփում կ'ունենամ։ Այսօր վաղը Թերեւս կրկին սահման երթամ՝ ասոնց հետ տեսակցելու համար։ Ասոնք բոլորը Թուրքեր են՝ Ճորոխի եզերքը՝ Մուրկուլէն սկսելով մինչեւ Արդուին, Արդահան, Կարս. գործին ամէնէն կարեւոր կէտը այն է որ Մուրկուլի եւ Արդուինի թեւերուն գլուխը կը գտնուի գրոջորդիներէս

մէկը, որ, տարիէ մը ի վեր այս խնդիրներու մասին կը թղթակցի Արդուինի սահմանային պահակախումբի պետին հետ։ Զինքը մեր կողմը կանչեցի։ Կը սպասեմ իր գալուն։ Անշուշտ ձեզ եւս կը գրեմ մեր խորհրդակցութեան արդիւնքը.

2.— Որովհետեւ մեր ղրկած ազան ու կինը չկրցան կապը ապահովել, մեր ձեռքին տակ գտնուող վրացի 5 յեղափոխականներէն երկուքը ցամաքի ճամբով ներս ղրկեցինք։ Անոնցմէ լուրի կը սպասենք։

3.— Ասոնցմէ զատ, երեք թեւով ուրիշ մարդիկ ղրկեցինք։ Այս շարժման ընթացքին գործերը կարգի պիտի դնենք եւ հաղորդակցութիւնը պիտի ապահովենք։

4.— Հոս կազմակերպութիւնը գրեթէ վերջացած է։ Բայց, որովհետեւ 20-45 տարեկանները զինուոր են, ուժերու հայթայթումը քիչ մը կը դժուարանայ։ Հրամանատար փաշայէն 150 անձի արտօնութիւն առած ըլլալու պարագան գիս գժուարութեան մատնեց։ Որովհետեւ ես իմ կազմակերպութիւնս ուրիշ կերպ ըրի։

5.— Մտադրած եմ թէ ծովէն եւ ցամաքէն յարձակում գործել։ Այս ծովեզրի բնակչութիւնը հինէն ի վեր Ռուսիոյ ծովափերը ծխնորսութեան և մաքսանենգութեան կ'ընէ։ Ասոնց գըլխաւոր պետերէն 300 հոգինոց ծովային թեւ մը կազմեցի։ Իսկ ցամաքի համար՝ 300 հոգինոց «չէթէ» մը։ Ասոնք իրենք պիտի հայթայթեն իրենց զէնքերը։ Մեր 150 զէնքերը պիտի բաշխեմ Ռուսիոյ մէջ գտնուող ուժերուն։

6.— Ռուսիոյ կոմիտէները մեզմէ շատ զէնքեր պահանջեն։ Անոնցմէ գէթերը հասցնելը է կատարելութիւնը։ Ես ալ տակարկութեան սկսայ՝ անոնց զէնք տալու համար։ Կարեւոր զօրավար մը սպաննողին տասը զէնք, շոգեկառքի կամուրջ մը փլցնողին՝ 50 զէնք պիտի տամ։

7.— Ասոնցմէ զատ՝ կամաւորական գունդերու պատրաստութեան համար ես հող պատրաստեցի։ Ի հարկին՝ կարելի է վստահիլ ն'ա այս ուժին։

8.— Ես ինծի գառեցի Արդուինէն մինչեւ ծովափ երկարող մասը։ Անկէ վերի մասը ձերն է։

9.— Ռուսիոյ շարժումներու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները ձեռք ձգած եմ. —

ա) Ռուսիա՝ իմ շրջանիս զինուորական սահմանէն իր ուժերը քաշելով կը զօրացնէ Ճորոխ գետի առատական ափը։ Զափազանց մեծ խրամատներ փորեր է։

բ) Գաթումի կոնակի սարերուն վրայ ամրութիւններ ունի։ Հոն գտնուող թնդանօթները՝ աղմուկէն աւելի քաղաքը քանդելու կը ծառայեն։ Ճորոխի ափին մօտ՝ աւազի պարկերով շինուած ամրութիւն մըն ալ ունի։ Կարծեմ 24նոց թնդանօթ կայ հոն։

գ) Սահմանէն ներսերն եւ նոյն իսկ Ճորոխ գետին երկու եզերքներու հովիտը ամբողջովին խոլամներ կը բնակին. Պաշտօնեաներուն ընտանիքները ներսերը քշուած են։ Նոյն իսկ՝ սահմանի պահականոցի պաշտօնեաներուն կարասիները ղրկուած են։

դ) «Եովալ»ի գետմէն ի վեր, Ռուսիոյ աարմնը բոլոր ծովեզերքներէ քաշուելով Սեւաստոպոլ գացած է։ Գաթումէն վերցուց նաեւ գործիքայ փոխադրական նաւերը։ Այս բոլորը ապացոյց են թէ մեզմէ շատ կը մտահոգուի։ Ամէն օր հոս հասնող հարիւրաւոր Թրքահպատակներէ առած տեղեկութիւններուս համաձայն, ան իր զինուորական առաջումները կ'ընէ դէպի Կարս եւ Կարնոյ սահմանամերձ շրջանները։ Զրոյցներուն նայելով՝ 300,000նոց ուժ մը համախմբած է։ Անշուշտ, դուք հոդ աւելի լաւ ուսումնասիրութիւններ ըրած էք։

10.— Եթէ ընդհանուր քաղաքականութիւնը թոյլ տայ եւ Պոլիսը ինծի արտօնէ, այժմէն իսկ արշաւելու մտադիր եմ։ Կացութիւնը ինծի համար շատ նպաստաւոր է։ Կը սպասեմ որ ընդհ. կացութիւնը նպաստաւոր հանգամանք մը ստանայ։ Եթէ կեդրոնը որոշէ պատերազմ յայտարարել, ես անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկեմ։

11.— Ձեզի տեղեկացնեմ միջնորդ կեդրոնները. թերեւս պէտք ունենաք.

ա) Արտուինի գաւառակը։ Հոս կը գտնուի սահմանային երկրորդ վաշտը։ Մեր ստէթթայի կեդրոնն է։ Անոնք անկէ պիտի ղրկուին ներս։ Հոն պիտի երթայ Նայիլ պէյը կու օր վերջ հոն պիտի ըլլայ։

բ) Երկրորդը Րիզէն է։ Հոն կը գտնուի Տրապիզոնի երեսփոխան Նայիլ պէյ։

գ) Բուն կեդրոնը Տրապիզոնն է։ Հոս կը գտնուինք ես եւ քանի մը ընկերներ։ Ես կը շրջիմ այս երեք կեդրոններուն միջեւ։ Դուք կապուելու այն կեդրոնին հետ որ կը նախընտրէք։ Ինծի իմացուցէք ձեր ամենամօտ կեդրոնը։

12.— Պոլսէն ռումբ ուզեցի։ Պէտք պիտի ըլլայ։ Եթէ բժշկական նիւթեր հայթայթէք, ձեզի կրնամ ռումբ մը ղրկել։ Ռուսիայէն ալ երկու վարպետներ պիտի գան ինծի։

Ահա, եղբայրներ, բաւական երկար գրեցի։ Եթէ աշխատինք յաջողութիւնը մերն է։ Աստուած մեզ հետ է։ Մեր կուսակցութիւնը լաւ է. Ձեր ... լայ որ ընդունիք Սամիհ Րիֆաթ պէյը։ Ան չափազանց շատախօս է. Եթէ ձեզի տեղեկացնէք ներսէն ստացուած լուրերը, կը գործակցինք։

(Շար.

...պայի վարպետներն էին, սակայն իրենց տեղը ձգեցին Ասորիացիներուն որոնք իրենց չափ լաւ թէքնիքով միացուցին նաեւ արագութիւն։ Հիմա ...իրաքցիներն են Ասորիացիներու ...հակառակորդները։ Այս ...երկիրներուն եւ Հարաւ Ամերիկեան երկու դրացի Հանրապետութեանց՝ Ուրուկուայի եւ Արժանթինի ...Մկրտիչ կը հաշուեն իրենց ամէնէն վտանգաւոր ախոյեանը ֆութպոլի թէքնիքին մէջ։

Ժ. Ն.

Նուպարեան-սանի մը յաջողութիւնը

ՊՐԻՒՍԷԼ, 2 Դեկտ. (Յառաջ). — Պրիւսէլի պետ. մանկավարժական ընկերակցութեան կողմէ եղած հրաւէրի մը վրայ, Նուպարեան սաներէն՝ Կարապետ Թէմօեան, որ երեք տարիէ ի վեր կը հետեւի Պրիւսէլի Համալսարանի մանկավարժական դասընթացքներուն եւ այս ամառ ...ին ստացաւ «լիսանսի» աստիճանը, դեկտ. 1ին հրապարակային բանախօսութիւն մը ըրաւ Պրիւսէլի մէջ, ...մանկավարժներու եւ մտաւորականներու ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բանախօսութեան նիւթն էր՝ «Անգլիոյ դպրոցները արդի մանկավարժութեան մասին»։

Ֆրանսացի յայտնի իմաստասէր — գրագէտ՝ Էմիլ Շարթիէ, որ ծանօթ է Ալէն գրական ծածկանունով, վերջերս վերալիշեալ խորագիրով գիրք մը հրատարակած է, որուն մէջ մանկավարժական արդի մեթոտներուն դէմ կ'արտայայտուի։ Ալէն իր փիլիսոփայական ըմբռնումներուն պարզութեամբ, հետեւող մըն է Նիցշէի, և ազատ խորհող մը մանկավարժական մեթոտներու մասին։ Ըստ իրեն, մանկավարժութիւնը պէտք է հիմնուի կամքի ազատութեան եւ մտաւորի բնական զնացքին վրայ։

Կամքի դաստիարակութիւնը պէտք է ըլլայ քերականութեամբ, ուղղագրութեամբ եւ անձին սեփական հաւաքութեամբ։

Բարքերու ձեղմացումը կամ բարոյական դաստիարակութիւնը կարելի է ձեռք բերել բանաստեղծութեամբ եւ երաժշտութեամբ։

Ալէն, հակառակ իր փիլիսոփայական բարձր ըմբռնումներուն, յաճախ միջուցն, խրթին եւ հակասական եղած է իր ըմբռնումներուն եւ արտայայտութեանց մէջ։

Բանախօսը գիտական տուեալներու վրայ հիմնուելով ջանաց պաշտպանել Ալէնի քննադատական խիզախ տեսութիւնները մանկավարժական արդի մեթոտներու մասին։

Ներկաներուն կողմէ եղան հարցումներ եւ հակաճառութիւններ, որոնց ամէնուն գոհացուցիչ պատասխաններ տուաւ բանախօսը։

Կը շնորհաւորենք մեր հայրենակիցը մանկավարժական մասնագիտութեան մէջ իր ձեռք բերած յաջողութեան համար։

Գ. Թէմօեան ներկայիս կը պատրաստէ իր աւարտական ճառը (թէզ), ստանալու համար մանկավարժութեան տոքթէօրի տիտղոսը, որմէ յետոյ պիտի լծուի կրթական գործին։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՆԱԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳՈՐԳԵՐՆ ԻՍԿ ՑԱԾԱԽՈՐԴ ԶՈՒՆԻՆ

— :-: —

«Միլլիէթ»ի աշխատակիցներէն Մ. Սալահէտտին, որ «Հէբ կիւն պիր խապը» ընդհ. խորագրին տակ, քննութեան կ'ենթարկէ այժմէական հարցեր, նոյեմբեր 23ի թիւին մէջ կը խօսի Թուրքիոյ գորգի ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին անցուցած տագնապալի կացութեան մասին։

Այս ճարտարարուեստը, ժամանակին, Թուրքիոյ տնտեսական եւ առեւտրական կեանքին փայլուն ճիւղերէն մին կը կազմէր՝ արտաքին առեւտուրի տեսակէտով։ Բայց, համաշխարհային տնտեսական տագնապն ու դրացի երկիրներու, մանաւանդ Յունաստանի մրցակցութիւնը, — որ յոյն գաղթականութեան շնորհիւ կատարելապէս տիրացաւ այս արհեստին — ծանր հարուած տուին Թուրքիոյ գորգագործութեան։ Թէեւ ամէն երկրի մէջ գորգի հրապարակը ծանր անկումներ կրած է եւ առեւտուրը չափազանց ազդուած, այսուհանդերձ յարաբերական գին մը կը պահեն։

Գիներու ահաւոր անկման գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ դրամի պակասն է։ Ժողովուրդը գնելու կարողութիւն չունի։ Այս է պատճառը, որ ամէնէն թանկագին գորգերն իսկ անհաւատալի աժանութեամբ հրապարակ նետուած ըլլալով հանդերձ, գնորդ չունին։

Ցօղուածագիրը ներկայ եղած է աճուրդի տան գործողութեանց եւ այսպէս կը ներկայացնէ իր տպաւորութիւնները.

— «Տասնըչորս ոսկիի ծախուած սա գորգը, սակէ երեք տարի առաջ, առնուազն երեսուն ոսկի կ'արժէր։ Իսկ այսօր, իր յարաբերական գինը ճազիւ կրնայ պահել։ Այսուհանդերձ «Սանտալ պէտէսթէնի»ի մէջ ծախուած բոլոր գորգերը անոր չափ ալ բախտաւոր չեն։ Թաւրիզի սեննեակի մեծ գորգ մը, որուն հարիւր ոսկի արժէք գնահատուած եւ 95 ոսկիով աճուրդը բացուած էր, առնողով չըլլալուն համար տիրոջը վրայ մնաց։

Գուլաբայի, Կիւլիստանի, նոյնիսկ Շիրազի մետաքսեայ աքանչելի գորգերը կապերտի գինով կ'երթային։

Տեղեկաններուն մէջ ամէնէն կարեւորները Սպարթայի գորգերն են։ Գորգի մասնագէտ չըլլալով հանդերձ, Սպարթայի գորգերը անմիջապէս կրցայ զանազանել՝ իրենց գոյնի եւ գործուածի մասնայատկութեամբ, ինչպէս նաեւ հիւսքի տոկունութեամբ եւ փայլուն տեսքով։

Ափսո՜ս որ, Սպարթայի գորգերն ալ մեծ անկում կրած են։

Աճուրդի պաշտօնեան մերթ ընդ մերթ կը պոռայ.

— Ուշագի գորգ, 3.5 մէթր երկայնութիւն, 2.5 մէթր լայնք։ Անթիկի Ուշագի գորգ կը ծախեմ։ 35 ոսկիի Ուշագի գորգ...։

Սրահին մէջ ձայն չկայ։ Ոչ ոք կ'աւելցնէ։ Աճուրդի պաշտօնեան անգամ ազդուեցաւ այս անտարբերութենէն։

— Եանըլ... 35 ոսկիի Ուշագի գորգ կը ծախեմ եւ երեք նայող չկայ։ Այս ի՜նչ տեսակ գործ է...։

Ի վերջոյ, յաճախորդ չներկայացող գորգերուն աքացի մը տուաւ եւ նորս շպրտեց։

— Զմրան եղանակին եթէ այսպէս ըլլայ, յառաջիկայ ամառ փախաթի գնով պիտի ծախենք կարծեմ...

Այս միջոցին մէջտեղ բերին մեծ գորգ մը։ Բայց ո՜րքան մեծ։ Ամէնէն փառաւոր սրահ մը ծածկելու չափ։ Արժէքը բնաւ մի հարցնէք։ Որովհետեւ բառ պարագայիս չպիտի կրնաք, դիւրաւ հաւատք ընծայել։ Կ'ուզէք հաւատացէք, կ'ուզէք մի հաւատաք, այս խոշոր գորգին վրայ 18 նշանակուած էր։ 18 ոսկեդրամ չէ. 18 թղթադրամ ոսկի...։ Թէեւ արտակարգ բան մը չէր, բայց ինչ որ ալ ըլլայ գորգ է։ Ժամանակին ամենավարնոց կապերտն իսկ այս գնով չէին տար։

Առիթ մը գտնելով տեսնուեցայ աճուրդի պաշտօնեային հետ։ Այսպէս արտայայտուեցաւ.

— Առ այժմ կապերտները ի պատւի են։ 4էն սկսեալ մինչեւ 10—25 ոսկիի միջեւ ամէն տեսակ կապերտ։ Ամենասուղը քրտականն է։ Ամէնէն աժանները Անթապի կեղծերը եւ Կեսարիոյ կապերտները։ Նախկին Ռումէլիի կապերտները հրապարակի վրայ չեն երեւար։

Թաւրիզի գորգերը երկու տեսակ են. հին Թաւրիզ եւ նոր Թաւրիզ։ Նախկինները որքան հիննան, նոյնքան աւելի արժէք կը ստանան։ Նորերը այդպէս չեն։ Իրանի նախկին գորգագործութիւնը չմնաց։ Հոս հասնողներն ալ սանկ ու նանկ բաներ են։

Անցեալին մէջ, Գուլաբայի գորգերը աճուրդի դրած առենին 40 — 50 ոսկիով դուռ կը բանայինք։ Հիմա պուխարական ամենալաւ ապրանքները պոռալ – կանչելով հազիւ 15 ոսկիի կրնանք քշել։

Այժմ, հրապարակի վրայ ամէնէն աւելի Ուշագի արտադրութիւնները կը տեսնուին։ Տէմիրճիի եւ Սիմավի ապրանքներն ալ քիչ չեն։ Շիրազը հազուագիւտ է, բայց առաջուան չափ փնտռող ալ չկայ։

Հոս ձայնին քիչ մը աւելի ափեղծութիւն գնելով,

— Էֆէնտի, բաւ, խելք ունեցողը հիմա տունը գորգով կը լեցնէ։ Հին, նոր, սա ապրանքը, նա ապրանքը...։ Գորգին գէշը չկայ։ Թեզմէ ոչ ջուր կ'ուզէ եւ ոչ ալ հաց։

Աճուրդի պաշտօնեան իրաւունք ունի։ Միայն թէ գորգ գնելու համար միայն խելք ունենալը կը բաւէ՞։ Ըստ իս, ամէն բանէ առաջ, դրամ ունենալու է»։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանէն կը հեռագրեն Թիֆլիզի «Զրօլեթար»ին 22 նոյեմբեր թիւով.

— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումով, «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագիր Վ. Աշրաֆեան եւ կեդր. կոմիտէի կազմակերպական յանձնախումբի անդամ Գ. Սահակեան պաշտօնանկ եղան։

Դարձեալ դեռ վերջերս կրթական գործավար նշանակուած Լեւոն Արիտնանը հանելով իր պաշտօնէն, նշանակեցին կրթական քարոզչութեան վարիչ։

Կրթական գործավարութեան թեկնածու նշանակուեցաւ Ն. Ստեփանեան։

Կեդր. կոմիտէի քարտուղար Ա. Խանջեան, որ արձակուրդի մէջ կը գտնուէր, վերադարձաւ Երեւան եւ վերսկսաւ իր աշխատանքը։

Հիթլերական երգեր

— o —

Գերմանիոյ մէջ ներկայիս ամէն օր նոր երգ մը կը լսուի։ Ցօրինուած երգերը գրեթէ բոլորն ալ ռազմասիրական են։ Դպրոցներուն մէջ պարտադիր է պաշտօնական այդ նոր երգերը սորվիլը։ Այնպէս որ չարունակ երգարաններ կը հրատարակուին։ Պաշտօնական երգարան մը կը սկսի աղօթքով մը, ի պէտս 8—9 տարեկան մանուկներու։ Այդ աղօթքն ունի հետեւեալ խորագիրը. «Առոյծ Հիթլէրի առողջութեան եւ հայրենիքի համար»։ Եւ կը վերջանայ խնդրելով բոլորէն, որ բարձրացնեն իրենց ձեռքերը «վասն արդար վրիժառութեան օրուան»։

Ուրիշ երգ մը, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ բոլոր դպրոցներուն մէջ, կը վերջանայ սա յանկերգով — «Ի զէն, Գերմանիա, ի զէն Գերմանիա»։

Նոյն երգարանին մէջ կը հանդիպինք երգի մը, որ արամախօսութիւն մըն է պատանիի մը եւ աղջնակի մը միջեւ։ Պատանին կ'ըսէ աղջնակին. — «Մենք պիտի քալենք մինչեւ թշնամիին հողերուն մէջմամասը։ Դուք մինակ պիտի մնաք, փոքրիկ, մինչեւ որ մենք բնաջնջենք թշնամին, — այն ատեն բոլորս պիտի հրճուինք և խայտանք խաղաղութեան մէջ»։

Այսպէս մանկութենէն մինչեւ չափահասութիւն, Գերմանիոյ սիրտն ու հոգին կը պատրաստեն պայքարի, կռիւի եւ վրէժի համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ։ Գրեց՝ Ա. Գիւլխանդանեան։ Հատոր առաջին — Բագուի առաջին ընդհարումները։ Տպ. Փարիզ, 1933։ 220 մեծադիր էջ եւ պատկերազարդ։ Գին 15 ֆրանք։ Ամերիկա, Բրիտանական կայսրութիւն եւ Եգիպտոս՝ 20 ֆրանք։ Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՄԱՄՈՒԼ

Ֆրանսա եւ Սուրիա

»»»·«««

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 նոյ.).

— «Ֆրանսական եւ սուրիական կառավարութեանց լիազօրներուն կողմէ նոյ. 16ին գոյացած համաձայնութեան հիման վրայ ստորագրուեցաւ դաշնագիրը, որ Փարիզէն վերադարձին իր հետ բերած էր Գ. Բարձր Գոմիսէրը։ Գ. տը Մարթէլ իր նախորդներուն պէս առանձին բանակցութիւններ չվարեց ազգայնական պետերու հետ եւ օրինաւոր ճամբով իր բոլոր յարաբերութիւններն ու խորհրդակցութիւնները մշակեց պատասխանատու կառավարութեան հետ եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ յանգիլ համաձայնութեան մը։ Կը մնար ի հարկէ, կնքուած դաշնագիրի վաւերացումը Երեսփոխանական Ժողովին կողմէ, կարենալ գործադրելու համար անոր տրամադրութիւնները։

Ազգայնականներու դիրքն ու վերաբերումը պատրաստուած դաշնագրին հանդէպ արդէն յայտնի է։ Անցած տարի, Հալէպի մէջ գումարուող համաժողովը որոշ ձեւի գրաւ իր պահանջները եւ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը հրապարակեց զանոնք։ Ազգայնականները դաշնագրի կարգ մը յօդուածներուն դէմ առարկութիւններ կ'ընեն, զանոնք նկատելով իրենց ազգային ինքնավարութեան բռնաբարումը։ Չեն ուզեր որ Ֆրանսացիները վարչական, քաղաքական, տնտեսական եւ այլ սպառարկութիւններու մէջ պատասխանատու դիրքեր գրաւեն դաշնագրի կնքումէն վերջ։ Դէմ են նաեւ Ֆրանսայի զինուորական իրաւասութեանց եւ պարտաւորութիւններուն։ Անոնք կ'առարկեն որ, 25 տարուան համար առանց քննութեան եւ պայմանի նման յանձնառութիւն մը ստանձնել կընշանակէ 25 տարի Ֆրանսայի գերին դառնալ, կամ նուիրագործել ներկայ հովանաւորութիւնը, աւելի պաշտօնական ձեւով եւ պարտաւորութիւններով։ Մէկ խօսքով ներկայ դաշնագիրը կը նկատեն 25 տարուան համար կամաւոր ստրկութիւն մը Ֆրանսական տիրապետութեան ներքեւ։

Բացի այդ, ազգայնականները բոլորն կերպով կը պահանջեն սուրիական միութիւնը եւ Ալէվիներու եւ Ճէպէլ Տրիւզի երկիրներուն սուրիական կառավարութեան սահմաններէն դուրս մնալը կը նկատեն բաժանման եւ տկարացման քաղաքականութիւն։

Այս վերջին տեսակէտը ունին նաեւ Սուպհի պէյ Պէրէքէթի կողմնակիցները՝ 30 հոգի։ Երեսփոխանական ժողովի նախագահը, այս ամառ, Ֆրանսա գտնուած միջոցին, Ֆրանսական կառավարութեան յանձնեց ընդարձակ տեղեկագիրներ, ցոյց տալով Ալէվիներու եւ Ճէպէլ Տրիւզի երկիրներուն Սուրիոյ միացման անհրաժեշտութիւնը։ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ, իր մասնաւոր տեսակցութեանց միջոցին ալ արտաքին նախարարին ու Ֆրանսայի պատասխանատու անձնաւորութեանց յայտնեց սուրիական միութեան կարեւորութիւնը։

Ինչպէս տեսնուեցաւ, հակառակ այդ բոլորին, կնքուած դաշնագրին մէջ ոչ մէկ տրամադրութիւն գոյութիւն ունի այդ երկու երկիրներու՝ Ալէվիներու եւ Ճէպէլ Տրիւզի Սուրիոյ միացումը ապահովող։ Որով ոչ միայն ազգայնականներու մերժումին եւ հակակրութեան պիտի արժանանար այդ դաշնագիրը, այլ հիւսիսային Սուրիոյ երեսփոխաններուն, որոնք երեսփոխանական ժողովին մէջ մեծամասնութիւն կը ներկայացնեն։ 30 հիւսիսային Սուրիոյ երեսփոխանները եւ 16 ազգայնական երեսփոխաններ, 46 հոգի, դէմ պիտի քուէարկեն դաշնագրին եւ պիտի մերժեն անոր վաւերացումը։ Այս պարագան շատ լաւ գիտեն սուրիական կառավարութիւնը որ ստորագրեց դաշնագիրը եւ Բարձր Գոմիսէր Գ. տը Մարթէլ։ Հետեւաբար անոնք շատ լաւ գիտէին եւ վստահ էին որ խորհրդարանի հաւանութեան եւ վստահութեան պիտի չարժանանար այդ դաշնագիրը»։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ԱՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ. —

1. Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ։
2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները։
3. Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները։ (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ)։
4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ։

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ տալով քարեմիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ։

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի։

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն։

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք ատեն – ատեն եւ մանաւանդ տարեգլուխի առթիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Խ Ն Ա Մ Ի Ն

(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Որոշած եմ, կ'ըսեմ քեզի, Նայաէօ... Պէտք երթամ ու չիտէք չիտակ երեսին պիտի տամ... հը՛... Աս գործերը սանկ չեն ըլլար։ Արտս երեք տարեկար էր, օր օրի երկու արտաքնուց մնաց։ Այսօր ակօս մը, վաղը ուրիշ մը, ու, կը տեսնե՞ս...

Ու Ռայքօ Թէզապ տէտէն ջղայնութեամբ կը փաթթէր իր ծխախոտը ու զայրոյթով կը խօսէր իր խնամիին՝ Ցօքօ Տօպրինի մասին, որ, մէկ երկու տարուան ընթացքին, իր «Անկլինչ»ի արտէն մաս մը ձեւի դըրեր էր...։ Ռայքօ տէտէն եկած էր ըրելու սահմանները, ու սահմանած։ Իր ու խնամիին արտերուն միջեւ դանուող սահմանային քարերը անհետացած էին, իսկ իր արտին մէջի թրթնջուկը եւ ծառ մը, որուն շուքին տակ, իր մանկութենէն ի վեր, հնձուորները կը կուէին իրենց մանգաղները, հիմա ինկեր էին Ցօքօ Տօպրինի արտին մէջ...։

— Քեզ ալ վկայ պիտի դրեմ, եթէ գործը դատարան իյնայ... արքիս մնացած մասը պիտի ծախեմ ու ան դրամով դատ պիտի քաշեմ դայն, պայց թէզ մը հող պիտի չտամ իրեն... հա, գիտցած ըլլաս...

Նայաէն՝ գիւղական հօտաղը՝ երկնցած էր երկու արտերուն սահմանին վրայ, եւ հաճոյքով մտիկ կ'ընէր Ռայքօ տէտէին դուրս տուած խօսքերը։ Նայաէն քանի մը տարի ծառայած էր անոր քով, կը ճանչնար անոր հոգերու «Անկլինչ»ի արտը։ Ու ծերուկը իրաւացի էր, — իրաւացի էր։

Բայց Նայաէն կը ճանչնար նաեւ Ռայքօ տէտէին բնաւորութիւնը եւ չէր զարմանար անոր բառերուն։ Գիտէր որ ան կը բռնկէր եւ շուտով կ'իջեցնէր առագաստները։ Այդ էր պատճառը որ գինքը «Թէզապ» մկրտած էին գիւղացիք։

— Է՛, զիս ալ վկայ դրէ, եթէ դրել պէտք է բաւ հօտաղը. բայց, դուք մէկ – մարդ էք, խնամի. պէտք է հասկցուիք։

Բայց, ծերուկը կրկին բորբոքեցաւ.

— Ի՞նչ. խնամի ենք ըսելով ունեցածս չունեցածս, հոգի՞ս ալ տամ իրեն. ինչ որ ժառանգ կ'իյնար իր աղջկան՝ տուի։ Բայց ինծի սանկ մատիկ խաղա՛լ, հը՛մ, ըլլալիք բան չէ։ Հեգ մը՝ երկուք ըլլայ՝ մարդ աչք կը գոցէ, կ'անցնի։ Անանկ չէ... բայց, այս անգամ ես անոր պիտի հասկցնեմ թէ որո՞ւ հետ է իր գործը... հը՛, անանկ անոր լուզու հէքեաթներով չեմ խաբուիր ես...

Նայաէն լուռ էր։ Ծերուկը ելաւ ոտքի, առաւ ցուպը, ու, անգամ մը եւս աչք նետելէ վերջ իր խլուած արտին, ալ աւելի գրգռուած վերսկսաւ, կարծես հօտաղին հետ ըլլար իր կռիւը. .

— Եթէ խօսքէ չհասկնայ՝ արիւն պիտի հոսի այս գործին տակէն, կ'ըսեմ քեզի։

Ու շտապեց դէպի գիւղ։ Ամբողջ տեւողութեան, ան իր մտքին մէջ կը շարէր այն ծանր բառերը, զորս կ'ուզէր ըսել իր խնամիին։ Եւ, կրահելով անոր ինքնարդարացման խօսքերը, մտովին կը շարունակէր իր մեղադրանքի ճառը.

— Աս սանկ չըլլար, խնամի՛, ո՞ւր տեսնուած է որ դուն իմ արտէս գողնաս։ Թէեւ ձեր բնաւորութիւնը այդպէս է։ Աստուած ողորմի հօրդուն, հայրդ ալ այդպէս էր։ Բայց, ինծի չեն անցնիր սանկ բաներ, հը՛, լաւ գիտցած ըլլաս։

Ծերուկը երբեմն կանգ կ'առնէր ճամբուն վրայ, եւ, կարծես ուժգնութիւն տալու համար իր ճառին, ցուպը կը զարնէր գետնին։ Ու իր զայրոյթէն կը ծեծէր մնացած ակռաները։ Դեռ տղայութեան՝ այդպէս էր ան. երբ բարկանար, կը կրճտացնէր ատամները։

Ու կրկին կը շարունակէր իր ճամբան։

Երբ բարձրացաւ Աղջկան բլուրը, սկսեր էր մթնել արդէն։ Զեփիւռը կը գգուէր դաշտերը։ Հօտաղը գիւղին կովերը կը քշէր դէպի գիւղ, եւ, զանգակների սարսուռէն կը լսուէր անոնց միօրինակ զանգահարումը։

Ռայքօ տէտէն դեռ կը մռմռար. բայց, զանգակները յաղթեցին զինքը, ու բառերը, որոնք եկան իր շրթներուն, շատ բան կորսնցուցին իրենց կծուէն։

— Պէտք առնենք խնամութիւնը — կը շարունակէ մտածել ծերուկը — բայց, մեղքը իր ճիտը։ Թող հասկնան թէ ո՛վ է Ռայքօ տէտէն։

Գիւղը կ'երեւէր վարը՝ Աղջկան բլուրին ստորոտը։ Ծերուկը երբ աւելի մօտեցաւ, կծու բառերը բոլորովին հատան։ Հան, գետակին եզրին, ընկուզենիներու ծառերու միջեւ կը հանդէպէր խնամի Տօպրինին մեծ տունը, ուր, Ռայքօ տէտէն հարս էր տուած իր մէկ հատիկ աղջիկը՝ Ցաքօյին տղուն — գիւղին վարժապետին։

— Երիտասարդներուն բանլիք չկայ, սա՛ս, լաւ են անոնք... Աստծու աչքը անպակաս ըլլայ անոնց վրայէն. բայց սա ծերուկը...

Եւ, աւելի շատ զայրոյթէն՝ քան ճամբէն յոգնած, Ռայքօ տէտէն լռիկ մնջիկ անցաւ գիւղի փողոցներէն եւ յանկարծ կանգ առաւ իր խնամիին տանը լայն դռներուն առջեւ։

Զինքը դիմաւորեցին իր երեք թօռնուլիկ թոռնիկները, որոնց աղմուկը մինչեւ երկինք բարձրացաւ։

Ծերուկին սիրտը կակուղցաւ։ Եւ սակայն ինք ի՞նչ գործ ունի անոնց հետ. իր գործը խնամիին հետ է։

Լսելով իր ձայնը, դուրս եկան նաեւ աղջիկը, փեսան ու խնամի – մայրը։ Ի վերջոյ ելաւ, նաեւ, ծերունի խնամի – Տօպրինը։ Մարմնեղ, թիկնոտ, լայն ու լուսաւոր դէմքով, ու, հակառակ իր տարիքին, աշխոյժ մարդ մը։ Երկար տարիներ ոստիկանապետ ու յետոյ գիւղապետ էր եղած։ Ու ամբողջ գիւղը մասնաւոր յարգանք մը կը տածէր իրեն հանդէպ։

Ռայքօ տէտէն երկար ատենէ ի վեր այցելած չէր անոնց ու հիմա չորս կողմէն պաշարեր էին զինքը, հարցումներ տեղացնելով իր վրայ։ Ինք եկած էր կռիւի, բայց թոյլ չէին տար որ սկսէր։ Եւ ուրկէ՞ սկսէր խեղճ մարդը...։ Իսկ երբ օղին շէշը բերին ու դրին իր առջեւ, բոլորո՛վին կակուղցաւ։ Ու մոռցաւ թէ ինչո՛ւ էր եկած...

Ասկէ անկէ զրուցելէ վերջ, խօսք անցաւ նաեւ «Անկլինչ» արտի մասին։ Բայց, Ռայքօ տէտէն արդէն իսկ իջեցուցած էր առագաստները՝ խնամիին անուշ խօսքերէն ու թոռնիկներուն պռոշտուքէն ազդուած։

— Արտը երկար ատենէ ի վեր աչքէ անցուցած չէի. այսօր ելայ գացի։ Մաս մը մնացեր է դեռ...։ Ատոր համար եմ եկած։ Զափեցի ձեւեցի՝ որոշեցի Ռայքօյին նուիրել զայն... Թող յիշատակ մը ունենայ ինձմէ...

Ռայքօ տէտէն ընթրիքի վար դրին։ Ու խնամին սեղան բերաւ խոշոր սաման մը գինի։

Ուշ գիշերին, երբ Ռայքօ տէտէն գիւղի մութ փողոցէն դէպի տուն կ'երթար, բարձրաձայն կը խօսէր ինքնիրեն.

— Լաւ որ հասկցուեցանք. ապա թէ ոչ՝ ով գիտէ ի՛նչ պիտի պատահէր. արիւն պիտի թափուէր, արի՛ւն, կ'ըսեմ ձեզի...։

Ց. ՍԹՈՅՑԷՒ

Թարգմ. Սօսեաց Տզան

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Նիւթականներ եւ քաղաքական ապաւէնը

Անցեալ ամիսներու խորհրդաժողովը նկատի առնելով քաղաքական պայքարներու փոփոխ հանգամանքը, որոշեց որ կղերականները քաշուին քաղաքական ասպարէզէն։ Այն քահանաներն ու առաջնորդները որ քաղաքական, նահանգային եւ օրէնսդրական պաշտօններ ունին, պարտաւոր են քաշուիլ մինչեւ դեկտեմբեր 15։ Այս թուականէն սկսեալ ոչ մէկ եկեղեցական պիտի կրնայ քաղաքական պաշտօն ստանձնել, առանց իր գահերէց եպիսկոպոսին արտօնութեան։

ՅԱԻԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։
2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ԱՀԱՒԱՍԻԿ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔԵՐՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-
ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք **S** Թիւ 99,412
շարք **T** Թիւ 78,009
շարք **S** Թիւ 99,413
շարք **D** Թիւ 52,152

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան համապատասխան ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ԺԻՒՆԹՈՒՍԻ Մարսէյլ «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Մ. Պալուստեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ընկերական - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբին կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

6bis, Bld. Rodin, *Իսի լէ Մուլինօ*

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. Վրացեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Ջամալեան, Գ. Բալայեան եւ Լ. Գեւոնեան։

Հաղորդ. միջոցներ — *Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օթէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի։*

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆՆԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ

43, Rue Mme Curie, Bagneux (Seine)

Կը խօսի Գ. Ժ. ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ *Մուտքը ազատ է։*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ
«Հայ բարբառական ընդհանուրներ»
ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ
ԲԱԳՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Զարդարուած նկարներով։ *Գին՝ 15 ֆրանք։*

Ամերիկա, Բրիտ. կայսրութիւն եւ Եգիպտոս 20 ֆրանք։
դիմել A. GULKHANDANIAN. *ՅԱՌԱՋի* խմբագրութիւն։

Կը ծախուի նաեւ Խաչիկ Մկրեանի (*Էփինէ*), Բենոյի *Գիլէա*..., Հր. Սամուէլի (*Փարիզ*), Ն. Խաչիկեանի (*Վիէն*), Մուրատ Մուրատեանի (*Սէն Թ'Էթիէն*), Ն. Կակոսեանի (*Մարսէյլ*) եւ Ս. Թիլ...եանի (*Լիոն*) մօտ։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ
ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 - 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԻԷՌ, Օր. Թ.— 140։
ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Ն. Ե.— 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ե.— 140։
ՔԱՍԱՊԼԱՆՔԱ, Յար.. Եղբ.— 150։
ՄԻՐԱՄՈՆ, Սար.— 175։
ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ե. Փամ.— 35։
ՌԸՆԱԺ, Ա. Թ.— 35։
ՄՕՆԹՐԷՕՅԼ, Օ. Գաֆ.— 35։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՌԱՋԿԱՅԻ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան (Փարիզ) անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131, Fbg. du Temple. *Վիճակ եւ նկատ շրջաբերական ընթերցում, պատգամաւորի ընտրութիւն եւ վարչական խնդիրներ։*

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme -:- PARIS (13e)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) - R. C. Seine 276.2[illegible]

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

[illegible] Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՕՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ՇԱԲԱԹ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

9 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2365

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐՇՆՉՄԱՆ ԱՂԲԻՒՐ ՄԸ

Ըսինք թէ «Հայկական Փարիզ»ին հմայքը ծանրօրէն կը ճնշէ արեւելեան գաղութներու վրայ։

Տարբեր պայմաններու մէջ, նոյն դերը կը կատարէր Պոլիսը, «գաւառ»ին հանդէպ։

Բայց Պոլիսը ունէր առաւելութիւններ, որոնք չեն կրնար բաղդատուիլ Փարիզի կացութեան հետ։

Պոլիսը, հակառակ իր ամբարտաւան կեցուածքին, ունէր դաւառը անցեալ։ Ունէր հանրային կարգ ու սարք եւ միջավայր, մարմին զանազան առանձնաշնորհներու։

Փարիզը զրկուած է այդ բոլորէն։ Այնտեղ՝ «բաղկացուցիչ տարր» էինք մենք։ Այստեղ՝ տաշեղ, համայնակուլ ծովու մը ափերուն վրայ։ Ծարակ՝ անոր ամենէն յորձանքներուն։

Եւ սակայն, այս անողոք իրականութիւնն իսկ խթան պէտք է դառնար, ոչ թէ չքմեղանք՝ ձեռնածալ նստելու եւ հառաչելու։

Այնտեղ՝ շատ մը երեւոյթներ տեղի կ'ունենային ինքնաբերաբար։ Այստեղ՝ մենք պարտաւոր ենք խարիսխներ ստեղծել, եթէ չենք ուզեր դառնալ բեկոր մը ծովամոյն։

Ուրեմն,— կազմակերպութիւն եւ աշխատանք։ Բուն բառով՝ ի ն ք ն ա պ ա շ տ պ ա ն ո ւ թ ի ւ ն։

Այս ճամբուն վրայ, մեզի ապաւէն՝ «արեւելեան գաղութները», իրենց խանդավառ ինքնագործունէութեամբ։

Այդ ինքնագործունէութիւնը թող ըլլայ մեր ներշնչման աղբիւրը, ինչպէս, երէկ, «գաւառ»ը, իր յարաճուն աշխատանքով։

Այս առթիւ, նորէն կը յիշեցնենք թէ՝ մենք պատրանքներ չենք ունեցած եւ չունինք այսօր ալ։

Կարելի՞ էր ունենալ, երբ օտար է գետինը եւ համայնակուլ։ Երբ մշուշն է մեր գլխուն վրայ, իսկ լպրծուն պողոտան՝ մեր ոտքերուն տակ։

Բայց, մենք ունինք խոր հաւատք՝ որ եւ է գործօն աշխատանքի արդիւնաւորման մասին։ Մանաւանդ երբ այդ աշխատանքը իր ետեւն ունի ամուր կազմակերպութիւն մը։

Անկուսակցական հայրենասէրները եւ մասնաւորապէս երիտասարդները ինչո՞ւ օրինակ չեն առներ քաղաքական կուսակցութիւններէն, որոնք նոյնքան բացասական պայմաններու մէջ կը գտնուին, բայց կը տոկան, կը տեւեն, կը գործեն ու կ'աճին։

Միայն այս իրողութիւնը բաւական էր, գործի մղելու համար չէզոքները։ «Ցունը մնացածները», վարանոտներն ու վեհերոտները։

Իւրաքանչիւր քաղաքական հոսանք ունենալով իր առանձին դաւանանքն ու ճամբան, չի կրնար խուզրնդոտ յարուցանել Երիտասարդական Կազմակերպութեան մը դէմ։

Ընդհակառակն, անոնց կողքին մարմին առնելով, այդպիսի կազմակերպութիւն մը կրնար դառնալ եթէ ոչ մերձեցման օղակ մը, գոնէ հաւասարակշռութեան ազդակ մը։

Այդպիսի կազմակերպութիւն մը, իր դաշնակցային ցանցով, պիտի ծառայէր ոչ միայն թափուր մնացած գիրքեր գրաւելու, այլ եւ պայծառացնելու մթնոլորտը։

Երբ կ'ըսենք ներշնչման աղբիւր, աչքի առջեւ ունինք նաեւ այն բազմազան միութիւնները, որ կը գործեն Պելժիայէն մինչեւ Պրազիլիա, Մակեդոնիայէն մինչեւ Մ. Նահանգները։

Գիտենք որ անոնք, իրենց խուլին մէջ ամփոփուելով հանդերձ, խանդակաթ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Փարիզի եւ առ հասարակ արեւմտեան Եւրոպայի հայկական կեանքի ելեւէջներուն։

Արդ, ո՞ւր է արեւմտեան Եւրոպայի երիտասարդութեան կերպարանքը։ Ո՞ւր են անոր գլուխն ու թեւերը։

Չի բաւեր տրտունջներ եւ կանչեր արձակել պարբերաբար։ Չի բաւեր «ազգասիրաբար» մասնակցիլ այս կամ այն կազմակերպութեան եւ միութեան։

Այն համատարած կազմալուծման մէջ, ուր ամէն օր անողոք իրականութեան մը ժայռերուն կը զարնուին եղած օրկանները, մենք անհրաժեշտօրէն պէտք ունինք նոր ազդակներու։ Պէտք ունինք, մանաւանդ, կեդրոնական խարիսխի մը, որ ոչ բանկային է, ոչ ալ քաղաքական կրկէսը։

Այդ կեդրոնական խարիսխը օրհնութիւն մը պիտի ըլլար նոյնիսկ Երեւանի համար, որ խարդախ հասցէներու ապաւինած, այժմ ալ վեղարին եւ փիլոնին տակ ապաստանած, մեր տունին հետ կը քանդէ նաեւ իր տանիքը։

Անոնք, Երեւանցիները, գինարբուքի մէջ են այսօր, շնորհիւ զարմանազան խաղերու եւ պատրանքներու։

Բայց վաղը, երբ սթափին — և կասկած չկայ թէ պիտի սթափին — իրենց բաժինը պիտի ըլլայ թշուառ յուսախաբութիւն մը։

Որովհետեւ, անոնք ճիշդ գաղափար չունին արմատախիլ բազմութեանց թաքուն ուժերու մասին։ Անոնք իրենց գիտելիքն ու ներշնչումը կը քաղեն գոյնզգոյն «հաւատարիմ»ներէ, որոնց խելապատակը, կեանքն ու դիրքը գաղտնիք չունին ո՛ր եւ է գաղութի մէջ։

Այս միջանկեալ դիտողութենէն յետոյ, վերադառնալով բուն հարցին, կ'ուզէինք հրապարակաւ ապարէզ կանչել ոչ միայն Փարիզի, այլեւ սահմանակից երկիրներու երիտասարդական ուժերը, որպէսզի անյապաղ ձեռնարկեն կորիզի մը կազմութեան։

Տարիները շուտ կ'անցնին։ Ահա կը գլորի 1933ն ալ։

Ժամանակն է որ վերջ գտնեն վարանումներն ու թարթափումները, եւ 1934ը դառնայ թուական մը վերանորոգման, ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնագործունէութեան։

Երբ գլուխը եւ կուրծքը բաց երիտասարդներ իրենց անկարելին կը փորձեն արեւելեան գաղութներուն մէջ, աններելի է պողոտաներու վրայ ինկած կայծերու յամեցումը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ԿԻՐՔ Է ԱՅՍ

»»».«««

Իրենց զարշելի պայքարին կատաղութեան մէջ, ռամկավար թերթերը չեն խղճահարիր սուտ սուտի վրայ բարդել։

Գրուեցաւ թէ հայ – հռոմէականներու կաթող․– պատրիարքին Ադեքսանդրիա այցելութեան առթիւ, առաջնորդարանին վրայ պարզուած է նոյն հայկական եռագոյնը, եգիպտական եւ վատիկանեան դրօշներուն հետ։

Այս առթիւ, սպայ մը դիտողութիւն ըրած էր։ Բայց, տրուած բացատրութեանց վրայ եւ համաձայն իրաւասու իշխանութեան հրահանգին, հայկական դրօշն ալ մնաց մինչեւ վերջը, եւ վար առնուեցաւ միւսներուն հետ, երբ հանդէսը վերջացած էր։

Եգիպտական թերթ մը, «Ահրամ» թիւրիմացութեամբ գրած էր թէ հայկական դրօշը վար առնուած է ոստիկանութեան կողմէ։

Եւ սակայն, յաջորդ օրը, պարկեշտօրէն յայտարարեց թէ սխալած է եւ հրատարակելով հայ – հռոմէական առաջնորդարանին ճշդումը, գրեց բառ առ բառ․

«Հայկական դրօշը պարզուած մնացած է մինչեւ հանդէսին վերջաւորութիւնը» (22 նոյ.)։

Հիմա կարդացէք Փարիզի ռամկավար թերթը, որ այս թղթաբերը ստանալէ յետոյ ալ, դեկտ. 7ի թիւին մէջ կը պատմէ բոշայական չարախնդութեամբ, նոյ. 22 թուակիր թղթակցութիւն մը տպելով․

— *«Առաջնորդարանին վրայ կախուած էր «եռագոյն»ը զոր ոստիկանները անմիջապէս վար առին»։*

Կարդացէք եւ դատեցէք։

Կարդացէք եւ լրջօրէն պատմեցէք։

ՎԱՀԷ

ՕՐԻՆԱԳԻԾ ՄԸ

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նկատելով որ շատեր օրինակած գինէն աւելիով, մինչեւ 120 – 130 ֆրանքի կը ծախեն ազգ. վիճակախաղի տոմսերը, երեսփոխան մը օրինագիծ մը ներկայացուց խորհրդարանին։ Այս օրինագծին համաձայն, 500 ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին բոլոր անոնք որ 100 ֆրանքէն աւելի կը պահանջեն իւրաքանչիւր տոմսակի համար։

Վերջերս բողոքներ շատցած են այս չարաշահութեան առթիւ, եւ դատ բացուած է երկու գրամատուներու դէմ, որոնց մէկը 105, միւսը 130 ֆրանքի ծախեր էին վիճակահանութեան տոմսերը։ Մեր հայրենակիցներուն մէջ ալ կան շատեր որ գնումը վերջին պահուն ձգելով, 120 – 130 ֆրանք կը վճարեն Գ. կամ Դ. շարքի տոմսերու համար։ («Ցանուած» ալ օրինական գինէն աւելի վճարեց…)։

⁂ Մարսէյլի մէջ ձերբակալուեցաւ Լուի Քորնպուա, որ իր եղբօրը տուած էր մէկ միլիոնի կեղծ տոմսակը։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ այս վերջինը, որ Փարիզ եկած եւ գանձած էր այդ գումարը։

Երկու եղբայրներուն յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրարու։ Ռոժէ, որ գանձեց մէկ միլիոնը, կ'ըսէ թէ իր սիրուհին էր որ մոլորեցուց զինքը, պնդելով երթալ գանձել կեղծ տոմսակը։ Ոստիկանութեան տպաւորութիւնն այն է թէ գործ ունին փախուկի մը հետ։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Սեւ ծովու փոթորիկին հետեւանքով, ալիքները 30 տուներ քանդած են Սամսոնի մէջ, կարգ մը տուներ ալ քշած տարած են։ Այս ձեւով կորսուած անձերուն թիւը 30ի կը հասնի։ Իսկ նաւերու եւ նաւակներու մէջ 100է աւելի անձեր կորսուած են։ Վերջին փոթորիկը այնքան սաստիկ էր որ, Սամսոն Չարշամպա ծովեզերեայ երկաթուղիին մէկ մասն անգամ քանդեց։ Ճամբուն վրայ գտնուող կարգ մը վակոններ տապալեցան եւ ծովեզերեայ շոգեկառքերը չկրցան բանիլ։ Կարգ մը շոգենաւեր փախան նաւահանգիստէն։

Սեւ ծովի եզերքի բոլոր քաղաքները վնասուած են։ Մասնաւորաբար Տրապիզոն, Կէօրէլէ, Թիրէպոլու, Կիրասոն, Օրտու, Ֆաթսա, Ինէպէ, Թէրմէ եւ Սամսոն շատ ծանր կորուստներու ենթարկուած են ալիքներու խուժումով։ Ծովէն զատ, ցամաքի վրայ ալ քանդումներ կան։

ՏԻԿԻՆ Լ. ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը Տիկ. Սեւումեան – Արզումանեանի։

Ինչպէս գրած էր թղթակից մը, հայ երգչուհին վերջերս մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ Միլանի մէջ։ Փարիզ պիտի մնայ մէկ – երկու ամիս, երգահանդէս մը սարքելով։

Թուրքեր Պուլկար մը կը բռնեն Թրակիոյ մէջ

Մի՛լլիէթ կը գրէ․— Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդ մը որ կը պտտէր Թրակիոյ արգիլեալ գօտիին մէջ եւ որուն համար կասկած կայ թէ Մակեդոնական կուսակցութեան կը պատկանի։ Թրակիա պտըտելէ յետոյ, այս մարդը կը ձերբակալուի Պոլսոյ սահմաններուն մէջ եւ ոստիկանական տնօրէնութեան կեդրոնը կը տարուի։

Հակառակ ոստիկանութեան բոլոր փնտռտուքներուն, կարելի չըլլար հասկնալ անոր ինքնութիւնը։ Նոյն իսկ ազգութիւնը անյայտ կը մնայ։ Որովհետեւ անծանօթը արձանի պէս կը կենար բոլոր հարցումներու առջեւ, եւ կը հասկցնէր թէ խուլ եւ համր է։

Մարդուն բոլոր հնարամտութեանց հակառակ, ոստիկանութեան փորձառու պաշտօնեաները չեն ուշանար հասկնալու թէ գործ ունին խորհրդաւոր մէկու մը հետ, որ սուտ համր եւ խուլ կը ձեւանայ։ Բայց կրկին կատարուած բոլոր փորձերը չեն կրնար բառ մը անգամ խօսել անոր բերնէն։

Ասոր վրայ, ոստիկանութիւնը հնարքի մը կը դիմէ։ Համրերու միութեան նախագահ Սիւլէյման Սըրրի պէյը կը կանչէ եւ մարդուն ներկայութեան անոր կը յանձնարարէ խնամել այս համր – խուլը։ Միւս կողմէ, մօտէն կը հետեւի անոր շարժումներուն, գաղտնի ոստիկաններ ընկերացնելով անոր։

Սիւլէյման Սըրրի պէյ ոստիկանութենէն դուրս կ'ելլէ մարդուն հետ, եւ մէկ կողմէ կ'աշխատի հագուեցնել զայն, որովհետեւ պատառոտած հագուստով եւ կօշիկներով էր, իսկ միւս կողմէ կը փորձէ խօսիլ անոր հետ։ Բայց համրերու յատուկ բոլոր նշանները անպատասխան կը մնան։ Ասոր վրայ, Սըրրի պէյ կը հասկնայ թէ դիմացինը լեզուանի համր մըն է և զայն ոստիկանութեան կը յանձնէ։

Այլեւս կասկած չկար եւ ոստիկանութիւնը կը հասկնայ թէ ձերբակալուածը Պուլկար մըն է եւ պաշտօն ունէր արգիլուած գօտին աչքէ անցընելու։ Հիմա քննութիւնը կը շարունակուի։

ԿԱՐԴԱԼ, Գ. ԵՒ Դ. ԷՋԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ, ՈՐ ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐԺԱԾ ԵՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻՒՆԻՈՅՆ ԱՏԵՆ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ

Բարեգործականի դեկտ. 7 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները․—

Միութեանս Ժընեւի պատուիրակ Գ. Լ. Բաշալեանի վերջնագոյն տեղեկագրին համաձայն, Միջազգային Դաշինք մը պատրաստուած է ռուս, հայ եւ ուրիշ գաղթականներու օրինական կացութեան մասին եւ արդէն ստորագրուած է Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Ռումանիոյ եւ Եգիպտոսի կառավարութեանց լիազօրուած պատուիրակներուն կողմէ, սպասելով որ ուրիշ կառավարութիւններ եւս ստորագրեն այդ Դաշինքը։

Այդ համաձայնագրին շնորհիւ, երբ որ վաւերացուի, գաղթականներու ներկայ տարտամ վիճակը զգալապէս պիտի բարւոքի։

Ամէն գաղթականի պիտի յանձնուի Նանսէնեան ինքնութեան թուղթ մը, առնուազն մէկ տարուան համար, որ իրաւունք պիտի տայ բնակութեան երկրէն մեկնելու եւ վերադառնալու առանց նոր արտօնութեան։ Երկրէն կրնան վտարուիլ միայն այն գաղթականները որ ազգային ապահովութեան կամ ընդհանուր կարգապահութեան դէմ կը շարժին։

Աշխատելու իրաւունքը պիտի վայելեն միայն այն գաղթականները որ առնուազն երեք տարի կը բնակին երկրին մէջ, տեղական հպատակ կնոջ մը հետ ամուսնացած են, երկրին հպատակութիւնը ունեցող զաւկի տէր են եւ կամ մեծ պատերազմին մասնակցած են։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Մեծ հետաքրքրութիւն Պուլկար թագաւորին Պելկրատ այցելութեան առթիւ

Ինչպէս գրած էինք, Պուլկարիոյ թագաւորն ու թագուհին Պելկրատ պիտի երթան վաղը, կիրակի, 10 դեկտեմբեր, ընկերակցութեամբ վարչապետին եւ Կիրիլ իշխանին։ Պիտի մնան մինչեւ դեկտ. 13։

Աւելորդ է շեշտել կարեւորութիւնը այս այցելութեան, որ տեղի կ'ունենայ Պելկրատի եւ Վառնայի տեսակցութիւններէն յետոյ, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը։ Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ հետզհետէ կը հարթուի ճամբան՝ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցման համար։ Զանազան ձեռնարկներ կը հաստատեն թէ ցնորք մը չէ երկու երկիրներուն մերձեցումը։ Վերջերս Պելկրատ այցելեցին խումբ մը պուլկար լրագրողներ, որ լաւ տպաւորութիւն կրեցին։ Ուրեմն, արքայական այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ նպաստաւոր պայմաններու մէջ։ Երկու թագաւորները պիտի խորհրդակցին, սերտ համաձայնութեան մը գործնական միջոցները գտնելու համար։

Եւրոպայի, եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ ԵՐԹԵՒԵԿ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի անգլիական դեսպանը Լոնտոն գնաց, իր կառավարութեան հաղորդելու համար Ֆրանքօ-գերմանական խօսակցութիւնները, որոնք առ այժմ տեղի կ'ունենան դեսպաններու միջոցաւ։

Այս այցելութիւնն ալ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է։ Լրագիրներ կը հաւաստեն թէ բրիտանական դեսպանը մասնաւորապէս պիտի զբաղի զինաթափութեան խնդրով, որ անել մատնուած է, Գերմանիոյ հրաժարման հետեւանքով։ Գերմանիան վերջերս դրական դիրք բռնած ըլլալով, միջոցներ կը խորհուին զայն համոզելու եւ վերադարձնելու դէպի «Ժընեւ»,— Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Բրիտանական դեսպանը միասին տարած է կարեւոր տեղեկութիւններ՝ Փարիզէն, Պերլինէն եւ Հռոմէն, այնպէս որ առ այժմ անհրաժեշտ չեն համարուիր Լոնտոն կանչել նաեւ Պերլինի եւ Հռոմի դեսպանները։

Գերմանիան տակաւին որոշ առաջարկներ չէ ներկայացուցած Ֆրանսայի։ Երբ ներկայացնէ, անգլիական կառավարութիւնը իր կարելին պիտի փորձէ, որպէսզի դրական ելքի մը յանգին Ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները։

Դեսպանը վերադարձին պիտի աշխատի ապահովութիւն ստանալ թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը պիտի կրնայ խօսիլ յանուն Ֆրանսայի, առանց ազդուելու նախարարական տագնապներէն։

Լոնտոն գացած է նաեւ Գ. Հէնտըրսըն, փրկելու համար զինաթափութեան խորհրդաժողովը։

⁂ Գ. Մաքտոնըլտ աջի օր ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ կարելի չէ որ եւ է արդիւնքի հասնիլ, միայն մէկ պետութեան զինաթափութեամբ։ «Մենք մեր ապատաղինութիւնները կրճատած ենք առաւելագոյն չափով, եւ պիտի շարունակենք մեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը։ Բայց, չենք կրնար աւելի յառաջ երթալ միակողմանի զինաթափութեան ճամբուն վրայ»։

⁂ Գ. Մուսոլինի ունկնդրութեան ընդունեցաւ Հռոմի գերմանական դեսպանը, որ նոր վերադարձած էր Պերլինէն։ Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց գերմանեւռուս յարաբերութեանց եւ Ազգերու Դաշնակցութեան բարենորոգման մասին։

⁂ Գ. Լիթվինով հազիւ մէկ օր մնաց Պերլինի մէջ։ Առտուն հասաւ եւ իրիկունը մեկնեցաւ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երեսփ. Ժողովը կը շարունակէ ելմտական ծրագրին քննութիւնը։

Հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչները պաշտպանեցին ծրագիրը։ Ընդդիմադիրներուն կողմէ խօսեցաւ նախկին նախարար մը, գիտել տալով թէ ոչ ներկայ դահլիճը, ոչ ալ նախորդները չունեցան բացորոշ քաղաքականութիւն մը, այլ մանուածապատ ուղղութեան մը հետեւեցան, երկու կողմերն ալ գոհացնելու համար։ Բացատրեց թէ նախատեսուած հասոյթները մեծ մասով երեւակայական են։ Այսպէս, երբեք չպիտի կրնան 650 միլիոն ֆրանք ստանալ արծաթ եւ նիքէլ դրամներու շինութենէն, որովհետեւ այդ դրամները չպիտի անցնին եւ նորէն պետական գանձը պիտի

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԸ ԵՒ ՄԵՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Անիլի լաւ է մեղաւոր մը արձակել,
քան անմեղ մը դատապարտել:
ԴԱՏ - ԱՌԱՄ

Խուռներամ, հետաքրքիր բազմութեան մը ներկայութեամբ, Կրընոպլի մէջ, նոյ. 27ին, բացուեցաւ Իզէռ նահանգի Ոճրադատ Ատեանի վերջին նստաշրջանը:

Հերթի են գրուած շարք մը ոճիրներ, գողութեան ու սրիկայութեան, մահացու վէրքի ու հարուածի դէպքեր, որ պատահած են այդ նահանգին մէջ:

Մարդկային ընկերութիւնը պէտք է դատավճիռ տայ հանրային չարիքներու մասին, որոնք ծնունդ կ'առնեն այլազան չարժառիթներէ:

Կրընոպլի դատական պալատը ճարտարապետական նուրբ ու գեղեցիկ քանդակներով զարդարուած շինութիւն մըն է:

Ամէնէն գեղեցիկ սրահը վերապահուած է Ոճրադատ Ատեանին: Առաստաղին վրայ կը կարդացուին Lex, Jus (Օրէնք եւ Արդարութիւն):

Այս նստաշրջանը մասնաւոր նշանակութիւն ունէր մեզի համար, որովհետեւ մեր ՈՒԹ անմեղ ընկերները պէտք է դատուէին դեկտ. 1ին եւ 2ին, իբրեւ մեղադրեալներ Տիլտիւեան Մանուկի սպանութեան:

Փետր. 26ին, 25—30 «Հոկճիւններ կանխապատրաստուած եւ առխավարի զինուած, առանց երխանները եւ կիններու ընկերակցութեան, եկած էին Թիւ Պայեառ, անղական Ազգ. Միութեան եւ Դաշնակցութեան միասնաբար կազմակերպած հանդէսը խանգարելու:

Այդ չարաբաստիկ «հերոսութեան» արդիւնքն ու հաշուեկշիռը եղած էր մէկ սպաննուած եւ ինը վիրաւոր:

Դէպքը բոլորին ծանօթ է եւ չարժեր կրկին անդրադառնալ:

Մենք խորապէս կը ցաւինք, որ գաղութահայ տարագիր բազմութիւններու մէջ, Մոսկուայի անպատասխանատու մանկլաւիկները թոյն կը ցանեն եւ կը զինեն եղբայր եղբօր դէմ եւ յետոյ մէկ կողմ քաշուած, Պիղատոսի պէս իրենց ձեռքերը կը լուան:

Սրտի հանդարտութեամբ չէ որ գրի կ'առնենք Թիւ Պայեառի արիւնոտ դանակահարը եւ պաղարիւնով չպիտի կրնանք ներել նաեւ այն մարդոց, որ «Կռան միթինկ» կը խաղան եւ պատճառ կը դառնան նմանօրինակ ցաւալի դէպքերու, արեւով ու բոցավառ ամառներու հայրենիքէն հեռացած մեր ընկերները այս ռազմական կիրքերը հիւրընկալ ու ազատ երկրի մը մէջ, ինչպիսին է Ֆրանսան:

Ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, որ Կրընոպլի Հօկերը, դէպքէն քանի մը ժամ յետոյ, մատնանշումներով բռնել տուած էին մեր ընկերներէն եւ համակիրներէն 9 հոգի, որոնք հարցաքննութենէ եւ կարճատեւ բանտարկութենէ մը վերջ, առժամապէս ազատ կ'արձակուէին, բացի ընկեր Սարգիս Ղուկասեանէ, որ իբրեւ թէ, տուած է Տիլտիւեանի մահացու հարուածը:

Կրընոպլի ոստիկանութիւնը արդարութիւնը երեւան հանելու եւ բուն ոճրագործը մէջտեղ բերելու նախանձախնդրութեամբ, ամիսներէ ի վեր արգելափակման կ'ենթարկէ մեր լաւագոյն եւ անմեղ ընկերներէն Սարգիս Ղուկասեանը, որ դէպքին օրը զբաղած էր միայն ու միայն իր երկու զաւակներու ապահովութեամբ:

Կրընոպլի այս արիւնոտ դէպքը հայ գաղութը բաժնած է մինչեւ այսօր երկու հակամարտ հոսանքի: Մէկ կողմէն Դաշնակցականներ եւ համակիրներ, միւս կողմէ Հօկեր ու համայնավարներ:

Ահա, ինը ամիսէ ի վեր, հայ գաղութը կ'ապրի ծանր մթնոլորտի մը տակ: Բարեկամութիւն, ազգականական կապեր, կանացի բոլ-բռաւներ, գործարանական հանդիպումներ, առեւտուր ու այլ պահանջներ կը ստանան այս երկու հոսանքներէն մէկին կամ միւսին զոհաւորումը եւ կը ստեղծեն թշնամական վիճակ մը: Նոյն իսկ, միտքերն ու երեւակայութիւնները այնքան կը բոցավառին, որ կեղծ ու չինծու վկայութեան արհեստական ախորժակները կը սրուին, սակարկութիւններ կ'ըլլան, «չանթա՜ռ ու դաւադրութիւններ», գիւղին սպառնալիքներն ու ներգամիտ խաղերը դժոխային պար կը բռնեն Ալպեան ժայռերուն տակ...

Հանգիստ չէր Կրընոպլի ֆրանսական հանրային միտքն ալ:

Տեղական մամուլէն «Լա Տէփէշ Տոֆինուազ» լծուած էր ապերախտ աշխատանքի մը, իբրեւ թէ հանրային կարծիք պատրաստելու համար: Հիթլերական, ֆաշիստ, շովինիստ, մարդասպան բառերը սրտի թեթեւութեամբ կը թռչէին անոր գրչին տակէն անգիտակցաբար խունկ ծխելու համար հոսանքի մը, որուն ինչ ըլլալը դժուար թէ հասկցած ըլլայ նոյն իսկ այս դատավճիռէն յետոյ:

Այս բոլորը, անշուշտ, ախուր անդրադարձումներ կ'ունենան Կրընոպլի գաղութին հիւանդագին հոգեբանութեան վրայ:

Վէրքը կը խորանայ, ատելութիւնն ու հայկական կիրքը կը ցցէ իր պղտոր ու դաժան դէմքը եւ մարդիկ, որ խղճի գիտակցութիւն եւ զգացումներու մաքրութիւն ունին, այլեւս չեն կրնար տոկալ եւ ինքնասպանութեամբ վերջ կուտան իրենց կեանքին:

Ինքնասպանութեան զիմած է Հօկի անդամներէն Սիմոնեան, որ շաբաթներ առաջ անյայտացած է տունէն եւ գլխարկը միայն գտնուած է Իզէռի ափին: Ինքնասպանը նամակ մը ձգած է որուն մէջ կ'ըսէ.

— «Ես վերջ կուտամ իմ կեանքիս, որովհետեւ հակառակ իմ բոլոր ջանքերուն եւ զահողութիւններուն, չի իմ նշանածս բերել տամ արտասահմանէն Ֆրանսա, ի դերեւ ելան»: Անդրադառնալով Թիւ Պայեառի դէպքին կը յարէ. «Ի զուր անմեղներ պիտի դատապարտուին»:

Ո՞վ գիտէ, սպառնալիքի հետեւա՞նք սուտ վկայութիւն տալու, ընէ ինչ որ կ'ուզէք: Բառերը բաւական թափանցիկ են:

Նոյեմբեր 20ին Լանսէյի մէջ ատրճանակով վերջ տուած է իր կեանքին մեր սիրուած ընկերներէն Սիմոն Փափազեանը: Իր ընկերոջ ուղղած նամակին մէջ կ'ըսէ

— «Անշուշտ զարմանալի պիտի թուի քեզ այս անակնկալը, բայց բացատրեմ պատճառը: Հոգեկան եւ տառապանք, մնացեալը լաւ է որ անծանօթ մնայ»... Եւ անդրադառնալով Կրընոպլի ծանօթ դէպքին կ'ըսէ.— «ծանօթ ես որ Կրընոպլի հանդէսին պատահարը ներկայ գտնուելու դժբախտութիւնը ունեցանք եւ այն օրէն ի վեր մեզմէ կասկածներ ունին կարգ մը Հայեր, իբր թէ մենք մարդասպանութեան գացինք: Մինչդեռ պէտք է գիտնան զէթ այսուհետեւ բոլոր կասկածողները որ նման դէպք մը մենք ոչ միայն մեր միտքէն, այլեւ մեր երեւակայութենէն չէինք անցներ: Եւ եթէ այդ օրուան հանդէսին ելքը ես գուշակէի, առաջինը կ'ըլլայի օրինաւոր միջոցներով առաջքը առնելու: Այս պէտք է միանգամընդմիշտ գիտցած ըլլան: Մարդկային սիրտը դժբախտաբար պատռուած չունի, որպէսզի սիրտդ բանաս եւ անկեղծ զգացումներդ տեսնեն: Ահա այսպէս: Կ'ուզեմ որ առնեն մահուընէս վերջը անաղարտ մնայ: Թէ ո՞վ գործեց սպանութիւնը, այդ կը մնայ արդարութեան, մինչ անդին, այստեղ խղճիս առջեւ խոստովանիմ որ անմեղ մը բանտը կը մնայ ամիսներէ ի վեր»:

Լրացուցած ըլլալու համար Կրընոպլի դէպքերու շղթան, յիշենք նաեւ բէկ. Եռ. Ալալանեանի վրայ կատարուած գիշերային յարձակումը Հօկերու կողմէն եւ տարաբախտ Եղնիկ Ժամկոչեանի (Հօկ) գործած սրբապղծական ոճիրը: Ժամկոչեան, երբ կը լսէ, որ իր յոյն սիրուհին կը նշանուի ուրիշի մը հետ, ատրճանակով վիրաւորելէ վերջ կ'ըլլայ եւ գնդակ մըն ալ կը պարպէ իր գլխուն, առանց մահացու հետեւանք ունենալու:

Թիւ Պայեառի դէպքէն օր մը առաջ նոյեմբեր 30ին, Ժամկոչեան կը դատապարտուի ութ տարուան բերդարգելութեան, հակառակ պաշտպան փաստաբանի եւ դատախազի թափած ճիգերուն:

Ահա, մէկ տարուան ընթացքին Կրընոպլի փոքրաթիւ հայ գաղութի ոճիր արկածներու ցաւալի հաշուեկշիռը:

Այժմ անցնինք բուն դատավարութեան, որ սկսաւ դեկտեմբեր 1ին եւ վերջացաւ դեկտեմբեր 2ի իրիկուան ժամը 7.30ին:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Դատավարութեան մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք յաջորդաբար, երեքշաբթի օրէն սկսեալ:

ՋՈՒՐ ԿՈՒՉԻ ՆՈՐ ԲԻՒԹԱՆԻԱՆ

Նոր Բիւթանիայէն կը գանգատին, որ տեղւոյն աշխատաւորները խմելու ջուրի պակաս ունին: Երեւանի քաղաքային խորհուրդը, նկատի առնելով այս պարագան, կ'որոշէ մինչեւ հոկտեմբերի վերջը 3 աղբիւր շինել Նոր Բիւթանիոյ մէջ: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ աղբիւր սարքուած: Եւ գիւղին աշխատաւորները մէկ դոյլ ջուրի համար Բիւթանիայէն մինչեւ կայարան կ'երթան ամէն օր: Այս անտանելի կացութեան վերջ տալու համար, Երեւանի արուարձանի բնակիչները, իրենց սեփական ջանքով եւ կանուխէն, կը փորեն ջրատար խողովակներուն տեղը (մօտ 450 մեթր): Խողովակներն ալ հասած են: Եւ սակայն պատկան մարմինը, փոխանակ խողովակները զետեղելու, ձգած է փողոցին մէջ անխնամ:

ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ

ooooo

ՑԻՒՐԻԽ.— Նախանձ ունիմ ես, նախանձ ունիմ, տենչեր ունիմ, կարօտ ունիմ ես հայրենիքիս, դրօշիս:

Այսօր դարձեալ երեւակայութիւնս թռիչք է առած, տենչանքներս մարմնացած են ու ըմբոստացած:

Հաց ունիմ: Սէր ունիմ, բայց սրտիս տակ հայ չունիմ: Հայրենիքիս բարձրաբերձ լեռներու վեհութիւնը, խիտ ծառերու զովասուն շուքը չունիմ:

Ամէն մէկ լեռ ու սարի, ամէն մէկ տունի, ծառ ու ճիւղին վրայ, վէտվիտուն, ալիք ալիք ու արեւի ոսկեփայլ ճաճանչներուն տակ իր հովանին, իր շուքին ու ակնախտիղ ցոլքը չունիմ: Զունիմ եռագոյնը գլխուս վրայ, ինչպէս սա երջանիկ մօրս վուրդները...

Կը նախանձի՜մ, կը նախանձի՜մ սա երախաներուն, որոնք դրօշը իրենց ձեռքին մէջ, հպարտութեամբ կը բըռնեն անոր հետ, կը ցցեն հողին մէջ, դաշտին մէջ, լերան վրայ, գետափին ու ծովափը:

Թողէք զիս, թողէք, բարձրանամ մինչեւ աստղերը որպէսզի յղփացած, ապառերած երկիրը տեսնեմ ամբողջ ու մարդիկը հազար ցեղով, հազար լեզուով, եւ ազդակեմ անոնց երեսին:

— Է՜յ, է՜յ, մենք ալ ազգ ենք, հինաւուրց ու հազար — հազարամեայ:

Աստուած դրախտը ընտրեց իմ հայրենիքս — Հայաստան.

Հերոսներ ունէինք, որոնց սուրերը լեռներն ու սարերը եղան, որոնց անկողինը կարմիր քարն ու հողերը եղան, ու զէնքերը՝ իրենց հարազատները:

Իրենց կարմիր արեւը խաւարեցաւ անծանօթ անկիւններ ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան:

Գիր — գրականութիւն, երգ ու երգիչ ունէինք:

Էյ, էյ, մենք ալ ունինք մեր սրբազան խորհրդանիշը՝ դրօշը, եւ հարիւր հազարներ իրենց արիւնը տուին անոր ամէն մէկ գոյնին — եռագոյնին — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյնին:

Ան ալ իր փառքը ունէր, ան ալ ոգեւորեց իր զաւակները ու երբ արիւնարբու թշնամին դէմ կուէր, պայն ունէր իրեն պաշտպան: Եւ երբ ինկաւ, աչքերը անոր էր յառած, ան էր որ ծածանեցաւ իր վրայ, որովհետեւ անոր վիրաւոր ծալքերուն մէջ ցեղին սիրտը, հոգին ու աչքերը կային:

Ու եղաւ ժամանակ մը, որ դաղանացած թշնամին խոնարհեցաւ անոր առջեւ:

Երնէ՜կ զայն տեսնողին

Եւ անոր յաղթապանծ վերադարձը, բուժեց ցեղին խոցոտած վէրքը՝ կեանք ու շունչ տուաւ: Թեւ ու մարմին

Բայց, իր ցեղին ճակատագրինպէս, նորէն եղաւ աստանդական, հալածական

Երէկի կեղծաւոր բարեկամները ստրսկեցան, լքեցան ու ուրացան...

Եւ մեր ցեղը որբացաւ իր դրօշով.

Եւ այժմ, երբ, տարագիր դրօշին մեր յուսատու եւ կարօտավառ հայեացքները կ'ուղղենք, ան գթոտ մայրկիս պէս, իր գլուխը կ'օրօրէ...

. Ո՜հ, գիտեմ, հայրենի դրօշ, կը տառապիս ներքին խուլ ցաւով մը, կուլ տաս զաղութիւնը, կսկիծը ու սրտէդ — իմ սրտիս պէս — չի՛թ առ չի՛թ արիւն կը հոսի, ի տես չնացած զաւակներուն, որոնք բարեկամներդ էին լաւ օրերուդ...

. . Ու կարօտն ունիմ հայրենիքիս

X

Սիրտս կը լեցուի: Առելութիւնս աւելի ու աւելի կը թթուի, երբ սա երկիրներուն զաւակները, չարան չարան զինուոր ուսերուն, դրօշն առաջնորդ հրամանատարներուն բամբ ու կտրուկ հրամաններուն հնազանդ, հնւագախումբին արտասովոր օրօրանքին տակ, համաչափ, դղրդագին, պինդ քայլերով կ'անցնին առջեւէս... Երեւակայութեանս թելը կը քակուի նորէն: Աշխարհս փոխած եմ: Կը նախանձիմ:

Ի խորոց սրտի, հառաչանք մը:

Սրտաբուխ կծու հայհոյանքներ կը սպրդին շրթներէս. Անէծքի շարքեր:

Ինչո՞ւ չունինք մենք մեր զէնքն ու զօրքը: Ո՞ւր են մեր բանակները ու հրամանատարները: Ո՞ւր են մեր նուազածուներն ու դրօշակիրները...

X

Կ'ամչնամ ցոյց տալ հասակս. քանի՛, քան եւ հինգ զարուններ եմ բոլորեր եւ ես իմ պարտքը չեմ տուեր հայրենիքիս սա անցորդներուն պէս:

Ես իմ կեանքը, իմ բաժինը չեմ նուիրած հայրենիքիս: Զէնքի բամբիւնն անգամ չեմ լսեր: Ես վէրք չեմ ստացեր... Հրամանատարիս խստորեր ակնարկին տակ, հրամանները չեմ լսեր ու կատարեր:

Զինքին ու կարկուտին, քամիին ու փոթորիկին տակ, իմ հայրենիքիս պահպանութիւնը չեմ կատարած...

Ներէ ինծ, հայրենիքս իմ, դրօշ իմ պաշտելի:

Ես համարձակ քաջութիւնը չունիմ քեզ ներկայանալու: Ու երբ օր մը, գամ ապաստանիմ քու հովանիիդ տակ, ջախջախուած, յոգնաբեկ մարմնովս, ներէ՛ ինծ:

Քու սուրբ անունդ եւ քու նուիրական գոյներդ մեզ պահապան ու առաջնորդ

Կ. ՓՈԼԻԿԵԱՆ

[illegible]

«Հայ Մշակոյթի Օր»

Les Artistes d'Aujourd'hui կիսամսեայ պարբերականին մէջ (15 Նոյ.), Փ. Սրատաֆ հետեւեալ յօդուածը կը նուիրէ հայ երաժշտութեան. «Հայ Մշակոյթի Օր»ուան առթիւ, որ տրուեցաւ Փարիզ, Սալ Կավոյի մէջ:

Հոկտեմբերին, Սալ Կավոյի մէջ գեղեցիկ համերգ մը սրուեցաւ, նուիրուած հայ երաժշտութեան:

Նախ լսեցինք «Կոմիտաս» երգչախումբը, զոր կը վարէ Գ. Սերգոյեան: Խումբը երգեց Կոմիտասի, Կանաչեանի, Սիւնիի գործերը: Ցեռայ Սարգիսով դաշնակի վրայ, յիշատակելի պարզութեամբ մը եւ նուրբ արուեստով նուագեց Բաբխուդարեանի Արեւելեան պարերը, Սպենդիարեանի Օրօրը: Տաղանդաւոր երգչուհի, Օր. Փիլիպիւեան մեծ զգացումով երգեց Տալեանի Նոր արօրը եւ Ց. Ստեփանեանի Հենձուրին երգը: Ֆ. Աղազարեան ջութակի վրայ նուագեց, իր բանաստեղծագործութիւններէն, երկու կտոր,— Հայկական Եռւագ, եւ Օրօր, որոնք երկար ծափահարուեցան:

Օր. Բաբայեան մեծ յաջողութեամբ երգեց Կոմիտասի Գարունը եւ Ժողովրդական երգ մը Մելիքեանի մէկ երգին փոխարէն, որ նշանակուած էր յայտագրին մէջ: «Կիլիկիա» երգչախումբը, ազգային տարազ հագած, Գ. Ալէմշահի ղեկավարութեան տակ երգեց յատկանշական երգեր:

Ցայտագրին երկրորդ մասը կատարուած էր աւելի կարեւոր գործութիւններով, զորս նուագեց օրքէստրը սէնֆոնիք.

Արայ Պարթեւեանի ղեկավարութեան տակ, խումբը նուագեց Զարեհ Եկմալեանի Լէօլէ Հօր Հօր երգը, Պարթեւեանի Վերադարձ շարականը, ինչպէս նաեւ, Պարթեւեանի նոյն արուեստագէտին, գեղեցիկ ստեղծագործութիւն մը՝ Հայկական համայք, որուն մէջ նշմարեցի ոճի անկեղծութիւն մը, ինչպէս մը ներդաշնակութեան, մասնաւոր արեւելեան կշռոյթներու ինքնատիպութիւն մը, որոնց շնորհիւ կը դառնայ գեղեցիկ գործ մը ինքնատիպութեամբ լեցուն: Երիտասարդ երաժշտութիւն մը, նուագախումբի վարիչ, ցոյց տուաւ որոշ արդիւնքներով նուրբ ու ճկուն, լայնօրէն հնդկական... ու նուագախումբը, վարպետ... ամբողջ հզօր, ճկուն... Մեծ յաջողութեամբ արժանացաւ:

Ցեռայ նուագախումբը վարեց Ալէմշահ: Լսեցինք Ա. Տէր Ղեւոնդեանի մէկ գործը, Ալէմշահի ստեղծագործութիւնը, կարեւոր աշխատութիւն մը, որուն մէջ պզինձը մեծ դեր կայ... Նուագարանի այս ուժեղ բանաձեւութիւնը ծածկեց մասամբ գեղեցիկ երաժշտական ձեւեր, որոնք նոյնին յատկանշական բազմադրուած էին. գէթ աւելի պարզ չըլլալէն մը մէջ: Այսուհանդերձ երիտասարդ երաժիշտը ապացուցիր տուաւ վարպետութեան եւ գրելու գիտութեան նշոյլ լսեցինք, զարմանալի ղեկավարութեան տակ, Սպենդիարեանի Երեւանեան Էրիւոնները, որոնց ճոխ կերպով եւ վարպետ ձեռքով նուագի առնուած էին: Ունկնդիրները երկար ծափահարութիւններով իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին:

Այս գեղեցիկ համերգով, հայ մշակոյթը երաժշտական տեսակէտով լաւագոյն ձեւով ներկայացուեց ցոյց նկարագիրը, միսթիքութիւնը եւ խոր զգայնութիւնը իրարու խառնուած Հայ կրօնական երգը շատ արեւելեան է, սակայն այդ արեւելականութիւնը զիւրութեամբ կը տանի արդի նուագումը, երբ կը կատարուի վարպետութեամբ,— Պարթեւեանի կոմպոզիցիան գեղեցիկ օրինակ մը տուաւ: Գալով ժողովրդական երգերուն եւ «սէնֆոնիք» գործերուն, անոնց թեմաներուն, գեղեցիկ եւ պարզ, ունին շատ ինքնատիպ ոյժ մը, որ իրենց գլխաւոր արժէքը կը կազմէ:

Անկեղծօրէն կը շնորհաւորեմ այս գեղեցիկ երեկոյթին կազմակերպիչներն ու մասնակցողները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ նոր մտաւ Րիֆաթ պէյ, արտաքին գործոց փոխնախարարութեան խորհրդականը. պաշտօնական... մը գլուխն անցած հոն պիտի երթայ դեկտեմբերին վերջ... առեւտրական դաշնագիր մը ... համար:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (10)

"ԹԷՆՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԹԷԹԻՔՀԱՏԵԿԵԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՛ՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՛Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

Ու ամէնքս մէկ գործի սկսելով յուսացուած աղէկութիւնը կ'ունենանք: Աստուած բոլորիս յաջողութիւն պարգեւէ, սիրելի եղբայրներս »

Այս նամակին տակ Նայիլ աստրագրութեամբ գրուած էր — «Մենք մեր տարատները ամփոփեցինք, դուք ալ ջանացէք: Բայց այս գործը մեր ուզածին պէս չի կրնար ըլլալ, առանց ռումբի: Ընդհ. կեդրոնին դիմեցինք որ ռումբ ղրկեն մեզի: Եթէ դուք ալ գրէք՝ շուտով կ'ըլլայ: Եթէ ռումբերն ալ գան, այն ատեն Աստուած բոլորովին մեզ հետ կ'ըլլայ եւ ռումբերը թշնամիին գլխուն մէջ կը պայթեցնենք, եղբայրներս»:

X

Բիզա պէյի այս նամակը կը պատկանի «Թէշքիլաթ»ի առաջին շրջանին, իսկ անոր բովանդակութեան մեծ մասը անոր երեւակայութենէն ծնած էր:

Օրինակ՝ թէ ծովէն եւ թէ ցամաքէն յարձակելու իր գաղափարը, 300 հոգինոց ցամաքային եւ 300 հոգինոց ծովային ուժ կազմելը եւս գործնականացած չէր տակաւին: Որովհետեւ մէջտեղը զէնք իսկ չկար տակաւին: Զի՞ խոստովանիր թէ իր ձեռքն եղած 150 զէնքերը Թուսիոյ ներքին ուժերուն պիտի բաշխէ:

«Եթէ Պոլիս Թոյլատրէ, պիտի արշաւեմ»ի նման խօսքերը եւս անգործադրելի հաւաստիքէ մը տարբեր բան չեն: Որովհետեւ, «Թէշքիլաթ»ը դեռ պատրաստ չէր նման արշաւի մը համար:

Մինչդեռ «Թէշքիլաթ»ը վարող Սիւլէյման Ասքէրի պէյ Կովկասի կազմակերպութեան մասին երբեք այսպէս չէր մտածեր: Ցեշխալը, 23 օգոստոս 1914ին, Պէհաէտտին Շաքիր պէյին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ —

«Ձեզի կը ղրկեմ Քեճա Ալի խանը, որ Ռոզի ու Սալմաստի մէջ մեծ ազդեցութիւն ունի եւ իր վերջին շարժումով ցոյց տուաւ իր կարողութիւնը, նաեւ ընկերը Մահմուտէլմիճահիտը եւ Բէչիտ պէյին եղբայրը: Օր օրի ընդհ. կացութիւնը նպաստաւոր կը դառնայ: Պատերազմը հազիւ ծագած հետեւեալ շարժումը պէտք է ընենք Կովկասի մէջ, բան իս — Մինչեւ որ պատերազմ յայտարարենք, պարտաւոր ենք մասնաւոր միջոցներով օգնել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ: Առաջին օգտուոր զօր կրնանք ձեռք ձգել, հետեւեալն է — Արգիլել որ Ռուսիոյ Կովկասի զինուորական ուժերը արեւմտեան ճակատ փոխադրուին: Անոր համար հարկ է որ Կովկասի մէջ արտաքոյին կարգ մը շարժումներ ընենք եւ գործնապէս Ռուսիոյ ուշադրութիւնը հրաւիրենք: Այդ նպատակաւ շարժող մարմինները, երբ դեռ գործի չէին սկսած, առաջարկեցան կարգ մը պարագաներ, որոնք անհրաժեշտ չդարձուցին այս կիսամիջոցները: Պարզ անոր համար որ մենք զօրաշարժ էինք յայտարարած, Թուրքիոյ մէջ ալ անոնք չկրցան դալ իրենց կովկասեան ուժերուն: Այս նպատակը այս ձեւով արդիւնաւորելէ վերջ, այլեւս հրաժարելով մասնակի խռովութիւններէն, հարաւային ամբողջութեան մէջ սնուցանելէ կենդանի Ռուսիոյ դէմ աժենէն դլուխ հանելիք կազմակերպութեան մը շնորհիւ ընդհ. յեղափոխութեան մը աշխատիլ:

Կովկասի մէջ առջի ունենալիք գործունէութիւնը կրնար փոխուիլ նայած թէ Օսմ. պետութիւնը եւ Ռուսիան Կովկաս թէ այլուր կը պատերազմին, բայց, հարկ էր պատրաստել այն գործերը զորս պիտի կատարէինք պատերազմի յայտարարութենէն առաջ եւ վերջ:

Մասնաւորապէս Վրաստանի մէջ բաւականաչափ զէնք չկար: Մինչդեռ այդ մեծ գործը կարելի էր խաղալ Վրաստանի մէջ: Հետեւաբար, զէնք, ռումբ եւն. ղրկելու պարագային, ճշդուած քանակութեամբ զանոնք բաշխելու համար, Թիֆլիզը, Քութայիսը եւ նման ուժեղ կեդրոնները հարկ էր կապել եզերքը ապահովութիւնք փոխանցման ճամբաներուն, իսկ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները զօրացնելէ եւ անհրաժեշտ կարելի չափով լրացնելէ վերջ, նախ քան պատերազմի յայտարարութիւնը կարեւոր նկատուած աշխատանքները կարելի էր ընդարձակել: Կազմակերպութեան համար զըկուելիք անձերն ու շատ տկար ուժերով չէթէները՝ այդ նպատակին համար բաւարար էին:

Բիզա պէյէն խնդրած էի որ այս ընդհանուր տեսակէտի մասին նախապէս գրած նամակս Վան ալ ղրկէ: Պատերազմի յայտարարութենէն առաջ կատարուելիք գործերն են — կազմակերպութեան միջոցաւ ճըղել Թուսերուն հաւաքման կէտերը, զանազան ուժերը, ուր ինչ պաշտպանողական կազմակերպութիւններ կը բերեն, եւ վերջապէս ընդհանուր չարժման վրայ ազդելիք բոլոր ծանօթութիւնները կարելի ճշգութեամբ ձեռք ձգել, կարեւոր երկաթուղիները, կամուրջները եւ փապուղիները օդը հանել եւ գիծը, կարեւոր թէ անկարեւոր, շատ մը տեղեր քանդել, առաջումները դժուարացնել, ամէն մէկ վայրի հեռագրական եւ հեռախօսի գիծերը ամբողջովին աւրել ու անոնց գործածութեան արգելք ըլլալ, բանակը ըմբոստացնելու աշխատիլ, կարելի բոլոր դժուարութիւնները ցոյց տալ իրեն: Այս բոլորը՝ ամբողջովին կարելի է ի գործ դնել՝ ըստ հիւ ուժեղ չէթէներու եւ տեղական զինեալ եւ ոչ զինեալ բնակչութեան:

Երբ կառավարութիւնը կովկասի մէջ հիմնական շարժման ձեռնարկէ՝ քաղաքներու եւ բնակավայրերու մէջ ուժեղ յեղափոխութենէն աւելի՝ լուռ ժամ կազմակերպութիւնն ու մեր զանգուածները թշնամիին զիծերը կտրեն, ռազմամթերքի եւ անդադար կ'ենթարկեն կարաւանները մնան կամ կը փճացնեն, ու բնակչութեան տկար ձեռք անցնելիք թշնամիի տեղերն ու փոխադրութեան ամբողջ առաջքումներն ու վրայ կը խաղրութիւնները տակն ու վրայ կը դնեն ու թշնամին կը ստիպեն որ կարեւոր ուժերով ապահովէ իր փոխադրութիւնները:

Երբ ուժեղ հրամանատարներ... մաքառութեամբ զրաւին — ուժեղ զանգուածները ուղղակի կը յարձակին թշնամիի բանակին կռնակին, եւ անոնք կը կազմուին այնտեղի բնակչութենէն, ուր պիտի քալեն բանակները, փոխարէն ուժեղ արշաւանքներով: (Շար.)

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ԱՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ.—

1. Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱ-ՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ։

2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները։

3. Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները։ (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱ-ՒՈՐԱՊԷՍ ԹԵՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ)։

4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ։

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ-անցով բաժնեփնտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻ-ՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ։

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի։

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն։

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք առեն – առեն եւ մանաւանդ տարեգլուխի առ-թի յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ...

ՄԱՀԱԽՕՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

«Յուսաբեր» ջէն ցաւով կ'իմանանք որ դոյժ մը.—

Շուրջ երկու տարի տառապելով հիւանդութենէ, ընդմիշտ փակեց իր աչ-քերը մեր ակնելի ընկերը, Արմենակ Փանոսեան, եւ գիւղէն բերուելով բաղդուեցաւ Զալոսյի Նորականոյց մատուռի գերեզմանատունը, անշուք թաղում։ Արմենակ Փանոսեանը ծնած է 1887ին Սղերդ քաղաքը։ Զաւակն է Սղերդի ծանօթ Հանա Մովսէս Փանոս-եանի. Իր նախնական ուսումը ստա-ցած է Սղերդի մէջ հաստատուած Ֆրանսիացի ընկ. վարժարանը։ Մանուկ հասակէն ներաքրքրուած է հայ ազգ. պատմութեամբ, սիրած է Րաֆֆին եւ Ահարոնեանը, եւ լռանդավառուած մեր հերոսական անցեալով։ Արմենակ իր հայրենասիրութեամբ կը դառնայ Սղերդի պատկեր մը իր պատանի ըն-կերներուն, կը նետուի գործի ասպա-րէզ, իր շուրջ կը հաւաքէ պատանի ընկերներ եւ անոնց վառվռուն հո-գիներուն մէջ կ'արթնցնէ ազատասի-րութեան կրակը, եւ զանոնք ամէնքը կը կազմակերպէ Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ։ Արմենակ իր անձնուէր գործու-նէութեամբ կը ճանչցուի իբրեւ Սղ-երդի համայնքին կազմակերպիչ ոյ-ժը. Թուրք կառավարութիւնը կ'ըն-կէր խոյր աչքով նայիլ անոր վրայ եւ առիթի կը սպասէ զայն մէջտեղէն վերցնելու։ Ժամանակը չուշանար, վրայ կը հասնի մեծ պատերազմը, ամբիջապէս կը ձերբակալեն Արմենա-կը եւ կը ղրկեն Կարնոյ Ցակատը իբ-րեւ զինուոր։ Բայց կը հասկնայ Թուր-քին դաւադրութիւնը, խոյս կուտայ եւ կ'անցնի Վասպուրականի սահմանը եւ կը միանայ Լեւոն Շաղոյեանի հերո-սախումբին։

Արմենակի սիրտն ու հոգին կը խայ-տան, որովհետեւ հասած է այլեւս իր նպատակին, կը փարի գործին եւ կը կատարէ իր պարտականութիւնը լիո-վին իր հայրենիքի հանդէպ մինչեւ զինադադարի օրերը։ 1922ին կ'անցնի Իրաքի սահմանը եւ կ'իջնէ Մուսուլ։ Մուսուլի հայութիւնը զինք կը հրա-ւիրէ Ազգ. վարժարանի աւագ ուսուց-չութեան պաշտօնին։ Արմենակ սիրով կ'ընդունի առաջարկը եւ չնչին ամսա-թոշակով, երբեմն ալ ձրիաբար աշ-խատելով՝ 10 երկար տարիներ կը ծա-ռայէ իր սարագիր ժողովուրդին։Ար-մենակը սիրուած էր թէ՛ աշակերտու-թեան եւ թէ ամբողջ ժողովուրդին կողմէ։ Ունեցած է բեղուն գործու-նէութիւն թէ դպրոցէն ներս եւ թէ դուրսը. Կազմակերպած էր թատե-րախաղաց խումբ մը հայ երիտասարդ-ներէ, կը սարքէր ներկայացումներ ի նպաստ Ազգ. վարժարանին, այսպէս իր կեանքը մաշեցնելով։ Աշխատակ-ցած նաեւ «Յուսաբեր» եւ «Յառաջ» թերթերուն, «Հայաստանցի» ստո-րագրութեամբ։ Ու ցաւով է որ կը յանձնուի սառն հողին, հեռու իր սի-րած հայրենիքէն։ Իր մահէն վերջն ալ որ Մուսուլի հայութիւնը կը զգայ ծանրութիւնը իր կրած կորուստին։

ՊԱՐԵՆ
ԿՈՒԶԷՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Նորաքեմիքայեան կը գրեն «Խորհ. Հայաստան» ին թէ «ոչ մէկ հոգածու-թիւն ցոյց կը տրուի բարելաւելու համար գիւղական ուսուցիչներուն կեանքի պայմանները։ Համամլուի, Ռուբենովկայի, Որդնաւի, Համ-զաչիմանի, Նիկիտինայի ուսուցիչնե-րը կեանքի դոհացուցիչ պայմաններու մէջ չեն գտնուիր, փայտ չունին վա-ռելու, ոչ ալ պարէն կը տրուի։ Շա-հալիի եւ Դլլագի ուսուցիչները ճա-նապարհ չունին։ Գիւղական խանութնե-րուն մէջ, բացի ոգելից ըմպելիներէ եւ չնախուող ապրանքներէ, ուրիշ բան չէք կրնար գտնել։

Ինչի՞ կը կատարուին «Հօկ»ի անունով

— o —

ԽՄԲ. — «Հայրենիք» վերջերս եր-կար բողոքագիր մը հրատարակեց, զոր Հօկի խումբ մը անդամներ յանձ-նած են իրենց պատգամ. ժողովին։ Ստորեւ կ'ամփոփենք հիմնական մա-սերը.—

— «Մենք ամէնքս Հօկի անդամնե-րու եւ Խ. Հայաստանի անկեղծ բա-րեկամներու գիրքին մէջ՝ այն հաս-տատ հաւատքը ունէինք, թէ Հօկը յենուած ըլլալով Խ. Հայաստանի բա-րոյական վարկին վրայ՝ կարճ միջո-ցի մէջ Ամերիկայի ամէնէն հզօր եւ տիրող կազմակերպութիւնը պիտի ըլ-լար, ընդունակ դառնալով ուղղու-թիւն տալու գաղութահայութեան հասարակական կենցաղին, եւ շաղ-կապ մը ըլլալու մեր երկրին հետ։

Ութը տարիները կը բաւէին որպէս-Հօկի կեդրոնը մասնաճիւղերու ունեցածը ամէն տուեալներ՝ այսօր ներկայանար իբր զանգուածային տի-րող հոսանք մը, իրեն հետ ունենալով ամերիկահայութեան աշխատաւոր տարրերու մեծամասնութիւնը, առնը-ւազն 15 — 25 հազար անդամներով։

Սակայն ի՞նչ է իրականութիւնը։ Հօկի կեդրոնը մասնաճիւղերու միա-միտ եւ գործին անտեղեակ ըն-կերները չուարեցնելու ու խաբելու սիստեմաթիկ ջանքերուն մէջ, միշտ ջանացած է շնորհալից հրճարերական-ներով եւ իր գործիչներու անպատաս-խանատու բժմական յայտարարու-թիւններով այն տպաւորութիւնը ծը-գել, թէ Հօկը ամէնէն հուժկու կազմակերպութիւնն է Ամերիկայի մէջ, ամէն օր վիթխարի նուաճում-ներ կ'ընէ, ունի 50 — 60 մասնաճիւ-ղեր, ամէն օր նորերը կը բուսնին եւ իր գործունէութիւնը չափազանց բեղմնաւոր է եւ արդիւնաւէտ։

Փաստ է որ նախապէս գոյութիւն ունեցող մասնաճիւղերէն ոմանք ամ-բողջովին քայքայուած են, ոմանք մէկ – երկու անգամ եւ թղթակից – քարտուղար ունենալով՝ մասնաճիւղի անունն ալ կը շարունակեն պահել, ո-մանք հազիւին 50 — 75ով կորսն-ցուցած են անդամներուն թիւը։ Նիւ Եորքի պէս հսկայ գաղութ մը ներ-կայացնող հայութիւնը Հօկի մէջ ունի հազիւ 20 — 30 իրական կամ անուա-նական անդամներ։ Նիւ Ճըրզիի իր բազմաթիւ հայաշատ քաղաքներով ոչ մէկ մասնաճիւղ, եւն.։

Այս պատկերը կը բաւէ Հօկի բա-րոյական ազդեցութեան աստիճանա-չափը ցուցնելու։ Դառնանք այժմ նիւթականին։

Հօկը կոչուած ունի Խ. Հայաստա-նին աջակցելու շինարարական մար-զին մէջ։ Այդպէ՞ս է սակայն։

Կեդրոնը հաշուապահական խաղե-րով տարիներէ ի վեր կը մոլորեցնէ ընկերները, Հօկի մուտքի մէջ արձա-նագրելով Վերաշինացներէն եւ Բա-րեգործականէն ստացուած գումարնե-րը, որոնք կը տրուին Խ. Հայաստան փոխադրելու կամ մեքենաներ գնելու յանձնարարութեամբ։ Փաստ է սա-կայն որ այդ գումարներէն կեդրոնի քարտուղարի, գործիչի եւ այլ ծախ-քերուն համար անցեալ տարի վատ-նուած է աւելի քան 4500 տոլար, հաշ-ուի չառնելով պարբերաբար դրակա-նութենէ եկած գումարները, որով այդքան գումար պակաս ղրկուած է Խ. Հայաստան։

Ուրեմն Ամերիկայի Հօկը իր գո-յութիւնը քարշ կուտայ Խ. Հայաստ-անի դրամով։ Եթէ այդպէս է — Հօ-կը ի՞նչ իրաւաբանութեամբ իր գո-յութիւնը կը պահէ։

Զարեհին ազգիւրը կեդրոնին մէջ պիտի փնտռենք։

Հօկի կեդրոն ըսելով պէտք է հաս-կնալ մեզով եւ դասակարգութեամբ տհաս եւ տգէտ անձերու փոքրիկ խմբակ մը, որոնք անձնական շահե-րու համար, կուսակցականներու գոյն առած՝ Հօկի մէջ նետուած են եւ կազ-մակերպութիւնը իրենց քմահաճոյքին խաղալիք դարձուցած։ Այդ անճարակ անձերը, հասարակութեան մէջ ոչ մէկ վարկ, յարգանք եւ վստահու-թիւն չեն վայելեր՝ եւ կեդրոնի ղեկը իրենց ձեռքին մէջ պահելու մասսա-նութեամբ սիստեմաթիք ջանքերով հալածանքի եւ վարկաբեկումի են-թարկած են, յաճախ վռնտած կամ մղած որ իրենք չեզոքանան, իրենց շուրջը պահելով միմիայն իրենց կա-մայականութեան ենթակայ տարրեր, որոնց սանձը ի վիճակի են իրենք պա-հելու.

Ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուած չէ կեդրոնի կողմէն եթէ ոչ արտակարգ եկամուտի աղբիւրներ ստեղծելու, գէթ յաջորդ շրջանի մուտքն ու ելքը հաւասարակշռելու ուղղութեամբ։ Ընդհակառակն, Հօկը մակարոյծ կազմակերպութեան մէջ մտած՝ ոչ միայն կը հալեցնէ Վերաշինացներու աղբիւրներէն եկած գումարները, այլ եւ ջանաց ներդաշնի դրամները ձեռ-քըն անցնել, եւ երբ ներդաշնի յանձ-նախումբի քարտուղար ընկ. Սանսի-վաս մերժեց այդ դաւադրութեան մասնակցիլ, քարտուղար Զօլաքեան Հօկի օֆիսին մէջ յարձակում գործեց անոր վրայ եւ ապտակեց։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ռուսերէնը դպրոցներու մէջ

00000

«Խորհրդային Հայաստան» կը հը-րատարակէ կոմունիստ կուսակցու-թեան հոկտեմբեր 15 թուակիր հե-տեւեալ հրահանգը.—

Ցաւալին գոհացուցիչ չէ ռուսերէն լեզուի դասաւանդումը բոլոր դպրոց-ներուն մէջ։ Տարրական, միջնակարգ, նոյնիսկ բարձրագոյն վարժարաննե-րու ուսանողները՝ պէտք եղած չափով չեն տիրապետեր ռուսերէն լեզուին, որպէսզի կարենային օգտագործել ռուսերէն գիտական եւ քաղաքական ճոխ գրականութիւնը։ Անհանդուր-ժելի է նոյնպէս տեսնել, որ տարրա-կան եւ միջնակարգ վարժարաններու մէջ դասաւանդութեանց մակարդակը ցած է պարզ այն պատճառով որ ու-սուցիչները ծանօթ չեն ռուսերէն լե-զուին։ Այսպէս նաեւ կը նուաղի ու-սուցիչներու միջազգայնական դաս-տիարակչական դերը, նպաստաւոր գետին ստեղծելով ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն մէջ քաղքենի ազգայ-նականութեան գաղափարներուն զար-գացման։

Այս մեծ թերութեան հիմնական պատճառը կը համարուի այն, որ ժողովրդային կրթութեան մարմին-ները անհրաժեշտ ուշադրութիւնը ցոյց չեն տար ռուսերէն լեզուի դա-սաւանդման մասին, կը թերագնա-հատեն հոկտեմբերեան յեղափոխու-թեան լեզուն իւրացնելու անհրաժեշ-տութիւնը, նեղ ազգայնական վերա-բերում մը ցոյց կը տրուի ռուսերէնի դասաւանդման մասին կարգ մը ու-սուցիչներու եւ դասախօսներու կող-մէ։

Այս թերութիւնները միանգամ ընդ միշտ սրբագրելու նպատակով, Հա-յաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կ'որոշէ.

1.— Երեւանի պետական համա-լսարանին մանկավարժական բաժնին կից, այս տարի բանալ ռուսերէն լե-զուի եւ գրականութեան դասընթացք մը (դասաւանդումը ռուսերէն), միջ-նակարգ դպրոցներու համար ռուսե-րէն լեզուի եւ գրականութեան ուսու-ցիչ պատրաստելու նպատակով։

Այս դասընթացքին պիտի հետեւին, առաջին առթիւ, 50 հոգի։

Կրթական գործավարութեան հրա-հանգ տրուած է ապահովել ռուսերէ-նի այս բաժնին ծախքերը, ինչպէս նաեւ այդ բաժնին հետեւող ուսանող-ներու թոշակները։

2.— Նախակրթարաններու համար եւս, 1 յունուար 1934էն սկսեալ, ռու-սերէն լեզուի ուսուցիչ պատրաստելու նպատակով, բանալ երկամեայ դա-սընթացքներ։

Կրթական գործավարութեան հը-րահանգ տրուած է, որ այս դրաման վերաբերեալ ծախքերը նկատի առ-նուին եկամտացոյցի պատրաստութեան առեն։

3.— Հրահանգ տրուած է կրթական գործավարութեան՝

ա) Թղթակցութեամբ կատարուող մանկավարժական դպրոցի ուսում-նական ծրագրին մէջ մտցնել ռուսե-րէն լեզուի եւ գրականութեան ուսու-ցումը։

բ) Արձանագրել հայ եւ թուրք վարժարաններու այն ուսուցիչները, որոնք ռուսերէնի ծանօթ չեն կամ լաւ թերի սորված են այդ լեզուն եւ անոնց հրամայել, որ մանկավարժա-կան դպրոցի թղթակցութիւններով տիրանան ռուսերէն լեզուին։

4.— Ներկայ տարուան ընթացքին, ընդհանուր եւ մասնագիտական բան-ուորական համալսարաններուն մէջ ռուսերէն լեզուին դասաւանդման յատկացնել 100 — 120 ժամ։ Ռուսե-րէնի պարտադիր դասաւանդում բարձրագոյն վարժարաններու երեք դասարաններուն մէջ։

5.— Հրահանգ տրուած է կրթական գործավարութեան, որ 10 օրուան մէջ բոլոր ուսումնական հաստատութիւն-ներուն հասցնէ անհրաժեշտ հրա-հանգները ռուսերէն լեզուի եւ գրա-կանութեան դասաւանդման մասին։

6.— Հրահանգ տրուած է ուսումնա-կան, կուսակցական եւ այլ կազմա-կերպութեանց, որ «բացատրական աշխատանք» կատարեն՝ ցոյց տալու համար ռուսերէն լեզուի եւ գրակա-նութեան կարեւորութիւնը գիտական ապարէզին եւ միջազգայնական պրո-լետարական դաստիարակութեան գործին մէջ։

Ելեկտրակայաններ գիւղերու մէջ

Հայաստանի գիւղերը մինչեւ 1925, ելեկտրական լոյս չունէին եւ կը խարխափէին խաւարին մէջ. Առաջին ձեռնարկը կատարուեցաւ Դիլիջանի ջրաելեկտրակայանին շինութեամբ։ Այնուհետեւ ելեկտրակայաններ շին-ուեցան Ղամարլուի, Նոր Բայազիտի, Աշտարակի, Ստեփանաւանի, Ախտա-յի, Թալինի, Մարտունիի, Իջեւանի, Քէշիշքէնդի, Գորիսի մէջ։ Ներկա-յիս գործող ելեկտրակայաններու կա-րողութիւնը կը հասնի 1.267 քիլովա-թի, (այս թիւին մէջ չեն մտներ Ղա-փանի եւ Ալլահվերդիի ջրաելեկտրա-կայանները, որոնք կը սպասարկեն գլխաւորաբար արդիւնաբերութեան)։

Շինութեան մէջ են եւ 1934ին կը սկսին գործել Սիսիանի եւ Մեղրիի ջրաելեկտրակայանները, իւրաքան-չիւրը 900 քիլովաթ ուժով։ Այսպէսով յառաջիկայ տարի, գիւղերու ելեկ-տրակայաններու կարողութիւնը աւե-լի քան կը կրկնապատկուի եւ կը հաս-նի 3.067 քիլովաթի։ Միեւնոյն ժա-մանակ կարգ մը գիւղատնտեսական ըլճաններ կ'օգտուին նոր կառուցուած ջրաելեկտրակայաններու հոսանքէն։ Այսպէս, Երեւանի ջրաելեկտրակա-յանը Այգը լճին հողերը ոռոգելու համար միայն՝ կուտայ 1000 քիլո-վաթ ուժ։ Նոյն ելեկտրակայանէն կ'օգտուի 3րդ խորհրդային տնտեսու-թիւնը, որ ունի ելեկտրամեքենական կայան մը, եւ առաջին անգամ, այդ տնտեսութեան մէջ, կատարուած է ելեկտրավար։ Նոյն ջրաելեկտրա-կայանէն կ'օգտուին նաեւ Սարդարա-պատի տնտեսութիւնները, Նոր Մա-լաթիա, Բանաքեռ եւ այլ գիւղերը։ Զօրագետ կայանէն կ'օգտուին այն գիւղերը, որ կը գտնուին Զօրագետ – Ալլահվերդի ելեկտրագծին վրայ։

Կատարուած ծախքերու գումարը եւս ցոյց կուտայ թէ որքան կը ծաւա-լի ելեկտրական շինարարութիւնը։ 1928 — 1929 ծախսուած է 193.000 ր. 1933ին՝ 807.000 րուբլի։

Այս տարի հինգ հաւաքական գիւ-ղատնտեսութեան կայաններու մէջ առաջին անգամ ըլլալով կատարուե-ցաւ ելեկտրական կալ, որ լաւ ար-դիւնք տուաւ։ Ելեկտրավարը մասնա-ւորապէս շատ յաջող արդիւնք տուաւ 3րդ խորհրդային գիւղատնտեսու-թեան մէջ։ Անցեալ եղանակին, ելեկ-տրական ուժով հերկուեցաւ 300 հեկ-տար տարածութիւն խաղողի մշակու-թեան համար.

Հետաքրքրական է թիւերու համե-մատութիւնը. — Այգեմշակութեան մէջ մէկ հեկտար հողը վարելու հա-մար կը ծախսուի 5.000 րուբլի, ելեկ-տրականութեամբ մշակելու համար՝ 500 րուբլի։

Ելեկտրավար կատարելու համար վերջերս ստացուեցան նոր մեքենա-ներ, որոնք ռուսական ապրանք են, Օրլովի մեքենագործարանին մէջ պատրաստուած։ Այս տարի ելեկ-տրականութեամբ պիտի օժտուի Ու-ղունլարի անասնաբուծական ագարա-կը, որ մինչեւ հիմա ելեկտրականու-թիւնը կը ստանար Զօրագետէն։ Սե-ւիանովկայի խորհրդային գիւղատն-տեսութիւնը եւս պիտի ունենայ իր ե-լեկտրակայանը։

ՄԱՄՈՒԼ

«Անխտրականութիւն»

»»»·«««

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 նոյ.)։

— «Բարեգործականի որդեգրած բոլոր սկզբունքներուն մէջ ամէնէն ջգայնացուցիչը «անխտրականու-թեան» սկզբունքն է։ Մարդ ուղղա-կի կ'ապշի տեսնելով ցուցադրութիւ-նը այսքան ալեհրասան ամբարտաւա-նութեան առաքինութեան մը նկատ-մամբ, որ բնաւ գոյութիւն չէ ունե-ցած Բարեգործականի մօտ եւ որ, 1906էն ի վեր, կռնակ կռնակի քալած է այդ կազմակերպութեան հետ։Հան-րութիւնը ծանօթ է բազմաթիւ ապա-ցոյցներու, որոնք կը հաստատեն, թէ Բարեգործականը ԽՏՐԱԿԱՆ ԵՂԱԾ է ՄԻՆՉԵՒ իր բոլոր գործերուն, իր բոլոր ձեռնարկներուն եւ բոլոր նկատում-ներուն մէջ, մանր ըլլան անոնք թէ խոշոր, արժէքաւոր թէ անարժէք։

Խտրականութեան այս ոգիին գլ-խաւոր փաստը քաղենք այս անգամ նոյնինքն Բարեգործականի այն վեր-ջին հաշուետուութենէն, ուր թուա-նշաններ շարուած են, ի միջի այլոց եւ Հայաստանին եղած դրամական օ-ժանդակութեանց մասին։ Այդ թուա-նշաններու համաձայն, զանազան նը-ուիրատուութեանց եւ կտակներու գումարներէն, Բարեգործականը Հա-յաստանին յատկացուցած է եղեր 172 հազար ոսկիի գումար մը։ Հաշուե-տուութեան մանրամասնութենէն ե-րեւան կուգայ, որ այս օժանդակու-թիւնը եղած է 1921էն մինչեւ 1932, ընդամէնը 11 տարիներու շրջանին։ Առաջին ցուցակը կը ներկայացնէ 1921 — 1925 թուականը։

Արդ, 1921ին, երբ սկսեր է հետա-քրքրուիլ Հայաստանով, Բարեգոր-ծականը, պատկառելի հիմնադրամ ունեցող 15 տարուան կազմակերպու-թիւն էր։ Հարց կուտանք հիմա, թէ 1921էն առաջ հայ ժողովուրդ կա՞ր թէ չկար Հայաստանի մէջ։ Կայի՞ն կարօտութիւններ, թշուառութիւն, տագնապ, համաճարակ, սով եւ տա-ռապանք մեր դժբախտ հայրենիքէն ներս այն թուականներուն, երբ դեռ նոր էր կազմուեր Հայաստանի Հան-րապետութիւնը, նոր էր դուրս եկեր ան կրակին մէջէն եւ ամէնուն օժան-դակութեան կարիքը ունէր ան իր բազմատեսակ վէրքերը դարմանելու համար։

Բարեգործականի վարիչները մեզի չափ գիտեն, որ Հայաստանի հայ ժո-ղովուրդը, 1918 — 1921 շրջանին ա-ւելի խեղճ էր ու կարօտ, քան 1921ին յաջորդած թուականներուն։ Գիտեն, թէ 1918ին, դաշնակցական կառավա-րութիւնը ի՞նչ ժառանգութիւն ստա-ցաւ Անդրկովկասէն, երբ աւերակնե-րու վրայ անկախ հայրենիք կը հիմ-նուէր։ Արիւն – արցունք էր չորս կողմը։ Համաճարակի տեսակները կը տասանորդէին բնակչութիւնը։ Բնա-կարանային տարրական յարմարու-թիւններէ զուրկ էր Հայաստան ա-պաստանած գաղթականութիւնը։Հաց չկար։ Ժողովուրդը, իր մերկութիւնը հազիւ թէ կրնար ցնցոտիներով ծած-կել։ Հազարաւոր հիւանդներ կը մեռ-նէին դեղ ու դարմանի չգոյութենէն։ Անչափահաս որբերու եկայական բանակ մը իր ազգային գոյութիւնը կը քաշկռտէր սպառելով, հատնելով։ Ա-հաւոր աղէտ էր, մէկ խօսքով։ Եւ այս կացութեան ներքեւ, օրուան իշխա-նութիւնը անկարելին փորձեց, երկրի եւ արտասահմանի մէջ օգնութեան գործ կազմակերպելու եւ աղէտին են-տեւանքները նուազագոյն չափի մը ի-ջեցնելու համար։ Օտար կազմակեր-պութիւններ նախախնամական դեր ունեցան։ Եւ, աւելի բախտաւոր պայ-մաններու տակ ապրող հայ ժողո-վուրդը բրաւ իր ձեռքէն եկածը, իր-րեւ եղբայրական պարտականութիւն։

Կը կրկնենք եւ կը հարցնենք։ Բա-րեգործականը, ջոջ – ալաներու հա-րուստ կազմակերպութիւն էր նաեւ այդ օրերուն։ *Ո՞ւր է սակայն հաշ-ուեցոյցը այն օժանդակութեան, զոր Բարեգործականը, իր առանձին մի-ջոցներով, ըրած պէտք էր ըլլար եւ 1918 — 1920ի Հայաստանին։* Ինչո՞ւ համար յիշատակութիւն մը չկայ այս մասին «անխտրակա՛ն» Բարեգործա-կանի այն նոր հաշուետուութեան մէջ, ուր «թուանշանները կը խօսին»։

«ՅԱՌԱՋ»-ի նուէրական վիճակահանը

ԱՀԱ ՄԵՐ ՓՆՏՌԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ-ՈՒ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք **S** *թիւ 99,412*

շարք **T** *թիւ 78,009*

շարք **S** *թիւ 99,413*

շարք **D** *թիւ 52,152*

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան համապա-տասխան ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցու-թեան իրաւունքով։

«Փարօ Արաքս» (9 Rue Papillon), յանձն կ'առնէ ձրի լուսանկարը քաշել բոլոր անոնց որ կը մասնակցին «Յառաջ»ի նուէրական վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ կամ ՏԱՐԵԿԱՆ։ Մանրամասնութիւնե-րը յաջորդով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

»»»·«««

ՆԻՍ, (յապաղած) — Նոյեմբեր 26-ին Գառ տը Թէոտինիւսի ընդարձակ սրահին մէջ խուռն բազմութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆ. Կ. Խաչը մասնա-ճիւղի թատերական ներկայացումը, որ մեծ յաջողութիւն գտաւ, շնորհիւ անդամուհիներու աշխատանքին եւ դերակատարներու եռանդին։

Ներկայացման համար հրաւիր-ուած էր գերասան Գ. Թրագօլը, որ տեղական տարրերէ կազմեց թատե-րախումբ մը։ Թատերախաղն էր «Գը-լը – պուղի» կամ «Հայ Մելիքներու կռիւը եւ հարսանիքը»։

Ժամանակէն առաջ ընդարձակ սրա-հը լեցուած էր, ամէն կողմերէ եկած հայրենակիցներով։ Ներկայացումէն առաջ մասնաճիւղին կողմէ խօսեցաւ Տիկ. Իբրահամեան, որ պարզելով կա-տարուած աշխատանքները եւ շեշտե-լով աւելի լայն գործունէութեան պէտքը, հրաւիրեց ներկաները անդա-մագրուիլ Կ. Խաչին։ Յետոյ Օր. Գոր-նաւէրեան յաջողութեամբ արտասա-նեց «Մահուան վաղորդայն»ը։

Ներկայացման սկիզբէն մինչեւ վեր-ջը ժողովուրդը հետեւեցաւ լարուած ուշադրութեամբ։ Երկար առնէ ի վեր այսպէս կանոնաւոր ներկայա-ցում տեսած չէին։

Իրենց փափաքին համաձայն Գ. Թրագօլ խոստացաւ ներկայացում մը եւս տալ։

Թղթակից

Ֆ. Կ. ԽԱՉԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

00000

ՌՈՄԱՆ, 4 դեկտեմբեր.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը դեկտեմբեր 3ին թէյասեղան մը սարքած էր որուն ներկայ եղաւ կոկիկ բազմութիւն մը։ Օրուան նախագահը, ընկ. Աւետիս Գարամեան հանդէսը բացուած յայ-տարարեց խմբերգով մը, փոքրիկ բացատրութիւն մը տալէ վերջ Կ. Խաչի գործունէութեան մասին։ Յե-տոյ տեղի ունեցան արտասանութիւն-ներ, մեներգներ եւ հայկական պա-րեր։

Անուրդէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը։ Այս առթիւ, լաւագոյն պիտի ըլ-լար կամ անուրդները կարճ կապել եւ կամ ձեւերը փոխել։

Ամէն պարագայի մէջ, գաղութը լաւ երեկոյթ մը ունեցաւ, հայկական շունչով։

Ուրախութեամբ կ'իմանամ թէ անդամ – անդամուհիներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։

Սուրէն Գասպարեան

վերադառնան, Իբրեւ եզրակացութիւն, յայտարարեց թէ չին կրնար ընդունիլ ծրագիր մը որ «ճշմարիտ ծաղրանկար մըն է» եւ որ կազմուած է ոչ թէ օրուան պահանջներուն համաձայն, այլ յարմարելու համար Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութեան։

Ելմտացոյցի նախարարը իր պատասխանին մէջ շեշտեց թէ 6010 միլիոն ֆրանքի բացը նուազագոյն գումարն է, հետեւաբար ժողովը պէտք չէ ժամավաճառ ըլլայ։

Ելմտական նախարարն ալ ուժ տալով իր պաշտօնակցին, բացատրեց թէ դրամագլուխներու փախուստը, Պանք տը Ֆրանսի ոսկեդրամին նուազումը, Ֆրանսական արժեթուղթերուն տկարութիւնը, գանձատոմսերու առկայծ յաճախումը կ'ապացուցանեն թէ որքան առիպողական է շտկել ելեւմուտքը։

Ուղղամիտ ընկերվարականները որոշեցին ձեռնպահ մնալ կարգ մը կէտերու մէջ։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Ս. Գալստեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 131, Fbg. du Temple։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓՕՄՌՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ (Մարսէյլ) «Ջաւարեան» խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։

Ընկերական - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբին կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

6bis, Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. Վրացեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Ջամալեան, Գ. Թալալեան եւ Լ. Գեւոնեան։

Հաղորդ. միջոցներ — Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օթէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋ-ԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ

43, Rue Mme. Curie. Bagneux (Seine)

Կը խօսի Պ. Ժ. ԽԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Այրի Տիկ. Արուսեակ Օ. Գավաֆեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Եազըճեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկ. Արաքսի Տէր Պօղոսեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Արթուրի Գավաֆեան (Կըրնոպլը), Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Օ. Գավաֆեան եւ զաւակունք (Մարօք), Այրի Տիկ. Զարուհի Ա. Գավաֆեան եւ զաւակը՝ Անդրանիկ Ա. Գավաֆեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Նազարէթ Փամպուքճեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Հռոփ Կարինեան, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Եազուպեան եւ զաւակունք ինչպէս նաեւ Միքայէլեան, Տիօնեան, Վայլօեան, Տանապաշեան, Նազարէթեան, Խիւտավէրտեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱՎԱՔԼԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Բանկալթիի (Պոլիս) Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ եւ մարմինը ամփոփուած է հասգիւղի գերեզմանատան մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ
«Հայ բարբառական ընդհանուրներ»
ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱՅԻ ՌԵՒԱԾԻՆ ԸՆԴՀԱՆՐՈՒՄՆԵՐԸ

Զարդարուած՝ նկարներով։ Գին՝ 15 ֆրանք։

Ամերիկա, Բրիտ. կայսրութիւն եւ Եգիպտոս 20 ֆրանք։

Դիմել A. GULKHANDANIAN, ՅԱՌԱՋի խմբագրութիւն։

Կը ծախուի նաեւ Խաչիկ Մկրեանի (Լիոն), Քենոփ Փիլիպպոսեան, Հր. Սամուէլի (Փարիզ). Ն. Խաչիկեանի (Վիէն). Մուրատ Մուրատեանի (Սէն Թ'Էթիէն), Ն. Կակոսեանի (Մարսէյլ) եւ Յ. Թիրեաքեանի (Լիոն) մօտ։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — Tél. Dan. 88 – 65

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան

Cercle Militaire ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 2 Ave. Portalis

(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. Կուռոյի)

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ոչինչ չէ խնայած այս բարեսիրական եւ գեղարուեստական հանդէսին տալու բացառիկ փայլ մը։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը։

Պօղոս Քէշիշեանի շինած գինանշանի պարգեւաբաշխութիւնը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան սրահին մէջ։ Շահեցաւ թիւ 88։ Ստանալու համար դիմել ընկեր Ն. Կակոսեանի (Մարսէյլ)։

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ
ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

1934 Ե՛ժ. Տարի

Տարիներէ ի վեր լաւ գնահատուած այս Տարեցոյցը կուգայ դարձեալ իր տեղը գրաւել հրապարակի վրայ, իր շահեկան նիւթերու զանազանութեամբ, առատ էջերու մէջ խտացնելով նոյն տեղեկութիւններ եւ իրաւամբ նկատուած է նոր տարւոյ յարմարագոյն կազանդչէք։ Փութացէք գնել, քանի չէ սպառած։

Կը ծախուի ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատունը, նոյնպէս երկաթուղիին քով 1 Place de la Gare des Vallées, Bois-Colombes, (Seine).

Գին 8 Ֆր. կամ 2 շիլին, Ամերիկա՝ 40 սէնթ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կիւրինցի Տրկին Զանազան Զարուհի Պարսամեան, հօր անունը չի յիշեր, մօր անունը Մարիամ. ամուսնոյն անունը Յովհաննէս Գոչունեան, կը փնտռէ իր եղբայրները Սարգիս, Աւետիք, Մանուկ, Կարապետ եւ քոյրը Եղիսաբէթ։ 1909ին ամուսնանալով մեկնած է Կիւրինէն Ամասիա։ Այս թուականէն ի վեր կորսնցուցած է իրենց հետքը։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme Zarouhi Cotchounian. 15. rue deTrans, Draguignan(Var). France.

Կիւրինցի Վարդանուշ Մինասեան (Նիրկիւին աղջիկը) կը փնտռէ իր քեռորդին Յովսէփ Տէյիրմէնճեան, Տաղիկ։ Իր հետքը կորսնցուցած է 1920ին Պէյրութի որբանոցէն։

Լուր կայ թէ վերջերս եկած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Յակոբ Կարապետեանի, Ruisseau Mirabeau, 133 Rue de Plateau, Marseille.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	120 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

10 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2360

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ ՊԻՏԻ ՄԱՐԻՆ

Երբ անդադար կը յիշեցնենք գաղութներու ներքին, մանաւանդ երիտասարդական կազմակերպութեան պահանջը, աչքի առջեւ ունինք մռայլ հեռանկար մը։

Այս ընթացքով, իրարու ետեւէ պիտի մարին այն համախմբումները որ կտրուած են հայկական կեանքէն։ Անշուշտ ամէնէն առաջ անոնք որ ամփոփուած են չքեղ մեկուսացման մը պատանքին մէջ։

«Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, մենք անընդհատ կը հնչեցնենք այս ահազանգը, զատ – զատ պարտականութեան կանչելով բոլորը։

Դժբախտաբար, թմրութեան, ինքնամոռացման հաշիւը տարուէ տարի կը վարակէ կարգ մը գաղութներ, արագօրէն ցամքեցնելով անոնց երակները։

Այս տեսակէտէն, առաջին տեղը կը բռնէ անգլիական գաղութը, որ ամփոփուած է Լոնտոնի եւ Մանչեսթըրի մէջ։

Կը յիշէ՞ք ո՛ր եւ է ինքնագործունէութիւն, այդ երկու կեդրոններուն մէջ։

Մանչեսթըրէն լրիւ տեղեկութիւններ չունինք. բայց գիտենք որ ամէն ինչ ամփոփած են ժամուն բակը։

Երբեմն այդ քաղաքէն կազդուրիչ տեղեկութիւններ կը հասնէին բարեգործական գետնի վրայ, ի նպաստ Հայաստանի կամ անճար գաղութներու։ Շատոնց է որ այդ ջիղն ալ չի գործեր։

Աւելի մռայլ է Լոնտոնի պատկերը։

Միլիոնատէր մը ժամ շինեց այդ գաղութին համար, հոգալով բոլոր ծախքերը, տէրտէրէն մինչեւ տիրացուն եւ դռնապանը։

Արդ, եկեղեցին անգամ, որ հարիւր հոգի չի կրնար պարունակել, հազիւ կը լեցուի տօնական օրերուն։

Իսկ բանկալէն դուրս,— կատարեալ անապատ։ Մարդ կը խանդավառուի Յունաստանի յետին գաղթակայանը այցելած ատեն, եւ հակառակ համատարած թշուառութեան։ Բայց կը սմքի, տեսնելով պատկերը հայկական Լոնտոնին։

Այնտեղ ալ չեն պակսիր երիտասարդներ, քիչ – շատ գործի տէր։ Չեն պակսիր, մանաւանդ, «ուսումնականներ»։

Եւ սակայն, կը լսէ՞ք ո՛ր եւ է խլրտում, եռանդ ու ճիգ, հաւաքական աշխատանքի մը կապուելու ձգտում։

Տարիներ առաջ, ունէին քանի մը կորիզներ։ Շուտով մարեցան բոլորը, եւ մէջտեղը կը մնան միայն քանի մը անհատական ձեռնարկներ, ի նպաստ այս կամ այն հաստատութեան։

Արդ, Լոնտոնը կը համրէ 6 – 700 հոգի։ Միայն 400, նոյն իսկ քառորդը հաշուելով, անիրաւութի՞ւն է հանրային գործ պահանջել։ Գոնէ իրենց, եթէ ոչ ուրիշին համար...

Երկրորդն է Պելժիան։ Բաղդատելով Լոնտոնի եւ Մանչեսթըրի հետ, Պրիւքսէլն ու Անվէրսը աւելի աշխոյժ կ'երեւան։ Ունին ազգային վարչութիւն, տիկիններու եւ երիտասարդներու Միութիւններ։ Պարբերաբար կը կատարուին հանրային ձեռնարկներ ալ։

Եւ սակայն, այս բոլորը կը ներկայացնեն սահմանափակ պատկեր մը։ Բուն երիտասարդութիւնը այս բոլորին քովէն կը քաշուի ու կ'անցնի։

Կրնայինք խօսիլ, տակաւին, Միլանի մասին, որ ամէնէն բազմահայ կեդրոնն է Իտալիոյ մէջ։

Տօնական եւ գաղթային – վարչական պարտականութիւններէն դուրս, մինչեւ հիմա չարձանագրուեցաւ ձեռնարկ մը որ մասնաւոր արժանիքը կազմէր երիտասարդութեան։

Անարդարութի՞ւն է աւելին սպասել այդ գաղութէն ալ, որ ականատես եղաւ այնքան խոշոր վերիվայրումներու, որուն երիտասարդութիւնը յայտնապէս ոգեւորուած է Ֆաշականութեամբ...

X

Միջավայրի բերումով, աւելի երկար պիտի տեւեն այն գաղութները որ ունին հոծ բազմութիւն եւ թարմ զանգուած։ Եւ յատկապէս՝ արեւելեան գաղութները, որոնց համար բոլորովին խորթ չէ կլիման։

Բայց պզտտաներու վրայ ինկած անջատ եւ ցիրուցան գաղութներն ալ կրնան գտնել ինքնապաշտպանութեան պիտանի եւ ազդու միջոցներ։

Այսպէս, կազմակերպուելով եւ համախմբուելով ծրագրի մը շուրջը, եղբայրական եւ տեւական աջակցութիւն մը տրամադրելով հեռաւոր եւ անճար գաղութներու, անոնք ճամբայ կը բանան հոգիէ հոգի, ապրած կ'ըլլան «դաւանանք»ով, անոր տենչերով ու տառապանքներով։

Օրինակ, Լոնտոնը ինչո՞ւ չպիտի կրնար կապուիլ Միջագետքի հետ, ստանձնելով Նորահաստատ Հաւրէզքի կրթական հոգատարութիւնը։

Եւ Պրիւքսէլը չէ՞ր կրնար գիւղական դպրոց մը պահել Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ։

Այսքանը, ինքնին, պիտի դառնար աղբիւր մը ներշնչման, դիմադրական կորովի զարգացման, եւ ազդակ մը՝ կանխահաս խամրման դէմ։

Միեւնոյն ատեն, այսպիսի գործունէութիւն մը պիտի հարթէր ճամբան, համախմբելու եւ դէպի կազմակերպութիւն, ինքնագործունէութիւն առաջնորդելու համար ցիր ու ցան երիտասարդութիւնը։

Մանաւանդ որ, այս մեկուսացեալ կայանները Հայաստանի հետ ալ կապ չունին։ Կ'ապրին օրը օրին, կը գոհանան «ազգային լուրեր»ու արձագանգները լսելով եւ իրարու պատմելով։

Դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ այս կորստաբեր քունը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՓՍՈ՜Ս «ՏԱԼԻՈՐԻԿ»ԻՆ

»»»·«««

Մ. Ազազարեանի ողանութեան առթիւ, դամբանական խօսած էր նաեւ Գ. Միհրան Տամատեան, որ ծանօթ է «Տալլորիկ»ով։

Այդ յիշուած դամբանականէն քաղելով, ռամկավար թերթերը յատկապէս ուշադրութեան կը յանձնէին հետեւեալ հատուածը.

— *«Ճեմարաններ բացած են եւ ոճրագործներ կը պատրաստեն մեր թանկագին զաւակները մեռցնելու համար. այդ ոճիրը մաքրելու համար միահամուռ պիտի բողոքենք ուր որ պէտք է»։*

Անշուշտ անպատասխանի չպիտի մնար այս քրտավարի ելոյթը։

Եւ «Յուսաբեր» պոռթկաց նոյնքան ուժգնութեամբ, եղածը կոչելով «վերջին ոճրագործի անորակելի լրբութիւն»։

Գ. Միհրան Տամատեան խորապէս վրդովուած, բացատրութիւն մը կը հրատարակէ «Արեւ»ի մէջ, «ի բուժումն գայթակղեալ մտքերու»։

Ո՛րքան պիտի ուզէի որ ռամկավար թերթերը սուտ գրած ըլլային, «Յուսաբեր»ը սխալած ըլլար, եւ Սասունի երբեմնի կամաւորը նորմակերպ երեւան գար հանրային կարծիքին առջեւ։

Ափսո՜ս։ Կիլիկեան հանրապետութեան «վարչապետ»ը (1919) անգամ մը եւս կը խայտառակէ ինքզինքը, իր լուսաբանութեան մէջ գրելով բառ առ բառ.

— *«...Մէկ քանի Դաշնակցականներ իրարու քով գալով՝ անուանով «Համազգային» մը կը կազմեն, Հ. Բ. Ը. Միութեան դէմ մրցելու եւ զայն կործանելու երազով, «Կարմիր Խաչ»ը կը կազմեն, Քիւրտերուն օգնելու եւ կամ Ճեմարանին նպաստելու համար... Ճեմարան կը բանան նորահաս սերունդին միտքն ու սիրտը թունաւորելու եւ խաթարելու, ապագայ դաշնակցական գործիչներ, ապագայ ոճրագործներ պատրաստելու համար»։* (Արեւ 28 Նոյ.)։

Ընթերցող, կրնա՞ս քու կարգիդ լուսաբանել այս հանելուկը։

Ի՞նչ անկում է այս, Տալլորիկի սարերէն մինչեւ Պէյրութի փողոցները։

Ի՞նչ գարշելի սխ է այս, Գ. Տամատեան, կրկնապէս արատաւոր մարդու մը խորհրդաւոր ողանութեան առթիւ, որուն ոչ իսկ դատը տեսնուած է տակաւին...

ՎԱՀԷ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ

»»»·«««

Ֆրանքեւսուրիական դաշնագրին մերժումէն եւ Սուրիոյ երեսփ. ժողովին փակումէն յետոյ, ազգայնական գործիչները սկսած են պտոյտներ կատարել, քարոզութեան համար։ Անցեալ շաբթու Պէյրութ հասան Հաշիմ պէյ Աթասի եւ Սաատալլու պէյ եւ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրին.

— «Ցաւալի որ խորհրդարանը մերժեց դաշնագիրը։ Ազգայնականները մինչեւ վերջ պիտի մնան միեւնոյն տեսակէտի եւ որոշման վրայ, որովհետեւ հայրենիքի շահը կը պահանջէ այդպէս։ Ցարդ ազգայնականներու մէջ երկու տեսակէտ կար, մէկը կ'ուզէր Ֆրանսայի հետ համաձայնութեան գալ, իսկ միւսը հակառակ էր գործակցութեան եւ միշտ բացասական դիրք կը բռնէր։ Հիմա դրական տեսակէտ ունեցողները աւելի բացասական դարձան։

— Որո՞նք են ձեր պահանջները։

— Անկախութիւն եւ Միութիւն։ Միութիւն, բացի Լիբանանէն, բոլոր հովանաւորեալ երկիրներու համար։

— Որո՞նք են ազգայնականները։

— Անոնք՝ որ Օսմանեան կայսրութեան օրերէն ի վեր մաքուր եւ անկեղծ մնացած են եւ կը գտնուին հովանաւորեալ երկիրներու մէջ եւ անկէ դուրս.

— Հիմա ի՞նչ ընել կ'ուզէք։

— Այժմ պտոյտներ կ'ընենք բոլորը մէկ ծրագրի շուրջ հաւաքելու համար. անկէ վերջ հրապարակ պիտի նետուինք գործելու եւ հայրենիքի բաղձանքները իրագործելու համար։ Դաշնագրին մերժումը թէեւ Ֆրանսայի համար ձախողութիւն մըն է, սակայն մեզի համար յաղթանակ մը չէ, որովհետեւ դեռ հին կացութիւնը կը մնայ։

— Փարիզ պատուիրակութիւն պիտի ղրկէ՞ք.

— Այո, այդպիսի ծրագիր մը ունինք, սակայն դեռ վերջը, հիմա պատրաստութեան մէջ ենք։

— Ի՞նչ կը մտածէք հանրապետութեան Նախագահի դիրքի մասին.

— Ընտրուած ատեն ես ըսած էի որ, այս մարդուն անցեալը գէշ չէ եւ ազգայնական շարժումին դէմ կեցած չէ։ Սակայն երբեք չէի մտածած այն ատեն թէ օր մը այդ յայտարարութեանս համար պիտի զղջամ։

Դիւանագիտական խորհրդակցութիւններ

Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը Պերլին կը սպասուի երեքշաբթի օր։ Թէեւ քաղաքավարական պարտականութեան մը կը վերագրուի այս այցելութիւնը, բայց իրազեկները կը պնդեն թէ քաղաքական խնդիրներ պիտի քննուին։ Տեսակցութիւնը որոշուեցաւ Պ. Մուսոլինիի եւ Հռոմի գերման դեսպանին տեսակցութենէն յետոյ։ Այս առթիւ հաստատուեցաւ թէ անհամաձայնութիւններ կան երկու երկիրներուն միջեւ. հետեւաբար անհրաժեշտ համարուեցաւ դէմ առ դէմ խօսակցութիւն մը։ Իտալիան կ'ուզէ որ Գերմանիա որոշապէս բանաձեւէ իր առաջարկները՝ զինաթափութեան մասին։ Միեւնոյն, խորհրդականը պիտի աշխատի հասկնալ Գերմանիոյ դիրքը՝ Ազգ. Միութեան հանդէպ եւ բարւոքել երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները։

❖ Լոնտոնի մէջ ալ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, անգլեւ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար։ Փարիզի անգլիական դեսպանը, որ Լոնտոն գացած էր, վերադարձին պիտի բերէ իր կառավարութեան առաջարկները։ Անգլիան ալ կը սպասէ որ Գերմանիա որոշ առաջարկներ ներկայացնէ զինաթափութեան մասին։

❖ Պ. Փոլ Պոնքուր, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, պատասխանելով Ազգերու Դաշնակցութեան բարենորոգման մասին եղած հարցումի մը, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է պահպանել բոլոր ազգերու հաւասարութեան սկզբունքը, փոխանակ նախապատուութիւն տալու մեծ պետութեանց, ինչպէս կ'առաջարկէ Իտալիա։ «Ես բոլոր ուժովս պիտի պայքարիմ գերակշռութեան որ եւ է փորձի դէմ»։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ''ԱՏԼԻԷ,,Ի ՀՐԿԻԶՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անհամար թուղթեր փճացած

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն հետեւեալ լրացուցիչ մանրամասնութիւնները կը քաղենք «Ատլիէ»ի հրդեհի մասին, որուն առաջին լուրերը հաղորդած էինք օրը օրին.—

Շէնքին մէջ գտնուող գրեթէ բոլոր թուղթերը եւ առարկաները այրած են։ Ազատուած են միայն փաստաբանական Կաճառին թուղթերը, թղթածրարները, մաս մը առարկաներ, մանաւանդ (իհթիսաս) դատարանին թղթածրարները, Իճրայի պաշտօնատուններու բոլոր թղթածրարներուն հարիւրին 70ը, Եղեռնագործ ատեանի թղթածրարներուն հարիւրին 80ը, Իճրայի հաշուակալութեան (մուհասէպէ) տետրակները ամբողջովին։

Իհսան պէյ պետոյից ճիւղի սենեակը կորած է, եւ յաջողած է ազատել 18 անոսէկ գիրի մեքենայ եւ 13 ուրիշ գիրի մեքենաներ։

Ասոնցմէ դուրս գտնուող թղթածրարները այրած են։ Միայն Ա. ատեանի դատարանին մէջ 7 միլիոն ոսկիի փոլիչա եւ մուրհակ այրած է։ 50ի մօտ դրամարկղեր կրակի մէջ մնացած են։ Իճրայի դրամարկղը 70.000 ոսկի կը պարունակէր առջի օր, բայց մինչեւ իրիկուն 30.000ը կը ծախսուի եւ միայն 40.000ը կը մնայ։

Միւս դատարաններու դրամարկղներուն մէջ կարեւոր գումարներ չկային, որովհետեւ որոշ քանակութենէ մը անդին դրամատուններու կը յանձնուէին։ Կային միայն մուրհակներ եւ արժէքաւոր թուղթեր։

Հաւանական չի նկատուիր որ այրած ըլլան Իճրայի արկղերը որոնց մէջ 40.000 ոսկի կար։ Որովհետեւ, արկղերը պատերու մէջ զետեղուած էին եւ նախապէս ամէն միջոց ձեռք առնուած էր հրդեհի հաւանականութեան դէմ։ Նոյնը նաեւ միւս արկղերու մասին։ Եթէ թղթադրամները խորովուին անգամ, վրայի թիւերը երբ ընթեռնելի են, իբրեւ հին թղթադրամ կրնան փոխուիլ կեդր. դրամատան կողմէ։ Այնպէս որ կ'ենթադրուի թէ չհաշուեցուող անձերուն վնասը 3—5 հազար ոսկիէն աւելի չպիտի ըլլայ։

Բուն վնասը՝ միւս պաշտօնատուներու այրած առարկաները եւ թղթածրարները կը կազմեն։ Մասնաւորաբար ժառանգութեան ճիւղերու եւ Իճրայի դատարաններու բոլոր թուղթերը այրած են։ Յետոյ այրած են պաշտօնեաներու եւ դատաւորներուն վերարկուները, գիրքերը եւայլն։ Այնպէս որ իւրաքանչիւրը միջին հաշուով 30—40 ոսկիի վնաս մը ունի։

Այրած շէնքին եւ կարասիներուն ընդհանուր արժէքը 2 միլիոն ոսկի կ'ենթադրուի։ Ընդհ. դատախազութեան ըրած գնահատութեան համաձայն, 250 հազար ոսկիի պէտք կայ, շէնքը նորոգելու եւ հրդեհի դէմ հարկ եղած միջոցները ապահովելու համար։

Շէնքը ապահովագրուած չէր։ Միայն փաստաբանական Կաճառը 5000 ոսկիի ապահովագրուած էր Միլլի ընկերութեան։ Սակայն փաստաբանները անձնապէս մեծ վնասներու ենթարկուած են։ Օրինակ, կային դատեր որոնք տասը տարիէ ի վեր կը հետապնդուէին եւ վերջանալու վրայ էին. հիմա ամէն ինչ ծայրէն սկսելու է։

❖ Ընդհ. դատախազութիւնը վերսկսած է աշխատանքները։ Զեկուցումներու (իլամաթ) ճիւղը բանտի շէնքին մէջ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Միայն թէ առայժմ չպիտի կրնան գործադրուիլ պատիժի զեկուցումները, որովհետեւ բոլոր թուղթերը այրած են։ Ընդհ. դատախազութիւնը նոր տետրակ մը բացաւ, հին տետրակները ամբողջովին այրած ըլլալով։ Պետական տպարանէն ալ նոր կնիքներ պիտի ուզուին։

Գալով Իճրայի թուղթերուն, անոնց հարիւրին 70ը ազատուած է։ Կորսուած հարիւրին 30 թղթածրարներն ալ նոր պիտի կազմուին, հաշուակալութեան տետրակներու հիման վրայ։ Հետեւաբար Իճրայի գործերը միայն պիտի ուշանան, բայց չպիտի կորսուին բոլորովին։ Իճրայի դրամարկղներու մուրհակներն ալ ապահովաբար անվնաս են, քանի որ այդ արկղերը կրնան դիմանալ 3 հազար աստիճան տաքութեան եւ ներսէն աւազով պաշտպանուած են։

Իճրայի մէջ ժողովուրդին ունեցած վնասը պետութիւնը պիտի տուժէ, *կ'ըսէ «Միլլիէթ», բայց պետական այս վնասն ալ 3—4 տարիէն կրնայ դարմանուիլ, որովհետեւ 50.000 ոսկի գոյացած էր այն գումարներէն որոնք ամէն տարի կը գանձուէին բայց տէրերուն կողմէ չէին առնուիր։ Բնականաբար նոյն բանը պիտի ըլլայ նաեւ ասկէ վերջ, եւ այս ձեւով չգանձուած դրամները պետական սնտուկին պիտի մնան։*

Իրաւական եւ առեւտրական դատերու թղթածրարները պիտի կրնան նոր կազմուիլ, որովհետեւ երկու կողմի փաստաբանները ունին հարկ եղած փաստաթուղթերը։

❖ «Ճիւմհուրիյէթ» կ'իմանայ թէ այրած արժէքաւոր թուղթերուն թիւը 4 միլիոնի կը հասնի։ Ասոնց 350.000ը Իճրայի թղթածրարներ են, որոնց մէկ մասը կը յուսացուի թէ ազատուած են։ Ընդհ. վնասը 200 միլիոն ոսկի կ'ենթադրուի։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարականները հեռացան Երեսփ. ժողովէն

Երեսփ. Ժողովը կը շարունակէ ելմտական ծրագրին քննութիւնը։ Ուրբաթ օր Ժողովը քուէարկեց տուրքերու համար ինքնութեան թուղթեր հաստատելու առաջարկը, որ կը վերաբերի պետական արժեթուղթ ունեցողներուն (տասը միլիոն մարդ)։ Քուէարկեց նաեւ այն յօդուածը որով ազատական ասպարէզներու հետեւողները, մանաւանդ բժիշկներն ու փաստաբանները պարտաւոր են օրագիր մը պահել, օրը օրին արձանագրելով իրենց անձնական կամ ուրիշ գործառնութիւնները։ Ընդունուեցաւ նաեւ այն յօդուածը որ իրաւունք կու տայ քննութիւն կատարելու, ստուգելու համար եկամուտներու մասին եղած յայտարարութեանց ճշդութիւնը։

Ուղղափառ ընկերվարականները տեսնելով որ իրենց բոլոր ծրագիրները ջուրը կ'իյնան, Պ. Վէնսան Օրիոլի բերնով յայտարարեցին թէ այլ եւս չպիտի մասնակցին ելմտական ծրագրին քննութեան եւ քուէարկութեան։ Այս յայտարարութեան վրայ, գրեթէ բոլոր ուղղափառները առին քալեցին։ Պ. Օրիոլ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՎ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ

I

ՀԱՑԻ ՔԱՆԱԿԸ

Սով կա՞յ խորհրդային աշխարհում թէ ոչ։

Այս հարցին տարբեր մարդիկ տարբեր պատասխան են տալիս։

Ձախլայի ճիրաններից ճողոպրած փախստականները պնդում են, թէ Ռուսաստանում ահռելի սով է տիրում, բայց à la Զօպանեան Փարիզից Հայաստանը սիրող ազգայինճիներ հաւատացնում են, թէ՝ սուտ է՝ սով ու սովամահութիւն չկայ «մեր ազգային կառավարութեան» իշխանութեան սահմաններում։

Գարակաստանի քաղաքներում թափառող հայ, ռուս եւ այլազգի փախստականներ ահաւոր պատմութիւններ են անում Ռուսաստանի սովի մասին, ցեխամահ հացի նմոյշներ են ուղարկում Փարիզ, բայց այդ փախստականների և նրանց նման դժբախտների քրտինքով ու տառապանքով գոյացած բոլշեւիկեան ոսկիներից առճիկ ստացող եւ Մոնփարնասի սրճարաններում խորհրդային իշխանութեան գովքը հիւսող մեծ ու փոքրիկ բանաստեղծներ ու մտաւորականներ երդում պատրաստ են լինում, թէ սովի մասին տարածուած լուրերը «մեր հակառակորդների» երեւակայութեան արդիւնք են։ Իրականութեան մէջ «մեր խորհրդային հայրենիքում» «շինարարութեան կատաղի վերելք» է տիրում եւ ամէն ինչ կուշտ է։

Արդ՝ կա՞յ սով խորհրդային աշխարհում թէ չկայ։

Այս հարցին փաստական պատասխան է տալիս հին ու նոր Ռուսաստանի ամենախրագէկ տնտեսագէտներից մէկը, Փրակայի Տնտեսագիտական Գիտանաւանի վարիչ փրոֆէսոր Ս. Պրոկոպովիչը։ Թուերով ու համեմատութիւններով, իբրեւ գիտնական վիճակագիր, նա անդամահատում է ռուսական տնտեսութեան մարմինը եւ պարզում իրական կացութիւնը։ Եզրակացութիւնը դուք կարող էք հանել։ Եւ այդ եզրակացութիւնը ոչ «մեր ազգային տօներով» կարելի է հերքել, ոչ էլ Երեւանից ստացուած չաղ ամսականներով, ո՛չ կեղծիքով եւ ոչ հայհոյանքով։ Փրոֆ. Պրոկոպովիչի փաստերը ծանրահարուած են մանաւանդ նրանով, որ նրա առաջ բերած ամբողջ նիւթը առնուած է խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներից։ Հերքել կամ առարկել այդ նիւթին կարելի չէ, որքան էլ հերքողների թիւը շատ լինի։

Ի՞նչ է ասում փրոֆ. Պրոկոպովիչը. («Տե՛ս «Պոսլ. Նովոստի», Փարիզ, նոյ. 29, դեկտ. 5 եւ 7)։

Դրուած հարցին պատասխանելու համար նա քննութեան է առնում խորհրդային տնտեսութեան երեք բնագաւառները.

Ա) Տարուէ տարի ի՞նչ փոփոխութեան է ենթարկուել հացահատիկների արտադրութիւնը Խորհ. Միութեան սահմաններում.

Բ) Որո՞նք են հացի հայթայթման կառավարական քաղաքականութեան հիմնական գծերը.

Գ) Գարէնամթերքի բաշխման ի՞նչ փոփոխութիւններ են առաջ եկել ազգաբնակութեան տարբեր խաւերում, իբրեւ հետեւանք գիւղատնտեսութեան հաւաքականացման եւ իշխանութեան կիրառած այլ միջոցների։

Փրոֆ. Պրոկոպովիչ մէկիկ - մէկիկ քննութեան է առնում այս երեք կէտերը, հիմնուելով խնամքով հաւաքուած խորհրդային վիճակագրական տեղեկութիւնների վրայ։ Այդ տեղեկութիւնները, բնականաբար, ի նպաստ բոլշեւիկների են։

Նախ՝ հացարոյսերի մշակութեան եւ հացահատիկների արտադրութեան քանակը։ 1913 թուին Խորհ. Միութեան ներկայ սահմաններում կար 137,7 միլիոն բնակիչ, ցանուած էր 102,7 միլիոն հեկտար հող, որի ընդհանուր բերքը հաւասար էր 816 միլիոն ցենտների, իսկ զուտ արդիւնքը, այսինքն՝ այն մասը, որ մնացել էր սերմը հանելուց յետոյ, 684 ցենտների։ Նոյն թուականին Խորհ. Միութեան սահմաններում կար 25,9 միլիոն կով։

1928 թուին Խորհ. Միութեան բնակիչների թիւը արդէն հասնում էր 154,4 միլիոնի, իսկ ցանուել էր 92,2 միլիոն հեկտար հացահատիկ, ընդհանուր բերքն էր 733 միլիոն ցենտներ, զուտ արդիւնքը՝ 614 ցենտներ եւ կովերի թիւը՝ 30,8 միլիոն։

1932ին՝ բնակիչների թիւն էր 165,7 միլիոն, ցանուած հացահատիկի տարածութիւնը 99,7 միլիոն հեկտար, ընդհանուր բերքը՝ 708 միլիոն ցենտներ, զուտ արդիւնքը՝ 578 միլիոն ցենտներ, կովեր՝ 17,7 միլիոն։

Եւ, վերջապէս, 1933ին՝ բնակիչներ 167,7 միլիոն հոգի, ցանուած հացահատիկ 98,5 միլիոն հեկտար, ընդհանուր բերք ենթադրւում է առանալ՝ 837 միլիոն ցենտներ, զուտ արդիւնքը 709 միլիոն ցենտներ, կովերի թիւը յայտնի չէ։

Ի՞նչ են ասում այս թիւերը։

Նախ՝ աչքի է զարնում այն փաստը, որ մինչեւ այսօր էլ գիւղատնտեսութիւնը Ռուսաստանում չի հասել նախապատերազմեան վիճակին. 1913ին ցանուել է 102,7 միլիոն հեկտար, իսկ 1933ին՝ 98,5 միլիոն։

Երկրորդ՝ աչքի է զարնում, որ տարեցտարի ազգաբնակութեան թիւը ուժեղ համեմատութեամբ աճում է։

Եւ, վերջապէս, նոյն եւ աւելի մեծ համեմատութեամբ ընկնում է գիւղատնտեսութիւնը։ Մանաւանդ, ահաւոր չափերի է հասնում անասունների փճացումը. 1928էն մինչեւ 1932 թ., այսինքն՝ առաջին հնգամեակի և բռնի կոլխոզացման տարիներին ոչնչացուած է 13,1 միլիոն կով, խորհրդային կովերի համարեա կէսը։

Որպէսզի եզրակացութիւնը լինի աւելի բացայայտ, հացահատիկի ցանքսի տարածութիւնը, բերքի զուտ արդիւնքը եւ կովերի քանակութիւնը բաժանենք մէկ բնակչի վրայ։ Կը ստացուի հետեւեալ պատկերը.

1913ին մէկ բնակչին ընկնում էր 0,74 հեկտար ցանքս, 4,90 ցենտներ զուտ բերք եւ 0,19 կով։

1928՝ 0,60 հեկտար ցանքս, 3,98 ցենտներ զուտ բերք, 0,20 կով։

1932ին՝ 0,60 հեկտար ցանք, 3,49 ցենտներ զուտ բերք, 0,11 կով։

Եւ վերջապէս, 1933ին՝ 0,59 հեկտար ցանք, 4,23 ցենտներ զուտ բերք. կովերի թիւը յայտնի չէ։

Ուրիշ խօսքով, իբրեւ հետեւանք խորհրդային իշխանութեան 16ամեայ տիրապետութեան Ռուսաստանի բնակիչներին այսօր անհամեմատ աւելի քիչ հաց է բաժին հասնում քան պատերազմից առաջ, անհամեմատ աւելի քիչ կաթ ու միս

Ահա խորհրդային տնտեսութեան «կատաղի վերելքը» իրենց իսկ թիւերով։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄՈՒՇՏ ՀԱՑԸ...

Մէտիեա Միւնիր, կին մը, հետեւեալ « պատմուածք »ը ունի « Վագըբ »ի մէջ, (28 նոյ.)։ Կուտանք զայն առանց մեկնութեան։

Երկու Հրեաներ, Աթփազարի մէջ, սակարկութիւն կ'ընէին։

Մէկը ձի մը կը ծախէր, միւսը գնել կ'ուզէր։

Աղմուկ մըն է ծայր տուաւ։ Վերջապէս, վեր վար, տասը ոսկիի համաձայնեցան։

Գնորդ Հրեան ծախող Հրեային տասը ոսկիի վճարեց 25 գրուշնոցներով։

Գնումին ներկայ գտնուող Հայ մը, դրամը վճարուելէ վերջ գնողին ըսաւ.

— Խաբուեցար։

— Ինչո՞ւ։

— Ձին կը կաղայ։

Հրեան խնդաց.

— Գիտեմ, որպէսզի ձին կաղայ ու աժան գնեմ՝ սմբակին գամ մը զարկեր էի։

Եա՜...

Ու Հայը անմիջապէս ձին գնող Հրեային քով վազեց.

— Գէ մարդ, քու ձիդ չի կաղար եղեր, Հրեան սմբակին գամ զարկեր է։

— Գիտեմ, տեսայ... կարեւորութիւն մի տար, սակայն ձին արդէն կաղ է, գամ ալ չըլլայ՝ կը կաղայ...

Հայը այս լուրը անմիջապէս հասցուց ձին գնող Հրեային։

Հրեան զայրացաւ.

— Աշխարհի մէջ անպատիւ, վարնոց մարդիկ կան... խորհելով թէ 25 գրուշնոցներուն բոլորն ալ կեղծ են՝ սկսեր էի խղճահարիլ...

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Դաշնակցութի՛ւն,
Արմենական մեծ խոէտլին
Անպարտելի դրօշակիր։

Դաշնակցութի՛ւն,
Արեւ աչքով
Ու բարբ սրտով
Հերոսական ու քաջաեր
Հայրենատէ՛ր։

Քալէ՛ տառ,
Առաջնորդէ՛ դէրոջը բոց
Ցեղին յուզուած Արդարութեան
Ու վրէժի,
Դէպի պայծառ
Ու յաղթանա՛կ։

Դուն պիտ՛ ապրիս,
Որպէս ատոււած վրէժխնդիր,
Ու առակե՛ալ իրրաշագործ,
Քանի տակաւ
Միլիոններու արեան հարկը
Կը զլացուի։

Դաշնակցութի՛ւն,
Նոր օրերու պերճ ու պարծէ
Դու Հայկ - Արա՛մ։
Զարկիր, զարկուա՛ր,
Ինկա՛ր, սակայն՝ ճարէ՛ն եղար
Աւելի քան յաղթահաստ։
Գործեց հոգւոյ չաւարտեցա՛ւ։
Նո՛ր բսիրաա՛ր։
Գէտք է կերկին մրցմահարեր
Մէջ մի հայ դուռ,
Մէջ մի հա՛յ սիրտ,
Որովհետեւ մեղք հասած չենք
Գատարագի կիրուն անգամ։

Դաշնակցութի՛ւն,
Գաղափարի հրակայական
Դու զինակիր։
Հոգ չէ եթէ քեզ ցեղակից
Տգխուրը խուժեր
Այսօր այնքա՛ն դաւադրութեամբ
Ու վատաբար
Քեզ ուրանան։
Օր մը, սակայն, գիտցա՛ծ ըլլաս,
Ազատագիր ցեղը հրապուր
Գիտի կերտէ արձանդ սէգ
Ու պաշտամունքով պիտ՛ կոչէ քեզ
Փա՛ռք Հայրենեաց։

Դաշնակցութի՛ւն,
Դու զա՛րկ հզօր,
Վրէժի՛ս անդարձ,
Քա՛փ մեծազօր...
Քանի տակաւ կը հեծեն մենք
Շրջափայի տակ,
Քանի տակաւ մեր երազն է
Հալածական ու տարագիր,
Դուն պիտ՛ շրջիս,
Դուն պիտ՛ ապրիս,
Դուն պի՛տ յաղթես...
Հերարկելի պէս
Գիտ՛ բարախես,
Գիտ՛ գա՛րնես՝
Ու միշտ շաչես
Ու շառաչե՛ս...
Ու թէ օր մը հարկն ըստիպէ՝
Երկրնքի մէջ ատուած անգամ
Գիտ՛ հալածես, տապալե՛ս...

ԱՐՏԱՇԷՍ

«ՄԵՍԵԱՆՑԸ ՊՈՂՈՑԱԾՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ»

ԺԱԺԱ

Լէմանի եզերքէն կառախումբը կը վազէր խենդի մը նման ու ես մինակ էի խարտեաշ աղջկան մը հետ, Ժամանաքաժնին մէջ։

Աչնան առաջին շաբաթն էր տակաւին ու հոս - հոն արդէն ծառերը կը սկսէին դեղնիլ, ջուրերը պղտորիլ ու ամպի կոյտեր ճամբորդել գաշտերուն վերեւ։ Շոգեկառքի պատուհանէն աւաւօտեան զովութիւնն ու հանդարտութիւնը կը դիտէի կէս - արթուն աչքերով, երբ խարտեաշ գլուխը առաջին անգամ ըլլալով դէպի ինծի դարձաւ։ Այդպէսը բաւեց որ իմ բախտախնդիրի սիրտս արթննայ ու բորբոքի։ Իրաւամբ հրապուրիչ էր այդ գլուխը իր արձանային պղատոնական վիճակին մէջ, սակայն հիմա որ դէպի ինծի կը դառնար գիս գուցէ դիտելու նպատակով, կրկնապէս հետաքրքրական, խռովիչ կը թուէր։

Տակաւին կէս ժամուան ճամբայ ունէի։ Խորհեցայ խօսակցութիւն մը սկսիլ, որպէսզի իր ուշադրութիւնը հրաւիրեմ աւելի որոշ կերպով։

— Օրիորդ, ըսի ժպտուն գէմքով մը, ինծի կը թուի թէ այս տեղերը օտար են ձեզի։

Խարտեաշ աղջիկը ժպտեցաւ։

— Այո՛, պարոն, ես Հունգարիայէն կուգամ։ Շաբաթ մը ծնեւ կեցայ ու այս իրիկուն պիտի վերադառնամ արդէն։

Սիրտս խլրտեցաւ։ Մե՞ղք։

— Սակայն, կենեցի, հիմա ո՞ւր կ'երթաք։

— Գիւղ մը, ու խնդալով աւելցուց, գիտէ՞ք ինչու..., այցելութեան։

Միւնչեւ կայծակ մը անցաւ։

Ութաչիրներ լոյսի արագութեամբ իրարու յաջորդեցին։ Ես ալ ճիշդ այդ նպատակով կը ճամբորդէի։ Երեւոյթները նպաստաւոր կը թուէին։

— Իսկապէ՞ս։ Ես ալ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով այցելութեան կ'երթամ, օրիորդ։ Կ'ըսեն թէ հաճելի է...

Զար աղջիկը հասկցաւ ակնարկս։

— Ուսանո՞ղ էք, հարցուց։

— Այո՛։

— Ես ալ այնպէս — ու խնդաց չեմ գիտեր ինչո՛ւ։

Հետաքրքրութիւնը կ'արթննար մէջս ու կը սկսէի վառիլ նստած տեղս։

— Ձեր անունը կրնա՞մ իմանալ։

— Ժաժա։

— Ժաժա՞։ Ձեզի պէս աղուոր օրիորդի մը վայել անուն, իրապէս։

— Շնորհեմ, խնդրեմ։

Ժաժա։ Պաշտելի աղջիկ, որ այդքան կրակ ունիս մէջդ գիս եփելու համար։ Արդեօք գիտէի՞ր թէ դիմացինդ բախտախնդիր տղայ մըն է սիրոյ մէջ։ Ես չոգեկառք նստած էի անմեղ մտքով, այցելութեան երթալու նպատակով, ժամանցի համար։ Իսկ հիմա խելքս կը դառնար, միտս կ'արթննար

ու եւ սակայն խենթութիւն կ'ուզէի ընել։ Ամէն անգամ ինծի այսպէս պատահած է։ Ամէն առիթով պատահած ունեցած է ուղեղիս ու մարմինէն։ Ու թէեւ տրամաբանութիւնս ցուցուցած է ինծի միշտ ուղիղը պատշաճը, քմայքս է որ յաղթանակած է չարաճճի, մսի պահանջներու գոհացում տալով։

Ցանցանքը ի՞նչ է։ Արեւելեան ցեղին կը շէշէ երակներուս մէջ։ Ցեղային տեսակէտը նկատելի առնելով վերջ, ավելը չէ՞ միթէ գլխաւոր եթէ ընդհանուր մեակ իրականութիւնը երեւութական տղայ, կեանքի բացուող հոգիի մը համար։

Ծուռով թոթափեցի վարանումս.

Հունգարուհիին պէտք է տիրանալ ամէն գնով, այսօր իսկ։ Ու հաճոյքանալից որ միասին պիտի երթայինք այցելութեան, երեն ծանօթ մը պատահող այգեստաններուն մէջ:

Կէս ժամ յետոյ, երբ կառախումբէն իջանք, բարեկամ էի արդէն Ժաժային հետ։

X

Շատ անգամ տեսեր եմ, համբաւը թութեան միջոցին, զուիցերիական սիրուն այգիները որոնք կ'երկարին պարողի կանոնաւորութեամբ, լեռներու եզերքը։ Հեռուէն բան մը ունին անոնք իրենց կոկիկ երեւոյթին մէջ, կանաչ մօզայիքներու նման, որոնք մերթ ընդ մերթ կը պահուըտին բլուրներուն ետին դիւղանկարէ անբաղդատելի խաղեր տեղծելով։ Բայց կանաչի հոս չկան։ Աւելի կենդանի, քաղցր ողկոյզները օրհնուած որթերու վրայ խաղցողի հատիկներ կախուին քարերու վրայ, գինովցնող տեսքով։ Հոս չկան Կիլիկիոյ լայնատարած հէքեաթային այգեստաններ վաղեմի, ուր ես կը խաղայի մանկական ու յափրացած ... ուտած ... կը պահէի որթատունկի մը տակ, կախուած ողկոյզներու մինչեւ։ Սակայն ի՞նչ հոգ։ Հոս ալ կար խարտեաշ Հունգարուհին, Ժաժան։

Ու ես յուզումնալից արտամաղութեամբ այգեկութքի սկսայ։ Ժաժային հետ քովէ - քով մէկ - մէկ ... առինք։ Կը հաւաքէինք կաստակեք, խնդալով։ Ան ինծի կը պատմէր հարաւցի անէքթոտներ ու ես իրեն կը ... թէթեւ, չար պատմութիւններ։ Եւ անհամբեր կը սպասէի որ Ժաժա ողկոյզ մը մոռնար իր ետին, որովհետեւ հոս սովորութիւն է որ, ... հաւաքուած չարքի մը վրայէն մոռցուած ողկոյզ մը գտնես, իրաւունք կ'ունենաս մոռացկոտ աղջիկը համբոյր մը պահանջելու։

Բախտէս պատահեցաւ երազածս։ Ժաժան իր ետեւ գեղեցիկ ողկոյզ մը ձգեց, չեմ գիտեր գիտակցաբա՞ր թէ ոչ։ Նետուեցայ որթատունկին վրայ ու խաղողը ձեռքիս մէջ պառաց ինքզինքս գալով։

— Ժաժա, այս անգամ իրաւունք ունիմ, չէ՞։

Ժպտեցաւ։ Մատները չրթունքին տարաւ ու կարմրելով.

— Ո՛չ հիմա, փափաս։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՐՆԻՆ ՄԷՋ

I.

Խրճիթ մը գիւղի մը մէջ։ Փոքրիկ Գրուշան, եօթը տարու աղջնակ մը, կը զբօսնու-դրան առջեւ։ Գիւղին ուսուցիչը կը մօտենայ խրճիթին ու կը սկսի հետեւեալ տրամախօսութիւնը։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Մարդ չկա՞յ ներսը։

ԳՐՈՒՇԱ — Մայրիկս գնաց կովը կթելու։ Իսկ Տեգնան ալ գնաց դաշտին մէջ աշխատելու։ Մա՛րդ չկայ։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Լա՛ւ։ Երբ մայրիկդ գայ, ըսէ իրեն թէ Ստարոստը եկաւ պինք առնելու։ Այս երրորդ անգամն է որ կուգամ։ Կը լսե՞ս։

ԳՐՈՒՇԱ — Հարկա՛ւ կը լսեմ, խուլ չեմ։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Լաւ ուրեմն, մայրիկիդ ըսէ նաեւ որ, եթէ տուրքը վճարուած չըլլայ մինչեւ կիրակի, պիտի ստիպուիմ տանելու ձեր կովը։

ԳՐՈՒՇԱ — Մեր կովը տանի՛լ։ Ուրեմն գող ես դուն։ Բայց քեզի չենք ձգեր, որ գողնաս, հասկցա՞ր։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — (Կը ծիծաղի) Սատանայ բան է այս պզտիկը։ Անունդ ի՞նչ է։

ԳՐՈՒՇԱ — Գրուշա։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Լաւ, փոքրիկ Գրուշա, մտիկ ըրէ ինծի, մայրիկիդ ըսէ որ ես եկայ եւ, թէեւ գող չեմ, բայց պիտի ստիպուիմ տանիլ ձեր կովը։

ԳՐՈՒՇԱ — Ինչո՞ւ կ'ուզես կովը տանիլ՝ եթէ գող չես։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Գանձելու համար տուրքը։

ԳՐՈՒՇԱ — Ի՞նչ է տուրքը։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — (Կը խնդայ) Այս ի՞նչ յիմար աղջիկ է։ Տուրք կ'ըսեն այն դրամին, զոր ցարը կը հրամայէ գանձել ժողովուրդէն։

ԳՐՈՒՇԱ — Գանձե՛լ, եւ որո՞ւ համար։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Ցարին համար անշուշտ։

ԳՐՈՒՇԱ — Ուրեմն այդքան աղքա՞տ է քու ցարդ, որ կարօտ է մեզի դրամ պահանջելու մեզի պէս խեղճերէն։ Ձեզ հաւատար, սուտ է ըսածդ, ցարը այնքան հարուստ է, որ պէտք չունի մեր փարային։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — (Կը խնդայ դարձեալ) Սակայն այդ դրամը իրեն չի մնար, խենդո՛ւկ։ Տուրքը կը ծախսուի մեր պէտքերուն համար։ Այդ դրամով է, որ կը վճարեն հրամանատարներուն եւ պաշտօնեաներուն ամսականները։ Այդ դրամով է որ, նաեւ, կը վճարուին ժողովուրդին կրթութեան ծախքերը։ Մեզի համար է, կ'ըսեմ քեզի, մեր լաւութեան համար։

ԳՐՈՒՇԱ — Մեր լաւութեան համար չի կրնար ըլլալ, երբ կը տանին մեր կովը։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Երբ մեծնաս՝ կը հասկնաս։ Իսկ հիմա մի՛ մոռնար մօրդ ըսելու թէ պէտք է տուրքը վճարել մինչեւ կիրակի։ Հասկցա՞ր։

ԳՐՈՒՇԱ — Երբեք այդ խենթ խօսքերը չպիտի ըսեմ մօրս։ Իսկ դուն եւ քու ցարդ ըրէք ձեր գիտցածը։ Գացէք մեզի, մենք ալ կ'ընենք մեր գիտցածը։

ՍՏԱՐՈՍՏԸ — Երբ մեծնայ, թոյն պիտի գառնայ այս աղջիկը։ Ա՛խ, Գրուշա՛, ա՛խ... (Կը մեկնի ծիծաղելով)։

II.

Գիւղակի մը պարտէզը։ Կոմսուհին, բաւական երիտասարդ, կը պտըտի պարտէզին մէջ իր երկու զաւակներուն հետ, մէկը 14 տարեկան մանչ մը, միւսը 6 տարեկան աղջնակ մը։

Ստառուղիին ծայրը իրենց դէմը կ'ելլէ գիւղացի ծերուկ կին մը։ Հեռուէն՝ խոնարհ եւ գետնամած բարեւելէ յետոյ, կը մօտենայ կոմսուհիին։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Ի՞նչ կայ, Մատրէնա՛։

ՊԱՌԱՒԸ — Ձեր ազնուութենէն խնդրանք մը ունիմ։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Ի՞նչ կ'ուզես։

ՊԱՌԱՒԸ — Շատ ամօթով եմ ըսելու ձեզի, սիրելի մայր տիկին կոմսուհի, սակայն ի՞նչ ընեմ։ Աղջիկս նորէ՛ն զաւակ մը բերաւ, եւ կը խընդրէ որ ընդունիք սանամայրութիւնը։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Սակայն շատ ժամանակ չըներ, որ մայր եղաւ վերջին անգամ։

ՊԱՌԱՒԸ — Մեծ պահքէն հիշտ տարի մը եղաւ։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Ուրեմն հիմա քանի՞ թոռնիկ ունեցար։

ՊԱՌԱՒԸ — Ալ համրանքը միտքս չի մնար, այնքան շատ են, տիկին կոմսուհի՛։ Կ'ուզէի կէսը ուրիշին տալ։ Թշուա՛ռ ենք, թշուառ։ Մէկը միւսէն պզտիկ, բոլորն ալ։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Իսկ այս տղաքան աղջիկդ քանի՞ զաւակ ունի։

ՊԱՌԱՒԸ — Այս ծնածը եօթներորդն է, եւ բոլորն ալ ո՛ղջ են, ո՛ղջ։ Ա՛խ, եթէ Աստուած — հայրիկը մէկ երկուքը առնէր տանէր ի՛նչ լաւ կ'ըլլար։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Ի՞նչպէս կը համարձակիս այդպէս ըսել, մե՛ղք է, պառա՛ւ։

ՊԱՌԱՒԸ — (Լալով) Ի՞նչ ընեմ։ Մե՛ծ է թշուառութիւնը։ Ալ տանջըւելով տանջուելով՝ սկսանք կասկածիլ Աստուծոյ բարութեան մասին։ Գթացէք մեր վրայ, տիկին մայրիկ, եւ ընդունեցէք սանամայրութիւնը։ Որովհետեւ, հաւատացէ՛ք, ալ միայն կարողութիւն չունինք վճարելու քահանային դրամը, այլ եւ հաց չունինք մեր տնակին մէջ։ Եւ տեսնէ՛ք, բոլորն ալ պզտիկ են, ձագուկնե՛ր։ Փեսաս քաղաքը կ'աշխատի։ Փեսաս ու ես ենք միայն, որ կ'աշխատինք՝ ապրեցնելու համար այսքան բազմութիւն։ Նոյնիսկ երբեմն մինակ ե՛ս կ'աշխատիմ, որովհետեւ աղջիկս տարուոյն կէսը կամ տղաքան է, կամ ծննդաբերութեան հետ է։ Մինակ եմ, տիկին մայրիկ, մինա՛կ, եւ լանճերուս խումբը չարաճակ հաց կ'ուզէ ինձմէ։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Իրա՞ւ եօթը թոռ ունիս։

ՊԱՌԱՒԸ — Աստուած է վկայ, տիկին մայրիկ։ Լանճերուս մէջէն է՛ն մեծը է միայն, պզտիկ աղջիկ մը, որ քիչ մը կ'օգնէ ինծի, միւսներուն հոգը գետնէն վեր չէ տակաւին։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Եւ ինչո՞ւ այդքան զաւակ կը բերէ աղջիկդ։

ՊԱՌԱՒԸ — Ճար չկա՛յ, տիկին մայրիկ։ Փեսաս ամէն անգամ տօնական օրերուն քաղաքէն կը վերադառնայ տուն։ Է՛, երիտասարդ են երկուքն ալ եւ դժբախտութիւնը դրան ետեւն է՝ կը հասնի։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Կան մարդիկ, որ կուլան որովհետեւ զաւակ չեն ունենար, իսկ դուք կուլաք, որ շատ զաւակ կ'ունենաք։

ՊԱՌԱՒԸ — Շատէն աւելի զաւակ կ'ունենանք, տիկին մայրիկ, շատէն աւելի։ Ուժերէս վեր է, հաւատացէ՛ք։ (Կը սրբէ աչքերը) Ուրեմն, տիկին կոմսուհի, կրնա՞մ քիչ մը յոյս տալ աղջկանս։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Այո՛։ Միւսներուն սանամայրութիւնը ըրի, առա՛նց ալ կ'ընդունիմ։ Մա՞նչ է։

ՊԱՌԱՒԸ — (Ուրախ ձայնով մը) Մանչ եւ քաջառողջ։ Որ ճշմարտապէս կը կարծէք։ Ուրեմն, տիկին մայրիկ, ե՞րբ ըլլայ կնունքը։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Երբ ուզես։

(Պառաւը հազար շնորհակալութիւն իրար կը խառնէ եւ կը մեկնի կաղն ի կաղ ու ճօճօրալէն)

ԿՈՄՍՈՒՀԻԻՆ ԱՂՋՆԱԿԸ — Ըսէ՛, մայրիկ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ ոմանք զաւակ ունին, ոմանք չունին։ Դուն ունիս, Մատրէնան ալ ունի, եւ չո՞ր։ Իսկ Պարաշան չունի։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Պարաշան ամուսնացած չէ որովհետեւ։ Զաւակ կ'ունենան ամուսնացողները միայն։ Երբ էրիկ - կնիկ ըլլան, այն ատեն է որ զաւակները կուգան։

ԱՂՋՆԱԿԸ — Կուգա՞ն, անպայման կուգա՞ն։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Ո՛չ, ոչ, անպայման։ Տե՛ս մեր խոհարարը ամուսնացած է, բայց զաւակ չունին։

ԱՂՋՆԱԿԸ — Կարելի՞ է անանկ մը ընել, որ երբ մէկը զաւակ ունենալ ուզէ՝ զաւակները գան, իսկ երբ ունենալ չուզէ՝ զաւակները չգան։

ՄԱՆՉՈՒԿԸ — (Իր քրոջ ուղղելով) Ի՛նչ խենթ բաներ կ'ըսես, գա՛ն ալ...

ԱՂՋՆԱԿԸ — Խենթ բաներ չեն. Ես կը մտածեմ, թէ ի՛նչ կրնանք ընել որ Մատրէնային աղջիկը զաւակ չունենայ, քանի որ չուզեր զաւակ ունենալ։ Ըսէ՛, մայրիկ, կրնա՞նք։

ՄԱՆՉՈՒԿԸ — Քեզի կ'ըսեմ որ ըսածդ խենթ խօսք է։ Դուն կը խօսիս առանց ըսածդ գիտնալու։

ԱՂՋՆԱԿԸ — (Մօրը բեւանցէն քաշելով) Ըսէ՛, մայրիկ, ըսէ՛, կրնա՞նք։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ քեզի։ Մեր ձեռքը չէ այդ, չենք գիտեր, Աստուած - հայրիկը միայն գիտէ։

ԱՂՋՆԱԿԸ — Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, զաւակները ի՞նչպէս կուգան աշխարհ։

ՄԱՆՉՈՒԿԸ — (խնդալով) Ցանցանքը աքաղաղին է։

ԱՂՋՆԱԿԸ — (Նեղուած) Մինչեւ գելի բան չկայ ըսածիս մէջ։ Բայց կ'ըսեմ, որ կը մտածեմ թէ, երբ Մատրէնա այլեւս զաւակ չուզեր, պէտք է բան մը ընել, որ զաւակ չունենայ, ... ճիշդ ինչպէս մեր սպասուհին, ... երբեք զաւակ չէ ունեցած։

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ — Բայց քեզի ըսի ...

ձեանկցայ։

Այնքան ուրախ էի․

Այնքան ուրա՜խ էի,

Որթատունկի տերեւներուն մէջէն խարտեաշ աղջիկը ինծի կը նայէր զաղտադողի։ Անոր շագանակագոյն աչքերը այնքա՜ն բան կ՚ըսէին ինծի։ Ու մինչ ծառն կը ժողվէր լուռ, որթատունկի տերեւներուն մէջէն գոյն մը ծիծեր, թա՛րմ, կենսունակ կը կախուէին կուրծքին վրայէն ծամերին, խաղողի ողկոյզներէն հազար անգամ աւելի գեղեցիկ։

Դուք տեսա՞ծ էք երբեք աղջկան մը կուրծքը պտրաքա, մարմարի նման ու ղորկ ու ճերմակ, որուն կէս բացուածքը անլուծելի գաղտնիք ունի իր մէջ։ Ու ժանաւանդ այդ կուրծքը, որուն վրայ տերեւներու կանանչ ցոլքը կ՚ուրուագծուի, կը խաղայ։ Իմ սիրախնդոր աղու հոգիս շա՜տ բան գիտէ այդ մասին, իբրեւ սիրահար գեղեցկին, զո՛հ մը անառակութեան, հեշտութեան։

X

Իրիկուն մը երբ մութը իջաւ գիւղին վրայ, ես սիրականիս թեւը մտած ձիթենի ցայ դաշտերուն մէջ։ Հիմա ժամն խմա էր, բոլորովին։ Նստանք ծառի մը տակ։ Ալ չէինք խօսիր։ Ու այնքան բան կար իրարու ըսելիք։

Առաջին անգամ երբ գլխը համ, ուարեցի, ծաժան լացաւ յուզումէն։

— Գիտե՞ս, ըսաւ, այնքան տխուր է մտածել որ պիտի մեկնիմ առանց երբեք քեզ լիովին ունենալու․․․

Ջա՛ր ժամա։

Այնքան քաղցր էր հրթունքը, որ ամբողջ էրը խաղողի հեւթով անուշցած էր, կարծես յատկապէս ինծի համար։ Հիմա որ թեւերուս մէջ գրկած էի Հունգարացին եւ կը համբուրէի գինովի պէս։ Անոր մարմինը կը դողդղար քնքոյշ ծաղիկի մը պէս ու այդ ամբոսոր կը փոխանցուէր ինծի այնքան հարազատօրէն որ ես ուժաթափ, աչքերս փակ, կը մնայի իրեն հետ գիրկընդխառն։

Ժամերը անցան շուտ, չափազանց շուտ։

Ժաժան պիտի մեկնէր կէս գիշերուան ճեպընթացով։ Միասին գացինք կայարան։ Մարդ չկար տակաւին։ Բաքէկամուհիս յուզուած էր չափէն աւելի, մինչ ես կը ջանայի զսպել ներքին փոթորիկս, ամօթի տակ չմընալու համար։

Քիչ յետոյ եկաւ շոգեկառքը ծաժան իր հետ տանելու։ Մեկնումէն առաջ, խարտեաշ աղջիկը կախուեցաւ պատուհանէն ու ես անգամ մըն ալ զինք համբուրեցի, վերջին անգամ ըլլալով։ Ցետոյ, գլուխս ձեռքերուն մէջ առաւ ու կեղծ ժպիտով մը ըսաւ ինծի, աչքերուս մէջ շեշտակի նայելով։

— Այդքա՜ն մի տխրիր, սիրելիս։

Ճեպընթացը ճամբայ ելած էր արդէն։

Կէս ժամ յետոյ ես ալ վերադարձայ ծրնեւ։ Երբ կայարանէն դուրս ելայ, գիշերային պաղ հով մը կը փչէր։ Լըճին ջուրերը գունաւոր ցոլքեր կը նետէին օդին մէջ ու կարապներ կը քնանային արդէն քով-քովի։

Իսկապէս գեղեցիկ էր գիշերային պատկերը, հաճելի էր այգեկութքը եւ քաղցր խաղողները Հելվեթիոյ, սակայն ուրիշ էր, ուրի՜շ բան էր ծաժան․․․

Հովը կը փչէր դէմքիս վրայ, ճակատս պաղ էր, սակայն սիրտս տաք, ուղեղս գինով։

ՅԱՐՕ ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Անտրէ Լէվինսոն

ooooo

Անցեալ շաբաթ Փարիզի մէջ մեռաւ ռուս գրագէտ Անտրէ Լէվինսոն։ Ծընած էր 1 նոյեմբեր 1887ին, Փեթերպուրկ։ Ռուս յեղափոխութենէն յետոյ՝ կ՚անցնի Ֆրանսա եւ կը հաստատուի Փարիզ։

Լէվինսոն, ծագումով հրեայ, որ Ֆրանսական պարբերականներու աշխատակցելով մեծ անուն մը շինեց, օժտուած էր խորունկ իմացականութեամբ մը։ Հմտութիւնը, զոր ցոյց կուտար արուեստի եւ մշակոյթի զանազան հարցերու մասին, իրապէս հիացում կը պատճառէր։ Բայց մասնաւորապէս պարի արուեստին մասին իր ուսումնասիրութիւնները հեղինակութիւն դարձած են այսօր։ Ջերմ պաշտպան մըն էր դասական պարին։ Candideի— Comoediaի մէջ ստորագրած է գեղեցիկ քննադատութիւններ դասական պարի վարդապետութեան մասին։ Անկից զատ գրքով հրատարակած է նման ուսումնասիրութիւններ, — Պարը թատրոնին մէջ, Ռոմանթիք պարը, Արդի պարը, Արճէնթինա, Փավլովա, եւն․։

Les Nouvelles Littérairesի աշխատակցելով, տուաւ ընդհանուր քննադատութիւններ եւրոպական մեծ գրագէտներու մասին։ Իր բացառիկ հմտութիւնը ընդօծնելով, (աւելցնենք որ գիտէր 10 լեզու), Սորպոն Լէվինսոնի տուաւ դասախօսական բեմ մը, հրաւիրելով խօսիլ գրական մեծ դէմքերու մասին։ Այսպէս Լէվինսոն ներկայացուց Պալզաքը, Տոսթոյեւսկին, բանաստեղծ Ցիուչեւը։

Ցիշենք նոյնպէս Լէվինսոնի գիրքերը շարժանկարի արուեստին մասին,— մասնաւորապէս Poétique du Filmը այսօր ծոցի գիրքն է բեմադրիչներուն։

Անկախ քննադատ մը, բացառիկ հմտութեամբ եւ խորունկ իմացականութեամբ,— ահա ինչ որ պէտք է ըսել իր մասին։

Խօսելով Լէվինսոնի այս ձիրքերուն մասին, ֆրանսացի գրողները կ՚ընդունին, որ քննադատի մը համար էական պայման է եւ անհրաժեշտութիւն՝ ունենալ խոր հմտութիւն եւ լայն ծանօթութիւն։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, որ ռուս պրոլետարական գրականութեան մասին իր ակնարկները քանի մը տարի առաջ պատճառ

դարձան ծանր յարձակման մը իր դէմ խումբ մը ռուս եւ ծօսր համայնավար գրողներու կողմէ։

ՓԷՅՐՈԹԼ

Հրաշագան յատկութիւններով բոյսի մը անունն է այս։

Կ՚անի Մեքսիքայի անշրջի հողերուն վրայ։ Տեղացիները կը խածեն փէյոթլին տերեւները եւ խաշխուրը, զոր կ՚անուանեն մէսքալ, կը խմեն վասն գինովութեան, չքսելու համար խնճոյութեան։ Արդարեւ, այս բոյսը, զոր հաստուածային նուէրն մը կը համարին Մեքսիքացիները, տարօրինակ խնճոյութիւն մը կը պատճառէ, զգայարանքներու — ականջի եւ աչքի— գինովութիւն մը,— պրիսմակի նման՝ հազար գոյներով տեսարաններ կը պարզէ աչքերուն առջեւ, եւ ականջին մէջ՝ բազմաձայն զգայախաբութիւն մը։ Փէյոթլ նախ ուրախութիւն կը պատճառէ,— անընդհատ ծիծաղ ու խնդում։

Կարծես ենթական կը նայի գեղադիտակի (kaléidoscope) մը մէջէն, որ անուշ գոյներ կը հաղցնէ առարկաներուն։ Փէյոթլով գինովցած մէկուն մօտ երբ աղմուկ կամ ձայն հանէք, հրաշալի համերգ մը կը ստեղծուի անոր ականջին տակ, կարծես գեղաձայնակով (kaleidophone) մը ունկնդրէր։

Գիտունները, մասնաւորապէս բըժիշկները զանազան փորձեր կատարեցին վերջերս եւ տեսան, որ փէյոթլին ազդեցութիւնը կը տարբերի երկրէ երկիր եւ համաձայն ենթականերու մտային վիճակին։

Այսպէս երբ մտային սովորական վիճակի տէր մէկուն մը դնդերներուն մէջ 30 սանթիկրամ մէսքալին (այսպէս կը կոչուի փէյոթլին բնատարրը) ներարկուի, անմիջապէս ենթակային աչքի բիբերը աւելի կը բացուին, կը լայնան, կը սկսի գլխու ցաւ մը, սրտի խառնուք, սարսուռ, լորձնահոսում, սառ զոլ մը երեսին վրայ։ Քիչ յետոյ ծմրութիւն մը, քնանալու տրամադրութիւն, եւ ահա աչքերուն առջեւ կը պարզուի գունագեղ տեսարան մը, որ չարունակ կը փոխուի, ճիշդ շարժանկարի մը պէս, — արձաններ, զաշտանկարներ, կենդանիներ, ճեակներ, բոլորն անուշ գոյներով։ Ականջն ալ կը սկսի գործել,— երբ քովը կը խօսիք, նոյն իսկ երբ անլսելի ձայնով մը կը շշնչաք, ենթական կարծես կը լսէ ջութակի կամ դաշնակի պէս թաւշային ձայներ։ Ու այս ամէնը, տեսիլք ու մեղեդի, յարափոփոխ։

Ահա թէ ինչու հիմա թոյներու մոլի մարդիկ փէյոթլը կը փնտռեն, հաշիշէն աւելի թանկագին համարելով զայն։

Զարմանալին այն է, որ մէսքալինով թունաւորուած ենթակաները, ընդհակառակն, բոլորովին անհաճոյ զգայախաբութիւն մը կ՚ունենան,— տեսարանները ծաղրանկարի կը վերածուին, ամէն բան տգեղ կ՚երեւի այս անգամ։ Նոյն իսկ երբեմն ենթակաները այնպէս կը զգան, որ կորսուած են իրենց մէկ թեւը, կամ քիթը։

Փէյոթլ տալով խենթերուն, հոգեբոյժները տեսած են, որ ենթակաները մէկիկ մէկիկ կը պատմեն, անշուշտ ապրելով, ինչ որ թաքուն կերպով կը մնար իրենց ենթագիտակցութեան մէջ

Փէյոթլի ազդեցութեան մասին կարեւոր աշխատութիւններ ունին Տոքթ․ Բուհէէ, Տոքթ․ Մորինեաօ եւ ուրիշներ։

ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Փօլ Վալէրիի ատենապետութեան տակ, Նիսի մէջ բացուեցաւ Միջերկրականեան Մշակոյթի կեդրոն մը։ Բացման առթիւ, կրթական նախարար տը Մոնզի կ՚ըսէր թէ կեդրոնը ոչ միայն պիտի ցոլացնէ Միջերկրականեան մշակոյթը, այլ եւ արտաեւրոպական իմացականութիւնը քանի որ պիտի հրաւիրուին դասախօսելու միջազգային հեղինակութիւններ։

Այս հիմնարկութեան առթիւ, ֆըրանսացի լրագրող մը տեսակցութիւն մը կ՚ունենայ Փօլ Վալէրիի հետ, որ կ՚ըսէ․

— Տագնապը ընդհանուր է, ներկայիս ստեղծուած է խռովեալ վիճակ մը ոչ միայն քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին, այլ եւ, նոյն իսկ աւելի դժբախտ ձեւով մը, մտաւորական ասպարէզներու մէջ։ Պէտք է աւելցնեմ, որ մտաւորական անունով կը հասկնեմ իմացական գործունէութեան կապուած մարդիկը,— այսինքն անոնք, որոնց դերն է ստեղծել գործեր՝ աւելցնելու նպատակով մարդկային ծանօթութեանց գումարը եւ իմացականութեան խորութիւնը։

Մինչեւ 1914, գոյութիւն ունէր վստահութիւն մը մշակոյթի զարգացման եւ ապագայի մասին։ Անխախտելի վստահութիւն մը իմացական արտադրութեանց արժէքներուն մասին։ Որոշ սկզբունքներ կը կարծուէր թէ պիտի երբեք չփնասուէին որ եւ է յեղափոխութեամբ։ Այդ սկզբունքներէն՝ մտքի ազատութիւնը, գիտական, փիլիսոփայական եւ գեղարուեստական արժանիքներու անձեռնմխելիութիւնը։

Այդ շրջանին Եւրոպա ստեղծած էր գերակայութիւն մը (supériorité), կը տիրապետէր աշխարհի մնացեալ մասերուն վրայ շնորհիւ իր մտքի լայն հորիզոնին եւ ճարտարապետական կառուցուածքին։ Գոյութիւն ունէր ներդաշնակ միտք մը, արդիւնք՝ ցեղերու երկար աշխատակցութեան։ Այդ աշխատակցութեան ամէնէն թանկագին արդիւնքը սակայն, ըմբռնումն էր արդի մարդուն մասին, որ չափն է իրերու։

Եկաւ պատերազմը։ Եւ գէպքերը, որ իրար կը յաջորդեն պատերազմէն ի վեր, տարուբերին ու կը տարուբերեն եւրոպական մտքի ճարտարապետութիւնը, հարուստ եւ բարդ, զոր ստեղծեր էին դարերը։ Իմացականութիւնը տագնապի մատնուեցաւ մէկ կողմէ անտեսական պայմաններու պատճառով, օրանք մարդիկը կը մղեն փնտռելու անմիջական օգտակարը,— մինչ, որ արդի կեանքի կշռոյթն իսկ թշնամի է իմացականութեան, թշնամի ըլլալով հաճոյքին, հիմա մարդիկ կը նախընտրեն հայթայթով պատրաստուած գործերը, քան հասուն եղանակով պատրաստուածները,— միւս կողմէ քաղաքական պայմանները, աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, կը մղեն փնտռելու պետական շահերու գերակշռութիւնը անհատական իմացականութեան վրայ։ Եւ վերջապէս, բոլորովին իմացական տեսակէտով, ըստեղծուեր է ընդհանուր խառնք մը, տարօրինակ անկարգութիւն մը մշակոյթի բոլոր ասպարէզներուն մէջ։

Այս բազմաթիւ վտանգները, որ կը սպառնան իմացականութեան, առաւելապէս զգալի են Եւրոպացիներուն։ Ահա թէ ինչու խորհեցանք զանազան երկիրներու մտաւորականներուն միջեւ ստեղծել հաղորդակցութեան եւ շօշափման նոր միջոցներ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւս ունի Մտաւորական Համագործակցութեան ժողով մը, ինչպէս ուրիշ մարմիններ կազմուած՝ միշտ նոյն մտահոգութեամբ,— կարգ եւ ներդաշնակութիւն ստեղծել իմացական ասպարէզներու մէջ։

Նիսի մեր կեդրոնը պաշտօնը պիտի ըլլայ բոլոր այդ փորձերուն,— փրկութիւնը իմացականութեան, Միջերկրականեան մշակոյթին։

Ի ՓԱՌՍ... ՊԱՆԻՐԻՆ

— o —

Երգել ու փառաբանել երկրին արգիւնաբերութիւնը, նոր նիւթ մը չէ բանաստեղծներուն համար։ Հինէն ի վեր եղեր են քերթողներ, որ բանաստեղծութիւններ են նուիրեր գինիին, վերջապէս ներշնչուեր են հայրենիքին բերքով։ Վաղուան բանաստեղծութիւնը անշուշտ պիտի ներշնչուի ճարտարագործական արտադրութիւններով։ Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ Նորմանտիոյ մէջ կաթնատնտեսական Ֆրանսական ընկերութիւն մը մրցում մը բացած է բանաստեղծներուն միջեւ,— նիւթը քնարերգական եւ Վիրգիլեան շունչով պանծացնել ազգային պանիրը

Այս առթիւ Ֆրանսական թերթերը կը յիշեցնեն որ աւելի առաջ պանիրին վրայ բանաստեղծութիւններ գըրած են Մօրիս Ռոլլինա, Շարլ Մօնսըլէ։

Ուրեմն, կեցցէ՛ պանիրը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐԱԲԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐԸ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ

»»»·«««

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ արաբերէն տառերով գիրք տպած ու ծախած ըլլալու ամբաստանութեամբ կը դատուին գրավաճառ Րաշիտ, ուսկերիչ Մէհմէտ Ճէմալ, Հօճա Հալիլ, Հաֆըզ Մուսթաֆա եւ գծագրիչ Միրզա Ալի էֆէնտիները։ Գիրքերը քըրականներ են, որոնք Անատոլուի գիւղերը տարուած եւ հրապարակ բաժնուած են։ Ամբաստանեալներէն Միրզա Ալի էֆէնտիի խանութէն գտնէ տախտակի վրայ շինուած անկեալ խալիֆա Ապտիւլմէճիտ էֆ․ի գինուորական տարազով մէկ պատկերը գտնուած եւ դատարան յանձնուած է։

Ամբաստանեալները յայտնեցին թէ գիրքերը բարեգործութեան համար Անատոլու ղրկուած եւ բաժնել տրուած են, եւ թէ արգիլուած ըլլալը չէին գիտեր։ Դատավարութիւնը պիտի շարունակուի։

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը տեղեկանանք որ Հայկանուշ Թորոսեան պիտի տայ երգահանդէս մը 1934 մարտ 17 շաբաթ իրիկուն, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսացի յայտնի երգահաններու։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ԱՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ.—

1 Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ։

2․ Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները։

3․ Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները։ (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՑԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ)։

4․ Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ։

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ տալով քարտիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ։

Միզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի։

Ընդհակառակն, կ՚ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բաներ, ներշնչուելով միջավայրէն։

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք առնել – առնել եւ մանաւանդ տարեգլուխի առթիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ․․․

ամուսնացած չէ ան եւ ամուսնացածները միայն զաւակ կ՚ունենան։

ԱՂՋՆԱԿԸ — Հա՛, բայց պէտք է որ զաւակ չունենան անոնք որ չեն ուզեր զաւակ։ Փոքրիկները աշխարհ կուգան, եւ խեղճ մայրերը բան մը չունին զանոնք կերակրելու համար։ Ա՜ս ըլլալի՛ք բան չէ։ Երբ ես մեծնամ, պիտի ամուսնանամ եւ այնպէս մը պիտի ընեմ որ միայն երկու զաւակ ունենամ,— մանչ մը եւ աղջիկ մը։ Լաւ բան չէ զաւակ ունենալ եւ չուրել զանոնք։ Այնպէս չէ՞, մայրի՛կ։ Կեցի՛ր, երթամ առիկա պատմեմ սպասուհիին։ (Կը վազէ․․ կը հեռանայ)։

III.

Սենեակ մը մէջ։ Միշա, խօթը տարեկան մանչուկ մը, կը կարդայ նստած սեղանի մը առջեւ։ Գավրիլա, ըսպասաւորը, պահեստի զինուոր, ներս կը մտնէ։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Մնաս բարով, Միշէնկա, տիրոջս փոքրիկ ու բարի տղան։ Ո՞վ գիտէ, Աստուած անգամ մըն ալ շնորհ պիտի ընէ՞ որ իրար տեսնենք օր մը։

ՄԻՇԱ — Ուրեմն իրա՞ւ կը մեկնիս։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Հայա՛։ Պատերազմ յայտարարուած է եւ ես պահեստի զինուոր եմ։

ՄԻՇԱ — Ի՞նչ պատերազմ։ Ո՞վ է որ պատերազմ յայտարարեր է։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Աստուած միայն գիտէ։ Ես թերթերուն մէջ կարդացի, թէեւ շատ բան չհասկցայ։ Կ՚ըսեն թէ Աւստրիացին կատղեր է, սատա՛կ բարկացեր է մերիններուն դէմ, որ, կ՚երեւի թէ, յարձակեր են ի՞նչպէս, ո՞ւր, որո՞ւ վրայ, չեմ գիտեր․․․

ՄԻՇԱ — Եւ դուն ալ կը վազես կ՚երթաս, հա՞։ Եթէ ցարերը կռիւ ունին, թող կռուին, այդ իրենց գործն է։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Ո՛չ, պէտք է երթալ կռուիլ յանուն Աստուծոյ, յանուն ցարին եւ յանուն մեր ուղղափառ կրօնքին։

ՄԻՇԱ — Բայց դուն չէիր ուզեր երթալ, չէ՞։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Հարկաւ չեմ ուզեր։ Ո՞վ պիտի ուզէր հանգիստ տիրտով ձգել իր կինը, իր զաւակները, իր խաղաղ կեանքը։

ՄԻՇԱ — Ուրեմն ինչո՞ւ կ՚երթաս։ Ըսէ անոնց թէ քու գործդ չէ եւ մի՛ երթար։ Ի՞նչ կրնան ընել։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Ի՞նչ կրնան ընել։ Բանի կը տանին։

ՄԻՇԱ — Ո՞վ։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Ինծի պէս մարդիկ, ստորադաս պաշտօնեաներ։

ՄԻՇԱ — Ինչո՞ւ, քանի որ քեզի պէս մարդիկ են։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Հրամանատարներ կան, անոնք հրաման կուտան եւ ինծի պէս մարդիկ բանի կը տանին զիս։

ՄԻՇԱ — Իսկ եթէ ստորադասները չուզեն հնազանդիլ։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Կարելի բան չէ։

ՄԻՇԱ — Ինչո՞ւ։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Որովհետեւ․․․ որովհետեւ օրէնք կայ։

ՄԻՇԱ — Ի՞նչ օրէնք։

ԳԱՎՐԻԼԱ — Տարօրինակ բաներ կ՚ըսես։ Քեզի հետ խօսողը իր ընելիքն ալ կը մոռնայ։ Երթամ տալցնեմ սամովարը։

IV.

Սենեակի մը մէջ։ Միշա, մանչուկ մը 6 տարեկան։ Մայրը։

ՄԻՇԱ — Մայրի՛կ, ինչո՞ւ սպասուհին նորերս հագցուց։

ՄԱՅՐԸ — Որովհետեւ տօն է այսօր, եւ եկեղեցի պիտի երթանք։

ՄԻՇԱ — Ի՞նչ տօն։

ՄԱՅՐԸ — Համբարձման տօն։

ՄԻՇԱ — Ի՞նչ խենթ բառ է,— Համ – բա՛ր – ձո՛ւմ։ Ի՞նչ կը նշանակէ Համբարձում։

ՄԱՅՐԸ — Կը նշանակէ թէ այս օր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս երկինք համբարձաւ։

ՄԻՇԱ — Յիսուս Քրիստոս երկի՞նք համբարձաւ։ Ի՞նչ կը նշանակէ երկինք համբարձաւ։

ՄԱՅՐԸ — Կը նշանակէ թէ երկինք թռաւ։

ՄԻՇԱ — Ի՞նչպէս կրցաւ երկինք թռչիլ, Յիսուս Քրիստոս թե՞ւ ունէր։

ՄԱՅՐԸ — Ո՛չ, ո՛չ, թեւ չունէր։ Պարզապէս երկինք ելաւ, որովհետեւ Աստուած մըն էր ինք եւ Աստուած կրնայ ընել ինչ որ ուզէ։

ՄԻՇԱ — Բայց ո՞ւր թռաւ, չէ՞ որ հայրիկը կ՚ըսէ թէ երկինքը այն չէ, ինչ որ կը կարծենք։ Ըսաւ նաեւ որ պարապ է վերը։ Միայն աստղեր կան, շատ մը աստղեր։ Եւ ծայր ու սահման չունի երկինքը։ Հայրիկը ըսաւ այս բաները։ Ուրեմն ո՞ւր թռաւ Յիսուս Քրիստոս։

ՄԱՅՐԸ — (ժպտելով) Ամէն բան չենք կրնար հասկնալ, պէտք է հաւատալ միայն։

ՄԻՇԱ — Հաւատա՞լ, ինչի՞։

ՄԱՅՐԸ — Ինչի որ կ՚ըսեն տարեց մարդիկ, հասկցա՞ր։

ՄԻՇԱ — Այո՛, բայց անցեալ օր երբ ճաշասեղանին վրայ չըջեցաւ աղամանը եւ ես ըսի թէ մարդ պիտի մեռնի, դուն ինծի ըսիր թէ պէտք չէ հաւատալ այդպիսի յիմար խօսքերու, որ պառաւներն ըսած են։

ՄԱՅՐԸ — Անշուշտ։ Եւ դարձեալ կ՚ըսեմ որ պէտք չէ հաւատալ այդպիսի յիմար խօսքերու։

ՄԻՇԱ — Լա՛ւ, ի՞նչպէս իմանամ թէ այս յիմար խօսք է, այս յիմար խօսք չէ։

ՄԱՅՐԸ — Հաւատա միայն ճշմարիտ կրօնքին։

ՄԻՇԱ — Ո՞րն է ճշմարիտ կրօնքը։

ՄԱՅՐԸ — Ճշմարիտ կրօնքը մեր կրօնքն է։ (Մեկուսի) Կարծեմ մեզ բաներ պիտի սորվեցնէ ըսել։ (Բարձր) Ալ կը բաւէ։ Գնա ըսէ հայրիկին թէ կը մեկնինք։ Ցետոյ գնա հագիր վերարկուդ։

ՄԻՇԱ — Մայրիկ, խօսք տուեր էիր, որ եկեղեցիէն ելլելէ յետոյ շոքոլա պիտի տաս ինծի, պիտի տաս, չէ՞։

V

Աշնանային իրիկուն մը։ Փոքրիկ Մակար, 12 տարեկան, եւ փոքրիկ Մարթան, 6 տարեկան, կանգներ են խրճիթի մը դրան առջեւ։ Ներսէն կը լսուին լալու եւ ճչալու ձայներ։

Մարթա կը հեծկլտայ ցած ձայնով։ Դիմացի խրճիթի դրան առջեւ փոքրիկ Պաւլին, 10 տարեկան։

ՊԱՒԼԻ — Ո՞ւր այս ժամուն։

ՄԱԿԱՐ — Նորէն կը ծեծէ մերինը։

ՊԱՒԼԻ — Գրոկո՞ր հօրա՞րը։

ՄԱԿԱՐ — Ուրիշ ո՞վ պիտի ըլլար։

ՄԱՐԹԱ — (Լալով) Մայրիկը կը ծեծէ՛․․․

ՄԱԿԱՐ — Ներս չեմ ուզեր մտնել, զիս ալ կը ծեծէ։

(Կը նստի դրան սեմին վրայ։ Մարթա կը շարունակէ իր հեծկլտուքը)։

ՊԱՒԼԻ — (Մարթային) Մի՛ լար այլեւս։ Ի՞նչ ընենք։ Լռէ՛։

ՄԱՐԹԱ — (Արցունքներուն մէջէն) Ա՛խ, եթէ ես ցար ըլլայի, պիտի ծեծէի բոլոր անոնք որ վոդկա կուտան անոր։ Նոյն իսկ պիտի արգիլէի վոդկա ծախել որո՛ւ որ ըլլայ։

ՄԱԿԱՐ — Ի՞նչ կ՚ըսես։ Ցարը ինք ալ վոդկա կը ծախէ։ Նոյնիսկ կ՚արգիլէ ուրիշներուն, որ չծախեն, եւ ինք աւելի վաստկի։

ՊԱՒԼԻ — Սխալ ես։

ՄԱԿԱՐ — Ի՞նչ սխալ։ Գնա հարցուր անգամ մը թէ ինչո՞ւ Ակուլինան բանտ դրին։ Որովհետեւ գինի կը ծախէր ի միաս ցարին։

ՊԱՒԼԻ — Բայց կ՚ըսէին թէ օրէնքի դէմ գործած է, ատոր համար։

ՄԱԿԱՐ — Այո՛, օրէնքի դէմ գործած է, եւ օրէնքը կ՚արգիլէ վոդկա ծախել։

ՄԱՐԹԱ — Ես ալ ըլլայի, ես ալ կ՚արգիլէի, որովհետեւ քանի կը խըմեն, այնքան կը ծեծեն մեզ։

ՊԱՒԼԻ — (Մակարին) Տարօրինակ բաներ կ՚ըսես։ Վաղը պիտի հարցնեմ ուսուցիչին։ Ան լաւ գիտէ։

(Յաջորդ օրը, Պրոկար, Մակարին հայրը, անկողնէն կ՚ելլէ եւ կ՚երթայ դարձեալ խմելու։ Մայրը, աչքերը արիւնոտած, լաց կը թխէ։

Պաւլի կը մեկնի դպրոց։ Կը տեսնէ ուսուցիչը, որ դրան առջեւ կանգներ կը ծխէ)։

ՊԱՒԼԻ — (Մօտենալով ուսուցչին) Պաւէլ Սէմէնովիչ, ճի՞շդ է որ ցարը վոդկայի առուտուր կ՚ընէ։ Ճի՞շդ է որ Ակուլինան բանտ դրուեցաւ գինի ծախած ըլլալուն համար միայն։ Այսպէս ըսին ինծի երէկ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Ցիմար խօսքեր կ՚ըսես։ Քեզի ըսողն ալ յիմարին մէկն է։ Ցարը բան մըն ալ չի ծախեր։ Ան ցար է։ Եթէ Ակուլինան բանտ դրին, պատճառն այն էր որ ոգելից ըմպելի կը ծախէր առանց տուրք վճարելու, այսպէս վնասելով պետական գանձին։

ՊԱՒԼԻ — Ի՞նչ վնաս։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Պետութիւնը իրեն մենաշնորհ ըրած է ոգելից ըմպելիներու վաճառումը։ Ոգելից ըմպելիին գոյլը կ՚արժէ երկու րուբլի, բայց պետութիւնը կը ծախէ 8 րուբլի 40 կոպէկ։ Անկից՝ կը վաստկի 700 միլիոն։

ՊԱՒԼԻ — Ուրեմն մարդիկ քանի շատ խմեն, այնքան շատ կը շահի պետութիւնը․

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Անշուշտ։ Եթէ այդ շահը չըլլար, ի՞նչպէս պիտի կրնային պահել բանակը, դպրոցները եւ ինչ որ պէտք են։

ՊԱՒԼԻ — Լա՛ւ, ինչո՞ւ այդ պահանջուած դրամը ուղղակի չգանձել, փոխանակ գանձելու վոդկա խմցնելով, եւ գինովցնելով մարդիկը։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ — Օրէնքը այսպէս է։ Ալ շատ խօսեցար, չո՛ւտ, դասարանդ մտիր։

ԼԵՈՆ ԹՈԼՍԹՈՅ

յայտարարեց թէ 1920ին, 1925ին եւ 1926ին ընկերվարականները յաւակնութիւններ եւ որոշ առաջարկներ ներկայացուցին, 1920ին մասնանշեցին ազատական վտանգը, բայց իրենց հակառակորդները չլսեցին, թէ անոնք ազգայնութեան, յետադիմութեան ճամբան է որ կը հարթեն դաշինքներ ստորագրելով, բայց իրենք ոչ խաբուիլ կ'ուզեն, ոչ ալ մեղսակից դառնալ։

Երկի քննութեան ենթարկուեցաւ Յրդ յօդուածը, որ կը վերաբերի պաշտօնեաներու թոշակներու կրճատման եւ որ երկու դաշինքներու գլուխը կերաւ մինչեւ հիմա։

RÉVEILLON ԸԺՈՆ, ՀՃՄԵԼԻ

LE BYZANCE Հեւլէն Ընկերակցութիւնը, բարեկամաց իր ձեռնարկներուն ի նպաստ, ԳԻՇԵՐԱՅՕՆ մը սարքած է 24 Դեկտեմբեր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingénieurs Civilesի մէջ
10, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

Հեւլէն Ընկերակցութիւնս քանի մը ամիս առաջ նման երեկոյթ մը սարքած էր եւ մեր հայ բարեկամները մեծ բազմութեամբ եկան պատուել մեզ։

Ցաջալերուած այս բարեկամութենէն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայ հայրենակիցներուն, որոնց հետ միացած ենք անցեալի հասարակաց մեր աւանդներով, պատուել մեզ իրենց ներկայութեամբ։

Հաչակաւոր նուագախումբ, արեւել. եւ եւրոպ. պարեր, պարի մրցումներ, քոթիյոն, թոմպոլա նուէրներով եւ Ազգ. Պարգեւախաղի տոմսերով, սթրաքսիոն, եւայլն։

ՄՈՒՏՔ.— Տիկիններու 10 փրանք, այրերու 15 փրանք։

Կարելի է տոմսերը հայթայթել նախօրօք, գիմելով M. N. Karabetsos, 24 Fbg Montmartre, Paris (9e).

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 24 *ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ*, կիրակի երեկոյ (ժամը 9էն մինչեւ լոյս) Գեղարուեստասիրաց Ցոխաբաժին։ *Մանրամասնութիւնները շուտով։*

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ
36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre — Tél. Provence 95—68

կը կարէ ձգուսանը ամենալաւ կերպով եւ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին։

Վարձու յարկաբաժիններ

51, Avenue Pasteur, Bécon-les-Bruyères կայարանին ճիշդ դիմացը. 4 սենեակ եւ խոհանոց։ Գին՝ խիստ չափաւոր։ Այցելութեան եւ տեղեկութեանց համար դիմել՝ դռնապանին տեղւոյն վրայ կամ Girard Frères. 48 rue Sainte Anne, Paris

---

Maison AGÉDER
Վաճառատուն ԱԺԴԷՐ

Gros — **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) — Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատրաստութիւն խանութպաններու եւ մարզաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — ծիսուա ծեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ. *թօսթիւմ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլովէր, Ֆաշբօլ* եւայլն։

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ. **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուայով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու գիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, Լկերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով։ Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը։ Գիշերներն ալ կարելի է։ Կը զրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր առար երկիրներ բնակողներուն

ՀՌՉԱԿԵԼԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՑԵԱՆ
24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի օժտարկածներու կայարանին ճիշդ դիմացը նօթերին կից
Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիոն։ Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած բլթուշով՝ 10 Ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն։ Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ
L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին նախիրին 10 զեղչ

Կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7 — Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի ընկեր Կ. Տատուրով, երեքշաբթի ժամը 3էն յետոյ։

Imprimerie A. DER (AGOPIAN
17 Rue Daumesnil PARIS (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR„

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) — Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ձոխ մթերք. Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M.M H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար. Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մէթր հեռու)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց բնդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդաւէտ, գեղեցիկ սենեակներ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar.** *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26.*
Օթօպիւս՝ **N. BF. BN.**

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

33. Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ.

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար։
Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակ գոյներով բուրդեր՝ թիւ *2/28. 3/28. 2/32. 2/36. 3/40* (grosse laine):

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ. յոգանիի հագուստներու համար։ Երջանի վա ծառողներու համար բուրդէ կծիկներ։ Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին առանց ուշացման որը.

ԳԵԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN
56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes — **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի *40.60* եւ *75* Ֆր. ձօնավոր ամսական գիներ. խնամուած աշխատանք

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'Ecole des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

կըստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փաստաթղթերու, ամուսնութեան, ժառանգութեան, դատարանական եւ ինչ որ գրաւոր դատարաններու վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները, կը կազմէ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ —————— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Ցէյլանի եւայլն., եւայլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգամ մը փորձեցէք Thés des Deux Empires թէյերէն։

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

Loterie NATIONALE Française

Տոմսակ եմ ԲՈԼՈՐ շահած։ ամբողջ, կէս, քառորդ եւ մէկ տասներորդ տոմսակներ։

ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏՈՄՍԱԿ ԱՄԷՆ ՇԵՐՏԷ **Frs 15**

Դրամը զրկել կամ անձամբ դիմել՝

Agence Générale LUTETIAի

24, rue Caumartin. ՓԱՐԻԶ (9)

Tél. Opéra 82-73

Գրասենեակները բաց են ամէն օր (նաեւ Շաբաթ եւ կիրակի) առանց դադարի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 8ը.

Կը խօսուի նաեւ հայերէն.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS 5. Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒԺԻ Ե. ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէսօրէ վերջ 2էն 8. կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր.

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւէտ յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեձ.*
rue Pierre Curie, K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

ԻԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 — **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Դրութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (Ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանանց հիւանդութիւններ։

Բժշկումը կը կատարուի X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ։ Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում։

Կը խնամենք առանց ամէն տեսակի հիւանդութիւններ. Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, արծ՝ ամերիկեան սիստեմով։

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8։ Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4։

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

Վերջին կատարելագործութիւն.

Անմրցելիօրէն աժան գին։

Loterie Nationaleի *յառաջիկայ* **tirages**ներէն *ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick-up**ի **prise**ով *անզուգական այս* **postes**ներէն։

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի **Ecole Pratique de Radioélectricité**էն *վկայեալ եւ նախկին* (**Essayeur Radio-Vitus**)ի՝

ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine

(Gare St. Lazareէն *մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան*)։

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ Ե. ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ հիւանդութեանց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle — Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ Առաւօտները ժամադրութեամբ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ Մետալ ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ **COURONNE** — **Tél. MENIL. 45—43**

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուի՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), ջեր-մանիշակագոյն, լոյս-կարմրագոյն եւ ելեկտրական դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործադրութիւն։ Հագաչիմաճախտային կանխարգիլիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կառուցելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ կաշեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական ելեկտրական եւ ֆիզիկական միջոցներ.

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պաշտպանող հիւանդներու կը տրուի լաւը խնամք.

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ։ Ամենալաւ պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկիկազմածներու (քուրոն եւայլն.) շինութեան համար։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ.

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

12 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2367

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱԼԱՐԸ

Ինչ որ անհաւատալի կը թուէր ամիսներ առաջ, իրականութիւն է այսօր,— Պուլկարիոյ Թագաւորն ու Թագուհին հիւր՝ Պելկրատի մէջ։

1912—13էն իվեր, ահաւոր վէրքեր բացուած են երկու երկիրներուն միջեւ։ Այդ վէրքերը աւելի արիւնոտեցան 1914ին, երբ երկու երկիրները կը գտնուէին տարբեր ճակատներու վրայ։

Պուլկարիոյ բռնած դիրքին հետեւանքով, Սերպերը կատաղի գործողութեան մը անցուցին, եւ հազարաւոր ռազմիկներ տեղաւոր Քորֆու ապաստանիլ։ Շատեր իրենց գերեզմանը գտան հոն, վրէժ կտակելով ողջ մնացողներուն։

Միւս կողմէ, Սերպերը Ցունաստանի հետ եղբօր բաժին ընելով Մակեդոնիան, անագորոյն միջոցներու դիմեցին, պուլկարականութեան բոլոր դիրքերը ոչնչացնելու համար։ Ոչ դպրոց, ոչ եկեղեցի։ Նոյն իսկ անունները կը փոխէին։

Պուլկարիան, պարտուած եւ ջախջախուած, չէր կրնար որ եւ է յարձակում կատարել։

Համաձայնականները ոչ միայն զինաթափ ըրած էին գերմանասէր ճակատին այս անճար զինակիցը, այլ եւ տնտեսական գերութեան դատապարտած։ Երկրին ամէնէն կենսական եկամուտները մինչեւ այսօր ալ կը ծառայեն հատուցումներու տոկոսները վճարելու։ Միջդաշնակցային յանձնաժողովը տիրաբար նստած էր Սոֆիայի մէջ եւ ոստիկանի պէս կը հսկէր պետական բոլոր գործառնութեանց։ Ունէր քարտուղարներ եւ մեքենագիրներ որոնց թոշակը աւելի բարձր էր քան նախարարներուն ստացածը։

Ու վերջապէս, Եուկոսլավիան բռնած էր սպառնալից դիրք մը։ Ո՛ր եւ է հակասերպ դէպք, նոյն իսկ հպատակի մը սպանութիւն, կը դառնար պատրուակ ծանուցագիրներ ղրկելու։ Իսկ Մակեդոնացիներու դաւադրական — ահաբեկչական գործունէութիւնը քիչ մնաց որ յարաբերութեանց խզման յանգէր, քանի մը տարի առաջ։ Պուլկարիան Ցարիպրոտն ալ կորսնցուցած ըլլալով, սերպիական բանակը ամէն դիւրութիւն ունէր երկու ժամէն Սոֆիա մտնելու, եթէ հրաման ստանար Լոնտոնէն եւ Փարիզէն։

Դեռ այս տարուան սկիզբը, մեծ բան փոխուած չէր փոխադարձ ատելութեան եւ քինախնդրութեան մթնոլորտէն։

Իսկ այսօր, արդէն կը խօսին երկու եղբայր ժողովուրդներու մերձեցման մասին…

Անցեալ ամրան, Պորիս Թագաւորը Փարիզ եկաւ եւ յետոյ գնաց Լոնտոն։ Վերադարձին, Պելկրատի կայարանին մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ալէքսանդր Թագաւորին հետ։

Այս նախատօնակէն յետոյ, Եուկոսլավիոյ Թագաւորը գնաց Վառնա, եւ այնտեղ հիմը դրուեցաւ նոր տեսակցութեան մը։

Այդ պաշտօնական տեսակցութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ այսօր, փառաւոր ցոյցերով։

Տարակոյս չկայ թէ՝ մերձեցման այս քաղաքականութիւնը ներշնչուած է մեծերէն. առաւելապէս՝ Փարիզէն։ Անոր գաղափարը յղացուած էր Պորիս Թագաւորին «անպաշտօն» այցելութեան առթիւ, իսկ դժուարութիւնները հարթելու օգնեց Գ. Եւտիոյի նոյնքան անպաշտօն այցելութիւնը։

Մնաց որ, մերձեցման այս ձեռնարկը անխուսափելի դարձած էր Թուրքեւյունական ուխտէն, Ռոմէթ փաշայի Սոֆիա այցելութենէն, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ Թագաւորներուն տեսակցութենէն, Եուկոսլավիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքէն յետոյ։

Այս բոլորը պաշարման եւ մեկուսացման կ'ենթարկէին Պուլկարիան, որ ի զուր օգնութիւն կը սպասէ տարիներէ ի վեր, որ պահանջներ ունի իր դրացիներէն, ինչպէս անոնց հովանաւորներէն։

Հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, Սոֆիան խոր մտահոգութեան մատնուած է Թուրքեւյունական ուխտին կնքումէն։

Մանաւանդ միայն կրնան հաւատալ թէ ան ուղղուած չէ Պուլկարիոյ դէմ։ Կը բաւէ յիշել միայն երկու երկիրներու հողային ամբողջութիւնը ապահովելու փոխադարձ յանձնառութիւնը, հասկնալու համար ամբողջ գաղտնիքը։

Պուլկարիան զինադադարէն ի վեր կը յիշեցնէ Նէօյյի դաշնագրին մէկ տրամադրութիւնը, որուն համաձայն դէպի ծով ելք պիտի ստանար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Միւս կողմէ, Եուկոսլավիան ինք դիտումներ ունի Սելանիկի մասին, անբաւական գտնելով յատկացուած չէզոք շրջանը։ (Այս հեռանկարն էր որ փութացուց Թուրքեւյունական զինակցութիւնը)։

Պելկրատի տեսակցութիւնը պիտի կրնա՞յ չօշափելի բարեփոխումներ յառաջ բերել այս մանուածապատ կացութեան մէջ։

Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ Պուլկարիան պիտի ստանայ իր ուզածները, իբրեւ նեցուկ ունենալով Եուկոսլավիան։

Պուլկարիան պահանջներ ունի Ռումանիայէն (Տոպրուճա), Եուկոսլավիայէն (Ցարիպրոտ եւ Մակեդոնիա), Թուրքիայէն (Թրակիա) եւ Ցունաստանէն (Մակեդոնիա, դէպի ծով ելք)։ Իսկ այս բոլոր պետութիւնները դաշինքներ կնքած են իրարու հետ։

Արդ, ո՞ւր հաշւոյն պիտի ըլլան զիջումները…

Պուլկարիան ինքն ալ մեծ պատրանքներ չունի։ Բայց, բոլորովին մինակ մնացած ըլլալով, կը յուսայ գոնէ բարոյական յենարան մը գտնել Պելկրատի մէջ, տնտեսական բարեփոխումներ ստանալու համար։

Հարկ է այս աչքով դիտել Պելկրատի դէպքը։ Միւսը, բուն պալքանեան պալարը, դժուար թէ դարմանուի, արքայական այցելութիւններով եւ շքասեղաններով։

Ինչ որ «Պալքանը Պալքանցիներուն» կը կոչեն, բառախաղ մըն է տակաւին, դարձեալ մեծերուն կողմէ ներշնչուած։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան առթիւ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին ոտքը գետնէն կտրած էր։

Ի՜նչ բառեր, ի՜նչ բառեր։ Եւ ամէն մէկ տողին՝ «ազգային», «ՀԱՅ, ՀԱՅ»։

— «Տուէք մեր ներկայ Հայրենիքին ի՛նչ գոյն, ի՛նչ տիտղոս որ կ'ուզէք, յորջորջեցէք զայն քոմիւնիստական, սոցիալիստական, խորհրդային կամ բանւորա-գիւղացիական։ Բայց պիտի տեսնէք որ այդ գոյները կամ յորջորջումները ոչինչ ունին այնքան համապարփակ, այնքան յանկուցիչ ու հրապուրիչ, որքան ինքն իսկ իրականութիւնը,— որ է Հայոց Ազգային Տունը — կենդանի, ազատ եւ պետականութիւն ունեցող Հայաստանը»։ (30 Նոյեմբեր)։

Միւս օրկաններն ալ անդադար կը հնչեցնեն միեւնոյն եղանակը,— «Ազգայի՜ն», «Հայ, Հա՜յ»։

Դժբախտաբար, Կոմկուսը արթուն է եւ պարբերաբար պաղ ջուր կը լեցնէ ապուրին մէջ։

Այսպէս, «Բանուոր», Ամերիկայի հայ բոլշեւիկներուն պաշտօնաթերթը, բռնելով ռամկավար «Պայքար»ի օձիքէն, կը պատմէ.

— «Խ. Հայաստանի «բարեկամ» «Պայքար»ը անցեալ տարի Ներգաղթի յանձնախումբին կոչը նոյնիսկ վճարումով չհրատարակեց, իսկ այս տարի համախարբերդցիական միութեան Խ. Հայաստանի մէջ շինարարութեան սկսելու համար ըրած կոչը վճարումով կը հրատարակէ» (21 Հոկտեմբեր)։

Այս դեռ ոչինչ։ «Բանուոր»ը բանուորական պատակ մը եւս կ'իջեցնէ ռամկավար խմբագիրներուն, որպէսզի սթափին եւ չխաբեն.

— «Պայքարի խմբագիրները այնքան կը սիրեն Խ. Հայաստանը որ կոմունիստ վարիչները կը շինեն ազգասէր, սոցիալիստական շինարարութիւնը՝ ազգաշինութիւն, ներգաղթը՝ ազգահաւաքում, «պատահականօրէն» մոռնալով թէ իրենց ներկայացուցած «ազգը» վտարուած է երկրէն, թէ Խորհ. Հայաստանի վերելքը կը կատարուի սոցիալիստական ուղիով եւ ոչ թէ իրենց նման ազգայնական գրամատիրական ճամբով, եւ թէ «ազգահաւաքումն» ալ կը կատարուի դուրս ձգելով «ազգ»ը»։

Այս երկու եղանակներէն ո՞րն է վաւերականը…

ՎԱՀԷ

ՑՈՒՐՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ցուրտը երթալով կը սաստկանայ Փարիզի մէջ։ Մէկ – երկու օրէ ի վեր ջերմաչափը իջած է մինչեւ 8 աստիճան։ Կը կարծուի թէ դեռ երկար պիտի տեւէ այս անսովոր ցուրտը։ Գաւառներու մէջ աւելի ծանր է կացութիւնը, ջերմաչափը իջած ըլլալով մինչեւ 13 աստիճան։

«ԹԱԼԻՍՄԱՆ»Ի ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բնապատմական թանգարանի դիւանաթուղթերուն մէջ գտնուած է անգլիացի վիպասան Ուոլթըր Սքոթի «Թալիսման» հեքեաթին ձեռագիրը։

1868ին, Լոնտոնի մէջ, աճուրդի մը ատեն ռուս դիւանագէտ մը գնած էր այս ձեռագիրը եւ անկէ ի վեր կորսուած կը համարուէր։

«Թալիսման»ը թարգմանուած եւ հրատարակուած է նաեւ հայերէն։

ԹԱՂԵԼՈՒ ԿԸ ՏԱՆԷԻՆ ԲԱՅՑ ԴԻԱԿԸ ԿՈՐՁԵՑԻՆ ԵՒ ՎԱՌԵՑԻՆ…

Լինչի օրէնքը կատաղութեան շրջան մը կը բոլորէ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Վերջերս պատմեցինք երկու գազանային դէպքեր։ Ահա նորագոյնը.— Հինգշաբթի օր, Թէքսասի նահանգին Քառւնց գիւղին մէջ, ոստիկանութիւնը թաղելու կը տանէր սեւամորթ մը որ կը փնտռուէր սպիտակամորթ աղջկան մը սպանութեան համար եւ որ սպաննուած էր ձերբակալման պահուն։ Չորս հարիւր հոգի յարձակեցան մեռելակառքին վրայ, գրաւեցին դիակը, կապեցին ինքնաշարժին ետեւէն եւ երկու ժամ քաշկռտեցին փողոցներուն, յետոյ սեւամորթներու թաղին մէջ։ Ամբոխը տուներու տախտակները քաշելով խարոյկ մը շինեց եւ անոր վրայ վառեց յօշոտուած դիակը։ Ցետոյ պատրաստուեցաւ բանտէն հանելու եւ նոյն վիճակին հասցնելու միւս սեւամորթները, բայց ոստիկանութիւնը սպառնաց կրակի բռնել։ Ամբողջ գիւղը ահուսարսափի մատնուած է։ Սպիտակամորթները սեւամորթներուն ձեռքէն բռնելով կը տանին խարոյկին մօտ, որպէսզի տեսնեն իրենց վրէժխնդրութիւնը։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԿԱԼԱՑԻ ՄԷՋ

«Իւմանիթէ» կ'իմանայ թէ Կալացի «Լանիս» գործարանին ռատայնանկները գործադուլ հռչակած են աշխատավարձի կրճատման դէմ, միեւնոյն ատեն պահանջելով օրական աշխատանքը վերածել ութ ժամուան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բանուորներու 7 պատուիրակները։

«ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ» ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Ռումանական կառավարութիւնը մասնաւոր հրամանագրով մը լուծեց ֆաշական կազմակերպութիւն մը որ կը կոչուէր «երկաթեայ պահակներ» եւ որ վերջերս յարձակումներ գործած էր Հրեաներուն դէմ։ Կազմակերպութեան բոլոր գրասենեակները պիտի փակուին եւ թուղթերը պիտի գրաւուին։ Արգիլուած է գործածել կազմակերպութեան դրօշակները, համազգեստները եւ ուրիշ նշաններ։ Ձեռնել պիտի համարուին նաեւ յանուն կազմակերպութեան արձանագրուած երեսփոխանական թեկնածուները։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ սիոնականները շաբաթ օր հսկայական միթինկ մը կազմակերպեցին Թէլ Ավիվի մէջ, բողոքելու համար Հրեաներու ներգաղթին սահմանափակման դէմ։ Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան եւ 7 ոստիկաններ ու տասը ցուցարարներ աւելի կամ պակաս ծանր վէրքեր ստացան։ Ցուցարարները քարի եւ աղիւսի կտորներ նետեցին ոստիկաններուն։ Կռիւը տեւեց երեք ժամ, մինչեւ որ զրահապատ ինքնաշարժներ հասան Եաֆայէն։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

16 ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԵՍԱՆ

Կիրակի օր Պուլոնի մէջ պսակուեցաւ Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ ամուսինը, Թօրէլ, 22 տարեկան աղջկան մը հետ որ… մայր եղած էր։ Ըստ օրինի, հարկ եղաւ հանրապետութեան նախագահին արտօնութիւնը ստանալ այս կանխահաս ամուսնութեան համար։

Նոր Յեղափոխութիւն Սպանիոյ մէջ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Շաբաթ օր ապստամբական շարժում մը պայթեցաւ Սպանիոյ մէջ, կեդրոն ունենալով Պարսելոնայի եւ Սարակոսայի նահանգները։ Կառավարութիւնը ժամանակին լուր առած ըլլալով, յաջողեցաւ խափանել ըմբոստութեան ծաւալումը։ Ապստամբները ամէն տեղ իրենց դիմացը գտան գերակշիռ ուժեր։ Անհամար թռուցիկներ ընկերային յեղափոխութեան կը հրաւիրէին ժողովուրդը։ Յեղափոխականները, որոնք մեծ մասով անիշխանականներ եւ համայնավարներ են, ոչ միայն հրացան պարպեցին իրենց գրաւած դիրքերէն, այլ ռումբեր պայթեցուցին։ Պիլպաօ – Սարակոսա շոգեկառքը գիծէն հանուեցաւ եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Մեռեալներ ալ կան։ Սարակոսայի մէջ ապստամբները հրավառ հեղուկներ կը գործածէին, կառավարական զօրքին վրայ յարձակելու համար։ Մարտակեաններու յատուկ վանք մը կրակի տրուեցաւ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Կառավարութիւնը լաւատես է եւ կը յուսայ քանի մը օրէն խեղդել ամբողջ շարժումը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՑԱՂԹԵՑ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ ՅԱՐՈՒՑԱՆԵԼՈՎ

Դիւէրը ցերեկին խառնելով, երեսփ. ժողովը շաբաթ օր քուէարկեց ելմտական ծրագրին ամէնէն արկածալի յօդուածը, վեցերորդը, որ կը վերաբերի պետական պաշտօնեաներու թոշակներու կրճատման։

Ինչպէս կը յիշուի, Գ. Գ. Տալատիէի եւ Սառոյի դահլիճները ինկան այս յօդուածին քննութեան առթիւ։ Գ. Շոթան ամէն բան աչք առնելով, յուզիչ կոչ մը ուղղեց ժողովին, որ առաջուան նիստին մէջ 63ի դէմ 403 ձայնով քուէարկեց կրճատման սկզբունքը, իսկ յաջորդ նիստին մէջ ամբողջ յօդուածը։ Ժողովը շարունակուեցաւ կիրակի օրն ալ, եւ իրարու ետեւէ քուէարկուեցան միւս յօդուածները։

Վեցերորդ յօդուածին համաձայն, համեմատական կրճատման պիտի ենթարկուին 12,000 ֆրանքէն վեր եղած թոշակները, 3000ական ֆրանք ալ տուրքէ զերծ պիտի համարուի, իւրաքանչիւր անչափահաս զաւակի համար, սկսելով երրորդ զաւակէն։ Կրճատման կամ տուրքի սակն է՝ 12000 — 15000ի համար՝ հարիւրին 2, 15001էն 20,000ի համար՝ 3, 20,001էն 25,000ի համար՝ 4. 25,001էն 30,000ի համար՝ 5, 30,001էն 50,000ի համար՝ 6, 50,001էն 100 հազարի համար՝ 7, 100 հազարէն վեր եղած թոշակներու համար՝ հարիւրին 8։ Կրճատման գումարը չպիտի անցնի 275 միլիոնը, եւ վերաքննութիւն պիտի կատարուի վեց ամիսը անգամ մը։

Վիճաբանութեանց ատեն, խօսք առին, ուրիշներու կարգին Գ. Էրիօ՝ պաշտպանելու համար կառավարութեան ծրագիրը, եւ Գ. Թառտիէօ՝ քննադատելու համար զայն։ Այս վերջինը դիտել տուաւ թէ ոչ ոք, նոյնիսկ դահլիճը չի հաւատար թէ կարելի պիտի ըլլայ հաւասարակշռել ելմտացոյցը։ «Մենք միշտ նոր բացեր պիտի ունենանք, որովհետեւ ձեր քաղաքականութիւնը վերջ մը չի դներ բացերուն»։

Դահլիճը կիրակի գիշերուան նիստին մէջ ալ տագնապ մը անցուց, եւ ստիպուեցաւ վստահութեան խնդիր յարուցանել երկու անգամ։

⁂ Պետական պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը նորէն դժգոհ է եղած քուէարկութենէն եւ փութաց իր բողոքը յայտնել, յորդորելով շարունակել պայքարը։

ՊԻՐԷՈՆԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԼԻՓՍԶՄԱՅԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ

ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ԾԱՆՐ ՎՆԱՍՆԵՐ ԿՐԵՑԻՆ

Անցեալ շաբթու ծանր ողողումներ տեղի ունեցան Պիրէոնի մէջ։ «Նոր Օր»էն կ'իմանանք թէ Լիփսզմայի գաղթակայանն ալ ծանր վնասներ կրած է։ Ահաւասիկ առաջին լուրերը.—

Լիփսզմայի գաղթակայանը իր 12ամեայ գոյութեան ընթացքին առաջին անգամն է որ այս տեսակ մեծ աղէտի մը առջեւ կը գտնուի, 24 ժամ անդադար տեղացող անձրեւին պատճառաւ։

Տեղատարափ անձրեւը աղետալի հետեւանքներ առաւ իր գործած աւերով, մանաւանդ Այ. Տիոնիսի եւ Տռափէցոնայի ձորին մէջ, ուր հարիւրաւոր գաղթականական հիւղակներ՝ ժամերով ջուրերու հոսանքին խաղալիք՝ մէկը միւսին ետեւէն քանդուեցան։ Ողբալի տեսարաններ պարզուեցան ժամը 5 — 8, երբ հարիւրաւոր ընտանիքներ օգնութեան սրտաճմլիկ աղաղակներով խեղդամահ ըլլալու ստոյգ վտանգէն ազատում կ'աղերսէին, իրենց ունեցած բուռ մը ինչքը ջուրին յանձնած եւ տանիքներու վրայ ապաստանած։

Ոստիկանական փրկութեան ջոկատներ անպատսպար մնացած ընտանիքները անմիջապէս տեղաւորեցին դպրոցական շէնքերու մէջ։

Բաւական թիւով Հայեր մեծ կորուստներ ունեցան։ Հայերու պատկանող աւելի քան 15 հիւղակներ կիսովին կամ ամբողջովին փլած են։ Ամէնէն շատ վնասուած են ուսուցիչ՝ Սեդրակ Գոհարեանի եւ եղբարք Բարաղամեան։ Առաջինին աշխատանոցին վարի յարկի պատերը երեք քառորդով փլած եւ գործիքներ ջուրին տակ մնացած են։ Բարաղամեաններու աշխատանոցն ալ ժամերով ջուրի մէջ մնացած է։ Վնասը բաւական մեծ է։

Զմրան նախամուտին զուգադիպող այս մեծ աղէտը շուարման մատնած է աղխատաւորները որոնց աչքերը սեւեռած են ազգային իշխանութեան։ Վարչապետ եւ նախարարները եկան աղէտահարները մխիթարելու եւ անոնց տեղաւորման մասին կարգադրութիւններ ընելու։ Ի՞նչ կ'ընեն Մալլըմեան եպիսկոպոս եւ էֆէնտի գործակիցները, արդեօք վարչապետէն աւելի՞ դիրք ունին, որ յանկուցիչը յանձն չառին գալու եւ մխիթարելու ժողովուրդը։

⁂ Ողողուած եւ գրեթէ ամբողջովին քանդուած են Ցովհ. Գըլըճեանի, Գուրգէն Դարմանովի, Հայկազուն Տէր Խաչատուրեանի, Վահան Փարմաստեանի եւ ուրիշներու տուները։ Ամերիկեան վարժարանի մէկ պատը փլած է։ Մկրտիչեանի եւ Աւագեանի կաշեվաճառատուները ողողուած են։ Մեծ վնասներ ունին։ Գոքինիայէն Յակոբ Մարգարեանի կաշիի աշխատանոցը քանդուած է։ Նիւթական վնասը կը հաշուի 250,000 տրախմի։

Պուլկարիոյ Թագաւորը Պելկրատի մէջ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԻՒՆԵՐ

Պուլկարիոյ Թագաւոր ու Թագուհին Պելկրատ հասան կիրակի օր, ընկերակցութեամբ վարչապետ Գ. Մուշանովի։ Մայրաքաղաքը տօնական երեւոյթ ստացած էր։ Կայարանին մէջ կը սպասէին Ալեքսանդր Թագաւորը, Մարիա Թագուհին, կառավարութեան անդամները, բանակին գլխաւոր վարիչները եւ կրօնական դաւանութեանց ներկայացուցիչները։ Երկու վեհապետները թեւ թեւի մտան, իսկ Թագուհիները համբուրուեցան, մինչ մայրաքաղաքին ամբողջ պահակազօրքը զինուորական պատիւներ կ'ընծայէր։ Հիւրերը առաջնորդուեցան պալատ, ժողովրդական խանդավառ ծափերու մէջ։ Անմիջապէս յետոյ ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ։ Իրիկունը փայլուն լուսավառութիւններ կատարուեցան։ Հակառակ սաստիկ ցուրտին, անհագին բազմութիւն խռնուած էր փողոցները, նոյնիսկ գիւղացիներ մայրաքաղաք թափած էին։ Հազարաւոր էլէկտրական լամբարներ կը շողային երկու երկիրներու դրօշակներ…

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՎ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ

—·•—

II

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

Եթէ խորհրդային աղբիւրից առաջ-ւող հացը խնայել կերպով բաժանուէր ժողովրդին, թերեւս ժողովրդի վի-ճակը մի քիչ տարբեր լինէր: Բայց խորհրդային իշխանութիւնն իր ծրա-գիրները կազմելիս եւ կեանքում գոր-ծադրելիս ի նկատի ունի ոչ թէ ժողո-վրդի շահը, այլ իր երազական ծրա-գիրների իրագործման պայմանները՝ խականր, օրինակի համար, այս ինչ ֆրանսքի կամ այս ինչ գործարանի կառուցումն է եւ ոչ թէ այս կամ այն շրջանի բնակչութեան բարօրութիւնը: Հազա՞ր մարդ կը փչանայ ծրագրուած գործի իրականացման համար թէ մի-լիոն, բոլշեւիկների փոյթը չէ:

Ուրեմն, պէտք է տեսնել թէ խոր-հրդային տնտեսական քաղաքականու-թիւնը ի՞նչ յարաբերութեան մէջ է ժողովրդի պարէնաւորման հետ, այ-սինքն՝ պարզել բոլշեւիկների, այս-պէս կոչուած հացամթերման քաղա-քականութիւնը:

Իր տնտեսական քաղաքականու-թեան մէջ խորհրդային իշխանութեան հիմնական մտահոգութիւնը արդիւ-նաբերութեան զարգացումն է: Որ-պէս հետեւանք այս քաղաքականու-թեան մեծ չափով աճել է քաղաքի բը-նակիչների թիւը: Այսպէս, 1913 թւին Խորհ. Միութեան ներկայ սահմաննե-րի քաղաքներում ապրում էր 25,4 մի-լիոն մարդ, այսինքն՝ երկրի ողջ ազ-գաբնակութեան 18.3%ը, 1927 28ին՝ 27,6 միլիոն — 18,3 տոկոս, 1932—3ին՝ 38,7 միլիոն—23,4 տոկոս եւ 1933—4ին՝ արդէն 41,2 միլիոն, կամ 24,6%:

Ուրիշ խօսքով, այժմ Ռուսաստանի բնակիչների մէկ քառորդն ապրում է քաղաքներում: Այդ զանգուածը պէտք է կերակրել: Որտեղի՞ց առնել հացը: Միակ աղբիւրը գիւղացիութիւնն է — սովխոզներ, կոլխոզներ, մենատն-տեսներ: Հացի մասնաւոր առեւտուրը Ռուսաստանում, ինչպէս յայտնի է, համարեա արգիլուած է: Կառավա-րութիւնը պարտադրական միջոցնե-րով առնում է գիւղացու հացը եւ տա-նում քաղաք, պետութեան կողմից նշանակուած գներով, որոնք յաճախ լինում են ինքնարժէքից ցածր:

Քաղաքներից զատ, Ռուսաստանում կան մի շարք ընդարձակ շրջաններ, որոնք տեղական հացահատիկի մշա-կութիւն կամ չունեն, կամ ունեն ան-բաւարար չափով եւ ապրում են դը-սից բերուած հացով: Այդպիսի շր-ջաններ են՝ Մոսկուայի արդիւնաբե-րական մասը, մի շարք հիւսիսային նահանգներ, Թուրքեստան եւն.:

Բացի այդ, խորհրդային կառավա-րութիւնը որոշ քանակութեամբ հա-ցահատիկ արտածում է արտասահման իր դրամական կարիքներին բաւարա-րելու համար:

Եթէ այս բոլոր պարագաները նը-թարկենք հաշւառութեան, կը ստա-նանք հետեւեալ պատկերը.

1913թւին իւրաքանչիւր գիւղական բնակչին բաժին էր ընկնում 4,39 ցենտ-ներ հաց, 1922–23ին՝ 3,53 ցենտներ, 1927–28ին՝ 4,25 ցենտներ, 1931–32ին՝ 2,66 ցենտներ, 1932–33ին՝ 2,82 ցենտ-ներ եւ 1933–34ին՝ 3,19 ցենտներ:

1913ին իւրաքանչիւր քաղաքային բնակչին հացահատիկ էր հասնում 3.64 ցենտներ, 1922-23ին՝ 3,10 ցենտներ, 1927–28ին՝ 2,99 ցենտներ, 1931–32ին՝ 5,62 ցենտներ, 1932–33ին՝ 5,32 ցենտ-ներ. 1933–34ը դեռ յայտնի չէ:

Ի՞նչ է հետեւում այս թւերից: Այն, որ մինչեւ 1929–30 թ. գիւղացիու-թիւնը միշտ աւելի հաց է ունեցել, քան քաղաքների բնակչութիւնը: Այդ պատճառով, գիւղացիութիւնը կարո-ղանում էր ոչ միայն ինքը կուշտ ապ-րել, այլ անասուններ էլ էր կերա-կրում: Փաստօրէն գիւղացիութեան անձնական կարիքներն էլ գոհացւում էին 2,6 ցենտներ հացահատիկով. մը-նացածը գնում էր անասնապահու-թեան:

1931–32ից սկսած գիւղացիութեան հացը պակասում է: Նրան բաժին է հասնում այնքան, որքան մինչեւ այդ գնում էր միայն ուտելու: Եթէ գիւ-ղացիութիւնը իրեն բաժին ընկած հացա-հատիկները ուտէր առաջուան պէս, անասուններին ոչինչ չպիտի մնար: Այդ պատճառով նա ստիպուած եղաւ հացի մի մասը կտրել իր եւ զաւակ-ների բերանից եւ տալ անասուններին մի մասին, միւս մասն էլ մորթել եւ ուտել: Այստեղից՝ անասունների այն սարսափելի անկումը, որ սկսուած է 1929ից եւ, կարելի է ասել, շարունա-կւում է մինչ այժմ այն շրջանում:

Հետեւեալ թւերը ցոյց են տալիս, թէ ինչ ահռելի համեմատութիւնների է հասել անասունների բնաջնջումը.

1928թւին Խորհրդ. Միութեան սահ-մաններում կար 70,5 միլիոն մեծ եղ-ջիւրաւոր անասուն, 133,3 միլիոն ոչխար, 30,8 միլիոն կով եւ 26,0 մի-լիոն խոզ:

1932ին՝ 29,2 միլիոն մեծ անասուն, 47,0 միլիոն ոչխար, 17,7 միլիոն կով, 10,1 միլիոն խոզ:

Տեսէք ուրեմն, թէ անասունների ինչ կոտորած է տեղի ունեցել այդ 4 տարիների ընթացքում: Քաղաքի, ար-դիւնաբերութեան եւ արտասահմանի արտածման համար գիւղացիութիւնից խլուած հացի հետեւանքով մահա-ցու հարուած է ստացել երկրի ժողո-վրդական տնտեսութիւնը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ ՏՈԼԱՐԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—·•—

Ֆրանսայի նախկին ելմտական նա-խարար Ֆլանտէն յատկապէս «Ն. Ֆ. Փրէսէ»ի համար գրի առած է եռեւ-եալ շահեկան յայտարարութիւնները, զորս կը թարգմանենք նոյն գերմանե-րէն օրաթերթին վերջին թիւէն.—

Համաշխարհային տագնապին ամէ-նէն ծանր ախտանիշը եւ գլխաւոր պատճառը սպառողներուն գնումի կա-րողութեան նուազումն է: Հետեւա-բար բոլոր կառավարութիւններուն գլխաւոր ճիգն է գնումի կարողութիւ-նը բարձրացնել: Եւրոպայի մէջ գնու-մի կարողութիւնը սկսած էր արդէն նուազիլ, երբ Մ. Նահանգները տա-կաւին իրենց բարօրութեան վայելքին մէջ էին: Եւրոպական պետութիւննե-րը այն ատեն արդէն իսկ կը ջանային չարիքին առաջքը առնել, եւ մեծա-գոյն մասը այն կարգադրութիւննե-րուն, զորս այսօր կը փորձէ Ամերի-կա, ի գործ դրուեցան այն ատեն Եւ-րոպայի մէջ:

Նախագահ Րուզվէլթ ճիգեր կ'ընէ գիները բարձրացնելու եւ այս կերպով երկրագործներուն կացութիւնը բար-ւոքելու համար: Բայց Ամերիկա սխալ ճամբայ գացած կ'ըլլայ, եթէ կը կար-ծէ որ տոլարին արժէքը կրնայ իջե-ցնել ոսկի գնելով: Իմ կարծիքով, այսպիսի քաղաքականութեան մը հի-մը սխալ է: Այսօր ամէնէն աւելի պէտք է դրամներու ընթացքին մէջ տեսնուած հաւասարակշռութեան պա-կասը գնջել: Հիմա որ այդ հաւասա-րակշռութիւնը չկայ ամէն երկիրնե-րու դրամական ընթացքին մէջ, ա-կիւ միջոցաւ Րուզվէլթի խորհած ծը-րագիրը ա՛լ աւելի կը դժուարացնէ կացութիւնը: Ոսկիի գնումները այն ատեն միայն կ'արդարանան, երբ մեր նպատակն է այդ գնումներով դրամին կայունացումին վրայ ազդեցութիւն բանեցնել, ինչպէս ըրաւ անգլիական կառավարութիւնը ստեռլինը կայու-նացնելու նպատակաւ: Մինչդեռ Ա-մերիկայի մէջ եղածը իր նմանը չու-նի աշխարհի պատմութեան մէջ — այսինքն կառավարութիւն մը կ'աշ-խատի իր սեփական երկրին մէջ կոտ-րել իր սեփական դրամին արժէքը, եւ կը փափաքի հետզհետէ աւելի խորա-ցնել անկումը:

Բայց արդիւնքը չէ համապատա-խաներ զարմեալ ամերիկեան ակնկա-լութիւններուն: Եւ ինչ որ այժմէն կրնանք ըսել, սա է թէ այս փորձը նոր շփոթութեան աղբիւր մը պիտի ըլլայ, ազգային միանգամայն միջազ-գային տեսակէտով:

Մնացեալ աշխարհին համար գոնէ առաւելութիւն մը ունի այս ամերիկ-եան փորձը: Այսինքն՝ գործնական ապացոյց մըն է թէ դրամին արժե-զրկումը դարման չէ տնտեսական ն-ւանդութիւններուն, այլ աւելի կը դժուարացնէ զանոնք:

Ահա, այս պատճառաւ այդպիսի կարգադրութիւններու հակամիտող եւրոպական կառավարութիւնները հը-րաժարեցան այդ փորձէն, որ արդա-րեւ ոեւէ արժէք չունի: Անշուշտ Ա-մերիկա եւրոպական պետութիւննե-րուն այս վարմունքէն գոհ չպիտի յու-սախաբ եղաւ: Եւրոպական պետու-թիւնները սկսան աւելի մեծ ընդդի-մութիւն ցոյց տալ տոլարին փոխոր-կալից արժէքազրկումին հանդէպ, եւ հանրային վտանգը իրարու մօտեցուց եւրոպական ազգերը: Եւ հիմա ա՛յս է հարցը — Եւրոպա ի՞նչպէս կրնայ դիմադրել Ամերիկայի դրամական — ֆինանսական փորձին կործանարար ազդեցութեան:

Ֆրանսացիք այս խնդրոյն մասին մէջ անձնական փորձառութիւններ ու-նին: Անոնք գիտեն որ, երբ կ'ուզուի ոսկին պանքային ծծել քաշել, պէտք է ֆրանք գնել, որովհետեւ պանքան իր ոսկին ֆրանքով միայն կը փոխա-նակէ: Բայց այս գործողութիւնը այ-սօր երեւցածին պէս պարզ չէ: Դիւ-րին չէ ֆրանք ծախող գտնել, մանա-ւանդ այնպիսիները որոնք տոլար գը-նել ուզեն: Քանի՞ խանդավառ կարե-լի է գտնել որ հարիւրին 80 ոսկիով երաշխաւորուած իր ֆրանքները փո-խանակէ տոլարին հետ, որ, ամերիկ-եան կառավարութեան որոշումին իսկ համաձայն, վաղը այսօրուընէ աւելի պիտի իյնայ: Եթէ տրամաբանօրէն չեմ կրնար երեւակայել, որ Ֆրանսա-յի մէջ ֆրանք ծախող գտնուի, ա՛լ աւելի չեմ կրնար երեւակայել որ արտասահմանի մէջ ֆրանք ունեցող-ները, որոնք իրենց սեփական ոսկին ֆրանքի հետ փոխանակած են, հիմա իրենց վստահութիւնը հաստատել ու-զեն արժէքը կորուած տոլարին վրայ, եւ քանի որ անոնք իրենց ոսկին այն պատճառաւ ֆրանքի պահեցուցին ո-րովհետեւ կայունացած դրամ մը կը փնտռէին: Ֆրանքը լրջօրէն ա՛յն ա-տեն միայն կը վտանգուի, եթէ տոլա-րը ոսկիի ենցուկ ունենայ, այսինքն երբ տոլար ունեցողը կարենայ տոլա-րը ոսկիի հետ փոխանակել: Բայց Ա-մերիկայի արդի ֆինանսական քաղա-քականութիւնը այսպիսի վտանգ չի ներկայացներ Եւրոպայի տնտեսական գործերուն համար, եւ այս վտանգին դէմ ալ պէտք է որ այժմէն միջոց-ներ ձեռք առնեն եւրոպական կառա-վարութիւնները

Իրական սպառնալիք մը ա՛յն ատեն միայն մէջտեղ կ'ելլէ, երբ շահադէտ-ներ ուզեն օգտուիլ այս ֆինանսա-կան բարդութիւններէն: Այսպիսի շահադիտութիւն մը արդարեւ շատ լուրջ վտանգ կը նշանակէ եւ ամենա-խիստ մի_ջոցներով միայն կարելի է ճնշել զայն:

Եթէ սակայն, այս ալ հարկ ըլլայ, Ֆրանսա գիտրաւ պիտի կրնայ պաշտ-պանել ինքզինքը: Ուզած ատենը կր-նայ այսպիսի սկզբնաւորութիւն մը սաղմին մէջ խեղդել: Միջոցը շատ պարզ է. Միջազգային շահադիտու-թիւնը երբ ուզէ ֆրանքին արժէքը կոտրել, պէտք է ֆրանք ունենայ ձեռքին տակ: Բայց երբ գոցուին այն ջրանցքները որոնցմէ ֆրանքը կրնայ դուրս հոսիլ, շահադէտներուն գործը կը լմնայ, կ'անհետին: Ո՞ւր են հիմա այս ջրանցքները: Ֆրանքները գլխա-ւորաբար ներածումներուն հետեւան-քով դուրս կը վազեն, ուստի ներա-ծումներու արգելքին շնորհիւ կարելի է առաջքը առնել ֆրանքին սահելուն:

Իրաւ է թէ ֆրանսական շուկային փակումը աղէտք մըն է արտասահ-մանի համար, որովհետեւ Ֆրանսա այսօր մին է եւրոպական սակաւաթիւ պետութիւններէն, որոնք բաղդատա-բար աւելի ազատ շուկայ մը կը նա-'քեն արտասահմանեան արտադրու-թիւններուն համար եւ չեն հետեւիր օրինակին այն պետութիւններու՝ ո-րոնք իրենց ներքին արտադրութիւնը պաշտպանեն մաքսերու բարձրացու-մով: Յուսալի է թէ գործերը այս վիճակին չհասնին, եւ թէ զանազան կառավարութիւններու կողմէ ցոյց տրուած այս երեւոյթները պատաս-խանատու այժ մը ունին եւ դրամա-կան սառումները բոլորովին իրենց քը-մայքին պիտի չձգուին: Թող որ սա-կայն տեւէ յոյժ չկայ թէ այս երե-ւոյթները կամ վիճակը շուտով մը պի-տի անհետանան: Ձենք կրնար այս բանին սպասել, որչափ ատեն որ աշ-խարհ հետզհետէ նեղցնէ իր տնտե-սական կեանքը, եւ երկրէ երկիր վա-ճառքներու փոխանակութիւնները այս կերպով կնճռուին: Ամերիկեան փոր-ձը չի կրնար բուժել հիւանդ աշխարհ մը: Տագնապը կամաց կամաց կը վա-րակէ բոլոր պետութիւնները, ամբողջ մարդկութիւնը կը տառապի անոր ներքեւ, ուստի պէտք է բոլոր պետու-թիւնները փորձեն իրենց միութեան ճիգերը ի նպաստ ամէնուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ո՛ր գիրքը կը կարդան

— ս —

«Միլլիյէթ»ի աշխատակիցը շարու-նակելով իր պրպտումները, այս ան-գամ կը խօսի գիրքի հրատարակու-թեան եւ սպառման մասին:

Կ'արժէ ծանօթանալ.—

«Նոր տառերով հրատարակուած գիր-քերուն մէջ, ամէնէն շատ սպառածը երեւան հանելը բնական դժուարին է եղեր:

Անգարա պողոտային (նախկին Պապը Ալի) գլխաւոր գրավաճառ-ները թէեւ կարուկ արտայայտու-թիւն մը չունեցան, բայց իրենց դարձ-դարձիկ խօսքերէն ալ կարելի է եզ-րակացութեան մը յանգիլ: Այս պատ-ճառաւ, խորհրդածութեանց մղուելէ աւելի նախամեծար համարեցի իրենց արտայայտութիւնները ներկայացնել:

Առաջին հարցումը ուղղեցի Սուտի պէյին:

— Ձեր, նոր տառերով տպած գիր-քերուն մէջ, ամէնէն շատ սպառում ունեցողը ո՞րն է:

Սուտի պէյ զաղտօրէն ժպտեցաւ

— Սալլայատակներուն վրայ ծախ-ուած գիրքերը կը տեսնէ՞ք... Մեր մէջ ո՞ր գիրքն է որ կը ծախուի ար-դէն...

Քաշեցի: Քիչ մը վարը, ուսուցիչ Խալիտ պէյի գրատունը մտայ: Դժ-կամակութիւն ցոյց տուաւ.

— Բա՞ց խօսինք, թէ...

— Ի հարկէ բաց խօսիլը նախընտ-րելի է:

— Այդ պարագային, իմ նոր տառե-րով հրատարակածներուս մէջ ամէնէն աւելի սպառում ունեցողներն հետեւ-եալներն եղան — Նամազ սուրէլէրի, Ամմէ, Թէպատէֆէ, Եասին, Մէվլիւ-շէրիֆ: Իւրաքանչիւրէն քառասուն հազարական օրինակ տպեցի, բոլորն ալ ծախուեցան: Ինձմէ վերջ, ուրիշ եօթը տպարաններ ալ Մէվլիւտ հրա-տարակեցին: Զափազանցութեան մի վերագրէք եթէ ըսեմ որ, վերջին հինգ տարուան ընթացքին, երկու հարիւր հազար օրինակէ աւելի մէվլիւտ սպառուած է:

Կրօնական հրատարակութիւնները այսպէս: Ժողովրդական ճեղքերուն գալով, «Աշըգ Քէրիմ ու [illegible]» հրատարակութիւնները 80 հազարի կը հասնին: Միայն պետական տպարանը 10 հազար օրինակ «Աշըգ Քէրիմ» ը հրատարակեց: Մնացեալ աշուղական գիրքերն ալ առնուազն 40—50 հազար.

Թարգմանութիւններէն «Արեւ-մտեան ճակատէն ոչ մէկ նորութիւն» երեք հազար: Րէշատ Նուրի պէյի «Ցերեւաթմալը» (Бопираг պէօրիւ մու) երկու հազար սպառուած:

Բանաստեղծականներուն մէջ Մըս-նիշը կը պատկանի «835 Սաթրի» «Արալըն Լիւփէն»ին 10 հազար սպա-ռում ապահովելն բնական որ [illegible] մանալի է

Ապարէզի վերաբերեալները, մի-չեւ տարի մը առաջ, գոնէ հազարա-կան հատ սպառում կ'ունենային. հի-մա սա տասնեակ 300 հատ:

Օրէնսգիրքերուն մէջ, ժողովրդա-կան խաւերը շահագրգռողները գի-չէն «Ինծրա մէ Իֆլասը» կարծ [illegible] ուանչ մէջ 25 հազար սպառում [illegible] ցաւ: Մանկական հրատարակութիւն-ները ինկած են: Անվարան կարելի է ըսել թէ՝ գրական արտադրութիւն-ներուն մէջ Ֆալիհ Ըըֆքը եւ Եագուպ Գատրի պէյերուն երկերը առաջնու-թիւնը կը գրաւեն: Ֆալիհ Ըըֆքը պէ-յին իւրաքանչիւր երկէն առնուազն հազար հատ կը ծախուի: Սակայն այս քանի մը գործերը, գիրքի ընդհա-նուր սպառման տեսակէտով կարելի չէ հիմ ընդունիլ, եւ ոչ ալ կրան գաղափար մը կազմել նաեւ:

Սպառման այս կայունութիւնը ընդ-հանրապէս յառաջ եկած է, հին տա-ռերով հրատարակուած գիրքերուն օրէնքով ծախուէ հանուելէնկազմուա մեծ գիրք մը տասը զրուշի առնուե-լը աւելի պզտիկ ծաւալով գիրքի մը հարիւր զրուշ տալ չեն ուզեր:

Ուսուցիչ Խալիտ պէյէն յետոյ հան-դիպեցայ «Սուհուլէթ» գրատանը Հարցումս հետաքրքրութեամբ ունկ-նդրեց յետոյ.

— Օգտակար անէէք մըն է ըսաւ

Ետքոյ հետաքրքրուեցաւ իր աշ-հետակիցներուն տուած պատասխա-նով.

— Խալիտ պէյին հարցուցէ՞ք ի՞նչ ըսաւ:

—Ժողովրդական հրատարակութիւն-ները առաջին տեղը կը գրաւեն, ը-սաւ:

— Այո... Ափսոս որ իրականու-թիւն է: Թէեւ ես այդ կարգի հրա-տարակութիւններ չունեցայ. իմ կացութեան տեղեակ եմ: Իմ հրատա-րակած գրական երկերուն մէջ վերջին տասը տարուան ընթացքին, ամէնէն շատ Փէյեամի Սաֆա, Աքա Կիւնտիւզ, Մահմուտ Եսասրի եւ Էթէմ Իզզէթ պէյերուն վէպերը սպառում ունեցան Բանաստեղծներէն միայն Ֆարուք Նաֆիզ եւ Նազըմ Հիքմէթ պէյերուն գիր-քերը կը փնտռուին:

Մինչեւ հիմա 25 բանաստեղծական հատոր հրատարակեցի: Միայն երկու ծախուեցան: Մնացեալները հարցնող փնտռող չկայ:

«Գունասպ» գրատան տէրը, Իպրա-հիմ պէյ, գիրքի սպառման ոչ մէկ [illegible] այս տարուան չափ անկում [illegible] չըլլալը յայտնելէ վերջ, այսպէս [illegible] յայտարարեց.

— Ժողովուրդը ոչ թէ չի կարդար կը կարդայ: Պէտք կարդայ ալ: [illegible]

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԷՑԱՒ ՑԵՂԻ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (11)

"ԹԻՆՖԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

—•—

(ԹՈՒԹՈՒՀԱՅԵԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՞ՆՑ ՓԱՂՑ՞ՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՞Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

Հետեւաբար, այս շարժումը կարե-լի է կազմակերպել եւ վարել մեր հա-րաւային մարմիններուն կողմէ: Ըստ այնմ, ըլլալիք արշաւները պէտք է իրենց թէշնամի բանակին կռնակը:

Համաձայն այս կազմակերպութեան անժամանակ ըլլալիք արշաւանքները իրենց սկիզբին իսկ կրնան փճացուիլ: Անոնք, ամենականուխը, պատերազ-մի յայտարարութեան հետ պէտք է ըլլան:

Կարեւոր ուժերը, պատերազմ յայ-տարարուելուն պէս, Սեւ Ծովու մէկ յարմար կէտէն, ռուս բանակին կռ-նակը հանուելով, Վրաստանի շրջա-նին մէջ եւս միեւնոյն ուժեղ զանգը-ւածները միեւնոյն պարտականու-թիւնները պիտի կատարեն:

Հարկ է բոլոր շահագրգռուողնե-րուն հասկցնել սա պարագան թէ՝ պատերազմի յայտարարութենէն ա-ռաջ կատարուելիք որ եւ է ձեռնարկ կամ շարժում վերջը կատարուելիք շարժումներուն չափ ու երբեմն աւե-լի մեծ կարեւորութիւն ունին:

Եթէ Սամ. բանակը ուրիշ վայրի մը մէջ Ռուսերուն հետ բախի, Կովկասի յեղափոխութիւնը աւելի մեծ կարեւո-րութիւն կը ստանայ: Այդ պարագա-յին, ուժեղ հրոսախումբերուն գոր-ծունէութենէն զատ, բոլոր քաղաքնե-րուն եւ վայրերուն մէջ կանոնաւոր ընդհանուր ըմբոստութիւն մը հարկ կ'ըլլայ: Կարեւոր զանգուածներ թշ-նամի բանակին վրայ յարձակելէ աւե-լի, յեղափոխութիւնը հրահրելու, ա-նոր ազդեցութիւնն ու շրջանակը ըն-դարձակելու կը ջանան: Այլ շարժման նպատակը կ'ըլլայ Կովկասի զինուորա-կան ուժերը իրենց տեղերը պահելու ստիպել:

Գաղտատ գանուող Կովկասցի Մէհ-մէտ Ֆաղըլ փաշան մեծ համբաւի տէր է ու շէյխ Շամիլի հետ ունեցած իր մերձաւորութեան պատճառաւ, Դաղս-տանի շրջականները մեծ ազդեցութիւն ունի: Մեր նպատակը հեռագրով հա-ղորդեր էինք: Զորս հինգ օր առաջ ա-մենամօտիկ մարդիկը ճամբայ հանե-ցին: Կ'ենթադրեմ թէ անոնք եւս կա-րեւոր գործեր կրնան տեսնել:

Քրիստոնեայ Վրացիները մեր զինա-կիցներն են: Անոնց կազմակերպու-թիւնը ի նպաստ մեզի կ'աշխատի: Ա-մէն ինչ ճամբան է: Եթէ ռուսը եւս հայթայթենք պիտի զրկենք: Առ այժմ ամէնէն աւելի Վրացիներու բնակած շրջաններով շահագրգռուած ենք: Այդ վայրերուն համար մեծ քանակու-թեամբ զէնք պիտի ղրկենք:

Քօճա Ալի խանին եւս ընկերներուն յիշում, Մահմուտ էլ միեճանքիտին եւ Րէշիտի եղբօրը քառասուն ոսկի տր-ուած է: Բոլոր ընկերներուն աչքերը կը համբուրեմ ու յարգանքներս կը յայտնեմ».

Սիւլէյման Ասքէրի պէյին ցոյց տը-ւած վերեւի միջոցներն ու մտածումն-ները եւ Րիզա ու Նայիլ պէյերուն ըղ-բաձները եթէ իրարու հետ խառնենք, դժուար չըլլար ըմբռնել թէ «Թէշքիլա-թի կեդրոնին կողմէ հետապնդը-ւած նպատակներն ու ճիգերը պէտք ե-ղած կերպով չեն ըմբռնուած գործա-դիր անձերու կողմէն:

«Աուքէրի» մականունին իրաւամբ արժանի Սիւլէյման պէյ ինչպէս զին-ւորական, նոյնպէս եւ զոհաբերու-թեան, քաջութեան եւ յանդգնութեան մէջ համբաւ ունենալով «Թէշքիլաթ»ի վարիչ կարգուած էր: Իր բոլոր ըն-կերները զինքը շատ կը գնահատէին, իր այս արժանիքներուն համար: Մի-այն կ'ըսուէր թէ՝ էնվէր փաշային նման ան եւս մեծ յոյսեր կը հետա-պնդէր: Ան եւս Իթթիհատի խօսք չհասկցող եւ ինքը իր գլխուն շարժող անդամներէն էր:

Միտքը միշտ զբաղած էր, ու միշտ նոր ծրագիր մը կը յղանար: Ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութեան, Սը-ւէզի ջրանցքին փակման համար մի-ջոցներ կը փնտռէր ու կը հրճուէր խորհելով որ եթէ յաջողի կարելի պի-տի ըլլայ խզել Անգլիացիներուն յա-րաբերութիւնները Հնդկաստանի հետ, հոգ չէ թէ կարճ ժամանակի մը հա-մար: Նոյն իսկ, այդ նպատակով շո-գենաւ մը վարձելով, կրաղիա բեռ-ցնել եւ Սուէզի ջրանցքին անցնելու ատեն ընկղմելու գաղափարը կ'ունե-նայ ու զայն իրականացնելու միջոց-ներ կը խորհի: Սիւլէյման Ասքէրի պէյ ընդհանուր պատերազմի միջոցին «Թէշքիլաթ»էն բաժնուելէ վերջ, Գաղտատի ճակատը հրամանատարու-թիւն ըրաւ, մեծ պատերազմներու մասնակցեցաւ, կռուի մը մէջ ռումբէ մը կորսնցուց երկու ոտքերն ալ, բայց պատգարակի մը մէջէն պատերազմին հետեւեցաւ եւ երբ լսեց իր ընկերնե-րէն թէ կռիւը ի նպաստ մեզի վերջա-ցած է, դրպանէն ատրճանակը-առնելով ու գլխուն պարպելով իր կեանքին վերջ տուաւ:

Վերեւ հրատարակուած իր նամա-կին շատ կողմնակից չէր նաեւ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ: Ան Կարնոյ ճակատը իր ըմբռնած ձեւով պատրաս-տութիւններ տեսնելով զբաղած էր: Կազմակերպութեան եւ լրտեսութեան համար ռուսական սահմանի երկայն-քին մարդիկ զրած էր եւ անոնցմէ կանո-նաւորաբար լուր կը ստանար: Կարնոյ մէջ հանդիպած էր Շաքիր Նիազի պէյին ու իբրեւ օգնական իր քովը ա-ռած: Ցիշեալը ռուսերէն գիտնալուն, սահմանի սպաներուն հետ շփում կ'ու-նենար, բարեկամաբար կը վարուէր եւ կը յաջողէր անոնցմէ լուրեր ա-ռնել:

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ասկէ զատ, փախստականի կեր-պով մարդիկ ղրկուած էին Ռուսե-ներուն: Անոնք շատ կանոնաւոր եւ շատ գաղտնի տեղերով Տօքթ. Պէ-հաէտտին Շաքիր պէյի կը հաղորդէին ինչ որ տեսնէին կամ իմանային եւ ա-ռաջին տեղեկութեանց ամփոփումը հետեւեալն է.—

Ռուս կառավարութիւնը, Կովկասի սահմաններու զինուորական եւ քաղ-քային վարչութեանց ուղարկած, քաղաքական հրահանգ մը, որով կը պատուիրէ յանձնարարէ Ռուսիա սպասած Հայերուն եւ Ցոյներուն օգնել: Կը ն-շկացուէր թէ՝ Ռուսիա սպառազինած Հայերը մեծ ճնշումներ ի գործ կը դնէին Կովկասի իսլամներուն վրայ եւ թէ Աղեքսանդրապոլի մէջ 15ը յոյժ իսլամական տուներ աւերուած են:

(Շար.)

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

»»»·«««

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դեկտ. 3ին տեղի ունեցաւ խորհրդակցական ժողով մը, Նուայլի մէջ, 64 ծանօթ անձերու ներկայութեամբ «Համազգային»ի մասնաճիւղ մը կազմելու համար։

Ժողովը բացաւ Գ. Գ. Շահլամեան։ Ատենապետութիւնն ըրաւ Գ. Մ. Վարանդեան, իսկ Գ. Սէրնիկլեան տուաւ բացատրութիւններ ծրագրի մասին։ Ներկաներէն փոխանակութիւններ, որոնց վերջ՝ ընտրուեցաւ մայր դիւանը.— Ա. նախագահ՝ Տոքթ Մելքոնեան, Բ. նախագահ՝ Գ. Շալճեան, ատենադպիրներ՝ Գ. Գ. Ա. Ցակոբեան և Կ. Փոլատեան։ Ու խորհրդակցական ժողովը վերածուեցաւ պաշտօնականի, նախագահութեամբ Գ. Շալճեանի եւ քարտուղարութեամբ Գ. Ա. Ցակոբեանի։

Կարծիքներու փոխանակութիւններ երկրին շարունակուեցան։ Տեսնուեցաւ որ բոլորն ալ խանդավառուած են այս ազգօգուտ կազմակերպութեան Մարսիլիոյ մէջ ունենալիք աշխատանքով։ Բոլոր ներկաները, առանց բացառութեան, անդամագրուեցան։ Ցետոյ անմիջապէս անցան մասնաճիւղի վարչական ընտրութեան։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան Գ. Գ. Սէրկիսեան, Շահլամեան, Տոքթ. Մելքոնեան, Վ. Գույումճեան, Փափազեան, Տէրիկեան եւ Հիւսեան։

Ամսավճարի հարցը կարգադրուեցաւ ըստ կամս։ Այնպիսիներ եղան որոնց ժեստը կարելի չէ չգնահատել։ Գ. Ա. Արզումանեան իրեն կողմէ տարեկան որոշեց 500 Ֆր. իսկ Գ. Գ. Ղազար Տէր-Սիրաքեան՝ 100, Ս. Ռսկեան՝ 25 Ֆրանք, Վ. Տէր Վարդանեան՝ 25, Կարապետ Ցակոբեան՝ 25 Ֆր. տուին որ մուտք։ Գանձուեցաւ առաջին ամսավճարը կամաւոր մուտքին դրամներուն հետ, որ արդէն կոկիկ գումար մը կը ներկայացնէ։ Ներկաներէն շատեր խոստացան տանելով ու քաշելով նոր անդամներ բերել։ Ներկաներէն անոնք որ ամուսնացած էին, իրենց կիներն ալ անդամագրել տուին։ Այսհաշուով անդամական ներկայ թիւը 84 է։

Բարեմաղթութիւններով ու խանդավառութիւններով ցրուեցաւ Ա. ընդհ. ժողովը, որմէ յետոյ նորընտիր վարչութիւնը նիստ նստաւ ու որոշեց կարգ մը կարեւոր ու անմիջական որոշումներ, որոնց մէկն է՝ տալ հրապարակային մեծ բանախօսութիւն մը, Համազգայինի մեծ կոչումը ծանօթացնելու Մարսիլիոյ հայութեան, ու դրամ հանգանակելու՝ ի նպաստ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի Համազգային կրթական վառարաններուն։

«Համազգային»ը լայն գետին ունի Մարսիլիոյ հայ գաղութին մէջ, պարզ այն պատճառաւ որ՝ այս հոծ գաղութն ալ կրթական մեծ օճախի մը պէտքն ունի։

Արծագանգ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ը ԿԵՐԱԿԻՆ ԽՆՋՈՔ

»»»·«««

ՏԷՍԻՆ 7 դեկտ. (Ցառաջ) — Հ.Ց.Դ. Տեսինի կոմիտէի ակումբ — հաւաքատեղիի պաշտօնական բացումը, տեղի ունեցաւ դեկտ. 3ին, կիրակի գիշեր, Հ. Ց. Դ. Ժողովրդական Տան մասնաւոր սրահին մէջ, ընկերա-համակրական խնջոյքով մը, նախաձեռնութեամբ Տան յանձնախմբին։

Ցերեկուան ժամը 2էն սկսեալ ակումբը լեցուած էր հետաքրքիր բազմութեամբ մը, նախապէս ստացուած մասնաւոր հրաւիրագրերով։ Ժամը 2էն մինչեւ 7ը տեւող ցրագումները վերջ գտան երբ ընկ. Գ. Տէր Պօղոսեան բացուած յայտարարեց խնջոյքը «Մշակ բանուոր» քայլերգով, զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ Գ. Արամ Միրզոյեանը։ Հաճելի զուգադիպութեամբ մը, սարքուած խնջոյքի օրն իսկ կը հանդէր Կրընոպլի մեր բանտարկուած ընկերներու արձակման լուրը։ Անմիջապէս բաժակները պարպուեցան ընկեր Ս. Ղուկասեանի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերներու, ինչպէս նաեւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան եւ Արմ. Ներ. Կեդր. Կոմիտէի կենացը։ Պարզ եւ ազդու ուղերձ մը ըրաւ ընկ. Մ. Միրզէն, ընկ. Ս. Ջաւարեանի մահուան 20ամեակի առթիւ՝ յուզելով ներկաները։ Վալանսի ընկերուհիներէն Տ. Տուրբախ առաջարկեց Տեսինի մէջ «ակատս» դայլիկներու խումբ մը կազմել, խոստանալով իր օժանդակութիւնը բերել։ Կ. Խաչի անդամուհիներէն Տիկ. Հ. Ցակոբեան խօսեցաւ Կ. Խաչի ուժեղացման մասին եւ հրաւիրեց ներկաները օժանդակել։ Ընկ. Մ. Միրզէի 3 արտասանութիւնները եւ Տեսինի նորակազմ «ցեղակրօններու» խմբապետ փոքրիկն Ճէլոյեանի երկու յաջող արտասանութիւնները բուռն ծափերու արժանացան։ Իբրեւ նորութիւն, անակնկալ մը եղաւ ընկ. Համազասպի յաջող երգը, «Գիւղ ու քաղաք հարեւան», զոր Երեւանի ժողովուրդը հնարած էր պոլշեւիկներուվըրայ (հրատարակուած «Ցառաջ»ի մէջ ընկ. Հայկակ Կոսոյեանի կողմէ)։ Նոյնպէս յաջող երգեց Վարդգէսի երգը, «Փայլուն արեւը»։ Մեներգեցին Տիկ. Հ. Գրիգորեան՝ «Գլգլալով ջուրն է իջնում», Օր. Թումալեան՝ «Ամպի տակից», եւ օր. Մ. Հիւսեան՝ Ֆրանսերէն երգ մը եւ արժանացան ծափերու։ Ընկ. Փիլոսի առանձին ու խմբական երգուած յեղափոխական երգերով, մթնոլորտը ելեկտրականացած էր։ Ցուզիչ էր նաեւ ընկ. Ա. Մարգարեանի արտասանութիւնը։ Ցետոյ խօսք առաւ ընկեր Աշոտ Իսահակեան, պարզելով Դաշնակցութեան կատարած դերը հայ ազատագրական պայքարին մէջ, որու շնորհիւ ստեղծուեցաւ Հ. Հանրապետութիւնը։ Կոչ ըրաւ ընկերներուն որ անվհատ շարունակեն իրենց սրբազան գործը, այն խոր հաւատքով թէ վերջ ի վերջոյ յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ։ «Կեցցէ հայ ժողովուրդը եւ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը»։ Ընդհանուր երգի եւ ուրախութեան մէջ խնջոյքը փակուեցաւ գիշերուան ժամը 11.30ին, դարձեալ «Մշակ բանուոր» քայլերգով, եւ ներկաները մեկնեցան ներշնչուած վառ յոյսերով եւ գիտակցութեամբ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ՝ դեկտեմբեր 3էն սկսեալ, ամէն օր եւ օրուան բոլոր ժամերուն բաց է Հ. Ց. Դաշնակցութեան ակումբ — հաւաքատեղին, ունենալով բոլոր յարմարութիւնները։ Կը հրաւիրենք մեր բոլոր ընկերները, համակիրներն ու ընթերցասէր հասարակութիւնը, որ փոխանակ իրենց ազատ ժամերը ուրիշ տեղեր անցընելու, իրենց կեդրոնատեղին դարձնեն Դաշնակցութեան Տան ժամադրավայրը, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ թերթեր, գիրքեր, խըմիչք եւն., աւելի մատչելի քան ուեւէ հաւաքավայր։

Վեհունի

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

»»»·«««

Դպրոցասէրի վարչութեան կողմէ ղրկուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փահելով հանդերձ իր կեդր. վարժարանը, լը Ռէնսիի (Փարիզ) մէջ, Դպրոցասէրը հիմնեց երկու գաղութացներ Փարիզի հրջակայքը, Փորթ ա'Իթալի եւ Վէնսէն. մէկ մանկապարտէզ նախակրթարան Տրակինեան եւ ներկայ տարուան սկիզբը բացաւ իր մանկապարտէզ — նախակրթարանը՝ Մարսէյլի մէջ։

Մարսէյլի հայ գաղութը՝ ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուաւ Դպրոցասէրի այս ձեռնարկին հանդէպ։ Առաջին իսկ օրէն 78 աշակերտներ արձանագրուեցան, եւ ճիշդ հոկտ. 2ին կարելի եղաւ կանոնաւորութեամբ սկսիլ դասաւանդութիւններուն։

Վարժարանին շէնքը կը գտնուի հայաշատ կեդրոնի մը մէջ, եւ կը վայելէ կրթական յարկի մը բոլոր առաւելութիւնները։ Այս տարուան համար տրամադրուած է շէնքին մէկ յարկը, որ շատ նեղ կուգայ։ Աշակերտներու թիւն է 99, բայց յաջորդ դպրոցական տարեշրջանին ապահովաբար այս թիւը պիտի կրկնապատկուի, երբ ամբողջ շէնքը պարպուի եւ դրուի Դպրոցասէրի տրամադրութեան տակ։

Ներկայ տարեշրջանին կազմուած են 6 դասարաններ. մանկապարտէզի եւ պատրաստականի երկու կարգերը, եւ նախակրթարանի Ա. եւ Բ. դասարանները։ Վարժարանը աստիճանաբար պիտի ունենայ բարձրագոյն նախակրթարանի մը բոլոր կարգերը։ Վարժարանին վերին հսկողութիւնը յանձնուած է Դպրոցասէրի նախկին հրջանաւարտուհիներէն՝ եւ անդամուհիներէն՝ Տիկին Սօֆի Սահաթճեանին, որ միեւնոյն ատեն ընկերութեան ներկայացուցիչն է Մարսէյլի շրջանին համար։ Մ. ճիւղի ընդհ. ժողովը հոկտ. 21ին նիստ գումարելով ընտրեց նոր վարչութիւն մը, որ կազմուած է հետեւեալ կերպով, —

Տիկին Սուքիասեան (Ատենապետ), Տիկին Ա. Մալաքեան (Բ. ատենապետ), Օրդ. Վ. Դարբինեան (Ատենադպիր), Տիկին Տոքթ. Քէչեան (Գանձապահ), Տիկին Ա. Անդրէասեան (Համարակալ), Տիկին Տոքթ. Մօրէնոն եւ Օր. Շ. Քղիրեան։

Այս տարի, Ֆրանսերէն ու Հայերէն լեզուներու ուսուցիչ բարձրագոյն կրթութեան տէր է տիկին Աղաւնի Ուշագլեան, փորձառու եւ ձեռնհաս ուսուցչուհի մը։ Դասատուական ուսուցչուհի նշանակուած են վարժարանին նախկին շրջանաւարտուհիներէն Օրիորդ՝ Վարդուհի Դարբինեան եւ Թագուհի Փափազեան։ Ֆրանսացի ուսուցչուհի մը եւս մինչեւ կէսօր կ'աւանդէ Ֆրանսերէն դասերը։ Այցելարար եւ առանց փոխարինութեան պիտի դասախօսեն նաեւ Գ. Գ. Ենովք Արմէն՝ Հայերէն, Նշանեան մարզանք։

Դպրոցասէրի հաստատած բոլոր վարժարանները պիտի ունենան կըրթական միեւնոյն ծրագիրը, որ կը համապատասխանէ պետական նախակրթարաններուն, եւ լրացուցիչ երեք կարգերուն։ Հայեցի կրթութիւնը պիտի կազմէ հիմնական նպատակներէն մէկը։ Կեդր. Վարժարանին Տնօրէնը՝ պաշտօն պիտի ունենայ ծրագրի գործադրութեան հսկելու, եւ մանկավարժական ուղղութիւններու ներդաշնակութիւնը պահպանելու։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Զտիչագանգութիւններ

Գ. Ա. Հանրմեան, նորահաստատ «Հայ Տնտեսական Կեդրոնի» նկարագրականին մէջ, խանդավառութենէն մղուած երկու անճշդութիւններ գործած էր, իմ կարծիքով, զորս կը համարձակիմ ուղղել եւ խնդրել որ հաճիք, Տէր Խմբագիր, փոքր անկիւն մը շնորհել այս մասին։

Գ. Հանրմեան լիաչուրթն կը դրուատէ Գ. Լէոն Կերտանի (քանի որ այս անունով արտայայտուեցաւ պաշտօնապէս) խօսած ճառը, որ, ըստ վըկայութեան ներկաներու հոծ խումբի մը, չափազանց երկարապատումէ էր, անտեղի՝ օրուան նիւթէն եւ միջավայրին փափկութեան։ Նախկին նախարարներ, դեսպաններ, բարձր պաշտօնեաներ արդէն Գ. Կէրտանէն առաջ պակաս բան թողած չէին պատմելու համար Հայուն տառապանքը եւ յիշատակելու համար անոր հարկը ի գլուխ հանելու Հայուն բացարձակ անկախութիւնը։ Ցաւերնուն բերնէն որքան որ հաճելի է լսել, լիովին լսեցինք զայն, եւ խորին շնորհակալութեամբ։ Այնպէս որ Գ. Կէրտանի կողմէ առնուած անփափկանկատութիւն էր խօսելու եւ պատմելու այն ոճը որուն համար Գ. Հանրմեան չի յագենար դրուատիք հիւսել... Առկից զատ, Գ. Կէրտանի անեքթոտներ շատ համով հոտով չէին, մանաւանդ... Թէեւ հայ ծագումէ ըլլալու մասին իր մէջբերումը, եւ սակայ ըստ վկայութեան Գ. Սինապեանի։ Այս բոլորովին անպատշաճ եւ անճիշդ վիպերգութեան վրայ նախկին մարզպան Գ. Ժորժ Փիքօ որքան իրաւունք ունէր իր ամուր քիթը շոյելու, քերելու։

Կայ նաեւ երկրորդ կէտ մը, որուն յանդրադարձանք ամէն առաջ եւ պիտի չանդրադառնայինք դարձեալ, եթէ Գ. Հանրմեան ի վեր չհանէր զայն, գրելով թէ «անթերի» Ֆրանսերէնով մը խօսեցաւ։ Նախ աւելորդ էր այդ տիտղոսը տալ Գ. Կէրտանի Ֆրանսերէնին, ինչպէս ուրիշ թերթի մը մէջ տրուած էր «հոյակապ» տիտղոսը եւ գժուար չէ գուշակել թէ ո՞վ է հեղինակը այդպիսի տողեր, ուռուցիկ մակդիրներու։ Եթէ Գ. Հանրմեան «անթերի» բառն չըլլար, պէտի չ'ըսէի ես ալ թէ ըսուածին չափ անթերի էր, քանի որ յայտնի թերութիւն մը կար լեզուի, եւ ոչ սովորականներէն, կամ նուազագոյններէն։ — Այսպէս Գ. Կէրտան ըսաւ il a survi, փոխանակ ըսելու il a survécu...

Հետեւաբար «անթերի» չէր։

Վերջացնելով, կ'առաջարկենք որ Գ. Կէրտան այն իրիկուան իր գեղեցիկ ճառը երթայ կարդայ Հօկերու ակումբներուն մէջ, անոր մէջ ամփոփուած հայրենասիրական կայծերը թօթափելու համար թմրած հայրենակիցներուն վրայ։ Այն պարագային՝ անտեղի եւ անպատշաճ չէր ըլլար բնաւ։

ԽՏԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Նոր խայծը

— o —

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 նոյ.).

— «Վերջերս արտասահմանի հայ մամուլի մէջ շրջան ըրաւ Երեւանէն գրուած պաշտօնական նամակ մը, որուն մէջ կը խոստացուէր ութ ամիս յետոյ Հայաստան ընդունիլ 2–3000 ներգաղթողներ։

Թէեւ Երեւանի ներկայ իշխանաւորները չարունակ կ'ըսեն, թէ Հայաստանի մէջ բանուորական ուժի սուր պակաս կը զգացուի եւ թէ Նուպարաշէնի կառուցումը նոյն իսկ կը դանդաղի մասամբ այդ պատճառով, անոնք ոչինչ կ'ընեն արագացնելու եւ ընդարձակելու համար ներգաղթի գործը, որով այնքան դիւրութեամբ կրնային լեցնել իրենց ունեցած գործաւորներու բացը։ Ընդհակառակը, մենք կը տեսնենք, որ անոնք յամառօրէն կը ձգձգեն եւ ծայր աստիճան կը սահմանափակեն այդ գործը։

Եթէ խորհ. կառավարութիւնը իրապէս անտարբեր չըլլար «աշխարհի չորս ծայրերում դեգերող, անասելի ծանր նիւթական ու բարոյական պայմաններում տառապող գաղթական հայ բազմութիւնների վիճակի նկատմամբ», ինչպէս որ կը հաւաստուի Երեւանէն գրուած պաշտօնական նամակին մէջ, այն ատեն ներգաղթը ոչ միայն ձգձգումներու չպիտի ենթարկուէր, այլ պիտի կատարուէր անհամեմատ աւելի մեծ չափերով, քան եղած է ցարդ։ Նոյնպէս, եթէ խորհրդային կառավարութիւնը այնքան նըւիրուած ըլլար Հայաստանի շինարարութեան, ինչպէս որ կը հաւատացնեն ինքն ու իր թմբկահարները, այն ատեն այնքան մեծ արգելքներ չպիտի դնէր արտասահմանէն ներգաղթող հայ գործաւորներուն առջեւ։

Դժբախտաբար ոչ մէկն է եւ ոչ միւսը։ Մենք գիտենք, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութիւնը, հայկական դատը թաղելու համար, Լօզանի քոնֆերանսի ատեն Չիչերինի բերնով խոստացաւ 250,000 թրքահայ գաղթականներ ընդունիլ խորհ. Միութեան սահմաններէն ներս եւ ինչպէս յետոյ խաբեց ամենալկտի կերպով։ Մենք գիտենք, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութիւնը Ա. Մեասնիկեանի բերնով խոստացաւ քանի մը տասնեակ հազար գաղթականներ Հայաստան ներս առնել, եւ ինչպէս կրկին դառնօրէն յուսախաբ ըրաւ։ Մենք չենք մոռցած նաեւ, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչ մը, ի պատասխան արտասահմանի հայութեան սպառնալիքներուն, սինիքօրէն յայտարարեց, թէ խորհ. կառավարութիւնը ամենայն Հայոց կառավարութիւն մը չէ։

Մի՞թէ որոշ չէ, թէ խորհրդային կառավարութիւնը, պարզապէս արտասահմանի հայութեան աչքին փոշի փչելու եւ անոր համակրանքը շահելու համար, վերջին երկու երեք տարուան մէջ ահագին աղմուկով քանի մը հազար գաղթականներ տարաւ Հայաստան եւ դրաւ զանոնք այնպիսի ծանր պայմաններու մէջ, որ անոնցմէ մէկ մասը գերադասեց մահն իր աչքին առնելով փախչիլը, քան հոն մնալը։ Մի՞թէ որոշ չէ թէ 2–3000 գաղթականներ ներս ընդունելու այս նոր խայծն ալ Երեւանը կը ձգէ անոր համար, որ հանրային ուշադրութիւնը Հայաստանէն փախչողներու տխուր պատմութիւններէն դարձնէ դէպի խոստացուած ներգաղթի նոր կարաւանը։

Որքան ալ ուրախ ըլլանք Հայաստան ներս մտնող կամ մտնելիք ամէն մէկ հայ գաղթականին համար, կը խորհինք սակայն, որ 2–3000 գաղթական Հայաստան ընդունելէն շատ աւելի մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլար հայութեան, եթէ քիչ մը աւելի տանելի պայմաններ ստեղծուէին Հայաստանի մէջ, որպէս զի գացողները չմղուէին փախչիլ, իսկ բնիկներն ալ այնքան շատ չփնտռային կիսաքաղց գոյութիւն քաշքշելէ, կամ բանտերու եւ աքսորներու մէջ»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ 2 դեկտ.— Ազգ. Կեդր. վարչութիւնս կուգայ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել հրապարակաւ Լիոնի Հայ Մայրերու Միութեան Գաւ. Վարչութեան որ հայրենասիրական ազնիւ զգացումներէ մղուած, Լիոնի եւ արուարձաններու մէջ բացուած հինգ գիշերային վարժարաններու համար տրամադրած է ամսական որոշ գումար մը, որով սատարած պիտի ըլլայ հայ մանուկներու մայրենի լեզուի ուսուցման վսեմ գործին։

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Ատենապետ՝ Գէորգ Ֆէրմանեան
Ատենադպիր՝ Փօղոս Մուրաչեան

մը գիտեր իր կարդալիքը։ Մենք, հըրատարակիչներս, փոխանակ ժողովուրդին մշակոյթի երկերու ճաշակը տալու, կարգ մը հասարակ «մասալըներ» կը հրամցնենք։ Հրատարակիչը միայն առեւտրական նկատումներով չէ որ պիտի առաջնորդուի, այլ երկրին քաղաքակիրթական մակարդակին բարձրացման ալ պէտք է ծառայէ։

«Գանասաթ» գրատան հրատարակութիւններուն մէջ, Պիւլբան Ճահիտի «Կազի Մուսթաֆա Քեմալ» աշխատասիրութիւնն է որ ամէնէն շատ սպառած է։

«Հիլմի» գրատան տէրը.

—Ես այժմ մեր յոյսը չենք կորած։ Կաղուան մասին մտածելով կ'աշխատինք. բայց... Ես, ամէն՛ն աւելի իմ հեղինակած կրօնագիրքս է որ ծախուեցաւ. 15 հազար օրինակ տպած էի, 2 հազարը սպառեցի։

«Իգպալ» գրատան տէրը կարճ պատասխան մը տուաւ.

— Ես, Ֆարուգ Նաֆիզ պէյին «Աղըն» Թարգմանութիւնն է որ ամէնէն շատ կը ծախեմ։

Ալ է այս բոլորը կարդալէ յետոյ, ակամայ չէրցանք կասկել թէ ո՞ր է ամէնէն աւելի սպառած է գիրքը։ Տեսանքը խմս չէ... Բրովհեռեւ, մէջ... Նետուած սուտ մը եթէ կայ, ես ...ակապէս դրավաճառներուն սստօն եմ...»։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած են ընկերներ Սարգիս Ղուկասեան, Ցովհ. Արապեան, Ղեւոնդ Թորոսեան, Աստուր Կիւրինեան, Աւագեան, Արմենակ Փափազեան, Սարգիս Սալալեանեան, Մանուկ Անտոնեան, Հօկերը՝ Մարգարեան։

Պէտք է խոստովանիլ, որ ամէնքնալ հագուած էին մաքուր ու կոկիկ, ինչ որ մեծ տպաւորութիւն ձգեց դատաւորներուն վրայ։

Դատախազի աթոռին վրայ նստած է Գ. Տամուռ։

Երդուեալ դատաւորներու սովորական թուին վրայ — 12 — աւելցած երկու հոգի եւս, նկատի ունենալով դատին ծանրութիւնն ու անունները։ Խառնակ վիճակը։

Թարգմանն է պարկեշտ հայ մը, ...Գ. Մարկոսեան, նախկին կաթողիկոս արեւելեան լեզուներուն մէջ, ...պատասխանատու, որ բարեխղճութեամբ անկողմնակալ ոգիով կատարեց իր պատասխանատու պարտականութիւնը եւ արժանացաւ բոլորի շնորհակալութեան։

Նախ քան դատավարութիւնը, հարցաքննիչ դատաւորին մօտ թարգման է եղած, մէկ ուրիշ ազնիւ երիտասարդ՝ Արամ Խաչ,նեան, յիշենք, որ նոյնպէս կատարած է իր դժուարին պարտականութիւնը այս կնճռոտ լուսաբանութեան համար եւ արժանացած գնահատանքի։

Ոճրագործ Ատեանի սրահին մէջ տեղ գրաւած են մեր ընկերներու պաշտպան փաստաբան եւ Կրընոպլի մէջ մեծ համբաւ ունեցող Գ. Գարպը եւ իր օգնական Տիկ. Նօէլ Լաֆէյը, Հօկերու կողմէն Գ. Փիթառ (Փարիզէն), Գ. Շըվալիէ (Կրընոպլէն)։ Վերջինը միայն Մարգարեանի պաշտպանութեան համար։

Թուենք նախ իւրաքանչիւր ամբաստանեալի վրայ դրուած եւ մեղադրանքները։

ՍԱՐԳԻՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ՝ կը մեղադրուի երեք Մանուկ Տէլլալեանի սպանելու։

ՑՈՎՀ. ԱՐԱՊԵԱՆ եւ ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ՝ կը մեղադրուին Տէլլալեանի թեւերը բռնած, որպէսզի Սարգիսը դանակի հարուած տայ։

ԱՍՏՈՒՐ ԿԻՒՐԻՆԵԱՆ՝ իբրեւ սըրահին մէջ առըճանակ քաշող եւ ազդանշան տուող «Ցառաջ ընկերներ» պոռալով։

ԱՒԱԳԵԱՆ՝ հանդիսասրահի դուռը գոցող, որպէսզի աւելի շատ զոհեր ըլլան...

ԱՐՄ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ իբրեւ սանդուղներուն գլուխը ալ ու ձեռք դանակ զարնող։

Ս. ՍԱԼԱՎԱՆԵԱՆ՝ բերեւ աթոռի հարուածներ բաշխող... Եւ վերջապէս՝

Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ՝ ատրճանակ ունեցող բայց փայտով ու բռունցքով զարնող...

Մարգարեանը (Հօկ) կը մեղադրուի ընկ. Կիւրինեանի աչքին բռունցքի թէ ... այլ հարուած տալով։

Նախագահը՝ Գ. Տօլֆիւս Ֆրանքօլ, նախ քան ամբաստանեալներու հարցաքննութեան անցնիլը կը բացատրէ երեւոյթը եւ կ'ըսէ.

— «Հայ ժողովուրդը, Գ. Գ. երդուեալ դատաւորներ, չա՞տ է տանջուած։ Անիկա շատ փայլուն անցեալ մը եւ անըմբռնելի կերպով կը պահէ մեծ եղեռնի եւ ահաւոր տառապանքներու յիշատակը։ Կրընոպլի մէջ բաւական առուր թիւ մը կը կազմեն անոնք եւ առ հասարակ լաւ համբաւ կը վայելեն։

«Քաղաքականապէս անոնք բաժնըւած են երկու հոսանքի,— Դաշնակցականները, չափաւոր եւ ազգային, Հօկերը՝ ծայրայեղ եւ համայնավար են։ Երեւոյթը բաւական բարդ է, որովհետեւ մենք ծանօթ չենք անոնց երկրի պայմաններուն եւ անոնց մըտայնութեանց։ Սակայն այստեղ ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ Ռուի Պայեանի դէպքն է»։ Եւ կը սկսի բացատրել։

Ապա դառնալով ընկ. Սարգիսին, կ'ըսէ «ամբաստանեալ ոտքի»։

Սարգիսը կը պատասխանէ ինքնավստահ, հասարակակիրթ եւ յանդուգն։ Ցաճախ մեղադրողներու հակասութիւնները կը բռնէ ցոյց տալով որ անոնք պարզապէս զրպարտութիւններ են։

Նախագահը.— Դուք արդէն անգամ մը դատապարտուած էք ծեծի եւ բռնութեան համար։

Սարգիս.— Այո՛, Գ. Նախագահ։

Թարգմանը օգնութեան կը հասնի Սարգիսին այնտեղ, ուր բառերու նրբութիւն կը կրէ ինքզինքը արտայայտելու։

Նախագահ.— Դէպքէն 15 օր առաջ, Տէլլալեանին սպառնացա՞ծ էք թէ ոչ։

Սարգիս.— Ի՞նչ պատճառով պէտք է սպառնացած ըլլամ։

Նախագահ.— Ուրեմն կը մերժէ՞ք։ Դուք Մեծ Սեւէն (Ձիֆթճեան) հետ մտերի՞մ էք։

Սարգիս.— Ան իմ խանութի յաճախորդներէն է։

Նախագահ.— Ռիւ Պայեանի ժողովին անոր հետ միասին գացի՞ք։

Սարգիս.— Ոչ։

Նախագահ.— Ուրեմն ըսէք, ինչ որ գիտէք։

Սարգիս.— Ես երրորդ կարգը նստած էի զաւակներուս հետ, ճիշդ է լսեցի անոնց բացագանչութիւնները, բայց չմիջամտեցի եւ իմ զաւակներու պաշտպանութեամբ զբաղեցայ։ Ի՞նչ անցաւ զարձաւ չտեսայ։

Նախագահը սկսաւ հարցաքննել Ց. Արապեանը, որ բաւական սահուն Ֆրանսերէն գիտէ եւ Թրքավէլէյի ընկերութեան մէջ կը պաշտօնավարէ։

Նախագահ.— Դուք մեղսակից էք Սարգիս Ղուկասեանին, որովհետեւ երբ ան կը զարնէր Մանուկ Տէլլալեանին դուք զոհի ձեռքերը կը բռնէիք։

Արապեան նախ կը բողոքէ ապա, կ'ըսէ թէ ես ոչ դանակ գործածած եմ եւ ոչ ալ զոհը բռնած։ Ինչ որ կ'ըսեն սուտ է։

Նախագահը կը դառնայ Թորոսեանին, որ նոյնպէս մեղսակից է նկատուած։

Թորոսեան նմանապէս կը բողոքէ եւ կ'ըսէ.

— Ես լսեցի Հօկերներուն բացագանչութիւնները, որոնք կոուի տեղի տուին եւ պատռեցին նոյն իսկ մեր դրօշակները, որ բեմին վրայ էին։

Դատախազը կը զարմանայ, որ դըրօշակներու մասին նախնական հարցաքննութեան ժամանակ ոչինչ ըսուած է, մինչդեռ այժմ կը լսենք թէ դրօշակ ալ պատռուած է։

Նախագահը կը հարցաքննէ Կիւրինեանը։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(1)

(Շար.)

րում գոյներով։ Երէկ, երկուշաբթի, Ալեքսանդր Թագաւորը, Մարիա Թագուհին եւ իրենց հիւրերը որսի գացին եւ յետոյ պտոյտ մը կատարեցին Դանուբի վրայ. Պօրիս Թագաւորը եւ իր վարչապետը յայտարարեցին թէ չափազանց գգածուած են եղած ընդունելութենէն, որ արդիւնք է երկու ժողովուրդներու եղբայրական զգացումներուն։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին երկու երկիրներու մերձեցման այս ձեռնարկին, որ եթէ յաջողի, Պուլկարիան պիտի փրկէ մեկուսացումէ։

Պելկրատի մէջ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ յարաբերութեանց բարւոքումը անհրաժեշտ պայման կը նկատեն Պալքանեան ո՛ր եւ է համաձայնութեան, « Պալքանները Պալքանցիներուն » նշանաբանով։ Միւս կողմէ, Պուլկարիան գոհացում կը սպասէ կարգ մը խնդիրներու համար, որոնք հաւանաբար կարգադրուին հին վէրքերու սպիացումով։

2000 ԿԵՂԾ ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔՆՈՑ

Դրած էինք թէ կեղծ քսան ֆրանքնոցներ կը շրջին հրապարակին վրայ։ Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել կեղծարարները, ինչպէս եւ երկու հազար կեղծ քսաննոցներ (արծաթ), որոնք շրջաբերութեան պիտի հանուէին։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ՅԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԴ

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Յովսէփ Դաւթեան եւ զաւակունք, Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գեղեցիկ Բալաղեան եւ զաւակունք (Երեւան), Պ. Մկրտիչ Պարտիզեան (Բունաստան), Փրոֆ. Յարութիւն Պարտիզեան եւ զաւակը (Վենետիկ)— Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խաչատրեան եւ զաւակունք, Տիկին Թագուհի Կիւմիւշեան եւ զաւակը, Տիկին Վ. Համամճեան, Տիկին Մայիլեան, Պ. Ա. Աւետիսեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր քրոջ, հօրաքրոջ, տալոջ, մօրաքրոջ՝

ՎԵՐՈՆԻԿ ՊԱՐՏԻԶԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 6ին Սէվրի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 8ին եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Սէվրի գերեզմանատան մէջ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
23 դեկտեմբեր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
ԼԻՒՍԻԼԸՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ. 13 ՐԻՒ ՏԻՍԻ, ԳԻՑԵԱՆՔՈՒՐ
կը խօսի՝ **ՏԻԿԻՆ. ՇԻՀԼԱՄԵԱՆ**
Արտասանութիւն, երգ եւ եւրոպական պարեր,
Միրայօժար մասնակցութեամբ ՊՉՏԻԿԵԱՆի եւ կարող ուժերու
Կը ներկայացուի ԿՈՒԼ ՍԿԱՈՒՏ
կը նուագէ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը։ — ձոխ պիւֆէ՝ մատչելի գին երով
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ
Հաղ. միջոց. — փորթ տը վէրսայլէն եւ փորթ տ'օթէօյլէն առնել 23 թիւ ծանրակառքը եւ իջնել Point du Jour.

Մեծ խնճոյք եւ պարահանդէս Մարսիլիոյ մէջ
ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս
ՍԱԼՕՆ ՄԻՐԷՅԼԻ ՄԷՋ 7, Cours du Vieux Port
երգ. խմբերգ. նուագ. ծանծիի ներկայացում եւ զաւեշտ «ՄՍՏՍՆՍՑ»
պարերուն կը մասնակցի The Merry Syncopating Earde
Մուտք 5 ֆրանք, այլերու՝ 3 ֆրանք

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)
ՑԱՆԿ ԹԻՒ 4

ՓԱՐԻԶ (5), Երուանդ Սալմաստեան։
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Փառաւոն Անտոնեան։
ԱՆԻԵՐ, Օր. Զապէլ Փափազեան։
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Աւետիս Թօրոսեան։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Ց.։
ԼԻՈՆ — ՎԵԶ, Արսէն Տէյիրմէնճեան։
ՔԼԱՄԱՐ, Պարոամ Չիլինկիրեան։
ՆՈՒԱԶԻ ԼԸ ՍԷՔ, Եղիսաբէթ Ղուկասեան։
ՊԼԱՆ, ՄԵՆԻԼ, Մկրտիչ Բարունակեան։
ՆԻՍ, Շաւարշ Թագւորեան։
ՔԼԱՄԱՐ, Յակոբ Նիկողոսեան։
ՄՕՐՍԱՆ ՍՒՒՌ ՕՐԺ, Կարապետ Գասպարեան։
ՊՈՒԼ ՔՈԼՈՆՊ, Յակոբ Ադամեան։
ԱՆԻԵՐ, Արմենակ Գասպարեան։
ԻՎՐԻ, Պօղոս Գարգիկեան։
ՊԻՍԷԹՐԸ, Սարգիս Էֆենեան։
Շավիլ, Հմայեակ Տօղրամաճեան։
ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻ, Տիկ. Շ. Ա.։
ՕՐԼԷԱՆ, Ռ. Մ.։
ՍԷՆ ՔԼԷՌ ՏԼ ԼԱ ԹՈՒՐ, Գրիգոր Սիմոնեան։
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Օր. Հերմինէ Միսքճեան։
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Սարգիսեան (Ընտ. միջոցաւ)։
ՓԱՐԻԶ (10), Խորէն Գրիգորեան։
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ղուկաս Կօրկորեան։
(Շար.)

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

ՓԱՐ. ՃԱՇԱՐԱՆ. եւ ՊԱՆԴՈԿ
20 ՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՎ
Դիմել՝ ՐԻՒ ՊԷՆՈՒԻՍ ԹԻՒ 8
ՕԹԷԼ ՄԻՏԻ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՃՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժող. կը այսօր, Եշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին. Ֆլօրիայի վերնայարկը։ Դասախօս Պ. Ս. Վրացեան, նիւթը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընդամեները ու փափաքողները։

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ
ԳԻՒՂԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

1934 ժԵ. Տարի

Տարիներէ ի վեր լաւ գնահատուած այս Տարեցոյցը կուգայ դարձեալ իր տեղը գրաւել հրապարակի վրայ, իր շահեկան նիւթերու զանազանութեամբ, սուղ էջերու մէջ խտացնելով նոր տեղեկութիւններ եւ իրաւամբ նկատուած է նոր տարւոյ յարմարագոյն կաղանդչէք։ Փութացէք գնել, քանի չէ սպառած։

Կը ծախուի ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատունը, նոյնպէս երկաթուղին բ։ 1 Place de la Gare des Vallées. Bois-Colombes, (Seine).

Գին 8 ֆր. կամ 2 շիլին, Ամերիկա՝ 40 սենթ։

Imprimerie A. DER HAGOPIAN
17 Rue Damesme · PARIS (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՐԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ։

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կազմուած Ծառ
Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ 11, Square Alboni Paris
Գ. Գ. ՃԵՕՀԵՐԵԱՆ 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի
ԿՈՎԿԱՍ — ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Breband Marseillaisի սրահին մէջ
146/148 Chemin de Chartraux
Ռուսական, ռուսական, կովկասեան եւ լեզուական երգեր եւ պարեր
Ժողը կը ղեկավարէ փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած
Թառահար՝ Պ. ԺՈՐԺ ՇԱՀ - ՊԱՐՈՆԵԱՆ
կը ներկայացուի զուարճախաղ մը
ղեկավարութեամբ դիր. ՂԱԶԱՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ ցիկ. ՍԻՐՈՒՇի, Թառահար ԺՕՐԺի եւ ուրիշներու։
Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ։ — Պարսկական անկիւն մը։
Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը։
Մուտք այրերու 10 ֆրանք, իսկ կիներու 7 ֆրանք։

“ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ”

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
(ՏԱՐԵԳԻՐՔ)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, նուիրուած Հայաստանի նուաճումներուն՝ գրականութեան, արուեստի, մշակութային, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ։

Տարեգիրքը կազմուած է՝ Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ, ԱՔՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ե. ՋՈՒԲԱՐԻ խմբագրութեամբ։ Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականները եւ ծոխացած է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, թատերական բեմադրութիւններու, մշակոյթի կօթողներու եւ Հայաստանի ժողովրդի կենցաղը եւ կեանքը ներկայացնող պատկերներով։

Գիրքն ունի 658 էջ մեծադիր՝ լաթակազմ եւ գեղարուեստական կողք։

ԳԻՆ 15 ՄԱՐԿ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝
«Knika» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33
BERLIN, W 35 — ALLEMAGNE

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ'ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ։

Դիմել ՍՈՒՐԷՆ ԷՐԶՐՈՒՄԵԱՆԻ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ
4 Trav. du Mont de Piété. — MARSEILLE

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ
75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ ա'Իտանթիթէ ըլթուշով	6 հատ	5 ֆրանք։
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուածեւ շրջանակով		45 ֆրանք։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՋԵԱՆ
24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի ամպրատորու կայարանին դիմաց։ Նոյեմբերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիոն. Բոլոր սկարները ելեկտրականութեամբ։ Նկարները 12 հատը խ. ամ. ուած ըլթուշով՝ 10 ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9

Մաքուր եւ աժան աշխատանք դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներու կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնատ փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մանաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք. եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)։

Պուտ Քոլոմպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
ԶՔՕՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ՀԱՑԱՏՈՒՆԻՆ ՄԷՋ
345, Avenue ARGENTEUIL

Հայ առեւտրականներ

“Tricotage MOZPIR”

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր նոր մոդելներ, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարութիւններ

LOTERIE NATIONALE FRANÇAISE

Ծախու են ԲՈԼՈՐ շերտերէն ամբողջ, կէս, քառորդ եւ մէկ տասներորդ տոմսակներ։

Մէկ տասներորդ տոմսակ ամէն շերտէ **Frs 15**

Դրամը ղրկել կամ անձամբ դիմել՝

Agence Générale LUTETIA

24 RUE CAUMARTIN, Փարիզ (9) — Tél. OPÉRA 82 — 73

Գրասենեակները բաց են ամէն օր (նաեւ շաբաթ եւ կիրակի) առանց դադարի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան 8ը
Կը խօսուի նաեւ հայերէն

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société “PEUREUX”
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-1.

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.
M.M H. Khatchadourian et Danielian — 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտագործ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ խոստացած է նուիրել իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր ապուխտը կը պատրաստէ իր գործատան մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտ կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլօէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին յաւագոյն մոտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques — 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine) — 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար՝
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & Bonne Nouvelle)
R.C.Seine 415941 — Tél. LOUVRE: 57-37

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ — rue Pierre Curie, K. Bicêtre Metro Porte d'Italie. **13**

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌ ՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

Thés des Deux Empires

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ
5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԻՋԵԼԻՔԻ ԿԱՅԱՆ Metro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

13 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2368

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Թուրքիան ալ տնտեսական հնգամեայ ծրագիր մը կազմած է, հետեւողութեամբ խորհրդային Միութեան։

Համաձայն թերթերու տեղեկութեան, արդէն իսկ 25 — 30 միլիոն ոսկի վարկ սահմանուած է, նոր գործարաններու շինութեան համար։ Այս գործին մէջ ալ, «եղբայր Քէմալ»ին պիտի օգնեն Ռուսերը, իբրեւ մասնագէտ խորհրդականներ։

Միեւնոյն ատեն, Թուրք թերթերը հոնդալից մանրամասնութիւններով կը նկարագրեն շաքարի երրորդ գործարանին բացումը Էսկիշէհիրի մէջ։

Այս առթիւ, խանդավառ բանախօսութիւն մը կատարած է Ճէլալ Պայար, որ բուն մղիչ ուժն է ինչպէս «Թիւրքօղլու Թիւրք» քաղաքականութեան, նոյնպէս տնտեսական վերաշինութեան։

— «Հիմա յանգի որ այս գործարանին դրամագլուխը երեք միլիոն ոսկի է, վեց միլիոնի կարօտ նոր գործեր ունի։ Այս գործարանը կրնայ փոքր գիւղաքաղաք մը ապրեցնել։ Ունի 1200 բանուորներ, որոնք կրնան 5 – 600 հոգի կերակրել»։

Յաջորդ մանրամասնութիւններէն կ՚իմանանք թէ՝ շաքարի առաջին գործարանը շինուած է 1926 նոյեմբերին, Ալփուլլու, իսկ երկրորդը՝ մէկ ամիս յետոյ, Ուշագի մէջ։ «Երկուքն ալ շինուեցան ազգային դրամագլուխով»։

— «Եօթը տարի առաջ, մեր ամբողջ շաքարը դուրսէն կուգար եւ ատոր համար 13 — 14 միլիոն ոսկի դուրս կ՚երթար։ Մինչդեռ այսօր մեր երեք գործարանները կրնան հայթայթել բնդհանուր պէտքին երեք չորրորդէն աւելին։ Այս տարի մօտ 200,000 հողագործներ 500,000 թոն ճակնդեղ մշակած եւ իբր վարձք ցուկէս — 7 միլիոն ոսկի ստացած են։ Մեր շաքարի գործարանները 40,000 թոն տեղական հանքածուխ կը գործածեն եւ կէս միլիոն ոսկիէն աւելի ստակ կ՚ապահովեն։ Ցետոյ, կէս միլիոն ոսկիի ստացք կը սպառեն, ... համար։ Մինչեւ հիմա 12 միլիոն ոսկիէն աւելի դրամագլուխ յատկացուած է շաքարի գործին»։

Քանի մը տեղեկութիւններ եւս, միեւնոյն աղբիւրէն։

Հնգամեայ ծրագրին համաձայն, պիտի շինուին 1. Հիւսի եւ ... գործարաններ.— 2. Ծրարի թուղթի (ամպալաժ) եւ գրելու թուղթի գործարաններ.— 3. Երկաթուղիներ (15 միլիոն ոսկի) — 4. «Քօք»ի գործարան մը։ Միեւնոյն ատեն պիտի շարունակուին ուսումնասիրութիւնները, ոսկի եւ քարիւղ գտնելու համար։ (Քարիւղի համար նկատի ունին Գասթէմունիի նահանգը)։

Զննելով հանդերձ այս տեղեկութիւններուն «ռէքլամ»ի մասը, կը տեսնենք որ Էնկիւրին լրջօրէն գործի ձեռնարկած է, երկիրը աստիճանաբար ինքնապահ դարձնելու համար։

Եւ այս՝ շնորհիւ իր վայելած խաղաղութեան։

Ազատ՝ արտաքին հոգերէ, բազմազան դաշնագիրներով ապահոված՝ իր հողային ամբողջութիւնը, եւ չունենալով երկիրը ներքին խլրտումներէ, քէմալական Թուրքիան նուիրուած է երկու հիմնական գործերու, — տեղաւորում եւ ճարտարարուեստական արդիւնքութիւն։ Ուրիշ խօսքով՝ տնտեսական վերաշինութիւն։

Քէմալապետութիւնը կ՚ուզէ, ամէն բանէ առաջ, ապացուցանել թէ նոր Թուրքիան կը բաւէ ինքն իրեն, եւ կրնայ դառնալ ճարտարագործական երկիր։

Այդ առաջադրութեամբ, արդէն գլուխ հանուած են մէկէ աւելի շօշափելի գործեր, իսկ հնգամեակը պիտի բանայ նոր շրջան մը։

Այս առթիւ, ուշագրաւ է իրողութիւն մը.— հակառակ իր ընձեռած լաւատեսութեան եւ շռայլած հաւաստիքներուն, Էնկիւրին իր ծրագիրները առ այժմ ամփոփած է արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ։ Ցակաւին մատաղ է «արեւելեան նահանգներու» բախտը, որոնք երկրորդ գծի վրայ կուգան, շնորհիւ համատարած ամայութեան եւ անապահովութեան։

Այդ աշխարհամասին համար ալ, Էնկիւրին ունի ծրագիրներ։ Օրինակ՝ երկաթուղի մը Սեբաստիայէն Կարին, 8 – 10 տարիէն աւարտելու առաջադրութեամբ։ Եւ տեղաւորում։

Սա այժմ, երկուքն ալ ժամանակի եւ դրամի կը կարօտին։ Առաջնական աշխատանքներն սկսած են, երկաթուղին շինելու համար. իսկ տեղաւորումը իրենց ուզածին պէս չի քալեր, նոյն իսկ եթէ դրամը ճարուի։

Չէ՞ որ գաղթականները պիտի երթան քաղաքակիրթութեան աղբիւրներուն վարժուած երկիրներէ,— Ռումանիա, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա կամ Կովկաս։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, շատ փորձեր կատարուեցան ներգաղթի հոսանքը ուղղելու դէպի արեւելք։ Բայց արդիւնքը եղաւ ողորմելի։

Յունաստանի հետ կատարուած փոխանակութենէն ալ խեղճ մասնիկ բաժին մը ինկաւ արեւելեան նահանգներուն։ Նոյն իսկ Վանէն, Մուշէն, Կարինէն փախած Թուրքերը չուզեցին վերադառնալ։ Իսկ անոնք որ փոխադրուած էին բռնի, փախան իրարու ետեւէ։

Հանրապետութեան տասնամեակի հանդէսներուն առթիւ, Թուրք թերթերը գրեցին՝ թէ տեղաւորուած գաղթականներուն թիւը 600.000ը կ՚անցնի։

Այս չափազանցեալ գումարին 400,000էն աւելին՝ Յունաստանի հետ փոխանակուած Թուրքերն են, որոնք հաստատուեցան արեւմտեան եւ միջին Անատոլուի մէջ, եւ ծովեզերեայ շրջանները։ Մնացեալ 150 – 200 հազարն ալ — եթէ վաւերական է տրուած թիւը — աւելի հեռուները չգացին։

Ուրեմն, Թուրքիան կը վերաշինուի, բայց «արեւելեան նահանգները» կը մնան միեւնոյն վիճակին մէջ, սպասելով նոր հնգամեակի...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄ...

Հայ Տնտեսական Կեդրոնը բաւական խօսեցնել տուաւ վերջերս,— նազիւ ծնած։ Հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթերը յօդուածներ գրեցին, եւ այդ առթիւ ... «զգայացունց» լուր մըն ալ։

L'Aube, Փարիզեան օրաթերթը, Ժան Սուլէռոլի ստորագրութեան տակ, Հայ Տնտեսական Կեդրոնի կազմութեան առթիւ, տեսակցութիւն մը հրատարակեց Պ. Խանզատեանի հետ։

Պ. Ժան Սուլէռոլ նախ կը ստիպուի իր ֆրանսացի ընթերցողներուն բացատրել թէ Հայաստան աշխարհ մը կայ այս երկրագունդին վրայ, եւ կը գտնուի «մէկ կողմէ Սեւ եւ միւս կողմէն Կասպից ծովերուն, մէկ կողմէ Տաւրոսի, միւս կողմէ Կասպեան լեռնաշղթաներուն միջեւ»։

Ծովից ծով, quoi!

Այս երկիրը, կ՚ըսէ Պ. Սուլէռոլ, խաչակրաց օրերէն ի վեր բարեկամ կը մնայ Ֆրանսայի։ Ոչ մէկ արգելք այդ բարեկամութեան համար, քանի որ ...«Այնքան հեռու չէ ... Միջերկրականէն»։ Ըսել կ՚ուզէ թէ Միջերկրականի մօտ ըլլալը պայման մըն էր, որ Հայաստան բարեկամ ըլլար Ֆրանսայի։

Եւ յետոյ քիչ մը պատմութիւն Արգար թագաւորէն, Գրիգոր Լուսաւորիչէն։

Ինչպէս կը տեսնուի, Պ. Խանզատեան է, որ այս գեղեցիկ ծանօթութիւնները տուեր է ֆրանսացի լրագրողին։ Մեզի համար զարմանալի չէ, եթէ դեռ այս ձեւով, այս պատմութիւններով կը ճանչցնենք մենք մեզ։

Զարմանալին այն է, որ ֆրանսացի լրագրողը քիչ մը շատ տարօրինակ բաներ ալ կը պատմէ։

Այսպէս, կը գրէ թէ Պ. Զատիկ Խանզատեան «կազմակերպեց հայկական նաւատորմը, երբ դեռ ծագած չէր ընդհ. պատերազմը», — tiens!

Կը տեսնէ՞ք, հայկական նաւատորմ ալ ունեցեր ենք եւ լո՛ւր չունինք, — ի՛նչ ամօթ մեզի։

Թուրքերն ալ լուր ունի՞ն արդեօք։ Գրաւ կը դնեմ, որ Մուսթաֆա Քէմալի յիղին պիտի պատռի, երբ իմանայ որ գոյութիւն ունի հայկական նաւատորմ մը,— պատեհավարար ջարդէն փախած ազատած,— եւ հրամանատարը, Պ. Խանզատեան Զատիկ կը կազմակերպէ զայն, յարձակելու համար թրքական նաւատորմին վրայ, գալ Դարդանէլին։

Երբ այս այսպէս է,— ես կ՚ուզեմ կամաւոր արձանագրուիլ հայկական նաւատորմի ուժերուն։ Եւ կոչ կ՚ընեմ ընկերներուս.

— Ընկերնե՛ր, զօրացնե՛նք հայկական նաւատորմը, եւ թող մե՛ր նշանաբանն ըլլայ. «Մեր նաւատորմը Էնկիւրիի մէջ գալ ծռագաւիկին»։

ԱՐԱՋ

Ազգ. վիճակախաղը

ԵՐՐՈՐԴԸ՝ ԴԵԿՏ. 19ԻՆ
ՉՈՐՐՈՐԴԸ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

Հրապարակ հանուած են ազգ. վիճակախաղի 7րդ շերտին տոմսակները եւ կը ծախուին ամէն տեղ։ Ութերորդն ալ հաւանաբար հրապարակ հանուի դեկտեմբեր 21ին։

Գալով վիճակահանութեան, 3րդը տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբեր 19ին, իսկ չորրորդը, ՈՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ԵՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, յունուար 10ին։ 5րդ եւ 6րդ վիճակահանութիւնները պիտի կատարուին յունուար 23ին, առաջինը՝ առտուն, միւսը իրիկունը։

ԴՐԱՄԱՆԵՆԳՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չորս դրամանենգներ, որոնք կեղծած էին 10 եւ 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամները։ Գլխաւոր ամբաստանեալն է ցախկին դատապարտեալ մը, Պուրտաուլ, որ կեղծ դրամները կը շինէր, իսկ միւսները կը ծախէին։ Ձերբակալուած է նաեւ Ցայն մը, որ գաղտնիքը գիտէր եւ որուն մտերմական սպառնալիք ուղղած էին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

25 — 30 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՎԱՐԿ

Հնգամեայ ծրագրին համաձայն, կառավարութիւնը 12 նոր գործարաններ պիտի հիմնէ, գլխաւորաբար մանածի, հիւսուածեղէնի, երկաթի, քօքի, թուղթի, շիշի, *սելիւլօզի* եւ քիմիական նիւթերու համար։ Ընդամէնը 25 — 30 միլիոն ոսկի պիտի ծախսուի պետական պիւտճէէն, տարեկան որոշ գումարներով։

Հնգամեայ ծրագրը տնտեսական տեսակ մը շարժառոպում (*մօպիլիզասիօն*) պիտի ըլլայ։ Միւս կողմէ ջանք պիտի թափուի ծրագիրը 3 — 4 տարիէն աւարտելու։

⁂ Յունաստանի տնտեսական նախարարը յայտարարած է թէ թուրքեւյունական մաքսային սահմանները գրեթէ ջնջուած են։ Միայն թէ, նկատի առնելով սենքուած դաշնագիրները, երկու երկիրները ստիպուած են քայլ առ քայլ առաջանալ, յաղթելու համար դժուարութեանց։

Ամէնէն դժուար խնդիրը այն է որ երկու երկիրներն ալ հողագործական նոյն արտադրութիւնները ունին գրեթէ։

Դիւանագիտական խօսակցութիւններ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԱՏԵՆ՝ ՈՒՐԻՇ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի օր, Պերլինի Ֆրանսական դեսպանը՝ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պ. Հիթլերի կողմէ։ Այս տեսակցութիւնը շարունակութիւնն է նոյեմբեր 24ի խօսակցութեան եւ ունի միայն տեղեկատու հանգամանք։

Պաշտօնական գեկոյցը կը գոհանայ այս կարճ լուրով։ Դէպքը մեծ կարեւորութիւն ունենալով, թերթերը աջ – ձախ ինկած են, տեղեկութիւններ հաւաքելու համար։ «Մաթէն» կ՚իմանայ թէ Ֆրանսական դեսպանը շարք մը հարցումներ ուղղած է Պ. Հիթլերի, որ անմիջապէս պատասխանած է անոնց մէկ մասին, իսկ միւս մասը յետաձգած է, սպասելով պաշտօնական բանակցութեանց։ Գերմանիոյ վարչապետը իր կարգին տեղեկութիւններ քաղած է Ֆրանսայի դիտաւորութեանց մասին, եւ հարցուցած է թէ Պ. Փոլ Պոնքուր ի՛նչ ծրագիրներ կը հետապնդէ, տեսակցելով Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարին հետ եւ համբորդութիւն մը սարքելով արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Ֆրանսական դեսպանը պատասխանած է թէ իր կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի Գերմանիան քաղաքական պաշարման ենթարկելու։

Ճիշդ այն ժամուն երբ Պ. Հիթլեր ունկնդրութեան կ՚ընդունէր Ֆրանսական դեսպանը, Փարիզի գերմանական դեսպանն ալ տեսակցութիւն մը կ՚ունենար Պ. Փոլ Պոնքուրի հետ։ Զուգադիպութի՞ւն թէ կանխորոշ ծրագիր։ Ամէն պարագայի մէջ, մեծ արժէք ունին այս խօսակցութիւնները, որ պիտի առաջնորդեն ուղղակի բանակցութեանց, ինչպէս կը պահանջէր Գերմանիան։

Կը հաստատուի թէ Պերլինի գերմանական դեսպանը կոչուած է հասկնալ գերմանական պահանջներուն գլխաւոր գիծերը։ Միեւնոյն ատեն լուսաբանութիւններ խնդրած է հիթլերական կազմակերպութեանց մասին որոնք զինուորական հանգամանք ունին։

Փարիզի մէջ անհամբերութեամբ կը սպասեն անգլիական դեսպանին, որ տակաւին Լոնտոն կը գտնուի, խորհրդակցելու համար իր կառավարութեան հետ։ Ֆրանսա իր վերջնական դիրքը պիտի ճշդէ, Անգլիոյ տեսակէտներուն ծանօթանալէ յետոյ։

Մինչ այս մինչ այն, կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցան Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարները, օրուան հարցերու մասին։ Պ. Պենէշ Փարիզ կը սպասուի վաղը, պարզելու համար իր տեսակցութեանց արդիւնքը։

Ու վերջապէս, դիւանագիտական այս գործունէութեան կը զուգադիպի Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ թագաւորներուն տեսակցութիւնը Պելկրատի մէջ, դէպք մը որուն կարեւորութիւնը բացատրած էինք երէկ։

Վերաքննութիւնը պատերազմ կը նշանակէ

Ռումանիոյ արտաքին նախարարը Պ. Պենէշի հետ տեսակցելէ յետոյ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլին.

— «Դաշնագիրներու վերաքննութիւնը անկարելիութիւն մըն է եւ վտանգաւոր՝ խաղաղութեան համար։ Վերաքննութիւնը կրնայ կա՛մ օրինաւոր ըլլալ կամ ոչ։ Անոր իրաւասու ժողովը Ազգերու Դաշնակցութիւնն է, եւ ոչ թէ այս կամ այն երկրին խորհրդարանը։ Երբ Փոքր Համաձայնութիւնը բացարձակապէս եւ կրկին եւ կրկին կը մերժէ նոյնիսկ մէկ քառակուսի սանթիմեդր հող զիջիլ, միւս պետութեանց պահանջը ոչ միայն ապօրէն է, այլեւ թշնամական, որովհետեւ կը նշանակէ միջամտութիւն զիրիշեան պետութեանց ներքին գործերուն մէջ։ Համաձայն թշնամական այդ արարքներուն մէջ՝ կը նշանակէ պատերազմ պատրաստել, որովհետեւ վերաքննութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն շահակից պետութեանց հաւանութեամբ։ Արդ, այդ հաւանութիւնը մերժուած ըլլալով, ի՞նչ կրնայ ըլլալ վերաքննութեան պահանջը, եթէ ոչ զինւոր մը որուն տակ ծածկուած են յարձակողական դիտումներ։ Վերաքննութիւնը պատերազմ կը նշանակէ, իսկ ես խաղաղութիւն կ՚ուզեմ։ Ահա թէ ինչո՛ւ հակառակ եմ վերաքննութեան»։

⁂ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը Պերլին գնաց երէկ եւ պիտի մնայ երեք օր։ Կը հաստատեն թէ խորհրդականը բացորոշ խորհուրդներ կը տանի Պ. Մուսոլինիի կողմէ։

Պուլկարիոյ թագաւորը Պելկրատի մէջ

Երկուշաբթի օր, Պուլկարիոյ թագաւորը եւ հետեւորդները որոշ գացին Եուկոսլավիոյ թագաւորին հետ։ Իրիկունը Ալէքսանդր թագաւորը եւ Մարիա թագուհին փառաւոր սեղան մը եւ ընդունելութիւն մը սարքեցին։ Ալեքսանդր թագաւորը բաժակաճառ մը արտասանեց զոր ներկաները լսեցին յոտնկայս։ Պորիս թագաւորն ալ բաժակաճառ մը խօսեցաւ, ջերմագին մաղթանքներով։ Ցետոյ տեղի ունեցաւ նուագահանդէս մը որուն ներկայ էին 600 հանդիսականներ։

Պուլկարիոյ վարչապետին եւ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան միջեւ ...

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ

155 ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ ՏԻԹՐՈՅԹԻ ՄԷՋ.— ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՈՒԽՏ ՄԸ՝ 175 ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՎ.— ՇԻՔԱԿՈՅԻ ՆԵԾԻՆ ԴԱՏԸ։

«Հայրենիք»ի նոյեմբեր 25, 26 եւ 27 թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Տիթրոյթէն կը հեռագրեն.—

Զաւարեան Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ խանդավառ ժողով մը։ Ներկայ էին Տիթրոյթի Ուէսթի շրջանը մեր համակիրները։ Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 155 նոր անդամներ։

ՏԻԹՐՈՅԹ, նոյեմբեր 27.— Երէկ բնկեր Նժդեհ դասախօսեց Տիթրոյթի հայ համալսարանականներուն։ Այսօր խօսեցաւ «Ցեղը եւ Ցեղակրօնութիւնը» նիւթի մասին։ Կազմուեցաւ 175 հոգիէ բաղկացած պատանեկան Ուխտ մը խանդավառութիւնը աննախընթաց է։

⁂ Շիքակոյէն կը գրեն.—

Հոկտեմբեր 22ին, Դաշնակցութեան Օրուան ժողովը խանգարելու փորձի ատեն ծեծուած «ճակատական»ները դիմած էին «կապիտալիստական իրաւակարգին արդարադատութեան», ամբաստանելով մեր երկու ընկերները։

Դատը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 9ին։ Հակառակորդները լեցուած էին դատարան «Բանուոր»ով եւ իրենց հրապարակ հանած թռուցիկներով մեր կողմէ փաստուեցաւ որ, անոնք եկած էին մեր ժողովը խանգարելու՝ թռուցիկ ցրուելու պատրուակի տակ։ Իրենք՝ խառնակիչները ուրացան այդ պարագան։

Դատաւորը, որ կ՚երեւի ծանօթ էր մեր դրօշամարտին, ծիծաղելով հարցուց թէ՝ «Դրօշակը վար առի՞ն»։

«Փորձեցին բայց չյաջողեցան» պատասխանուեցաւ մեր կողմէ։ Ամբաստանողներէն մէկը ըսաւ որ՝ երբ ինք բնտանեօք ժողովի կ՚երթար, Պ. Խօշարեանը արգիլեց իր եւ իրենեանուն մուտքը սրահէն ներս։

«Դու չէի՞ր գիտեր թէ քու գացած ժողովը որոնց կը պատկանէր, եւ երբ քեզ արգիլեցին ներս մտնել, դո՞ւն լի՛չ բրիր, անշուշտ փորձեցիր բռնութեամբ ներս մտնել, չէ՞» ըսաւ դատաւորը հեգնանքով մը։

Քիչ յետոյ դատաւորը մեր ընկերները անպարտ արձակելով փակեց դատը։

Կարմիր շքախումբը գլխիկոր բողոքեց սրահը։

Ե. ՉԱՐԵՆՑ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

— :-: —

ՈՒՐԻՇ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խորհրդային թերթերը (նոյեմբեր 26) կը գրեն.— Գեղարուեստական եւ գիտական ասպարէզի մէջ շարք մը յետադիմական, բացայայտօրէն նացիօնալիստական (ազգայնամոլ) երկեր հրատարակուած ըլլալով, Կեդր Կոմիտէի քարտուղարութիւնը նոյեմբեր 14ին մասնաւոր որոշումներ տըրաւ Պետական հրատարակչականի գաղափարական անկայունութեան մասին։

Տրուած որոշումներու համաձայն, գործածութենէ դադրեցուած է Մկրտիչ Արմէնի «Երեւան» գիրքը, իսկ արգիլուած է հրատարակել բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի «Գիրք ճանապարհի» գործը, որ հակայեղափոխական – թրոցքիական գրգռութիւններ կը պարունակէ կուսակցութեան դէմ։

Արգիլուած է նաեւ 3րդ դասարանի համար պատրաստուած հայկ. գրականութեան գիրքը։

Նոյն որոշումով, Եղիշէ Չարենց հանուած է նաեւ Պետական հրատարակչականի գեղարուեստական բաժնի վարիչի պաշտօնէն։ Հրատարակչականին ալ առաջարկուած է անմիջապէս վերաքննել հրատարակութեան համար պատրաստուած բոլոր նիւթերը։

ՍՈՎ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ

III

ՀԱՑԱԲԱՇԽՈՒՄ

Հիմա անցնենք երրորդ կէտին. հացամթերքի բաշխման գործում ինչ փոփոխութիւններ է առաջ բերել հասարակական տնտեսութիւնների կամ [illegible] քաղաքականութիւնը [illegible]։

[illegible] ամթերքի բաժանումը [illegible] [illegible] բնակչութեան մէջ աւելի քան պարզ է. մթերքը բաժանւում է ըստ բնակիչների պատ[illegible] [illegible] Ամէնէն արտօնեալ պատակարգ նկատւում է բանւորութիւնը — արդիւնաբերութեան, մատակարարութեան եւ հաղորդակցութեան միջոցների մէջ աշխատող վարձու գործաւորները։ Այս դասակարգում էլ [illegible] տարրը կազմում են [illegible] [illegible] եւ հարուածայինները։ Այստեղ գալիս է մանր քաղքենի տարրը — խորհրդային պաշտօնեաները, ծառայողները, «մասնագէտներ» — մտաւոր աշխատանքի ներկայացուցիչները։ Եթէ այս կամ այն մասնագէտ [illegible] ընկնող ծառայութիւն է մատ[illegible] խորհրդային իշխանութեան, նրան դասում են բանւորների կարգը եւ տալիս համապատասխան արտօնութիւններ։ Վերջը գալիս են [illegible] մարդիկ — ընտրական իրաւունքից զրկուածներ, աշխատանքի կամ բնակարանի իրաւունք չունեցողներ, մթերքի քարտ չունեցողներ եւայլն։ Այս իրաւազուրկների թիւը հասնում է ուռ 8 միլիոն մարդու։

Բոլոր այս դասակարգի եւ խաւերի հաց եւ ուրիշ տեսակ մթերք ստանալու իրաւունքը տարբեր է։ [illegible] [illegible] եւ հարուածայինները համեմատ միշտ էլ լաւ են ապրել։ Հիմա նրանց համար հիմնուած են, այսպէս կոչուած, փակ բաշխիչներ, այսինքն՝ միայն նրանց յատկացուած խանութներ, ուր նոյնիսկ միս ու կարագ է ծախւում։ Աւելի վատ են ապրում շարքային բանւորները, բայց եւ սրանք սոված չեն։ Խորհրդային պաշտօնեաները ստացածով չեն կարող ապրել եւ ստիպուած են զնումներ անել [illegible]։ Իսկ իրաւազուրկները կամ, [illegible], [illegible] [illegible] եւ այլ մթերք ստանալու իրաւունք ունեն, ոչ աշխատանք կարող են [illegible], շատ թշուառ վիճակի մէջ են, [illegible] միշտ սոված։

[illegible] այս իրաւազուրկների թիւը հասնում է 8 միլիոնի, այսինքն՝ քաղաքային բնակչութեան հարիւրին 20—25ը։ Աւել է 8 միլիոն մարդ, քաղաքների բնակչու[illegible] [illegible] պաշտօնական օրէն[illegible] դատապարտուած է սովամահու[illegible]թեան. եթէ ամէն բան էլ տուաւ [illegible] [illegible], այս մարդիկ գնելու մի[illegible] [illegible]։ Սովը սրանց համար անխուսափելի է։

Հացի եւ միւս մթերքների բաշխումը գիւղում աւելի բարդ եղանակով է [illegible]։ Կոլխոզացման հետե[illegible] գիւղական բնակչութեան մէջ առեղծուել են բոլորովին նոր խաւեր [illegible] յարաբերութիւններ, որոնք [illegible] յեղաշրջել են նախկին վի[illegible]։

Շատերը կարծում են, որ հասարակական տնտեսութիւնը մի տեսակ ընկերվարական կարգի ստեղծում է գիւղում։ Բոլորովին սխալ տեսակէտ։ Արդիւնական քաղաքականութեան հիմնական նպատակը քաղաքի եւ արդիւնաբերութեան կարիքների ապահովումն է։ Գիւղացիութիւնը յօժար կամքով մթերք չէր տալիս կառավարութեան, մերժում էր կատարել կառավարութեան պահանջները։ Անհրաժեշտ էր գտնել մի ձեւ, որ գիւղացիութեան դիմադրութիւնը խորտակէր եւ գիւղի մթերքները հնչառութեամբ անցնէին կառավարութեան ձեռքը, ուրիշ խօսքով՝ գիւղն էլ դառնայ խորհրդային իշխանութեան հլու կամակատարը, ինչպէս դարձել էր քաղաքը։ Այդ ձեւը գտնուեց — կոլխոզը։

1930 թւից սկսած խորհրդային իշխանութիւնը դիմում է խելագար միջոցների հաւաքականացնելու համար գիւղատնտեսութիւնը։ 1927ին ամբողջ Միութեան սահմաններում կոլխոզները կազմում էին գիւղատնտեսութեան միայն հարիւրին 0.8 տոկոսը, 1930ին արդէն՝ հարիւրին 23.6, յաջորդ 193[illegible]ին հարիւրին 55.1, իսկ 1932ին՝ 61.5, այսինքն՝ հաւաքական տնտեսութիւնը դարձաւ գիւղատնտեսութեան հիմնական ձեւը։ Ամբողջ երկրի 25 միլիոն գիւղացիական տնտեսութիւններից 15 միլիոնը մտցուեց կոլխոզների մէջ։ 1933ին մնացել էր միայն 9.335 միլիոն մենատնտես։

Թէեւ այն էլ պէտք է ասել, որ բոլշեւիկների բոլոր ճիգերը գիւղացիութեան հարիւրին 100ը դարձնելու կոլխոզների մէջ անցան ապարդիւն, անհատական տնտեսութիւնը ոչ միայն չվերացեց, այլեւ, հակառակ անտանելի պայմանների, ցոյց է տալիս կենսունակութեան որոշ նշաններ, մինչդեռ կոլխոզները, իբրեւ տնտեսական ձեռնարկ, մնում են անշահաւէտ։ Անհատ տնտեսի հողը աւելի լաւ բերք է տալիս, անհատ տնտեսը աւելի յարուած, շատ եւ բարեխիղճ է աշխատում։ Միջին հաշուով, կոլխոզներում գիւղացին աշխատում է տարեկան 50 — 110 օր, իսկ հաց է ուտում ամբողջ տարին։ Մինչդեռ մենատնտեսը աշխատում է ամբողջ տարին։

Գիւղացու իրաւական վիճակը կոլխոզում եւ անհատ տնտեսութեան մէջ բոլորովին տարբեր է։ Կոլխոզի մէջ նա ազատ է մի շարք ծանր պարտականութիւններից, որոշ հարկերից ու տուրքերից եւ ունի մի շարք արտօնութիւններ եւ առանձնաշնորհումներ. անհատ տնտեսը զուրկ է մի շարք իրաւունքներից, վճարում է աւելի ծանր հարկեր եւ զրկուած է մի շարք իրաւունքներից։

Այսպիսով, ուրեմն, գիւղում ստեղծուեց երկու հիմնովին իրարից տարբերւող դասակարգ — կոլխոզնիկը եւ մենատնտեսը։ Այս երկու դասակարգերի մէջ էլ կան տարբեր շերտեր՝ քաղաքացիական տարբեր իրաւունքներով. կոմունիստ կոլխոզնիկի եւ սովորական կոլխոզնիկի իրաւունքները նոյնը չեն, հարուածային կոլխոզնիկը աւելի է ստանում քան ոչ — հարուածայինը՝ կան մասնաւոր սեփականութիւն ունեցող կոլխոզնիկներ եւ սեփականազուրկներ եւայլն։

Այս իրաւական տարբեր վիճակներից բխում են եւ հաց ստանալու տարբեր իրաւունքներ, մինչ կոլխոզնիկներին կառավարութիւնը պարտաւոր է օգնել, մենատնտեսներին ոչ միայն չի օգնում, այլեւ բացարձակ տուրքեր է գանձում։ Իբրեւ հետեւանք այս դրութեան, գիւղացիութեան մէջ էլ առաջ են եկել միլիոնաւոր հացից եւ, առհասարակ, ապրուստի միջոցներից զուրկ մարդիկ։ Ինչպէս քաղաքներում 8 միլիոն լիշենցիները, գիւղերում բազմամիլիոն մենատնտեսներ հացի եւ մթերքի տեսակէտից գրեթէ են իրաւազուրկ վիճակի մէջ։ Կոլխոզի անդամներից շատերն էլ ստանում են հացի չնչին մասը. ԲԷ ինչքան անտանելի է կոլխոզնիկների կեանքը, ցոյց են տալիս այն՝ Եւրոպայում համար անհասկանալի փաստերը, ամէն օր խորհրդային մամուլը արձանագրում է բազմաթիւ դէպքեր, երբ այս կամ այն կոլխոզի անդամը արտերից մկրատով ցորենի հասկեր է կտրում — տանում տուն, կամ կալից գողունի գրպանը հացահատիկ է լցնում եւ տուն տանում, եւ այդպէս վարւում է հակառակ սաստիկ պատիժների, մինչեւ գնդակահարութիւն։

Համատարած կոլխոզացման քաղաքականութեան ձեռնարկիչը Ստալինը խօսք տուեց, թէ մի քանի տարի յետոյ Ռուսաստանում ամէն ոք կուշտ կը լինի։ «Շնորհիւ սովխոզ — կոլխոզական շարժման աճման, ասում էր նա 1929ին, մենք վերջնականապէս դուրս ենք գալիս, կամ արդէն դուրս ենք եկել հացի ճգնաժամից... կատարելու հիմք չկայ բնաւ, որ մեր երկիրը երկու — երեք տարի անցած կը դառնայ աշխարհիս ամենահացառատ երկրներից մէկը, եթէ ոչ միակ հացառատը»։

Ու ԲԷ երեք՝ հինգ տարի է անցել, բայց խորհրդային միութիւնը հացի քանակի տեսակէտից, չի հասել նոյն իսկ ցարական օրերի վիճակին եւ յետ է աշխարհի բոլոր երկրներից։

Սով կա՞յ խորհրդային աշխարհում թէ ոչ։

Փրոֆ. Պրոկոպովիչը, վերոյիշեալ փաստերը վերլուծելուց յետոյ, տալիս է որոշ եւ վճռական պատասխան։

— Այո՛, կայ սով։ Միլիոնաւոր մարդիկ բացարձակ կերպով զուրկ են ապրուստի միջոցներից, եւ ուրիշ միլիոններ, ապրում են կէս — կուշտ, կէս — անօթի։ Սով կայ եւ գիւղում, սով կայ եւ քաղաքում։

Ռուսաստանի այսօրուան սովի պատճառը բնական պատահարները չեն՝ երաշտը կամ կլիմայական ուրիշ աննպաստ պայմաններ։ Ո՛չ, սով բուծողը խորհրդային իշխանութիւնն է իր ընկերային — տնտեսական խելագար քաղաքականութեամբ։ Սովը կապուած չէ [illegible] [illegible], ամբողջ Ռուսաստանն է սովահար։ Սովի էնթակայ են որոշ դասակարգեր, ժողովրդական որոշ խաւեր, իբրեւ հետեւանք առաջ եկած դասակարգային նոր շերտաւորումների։

Ինչպէ՞ս կարելի է վերջ տալ այս սովին։

Այս հարցին էլ փրոֆ. Պրոկոպովիչը տալիս է պարզ եւ վճռական պատասխան.

— Սովին կարելի է վերջ տալ միայն մէկ միջոցով — արմատապէս փոխելով խորհրդային տնտեսութեան հիմքերը եւ առողջ պայմանների մէջ դնելով գիւղատնտեսութիւնը։

Հնարաւո՞ր է այդպիսի փոխութիւն։

— Այո՛, պատասխանում է Պրոկոպովիչը, հնարաւոր է, բայց դրա համար հարկաւոր է, որ ժողովուրդը ստիպէ կառավարութեան փոփոխութիւն կատարելու։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

»»»·«««

Ներկայ Թաղ. Խորհուրդը անցեալ տարեվերջանին ցոյց տուած էր բաւարար գործունէութիւն մը, եւ գոնէ երեւութապէս, անկողմնակալ ճամբու մը հետեւողի անուն հանած էր։ Իր ուժերու ներած չափով ջանք թափած — յաջողած էր հաւասարակշռել ազգային վարժարաններու պիւտճէն։

Սելանիկի համայնքը գտած էր իր խաղաղութիւնը։ Թաղական խորհուրդի «հակառակորդ» կոչուած հոսանքը համբերատար դիրք մը բռնած էր, տեսնելով եւ գնահատելով անոր ճիգերը, շատ անգամ աչք գոցելով կարգ մը թերութիւններու վրայ, չխրտչեցնելու համար։

Իսկ կ'ընթանային այս ձեւով մինչեւ այս տարուան գաղոցական վերամուտը, երբ յանկարծ դարձեալ փոթորկեցաւ գաղութը, բոլորովին անտեղի կերպով։

Ցեխոտութիւնները թարմացնելու համար, փակադիծ մը —

Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ ծրագրող ու անոր արդիւնքներուն հաշուոյ թերթ մը կ'ելլէ հոս, որ սատանի կը ստանայ ընթերցողի սովէ։ Այս թերթը հրատարակողին բոլոր միջոցները սպառեցան. քանի մը անգամ զարնուած դուռները այլեւս արտամադրութիւն չունէին բացուելու անոր առջեւ։ Զարնելիք դուռ չմնաց։ Ցանցառ հետեւորդներն իսկ լքեցին ու հեռացան։ Թերթը կարդացող սակաւաթիւ միամիտներ ձանձրացած այլեւս անոր մորթնակ եւ խարդախ կանչերէն, երես դարձուցին։ Ամսան մուտնեխիկը մէջտեղ մնաց։ Բայց ի'րրեւ գործի մարդ իր շուրջ հաւաքեց քանի մը Թամկավար «երեւելիներ». ու նոնց պարզեց Դաշնակցութեան դէմ արձակած իր վայրահաչութեանց օգուտները Ռամկավար Կուսակցութեան, ու մանաւանդ անոր մամուլին իր հայթայթած կերը։ Այս յո՛յժ օգտակար շահերը հաճելի թըւեցան խիկարներուն։ Բայց չէր բաւեր միայն գոհունակ արտայայտութիւններ ունենալ, թերթը հոգեվարքի մէջ էր, ինքն իրմով դատապարտուած էր շուտով մեռնելու։ Թերթին հրատարակիչը պայմանաւոր սպառնալիք մը բրաւ, կա'մ թերթը փակել՝ եւ կամ դրամ ելլելիք որեւէ տեղ ճարել, որպէսզի թերթին ու Թամկավարներու գլխուն փաթթուի եւ վճարումի մը փոխարէն կողկանծինը [illegible] նախուի։ Ելք մը գտնելու համար սկըսան մտածել ու մակարուծարան մը փնտռել։ Ահ՛ ասին Բարեգործականի կեդրոնը։ Կարգ մը անտանելի զարձած մարդոց մուխ ատաջարկներ տարին. Ռամկավար կեդրոնին ալ դիմեցին, որպէսզի իր կարգին օգնէ, ու անոր հրահանգ մը տեղւոյս Բարեգործականի մասնաճիւղին, — հակադաշնակցական թերթի խմբագիրը չարաթական ութ պահ դաս տալով Ազգ. Վարժարանին մէջ, պիտի ստանայ Բարեգործականի յատկացուցած տասնըվեց լիրա։

Բարեգործականի մասնաճիւղը հրահանգ ստանալուն պէս, խառն ժողովի կը հրաւիրէ Թաղ. Խորհուրդը որ եղած կարգադրութեան յանկարծակիի կուգայ, որոհետեւ նոր տարեշրջանի պիւտճէն պատրաստած էր առանց նախատեսելու այս տեսակ պարագայ մը։ Փախուստներ։ Նամակ կեդրոնին։ Բացատրութիւններ եւ յուսադրութիւններ Բարեգործականի կեդրոնին որոշումը անփոփոխելի կը մնայ։ Թաղական խորհուրդին կը թելադրէ չիտակ ճամբան ընտրել եւ մերժել այդ հաստատութեան տալիք պայմանաւոր նպաստը։ Օրէնքներու փնտռելով զարդարուած կարգ մը մարդիկ ամէն ճիգ կը թափեն, ամէն տեսակ մեքենայութիւններ կը լարեն, մոլորեցնելով անճիգ Թաղական խորհուրդը որ կը վաւերացնէ նոր վարժապետին պաշտօնը՝ համաձայն Բարեգործականի կարգադրութեան։ Ծրագրի անկախութիւնը վերջացած էր։ Բարեգործականը հրապարակաւ արհամարհեց Թաղ. Խորհուրդը մեղսակից նկատելով այդ աղտոտ խաղին՝ կորսնցուց իր հեղինակութիւնը։ Այս անպարարութեանց վրայ, Թաղ. Խորհուրդի ատենապետը հրաժարեցաւ։ Մնացեալներն ալ հրաժարական տուին, յետոյ կրկին ետ առին, հետեւելով սեւերես խորհրդատուներու։ Քանի մը օր առաջ, յայտարարութեամբ մը, կը յայտնէին թէ ձեռնթափ եղած են, խոստանալով օրինաւոր ընտրական մարմին մը բաւանցնել։ Բայց այս բոլոր խեղկատակութեանց մէջ ողբերգութիւնը հոն է որ ներկային ազգին սնտուկը 50.000 դրախմի բաց ունի։ Ահաւասիկ մակաբուծարանի մը ստեղծած զոհերին խաղին արդիւնքը։ Ահա թէ ինչպէս անարժէք ու ոչէս մարդիկ ամբողջ գաղութ մը անդամալուծելու գնով կիրքեր կը յագեցնեն։

⁂ Եթէ մխիթարական չէ ազգային գործերու ներկայ վիճակը, կազմակերպութիւնները տակաւին երիտասարդական միութեանց խանդավառ շարժումները։ Այսպէս՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ պարծանքն է Սելանիկի հայ գաղութին, գնահատուելով նաեւ Փութպոլի համադաշնակցութենէն պաշտօնապէս ճանչցուեցաւ եւ դասուեցաւ վաւերական միութեանց շարքը։ Նոր տարեշրջանին, որ կը սկսի Ծնունդէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մաս պիտի առնէ ախոյեանական մրցումներուն։ Արարատ արդէն իսկ բարեկամական հանդիպումներ ունեցած է իր դասակարգի խումբերու հետ եւ ցոյց տուած է փայլուն խաղարկութիւն իր յաջորդական յաղթութիւններով։

Աղամեան թատերախումբը երկու յաջող ներկայացումներ տուած էր օրուան դերասան Զարիֆեանի հետ. այս անգամ ալ երկու ներկայացումներ տուաւ Վարդ Պապոեանի հետ, ի նպաստ ազգային նպատակներու։

⁂ Հայ Գթութեան Խաչի Նոր Ցուռնաեանի շրջանը իր Պատգամաւորական ժողովը գումարեց մասնակցութեամբ շրջանի պատգամաւորներուն։ Պատ. ժողովին մէջ յայտնի եղաւ որ Հ. Գ. Խաչը տարուէ տարի աւելի կը զօրանայ, բազմացնելով իր անդամներուն թիւը եւ ընդարձակելով իր գործունէութեան դաշտը. Մօտ օրէն ներկայացում մը պիտի տրուի ի նպաստ Հ. Գ. Խաչի Նէապոլիսի մանկապարտէզին։

⁂ Ազգ. եւ Կիւլպէնկեան Վարժ. Շրջանաւարտներու եւ Զանից Միութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ «Մշակոյթի Օրը», ամէն տարուէ աւելի հոծ բազմութեամբ։ Եղան օրուան յատուկ բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ խմբերգներ։

⁂ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նորակազմ Պատանեկան Միութիւնը իր ներքին կուսակցական դաստիարակութիւններով սահղծած է իր շուրջը շատ խանդավառ մթնոլորտ մը։ Այս միջոցիս պատրաստած է գրադարան մը հիմնելու գործով, ինչպէս նաեւ Զաւարեան քանաձնակին նուիրուած յիշատակի հանդէսի մը [illegible] պատրաստութեամբ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը այս տարի Հ. Յ. Դ. Օր[illegible] տօնեց զուտ ընկերական շրջանակի մէջ, խորունկ եւ ազատաշունչ մթնոլորտով։ Բազմաթիւ ընկերներ արտայայտեցին կուսակցութիւնը հետաքրքրող զանազան հրատապ հարցեր շուրջ։ Եղան կամաւոր նուէրներ կուսակցական նպատակներու [illegible]։

ՎԱՀԱԳՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առողջապահական նուաճումներ

— o —

Անդրկովկասեան Հեռագրական գործակալութեան մէկ զեկոյցը կուտայ թիւեր կուտայ Հայաստանի առողջապահական նուաճումներուն մասին.—

1913ին, Հայաստանի հիմակուան հողամասին վրայ գոյութիւն ունէին 7 հիւանդանոցներ 212 մահճակալով, 16 բուժակայան, 7 դեղարան, 32 բժիշկ։

1921ին՝ 24 հիւանդանոց 925 մահճակալով, 35 բուժակայան, 12 դեղարան, 1 լաբորատորիա, 142 բժիշկ։

1933ին՝ 34 հիւանդանոց եւ մանկաբարձական կայաններ 1683 մահճակալով, 192 առողջապահական կայաններ եւ արտահիւանդանոցային բուժակայաններ, 33 մայրատուներ, [illegible] հասարակածային հիւանդութեանց բուժարաններ եւ հակաջերմախտային կէտեր, 13 լաբորատորիա, 66 մսուրներ եւ 395 ամառնային մանկանոցներ խորհրդային եւ հաւաքական գիւղատնտեսութեան աշխատաւորուհիներու երախաներուն համար, 34 դեղարաններ, 450 բժիշկներ։

Բուժարան յաճախած են 1932ին 265.861 հոգի, հիւանդանոցներու մէջ 1933ին դարմանուած են 350.000 հոգի։

1926—1927 առողջապահական գործունէութիւնը ծախսած է 1.989.000 րուբլի, իսկ 1933ին 11.237.000 րուբլի։

Այս տարի շրջանաւարտ կ'ըլլան 40 առամնաբոյժներ։

Նոյեմբերին, բժշկական առողջապահական մատակարարութեան բաժինը Թանարեւի, Շամշադինի եւ Դըսեղի մէջ բացաւ մէկ մէկ դեղարան։

Առողջապահական բաժինը շրջաններ ղրկեց 20 հոգի, որոնք նոր աւարտած են հականեխական պայքարի դասընթացքները։ Անոնց հետ ղրկուած են հականեխիչ 10 գործիքներ։

Գիւղատնտեսական նուաճումներ

»»»·«««

Նոյն գործակալութիւնը ուրիշ զեկոյցով մը թիւեր կուտայ Հայաստանի գիւղատնտեսական նուաճումներուն մասին.—

Մեքենայական քաշող ուժի պակաս, հողամշակութեան նախնական ձեւեր, միջնադարեան փայտէ արօր. հարիւր հազարաւոր գիւղացիներու տքնաջան աշխատանք, դուժան [illegible]

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (12)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱՀՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ռազմիկանութեան եւ ռազմական գործի բաշխուած նամակ — զեկոյցով մը, կը հրահանգուէր անմիջապէս ձերբակալել կասկածելի Թուրքերը եւ խառնել կը հրամայուէր գաղտնի բաղմանել անոնք որ Թուրք ազգի նըշանութիւններ ունին։ Այս հրամանագրէն մէկ մէկ հատ կար ամէն մէկ ռազմիկանատան մէջ

Կովկասի ռուս զինուորներուն միջեւ գտնուող քրիստոնեայ Վրացիները, կը հաղորդուէր, խլամ բնակչութեան հետ մարդկօրէն կը վերաբերուին, իսկ Ռուսներուն հանդէպ ընդհանրապէս թշնամական տրամադրութիւն ունին։ Ռուս բանակին միացող Հայերն ու Յոյները խլամական վաճառատուները աւարի կուտան եւ նոյնիսկ փողոցներէն անցած ատեն անոնց գլխէն գդակները կը խլեն ու կը [illegible]

Համաձայն, դարձեալ, այս գաղտնի յուրերուն, Ռուսերը՝ Կարսի փաշայու կամուրջէն սկսեալ չափազանց կ'ամրացնեն։ Կ'ըսուի թէ Ռուսերը շատ կը վախնան, խորհելով թէ Թուրքի շրջանին մէջ մեծ ուժեր ունինք։

Ռուս գիւղերը ամբողջովին պարպուած էին։ Բոլոր այրերը զէնքի տակ էին։ Ռուսերը թմբուկներով 18 տարեկան երիտասարդները եւս երկու շաբթուան համար զէնքի տակ կանչած էին։

Ամբողջ Կովկասի գրամատուներուն դրամները զինուորներու միջոցաւ առնուած եւ Բաքուի մէջ դարձեալ զինուորներու միջոցաւ պաշտպանութեան տակ դրուած էին։ Բաքուի վերի կողմերը գտնուող այս վայրին մէջ մեծ քանակութեամբ ռազմական զինամթերք կար։

Ռուս լրտեսները մեծ գործունէութեան մը սկսած էին։ Թուրքիոյ կացութեան մասին, ճիշդ սխալ ինչ լուր որ առնէր՝ դրամով կը վարձատրէին։ Սահմանամերձ գիւղացիները՝ Թուրքերը պիտի յարձակին ըսելով՝ վախցած ու փախչելու պատրաստուած էին։ Կահկարասիներն ու գիւղերը լքելու վրայ էին։ Ու ամէն օր կը սպասուէր որ Թուրքիա պատերազմ յայտարարէ։

Բոլոր հեռագրական թելերն ու կամուրջները ռուս Խազախներուն կողմէ կը պաշտպանուէին։ Ալէքսանդրապոլի մէջ մեծ թիւով հետեւակ ու թնդանօթաձիգ զինուորներ կային, որոնց մեծ մասը Ռուսեր եւ Հայեր էին։ Ռուսերը Սարըղամիշի իրենց ուժերը միշտ մինչեւ Գարա Ուրկան կը բերէին կը տանէին՝ ու ու կ'աշխատէին մեզ շփոթեցնել։ Անկէ զատ, Ալէքսանդրապոլի հնագոյն փոշտ մը խաղալ, իսկ Կաղզուանի մէջ ալ փոշտ մը ձիաւոր կար։

Մինչ մէկ կողմէ այս ձեւով կը յառաջանար լրտեսութեան գործը, միւս կողմէ միլլի կոչուած հրոսակային կազմակերպութեան համար եւս կ'աշխատէր։ Հրոսախումբերու համար մարդ ժողվելու մաքով անհրաժեշտ հրահանգը ղրկուած էր շրջաններուն։ Օրինակ՝ Երզնկայի միւթէսարրֆութեան եւ Բաբերդի, Դերջանի եւ Քղիի գայմագամութեանց ղրկուած հեռագրին մէջ կ'ըսուէր.

— «Երրորդ բանակի հրամանատարի փաշային հաւանութեամբ ու տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի նախագահութեամբ զինուորական տարիքէն վար երիտասարդներու եւ զին. տարիքէն վեր մարդոց մասնակցութեամբ խլամ միլիս գունդ մը կը կազմուի։

Կազմակերպութիւնը պիտի վարեն Երզնկայի երեսփոխան Հալէթ պէյ, ռազմական զօրքի հրամանատար Մէհմէտ էֆէնտի, Դերջանէն Զատրզատէ Ալի պէյ, Բաբերդէն առեւտրական Մէհմէտ էֆէնտի, Քղիէն Միւհամ էֆէնտի եւ Գոպաքիլիսէէն Շամիլ էֆէնտի եւ տոքթ. Յուսուֆ պէյ։ Կազմակերպութեան կանոնագիրը կը գտնուի այդ անձերուն քով։ Ըստ այժմ՝ գաղտնի ձեւով մը գործի սկսէք եւ կամաց կամաց արդիւնքը իմացուցէք։

Զէնքերը պիտի ղրկուին միլիսի գունդին կողմէ։ Այս խնդրի մասին զօրահաւաքման ճիւղի նախագահին եւս գաղտնօրէն տեղեկագրուած է»։

Այս ու ասոր նման լրատուութեամբ, ասկէ անկէ մեծ թիւով մարդիկ կը ղրկուէին։ Հաւաքողները կարինոյ մէջ կը խմբուէին եւ անկէ պիտի ղրկուէին ճշդուած վայրերը։ Զանազան խումբերը ղրկող ու վարողները նախապէս ճշդուած էին։ Հիլմի պէյ կրկին մեկնած էր, այս գործերուն մօտէն հսկելու համար։ Ան գործի սկսած էր՝ հոն գտնուած զէնքերը բաշխելով։ Նախ՝ տասնըվեց զինուորէ բաղկացած խմբակ մը յաջողած էր ռուսական հողը մտցնել։ Անկէ վերջ՝ երկրորդ եւ երրորդ խմբակներ եւս՝ մէկ երկու օրուան տարբերութեամբ՝ սահմանը անցնելով Կովկաս մտած էին։

«ԵՐԿՐԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒՍ ՓՃԱՑՈՒԵԼԻՔ ԱՆՁԵՐ ԿԱՆ»

Բայց, որովհետեւ աւելորդ զէնք չկար, յարմար չդատուեցաւ այդ շրջանին մէջ ուժեր հաւաքել։ Առաջին անգամ 1914 օգոստոսի վերջաւորութեան էր որ հրոսախումբերը սահմանը անցան։ Այդ ժամանակի կացութեան մասին Հիլմի պէյ սեպտ. 3 թուակիր իր նամակին մէջ կը գրէր Պէհաէտտին Շաքիրին.

— «Թէեւ ուժի պէտք կայ, բայց, այս պարագային ուժ հաւաքելը եւս յարմար չէ։ Որովհետեւ, ոչ փամփուշտ եւ ոչ ալ զէնք պիտի կարենաք տալ։ Տրապիզոն ղրկուած գերմանական զէնքերէն 5-600ը՝ շուրջ մէկ միլիոն փամփուշտով՝ փութով պէտք է ղրկել, որպէս զի կազմակերպութիւնը աւելի ապահով ձեւի մը տակ մտնէ։ Ծածկագիր իմացուցած էիք կարինէն մեկնող մարդոց մասին։ Անոնց համար անհրաժեշտ կարգադրութիւնը եղած է։ Հարկ եղած տեղերը հրահանգուած է զանոնք անվնաս ձեռք ձգելու համար։ Միայն թէ նամակին շփոթութիւն չըլլայ։ Այս խնդրի շուրջ քանի մը օրէն կը յուսամ տեղեկութիւններ տալ։ Հարկ եղած հրահանգը տրուած է մեր հրամանատարական կազմակերպութեան ազգակ գործունէութեանը մասին։ Երկրէն դուրս հետապնդուելիք նպատակին չափ, երկրէն ներս եւս փճացուելիք անձեր կան։ Մենք այս տեսակէտով ալ կը հետապնդենք։ Մեր ստացած տեղեկութեանց՝ համաձայն, հրամանատարներէն ոմանք, մասնաւորապէս Գ. շրջանի հրամանատարը, շրջանը զինուորներու քանակը կ'աւելցնեն յայտնելով թէ երկրին մէջ զինեալ անձերկը պէտք ունին։

(Շար.)

…փոխ առնելու սարքական պայ… Հայաստանի գիւղատն… թեան այս հին ու տխուր պատ… փոխուած է հիմա։

…Հայաստանի դաշտերը կը …մեքենաշարժ ա… գութաններ։ …հազարաւոր …բերքը կը հաւաքեն խուրձ …մեքենաներ, կալսիչներ են որ …կալը։

…գիւղատնտեսութեան …Հայաստանի …արագ կատարուած է …1930 տարուընէ վերջ …մեքենաշարժ արոր… Թարխովի, Ստալինգրա… գործարաններէն։ 1921ին, մեքենա… …որ չկար Հայաստանի մէջ, …կը գործեն 640 մեքենաշարժ ա… 9.062 ձիու ուժով։ Վերջին 4 …ընթացքին մեքենաշարժ …թիւը շատցաւ վեց անգամ։ …Հայաստանի մէջ ներկայիս գոր… մեքենաշարժ արօրները բոլորն …Ստալինգրադի …Խարկովի գործարաններուն մէջ։

…1930ին Հայաստանի մէջ կար մեքե… գիւղատնտեսութեան մէկ …74 մեքենաշարժ արօրով։ 1933 …10 կայան, ընդամէնը 327 արօ… Երկրին գիւղատնտեսութեան …40ը կը կատարուի հաւա… եղանակով։

…1926—1927, Հայաստանի գիւղա… մեքենաներուն արժէքը …կ՚ընէր 3,286,000 րուբլի, 1933ին՝ …884,000 րուբլի։

…գիւղատնտեսական բարդ մեքենա… Հայաստան ունի —

	1927	1933
Սերմնացան	20	1021
…ոտունձ	20	928
Կալսիչ	2	95
…ուրձկապ	—	251
…ամպակաքաղ	—	49

Ղարաքիլիսա

»»»·«««

…Երեւանի այս գիւղը այսօր կը հա… Հայաստանի երրորդ քաղա…

…Ղարաքիլիսայի մէջ եւ շրջակայքը …կը գործեն Փամբակի կրա… ալիւրի, կղմինտրի գործա… Գործարաններու աշխա… Ղարաքիլիսա հաւաքած է …300 բանուոր։ Շնորհիւ Զօրագետի ե… …փողոցները եւ հր… լուսաւորուած են …լոյսով։ Շուտով կ՚աւար… քաղաքին երկրորդ պանդոկը, որ …32 սենեակ, պետական դրամա… ու գինուորական հրամանատա… …մեծ շէնքը եւ բաղնիքը։ …պիտի կրնայ ընդունիլ 700 …

Ղարաքիլիսա ունի իր սեփական …Այստեղ լոյս կը տեսնեն …3 թերթեր։ Ունի թատրոն, …գրադարան։ Գիւղերը եւս …են գպրոցական շէնքերով

Հայ եւ ռուս գրողներու յարաբերութիւնը

»»»·«««

Նոյեմբերի վերջերը Մոսկուայէն Երեւան հասաւ ռուս գրողներու խումբ մը, որուն մէջ Կիրպոտին, Կա…, Ծատինկի, Գատով, Կոլոսով։ Նման խումբեր այցելութեան գա… են նաեւ Վրաստան եւ Ատրպէ…ն։

Հայաստան հասած խումբը պաշտօն ունի ուսումնասիրելու երկրին շինարարական աշխատանքները, խորհրդային գրողներու համագումարին մասնակցութեան պատրաստութիւնները, Հայաստանի մէկ քանի քաղաքներն ու գիւղերը, եւ պիտի մնայ 10 օր։

Նոյեմբեր 24ին, մասնակցութեամբ այս ռուս գրողներուն, ժողով մը տեղի ունեցաւ Գրողներու Տան մէջ։ Կիրպոտին խօսք առնելով, անհրաժեշտ համարեց մտերիմ կապեր հաստատել Ռուսիոյ եւ Հայաստանի գրողներուն միջեւ, մասնաւորապէս թարգմանութիւններով Ռուսներուն ծանօթացնել հայ գրողներուն գործերը։

Ցետոյ խօսեցան Կավերին, Գատով, Շիրվանզադէ, Ալազան, Ա. Անէմեան, Մկրտիչ Արմէն։

Գատով առաջարկեց կազմել ռուսերէն լեզուով ժողովածու մը, Հայաստանի գրողներուն չափածոյ ստեղծագործութիւններէն։ Առաջարկը ընդունուելով, նիւթերը ընտրելու եւ պատրաստելու համար կազմուեցաւ մարմին մը, որու մէջ կը մտնեն Ալազան, Գ. Մահարի, Մկրտչեան։

Ասկից զատ, Մոսկուայէն հասած գրողներու այս խումբին հետ աշխատելու առաքելութեամբ կազմուեցաւ մարմին մը, որու մէջ կը մտնեն Շիրվանզադէ, Դէմիրճեան եւ Զարեան։

Որոշուեցաւ նոյնպէս յանձնարարել ծանօթ քննադատներուն, որ ռուսերէն լեզուով ուսումնասիրութիւններ գրեն Հայաստանի գրականութեան մասին, ծանօթացնելու համար Ռուսերուն։

Այս ժողովէն քանի մը օր յետոյ, տեղի ունեցաւ նոր հաւաքոյթ մը, որ նիւթն ունէր պարզեց խորհրդային գրականութեան համագումարը։

Հայաստանի ձիւնի տակ

Նոյեմբեր 21—22ին Հայաստանի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ սկսաւ ձիւն տեղալ։ Երեւանի մէջ ձիւնը տեղաց մէկ քանի ժամ, բայց եղանակը այնքան ալ ցուրտ չէր, միւս կողմէ անձրեւ տեղացած ըլլալով՝ ձիւնը չհասաւ։ Թալինէն կը հաղորդեն որ ձիւնը փակած է ճամբաները։

Մ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ.—

Գրած էինք թէ Հանրապետութեան նախագահը Մ. Աղաջարեանի խնդիրը յանձնած էր Ազգ Դատարանին։

Լիբանանեան հարցաքննիչ դատաւոր Գ. Գուլօս, որ Աղաջարեանի խնդիրը քննութեան առած էր, երկար քննութիւններէ յետոյ, հարցաքննութեան թղթածրարները յանձնած է Գ. Տէգանկէնի՝ հարցաքննիչ-դատաւորին։

Միւս կողմէ, ոճրագործ Ցակոբ Քէպապճեան միշտ փախստական վիճակի մէջ կը գտնուի։ Եթէ խնդիրը Ազգ Դատարանի յանձնուի քանի մը օրէն, ինչպէս կ՚ըսուի, Քէպապճեան պիտի դատապարտուի ի բացակայութեան։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՉՈՄ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեծ յաջողութիւն գտաւ Ժողովրդային Դասընթացքը, որուն ձեռնարկած է Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը։ Դասընթացքին նիւթերը բազմազան են եւ հետաքրքրական։ Այնպէս որ տեսակ մը Ժողովրդային համալսարան է,— այնտեղ կը տրուին դասախօսութիւններ, որոնք իրապէս կը ներկայացնեն արժէքը ուսումնական բարձրագոյն ծրագրի մը։ Եւ յետոյ այդ դասախօսութիւնները կուգան պատրաստելու երիտասարդ սերունդ մը, որ տարագրութեան վերջին 10 տարուան շրջանին երբեք առիթը չունեցաւ հետեւելու իր ընդհանուր զարգացման անհրաժեշտ կազմակերպութեան մը։

Գիշերային այս դասընթացքները կազմակերպող մարմինը, քաջալերուած այս առաջին յաջողութենէն, կը խորհի աւելի եւս զարկ տալ, նոր նիւթեր աւելցնել,— օրինակ մէկ երեկոյեան մէջ խօսեցնել երկու դասախօս երկու տարբեր առարկաներու մասին, եւ ինչպէս անցեալ տարի՝ երբեմն ակնէմա տալ, գեղարուեստական բաժին մը կազմել, լեզուի (հայերէն եւ ֆրանսերէն) ուսուցման դասաշարք մը դնել, եւայլն.

Նախապէս տուած էինք առաջին եւ երկրորդ հինգշաբթիներուն դասախօսութեանց ամփոփումը։ Այս անգամ կուտանք յաջորդ հինգ շաբթիներուն դասախօսութեանց ամփոփումը։

Երկրորդ հինգշաբթին հրաւիրուած էր խօսելու Գ. Եր. Տէր Անդրէասեան Հայոց լեզուի մասին։ Դասախօսը գիտէ կենդանացնել եւ տաքցնել իր նիւթը։ Ժամերով պիտի պահէր ունկնդիրներու ուշադրութիւնը։ Իր դասախօսութեանց շարքը սկսելով, Գ. Տէր Անդրէասեան նախ պարզեց բերականութեան ուսման անհրաժեշտութիւնը հասկնալու համար որ եւ է լեզու, հետեւելու համար արտայայտութեան օրէնքներուն։ Գրաբարէն օրինակներ բերաւ, թարգմանութիւններ կատարելով հաստատեց քերականութեան օրէնքներուն ուսման կարեւորութիւնը

Չորրորդ հինգշաբթին խօսելու հրաւիրուած էր Գ. Կ. Ց. Բասմաջեան։ Նիւթն էր՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն։ Գ. դասախօսը ըսաւ թէ այլեւս անցած է աւանդական պատմութիւններով սնանելու ժամանակը, վերագրնահատութեան եւ քննադատութեան միտքը, որ կը զարգանայ ամէն յառաջադէմ ժողովուրդի մէջ, կը պահանջէ որ գիտական խղճմտութեամբ քննենք եւ սորվինք ըա՛ն, իրական պատմութիւնը։ Եւ սկսաւ գիտական, քննադատական մեթոտով մը մանրամասն ուսումնասիրել Խորենացիի տուած պատմութիւնը, շեշտելով անոր հակասութիւնները, եւն.։

Հինգերորդ հինգշաբթի հրաւիրուած էր խօսելու Գ. Մկրտիչ Պարսամեան, նիւթը՝ Գրական դէմքեր։ Գ. դասախօսը, որ իր այս շարքով պիտի ծանօթացնէ ժամանակակից հայ գրականութեան դէմքերը, նախ առաւ Ց. Օշականը։ Ներկայացուց Օշականի կեանքը, աշխատանքները, դրական մշակութիւնները, թեր ու դէմ կատարուած քննադատութիւնները, եւ ի վերջոյ բերելով իր գնահատութիւնը ժամանակակից հայ գրականութեան մեծագոյն այս դէմքին մասին, համեմատութեան փորձ մը կատարեց Օշականի եւ Փրուսթի միջեւ։ Գ. Պարսամեան, յետոյ խօսքն ուղղելով երիտասարդներուն, թելադրեց կարդալ եւ ուսումնասիրել Օշականի գործերը, որոնք բարդ կազմութիւն մը ունին եւ պիտի դիմանան երկար ժամանակի հոլովոյթին մէջ։

Վեցերորդ հինգշաբթին, 14 դեկտ. վագը, հրաւիրուած է խօսելու Գ. Ս. Վրացեան, որուն նիւթն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Այս նիւթը եւս, հետաքրքրական եւ լայնածաւալ, կը պահանջէ քանի մը երեկոներ։ Այդպէս ալ դասախօսը Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին դասաշարք մը պատրաստած է, եւ առաջին դասն է, որ կուտայ վագը երեկոյ։

Տեղեկատու

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

12 Նոր ընկերներ

— :-: —

ՎԻԷՆ, 9 դեկտ. (Ցառաջ)— Մեր անարժան հակառակորդներուն խայտառակ պայքարը շարունակ նոր ընկերներ կ՚աւելցնէ Դաշնակցութեան շարքերուն վրայ։

Այս երկու ամսուան ընթացքին Վիէնի կոմիտէին միացան 12 կայտառ երիտասարդներ, բոլորն ալ համոզուած թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է հայ ժողովուրդի միակ հարազատ կուսակցութիւնը եւ անոր արթուն պահակը։

Դեկտ. 1ին մեզի այցելեց ընկ. Աշոտ Իսահակեան, որուն հետ ունեցանք ընդհանուր ընկերական ժողով։ Ընկերը մեզի տուաւ կարեւոր տեղեկութիւններ մեր շրջանի կուսակցական կեանքէն։ Իսկ դեկտ. 5ին պատահաբար Վիէն եկաւ ընկ. Աշոտ Արծրունին. Կոմիտէն առիթէն օգտուելով բոլոր ընկերները հաւաքեց «Աթաժակ» ակումբը եւ ունեցանք ընկերական զրոյց մը մինչեւ ուշ ատեն։

Այս տարի մեր կոմիտէն բացառիկ աշխատանքի լծուած է, զարկ տալով կուսակցական կեանքին։ Բացի այս 12 երիտասարդներէն, կան ուրիշ թեկնածուներ, բոլորն ալ խանդավառուած Դաշնակցութեան խօսքալով։

Գ. Մանուկեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

Բանկայիի գերեզմանատան դաշը

»»»·«««

Միլլիյէթ կը գրէ (7 դեկտ.)—

Դերեզմանատան մասին այսօր միմիայն պիտի տրուէր բայց հրդեհին պատճառաւ յետաձգուած է անպայման ժամանակով։ Միայն թէ կորսուելիք ոչ մէկ բան չկայ, քանի որ դատին վերաբերեալ թուղթերն ու վաւերագրերը Թափուին եւ Քաղաքապետութեան մէջ գոյութիւն ունին։

⁂ Վագըթ ալ կը գրէ — Այս դատին վերաբերեալ թղթածրարները մէյմէկ օրինակը եւ պատմական վաւերաթուղթերը Քաղաքապետութեան գերեզմանատանց ճիւղին մէջ պահուած ըլլալով, երբ դատարանները գործունէութեան լծուին, այս դատը շուտով պիտի կրնայ աւարտիլ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

(«Ցուսաբեր»ի ձեռնարկին առիթով)

— o —

Ցառաջիկայ ապրիլին կը սկսի «Ցուսաբեր»ի հրատարակութեան քսանամեակը։ Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը վիճակախաղ մը սարքած է, խմբագրական կոչով մը (22 նոյ.).

— «Ցուսաբեր»ի վարչութիւնը որոշած է թերթի 20ամեակի առիթով կազմակերպել վիճակահանութիւն մը, իր ընթերցողներու շրջանակին մէջ։ Վիճակախաղը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ մարտ 31ին, թերթի 20ամեակի օրը, խմբագրատան մէջ։ Հրապարակ հանուած են 5000 տոմսեր, 500 եգ. ոսկի արժէքով (տոմսը 10 ե. դ.)։ Վիճակախաղի դրուած են բսան զանազան արժէքուղթեր, 100 եգ. ոսկի արժէքով,— 1/5րդը տոմսերու ընդհանուր արժէքին։ (Այս առիթով պիտի բաշխուին նաեւ 300 արժէքաւոր գիրքեր)։

Իբրեւ վիճակախաղ՝ ան յաւագոյնն է եղած բոլոր վիճակախաղերուն մէջ։ Խաղին մասնակցող իւրաքանչիւր ընթերցող առաւելագոյն շանսը ունի շահողներու մէջ ըլլալու, ակնկալութեամբ մը, որ անիւ անգամներ կը գերազանցէ իր բրած զոհողութիւնը։

Սակայն նիւթականէն աւելի մենք պիտի ուզէինք կանգ առնել մեր ձեռնարկի բարոյական կողմին վրայ։

Քսան տարիներու ընթացքին այս ձեւով մենք երբեք դիմած չենք մեր ընթերցողներու աջակցութեան։ Հրատարակուելով հանդերձ նիւթական ծանրագոյն պայմաններու մէջ՝ մենք զգուշացած ենք ընթերցողներէն պահանջելով կատարումը իրենց առվաբական պարտականութեան,— վճարել թերթին փոխարժէքը

Սակայն տնտեսական անօրինակ տագնապը ծանրապէս անդրադարձաւ նաեւ մեր վրայ։ Մանաւանդ մեր վրայ։ Թերթը հայ մարդու համար պահանջ չէ, այլ… պերճանք։ Երբ Հայը խնայողութեան կը սկսի, առաջին առթիւ ան թերթը կը կրճատէ։ Տագնապին հետեւանքով հարուած կրեցին մեր եկամուտի երեք հիմնական բաժինները.— ծանուցում, հատավաճառ, բաժնեգին։ Ընթերցողները սկսան նուազ ծանուցում տալ, նուազ թերթ կարդալ, կանոնաւորութեամբ բաժնեգին վճարել։ Անակնկալ դէպքերու բերումով ստեղծուած դժուարութեանց դիմագրաւելու համար, թերթի Վարչութիւնը որոշեց դիմել իր ընթերցողներու աջակցութեան։ Եւ այս նպատակով ան կանգ առաւ վիճակախաղի վրայ, իբրեւ ձեռնարկի մը, որուն կարող են բերել իրենց մասնակցութիւնը «Ցուսաբեր»ի բոլոր ընթերցողները, անկախ իրենց բնակութեան վայրէն։

Համոզուած ենք, որ «Ցուսաբեր»ի դիմումը անպատասխան պիտի չմնայ իր ընթերցողներու մօտ։

Կ՚ենթադրենք թէ քսան տարի անընդհատաբար հրատարակուող թերթ մը, որ սփիւռքահայ միշտ ենթարկուած է ամէն զրկանքներու, բայց եւ միշտ խուսափած է իր ընթերցողները յաւելեալ զոհողութեանց մղելէ, իրաւունք ունի գէթ անգամ մը այդ ընթերցողներու համեստ աջակցութեան դիմելու։ Եթէ այս տեսակէտով կան իրաւատէրներ, անոնց մէջ առաջինը «Ցուսաբեր»ն է։ Անկորդ է ըսել, որ վիճակախաղը յաջողած պարագային վերջին հաշուով շահողը դարձեալ ընթերցող բազմութիւնը պիտի ըլլայ, որովհետեւ մեր ձեռնարկը դիւրութիւն պիտի տայ մեզի, աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու թերթը եւ բովանդակութեամբ աւելի ճոխացնելու զայն»։

ԿՐԸՆՈԴԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Նախագահ.— Սորճանակով ձեր խոհանոցին մէջ փորձեր կատարեցի՞ք։

Կիւրիճեան.— Առաստաղին երկու հարուած քաշեցի։

Նախագահ.— Ժողովին մէջ դուք էիք սարճանակ քաշողը եւ «յառաջ ընկերներ» պոռացողը։

Կիւրիճեան.— Ոչ։

Նախագահ.— Սրահին մէջ գտնուած սարճանակը ձե՞րն էր։

Կիւրիճեան.— Այո՛, սարճանակը իմս է։

Նախագահ.— Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս երեւոյթը։

Կիւրիճեան.— Կասքիս մէջ լաթերու տակ ծածկած էի։ Կ՚ենթադրեմ թէ Հալաճեանը (Հօկ) մէկ – երկու անգամ դուրս ելաւ, դուցէ դիտմամբ հոս բերած է։ Ես դէպքին ժամանակ բան մըն ալ տեսած չեմ, բացի Մարգարեանէն, որ աչքիս բանով մը զարկաւ։

Ապա կարգով, վերեւ մատնանշուած յանցանքներուն համար կը հարցաքննուին Ավալեանը, Փափազեանը, Սալավանեանը եւ Անտոնեանը, որոնք ամէնքն ալ յաւագոյն կերպով կը պաշտպանեն իրենք զիրենք։

Ուրբաթ կէսօրէ վերջ Առեանի նիստը կը վերսկսի։

Տակաւին պէտք է լսուին 31 վկաներ, հայ, ֆրանսացի, խառնացի եւ յոյն։

Գ. Փիթառը նիստէն առաջ կ՚ուղէ ճշդել, որ Հայաստանի օգնութեան մարմինը կուսակցութիւն չէ եւ համայնավարներ չեն անոնք։ Հօկի կանոնագիրը ճանչցուած է կառավարութեան մօտ պաշտօնապէս եւ ամէն հայ իրաւունք ունի մասնակցելու… Հասկցողին շատ բարեւ։

Վկաներէն առաջինը՝ ներս կը մտնէ Տոքթ. Ռու եւ կը հաղորդէ Տիլաթուեանի եւ միւս վիրաւորներու իր կատարած քննութեան արդիւնքը։

Տոքթ. Ռուի վկայութեան համաձայն Տիլաթուեանը ստացած է դանակի մէկ հարուած, որ մահացու է եղած, չնայած որ դո՞ւը փիզիքապէս ուժեղ էր։ Միւս վիրաւորներու վէրքերը անվնաս էին։

Հետաքրքրական վկաներէն էր Գ. Փօթիէզ, ոստիկանապետ, որ առաջին անգամ ինքն է հարցաքննած բոլոր վկաները եւ ինքն է տեղեկագիր պատրաստած Ռիւ Պայեառի դէպքի մասին։

Գ. Փօթիէզ.— Երբ լսեցի Ռիւ Պայեառի Հայերու սարքած հանդէսին մէջ պատահած դէպքը, մարդիկ ղրկեցի որ քննեն եւ ես ալ գաղափար մը կազմելու համար թէ ի՞նչ կը ներկայացնէ Հայաստանը, իսկոյն բառարանի օգնութեան դիմեցի եւ Հայաստանը չգտայ հոն։ Ի վերջոյ տեղեկացայ որ Հայաստանը խորհրդային իշխանութեան ենթակայ փոքր երկիր մըն է։ Ես Տիլաթուեանը չեմ տեսած եւ չեմ հարցաքննած։ Իմ քաղած տեղեկութիւնները կուգան հաստատելու, որ դէպքը աւելի անձնական հողի վրայ է եղած, քան քաղաքական։

Նախագահ.— Ձեր կարծիքով կանխամտածուա՞ծ կա՞յ այս դէպքին մէջ։

Գ. Փօթիէզ.— Անկասկած։

Գ. Փիթառ ցաւ կը յայտնէ, ոճիրէն անմիջապէս յետոյ ոստիկանապետը նեղութիւն չէ կրած տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելու։

Գ. Պարպ նախ զարմանք կը յայտնէ, որ ոստիկանապետը անձնական առնչութեան կը վերագրէ եւ կը հարցնէ

— Հապա ի՞նչու ձեր առաջին տեղեկագրին մէջ կ՚ըսէիք թէ քաղաքական առնչութեան հետեւանք է։

Գ. Փօթիէզ.— Առաջին անգամ ես այդ տպաւորութիւնն ստացած էի։

Ոստիկանապետէն յետոյ կարգաւ ներս կը մտնեն Հօկերու վկաները, բոլորն ալ գրեթէ միօրինակ, սարքըւած ու զարդարուած կերքի եւ առնչութեան մեջէ ուժին տակ եւ կ՚ըսեն հանդարտ սրտով «տեսայ», երբ ոչինչ տեսած են։ Դժուար չէր գուշակել, որ մութ ձեռք մը, բառ կամաւ, անոնց կրկնել կուտար թութակի պէս այնպիսի խօսքեր, որոնք դէմ են թէ՛ տրամաբանութեան եւ թէ իրականութեան։

Ահա Գ. Քէչիչեանը, դերձակ, որ կը նկարագրէ հանդէսը եւ կ՚ըսէ.

— Երգեցին, արտասանութիւններ բրին եւ երբ բանախօսը սկսաւ բաղդատականն ընել Հանրապետական եւ սովետական Հայաստաններու, իրարանցումն սկսաւ։ Ես իսկոյն նստարանի մը վրայ բարձրացայ եւ տեսայ որ Տիլաթուեանը շրջապատուած է Ղուկասեանի, Արապեանի եւ Թորոսեանի կողմէն։ Տեսայ նաեւ որ Տիլաթուեանը կը փորձէր Կիւրիճեանի ձեռքէն սարճանակն առնել։

Ղուկասեան.— Հասկցայ ի՛նչպէս կ՚ըլլայ որ այս վկան նախնական հարցաքննութեան ատեն ըսած է թէ ես հանգիստ նստած էի տեղս։

Քէչիչեանը այնպէս մը կը պատմէր որ կարծես թէ ինքը հոն ամերիկեան դիտող ըլլար եւ ձեռքերը գրպանը դրած ընդհանուր իրարանցումին մէջ դէպքերն ու դիրքերը ճշդէր։ Վերջապէս ամէն բան «տեսեր» էր, առանց տեսնելու։

Այլապէս հանելուկային տիպար մըն է Գալուստ Ղազարեան բուսաբեր, որ զարմանազան բաներ կը պատմէ

— Ես տեսայ, որ Տիլաթուեանի թեւերը բռնած էին Արապեանն ու Թորոսեանը եւ Ղուկասեանը քանի մը անգամներ դանակի հարուածներ իջեցուց անոր։ (Բժշկական քննութիւնը կ՚ըսէ դանակի մէկ հարուած է տրուած)։

Ղուկասեան.— Այս վկային ես ութ հարիւր ֆրանքի ապառիկ ապրանք եմ տուած իմ խանութէս, որ տակաւին չէ վճարած։ Վերջին անգամ ինծմէ երեք հարիւր ֆրանքի ապառիկ մը եւս ուզեց, մերժեցի։ Երեւի այդ գումարը չվճարելու դիտաւորութեամբ իմ մասին վկայութիւններ կ՚ընէ

Ղազարեան.— Ութ հարիւր ֆրանք չէ, այլ հարիւր ֆրանք…

Այս պարոնը, մանաւանդ «կպարտութեամբ» մը, չմոռցաւ յիշատակելու որ, իբրեւ թէ թժ. Խաչէնկճեանը իրեն 2000 ֆր. է խոստացած, եթէ իր վկայութիւնը փոխէ Ղուկասեանի մասին։ Խաչէնկճեանը ոչ Դաշնակցական է եւ ոչ ալ Հօկճի։ Ձեզոք եւ բարեխիղճ Հայ մըն է, որ շատ անգամներ, նոյն իսկ Հօկճիներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնած է։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(2)

ռաջին խօսակցութիւնները կը վերաբերին տնտեսական խնդիրներու։ Բուն քաղաքական հարցերը նոր պիտի քննուին։

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ելմտական ծրագրին քննութեան առթիւ, երեսփ. ժողովը քուէարկեց յօդուած մը, որուն համաձայն երբ նահանգի մը մէջ, այս կամ այն գործին համար ֆրանսացի գործազուրկներ կան, օտար բանուոր բանեցնող գործատէրերը պարտաւոր պիտի ըլլան այդ բանուորներու աշխատավարձին հարիւրին հինգը վար դնել։ Սակը պիտի բարձրանայ հարիւրին 10ի, ոչ-հաստատուն բանուորներու համար։ Իսկ հարիւրին 15 պիտի գանձուի այն օտարականներէն որոնք իրենց հաշւոյն կ'աշխատին։ Համայնավար երեսփոխանները քուէարկեցին այս չահագործման դէմ, բայց առաջարկը քուէարկուեցաւ 14ի դէմ 458 ձայնով։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Պէյօսի կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Զարդարեան» Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի

ԿՈՎԿԱՍԱ-ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Brebant Marseillaisի սրահին մէջ 146/148 Chemin de Chartreux

Ժողովրդական, ռուսական, կովկասեան եւ լեռնականներու երգեր եւ պարեր:

Ջազը կը ղեկավարէ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած Թառիստ Պ. ԺՕՐԺ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆ

կը ներկայացուի զաւեշտ-օփերէթ մը Թիֆլիզահայերու կեանքէն ղեկավարութեամբ դեր. ՂԱԶԱՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ ցիկ. ՄԻՐՈՒՇԻ, Թառիստ ԺՕՐԺի եւ ուրիշներու։

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ։ Պարսկական անկիւն մը:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը։

Մուտք այրերու 10 ֆրանք, իսկ կիներու 7 ֆրանք։

Մեծ երեկոյթ եւ պարահանդէս Մարսիլիոյ մէջ

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍԱԼՈՆ ՄԻՐԷՅԻ ՄԷՋ 7, Cours du Vieux Port

երգ, խմբերգ, նուագ, հաճելի անակնկալներ եւ զաւեշտ «ՄԱՏՆԱՅ»

պարերուն կը մասնակցի The Merry Syncopating Bandը

Մուտք 5 ֆրանք, այրերու՝ 3 ֆրանք։

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1934ին

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը՝ չի խաչաձեւելու համար

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅԹ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

կ'արտասանէ Պ. Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, կ'երգէ Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ Պ. Տ. ՄՈՎՍԷՍԵԱՆի։ Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր։

ցեղի կ'ունենայ ԹԱՆԿՈՅԻ մրցում։

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք։

Պիւֆէն տնօրինուած է ծանօթ հացագործ ԵՏԻՓԱՆ ՄԱՐԴԱՐԵԱՆ որ խնամքով պատրաստած է ամէն տեսակ խմորեղէններ, լահմաճոն՝ պանիրով, պաստըրմա, եւլն։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ. — Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել Point du Jour, բիւս 35 իջնել Place Nationale:

Բացման հանդէս

կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

30 դեկտ. Շաբաթ երեկոյ Յրդ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

ՔԼԱՄԱՌ, Յ Ն. — 105 ֆրանք:
ՆԻՍ, Շ. Թ. — 70:
ՓԱՐԻԶ (19), Օր. Պ. — 50:
ՊԼԱՆ ՄԵՆԻԼ, Մ. Բ. — 70:
ՆՈՒԱԶԻ ԼԸ ՍԵՔ, Տիկ. Է. Ղ. — 70:
ՔԼԱՄԱՌ, Պ. Զ. — 35.
ԼԻՈՆ – ՎԵԶ. Ա. Տ. — 70:
ՊՈՐՏՕ, Գործ. — 382:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Յ. — 140:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Ա. Թ. — 310:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ. — 817:
ՔԱՎԱՅԵՈՆ, Վ. Մ. — 20:
ԱՆՎԷՐՍ, Խումբ — 141,80:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Խ. Ա. — 40:
ՓԱՐԻԶ (5), Ն. Ս. — 70:
ՓԱՐԻԶ (11), Ա. Գ. — 140:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գ. Յ. — 20:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գ. Յ. — 70:
ԷՓԵՐՆԷՅ, Խաչ. — 50:
ՊԻՅԵՌՆՔՈՒՌ, Պ. եւ Պ. — 35:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Փ. Ա. — 200:
ՓԱՐԻԶ, Թ. եւ Մ. — 175:
ԻՍԻ, Յ. Հ. — 140:
ՇԱՎԻԼ, Պ. Պ. — 140.
ՓԱՐԻԶ (4), Գ. Թ. — 70:
ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Ն. Խ. — 35:
ՎԻԷՆ, Ն. Խ. — 200:
ՊԱՆԵԷՕ, Լ. Տ. — 140:
ՇԱԼԷԹ, Փ. Ք. — 105:
ԼԸ ՓՈՆԹԷ, Մ. Գ. — 70.
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Խ. Ք. — 70:
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Ն. Գ. — 105:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ. — 50:
ԱՆԻԷՌ, Ա. Գ. — 105:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Յ. Ա. — 70:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ղ. Կ. — 35:
ԼԻՈՆ, Գործ. — 700:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Սարգ. — 100:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Օր. Մ. — 35:
ՍԷՆ ՔԼԷՌ, Գ. Ս. — 35:
ՕՐԼԷԱՆ, Պ. Մ. — 35:
ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ, Շ. Ա. — 140:
ՇԱՎԻԼ, Հ. Տ. — 140:
ՊԻՍԷԹՐԸ, Էֆ. — 70:
ԽՎՐԻ, Պ. Գ. — 140:
ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ, Գործ. — 116,60:
ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ, Գործ. — 114,05:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

23 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը, 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆի քրքջալից քոմէտիները

1.— ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

կը մասնակցին՝ Մասլէն Ցիւլէ (Օտէոնի թատրոնէն), Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Փիլիպպոսեան, Օր. Մարգարեան (Շաթըլէ թատրոնէն), Օր Ճամպազ, Պ. Պ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն-Ցարուկ (Աթըլիէի թատրոնէն), Քէլէշեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ ԳՕԹԻՅԵՕՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը: ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Օ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ցլըրիայի վերնայարկը։ Դասախօս Պ. Ս. Վրացեան, նիւթը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամները ու զ ե ք.

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Daviel — PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.296

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

14 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2369

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

« Թէշքիլաթը Մախսուսէ »ի առաջին գլուխն ենք տակաւին, ուրկէն վարագոյրը կը բացուի:

Մինչեւ հիմա հրատարակուած մասերուն մէջ, աչքի կը զարնեն երկու հիմնական իրողութիւններ.—

1. Վրացիներուն (քրիստոնեաներո՜ւն) գործակցութիւնն ու գաղտնի յանձնառութիւնները՝ ի նպաստ Թուրքիոյ:

2. « Թէշքիլաթը Մախսուսէ »ի, բուն բառով՝ « Իթթիհատ – Թէրագգը »ի կանխորոշ ծրագիրը՝ տեղահանութեանց եւ ջարդերու մասին:

Ու այժմ մէկդի դնելով Վրացիներու խնդիրը, որուն զանազան ծալքերը դեռ նոր պիտի բացուին, խօսինք երկրորդ կէտի մասին:

Ծանօթ Պէհա Շաքիրը, որ գլխաւոր հոգին է այս արիւնածարաւ գործունէութեան, 1914 սեպտեմբեր 3ին ծածկագիր նամակ մը կը ստանայ կաթընկեր հրէշէ մը, Հիլմի պէյէն:

Այդ միջոցին, Թուրքիան դեռ չէր մասնակցած պատերազմին: Հետեւաբար չկար « բանակին թիկունքը պաշտպանելու » խնդիր: Եւ սակայն,— Հիլմի պէյն է որ կը գրէ.

— « Երկրէն դուրս հետապնդուելիք նպատակին չափ, ԵՐԿՐԷՆ ՆԵՐՍ ԱԼ ՓՃԱՑՈՒԵԼԻՔ ԱՆՁԵՐ ԿԱՆ: Մենք այս տեսակէտը կը հետապնդենք »:

Այդ միջոցին, Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը կը գումարուէր Կարնոյ մէջ, բոլորովին բացայայտ, եւ օրինական արտօնութեամբ:

Իթթիհատը ինք մասնաւոր պատուիրակներ ղրկած էր, բանակցելու համար, ի նախատեսութիւն պատերազմի:

Դաշնակցութիւնը առանց վերապահութեան պարզած էր իր տեսակէտները Նաճի պէյին, որ կ'առաջարկէր հայկական հրոսախումբեր կազմել եւ Կովկաս արշաւել...

Այսօր ի՞նչ կը կարդանք « Թէշքիլաթ »ի պատմութեան մէջ.

— « Այս Հայերը, նոյնիսկ երբ Կարին կը գտնուէին, երբեք չէին ծածկեր իրենց դաւանանական մտածումները ու չէին քաշուեր յաճախ ըսել թէ Ռուսերը իրենց խոստացած են Հայաստան մը որ իր մէջ պիտի պարունակէ Տրապիզոնը, Երեւանը, Նախիջեւանը, Կարինը, Վանը, Խարբերդը, Ալէքսանտրէթի ծոցը »:

Բայց այս վրան – բաց սուտը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ:

Իբրեւ թէ՝ Պէհաէտտին Շաքիր Կարին հասնելէ վերջն է որ կիմանայ թէ « Հայոց Դաշնակ կուսակցութեան պատկանող ականաւոր պետերը հոն կը գտնուին»: Եւ ջղագրգռուելով անոնց պաշտնիծ ժողովներէն, զինուորական եւ քաղաքային իշխանութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ:

— « Առօր վրայ, հայ պատուիրակները ոստիկան – զինուորներու ընկերակցութեամբ, սահմանէն դուրս հանուած էին: Երբ դաշնակ պետերը հեռացուեցան Կարինէն, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր խնդիրը անմիջապէս ծածկագրով Հիլմի պէյին իմացուցած ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՃԱՐԸ ՆԱՅԻԼ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԱԾ ԱԼԱԼՈՒ է »:

Ինքնին չափազանց թափանցիկ է այդ բացատրութիւնը,— « ճարը նայիլ »:

Բայց Թուրք յուշագիրը պէտք չզգար բառերը ծամծմելու:

— « Այնպէս կը հասկցուէր թէ՝ հայ պատուիրակները, Հիլմի պէյի նամակին բովանդակութեան համաձայն, ճամբէն շեղում մը ընելով, ՅԱՋՈՂԱԾ ԷԻՆ ԱԶԱՏԻԼ ՉԷԹԷՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԷՆ »:

Ուրեմն, այն ինչ որ տեղի ունեցաւ 1915 Ապրիլ 11)24ին, ծրագրուած էր դեռ 1914ի ամառը, Մեծ պատերազմին պայթումէն անմիջապէս յետոյ: (Իրականին մէջ, շատ աւելի առաջ):

Պատմագիրը, երբ աչքէ անցընէ այդ շրջանի զանազան դէպքերը եւ բաղդատէ այս խոստովանութեան հետ, վարանումներ պիտի ունենայ եզրակացութեան համար:

×

Այս առթիւ, նորէն չարաբաստիկ հարցականը:

Փակուա՞ծ է պատմութեան այդ շրջանը, եւ այսօր կը գտնուինք բոլորովին տարբեր, աննախընթաց կացութեան մը առջեւ:

Արդ, անցեալի այս փորձառութիւնները ո՛ր եւ է նոր բան պիտի սորվեցնե՞ն մեզի:

Անոնք պիտի օգնե՞ն գոնէ արթուն կենալու, որպէսզի հիմնական հարցեր չխեղդուին առօրեայ վայրահաչութեանց եւ խուժադուժութեանց տղմուտին մէջ:

Անոնք պիտի նպաստե՞ն իր բանաւոր սահմանին վերածելու ինքնագոհ ամբարտաւանութիւնն ու սնամտութեան յաւակնութիւնները:

Երէկ մոռցա՞նք հիմնականն ու անմիջականը: Վիճեցանք, մեր ճեղքի վրայ բարդեցինք, եւ գլխիվայր թաւալեցանք դէպի անդունդը:

Այսօր, երբ քիչ – շատ ոտքի կանգնած ենք, ահաւոր ցնցումներէ յետոյ, կրնա՞նք ճակատաբաց յայտարարել թէ՝ մեր հին ունակութիւններն ալ թաղուած են այդ օրերու պատմութեան հետ:

Պատասխանը փնտռեցէք օրուան «ազգային» մամուլին մէջ, միթինկներուն, ճառերուն եւ թռուցիկներուն մէջ:

Ճիշդ այս պատկերն ունէր մեր ազգային – կուսակցական կեանքը, 1913 – 14ին ալ:

Ճիշդ այսպէս իրար կը գզէինք մենք, մինչ թշնամին իր պատեանին մէջ քաշուած, կ'որոճար, կը ծրագրէր, «չէթէ»ներ կը կազմէր ու կը գործէր:

Ո՛ր եւ է արժէք չունի այն առարկութիւնը թէ այժմ ազատ ենք թրքական լուծէն, թէ թշնամին չի կրնար հասնիլ մեզի:

Թշնամին ամէն տեղ է այսօր ալ: Ան իր թաթը երկարած է մինչեւ մեր հեռաւոր գաղութները, եւ կ'որոճայ ու կը գործէ ներսէն թէ դուրսէն:

Թշնամին չարախինդ քրքիջներ կ'արձակէ ներսէն թէ դուրսէն, դիտելով հրաշափա՛ռ ցուցահանդէսը հայկական իմաստութեան...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ...

ooooo

Անձրե՛ւ կը տեղայ Մարսէյլի մէջ: Անձրեւ՝ թռուցիկի եւ թուղթէ փամփուշտներու, փոխադարձ յուտանքի և վարկաբեկման:

Եւ այս ամիսներէ ի վեր:

« Ցառաջ » անգամ մը առիթ ունեցաւ հարեւանցի դիտողութիւն մը ուղղելու այս խելագարութեան առթիւ: Ըսաւ ու անցաւ:

Ի՞նչ օգուտ: Որովհետեւ ոչ թուղթ-գրիչը կը պակսի, ոչ ալ տպարանը. թռուցիկներու « նարտարապետութ » երթալով զարգացաւ եւ կատարելագործուեցաւ: Նոյն իսկ թուղթը բարեփոխուեցաւ:

Ահա վերջինը,— շքե՛ղ թուղթի վրայ (փափուկ քուշէ), ձեռագիր նամակներու արտանկարումով եւ պատկերազարդ.

Ո՞րու դէմ.— վեղարաւորի մը: Ի՞նչ նպատակով.— Ապացուցանելու համար թէ աղջիկ մը կը սիրէ:

Ցետո՞յ,— բայց մնացեալը մի՛ հարցնէք:

Մնացեալը,— բայց դուք մայր չէ՞ք ունեցած, պարոններ, երբ հրապարակաւ, անունով եւ լուսանկարով բերնի ծամոց կը դարձնէք դժբախտ կին մը:

Ո՞վ իրաւունք տուաւ ձեզի խաղալ նոյնիսկ մեղաւոր կնոջ մը պատիւին հետ:

Ո՞վ սորվեցուց այս գարշելի արհեստը:

...Եղածը եղած է: Կը մնայ որ սիրատոչոր վեղարաւորը՝ իսկ վերջ դնէ այս «իրապալականախառն գայթակղութեան» — ինչպէս պիտի ըսէր Օրմանեան —եւ տուն – տեղ ըլլայ, մեկդի նետելով փիլոնն ու վեղարը:

Տարրական պահանջ է այս. փրկելու համար ոչ միայն իր պատիւը, այլ եւ զոհը, ո՛վ որ ալ ըլլայ:

Տեղը չէ՞ կրկնել հարցումը,— ո՞ւր իջար, ո՞ւր իջար, Մարսէյլ...

ՎԱՀԷ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՄԲԱԿԸ ԵՒ ԻՐ ՄՐՑԱԿԻՑՆԵՐԸ

»»» · «««

« Ճումհուրիէթ » կը գրէ.—

Կառավարական վիճակագրութեանց համաձայն, ընթացիկ տարուան 10 ամիսներու ընթացքին զանազան օտար երկիրներ արտահանած ենք 1,244,436 ոսկի արժէքով 3.549,271 քիլօ բամպակ: Մինչդեռ, անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցին մեր բամպակի արտածումը 3,109,774 ոսկի արժէքով 10,169,788 քիլօ էր: Տարբերութիւնը շատ մեծ է ու նուազումը երկու երբորդն է:

Այս նուազման պատճառները շատ են, նախ՝ մեր հունձքը վերջին երկու տարիներու ընթացքին քիչ եղաւ: Ներքին ճարտարարուեստի պահանջը հետզհետէ կ'աւելնայ. եւ, այդ կերպով, տեղական բամպակներուն համար՝ մեր երկրին մէջ սպառումի դաշտ մը կ'ապահովուի:

Այսուհանդերձ, մեր հունձքին կարեւոր մասը արտածումի կը կարօտի: Մինչեւ այժմ մեր բամպակներուն յաճախորդները մեր դրացիները. բայց մանաւանդ խորհրդային Ռուսիան եւ Յունաստանն էին: Բայց, այս երկանկին գրեթէ բամպակ չարտածեցինք Յունաստան: Սակայն, նոր յաճախորդ մը եղած է, ասիկա Ճափոնն է, անիկա այս երկամսեայ ընթացքին 498000 ոսկիի բամպակ գնեց: Ճափոնը աշխարհի մեծագոյն գնորդն է բամպակի: Եւ սակայն, Ամերիկա եւ Հնդկաստան շատ մօտ են Ճափոնի, որով փոխադրական ծախքը քիչ է՝ այդ երկիրներէն մինչեւ Ճափոն, ինչ որ կրնայ մրցիլ մեր բամպակին համար ըլլալիք ծախքին հետ: Ասկէ զատ, մեր բամպակը « ամզպակւած »ի տեսակէտէն ալ ետ կը մնայ Ամերիկայէն եւ Հնդկաստանէն: Միջազգային հրապարակին վրայ մրցելու համար առաջին պայմանն է աւելի աժան տալ: Որով, պէտք է որ մեր բամպակները աւելի աժան ապրանք ըլլան:

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— o —

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող օտար դրամագլուխներէն մեծագոյնն է փրանսականը: Այդ դրամագլուխին գլխաւոր մասը կը գտնուի երկաթուղիներու եւ հանքային ընկերութեանց մօտ: Մնացեալը՝ առեւտրական ձեռնարկներու մէջ:

Ֆրանսական դրամագլուխին գումարը 150 միլիոն ոսկի է:

Երկրորդ տեղը կը գրաւէ պելժիական դրամագլուխը: Այս դրամագլուխին ընդհ. գումարն է 55 միլիոն ոսկի: Պելժիական դրամը կը բանի հանրային շինութեանց մէջ: Առաջնակարգ գործական ձեռնարկներու մէջ կայ Տուկես միլիոն ոսկի:

Ամերիկեան դրամագլուխը երրորդ տեղը կը բռնէ: Այդ դրամագլուխին մեծ մասը ծխախոտի գործին յատկացուած է: Նաեւ՝ ինքնաշարժի կազմածներու:

Իտալական դրամագլուխը չորրորդն է: Անիկա կեդրոնացած է ծովային առեւտուրին եւ ածուխի գործին մէջ:

Հինգերորդ կուգայ անգլիական դրամագլուխը: Ըստ պատմական քննութեան մը, Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ անգլիական դրամագլուխը մտած է: Թուրքիոյ մէջ երկաթուղիի դրամ յատկացնողները ամէնէն առաջ Անգլիացիները եղած են: Առաջին գիծը եղած է Իզմիր – Այտընը (1856ին): Յետոյ այդ գիծը Ֆրանսացիները գնած են:

Աւելի վերջ կուգան զուիցերիական եւ յունական դրամագլուխները: Զուիցերիականը մեծ մասով ապահովագրական գործերու յատկացուած է: Իսկ յունականը՝ ներածումի եւ արտածումի: Պատերազմէն առաջ, գերմանական դրամագլուխը կը մրցէր փրանսականին եւ պելժիականին հետ, իսկ այժմ շատ ետ է:

1934 յունուար 10ին կը կատարուի 4րդ վիճակահանութիւնը

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ՝Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք S Թիւ 99,412

շարք T Թիւ 78,009

շարք S Թիւ 99,415

շարք D Թիւ 52,152

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 1934 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռիզա շահին հրամանով, ձերբակալուեցաւ Սարտար Ասատ, Պարսկաստանի պատերազմական նախարարը, իր 16 ազգականներուն եւ հետեւորդներուն հետ: Միեւնոյն ատեն ձերբակալուեցան Պախթիարի ցեղին երեւելիներէն քանի մը հոգի: Այս վերջիններէն Ամիր Ճանկ, նախարարին եղբայրը եւ Ամիր Հիւսէյին խան երեսփոխան են, բայց զրկուեցան իրենց ապահարկութ... Բոլորը մէկ ամբաստանուած են թէ պետութեան համար վնասակար գործերու խառնուած են: Իրազեկներ կը կարծեն թէ մեղադրանքը դրամական խնդիրներու կը վերաբերի: Ձերբակալուած է նաեւ Եավամ – իւլ – Միւլք, Ֆարսի արաբ ցեղերուն պետը:

Շահը, որ վերջերս պտոյտի ելած էր Ատրպատականի նահանգին մէջ, մօտերս պիտի երթայ Խուժիստան, աչքէ անցընելու համար երկաթուղիի շինութիւնները:

ԱՆՋԱՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՈՒԿՐԱՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

ՎՏԱՆԳԸ ՉԷ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Վերջերս մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեցինք Ուկրայնայի համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ երեւան եկած ազգայնական – անջատական շարժումներու մասին, քաղելով Մոսկուայի պաշտօնաթերթէն:

Նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ վտանգը չէ անհետացած, հակառակ ձեռք առնուած խստութեանց: Լուրի մը համաձայն, Քիէվի 65,000 համայնավարներէն 10,000ը վտարուած են կուսակցութենէն: Ասկէ զատ, մօտերս պիտի դատուին Խարքովի համալսարանին վարիչներէն 12 հոգի, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ մեղսակից Ուկրայնայի ազգային եւ անջատական շարժման: Խորհրդային թերթերը կ'ըսեն թէ անջատական շարժման կեդրոնն է Ուկրայնայի գիտութեանց ակադեմիան:

*** Խորհրդային մամուլը հրատարակեց Գ. Պոստիշեւի ընդարձակ ճառը՝ անջատական շարժման մասին: Այս ճառին մէջ, կը յիշուին անունները շարք մը ականաւոր համայնավարներու, որոնք ձերբակալուեցան վերջերս, իբրեւ ղրգիչներ անջատական շարժման: Անջատականները կ'ամբաստանուին թէ սով կազմակերպած են, դժգոհութիւնը արծարծելու եւ համայնավարական իշխանութիւնը վարկաբեկելու համար: Անոնք ձեռք առնելով հողագործական եւ կրթական պաշտօնատուները, Մոսկուայի դէմ յարած են ուսուցիչները, ուսանողները եւ գիւղացիները: 1200 հատընտիր համայնավարներ ամբողջ մէկ տարի պայքարած են ասոնց դէմ, հանուելով ղեկավար դիրքերէ, բայց դեռ մաս մը կը մնայ եւ «պէտք է ջախջախուի»:

Այսքանն ալ կը վկայէ թէ պայքարը չէ վերջացած տակաւին:

Րայխսթակը բացուեցաւ եւ փակուեցաւ

ՆԻՍՏԸ ՀԱԶԻՒ 8 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՏԵՒԵՑ

Գերմանիոյ նոր խորհրդարանը բացուեցաւ դեկտեմբեր 12ին, նախագահութեամբ Գ. Կէօրինկի: Ամբողջ նիստը տեւեց հոթ վայրկեան եւ 30 երկվայրկեան: Հիթլէր բացակայ էր: Նախագահը խօսքը տուաւ ներքին նախարար Գ. Ֆրիքի, որ ցանկ մը առաջարկեց, գլխաւոր ընտրութեան համար:

Նախագահը.— Թող ոտքի ելլեն այն երեսփոխանները որ համաձայն են այս ցանկին:

Բոլորը մէկ ոտքի ելան եւ ցանկը քուէարկեցին:

Միեւնոյն ձեւով ընտրուեցան 12 քարտուղարները: Յետոյ նախագահը իրաւասութիւն խնդրեց զանազան յանձնաժողովներ նշանակելու համար: Ոչ ոք ընդդիմացաւ: Յետոյ Գ. Կէօրինկ շնորհակալութիւն յայտնեց երեսփոխաններուն վստահութեան համար, չմոռնալով ձաղկել նախորդ խորհրդարանը:

Նիստը փակուեցաւ երեք « կեցցէ »ներով, ի պատիւ գերման ժողովուրդին:

Դիւանագիտական տեսակցութիւններ

Գ. Փոլ Պոնքուռ Լեհաստան կ'երթայ

Ամբողջ քաղաքական աշխարհը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի դիւանագիտական երթեւեկներուն եւ տեսակցութիւններուն:

Ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց լեհական կառավարութեան՝ թէ Գ. Փոլ Պոնքուռ Վարշաւա պիտի այցելէ մօտերս:

Այս երկրորդ անգամն է որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Լեհաստան կ'երթայ: Առաջին անգամ գնաց իբրեւ երեսփոխան: Այս անգամ կ'երթայ իբրեւ նախարար, ամրապնդելու համար երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները, մանաւանդ որ Լեհաստան վերջերս շատ մօտեցաւ Պերլինի եւ Մոսկուայի:

*** Եուկոսլավիոյ թագաւորը առջի օր ունկնդրութեան ընդունեց Պուլկարիոյ վարչապետը եւ երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ: Պորիս թագաւորն ալ իր կարգին ընդունեց Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը:

Ալեքսանդր թագաւորը Սոֆիա պիտի երթայ յունուարի վերջերը, ընկերակցութեամբ արտաքին նախարարին:

*** Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը բարոն Ալոիզի, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ: Յետոյ կարգով այցելեց միւս նախարարներուն: Երէկ ընդունուեցաւ նախագահ Հինտէնպուրկի կողմէ, իսկ այսօր պտոյտ մը պիտի կատարէ մինչեւ Քէօլն եւ Միւնիխ: Կ'ըսուի թէ Լոնտոն ալ պիտի երթայ:

*** Գ. Փոլ Պոնքուռ նախարարական խորհուրդին մէջ տեղեկութիւններ տուաւ դիւանագիտական տեսակցութեանց մասին: Բոլոր խօսակցութիւնները կը դառնան Գերմանիոյ վերազինման եւ դաշնագիրներու վերաքննութեան շուրջ:

*** Պուլկարիոյ թագաւորն ու թագուհին երէկ մեկնեցան Պելկրատէն: Արդիւնքը եղած է՝ փոխադարձ գործակցութեան յանձնառութիւն:

ՑՈՒՐՏԸ ՄԵՂՄԱՑԱՒ.— Զերոյէն վար մինչեւ 12 աստիճան իջնելէ յետոյ, ցուրտը սկսաւ մեղմանալ Փարիզի մէջ: Այսօրուան համար կը նախատեսուի զերոյէն վար չորս:

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հոկտեմբեր 29ին, քէմալական իշխանութիւնը ծափ ու ծնծղայով տօնեց թրքական հանրապետութեան տասնամեակը: Եւ էնկիւրիի մէջ ցուցադրուեցաւ թուրք – խորհրդային բարեկամութիւնը. Մոսկուան ուղարկել էր մեծաշուք պատուիրակութիւն մը զինուորական գործավար Վորոշիլովի ճակատագրութեան տակ եւ հինգ պատերազմական սաւառնակներ՝ իբրեւ եղբայրական նուէր Ղազի Մուստաֆա Քէմալին:

Այս տարի չահեկան է անգամ մը եւս վերյիշել թուրք – խորհրդային բարեկամութեան ու գործակցութեան ծագման եւ զարգացման պարագաները: Եւ որպէսզի աչառութիւն չվերագրուի, խօսք կուտանք արեւելեան գործերու քաջածանօթ գերման դիւանագէտ Ցիմքէին, որ կարեւոր պաշտօններ վարած է արեւելքի մէջ, եղած է Պէյրութի ընդհանուր հիւպատոս: Այժմ Գերմանիոյ դեսպանն է Աֆղանիստանի մէջ: Առաջին աղբիւրէ քաղուած տեղեկութիւններու հիման վրայ քանի մը տարի առաջ լոյս ընծայած իր «Նոր Թուրքիան» աշխատութեան մէջ, Ցիմքէն կը ներկայացնէ թուրք – խորհրդային յարաբերութեանց մանրամասնութիւնները: Այդ գլուխն է, որ անձշան յապաւումներով կուտանք ստորեւ, մեր երիտասարդ աշխատակից Նիկ. Բաղդալեանի թարգմանութեամբ.—

Ա.

Բոլշեւիկեան վարչաձեւի հաստատումը Ռուսաստանում իր հետ բերեց նաեւ արմատական բեկում ցարական ծանօթ արտաքին եւ ազգային քաղաքականութեան մէջ: 1917 նոյեմ. 24ի հրովարտակը(*) Ռուսաստանի մահմեդականներին շնորհեց ազգային – մշակութային ինքնավարութիւն եւ քնջւած յայտարարեց ցարական դաշնագրերը հարեւան մահմետական երկիրների՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի հետ: Իսլամ աշխարհը այդ հրովարտակով հրաւիրւում էր ազատագրուել եւրոպական աշխարհակալութեան կապանքներից, բայց բոլշեւիկեան Ռուսաստանը հեռու էր քաղաքականութեան այս փոփոխութեամբ կամուրջ ձգելու իր եւ երիտասարդ Թիւրքերի կառավարութեան միջեւ, որ նոյնպէս աշխարհակալ էր եւ դրամատիրական հիմքերի վրայ էր դրւած: Մոսկւան կարուկ ու վճռական ձեւով մերժեց երիտասարդ Թիւրքերի ծրագիրները՝ օսմանեան կայսրութեան միացնել Ռուսաստանի թրքական ցեղերը: Բոլշեւիկ Ռուսաստանը ուզում էր Իսլամի օգնութեամբ խորտակել Անգլիոյ գիրքերը Ասիայում, բայց ոչ մի դէպքում համաձայն չէր մի նոր Մեծ Թուրքիա ստեղծելու ի հաշիւ ցարական Ռուսաստանի հպատակ կամ ազգակցութեամբ ենթակայ իսլամ ժողովուրդների:

Թուրքիան ինքը պէտք է յեղափոխականացնէր իր աշխարհակալ կառավարութեան դէմ: Բագուն Նուրի փաշայի կողմից գրաւելուց յետոյ, Չիչերինը, 1918 թուի սեպտ. 20ին, մի յուշագիր ուղարկեց Պոլիս, որով յայտարարում էր, թէ Բրեստ – Լիտովսկի դաշնագիրն այլեւս գոյութիւն չունի, քանի որ Թուրքիան խախտել է այդ դաշնագիրը: Դրանով օսմանեան կայսրութիւնը բոլշեւիկ Ռուսաստանի հանդէպ գրւում էր պատերազմական վիճակի մէջ: Պատերազմ տեղի չունեցաւ, որովհետեւ օսմանեան բանակները Դաշնակիցների ճակատներում քայքայւեցին ու Կովկասից յետ քաշւեցին: Երկու երկիրների միջեւ գոյացած բացը լեցւեց կովկասեան հանրապետութիւններով, որոնք կազմւեցին ռուսական իշխանութեան աւերակների վրայ, հակամեծամասնական բուրժուական հիմքերով: Գլխաւոր կէտերի անգլիական ժամանակաւոր գրաւումով աւելի լայն բաժանում առաջացաւ իրաւականօրէն պատերազմական դրութեան մէջ գտնւող կողմերի միջեւ, մանաւանդ որ Մուդրոսի զինադադարը բոլորովին նկատի չէր առել ռուս – թրքական յարաբերութիւնները: Պայքար «սպիտակ հակայեղափոխութեան» դէմ, պայքար Դենիկինի, Վրանգելի շարժումների դէմ — զբաղեցնում էին Ռուսաստանին իր ազգեցութիւնը վերականգնելու Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների վրայ: 1920 թ. մայիս 7 դաշնագրով Մոսկւան նոյն իսկ ճանաչեց վրաց հանրապետութիւնը, կովկասեան ճակատում խաղաղութիւնը ապահովելու համար: Նոր խորհրդային ղեկավարները նպատակ էին դրել յեղափոխականացնել Ասիան ընդդէմ Եւրոպայի, յատկապէս, իսլամ Ասիան: Նրանք նախանձելի եռանդով հետապնդում էին այդ նպատակը իշխանութեան տիրանալու հէնց առաջին օրերից սկսած: 1918 հոկտ. 31ին Մոսկւայում հիմնւեց «Արեւելքի Ազատագրութեան Միութիւնը» որի անմիջական նպատակն էր բոլշեւիկեան հիմքերով առաջ տանել ազատագրութեան գործը Ասիայի ժողովուրդների ազգային ինքնորոշման միջոցով, իսկ վերջնական նպատակն էր՝ Ասիոյ Միացեալ Դաշնակցութիւնը: Թիւրք ժողովուրդն էլ մտցւում էր այդ մեծ ծրագրի մէջ, բայց դեռ եւս պարզ չէր, թէ ինչ ուղիով պիտի հասնուէր կապը: Մոսկւան անհանգստութեամբ էր հետեւում օսմանեան կայսրութեան քայքայման ընթացքին եւ վախենում էր, որ սուլթանական կառավարութիւնը տեղի տայ եւ դրանով ամրանայ անգլիական ազդեցութիւնը Թիւրքիայում եւ Կովկասում, ինչ որ պիտի նշանակէր Ասիոյ ազատագրութեան ծրագրի վտանգում: Քէմալական շարժման առաջին քայլերը (*) հիմք էին տալիս յուսալու, որ ազգայնական Թիւրքերի պայքարը անգլիական ճնշման դէմ օգտակար է եւ ձեռնտու Ասիոյ բոլշեւիկացման ծրագրին.

Մուսթաֆա Քէմալը սկզբում հաշւի չէր առնում Ռուսաստանը. քաղաքականօրէն Ռուսաստան հակակցութիւնը նրան թւում էր լուծւած: Նրա փոխարէն գոյութիւն ունէին իբրար հետ պայքարող ուժեր՝ բոլշեւիզմ, Վրանգել, Դենիկին, Կոլչակ, Ուկրայնա, Պալթեան պետութիւններ, կովկասեան հանրապետութիւններ, որոնց զարգացումը անորոշ էր: Ո՞վ պիտի յաղթանակէր, էնկիւրիից դժւար էր գնահատել: Պարզ էր միայն հայկական վտանգը: Երեւանի կառավարութիւնը ժառանգել էր ցարական պահանջները թրքական արեւելեան նահանգների նկատմամբ: Առաջին հերթին այս վտանգի առաջն էր ուզում առնել Քէմալը: 1919 թ. հոկտեմբերին կնքւեց գաղտնի զինուորական դաշնագիր Ադրբէջանի կառավարութեան հետ, որ հակառակ Բագւի անգլիական գրաւման լողում էր պանթուրանական ջրերի մէջ: Ադրբէջանցիք իրենց հերթին դաշնակցել էին Վրացիների հետ, որով հայկական հանրապետութիւնը բաւականին կաշկանդւած էր եւ ուրախութեամբ կ'ընդունէր եւրոպական մանդատ: Մոսկւան ողջունեց Քէմալի թշնամական դիրքը անգլիական առաջնորդ դիրքի՝ Հայաստանի նկատմամբ, բայց չէր համաձայնում որ քէմալական Թիւրքերը ամուր ոտք դնեն Բագւում Անգլիական փոքրաթիւ զօրամասերի հեռանալուց յետոյ, յաջողւեց բոլշեւիկեան ապստամբութիւնը, եւ Բագուն յանձնւեց խորհրդային ազդեցութեան(**). Բագւի բոլշեւիկացումը մտածւած քայլ էր Մուսթաֆա Քէմալի դէմ, որպէսզի փակւի ճանապարհը նրա առաջ դէպի Ադրբէջանի սիրտը: Ճուտով տեղի ունեցաւ մի դէպք, որ բոլորովին հակառակ քնութիւն տւեց թիւրք – խորհրդային յարաբերութիւններին: Այդ դէպքը Սեվրի դաշնագրի պայմանների յանձնումն էր: Քէմալը որոշեց դիմել զինւած դիմադրութեան եւ այս որոշումը Անգորան մղեց Մոսկւայի կողմը, որ նոյնպէս հակառակ էր Անգլիոյ(*):

1920ին ստորագրւած Բագւում տեղի ունեցաւ Արեւելեան ժողովուրդների մի համաժողով, որի 1891 պատգամաւորներից 235ը Թիւրքեր էին վերջիններս մէջ էին թէ երիտասարդ Թիւրքերը եւ թէ Անգորայի կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները: Համաժողովը օգնւած՝ ընդունեց Զինովիեւի կոչը սրբազան պատերազմ յայտարարելու աշխարհակալութեան, որպէսզի Ասիոյ ճնշւած իսլամ ժողովուրդների համար ձեռք բերի ազատութիւն եւ անկախութիւն: Սրանով բոլշեւիկներն ու քէմալականները իրօք դարձան դաշնակիցներ, բայց միայն այնքան որքան այդ վերաբերում էր ազատութեան պայքարին եւ զինւած դիմադրութեան Անգլիոյ դէմ: Այս նպատակից դուրս ուղիները տարբերւում էին, որովհետեւ Մոսկւան ուզում էր ազատագրութեան գործը պսակել բոլշեւիկութեան յաղթանակով: Քէմալական Թիւրքիայի համար այդ դրութեան մէջ տեղ չկար, որովհետեւ նա ձգտում էր անկախ Թիւրքիայի, ազգային բուրժուական հիմքերով:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ Մոսկւան երբեք սկզբունքային չէր: Բոլշեւիկեան իրաւակարգը դեռ չէր ամրացած, պատերազմը Լեհաստանի հետ շարունակւում էր եւ այդ պատճառով Քէմալի օգնութիւնը կարեւոր էր, թէեւ Քէմալը բուրժուական այժ էր: Նախ միացեալ պայքար սկսեց աշխարհակալութեան երկու առաջաւոր դիրքերի դէմ Կովկասում՝ Հայաստանի ու Վրաստանի:

(*) Սեւրի դաշնագրի այս հետեւանքը ընդգծում է եւ ֆրանսական խորհրդարանական տեղեկագիր Michaud բերնով.— «Les puissances occidentales venaient de résoudre les problèmes insolubles, de créer une solidarité politique entre les Russes et les Ottomans»:

(*) Այդ հրովարտակի մէջ ասուած է.— «Ո՛վ Արեւելքի մահմետականներ, Պարսիկներ, Այրաբներ, Հնդիկներ, դուք ամէնքդ, որոնց գլուխները, ազատութիւնը եւ հայրենիքները հարիւրաւոր տարիներ առուծախի առարկայ են եղել ագահ Եւրոպայի աւազակների կողմից, դուք ամէնքդ, որոնց երկիրները ուզում են բաժանել յափշտակիչները,— մենք յայտարարում ենք ձեզ, որ Պոլսոյ բռնագրաւումը, որ որոշուած է ցարական գաղտնի դաշնագրով եւ հաստատուած է Կերենսկիականներից, այժմ պատռուած եւ ոչնչացուած է: Յայտարարում ենք ձեզ, որ Պարսկաստանի բաժանման մասին եղած դաշնագիրը ոչնչացուած է. յայտարարում ենք, որ Թուրքիոյ անդամահատման եւ Հայաստանի անջատման դաշնագիրը ոչնչացուած ու պատռուած է: Ժամանակ մի՛ կորցրէք եւ թօթափեցէք ձեր ուսերից ձեր երկիրների դարաւոր գրաւողներին»:

Սանոթ. Հեղինակի

*) Առաջին կապը Թիւրքերի եւ բոլշեւիկների միջեւ հաստատեցին Գերլին փախած երիտասարդ Թիւրքերը՝ Էնվէր եւ Ճէմալ, որոնք ուզում էին շարունակել պատերազմը Անգլիոյ դէմ ուրիշ ճանապարհով եւ այդ ձեւով նորից գալ իշխանութեան գլուխը: Նրանք ուզում էին իրենց ունեցած ազդեցութիւնը Ասիոյ իսլամական ժողովուրդների վրայ՝ ծառայեցնել բոլշեւիկեան համաշխարհային յեղափոխութեան գաղափարին: Այդ իմաստով կնքւեց մի դաշնագիր Մոսկւայում Զինովիեւի, Ռադէկի եւ Էնվէրի ու Ճէմալի միջեւ, 1920 թւի ամառը: Դաշնագիրը իր նպատակին չհասաւ, որովհետեւ նրա իրականացումը անհնար եղաւ: Մուսթաֆա Քէմալը մերժեց միանալ այդ ծրագիրներին եւ երիտասարդ Թիւրքերի միջոցով կապ առնել Մոսկւայի հետ:

Ծանօթ. Հեղինակի

**) 1920 թ. ապրիլ 27ի Բագւի ապստամբութիւնը յաջողւեց մահմետական – թաթար բանուորութեան օգնութեամբ եւ ուղղուած էր հարուստ հայկական վերնաշերտի դէմ:

Ծանօթ. Հեղինակի

1500 տոլար
Ցուհանայ դպրոցներուն

ԱՄՆ-ի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան դիմումին ընդառաջ երթալով, ամերիկահայ Կիլիկեցիները 1500 տոլար յատկացուցած են յանձնայ կրթական գործին՝ «Կիլիկեան Ֆոնտ»ին: Այս գումարին 500ը անմիջապէս պիտի տրամադրուի Կիլիկեցիներու Սէլանիկի ներկայացուցիչ Գ. Ղ. Ղազարեանի միջոցով, իսկ մնացեալը եկող – երեք ամիս յետոյ: Կիլիկեցիները այս գումարը տրամադրած են փորձի համար: Եթէ նպատակին յատկացուի այս գումարը, յոյս կայ որ յառաջիկայ տարիներուն ալ շարունակեն իրենց նպաստը:

Այս գումարէն իրաւունք ունին օգտուելու հին Ցուհաստանի բոլոր ազգային դպրոցները, որոնց պիւտճէներ բաց ունին: Կիլիկեցիները պայման դրած են որ տրամադրուած գումարը չինութիւններու չծախսուի:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

»»»·««

Շատ արծարծուեցաւ այս հարցը, բայց որ եւ է գրական արդիւնք մը տուած չըլլալով, պիտի քրքրուի շարունակ, մինչեւ որ վերջնական գոյն ու ձեւ ստանայ:

Ցարդ եղած բոլոր առաջարկները կը շօշափէին անունի եւ ծրագրի խնդիրները, իսկ բուն հայ երիտասարդութեան մասին ոչ ոք խօսեցաւ:

Հայ երիտասարդութեան մեծագոյն մասը, որուն «չէզոք» անունը կուտան շատեր՝ դեռ պատրաստ չէ, ինչպէսը չի ճանչնար եւ հետեւաբար որ եւ է նոր ցնցում ու շարժում՝ խորթ կը հնչէ իր ականջին:

Եթէ կ'ուզէք հաղար անգամ պոռացէք, կանչեցէք, գրեցէք, խօսեցէք ու քարոզեցէք,— օգուտ չունի, ան միշտ անհաղ ու կրաւորական, պիտի մնայ հեռու բոլոր հայկական կազմակերպութիւններէն: Իր այդ ընթացքով, ան կը կարծէ թէ լաւագոյն դիրքի մէջ է որ կը գտնուի:

Ան կը լայ Գերմանիոյ, Ֆրանսայ, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ կազմակերպուած երիտասարդութեան մասին, կը կարդայ, կը խորհրդածէ՝ բայց ինքը չի շարժիր, անհաղորդ կը մնայ հայկական ուժեղ ու համատարած երիտասարդ կազմակերպութեան մը երազին:

Կարծես չի հաւատար որ եւ է յարմարի: Հոգեկան թշուառութի՞ւն, թէ ողխաւութի՞ւն է իր այս ընթացքը: Ձեմ գիտեր, միայն՝ պարզ է որ ներկայ հայ երիտասարդութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ չի մտածեր իր ցեղի վերածնութեան մասին, չուզեր ասպարէզ նետուիլ:

Ճիշդ է որ, երիտասարդներու կազմակերպութեան առաջնէր երկիրն է, հայրենի աշխարհը եւ անոր հաւաքական պետութիւնը: Բայց չէ՞ որ բոլոր հայ երիտասարդներուն մտածումը պիտի ըլլայ ստեղծել հայրենիքի եւ պետութեան.

Ես չեմ հաշտուիր նաեւ այն մտքին հետ, որ հայ երիտասարդութիւնը կազմակերպուի՝ առանց քաղաքական աշխարհայեացքի: Այդպիսի ծրագիր մը վնասակար է թէ հայութեան, եւ թէ Հայաստանին: Ով որ հայ երիտասարդական կազմակերպութեան մը առաջարկը կը բերէ մէջտեղ՝ նախ պէտք է մտածէ թէ այդ կազմակերպութիւնը իր քաղաքական եւ ընկերային անունը իր հայ կուսակցութեանէն պիտի առնէ: Օրինակի համար, եթէ հայ երիտասարդութիւնը կազմակերպուի ու գործօն ուժ դառնայ՝ համաձայն չեմ որ այդ անաղարտ ուժը յենու պատանեկները եւ դաւադիրներու խաւանկարներուն: Որովհետեւ, եթէ համատարած հայ երիտ. ուժ մը ստեղծուի, այդ ուժը պատնէշ պիտի կանգնի բոլոր հակազգային, անզգայն ու խառնակիչ տարրերուն դէմ:

Իր հոգեկան անունդն ու գաղափարականութիւնը պիտի ըլլայ հայրենիքի խորհուրդը: Պիտի հանդուրժէ որ անհատ Հայեր կամ որ եւ է միութիւն՝ հակազգային քայլեր առնեն ու վտանգեն ամբողջական հայութեան շահերը:

Անցեալ տարի, Գերմանիոյ մէջ՝ երիտասարդ հիթլէրական մը իր եղբօրը սիրտը դաշոյն խրեց, որովհետեւ այս վերջինը յանդիմանած էր զինքը միայն անոր համար որ, հիթլերեան խորհրդանշանը կը կրէր իր շապիկին վրայ:

Ես այդպիսի յանդգնութիւն չեմ ակնկալեր մեր մէջ: Եթէ Ըլլար Դուրեան կոչուած զաւակները չէր կարենար այդպէս մեր մէջ, կարենար՝ մեծագոյն խորհրդանշանը՝ Դուրեանը թերեւս հիմա «հօճարի» մը չափ արժէք չունի որ եւ է հայու աչքին, բայց ան իր բարձր բռնած է եւ դեռ կը խանդավառէ միլիոնաւոր դաղութի՝ հոգեհատրութեամբ սորվեցնող տարրեր.

Անոնք որ «պատրաստ զինուորներ են ու կ'ուզեն գործի անցնիլ, կրնան նեցուկ ըլլալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Այս առաջարկը ոչ մէկ երիտասարդ թող չկարծէ դաշնակցականացման թիւր: Մեր այսօրուան կացութեան մէջ չկայ գործօն ուժ մը քան Դաշնակցութիւնը: Մանաւանդ որ, մեր կուսակցութիւնը արդէն իր եռոտ ունի երիտասարդներու հոծ դաստակ մը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առանձին ամբողջ պատմութիւն մըն է, յաջող եւ խարոյկ:

Զէ՞, ուրա՛ք, մի քաշուիք, եկէք համարձակ ու ինքնավստահ, եւ խնդրեցէք, որ ձեր տատանումը կրնայ վերջ երկարել, ապասելով որ եւ է նորութիւն որ պիտի գայ ու նոր շարժում ստեղծէ:

Բոլոր հայ երիտասարդները որ հայրենասիրական աղաղակներ կը բարձրեն, այլեւս պատճառ չունին տատանելու:

Թ. ՀԻՐՈՅԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

— ∘ —

Աթէնքի «Վրատինի» թերթը, որ կառավարական օրկան է, հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Պոլսէն.—

Պոլսոյ երկու գաղութները Յոյներն ալ, Հելլենահպատակներն ու տեղացի թրքահպատակները, շատ դժուարութեամբ պիտի խօսին ձեզի ոչ միայն գործերու նեղութեան — այս չարիք ընդհանուր է — այլեւ այն գործերու կերպին համար, զոր, անտեսական տագնապը պատճառ բռնելով, կերպերու առիթը գտած են հիմա Թուրքերը, ի վնաս իրենց:

Առաջին զառակարգի հելլենահպատակ Յոյները կ'ըմբռնեն, որ այս գործելակերպը, որքան ալ հակառակ դաշնագիրներէն բխող իրաւական պարտաւորութեանց եւ հելլէնեւթուրք բարեկամութեան քաղաքական պահանջներուն, կրնայ իրեն յենարան եւ արդարացում գտնել Թուրքիոյ ներկայ կացութեան մէջ:

— Գիտենք, պիտի պատասխանեն Թուրքերը առաջին իսկ դանդատին, շատ լաւ բան է անշուշտ մեր բարեկամութիւնը Յունաստանի հետ եւ ասոր դէմ ոչ ոք առարկութիւն ունի: Բայց այդ բարեկամութենէն վեր, ամէն բանէ վեր կը մնայ Թուրքերու կեանքն ու շահերը ապահովելու անհրաժեշտութիւնը: Երբ Թուրքերը գործ չունին, պաշտօններ չեն գտներ իրենց երկրին մէջ ապրելու համար ի՞նչ կ'ուզէք որ ընենք օտարներուն ու նաեւ հելլենահպատակներուն: Պետութեան մը առաջին եւ տարրական պարտականութիւնն է ապահովել իր հպատակները: Ի՞նչ կրնանք ընել, եթէ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (13)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

« Այնպիսի նուրբ վայրկեաններ կ'ըլլան որ՝ շրջուն զինուորներուն հետ բախելէ խոյս տալը անկարելի կը դառնայ: Ցանուն երկրին անդորրութեան եւ իրենք իրենց կատարուած այս շարժումները կրնան մեզի անպատ ըլլալ: Որովհետեւ բուն անդորրութեան խնդիրը մեր իրաւասութեան մէջ պիտի ըլլայ:

Ամէն վայրկեան կ'անհնայ այն հաւանականութիւնը թէ Ռուսիոյ մէջ կատարուելիք նոսականային կազմակերպութեամբ, Հայերը սահմանը պիտի անցնին: Մենք, ասոր դէմ, բաւաբար չափով զգոյշ կը գտնուինք: Լուր առի թէ Նարմանի մէջ երկու խաղաղ ապաններ են: Բայց, այս գործը սահմանին վրայ տեղի ունեցած է: Մեր երկրին մէջ կազմակերպուած դարանով մը Ռուսիոյ պահակները սպաննելը առ այժմ մեզի նպաստաւոր չէ: Ձեզ չխաբելու համար էր որ Ռուսիայէն գալիք զինուորական լուրեր ձեզի չհաղորդեցի: Ինծ կը թուի թէ՝ կացութիւնը կռահելու առակ մարդ չունինք: Հրահանգեցի որ զինուորներուն նամագեսները եւ ուսուցները, եւ անոնց վրայ գտնուած նամակները առնեն: Երբ ձեռք ձգենք՝ թարգմանելով պիտի ղրկեմ: Մեր ուժ հայթայթելը, ինչպէս բսի, փամփուշտի առատութեամբ պայմանաւորուած է»:

Հ. Յ. Դ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հիլմի պէյի այս նամակին մէջ, երկու կէտեր ուշադրութիւն կը գրաւեն: Մէկը՝ այն է որ Պէհաէտտին Շաքիր պէյ գրած է թէ կարգ մը անձեր Կարինէն մեկնած են ու դանոնք պէտք է ձերբակալել ճամբան, աւելի ճիշդ՝ փճացնել, միւսը՝ զինուորական հրամանատարներու հետ ունեցած տարակարծութիւնը: Ասոնց մանաւանդ պէտք առաջինը շատ կարեւոր պարագայ մըն է: Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ երբ Կարին հասաւ, իմացաւ որ Հայոց Դաշնակ կուսակցութեան պատկանող անուանի պետերը հոն կը գտնուին: Հայ պետերը, ընդհ. պատերազմի նախօրէին, ռուսահայ եւ թրքահայ ղեկավարներէն ժողով մը գումարած էին Կարնոյ մէջ: Հակառակ անոր որ այս ժողովը շատոնց վերջացած էր, պատուիրակները չէին հեռանար անկէ. ընդհակառակն, կը շարունակէին իրենց գաղտնի ժողովները եւ կէս գիշերէն վերջ գաղտնօրէն կ'երթային ռուս հիւպատոսին հետ տեսակցելու: Այս պարագան չափազանց ջղայնացուցած էր Պէհաէտտին Շաքիր պէյը, ու ան կացութիւնը թէ զինուորականութեան եւ թէ քաղաքային իշխանութեան տեղեկացնելով՝ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրած էր. Ասոր վրայ, հայ պատուիրակները, ռուսիկան զինուորներու ընկերակցութեամբ, սահմանէն դուրս հանուած էին. Դաշնակ պատուիրակները հեռացուեցան Կարինէն, տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ խնդիրը անմիջապէս ծանուցած Հիլմի պէյին իմացուցած եւ անոնց ճամբը նայիլ յանձնարարած ըլլալու է: Որովհետեւ, այս Հայերը, նոյն իսկ երբ դեռ Կարին կը գտնուէին, երբեք չէին ծածկեր իրենց դաւաճանական մտածումները ու չէին քաշուեր յաճախ ըսել թէ Ռուսերը իրենց խոստացած են Հայաստան մը որ իր մէջ պիտի պարունակէ Տրապիզոնը, Երեւանը, Նախիջեւանը, Կարինը, Վանը, Մամուրէթիւլ Ազիզը եւ Ալէքսանդրէթի ծոցը.*

Հայ կոմիտէներուն հետ առնէ մը բանակցելու կոչուած Էօմէր Նաճի պէյին եւս անոնք նոյն յայտարարութիւնը ըրած էին: Այնպէս կը հասկցուէր որ, հայ պատուիրակները, Հիլմի պէյի նամակին բովանդակութեանը համաձայն, ճամբէն չեղում մը ընելով, յաջողած էին ազատիլ չէթէներուն ձեռքէն:

Գալով այն կէտին թէ կարգ մը հրամանատարութիւններ «Թէշքիլաթ»ի հետ չէին համաձայներ, պատճառը այն էր որ անոնք պաշտօնապէս տեղեակ չէին «Թէշքիլաթ»ի գոյութենէն: Զինեալ քաղաքացիներու երկրին մէջ շրջագայիլը տեսնելով՝ հրամանատարութիւնը, առանց գիտնալու թէ ինչու զինուած են անոնք, եւ երկրին մէջ անդորրութիւնը պահպանելու մտքով պէտք կը զգային մեծ թիւով պահակներ նշանակել: Անշուշտ այս տարակարծութիւնը առնէ մը վերջ հարթուեցաւ, թէեւ ոչ ամբողջովին:

Գ. զօրաբանակի սպայակոյտը, ասոր վրայ, միլիս կազմակերպութեան մասին հրահանգ մը պատրաստելով, 1914 սեպտ.ի սկիզբը բաշխեց առ որ անկ է:

Չէթէներու խմբապետներուն եւ կամ որ եւ է ձեւով լուր մը ստանալու համար ուրիշներու ղրկուելիք այս հրահանգը պէտք էր շատ գաղտնի պահել: Կովկասի մէջ, եթէ սուէլ մէկուն քովէն դտնուէր՝ անմիջապէս մահուան կը դատապարտուէր ունեցողը:

Այդ պատճառաւ, խստօրէն հրահանգուած էր ձերբակալումի պարագային ամէն բանէ առաջ այդ հրահանգը ոչնչացնել:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՍՏԱՄԻ ՀԵՏ

Ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութենէն ամիս մը վերջ Կարինէն դէպի Կովկաս «Թէշքիլաթ»ի մասին տեղեկութիւններ կարելի է ստանալ՝ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին կողմէ Պոլիս՝ Թալէաթ պէյին ղրկուած հետեւեալ տեղեկագրէն.—

1.— Շարաթ մըն է Նարմանի եւ Հասանղալէի մերկազմակերպութիւնները կը քննեմ: Օր օրի կը մեծնայ ան. որով, շատ յուսալից եմ: Փորձերնիս, ամէն տեղ աւրեցինք ռուս ոստիկանները: Մինչեւ այժմ 1000է աւելի ոչխար, եւ իբր 400 կով ու գոմէշ յափշտակեցինք: Ռուսերը սարսափած են:

Ռուսերը կ'ըսեն.— «Այս թաւամ մարդիկը մա՞րդ են, թէ դեւ. թէ հոտերը կը քշեն, թէ կը կռուին, եւ թէ ժամը 7 վերստ ճամբայ կը կտրեն»

Ներման առժամեալ ոճրագործներէն մեծ օգուտներ կ'ակնկալուին: Պատերազմը սկսելուն՝ չէթէները բէնամի բանակին մտերը պիտի ամրացնեն:

2.— Միլիս կազմակերպութիւնը ընդունուած ձեւով կամաւորական կազմակերպութիւն մը չէ: Նախ բան պատերազմը արտաքին թշնամիին դէմ գիւղերը պաշտպանելու համար է: Պատերազմի առեն՝ ապրիլ առնելու ու երկիրը, իսկ երիտասարդներն ալ յառաջացող բանակին կռնակը պիտի ապահովեն: Հետեւաբար, զինուորական շարժումները ոչ թէ պիտի դժուարացնէ, այլ պիտի դիւրացնէ ան:

(Շար.)

(*) ԽՄԲ.— Ինչպէս յայտնած ենք, այս յուշերը կը հրատարակենք առանց մեկնութեան, իբրեւ նիւթ պատմութեան համար. ուստի ճշդումներ չպիտի կատարենք:

...պէտք է գոհել օտարահպատակ ...ները: Ցաւալի է պարագա... պարագայ ...լ, բայց անդարմանա... երկու ձմերուան մէկ թեւի տակ չեն ...մնաց որ բոլոր պետութեանց ...ը կը կատարուի Գերմանիան ...նդամ ընդմիշտ վանեց Հրեանե... Մինչ Թուրքիան ոչ ոք կը վանէ: ...իրապէս, չի վաներ: Պարզապէս, ...հելլենահպատակին բերնէն ...րէ հացը եւ կուտայ Թուրքին: ...պարտութիւնը այն է, որ ամէն ոք ...է իր երկրին մէջ ընելու այն, ...որ կը կարծէ թէ շահաւոր է իրեն ...։ Դժբախտութիւնը այն է, որ ...մար. ...ստանի մէջ, օտարականները ...աշխարհէն աւելի կը շահին...

...Պոլսոյ մէջ, այսպէս կը վարուին ...հելլենահպատակներուն հետ: Կը տես... ...որ ամէն կողմէ տեղահան կ'ընեն ...Թուրքերը: Կը տեսնեմ որ հա... ...է, իրենք անոնց ձեռքէն: Ժամանա... ...ազգայնական ոգին էր որ մղում ...Պոլսոյ Յոյներուն դէմ սար... ...ած պայքարին: Հիմա կ'ըսեն թէ ...անհրաժեշտութիւնն է: ...միեւնոյն անհրաժեշտութիւնը, ...Թուրքերը, կ'արդարացնէ ...գործելակերպը նաեւ Միւս ...Յոյներուն դէմ: Աւելի ող... ...վիճակը այս դասակարգին, որ ...ոնորէն ճանչցուած փոքրա... ...թիւն մըն է: Անոնց եւ հելլե... ...պատակներուն տարբերութիւնը ...է, որ այս վերջինները կը վայելեն ...հելլէն պետութեան, բարեկամ ...գրեթէ զինակից պետութեան ...պանութիւնը: Անոնք որ եւ է ...ցի համար կրնան դիմել հելլէն ...հպատակաբանին: Եւ այս վերջինը, ...վճարէ ծայրայեղ պարագային, ...իսկ անոնց ճանապարհածախսը ...Պոլսէն հեռանան, եթէ չեն ...տար հոն ապրիլ:

...պէս չէ սակայն Թրքահպատակ ...ներու պարագան: Անոնք, պարա... ...ներու պոհերն են: Ոչ մէկ տեղ որ ...է յենարան ունին: Պարտաւոր են ...ն բանի համակերպիլ:

...Վերջերս, Թուրքերը, սկսան խումբ... ...ով հեռացնել զանոնք պետական, ...քաղաքապետական եւ հանրային իրա... ...ակի ... կազմակերպութեանց ...շտօններէն: Արդարացումը նոյնն ...: Տնտեսական անհրաժեշտութիւնը: ...միօր առաջ, Տէրսիմի Ջուրի ըն... ...ութեան մէջ աշխատող 15 Թրքա... ...պատակ Յոյներ պաշտօնէ հեռացուե... ...տնտեսական անհրաժեշտութեան ...պատրուակով: Այլ տեղեր ծառայող ...չ չամերօ․ այլազգութիւն ե... ...է թէ պիտի հեռացուին: Գէշը հոն ...որ պաշտօնէ հեռացողները ոչ հան... ...թոշակ, ոչ ալ յաւելուածա... ...ամսականներ կը ստա... ...Եւ շատերը ընտանիքներ ունին: ...ժամանակէ մը ի վեր չարունակուող ...կացութիւնը մեծապէս ծանրա... ...է վերջերս: Պոլսոյ Յոյները, մա... ...Թրքահպատակները սըխըր... ...տագնապալի շրջան մը կը բո... ...ն: Գործերը, քանի երթան, կը ...ին: Աթոռները կը պարպուին: ...եթէ պէտք ըլլայ նորեր պաշտօնի ...գործ կուտան միայն Թուրքե... ...Յոյները, ի զուր իշխանու... ...ց եւ պաշտօնական անձերու կը ...։ Ի զուր կը յիշեցնեն թէ իրենք ...ծառայած են Թուրք հայրենիքին ...կուած անոր համար: Այս բոլորը ...կ'անցնին: Եթէ պարապ ...մը կայ, վստահ պէտք է ըլ... ...որ այդ պաշտօնին համար Յոյն ...պիտի առնուի: Եթէ, նիւթական

պատճառներով, պաշտօն մը պիտի վերցուի, Յոյնն է որ պիտի զոհուի:

Յոյնաստան, մինչեւ այսօր շատ բան զոհեց Թուրքիոյ հետ իր բարեկամութեան համար: Զոհեց մինչեւ իսկ հելլենական դատախազակութիւնը Պոլսեցի յոյն փոքրիկներուն, որոնք յունական պատմութեան մասին այնքան բան կը սորվին, որքան չինացի աշակերտները (պատմութիւնն ալ, ինչպէս աշխարհագրութիւնը, Թուրքերէնով կը դասաւանդուի):

Այս զոհողութեանց փոխարէն ալ հելլէն պետութիւնը իրաւունք ունի պահանջելու Թուրք կառավարութենէն, որպէսզի կատարէ իր խոստումները եւ անոր ուշադրութեան յանձնելու յոյն պաշտօնեաներու պաշտօնանկութիւնը զանազան պաշտօններէ: Պահէ պահանջելու՝ միայն մարդասիրական նպատակներով:

Այս բոլորը կախում ունին Էնկիւրիի տրամադրութենէն: Եթէ Էնկիւրին կը յարգէ իրապէս հելլենական բարեկամութիւնը գոնէ այնքան որքան Յունաստանը, կրնայ զայն ցոյց տալ անմիջապէս, եւ որ եւ է ձեւով փոխել իր ընթացքը Պոլսոյ դժբախտ Յոյներուն հանդէպ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏՊԱՐԱՆԻՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

»»»·«««

«Սիոն», Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթը, 110 էջնոց բացառիկ թիւ մը հրատարակեց, վանքի հարիւրամեակին առթիւ:

Այդ տպարանը հաստատուած է 1833ին, Գաբրիէլ Նիկոմիդիացիի պատրիարքութեան օրով: Իսկ ձեռնարկին բուն հեղինակն է Զաքարիա պատրիարք Տէր Պետրոսեան: Տակաւին փոխանորդ Պոլսոյ մէջ (1826 — 29), Զաքարիա կը մտադրէ տպարան մը բանալ Երուսաղէմի մէջ եւ կամաց կամաց անհրաժեշտ նիւթերը կը ղրկէ: Բայց գործը չաւարտած, Կիպրոս կ'աքսորուի եւ անկէ Պետրոս աղա Եուսուֆեանէ կը խնդրէ տպագրական մամուլ մը նուիրել վանքին: Եուսուֆեան կը գնէ փայտէ մամուլ մը եւ կապարէ տառեր, բայց կարելի չըլլար ձեռնարկել տպագրութեան, կարեւորագոյն գործիքներու պակասին պատճառաւ:

1831ին, Զաքարիա փոխանորդ կը կարգուի Երուսաղէմի, յաջորդ տարին Եգիպտոս կ'երթայ և Անեցի Մահտեսի Ալիքսան Եղիազարեանի ծախքով կը գնէ վիմագրական մամուլ մը ու անով Եգիպտոսի մէջ կը հրատարակէ վիմատիպ յայտարարութիւն մը:

1833յունուար 1ին Երուսաղէմի մէջ կը հրատարակուի 16 էջերէ բաղկացեալ առաջին գրքոյկը, Տետրակ աղօթամատոյց: Յաջորդ տարին ալ կը տպուին 29 էջերէ բաղկացեալ երկրորդ գրքոյկը, ինչպէս նաեւ քերական մը, 32 էջ:

1835ին, Պօղոս պատրիարք տպարանին կը նուիրէ իր անձնական դրամը, 30,000 ղրշ., զոր 16 տարիէ ի վեր անոնց տոկոսի փոխ տուած էր վանքին: Միքայէլ էպիսկ. Մեղրիկ ալ կը նուիրէ 73 հազար ղրշ.ի իր պահանջը: Սամուէլ վրդ.ի կտակած 40,000 ղրուշին վրայ կ'աւելցուի 110,000 ղրշ. եւ տպարանը կը ճոխացուի:

ՊԱՏԱՆԵԿՈՒՄ ՀԱՎԼԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

1925ին Հավլանայի մէջ (Քուպա) հաստատուած էր ազգային վարժարան մը: Դպրոցը ունեցաւ 40—45 աշակերտներ: Վերջերս, սակայն, կարգ մը վէճերով դպրոցը կը բաժնուի երկու մասի: «Ազգային միութիւնը կը շարունակէ պահել իր վարժարանը 40 աշակերտներով: Իսկ նոր վարժարանը ունի 11 աշակերտներ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ուրախ եւ ճաճելի օր մը Զաւարեանի կոմիտէի ընկերներուն հետ

ooooo

ՇԱՎԻԼ. — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Իսսի լէ Մուլինոյի «Վռամեան» խումբը գեղեցիկ գաղափարը ունեցեր էր անցեալ կիրակի օր սարքելու ընկերահամակրական հանդիպում — թէյասեղան մը, հայկական սրճարանին մէջ: Ժամը 3ին սրճարանը լեցուած է շրջակայ վայրերէն եկած ընկերներով եւ համակիրներով: Տենդոտ աշխատանքի լծուած են «Վռամեան» խումբի երիտասարդ ընկերները, մանաւանդ որ իրենց քոյր խումբերու ընկերներէ զատ, իրր հիւր իրենց մէջ ունին նաեւ խումբ մը մեր երէց ընկերներէն՝ Խատիսեան, Վրացեան, Ջամալեան, Բալայեան, Գեւոնեան եւն.: Ներկաներուն մէջ աչքի կը զարնեն համակիր երիտասարդներ որոնք եկած են այսօր քիչ մը մօտէն գիտնալու Դաշնակցութեան ներքին, մտերմիկ, ընտանեկան կեանքը:

Ժամը 4ի առեններն էր որ սկսաւ հանդէսը ատենապետութեամբ ընկեր Խատիսեանի: Կարգով խօսեցան մեր բոլոր աւագ ընկերները, ինչպէս նաեւ «Զաւարեան» կոմիտէի ներկայացուցիչը: Եռք, արտասանութիւն, նուագ երիտասարդ ընկերներու եւ բարեկամներու կողմէն և յետոյ կրակոտ մեր կարմիր խաչուհիները՝ միշտ մեր կողքին ու միշտ մեզի հետ: Անոնց խմբերգները ոգեւորութիւնը կրկնապատկեցին :Խօսքը մէջերնիս, իրաւ է որ իրենք ալ այդ օրը իրենց աղջըկ ... կորկոտը ունէին. գեղա. 23ին երեկոյեան պարահանդէս ունին, տոմսակները սպառել պէտք է եւ ահա գեղեցիկ ժպիտով մը զարդարուն, տոմսակ մը Մուլինոյի Կ. Խաչի երեկոյթին»: Կարելի՞ է միթէ դաշնակցական երիտասարդ ըլլալ եւ մերժել այս ժպիտը:

Այդ խանդավառ ու հաճելի օրը անցընելէ յետոյ, դժուար է մի առ մի մէջ բերել բոլոր այն խօսքերը զորս ըսին մեր ընկերները: Այդ օրը անգամ մըն ալ փառաբանուեցաւ Դաշնակցականի հայրենասիրութիւնը, Դաշնակցական անձնազոհութիւնը, Դաշնակցական ընկերականութիւնը եւ մանաւանդ Դաշնակցականի աղնուականութիւնը: Հակառակ ապազգայնացած խմբակներու կողմէ յարուցուած խոչընդոտներուն, Դաշնակցական գաղափարականութիւնը երթալով կը գօրանայ մեր ժողովուրդի մանաւանդ երիտասարդ սերունդին մէջ: Այդ օրը երէց եւ երիտասարդ ընկերներ մէկ սեղանի շուրջ կողք կողքի վերյիշեցինք մեր 43 տարուան անցեալը, հաղորդուեցանք մեր նահատակ ընկերներու յիշատակով, մտարերեցինք ներկան եւ մեր ապագային նայեցանք չէշտակի եւ աւելի յստակ: Եւ երբ մեկնումի ժամանակը եկաւ — ի՞նչ շուտ ալ եկաւ — մեզի համար շատ դժուար եղաւ բաժնուիլ այդ տաքուկ եւ հաճելի մթնոլորտէն: Անշուշտ սատոր համար էր որ ժողովուրդին մեկնումէն յետոյ քանի մը տասնեակ ընկերներ նստած զանուեցանք աթոռներու վրայ եւ ահա անկիւնը նստած ընկ. Ջամալեանը որ մեզի պէս չէր ուզած մեկնիլ. Եւ որովհետեւ ամէն տեղ Դաշնակցականի հանդէսը բուն հանդէսէն վերջը կը սկսի, մենք ալ սկսանք մեր անսպառ հանդէսին յեղափոխական եւ ազգային երգեր մեր երիտասարդ ընկերներու կողմէն. այս անգամ ընկեր Ջամալեանն է որ իրաւամբ դիտել կուտայ թէ ինչու գոնէ այս մտերմիկ եւ անպաշտօն շրջանակին մէջ քիչ մը աւելի ուրախ երգեր, ժողովրդական երգեր չենք երգեր, թէ քէֆ ընել չենք գիտեր: Այս գո՞ւն էիր բարդը, ընկ. Ջամալեան: Լեցուն եկան մեր երիտասարդ ընկերները, ահա ընկ. Յովնանը, ժողովներու մէջ բերանը չբացող Յովնանը որ խօսք կ'ուզէ նախագահ ընկ. Բենոյէն.

— «Ընկ. Ջամալեան, ուրախութիւնը մեզի համար «հարամ» է, բռնըւած ու վանդակին մէջ բանտարկուած թռչունը կրնա՞յ երգել, մեր թեւերը կապուած են, մենք մեր հայրենիքին մէջ չենք, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ուրախ ըլլանք. Թող արձակուին մեր թեւերը եւ այն ժամանակ կը տեսնես «քէյֆը» ինչպէս կ'ըլլայ»

Ընկ. Դաւիթն է որ կը մօտենայ «Եղբայր, ի՞նչ սէր, ի՞նչ բան, վրէժ, վրէժ»: Եւ յետոյ ընկ. Աղապապը, ընկ. Երուանդն եւ բոլոր երիտասարդ ընկերները որոնք չեն սիրտերիր ուրախ երգերէ, որովհետեւ մեծ արհաւիրքը իրենց աչքերով տեսեր, իրենց մորթին վրայ են զգացեր: Խօսքերու տեղատարափ մը եւ ընկ. Ջամալեանն է որ լուռ մտիկ ընելէ յետոյ, կը բացատրէ

— «Այո, երիտասարդ ընկերներ, կը հասկնամ ձեզ բոլորդ ալ, սակայն այդ ամէնէն յետոյ նորէն կը կրկնեմ, պէտք է զուարթ ըլլաք կեանքի մէջ որպէսզի չվհատիք »:

Ժամը 10ին սկամայ կը բաժնուինք այդ տաքուկ մթնոլորտէն: Սատոկ ցուրտ է դուրսը, բայց ի՞նչ հոգ. մեր հոգիները տաք ու մեր սրտերը խանդավառ են:

Գ. Վարդունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆութպոլի մեծ մրցում

— :-: —

Շաբաթ օր Փրֆալոյի մարզադաշտին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Ֆութպոլի մրցում մը՝ Entente C. A. Paris - Club Français եւ Ռումանիոյ Ֆութպոլի ախոյեան Crisana Oradeaի միջեւ, որ Եւրոպայի զանազան մայրաքաղաքները շրջելով (պրոպագանտի համար) Ֆութպոլի մրցումներ կը կատարէ:

Մրցումը շատ հետաքրքրական եղաւ: Ռումանացիներու փոքրիկ փասերը եւ զօրաւոր շիւթերը մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին: Ֆրանսական խումբին մաս կը կազմէր նաեւ ծանօթ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան:

Առաջին խաղամասը սկսելուն պէս՝ Ռումանացիներու յառաջապահը զօրաւոր շիւթով մը նշանակեց առաջին նշանակէտը: Իսկ 27րդ վայրկեանին Կարապետեան նշանակէտ մը չահեցուց հաւասարակշռելով խաղը: Ռումանացիները սեղմելով Ֆրանսական բերդը, նշանակէտ մը եւս չահեցան: Առաջին խաղամասը լրացաւ 2ի դէմ 1 նշանակէտով:

Երկրորդ խաղամասին 18րդ վայրկեանին 40 մէթր հեռաւորութենէն Ս. Կարապետեան զօրաւոր շիւթով մը նշանակեց նշանակէտ մը եւս: Ռումանացիները սկսան սեղմել Ֆրանսական բերդը, բայց բերդապահ Մայէր միշտ կ'ազատէր գնդակը: Ֆրանսական խումբը գեղեցիկ վայրէջքով մը մօտենալով ռումանական բերդին Կարապետեանի փասին վրայ շահեցաւ նշանակէտ մը եւս: Ասոր վրայ Ռումանացիները ամէն ջանք թափեցին հաւասար մնալու համար, եւ ըսկսան սեղմել Ֆրանսական բերդը, եւ վերջապահին մէկ սխալին վրայ շահեցան հաւասարեցնող նշանակէտը:

Խաղը լրացաւ 3—3ով:

Մարգասէր

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

— o —

Սելանիկի « Հորիզոն »ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 դեկտեմբեր).

— « Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ բազմաթիւ շրջաններէն ստացուած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան, որ ուժեղ ու փրկարար վերակենդանացում մը ծայր տուած է ժամանակէ մը ի վեր, առեւտրական հրապարակին վրայ: Տարիներ տեւած տնտեսական տագնապի մը յաջորդած այս ձմեռնամուտը, կարծէք խորունկ թմբիրէ մը կ'արթնցնէ այդ շրջաններու բնակիչները ու մասնաւորապէս առեւտրական դասը, որոնք, յուսահատութեան գիրկը ինկած, տաժանելի կերպով երկար ժամանակաշրջան մը բոլորեցին, իրենք զիրենք կրծելով եւ օր առւր սպառելով: Վերջին մէկ երկու տարիներու ընթացքին, դանակը ա՛լ ոսկորին հասած էր: Շատ շատերու համար ստեղծուած էր անել կացութիւն մը, որ յաճախ անվերականգնելի փլուզումով կը վերջանար: Քիչեր էին դիմացողները: Այն ալ ինչպիսի՜ անձկալից պայմաններու տակ եւ անստոյգ վաղորդայնով մը մտատանջ ու յուսաբեկ:

Քանի մը ամիսէ ի վեր, սակայն, այդ բոլորը պատմութեան անցած են եւ կը յիշուին գէշ երազի մը պէս: Հիմա, բոլորը ժպիտ ունին իրենց դէմքերուն վրայ եւ իրենց կ'եանքերուն մէջ հոգիներուն մէջ: Գործերը բացուած են: Առեւտուրը նոր թափ մըն է առած: Շուկաները կը խլրտին: Նուազեր կայ խանութներու մէջ: Առեւտրականը ալ ձեռնածալ ու գլխահակ չի նստիր: Ներկան լաւ է ու սրտապնդիչ եւ ապագային համար ալ ակնկալութիւններ պակաս չեն: Գաւառական առեւտրականէ մը կ'իմանայինք անցեալ օր, թէ գործերը, քանի մը ամիս եւս հիմակուան թափով երթալու պարագային, ամբողջ հրապարակը պիտի կրնայ վերագտնել իր երբեմնի շէն վիճակը:

Առանձնապէս վերակենդանացած են նոր Յունաստանի այն շրջանները, ուր արմտիքի եւ մասնաւորապէս ցորենի մշակութիւնը տարածուած է: Որովհետեւ ներկայ տնտեսական վերակենդանացման գլխաւոր ազդակը եղած է արմտիքը, աւելի ճիշդ՝ այն լաւ բերքը, զոր երկրագործը ձեռք ձգեց անցեալ հունձքին: Քաղուած արմտիքը ոչ միայն լիուլի կը բաւէ երկրագործ դասակարգի առօրեայ կարիքներուն մինչեւ յառաջիկայ հունձքը, այլեւ գիւղացիները աւելցածը ծախելով կարեւոր գումարներ ձեռք ձգած են: Երկրագործը, իր վաճառած արմտիքի փոխարժէքին մէկ մասն է որ սկըսած է ծախսել, իսկ կարեւոր մէկ մասն ալ պահած է սեւ օրերու համար: Ծախսուող այդ դրամն է որ շրջաբերութեան մէջ է հիմա առեւտրական հրապարակին վրայ: Այդ դրամին ուժն է որ վերակենդանացուցած է տնտեսական կեանքը:

Պէտք չէ այս առթիւ մոռնալ այն դերը, զոր կառավարութիւնը ունեցաւ՝ երկրագործներու նկատմամբ մշակած իր քաղաքականութեամբ: Ցորենը, լաւ գիներով, ծախու առնուեցաւ ուղղակի կառավարութեան հաշւոյն, փոխարժէքին անմիջական վճարումով: Իսկ այս կարգադրութիւնը ունեցաւ այն առաւելութիւնը, որ արմտիքին գինը շահադիտութենէ զերծ մնաց եւ չկոտրեցաւ: Երկրագործը ստացաւ իր բերքին փոխարժէքը, առանց խաբուելու, առանց նուազագոյն կորուստի »

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Երաժիշտ - ուսուցիչ օր. Մարգարիտ Բաբայեան հրաւիրուած էր երգելու St. Germain en Laye զաւառական նուագահանդէսներէն մէկուն մէջ, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 6ին: Իր յայտագիրը չափազանց ճոխ էր, կազմուած՝ հայկական եւ ռուսական երգերէ, որոնք մեծ ընդունելութիւն գտան Ֆրանսացի ընտիր հասարակութեան մը կողմէ:

Այսօր, դեկտ. 15ին, երեկոյեան, Concerts de la Maison des Artsի մէջ (35, Av. Victor Emmanuel III), կազմակերպուած Bureau Central de la Musiqueի կողմէ, օր. Մարգարիտ Բաբայեան հրաւիրուած է դարձեալ երգելու ժԳ. դարու Թրուպատուրներու եւ Մուսորգսկիի սաւերէն երգերը:

Իր աշակերտներէն Գ. Բլումբերգ եւ Գ. Արանովիչ հրաւէր ստացած են երգելու Փարիզի մէկ սինակոկին մէջ: Գ. Բլումբերգ եւ Գ. Արանովիչ վերջերս մեծ յաջողութիւններու արժանացան, առաջինը օր. Բաբայեանի զասաւանդութիւններով երգչի լաւագոյն ատեճանին հասաւ, եւ երկրորդը «Մակարի» ակումբին մէջ հրէական երաժշտութեան երեկոյթի մը ընթացքին մեծ ընդունելութիւն գտաւ

Վալ տը Կրասի եկեղեցին հոգաբարձութիւնը դիմած է դարձեալ օր. Մ. Բաբայեանի, որպէսզի առանձնէ կատարել իր Երաժշտանոցի աշակերտներուն Ծննդեան տօնի պատարագի երգեցողութիւնը: Ասոր համար ընտրուած է ժԷ. դարու երաժիշտ Marc Ant. Charpentierի հիանալի պատարագը, որ ամբողջովին հիմնուած է ժողովրդական Ծնունդի տօնի երգերուն վրայ:

Այս երգեցողութիւններուն (25 դեկտեմբեր առաւօտեան ժամը 10, Chapelle de Val - de - Grâce) կրնան ներկայ գտնուիլ փափաքողները, — մուտքը ազատ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

...ողութիւնը հետեւեալն է: Ղա...րեանը ինքը, որ մը կը պատմէ ...պարեան Շիւըրիին, թէ Հօճճինեան կը բանադատեն Սարգ. Ղուկասեանի դէմ սուտ վկայութիւն տալ: ...Սակայն եր խիղճը կը «տանջէ» ...կ'ուզէ իր վկայութիւնը ստուգի ...տոնցնել: Թակարդ մը կը լարէ եւ ...ուզէ շրթնել այդ գումարը: Յաջորդ ...բժ. Խաչէնկճեանի միջնորդը՝ ...պարեան, 500 Փր. կը յանձնէ ա... Սակայն Ղազարեանը Մարգարեան եւ այլոց թելադրութեամբ, լուր ...յ զաղանի ոստիկանութեան եւ ...ը ճիշդ յանձնումի պահուն կը ...ուի անանցմէ:

Ահա, այս քովընտի, դատին հետ ...որովին կապ չունեցող խնդիրն էր ...ուզեցին մտուի փաթթող զարձնել ...անուանարկել Դաշնակցութիւնը:

...ուպէնէրեան կը կրկնէ դէպքին ...պարբերալ նոյն յանկերգը եւ կ'ըսէ. «Տեսայ որ Ս. Ղուկասեանը զանակով զարկաւ Տիլտիրեանի, երբ

անոր թեւերը բռնուած էին»:

Գ. Պարզ կը հարցնէ վկային թէ՝ հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ հարցաքննիչ դատաւորին քով ըսած էիք թէ Տիլտիրեանի ձեռքերը բռնող չտեսայ, մինչդեռ այժմ, յանկարծ, ամէն բան կը տեսնէք:

Խուպէսէրեան կը պնդէ թէ «ըսած եմ, սակայն թարգմանը սխալ թարգմանած է»:

Քաահեան Գրիգոր ոչ մէկը տեսած է, բացի Սալավանեանէն, որ աթոռի հարուած մը իջեցուցած է գլխուն:

Սալավանեան.— Սուտ կը խօսի վկան:

Քէհեաեան Սմբատ կը պատմէ ինչպէս իր նախորդները եւ կ'ըսէ.

— Ածելիի հարուած մը ստացայ, երբ դուրս կը փախչէի, բայց դժբախտաբար Փափազեանը եւ զանակի հարուած մը տուաւ աջ ոտքիս:

Փափազեան.— Սուտ է: Ես իմ զաւակներով նստած էի:

Տարաքճեան կ'ամբաստանէ Յակոբ Ավավեանը եւ կ'ըսէ.

— Ավավեանը ինծի սպառնաց թէ այս դուռնէն դուրս կ'ելլես միայն այն ատեն, երբ հոս մեռնիս. Եւ կ'աւելցնէ թէ Տիլտիրեանի վերջին խօսքերն եղան այս բառերը. «Ես զարնուեցայ. ահա ինչ որ Սարգիսը ինծի ընել կ'ուզէր: Եթէ առողջանամ կը տեսնէ»...

Գ. Պարզ.— Հապա ի՞նչու այս խօսքերը չըսիք ոստիկանապետին առջեւ:

Տարաքճեան կը կարկամի եւ կ'ըսէ. «Մոռցեր էի ըսել, սակայն ոստիկանապետը չգրեց»:

Գասպարեան Արմենակ, կուզայ նախորդներուն ըսածը կրկնելու, — առանց որ եւ է նորութեան:

Տէր Աւետիսեան Ալեքսանդր կը վկայէ թէ Ղուկասեանի զարնելը չէ տեսած, սակայն տեսած է որ Արապեանը ձեռքերը գրպանը կը փորփրէր. Ավավեանն ալ դուրսը բռնած էր, իսկ Փափազեանը աջ ու ձախ զանակի հարուածներ կը զարնէր...

Վկան իր արեւելեան չափազանցութեան մէջ մօտէն չէր անցներ թէ մէկը որ «աջ ու ձախ» կը զարնէր, թէեւ Պայեասը ապանդանոցի վերանուած պիտի ըլլար այժմ:

Կը վկայէ նաեւ Հօկի Կրընոպլի քարտուղարը՝ Սիրաք Պազտասարեան, որ գլխաւոր պատասխանատուն է եղած այս դէպքին:

Ահա թէ իր Հայաստանճիութիւնն ու խորհրդային երեւակայութիւնը ինչե՛ր ըսել կուտայ.

— Հանդէսը սարքուած էր գաղութի հայութեան համար: Ամէն ոք ազատ էր երթալու: Մենք ալ խումբ մը ընկերներով գացինք Բանախօսի Հայաստանի վերաբերեալ արտայայտութիւններուն համար ծափահարեցինք եւ «կեցցէ խորհրդային Հայաստանը» գոչեցինք: Կիւրինեանը սարքանակը քաշելով սպառնաց տուաւ: Ես տեսայ որ Ղուկասեանը զանակով զարկաւ Տիլտիրեանի (զանակի մեծութիւնը, քանի հարուած տալը մոռցեր էր...) եւ Արապեանն ալ մասնակցաւ:

Գ. Պարզ.— Ինչո՞ւ համար գացած էիք այդ հանդէսին:

Պազտասարեան.— Հրապարակային բանախօսութիւն մը Հայաստանի մասին ամէն Հայ ալ կը հետաքրքրէ:

Գ. Փիքառ.— Հանդէսը հրապարակայի՞ն էր թէ մասնաւոր:

Դատախազ — Ըստ յայտարարութեան մուտքը ազատ էր բոլորին համար:

Նախագահ.— Երբ «կեցցէ խորհ. Հայաստանը» պոռացիք, բանախօսը ի՞նչ բանի մասին կը խօսէր:

Պազտասարեան.— Բանախօսը կը ջատագովէր Հայաստանի մէջ կատարուած յառաջդիմութիւններն ու շինարարութիւնները

Գ. Պարզ.— Ուրախ եմ որ բանախօս Գ. Աշոտ Արծրունին հոս է եւ պիտի հաստատէ որ բոլորովին հակառակն է ըսած:

Նախագահ.— Արապեան, զո՞ւք էք ատոր մասը խածնողը:

Արապեան.— Գ. Նախագահ, ես շուն չեմ որ մաս խածնեմ... (ընդհ. ծիծաղ):

Նուբեան Համբար կը հաստատէ թէ բացի Փափազեանի զէնքին իրենէն, ուրիշ բան չէ տեսած:

Հալաճեան Յակոբ, թանձրամարմին երիտասարդ մը, որ Փափազեանի ձեռքը բան մը տեսեր է, բայց չի գիտեր ի՞նչ էր:

Մանուկեան, Թրքախօս հայ մը, որ այժմ Հօկի անդամ է, բայց առաջ, վեց ֆրանք ամսական կը վճարէ եղեր Դաշնակցականներուն՝ վեց ֆրանք ալ Հօկերուն: Այս մարդը կը վկայէ թէ Ավավեանը, թէպէտ դրան քով կեցած էր, բայց բռնութիւն գործ չէր դներ:

Այս պարոնն էր, որ յայտնեց թէ ինքը շատերուն զգուշացուցած էր, հանդէսին զալէն առաջ:

Ասիկա լաւագոյն փաստն էր Հօկճիներու կանխամտածման, որ օրեր առաջ պատրաստուեր էին:

Յոյն մը՝ Տէմիրիադիս, Թէրզեան և Գավաքեան եկան վկայելու թէ Կիւրինեանը իր տան մէջ, ատրճանակի «փորձեր» կը կատարէր եւ իրենք լսած էին պէնքին ձայնը:

Գ. Մօրֆէն՝ Կրընոպլի ոստիկաններու ինքնութեան թուղթերու ընդհ. վարիչը կը հաստատէ, որ իրենք քննութիւն կատարած են Կիւրինեանի սրճարանը եւ գտած երկու գնդակ եւ ատրճանակն ալ ծակուած:

Նախագահ.— Կիւրինեան, այս ատրճանակը ձե՞րն է:

Կիւրինեան.— Այո՛, իմս է որ կառքիս մէջ ձգած էի: Ես ալ չգիտեմ թէ ի՞նչպէս սրահի մէջ գտնուած է: Ինչպէս ըսի, ես կը կասկածիմ Հալաճեանի վրայ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(3)

Փարիզ եւ արուարձաններ

Ց.

Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Պէքօնի կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՇԱՎԻԼԻ «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Զարդարեան» Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է։

ՇԱԼԷԹԻ «Բաբկէն-Սիւնի» խումբին ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Պաղտասարեանի բնակարանին մէջ։

ՊՈՒՐՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) «Վասմէեան» Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր չորս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 6ին Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

---

17 Rue Damesme :- PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 4

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ, Նշան Դարբինեան:
ՓՕՆԹԷ, Մկրտիչ Գարբիէլեան:
ՇԱԼԷԹ, Փանոս Քէշիշեան:
ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ, Պօղոս Աւետիքեան և Պարտիկեան:
ՐՈՆԹԷԼԻՄԱՐ, Պատուականեան:
ՓԱՐԻԶ (20), Գ. Ք.:
ՔԱՎԱՅՈՆ, Ստեփան Տիրաքեան:
ՊՕՄՕՆ (Մարսէյլ), Ղազար Վէմեան.
ԱՆԻԷՌ, Տիկ. Զարդարեան:
ԱՆԻԷՌ, Սուրէն Սահակեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15.70

(ԻՋՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

15 Décembre 1933

ՑՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2370

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԿԸ ՀՍԿԷ...

Դեկտ. 9ին, «Խորհրդային Հայաստան»էն ԹԱՐԳՄԱՆԵԼՈՎ հրատարակեցինք համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին նոյեմ. 15 թուակիր հրահանգը, ռուսերէն լեզուի դասաւանդութեան մասին:

Այդ հրահանգը, իր շարք մը պատուէրներով, անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ՝ Մոսկուան վճռած է ամուր պահել իր թաթը՝ բազկացուցիչ հանրապետութեանց վրայ, չհանդուրժելով որ եւ է շեղումի կամ ապակեդրոնացման:

Ի՞նչ կ'ըսէ կեդր. կոմիտէին հրահանգը.—

—«1. Ռուսաց լեզուի դասաւանդումը ժողովրդական կրթութեան բոլոր աստիճաններում մինչեւ այժմ էլ դեռ գտնւում է անբաւարար վիճակում:

2. Տարրական, միջնակարգ եւ նոյնիսկ բարձրագոյն դպրոցի ուսանողներ բաւականաչափ չեն տիրապետում ռուսաց լեզուին, որպէսզի կարողանան օգտագործել ռուսերէն գիտական, տեխնիկական եւ քաղաքական ամենաառատ գրականութիւնը:

3. Միանգամայն անհանդուրժելի է, երբ տարրական եւ միջնակարգ դպրոցների ուսուցիչների՝ ռուսաց լեզուն չգիտենալն իջեցնում է նրանց դասաւանդման մակարդակը, եւ նուազեցնում է դառնալու ինտերնացիոնալ դաստիարակչական դերը, նպաստաւոր հող ստեղծելով ուսուցիչների եւ ուսանողների մէջ բուրժուական նացիոնալիզմի իդէոլոգիայի զարգացման համար:

(Բաղդատեցէք մեր կատարած թարգմանութիւնը՝ այս խառնիճաղանճին հետ...):

Այս հրահանգին վրայ, Հայաստանի կեդր. կոմիտէն ձեռք առած է շարք մը կտրուկ միջոցներ.—

1. Երեւանի պետական համալսարանին մէջ բանալ գրականութեան դասընթացք մը (դասաւանդումը ռուսերէն), որպէսզի ուսուցիչներ պատրաստուին միջնակարգ վարժարաններու համար:

2. Բանալ երկամեայ դասընթացքներ, որպէսզի ուսուցիչներ պատրաստուին նախակրթարաններու համար:

3. Արձանագրել հայ եւ թուրք վարժարաններու այն ուսուցիչները որ ռուսերէն չեն գիտեր կամ կիսկատար գիտեն եւ հրամայել որ սորվին թղթակցութիւններով:

4. Ներկայ տարուան ընթացքին, ընդհանուր եւ մասնագիտական բանուորական համալսարաններուն մէջ ռուսերէն լեզուի դասաւանդման յատկացնել 100—120 ժամ:

Եւ դեռ ուրիշ տնօրինութիւններ, որոնք միեւնոյն հիմնական ձգտումն ունին,— թոյլ չտալ որ գլուխ վերցնեն «բուրժուական նացիոնալիզմի իդէոլոգիան» եւ «նեղ ազգային վերաբերմունքը»:

Այս տրակոնեան հրահանգին հետ, հրատարակուեցան շարք մը վարչական փոփոխութիւններ, որոնց գլխաւորն էր կրթական գործավար Լեւոն Արիստանի եւ «Խ. Հայաստան»ի խմբագիր Վ. Աւյրաֆեանի պաշտօնանկութիւնը: (Առելի առաջ պաշտօնանկ եղած էր Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին խմբագիրը):

Իսկ աւելի օր կը հաղորդուէր այլապէս ուշագրաւ տեղեկութիւն մը:

«Գեղարուեստական եւ գիտական ասպարէզի մէջ շարք մը խուլիգանական, բացայայտօրէն նացիոնալիստական երկեր հրատարակուած ըլլալով», Հայաստանի կեդր. կոմիտէն հետեւեալ վճիռներն արձակած է.—

1. Գործածութենէ դադրեցնել Մկրտիչ Արմէնի «Երեւան» գիրքը:

2. Արգիլել բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի «Գիրք ճանապարհի» գործին հրատարակութիւնը, քանի որ «հակայեղափոխական, տրոցկիական դրպարտութիւններ կը պարունակէ կուսակցութեան դէմ»:

3. Արգիլել 3րդ դասարանի համար պատրաստուած հայ գրականութեան դասագիրքը:

1. Եղիշէ Չարենցը դադրեցնել Պետական Հրատարակչականի գեղարուեստական բաժնի վարիչի պաշտօնէն:

Իսկ այսօր կ'իմանանք թէ պաշտօնանկ եղած է նաեւ Եղիա Չուբար, որ նախագահն էր Հայաստանի Խորհրդային գրողներու Միութեան:

Աւելորդ է բացատրել թէ՝ տարբեր շարժառիթներով եւ տարբեր պարագաներու մէջ կատարուած այս տնօրինութիւնները սերտ կապ ունին իրարու հետ: Բոլորն ալ կը բխին միեւնոյն հիմնական մտահոգութենէն:

Մնաց որ, այս հաւատաքննական գործունէութիւնը միայն Հայաստանի չի վերաբերիր:

Համառուսական, մեծապետական թաթը ուժգնօրէն իջած է նաեւ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի գլուխներուն, ինչպէս ի սփիւռս Խորհրդային Միութեան:

Իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ յատկապէս Ուկրայնայի մէջ, քստմնելի ողբերգութեան մը պատկերն ունի:

Մոսկուան բացէ ի բաց ազգայնական — անջատական կ'անուանէ Ուկրայնայի համայնավարները, եւ կատաղի պայքար մը բացած է անոնց դէմ:

Ամիսներ առաջ, անձնասպան եղաւ Ուկրայնայի կրթական գործավարը: Մէկ տարիէ ի վեր, անխնայ մաքրագործում կը կատարուի, տասնեակ հազարաւոր համայնավարներ արտաքսուած են, իսկ հազարաւորներ աքսորուած:

Եւ պայքարը չէ վերջացած տակաւին: Մոսկուան խոր մտահոգութեան մատնուած, կ'ուզէ մինչեւ ծայրը տանիլ պայքարը:

Անշուշտ սոցիալիստական «իմաստութեան» բոլոր ծալքերը պիտի թափուին յառաջիկայ համագումարին...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՈՒԱՐԱԾ ՄԱՐԴԻԿ

ooooo

«Ցառաջ»ի նոյեմբեր 30 թիւին մէջ, թղթակցութիւն մը հրատարակուած էր Անիէէն:

Թղթակիցը կը պատմէր թէ՝ Հօկի կազմէ սարքուած հանդէսի մը մէջ, երկու թուրք ուսանողներ օղըրդած են, պարած, կերած – խմած են, եւ գրյուխները տաքցնելէ յետոյ... «զէյպէք հավասի» պահանջեր են: Ցետոյ վէճ մը ծագելով, դուրս հանուած են: Եւայլն:

Հանդէսին կարգադիր յանձնախումբը ներսորելով այս հրատարակութենէն, նամակ մը տպեր է «Ապագայ»ի մէջ (9 դեկտ.):

«Ցառաջ»ի թղթակիցն ալ, յուրջ բանի տեղ դնելով այդ նամակը, երկար բացատրութիւն մը գրկած է խմբագրութեան:

Կարդացի «հերքում»ը, եւ խնդացի.

Կարդացի «Ցառաջ»ի թղթակցին պատասխանն ալ, եւ մեղքցայ կորսնցուցած ժամանակին համար:

Իսկապէս, ի՞նչ կ'ըսէր կարգադիր յանձնախումբը:

Կը հերքէ՞ր դէպքին վաւերականութիւնը: Մանաւանդ երկու թուրք ուսանողներուն ներկայութիւնը եւ հանած «դալմադալ»ը:

Ո՛չ: Պարզապէս բարեկենդան կը խաղար:

Կարդացէք եւ դատեցէք.—

1.— Հանդէսը սարքողը Հօկը չէ եղեր, այլ անոր «Աշտարակ» մասնաճիւղը, ներգաղթի համար:

2.— «Թուրք ուսանողները շատ փափկութեամբ վարուեր են ժողովուրդին հետ, եւ հակառակ անոր որ գինով էին. ինչ կը վերաբերի փաքր խօսակցութեան մը, ատկէ առիլին միշտ ինքզինքը չգիտցող Հայերու քով կը պատահի դժբախտաբար»:

3.— Թէ «զէյպէք հավասի» չէին կրնար պահանջել, քանի որ նուագը «օրքէսթր» էր:

4.— Թէ...

Բայց.— կը վախնամ որ ես ալ չափազանց գործածեմ «Ցառաջ»ի խմբագրութեան համբերութիւնը:

Այսքանն իսկ շատ է հասարակ խնդակատակութեան մը համար:

Հարցը այն է որ ինչպէս երկու թուրք ուսանողներ մասնակցեր են Անիէի ներգաղթի հրեկոյթին, ընկերակցութեամբ երկու Հայերու, կերեր – խմեր, պարեր եւ քէրան ուրած ըլլալով, դուրս հանուեր են:

Այսքանը խոստովանելու համար, մինչեւ Թուրքիա ցատկել՝ կը նշանակէ «զէյպէք հավասի» խաղալ:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԷՆ

— o —

Փարիզի առողջապահական վերատեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ժանտատենդի դէպքերը սովորական թիւը անցած են դեկտեմբեր 1էն սկսեալ, հետեւաբար, յատկապէս կը յանձնարարուի ժողովուրդին՝ լուացքի եւ կերակուրներու պատրաստութեան, ինչպէս եւ խոհանոցի պէտքերու եւ ամանները լուալու համար գործածել միայն խմելու յատկացուած ջուրերը: Միւս բոլոր ջուրերը վնասակար են:

Այս առթիւ, հաստատուած է նաեւ ձրի պատուաստ, չափահասներու համար՝ Քօշէն հիւանդանոցը, շաբաթ ժամը 9ին, Սէնթ Անթուան՝ շաբաթ ժամը 3ին, Լաէրիպուազիէր՝ շաբաթ ժամը 3.30ին: Մանուկներու համար դիմել Պրէթօնօ, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 9ին, Թրուսօ՝ չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ ժամը 9ին:

ՑՈՒՐՏԸ ՆՈՐԷՆ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

ooooo

Խաբուսիկ մեղմացումէ մը յետոյ, ցուրտը նորէն սաստկացաւ երէկ: Չորեքշաբթի գիշերը ձիւն մը եկաւ Փարիզի մէջ, իսկ գաւառներու մէջ ձիւնը եւ փոթորիկը իրար խառնուած են: Կը կարծուի թէ ցուրտը աւելի պիտի սաստկանայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 300,000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ...

Թերթերը կը գրեն թէ գերմանական կառավարութիւնը կ'ուզէ 300,000 հոգինոց բանակ մը պահել եւ այս պահանջը դրած է իբրեւ հիմք, ուղղակի բանակցելու համար Ֆրանսայի հետ:

Այս տեղեկութեան վրայ, Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց որ պատերազմական, օդանաւային եւ ծովային նախարարները մասնաւոր ժողով մը գումարեն վարչապետին նախագահութեամբ, ուսումնասիրելու համար խնդիրը:

Ուղղակի բանակցելու խնդիրը պիտի քննուի այս ժողովէն յետոյ:

300,000ի լուրը պաշտօնական չէ եւ հերքումի ձայներ ալ կը լսուին: Բայց իրազեկներ կը պնդեն անոր վաւերականութեան մասին:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

Իտալական մամուլը նոր յարձակողական մը սկսած է Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն դէմ: Շարժառիթը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան բարենորոգման պահանջն է, որուն դէմ արտայայտուած էր Պ. Փոլ Պոնքուր: Ցարձակողականը բուռն է մանաւանդ Փոքր Համաձայնութեան վարիչներուն դէմ, որոնք մասնաւորապէս հակառակ են Պ. Մուսոլինիի վերանորոգման ծրագրին: Այս առթիւ իտալական թերթերը կը պարզեն Ցրուաթիոյ եւ Մակեդոնիոյ փոքրամասնութեանց կրած զրկանքները, եւ ռազմաշունչ նպատակներ կը վերագրեն Ռումանիոյ արտաքին նախարարին, որ ըսած էր թէ դաշնագիրներու վերաքննութիւնը պատերազմի պատճառ պիտի դառնայ: «Թրիպունա» Փոքր Համաձայնութիւնը կը կոչէ «չատախօսութեան հնոց» եւ կը ծաղրէ անոր «անպատկառ յաւակնութիւնները»: Գալով Ֆրանսայի, թերթերը կ'ըսեն թէ ան հրեւութական հաւասարութեան մը դիմակին տակ, զինակցութեանց քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ապահովելու համար իր գերակշռութիւնը: Այս առթիւ, կը գնահատեն Անգլիոյ ընթացքը. Բարեացակամութեամբ կ'արտայայտուին նաեւ Գերմանիոյ հանդէպ:

Պալքանեան համաձայնութեան շուրջ

Պուլկարիոյ Թագաւորն ու Թագուհին Սոֆիա վերադարձան, գոհունակ տպաւորութեամբ: Պելկրատի մէջ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարներուն տեսակցութեան առթիւ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու նախարարները ուրախ տրամադրութեամբ եւ կատարեալ վստահութեամբ քննեցին երկու երկիրներուն հետ կապուած խնդիրները, եւ հաստատեցին անկեղծ ու տեւական գործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը: Երկու նախարարները համաձայնած են առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար, որուն շնորհիւ պիտի դիւրանան անցագրի գործողութիւնները եւ պիտի բարեփոխուին հաղորդակցութեան միջոցները:

⁂ Պ. Մուշանով, Պուլկարիոյ վարչապետը Պելկրատէն մեկնելէ առաջ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրելով մամուլին, շեշտեց թէ դեկտեմբեր 10-13ի օրերը նոր շրջան մը պիտի բանան երկու եղբայր ժողովներու յարաբերութեանց մէջ, վերցնելով բոլոր խոչընդոտները:

⁂ Իտալական մամուլը մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ երկու թագաւորներուն տեսակցութեան: Իտալական քաղաքականութիւնը կը ձգտի իր ազդեցութեան տակ առնել Պուլկարիան, ուժ տալով անոր պահանջներուն՝ Մակեդոնիոյ եւ Էգէական ծով ելքի մասին:

Ռայխստակի հրկիզման դատը

▪▪▪▪▪▪▪▪

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՏԺՈՒԻ՞Ն

Ցիսունը չորս օր տեւելէ յետոյ, Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատավարութիւնը հասած է իր վախճանին: Ընդհ. դատախազը աւելի օր կարդաց իր պահանջագիրը, որ կը պնդէ պաշտօնական ամբաստանութեան վրայ: Ընդհ. դատախազին կարծիքով, այս հրկիզումը պիտի դառնար ազդանշանը ընդհանուր յարձակումի մը, որ կործանելով երկիրը, անոր աւերակներուն վրայ պիտի հաստատէր պրոլէտարական դիկտատուրան, խորհրդային պետութիւն մը: Ընդհ. դատախազը «զարշելի գրպարտութիւն» կոչեց արտասահմանի մէջ հրատարակուած Գորլ Տեորակը, որ հիթլէրականներուն վրայ կը ձգէ հրկիզման մեղքը: Պնդելով թէ հրկիզման թարոյական պատասխանատուն համայնավար կուսակցութիւնն է, պահանջագիրը կ'ըսէ թէ Վան տէր Լուպէ, հոլանտացի ամբաստանեալը ձեւի համար հրաժարած է կուսակցութենէն, ծածկելու համար գործուած ոճիրը: Հետեւաբար, ամբաստանեալները բոլորն ալ համայնավարներ են:

Այս եզրակացութիւնը մեծ յուզում պատճառած է ամէն կողմ, քանի որ ուղղակի մահապատիժի կը յանգի: Համայնավարները միթինկներ սարքած են, պաշտպանելու համար իրենց չորս կուսակիցները: Ընկերվարականներն ալ խորապէս վրդովուած են, եւ այս առթիւ ի վեր կը հանեն ամբաստանեալներուն քաջութիւնը: Ցայտնի է թէ այս տեսակէտէն մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց պուլկար Տիմիթրով:

Գ. Վենիզելոսի նոր նամակը

Յունաստանի վարչապետը ժողովի հրաւիրած էր կուսակցութեանց պետերը, խորհրդակցելու համար պուլկարեւհելլենական բանակցութեանց մասին: Պ. Վէնիզելոս նամակ մը գրելով արտաքին նախարարին, կը յայտնէ թէ չի կրնար մասնակցիլ այդ խորհրդակցութեան: Թերթերը հրատարակեցին այդ նամակը, որով Պ. Վէնիզելոս կը կրկնէ իր անձնական տրտունջները՝ Պ. Ցալտարիսի դէմ, մինչդեռ այդ խնդիրը փակուած կը համարուէր: Նախորդ վարչապետին նամակը մեծ յուզում պատճառեց մասնաւորապէս կառավարական շրջանակներու մէջ, ուր կ'ըսեն թէ Պ. Վէնիզելոս կ'ուզէ տեւականացնել ներքին վէճերը: Արտաքին նախարարը, որ հրաժարական տուած էր, ետ առաւ զայն, Վէնիզելոսի բռնած դիրքին պատճառով:

▪▪▪▪▪▪▪▪

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մեր գործակալը գնած է ազգ. վիճակահանութեան տոմսակ մը, ՅԻԴ ՇԵՐՏԻ R ՇԱՐՔԷՆ ԹԻՒ 035,530, իր յաճախորդներուն համար: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՑԵՂԱԿՐՕՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Կ'ԱՃԻ

ooooo

«Հայրենիք»ի դեկտեմբեր 5 թուէն կ'իմանանք թէ Ցէլրէյի մէջ (Տիգրոյթ)ալ կազմուած է ցեղակրօն ուխտ մը, 163 անդամներով:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ooooo

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ԹԷՀՐԱՆԷՆ ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ հոգատար իշխանութիւնը տնտեսական կարգ մը ծրագիրներ կազմած է հովանաւորեալ երկիրներուն համար: Առաջին առթիւ պիտի ընդարձակուի Պէյրութի նաւահանգիստը եւ երկաթուղի մը պիտի շինուի Թէհրանէն Սուրիա:

Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Պէյրութի առեւտրական սենեակին անդամներէն մէկը.

— Կասկած չկայ թէ Պէյրութի նաւահանգիստին ընդարձակումը Պէյրութի եւ ամբողջ Սուրիոյ համար շատ կարեւոր է: Առեւտրական շարժումը առով պիտի զարգանայ եւ Պարսկաստան անպատճառ իր առեւտրական գործառնութեանց կեդրոն պիտի դարձնէ Պէյրութը: Իսկ երկաթուղին Սուրիոյ եւ Թէհրանի միջեւ Պէյրութը կը դարձնէ Միջագետքի Արեւելքի ամենագլխաւոր նաւահանգիստը եւ առեւտրական կայանը:

Սուրիան Իրաքի եւ Պարսկաստանի հետ կապելու ծրագիրը բաւական հին է: Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած վերջին համաձայնութենէն վերջ նորոգուեցաւ այդ ծրագիրը, որովհետեւ Պօզանթիի եւ Հալէպի միջեւ այժմ երթեւեկող շոգեկառքը, երկու կողմերու համաձայնութեան արդիւնքն է: Սուրիայէն Պարսկաստան երթալիք երկաթուղագիծը պիտի երկարի Նիւսէյպին — Գամըշլը — Տէր Զօր — Մուսուլ եւ անկէ Պէնձէվին (Պարսկաստան): Եթէ Իրաքի կառավարութիւնը չյօժարի այս գծին իր հողամասէն անցնելուն, գիծը պիտի շինուի Նիւսէյպինէն Գամըշլը եւ անկէ Ճէզիրէթ Իպն Օմար, Եփրատը անցնելով Պէյթ Շէպապ եւ վերջը Հաքարի կուսակալութենէն Պարսկաստանի Ուրմիէ քաղաքը: Եթէ այս երկրորդ գիծը որոշուի, այն ատեն երկու ճիւղաւորումներ պիտի ըլլան, մէկը Գամըշլըէն Տէր Զօր եւ անկէ Թէտմուր – Հօմս, եւ միւսը Գամըշլըէն Պարսկաստան:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ ԶԵՂՉԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ

»»» · «««

Ծնունդի եւ տարեգլուխի առթիւ, թղթատարական վարչութիւնը զեղչեալ գնով շնորհաւորական հեռագիրներ պիտի ընդունի դեկտեմբեր 14էն մինչեւ 1934 յունուար 6: Այդ հեռագիրները երկու տեսակ են.— 1. Ցատուկ ցանկի մը վրայէն ընտրուած շնորհաւորական հեռագիրներ՝ միայն Մ. Նահանգներուն համար: 2. Ըրկոզի կամքին համաձայն խմբագրուած հեռագիրներ, ամէն տեղի համար: Եւրոպական երկիրներուն համար զեղչն է հարիւրին 50, Եւրոպայէն դուրս՝ 2)3 համեմատութեամբ:

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍԻՆ ՏԵՂԸ՝ ԿԱԽԱՂԱՆ ԿԱՄ ՑԻՄԱՐԱՆՈՑ...

ooooo

Աթէնքի ոստիկանութեան նախորդ տնօրէն Փօլիխրոնօփուլոս, որ պաշտօնանկ եղաւ իբրեւ մասնակից Վէնիզէլոսի դէմ կատարուած մահափորձին, սկսած է նոր թերթ մը հրատարակել եւ շատ բուռն գրել նախորդ վարչապետին դէմ:

Նախորդ տնօրէնը յօդուածի մը մէջ կ'ըսէ թէ Վէնիզէլոսը կամ կախաղան կամ յիմարանոց առաջնորդելու է:

Այս հրատարակութիւնը շատ գէշ տպաւորութիւն գործած է եւ կառավարութիւնը որոշած է հետապնդումի ենթարկել թերթը:

Ա. ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ "ՑԱՐԳԵԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ,,

I

« ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԻ ՊՐՈՎԱԿԱՑԻԱՆԵՐԸ »

«Խորհրդային Հայաստան» (9 դեկտ.) հրատարակել է Հայկոմկուսի քարտուղար Ա. Խանջեանի մէկ նամակը՝ իր «Ցարգելի բարեկամ» Ա. Ջօպանեանին։ Հետաքրքրական մարդկային վաւերագիր է այդ Թուղթը եւ բնորոշ մի քանի տեսակէտից։

Նախ՝ նա ցոյց է տալիս, որ Լենինի կաթոլիկոսական պատուիրանի համբողջութիւնը Երեւան ի զուր չէ անցած. հայ կղերամտութեան եւ գրամոլութիւնների երդուեալ խնկարկու, չ... սելու համար սպասարկու Ա. Ջօպանեանը կարողացել է անուշ լեզու գտնել հայ կղերամտութեան եւ դրամատէրերի երդուեալ թշնամի Խանջեաններէ հետ։ Բարի վայելում եւ փոխադարձ սէր։

Անենք որ Ջօպանեանի համար նոր չէ ողջագուրանքը իր դաւանած գաղափարների — եթէ, ի հարկէ, Ջօպանեանների համար գաղափար բառը չուայլութիւն չէ — թշնամիների հետ։ Գ. Ջօպանեանը գիտէ «բարեկամութիւն» շահելու կերպը։ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Պէջկովսկին հեռուելով piquant պատմութիւնն է անում Գ. Ա. Ջօպանեանի ճարպկութեան մասին։

Մի քանի տարի առաջ, Բարեգործականը որոշելով հիմնել Նուպարաշէնը՝ արտօնութեան համար դիմում է Երեւան։ Հայաստանի բոլշեւիկները վճռապէս մերժում են թոյլ տալ, որ խորհրդային երկրում «բրիտանական իմպերիալիզմի գործակալ» Նուպար փաշայի անունով քաղաք շինուի։ Այն ժամանակ, Բարեգործականի կողմից Գ. Ջօպանեանը դիմում է Փարիզի խորհրդային դեսպանատուն եւ մի քանի անգամ տեսնւում Պէջկովսկու հետ։ Գ. Ջօպանեանը երկու հիմք է բերում իր խնդրանքը պաշտպանելու համար։

Առաջին՝ նա հաւաստացնում է, Բարեգործականի նպատակը բնաւ Նուպար փաշայի անունով քաղաք շինելը չէ. Նուպար հայերէն նշանակում է առաջին հասած պտուղը։ Բարեգործականը ուզում է իր առաջին հասած պտուղը՝ Նուպարը մատուցանել Հայաստանին. Նուպարաշէն ա՛յդ է նշանակում եւ ոչ թէ՝ Նուպար փաշայի քաղաք

Ապա, Նուպարաշէնի կառուցումը շատ կը դիւրացնէ խորհրդային իշխանութեան արտասահմանի բարեկամների պայքարը Դաշնակցականների դէմ։

Ես չգիտեմ՝ այս երկու փաստարկութիւնից որն է վճռական դեր կատարել, թերեւս՝ երկուսն էլ։ Գիտեմ միայն — Պէջկովսկու հաղորդածից — որ խորհրդային դեսպանատունը նպաստաւոր կարծիք է ուղարկում անձամբ Ստալինին, եւ սա՛ հրամայում է Երեւանի վարիչներին արտօնել Նուպարաշէնի կառուցումը։

Այսքան «աչքբաց» մարդը, բնական է, իր «կաթոլիկոսական» ճամբորդութեան ընթացքին պէտք է աշխատէր խորհրդային Օլիմպոսի բնակիչների բարեկամութիւնն ապահովել։ Եւ, ըստ երեւոյթին, յաջողել է. ապացոյց հայ բոլշեւիկեան Օլիմպոսի հերթական Արամազդի սիրալիր նամակը իր «յարգելի բարեկամին»։

Երկրորդ՝ աւելի քան տարօրինակ է՝ ի՞նչպէս Խանջեանը չի վախեցել Ջօպանեանի պէս, վերջին հաշուով, հակայեղափոխական մէկին այդպիսի մտերմական նամակ գրելու։ Մի՞թէ նա մոռացել է իր նախորդների ճակատագիրը, չէ՞ որ երբեմնի ամենազօր Աշոտ Յովհաննիսեանն էլ իր աթոռից թռաւ նաեւ այդպիսի «յարգելի բարեկամների» հետ կապեր ունենալու ամբաստանութեամբ։ Մի բացատրութիւն միայն կարելի է տալ Խանջեանի այդ վերին աստիճանի վըտանգաւոր ու թեթեւամիտ վարմունքը արդարացնելու համար. անշուշտ, նա իր նամակը գրել է այն հաստատ համոզումով, որ հրատարակութեան առարկայ չի լինի։ Խեղճ մարդ, նա չգիտէ որ իր « յարգելի բարեկամի» լեզուի տակ բակլայ չի թրջուի։ Ա. Ջօպանեանը այդպիսի նամակ ստանայ ու չհրատարակէ՞...

Երրորդ՝ բնորոշ է նամակի շարժառիթը. Խանջեանը հաշիւ է տալիս «յարգելի բարեկամին» եւ արդարանում Հայաստանից կատարուող փախուստների համար։ Մի քիչ առաջ էլ Հայժողկոմխորհի նախագահ Ս. Տէր Գաբրիէլեանի ինքնարդարացումը հրատարակուեց թերթերում. Աւել է՝ հայ բոլշեւիկները լրջօրէն անհանգստացել են փախստականների արտասահմանում առաջ բերած տպաւորութիւնից եւ այդ առթիւ դաշնակցական մամուլի արած մերկացումներից։ Աւել է՝ դաշնակցական մամուլի քննադատութիւնները իրենց բարերար դերը կատարո՞ւմ են եւ աւելորդ չե՞ն, նրանք ստիպա՞ծ են Հայաստանի ներկայ վարիչներին զգաստանալու եւ մերկացուած չարիքների վրայ ուշադրութիւն դարձնելու։

Չորրորդ՝ չափազանց հետաքրքրական է Խանջեանի ինքնարդարացման ձեւը. նա, հակառակ ռամկավար մամուլի հերքումներին, ամբողջապէս հաստատում է Թաւրիզի Առաջնորդարանի եւ դաշնակցական թերթերի հաղորդած տեղեկութիւնները փախստականների քանակի մասին, բայց տեսէք թէ ինչ անճարակ ձեւով է բացատրում երեւոյթը.—

«Հայաստանում փախչելու դէպքերի իրական եւ գլխաւոր պատճառը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ դաշնակցականների պրովակացիոն ու դաւադիր աշխատանքը։ Ձեզ խօսում անցեալ տարի փախած մի քանի երիտասարդների (Ճալսկին որբերից) մասին. նրանք դաշնակցականների անմիջական ագենտներն էին եւ դեռ Հայաստան չմտած արդէն վճռել էին անցնել Պարսկաստան՝ նիւթ տալու համար դաշնակ թմբկահարներին։ Ինչ վերաբերում է այս տարի սահմանն անցած 1–2 խումբ ընտանիքաւորներին, ապա սրանք պարզապէս զոհ են նոյն Դաշնակցական պրովակացիաներին, նրանց խոստումներին, որ Պարսկաստանում ամէն ինչ լաւ կը գտնեն, Առաջնորդարանը կ՚օգնի, Անգլիացիք ծրի կը կերակրեն»...

Այս տողերի վրայ եկած հասն խօսք կուռ ու կուշտ կը ծիծաղի։ Այսքա՞ն ալ խեղճ ու կրակ բացատրութիւն։ Ուրեմն, ի՞նչ. «Դաշնակներ»ն են փախստականների պատճառը։ Բոլշեւիկեան կարգերը եւ իրենք բոլշեւիկները աղաւնիի պէս մաքուր են. այդ անօրէնութեան Դաշնակցականներն են, որ մարդկանց տեղահան են անում եւ կին ու երախայով Արաքսը նետում, Պարսկաստանում Անգլիացիների հացով ապրելու յոյսով։ Անշուշտ, Դաշնակցականներն են պատճառ նաեւ, որ Խանջեանների սահղծած դժոխքից ազատուած խեղճերը արտասահմանի մամուլի էջերը լեցնում են խորհրդային կարգերի զարհուրելի նկարագրութիւններով։ Խեղճ, խեղճ Խանջեան, այդքա՞ն էլ թեթեւսոլիկութիւն։

«Դաշնակցականների պրովակացիոն եւ դաւադիր աշխատանքը» — բայց չէ՞ որ ըստ նոյն Խանջեանի Հայաստանում վաղուց Դաշնակցութիւն գոյութիւն չունի. էլ ի՞նչ դաւադիր աշխատանք վաղո՛ւց «լիկւիտացիայի ենթարկուած», «չեկացած երկաթով դաղուած», «մեռած ու հազար անգամ թաղուած Դաշնակցութիւնը» ի՞նչպէս կարող է պրովոկացիայով զբաղուել ու առիթել մարդկային բազմութիւններին՝ ծծկեր երեխաներով Արաքսի ալիքներին յանձնուելու։ Անգոյ Դաշնակցութիւնը ի՞նչպէս կարող էր գլխից հանել արտասահմանից դնացած գաղթականներին, արգիլել սրանց «բուն դնել հայրենի երկրում» եւ այնպէս անել, որ նրանք «հաւատային Դաշնակների փափուկներին եւ կատարէին իրենց խայտառակ քայլը»։ Մարդկային տարրական խելքըն ու տրամաբանութիւնը բնա՞ւ պարտադիր չեն Խանջեանների համար։

Ծիծաղելի էք դուք, բոլոր Խանջեաններդ, ձեր բոլոր «յարգելի բարեկամներին» հետ միասին։

Բայց Խանջեանի նամակում ուրիշ հետաքրքրական բաներ էլ կան։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Փարիզի սպանիական դեսպան Մատարիակա, բանաստեղծ, խմբագիր եւ գրականութեան պատմիչ երբեմն իր հայրենիքին մէջ Սպանիա, միջազգային կարեւոր դէմք մըն է, որ երկար ատեն ալ վարեց Ազգաժողովին ընդհանուր քարտուղարութիւնը, եւ այժմ Սպանիոյ անունով կարեւոր դեր կը կատարէ ժընեւի խորհրդաժողովներուն մէջ։ Մատարիակա դեկտեմբեր 1 թուականով հետեւեալը կը գրէ Փարիզէն Վիէննայի Ն. Ֆ. Փրէսէ թերթին.—

Ազգաժողովը լուրջ տագնապ մը կ՚անցընէ։ Բայց այս չափով չի վերջանար ինչ որ պիտի ուզէինք հաստատել։ Երբ Ազգաժողովի տագնապին վրայ կը խօսուի, պէտք է հասկնալ մանաւանդ թէ այս տագնապէն բռնուած են բոլոր մասնակցող ազգերը առ հասարակ, այսինքն՝ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու ամբողջութիւնը, որոնք աշխարհի վրայ կազմակերպուած են մարդկային գոյութեան պահպանութիւնը երաշխաւորելու համար, կը տառապի տեփական հիւանդութենէ մը, եւ ծրնեւի մէջ պատահած դէպքերը ախտանիշ են լոկ։ Ասոր պարզ բացատրութիւնը ա՛յն է թէ անիշխանականութիւն կայ։ Արդարեւ ո՛ւր որ նայինք, ո՛ր կողմէ որ մեր ակնարկները արձակենք, ամէն կողմ անիշխանութիւն, նոյնիսկ պիտի ըսեմ թէ « անիշխանութիւն » բառը քիչ է, թէ խնդիրը վերին աստիճանի անիշխանութեան շուրջ կը դառնայ։

Արդէն յայտնի է տնտեսական կարգին մէջ տիրող անիշխանութիւնը Հակառակ անոր՝ քաղաքակրթութիւնը որքան կը զարգանայ եւ ժողովուրդները ո՛րքան որ հետզհետէ կախում կ՚ունենան, հիմա ամէն երկիր ձգտում մը ունի ինքնաբաւ ըլլալու (Autarkie), մաքսային սակացոյցերով պատնիշաւորուելու, իբր թէ հասնելու համար տնտեսական ընդհանուր հաւասարակշռութեան խոչային, ինչ որ յուէտ անիրականանալի է։ Եթէ այս այսպէս երթայ, մարդիկ պիտի փափաքին նոյնիսկ ետ դառնալ ապրանքներու փոխանակութեան հին մէթոտին, այսինքն մէկուն շունչածը միւսը պիտի տայ, ենթադրենք՝ ոչխար առնելով, այծ պիտի տայ...

Բայց նաեւ անիշխանութիւն քաղաքականութեան մէջ։ Միջազգային գործերը խառնակ ամէն կերպով։ Կը յուսացուէր որ առանձին չկարենալով համաձայնիլ, պիտի կրնային միաբանիլ Ազգաժողովին մէջ։ Սակայն հոն ըլլալով հանդերձ՝ առանձին Պետութիւն մը ուրիշ երկու Պետութիւններու զէնք կը ծախէր, եւ այդ երկուքն ալ կը կռուէին միեւնոյն ժամանակ Ազգաժողովի բարոյական հեղինակութեան հակառակ։ Պաշտօնական թուանշաններու նայելով՝ 1920էն 1930 զանազան երկիրներէ արտածուած են 616 միլիոն տոլարի զէնք եւ յայտնի չէ թէ այս զէնքերը ինչ բանի գործածուած են։

Մտաւոր անիշխանութիւնն ալ ոչ նուազ է քան քաղաքականը։ Ասեն մը ճօճանակը կանոնաւոր կ՚երթար ծայրայեղ պահպանողականութենէ ազատականութիւն, եւ այս վերջինէն ալ դէպ ի ժողովրդավարութիւն։ Այս վերջին երկու շարժումները հոմանիշ էին։ Բայց հիմա այս հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ։ Մէկ մի ժողովրդի իրաւունք, նոյնիսկ իր վեհապետական իրաւունքը կերպով մը անցաւ Ազգաժողովին ձեռքը դանդաղ յեղաշրջումով մը։ Սկզբունքը շատ գեղեցիկ էր, կը սպասուէր որ փոխադարձ յանձնառութիւններով կատարուէր ներքին բարեշրջում մը, որ հետզհետէ պատուաստէր մարդկայնական ոգին։ Եւ մինչ կը յուսացուէր համաշխարհային խաղաղութեամբ յարգել իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազատութիւնը, ասկէց իսկ անիշխանութիւն մը ինկաւ միտքերու մէջ, որովհետեւ կարելի չէր ըլլար ազատական սկզբունքները համաձայնեցնել հեղինակութեան դրութեան հետ։

Ամէն կողմ արտունչ կայ թէ վստահութիւնը պակսած է միջազգային քաղաքականութեան վրայ, եւ ազգաժողովը այլեւս վստահութիւն չի վայելեր։ Վստահութիւն բառած բանը միջազգային քաղաքական պանքային ռակերամն է, իսկ հոս ու հոն կնքուած դաշինքները թղթադրամ են։ Վստահութեան հիմնական դրամագլուխը չէ խախտած, այլ միայն արժէքը քիչ մը ինկած է։ Սակայն դաշինքներուն արժէքը բնաւ կարեւորութիւն չունի, եւ իրարու վրայ դանազան երկիրներու մէջ կնքուած այդ դաշինքները վտանգաւոր տեսակէն էնֆլասիոն կը նշանակեն, կը տպեն ու կը տպեն ձեռագիր դաշինքներ!! Քաղաքականութեան մէջ հիմա դուրիքն կը խօղան. եւ ասիկա պատճառ կ՚ըլլայ վստահութեան սակերգամին արժեզրկումին։

Ահա քաղաքական մէրոտներուն կատարեալ անիշխանութիւնը։ Մինչդեռ ամէն խորհրդաժողովէ առաջ պէտք էր խնդիրները ուսումնասիրել մասնագիտօրէն, նախապատրաստել. ժողովները պէտք է ճաշարան ըլլան, ոչ թէ խոհանոց... Նախ պէտք է ուտելիքը պատրաստել, նոյնիսկ եթէ ախորժակները չափէն աւելի սրուած ըլլան։ Խոհանոց մտնելով կարելի չէ կշտացած համարուիլ։

Ուստի պարտաւոր ենք ամէնքս աշխատիլ դէպի հիմնական սկզբունքները վերադառնալու համար։ Դէպի ետ ճամբայ պէտք է կտրենք։ Պատմական անհրաժեշտութիւն մըն է ազգաժողովը, եւ պէտք է վերականգնել խախտուած վստահութիւնը։ Պէտք է հաւատք ունենալ թէ ամէնուն ազատութիւնը եւ անտեսուած իրաւունքները հոն պիտի գտնեն վերջապէս իրենց արդար լուծումը։

Երկու գլխաւոր քննադատներ կան — մին այժմէն անյաջողութեան եւ քայքայումի կը դատապարտէ ազգաժողովը, միւսը կը ջատագովէ նոր մէթոտ, ընկերային ու քաղաքական առողջ խմացումներով կը փափաքի յառաջացնել գործը, որպէսզի ստուճանաբար զարգանայ վստահութիւնը ամէնուն եւ դագրի անհամերութիւնը եւ անհամբերութեան հետ ալ կասկածը։

Ասով միայն կրնանք համոզում գոյացնել վերջնական յաղթանակին վըրայ։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տրդատ Մալխասեան

ooooo

«Յուսաբեր»էն ցաւով կ՚իմանանք մահը երիտասարդ ընկերոջ մը, Տրդատ Մալխասեանի։

Այս առթիւ, մեր պաշտօնակիցը կուտայ ողբացեալ ընկերոջ դիմագիծը —

Դեկտ. 3ին Աղեքսանդրիոյ մէջ հողին յանձնեցինք սիրելի Տրդատը։

Մեր կազմակերպութեան ինքնատիպ անդամներից էր։

Եւ ընդհանրապէս ինքնատիպ մարդկանցից, որոնց թիւը սովորաբար շատ չէ մարդկանցով լեցուն մեր աշխարհի մէջ։

Համեստ կարողութեանց եւ բաւաբար վատառողջ տէր մարդ էր. ո՛չ տիտղոսներ ունէր եւ ոչ աթոռներ, որոնք յաճախ «փայլ» են տալիս մինչեւ իսկ անարժաններին։

Ունէր, սակայն, մի ինչ որ թաքուն ուժ, որ զատում էր իրեն ամբոխից եւ յատուկ տեղ ապահովում բազմութեանց մէջ։

Իր ուժի աղբիւրը գերազանցապէս իր սիրտն էր. աւելի ճիշդը՝ իր մարմնեղէն անօթի մէջ պարփակուած անհանդարտ ոգին։ Ամէն բան յորդում էր առատօրէն այս ակունքից եւ իր կնիքը դնում նրա ինքնատիպ նկարագրի վրայ։ Միտքն ու գրիչը, իրենց ունեցած կարողութիւններով, սպասաւորում էին այս ոգիին եւ ծառայական դեր կատարում նրա նկատմամբ։

Ցեղասէր Հայ էր եւ հետաքրքրական մարդ։ Ու՝ ինքնաբուխ ու ճշմարիտ դաշնակցական։

Իր նկարագիրը նշում էին առաւելապէս երեք հիմնական գծեր, — սէր, համբերող անձնուիրութիւն եւ մոլեռանդօրէն հաւատացեալ։

Քաղաքացիական ճշմարիտ զատարակութիւնից զուրկ մեր միջավայրում, ուր համոզմունքները հաւատալու համար հալածւում են մարդիկ եւ ուր, ճիշդ այդ պատճառով, դիմակ են հագնում թոյլերը եւ բանում կեղծիքի ճամբան (ամեն սրտցաւ, անկուսակցական, չէզոք, անկախ, Ս. կ., Մ գ եւ այլ անիմաստ «սկզբնագրեր»), — Տրդատը բացառիկ դէմքերից էր։

Նա միշտ — Տրդատ Մալխասեան էր։

Չունէր մի կարծիք՝ որ քողարկէր, ու չունէր մի արարք՝ որի տակ լրիւ հասակով չփռէր իր համեստ անունը։

Ու չգիտէր քողարկել, որովհետեւ գիտէր հաւատալ։

Իրեն էր պատկանում ո՛չ միայն «երկնից», այլ եւ երկրի «արքայութիւն», որովհետեւ ինքը պատկանում էր հաւատացեալների այն քչաթիւ բանակին, որոնց երանի է տալիս Ս. Գիրքը։

Ու թերեւս այդ է պատճառը, որ հանրօրէն այնքան անչափահասներ էր, այս բառի ոչ միայն գէշ, այլ եւ լաւ առումով։

Ընդմիշտ եւ առյաւէտ հրաժարած էր աշխարհի բոլոր աթոռներից, լինի իր կուսակցութեան, լինի իր ժողովրդի մէջ։

Իրեն վերապահած էր Հաւատքի երկու թաղ միայն,— Հայ ու Դաշնակցութիւն, միւս բոլոր աթոռներն ու տիտղոսները զիջելով բոլորին.

Ու «զարմանալի» բան։ Հանրային բոլոր աթոռներին կապուած էր աւելի քան այդ աթոռներին տիրացածներից որ եւ է մէկը։

Հոգիով, բայց ոչ մարմնով։

«Յառաջդիմական», «Համազգային» Կ. Խաչ, Թէմական, Քաղաքական Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ, Հայաստան ու Հայ ժողովուրդ,— սրանք բոլորը միշտ իր խանութն էին, առանց որ ինքը սրանցից որ եւ է մէկի վարիչ անդամը լինէր (աթոռով կամ տիտղոսով)։

Ու այսպէս է որ այս համեստ Հայը, իր անդուգական եղբօր հետ միասին, կարողացել էր իւրի մի համեստ վաճառատուն դարձնել — Գաղափարի մի ճշմարիտ մատուռ։

Մի հարազատ ու գուրգուրոտ ձեռք վերջին պահուն, երբ եկած էին պատանելու ու դագաղի մէջ դնելու Տրդատը, գաղտնաբար նրա կրծքի վրայ է դնում Եռագոյնի մի կտոր — այն՝ ինչ որ պիտի ուզէր իրեն հետ տանել մեր անցաւոր աշխարհից այս հայրենակարօտ Հայը։

Աղեքսանդրիոյ հայութիւնը փառաւոր թաղում կատարեց Տրդատին։

Համայնքը սովորաբար այսպէս է մեծարում իր ընտիրներին։

Անթիւ ծաղկեպսակների մէջ առանձնապէս աչքի էին ընկնում երկուսը իրենց մակագրութեամբ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէն մակագրած էր՝ «Դաշնակցութեան հաւատաւոր անդամին». իսկ «Յուսաբեր»ը իր ծաղկեպսակի վրայ գրած էր՝ «Արի Տրդատին»։

Նա արժանի էր այս երկու փառատրանքներից թէ՛ մէկին եւ թէ միւսին։

Ափսո՛ս, ափսոս մեր Տրդատը...

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (14)

"ԹԵՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

3.— Պոլսէն կանչուած պարոնի Ապտիւլ Կաֆֆարը տեսակցած է Դաշնակ պետերուն՝ Թոռոմի եւ ուրիշներու հետ, զորս նախապէս կը ճանչնար։

Ցիշեալները յայտնած են թէ՝ Ռուսերը իրենց խոստացած են Երեւանը, Նախիջեւանը, Ադրբէջանը, Վանը, Տիարպէքիրը եւ Ուրֆան։ Ռուս ընդհ. կուսակալի մը ժամանակաւոր նախագահութեանը տակ իշխանութիւն մը պիտի արուի, որով, առաջարկած են իրենց գործակցիլ։ Ըսած են նաեւ թէ մեծ օժանդակութիւններ պիտի ընեն Ռուսերուն։ Արդէն բնաւ չեմ տարակուսիր թէ ասոնք ի նպաստ Ռուսերուն պիտի աշխատին Մեն ... թեամբ զէնք ունենալնին ... կայծէս յուսալի է։ Հոս՝ հրամանատարին հետ տեսակցեցայ։ Երբ զինուորներուն՝ զէնքերու մէջ տեղաւորուիլը լրանայ՝ անպայման զէնքի փնտռտուք մը պիտի կատարենք։

4.— Մանլիխէրները Ռուսերու հըրացանները կը գերազանցեն։ Բայց, փամփուշտ չմնաց։ Զորս հարիւր մանլիխէրներս բերի վերածուեցան։ Վան, Տրապիզոն զէնք կը ղրկէք։ Բայց ամենակարեւոր վայրը նկատի չէք առներ։ Զէնք ու մանաւանդ մեծ քանակութեամբ փամփուշտ կ՚ուզեմ։

5.— Կրկնակի անդամներ դրամ ուզեցի։ Պատասխան իսկ չտուացայ։ Գիլաուս վերեւ այսքան մարդ կայ։ Անոնց զինումն ու վարելը ի՞նչով կ՚ըլլայ։ Ես կեդրոնի ծախքերուն համար՝ հիմիկին ձգած 5—10 դրուշէ աւանդը կը ծախսեմ։ Բայց, ան ալ սպառելու վրայ է։ Նահին ամէն օր դրամ կը պահանջէ։ Երկու օրուան ընթացքին վճռական պատասխան կը սպասեմ.

6.— Զանազան տեղերէ կ՚իմացնեն թէ զօրաշարժի համար կատարուած գործողութեանց ընթացքին, քանի մը հարիւր հոգի փախած են։ Ըսուածին համաձայն, ատոնց մէկ մասը ձերբակալուած է։ Ձերբակալուածները եթէ չմահացուին, արդիւնքը շատ գէշ է։

Եւ թէ՝ եթէ պատերազմ տեղի պիտի ունենայ, բացարձակապէս պէտք չէ յետաձգուի մինչեւ գարուն։

Արեւել. բանակի առաջ. մարմնի նախագահը լաւ, բայց շատ տկար մարդ մըն է։

7.— Տեղւոյս ոստիկանապետը Հայ մըն է (Յառաջ.— Քոմիսէր Եղիշէ)։ Երկու հատ ալ «խմբգեր» ոստիկաններ կան։ Ասոնք երկրին ներսերը առնելով, հաս՝ կարող, անձնուէր եւ վստահելի ոստիկանապետ մը ու քանի մը ոստիկան ղրկելու մասին Իսմայիլ Ճամպոլաթին գրած էի. ձայն չկայ։ Կարելի է Տրապիզոն գտնուող մեր Համալ Շէրիպը ոստիկանապետ ընել։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՌՈՒՍԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մարդ երբ այս տեղեկագրին վերջին մասը կը կարդայ, զարմանքը չի կրնար զսպել թէ՝ այն պահուն, երբ Կովկասի մէջ հայ կամաւորները ժողով կը գումարեն, երբ Հայոց յոյսերն ու նըպատակները կառավարութեան համար բացորոշ են, Ռուսերը սիրաշահած են Հայերը, եւ վերջապէս երբ հայ պատուիրակները Կարնոյ մէջ ժողովներ կը գումարեն եւ ռուս հիւպատոսին կ՚այցելեն, ոստիկանապետը եւ անոր հրամանին տակ գտնուող երկու ոստիկաններ Հայեր են։

Ցետոյ, տեղեկագրին առաջին մասը յաջողութիւններով ու յոյսերով լի է. մինչ երբ ամբողջութիւնը աչքէ կ՚անցուի, կը տեսնուի որ յաջողութիւնը ապահովելու համար հարկ եղած երեք կարեւոր ազդակները՝ զէնք, փամփուշտ եւ դրամ՝ գեռ չկան, զալիք են։ Երբ կացութիւնը այս է, կըկին՝ «եթէ պատերազմ տեղի պիտի ունենայ, բացարձակապէս պէտք չէ յետաձգուի մինչեւ գարուն» կը թելադրուի։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, չէթէներուն մէկ մասը կազմուած է. հարկ է զբաղում մը գտնել անոնց։ Անոնք երկար չեն կրնար սպասել։

Եւ իրապէս, չէթէները սկսած էին հանգստութ չէնները։ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի տեղեկագրին մէջ յիշուած ոչխարները կամ արջառները անոնք դիւրութեամբ առնուած ու մեր սահմանը անցուած չէին։ Ընդհանրապէս, Խազախներու հետ ուժգին բախումները անպակաս էին։ Օր մը, Քէօթէքի շրջակայքը, Քէմէ Սու կոչուած վայրին մէջ, նման մեծ բախում մը տեղի ունեցած էր։ Իտրիս անուն անձի մը հրամանին ներքեւ գտնուող չէթէ մը, տեսա. 6ին ռուս Խազախներուն հետ բախելու ստիպուած է։ Խնդրէն անտեղեակ պահակները անմիջապէս Քէօթէկ երթալով «Թէշքիլաթ»ի պաշտօնեային լուր տուած են թէ շրջակաները հրացաններ կը պայթին։

Ասոր վրայ, Քէօթէք գտնուող «Չէթէ» ճրաւորներէն 23 այրուձի ու պայ մը անմիջապէս կը հասնին բախումին տեղը ու կը տեսնեն որ Թօփ Եօլու կոչուած վայրին մէջ Իտրիս պէյի մարդիկը ռուս Խազախներու կողմէ կը հետապնդուին։ Նոյն իսկ, Ռուսերը քանի վայրկեանի չափ մեր սահմանէն ներս կը մտնեն։ Ռուս ուժերը մեր չէթէներէն գերազանց ըլլալով, Իտրիս պէյի խումբը կռուելով կը նահանջէ։

Այդ բախումին գիշերը Քէօթէքի «Թէշքիլաթ»ի պաշտօնեան երբ նոր էր քնացեր, սահմանի չավուշը կուգայ ու կը հաղորդէ թէ ռուս հրամանատարը կ՚ուզէ։

Այդ կողմերը լեզու գիտցող չըլլալուն, ռուսերէն խօսիլ գիտցող «Թէշքիլաթ»ի պաշտօնեայ Շաքիր Նիազի պէյը կ՚ընկերանայ հրամանատարին.

Ռուս սպան այդ օրուան բախումին մասին բացատրութիւն կը պահանջէ, եւ այդ կողմերէն հաւաքուած փամփուշտները ցոյց տալով,

— Ասոնք Թուրք բանակին փամփուշտները չեն, կ՚ըսէ. ինծի կ՚ըսէ՞ք թէ ովքեր են այս հրացանները գործածողները մեր դէմ.

Ռուսին տրուած պատասխանին մէջ կ՚ըսուի.

— Առտուն հրացանաձգութիւն մը սկսինք։ Մեր ձիաւորներէն ջոկատ մը անմիջապէս այն կողմը ուղղուեցաւ։ Ձեր Խազախները կրակով դիմաւորեր են. եւ բնականաբար, փոխադարձեր են եւ ստիպեր զանոնք որ մեր սահմանէն ետ երթան։ Մեր ջոկատին մէկ մասը դեռ կը շրջի այն կողմերը։ Բայց մենք չտեսանք թէ ձեր Խազախները ո՞րոնց հետ կը կռուէին մեր հոն հասնելէն առաջ։

(Շար.)

ՄԷԿ ՓՐՈՆԹՈՎ

»»» • «««

Վերջապէս կ'անցնի «Համազգային» ընկերութեան ծրագիրը։

Ընկերութիւն մը կարծած թէ առաջին ընկերութիւնն է մեր մէջ, որ կը սկսի այսքան համեստ ծրագրով մը, բայց կոչուած է մեծ գործ մը կատարելու այս օտար աշխարհին վրայ, զուտ կրթական ասպարէզին մէջ։

Ցած ուրանար ուրիշ ընկերութեանց կատարած զանազան ձեռնարկները ալ, բայց անոնք կապմուած ըլլալով նախ բարեգործութեան համար, կրթական տեսակէտէն օժանդակ գործեր կատարած են։

Այս նորը, սակայն, ինչպէս իր անունէն ու ծրագրէն կը հետեւի, պիտի ըլլայ միմիայն կրթական ու հայրենասիրական ընկերութիւն, այսինքն ընդհանուր ազգը հետաքրքրող ազգային մը, անոր միտքն ու սիրտը կրթելով մատղաշ տարիքէն, նոր սերունդին սորվեցնելով իր լեզուն, կրօնքն ու պատմութիւնը, այլասերման դէմ։

«Համազգային»ը հրապարակ կ'իջնէ այն միջոցին երբ անտարբերութիւնն ու մլուլը իջած են մեր ճակտին վրայ ու չենք գիտեր ո՞ր կողմը դառնանք. Բայց ո՛ր ճամբան ալ ընտրենք, պէտք է որ անցնինք նախ այն փափուկ քառուղիէն որ մեր միտքերը փափուկ բանայ, պիտի լուսաւորէ եւ պիտի մտածել տայ մեր հոգիները։

Եւ այդ խոհ մտադրութեամբ է որ «Համազգային»ը կը խոստանայ մեզի իր վարչութեան մէջ եղած գլուխներուն եւ ժամանակի ընթացքին բանալ նորեր, Համայն տեղական պայմաններուն ու պահանջներուն, ըլլան մանկապարտէզներ, նախակրթարան կամ բարձրագոյն դպրոց։

Արդ ահա, ով որ ալ ըլլաք, ուր որ ալ գտնուիք, մայրեր ու հայրեր, օրիորդներ եւ երիտասարդներ, երբ պատասխանատու էք ձեր զաւակներուն, եղբայրներուն ու քոյրերուն ապագային համար, բոլորուեցէք «Համազգային»ի շուրջը ու տարածեցէք զայն ու ձուլեցէք ձեր լուման անոր գանձանակին մէջ։ Օգնած ըլլալով անոր, փրկած կ'ըլլաք նոր սերունդը ու միեւնոյն ատեն նպաստած՝ որ ներկայ Հայաստանին թէ ընդհանուր հայութեան։

Եւ այս ամէնը մէկ փրանքի չնչին զոհողութեամբ, որպէսզի ամէն Հայ կարենայ մասնակցիլ, մինչեւ իսկ անդամ։

«Համազգային»ը բախտաւոր է, ոչ կուսակցական ծախսեր ունի եւ ոչ ալ վճարովի պաշտօնեաներ, այլ միայն կամաւոր հայրենակիցներ, առանց սեւի ու դաւանանքի խտրութեան, որոնք սիրայօժար կը մասնակցին անոր ծառայելով ազգին իրական շահը։

ՄԵՆ – ՍԷ

Դուինի խաչը

Դուինի մէջ Երեւան հանուած է քարէ խաչ մը, որ կրակին դիմանալու իր կարողութեամբ մեծ արժէք կը ներկայացնէ։ Արդարեւ Դուինի քարը կը դիմանայ մինչեւ 1650 աստիճան ջերմութեան։

Քարի այս թանկագին հանքերը քննելու նպատակով, Մոսկուայէն Երեւան հասաւ Շինանիւթ արդիւնաբերութեան գործավարութեան ղրկած յանձնախումբը, որ ճարտարապետ Ալպրաշեանի հետ մեկնեցաւ անմիջապէս Դուին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

»»» • «««

Հատուած մը «Խորհ. Հայաստան»ի աշխատակից Կ. Գասպարեանի յօդուածէն, որ կուտայ ծանօթութիւններ Հայաստանի Քիւրտերուն մասին.—

Արագածի լանջերուն վրայ, մօտ 2 հազար մեթր բարձրերը, կը փռուին Քիւրտերու գիւղերը։

Լեռնային դաժան կլիման, քամին ու փոթորիկը, 40 աստիճանի ցուրտը պատճառ դարձած են, որ Քիւրտերը հողին մէջ թաղեն իրենց բնակարանները, գոմերը եւ փարախները

Գիւղերու կողքին՝ չիրմարձաններ։ Քաջարի մարդոց գերեզմաններուն վրայ սովոր են դնելու չիրմաքար մը, քարէ կոփուած ձի։

Սարերու քարքրոտ կրծքին, տեղ տեղ կը կանաչնան փոքրիկ արտեր, սակայն Քիւրտերուն սիրելի եւ գլխաւոր զբաղումը կը կազմէ անասնապահութիւնը։ Երբ ձիւնը հալի, Քիւրտերը իրենց հօտերով կը բարձրանան սարը, դէպի եայլաները։

⁂ Քիւրտերու մեծագոյն զանգուածը կ'ապրի Սուրիոյ, Միջագետքի, Թուրքիոյ եւ Իրաքի սարերուն վրայ։ Անոնց ընդհանուր թիւը կը հասնի 4 միլիոնի։

Եզիտի Քիւրտերը Հայաստանի մէջ հաստատուած են մօտ 150—200 տարի առաջ, գաղթելով Թուրքիայէն ու Պարսկաստանէն։

ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերու երկարատեւ ազգամիջեան կռիւներու ժամանակ, Քիւրտերը կորսնցուցին իրենց գիրն ու գրականութիւնը։ Եւ սակայն կրցած են պահել իրենց հին բանաւոր ստեղծագործութիւնները։

Պատերազմէն առաջ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ապրող սակաւաթիւ քիւրտ գիտնականներ փորձեցին վերստեղծել իրենց գիրն ու գրականութիւնը, սակայն բախեցան ընդդիմութեան Ցարական կառավարութիւնը եւս կ'աշխատէր սիրալիր վերաբերում ցոյց տալ Քիւրտերուն։ 1910ին դպրոց մը բացաւ Քիւրտերուն համար, բայց ոչ ոք յաճախեց, որովհետեւ դասաւանդութիւնները կը կատարուէին ռուսերէն եւ հայերէն։

Այժմ Հայաստանի մէջ Քիւրտերը ունին լատինական տառ, քրտերէն լեզուով թերթ, ու դպրոցներ քրտական գիւղերու մէջ։ Եւ քիւրտ պատանիները ներկայիս պարտադրաբար կամ կամովին բոլորն ալ կը յաճախեն վարժարան։

Այսպէս արքագրուած են կարգ մը վայրենի սովորութիւններ,— մասնաւորաբար ծաղկաւոր զգեստներ հագած Քրտուհիները հիմա կ'ամուսնանան, երբ կը հասուննան, եւ ոչ թէ երբ 8—10 տարեկան կ'ըլլան։ Հարսնիքները պարզ են։ Վերցած է աղջիկ գնելու սովորութիւնը։

Ամէն եռանդ ցոյց կը տրուի Քիւրտերու զարգացման համար։ 15 քիւրտ ուսանողներ ղրկուած են Լենինկրատի պատմա – փիլիսոփայական եւ լեզուագիտական համալսարանը։ Երկու երիտասարդներ, արդէն շրջանաւարտ՝ վերադարձած են եւ կը դեկավարեն քրտական ուսուցչանոցը։

Շուտով Քիւրտերը կ'ունենան նաեւ շրջուն թատրոն։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ինչպէս գրեցինք, Հայաստանի արուեստագէտներու ընկերութիւնը, պետական թանգարանի վարչութեան հետ համախորհուրդ, նոյեմբերի վերջը ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր։

Ցուցահանդէսին կը մասնակցէին նկարիչներ Մ. Սարեան, Թերլէմէզեան, Աղաջանեան, Կոջոյեան, Ղարփազեան, Առաքելեան, Ախիկեան, քանդակագործներ Ա. Սարգսեան, Ստեփանեան, Ուրարտու, Գարեան, փորագրիչներ Յովհաննիսեան, Վարդանեան։

Ցուցադրուած էին աւելի քան 600 գործեր.

Այս ցուցահանդէսը, որ կը ներկայացնէր հայ արուեստագէտներուն զարգացման շրջանը 13 տարուան ընթացքին, կը պարզէր անոնց ապաքաղաքական ստեղծագործութիւններէն մինչեւ արդի ընկերվարական շունչով տրուած աշխատանքները,— մինչեւ պատկերացումը գործարաններու, նորակառոյց քաղաքներու, գիւղատնտեսական շինութիւններու։ Այսպէս, Երեւան – Աղստաֆա երկաթուղիի գծին վրայ կամուրջի մը շինութիւնը ներշնչած է միաժամանակ Սարեանը, Թերլէմէզեանը, Կոջոյեանը, Ղարիբեանը։

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱՆՔ

Հայաստանի գաւառները պատրաստութիւն կը տեսնեն ձմեռնային մարզանքի սկսելու համար։ Մարմնակրթական Գերագոյն խորհուրդը շրջաններ ղրկած է 19 մարզական աշխատաւորներ, որոնք պիտի լծուին ձմեռնային մարզանքի կազմակերպութեան։

Երեւանի մարզարանին մէջ պիտի շինուի սահարան մը, Լէնինականի մէջ՝ 3 սահարան եւ 6 դահուկային խաղավայրը։ Այս ձմեռ, Լէնինականի մէջ տեղի պիտի ունենան դահուկի, չմուշկի Հայաստանեան մարզատօներ։ Փետրուարին պիտի կատարուի նաեւ մանկական մարզատօն մը, որուն պիտի մասնակցին 150 դպրոցական պատանիներ։

ՁՈՒԲԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱԶԵՐԾ

Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումով, պաշտօնանկ եղաւ Եղիշէ Զուբար, որ նախագահն էր Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Միութեան։

Նոյն պաշտօնին կոչուած է Դրաստամատ Սիմոնեան։ Գրական թերթի խմբագիր նշանակուած է Ալազան։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

«Ամօթխած ըլլալ»

Գրագէտ Սէլամի Իզզէթ կը գրէ.—

Տեղական Ֆիլմերուն մէջ սխալ, յոռի, տգեղ ուղի մը ընդգրկեցինք։ «Օրթա Օյունու»ի ծեքծեքումներն ու մերկ զիատերու ցուցադրումը շարժանկարի գլխաւոր նպատակին բնոյթը առացած է։ «Սէօզ պիր՝ Ալլահ պիր» ֆիլմին մէջ, դերակատարներէն մէկուն «փաչալը» վարուիքով երեւալը չէր բաւեր կարծես, մէկ ալ հանդիսատեսներուն առջեւ ծռեցաւ ու սկսաւ յետոյքը քերել. իսկ «Ճինճի պէրպէր»ի ֆիլմին մէջ, նոյնքան տգեղ էր յոյն կնոջ հանուիլը։

Փարագաները յարգելու պայմանաւ, ոչ միայն շարժանկարի վարագոյրին կամ թատրոնի բեմին վրայ, այլ եւ ամենաբարձր շրջանակի մը մէջ ամենաբարձ կատակ մը ըլլալ կուրծքի է։ Կը բաւէ որ կատակը գեղանի նման աչք չմտնէ։

Տեղական Ֆիլմերը զարծուցած ատեն, դժբախտաբար անպատշաճութեան եւ ամօթխածութեան միջեւ անդունդ կը բացուի։ Ձիտ, պորտ վարտիքով ծածկելուն կարեւորութիւն չընծայուիր։ Բարկ քացախը իր տմանին կը վնասէ. ինչպէս ալ՝ անպատշաճ ֆիլմը ինքն իրեն կը վնասէ։ Զօզոյին հանուիլը կը նմանէր մասմաճառին խանութին մէջ կեռին անցուած Գարամանի ոչխարի մը։ Երբ վարտիքով ու յետոյքը քերելը տեսանք, մեր աչքին առջեւ եկան Սալըփազարի պատառ ջուրերուն մէջ լուացուող կարգ մը տարրին անձերը։ Շարժանկարի մէջ՝ ամօթխածութիւնը մեծագոյն պայմանն է։

Նոր շրջանին

ձին ցաւերը

«Ճումհուրիէթ»ի մէկ աշխատակիցը, Տողան Նատի, վերջերս դէպի Եւրոպա ճամբորդած ատեն, շոգենաւին մէջ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Ամերիկացիի մը հետ, որ երկար բարակ կը գանգատի ու իր դժգոհութիւնները կը յայտնէ Պոլսոյ մասին — երկաթուղիին երկու կողմերու խարխուլ շէնքերու, աղտոտութեան, փողոցներու անկանոնութեան, բեռնակիրներու, նաւավարներու եւ ինքնաշարժի վարիչներու չահողութեան դէմ։

Քրոնիկագիր մը կը գրէ այս առթիւ.—

Ցամաքի ճամբով Պոլիս եկողներուն առաջին տպաւորութիւնը կ'ըլլայ մեր լեզուէն երբ եւ իջէ չանհետանալիք նիւթ մը։ Առեն ատեն այդ նիւթը մեզմէ մէկուն միտքը կ'իյնայ, ուրիշներ կ'անդրադառնան եւ օրերով կը շարունակուի վէճը։ Ու յետոյ կը թաղուի հասարակաց այն փոսին մէջ ուրկէ քիչ առենէն կրկին երեւան պիտի գայ։

Այս անգամ երիտասարդ պաշտօնակից մը թարմացուց զայն։ Երկար ճամբորդութեան մը ընթացքին, Պոլսէն նոր բաժնուող Ամերիկացի լրագրողի մը հետ կը ծանօթանայ ու կը խօսակցի։ Կը լսէ մեզի ծանօթ դժգոհութիւններ։

— Եէշիլ Քէօյէն մինչեւ Սիրքէճի, գծին երկու կողմերը թշուառ տեսարան մը կը պարզեն։

Ու, Ամերիկացին, յետոյ կ'անցնի բեռնակիրներուն, ինքնաշարժի վարիչներուն եւն.

Այս աւերակ ու թշուառ տեսարանը երբ պիտի վերցնենք։ Բեռնակիրները, վարիչները, նաւավարները ե՞րբ կարգ կանոնի պիտի վարժեցնենք։

Ես, այս խնդրի մասին, ոչ ոքի հետ համակարծիք եմ։ Ինչո՞ւ չունինք քաղաքին այդ մասը։ Ինչո՞ւ կարգ կանոնի դնենք բեռնակիրներն ու նաւավարները։ Շոգեկառքէն դուրս նայած ատեն, մարդ կը հասկնայ թէ գերման հողը մտած է, երբ գծին երկու կողմերը ծառեր կը տեսնէ։ Անգլիա մտնելը կը հասկնայ՝ կարմիր կղմինտրներով բանուորական տուներէն։ Մեր հողն ալ թող այդ ... ինքնատպութիւնը ունենայ։ Կատակը մէկ կողմ սակայն, կ'երեւի մեր քաղաքակրթութիւնը մեր հաստատութեան ամէնէն աղքատն ու համեստարարն է։ Կը լսէ, ու երբ կը տեսնէ որ անկարող է դարմանելու, լուռ ու մունջ կ'անցնի կ'երթայ...

ՄԱՄՈՒԼ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ»Ը

— o —

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 դեկտեմբեր).

— «Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը այս տարի անշուք անցաւ։ Բացի Փարիզէն, ուրիշ ոչ մէկ գաղութի մէջ ժողովրդական տօնախմբութիւն տեղի ունեցած չէ։ Փարիզի տօնախմբութիւնն ալ եղած էցուրտ մթնոլորտի մէջ։ Գաղափարապէս անհաշտ եռանդներ, ձեռք ձեռքի տուած աշխատած են երեւոյթները փրկել։ Այդքան միայն։ Ամպիոնին վրայ դարձեալ փայլած են քով քովի համայնավար ու ռամկավար բանախօսները, ընել ուզելով թէ գաղութներու մէջ երկու կուսակցութիւններուն գործակցութիւնը կը շարունակուի առաջուան պէս։

Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ, Ռամկավար կուսակցութեան Փարիզի պաշտօնաթերթը պատկերազարդ թիւ մը հրատարակած էր քիչ թէ շատ շահեկան բովանդակութեամբ։ Հոն արտայայտուած կարծիքներուն եւ տեսակէտներուն լիրացումը դժուար է առողջ տրամաբանութիւն ունեցողներուն համար։ Առանց նեղուելու կարդացինք Վ. Թէքէեանի եւ Հրաչ Երուանդի յօդուածներուն ինչ ինչ մասերը, բայց չկրցանք արգահատանքի զգացումը խեղդել մեր մէջ հանդէպ Զօպանեանին եւ Արտակ Դարբինեանին, որոնց դատողութիւնը կարծես բթացած եւ անոր տեղը բռնած է մանկական խանդավառութիւնը, ի տես ապրող ու վերաշինուող հայրենիքին։

Մանաւանդ Ա. Զօպանեանի յօդուածը շատ մանկական էր, չափէ եւ սահմանէ դուրս, զգացական եւ երազային։ Երեւի այդ տարիքին մէջ մարդ երազներու մէջ մխիթարութիւն կը գտնէ։

Ռամկավար պաշտօնաթերթի բացառիկին յաջորդող թիւին խմբագրականը՝ նուիրուած դարձեալ խորհրդայնացման տարեդարձին, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը ցատկելով իրողութիւններուն եւ փաստերուն վրայէն, ձիգ կ'ընէ նախ ինքզինքը եւ ապա իր ընթերցողները համոզելու թէ Նոյեմբեր 29ը ազգային տօն է, հայ հայրենիքին ու ժողովուրդին տօնն է։

«Ապագայ» կը խոստովանի սակայն թէ Հայաստանի մէջ այդ տօնին կուտան բոլորովին տարբեր իմաստ, ժխտելով անոր ազգային հանգամանքը եւ կ'աւելցնէ թէ ուրիշներու այդ տօնին տուած դասակարգային ու յեղափոխական նշանակութիւնը անգիտանալով, ինք կը նկատէ զայն ազգային տօն։

Մտածելու այս կերպը իմաստակութեան համազօր է։ Խորհրդայնացման տօնը ազգային տօն չէ եւ չի կրնար ըլլալ։ Այդ տօնը հաստատուած է Հայաստանի Կոմկուսի որոշումով, իբր դասակարգային յաղթանակի տօն։ Համայնավարները այդ օրը Հայաստանի ազգային փառքին ու մեծութիւնները չեն ոգեկոչեր, այլ կը փառաբանեն բոլշեւիզմը, կը բռնեն խորհրդային կարգերու բարիքները եւ աշխատաւորութեան կեանքին մէջ առաջ եկած դէպի լաւ փոփոխութիւնը։ Խորհրդայնացման տարեդարձին օրը համայնավարները չեն խօսիր հայ ժողովուրդի եւ հայ հայրենիքի մասին, որոնց գոյութիւնը կ'անգիտանան, այլ կը խօսին հայ բանուորութեան եւ անոր խորհրդային հայրենիքի մասին։ Տարբերութիւնը շատ մեծ է մէկուն եւ միւսին միջեւ։

Այս կերպով, Նոյեմբեր 29ի նշանակութեան մասին կը գտնուինք երկու տեսակէտներու առջեւ։ Ըստ ռամկավար կուսակցութեան տեսակէտին, Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը ազգային տօն է եւ իբրեւ այդպիսին, ազգովին տօնուելու արժանի։ Երկրորդ տեսակէտը առաջ կը քշեն Հայաստանի Կոմկուսը եւ կառավարութիւնը, որոնց համաձայն, Նոյ. 29ը Հայաստանի պրոլետարիատի դասակարգային յաղթանակի օրն է։ Ո՞րը ճիշդ է։

Բնականաբար երկրորդ տեսակէտը, որ կը յենու բոլշեւիկեան իրականութեան եւ փաստերուն վրայ»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ՎԻԷՆ, 11 դեկտ. (Յառաջ).— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի Ֆութպոլի Ա. խումբի մրցումներուն արդիւնքները, օրը օրին գրած էի «Յառաջ»ին, դժբախտաբար չերեւցան։ (ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով)։

Այս թղթակցութեամբս կուտամ ամփոփումը.— Նոյ. 11ին Ջինազադարի տօնին առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը դաշտ եկաւ ընդդէմ C. S. V. Ա. խումբի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 2—1ով։

Նոյ. 19ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը ընդդէմ C. S. P. B. Ա. խումբի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ, արդիւնքը եղաւ հաւասար 1—1։

Դեկտ. 3ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա.խումբը ընդդէմ Հրեաներու (Լիոն) Ա. խումբի, Հրեաներուն դաշտին վրայ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 3ի դէմ 1ով։ 10 դեկտ.ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մրցեցաւ C. S. E. M.ի Ա. խումբի հետ։ Մեր տղաքը տիրապետելով դաշտին, ուրբ խաղարկութեամբ յաղթեցին հակառակորդ խումբին 3ի դէմ զէրոյով։ Հակառակորդ խումբը շատ ջանաց պատիւը փրկել, բայց ապարդիւն։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը եղանակի բացումէն ի վեր կատարած է 13 մրցում որոնց 10ը յաղթական, իսկ 3ը հաւասար։ Երբեք չէ պարտուած։

Յառաջիկայ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մրցի C. S. D.ի Ա. խումբի դէմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք մարզասէր հասարակութիւնը քաջալերելու համար հայ մարզիկները Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը դեկտ. 1ին կազմակերպած էր ընտանեկան խնճոյք մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Յաւակ» ակումբի սրահին մէջ։ Երեկոյթը անցաւ շատ յաջող։ Եղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւ պարեր որոնք հանդիսականներուն ծափերուն արժանացան։ Երեք ժամ գեղեցիկ մթնոլորտ անցնելով եւ Միութեան գանձն ալ գումար մը ձգելով, ժողովուրդը ցրուեցաւ լաւ տրամադրութեամբ։

Յ. Մաքուսեան

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Նախագահ.— Ինչո՞ւ ատրճանակ մը պահէիր քովդ

Կիւրինեան.— Որովհետեւ քովս յաճախ, մեծագումար դրամներ կ'ունենայի։ Ամուրի ըլլալով չէի կրնար տունը ձգել եւ հետս կը վերցնէի։

Ներս կը մտնէ Լիոնի շրջանի գաղտնի ոստիկանապետ Գ. Վաթառը, որ դէպքէն քանի մը օր յետոյ մասնաւորապէս Կրընոպլ եկած եւ քննութիւն էր կատարած։

Նախագահ.— Գ. ոստիկանապետ, ի՞նչ է ձեր քննութեան արդիւնքը մեզի յայտնել։

Գ. Վաթառ.— Ես քննեցի մասնաւորապէս Տիլոխեանի սպանութեան պարագաները։ Իմ կարծիքով այս սպանութեան մէջ կանխամտածում կար, որովհետեւ զոհին ուրիշ արիւններով սպանելիքներ են եղած։ Այս հանդէսը առիթ մըն էր իրենց սպանելիքները ի գործ դնելու։

Պաշտպան.— Ես կը շնորհաւորեմ Գ. ոստիկանապետը, որ լիակատար քննութիւն է կատարած Ս. Մարթէն տ'Հէրի մէջ։

Նախագահ.— Ձե՞ք կարծեր, որ քաղաքական մտածողութեան տարբերութիւնը պատճառ դարձած ըլլայ այս ոճիրին

Գ. Վաթառ.— Կ'ենթադրեմ։

Գ. Պարպ.— Ձեր քննութիւնը եղած է դէպքին առթի՞ւ, թէ դէպքը իր ամբողջութեամբ։

Գ. Վաթառ.— Դէպքին առթիւ։

Ներս կը մտնէ ալեհեր մազերով, գաղութին մէջ բոլորէն յարգուած եւ սիրուած Ազգ. Միութեան նախագահ Գ. Կարապետ Թիւֆէնկճեանը, որ ատենատեսներէն մէկն է եւ հակառակ իր թափած խաղաղարար ջանքերուն, անկարելի է եղած զանոնք համոզել։

Գ. Կարապետ Թիւֆէնկճեան.— Ես Դաշնակցական չեմ եւ ոչ ալ Հօկի անդամ։ Փետր. 26ի հանդէսի նախաձեռնութիւնը Ազգ. Միութիւնն էր առաջնորդ որ աւելի շուրջ 80 անդամ։

Տեղւոյս դաշնակցական մարմինը սիրայօժար կերպով իր մասնակցութիւնն էր բերած։ Այս տօնը՝ Վարդանանց, մենք երկար տարիներէ ի վեր կը տօնենք։ Ամէն ազգային կրնար ներկայ ըլլալ։ Այդ օրը Փարիզէն մասնաւոր բանախօս եկած էր։ Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշներով։ Ես չտեսայ ոչ Կիւրինեանի ատրճանակով ազդանշան տալը եւ ոչ ալ Ղուկասեանի դանակով հարուածելը։ Սակայն, տեսայ որ Ղուկասեանը իր երկու անչափահաս զաւակներով նստած էր։ Երեխաներու, եւ կանանց լացն ու կոծը այնպիսի խուճապ մըն էր ստեղծած որ ժողովուրդը իրար հրելով դուրս կը թափէր։

Նախագահ.— Հօկիստները քանի՞ հոգի էին։

Թիւֆէնկճեան.— Կային 20—25 հոգի, որ խումբով ներս մտան եւ մէկ շարքի վրայ նստան։

Նախագահ.— Ո՞վ սպաննեց Տիլոխեանը։

Թիւֆէնկճեան.— Տիլոխեանը սրահէն դուրս է սպաննուած։ Ես անհամբերներէն մեկնողներէն էի եւ սրահին մէջ բան չպատահեցաւ։

Կը վկայէ եւ Ձիֆթճեանը (Լը կրան Նուար ենքուած՝ «Տէփէչ»ի մէկ աշխատակցին կողմէն) եւ բացատրութիւններ կուտայ Տիլոխեանի եւ իր փոխյարաբերութիւններու մասին։

Պէտք տեսնուած էր վկայութեան կանչելու Իտալացի մը՝ Փեփրոնէ, կօշկակար մը՝ Ալիքսանեան, ըսի–բռնեներու վրայ հիմնուած «փաստերս» փոխադրելու ... մինչեւ Ոճրագատ Առեանը։

Արեւելեան թարգերու տեսակէտէն նշանակալից էին երկու թրքախօս վկաներ եւս՝ Գասպարեան եւ Կարապետ Գէորգեան, որոնք սրճարանի մը անկիւնը, բազմութեան մէջ, իրարու թէ, լսած ըլլան Ղուկասեանի թուրքերէն հետեւեալ սպառնալիքը. «Այս գաղութին մէջ եթէ մարդ մը կայ, որ չեմ սիրեր, այդ ալ Տիլոխեանն է»։

Ղուկասեան.— Ես հայկական շրջանակի մէջ երբեք չէ պատահած որ թուրքերէն խօսիմ։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ այս թրքախօսները իմ հայերէն խօսածս կը հասկնան... Եւ բացի այդ ի՞նչ տրամաբանութեամբ ես սպառնալիք պիտի ընեմ, այն ալ բազմութեան մէջ։ Պարզ է, որ զրպարտութիւն կ'ընեն։

Դեկտ. 1ին, ուրբաթ օրը, երկու նիստի մէջ կը լսուին այս երկարապատում, մերթ մտացածին եւ մերթ շինծու վկայութիւնները։

×

Շաբաթ, դեկտ. 2ին, առաւօտեան կը սկսին ամբաստանեալներու եւ պաշտպանութեան կողմէ անհրաժեշտ նկատուած վկայութիւնները։

Նախ ներս կը մտնէ Կրընոպլի Ապահովութեան Տեսչութեան պետը՝ Գ. Մալավէռն։

Գ. Մալավէռն՝ նախ կը նկարագրէ Ս. Մարթէն տ'Հէրի հայ գաղութը եւ կ'ըսէ. «Հայերը քաղաքականապէս բաժնուած են երեք հոսանքներու՝ Դաշնակցականներ, Գաղափարական-ներ եւ Հօկիստներ։ Վերջինները համայնավար գործունէութիւն ունին։ Ժողովներ ու ցոյցեր կը կազմակերպեն եւ խորհրդային կարգերը կը ջատագովեն։ Դաշնակիստները զլխովին հակառակ են ասոնց եւ ազգային շահերու կուսակցութիւն են։ Ռիւ Գայնոտի հանդէսի կազմակերպութեան համար կանխօրօք մեզմէ արտօնութիւն չէ առնուած։ Մենք հայ գաղութով չէինք մտահոգուեր, որովհետեւ հասարակ իրենց տօներն ու հանդէսները խաղաղ կ'անցնէին եւ չէին զբաղեցներ ոստիկանութիւնը։

Ոստիկանապետ Գ. Շալը յատկապէս վկայութեան կանչուած էր Գալուստ Ղազարեանի եւ թժ. Իսպէնկճեանի միջեւ տեղի ունեցած խնդրին առթիւ, որ ծանօթ է մեր ընթերցողներուն։

Օր. Հերմինէ Միսքճեան, որ ներկայ է եղած այդ օրուան հանդէսին, եկաւ գեղեցկօրէն բացատրելու տօնին բնոյթն ու կատարուած անցուդարձերը։

Օր. Հերմինէ Միսքճեան.— Ամէն տարի մենք կը տօնենք Վարդանանցը եւ փետր. 18ը։ Մէկը ծառացումն է հայ ժողովրդի զրադաշտական կրօնի պարտադրութեան դէմ, միւսը՝ խորհրդային բռնատիրութեան դէմ։

Բանախօսն ալ այս եւակէտներով կը պարզէր իր նիւթը, երբ խումբով ներս մտած եւ սրահին մէջ շարքով տեղ գրաւած Հօկեանները, սկսան աղդանշանի մը վրայ պոռալ եւ աղմկել «կեցցէ խորհ. Հայաստանը»։ Բանախօսը բեմէն վար իջաւ եւ սկսաւ համոզել զանոնք, որ չխանգարեն հանդէսը։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(4)

Փարիզ եւ գաւառներ

Յ.

Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ԳՈԼՈՒ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆՆԷՕԻ կոմիտէնները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ.

ԱՆԻԷՌ-ԳՈԼՈՒ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Պէզօնի կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Զօրաւարեան» Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱԼԷԹԻ «Քաբէյա-Սիւնի» խումբին ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Պապազեանի բնակարանին մէջ:

ԳՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕի (Մարսէյլ) «Վռամեան» Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր չորս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 6ին Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մամուլի տակ է եւ քանի մը օրէն լոյս կը տեսնէ Երկրորդ Թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Իրազեկ՝ «Առաջին հայ թատերգութիւնը», Ա. Ջամալեան՝ «Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», Յ. Զաւրեան՝ «Սայեաթ Նովա», Մ. Պարսամեան՝ «Վահան Թէքէեան», Ա. Աբեղեան՝ «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ. Գերմանիայում», Ա. Խոնդկարեան՝ «Օպոզիցիան Հանրապ. Հայաստանում», Վ. Փափազեան՝ «Հայկական բարենորոգումները», Վ. Մինախորեան՝ «Անջատականները», Ա. Գիւլխանդանեան՝ «Օգոստոս Հինգը», Սեբաստացի Մուրատի Ցուցատետրը», ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ: ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. գիրք եւ մամուլ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ. ՑԱՒՕԼՈՒԱԾ. Վ. Եպ. Մանկունի՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»: Պատկերազարդ:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 փր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 փր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սիւրիա եւ Պարսկաստան	40 փր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Dameme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամը 9ին Ցոյ ... վերնայարկը

կը խօսի Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

նիւթ՝ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը հրաւիրուին Միութեան անդամները ու փափաքողները:

Փարիզի Գոմիտասեան Խումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ ընթերցանութեան հեղինակէ «Առաջին այսն» տրամի, որուն յետոյ մաքերի փոխանակութիւն: Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

կ'արտասանէ Պ. Զ. ՂԱՐԻԳԵԱՆ, կ'երգէ Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ.

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը նուագէ ժողովրդական եղանակներ, ղեկավարութեամբ Պ. Տ. ՕՆՈՒՍԵԱՆի: Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր:

Կը ներկայացուի՝ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

ցերեկ կ'ունենայ ԹԱՆԿՈՒՑԻ մրցում:

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք:

Պիւֆէն սանձնած է ծանօթ հացագործ ՄՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ որ խնամքով պատրաստած է ամէն տեսակ խմորեղէններ, համադէմի՝ պանիրով, պասդրմա, եւլն:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ.— Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել Point du Jour, թիւ 32 իջնել Place Nationale:

ԵՐԵԿՈՅԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՎԿԱՍԱ - ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Brebant Marseillaisի սրահին մէջ 146/148 Chemin de Chartreux

Ճայկական, ռուսական, կովկասեան եւ լեհականներու երգեր եւ պարեր:

Ճազը կը ղեկավարէ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած

Ճառիստ՝ Պ. ԺՕՐԺ ՇԱՀ - ՊԱՐՈՆԵԱՆ

կը ներկայացուի զաւեշտ-օփերեթ մը Թիֆլիզահայերու կեանքէն ղեկավարութեամբ դեր. ՂԱԶԱՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ ցիկ. ՍԻՐՈՒՇի, Ճառիստ ԺՕՐԺի եւ ուրիշներու:

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Պարսկական անկիւն մը:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը:

Մուտք այրերու 10 ֆրանք, իսկ կիներու 7 ֆրանք:

ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՐԻ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԷՆ

կ'ուզուի Օրիորդ կամ տիկին մը (20 - 28 տարեկան) որ գիտնայ կարել կիներու եւ այրերու հագուստներ լաւ աշխատավարձ եւ բնակութեան համար ծրի սենեակ:

Դիմել՝ M. P. Badvaganianի, 9, rue Bouverie, Montelimar. (Drôme)

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նախանդապետակ ... 1931 Յունուարի ... ԼԱ ՌՕԶէն (La Rose) քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառքի Շըմէն տէ զ'Օլիվի (Chemin des Olives) հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Mourlegauxի կայարանին (arrêt fixe) առջեւ,

ԾԱԽՈՒԻ ԵՆ

400 քառակուսի մէթրէնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով:

Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ

Պ. ԼՈՒՍՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆի

շաբթու մէջ ամէն օր Bar des Lions. Cours Belsunce. իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18:

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր նոր մեթոդ. Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ ջեռուցում. rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie. **13**

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ'ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ:

Դիմել ՄՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ

4 Trav. du Mont de Piété. MARSEILLE

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈՒԻՍԱՔ, Ս. Տ.— 35 փրանք: Սկսանք ղրկել:

ՓԱՐԻԶ, Գ. Ք.— 70:

ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՐ, Պ.— Սկսանք ղրկել դեկտեմբեր 12էն:

ԱՆԻԷՌ, Ն. Թ.— 35:

ՊՕՄՈՆ, Ղ. Վ.— 70 Սկսանք ղրկել դեկտեմբեր 13էն:

ՊԻՍԷԹՐԸ, Գ. Ս.— 140:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Գարծ.— 146.60:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ս. Թ.— 70: Սկսանք ղրկել դեկտեմբեր 13էն:

ՓԱՐԻԶ (19), Յ. Մ.— 20:

ՊԵՐԼԻՆ, Ռ. Տէր Մ.— 200:

ՓԱՐԻԶ (15), Տիկ. Ս.— 70:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **2, Ave. PORTALIS (Place St. Augustin)**

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՄԲ ԶՕՐ. ԿՈՒՌՈՅԻ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ն. ՊՕՂՕՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Պ. ԷՍՄԷՐԵԱՆի

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին: Անակնկալներ եւ ամբոլիկներ. ... — կարգադիր յանձնախումբը ոչինչ խնայած է իր ամբողջ վայլը տալու համար այս հանդէսին, ուր պիտի ծափահարուի ի միջի այլոց **Mlle DUBERNARD (de l'Opéra)**: Ցուցադրութիւն երկու փոքրիկ պարուհիներու կողմէ (մանրանկար մը աշխարհի տեսարաններէն):

Նուագախումբ **Cercle Militaire**ի. Ցանկական եւ Սպանիական պարեր:

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

23 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱԶԼԵԱՆի թրքերէն քոմէտիները

1._ ՅԱԻԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2._ ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱԻՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԸՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին ... (Օսմանի թատրոնէն), ... (Շամբլէի թատրոնէն), ... (Աթրիսէի թատրոնէն), Քէչէճեան, Ա. Դմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՎԵՐՋ ԽԱՅԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ ՑԱՅՏՆԻ ՃԱԶԻՆ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ ԳՕԹԻՅԵՕՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Մ. ՊԷՊՕԼԱՐԵԱՆի

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

Մեծ երեկոյթ եւ պարահանդէս Մարսիլիոյ մէջ

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍԱԼՈՆ ՄԻՐԷՅԼԻ ՄԷՋ 7, Cours du Vieux Port

Երգ, խմբերգ, նուագ, ծաղիկի ... եւ զաւեշտ «ՄԱՏԱՆԱՑ»

Պարերուն կը մասնակցի The Merry Syncopating Band.

Մուտք 5 ֆրանք, այրերու՝ 3 ֆրանք:

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուն կը ծանուցանեմ թէ 41, ՌԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS). բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղջուկ գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:

Հասցէի մօտ. Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais):

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ .... ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Ցէյլանի եւայլն., եւայլն. Թէյեր՝ ամրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ Հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգամ մը փորձեցէք Հայրենի կիներու համար գնել ... Thes des Deux Empires թէյերէն:

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնապատեհ պայմաններով:

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine) / 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար՝

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 Tél. LOUVRE: 57-37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԴԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար հարիւրին 20 զեղչ:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ chir. dent. D.E.D.F.

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

Կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

Վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին.

Loterie Nationaleի յառաջիկայ **tirages**ներէն

Եթէ միլիոնատէր ըլլալու շուրը անմիջապէս խմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց **pick-up**ի **prise**ով անդամակցիլ այս **postes**ներէն.

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéին վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊԱՏԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine

(Gare St. Lazareէն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան).

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԻՐԵՆՑ ՄՕՏ ԿԱՅԱՐԱՆ Metro : TOLBIAC

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

16 Décembre 1933

ԺԸՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2371

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՑԵՐԵԿՈՅԹ

« Յառաջ »ի չորրորդ էջը համայնապատկերն է ֆրանսահայ գաղութի « ցուցական » գործունէութեան:

Մանաւանդ երբ կը մօտենան տօնական օրերը…

Աչք մը նետեցէք այդ էջին վրայ, մանաւորապէս շաբաթ եւ կիրակի, եւ պիտի զարմանաք տեսնելով տեղագրին հրմշտուքը ծանուցումներու, երեկոյթներու, ցերեկոյթներու, տօներու, հանդիսութիւններու: (Ամառն ալ ունինք դաշտահանդէսները):

Անոնք որ հեռու են Փարիզէն, ապահովաբար պիտի շլանան այս խրախճանքին մէջ: Պիտի ըսեն.

— Ուրեմն, Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մարդիկ այնքան հանգիստ են որ, իրարու ետեւէ երեկոյթ եւ ցերեկոյթ կը սարքեն:

Չէ՞ որ բսուած է թէ թմբուկին ձայնը անուշ կուգայ հեռուէն: Մանաւանդ երբ կը հնչէ Փարիզէն…

Դժբախտաբար, այս տպաւորութեան մէկ մասը միայն կը համապատասխանէ իրականութեան:

Ճիշդ է, այս բոլոր հանդէսներն ու ներկայացումները որոշ կենդանութիւն կ'ապացուցանեն:

Անոնք ցոյց կու տան թէ՝ հակառակ համատարած տագնապին, որ 1930էն ի վեր անողորմաբար կը քամէ գաղութին երակները, մարդիկ չեն վհատիր, ձեռնթափ չեն ըլլար:

Արդարեւ, ի՞նչպէս պիտի գիմանային բազմաթիւ եւ բազմազան հանրային հաստատութիւններ, եթէ ամէն մէկը իր պատեանին մէջ քաշուէր, միայն իր գլխուն ճարը նայելու համար:

Բազմաթիւ եւ բազմազան հաստատութեանց օգտակարութիւնը, յաճախ ճակատագիրը կապուած է այս երեկոյթ — ցերեկոյթներուն:

Ետոյ, հանդէսները միջավայր կը ստեղծեն: Կ'օգնեն բարեկամութիւններ համախմբելու, հայկական շունչ տարածելու, հայերէն խօսքը, երգն ու խաղը վերակենդանացնելու:

×

Եւ սակայն, այս երեկոյթ — ցերեկոյթներուն խճողումը միեւնոյն ատեն կը մատնէ… տնտեսական մտահոգութիւններ:

Այս կարգի ամէն ձեռնարկ միշտ կապուած է նիւթական ակնկալութեանց հետ:

Օտար ազգերու մէջ ալ այսպէս է: Կ'ուզեն դրամ ճարել, գումար ճանցնելով, սրտի եւ մտքի թելերը շարժման մէջ դնելով:

Ո՞ւր կը հասնէր նոյնիսկ օտար հանրային հաստատութեանց վիճակը, եթէ ամէն ինչ սարքուէր վերացական առաջադրութեամբ,— « արուեստը արուեստին համար »:

Արդ, այս միջոցին սուր անձկութեան մատնուած են հանրային բազմազան հաստատութիւններ, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ,— եկեղեցիներ, դպրոցներ, Կ. Խաչեր, Տիկնանց կամ Հայր. Միութիւններ, Աղքատախնամներ եւ ուրիշ ինչ որ ունինք իբրեւ հանրային ազդակ:

Եւ տագնապը չի սահմանափակուիր միայն Ֆրանսայի մէջ: Հաստատութիւններ կան որ կ'ուզեն միեւնոյն ատեն օգնել Հայաստանի կամ ուրիշ գաղութներու:

Քանի մը տարի առաջ, մէկ պարահանդէսը գրեթէ կ'ապահովէր Փարիզի Տիկնանցին կամ Աղքատախնամին տարեկան եկամուտը:

Այսօր՝ երեկոյթ — ցերեկոյթները յաճախ կը փակուին կա՛մ չնչին գումարով մը եւ կամ… բացով:

Ինչո՞ւ այսպէս: Միայն տնտեսական տագնապը բաւական չէ, բացատրելու համար այս թշուառութիւնը:

Գաղութը որքան ալ ազդուած ըլլայ տագնապէն, աղբիւրները չեն ցամքած: Ոչ եւ է տագնապ չի կրնար ցամքեցնել 60,000նոց բազմութեան մը տրամադրելի աղբիւրները:

Խնդիրը այն է որ, ոչ միայն խճողում կը տիրէ, այլեւ խառնաշփոթ:

Աւելի բաց խօսելով, պիտի ըսէինք թէ հին մեթոտները նպատակի չեն ծառայեր:

Գաղտնիք չէ որ իւրաքանչիւր հանդէս, երեկոյթ կամ ցերեկոյթ իրեն յատուկ հասարակութիւն մը ունի: Ամէն մէկը զատ «եկեղեցի » մը կը ներկայացնէ: Մէկը միւսին չերթար:

Եւ որովհետեւ տնտեսական տագնապն ալ նոր պատրուակ մը դարձած է, իւրաքանչիւրին յատուկ հասարակութիւնը հետզհետէ կը նօսրանայ: Հետեւաբար սպասուած եկամուտն ալ կը պակսի:

Այս անողոք իրականութիւնը աչքի առջեւ ունենալով, կարելի չէ՞ր, օրինակ, տարին քանի մը խոշոր, խակապէս « չքեղ եւ ամենաընթաց » հանդէսներ կազմակերպել, մասնակցութեամբ յարեւմտան միութեանց:

Այսպէս, Կ. Խաչեր, Աղքատախնամ եւ նման միութիւններ չէ՞ն կրնար այդպիսի ծրագրի մը մասին մտածել, միասին սարքելով, միասին տոմսակ սպառելով, եւ արդիւնքը բաժնելով առ հաւասար համեմատութեամբ:

Նոյնը կրնայինք առաջարկել Հայր. Միութեանց համար, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի օգտուի համաձայն իր կարողութեան եւ գործունէութեան ծրագրին:

Եթէ փորձ մը կատարուի այս ուղղութեամբ, արդիւնքը օգտակար պիտի ըլլայ նաեւ բարոյական տեսակէտով:

Այն ատեն, իրարու մէջ պիտի լուծուին զանազան « եկեղեցի »ները, իրարու կռնակ դարձուցած հասարակութիւնները, եւ մէկը պիտի օգտուի միւսին առաւելութիւններէն:

Այն ատեն, աւելի լայն բազմութեանց վրայ պիտի տարածուի երեկոյթ — ցերեկոյթներու ազգային — հայկական օրհնութիւնը:

Չա՞րժեր փորձել գոնէ մէկ անգամ: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՓԱԽԱՆ…

0000

« Ազատ խօսք »ի աշխատակից մը. Հայաստանի փախստականներուն ցանկը աչքէ անցընելով, տպշուբեամբ կը հանդիպի Ֆիլիպէցիներուն քաջածանօթ հերոսի մը,— թունդ համայնավար Տիրան Մաթէոսեանի:

— « Եթէ երբեք թէ. Մինասեանցի մը Հայաստանէն փախուստը յէի, պիտի հաւատայի, բայց բնաւ թէ. Մինասեանցէն տասնապատիկ աւելի ոխերիմ հակադաշնակցական եւ համայնավար ՏիրանՄաթէոսեանի մը. որովհետեւ, թէ. Մինասեանց մը տակաւին լրբութիւնը չունեցաւ յայտարարելու թէ ինք պատրաստ է բբքական դրօշին գլխարկ հանելու, բայց հայկականին երբեք: Իսկ համայնավար Տիրանը սրճարանի մէջ հրապարակաւ ունեցաւ այդ թրքացումը»:

Չեմ գիտեր, համայնավար եւ կատաղի հակադաշնակցական Տիրա՛նի փախո՞ւստն է զարմանալի, թէ «Ազատ խօսք »ի աշխատակցին զարմանքը.

Եւ այս մարդը երիտասարդ էր ու երկաթագործ: Այսինքն՝ որակեալ:

Հապա ինչո՞ւ փախաւ:

Բայց ինչո՞ւ փախաւ ծերունի Արամը, որ նոյնպէս որակեալ էր եւ անդամ Հօկի:

Ինչո՞ւ փախաւ հնակարկատ խաչիկը, « քաւէն հաց հանող, օրական 12 ժամ աշխատող յաւիտենական «էսֆիրիկ»»

Ինչո՞ւ փախաւ ուսուցչակա՛ն, բանաստեղծ Արամ Երէմեանը, որ դեռ վիէննայէն, 1921ին, կը փառաբանէր խորհրդային Հայաստանը:

Ինչո՞ւ փախան միւս երկու հարիւրը, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ արհեստաւոր – բանուորներ, որոնց ետեւէն « ծոյլ եւ ապստամբ » կը պոռան հիմա, փորը կուշտ եւ կռնակը տաք մունետիկներ:

Ինչո՞ւ, այս երկու հարիւրէն առաջ, փախան ուրիշները:

Անոնց ամէն մէկը զատ – զատ հաւատաքննութեան ենթարկուած, շարմաղէ անցած էր Շահվէրտեանի եւ իր գործակալներուն կողմէ: Անոնք եւս բաւական գործեր ալ կատարեցին Արեւէքի մէջ, դրօշակ վար առնելով եւ ուրիշ խառնակութիւններ սարքելով…

Անկարդ հարցում: Չկարդացի՞ք Աղասի Խանջեանի պատասխանը.

— « Նրանք Դաշնակցականների անմիջական ագէնտներն էին (գործակալ) եւ դեռ Հայաստան չմտած արդէն վճռել էին անցնել Պարսկաստան, նիւթ տալու համար դաշնակ թմբկահարներին »:

Անմատոռւա՛ծ Դաշնակ, ինչո՞ւ քայլ չես տար որ գոնէ Խանջեանները ու Սահակ Տէր Գաբրիէլեանները «զերյուազկանութեան» չմատնուին:

ՎԱՀԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

0000

Պէյրութի թերթերը կը գրեն (9 դեկտեմբեր).—

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին տեղի ունեցած են կարգ մը խորհրդաւոր դէպքեր: Անծանօթ մարդիկ, անծանօթ պատճառներով քանի մը տուներու դռներուն եւ պատուհաններուն վրայ գնդակներ պարպեցին եւ խուսափեցան ոստիկանութեան եւ պահակներու ուշադրութենէն: Նամակատան ետեւ տիկին Ճորճէք անուն տիկին մը կը բնակի: Կէս գիշերին զէնքի ձայներ կը լսէ այս տիկինը եւ յանկարծ կ'արթննայ: Սարսափահար կը տեսնէ որ իր տան պատուհաններուն ապակիները ջարդ ու փշուր եղած են, խնդրելով կ'ուղղուի ոստիկանութեան եւ յետ քննութեան կը հասկցուի որ զէնքը նետուած է Ֆախրէտտին փողոցէն, նամակատան քով: Գնդակը ապակին կոտրելէ վերջ, ներս կը մտնէ եւ դարակ մը ծակելով կը մխրճուի պատին մէջ: Գնդակը հանուելով հասկցուած է որ գերմանական մաւզերի մը գնդակն է:

Ցաջորդ գիշեր նոյն նման դէպք մը պատահեցաւ Պարուտի դեղարանին վրայ: Բազմաթիւ դեղեր եւ գործիքներ փշրուած են: Քննելով տեսնուած է որ նոյն միեւնոյն զէնքի գնդակն է:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10Ը ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԷՆ

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1 — Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

ԱՀԱ՛ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ՛Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք S Թիւ 99,412

շարք T Թիւ 78,009

շարք S Թիւ 99,413

շարք D Թիւ 52,152

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 1934 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

»»» ·«««

Ազգ. վիճակահանութեան տոմսերէն 5րդ շերտին R շարքէն գնած եմ 035,530 թիւը: Պիտի օգտուին այն յաճախորդները, որոնք,—

Ա. Այսուհետեւ շաբթէ շաբաթ եւ կամ ամսէ ամիս ԿԱՆԽԻԿ կը վճարեն եւ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐՆ ալ կը մաքրեն մինչեւ 1934 յունուար 10:

Բ. Անոնք որ տարիներու ընթացքին ուղղակի վճարած եւ կամ մէկ նամակով խոստում գրած են:

Գ. Անոնք որ նոր կ'արձանագրուին, վճարելով մէկ եռամսեայ կանխիկ.

Շահելու պարագային, անոնք պիտի ստանան հարիւրին 50ը:

Կը խնդրուի անձամբ եւ կամ նամակով գրել եւ ստանալ համապատասխան ընկալագիր:

«ՅԱՌԱՋ»ի Մարսէյլի գործակալ

Գ. ՄԵՐԻԿԵԱՆ

13, Rue des Dommicaines

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկու մահապատիժ կը պահանջուի

Բալկանեան հեղինակներու տարիս

ԵՐԵՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ

Բալխատակի հրկիզման դատին առթիւ, ընդհ. դատախազը հինգշաբթի օր լրացնելով իր պահանջագիրը, մահապատիժ պահանջեց Հոլանտացի Վան տէր Լուպէի եւ գերմանացի Թորկլէրի համար: Այս վերջինը քարտուղարն էր Բալխատակի համայնավարական խմբակցութեան: Միւս երեք ամբաստանեալները, Տիմիթրով, Փոփով եւ Թանէվ, անպարտ կը հռչակուին, իրենց մեղսակցութիւնը ապացուցուած չըլլալով: Կը կարծուի թէ դատարանը պիտի մերժէ Թորկլէրի մահապատիժը, միայն ծանր բանտարկութեան դատապարտելով:

Դիւանագիտական տեսակցութիւններ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Դիւանագիտական տեսակցութիւնները կը շարունակուին գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ կրկին քննելով զինաթափութեան խնդիրը, որոշեց Փարիզ ղրկել արտաքին նախարարը, խորհրդակցելու համար: Նախարարը պիտի գայ յառաջիկայ հինգշաբթի օր: Ետոյ պիտի երթայ Իտալիա, Ծնունդի արձակուրդը անցընելու համար: Ըսուեցաւ թէ այս առթիւ Հռոմ ալ պիտի հանդիպի, Պ. Մուսոլինիի հետ խորհրդակցելու համար, բայց անմիջապէս հերքուեցաւ այս լուրը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը երկար տեղեկագիր մը ստացաւ Պերլինի դեսպանէն, Հիթլէրի եւ ֆրանսական դեսպանին միջեւ կատարուած խօսակցութեանց մասին: Դեսպանը Լոնտոն հասած է արդէն, լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար: Գերմանացիները մեծ յոյսեր դրած են այս այցելութեան վրայ: Կը հաւատան թէ Պ. Հիթլէր պատրաստ է մասնակցելու զուտ եւրոպական խորհրդակցութեան մը, պայմանաւ որ հաւասար աչքով դիտուի Գերմանիոյ:

⁂ Ֆրանսական թերթերը կը պնդեն թէ Գերմանիա առ այժմ պիտի գոհանայ 300,000նոց բանակով մը, պայմանաւ որ կարճ տեւէ զինուորութեան շրջանը: Այս բանակը պիտի ապառազինուի միայն պաշտպանողական զէնքերով, մինչ Ֆրանսայի եւ գինակիցներուն բանակները պիտի ունենան յարձակողական զէնքեր: Միեւնոյն ատեն, Գերմանիան համաձայն է որ արգիլուին կարգ մը բարբարոսական զէնքեր, ինչպէս օդանաւային ռմբակոծութիւնը եւ քիմիական պատերազմը: Հսկողութիւնը պէտք է գործադրուի բոլոր բանակներուն վրայ հաւասարապէս: Գերմանիան պատրաստ է տասը տարուան համար ոչ – յարձակման դաշնագիր մը կնքելու իր բոլոր դրացիներուն հետ, ընդունելով որ պատիժ սահմանուի դաշնագիրը խախտողներուն:

⁂ Փարիզ հասաւ Պ. Պէնէշ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, իբրեւ ներկայացուցիչը Փոքր Համաձայնութեան: Հազիւ հանգստացած, տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ: Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին, որուն բոլոր հարցերու մասին: Առ այժմ որոշուած է որ ոչ է գէկոյց չհրատարակել:

⁂ Իտալական մամուլը կը շարունակէ իր յարձակումները Ֆրանսայի քաղաքականութեան դէմ: Պէնէշի Փարիզ այցելութիւնը նոր թափ տուած է յարձակման:

Դեկտ. 15ի պարտքերն ալ չվճարուեցան

Մ. Նահանգները 153 միլիոն 24,327 տոլար պիտի ստանային դեկտեմբեր 15ին, իբրեւ մասնավճար պատերազմական պարտքերու: Արդ, միայն Ֆինլանտան ամբողջութեամբ վճարեց իր պարտքը,— 229,000 տոլար: Ֆրանսա եւ Պելժիա, որոնց առաջինը 22,000,000, իսկ երկրորդը 2,859,000 տոլար պիտի վճարէին, ծանուցագրով մը յայտնեցին թէ կը մնան հին տեսակէտին վրայ: Լեհաստանն ալ որ եւ է բան չվճարեց: Անգլիա, որ 117,670,000 տոլար պիտի վճարէր, յանձնեց միայն 7,500,000, իր պարտքը դրժած չըլլալու համար, ինչպէս բրած էր յունիս 15ին: Իտալիան ալ, 2,133,000 տոլարի փոխարէն վճարեց միայն մէկ միլիոն, իսկ Չեխոսլովաքիան միայն 150,000 տոլար, փոխան մէկ միլիոն 682,000ի: Ուրեմն, վճարուած գումարները կը կազմեն ամբողջ պարտքին հարիւրին 5ը: Այսպէս, պատերազմական պարտքերու խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ, մինչեւ որ ելք մը գտնուի: Ամերիկացիները ներքին խնդիրներու լաբիւրինթոսին մէջ թաղուած ըլլալով, առ այժմ կը համբերեն:

Երեք թագաւորներ պիտի տեսակցին

Սոֆիայէն կը գրեն թէ Եուկոսլավիոյ թագաւորն ու թագուհին Պուլկարիա պիտի այցելեն յունուար 30ին, Պորիս թագաւորին ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Ռումանիոյ թագաւորն ալ Սոֆիա պիտի հասնի յունուար 31ին: Այս այցելութենէն առաջ, Պորիս թագաւորը եւ Եոաննա թագուհին Պուքրէշ պիտի երթան յունուարի կիսուն:

Ձմռան խժդժութիւնը

Ցուրտը առջի օր մեղմանալէ յետոյ, անսովոր սաստկութեան հասաւ հինգշաբթի ամբողջ ցերեկը: Բարեբախտաբար գիշերը ձիւն եկաւ, եւ օդը նորէն մեղմացաւ:

Հինգշաբթի օրուան ցուրտին հետեւանքով, Սէնը սառեցաւ տեղ – տեղ այնպէս որ կարելի էր քալելով անցնիլ: Սառեցան նաեւ շատ մը լիճեր եւ առուներ: Բազմաթիւ անտէր մարդիկ գետնին տակ, մէթրոներու նրբանցքներուն մէջ ապաստանած էին, ցուրտէն չատուելու համար:

Գալով գաւառներուն, ցուրտը մանաւորապէս անտանելի էր հիւսիսային արեւելեան շրջաններուն մէջ: Ամէն տեղ ձիւն կը տեղայ

Մէկ միլիոնի կեղծ տոմսակը

Լուի Քորնպուա, որ «կատակի համար» կեղծած էր ազգ. վիճակահանութեան մէկ տոմսակը, Փարիզ փոխադրուած է եւ կը դատուի: Իսկ եղբայրը, Թոժէ, որ զանձած էր մէկ միլիոնը, ազատ արձակուեցաւ: Լուի կ'ըսէ թէ իր եղբայրը գիտէր որ տոմսակը կեղծ է. իսկ Թոժէ բացարձակապէս կը մերժէ այս վերագրումը. Որոշուեցաւ մտային քննութեան ենթարկել Լուին:

Գանձուած մէկ միլիոնէն կը պակսի 14,800 ֆրանք: Այս գումարին 8100ը ապրուած էր Թոժէի, 6700ը մօրը, իսկ 2000ը Լուիի, որ վերադարձուց:

Ա. ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ "ՅԱՐԳԵԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ,,

I

ԱՆՈՐԱԿԵԼԻ ՍՈՒՏԵՐ

Հայկոմկուսի քարտուղարը գրում է իր «յարգելի բարեկամին». «Հայաստանում սովի մասին Դաշնակների տարածած լուրերը ամենազազրելին են նրանց ստերից»:

Նախ՝ ո՞վ ասաց, թէ Հայաստանում տիրող սովի լուրերը միայն Դաշնակցականներն են տարածում: Այդ սովի մասին ամենից առաջ եւ ամենից շատ գրեցին օտար թերթերի թղթակիցները: Դաշնակցական թերթերը, որոնց էջերը միշտ բաց են Հայաստանի կեանքի ե՛ւ լաւ, ե՛ւ վատ կողմերի համար, բնականաբար չէին կարող լռել եւ սովի մասին: Այո՛, Հայաստանը ծանր սովի տարի անցկացրեց մինչեւ նոր բերքը, մի՞թէ այդ Դաշնակցականների հնարած բանն է: Հապա «կոմունիստական» պատասխանները, մտերմական տեսակցութիւնների ժամանակ, ամենամռայլ գոյներով չներկայացրի՞ն Հայաստանի ժողովրդի պարենաւորման վիճակը: Հապա ինքը «յարգելի բարեկամը» իր արտասահմանի «յարգելի բարեկամներին» պատմութիւններ չարա՞ւ — միշտ մտերիմների շրջանում եւ «մտերմօրէն» — հացի, ապրուստի միջոցների պակասի եւ կեանքի դժուարութիւնների մասին Հայաստանում: Եւ սրան ու նրան չասա՞ց սիրելի կերպով, թէ Հայաստանը «մեզի պէսներու» ապրելու տեղը չէ... Եւ ահա, երբ «մեզի պէսները» հիասթափուած ու խուճապի մատնուած՝ փախուստի են դիմում, մեղաւորը Դաշնակցութի՞ւնն է, թէ Խանջեանները եւ բոլոր «յարգելի բարեկամները»:

Խանջեանը բողոքում է սովի լուրերի դէմ, բա՞յց ինչ են ասում այն հազարաւոր նամակները Հայաստանի զանազան կողմերից, որոնց մէջ միակ խնդրանքը դրամն է՝ Տորգսինից՝ ապրուստի միջոց գնելու համար: Դաշնակցականնե՞րն են գրում այդ նամակները, որոնց բովանդակութիւնը [illegible] պատկերներ է գծում: Դաշնակցականնե՞րն են հնարել Տորգսին անունը կրող խաչագողութեամբ ու ժողովուրդը կողոպտելով զբաղուող զզուելի հաստատութիւնները:

Խանջեանը գրում է.— «Բացի հացի պետական մատակարարումից բոլոր աշխատաւորներին (հացի կիլոն 25 կոպէկ), վերջերս կազմակերպեցինք նաեւ հացի պետական ազատ վաճառք»:

Այս տողերը միայն «յարգելի բարեկամ»ների պէս կամաւոր կոյրերին կամ միամիտներին կարող են խաբել, որովհետեւ ո՞ւմ յայտնի չէ, որ Հայաստանում կայ մի ահագին բազմութիւն մարդկանց, որոնք օրէնքով զրկուած են «պետական մատակարարումից» եւ դրամ չունին «հացի պետական վաճառքից» օգտուելու համար: Նրանք որ կարդացին փրոֆ. Պրոկոպովիչի հաղորդած փաստական տեղեկութիւնները «Յառաջ»ում, լաւ գիտեն, թէ ով կարող է հաց ունենալ եւ ինչ պայմաններով: Նոյն իսկ եթէ բերքն էլ լաւ է Հայաստանում, ժողովրդի մի մասը չի կարող հաց ունենալ: Խանջեանների համար, ի հարկէ, դրանք մարդ չեն, այլ «կուլակներ», քաղաքացիական իրաւունքից զրկուածներ՝ խորհրդային իշխանութեան խորթ զաւակները, որոնց թիւը Հայաստանում, յամենայն դէպս, տասնեակ հազարներով է հաշւում որոնք դատապարտուած են ստոյգ սովամահութեան:

Խանջեանին շատ է անհանգստացնում եւ փախստականների նկարների հրատարակութիւնը արտասահմանի թերթերում. «Ինձ այնպէս է թւում, որ այդ խմբանկարները որոշ ազդեցութիւն են թողնում նոյն իսկ հակադաշնակցական շրջաններից ոմանց վրայ»: Թէեւ Փարիզի «յարգելի բարեկամը» աշխատում է հաւատացնել իր Երեւանի «յարգելի բարեկամին», թէ՝ ո՛չ, դրանք «ուղղուածին ճիշդ հակառակ ազդեցութիւնը գործեցին», բայց, անշուշտ, Խանջեանը Երեւանից աւելի ճիշդ է տեսնում կացութիւնը, քան իր «յարգելի բարեկամը» Փարիզից. տարակոյս չկայ, որ փախստականների նամակներն ու նկարները խորհրդային իշխանութեան համար բաւական աննպաստ տպաւորութիւն առաջ բերին արտասահմանում: Եւ զարմանալի կը լինէր, եթէ առաջ չբերէին, քանի որ այդ նամակները գրուած են խորհրդային կարգերի հրապոյրները իրենց կաշուի վրայ զգացած դժբախտների ձեռքով եւ ներշնչուած են անկեղծութեամբ եւ մարդու մազերը փուշ — փուշ անող ահաւոր փաստերով: Խանջեանները իրաւունք ունին անհանգստանալու, եւ Փարիզի «յարգելի բարեկամին» հաւատի՜քները չեն կարող փրկել կացութիւնը: Հէնց այս անհանգստութիւնն է, որ ստիպել է Խանջեանին գրելու իր տարօրինակ նամակը:

Իր նամակին Խանջեանը կցել է հետեւեալ մազալու «յետ գրութեանը».

«Ձեր ուշադրությունն եմ հրավիրում Չարենցի վերջին հատորի վրայ («Գիրք ճանապարհի»): Մեր գրականությունն այդ գրքով բարձրանում է մի նոր, բարձր գագաթ: Հավատացած եմ՝ որ գիրքը կ'ոգեւորի ձեզ»:

Ուրեմն, Չարենցը գրել է մի նոր գիրք, եւ, ըստ Խանջեանի, խորհրդահայ գրականութիւնը այդ գրքով «բարձրանում է մի նոր, բարձր գագաթ»: Ու Հայկոմկուսի քարտուղարը շտապում է այդ բերկրալից լուրով ուրախացնել իր Փարիզի «յարգելի բարեկամին»: Գ. Զօպանեանը այդ գիրքը դեռ չի ստացել, բայց իր հերթին շտապում է յայտնել ընթերցողներին «այն ջերմ սէրը եւ հոգածութիւնը զոր Գ. Խանջեան ունի հայ մշակոյթի զարգացման գործին»:

Հիմա՝ այլ առակ լուարուք:

Բացէ՛ք Համկոմկուսի Հիւսիսային Կովկասի օրգան հայերէն «Գրոհ»ի 26 նոյեմ. թիւը եւ կարդացէք. «Հայաստանի Կոմկուսի Քարտուղարութիւնը (որի պետն է Ա. Խանջեանը, Ս.Վ.) նոյեմ. 14ին յատուկ որոշում է կայացրել, «որով արգիլուած է ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ «ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ» հրատարակումը, որը պարունակում է հակայեղափոխական — տրոցկիստական զրպարտութիւն կուսակցութեան դէմ» եւ «հանուած է Պետհրատի գեղարուեստական սեկտորի վարիչի պաշտօնից Եղիշէ Չարենցը»:

Խե՛ղճ, խեղճ Զօպանեան, այսպէս են ձեր բարեկամները, մի՜նչ ձեզի պէս սուտն ու իրաւը իրարից չզանազանող, միջոցների մէջ խտրութիւն չդնող. Մի խօսքով՝ Զօպանեան ու Խանջեան, իրար արժող երկու «յարգելի բարեկամներ»:

Սակայն, աւելի զարմանալին այստեղ ոչ այնքան Ա. Զօպանեանի հանրածանօթ միամտութիւնն է, որքան Խանջեանի անսահման սինիզմը. գրեթէ միաժամանակ՝ մէկ ձեռքով Փարիզի «յարգելի բարեկամին» զովել Չարենցի «բարձրագագաթ» գիրքը ու միւս ձեռքով էլ՝ այդ գիրքը արգելքի տակ դնել իբրեւ հակայեղափոխական գործ — իրօք որ Հայկոմկուսի քարտուղար պէտք է լինել ա՛յդքան ճարպիկ լարախաղացութեան համար: Արդե՞օք Խանջեանի միւս հաւաստիքներն էլ նոյնքան ճիշդ են, որքան Չարենցի գրքի մասին գրածը:

Վա՜յ քեզ երկիր, որոյ Խանջեանը մանուկ է...

Վա՜յ քեզ Խանջեան, որոյ «յարգելի բարեկամը» Զօպանեանն է:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՏԱՍՆԸՎԵՑ ՏԱՐԻ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Աշխարհի վրայ հայ մնացա՞ծ է...»

ՊԱՂՏԱՏ, 4 դեկտ. (Յառաջ). — Բնիկ Տիգրանակերտի Աքալ գիւղացի է Լեւոն Մուրատ Պաղտասարեանը: 1915ի հայկական տարագրութեան օրերուն կը քշեն զիրենք մինչեւ Ուրֆա, այնտեղի կոտորածներու ժամանակ իր հայրը կը սպաննուի եւ մայրն ալ կը վիրաւորուի: Ի վերջոյ այն տեղէն ալ կը տեղահանեն դէպի Տէր-Զօր եւ յետոյ դէպի Սինճարի սահմանները, Թէկա ըսուած տեղը: Այդ օրերուն հոն կ'ապրէին Շէյխ Հմուտ Իպնի Սըուտի վրանաբնակ Արաբները, որոնք օգտուելով առիթէն կը փախցնեն շատերը, ինչպէս նաեւ 8 տարեկան Լեւոնը, որ կը բաժնեն իր վիրաւոր մայրիկէն եւ եղբօրմէն: Լեւոնը իրենց վրանին տակ տանելով ոտքերը կը կապեն երեք օր եւ վերջէն կ'արձակեն: Լեւոն կը դառնայ հարազատ զաւակ եւ անունը կը դնեն Սիւլէյման:

Լեւոնի գործը կ'ըլլայ այծեր եւ ոչխարներ արածել: Մօտ հինգ տարի Լեւոն իր կեանքը կ'անցընէ ոչխարներու հետ եւ կը մեծնայ, իբրեւ անապատի զաւակ մը:

1920ին այս Արաբները կը ձգեն Մուսուլի անապատները եւ կը քաշուին դէպի հարաւային կողմերը, մինչեւ Պասրայի անապատները եւ Քովէյթի սահմաններու մէջ իրենց բնակութիւն կը հաստատեն: Հոս Լեւոն կը դառնայ ուղտապան: Ժամանակ մը վերջ այս տեղն ալ կը ձգեն եւ կը քաշուին աւելի խորերը, կը հասնին մինչեւ Հիճազի սահմանները եւ կը միանան իրենց աշիրէթներուն որոնց գլխաւորն է հռչակաւոր Իպն-Սըուտ, ներկայիս Հիճազի թագաւորը:

Լեւոն երկար տարիներ հոս մնալով եւ ուղտապանութիւն ընելով կը մեծնայ եւ երիտասարդ կը դառնայ: Երբ Իպն-Սըուտի եւ միւս աշիրէթներու միջեւ կռիւներ կը սկսին (1925), Լեւոնը կը տանին զինուոր: Այս կռիւներէն ազատուելով, Լեւոնը քաջութեան համար շատ կը սիրեն եւ իրեն կը նուիրեն հրացան եւ սուր մը եւ կ'արտօնեն որ միշտ այդպէս զինուած մնայ իր ուղտերուն հետ:

Երկար տարիներ անապատին մէջ մեծնալով Լեւոնի յիշողութիւնները կ'աղօտնան: Կը յիշէ թէ ինչպէս Ուրֆայի կոտորածներուն իր հայրը սպաննուեցաւ եւ ինչպէս իր մայրը վիրաւորուեցաւ, թէ ինչպէս եղաւ որ, Արաբները զինքը փախցուցին եւ ինչպէս անապատի մէջ մնալով այսպէս մեծցաւ:

Այս բոլորը յիշելէ վերջ, Լեւոնի միտքը կը փոխուի: Օր մըն ալ կը վճռէ փախչիլ, ազատիլ կամ մեռնիլ: Հոն գտնուած Հայերէն նախապէս կը ճանչնայ վեց հոգի եւ օր մը անոնց կը յայտնէ իր միտքը, փախչելու մասին. սակայն եւ ոչ մէկը չեն հաւանիր. Նոյնիսկ կը խնդան վրան: «Ո՞ւր պիտի երթանք, աշխարհի վրայ ո՞վ գիտէ Հայ մնացա՞ծ է թէ ոչ»:

Լեւոն տեսնելով որ չեն ուզեր իրեն հետ փախչիլ, ինք իր գլխուն ճարը կը խորհի եւ օր մը կէս գիշերին, երբ ամէնքը քնացած էին, կը հեծնէ իր ամէնէն լաւ ուղտին վրայ եւ հրացանը ուսին կը քշէ դէպի անապատի խորերը:

Երեք օր գիշեր ու ցորեկ կը ճամբորդէ ինչպէս անապատի մէջէն անցնող Արաբ մը: Տեսնողներ ի՞նչ գիտեն, թէ Հայ է կամ ի՞նչ նպատակ ունի եւ ուր կ'երթայ:

Լեւոն վճռած էր իր հարազատները գտնել: Ճանապարհին շատ տեղեր նապաստակներ կ'որսայ եւ կ'ուտէ, որպէսզի անօթի չմնայ: Վերջապէս երեք օր երեք գիշեր ճամբորդելէ վերջ կը հասնի Նֆուտ, որ կը գտնուի Պասրայի մօտերը: Այլեւս ճամբան կը գիտնայ: Լեւոն կը սկսի քալել, մինչեւ որ կը հասնի Սամաւա: Հոն օր մը մնալէ վերջ կը շարունակէ իր ճամբան եւ կը հասնի Տիվանիէ: Այստեղ իրեն ծանօթ Արաբ մը կը հանդիպի. իր ուղտը եւ հրացանը անոր կը յանձնէ եւ կ'ըսէ.— Երթամ Պաղտատ եւ վերադառնամ: Միւս օր ճամբայ կ'ելլէ, կը հասնի Հիլլա, այնտեղէն Պաղտատ: Երբ քաղաք կը մտնէ, իր ուրախութիւնը սահման չունի որ անապատի կեանքէն ազատած նոր աշխարհ տեսաւ: Տիգրիս գետի մէկ կամուրջէն անցած ատեն, յանկարծ երկու Արաբներու խօսակցութեան ժամանակ կը լսէ բառ մը,— «Թամր մալ Արման»: Իսկոյն հետաքրքրուելով կը մօտենայ եւ կը հարցնէ.

— «Ի՞նչ Թամր մալ Արման»:

Անոնք իրեն կը ցուցնեն ճամբան եւ Լեւոն ուղղակի կ'երթայ հայ գաղթականներու կայանը: Երուանդ անունով երիտասարդ մը երբ կը տեսնէ Լեւոնը՝ իսկոյն կը հասկնայ որ Հայ է եւ նոր է ելած Արաբներու մէջէն: Կը տանի իր հայրենակիցներէն մէկին տունը:

Կայանին մէջ բոլոր Տիգրանակերտցիները կը հաւաքուին Լեւոնի գլխուն եւ կը սկսին հարցումներ տեղացնել աջէն ու ձախէն, արաբերէն լեզուով, որովհետեւ հայերէն բնաւ չի գիտեր: Երբ Լեւոն կը պատմէ իր անցեալը եւ կ'ըսէ թէ Ուրֆայի մէջ հայրս սպաննուեցաւ, անունն էր Մուրատ, մայրիկս ալ վիրաւորուեցաւ, դեռ խօսքը չվերջացուցած, մայրը վզին կը փաթթուի եւ ուրախութենէն կը մարի րոպէ մը, իսկ Լեւոն կը մնայ քարացած:

Երա՞զ թէ իրականութիւն: Տասնըվեց տարի առաջ բաժնուած էր մօրմէն, այսօր կրկին բախտ ունեցաւ տեսնելու: Իսկ իր մայրը որ բոլորովին յոյսը կտրած էր իր զաւկէն, ահա բախտը կ'ունենար զայն անգամ մը եւս համբուրելու եւ իր ցամքած կուրծքին վրայ սեղմելու:

Ներկաները այս յուզիչ տեսարանին չկրնալով դիմանալ կը սկսին արտասուել:

Ահա այսպէս, Լեւոնը անապատային կեանքէն ազատուեցաւ 1932 սեպտեմբեր 14ին: Այլեւս «Սիւլէյման» չէ, այլ «Հոգուդ մատաղ, Լեւոն», ինչպէս կը կանչէ մայրը:

Ա. ԱՂԱՆԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութեան հետ ստացած ենք նաեւ Լեւոնի լուսանկարը, արաբական տարազով:

Քեմալականութեան ճանկերը Պուլկարիոյ մէջ

ooooo

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջերս, Պուլկարիոյ «Թրակիա» կազմակերպութիւնը աւելի խստացուց իր հակաթուրք պայքարը: Ան բուռն կերպով յարձակեցաւ նաեւ Պուլկարիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող «Թուրան» թրքական կազմակերպութեան վրայ, մերկացնելով անոր քաղաքական դաւերը: Ասոր վրայ, Պուլկարիոյ մէջ հրատարակուող քէմալական թերթ մը ճգնեցաւ արդարանալ: Իսկ Էօմէր Նալպանտով «Միր» թերթին մէջ պատասխանեց:

«Թրակիա» թերթը, ասոր վրայ, տուաւ հետեւեալ պատասխանը, զոր արտատպեց նաեւ «Միր» թերթը.—

Մեր ստացած տեղեկութեան վրայ յենլով, «Թրակիա» թերթին մէջ գրեցինք թէ Պուլկարիոյ մէջ թրքական «Թուրան» կազմակերպութիւնն ու «Ալթըն Օրտու» գաղտնի կոմիտէն, մեր երկրին մէջ, ձեւով եւ բովանդակութեամբ, դարձեր են քէմալականութեան տարածիչները, եւ, հետեւաբար, լուրջ ու կենդանի վտանգ մը՝ կարգ ու սարքին եւ խաղաղութեան: Մեր այս մերկացումները անհանգստացուցեր են թրքական շրջանակները: Բայց, թող լաւ գիտցուի որ «Թուրան»ը եւ «Ալթըն Օրտու»ն քէմալական են, եւ, այդ պատճառաւ անոնք ոչ թէ մշակութային գետնի վրայ կամ երկու ազգերու մերձեցման համար կ'աշխատին, այլ օրկաններն են քէմալական մեծ գաղափարին որ կը ձգտի յեղաշրջում մը եւ նոր ոգի մը տալ թրքական պատմութեան: Անունը ինքը «Թուրան» գաղափարն իսկ է: Թէ մենք իրաւացի ենք, կը վկայէ ինքը՝ «Թուրան»ի նախագահ՝ Էօմէր Նալպանտով, «Միր» թերթին մէջ հրատարակած իր յօդուածով: Այս յօդուածը ուղղուած է «Թրակիա»ի դէմ եւ կը ձգտի որ եւ է հերքում մը տալ: Իրականին մէջ, ան փաստաբանութիւնն է քէմալականութեան, որովհետեւ, անոր մէջ ոչ կը հերքուին մեր պնդումները եւ ոչ ալ կը ժխտուին մեր ամբաստանութիւնները:

Նախ, յօդուածը թթուած է անօրինակ զրպարտութեամբ, ատելութեամբ եւ վրէժով՝ այն Թուրքերուն հանդէպ որոնք «դաւաճան», «մարդկային թշուառ էակներ», «իսլամութեան մոլեռանդ քարոզիչներ», դաւաճանութեան եւ արատը կրողներ, «հոգեվարք խառնուածքներ» եւայլն կ'որակուին: Մարդ կը կարդայ այս արտայայտութիւնները ու կը զարմանայ թէ ի՞նչի կը կռթնին այս անպատկառութիւնն ու այս կեցուածքը: Անիկա քէմալականներու սպառնալիքն է Պուլկարիա բնակող Թուրք խաղաղ բնակչութեան դէմ, զոր ամէն գնով կ'ուզեն հանրապետական Թուրքիոյ ծառայեցնել: Երկրորդ կը տեսնենք Քէմալի աստուածացումը, անոր մինչեւ նոր մարգարէի մը աստիճանին բարձրացումը, մարգարէ մը որ ալ աւելի մեծ մոլեռանդութեամբ Թուրքերը պիտի բարձրացնէ, ի վնաս դրացիներուն, ազգային եւ պետական բարձրութեան: Շատ պարզ է որ կազմակերպութեան մը ոգին ու ձգտումները կախում ունին ոչ թէ կանոնագրէն ու չոր բանաձեւերէն, այլ մեթոտէն, գործունէութենէն եւ վարիչներու վերաբերումէն եւ վերջապէս՝ այդ վարիչներու եւ ներկայացուցիչներու մտայնութենէն: Այս պատճառաւ, «Թուրան»ը եւ «Ալթըն Օրտու»ն ոչ միայն մեզի վստահութիւն չեն ներշնչեր, այլեւ Պուլկարիոյ պետական կեանքին համար լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնեն:

Մենք զարմացանք Էօմէր Նալպանտովի լեզուին յարձակողական ըլլալուն, որով կը յարձակի բոլոր այն Թուրքերուն վրայ, որոնք իրեն պէս չեն մտածեր, իսկ ասիկա մեզ կը մղէ կասկածելու իր այն յայտարարութեան վրայ թէ ինք «լաւ պուլկար քաղաքացի է»: «Թուրան»ի նախագահին յօդուածին մէջ կան եւ այլ խոստովանութիւններ: Ան երբ կը խօսի պուլկար ժողովուրդի մասին, կը յիշէ Թուրք ժողովուրդը. ընդհանրապէս զայրոյթով կը յարձակի բոլոր այն Թուրքերուն վրայ, որոնք համաձայն չեն քէմալական բարեկարգութեանց հետ, որով, ամէն մարդու համար պարզ կ'ըլլայ թէ Թուրքերու հոգիին մէջ կ'ապրի Քէմալ փաշայի տիպարը, կ'ապրին մոլեռանդ ազգայնականներու ձգտումներն ու գաղափարները, ազգայնականներու, որոնց ամէն մէկ թիզ պուլկարական հողը թրքական կը նկատեն:

Մեզ հարկադրեցին ու պարտաւոր ենք ամէն բան պարզել: Նախ եւ առաջ պիտի ըսենք թէ մեզի համար քէմալականութիւնը եւս կը մնայ նոյն փաշայական, պէյական ազգայնութիւնը որ կը տարուի ու կը դրուի Թուրքիոյ հանրային եւ պետական կեանքի բարձունքը: Այս վաղնջական աւատական – [illegible] նախահիման վրայ այսօր ի գործ կը դրուին նոր կերպարանափոխութիւններ, որոնք կ'ընդօրինակուին եւրոպական քաղաքակրթութենէն եւ կը պատուաստուին ասիական իրականութեան մը վրայ: Այս քմածին բարենորոգմանց չեն հաւատար նախ իրենք՝ Թուրքերը: Ասոր հետեւանքն են Անատոլուի մէջ եղած ըմբոստութիւնները:

Չեն հաւատար նոյնպէս Յոյները, որոնք այսօր իրենց ճակատագիրը կապեցին Թուրքիոյ հետ, որպէսզի օր մը իբրեւ իրենց ամենահաւատարիմ բարեկամները, աւելի դիւրին վերադառնան Փոքր Ասիա, եւ եթէ Թուրքերու յիմարութիւնը իրենց օժանդակէ՝ հաստատուին նաեւ Պոլսոյ մէջ: Քէմալականութեան մէկ ուրիշ առանձնայատկութիւնն է անոր ծայրայեղ ցեղապաշտութիւնը: Թուրք հանրա-

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (15)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ռուս սպան, որ կը պնդէր թէ սահմանէն ներս չէթէներ ղրկած ենք, եւ տեսակցութիւն էր պահանջած, արուած այս բացատրութեամբ կը գոհանայ: Անշուշտ, Ռուսերուն համար նպաստաւոր չէր այդ օրերուն որ եւ է վէճ ստեղծել:

Ասով մէկտեղ, այս դէպքը մեծ յուզումի մատնեց շրջակայ գիւղացիները: Որովհետեւ, բախումին մասնակցած էր նաեւ սահմանամերձ ռուս բնակչութիւնը եւ ուզած էր ոչխարները ետ խլել, ինչպէս նաեւ Ռուսերը արագահարուած գործածած էին, իսկ Եէնիքէօյի եւ Խանտէրէի կողմերը թնդանօթի ձայներ լսուած էին: Այդ պատճառաւ, թէ Քէօթէքի եւ թէ այլ սահմանամերձ գիւղերու բնակիչները սկսեր էին փախիլ, եւ այս պարագան կալերու փճացման պատճառ էր եղած: Քէօթէքի միւտիրը որ չէր կրցած բացատրել Իսրիֆ պէյի կատարած այս յարձակումը, Կարնոյ կուսակալութեան ուշադրութիւնն էր խնդրած՝ ըսելով թէ եթէ այդպիսի դէպքեր կրկնուին, շատ մեծ վնասներ յառաջ կուգան, եւ, հետեւաբար, հարցուցած էր թէ ինչ դիրք պէտք է բռնել:

Կուսակալութեան մօտ կատարուած այս դիմումը կ'ապացուցանէ թէ՝ «Թէշքիլաթ»ը միշտ գաղտնի կը պահուէր եւ չէթէները վարողները այդ գործը կը տանէին իրենց ըմբռնած ձեւով՝ առանց նոյն իսկ տեղեակ պահելու սահմանամերձ շրջաններու մեր քաղաքային պաշտօնեաները:

Իսրիֆ պէյի չէթէէն զատ, ռուսական հողերուն վրայ սկսեր էին գործել հետեւեալները — Սապիթ պէյի հրամանատարութեան տակ 16 հոգի՝ Պաթումի եւ Շավշէթի շրջանը, Էմիր Ասլան պէյի հրամանատարութեան տակ 30 հոգի՝ Փէրնէքի բերդերուն մօտ, Մաքսուտ Քափտանի հրամանատարութեան տակ չէթէ մը՝ Օլթիի շրջանը, եւ Ալի Փէհլիվանի վարչութեան ներքեւ 16 հոգի Սարըղամիշի ու Պաթումի միջեւ:

Քաղաքային պաշտօնեաներուն նման, անտեղեակ պահուած էին նաեւ սահմանային վաշտերը, որով, Քէօթէք գտնուող Հիլմի պէյ վերոյիշեալ նամակը տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի ուղարկելէ վերջ, չափազանց նեղ կացութեան մատնուած ըլլալով, Կարնոյ թղթատարական անօրէն Իսան պէյի միջոցաւ Պէհ. Շաքիրի հեռագրած եւ պահանջած էր «սահմանային գունդը տեղեակ պահել մեր կազմակերպութենէն, որպէս զի սահմանին վրայ կարենանք ազատ գործել»:

1914 սեպտ.ի սկիզբը, Պէհաէտտին Շաքիր պէյը բաւական զօրացուցած էր իր կազմակերպութիւնը: Իր տրամադրութեան տակ եղած անձերէն Հիլմի պէյն ու Պէհա պէյը թիկնապահ նշանակուած Շաքիր Նիազի պէյը Քէօթէքի մէջ, Խալիլ պէյ անուն անձ մը Նարմանի մէջ, տոքթ. Ֆուատ պէյ Գարաքիլիսէի մէջ, եւ Նէճաթի պէյ Պայազիտի մէջ կը գործէին:

Այս անձերը, իրենց վայրերու չէթէները կազմելէ եւ զինելէ վերջ, զանոնք սահմանէն ներս կը ղրկէին: Միանգամայն, լրտեսներու միջոցաւ թէ Կովկասի եւ թէ Պարսկաստանի մէջ Ռուսերու շարժումներուն տեղեկանալու կ'աշխատէին: Էմիր Ասլան պէյ, իր 30 հոգինոց չէթէով թէեւ Փէրնէք ելած էր, բայց Գարաքիլիսէ ղրկել յարմար դատուած էր: Տոքթ. Ֆուատ պէյ օգոստոսի վերջը Կարինէն Գարաքիլիսէ մեկնած էր: Իր մարդոցմով 2 — 3 կառք լեցուցեր էին: Բայց, Կարինէն բաժնուելէ վերջ, Տէվէպօյնու կոչուած զառիվարը իջնելու ատեն, Էմիր Ասլան պէյի նստած կառքին ձիերը, անվարժ ըլլալով, կը խրտչին եւ կառքը զառիվարէն վար կը քշեն: Զառիվարը շատ քարուտ ըլլալուն, արագութեամբ սահող կառքը ամէն րոպէ դառնալու վտանգին ենթակայ էր: Եթէ չդառնար իսկ, քիչ մը վարը անդունդ էր, Ասլան եւ Ֆուատ պէյերը հոն իյնալով պիտի մեռնէին:

Կառքը, այս կերպով, քանի մը վայրկեան կայծակի արագութեամբ յառաջանալէ վերջ, երբ կը տեսնուի որ կառապանը անզօր է զսպելու ձիերը, Ֆուատ եւ Ասլան պէյերը իրենք զիրենք կառքէն վար նետել կ'որոշեն: Երկու չարեաց փոքրագոյնն էր այդ: Ու երկուքը մէկ քարերուն վրայ կը նետուին:

Քանի մը վայրկեան քարերուն վրայ թաւալելէ վերջ, մարած կը մնան: Իրենց հետ ճամբայ ելած կառքերը բաւական ետ մնացած ըլլալով, ոչ ոք կար իրենց օգնող:

Վերջապէս, քանի մը վայրկեան վերջ, նախ տոքթ. Ֆուատ պէյ կը սթափի: Մարմինը կը քննէ ու կը տեսնէ որ քանի մը թեթեւ վէրքերով անցուցած է վտանգը, բայց ընկերը՝ Ասլան պէյ քիչ մը անդին կը հոնդար: Ֆուատ պէյ ոտքի կ'ելլէ եւ ինքզինքը կը քաշկրտէ մինչեւ Ասլան պէյի մօտ ու զայն եւս կը քննէ. կը ճշդէ որ աջ ոտքը ու ձախ թեւը կոտրած են: Այդ միջոցին կը հասնին ետ մնացած կառքերը: Անոնց օգնութեամբ, կը կապեն կոտրած անդամները եւ գորգի մը վրայ կը պառկեցնեն: Չէր հասկցուած թէ՝ անոնց նետուելէն վերջ կառքը ի՞նչ էր եղած: Վերջապէս, կը տեսնուի որ անդունդին ուղղութեամբ կառապանը կուգայ: Ըստ անոր պատմածին, թէեւ կառքը չէ կրցած կեցնել, բայց յաջողած է զայն դարձնել քարուտ ճամբուն ուղղութեամբ եւ քիչ մը եւս առաջ ընթանալէն յետոյ, ձիերը յոգնած ու կանգ առած են. ինք, կառքը դարձնելով, վերադարձած է դէպի ընկերներուն ինկած տեղը: Ասլան պէյը կառքը կը դնեն, կը տանին Քօբուճուք գիւղը, ոտքը ու թեւը կը կապեն եւ հազար դժուարութեամբ վեց օրէն կը հասնին Գարաքիլիսէ: Հազիւ հոն հասած, գործի կը սկսին, ու [illegible] ճամբայ կը հանեն Ռուսիա մեկնելիք անձերը: Յաջորդ օրը Կարս ու Ալէքսանդրապոլ կը ղրկեն ուրիշ անձեր: Ֆուատ պէյ, այս բոլորը ընելէ առաջ, Կա[illegible] – Գարաքիլիսէ ճամբուն վրայ կը [illegible]ուի ընկերներէն ու կ'երթայ մինչեւ ռուսական սահման, հոն քննութիւն կատարելով կը հաստատէ որ Ռուսերը, այդ միջոցին, Կարսի շրջանէն աւելի Պաթումի [illegible]ջականները կ'ամրացնեն:

Իսկ Պայազիտի շրջանը աշխատող Նէճաթի պէյը սեպտ.ի առաջին շաբաթուն հոն կը հասնի ու անմիջապէս գործի կը ձեռնարկէ: Չէթէներու համար հաւաքուելիք բոլոր անձերը Քիւրտեր էին հոն: Մեծ մասը Ճէլալի ցեղերէն էին, անոնք Գարապաղի, Շէքիի եւ Երեւանի կողմերը մեծ թիւով մարդիկ ունենալով, ի հարկին կրնային չէթէներ կազմել եւ թշնամի սահմանը անցնիլ.

(Շար.)

Փիայի Թրքական դեսպանութենէն, յանդուգն եւ մահացու պայքար մղելու համար պուլկար ժողովուրդին դէմ։ Հիմա կրկին Թուրք ուսուցիչներէն դրամ կը հաւաքեն «Թուրանի» ի նպաստ դասագրքին համար, անշուշտ պատկան նախարարութեան առանց իմաց տալու։ Պոսթոնի մէջ կ'երթեւեկեն «իլլէկալ» Թուրքեր (Յառաջ.— Իսկ մենք ստոյգ տեղեկութիւն ունինք որ անոնք լաւ դասեր առին ու քող - վրայ եղաւ ամէն բան), կը շրջին զանազան գործակալներ, կը տրամադրեն բնակչութիւնը, իսկ քանի մը ամիս առաջ պտտցուցին գրութիւն մը, որ, ստորագրուելէ վերջ պէտք էր ղրկուէր՝ վարկաբեկելու համար Պուլկարիան։

Եւ դեռ շատ բաներ երեւան հանեցինք մենք։

Ընելով աւելա՝ մենք հակառակամարտութիւն չենք սահմեր Պուլկարիա բնակող Թուրքերուն դէմ, այլ կը կատարենք մեր պարտքը իբրեւ պուլկար քաղաքացի, որուն համար պետութիւնը ամենաթանկագին եւ ամենասուրբ գանձն է»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ցանքերու տարածութիւնը

>>>·<<<

Հետեւեալ թուանշանները ցոյց կուտան Հայաստանի ցանքերուն տարածութիւնը.—

1930ին ցանուած էր 373,743 հեկտար, 1933ին՝ 422,685 հեկտար որուն 348,279ը հացահատիկ։ 1930ին ցանուած էր 16,239 հեկտար բամպակ, 1933ին՝ 25,000 հեկտար։ 1933ին ցանուած է 2,543 հեկտար ծխախոտ, 1930ին՝ 765 հեկտար։ 1932ին գոյութիւն ունէին 170 կաթնարդիւնաբերական ագարակներ, այս տարի՝ 218։ Այս մէկ տարուան ընթացքին ոչխարաբուծական կայանները 165էն բարձրացած են 200ի։ Խոզաբուծական կայանները, 65էն 80ի, ձիաբուծական կայանները՝ 36էն 49ի։ Այս տարի բացուած է ճագարաբուծական 8 կայան եւս, որոնց ընդհանուր թիւն է 29։

Այգիներու տարածութիւնն է 12,000 հեկտար։ Հաւաքական գիւղատնտեսութեանց մրգաստաններուն տարածութիւնն է 2,280 հեկտար, (անցեալ տարի՝ 1860 հեկտար)։ Խորհրդային գիւղատնտեսութեանց մրգաստաններուն տարածութիւնն է 1440 հեկտար, (անցեալ տարի՝ 732 հեկտար)։ Անհատական գիւղատնտեսութեանց մրգաստաններուն տարածութիւնն է 2,160 հեկտար։

Լենինականի, Արթիկի եւ Ղարաքիլիսայի շրջաններուն մէջ կը մշակուի ճակնդեղ (շաքարի համար), 400 հեկտար տարածութեան վրայ։ Գալ տարի՝ 1000 հեկտար։

Հայաստանի մէջ ներկայիս կը գործեն 912 հաւաքական գիւղատնտեսութիւն, 10 մեքենայացուած գիւղատնտեսական կայան 327 մեքենաշարժ արօրներով։ Այս տասը կայանները կը սպասարկեն 377 հաւաքական գիւղատնտեսութեան կայաններու, որոնց ցանքին տարածութիւնն է 65,792 հեկտար։ Գալ տարի պիտի կազմակերպուի մեքենայացուած գիւղատնտեսական 6 նոր կայան եւս։

Օդանաւային ներքին հաղորդակցութիւն

ooooo

Հայաստանի Օդանաւային Ակումբը ստացած է երկու օդանաւեր, որոնք պիտի ծառայեն միջշրջանային օդային հաղորդակցութեան, մասնաւորապէս թղթատարը Երեւանէն գաւառ փոխադրելու։ Առաջին փորձերը յաջող անցած ըլլալով, շուտով օդանաւերը կը սկսին գործել Երեւանի եւ Լենինականի միջեւ։

Երեւանի եւ Սեւանի մօտակայ շրջաններուն միջեւ օդային թղթատարական հաղորդակցութիւն մը հաստատելու համար վերջերս քննութիւն կատարեցին Անդրկովկասեան օդային հաղորդակցութեան վարչութեան ներկայացուցիչն ու Հայաստանի Օդային Ակումբի տնօրէնը։ Ուսումնասիրելով շրջանին տեղագրական պայմանները, վայրէջքի տեղեր ընտրեցին Ելենովկայի, Նոր-Բայազիտի, Մարտունիի, Բասարգեչարի մէջ։

Հաղորդակցութեան այս երկրորդ գիծէն զատ նկատի առնուած է Երեւան - Զանգեզուր օդային հաղորդակցութեան գիծ մը հաստատելու անհրաժեշտութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Արհեստագիտական - տնտեսական թանգարանը ցուցահանդէս մը բացաւ Երեւանի մէջ, նուիրուած՝ Հայաստանի ժողովրդային տնտեսութեան աշխատանքներուն։ Ցուցադրուած են բազմաթիւ նմոյշներ, քարտէսներ, որոնք կը ներկայացնեն երկրին հանքային եւ գիւղատնտեսական հարստութիւնները, ելեկտրական արդիւնաբերութիւնը։

Թանգարանը ցուցահանդէսին համար պատրաստած է Հայաստանի մէկ շատ հետաքրքրական աշխարհագրական քարտէսը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋ

ooooo

ՎԱԼԱՆՍ, 13 դեկտ.— Կիրակի կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ ռամկավարներու հրապարակային բանախօսութիւնը։ Հրաւիրած էին Պ. Հրաչ Երուանդը, որ ազատ ասպարէզ գըտած, լուտանքներ տեղաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին։ Սակայն, չկրցաւ շարունակել իր ճառախօսութիւնները, որովհետեւ ներկաները խորապէս վրդովուած, պահանջեցին որ իր բոլոր ըսածներուն համար լուսաբանութիւն տայ։ Այս ընդհանուր պահանջին իբրեւ գոհացում, Հրաչ Երուանդ խոստացաւ երկուշաբթի իրիկուն սարքել վիճաբանական ժողով մը, հրաւիրելով բոլոր ընդդիմախօսները։ Այս յայտարարութեան վրայ ներկաները հանդարտեցան։

Վիճաբանական ժողովը տեղի ունեցաւ դեկտ. 11ի գիշերը։ Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր մեր պանդուխտ երիտասարդներով։ Ժամը 9ին Հրաչ Երուանդ երեւցաւ, բայց անակնկալի գալով, խոհեմ մեր խոստապահանջ երեւոյթէն, կամքէն անկախ կմկմաց.— «Հայրենակիցներ, մեր այսօրուան հաւաքոյթը վիճաբանական ժողով մը չէ։ Մեր եւ ձեր ժամանակը սուղ է, որով շատ ըրէք, ինչ որ պիտի հարցնէք, ըսէք, մինչեւ ժամը 930. Մենք յոգնած ենք»։ Անկարողութիւնը կատարեալ էր. սակայն համեստութիւնը ունեցանք համաձայնելու։ Սկսաւ հարցումներու տեղատարափը։ «Հռետորը» չմնացաւ եւ տեսնելով իր գործած սխալը, սկսաւ նահանջել։ Իրեն ուղղուած բոլոր հարցումներուն պատասխանեց [illegible] ձեւով.— «Բարեկամս, դուն չես հասկցեր, ես այդպէս չըսի. ես հայերէն տարբեր ձեւով խօսելուս, դուն չես կրցեր հասկնալ»։ Ներկաներէն երիտասարդ մը, որ նօթագրած էր իր բանախօսութեան մէջ տեղացուցած վիրաւորական բառերը, հարցուց. «Պարոն, դուք երէկ չարհամարհեցի՞ք եռագոյնը, դուք չարկոծեցի՞ք Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Պատասխան.— «Ոչ, տղաս, ես կը յարգեմ եռագոյնը, այդ ձեւ չեմ խօսած»։ Ցետոյ դերասանական ձեւերով, ունկնդիրները փոխադրեց դէպի անդենականը։ Բայց պանդուխտ երիտասարդ մը զայրոյթով ոտքի ելաւ ու յայտարարեց.— «Պարոն, բոլոր եղբայրասպան կռիւներու եւ արեան պատճառ [illegible] ուրացողներն են, որ իրենց պառաւի բամբասանքներով կը գրգռեն մեզ նըման երիտասարդները. ձեզի կը յանձնարարենք զգոյշ ըլլալ. կշռել ձեր գործածած բառերը, որպէսզի կրկին այսպէս նահանջելու չստիպուիք»։

Ժամը 11 անցած էր եւ երիտասարդները նորանոր հարցեր կ'ուղղէին մեր սահմռկած հռետորին...

Հարց մըն ալ իմ կողմէ. «Պարոն Հրաչ Երուանդ, ձեր խօսած հայերէնը, ի՞նչ տարբեր ձեւ ունի որ մենք չենք կրցեր հասկնալ։ Մենք երկու հայերէն գիտենք, աշխարհաբար եւ գրաբար, իսկ ի՞նչ է ձեր խօսած լեզուին անունը»։

Տ. Տուրպախ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՎՐԴՈՎԻՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

>>>·<<<

Երեսփ. Ժողովը տուաւ ծանրակշիռ որոշում մը՝ որուն համաձայն օտար բանուորները տուրքի կ'ենթարկուին, մնայուն բնակութիւն ունեցողները 5 տոկոս, ոչ-մնայունները 10 տոկոս եւ իրենց հաշւոյն աշխատողները 15 տոկոս։

Իր ձեւին մէջ, այս որոշումը ծանրակշիռ հանգամանք չի ներկայացներ. սակայն եթէ քիչ մը մօտէն քննենք, կարելի է հետեւեալ եզրակացութիւնները հանել.

Ա. Ֆրանսացի գործատէրերը, մասնաւոր տեսարակներ չըռնելու եւ նոյն տեսարակները բռնելու համար պաշտօնեաներու աւելորդ ամսական չտալու համար, որպէսզի արդէն իրենց առած ընդհ. ծախքերը չչատնան, կրնան որոշում տալ՝ ոչ մէկ օտար բանուոր գործածելու։

Բ. Եթէ Ֆրանսացի գործատէր մը բարեացակամ գտնուի, պիտի կրնայ օտար բանուորներ պահել, այս պարագային, անշուշտ պիտի սահմէ որ օտար բանուորները իրենք վճարեն տուրքը՝ զեղչելով իրենց աշխատավարձէն։

Գ. Հայ գործատէրերը, որոնք հայ պաշտօնեայ եւ գործաւորներ կը գործածեն, պէտք է որ պահեն զանոնք, անշուշտ տուրքը անոնց ճարել տալով։

Արդ, եթէ նոյն օրէնքը հաստատուի Ծերակոյտին կողմէ, ինչ որ հաւանական է, Ֆրանսացի գործատէրերը պիտի ճամբեն իրենց օտար բանուորները եւ պաշտօնեաները, կառավարութեան եւ տեղացի բանուորութեան հետ աւելորդ խնդիրներ չունենալու համար։ Ինչ որ կը նշանակէ օտարները ղրկելով իրենց աշխատանքէն, իրենց ապրուստի միջոցէն, ստիպել որ հեռանան երկրէն։

Այս կարեւոր պարագան նկատի ունենալով, կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ընեն հայ եւ ռուս անգործ բանուորները եւ պաշտօնեաները, որոնք ուրիշ ազգերու բանուորներու նման, իրենց հայրենիքը վերադառնալու հնարաւորութիւնն ալ չունին։

Այս [illegible] նկատի ունենալով, պէտք է որ ազգային մարմինները՝ Գաղթականաց Յանձնաժողով եւն., միացած ժամուլին եւ Թուեւերու նման կազմակերպութեանց, դիմում կատարեն ձեռնհաս իշխանութեան, որպէսզի հայ եւ ռուս գաղթականները զերծ համարուին այս օրէնքին գործադրումէն.

Խնդիրը շատ ծանրակշիռ է։

Արդէն մեծ թիւով անգործներ ունինք ԵԹէ օրէնքը վերջնապէս վաւերացուի եւ գործադրուի, անհամար գաղթականներ թշուառութեան եւ անօթութեան պիտի մատնուին։

Ժամանակ է գլուխ գլխի տալու եւ գործելու։

ԿԱՐՕ

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— o —

«Հայրենիք» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (3 դեկտ.).

— «Վերջին ամիսներու ընթացքին Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը անձնախընթաց շարժում մը տեղի կ'ունենայ մեր նոր սերունդին մէջ։ Գրեթէ օր չանցնիր, որ մեր թերթը չարձանագրէ Ցեղակրօն կամ Պատանեկան Ուխտ անունը կրող խումբերու կամ միութեանց կազմութեան նշանակալից փաստեր ամերիկահայ գաղութներէն մէկուն կամ միւսին մէջ։

Որ աւուր անող այս շարժումը կազմակերպելու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի մեր շնորհալի ռազմիկ ընկեր Գ. Նժդեհին, որուն անունը յաւերժ յիշատակելի պիտի մնայ՝ Զանգեզուրի հոյակապ հերոսամարտին հետ կապուած։

Ինչո՞ւ համար մեծ մասամբ Ամերիկայի մէջ ծնած ու մեծցած հայ պատանիներ՝ տղաներ ու աղջիկներ, որոնք շատերու կողմէ հայութեան համար կորսուած տարր մը կը նկատուէին անկէ առաջ, տասնեակներով եւ հարիւրներով ընդառաջ կ'երթան ընկ. Գ. Նժդեհի հնչեցուցած կոչին։ Ի՞նչն է որ կը ստիպէ օտար դպրոցներու այդ սաները, որոնք յաճախ հայերէն իսկ դժուարութեամբ կը հասկնան, տարերային թափով եւ գրեթէ կրօնական ջերմեռանդութեամբ փարելու այս նոր շարժման։

Այս հարցերու ճշգրիտ պատասխանը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ այն, որ ցեղի ոգին արթնցած է ամերիկահայ նոր սերունդին մէջ։ Ցեղային զգացումները, որ ցարդ կրաւորական, ընդարմացած վիճակի մը մէջ թաքուն կը մնային մեր պատանիներու հոգիին խորքը, այսօր ամենայայտ եւ խորունկ կերպով արձագանգ կուտան ցեղի ձայնին։

Ամերիկայի մէջ վերջերս անգլիերէն լեզուով սկսուած հրատարակութիւնները եւ մասնաւորապէս մեր թերթի անգլիերէն բաժինը բաւականին նկատելի չափով օգնեցին խախտելու, ցնցելու մեր նոր սերունդին մէջ իշխող [illegible] ճնշիչ [illegible]։ Մօտ երկու տարուան այդ կազդուրիչ պրոպագանդը անգլիերէն լեզուով ընդգալի կերպով մը հող պատրաստեց ցեղապաշտ նոր կայ շարժման տարածման համար։ Եւ երբ ընկ. Գ. Նժդեհ իր հմայիչ եղանակով ուժգնօրէն եւ խանդավառօրէն հնչեցուց ցեղին խօսքը, երբ ան սկսաւ հասկցնել ամէն տեղ, թէ հայ պատանին այս մեծ ու առաջաւոր երկրի մէջ անգամ ոեւէ հիմք չունի ինքզինքը նուաստ զգալու, թէ ընդհակառակն ամէն հայ բազմաթիւ պատճառներ ունի հպարտ ըլլալու իր ցեղային հարուստ ժառանգութեամբ, թէ աւելի քան 3000 տարի ապրած եւ ամէնէն դժնդակ աղէտներու բովէն անցած, բայց երբեք իր անհատականութիւնը չկորսնցուցած հայ ցեղի ոեւէ զաւակ, որ գէթ քիչ մը ծանօթ է իր ցեղի փառաւոր պատմութեան, չի կրնար իր գլուխը բարձր չբռնել,— ամերիկահայ նոր սերունդը ոչ միայն անտարբեր չմնաց այդ ոգեւորիչ քարոզչութեան հանդէպ, այլ անսպասելի եռանդով եւ վարակիչ խանդավառութեամբ գրեթէ զանգուածօրէն փութաց կանգնելու ցեղային պաշտամունքի դրօշակին տակ։

Եթէ այսօր մեր մայր երկրի մէջ ունենայինք իշխանութիւն մը, որ ցեղային արժէքները պահպանելու հետամուտ ըլլար, որ ձգտէր Հայաստանի մէջ մեծցող սերունդը դաստիարակելու հայ ցեղի աւանդութեանց եւ իտէալներուն համաձայն, որ աշխատէր մեր գաղութներուն վրայ ազդել ցեղային կենսագործ ոգիի շունչով, ապահովաբար հայ ցեղին սպառնացող վտանգը ահարկու չպիտի ըլլար ոչ Հայաստանի եւ ոչ ալ արտասահմանի մէջ։ Սակայն, ինչպէս յայտնի է, ոչ միայն Հայաստանը, այլեւ նոյնիսկ մեր գաղութները ենթարկուած են խորհրդային կառավարութեան ցեղային տեսակէտով թունաւորիչ, այլասերող ազդեցութեան։ Հետեւաբար, կենսական անհրաժեշտութիւն է մեզի համար ցեղային ինքնապաշտպանութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի կարենանք գէթ չափով մը կասեցնել օտար աղբիւրներէ եկած այս սիսթեմաթիք քայքայիչ ազդեցութիւնը»։

Օրուան գիրքերը

>>>·<<<

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.։

2. ԱՐԵՒ, ԱՐԵՒ, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 - 1924։ Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան։ Գին 8 ֆր.։

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

«Բանախօսութենէն յետոյ եթէ հարցեր ունիք տուէք, սիրով կը պատասխանեմ» ըսաւ Պ. Արծրունի։ Սակայն, մենք մտիկ չըրինք։ Իրարանցումն եղաւ. Ես ձգեցի սրահը դուրս ելայ։ Ետոյ, սակայն, որ Ս. Ղուկասեանը երկու փոքրիկներով տակաւին մնացած էր։

Տիկ. Մարի Զառացեան.— Ամբաստանեալներուն հետ ոչ ազգակցական կապեր ունիմ եւ ոչ ալ համագիւղացի եմ։ Նախ քան այս դէպքը, Տիլոխեանի մասին լսած էի կանոնց շրջանակէն թէ կոշտ ու կոպիտ մէկն է եւ նախկին մսավաճառ։ Լսած էի նըմանապէս, որ անիկա Պոլսոյ մէջ սպաննած էր իր տէրը եւ ճողոպրած արտասահման։ Այդ օրը, խումբով ներս մտած էր Հօկճիններուն հետ։ [illegible] նախապատրաստուած մը ունեցայ։ Երբ իրարանցումն սկսաւ, տեսայ անոր ձեռքի դանակը եւ սարսափեցայ։ Ղուկասեանը չէր կրնար սպաննել Տիլոխեանը, որովհետեւ իր երկու զաւակներով զբաղած էր։ Թուճապը, երեխաներու լացն ու կոծը այնքան սրտակեղեք վիճակ մըն էր ստեղծած, որ հոս դժուար է նկարագրել։

Ընկ. Տիգրան Նմանապէս հաստատեց Տիլոխեանի դանակ քաշելը։

Այդ պահուն Պ. Պարսյի խնդրանքով կարգադրութեան տարաբախտ ընկեր Ս. Փափազեանի ձգած երկու նամակները, որոնց մէջ կը շեշտէր Ղուկասեանի անմեղութիւնը։

Յովհ. Ղարիպեան՝ դէպքը մանրամասնօրէն պատմելով ըսաւ. «Սարսափահար եղած զաւակս առաւ փախցուցաւ եւ սկսաւ բարձրաձայն ճչալ։ Ստիպուեցայ դուրս ելլել։ Դուռնէն դուրս ելած ատեն տեսայ Թաքեանը, որ դանակով կը զարնէր իմ ընկերներուս։ Հարուած մըն ալ քըթիս՝ ես ստացայ։ Ղուկասեանի անմեղութիւնը ակներեւ է, որովհետեւ անիկա սրահին մէջ ինձմէ քիչ հեռու նստած էր»։

Տիկ. Երկանեան՝ կը պատմէ որ դէպքին պատճառ եղողը Միրաք Պաղտասարեանն է։ Երբ կռիւն սկսաւ, ես տեսայ Տիլոխեանը որ գրպանէն դանակը քաշեց ու ոտքի ելաւ։ Կիւրինեանի զէնք քաշելը չեմ տեսած։ Կը հաստատեմ Ղուկասեանի զաւակներով նստած ըլլալը։

Գաբրիէլեան Միհրան (Պապա), որ նախագահն էր այդ հանդէսին, այսպէս կը բացատրէ. «Հօկճինները ամէնքը մէկ ոտքի, «դրօշակները վար, կեցցէ խորհ. Հայաստանը» կը պոռային։ Ժողովուրդը խուճապի մատնուած իրար հրելով դուրս կ'ելլէր։ Եթէ Տիլոխեանի դանակ քաշելը չըլլար, գուցէ այս ցաւալի դէպքը չպատահէր։ Ո՞վ սպաննեց Տիլոխեանը, չգիտեմ։ Որովհետեւ ինչ որ եղաւ, սրահէն դուրս եղաւ»։

Օսկան Յակոբեան դէպքը մանրամասնելէ յետոյ կ'ըսէ. «Դուռը մինչեւ վերջ բաց էր։ Այլապէս խուճապահար ժողովուրդը չէր կրնար դուրս ելլել։ Բացի այդ, Հօկճինները իրենք ազատ կերպով դուրս ելան»։

Նախագահ.— Հապա, ի՞նչպէս կը բացատրէք Տիլոխեանի սպանութիւնը։

Յակոբեան.— Ես լուր չունիմ։

Նախագահ.— Կիւրինեանի սրահին մէջ ատրճանակ քաշելը տեսա՞ք։

Յակոբեան.— Ոչ։

Տիկ. Օնպաշեան կը պատմէ թէ սրահին մէջ այնքան մեծ էր յուզումն ու իրարանցումը, որ դժուար էր ըստուգապէս հչգել իւրաքանչիւրի դերը։

Ղազարոս Քապաքճեան կուգայ վկայելու իր երկու Հօկճի [illegible] դէմ եւ կ'ըսէ. «Դէպքին առիթ տուողը եղաւ Պաղտասարեանը։ Իմ երկու [illegible]՝ Տարաքճեան եւ Գասպարեան դանակ քաշած էին։ Փորձեցի Տարաքճեանի ձեռքէն դանակն առնել, վիրաւորուեցայ մատներէս եւ այնուհետեւ չգիտեմ ի՞նչ պատահեցաւ»։

Դատախազ.— Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, Տարաքճեանը կռնակէն վէրք կը ստանայ եւ չէք տեսներ։

Քապաքճեան.— Ես զբաղած էի անիկա զինաթափ ընելով։

Միսաք Նահապետեան (Նախկին Հնչ.), կ'ըսէ թէ երբ երեխաներովս սրահէն դուրս կ'ելլէի, Հալաճեանը ոստիկաններուն զիս մատնեց թէ գրպանս ատրճանակ ունիմ։ Ես հաստատ գիտէի, որ զէնք չունիմ։ Ինձ խուզարկելէ յետոյ, իրաւ ալ վերարկուիս ներսի գրպանէն ատրճանակ մը դուրս ելաւ, որ չգիտեմ որո՞ւ կը պատկանէր։ Ես տարակոյս չունիմ, որ Հալաճեանը այդ զէնքը գիտմամբ գրպանս դրած էր զիս ամբաստանելու դիտաւորութեամբ։

Դատախազ.— Պ.Պ. երդուեալ դատաւորներ ձեզ կը յայտնեմ, որ այդ ատրճանակը Կիւրինեանինն է, ինչպէս ինք խոստովանեցաւ։

Հետաքրքրական վկայութիւններէն մէկն էր ընկ. Աշոտ Արծրունիի վկայութիւնը։

Նախագահ.— Ի՞նչ խօսեցաք եւ ի՞նչպէս պատահեցաւ կռիւը։

Արծրունի.— Փետր. 26ին կը զուգադիպէր մեր կրօնական մեծ տօնը՝ Վարդանանցը։ Առաջինը Հայերու մղած պատերազմն է ընդդէմ Պարսիկներու քրիստոնէական դաւանանքի պաշտպանութեան, երկրորդը՝ Հայաստանի քաղաքական անկախութեան պաշտպանութեան։ Համեմատելով պաշտպանական այդ երկու մեծ դէպքերը, այդ օրը ես նպատակ ունէի հասարակութեան պարզել Դաշնակցութեան եւ Համայնավարներու տեսակէտներու տարբերութիւնը։ Նախ, բացատրեցի թէ անկախութեան գաղափարը մենք ինչպէս կ'ըմբռնենք, ապա սկսայ պարզել համայնավարներու տեսակէտը անկախութեան շուրջ եւ յայտարարեցի, որ ըստ Դաշնակցութեան Խորհ. Հայաստանը անկախ պետութիւն չէ։ Այդ խօսքի վրայ Հօկերը սկսան պոռալ. Ջուր անցան իմ յորդորներս,— հանդարտ մնալ եւ հարցումներ ուղղել բանախօսութենէն վերջ։

Ռ. Փիթառ.— Հայաստանի մէջ կատարուող շինարարութեան մասին որ եւ է խօսք ըսա՞ծ էք։

Արծրունի.— Այդ մասին ոչինչ չեմ ըսած։ Քիչ վերջը պիտի խօսէի այդ մասին եւ պիտի փաստէի թէ գաղութներու հայ ժողովուրդը ինչպէս կը խաբեն յանուն «շինարարութեան»։

Ռ. Փիթառ.— Ի՞նչպէս, միթէ կ'ուրանա՞ք որ Հայաստանի մէջ երկաթուղիներ ու ճանապարհներ կը շինուին։ Դուք կրնա՞ք մեզի ըսել թէ Հայաստանի մէջ կրօնական ազատութիւն կա՞յ թէ ոչ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(5)

Փարիզ եւ գաւառներ

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆՐԷՈ-ԳՈՒՌ-ՔՈԼՈՆԳԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ԳԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սոսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան, Մարիամ Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակը՝ Ֆէպիւս, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հօխտանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Այրի Տիկին Տէյիրմէնճեան եւ զաւակունք (Պոլիս). Այրի Տիկին Միզանճեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, աներձագին, զարմիկին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը՝ 22 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ առաւօտ ժամը 11.30ին, Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋՈՑ.— Կառ տիւ Նորէն շոգեկառք առնել ժամը 8,05, 9,05 եւ 10,35:

Այրի Տիկին Ֆիլօր Եսայեան, Այրի Տիկին Նուարդ Թորոսեան եւ զաւակները՝ Գէորգ եւ Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եսայեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Պ. Նազարէթ Եսայեան (Սօֆիա), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մեծ հօր, հօրեղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

(Կեսարացի)

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ 14 դեկտեմբերին, 48 տարեկան հասակին մէջ.

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 12.30ին իր բնակարանին մէջ, 28bis Rue Nationale, Պիյեանքուր:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Barruel (*նախկին* rue Cambronne, 131, métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ ընթերցանութիւն հեղինակէ «Առաքել ազան» տրամի, որմէ յետոյ մտքերի փոխանակութիւն: Մուտքը ազատ է:*

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Յանձ. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ *ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ*

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առարկաներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նկարներ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով: Ճոխ պիւֆէ:

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՎԿԱՍԱ - ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Brebant Marseillaisի սրահին մէջ 146/148 Chemin de Chartreux

Հայկական, ռուսական, կովկասեան եւ լեռնականներու երգեր եւ պարեր:

Ճազը կը ղեկավարէ փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած

Թառիստ՝ Պ. *ԺՈՐԺ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆ*

կը ներկայացուի զաւեշտ-օփերեթ մը Թիֆլիզահայերու կեանքէն

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Պարսկական անկիւն մը:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը:

Մուտք այրերու 10 Ֆրանք, իսկ կիներու 7 Ֆրանք:

Մեծ երեկոյթ եւ պարահանդէս Մարսիլիոյ մէջ

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍԱԼՈՆ ՄԻՐԷՅԼԻ ՄԷՋ **7, Cours du Vieux Port**

Երգ. խմբերգ. նուագ. Հաճնի տեսարաններ եւ զաւեշտ *«ՄԱՏԱՆԱՅ»*

պարերուն կը մասնակցի The Merry Syncopating Bande

Մուտք 5 այրերու՝ Ֆրանք, կիներու 3 Ֆրանք:

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին կողմէ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

22 Դեկտեմբեր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին

HOTEL LUTETIA, 45 Bld. Raspail

Ատենախօսութիւն, երաժշտութիւն, պար, երգ, թէյ, ծնունդի ծառ

Loterie Nationaleի տոմսերով

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՑԳ» վարժարանին

24 Դեկտ. Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignoles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Պ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔ (վտարանդի) կ'երգէ «Օմար Խայեամ»էն: Անակնկալներ:

Եւրոպական պարեր, ճազ, օրքէսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք՝ այրերու 10 Ֆրանք, կիներու 8 Ֆրանք:

Տոմսերը կը ծախուին գերձակ Կարաեան 5, rue Mignon, Փարիզ(6)

Հրանտ-վամուէլ Դրատուն 151, *Mr. le Prince Փարիզ (6)*

Ընտանեկան մեծ երեկոյթ Լիոնի մէջ

կազմակերպուած *ԼԻՕՆԻ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը *8.30*ին

Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼՄԱՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ (հրաւիրուած Փարիզէն)

գեղարուեստական ճոխ բաժին: *Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք:*

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց եւ տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք. Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւէտ յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր եւ շոգեմ* **13**

rue Pierre Curie, K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ***ԵՓՐԱՏ*** ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **13, Rue d'Issy à Billancourt**

կ'արտասանէ Պ. Զ. *ՂԱՐԻԲԵԱՆ*, կ'երգէ Պ. *ՍԵԳՈՒՌ ՎԱՐԴԵԱՆ*

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ *Պ. Տ. ՕՆՈՒՍԵԱՆ*ի: Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր:

Կը ներկայացուի՝ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

ցեղի կ'ունենայ *ԹԱՆԿՈՅԻ* մրցում:

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք:

Պիւֆէն սանձնած է ծանօթ հացագործ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԴԱՐԵԱՆ որ խնամքով պատրաստած է ամէն տեսակ խմորեղէններ, *լահմէճիւն*՝ պանիրով, պաշտէտ եւայլն:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ.— Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել **Point du Jour,** թիւ 32 իջնել **Place Nationale:**

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՕՐԸՔԵՕ, Հ. Ա.— 35:

ԹՈՒԼՈՆ, Թ. Տ.— 70:

ՆԻՍ, Վ. Մ.— 100:

ՆԻՍ, Հ. Տ.— 140:

ՌՈՏՈՍԹՕՅԻ Պ. Կարպիս Մ. Փափազեանէ (*կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ*) *կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել Կարօ Ղազարոսեանի՝*

Garo Ghazarossian, Philippople (Bulgarie).

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **2, Ave. PORTALIS (Place St. Augustin)**

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՄԲ ԶՕՐ. ԿՈՒՌՈՅԻ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ***ՏԻԿ. Ն. ԳՈՒՓԵՄՃԵԱՆԻ***

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ***Պ. Պ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ***

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին: Անակնկալներ եւ ամբաքսիոններ. Թօմպոլա.— Կարգադիր Յանձնախումբը ոչինչ խնայած է իր ամբողջ փայլը տալու համար այս հանդէսին, ուր պիտի ծափահարուի ի միջի այլոց **Mlle DUBERNARD (de l'Opéra)**: *Ցուցադրութիւն երկու փոքրիկ պօքսէրներու կողմէ (մանրանկար մը աշխարհի ախոյեանութեան):*

Նուագախումբ **Cercle Militaire**ի: *Յունական եւ Սպանիական պարեր:*

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

Ա. ԳՄՐԷԹԵԱՆ

(*«Լէպլէպիճի»ի դերին մէջ*)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

25 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆԻ քրքջալից քոմէտիները

1.— ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻՖԻՍԻՓԷՆՏԷ ՇԱԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ***ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ*** ԳՄՐԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Ջիւեւ (*Օտէոնի թատրոնէն*), Տիկին Լամբիկեան, Օր. Գիւլպիւրեան, Օր. Մարտոնեան (*Շաթըլէի թատրոնէն*), Օր. Ճամկոց, Պ. Պ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն-Յարութ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ ՃԱԶԻՆ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԹՕԹԻՅՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը:

ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին տուփերու մէջ

surprise նուէրներ կը գտնուին:

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIR DES

THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Dr. ès. Sciences

5, rue Pergolèse (Փէրկոլէզ), Փարիզ (16)

Մէթրօ՝ Etoile, Obligado, Maillot. Հեռ. Kléber 78-21

Դիմեցէք ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, նատիւրալիզասիոնի, Ամերիկա մեկնելու թղթածրարներու, փոխառութեան, կալուածական գործողութիւններու եւ այլնի համար ամէն օր ժամը 10—12 եւ 17—19. Կիրակի օրեր ժամը 10—12

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ'ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ:

ԴԻՄԵԼ ***ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ***

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ

4 Trav. du Mont de Piété. MARSEILLE

LOTERIE NATIONALE FRANÇAISE

Ծախու են ԲՈԼՈՐ շերտերէն՝ ամբողջ, կէս, քառորդ եւ մէկ տասներորդ տոմսակներ:

Մէկ տասներորդ տոմսակ ամէն շերտէ **Frs 15**

Դրամը ղրկել կամ անձամբ դիմել՝

***Agence Générale LUTETIA**ի*

24 RUE CAUMARTIN, Փարիզ (9) **Tél. OPERA 82 — 73**

Գրասենեակները բաց են ամէն օր (նաեւ շաբաթ եւ կիրակի առանց դադարի առաւօտեան ժամը 8ը մինչեւ իրիկուան 8ը:

Կը խօսուի նաեւ հայերէն:

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլոն 14 փրանք, երշիկ քիլոն 12 փրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

THE HERATCH

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական Փ շամլալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան*

Le Gérant : [redacted]

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17 Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԵԼԻՔԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	300 ֆրանք	150 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

17 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2372

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ ԽՈՐԹ...

Երեկոյթ – ցերեկոյթներու հրմշտուքին առթիւ, որուն շարժութիւնները պարզեցինք երէկ, հարկ է սրտաբաց խօսիլ նաեւ ուրիշ երեւոյթի մը մասին։

Այստեղ եւ ամէն տեղ գործող բազմաթիւ հանրային հաստատութիւններ եւ միութիւններ իրարու չեն մօտենար, իրարմէ անտեղեակ կը գործեն ոչ միայն տօնական – հանդիսական առիթներու մէջ, ու միայն « ցուցական » գործունէութեան ճակատին վրայ, այլեւ ամենօրեայ կեանքի մէջ։

Որքան գիտենք, բացառիկ պարագաներու մէջ կատարուած են խորհրդակցութիւններ, այս կամ այն հաստատութեան նախաձեռնութեամբ։ Եղած են պատահական գործակցութիւններ՝ անմիջական պահանջներու կամ զանազան աղէտներու առթիւ։

Այս պատահական հանդիպումներէն դուրս, մենք չենք յիշեր որ եւ է փոխադարձ հետաքրքրութիւն՝ մէկ միութենէն միւսը։

Ընդհակառակն, աչքի կը զարնէ սառուցեալ մթնոլորտ մը՝ մէկէն միւսը։ Խորթ կամ ծուռ նայուածքներ, օտարոտի վերաբերում եւ մեկուսացում։ Կարճ խօսքով՝ փոխադարձ անտարբերութիւն, չըսելու համար չկամութիւն։

Օրինակ, Տիկնանց Կ. Խաչին եւ Ֆ. Կ. Խաչին նոյնիսկ վարչութիւնները իրար չեն ճանչնար, չեն հետաքրքրուած իրարմով։

Նոյնպէս, երկար ատենէ ի վեր պաղ հով մը իրարմէ հեռու կը պահէ Բարեգործականն ու Դպրոցասէրը, Աղքատախնամն ու Տիկնանցը։ Փարիզի բանկալը բաւական պերճախօս պատմութիւններ ունի, այս մասին։

Չենք խօսիր Հայր. Միութեանց մասին, որոնց նահանգները, գաւառները, աւաններն ու գիւղերը տարբեր հասարակութիւններ են ներկայացնեն։ Նոյնիսկ վերի եւ վարի Թաղեր։

Այսքան ցիրուցան պատկեր եւ իրարմէ « պէխապէր » կացութիւն՝ միայն մեր մէջ կրնար տիրել ու տեւել։

Մեր օրին հասած են անծայրածիր Ռուսաստանի միլիոնաւոր գաւառները, արտասահմանի մէջ, բայց չունին այսպիսի ողբերգութիւն։

×

Ի՞նչ է հիմնական պատճառը այս ակներեւ չարիքին։

Նախ՝ դասակարգային անջրպետը։

Մեր հանրային հաստատութեանց մէջ ալ կան ժողովրդականներ ու ազնուականները,— վերի եւ վարի արտի ցորեն։

Այս իրականութիւնը աւելի չեշտուեցաւ 1922ի արտագաղթէն վերջ, երբ ունեցանք տխուր բացատրութիւն մը եւս,— հին գաղթական, նոր գաղթական։

Պատահած են պարագաներ, Փարիզէն մինչեւ Ֆիլիպէ, երբ հին մարդիկ, նոյնիսկ հայու հիներ, իրենք զիրենք « հին » եւ « ազնուական » համարելով, նորեկները կոչած են... « մուհաճիր »։

Յետոյ կան կուսակցական, հատուածական, մինչեւ իսկ դասակարգային նախապաշարումները, որոնք մթնոլորտ կը ստեղծեն, հակառակ բոլոր ցնցումներուն եւ մեր « յառաջդիմական » յաւակնութիւններուն։

Արդ, այս պատճառները բաւակա՞ն են, արդարացնելու համար համբայ մը որ միակողմանի է եւ սահմանափակ, որ ամէն բանէ առաջ կը վնասէ ծրագրուած եւ հետապնդուած նպատակին։

Կը յիշենք նորէն անուններ, որպէսզի չտարուինք ընդհանուր տպաւորութեամբ։

Փարիզի Տիկնանց Կ. Խաչը ունի որոշ նպատակներ ու ձեռնարկներ, եւ իրեն յատուկ շրջանակը՝ գործելու համար։

Ֆր. Կ. Խաչն ալ ունի քիչ մը տարբեր, բայց լրացուցիչ առաջադրութիւններ։ Եւ դարձեալ իրեն յատուկ շրջանակը։

Անվիճելի է որ, երկուքն իրենց առաջադրութեանց հագիւ կէսէն մէկուն կրնան հասնիլ։ Սահման չունին պահանջները, եւ ամէն մէկը իր կրցածը պիտի ընէ։

Մենք մեղադրանք չունինք, երբ երկուքն ալ կ'անճրկին շատ մը պահանջներու առջեւ։

Բայց կը հարցնենք,— վնա՞ս թէ օգուտ կը ծագի, եթէ իրարու մօտենան, սրտաբաց խօսին, պարզեն կացութիւնը, ազդեցութեան գօտիներ կազմեն, եւ փոխադարձաբար լրացնեն պակասները։

Այդպիսի մերձեցման մը պարագային, եւ միշտ պահելով իրենց կամքը, փոխադարձաբար տեղեկութիւններ եւ թելադրութիւններ հաղորդելով, տրամաբանական չէ՞ որ արդիւնքը դառնայ կրկնապէս բարերար։

Չէ՞ որ, այդ պարագային, մէկը պիտի լրացնէ միւսին պակասը, պիտի ստանձնէ ինչ որ չէ նախատեսուած, կամ վեր կը հանէ իր ուժերէն։

Այսպէս եւ միւս հաստատութեանց մասին։

Բուն հարցը՝ ոգին է։ Մերձեցման, խորհրդակցութեան, գործակցութեան տրամադրութիւնը։

Տասը տարուան փորձառութիւնը բաւական է, ըմբռնելու համար թէ՝ հին ճամբով կը վնասուին ոչ միայն օրուան պահանջները, այլեւ մեր բարոյական հաւաքականութիւնները։

Կարելի է տարբեր համոզումներ ունենալ, նախընտրել այս կամ այն միջավայրը։ Շատ մը անհամութիւններ ալ խառնուածքի խնդիր են։

Բայց երբ հարցը կը վերաբերի հաւաքական հոգերու, պէտք է մէկդի նետել անոտի նախապաշարումները, խորթ նայուածքներն ու մեկուսացումները, բոլոր « դուք ձեզի, մենք մեզի »ները, որոնք փոքրոգութիւն կ'ենթադրեն, ոչ թէ հասուն գիտակցութիւն.

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԻՒՆ ԱՐԵԼ...

Մեր ժողովրդական երգը կուգայ շրթներուս, երբ ՅԱՌԱՋի խմբագրատան մէջ, պատուհանին առջեւ նստած, կը դիտեմ փողոցը։

Ու կ'երեւակայեմ նաեւ մեր հայրենի գիւղերը, որոնք, ձիւնին տակ, ի՜նչ հրաշալի տեսարաններ կը պարզեն։ Ոչ մէկ վարպետ նկարիչ կրնայ պատկերացնել գեղեցկութիւնը, որ ձիւնը կը դնէ մեր պարտէզներուն մէջ։

Ձի՜ւն ա արել...

Մտքովս կ'երգեմ, հայրենի գիւղերը կը յիշեմ, մինչ կը դիտեմ, պատուհանէն, Փարիզի փողոցները։

Փարիզ եւս ճիշ մը տգուարցեր է ձիւնին տակ։ Փողոցներուն մէջ, այսօր բնակիչները կը նմանին Լափոնացիներու։ Միջոցը ներմակ է։ Ծառուղիին խորէն դիտելով, ներսւորութիւնը ներմակ մշուշի մը կը փոխուի։ Փարիզի սովորական ծուխն ու մուխը անհետացած են, գէթ այսօր։ Աղջիկները, քիթուչ ու կրակ առած երեսներով, երբ կ'անցնին փողոցէն, ձիւնին ներմկութիւնը կը զարնէ անոնց դէմքին, որ յանկարծ սրբութեան գոյն մը կը ստանայ։

Կը դիտեմ պատուհանէն, տարագիր ՅԱՌԱՋի խմբագրատան պատուհանէն, կանանչ ռուած վառարանին։ Կը դիտեմ ու կ'երգեմ՝

Ձի՜ւն ա արել...

Մինչ տարագիր հոգիս կը մտածէ։

Կը մտածէ անոնց մասին, որ հիմա կրակ չունին,— ո՞վ կրնայ համրել հայ գաղթականները, որոնք տախտակէ իրենց խրճիթին տակ կը սրսփան։

Կը մտածէ Փարիզի Հայ Աղքատախնամին բժշկութեան մասին, որոնք, այս ցուրտին, նպաստի համար պոչ կապած են դուրսը։

Կը մտածէ հայ գործազուրկներուն, բազմանդամ ընտանիքներու, աշխատելու իրաւունք չունեցող հայ երիտասարդներու, քաղաքէ քաղաք թափառական հայ բեռնակիրներու մասին։

Ու կը մտածեմ նաեւ թէ ի՞նչ կը մտածէ հայ պանդուխտ այս ժամուն, փոքր կուշտ, կանակը տաք, տունը տեղը ապահով։

Ձիւնը կուգար փաթիլ փաթիլ,
Հեռն ալ անձրեւ կաթիլ կաթիլ։

Հին երգ մը, հին յիշատակ մը կ'արթննայ անոր։ Հայ գիւղացին է, որ ձիւնին ու անձրեւին տակ, երգելով ձիւնն ու անձրեւը, լծուած է իր տառապանքին։ Ձիւնը կը նստի իր վրայ, անձրեւը կը թրջէ իր կողերը, բայց ան կ'աշխատի։ Երնէ՜կ այն օրուան, որ կ'աշխատէր ձիւնին ու անձրեւին տակ։ Հիմա ձիւնին ու անձրեւին տակ այդ աշխատանքն ալ չունի։

Կը մտածե՞ս, հայ հարուստ։

Ցուրտ է։

Ձիւն կը տեղայ։

Հայ գաղթականը տուն չունի, աշխատանք չունի։

ԱՐԱՋ

53 ԻՏԱԼԱՑԻ ՁԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ոստիկանութիւնը անցեալ յուլիսէն իվեր կը հետապնդէր խումբ մը Իտալացիներ, որոնք մասնաւորապէս 10րդ եւ 19րդ թաղամասերը կը բնակին։ Անանք որոշ գործ չունենալով հանդերձ, շատոյլ կեանք կը վարէին, ինչ որ ուշադրութիւն գրաւած էր։

Ուրբաթ օր, 60 գաղտնի ոստիկաններ շարժման մէջ դրուեցան եւ միաժամանակ ձերբակալուեցան 53 Իտալացիներ։ Բոլորը մէկ առաջնորդուեցան ոստիկանատուն եւ խուզարկուեցան։ Այս առթիւ երեւան հանուեցան բազմաթիւ գողցուած առարկաներ, դրամներ եւ կեղծ լիլէրներ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ԵՐԵՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ՎԱՌԵՑԱՆ

Ուրբաթ օր Փլէսի Ռոպէնսոնի մէջ, հրդեհի մը հետեւանքով ողջ ողջ վառեցան խոպալցի ընտանիքի մը երեք մանչ զաւակները,— 4ուկէս, 3 տարեկան եւ 16 ամսուան։ Ծնողքը դուրս ելած էին, երբ փայտաշէն տունը բռնկեցաւ եւ երեք երախաները բոցերուն մէջ մնացին։ Դրացիները օգնութեան փութացին, բայց շատ ուշ էր։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակը այս շաբթու ժողով գումարեց, քննելու համար կարգ մը անմիջական խնդիրներ։ Ժողովին կը մասնակցէին նաեւ Գ. Գ. Ա. Խատիսեան եւ Լ. Բաշալեան։

Կ'իմանանք թէ Գրասենեակը որոշած է տրամադրելի գումարէն նպաստ յատկացնել խորհրդային երկիրներէն Գարսկաստան, Ռումանիա եւ այլուր ապաստանած հայ եւ ռուս փախստականներուն։

ԹՐԱԿԻՈՅ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ
Ռուսամերէկ Թուրքիոյ բարեկամութեան

ՍՕՖԻԱ, 9 (Ժիւմհուրիէթ).— Թրակիոյ կոմիտէի պաշտօնաթերթին՝ «Թրակիայի գեկտ» Դի թիւին մէջ, այդ կոմիտէի նախորդ նախագահ Իվան Օրմանճիէվ, « Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան վերջը » վերնագրին տակ, հետեւեալ յօդուածը հրատարակած է.—

Մենք՝ գերի Թրակիոյ Պուլկարները, բնաւ չզարմացանք այն քաղաքականութեան վրայ զոր վերջերս կը վարէ Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ։ Որովհետեւ մենք գիտած ենք թէ, բարեկամութիւն ցուցնելով, Թուրքիոյ միակ նպատակն է օգտուիլ Պուլկարիայէն եւ ապահովել իր շահերը։ 1915ին, եթէ պուլկար բանակը միանար Համաձայնական պետութեանց, այսօր հետք անգամ չէր մնար Թուրքիոյ գոյութենէն(?)։ Ասոր համար, այն Պուլկարները որոնք այն ատեն կողմնակից եղան Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան, հիմա զարմացած մնացած են, երբ Թուրքիա երկկողմանի ուխտեր կը կնքէ Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ հետ, մինչ Պուլկարիա ենթարկուած է Նէօյիի դաշնագրին։

Այն օրը երբ պուլկար ազգը կը բողոքէր Նէօյիի դաշնագիրին դէմ, ընդհ. պատերազմի մեր զինակից Թուրքիոյ ներկայացուցիչը, Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ, Թուրք եւ Եուկոսլաւ ուխտը ստորագրեց։ Ի՞նչ է ասոր նպատակը։ Թող այս հարցումին պատասխանեն անոնք որ տակաւին կողմնակից են Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան։

Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ վերջերս յայտարարեց թէ «Պուլկարիա այլեւս հրաժարելու է ծովային ելքի համար հող ուզելէ, թէ Թուրքիա հակառակ է դաշնագիրներու վերաքննութեան »։ Այս յայտարարութենէն ինչպէս նաեւ մեր շուրջը կնքուած ուխտերէն յետոյ, մեր պետական վարիչները այլեւս հրաժարելու են Թուրքեւպուլկար բարեկամութենէն։

Բայխասակի ձերբակալման դատը

Հայրենիքի գերագոյն ատեանը ուրբաթ օր լսեց Վան տէր Լուպէի փաստաբանին պաշտպանողականը։ Ինչպէս գրեցինք, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջած էր այս ամբաստանեալին համար։ Փաստաբանը ըսաւ թէ չէ ապացուցուած Վան տէր Լուպէի ժամադրութիւնը՝ համայնավար երեսփոխան Թորկլէրի հետ, խորհրդարանի շէնքին մէջ, հրդեհին օրը։ Յետոյ հերքեց ուրիշ կարգ մը վերագրումներ։ «Եթէ նոյն իսկ Վան տէր Լուպէ յեղափոխական նպատակով մը շարժած ըլլար, պատժական օրէնքին տրամադրութիւնը չի յարմարիր այս պարագային։ Երբեք պատահած չէ որ հրդեհ մը յեղափոխութեան պատճառ ըլլայ »։ Փաստաբանը խնդրեց ներողամտութեամբ վարուիլ իր փոխանորդեալին հանդէպ, գոհանալով բանտարկութեամբ։ Խօսեցաւ նաեւ Թորկլէրի փաստաբանը։ Վճիռը պիտի տրուի հինգշաբթի օր։

Դիւանագիտական ձեռնարկութիւններ

Փարիզ, Լոնտոն, Հռոմ եւ Պերլին լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին դիւանագիտական երթեւեկներուն եւ խորհրդակցութիւններուն։ Լոնտոնի մէջ շատ չեն հաւատար որ այս միակողմանի խորհրդակցութիւնները գործնական ելքի մը յանգին։

Բոլոր նախարարները բացարձակ լռութիւն կը պահեն կատարուած խորհրդակցութեանց մասին։ Բայց թերթերը կը պնդեն թէ անգլ. կառավարութիւնը հետզհետէ կողմնակից կը դառնայ լայն խորհրդակցութեան մը։ Այս տեսակէտով, մեծ արդիւնքներ կը սպասուին արտաքին նախարարին Փարիզ եւ Հռոմ կատարելիք այցելութենէն։ Կ'ըսուի թէ Սըր Ճոն Սայմըն պիտի հրաժարի, եթէ չյաջողի մերձեցում հաստատել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։

Հռոմի մէջ Սըր Ճոն Սայմընի Փարիզ այցելութիւնը գերագոյն փորձ մը կը համարեն, զինաթափութեան ո՛ր եւ է պայմանագիր յաջողցնելու համար։

Պ. Պենէշ կը շարունակէ Փարիզի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարել, յանուն Փոքր Համաձայնութեան։

Դիւրութիւններ Սիպերիոյ գիւղացիներուն

Հրամանագիր մը, որ ստորագրուած է յանուն կառավարութեան եւ կուսակցութեան, կը խոստանայ Ծայր. Արեւելեան երկրին գիւղացիները ազատ կացուցանել արմտիքի որոշ բաժինը պետութեան յանձնելու պարտաւորութենէն։ (Այս շրջանին մէջ կը մտնէ նաեւ Վլատիվոսթոքը)։ Հաւաքական տնտեսութեանց (գոլխոզ) պատկանող գիւղացիները այս պարտաւորութենէն ազատ կը համարուին տասը տարի, իսկ ոչ – հաւաքականները հինգ տարի։ Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով Սիպերիոյ գիւղացիներուն խլրտումները։ Հրամանագիրը ուրիշ առանձնաշնորհներ ալ կը խոստանայ։

ՎՐԻՊԱԿ

0000

Բ. էջին վրայ, «Հրուէր պարին Մակարեան» բանաստեղծութեան խորագրին ու բնագրին մէջ կրկնուած *Մակարեան* բառը ձգած ենք հեղինակին գրած ձեւով։ Պարզ է որ հեղինակը ներշնչուած է Սէն Սանսի *Տանս Մաքապրէն*, եւ ձայնաշրջական շփոթութեան մատնուած։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

0000

ՆՈՐ ՏՈՄՍԱԿ ՊԻՏԻ ՏՊՈՒԻ

Ազգ. վիճակախաղի կազմակերպիչ մարմինը առջի օր նիստ գումարելով, որոշեց 9րդ եւ 10րդ տպագրութիւն մը հանել դեկտ. 30ին։ Այս առթիւ վերջնապէս որոշուեցաւ Գ. վիճակահանութիւնը կատարել դեկտ. 19ին, երեքշաբթի օր, ժամը 8.30ին, Թրոքատէրոյի մէջ, իսկ չորրորդը՝ յունուար 9ին։ Ցաջորդ վիճակահանութեանց բաւականները պիտի որոշուին, երբ գաղթավայրերէն հասնի տոմսակներու տեղաւորման արդիւնքը։

Եօթերորդ շերտի տոմսակները գրեթէ ամբողջովին տեղաւորուած են։ Ութերորդը հրապարակ պիտի հանուի դեկտեմբեր 20ին, եւ արդէն մասամբ արձանագրուած է։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՇԷՅԽ ՖԱԽՐԻ ԵՒ 14 ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

0000

Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն Շէյխ Ֆախրիի եւ 14 ընկերներուն սպանութեան մասին, որուն լուրը հաղորդած էինք ժամանակին.—

Նոյեմբեր 16ին, Տիարպէքիրի զինուորական ջոկատները կը պաշարեն Մալիկիր գիւղը, բայց չեն կրնար գտնել Շէյխ Ֆախրին, որ նախապէս փախած էր, հետը ունենալով 26 հետեւորդները եւ 9 կիները։ Զինուորական ուժերը կը սկսին հետապնդել զայն եւ վերջապէս Ճասիկան ձորի մէկ քարանձաւին մէջ կը պաշարեն։ Հատովի կողմէն ալ ուրիշ ուժ մը կուգայ եւ ընդհարումը կը սկսի։ Արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Շէյխը եւ 14 հետեւորդները ամբողջովին կը բնաջնջուին։

Այս ընդհարման ընթացքին, հինգ ոստիկան – զինուորներ կը սպաննուին, 7 հոգի ալ կը վիրաւորուին։ Երկու քաղաքապահ – զինուորներ ալ կը վիրաւորուին։

Ընդհարումը 24 ժամ կը տեւէ։

Շէյխ փախրի եղբայր զաւակն էր Շէյխ Շէմսէտտինի, որ Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան մասնակցեցաւ եւ այս պատճառով կախուեցաւ։ Ահուսարսափի մատնած էր Տիարպէքիրի նահանգը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՇԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

0000

1933 յունիսին ընդունուած օրէնքի մը համաձայն, Թուրքիա աւելցուց արտասահմանի բանուած կաշիներուն մաքսատուրքը որով տեղական կաշիի գործը կրցաւ զարգանալ։

Մինչդեռ հիմա կաշիի գործարանատէրերը յուրջ իրարանցումի մատնուած են, որովհետեւ Ֆրանսայի հետ կնքուած առեւտրական դաշնագրին համաձայն, արտօնուած է ֆրանս. բանուած կաշիներու մուտքը։ Բաժնեցուցակի նոր ցանկին մէջ ալ դրուած է Թուրքիոյ մէկ տարուան պէտքին բաւելու չափ կաշի։ Նոյնիսկ այս կաշիներուն մէկ մասը հասած է։

Տեղական կաշիները չեն կրնար մրցիլ ֆրանսականներուն հետ, որովհետեւ այլեւս բարձր մաքսատուրք չի գանձուիր այս վերջիններէն։ Տեղացի գործարանատէրերը որոշած են ձեռնարկներ կատարել կառավարութեան մօտ։

« *Ժիւմհուրիյէթ* » *այս առթիւ գիտել կուտայ*.— Ճիշդ այն միջոցին երբ տեղական կաշեգործութիւնը զարգացումի շրջանը մտած էր, ահա հրապարակը կը լեցուի օտար կաշիներով։ Առիկա այդ ճարտարարուեստին կացինահարումն է։ Հետեւաբար կասկած չկայ թէ կառավարութիւնը պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

ՄԱՐԴԸ

ooooo

(Ս. Զաւարեանի մահուան 20ամեակին առթիւ)

Մա՛րդը պէտք է գնահատել Սիմոնին մէջ.-մարդը՝ իր բիւրեղ հոգիով ու մտածումներով, մարդը՝ որ իր անպաճոյճ արտաքինին, իր ճկած ու վտիտ կրծքին տակ, իր մինչ տենդոտ ու որոնող հայեացքին մէջ կ'արտացոլէր այն մեծ սիրտը, որուն կարօտն ունէր Դաշնակցութիւնը:

Յղացումներու եւ գործադրութեան երկու մեծ մարդոցմէ երրորդն էր ան, որ իր մաքի եւ սրտի քաւարանէն, նախապէս անցընելով կուսակցութեան յղացումները եւ գործողութիւնները, զտման, բարոյական հականեխման կ'ենթարկէր ու այնպէս թոյլ կը տրուէր որ գործադրութեան յանձնուէին, այո՛, թոյլ կը տրուէր... լռելեայն: Բոլորը պարտք կը համարէին սպասել Սիմոնի բարոյական նուիրագործման:

Եւ անոր համար, որ Մարդ էին Դաշնակցութեան մէկ ամբողջութիւն կազմող երեք տիտանները— կուսակցութիւնը սանդղեց փաղանգը գաղափարական մոլեռանդ ախոյեաններու: Դաշնակցութիւնը կրցաւ ապրիլ կէս դար եւ Դաշնակցութիւնն ու հայ ժողովուրդը հոմանիշ դարձան.

Գիտնականի պաշարով ու համբաւով Զաւարեան չկառչեցաւ, խրտչեցաւ աթոռներէ, փառքէ ու անունէ: Մեծ ափրիլ մըն էր, ցուպը ձեռքին, մախաղը ուսին, լեռներ ու ձորեր ոտքին տակ, խրճիթներէն՝ պալատներ, խոնարհ գեղջուկէն՝ նախարարներ — անոր համար բացարձակապէս նոյնն էին: Գործի շահուն, ի սէր հայրենիքին եւ ժողովրդին, բոլոր դռները կը բախէր ան: Անզգալի ու աննշմար, բայց կը թողուր իր ետին խոր, անջնջելի հետքեր: Գաղափարական երիտասարդութիւն սանդղեց ան Կիլիկիա, Սուրիա, Կովկաս, Պոլիս, Մուշ...

Բոլոր մարդերուն մէջ, իր յարձակումներու եւ պայքարի ատեն անխնայ ու խայթող, գաղափարական հակառակորդներ, նոյն իսկ մեր մէջ, շատ ունեցաւ, բայց անձնական թշնամիներ երբեք:

Թաքչիլ, կեղծել, սքօղել իր զգացումները կենցաղավարական նկատումներով — օտար էին անոր համար: Խայթող էր, կծու ու հեգնող իր քննադատութիւններուն մէջ եւ ոչ ոքին ետը չէր վիրաւորուեր, որովհետեւ գիտէին, թէ Սիմոնը խիստ բարձր է անձնական նկատումներէ: Անխնայ էր մանաւանդ պարտականութիւններէ խուսափողներու, «փափկասուն» տարրերու, փառասէրներու ու երկչոտներու հանդէպ:

Տառապիլ գիտնալ լռելեայն, ծայրայեղ թշուառութիւններու տոկալ անտրտունջ, անվերապահ անձնուիրութիւն ցուցնել, անոր աչքին բնական յատկութիւններ պիտի ըլլային մարդու համար: Այդպիսի ընկերներուն ժպիտ մը կը նետէր միայն, իր սքանչելի ժպիտը: Ու այդպիսիները կը զգային, թէ հարազատ ջերմութեամբ մեծ ընկեր մը փայփայեց ու իրենք իրենց աչքին կը մեծնային:

Մոլեռանդ էր իր հաւատքին ու համոզումներուն մէջ եւ հետեւաբար յամառ ու անխնայ պայքարող զանոնք պաշտպանելու համար, անոնց յաղթանակին համար: Դաշնակցութեան Ընդհ. եւ Շրջանական ժողովները, այս տեսակէտէն մէկ-մէկ մարտի դաշտ էին Սիմոնի համար, որ հազար ձեւերով իր միտքերը պիտի անցընել տար:

Կովկաս, Պոլիս եւ ամէնուրեք, ուրիշ մեծ ընկերներու անունները էին հրապարակի վրայ: Միթինկներու, հրապարակային «ատենախօսութիւններու» թշնամին էր: Իր դատախօսութիւնները երկար ուսումնասիրութիւններու, բարեխիղճ պատրաստութեան արդիւնք էին եւ ատոր համար անոնց տպաւորութիւնը եւ տուած արդիւնքը անկորնչելի կը մնային:

Վերջին տարիները իր բովանդակ կորովն ու ուժերը նուիրած էր Հայկական Բարենորոգումներու իրականացման: Ժայթքող, անդուսպ հրաբուխ մըն էր,· գիշեր-ցերեկ նոր գաղափարներ կը յղանար, ընկերներ, չէզոքներ, մեզ ամէնքս գործի կը մղէր, ներշնչումներ կուտար...

Եւ օր մը ինկաւ փողոցին մէջ: Իր սիրտը երեւի շատ նեղ կուգար պարտկելու եւ տոկալու այնքա՜ն հոգերու, մտահոգութիւններու եւ հոգեկան տառապանքներու...

Եւ ամբողջ հայութիւնը, իր մահուան առջեւ միայն զգաց թէ ի՜նչ կորսնցուց:

Պոլիսը թաղեց զայն արքայական հանդէսով...

Ու հայ սուգի ու տառապանքի դժբախտ երգիչը, Սիամանթօն, իր տաւիղը չալկած ընկերացաւ անոր դագաղին մինչեւ Կովկաս...

Որքա՜ն խորհուրդ կայ ասոր մէջ...

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԱԲՈՅԺ

ooooo

Միք. Զօշչէնկօ-էն.

Ոմն Վասիա Քուչքին մը կ'ապրէր աշխարհիս վրայ: Գրագէտ: Ոչինչ, բաւական ընդունակ պատանի մըն էր: Տաղանդը կը ցայտէր ամէն ուղղութեամբ, նոյն իսկ վէպեր կրնար գրել:

Անգամ մըն ալ այդ Վասիա Քուչքինը յիմարութիւն ունեցաւ վէպ մը գրելու: Ստացաւ, ի հարկէ, րուբլի մը ատոր համար: Սկսաւ ապրիլ:

Գնեց իրեն համար վերարկու մը, մորթէ օձիքով եւ փողկապ մը:

Կը պառկէր մահճակալին վրայ ու վերարկուով կը ծածկուէր: Կ'ապրէր հարուստի պէս:

×

«Մեր Քուչքինը,— ըսաւ ուպրաւտոմը (տան կառավարիչը),— հող կը վարէ, անզգամը: Վէպ կը գրէ, վատթար արարածը: Միշտ մորթէ օձիքով վերարկու կը գնէ: Պէտք է անոր, այդ տղրուկին, բնակարանի վարձքն աւելցնել: Անկէ՞ ալ պիտի քաշուիմ»: Եւ աւելցուց:

×

«Այ սատանաներ,— զարմացաւ Վասիա Քուչքինը,— բնակարանիս վարձքն աւելցուցին: Շատ պէտք է աշխատիլ: Ուրիշ կերպ չըլլար»:

Ու մեր սիրելի Վասիա Քուչքինը սկսաւ աւելի շատ աշխատիլ: Ստացաւ, ի հարկէ, մտածեց ու գրեց երկու վէպ մէկ անգամէն: Ծախեց: Ապրեցաւ հարուստի պէս: Կը պառկէր մահճակալին վրայ ու վերարկուով կը ծածկուէր:

×

«Այս Քուչքինը,— մտածեց հարկային վերատեսուչը, Վասիա տղրուկը, երկու վէպը մէկ անգամէն թող կատայ: Հարկ է ճզմել անզգամը»:

Դէ՛հ, ճզմեց զայն: Ու պէտք եղածը սիրալիր կերպով իմացուց իրեն: Տե՛ս, սիրելիս, ձեզմէ կ'ուզուի...

×

«Գէշ է,— մտածեց Վասիան տխրութեամբ նայելով ծանուցագրին վրայ: Ինչո՞վ կը հրամայէք վճարել: Պէ՛տք է աշխատիլ: Դուցէ քիչ կ'աշխատիմ: Ձի քաշեր: Քունս կրճատե՞լ պէտք է, ի՞նչ»:

Եւ ահա ուժ տուաւ: Մտածեց ու գրեց երեք վէպ եւ պատկերախօսք մը: Ջանք չխնայեց ու ծախեց:

×

«Մարդիկ կ'ապրին,— մտածեց Վասիայի տանտէրը — երեք վէպը մէկ անգամէն կը գրեն, սատանաները: Իսկ միջանկեալ, անհետակին վերանորոգութիւնը պետութեան հաշւոյն կը կատարեն: Հիմա թող այդ անիծեալ Քուչքինը, բարի ըլլայ իր հաշւոյն նորոգել բնակարանը»:

×

«Ինկապէս,— մտածեց հարկային վերատեսուչը Վասիայի հաշուեկշիռին նայելով: — Աղուոր կ'ապրին մարդիկ: Կը խղդուին: Պէ՛տք է ոլորել իրենց պոչը»:

×

«Տէ՛ր Աստուած,— մտածեց Վասիա Քուչքինը գլուխը բռնելով:— Ի՞նչ ընել: Աւելի աշխատելու պէտք կայ»:

Աշխատեցաւ: Մտածեց ու գրեց չորս վէպ եւ ողբերգութիւն մը, ծախեց:

×

«Այդ Քուչքինը,— մտածեցին անոր ազգականները: — Բայց ո՞վ կրնար կարծել: Ասանկ պարապ մարդ մը, իսկ ինչպէ՛ս կ'ելլէ լեռը, անզգամը: Ողբերգութիւն կը գրէ: Կ'ըսեն, հազարներ կը չորթէ: Պէտք է վրան երթալ, թող բան մըն ալ իր ազգականներուն տայ»:

×

«Ո՛խ,— մտածեց Վասիա Քուչքինը,— բացարձակապէս չի բաւեր: Պէտք է օգնել: Բան մը միայն ,ափսոս — կաթսան լաւ չի բաներ»:

Բայց եւ այնպէս նեղը դրաւ ինքզինքը:

×

«Ոհօ՛,— մտածեց հարկային վերատեսուչը ախնածութեամբ նայելով Վասիայի թեւերուն: Բահերով կը քալէ: Պէտք է»...

×

Եղբայրնե՛ր: Սիրելի ընկերնե՛ր: Կաթնեղբայրներ: Ո՛չ մէկ այդ տեսակի Քուչքին չկայ բնութեան մէջ: Այդ բանը ինծի համար միայն գրեցի: Եւ ահա դուրս ելաւ, ինչպէս կը տեսնէք, տեսակ մը հեղինակի կենսագրութիւն:

Ի հարկէ, այս խոստովանութեան մէջ չկան. ինչպէս ուրիշ գրողներուն քով, ոչ մեծամեծ ապրումներ եւ ոչ ալ յեղափոխական աքանչացումներ, կայ միայն, կարելի է ըսել, առեւտրական անիծեալ հաշիւ մը: Իսկ ի՞նչ ընել: Զբարձրացնե՞լ մեր հայեացքը առօրեայ մանր բաներէն վեր, կեանքի արձակին վրայ:

Բնագրէն թարգմ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՔՈՐԻՈԼԱՆ

(Ողբերգութիւն Շէյքսփիրի)

— o —

Քոմէտի Ֆրանսէզը անցեալ օր իր հրաւիրեալներուն ներկայացուց, իրբեւ փորձ, Շէյքսփիրի այս գործը, որուն թարգմանութիւնը սահուն կերպով կատարած է Գ. Ռընէ Լուի Փաշօ:

Ֆրանսական առաջին թատրոնը իր անունին արժանավայել խնամքով բեմադրած էր, հռոմէական կեանքին փոթորկոտ դրուագներէն մէկը պատկերացնող այդ հսկայ գործը, որուն իրագործման համար ան տրամադրած էր իր խումբին ամէնէն կարեւոր ուժերը:

Գ.Գ. Ալէքսանդր, Լէօն Պէռնար, Ֆընի ռ՛Ինէս, Կոանվալ, Ժան Հէռվէ, Լըտու, Անտոէ Պաք, Շամպրէօյ եւ Տիկ. Ֆոյօննա — Ռօմանօ, Վէրա Քօրէն, Թօնիա Նավար սքանչելապէս արտեցուցին Շէյքսփիրի ձեւաւորած պատմական դէմքերը, այնքան իրական շունչով մը, որ յաճախ ցնցուեցաւ ամբողջ սրահը ծափերու տակ, կենդանի ձգելով դերասանին արտասանած մէկ նախադասութիւնը:

Լուսնին տակ նոր բան չկայ:

Եւ Պղուտարքոսի պատմութեան մէջ — ուրկէ քաղած է Շէյքսփիր իր ողբերգութեան տարրերը— հանդիպեցանք այնպիսի կացութիւններու, հոգեվիճակներու, քաղաքական եւ զինուորական հակամարտութիւններու, դասակարգային ոխերու, որ յաճախ կարելի էր կացութիւնը նոյնութեամբ տեղափոխել Լոնտոն, Պերլին կամ Փարիզ, ... յամի տեառն 1933:

Կայիոս Մարկոս (Ալէքսանդր) խրոխտ ու յաղթական վերադարձած է Վոլսքերու վրայ կատարած արշաւանքէն, ու ծերակոյտը կ'որոշէ զայն Հռոմի «քօնսիւլ» հռչակել, անոր տալով «Քօրիօլան» պատուանունը, Քօրիօլի վրայ տարած յաղթանակին համար:

Բայց սովորութիւնը կը պահանջէ որ թեկնածուն Ֆօրումին մէջ հաւաքուած ժողովուրդին ներկայանայ, եւ անոնց քուէն խնդրէ:

Քօրիօլան արհամարհանք միայն ունի այդ ծոյլ, աղմկարար ու ապէտ ամբոխին հանդէպ: Ան իր մօրը եւ իր մտերիմ ծերակուտական Մենէնիոս Ակրիպպայի (Լէօն Պէռնար) պնդումներուն վրայ միայն կը հաւանի նուաստացուցիչ համարած քայլը առնել ի սէր հայրենիքի շահերուն:

Ժողովուրդին առաջնորդ տրիբուններ սակայն կը վախնան Քօրիօլանի մը նկարագիրը եւ կամքը ունեցող պետ մը ունենալու վտանգէն, եւ գաղտնօրէն ամբոխին մէջ կը տարածուի նշանախօսք մը,— ծաղրել, նշաւակել եւ քննադատել Քօրիօլանի անցեալը, ներկան, իր մտադրութիւնները, պահանջել որ ան իր վէրքերը ցոյց տայ՝ որպէսզի ամբոխը իր քուէն յանձնէ իբրեւ արժանաւոր մարտիկի:

Այդ անողորմ փորձութեան առջեւ — քանի մը տաժանելի ճիգերէ յետոյ — Քօրիօլանի ահարկու ձայնը կը դոռայ հասարակութեան ու ներկայ ծերակուտականներու գլխին.

— «Ամէն տեղ անկարգութիւնը եւ տկարութիւնը տիրական պիտի ըլլան, երբ գիտակցութեան, արժանաւորութեան եւ ազնուականութեան որոշումները պարզ-ամբոխի մը մէկ «այո»էն կամ «ոչ»էն կախում ունենան».

Ու հետզհետէ ոգեւորուած, երազելով տիպար կեդրոնացած-պետական կազմը, ան կը գոչէ՝ Ծերակոյտի երեսին.

— «Ձեր մեղմութիւնը ձեզ դէպի կորուստ կը տանի. այս տեսակ քաղաքականութիւն մը կառավարութեան օգտակարութիւնը կը ջնջէ:

Ես ձեզմէ աղերսագին կը խնդրեմ գերագոյն դարմանը փորձել: Ջնջեցէ՛ք ժողովրդային դատարանները»:

Վերոյիշեալ կտորները եւ ուրիշներ նշանակելի ուժգնութեամբ մը ծափահարուեցան երկար, մատնելով մտայնութիւն մը, քաղաքական խմորում մը, որուն թարգմանը կ'ըլլար Քօրիօլան:

Ժողովրդական դաւադրութիւնը կը սպառէր այդ ըմբոստացումին: Կանչերու եւ հայհոյանքներու մէջ ամբոխին դատարանը հայրենիքին ազատարարը կը դատապարտէր աքսորի.

Քօրիօլան ապերախտ հայրենակիցներուն հանդէպ՝ խոր ատելութիւնը կրծքին՝ կը հեռանայ Հռոմէն, ու կը դիմէ Վոլսքերու զօրապետ Օֆիտիոսի, անոր տրամադրութեան տակ դնելով իր սուրը, մասնակցելու համար անոր կազմած նոր արշաւանքին, եւ Հռոմի վրայ քալելու:

Չպիտի կրնամ ծանրանալ այն բազմաթիւ եւ արագօրէն իրարու յաջորդող գեղեցիկ տեսարաններուն վրայ, ուր Օֆիտիոսի բանակը կը հասնի Հռոմի պատերուն տակ, եւ ուր խաղին ամենագեղեցիկ ու հոյակապ գլուխը կը խաղացուի՝ յաղթական Քօրիօլանի առջեւ սարսափահար Հռոմի կողմէ ղրկուած իր մօր, կնոջ, զաւկին եւ իր մտերիմ Մենէնիոսին միջեւ, որոնք եկած են ծնրադիր խնդրելու չքանդել Հռոմը...

Դժուար է նկարագրել Քօրիօլանի հոգեկան ապրումները այդ պահուն, երբ երկար, արձանի մը նման անդրդուելի կը մնայ իր ծեր մտերիմին պաղատանքներուն, բայց իր մատաղատի զաւկին ի տես անկարող կ'ըլլայ հաւատարիմ մնալ Օֆիտիոսի ըրած խոստումին,— այրել Հռոմը:

ԹՈՒՐ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՀՐԱՒԷՐ ՊԱՐԻՆ ՄԱԿԱԲԵԱՆ

Սպա՛սեակներ կորզադիր,
Աշտանակները վառեցէք՝ արեւներու պէս փաղփուն,
Կոչնականներ կան ո՛րէն՝ հոյափառքամ նարօրու,
Եւ բամբիռները տօսախէ՝ իմ հարձերուս ներշտանկուն,
Գատրա՛ստ ըրէք խրախճանքին...
Ես այս գիշեր պարահանդէս պիտի տամ՝
Աւաններուս անծայրածիր...
Պիտի պարեմ ե՛ս ինքս,— հեղինակն Մակաբեան—
Ու եռեւէս՝ տիտաններն աշխարհին...
Ո՛վ սատիրներ կարգապահ,
Երբուրն հսկայ քանլիքին առէք զացէք հապըշտապ,
Դո՛ւրս հանեցէք, դշխոյները՝ դամբաններէն դափնեզարդ,
Փայլուններն ճնցող՝ բուրգերուն տակ փառազեղ՝
Բերէ՛ք, բազմին բազմոցներուն վրայ պատուոյ,
Վեհեաններէն կանչեցէք՝ Պրահմաները երգեցիկ,
Դաւիթը՝ ձեռքն ի տաւիղ, Սողոմոնը՝ բազմակարծ...
Ո՛վ սատիրներ նուագածոյ,
Եղէգներով ոսկեշող՝ ցակինթներու տօնին պէս՝
Ձեր քղանցքէն ծիրանի՝ թող մանուկներ կախուին անմեղ,
— Խորին խորհուրդը սէրին —
Եւ հուրիներ հրացէս՝ ծնծղաներով ոսկեձայն,
Անտառներու՝ եւիքին պէս, խորո՛ւնկ, խորո՛ւնկ,
Ոտքի վրայ ձեր նուագին արձագանգ տան...
Երբ սկսիմ, եղջատակներս աստղահամար՝
Թափոր կազմեն քով անցքիս,
Դուստրերն համայն Սպահանի, ծաղիկներով ակաղձուն,
Թող գարնան պէս ողողեն՝ շաւիղներն իմ քայլերուս,
Ես հո՛վի պէս պիտի թռիմ՝ ոլորտներով օձամոյն...
Հարուստներու պատանքներն՝ իբրեւ դրօշ յաղթութեան,
Թափօրիս մէջ թո՛ղ կրեն՝ գիտուններն ինծ թշնամի,
Ես իմ պարիս գեղեցկութեան ալիքներուն մէջ փարթամ՝
Կ'ուզեմ որ վրէ՛ժ լուծեմ՝ անմահներէն աշխարհիկ...
Արքայներն ինծ թմբկահար, աղքատներն ինծ խո՛ւնկ ծխեն,
Եւ, տենչն իրենց անմահութեան, սուտակներու պէս փշրուած՝
Թողէ՛ք տեղան, անոնց գլխուն՝
Ձերդ թղթահատ եօթնագոյն...
Ու կը պարեմ եոլարձակ,
Ծայգատօնս լուսնկայի պէս կը գեղու՝
Ե՛ւ օշարակ, ե՛ւ նեկտար, ե՛ւ սէ՛ր, որուն մէ՛կ պուտէն՝
Կ'ըլլայ երկինքը մահաշիբ,
Ու շիթ առ շիթ,
Աստղերնէն կը տեղայ կեանքն անմահ,
Որուն դուք Մա՛հ կը կոչէք,
Որովհետեւ, կը նախանձիք, ո՛վ մարդեր,
Մոռցուած գեղին, Մահուան այծին,
Եւ այս պարին Մակաբեան...:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (16)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Այսպէս՝ Պայազիտ շրջանէն եօղպէք զատէ Էյուպ աղա, Դարաքուլակի մէջ Քօթանը Ահմէտ աղա եւ եղբայրը Եէմլիհա, Ահմէտ աղայի աղա [illegible] [illegible] Էֆէնտի զատէ հարիւրապետ Մուսթաֆա Պէհճէթ էֆէնտի եւ անոր ազգականներէն Խոճէր Ճէլիլ աղա:

Այդ միջոցներուն, [illegible] Էյուպ աղայէն հաւատարմութիւն եւ ծառայութիւն կ'ակնկալուէր, ուստի, Նէճաթի պէյն ու Պայազիտ միւթէսարըֆը քաղաքէն մէկ ժամ հեռու որոշուած տեղ մը հրաւիրեցին Էյուպ աղան: Այնտեղ, երեք հոգի երկար բարակ խորհրդակցելով՝ Էյուպ աղային երդում առին թէ իր աշիրէթին պատկանող անձերով պիտի ծառայէ կառավարութեան: Ասոր վրայ, Ճէլալի պետին անհրաժեշտ հրահանգը տուին ու Պայազիտ վերադարձան:

Գարաքէօսէն ղրկուած քանի մը անձերու միջոցաւ ստացուած լուրերուն համաձայն, սահմանամերձ Մակուի մէջ Ռուսերը ունէին 300 հետեւակ եւ 200 Խազախներ: Թնդանօթ չունէին, իսկ Կուրտիքի ուժերը ետ քաշած էին: Աւելի վերջ տեղեկութիւն ստացուեցաւ որ Կուրտիքի ռուսական ուժերն 2500 հոգի Պայազիտի Կիւրճիւպուլաք վայրին դէմ՝ Տլիւոլ եւ Կիւմիւշթէփէ գիւղերը ամրացուցած են՝ թնդանօթներ բերելով. թէ ռուսական սահմանին վրայ բնակող քրիստոնեաները խուճապի մատնուած են՝ «Օսմանցիները կուգան» ըսելով, թէ սահմանին շուրջը գտնուող պարսիկ աշիրէթները եւ բնակիչները կը զօրացնեն մեր բանակը:

Պարսկաստան ուղարկուած անձերը իրենց յանձնառութիւնները տարածելով Պարսկաստանի մինչեւ ներսերը, յաջողած են սորվիլ թէ Թաւրիզի ռուսական ծանր ուժերը Պարսկաստանէն քաշուած՝ Ռուսիոյ ներսերը դարձած են, Պարսկաստան մնացող ռուս ուժերը մեծ մասով Հայերէ բաղկացած են, սահմանամերձ Մակուի ռուսական հիւպատոսը, վախնալով, ընտանիքը Ռուսիա ուղարկած է: Ռուսերը իրենց ծանր ուժերը Պարսկաստանէն դուրս հանելու համար քիւրտ աշիրէթներէն փոխադրութեան միջոցներ ուզած են բայց Քիւրտերը ոչ կառք, ոչ ուղտ, ոչ ալ ձի տուած են, եւ որպէսզի բանի չածեն իրենց ձեռքէն՝ հեռաւոր տեղեր կը փախին.

Պայազիտի մօտ գտնուող Օվաճըքի շրջանին մէջ եւս Ռուսերէն ոչ մէկ հետք մնացած է: Զրոյց շրջեցաւ թէ անոնք՝ քաշուած ատեն՝ Արաքս գետի կամուրջը օդը հանած են, բայց այս լուրը անհիմն էր: Ռուսերը թէ Մակուի եւ թէ Երեւանի իրենց ուժերը Խոյ հաւաքած էին: Որով, սեպտ.-ի առաջին ամիսները Երեւանի մէջ եւս ռուսական որ եւ է ուժ մնացած չէր:

Պայազիտի ռուս հիւպատոսը զաւակ մը ունէր: Այս մարդը վերջին ատենները բաւական կ'օժանդակէր Ռուսերուն՝ խառնակութիւն եւ ժողովուրդին մէջ գրգռութիւն ստեղծելով: Երբ պարզուեցաւ որ կացութիւնը հետզհետէ կը խառնակի ու պատերազմը անխուսափելի է, այս զաւակը կռահեց թէ անկարող պիտի ըլլայ իր օձիքը ազատելու ու գիշեր մը յաջողեցաւ փախչիլ: Բայց, Նէճաթի պէյին տրամադրութեան տակ գտնուող ձիաւորները անոր փախուստը ատենին իմանալով անմիջապէս հետապնդել սկսան: Առաւ Նէճաթի պէյ եւս ձիաւորներուն հետքով սկսաւ հետապնդել ու հասաւ անոնց. Նախ քան անոր հասնիլը, ձիաւորները յաջողած էին զաւակը ձերբակալել Գալըբղայայի կամ Գըզըլգայայի մէջ ու խնդիրը այս ձեւով լուծուած էր: Զաւակին ձերբակալումէն վերջ տեղի ունեցածը անծանօթ կը մնայ: Անոր մասին տրուած տեղեկագրին մէջ ըսուած է թէ 3 ձիաւորներով Բերկրի ղրկուած է:

«Թէշքիլաթի Պայազիտի ճիւղը մինչ մէկ կողմէ զբաղած էր անդադար լրտեսներ ղրկելով սորվելու Ռուսերուն կացութիւնն ու բնակչութեան հոգեկան վիճակը, ինչպէս նաեւ՝ թեթեւ չէթէներ կազմակերպելով ու անոնց առաքման վայրերը ճշդելով, միւս կողմէ պարսկական սահմանի հողերուն ուրուագիծերը պատրաստել տալով զանոնք Թղթատարով Կարին կը ղրկէր: Հոս եւս, ամէն տեղի նման, դրամի ու զէնքի պակասը կը զգացուէր:

Պայազիտի միւթէսարըֆին շնորհիւ հոն կազմուած էր նաեւ Հիլալը Ահմէրի (Կարմիր Մահիկ) մարմին մը, որ 50 անկողինոց հիւանդանոց մը բացած էր: Բայց, այս հիւանդանոցը վարող Պայազիտ մէջ թէ բժշկութիւն եւ թէ դեղագործութիւն կատարող Վասիլ անուն Յոյն մըն էր որ իրբեւ զինուորական փախստական կը հետապնդուէր Դարաքիլիսէի զինուորագրութեան ճիւղին կողմէ: Եթէ Վասիլը ձերբակալուէր եւ ուրիշ վայր մը ղրկուէր՝ ամբողջ Պայազիտը առանց դեղի ու առանց բժշկի պիտի մնար: Այդ պատճառաւ, դիմում կատարուեցաւ Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան եւ արտօնութիւն ըստացուեցաւ որ ան Պայազիտ շրջանի ոստիկան զօրքի ջոկատին քով ծառայութեան կոչուի: Ամէն տեղի նման, արտօնութիւն ձեռք ձգուեցաւ այն բանտարկեալներուն համար, որոնք, իրենց ազդեցութեամբ եւ յանդգնութեամբ օգտակար պիտի ըլլային, վաղուց ծանօթ էին ռուսական հողամասերուն եւ պահանջուած ծառայութիւնը պիտի մատուցանէին: Որոշուած էր ասոնք ղեկավար նշանակել կազմուելիք չէթէներուն:

Պայազիտի միւթէսարըֆ Նէջիպ պէյ Կարին ուղարկեց ծածկագիր հեռագիր մը՝ հետեւեալ իմաստով.

— «Անուանի Տէրպօն եւ Ապտուլ-Քուտուսը, ինչպէս նաեւ փախստական Քուրտօն եւ Քէսքինպանը ազդ պիտի օգտագործուին չէթէներու կազմակերպութեան մէջ. անոնց ազդեցութենէն եւ յանդգնութենէն պիտի օգտուինք եւ ի հարկին թշնամիին վրայ յարձակելով պիտի բախին: Անոնք, երկար ատենէ ի վեր մաքսանենգութեամբ պարապելով, Ռուսիան ու Պարսկաստանը քիչ շատ կը ճանչնան, որով պահանջուած չափով ծառայութիւն պիտի մատուցանեն: Եթէ ասոնք չէթէներու պետեր նշանակուին ու անոնց տրամադրութեան տակ դրուին բանտարկեալներ Ապտուլլահ, Ահմէտ Փագիհը եւ Մուսա Հուտօն, Ահմէտ աղան եւ Խօսքանին, Հասան Փալթիքը եւ Պրօն, Միմին եւ Մամօյ Քէլէշը, Խալիտ Մամօն եւ Ահմէտ Քէֆին, Խալիտ եւ Մուսթաֆա Թօսուն Պրօտիններ, ինչպէս նաեւ փախստականները, մեծ օգուտներ պիտի ունենանք: Ուստի, կը խնդրուի այս վերջիններուն ներման արտօնութիւն...»

(Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Զուիցերիոյ դերը ԵՒՐՈՊ. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մօրիս Միւրէ, որ ծանօթ է ՑԵՌԱՋի ընթերցողներուն իր հմտութեան զանազան երեսներովը, վերջերս կարեւոր դասախօսութիւն մը տուաւ Թորինոյի մէջ.— Զուիցերիոյ դերը եւրոպական քաղաքակրթութեան մէջ:

Զուիցերիա երկիր մըն է, որ կը պատկանի երեք ցեղերու, որոնք կը խօսին երեք տարբեր լեզուներ: Այս պարագան իսկ պատճառ մըն է, որ Զուիցերիա, իր չափով մը միջազգային նկարագրով, նպաստէ եւրոպական ներդաշնակութեան: Իբրեւ հաշտարար եւ բանագնաց եւրոպական հակամարտ ուժերու միջեւ, Զուիցերիա պատմական առաքելութեան մը լծուած է տարիներէ ի վեր: Եւ կարծես իւրաքանչիւր զուիցերիացի մտաւորական իրեն պարտականութիւն մը կը համարի աշխատիլ այդ ուղղութեամբ,— ժողովուրդներու մերձեցումով, հարաւային եւ հիւսիսային քաղաքակրթութիւնները իրար շաղ-...

Պայքար թատրոնին ու շարժանկարին միջեւ

Մուխ եւ... նարգիլէ

Physiologie du fumeur

Արեւմտքի կիները Քրիստոսէ 5 դար առաջ

Histoire Grecque

ՀՕՐՍ

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Հր. ԱԼԵԱՆԱՔ

...

Փարազանք են առնեք, որ գերակշռութիւն մը կուտան սինէմային: Թատրոնը կը պայքարի, բայց կը նահանջէ: Այդ նահանջին ներքին պատճառներուն մասին ուրիշ անգամ:

ԹԱՂՄԱՆ ԶՐՈՅՑ

Մայիսեան օր մը, Միթրոֆան ընկերացաւ իր կեանքին ընկերուհիին՝ մինչեւ անոր յաւիտենական բնակարանը... Գերեզմանին սաղարթախիտ ծառերուն վրայ թռչունները կը դայլայլէին, կ'ոստոստէին ու իրար կը հալածէին՝ նրբօրէն կռուըտելով: Մօտակայ աջասխան հաճելի հոտ մը կը բուրէր: Ծովը կապոյտ էր, իսկ երկինքը պայծառ ու վճիտ...

Բայց, համակուած խորունկ վիշտով, անտարբեր կը դիտէր բնութեան այս հրաշագեղ տօնը: Ինք ընկերացած էր իր կեանքի ընկերուհիին՝ Փէթրանայի՝ մինչեւ անոր յաւիտենական բնակարանը...

Ամբողջ քառն տարի Փէթրանան իր ընկերուհին էր եղած: Ինք անոր հետ բաժնած էր կեանքի հաճոյքները, վիշտերն ու փոթորիկները: Եւ սակայն, Փէթրանան կարելի չէր տիպար ընկերուհի մը նկատել: Քսան անգամ 365 օր, — առանց հաշուելու երկար տարիները — ան, իր կնոջական յամառութեամբ, ահագին աղմուկ կը բարձրացնէր տանը մէջ: Եւ սակայն, ինչ ալ եղած ըլլայ, քսան տարուան ընտանեկան կեանքը պզտիկ բան չէ...

Հիմա ամէն ինչ վերջացած էր այլեւս: Սեւ հողը պարփակեց հանգուցեալին մարմինը: Միթրոֆան վերա-...

Այն ատեն, Միթրոֆան, իր արտասուաթոր աչքերը ուղղելով երկինք, մրմնջեց.

— Ո՛վ երկինք, ուրեմն Փէթրանան հոդ հասաւ արդէն...

Թարգմ. Ս.

ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՌՈՒՄՓԷԼ — ԾԹԻԼՑ — ՔԷՆ

(ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

...— Հետեւեալ պատմուածքը ... է Կրիմ եղբայրներու հէքեաթներու հաւաքածոյէն որ առաջին ... լոյս տեսաւ 1812ին: Հմուտ ... էին երկուքն ալ, բայց ... մասնաւոր սէր եւ գուրգուրանք ունէին իրենց ազգային բանահիւսութեան հանդէպ...

Եւ գառնալով ջաղացպանին ըսաւ.

— Եթէ քու աղջիկդ այդքան վարպետ է, զգեակս բեր զայն վաղ առտու եւ փորձեմ:

Երբ աղջիկը եկաւ, թագաւորը զայն առաջնորդեց սենեակ մը, ուր մեծ քանակութեամբ յարդ կար, ինչպէս նաեւ ճախարակ մը: Ու թագաւո-...

...

աչքիս զարկաւ պզտիկ խրճիթ մը, որուն առջեւ կրակ կը վառէր: Տեսայ որ այդ կրակին շուրջը, մէկ ոտքի վրայ կը պարէր պզտիկ մարդ մը ու կ'երգէր.

...

— Ռումփէլ — Ծթիլց — Քէն...

Անգլ. թարգմ. Փ.

Յ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈԽԱ-ԲՈԼՈՆԻԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առականներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով: Ճոխ պիւֆէ:

Հաղորդակցութիւն.— *Métro: Sèvres-Babylon. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X AE. CM. CB. BC.*

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի Նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՑԳ» վարժարանին

24 Դեկտ. Կիրակի երեկոյ ժամը ՍԷՆ մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIE*ի սրահին մէջ* 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignoles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Գ. ԱՐԱՄ ՅԱՐԸՓ (ջութակահար) *կ'երգէ «Օմար խայեամէն» Անակնկալներ.*

եւրոպական պարեր, ճազ, օրքէսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ չափաւորագոյն գիներով

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք. կիներու 8 ֆրանք.

Տոմսերը կը ծախուին գիրձակ Գարաեան 5, rue Mignon, Փարիզ(6).

Հրանդ-Սամուէլ Գրատուն *51, Mr. le Prince Փարիզ (6).*

RÉVEILLON ԱԺԱՆ, ՀԱՃԵԼԻ

LE BYZANCE *Հօյլէն Ընկերակցութիւնը, բարենպատակ իր ձեռնարկներուն ի նպաստ, ԳԻՇԵՐԱՏՕՆ մը սարքած է 24 Դեկտեմբեր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ*

Salle des Ingénieurs Civils*ի մէջ*

19, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

Հօյլէն Ընկերակցութիւնը քանի մը ամիս առաջ նման երեկոյթ մը սարքած էր եւ մեր Հայ բարեկամները մեծ բազմութեամբ եկան պատուել մեզ:

Քաջալերուած այս բարեկամութենէն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայ Հայրենակիցներուն, որոնց հետ միացած ենք անցեալի հասարակաց մեր առաւապանքով, պատուել մեզ իրենց ներկայութեամբ:

Հաչակաւոր նուագախումբ, արեւել. եւ եւրոպ. պարեր, պարի մրցումներ, քոթիյոն, Թոմպոլա նուէրներով եւ Ազգ. Պորտեւանխաղի տոմսերով, աթրաքսիոն, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ.— Տիկիններու 10 ֆրանք. այրերու 15 ֆրանք:

Կարելի է տոմսերը հայթայթել նախօրօք դիմելով M. N. Karabetzos, 24 Fbg Montmartre, Paris (9e).

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը գարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Ճոխ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ: Գին 5 ֆրանք:

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է *ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ, 70 rue Paul-Bert.*

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար:

Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 4/40* (grosse laine):

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ յոգնիլի հագուստներու համար: Երգոն վա ճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը:

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ *ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ'ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ:*

ԴԻՄԵԼ ***ՄՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ***

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ

4 Trav. du Mont de Piété. MARSEILLE

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխզիջումներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ քրէական դատերու առջեւ, կու տայ certificats de coutumes, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19 նաեւ ժամադրութեամբ

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱՋ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըլթուզով	6 հատ	5 ֆրանք:
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուզով եւ ձուածեւ շրջանակով		45 ֆրանք:

ՀՈՒՄԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ

5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ — 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՐԱՑԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M.M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

Studio MANOUK

116. LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE Tél. Gar. 27–85

Երբեք մի մոռնաք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿԷՆ, ամենայաւ եւ գնահատանքի արժանի նուէրն է որ կ'արտայայտէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները:

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարելի զեղչ

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumont*ի պարտէզէն 25 մեթր հեռու*)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մեթրօ՝ **Belleville et Simon Bolivar.** *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26.*

Օթօպիւս՝ **N. BF. BN.**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մեթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն ձեւով՝* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գետղներու գործուածքի համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբաթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթներ տարբեր երկիրներ ընտրողներուն

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13

օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեկառ.

***rue Pierre Curie,** K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ———————— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւայլն., եւայլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգամ մը փորձեցէք Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրական թէյը ըմպելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Dr. Méd. Jouchnovetzky, 5, rue Michel Peter, *Մեթրօ՝* Gobelins *Ամէն օր ժամը 3—8 չափաւոր գին: Հեռ.* Gob. 47.19:

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԹՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

թերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8 կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Դիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (Ֆրանկախտ, ֆրանկախտ, սուզակն, մորթի, չլայն), ստամոքսի եւ կոնացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի X ենթամանուշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան քննութիւններ:

Կը խնամենք առանց ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քննութիւն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, արիւն՝ ամերիկեան սիստեմով:

Ատամնաբուժ. շատ մատչելի՝ մանաւանդ կեղծ ատամներու եւ լծակներու.

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9

ՀԱՄԲԷԼԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՋԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

*ԿԱՐՏԱՆ*ի օծափիւոներու կայարանին ճիշդ դիմացը. Նորթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր ընծայասրահ: Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ: Ինքնութեան թուղթերու նկարները *12* հատը խնամուած բլթուզով՝ *10* ֆրանք: Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9:

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք.

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisable*ի 40,60* եւ *75* ֆր. ժողովրդական գիներ. խնամուած աշխատանք

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

83, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մեթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

Տոքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

հիւանդութեանց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 3—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ:

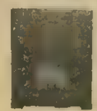

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationale*ի յառաջիկայ* **tirages***ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 յամբոյ* **pick - up***ի* **prise***ով ամերիկեան այս* **postes***երէն:*

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի **Ecole Pratique de Radioélectricité***ի վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի*

ՊԱԹԻՍԻ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazare*էն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան*):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՎԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	200 »	100 »	–
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

19 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2373 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄՏՔԻ ԵՒ ՍՐՏԻ

Մտադրած էինք առնել մը անտեսել այն տմարդի եւ զարշելի վերագրումներն ու սրսկումները որ կը կատարուին մասնաւորապէս ռամկավար մամուլին եւ գլխաւոր վարիչներուն կողմէ, մուր քսելու համար Դաշնակցութեան ճակտին, ո՛ր եւ է հարցի առթիւ։

Մտադրած էինք անտեսել, որպէսզի չատիպուինք ... հայհոյել։ (Այս միղադրանքը կ՚ուղղեն մեզի, բարեմիտ մարդիկ)։

Կ՚ըսէինք,— ռամկավարութիւնը հաստատուած է պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ։ Արդ, մարդիկ հանգիստ չեն կրնար քնանալ, եթէ տարին տասներկու ամիս իրար չխառնեն սուտը եւ իրաւը, անցեալն ու ներկան, պատահականն ու հիմնականը, անհատականն ու կուսակցականը։

Եւ այս բոլորը՝ Թոյն սրսկելու, արիւն պղտորելու, մեռելներն անգամ գերեզմանէն հանելու, մէկ խօսքով՝ մթնոլորտ ստեղծելու համար։

Մեր չար բախտէն, ռամկավարներու գռեհիկ արշաւը այնպիսի համեմատութիւններ առած է որ, կարելի չէ, գէթ երբեմն, չթօթվել պատասխանատուներուն օձիքը։

Որովհետեւ, այս երեւոյթը ամէն բանէ առաջ կապ ունի հանրային բարոյականի հետ։ Մանաւանդ որ, այս մարդիկը, ճերմակ ձագերով եւ ճարպոտ օձիքներով այս խաչակիրները կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է անբարոյականութեան առջեւ։

Կարելի է ընդմիշտ արհամարհել անձնական ցեխարձակումները։ Բայց, ի՞նչպէս հանդուրժել հանրային — կուսակցական անպարկեշտութեան, պատմական եւ առօրեայ դէպքերու խեղաթիւրման, օրը ցերեկով լուսաբանուած, տեղով, անուններով, թուականներով, լուսանկարներով ապացուցուած իրողութեանց ուրացման, այլանդակման եւ դունաւորման։

Օրինակ՝ փախստականներու խնդիրը։

Երբ առաջին լուրերը հասան, արձանագրեցինք ու անցանք։ «Ո՛ւր է», պոռացին, իրենց նստած տեղէն, առանց որ եւ է լուր առած ըլլալու։

Ստիպուեցանք հրատարակել ոչ միայն պաշտօնական ցանկեր, այլ եւ լուսանկարներ։ Ոչ թէ ըսի – ըսաւներ, այլ վաւերական պատմութիւններ։ (Մէկ մասը միայն, միւսները կը մնան դարակը, տրամադրելի՝ որ եւ է պարկեշտ մարդու)։

Սրգի՞ւնքը,— Ահա Գ. Հրաչ Երուանդը, անդամ ռամկավար կեդր. վարչութեան, որ զզուելի սոփեստութիւնը կ՚ունենայ փախչելու խուժանային առենախօսութեան մը մէջ.

— «Անոնք որ պակասներու եւ գրկանքներու դիւրաւ բացատրելի երեւոյթներուն այսպէս անհնլի, աններելիորէն, եղականօրէն դժոխային համեմատութիւն կուտան եւ կը պարծենան ալ, թէ իրենք ներքին ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու աղբիւրներ ունին, փախչողներու պատկերներուն եւ անուններուն տեղ՝ թող տան պատկերները եւ անունները Հայաստանի սովի զոհերուն»։ («Ապագայ» 1 Նոյ. 1933)։

Ահա միւս երեւելին, Գ. Արշակ Զօպանեան, որ շարք մը յօդուածներ — մեծագոյն մասով ցնդաբանութիւններ — կը ստորագրէ նոյն պաշտօնաթերթին մէջ, եւ կը պատմէ առանց տարիքէն ամչնալու.

— «Թաւրիզի «օճախ»ը, որ Խ. Հայաստանի թշնամի Դաշնակցութեան ամենէն թթու եւ թունալից հատուածն է (գլխաւորապէս իրմէ է որ կ՚ելլեն ու կը տարածուին նորի. Հայաստանի մասին բոլոր սուտ լուրերը), շատ հաւանական է որ իր համախոհներն ունի Խ. Հայաստանի մէջ, որոնք այս կամ այն ներգաղթողը կը մղեն փախչելու, կը հաւատեն թէ փախչողները Թաւրիզի մէջ ամէն օգնութիւն պիտի գտնեն, որպէսզի վարկաբեկուի Խ. Հայաստանը եւ Դաշնակցութեան հակափրոփականտը սնունդ գտնէ այդ տխուր երեւոյթին մէջ։ Այդ սեւ աշխատանքը, որուն՝ ,գլխաւորապէս՝ արդիւնքն են այդ փախուստները, ամենէն հակազգային գործն է որ կարելի է երեւակայել»։ («Ապագայ», 5 դեկտ.)։

Ահա երրորդը, յիշատակ Տալէորիկի եւ Կիլիկիոյ,— Միհրան Տամատեան, որ լուրջ մարդու համբաւ հանած էր.

— «Ազգը կը պառակտեն այսօր դրօշակի խնդրով, վաղը ուրիշ խնդրով մը. ազգային օրինաւոր իշխանութեանց դէմ կ՚ըմբոստանան, անկարելի դարձնելով անոնց շինարար անաչառ գործունէութիւնը. մէկ քանի դաշնակցականներ իրարու քով գալով՝ անունով Համազգային մը կը կազմեն՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան դէմ մրցելու ու՛ զայն կործանելու երազով. «Կարմիր խաչ»եր կը կազմեն Քիւրտերուն օգնելու եւ կամ Ճեմարանին նպաստելու համար… Ճեմարան կը բանան Նորահաս սերունդին միտքն ու սիրտը թունաւորելու եւ խաբելու, ապագայ դաշնակցական գործիչներ, ապագայ ոճրագործներ պատրաստելու համար»։ («Արեւ», 28 Նոյ. 1933)։

Եւ ահա չորրորդը, հեռաւոր Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին անսրակելի խմբագիրը, որ կը պատգամէ խմբագրական սիւնակէն.

— «Դաշնակցութեան թրքամէտ վարիչները, ամէն անգամ որ ձեռք մնան, յառաջ կը քշեն Կովկասի Հայ եւ Թաթարական կռիւները, թող յիշեն թէ ի՞նչ էրին իրենք, այդ կռիւներու ամէնէն քաջ ու անձնուէր մէկ հերոսին, խմբապետ Միհրանի, երբ յանուն Թուրքիոյ Հայոց ազատութեան բողոքի շարժում մը յառաջ բերաւ իրենց դէմ։ Թող ըսեն թէ ինչո՞ւ այդ հայրենանուէր քաջին եւ իր ամբողջ ընտանիքին ու պարագաներուն արիւնը մտան անլուր վատութեամբ ու անխղճօրէն, եւ ապա թող խօսին հայ եւ թաթարական կռիւներու անունով, որու մէջ իրենք անձնապէս ոչ մէկ դեր ունեցած են»։ («Պայքար», 24 Նոյ. 1933)։

Պատահաբար քաղելով այս հատուածները, նպատակ չունինք ըստ էութեան քննելու զանոնք։

Այդպիսի փորձ մը՝ պիտի ըլլար նուաստացում, եւ մեծագոյն պատիւը՝ խակապէս անարժան հակառակորդներու։

Մենք այս պատկերը կուտանք դիպուածով։ Իբրեւ «Վարք սրբոց»։ Իբրեւ չարժանկար մը մտքի եւ սրտի թշուառութեան։

Այսքա՞ն միայն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԵՐԹ ՄԸ ԵՒ ԳԻՐՔ ՄԸ

oooo

1933 յունուարէն ի վեր, Աթէնքի մէջ կը հրատարակուի ֆրանսերէն պարբերական մը, «L'Arménie», խմբագրութեամբ Զօր. Թորգոմի։

Աչքի առջեւ ունինք անոր 16 թիւերը, որոնք հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակեն հայկական կեանքի մասին, անցեալ թէ ներկայ, պատմական, քաղաքական եւ գեղարուեստական։

Թերթը կը հրատարակուի իբրեւ՝ օրկան «Հելլենեւհայ պաշտպանութեան»։ Իբրեւ նշանախօսք ունի կծու խօսք մը,— «Հայաստանի ամբողջական ազատութիւնը պատիւի խնդիր է քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն համար»։

Աշխատակիցներուն մէջ կը գտնուին գիտնական Հելլէններ, որոնց գլխաւորն է պատմագէտ Գ. Ալեքսանդր Ֆիլադելֆեւսը։

Խմբագրութիւնը շատ լաւ է մտածեր, իբրեւ թերթօն հրատարակելով ժաք տը Մորկանի «Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը»։

Դիտողութիւն մը միայն,— երբեք եւ երբեք չգրաղիլ հայկական առօրեայ կեանքի գռեհկութիւններով,— Մազլըմեաններով եւ մնացեալով։

×

«Յառաջ»ի ընթերցողները ուրախ պիտի ըլլան, անշուշտ, իմանալով որ գրքի վերածուած է հայաչիրեն սարսափներէն փրկուած երիտասարդի մը, Լեւոն Տօնիկեանի զարհուրելի պատմութիւնը,— «ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 — 1924»։

Անոնք որ, օրը օրին, իբրեւ թերթօն կարդացին այդ յուշերը. մինչեւ այսօր զարմանքով կը պատմեն թէ՝ համեստ, «անգրագէտ» բանուոր մը ի՛նչպէս կրցեր է այդքան անսեթեւեթ ոճով, կարճ եւ անձիգ նախադասութիւններով տալ պատկերը՝ ահաւոր ողիսականի մը։

Հեղինակը բանուոր է այսօր ալ,— որմնադիր։ Երէկ ծառան էր գիշատիչ Թուրքին եւ Քիւրտին,— հոտաղ. մշակ, չրկիր, «զոլամ»։ Այսօր ալ՝ կը ծառայէ նոյնքան գիշատիչ Դրամագլուխին։ Բայց լաւ է որ ինք խօսի.

— «Ընթերցողը տեսաւ թէ քանի տեղեր ի՛նչ պայմաններու տակ փախայ եւ ինկայ Եւրոպա։ Այժմ կ՚ըսպասեմ ամենակարեւոր եւ վերջին փախուստիս, թօթվելու համար ոտքիս փոշիները այս անհոգի Եւրոպային ուր մամոնան է տէրը բախտին, մարդուն պատիւն ու ամէն ինչը…»։

Երիտասարդներ, ձեզի համար է այս գիրքը, հօրհուր Մարիամի պատգամով.

— «ԼԱՕ, ԶՄՈՌՆԱՔ ԶՄԸ ԱՐՈՒՆ, ԶՄԸ ԱՐՈՒՆ, ԶՄԸ ԱՐՈՒՆ»։

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՑՈՒՐՏԸ

ooooo

Ցուրտը նորէն սաստկացաւ Փարիզի մէջ, սաստկացնելով չունեւորներու թշուառութիւնը։ Կը կարծուի թէ դեռ երկար պիտի տեւէ այսպէս։

Գաւառներու մէջ ջերմաչափը կը ցուցնէ զերոյէն վար 13 աստիճան (Սթրազպուրկ), 15 աստիճան (Լիոն), 23 աստիճան (Շալոն – սիւր – Սօն) եւայլն։

Նիսի մէջ կարկուտ տեղալով, մեծ վնասներ պատճառեց տունկերուն։

Թուլոնի եւ Մարսէյլի մէջ ձիւն կը տեղայ։ Ցուրտը սաստիկ է Կան. Վօժիւզի եւ Տրոմի նահանգներուն մէջ։

ՆԱՏԻՐ ՇԱՀԻՆ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ

ooooo

Քապուլէն կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցան Նատիր Շահին սպանիչներէն Աշտիւլ Խալիք եւ Մահմուտ, իսկ ցկեանս բանտարկութեան՝ ուրիշ երկու մեղսակիցներ։ Մահավճիռները գործադրուեցան քանի մը ժամ յետոյ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՎ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Պերլինի անգլիական դեսպանը, որ Լոնտոն կը գտնուէր քանի մը օրէ ի վեր, Պերլին վերադարձաւ, միասին տանելով կարեւոր հրահանգներ։ Դեսպանը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդած էր Հիթլէրի եւ Ֆրանսական դեսպանին տեսակցութեանց, ինչպէս եւ Գերմանիոյ տեսակէտներու մասին։ Այս առթիւ, երկար խորհրդակցութիւններ ունեցաւ արտաքին Նախարարին հետ, որ յանձնարարեց լրացուցիչ տեղեկութիւններ քաղել եւ պարզել Մեծն Բրիտանիոյ տեսակէտները։

Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Մեծն Բրիտանիա տրամադիր է շարունակելու խորհրդակցութիւնները, որպէսզի ելք մը գտնուի։ Պերլինի բրիտանական դեսպանը վերադարձին պիտի թելադրէ որ Գ. Հիթլէր չափաւորէ իր պահանջները, բանակի եւ սպառազինութեան մասին։ (Գրուեցաւ թէ Գերմանիա 300 հազարնոց բանակ մը կը պահանջէ)։ Անգլիա հակառակ չէ որ Գերմանիա ոչ-յարձակման դաշինքներ կնքէ իր դրացիներուն հետ, բայց ինք չուզեր մասնակցիլ, գոնէ առ այժմ։ Միւս կողմէ, Անգլիա համաձայն է որ միջազգային վարչութեան մը ենթարկուին օդանաւային ուժերը.

Գ. Պէնէշ, որ Փարիզ եկած էր Փոքր Համաձայնութեան տեսակէտները պարզելու պաշտօնով, յաջողութեամբ վերջացուց իր գործը։ Փարիզի թերթերը կը գրեն թէ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան միջեւ, օրուան հրատապ հարցերու մասին,— զինաթափութիւն, դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւն

Այս առթիւ զանազան գրոյցներ շրջան ըլլալով, տեղական թերթերը լուսաբանութիւններ կը հրատարակեն։ Այսպէս, սխալ է թէ որոշուած է անպայման ժամանակով յետաձգել Փարիզի եւ Պերլինի միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները։ Բայց որովհետեւ Գ. Հիթլէր բացորոշապէս դրած է Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը, Ֆրանսան անհրաժեշտ կը գտնէ՝ խորհրդակցիլ իր դաշնակիցներուն հետ։ Կարգ մը անգլիական եւ իտալական թերթեր գրած ըլլալով թէ Ֆրանսա «իրար անցուցած է իր յաճախորդները», թերթերը կ՚ըսեն թէ Ֆրանսան յաճախորդ չունի, այլ միայն դաշնակիցներ որոնք հաւասար իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ ունին։

Քաղաքական խնդիրներէ զատ, Գ. Պէնէշ զբաղեցաւ տնտեսական հարցերով. Կարծիքներ փոխանակուեցան, աւելի ամրացնելու համար առեւտրական յարաբերութիւնները՝ Ֆրանսայի եւ կեդր. Եւրոպայի միջեւ։ Գ. Փօլ Պոնքուռ եւ Գ. Պէնէշ իրենց խորհրդակցութեանց մասին տեղեկութիւններ հաղորդեցին մամուլի ներկայացուցիչներուն, շեշտելով թէ համերաշխութիւն կը տիրէ բոլոր հիմնական հարցերու մասին.

Իտալիա կը շարունակէ վերապահ դիրք բռնել այս խորհրդակցութեանց մասին։ Պաշտօնական շրջանակները համոզուած են թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ Ազգերու Դաշնակցութեան սահմանադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկուի Իտալիոյ հասկցած եղանակով։ Այս առթիւ, մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ Գ. Փօլ Պոնքուռ զգուշացած է խօսիլ զինաթափութեան հարցի մասին։ Այս լռութեան պատճառը այն է որ, Ֆրանսայի մէջ կը սպասուին Անգլիոյ արտաքին նախարարին այցելութեան։

Մոսկուայի Զեկայի՞ն շէնքը վառա՞ծ է

«Մաթէն» գերմանական թերթէ մը առնելով, կը գրէ թէ Մոսկուայի Զեկային շէնքը մոխիր դարձած է, բոլոր դիւանաթուղթերով։ Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, կ՚արձանագրենք վերապահութեամբ։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, խնդիրը կը վերաբերի դեկտեմբեր 3ին պատահած հրդեհի մը, որ իբրեւ թէ փճացուցած է բոլոր թուղթերը։

Լինտպէրկի նոր յաղթանակը

Գնդ. Լինտպէրկ, հռչակաւոր օդանաւորդը, Ամերիկա վերադարձաւ, Ատլանտեանի շրջանը կատարելով։ Թռիչքը տեւած է 250 ժամ, կտրելով 48,000 քիլոմեթր։ Իրեն կ՚ընկերանար կինը, որ անթել հեռագրի մասնագէտ է։ Լինտպէրկ Նիւ Եօրքէն ճամբայ ելած էր յուլիս 9ին։ Իր գլխաւոր նպատակն էր օդային կանոնաւոր հաղորդակցութիւն հաստատել Ատլանտեանի վրայ, հիւսիսային ուղղութեամբ (Կրօէնլանտա – Իսլանտա – Անգլիա) կամ Ազորեան եւ Պերմուտեան կղզիներու ճամբով։ Շնորհիւ իր կատարած ուսումնասիրութեանց, կը յուսացուի երկու տարիէն օդային երթեւեկ մը հաստատել Մ. Նահանգներուն եւ Եւրոպայի միջեւ, հիւսիսային ուղղութեամբ։

«Կապոյտ շապիկներու» վերջնապէս լուծուեցան

Հետեւելով Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ խլրտումներուն, Զօր. Տըֆի «Կապոյտ շապիկաւորներու» վաշտեր կազմած էր Իրլանտայի մէջ։ Ազատ պետութեան կառավարութիւնը արգիլած էր այս կազմակերպութիւնները, բայց անոր հրամանատարը տեսաւ. Կիրակի օր, երբ զօրավարը կը պատրաստուէր ճառ խօսիլ 12,000 հետեւորդներու առջեւ, որոնք բոլորն ալ կապոյտ շապիկներ հագած էին, ոստիկանութիւնը խուժեց եւ ձերբակալեց։ Զօրավարը ուզեց դիմադրել, բայց զինուորներ ալ օգնութեան կանչուած ըլլալով, տեղի տուաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ խստութիւնները կը շարունակուին Գերմանիոյ մէջ։ Հիթլէրական մը վիրաւորուած ըլլալով, 12 համայնավարներ ձերբակալուեցան իբրեւ վրէժ։ Լիւպէքի մէջ երեւան հանուեցաւ համայնավարական բջիջ մը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ երկիզման դատավարութիւնը վերջացած ըլլալով, վճիռը պիտի տրուի շաբաթ օր։ Վերջին օրը խօսք առին նաեւ պաշտպան համայնավարները, եւ մասնաւորապէս Տիմիթրով, պնդելով իրենց անմեղութեան վրայ։

ՀԱՐԻՒՐ ՂՕՏԻ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ եւ 60 սարկաւագներ օծուեցան Գահիրէի մէջ, Ղպտիներու պատրիարքին ձեռքով։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՍՈՎԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ օգնելու համար, միջազգային ժողով մը գումարուեցաւ Վիեննայի մէջ։ Այս առթիւ հրատարակուած կոչը կը հրաւիրէ սրտագրաւ օգնութեան հասնիլ միլիոնաւոր սովամահներու, որպէսզի նոր մահեր չպատահին զանգուածօրէն։

Խնայողութեան շաբաթը Թուրքիոյ մէջ

ooooo

Զորրորդ տարին ըլլալով, Թուրքիոյ խնայողութեան շաբաթը բացուեցաւ դեկտ. 12ին։ Այս առթիւ բանախօսութիւններ եւ դասախօսութիւններ սարքուեցան ամէն կողմ։ Քէնկիրիի մէջ Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսելով շեշտեց.

— «Պիտնէլի անցեալ տարուան նախատեսութիւնները ամբողջովին իրականացան։ Ձեզ գիտեք թէ այս տարի պիտի կարենա՞նք ապահովել մեր նախատեսած գումարները։ Նոյնիսկ թերեւս պէտք տեսնուի միջոցներ ձեռք առնել զալ տարուան համար։ Այս մասին թէեւ տակաւին որոշում մը տրուած չէ, բայց իրականութիւնը եղածին պէս ազգին ցուցնելու համար, Ելմտական գործավարութիւնը սկսած է հրատարակել հաշոյթ ցուցակները։ Կեդրոնական դրամատան հնչուն ոսկիի պահեստը միշտ կ՚աւելնայ։ Մեր որոշումն է ամէն միջոցով եւ ամէն գնով պահել մեր դրամին արժէքը։ Մենք ամբողջովին յաջողեցանք պահպանել ազգին դրամին արժէքը, եւ զուհաւոր եւ ոսկեզօծ ենթատումներու ցնցումներուն բնաւ չպիտի ենթարկենք մեր դրամը զոր հիմնական կերպով եւ հոգածութեամբ կը պաշտպանենք այնքան։ Արտաքին առեւտուրին համար մեր քաղաքականութիւնն է՝ կարելի եղածին չափ լայն չափով փոխանակութիւն կատարել. բայց կարելի չէ պահել կացութիւն մը որ չապահովեր փոխանակութիւնը եւ բաց կուտայ։ Ամէն պարագայի մէջ, դիւրութեամբ կրնանք համաձայնիլ այն երկիրներուն հետ որոնք կը փափաքին հաւասար չափով ապրանքներ փոխանակել մեզի հետ։ Մեր հանքային հարստութեանց երկարդը՝ Արգնիի պղնձահանքն է։ Ասիկա զանձ մըն է, եւ յոյս ունինք որ երկու տարիէն պիտի յաջողինք ոչ միայն երկրին ամբողջ պղինձի պէտքը հոգալ, այլ մաս մըն ալ արտածել։

Քարիւղի մասին ալ լուրջ հետախուզութիւններ կը կատարենք, եւ յոյս ունինք որ գալիք տարիներու ընթացքին պիտի գտնենք եւ պիտի շահագործենք այս արժէքաւոր նիւթը։

Ըսմէթ փաշայէն յետոյ նոր խօսեցաւ Աֆէթ հանըմ եւ բացատրեց խնայողութեան կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ կիներուն դերը այս գործին մէջ։

ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԱՐՁԱԿԵՑ ԱՄԲՈԽԸ ԿԱԽԵՑ

oooo

Անցեալ օգոստոսէն ի վեր լինչի ութերորդ դէպքը պատահեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ։

Քօլըմպիայի դատարանը կը դատէր քսան տարեկան սեւամորթ երիտասարդ մը, որ ամբաստանուած էր թէ սպիտակամորթ աղջիկ մը պղծած է։ Ամբաստանութիւնը հաստատուած չըլլալով, երիտասարդը ազատ արձակուեցաւ, բայց ամբոխը բռնեց զայն եւ տարաւ ծառէ մը կախեց նամբուն վրայ։ Ետքը թշուառ տղուն մարմինը ծակ – ծակ եղաւ գնդակներով։

ԵՐԿՈՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒՍ ՄԵՌԱՆ

ooooo

Կիրակի առտու մեռաւ Փրոֆ. Փօլ Ռիշէ, որ անդամ էր բժշկական Ակադեմիային։ Ծնած էր 1849ին։ Հռչակ հանած էր իբրեւ մասնագէտ ջղային հիւանդութեանց։ Ունի բազմաթիւ երկեր։

Մեռաւ նաեւ Փրոֆ. Մանէօվրիէ, գիտուն, բանաստեղծ եւ արուեստագէտ։ Ծնած էր նոյնպէս 1849ին։ Խոր հմտութիւն ունէր եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր իբրեւ լատինագէտ։ Եղած է ուսուցչապետ բնագիտութեան, քիմիագիտութեան եւ երկրաբանութեան։ Ունի մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններ բժշկական եւ դեղագործական պատմութեան մասին։ Միեւնոյն ատեն վարպետ ջութակահար էր։

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Քէմալը իր պայքարը Երեւանի կառավարութեան հետ վերջացրեց Ալեքսանդրապոլի դաշնագրով (2 դեկտ. 1920 Թ.), գրեթէ միաժամանակ յաղթանակեց Երեւանում բոլշեւիկեան ապստամբութիւնը*): Այդպիսով խորհրդայնացած հայկական հանրապետութիւնը ընկաւ ռուս — խորհրդային ազդեցութեան տակ: Վրաստանի հաշիւը փակեց 1921 փետրուարին: Բաթումում իրար հանդիպեցին ռուսական եւ քէմալական զօրքերը: Գրեթէ զէնքը պէտք է որոշէր թէ ում է պատկանում Բաթումը, եթէ բանակցութիւնները չվերջանային 1921 Թւի 16 մարտի դաշնագրով, որ ամուր հիմքերի վրայ դրեց Մոսկուայի եւ Անգորայի յարաբերութիւնները: Երկուսն էլ համոզուեցին կողմերի ուժեղ լինելու մէջ եւ բռնեցին զիջումի ուղին:

Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ցոյց տուեց, որ ոչ միայն համայնավար քարոզչութիւններ կազմակերպել գիտէ, այլ նաեւ արտաքին քաղաքականութիւն վարել: Նա ճանաչեց քէմալական Թուրքիան անկախ, լռելեայն հրաժարուեց Անգորայում համայնավար գաղափարներ տեղաւորելու մտքից եւ ձեռք քաշեց Մոսկուայի համայնավար կենտրոնից կախուած խորհրդային Անատոլու կազմակերպելու ծրագրից: Մոսկուան ձեռք բերեց մի հետանկար, որ Քէմալը կը պայքարի անգլիական աշխարհակալութեան դէմ: Քէմալն էլ իր հերթին ապահովեց իր թիկունքը Ռուսիոյ կողմից անգլեւյունական ճնշման դէմ մղած պայքարում: Միաժամանակ սահմանագծուեցին ռուս — թրքական շահերը Կովկասում: Ռուսաստան գործող երիտասարդ Թիւրքերը**) ժամանակից չէին այս դաշնագրի կնքման. նրանց միջնորդութիւնը Քէմալը չօգտագործեց: Անգորայի բանակնաց Եուսուֆ Քէմալ պէյ վարեց բանակցութիւնները եւ ստորագրեց դաշնագիրը***): Այդ մի դաշնագիր էր իրաւահաւասար անկախ պետութիւնների միջեւ, մինչդեռ Էնվէրը և Ճէմալը օգնութիւն փնտրող արկածախնդիրներ էին, որոնք առանց իրենց ազգի վրայ յենելու մշուշապատ ծրագիրներ էին առաջարկում: Երիտասարդ Թիւրքերից ձերբազատուելու ցանկութիւնը Մոսկուայի հետ բանակցելիս ցոյց է տալիս Քէմալի պետական հեռատեսութիւնը:

Ի՞նչքան տարբեր էր Մոսկուայում կնքուած դաշնագիրը նրանից, որ ներկայացնում էին Ֆրանսական Թերթերը: Այսպէս, 1920 Թ. նոյ. 27ին «Թանը գրում էր, Թէ ստորագրուած է մի դաշնագիր, որով Անգորան պարտաւորւում է համայնավարութիւնը տարածել եւ Թիւրքիայում եւ Խորհ. Ռուսաստանի հետ միասին ազատագրել Հնդկաստանը, Եգիպտոսը, Ալժերիան, Մարօքը եւ Թունուզը: Նման ցնորական բաներից Մոսկուայի դաշնագիրը շատ հեռու էր: Դաշնագիրը Թիւրքիային չէր պարտաւորեցնում այնպիսի գործեր, որոնք վեր էին նրա ուժերից: Նա Թեթեւացում էր Անգորայի համար եւ ոչ Թէ ծանրացում: Ռուս խորհրդային խոէշլին յարմարեցուած նախարան — յայտարարութիւնը — ազատ ինքնորոշում արեւելեան ժողովուրդների — ծառայում էր դաշնագրի արտաքին փայլին: Դաշնագիրը վերջ էր տալիս, տեւական պատերազմական վիճակին եւ յարաբերութիւնները փոխարինում էր բարեկամութեան եւ եղբայրութեան հիման վրայ: Երկու կողմերն էլ պարտաւորւում էին չճանաչել բռնի պարտադրուած դաշնագրերը: Դրանով Մոսկուան իր համաձայնութիւնն էր տալիս, որ Անգորան պայքարի սուլթանական կառավարութեան կողմից ստորագրուած Սեվրի դաշնագրի դէմ: Բառացի կերպով ընդծւում էր դաշնագրի մէջ, որ Խ. Միութիւնը Թիւրքիոյ վերաբերուող այնպիսի դաշնագիր միայն կը ճանաչի, որ հաստատուած է Անգորայի Ազգային Մեծ Ժողովի կողմից: Խ. Միութիւնը ճանաչում էր Թիւրք ազգային ուխտի սահմանները, մի քանի փոփոխութիւններով, որովհետեւ ազգային ուխտը իր մէջ էր հաշւում Բրեստ — Լիտովսկի դաշնագրով զիջուած Գաթումի, Կարսի եւ Արտահանի շրջանները: Մահմետական մեծամասնութիւն ունեցող Նախիջեւանի շրջանը յանձնւում էր Ադրբէջանի հովանաւորութեանը, իսկ Գաթումը բաժին էր ընկնում Խ. Վրաստանին: Փոխարէն Թիւրքիան ստանում էր տրանզիտ եւ մաքսային ազատութիւն Գաթումով ներմուծուող եւ արտածուող ապրանքների համար, վաւերացւում էին Գաթումի եւ Ալէքսանդրապոլի դաշնագրերի հողային մնացած հետեւանքները: Խ. Միութիւնը պարտաւորւում էր ստանալ Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների համաձայնութիւնը, որովհետեւ նախկին դաշնագիրները կնքուած էին նրանց հաշուին: Ռուսաստանը հրաժարւում էր կապիտուլացիաներից եւ հին ռուս — թրքական բոլոր դաշնագիրներից, նրանց հետ կապուած եկեղմտական պարտաւորութիւններով, յայտարարւում էին ոչնչացուած, որովհետեւ այժմ այլեւս փոխադարձ շահերին չէին համապատասխանում: Երկու կողմերն էլ պարտաւորւում էին չթոյլատրել իրենց սահմաններում միւս կառավարութեան դէմ աշխատող որ եւ է կազմակերպութիւն: Այսպիսով Ռուսաստանը ձեռք էր քաշում իր երկրում Թիւրքիայում համայնավարական յեղաշրջումի համար պատրաստութիւններ տեսնելուց:

Դրուել էր նաեւ Նեղուցների խնդիրը՝ կենտրոնական կէտը ցարական քաղաքականութեան: Դաշնագիրը որոշում է Նեղուցների խնդիրը լուծել Սեւ Ծովի ափերի երկիրների միացեալ համաժողովում, հաստատում էր առեւտրական նաւարկութեան ազատութիւն եւ Թիւրքիոյ գերիշխանութիւնը Նեղուցների վրայ: Երրորդ կէտը նշանակում էր նախապատերազմեան վիճակի վերականգնումը, որով արգելւում էր օտար զինուորական նաւերի անցքը եւ Թիւրքիային էր վերապահւում այդ արգելքը կատարողի դերը: Դաշնագրի միակ կէտն էր այս, որով Թիւրքիան պարտաւորւում էր պայքարելու ի նպաստ ռուսական շահերի: Ընդհակառակն, Գրզ յօդուածի յայտարարութիւնը արեւելեան ժողովուրդների ինքնորոշման մասին միայն ցուցական արժէք ունի, առանց մէկին որ եւ է բան պարտադրելու: Ցօղուածի բովանդակութիւնն էր. «Երկու կողմերն էլ ընդունում են, որ Արեւելքի ազգային շարժումները ներդաշնակում են ռուս բանուորի պայքարին յանուն խորհրդային նոր կարգի, բայց նաեւ հանդիսաւորապէս յայտարարում են, որ Արեւելքի ժողովուրդները իրաւունք ունեն ազատութեան ու անկախութեան եւ ազատ են ընտրելու իրենց ցանկացած կառավարական ձեւը: Քէմալը բարեւի էր կանգնում համայնավար գաղափարի առաջ, բայց միաժամանակ իրեն էր վերապահում Թիւրքիայի պետական եւ ընկերային խնդիրները իր սեփական տեսակէտով, այսինքն առանց ռուսական օրինակի կարգադրելու իրաւունքը. բայց այդ պատճառով ռուս բանուորները չպէտք է վրդովուէին. չէ՞ որ քէմալական խոէլը ներդաշնակում էր համայնավար գաղափարին: Դիւանագիտական վարագուրումը մի իրականութեան, որ իրօք, ճիշդ հակառակն էր: Մնացածում, ի հարկէ կողմերը կատարեալ պէս համամիտ էին: Արեւելքի ժողովուրդները պէտք է ազատագրուեն, բայց այդ Թողնում է որ իրենք իրագործեն: Հակառական պայքարի մի ազդանշան սոսոր աշխարհակալութեան՝ առանց պատերազմի յայտարարութեան: Եթէ մի իրական պարտաւորութիւն կար այդ յայտարարութեան մէջ, այդ էլ այն էր, որ Թէ՛ Ռուսաստանը եւ Թէ Թիւրքիան պարտաւորւում էին չխառնել որ եւ է արեւելեան ժողովուրդի անկախութիւնը: Կարսի 1921 Թ. հոկտ. 13ի համաձայնագիրը խորհրդային Վրաստանի, Խ. Ադրբէջանի եւ Խ. Հայաստանի կողմից էլ վաւերացրեց Թրքական դրսւումները: Թէեւ Մոսկուայի կողմից զինուորական գործօն օգնութիւնը քէմալական զինադադարութեանը յոյն յարձակման դէմ չէին վճարի, բայց Քէմալը դգուշ էր քաղաքական ներդաշնակութիւնը, զինուորականի վերածելու: Տրանզիտի Թեթեւացում, օժանդակութիւն զէնքի եւ ռազմամթերքի մատակարարումով — Քէմալը աւելին չէր սպասում եւ չէր ուզում Մոսկուայից: Ոչ մէկ խորհրդային զինուոր իրրեւ դաշնակից չի մտել Թրքական հողամասը ազատագրական պայքարի ժամանակ:

Մոսկուայի դաշնագրի ստորագրումին հետեւեց Լոնտոնի առաջին արեւելեան խորհրդաժողովի վիժումը: Քէմալական պայքարը մտաւ մի նոր շրջան Եւրոպայի հասարակական կարծիքը հետաքրքրութեամբ սպասում էր ռուս — Թրքական շահերի դաշնակցութեան արդիւնքին:

Լոնտոնից Իտալիայի վրայով Անգորա վերադառնալիս Պէքիր Սամի պէյը ուզեց յայտարարել Թրքական տեսակէտը: Նա բացուեց Հռոմի մամուլի ներկայացուցիչների առջեւ եւ յայտարարեց, Թէ ինքը բոլշեւիզմից վախ չունի. «Si l'on est condamné à la mort, on n'a plus peur de rien» Թիւրքիան արդիւնաբերութիւն չունի, որ բոլշեւիզմը անզործութեան զատապարտի: Ելեկտական ձեռնարկներ օտարների ձեռքին են, նշանակում է Թիւրքերը կորցնելիք բան չունին: Ռուսական զէրքի ուժեղացումը չի վախեցնում Թիւրքիային: Ռուսաստանը 30 միլիոն մահմետականներ ունի, որոնք միացած Անատոլուի գիւղացիներին՝ կարող են կանգնեցնել ռուսական յորձանքը. ձշմարտութեան որոշ բաժին կար անշուշտ այդ ճարտասանութեան մէջ: Խ. Ռուսիան չէր փորձի կորցնել իր կապը իսլամ աշխարհի հետ՝ ճնշման քաղաքականութիւն բանեցնելով Թիւրքիոյ դէմ, մանաւանդ որ իսլամը հպարտ էր Անգորայի հերոսական պայքարով:

ՌՈՒՄԲԷ

(Մնացեալ յաջորդով)

---

*) Խօսքը, անշուշտ, դեկտ. 2ին Լէօի հետ կնքուած. համաձայնութեան մասին է. Երեւանում բոլշեւիկեան ապստամբութիւն չի եղել.

Ն. Բ.

**) 1920ի ապրիլին Անգորայում հաւաքուած Ազգային Մեծ Ժողովի առաջին որոշումն էր՝ մի առաքելութիւն ուղարկել Մոսկուա, խաղաղութեան դաշնագիր կնքելու համար: Առաքելութեան ղեկավարն էր արտաքին գործավար Պէքիր Սամին, օգնականը՝ տնտեսութեան գործավար Եուսուֆ Քէմալը: Առաքելութիւնը Անգորայից մեկնեց 1920ի մայիս 11ին:

Ծանօթ Հեղ.

***) Պէքիր Սամի պէյ Մոսկուայից մեկնել էր Լոնտոն ներկայացնելու համար Անգորայի կառավարութիւնը Լոնտոնի արեւելեան խորհրդաժողովին:

Ծանօթ. Հեղ.

ԹՈ՞ՒՐՔԸ ՊԻՏԻ ԳՐԷ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ...

ooooo

Այն օրէն ի վեր որ տեսայ «Յառաջի» մէջ տեղեկութիւններ, որոնց համեմատ Թուրք մը «Հայոց Պատմութիւն» կը պատրաստէ ֆրանսերէն, զզուանք մը ունեցայ, զոր չեմ կրնար ձշգրտօրէն որակել, եւ որ ստուգապէս խառնուրդ մըն է նողկանքի եւ զաւեշտի:

Այդ «պատմութիւնը» անկասկած պիտի ըլլայ «պամֆլէթ», գլխաւոր նպատակ ունենալով չարափոխել հայ ժողովուրդին անցեալը եւ վարկաբեկել զայն աշխարհի առջեւ: «Յառաջի» ազդասիրական զգացումները սկսած են արդէն իսկ վիրաւորուիլ եւ ան ուշադրութիւն կը հրաւիրէ սոյն փափուկ կէտին վրայ:

Իսկապէս «իմեալ» Թուրք մը պիտի կարենա՞յ գրել այդպիսի պատմութիւն մը: Կարելի է հաւատալ, որուած ըլլալով այսօրուան Թուրքիոյ վարիչներուն բռնած յաւելինտ եւ խարդախ ընթացքը: Իրականութիւն է որ երկու թշնամիներ իրարու բարօրութիւն չեն մաղթեր եւ դրուատիք չեն հիւսեր, սակայն, երբ հակառակորդը ուէր է անփենելի եւ անխոցելի առաւելութեանց, միւսը այդ մասերուն լուռ կը մնայ եւ նոյն իսկ այդ ձիրքերը կ'ընդունի եւ կը խոստովանի:

Թուրքը չունի այդպիսի առաքինութիւն, եւ կ'ուզէ աղաւաղել հայ ժողովուրդին այն գիծերը, որոնք պատմութեան տաճարին մէջ փայլուն են լոյսի պէս եւ մաքուր:

Հայը ունի անցեալ մը որ կը հաշուէ չուրջ երեք հազար տարուան ժամանակամիջոց մը, ինչ որ հաղուագիւտ է: Ան ունեցած է եկեղեցիներ եւ զանազան կացութիւններ եւ այնպիսի շրջաններ, որոնք պատմութեան համաշխարհային բեմին վրայ դէմ առ դէմ եւ հաւասար դիրքի մէջ դրած են աշխարհի տիրող ուժերուն հետ: Հայ Թագաւոր մը՝ Մեծն Տիգրան, (Քրիստոսէ մէկ դար առաջ) դրաւեց վերջ հաղորդովկեան Հռոմի ձեռքէն, մէկ չունեցող արշաւ է Արարատէն մինչեւ Եգիպտոս (Սուրիա, Պաղեստին եւ գրեթէ ամբողջ Փոքր Ասիան):

Ուրիշ մը, Լեւոն Մեծագործ, (13րդ դար) շրջակայքի ամբողջ սուլթաններուն եւ ֆրանք իշխաններուն յաղթած եւ յարգանքով ու փառքով լեցուն պետութիւն մը հաստատած է:

Ան որ կ'ուզէ գրել Հայոց պատմութիւնը, նախ Թող երթայ Հռոմ եւ հոն կոթողներու վրայ եւ արձանագրութիւններու մէջ ուսումնասիրութիւն կատարէ: Թող կարդայ Հերոդոտոսը, Քսենոֆոնը, Տակիտոսն ու Կիկերոնը, ինչպէս եւ Միջին Դարու պատմիչները

Հազար հինգ հարիւր տարի առաջ (միջազ Ե. դարու) այնպիսի ատեն մը ուր այսօրուան եւրոպական մեծ ազգերը, տակաւին վայրենութեան եւ տգիտութեան քունը կը նինջէին (եւ Հռոմ զանոնք կը կոչէր բարբարոսներ) Հայաստանի մէջ կար քաղաքակրթութիւն եւ ոսկեղէն մատենագրութիւն:

Եւրոպական ամենամեծ ազգերու (օրինակ Ֆրանսա եւ Անգլիա) պատմութիւնը հազիւ կը հաշուէ հազար տարի, եւ գրականութեան սկիզբը 5—6 դար: Առանց խօսելու Հայոց լեզուին մասին, որ աշխարհի ամէնէն հին եւ հարուստ լեզուներէն մէկն է:

Իսկ Թո՞ւրքը: Անոր վաչկատուն (կէօչէպէ — nomade) ծագումը հազիւ 600 տարի է: Զինուորական տեսակէտով միայն եւ նարդաղաթի միջոցաւ անոնք ժամանակին ունեցած են ընդարձակ կայսրութիւն մը, սակայն ուրիշ տեսակէտներո՞վ: Ձերօ բարոյ իրենց համար արժանիք մը պիտի կազմէր

Եւ այսօր քէմալականները կ'ելլեն ու յերիւրածոյ ու ծիծաղելի պատմութիւններ կը յօրինեն: — Ողջ աշխարհ Թուրքէն ստացած է քաղաքակրթութեան լոյսը: Միթէ անոնք ուրիշները այդչափ տգէ՞տ կը համարեն: Ձեմ կարծեր, նախ Մէհմէտ-իկին հառաջ կը նետուին եւ յետոյ այլուր ղոխուող ոգեռներ բացական են:

Կեղծիքը, սուտը, ամբասատանելցէք, սեւցուցէք հակառակ ճշմարտութեան, ինչ որ կը մնայ բաւական է: Այս է Թուրքին ուղեգիծը: Ան կրնայ ժամանակակից դէպքերը խեղաթիւրել, եւ 1909ի Կիլիկիոյ ջարդերուն մասին Հայոց ի նպաստ տեղեկագիր պատրաստող մէկուսը Թոնաւօրել: Կրնայ Constantinople բառը Ջնջելու (Կոստանդին անունը մէջտեղէն վերցնելու) եւ Սթամպուլ յորջորջումը հաստատելու աշխատիլ, (նոյն իսկ այս ձեռնարկը ծիծաղ կը շարժէ), սակայն չի կրնար դպչիլ պատմութիւն կոչուած գիտութեան (որ արդէն գարերու ուսումնասիրութեամբ հաստատուած է եւ նուիրագործուած), առանց խայտառակուելու եւ դատուելու անարգութեան սիւնին:

Թուրքը իրաւունք ունի իր գլխարկը փոխելու, իր Ծերած տառերէն հրաժարելով ուրիշներ փոխ առնելու եւ իր խեղճ ու կրակ լեզուն կազմել աշխատելու, սակայն երբեք պէտք չէ համարձակի խծբծելու անցեալը այն ազգին որ ինչպէս բազմաթիւ ուրիշներու, իր երկրէն ալ տուած է առաջնակարգ մարդիկ, ամէն ասպարէզի մէջ:

Իր միլիառները Թուրքին կողմէ յափշտակուելէ վերջ, գաղթական եւ հալածական Հայուն վիճակը նորէն աւելի լաւ է այսօր քան Քէմալի երբին, տնտեսական եւ մտաւորական տեսակէտով: Իսկ Թուրքը դեռ ուրիշներուն աւարն է որ կը վայելէ:

Ծանօթ իրողութիւն է (եւ անցեալ օր Թուրք մըն ալ խոստովանեցաւ), մինչեւ երէկ՝ Թուրք բառը նախատական համազօրն ունէր եւ մարդիկ կը պատսպարուէին Օսմանլը անուան տակ: Այսօր ի՞նչ մօդական կամ ամօթոյ պարարական բացատրութիւն է զարմեր...

Իսկապէս, եթէ ջնջելու «չնաշխարհիկ» Հայոց պատմութիւնը երեւան գայ, Ազգը պարտաւոր է տալ հակահարուածը: Ճիշդ է, այսօր զրկուած ենք բանակներէ, սակայն ունինք բաւականաչափ խելք եւ ինքնագիտակցութիւն:

Ցեղն է ըսէլ Նափօլէոնին խօսքը «Աշխարհի մէջ կայ երկու զօրութիւն, սուր եւ միտք: Վերջ ի վերջոյ սուրը միշտ կը պարտուի միտքէն»

ԳՐԻՄՊԻՒՅ

Պուլկարական Տագնապը

ooooo

ՑԻՒՐԻԳԷ, 12 դեկտ. (Ցառ.) — Բոլոր նախատեսութիւնները գլեց անցաւ այն ընդունելութիւնը զոր պաշտօնական եւ անպաշտօն Եուկոսլավիան ըրաւ պուլկար արքայական ընտանիքին: Մանրամասնութիւնները անշուշտ հեռագիրները տուած են ն. շարբաւ է այն պարագան, որ, այս այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ Խէֆ-Ֆիբ Բրեշտիի Փելկրատի մէջ ստորագրած դաշնագրէն վերջ, երբ Թուրք-Եւ-պուլկար յարաբերութիւնները բոլորովին անբաղձալի բնոյթ ստացած են, եւ երբ Էնկիերի, յասակնօրէն, կը ճգնի գլխէն վեր բաներ փորձել՝ «պարքանեան Լոգանոյի մը նախաձեռնարկը» ըլլալով... Թ. Բրեշտիի փորձերն ու անտանձ յայտարարութիւնները այնքան գրգռեցին պուլկար հանրային կարծիքը, որ, ի պատասխան պուլկար մամուլի միահամուռ վրդովումին, Եուլրի երեսփոխանական խմբակցութիւնը ստիպուեցաւ գեւեց կը հրատարակել ու յայտնել Թէ գեղուկ արտաքին նախարարին զեկոյցը՝ Գեկրատի, Անէնքի եւ Սոֆիայի մէջ ի՛ ունեցած խօսակցութեանց մասին կը ծափահարէ զայն՝ գտնելով որ ան չարժած է կուսակցութեան եւ կառավարութեան ցուցմունքներուն համաձայն»:

Այս հաստատումէն ներքեւ անշուշտ, Թաքնուած կան այն տարակոյսն ու դժգոհանքը, զորս Էնկիերի կը սածէ, առնել մը ի վեր, Պուլկարիոյ նկատմամբ: Ցար Պորիսի այցելութիւնը, զուգադիպելով այս վերջին օրերուն, անշուշտ դժգոհութիւնը պիտի վերածէ մտահոգութեան մանաւանդ որ ոչ Պելկրատ եւ ոչ ալ Սոֆիա կը ծածկեն այցելութեան քաղաքական բնոյթը:

Երկրորդ ուշագրաւ պարագան այն է, որ Եուկոսլաւիա Թերեւս Պալքանեան պատերազմէն ասդին, առաջին անգամն է որ իր հողերուն վրայ կը տօնէ պուլկարական քայլերգը, եւ մանաւանդ, սերպիական հողերուն մէջ ինկող սահմանամերձ պուլկար բնակչութեան խումբը՝ կայսրաննարը՝ Ցար Պորիսը ողջունելու ի պարէն, աւելի քան խօսուն է եւ այն պարագան որ ընդունելութիւնը քաղա-

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (17)

"ԹԼՃՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԸ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԵԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Կարնոյ պաշտօնական մարմիններու մօտ կատարուած դիմումներուն շնորհիւ, վերոյիշեալ քիւրտ պետերը արձակուեցան եւ չէթէներու կազմութեան մէջ առնուեցան: Իսկ փախստականները զանազան միջոցներով Պայազիտ կանչուելով, անոնց հաղորդուեցաւ Թէ նորման պիտի արժանանան՝ պատերազմի միջոցին իրենց ցոյց տալիք օգտակարութեանց համաձայն:

Գալով Վանի շրջանին, Իթթիհատի քննիչ Խոմէր Նաճի պէյն էր որ իր ընկերներուն հետ կը զբաղէր Թէշքիլաթի գործերով: Թէշքիլաթին զինուորական մասը կը ղեկավարէր սպայակոյտի հարիւրապետ Բիւչէն պէյի ղեկավարութեան ներքեւ: Խոմէր Նաճի պէյ, օգոստոսի վերջերը ուղարկած հեռագրին մէջ՝ կ'ըսէ վերոյիշեալ շրջանի մասին. —

« Հոս լրացուցի չէթէներու կազմակերպութիւնը: Միլիսի կազմութիւնը շատ յարմար է: Բայց, Վանի մէջ մէկ հատիկ ուելորդ զէնք չկայ: Թէեւ, կարելի չափով պիտի ընեմ:

« Պարսկաստանի Ուրմիայի շրջանը բնակչութիւնը սկսաւ ըմբոստանալ Ռուսերուն դէմ... կամաց հոյ կը քաշուին («Յառաջ» — Բնագրին մէջ՝ տող պակաս շարուած է): Մինչեւ երեք օր ամէն տեսակ շարժման համար պատրաստ եմ: Կը սպասեմ շարժելու հրամանին:

« Բիւրտիստանի աշիրէթները չափազանց նպատակայարմար գտայ. իսկ այստեղի Հայերը՝ Կարնոյ Հայերէն մեղմ »:

Նաճի պէյ այն տողը Թէ « Միլիսի կազմակերպումը շատ յարմար » է, արդիւնք է այն իրողութեան որ Գէհաէտտին Շաքիր պէյ կողմնակից էր միլիս կազմակերպումին: Բայց, յետոյ հրաժարեցան այդ գաղափարէ իրականացումէն: Թէ միլիսի եւ Թէ Պարսկաստանի ըմբոստութիւնը երբ տեղեկագրուեցաւ Պոլիս, ահալ. ընդ., ներքին նախարար Թալէաթ պէյի կողմէ ուղարկուած ծածկագիրը հետեւեալ Թելադրութիւնը կ'ընէր.

— « Ուրմիոյ շրջանին մէջ սկսած ըմբոստութիւնը տարածելն ու ռուսական ուժերուն Պարսկաստանէն ամբողջովին վտարումը՝ ապագայ գործունէութեանց համար կարեւոր եւ անյետաձգելի գործ մըն է: Հետեւաբար, հարկ է գաղտնօրէն աշխատցնել նաեւ Պարսկաստանի ցեղը:

Կազմուելիք կամաւորներու գունդը արգելք կ'ըլլայ ընդհ. շարժման: Կովկասի վրայ ցակատէն ըլլալիք արշաւ մը անյաջողութեան դատապարտուած է: Այս կամաւորական գունդերը նախ սահմանն անցած քնացինք պիտի ըլլան ու պիտի քաշուին մեր բանակին վրայ: Արդիւնքը պիտի ըլլայ բարոյական ուժի կորուստ: Մեր բանակին գլխուն փորձանք պիտի դառնայ:

Բոլոր արշաւները պէտք է ըլլան կողերէն ու թշնամի բանակին կռնակէն: Այս պատճառաւ, շատ կարեւոր է Ադրբէջանի կազմակերպութիւնը: Եթէ Կարնոյ մէջ զէնք կայ, անոնց այդ վայրերը առաքումը օգտակար կ'ըլլայ: Երբ ուրիշ զէնքեր հայթայթուին այդ շրջաններու համար պիտի դրկուին:

Կամաւորներու գունդը կարելի է եթէ տեղական հանգամանք ունենայ եւ Կարնոյ յատուկ ըլլայ: Բայց, այդ պարագային, զայն պէտք է կազմել փորձառու մարդոցմէ, գոյութիւն ունեցող զէնքերը այս մտքով պէտք է ուղարկուին »:

Ինչպէս Սիւլէյման Ասքէրի պէյի նամակէն, նոյնպէս եւ ներքին նախարար Թալէաթ պէյի վերոգրեալ ծածկագիր հեռագրէն կը պարզուի որ Թէշքիլաթի կովկասեան ճակատը վարելու կոչուած անձերը գետ լաւ ըմբռնած չէին իրենց յանձնուած պարտականութիւնները:

Ջէթէ կազմելուն նպատակը թշնամի սահմաններէն գաղտնի ներս մտնել, ձեռք անցուած արշաւը կամ հոտը յափշտակել եւ կամ ճամբան գիմաւորուած մէկ երկու ռուս զինուորները սպաննել չէր անշուշտ: Փոխանակ ասոր, եթէ Ադրբէջանի պետերուն հետ յիւում մը առնեղծուէր եւ Թալէաթ պէյի բաածին նման ըմբոստութիւն մը պատրաստուած ըլլար, Կովկասի Թէշքիլաթը իր պարտականութիւնը արժանաւորապէս կատարած կ'ըլլար՝ Թշնամիին հետ մեր բախումի միջոցին ըմբոստութիւնը իր ամբողջ սաստկութեամբ երեւան բերելով եւ Թշնամիին ետեւի գիծերը տարտափի ենթարկելով:

Թալէաթ պէյ, ըմբռնած ըլլալով այս պարագան, շատ կարեւորութիւն տուած էր Ուրմիոյ շրջանը ծագում առնող ըմբոստութեան, որու մասին գրած էր Նաճի պէյ, ու կը յանձնարարէր այդ ըմբոստութիւնը ընդարձակել, փափաքելով միանգամայն, որ Պարսկաստանի Թեւը ժամ առաջ շարժման մէջ կը դրուի:

Մինչ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Պոլսէն անընդհատ զէնք կ'ուզէր, Թալէաթ պէյ իր հեռագրին մէջ կ'ըսէ. «Ուրիշ զէնք եթէ հայթայթուի՝ այդ շրջաններուն համար պիտի դրկուի» Միլիսէն աւելի՝ Ադրբէջանի կազմակերպութեան՝ ապագայի տեսակէտէն շատ կարեւոր ըլլալը հասկցնելու կ'աշխատէր: Տոքթ. Պէհաէտտին պէյ, ներքին նախարար Թալէաթ պէյի այս հրահանգը նոյն օրն իսկ Վան՝ Խոմէր Նաճիին ծածկագիր ու հետեւեալ ձեւով տեղեկացուցած է. —

«ԳԱՂՏՆԻ է. — Մեր ձախ ուժը գտնուած տեղերէ մօտ գործելով զբաղած է գաղտնի կազմակերպութեամբ եւ ապագայ գործունէութեան նախապատրաստութեամբ: Դուք եւս ժամ առաջ սահմանին մօտեցէք եւ խառնակութիւնն անցնելով սահմանը Ոսխնաւկան պատրաստութիւններ տեսէք»:

Խոմէր Նաճի պէյ տեղեկացուցած էր Թէ գործելու պատրաստ է: Երբ ստացաւ Տոքթ. Պէհայի վերոգրեալ հեռագիրը, հրամայեց անմիջապէս գործի անցնիլ Պարսկաստանի սահմանին վրայ, ու կացութիւնը Կարին տեղեկացուց հետեւեալ ծածկագրով. —

«Ձեր յանձնարարութեան համաձայն, սահմանէն դէպի Ուրմիա նախօսակն գործունէութեան կը սկսինք: Եթէ մանչիլէրի փամփուշտները եկած են, 200 հրացան եւս դրկեցէք Անուանի Պարգանի շէյխը Պարսկաստանի մէջ, սահմանին մօտ վայրէ մը անցնելու առեն մեր զինուորներու ճակատէ, առանց ընդդիմութեան ծերպակալուեցաւ: Հոս կուգայ: Անոր Ռուսերը կը կորսնցնեն ըմբոստութեան մեծագոյն ազդակը»:

(Շար.)

...կական հազուադէպ ցոյցի մը բնոյթը ստացած է, հակառակ տիրող սաստիկ ցուրտին։ Երբ նկատի առնուի որ այս երկու երկիրները մինչեւ երէկ իրարու հանդէպ կը ստուցանէին խոր ատելութիւն մը, հասկնալի կը դառնայ թէ ինչ մեծ արժէք ունի այցելութիւնը։ Պատմութեան մէջ, ուր Սերպիոյ հետ մերձեցման տեսակէտը նոր չէ Պուլկարիոյ մէջ։ Երկու տարի առաջ յանձնախումբ մը, երբ այդ գաղափարը շրջանցեց, փրօֆէսէօր մը ծանր յարձակումներու ենթարկուեցաւ, երբ փորձեց պարզել նման քաղաքականութեան մը առաւելութիւնները։ Այն ատեն Սօֆիան «Թրքական թարեկամութեան»... շնորհները կը կարծէր վայելել, իսկ «Զօրաւ» թերթը որ ատեն հակառակորդն էր Եուկոսլաւիոյ հետ որ եւ է լեզու գտնելու տեսակէտին, այժմ, Ցար Պօրիսի այցելութեան առթիւ կը գրէ. «Սահմանի երկու կողմերը, ժողովուրդը կը փնտռէ յաջողութիւն»։

Այդ յաջողութիւնը ցանկութիւն մըն է ժողովուրդին համար, իսկ վարիչներուն համար հասունցած անհրաժեշտութիւն մը։ Այդ է պատճառը որ այցելութեան եւ ընդունելութեան մէջ անմասն չեն ոչ բանակը ու ոչ ալ պետական այլ օրկանները։ Մնաց որ, Պուլկարիա, ապահովելով իր կանակը, լայն լուծ մը կ'առնէ, Սերպիոյ մէջ ապրող պուլկար փոքրամասնութիւնը կը վերադառնէ իր ազգային ազատութիւնն ու մշակութային անկախութիւնը, իսկ այդ երկիրը, Պելկրատի միջոցաւ, վայելելով Փարիզի համակրանքը կամ, առ նուազն, վստահութիւնը, տնտեսապէս կը կազդուրուի հետզհետէ, եւ, մանաւանդ, արեւմտեան այժմու սահմաններու պահպանումի մասին իր տեսութեան փոխարէն, զօրավիգ կը գտնէ հարաւային — արեւելեան (Թրքական) սահմաններու անխուսափելի փոփոխման ի նպաստ։

Այս նախատեսութիւններն են որ երեք ամբողջ Պուլկարիան յուսադրած են այժմ։ Ցայտնի գոհունակութիւն մը ցոյց կուտան բնակչութիւնն ու մամուլը։

Նոյնը եւ Եուկոսլավիոյ մէջ։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

»»»·«««

«Ճումհուրիէթ»ի խմբագրապետ Եունուս Նատի կը գրէ.—

Նոյնիսկ քաղաքներու ներքին ճամբաներու շինութեան համար վերջնական ուղղութիւն մը չունինք։ Իսկ երկրին մայր ճամբաներու շինութեան մասը դեռ որոշած իսկ չենք։ Ասոր հակառակ, Եւրոպայի մէջ մարդիկ ասֆալթ ճամբաներէն վերջ երկաթապատ ճամբաներու փորձերը ըրած են։

Եւրոպայի քաղաքակրթութեան անհնացայտուն նմոյշն իր ճամբաներն են։ Աւելցնենք որ մարդկային ամբողջ պատմութեան մէջ, ճամբան քաղաքակրթութեան արտայայտիչն է եղած։ Հռոմէացիները ամուր ճամբաներ են շինած։ Նոյն պարագան կը տեսնենք արեւելեան Հռոմի շարունակութիւնը եղող Օսմանեան Թուրքերուն քով(?)։ Այսօր. Եւրոպա գացող Թուրք ճամբաները դեռ եւս կը մնան, կը մնան նաեւ Անատոլուի կեդրոնէն արեւելք ու հարաւ գացող ճամբաները։ Պաղտատի ճամբան Պոլսէն կը սկսի, եւ, իր բաղմաթիւ կամուրջներով, Անատոլուի կեդրոնէն կ'երկարի՝ կ'երթայ։ Էնկիւրիի Աղ — Քէօփրիւն մեծ ճամբու մը կայանն է։

Լաւ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ճամբու քաղաքականութիւնը։ Անվերջ ճամբայ շինելով զբաղած ենք երկրին այս կամ այն կողմը։ Այդ շինութիւնները ամուր հիմք մը չունին, անշուշտ, որ ճամբայ մը դեռ չվերջացած ծայրը արդէն աւրուիլ սկսած կ'ըլլայ. մե՛ղք զուր տեղը թափուած դրամներուն, մե՛ղք կորսուած ժամանակին, եւ մեղք սա անուղղ գործունէութեան...։ Կասկած չկայ թէ այս խնդրին մէջ մեր բռնած ճամբան ուղիղ չէ. որոշադրութեան կը կարօտի։ Եթէ էնկիւրիի ներքին լայն ճամբաները վաղը միւս օր աւրուելու սկսին, ոչ միայն նորը չենք կրնար շինել, այլեւ անոնց նորոգումն իսկ մեծ մտահոգութիւն պիտի պատճառէ մեզի։

Պոլսոյ մէջ դեռ հինգ վեց տարի առաջ շինուած կարգ մը ճամբաներ արդէն նորոգութեան պէտք ունին. իսկ քանի մը տարի վերջ հիմէն պէտք է նորոգուին։ Գանձ չի դիմանար անոր։ Միակ ելքը՝ զանոնք չափազանց տոկուն շինելն է։ Այս կերպով, թերեւս քիչ մը սուղ պիտի արժեն ճամբաները։ Այսինքն՝ քանի մը պատիկ աւելի ծախք պիտի ըլլայ։ Բայց հարիւր պատիկը աւելի տոկուն ճամբաներ պիտի ունենանք։

Հարիւրապատիկ ըսելով պարսական չափազանցութիւն չենք ըներ։ Իրականութիւն է որ կ'ըսենք։ Ո՞վ կրնայ ապահովցնել թէ մինչեւ հիմա շինուած ճամբաները տասը տարի պիտի դիմանան առանց աւրուելու։ Շինուած տարիէն, նոյնիսկ ամիսէն կը սկսին աւրուիլ... Ասանկ ճամբաներուն կարելի՞ է ճամբայ ըսել։

Կառավարութիւնը լաւ կ'ընէ եթէ ճամբաներու շինութենէն այլեւս հրաժարի մինչեւ այն օրը, երբ ի վիճակի պիտի ըլլանք պէտք եղած շինելու զանոնք...։

ՑԱՌԱՋ.— Եւ սակայն, հանրապետութեան տասնամեակի առթիւ՝ ընտանիքներու, դպրոցներու, եւ գործարաններու կեդծ ու չափազանցեալ թիւերուն հետ նոր շինուած հազարաւոր քիլոմեթր ճամբաներու գովասանքը դեռ նոր էր որ բոլոր թերթերը ըրին, Եունուս Նատի'...։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԾՈՒԽ

»»»·«««

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ կը գրէ Միլլիյէթի մէջ.

Մեր ածխահանքերը ազգային հարստութիւն մըն են։ Որ եւ է պատճառաւ չենք կրնար անտեսել թողուլ՝ այս հարստութեանց աղէն օգտուելու պարագան։ Ամէն մէկ Թուրք հայրենակցի պարտքն է շահակից մարմիններուն յիշեցնել թէ՝ անհրաժեշտ միջոցները պէտք է ձեռք առնել եւ ստիպողական բարեկարգութիւններ ընել՝ հնարաւոր չափով շատ օգուտ քաղելու համար այդ հարստութենէն։ Մեզի ըսուեցաւ թէ՝ բազմաթիւ օտար շոգենաւեր իրենց վառելանիւթը կը գնեն Պոլսոյ նաւահանգիստէն։ Անոնց գնած վառելանիւթին տարեկան քանակը կը հասնի 100,000 թոնի։ Բայց ուշադրութեան արժանի է սա պարագան որ՝ մեր նաւահանգիստին մէջ ծախուող վառելանիւթերը մեր ածուխները չեն, այլ՝ օտար ածուխներ են։ Այդ ածուխները, շոգենաւերուն ծախուելէ առաջ, իբրեւ թրանսիթ, առժամապէս ցամաք կը մտնեն։ Անոնց համար ոչ մաքս կը վճարուի, ոչ գործառնութեան տուրք, անոնք բաժնեցուցակի ալ չեն ենթարկուիր։ Ուրեմն, հարկ է զանոնք ի հաշիւ երկրին վնաս մը արձանագրել, քանի որ ոչ պետական պիւտճէին շահ մը ունին, ոչ ալ օտար դրամի գործողութեանց։ Օտար շոգենաւերուն ծախուած այս ածուխին փոխարէնը կը վճարուի անգլ. ոսկի, բայց, առնկա կը նկատուի փոխարժէքը օտար ապրանքի մը, որ Թրքական հողին վրայ իբրեւ թրանսիթ մթերուած է, այսինքն՝ այդ ածուխը Թուրքիայէն արտածուած ապրանք մը չի նկատուիր ու առնուած «տրվիզ»ներն ալ դուրս կ'երթան։

Այս կացութեան առջեւ կը մտածենք.— Ի՞նչ կ'ըլլայ, արդեօք, եթէ Պոլսոյ մէջ գնուած վառելանիւթերուն համար Թրքական ածուխ տրուի։ Նախ՝ օտար նաւերուն վճարելիք «տրվիզ»ները կը մնան երկրին մէջ։ Թրքական ածուխները, որոնք արտածումի եւ օտար շուկայի տեսակէտէն դժուարութեան կը մատնուին, իրենց համար գտած կ'ըլլան ոչ նուազ քանակութեամբ սպառումի տեղ մը։ Աւազանին արտադրական քանակը կ'աւելնայ, եւ ի վերջոյ, աւելի թիւով բանուորներ գործ կը գտնեն, իսկ կառավարութեան զանձած տուրքերուն քանակը կ'աւելնայ։ Մենք ստիպուած ենք ամէն ինչ «տրվիզ»ի եւ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան աչքով դիտել։ Սա ալ կայ որ երկրէն ածուխ արտածողները թոնին միջին հաշուով 3 ոսկի վնասով կը ծախեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

0000

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Այս գաղութը 922 — 23էն սկսեալ հաստատուած է եւ օր ըստ օրէ աճելով 926–27 թուականներուն 750–800 անձ կը հաշուէր, իսկ վերջերս անգործութեան պատճառաւ սկսաւ նուազիլ։ Ներկայիս մարդահամարի ցանկը քննելով կը գտնենք 450էն 460 անձ։ Մեր հայրենակիցներէն ունինք նկատելի թիւ մը որ անգործ են եւ 1 — 2 տարիէ ի վեր կառավարութենէն նպաստ կը ստանան, իրենց ընտանիքի թիւին համաձայն։

Տեղական իշխանութիւնը շատ խղճամտօրէն կը վարուի մեր հայրենակիցներուն հետ։ Նպաստի բաշխման մէջ երբեք խտրութիւն չի դներ տեղացիի եւ օտարականի միջեւ։ Ունինք որոշ թիւով հայրենակիցներ որոնք կ'աշխատին գէնքի, հեծելանիւի եւ հիւսուածեղէնի գործարանները։ Ունինք նաեւ հանքագործներ, ինչպէս եւ արհեստաւորներ ու առեւտրականներ։

Շատ մը գաղութներու կարգին, մեր գաղութն ալ ունի իր Ազգ. Միութիւնը, որ հիմնուած է 1925էն ի վեր եւ մինչեւ օրս կը շարունակէ իր գործը։ Տեղական իշխանութեան կողմէն ճանչցուած է իբր հիմնուած թըւականէն ի վեր եւ մեր կողմէն ըլլալիք որ եւ է դիմումի միրով կը պատասխանուի։ Քանի մը տարիէ ի վեր հիմնած ենք մատուռ մը որ ունի յարակից երկու սենեակներ։ Շէնքին ամբողջ ծախքը կը հոգայ Ազգ. Միութիւնը։ Մատուռը կը ծառայէ նաեւ փոքրիկներուն հայեցի դաստիարակութեան, ղեկավարութեամբ Ֆ. Կ. Եալչի ժամանակաւոր։ Ազգ. Միութիւնը իր կարգին յօժարութեամբ հարկ եղած դիւրութիւնը կ'ընծայէ փոքրիկները հայ մեծցնելու համար։

Վերջերս մեր քաղաքը փոխադրուեցաւ Վալանսի հոգեւոր հովիւ Ց. քհյ. Գոյաճեանը, որ դրուած է գաղութը. Ուրիշ առիթով մը աւելի լայնօրէն կը խօսիմ իր անցեալ կեանքի մասին։

Մեր գաղութին մէջ ալ կան կուսակցութիւններ եւ զանազան միութիւններ, բայց երբ խնդիրը ազգային գործերու կը վերաբերի, ամէնքն ալ սիրով ընդ առաջ կ'երթան։ Ամբողջ գաղութը կը մասնակցի ազգային տուրքին, սկսելով յիսուն սանթիմէն։ Ամսականներն են 2 — 10 ֆրանք։

Կ'արժէ հրապարակաւ շնորհաւորել այս համեստ գաղութը։ Ազգ. Վարչութեան անդամներն ալ հակառակ իրենց անձնական զբաղումներուն, չեն թերանար իրենց պարտականութեան մէջ, նոյն իսկ տուն տուն պտտելով անդամավճար կը հաւաքեն։ Հանրածանօթ մեր Մանուէլ աղան (զանձապահ) գիշեր ցերեկ կը տքնի ազգային գործերուն համար, միշտ համերաշխութիւն քարոզելով։

Ս. Ստեփանեան
(Ատենապետ Ազգ Միութեան)

Ց. Գ. Մեր հովիւը արդէն սկսած է դպրոցի փոքրիկներուն սորվեցնել եկեղեցական երաժշտութիւն, եկեղեցական արարողութիւն եւ հայ եկեղեցւոյ պատմութիւն։ Շրջականներէն եթէ որ եւ է մէկն պէտք զգան կղերականի, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.—

Eglise Arménienne, 6, Rue Franche Amitié, St. Etienne (Loire)

Ցաւալիկային ուրիշ տեղեկութիւններ ալ կը հաղորդեմ։

—○—

ՊՈԶԱՐՈՐ ՍՈՒՏԵՐ

—○—

ԼԻՈՆ.— Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթի դեկտեմբեր 12 թիւին մէջ կարդացի թղթակցութիւն մը նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան մասին, իբրեւ թէ բազմաթիւ միութիւններ իրենց մասնակցութիւնը տուած էին եւ սրահը լեցուած էր «խուռներամ» բազմութեամբ։

Լիոնի մէջ քսանէն աւելի միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ կան։ Տօնակատարութեան մասնակցած են չորս միութիւններ որոնց երկուքը ապօրէն են,— Զարօնաճաքը եւ Բազմաչէնը։ Հոս միայն երեք Զարօնաճաքցիներ կան, որոնք կը չահագործեն այդ անունը, իսկ Բազմաչէնը իբրեւ օրինաւոր միութիւն գոյութիւն չունի։ Եթէ գոյութիւն ալ ունենայ, իր կանոնագիրը չի թոյլատրեր որեւէ տօնակատարութեան մասնակցիլ, բացի մէկ միլիոն նահատակներուն ոգեհանգստէն։ Գալով «խուռներամ» բազմութեան, 60 հոգիէն աւելի չէր։

Ահա թէ ինչպէս կը խաբեն...

Կ. Մանուկեան

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԷՆՔ ԱՌԱՆՑ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ

Թուրքիոյ տնտեսական բարձրագոյն ժողովը սկսաւ քննել աշխատանքի օրինագիծը, որուն համաձայն բանուորներուն արգիլուած է գործադուլ ընել, ինչպէս նաեւ գործատէրերուն՝ վէճի պարագային դադրեցնել գործը։

Օրինագիծը տրամադրութիւններ կը պարունակէ օրավարձերու, աշխատութեան ժամերու եւ ուրիշ կէտերու մասին։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՄԻՏ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

»»»·«««

Հայկական դրօշի ծածանման առթիւ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը յարանուանական խնդիր յարուցած ըլլալով, «Ցուսաբեր»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (4 դեկտեմբեր).

— «Փրկչական 1933ին ոճրագործը միայն կարող է հատուածական տեսլութիւններ սերմանել։

Ու հոգեպիղծը միայն կարող է յարանուանական տեսլութիւններ գրգռել։

Ու մանաւանդ այսօր, երբ ցեղը իր զարթօնքի դժուարին ճամբան կտրած է նաեւ այն բեղուն ճիգին շնորհիւ, որ թափեց նոր դարերու գմայլելի լուսաւորիչը՝ Սեբաստացի Վարդապետը, իրմէ ետք իր ժողովուրդին հզօր ու կախարդիչ անուններու ամբողջ փաղանգ մը պարգեւելով,— Միքայէլ Ջամչեան, Մկրտիչ Աւգերեան, Արսէն Բագրատունի, Ղեւոնդ Ալիշան, Այտընեան, Գաբրբեան, Ադամեան, Հէքիմեան, Վարուժան, Ղազիկեան, Տաշեան, եւայլն, եւայլն։

Բանակ առ բանակ լուսաւորչականներու ամբողջ բազմութիւններ — աշխարհական թէ եղեւոր — ծնրադրութեան պիտի գան այս եկեղեցիներուն առջեւ, անոնց հոգիի եւ մտքի զանձերէն ոյժ ու առաքինութիւն քաղեն հայութեան եւ Հայաստանին ծառայելու համար։

Ու զարմանալի չէր թէեւ, որ 1920ին Վիեննայի Միխթարեան Ուխտը կը պատրաստուէր անհուն կարօտով տարագրութենէ դէպի իր ազատ հայրենիքը դառնալ, երբ բոլշեւիկեան խորշակը եկաւ ու արմատէն խանձեց նաեւ այս իղձը։

Գրեցինք այս տողերը այն վատ ու ցեղադաւ յարձակումին առիթով, որ յարանուանական տեսլութեանց հողին վրայ վերջերս Եգիպտոսի զարշելի թերթուկը ձեռնարկած է կաթողիկէ հայութեան դէմ։

— Կաթոլիկ են, Հայ չեն,— ահա այն պիղծ ու ազգասպան թոյնը, որ կ'ուզէ ներարկել իր ընթերցողներուն։

Ու պատրուակը անմեղ հայց մը — Ազգային Դրօշը։

Ռամկավար թերթուկը լուտանք կը տեղայ կաթոլիկ հասարակութեան, կղերին եւ դաւանանքի հասցէին այն միակ պատճառով, որ կաթողիկէ վեհին իշխանութիւնները, նմանողութեամբ Շարա Նազլիի եւ Ապաւ Տարտարի ուխտադրուած դաւադիրներու, թուք նետած չե՛ն եռագոյնի վրայ եւ զայն կոխկռտած չե՛ն իրենց ոտքերուն տակ։

Քանի որ կաթողիկէ հասարակութիւնը, գլխաւորութեամբ իր իշխանութեանց, մեծարած է իր ազգային սրբութիւնը՝ Հայ Դրօշը, ապա ուրեմն այդպէս ըրած է... յարանուանական պայքար մղելու համար էջմիածնի դէմ։

Այսքան լրբացաւ այս թերթուկը։

Երէկ՝ ապերասան բառը կը նետուէր ծերունի Պատրիարքին եւ նորընտիր Առաջնորդի հասցէին։

Այսօր՝ նիզուիթ բառը կը նետուի առաջնորդական փոխանորդի երեսին։

Ու թայֆայական պղտոր հաշիւներ կարգաւորելու համար, երեւանի բժշկապետ նիզ կ'ըսէ դրամագլուխ դիզել ի հաշիւ յարանուանական ազգասպան վէճերու։

Այսպէս պիտի չըլլէ՛ր... եթէ «վէճէն առաջ Եգիպտոսի հայ կաթոլիկ հասարակութիւնը նոյնքան նախանձախնդիր եղած ըլլար «ազգային խորհրդանիշին» հանդէպ...

Հարկ կա՞յ պատասխանելու, որ եթէ մաքուր շահագրգռութենէ բխած ըլլար այս հարցասիրութիւնը, ապա ուրիշ կերպով զայն պիտի լուսաբանէր նոյնինքն Եգիպտոսի լուսաւորչական համայնքի առաջնորդական փոխանորդ Մամբրէ եպ. Սիրունեան, որ ընդամէնը երկու — երեք տարի առաջ գլուխ կը խոնարհէր եռագոյնին եւ «Մայիսի Հայոց ժողովուրդ»ին առջեւ, բեմէն ու հրապարակով, խուռներամ բազմութեան ներկայութեան, հայրենասէր ու ազգանուէր հայ կաթոլիկ հոգեւորականին, Սարուխան վարդապետի խանդավառ ու ներշնչուած ճառին ազդեցութեանը տակ, միշտ նոյն եռագոյնին նուիրուած։

Կաթոլիկ հասարակութիւնը, ի պատիւ իրեն, 1918էն առաջին այսպէս եղած է միշտ եւ ամէն տեղ։

Ու այդ է պատճառը, որ պատուհանները այն նորակառոյց եկեղեցիին, որուն կից կը գտնուի Գահիրէի կաթողիկէ Առաջնորդարանը եւ ուր իջեւանած են Պատրիարքն ու Առաջնորդը, գիտակցաբար Հայ Դրօշի գոյները ունին»։

ԿԼԱՆԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

(«ՑԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

00000

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 6

ՊՈՒՍԷԹՐԸ, Գրիգոր Սահակեան
ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱ, Ս. Թօփալեան։
ՓԱՐԻԶ (20). Հանրի.
ՓԱՐԻԶ (20), Խ.։
ՓԱՐԻԶ (20), Օ. Մ. Ցովհաննէսեան։
ՊԵՐԼԻՆ, Երուանդ Տէր Մինասեան
ՓԱՐԻԶ (15), Տիկ. Սայլանեան։
ԹՈՒԼՈՆ, Թորոս Տէրունեան
ՍԷՆ ԼՈՐԱՆ ՏԸ ՎԱՐ, Հմայեակ Տիրկէլեան։
ՎԱՐՇԱՒԱ. Գաբրիէլ Մարտիրոսեան։
ԿԻՆԷՑ, Խաչատուր Ցովհաննէսեան։
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Պօղոս Գորգիկեան։
ՓԱՐԻԶ (10), Եղ. Ճըլղրեան։
ՍԷՆ ՔԼՈՒ, Տիկին Գոնտոյեան։
ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Գէորգ Պանազարեան։
ՆԻՍ, Հայր Ս. Քհյ. Շամլեան։
ՓՕՐԺ ՊՈՒ ԱՐԷՐԻԺ. Արիս Գոհարեան։
ՓԱՐԻԶ (19), Ժ. Աբովեան։
ՆԻԿՈՍԻԱ. Մելքոնեան հաստատութիւն։
ՓԱՐԻԶ (5), Ն. Գազազեան։

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՆԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ մեզի կը գրեն թէ Վահան Թէքէեանի գրական քառասնամեակ յոբելեանը տօնելու համար, Մարսէյլի մէջ եւս կազմուած է յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Գ. Ց. Սահաթճեանի եւ Տ. Թէքէեանի.

Նուէրները ղրկել Գ. Ց. Սահաթճեանի հասցէին՝ 1 Bld. Louis Salvator, Marseille.

*** Տէհրանի մէջ եւս կազմուած է յանձնախումբ մը։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Արծրունի.— Ոչ միայն կրօնական պատկերութիւն չկայ, այլ եւ եկեղեցիներն ալ կը քանդուին տօվետ իշխանութեան հրամանով։

Գ. Փիթառ.— Հապա, ինչո՞վ կը բացատրէք, որ կրօնը հալածող իշխանութիւնը թոյլ կուտայ որ կաթողիկոս ընտրեն։

Արծրունի.— Կաթողիկոսի ընտրութիւնը քաղաքական խաղ մըն էր, որպէսզի խորհրդային կառավարութիւնը յենլով անոր վայելած հեղինակութեան ու հմայքին, գաղթահայութեան մէջ նոր խառնակութիւններ առաջ բերէ։

Գ. Փիթառ.— Ճի՞շդ է որ, Դաշնակցական կառավարութիւնը ստորագրած է Ալէքսանդրապոլի դաշնագիրը։

Արծրունի.— Այո՛։

Գ. Փիթառ.— Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ անկախութեան գաղափարը պաշտպանող Դաշնակցական կառավարութիւնը, կը ստորագրէ այդ դաշնագիրը, որ Հայաստանը անկախութենէ կը զրկէր։

Արծրունի.— Մենք հարկադրուած էինք ստորագրել այդ դաշնագիրը, որովհետեւ Խորհ. Ռուսաստանը եւ քէմալական Թուրքիան դաւադրաբար յարձակեցան մեր ուժասպառ փոքրիկ երկրին վրայ։

Գ. Փիթառ.— Իսկ դուք լուր ունի՞ք Կասեանի հեռագրի մասին, որով կը պահանջէր Դաշնակցական կառավարութենէն ստորագրել։

Արծրունի.— Եթէ Գ. փաստաբանը շատ կը հետաքրքրէ այդ խնդիրները, թող բարի ըլլայ կարդալու համայնավար պատմաբան Բորեանի գիրքը, որ յստակօրէն կը պարզաբանէ ռուսական դաւերը Հայաստանի հանրապետութեան դէմ։

Գ. Փիթառ իր քաղաքական դեգերումներէն կը վերադառնայ դէպքին եւ կը հարցնէ.

— Դուք Դաշնակցականներդ Հօկերու հանդէսներուն չէ՞ք երթար։

Արծրունի.— Մենք անոնց հանդէսներուն բնաւ չենք երթար։

Գ. Փիթառ.— Իսկ դուք չէ՞ք յիշեր, որ 1933 ապրիլի մէջ, ներկայ էք եղած Փարիզի արուարձան Պանեէօյի Հօկի մէկ ժողովին եւ վիճաբանութեան ալ մասնակցած։

Արծրունի.— Ես այդ ժողովին ներկայ եղած եմ մասնաւոր հրաւէրով։

Գ. Փիթառ.— Դաշնակցութիւնը անդա՞մ է Բ. Միջազգայինի։

Արծրունի.— Այո։

Նախագահ.— Հօկերը ա՞լ Միջազգայինին կը պատկանին։

Արծրունի.— Հօկերը կուսակցութիւն չեն եւ չեն կրնար պատկանիլ որ եւ է Միջազգայինի, բայց անոնք համայնավարներու ձեռքը գործիք են դարձած։ Իսկ համայնավարները կը պատկանին Գ. Միջազգայինին։

Նախագահ.— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Բ. եւ Գ. Միջազգայիններուն միջեւ։

Արծրունի.— Բ. Միջազգայինը հիմնուած է ժողովրդապետական կարգերու վրայ, իսկ Գ. Միջազգայինը դիկտատորական։

Վկաներու շարքին՝ պէտք է յիշել նաեւ տարօրինակ տիպար մը՝ Վուսուփ անունով, նկարիչ, որ վեց տարեկան աղջնակի մը վրայ գործ դրած անտրակելի վայրագութեան պատճառով դատապարտուած է 20 տարուան տաժանակիր աշխատութեան։ Եւ այս թիապարտը, իր մեղքը քաւելու համար, պէտք է 29 նոյ. 1933ին Կրընոպլէն տեղափոխուէր ուր որ անկ է։

Երկարաձգելու համար իր մեկնումը, կը դիմէ ճարպիկ եւ անպիտան խաղի մը։

Մարտ 18ին, թիւ 1 արհեստանոցին մէջ կը հանդիպի Ղուկասեանին, որ հարցաքննութենէն կը վերադառնար բանտ եւ Մօլէ անունով ուսանողի մը։

Վուսուփը, իբրեւ թէ կը լսէ որ Ղուկասեանը Մօլէի հետ խօսած ատեն, շարժուձեւերով բսած ըլլայ.

— Մեղաւորը ես եմ, բայց ինչ կ'ուզեն թող ընեն, երբեք չպիտի խոստովանիմ արարքս։

Եւ ահա, խորամանկ թիապարտը, նամակ մը կը գրէ հարցաքննիչ դատաւորին, Ղուկասեանի մասին յայտնութիւններ ընելու։

Հարցաքննիչ դատաւորը, անշուշտ, կ'ուրախանայ։ Գործը կը մտնէ «ստոյգ» նոր փուլի մը մէջ։

Կը սկսի դէմ առ դէմ հարցաքննութիւնը

Կը պարզուի որ Վուսուփը Ղուկասեանէն ծխախոտ ուզած է... (բանտի ամենաթանկագին ապրանքը), եւ Ղուկասեանը մերժեր է։

Սակայն, հարցաքննութեան պահուն, Վուսուփը դատաւորի եւ մեր ընկերներու պաշտպան փաստաբան Գ. Գարպի ներկայութեամբ, կը խոստովանի իր բուն նպատակը եւ կ'ըսէ. «Իմ ըրածս խաղ մըն էր սոսկ, ժամանակ շահելու եւ քանի մը օր աւելի Կրընոպլ մնալու համար»։

Այսպիսով, ամենավերջին մեղադրական ցնորական ամրոցն ալ կը փշրուի եւ անմեղները կը սպասեն արդարութեան.

Համայնավարները, սակայն, յուսահատիլ չգիտեն։ Անոնք ամէն բանի մէջ կ'ուզեն վարպետ փրթիլ.

Եթէ վկայութիւնները հիմնական չեն, միթինկները միշտ կան.

Ոճրագործ Առեանի վճիռին վրայ ազդելու համար, դատի ընթացքին, չմոռցան սարքելու «Մեծ միթինկ» մը, արքէն ձորէն ճառելու համար։ Ճառախօսներն էին Շապէր, Գ. Թահմազեան եւ Լաքուռ։ «Խուռներամ» բազմութիւնը հազիւ 100 — 150 հոգիով ներկայ կ'ըլլայ լսելու համայնավար «դատաւորները», որոնք «յեղափոխական բոցավառ շունչով» արդարութիւն կը պահանջեն ... բայց վճիռ կուտան։ Անոնք կ'ըսեն. «Մենք պուրժուական արդարութենէն չենք սպասեր որ դասակարգային վճիռ տայ։ Դաշնակ բուն ոճրագործներու կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ։ Անոնց ղեկավարներն է որ պէտք է պատժուին եւ այս երկրէն արտաքսուին։ Աշխատաւորնե՛ր, գիտցէք որ Դաշնակները գիշեր – ցերեկ նոր դաւեր կը նիւթեն։ Կրընոպլը՝ Դաշնակ ոճիրներէն մէկն է միայն։ Հապա Պէյրութ, Աթէնք, Լիոն եւ այլո՞ւր։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի հանդուրժենք Դաշնակ ոճրագործութիւններուն»

Հետաքրքիր են նաեւ իրենց ցրուած յայտարարութիւնները։ Կարմիր, գեղին եւ մոխրագոյն, սուտի մեծութեամբ փակցուած Կրընոպլի պատերուն վրայ «ազդանշանը» կը նշէին.. Եւ կը կարծէք միայն Կրընոպլի՞ մէջ. անոնց թեւերն ու թռուցիկներուն լեզուն շա՞տ երկար է, Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, գուցէ եւ Ֆրանսայէն դուրս հասնելու չափ...

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(6)

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՑ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19.50ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԴՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Ցուցն. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ *Տիկ. Մ. ԲԷՒԼԷՐԵԱՆԻ*

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris*

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առարկաներ, երախաներու համար խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրներ, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով։ Ձրի մուտք։

Հասցէն մէջը.— *Métro: Sèvres-Babylon. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.*

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ-ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ՀՄԸՄ»Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Ակումբին «ՀՄԸՄ» վարժարանին

24 Դեկտ. Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը մասնակցին ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Գ.ԱՐԱՄ ՉԱՐՐԳ (կատարողի) Կիրզէ «Թմբր եւայլնամէն» Անակնկալներ

հւրոպական պարեր, Ձայն. օրքեսթրը TIPICA

Պիւֆէ գինեմատութիւն գիներով

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին դիմակ Զարուհան *5, rue Mignon, Փարիզ (6)*

Հրանտ - Սամուէլ Դրատունը *31, Mr. le Prince Փարիզ (6)*

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մամուլի տակ է եւ շուտ մը օրէն լոյս կը տեսնէ երկրորդ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.— *Խրատեկ'* «Առաջին հայ քաղաքագիտութիւնը», *Ա. Ջամալեան'* « Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», *Յ. Ջալոյեան'* «Մայիս Նուագ», *Մ. Պարսամեան'* «Վահան Թէքէեան», *Ա. Արեգեան'* «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ. Դերմանիայում», *Ա. Խոնդկարեան'* «Օպոզիցիան Հայաստանում, Հայաստանում», *Վ. Փափազեան'* «Հայկական բարեձեւութիւնը», *Վ. Մինախորեան'* «Անձնատուականները», *Ա. Դիւլխանդանեան'* «Օգոստոս Հինգը», *Սեպաստացի Մուրադի* Ծուլաշխարը», ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ: ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. գիրք եւ մամուլ։ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ. ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ. Վ. *Ալ. Մանկունի'* «Գեորգ Դ. եւ իր ժամանակը»։ Պատմուած

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւն' կանխիկ։

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ

«Հայ թատրոնական ընդհատումները»

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱԳՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Զարդարուած նկարներով։ Գին՝ *15 ֆրանք։*

Ամերիկա, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Ռուսիա *20 ֆրանք*

Դիմել A. GULKHANDANIAN, *ՅԱՌԱՋԻ խմբագրութիւն։*

Կը ծախուի նաեւ ... Մարսէլի Մասիս Ս. Ն. եւ Փարիզի ... Ն. Եւ. ... (Մարսէյլ եւ Գ. Ֆինեահեան (Լիոն) մօտ։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կազմը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ Լ. ՏԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Անուանի եւ օրուան անուանները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Շէնք տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ։ Գին 5 ֆրանք։

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր պատուման ներկայացուցիչն է՝

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

«ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ-ՆՈՅԵՄԲԵՐ»

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

(ՏԱՐԵԳԻՐՔ)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, ճոխ եւ բազմաթիւ լուսանկարներով ու գծանկարներով, պատկերազարդ, երկլեզուեան, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ։

Տարեգիրքը կազմուած է Ս. ՉԱՐԵՆՑԻ, ԱՒՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ս. ՁՈՒԲԱՐԻ խմբագրութեամբ։ Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականները եւ ճանաչուած է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, քաղաքական բեմադրութիւններու, մշակոյթի կեդրոններու եւ Հայաստանի ժողովրդի կենցաղը եւ կեանքը նկարագրող պատկերներով։

Գիրքն ունի 658 էջ մեծադիր՝ լաքակազմ եւ գեղարուեստական կազմ։

ԳԻՆ 15 ՄԱՐՔ

Պատուէրներու համար դիմել՝

«Kniga» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33

BERLIN, W. 35 **ALLEMAGNE**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՑ Երիտ. Ակումբի դասախօսութիւնը այս երեկոյ ժամը 9.30ին 14 rue Commandant Պ. ... Նիւթ «Հայ մշակոյթի խորհրդային Հայաստանի մէջ»։ Դասախօսն ... Մուտք 2 ֆրանք։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Փարիզի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Յովի. Շ. ... Նիւթ՝ Մանուկներու առողջապահութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ

5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՑԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՑ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՅՆՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ։

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կազմակերպ Մաս

Վիճակահանութիւն եւ հանդէսը տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԷՕՀՃԵՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Փրիզոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ աղայոց Փրիզոյի տեսակաւոր ձոյն մէջեր, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆ ՏԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58.01

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.–

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

23 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆԻ գրչէնելիք զուարճախաղը

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈՒՇԱՆՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱՆ ԵՒ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ ԳՄՐԷՔԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին ... (Օվէռնի թատրոնէն), ... Գասպարեան, Օր. ... (Օվէռնի թատրոնէն), ... (Ալթելէի թատրոնէն), Փէշտմալճեան, Ա. Գոփլեան եւ Արման ... եւայլն։

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՄՏՆԷ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՔՍԻՖՕՆԱՅԻ ՋԱԶԻՆ ՃԱԶԻՆ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԴՕԹԻՆԵԱՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը։ ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱՐՏՕՆԱՆՑ

Շաբիրէի Թատրոնէն

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտագործ ... ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ փոխադրուած ... կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած երշիկն ու ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլոն 14 ֆրանք, երշիկ քիլոն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ 5 ,Villa Chalet Rosier de la Plâtrière St. Julien - MARSEILLE

ՕԴՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մէջ նոր վաճառատունէն ուր մեծ քանակութեամբ ստացած ենք նոյնչափ սեզոնի ծածկոյթներ ... պայմաններով։

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Այցելութիւն եւ թրթակցութեանց համար՝

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & Bonne Nouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57-37**

ԱՊԱՌԻԿԵ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳՆԱՌՈՒՆԵՐԷՆ

Նմոյշի նամակ չափիցին 20 գեղ։

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Փալտէն ստացած ենք թարթիչներ եւ հայերէն ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիպեր, գին՝ 12, 15, 18 եւ 20 ֆրանք։*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիտղոսներ՝ 10 ֆրանք։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝ 10 տիտղոս՝ միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միայն 600 ֆրանքի։*

Փոխվայելք օգտուիլ առիթէն, գիտէք՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

ԹԷՅԵՐ ԵՐԿՈՒ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆՑ

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ———————————— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Ջինական, Հնդկական, Ցէյլանի եւայլն. եւայլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՁԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու։

Անգամ մը թէյ գործածելէ վերջ շատերը կը դիմեն ... վստահութեամբ ... Thés des Deux Empires թէյերէն

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'իտանթիթէ բելիժոլով	6 հատ	5 ֆրանք։
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ բելիժոլով եւ ձուլածոյ շրջանակով		45 ֆրանք։

---

13 ՎԱՐԶՈՒԻ ԵՆ 13

... յարդարանքներ, տաք եւ պաղ ջուր, ... եւ ...

rue Pierre Curie, K. Bicêtre. *Métro: Porte d'Italie.*

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՅԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆԻ ... կայարանին մօտ. Երկու ... կը ... Նոր եւ մաքուր էնսթալասիոն։ Բոլոր նկարները ենթարկանութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 ... ...։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9։

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն։ Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի հայ յաճախորդներուն կը ծանուցանէ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ԲՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած է ՍԵՒԱՆ նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղչուած գիներով ձեր ամէնօրեայ փափաքած նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք եւ տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։

Հասցէին մօտ.— Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)

100,000 ֆր.ով Արեւել. նպարավաճառատուն, պալատ եւ ... 2500 ֆր. ... 2500 ֆր. 72 rue Rigoles, Paris (20).

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

20 Décembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2374

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԿԱՂՆ Ի ԿԱՂԸ

Երկար ատենէ ի վեր տող մը գիր չէ գրուած այս բաժնին մէջ, յատկապէս Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասին:

Թերթին միւս բաժիններուն մէջ միշտ անպակաս են եղած բազմազան տեղեկութիւններ եւ թղթակցութիւններ:

Մեր աշխատակիցներն ու թղթակիցները օրը օրին պատմած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ի չարն ու բարին, անոր մեծ ու փոքր աշխատանքները Փարիզի, գաւառի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ: Իսկ մենք սիրայօժար տեղ տալով այդ բոլորին, սպասած ենք մասնաւոր առիթի մը մեր կարգին երկու խօսք արձանագրելու համար:

Այդպիսի առիթ մը կը ներկայանայ այսօր, դժբախտաբար տխուր, եւ սակայն իսկ այժմէական:

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը պատգամաւորական ժողով մը գումարեց 1931ին:

Ամիսներ տեւեցին խորհրդակցութիւնները, եւ վերջապէս յօրինուեցաւ ծրագիր - կանոնագիր մը, ընտրուեցաւ Կեդր. վարչութիւն մը, կազմուեցան զանազան յանձնախումբեր:

Այս բոլորը յոյս կը ներշնչէին թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, որ այնքան նշանակալից աշխատանքներ կը կատարէ ուրիշ գաղութներու մէջ, իր արժանի բարձրութեան պիտի հասնի նաեւ այստեղ:

Ի՞նչ կը տեսնենք, երկու տարի յետոյ:

Միութիւնը կայ եւ կը մնայ: Վերակազմութեան ձեռնարկները կը շարունակուին: Դարմանուած են կարգ մը թերութիւններ եւ այժմ աւելի ուշադրութիւն կ'ընծայուի «արհեստ» խումբերու կազմակերպութեան: Ցետոյ, տեղի կ'ունենան պարբերական տօնախմբութիւններ եւ դասընթացքներ:

Եւ սակայն, «գործը չի քալեր»:

Ամէն մը զինուորեալներ անկարելին կը փորձեն Միութիւնը կենդանի, գործօն եւ ծաւալուն վիճակի մը մէջ պահելու համար, որուն հասարակութիւնը վարակուած է քար անտարբերութեամբ:

Ա՞յդ է պատճառը որ, Կեդր. վարչութեան որոշ անդամներն ալ ձեռնթափ եղած են առաջին դժուարութեան առջեւ, կամ գործերուն կը հետեւին իբրեւ «ամաթէօր»:

Չենք ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել:

Խնդիրը այն է որ, Միութիւնը այսօր կը գտնուի վճռական հարցականի մը առջեւ:

Այդ հարցականը յուսահատութիւն չի նշանակեր:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ը իր տարագիր վիճակին մէջ շատ աւելի ծանր պայմաններ տեսած է: Բայց, միշտ ալ գտնուած են հաւատաւոր եւ կորովի ուժեր, կէս ճամբան չմնալու համար:

Հարցականը ունի մէկ իմաստ,— Ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել...

Համաձայն մեր քաղած տեղեկութեանց, Կեդր. Վարչութիւնը ունի տարեկան 24,000 ֆրանքի նախահաշիւ մը, իբրեւ գրասենեակի, քարտուղարի, քարոզութեան եւ թերթի հրատարակութեան ծախք:

Արդ, եթէ միայն անդամավճարները հաւաքուին, կարելի է ծածկել այդ նախահաշիւը, եւ գլուխ հանել զանազան ձեռնարկներ:

Դժբախտաբար, ոչ վճարող կայ, ոչ հաւաքող:

Անշուշտ այս է պատճառը որ, բուն անդամներու թիւն ալ իջած է նուազագոյն աստիճանի մը:

Ու վերջապէս, մարզանքի եւ դասընթացքի հետեւողներն ալ նուազ թիւ մը կը ներկայացնեն: Միշտ անկանոն եւ փոփոխական:

Մէկ խօսքով՝ վիճակ մը, որ անհանդուրժելի է:

Ի՞նչ հիմնական պատճառներ կան, չքմեղացնելու համար այս ցաւալի իրականութիւնը:

Տնտեսական տագնա՞պ: Գործազրկութի՞ւն:

Բայց, նոյն տագնապին մատնուած չե՞ն գաւառները եւ հեռաւոր գաղութները: Առօրեայ հոգերը աւելի ծանր չե՞ն արեւելեան գաղութներուն, կամ Պարսկաստանի մէջ:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, նորակազմ ճիւղերը կ'աճին ու կը բարգաւաճին Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ, իսկ Փարիզի կեդրոնը կը հեւայ:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ատրպատականը կրնայ 200-250 սկաուտ հասցնել, իսկ Փարիզը կը մնայ նոյն թիւին վրայ, նոյն իսկ աւելի պակաս...

Ու վերջապէս, ի՞նչն է պատճառը որ, Աթէնքի գաղթականներուն տղան կրնայ վճարել ամսական 2 — 5 տրախմին, իսկ Փարիզը կ'անճրկի 2 — 5 ֆրանքին առջեւ, որ նոյն արժէքն ունի:

Անհրաժեշտ է լուսաբանել այս հարցերը, եթէ կ'ուզենք անտարբերութենէ եւ անարիւնութենէ փրկել Հ. Մ. Ը. Մ.-ը:

Երբ այնքան մոլեռանդօրէն կը ծափահարենք այս կամ այն հայ մարզիկը, ազգային կամ միջազգային մրցահանդէսի մը առթիւ, երբ կը սիրենք գոց ընել մրցանիշ կոտրողներու անունները — նոյն իսկ օտարները — ինչո՞ւ մէկ վայրկեան չենք մտածեր թէ որ եւ է շարժում կրնայ ծաղկիլ միայն հաւաքական գուրգուրանքով: Բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ:

Այս էջերուն մէջ կարդացիք Սոքոլներու պատմութիւնը: Ի՞նչ կ'ըսէք թէ՝ պետական միջոցները չեն որ կը պահեն այդ պատկառելի կազմակերպութիւնը, այլ ժողովրդական լումաները,— անդամավճարները:

Ի՞նչ կ'արժեն մեր սնապարծ յաւակնութիւնները, երբ հազար անդամ իսկ չենք կրնար համախմբել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դրօշին տակ, երբ կ'անճրկինք հինգ հարիւր արծաթ ապսպրել Նետելու համար:

Մինչեւ ե՞րբ այսպէս կաղն ի կաղը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԻՄՈՒՄ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը տեղեկանանք թէ Հայ Գաղթ. Գրասենեակին կողմէ Գ. Ա. Խատիսեան դիմում կատարած է ձեռնհաս իշխանութեան, եւ անոր բարեացակամ ուշադրութեան յանձնած՝ օտար բանուորներէ հարիւրին 5 — 10 տուրք գանձելու խնդիրը, որ քուէարկուեցաւ երեսփ. ժողովին կողմէ: (Ծերակոյտը դեռ նոր կը գրադի): Բացորոշ է որ այդպիսի պարագայի մը մեծապէս պիտի տուժէին հայ, ինչպէս ռուս բանուորները, քանի որ չեն կրնար ի հարկին իրենց երկիրը վերադառնալ:

Այս դիմումին վրայ, հաւաստիքներ տրուած են թէ կառավարութեան ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրուի, քանի որ կարելի չէ այդպիսի պայման մը գործադրել, միջազգային օրէնքներու հիման վրայ:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, նամակագիր մը «Յառաջ»ի մէջ արծարծած էր այս խնդիրը, որ կենսական կարեւորութիւն ունի հայ բանուորներուն համար, մանաւանդ գործազրկութեան եւ յարածուն տագնապի այս օրերուն:

Ելմտական ծրագիրը Ծերակոյտին մէջ

Ծերակոյտը երկուշաբթի օր վերջացուց ելմտական ծրագրին ընդհանուր վիճաբանութիւնը եւ երէկ սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել կառավարութեան առաջարկները:

Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, թեր ու դէմ ճառախօսութիւններէ յետոյ, խօսք առին ելմտական եւ ելմտացոյցի նախարարները: Շեշտեցին թէ կացութիւնը թոյլատու չէ նոր ծախսումներու: Այս առթիւ յիշեցուցին թէ 1933ի բացը վեց միլիառ ֆրանք է, ոչ թէ ութ միլիառ, թէ կարելի խնայողութիւնները կատարած են եւ ուրիշ կրճատումներ չեն կրնար կատարել: Խօսեցաւ նաեւ Գ. Քայյօ, ելմտական յանձնաժողովին նախագահը, որ բացատրեց թէ պետական պաշտօնեաներէն պահանջուած զոհողութիւնները շատ տկար կը մնան, բաղդատելով գիւղացիներու, արհեստաւորներու եւ աշխատաւորներու կացութեան հետ: Ցետոյ անհրաժեշտ գտաւ կրճատել արտադրութեանց արժեգինը, որ հարիւրին 30 աւելի է ուրիշ երկիրներու գիներէն:

Պետական պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպած էր Գ. Քայյօի դէմ: Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, բայց եւ այնպէս ցոյցը տեղի ունեցաւ հայհոյանքներով: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 50 ցուցարարներ.

Հարկատուներու դաշնակցութիւնը առջի օր վերջացուց իր հինգերորդ համագումարը: Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որուն համաձայն յառաջիկայ ընտրութեանց ատեն քուէ չպիտի տան այն բոլոր երեսփոխաններուն որ նոր տուրքեր կամ յաւելումներ քուէարկած են:

Վատիկանի խնայողութիւնը

Գրած էինք թէ Պապը որոշած է հարիւրին 10 կրճատել 1000 — 2000 լիրէթի թոշակները, իսկ անկէ վեր եղածները՝ հարիւրին 15:

Այս կրճատումէն պիտի ազդուին մօտ հազար թոշակաւորներ, մէջն ըլլալով Հռոմ բնակող կարտինալները: Այս վերջիններուն տարեթոշակն է 100,000 լիրէթ: Այս կրճատումներուն շնորհիւ, կը յուսան 300,000 — 500,000 լիրէթ շահիլ: Միեւնոյն ատեն պաշտօնէ պիտի արձակուին շարք մը արհեստաւորներ: Կը նշանակէ թէ Վատիկանն ալ մեծապէս ազդուած է տնտեսական տագնապէն, մանաւանդ որ Մ. Նահանգները նախկին հասոյթները չեն ապահովեր այլեւս:

Պաղեստինի կացութիւնը

Պաղեստինէն կը հեռագրեն թէ ելեկտրական լոյսի եւ ուժի ընկերութեան բանուորները պոյքոթ հռչակած են, կարգ մը զիջումներ պահանջելով: Այս պայքարին հետեւանքով, ամբողջ պողոտաներ առանց լոյսի կը մնան, իսկ կարգ մը մեծ պանդոկներ քարիւղ կը վառեն: Պայքարը քաղաքական հանգամանք ունի եւ կը ձգտի խափանել օտար գրամատէրներու շահագործումները:

Դիւանագիտական տեսակցութիւններ

Դիւանագիտական տեսակցութիւններն ու խօսակցութիւնները կը շարունակուին բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը առջի օր ընդունեցաւ Փարիզի անգլիական դեսպանը, որ տեղեկութիւններ հաղորդեց իր կառավարութեան անդամներուն հետ ունեցած խորհրդակցութեանց մասին: Դեսպանը պարզեց իր երկրին տեսակէտները՝ զինաթափութեան, գերմանական պահանջներու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան վերանորոգման մասին: Բայց լուսաբանութիւնները բաւարար չեն համարուիր Փարիզի մէջ:

Նախարարին այցելեց նաեւ իտալական դեսպանը, տեղեկութիւններ ստանալու համար Գ. Պենէշի այցելութեան եւ ուրիշ կարգ մը հարցերու մասին:

∴ Սըր Ճօն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով, գոհունակութեամբ յայտնեց թէ Անգլիոյ տնտեսական վիճակը մեծապէս բարւոքած է վերջերս: Այսպէս, վերջին վեց ամսուան միջոցին հասոյթները 42 միլիոն ոսկիով աւելի եղած են, բաղդատելով նախորդ շրջանին հետ: Նախարարը խօսեցաւ նաեւ քաղաքական խնդիրներու մասին, եւ ըսաւ թէ սպառազինութեանց յաւելման գլխաւոր պատճառն է փոխադարձ երկիւղը:

Կանտի վերսկսաւ գործել

Երկուշաբթի օր Մատրաս հասաւ Կանտի, շարունակելով իր ազգայնական քարոզութիւնները: (Մատրասի մէջ կը գտնուին 20 միլիոն «անհպելիներ»): Նահանգապետը հրամանագիր մը հրատարակելով, բոլոր պետական պաշտօնեաներուն արգիլեց ներկայ ըլլալ Կանտիի ցոյցերուն կամ որ եւ է աջակցութիւն ընծայել անոր: Դատ բացուեցաւ քանի մը փաստաբաններու դէմ որոնք մասնակցած էին անհնազանդութեան պայքարին.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Paris - Soir-ի (18 Դեկ.) մէջ Ռէյմոն Փըրի կը նկարագրէ Ալֆորվիլի հայ գաղութը, եւ այս առթիւ կը հրատարակէ պատկերները Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին, հայկական թաղին, սրճարանի մը (ուր 4 — 5 գաղթականներ թուղթ կը խաղան), եւ երեք հայ ծերուկ կիներու: Յօդուածին խորագիրը — «Ալֆորվիլ, Սէն-Փիէր կղզիին թաղամասին մէջ, 4000 Հայեր գիւղ մըն են կազմած, ուր կ'ապրին համաձայն իրենց նախահայրերու օրէնքներուն եւ աւանդութիւններուն»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը նկարագրէ Ալֆորվիլի այդ թաղամասը, Սէն-Փիէր կղզին կամ թերակղզին, այդպէս անուանուած այն պատճառով, որ ժամանակին Սէն գետին կղզին կը հօսէր վտակ մը: Այդ վտակը ներկայիս առնուած է ստորերկրեայ անկոզին մը մէջ:

Ահա այս հողամասին վրայ, որ տակաւին կը կրէ կղզի անունը, կը բնակին Հայերը:

Անոնք գաղթած են Փոքր Ասիայէն այստեղ հաստատուած 1919էն(?)սկսեալ: Որեւէ նիւթական միջոց չունենալով հանդերձ, շնորհիւ իրենց կամքին, իրերօգնութեան, աշխատանքին ու համերաշխութեան՝ յաջողած են տէր դառնալ մաս մը հողի, որուն վրայ կրցած են բարձրացնել տախտակէ խրճիթ մը, յետոյ տնակ մը:

Ուրէն ուրիշ Հայեր ալ եկած են աւելնալ գաղութին վրայ: Եւ հիմա այս թաղամասին վրայ հաստատուած են գրեթէ միայն Հայեր, Ֆրանսացիները 150 հոգի են: Եւ տակաւին օրէ օր աւելնալեան այս գաղութը կ'աճի ու կը բազմանայ:

Այցելուն նախ ոչինչ կը գտնէ հետաքրքրական,— ուրուականի ձեւով մէկ օտարիս միայն կ'երեւի այստեղ, փողոցներ որ ձմեռը կը դառնան անձրեւի օրերուն, տարօրինակ հողեր, խղճուկ պարտէզներ, եւ բոլորտիքը գործարաններ:

Սովորական արուարձան մը վերջապէս:

Հայը, որ հաստատուած է մեր հողերուն վրայ, ուշադրութիւն չի գրաւեր, որովհետեւ նուազ մարդամօտ է, նուազ աղմկարար, արեւմտեան ձեւով հագուած: Այսուհանդերձ կ'ապրի բոլորովին արեւելեան ձեւով:

Հայերը երբեք չեն ձեզմէ տեսնելով ձեր ներկայութիւնը իրենց սրճարաններուն մէջ, ուր անոնք կ'անցընեն իրենց ազատ ժամերը: Եւ սակայն բառ մը չեն փոխանակեր ձեզի հետ: Բա՞ն մը հարցուցիք,— յակոբնակի պատասխան մը միայն կը ստանաք.— «Լեզու չիտեմ»: Իրենց հարցուցի՞ք երբեք թէ կը ճանչնա՞ն մի — ոմն — խանը, կամ կրնա՞ն ձեզի ցոյց տալ հայկական փողոց մը, կը պատասխանեն — «Չեմ գիտեր, չեմ ճանչնար»:

Արեւելքի այս ժողովուրդը կ'ապրի բոլորովին ինքնամփոփ: Կազմած է միատարր համայնք մը, ուր ամէն ոք իր որոշ դերն ունի, եւ պաշտօնական մարմիններուն հետ կը մշակէ ամենափիչ յարաբերութիւնը, որ անհրաժեշտ է:

Օտար հողի վրայ տարագրուած՝ Ալֆորվիլի Հայերուն մէջ այսպէս ծնունդ առած է հաւաքական կեանքի նաշակն ու զգացումը: Անոնք կ'ապրին իրարու օժանդակելով, իրարու հետ համերաշխ, իրար կը պաշտպանեն, եւ եթէ երբեմն պզտիկ վէճեր կը ծագին, պատճառը շահն է:

Նուազ շատախօս այս տարագիրները կազմած են վերջապէս գաղութ մը, որ շատ հիւրընկալ է:

Այստեղ ֆրանսացի օրագրողը, իբրեւ օրինակ այդ աւանդական հիւրընկալութեան, կը պատմէ թէ ի՛նչպէս երբ գաղթական Հայ մը փոքր Ասիայէն գալով կը հասնի Ալֆորվիլ, գըրպանին մէջ առանց սանթիմ մը ունենալու, ազգական մը գայն կը հիւրընկալէ իր բնակարանին նկուղին մէջ, յետոյ կ'աշխատին կարգի դնել իրենց բնակութեան եւ բնակութեան բուդժէները օժանդակութեամբ հայ ծանօթ մարդոց, մինչ հայ անձնուէր բժիշկ մը կը խնամէ գաղթականին զաւակները:

Ուրիշ մատուռ մը, հայ քահանայ, կրօնական տեսակէտով ապրելու համար ինչպէս Հայաստանի մէջ: Ունին նպարավաճառներ, շրջիկ ալ, խանութի տէրն ալ, որոնք իրենց կը հայթայթեն կարմիր լոլիկ ու պղպեղ, գլխաւոր նիւթերը Հայոց սեղանին: Ունին հայ սափրիչ, գինեվաճառ, սրճարանատէր, որ ժամական որոշ դրամ մը կը գանձէ, յաճախորդին տալով վառարանին շուրջ տաքնալու, հայերէն թերթերը կարդալու, հայկական հանոյքը (խաղ) վայելելու առէն յարմարութիւն: Անոնք անվերջ կրնան խաղալ, խմելով մէկ գաւաթ թրքական սուրճ:

Դրամ չունի՞: Ոչ ըլլան հայ եղբայրները:

Կ'անցնի 3 ամիս, եւ մեր նորեկ հայ գաղթականը տէր է արդէն տնակի մը: Ի՞նչպէս կրցաւ գնել հողը եւ շինել տնակը: Շնորհիւ իր հայրենակիցներուն: Մէկը դրամ փոխ կուտայ, միւսը կ'օգնէ աշխատանքով: Պակաս չեն հայ որմնադիրները,ատաղձագործները, ելեկտրագործները:

Մեր նորեկ տանտէրը շուտով կը դառնայ հայ համայնքին մէկ անդամը, բոլորովին տեղաւորուած, եւ սակայն, երբ հարկահաւաքը ներկայանայ, կը յայտարարէ թէ իր չէ տունը: Իրաւունք ունի, որովհետեւ տունը հաւաքական ընծայելով շինուած ըլլալով, հաւաքական սեփականութիւն է այլեւս: Սակայն քիչ մը քաշքշելով, քիչ մը սակարկելով, քիչ մըն ալ ողջախոհելով, ի վերջոյ կը վճարուին տուրքերը:

Ի՞նչով պիտի ապրի նորեկը: Կը ... գործարան մը իսկի, Վիթրի, Շուազի - լը - Ռուա, ուր աշխատանք կատարելու. երէ անշուշտ դերձակ չէ, սրճեփ չէ, կամ մսավաճառ, մրգավաճառ, յուսանկարիչ: Եւ, հայրենակիցներու միջեւ միցակցութիւն չստեղծելու համար, միշտ գաղութին հետ համախորհուրդ:

Գալով իր կնոջ, ան ևս կը մտնէ հայ կիներու հաւաքական կեանքին մէջ: Իրարու հետ կար կարել, լաթ լուալ, գորգ շինել:

Ձմեռը այս բոլոր աշխատանքները կիրով ծեփուած ներման սրահներու մէջ, գարնան՝ դրան մը առջեւ:

Տղաքը կ'երթան դպրոց, ֆրանսական անշուշտ, (հայկական դպրոց չունին Սէն - Փիէրի մէջ), եւ կը սորվին ֆրանսերէն խօսիլ, միշտ.... Հայ մնալով:

Ահա կեանքը փոքր Ասիոյ հայ աւանին: Խաղաղ, այնքան ատեն որ կը յարգէ հայ համայնքին օրէնքները եւ գաղութին խորհրդաւոր եւ տարօրինակ պետը,— Հայոց եկեղեցիին քահանան:

Իբրեւ գերագոյն պետը բոլոր Հայերուն, քահանան կը դատէ եւ կը տնօրինէ ամէն բան: Հայ է, կը ճանչնայ Հայերը, ուրեմն կրնայ դատել աւելի լաւ եւ աւելի ... ամեն բան ֆրանսական դատական իշխանութիւնը: Եւ երկու կողմերը կը հնազանդին իրեն: Այսպէս կրնայ իր գլխուն գալ փորձանք մը, ինչպէս (այստեղ ֆրանսացի օրագրողը կը պատմէ եռեւեխայ անվաւեր պատմութիւնը):

— Հայ մը իր մէկ հայրենակիցէն դրամ փոխ առաւ, որպէսզի տուն մը շինէ: Ցետոյ... մոռցաւ վճարել: Քահանան միջամտեց: Ի զուր: Մարդը չուզեց վճարել:

Այն ատեն, իրիկուն մը, երկու հարիւր Հայեր կ'երթան կալանել իր տունը: Մէկը անկողինը կը տանի, միւսը գորգերը, ուրիշ մը խոհանոցի սպասները, մէկ ուրիշն ալ զգեստները, վերջապէս դուռը, պատուհանները, տախտակները, կղմինտրները, թողլով միայն չորս մերկ պատեր:

Դէպքը ինկաւ մինչեւ ոստիկանատուն: Իրաւասէրը փորձեց արդարացնել ինքզինք: Երկու հարիւր հոգի՛, ոչ մէկը ֆրանսերէն գիտէ, այնպէս որ դժուար էր գիտնալ թէ ի՛նչ ազգականութիւն ունին, ո՛վ որո՛ւն հայրն է կամ եղբայրը, քեռայրը կամ աղջիկը, հօրեղբայրը կամ մեծմայրիկը, բոլորին ալ անունը չար բախտէն

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Յարաբերութիւնների վատացումը սակայն չուշացաւ։ Մոսկուայի համար Անգորայի պայքարը հէնց ինքը նպատակն էր, իսկ Քէմալը պայքարում էր միայն Թիւրքիոյ համար արդար խաղաղութիւն ձեռք բերելու սոքով։ Մոսկուան անհանգստացաւ Ֆրանքլէն Բույեոնի 1921 հոկտ. 12ի համաձայնագրից, որովհետեւ Թիւրքիան սկսում էր դաշնակցել արեւմտեան պետութիւնների հետ եւ կարող էր թողնել միացեալ ճակատը։ Ժամանակը հասել էր օգտագործելու երիտասարդ թիւրք դաւադիրներին։ Դեկտեմբերին Պաթումում Էնվէրի մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ մի համայնավար — մահմետական ժողով, որ ծրագրեց Անատոլուի խորհրդայնացումը։ Էնվէրը պիտի խումբեր գինէր եւ Անատոլու մտնէր։ Այդ ծրագրից ոչինչ դուրս չեկաւ, որովհետեւ քէմալական կառավարութիւնը, այլ եւս ամրացած էր երկրում։ Էնվէր կորաւ, որպէսզի աւելի ուշ երեւան գայ անատոլիական սահմաններից հեռու ռուսական Թուրքեստանում*)։

Այս անցողակի դժգոհութիւնը շուտով տեղի տուաւ լաւատեսութեան։ Քէմալը վերջացրեց իր պայքարը եւ իր ծրագրի համաձայն հասաւ իր դրած նպատակին։ Մուտանիոյ զինադադարի կնքումը նախադրեալութիւն էր Մոսկուայի համար, որպէսզի չտապի եւ դուրս չմղուի Մերձ. Արեւելքի խնդիրների նոր կարգադրութիւնից։ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ոչ միայն կորցնում էր իր քարոզչական հնարաւորութիւնները Արեւելքն յեղափոխականացնելու համար, այլ եւ Նեղուցներն էին բաց մնում. հարկաւոր էր օտար մարտանաւերից ապահովել հարաւային ափերը։ Մուտրոսի զինադադարը դաշնակիցներին յանձնեց Նեղուցները եւ հնարաւոր դարձրեց Վրանգելի եւ Դենիկինի շարժումները, որոնք շատ նեղը լծեցին բոլշեւիկներին. Թիւրք բարեկամը պէտք է այնպիսի խաղաղութիւն կնքէր որ իրեն յանձնէին Նեղուցները, որպէսզի նրանք ապագայում փակած մնան մարտանաւերի առջեւ։

Նեղուցները թրքական կողպէքի տակ, Թիւրքիան ռուսական ազդեցութեան ներքոյ, Ռուսաստանը միակ իշխողը Սեւ Ծովում, Պոլիսը առաջաւոր դիրք բոլշեւիզմի համար Պալքաններում եւ Միջերկրականում — այսպէս էին պատկերանում ռուսական ծրագիրները։ Մոսկուան աշխատում էր երկու ուղղութեամբ։ Արկնակի դիմումներով յիշեցնում էր դաշնակիցներին, որ առանց Ռուսաստանի մասնակցութեան ծրագրուած արեւելեան խորհրդաժողովը իր մէջ կրելու է պատերազմի սաղմեր։ Անգորային յիշեցնում էր Թիւրքիոյ յանձնառութիւնը Մոսկուայի դաշնագրով Նեղուցների ապագայի նկատմամբ։ Անգորան մեղադրում պատասխանում էր բարեկամութեան պզառնական հաւաստիացումներով։ Թիւրքիոյ Մոսկուայի լիազօր Ալիի պէյը 1922 թ. սեպտ. 23ին հրապարակային մի ճառ արտասանեց որով ընդգծեց երկու եր-կրների շահերի միատեսակութիւնը «Մենք շնորհակալ ենք Հնդկաստանից, Աֆղանիստանից, Պարսկաստանից ու Բուխարայից իրենց համակրանքների համար։ Մենք երբեք չենք մոռանայ այն օգնութիւնը, որ մեզ ցոյց տուին մեր ռուս բարեկամները, երբ մեր ամենածանր վայրկեանին մեզ հետ բարեկամական դաշինք կնքեցին... Աշխարհի պրոլետարներ, միացէ՛ք ռուս պրոլետարիատին, այդտեղ է ձեր փրկութիւնը»։ Ռուսների ջանքերը Անգորայի չկամ օժանդակութեամբ միայն փոքր յաջողութիւն ունեցան. Նրանց թոյլատրուեց մասնակցել միայն խորհրդաժողովի այն մասին, ուր պիտի քննուէր Նեղուցների խնդիրը։ Ռուսական պնդումը թէ Նեղուցների խնդիրը կարող է քննուել խաղաղութեան բոլոր հարցերի հետ միասին, չընդունուեց դաշնակիցների կողմից։ Անգորան զգուշացաւ բողոքելուց այդ առթիւ։ Խորհրդաժողովում Ըսմէթը քայլում էր իր սեփական ուղիով՝ ապացուցանելու համար իր անկախութիւնը Մոսկուայից։ Նեղուցների խնդրում Թրքական պատուիրակութիւնը ընդունեց դաշնակիցների պահանջները, որով Սեւ Ծովը յանձնուեց օտար ռազմանաւերին։ Թրքական վէրքը բացատրւում էր նրանով, որ եթէ Թիւրքիան ուզում էր կնքել ընդունելի խաղաղութիւն, պէտք է երաշխիքներ տար խաղաղ զարգացման եւ ոչ թէ ցուցամոլութեամբ միանար ռուսական պայքարի ճակատին Անգլիոյ դէմ։

Դաշնակիցների առաջարկները ընդունելով՝ Թիւրքիան իրեն ազատում էր պատասխանատուութիւնից Նեղուցները փակելու գործում։ Ռուսաստանը չէր կարող այլ եւս սպասել Թիւրքիոյին պահապան կանգնել ռուսական ապահովութեանը Սեւ Ծովում։ Մոսկուան դժուարութեամբ կարողացաւ ծածկել իր խոր դժգոհութիւնը, թիւրք — ռուսական բարեկամութիւնը թուլականին սառեց։ Խօսք չէր կարող լինել Թիւրքիոյ ապերախտութեան մասին. Թրքական յաջողութիւնները Լօզանում օգտակար էին նաեւ Ս. Միութեան համար։ Թրքական յաջողութիւնները օժանդակեցին նաեւ միւս անկախ պետութիւններին ազատագրուելու անգլիական ազդեցութիւնից. եւ Թիւրքիոյ իր ազատագրումն էլ անգլիական ազդեցութիւնից ինքնին ռուսական դիրքերի ուժեղացում էր Ասիայում։ Յարաբերութիւնները նախկինի պէս սիրալիր դարձան, երբ որ անհիմն դուրս եկան ռուսական վախերը, թէ Թիւրքիան մտնում է Արեւմուտքին։ Մոսկուան հասկցաւ, որ Թիւրքիոյ արտաքին վիճակը շատ քիչ է կայունացած, որպէսզի նա մտածի Ռուսաստանի վրայ հիմնուած իր թիկունքը փոխել ուրիշ առաւելութիւնների հետ։ Անգլիոյ անզիջող դիրքը Մուսուլի խնդրում Անգորային պարզեց, որ միւս կողմի բարեկամութիւնը գոհարկութեան արժանի չէ։ 1925 դեկտ. 17ի Չիչերինի եւ Ռիւշտի պէյի միջեւ Փարիզում կնքուած չէզոքութեան դաշինքը (երեք տարով) Անգլիան վախեցնելու քայլ չէր, այլ արտայայտութիւնը փոխադարձ կապը ամրացնելու անհրաժեշտութեան. Թէ Թիւրքիոյ եւ թէ Ս. Միութեան համար գաղտնիք չէր, որ իրենք ի վիճակի չէին պայքարի ելնելու Անգլիոյ դէմ։ Լօզանի դաշնագիրը չէր ճանաչուել Ս. Միութեան կողմից, թէեւ Նեղուցների մասը ստորագրուած էր, բայց հաստատուած չէր։ Ըսմէթի պատրաստակամութիւնը Լօզանում որքան հնար է բաւարարելու Անգլիային՝ առիթ եղաւ Մոսկուային մի քանի անգամ դժգոհութիւն յայտնելու Անգորային։ Թ. Ռիւշտի պէյը ուզում էր մինչեւ Մուսուլի խնդրի հաշուեյարդարը անորոշութեան մէջ չթողնել ռուս – թրքական յարաբերութիւնները։ Փարիզի չէզոքութեան դաշնագիրը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ այն, որ Ռուսաստանը նախապէս իր հաւանութիւնն էր տալիս Անգլիոյ հետ համաձայնելու խնդրում։ Փարիզի դաշնագրով Թիւրքիան պարտաւորուեց տեղեակ պահել Մոսկուան Անգլիոյ հետ եղած բանակցութիւնների ընթացքի մասին եւ այնպիսի յանձնառութիւններ չառնել, որոնք կարող էին անհանգստացնել Մոսկուային։ Այս տեսակէտից նայելով խնդրին՝ Փարիզի դաշնագիրը թիւրք արտաքին նախարարի քաղաքական յաջողութիւնն էր։ Փարիզի դաշնագիրը Թիւրքիային տալիս էր դրական երաշխիքներ իր արեւելեան սահմանների վերաբերմամբ։ Ռուսաստանը Մուսուլի համաձայնագրին նախապէս տալով իր հաւանութեան փոխարէն ստանում էր նորից թրքական մի յայտարարութիւն, թէ իրենց շահերը ընդհանուր են։ *

Այս մտքով պէտք է հասկացուեն փոխադարձ պարտաւորութիւնները ոչ յարձակման եւ չէզոքութեան մասին**)։

Այս բացատրութիւնը աւելի պարզօրէն երեւում է 1926 յուլիս 1ի արձանագրութիւնից, որ կազմուեց Անգորայում վաւերացման թղթերը փոխանակելիս Այստեղ յայտարարւում է, որ երկու կողմերն էլ հաւատարիմ են մնում, Մոսկուայի 16 մարտ 1921 թուի դաշնագրի հիմքերին եւ որ Փարիզի դաշնագիրը նոյն հիմքերով է առաջնորդուած։ Այդ հիմքերն են՝ միացեալ տեսակէտ արեւելեան ժողովուրդների մասին, ինչպէս եւ քաղաքական դատապարտութիւն անգլիական աշխարհակալութեան։ Թիւրքիան ընդունում է նորից, թէեւ արդէն համաձայնուել էր Անգլիոյ հետ Մուսուլի խնդրում, որ ինքը մնում է ընդհանուր ճակատում Ռուսաստանի հետ։ Այդ արձանագրութեան մէջ երկու կողմերը յայտարարում են նոյնպէս, որ իրենք միւսի դէմ ուղղուած միջազգային ոչ մի համաձայնութիւն չեն կնքել երրորդ պետութիւնների հետ եւ Փարիզի դաշնագրի տեւողութեան ընթացքում չեն էլ կնքի։ Այդ յայտարարութեան մէջ է Թիւրքիոյ պարտաւորութիւնը դաշնագրի տեւողութեան ընթացքում, 1 յուլիս 1926ից հաշուած, երեք տարի որ եւ է համաձայնութիւն չկնքել ուրիշ պետութիւնների կամ Ազգերի Դաշնակցութեան հետ։

Չիչերինի եւ Ռիւշտի պէյի Օտեսայի տեսակցութիւնը 1926ի նոյեմբերին նոյնպէս տեղի տուաւ զանազան են-թադրութիւնների։ Մի տեղեկութեան համաձայն Ռիւշտի պէյը ուզում էր ստանալ Ռուսաստանի համաձայնութիւնը Ազգաժողով գնալու համար։ Մի ուրիշ տեղեկութեան համաձայն Չիչերինը ուզում էր Թիւրքիոյ միջնորդութիւնը Պելկրատի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերականգնելու համար։ «Թանը» տեսակցութիւնը համարում էր դատարկ ցոյց եւ երկու արտաքին գործավարներին համեմատում էր հաշմանդամների հետ, որոնք հանդիպել են իրար իրենց թուլութիւնը ուրիշներից ծածկելու նպատակով։ Օտեսայի տեսակցութիւնը սակայն ցոյց էր տալիս, որ Թիւրքիան զբաղած էր իր կացութեան քննութեամբ եւ լուծումներ էր փնտռում։ Դրսի համար քաղաքական բեկումը չէ արտայայտւում։ Թիւրքիոյ համար յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ շարունակում են մնալ արտաքին քաղաքականութեան հիմնաքար։ Խօսք չի կարող լինել այն մասին, որ Թիւրքիան ուզում է ազատուել ռուսական խնամակալութիւնից որովհետեւ թիւրք քաղաքականութիւնը Մոսկուայի ազդեցութեան տակ չէ։

Թիւրքիան իր վիճակը քննում է այս իմաստով, թէ արդեօք Մոսկուայի երաշխիքները բաւական են իր սեփական ապահովութեան համար։ Անգլիոյ պաշտպանողական գիծքը բոլշեւիզմի հանդէպ կարող է փոխուել յարձակողականի եւ Թիւրքիան չի կամենում մնալ խորհրդային ժանդարի եւ Ալպիոնի միջեւ։ Ի հարկէ, Անգորան չի ուզում ճակատ փոխել Ռուսաստանի դէմ, որովհետեւ Անգլիան անկարող է Անատոլիան պաշտպանել Ռուսաստանից կամ թէ Թիւրքիային առաջարկել աւելին, քան որ վերջինս ունի այժմ։ Համաձայնութիւն Եւրոպայի հետ առանց վտանգելու ռուսական բարեկամութիւնը, — սա կը լինի այն միջին ուղին, որով կ'ընթանայ Անգորան, երբ հանգամանքները թոյլատրեն։ Թիւրքիան հասկանում է, որ Ազգերի Դաշնակցութեան անդամ լինելը նրան չի ապահովում քաղաքական վտանգներից. Ի զուր չէ որ եւրոպական պետութիւնները նոր ապահովութեան բանաձեւեր են փնտռում, թէեւ բոլորն էլ անդամ են Ազգերի Դաշնակցութեան։

Թարգմ. Ն. ԲԱԴԱԼԵԱՆ

*) Նա սպանուեց աւելի ուշ բոլշեւիկների դէմ մղած պայքարում։ Ծանօթ. Հեղ.

**) 1929 թ. դեկտ. 17ին Կալախանը գնաց Անգորա եւ երկու տարով եւս երկարաձգուեց Փարիզի դաշնագիրը. այն պայմանով, որ մեկնելուց մի տարի եւս երկարաձգուի, եթէ կողմերից մէկը չհակառակի։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Հռոմէն կը գրեն թէ Վատիկան, որ վերջերս տրամադրութիւն ունէր մերձեցում հաստատելու Մոսկուայի հետ. առ այժմ ետ կեցած է, նկատելով որ անաստուածութեան տեւական եւ գործնական պայքարը մաս կը կազմէ երկրորդ հնգամեայ ծրագրին։ Այրեմըն. Պապը պիտի շարունակէ չճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը։

∴ Պապը հրամայեց յառաջիկայ յունուար 1էն սկսեալ հարիւրին 10 կրճատել 1000 — 2000 լիրէի թոշակները, իսկ հարիւրին 15 անկէ վեր եղածները։ Կրճատման ենթակայ են բոլորը, կարտինալներէն մինչեւ դռնապանը։

ՆՈՐԱԾԻՆ ՏՂՈՒՍ ՀԵՏ

Ձմեռը կը սահի անդադրաբար, օրերը կարճ ու կրակ՝ կը փախին արագ...

Եւ ահա՛ այս անվերադարձ օրերէն առտու մը, երբ աստղերը տակաւին իրար կը հալածէին ու կը կղզուէին, դուն հրաբուխի վրայ նստած այս աներազ աշխարհը եկար, տղա՛ս։

Հէ՛յ նորածին տղա՛ս, այժմ դուն անգիտակ ու անզգայ աշխարհի կեղծ ու պատիր եւ վաղանցուկ հաճոյքներուն, ազգաւորի խանձարուրի մէջ փաթթուած՝ նորէն անդադար կը պըռնչլտաս, բան մը ըսել կամ ըսել կ'ուզես, չարաճճի երեւոյթ մը տալով մատղաշ դէմքիդ..

Տղուս անարին ընկողմանած՝ ուշիուշով կը դիտեմ անոր խրախուսիչ շարժումը։ Երախայ է, կապանքներու մէջ առնուած փոքրիկ բանտարկեալ մը, կ'ուզէ ազատուիլ, կը ճչայ, սակայն անօգուտ։ Մայրը տատասարբի լուսուն զայն խնամքով փաթթած եւ ինծ յանձնած է, իսկ ինքը օրուան չոր հացը վաստկելու համար գացած... Ու կը թերթատեմ յուշերուս յաջորդական ծրարը։ Հոգիս կը խրի խռովքի ու նզովքի անդունդին մէջ, կուլայ ու կ'երազէ։

Ցանկարծ խլացուցիչ ճիչ մը կը տիրանայ հոգիս պատող լռութեան։

Աչքերը այս անիրաւ աշխարհին բացած տղաս է որ կը ճչայ երկար ու գիլ ձայնով... ուա, ուա, ուա՛, ուա

Այո՛, նորածին մանչս, մինչ ես կը հեծկլտամ անասելի տանջանքներու մէջ, դուն, չար մտի կտոր, երանաւէտ խաղաղութեամբ լեցուած, հոգիդ անարատ, կը ցնծաս այս նիհար ու անպաճոյճ օրրանին մէջ։ Երանի՜, հազար երանի քեզի որ կ'անգիտանաս աշխարհի անիրաւութիւնները։ Տղաս, հոս մեր հայրենիքը չէ, օդն ու ջուրը, արեւն ու լուսինը մերը չեն, սա կուժուրատացող հովերը մեզի չեն պատկանիր։ Մենք ուր ենք ու խորթ է ամէն բան, կեանքի հովերէն հալածական, աշնան դեղնած տերեւներու նման, բեկորներ ենք։ Կ'իմանա՞ս խօսքերս, սիրուն տղաս։ Բայց չէ, անմազ գլխուդ մէջէն երկու սեւորակ գնդիկներ, սրարիր նայուածք մը պըտըտցուցին վրա՛ս։ Ի՞նչ ըսել ուզեցին. չեմ գիտեր, սակայն դուն գիտես, ինչու որ մանուկ հոգիդ մեծ է եւ անապատ։ Դուն կ'իմանաս եւ կը չափչփես եւ երբ թոթով լեզուիդ կապանքները քակուին, այն ատեն Հայոց լեզուով պիտի ճռւողես...

Հէ՜յ տղա՛ս, այս մոռայլապատկեր տեսարանները իրենց ահաւոր ծանրութեամբ կը ճնշեն հոգւոյս վրայ։ Կ'ուզէի ըլլալ մաղ մը եւ բունիս վըրխուց վրայ։ Կեանքիդ այս քաղցրիկ պահերը քեզի համար ոչինչ են եւ վազալուց. Հիմա չիփ չիտակ ինծի կը նայիս, կարծես բան մը ըսելու, լալու կամ ճչալու համար։ Եւ ահա՛, ուա ուա՛

Հէ՜ք երախայ, ճիչդ սուր է, սուր թող ըլլայ նաեւ մանուկ կամքդ հոն եւ ամէն տեղ... Դուն, մարդու պըտիկ կտոր, որ պիտի մեծնաս կամաց կամաց սա ձմրան անարեւ երկինքին տակ, գիտցիր որ Հայու արտագրութեան ես, Հայու լաճ ես, եւ նախահայրերուդ արդարն աւանդութիւնները յաւէտ անմոռ ու անմեռ թող բուժապատչ մարմինդ ու հոգիդ անբիծ պարուրեն հայրենիքի հաւատքով։

Տղուս հետ խօսելով, կ'երթամ շատ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հայրենի երկիրը։ Հեռու ու սար կուզան ու կ'անհետանան աչքիս առջեւէն... Անհեռ անպաճոյճ տխուր է։ Տխուր է նաեւ երկինքը...

Հիմա տղաս, նորէն քեզի եմ, եւ գիւղացի եմ, նահապետական սովորոյթները պէտք է որ յարգեմ ինծի մտիկ ըրէ, « քառասնքդ չմնացած քեզ պէտք է մկրտել տանք Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Դուն հոն պիտի տեսնես խաչ ու խորան, ջահեր, բուրվառ, Աւետարան, Ժամագիրք. Շարական, ծիրանի ապօթող պատանիներ որոնք իրենց աչքերը յառած՝ Եհովային « աշխարհի խաղաղութիւն եւ Հայոց ազգին ազատութիւն » կը խնդրեն երկա՛ր մրմունջներով։

Եւ յետոյ փիլոնաւոր Նազովրեցիի խաչը իրենց վզին՝ պիտի մօտենան Ս. սեղանին...

Հոն քեզ պիտի մկրտեն Ս. Աւազանին մէջ, դուն՝ անտարակոյս պիտի ճչաս, բարի քահանան պիտի սաստէ դուն ալ ճիչդ սաստկացուր, հա տղաս։ Կնքահայրը քեզ բազուկներուն վրայ առած փիլոնաւորին առջեւ պիտի կենայ անշարժ, մամի պէս, Ալլա՞յ թէ շարժիս։ Քահանան անշուշտ պիտի հարցնէ քեզ կրկողին. — Երախան զի՞նչ խնդրէ։ Հոն է որ, տղաս, քաջ պիտի շարժիս։ Ականջներդ ծիր որէ, լեզուիդ մաթթոցներ թող շուտ... ու երկար ճիչով մը բոլորին լռութիւնը խզէ, Հա՛յ, Հայաստան Ազատութի՛ւն ճչալով — ուա. ուա ուա ա...

Ա՜խ, տղաս, հաւատքս մեծ է եւ անսեղլի, թէ դուն այդպէս պիտի յարձակիս բոլորի՛ն բոլորի՛ն վրայ որ ապաշահար փիլոնաւորը իմանայ Հայու լաճին պահանջը։

..Բայց, ի՞նչ օգուտ։ Տղաս ծնաւ դժբախտ օրերու մէջ, այս լքրած ու լուսաշող պզտոտանները չպիտի թողուն որ ան մեծնայ ցեղային ծրրութիւններով։

Ու տղաս իր ճիչով խեղդեց ձայնս. — ուա՛. ուա՛, ուա՛.

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անթեւ օդանաւը.— Ռմբարձակ իմէ. Անշարժ օդանաւը.— Մարքոնիի նոր գիւտերը

Վերջերս իտալացի ճարտարագէտ մը հնարած է անթեւ օդանաւ մը որուն մէջ թեւերուն դերը պտուտակի չորս թեւերը կը կատարեն։ Պտուտակը երբ շարժման մէջ դրուի, թէ օդանաւը կը շարժի եւ թէ անոր հաւասարակշռութիւնը կ'ապահովուի։ Անկէ զատ, օդանաւը կրնայ դիւրութեամբ եւ առանց որ եւ է անպատեհութեան ուղղահայեաց վեր բարձրանալ ու վար իջնել, աջ ու ձախ դառնալ, եւ առաջ ու ետ երթալ։ Իմէջատեղն մեքենավարը կրնայ արագութեամբ իջեցնել օդանաւը եւ դիւրութեամբ կեցնել զայն։ Մեքենան 140 ձիու ուժ ունի։

Անգլիոյ մէջ կատարուած փորձերը յաջող արդիւնքներ տուած ըլլալով անգլիական կառավարութիւնը որոշած է անթեւ օդանաւերու կարճ ապսպրանք մը յանձնել իտալական օդանաւային ընկերութեանց գործարանի մը։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (18)

«ԹԷՆՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՛Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

Իրապէս, սեպտ.ի առաջին օրերը Պարսկաստանի մէջ կարգ մը կարեւոր դէպքեր պատահած էին։ Վանի կուսակալութենէն Տրապիզոն եկած ծածկագիր հեռագիր մը եւս կը տեղեկացնէր թէ՝ Ռուսերու կողմնակից Ատրպատականի նահանգապետը՝ Սիւճախտ-Տէօվլէն պաշտօնանկ եղած է։ Պաշտօնանկ նահանգապետը կացութենէն շատ վախնալով, իր պաշտօնանկութեան լուրը հազիւ առած անմիջապէս ապաստանած էր ռուս հիւպատոսարանը։

Թէհրանի կառավարութիւնը, դարձեալ Վանի կուսակալին ծածկագիր հեռագրին համաձայն, կ'երեւի Ռուսիոյ հանդէպ թշնամական ընթացք մը բռնած էր, քանի որ Սիւճախտէօվլէին տեղ նշանակած էր իբր հակառուս համբաւ հանած, Ատրպատականի նախկին զինուորական պետը՝ անունի Րէշիտ խանը։ Վանի կուսակալը, իբրեւ լրացում, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէր Կարին՝ սահմանի վրայ տեղի ունեցած դէպքերու մասին.—

«Պարզանի շէյխը Աշտիւլ Սէլամ՝ Պարսկաստանի Քիւրտերը ձեռք ձգելով մեզի յանձնեց։ Ղուլամները եւս յանձնուելու վրայ են։

Սէյիտ Թահա այս կողմ անցնելու ձեռնարկած է։ Պարսկաստանի աշիրեթներէն 50 ընտանիք Արտուշեցի, եւ 50 ընտանիք Ճէլալցի՝ երէկ գիշեր այս կողմ անցան։ Ուրմիոյ ռուսական դրամատունը փակուեցաւ եւ Կովկաս փոխադրուեցաւ։ Ատրպատականի օտար եւ առեւտրական քրիստոնեաները մտահոգ են։

Խօզէյի կողմերու աշիրեթները կապուած են իսլամական խալիֆայութեան եւ կառավարութեան հանդէպ բոլորովին հաւատարիմ վիճակի մէջ են։ Ամէն տեսակէտէ լաւ վիճակի մէջ ենք։ Նիզամիէ զունդը ու ձիաւորներու վաշտը նպատակավայր մեկնելու հրաման ստացան»։

Պայազիտի շրջանը աշխատող Նէճաթի պէյը եւս Վանի կուսակալին վերոյիշեալ տեղեկութիւնները հաստատելով, կ'աւելցնէ թէ հաւատարի աղբիւրէ լուր ունի թէ՝ Պէտէրխանի Ապտիւրրէզզաքը եւս մեռնուած՝ է, Պարզանի շէյխը դաւաճանած, իսկ Սէյիտ Թահան Թուրքիոյ կողմը հակած է։

Սէյիտ Թահա կոչուած քիւրտ պետը նախկին ծերակուտական Ապտիւլ Գատէրին անհարազատ էր։ Ապտիւլ Գատէր, Շամտինի շրջանին Հիճազ աքսորուած էր. սահմանադրութենէն վերջ, Իթ.-Թէրաքքը կուսակցութեան կողմէ ազատուելով՝ Ծերակոյտի անդամակցութեան կոչուեցաւ։

Այն ատեն Քիւրտիստանի մէջ մեծ դիրք մը համարուած չէյխութիւնը ժառանգութիւն եկած էր նաեւ Սէյիտ Թահային։ Թահային չէյխ ըլլալէն առաջ մը վերջ, Ապտիւլ Գատէր՝ օգտուելով իր անհարազատին հարստութենէն ու դիրքէն՝ հակոբինական շահեր ապահովելու սկսած էր. բայց, Իթթիհատ եւ Թէրաքքը կուսակցութիւնը արգելք եղաւ անոր յոյսերուն։ Ապտիւլ Գատէր, որ Իթթիհատի կողմնակից էր, տեսնելով որ իր շահերը կը վտանգուին, բաժնուելով անկէ՝ Իթիլաֆ կուսակցութեան անդամագրուած էր։

Ալպանիոյ մեծ ըմբոստութենէն վերջ եւ Պալքանեան պատերազմէն քիչ առաջ, երբ Իթթիհատական կառավարութիւնը ինկաւ ու Իթիլաֆը իշխանութեան գլուխ անցաւ, Ապտիւլ Գատէր յաջողեցաւ իրականացնել իր յոյսերը՝ այդ կառավարութեան միջոցաւ.

Ապտիւլ Գատէրի այս յաջողութիւնը մեծապէս վնասած ըլլալով, Սէյիտ Թահան միասին ունենալով քիւրտ կարկառուն դէմքերէն Մուսա պէկը, Պոլիս եկաւ՝ իրենց իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Բայց, հակառակ անոր որ այս մասին քանի քանի անգամներ դիմում կատարեցին Գամըլ Ալիին, չկրցան որ եւ է յաջողութիւն ունենալ։ Այդ միջոցին, Թահան եւ Մուսա պէկը քանի մը անգամ այցելեցին տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին ու, բնականաբար, իրենց դժգոհութիւնը յայտնեցին Մուխթար եւ Քեամիլ փաշաներուն մասնակցութեամբ կազմուած դահլիճին դէմ։

Սէյիտ Թահա եւ Մուսա պէյը իրենց այդ այցելութիւններէն մէկուն ընթացքին տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին սարօրինակ առաջարկ մը ընելով ըսին.—

«Իթիլաֆի դահլիճը եւ անոր կոթնած կուսակցութիւնը Ալպանացիները ըմբոստացնելով կառավարութիւնը տկարացուցին, եւ օգտուելով ներքին եւ արտաքին այն խնդիրներէն որոնք հետեւանքը եղան այդ կացութեան, յաջողեցան Իթթիհատը տապալել։ Այժմ դուք ալ մեզի թոյլատու եղէք։ Քիւրտիստանի մէջ խնդիր մը ստեղծեցէք։ Այն բոպէին որ դուք համաձայն ըլլաք, քրտական ըմբոստութիւնը պատրաստ է։ Այդ պարագային, ամենադիւրին միջոցը կը գտնուի այժմու կառավարութիւնը տապալելու համար»։

Այս առաջարկին հետեւեալ պատասխանը տուած է տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ.

— Ձեր այս առաջարկը ընդունիլ մեզի համար կը նշանակէ՝ Ալպանիոյ ըմբոստութիւնը կազմակերպողներուն աստիճանէն աւելի վար իջնել։ Մեր շահը հայրենիքի շահն է։ Անոր զոհ լիք ամէն մէկ վնաս, մեր հոգիները ամենախոր կերպով կը խոցէ։ Կ'ըմբռնէք թէ երկրին որ աստիճան վնասաբեր է ձեր առաջարկը։ Այն պահուն որ դուք ըմբոստանաք, ռուս խաղալիկները Քիւրտիստանի մէջ պիտի ըլլան։ Անկէ վերջ՝ այլ եւս անկարելի պիտի ըլլար զանոնք դուրս հանել։ Եթէ Քիւրտերը ըմբոստանան, աշխարհի ամէն կողմը գոյց պիտի չքչի թէ անոնք Հայերը պիտի ջարդեն, այդ պարագային աշխարհի պիտի հաւանի Ռուսներուն կողմէ մեր երկրի գրաւման։ Այս պատճառաւ, երկիրը ոչ միայն պիտի կորսնցնէ Քիւրտիստանը, այլ եւ դուք եւս Ռուսերուն եւ Հայերուն գերին պիտի ըլլաք։ Որով, եթէ Քիւրտիստանի մէջ ըմբոստութիւն մը յառաջացնէք, երբեք մի կասկածիք թէ ձեր դէմ իբրեւ ձեր մեծագոյն թշնամին պիտի տեսնէք «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը»ն։

(Շար.)

❊ Այս օրերս Ամերիկայի մէջ շինուելու վրայ է ամբարձակ ինքնաշարժ մեքենայ մը, որ պիտի կրնայ մթնոլորտի բարձրագոյն խաւերը թափանցել, ու անկէ արձակել ռումբեր, որոնք թունաւոր կազերով եւ վնասակար միքրոպներով բեռնաւորուած են։ Այդ անդրմթնոլորտային ինքնաշարժ օդանաւը կը սպառնայ ապագայ պատերազմներու ատեն մեծ կորուստ պատճառել թշնամի բանակներուն, առանց կրելու որ եւ է վնաս, պիտի կանչուի թշնամիներու հասողութենէն։

❊ Անթել հեռագիրի աշխարհածանօթ Մարքոնի վերջերս կարգ մը նոր ու կարեւոր գիւտեր ըրաւ, որոնք կարելի է ամփոփել հետեւեալ տողերուն մէջ

Մարքոնի յաջողած է խիստ փոքր ալիքներով ապահովել անթելի հաղորդակցութիւնները, որոնք աւելի ապահով են, քան երկար ալիքներով կատարուած հաղորդակցութիւնները։

Այդ կարճ ալիքներուն ուրիշ մարզերու մէջ ունեցած օգտակարութեան մասին աւելի առաջ խօսեցանք «Յառաջ»ի մէջ։

Ինչպէս գիտենք, օդին մէջ գտնուող անթելի թրթռացումները կարելի է գրգռել օտար կայաններէ։ Այսպէս, թշնամի մը ըլլայ գաղտնի հաղորդակցութեանց բանալին ձեռք անցնել կարելի է թափանցել անոնց գաղտնիքներուն, ինչ որ մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ պատերազմի միջոցին, երեւան հանելով թշնամի բանակներու կողմէ անթել հեռագիրով տրուած գաղտնի հրամանները։

Այդ, Մարքոնի յաջողած է իր նոր գիւտով առաջքն առնել այդ խոշոր պատեհութեան։

Մարքոնի հնարած է նաեւ «էքոմեթր» անունով մեքենայ մը, որուն շնորհիւ կարելի է որոշել ծովին յատակը գտնուող ժայռի մը, թորփիլի կամ ընդծովեայի մը տեղն ու հեռաւորութիւնը։

Այդ նորահնար մեքենան բաղկացած է ինքնաշարժ գործիքէ մը եւ ճառագայթէ մը, որոնց առաջինը միացած է մեքենային, իսկ երկրորդը, որ ջուրին մէջ կ'երկարի, կապուած է նաւին։ Մեքենայէն առաջ եկած ալիքները ճառագայթին միջոցաւ կը վերածուին ղզայուն ձայներու, որոնք սովորական արագութեամբ կ'ընթանան ջուրին մէջէն։ Երբ այդ ալիքները ջուրին մէջ արգելքի մը հանդիպին, կը վերադառնան ճառագայթին, ու հոն ելեկտրական թրթռացումներու փոխուելով, չափման մէջ կը գնեն նաւուն ամբողջակին վրայ գետեղուած մասնաւոր գործիքի մը ասեղները։

Այդ գործիքին միջոցաւ կարելի է չափել ծովին խորութիւնը, ինչպէս նաեւ հեռաւորութիւնը ա՛յն արգելքին, որ կը գտնուի ծովին խորութեան մէջ։

Այդ ընդհանուր մեքենաներուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ նաեւ երեւան հանել ա՛յն տեղերը, ուր առատ ձուկ կայ, ինչ որ անշուշտ պիտի դիւրացնէ ձկնորսներու գործը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՒՍԿԻ

Կ'ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ յստակօրէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քրտական

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ «Կոմունիստ Մանիֆեստը» թարգմանուեցաւ քիւրտերէնի։ Լոյս կ'ընծայուի յառաջիկայ փետրուարին.

❊ Գիտական Հետազօտութեան վերջերս հրատարակեց քրտական բազմաթիւ դասագիրքեր

❊ Երեւան վերադարձաւ Մշակոյթի պատմութեան Կաճառին գրկած արշաւախումբը, որ քրտական գիւղերը գացած էր Կ. Օհանջանեանի ղեկավարութեան տակ։ Այս յանձնախումբը գրի առած է բազմաթիւ քրտական ժողովրդական երգեր, որոնց մէկ մասը մինչեւ հիմա անծանօթ կը մնար քրտական գրականութեան։ Անկից զատ, գրի առնուած են քիւրտ ժողովրդական երգիչ Ավդալէ Զանիի երգերը եւ կենսագրութիւնը։ Այս նիւթերը մեծ արժէք կը ներկայացնեն քրտական գրականութեան եւ լեզուին զարգացման տեսակէտով

ԼՍՆՈՍԿԻ ԵՒ ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՀԱՆՔԵՐ

Մոսկուայի գիտական ակադեմիայի յանուկին (փլաթին) հիմնարկութիւնը, իր այս տարուան աշխատանքներուն իբրեւ արդիւնք, հաստատեց թէ Ալլահվերդիի շրջանի պղնձահանքերը կը պարունակեն կարգ մը շատ արժէքաւոր եւ հազուագիւտ տարրեր, ինչպէս գալլիում, ինտիում, փլաթին, պալլատիոն, անագ, եւայլն։

Հետախուզութեան հետեւանքով, անհրաժեշտ դարձած է աւելի մանրակրկիտ կերպով նոր հանքեր փնտռել ոչ միայն Ալահվերդիի, այլ եւ ուրիշ շրջաններու եւ առաջին առթիւ Զանգեզուրի մէջ։ Անկէ զատ, հաւանական է որ նոր մետաղներ ստացուին, հանքերը մշակուած ատեն։

Ներկայիս, Մոսկուայի փլաթինի հիմնարկութիւնը եւ Անդրկովկասի ճիւղը կը վերլուծեն գտնուած նմոյշները։

Գիտական ակադեմիայի անդամներ Փրոֆ. Զվյագեվ եւ Փրոֆ. Լերեսինսկի այցելած են Զանգեզուրի պղնձահանքերը եւ քննութիւն կատարած։ Այցելած են նաեւ Ալլահվերդիի հանքերը, ուր կ'աշխատի երկրաբանական եւ հանքաբանական հիմնարկութեան ջոկատը։ Իր աշխատանքները աւարտելէ յետոյ, ջոկատը քննութեան պիտի անցնի Զանգեզուր։

Մասնաւորաբար Զանգեզուրի շրջանը չահագրգռութիւն արթնցուցած է, որովհետեւ հոն կան ոչ միայն պղինձ, այլ եւ ուրիշ հանքեր, որոնց մէջ կը յուսացուի գտնել հազուագիւտ նիւթեր։

ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

«Խ. Հայաստան» (24 նոյեմբեր) հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակած է.— Արտասահման մեկնելէ առաջ, ժողովրդական դերասան Վահրամ Փափազեան, մասնակցութեամբ վաստակաւոր դերասան Արուս Ոսկանեանի, երկու ներկայացում պիտի տայ, տեսարաններ ներկայացնելով «Համլէթ»էն, «Օթէլլօ»էն ու «Աննա Քրիսթի»էն եւ «Թէյշարաչ»էն։ Ներկայացումները՝ նոյ. 25ին եւ 26ին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կառավարութեան առաջարկուած է ուրիշ տեղ մը փոխադրել Ախթալա գիւղը, եւ անոր հողը յատկացնել Ախթալայի հանգստեան տանին եւ բուժարանին։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անկեղծ յաւելում

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 դեկտ. (Յառաջ).— Որքան հալածանքը բազմապատկուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, այնքան ալ բազմաշարժ ու վրէժխնդիր հայ երիտասարդը ինքնագիտակցութեան պիտի գայ։ Ասոր ապացոյցը մենք տեսանք ամէնէն առաջ Մարսէյլի մէջ, ուր երիտասարդութիւնը խմբովին կը դիմէ Դաշնակցութեան։

Երկու շաբաթ առաջ երկու տասնեակ վառվռուն ու ժիր երիտասարդներ եւս աւելցան մեր շարքերուն վրայ։ Ընկեր Աշոտ Խաչատրեանի շրջագայութեան միջոցին։ Իմ խնդրանքիս վրայ ահա թէ ինչպէս կը պատմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը.

— Ընկեր Աշոտի հետ երկու շաբթուան միջոցին այցելեցինք մեր բոլոր (քանի աւելի) ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն։ Խանդավառութիւնը աննախընթաց էր, ծափերով ու երգերով կ'ընդունէին մեզ։ Բոլորին հարցերը միատեսակ էին եւ ոգեւորիչ, կարծես բոլորը միասին ապրած ըլլային — բայց չէ՞ որ Դաշնակցութիւնը մէկ է։ Ցատկայէս աչքի կը զարնէին ընկերներու տրամադրութիւնը եւ պատրաստակամութիւնը, ընկերական տաքուկ ու գեղեցիկ փոխյարաբերութիւնը։ Բոլորն ալ տոգորուած ենազմական ոգիով,—ազատ հայրենիքի վսեմագոյն ձգտումը։ Ասոնք Մեծ Արհաւիրքէն հազիւ ազատուած, առանց նախնական կրթութիւն ստանալու ինկած են այս համայնակուլ ծրկիրը, դառնապարտաւելով տաժանակիր աշխատանքի, եւ սակայն, բաղդատեցէք այս տղոց հայրենասիրութիւնը «Հայաստանը սիրողներու», Հօկի եւ բարոյապէս ծախուած մարդոց կեղծ եւ ուռուցիկ «ռէքլամ»ներուն հետ։ Էքսի Նորակազմ Քեռի խումբին վրայ եւս հինգ նոր երիտասարդներ աւելցան։ Ի՞նչ հոգի տղաք։ Անշուշտ ընկեր Աշոտը մեր շրջանէն մեկնեցաւ խանդավառութեամբ, մեր ընկերական ջերմագին ողջոյնը տանելով միւս շրջաններու բոլոր ընկերներուն։

Արամ Արմագանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑ

— o —

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գաւ. Միութիւնը այս տարի եւս լոյս ընծայած է «Գոյամարտ» օրացոյցին Ե. Թիւը։

Այս օրացոյցին գտած ընդունելութիւնը անսովոր երեւոյթ է եւ մեծ յաջողութիւն։ Այս տարուան օրացոյցը փոխուած է բաւական։ Նախ որ կուսակցական խորութիւն չկայ նկարներուն մէջ։ Խաւաքարտին վրայ գետեղուած են Հնչակեան Մուրատի (Հ. Գօյանեան), Գօղոս Նուպարի, Գրիգոր Արծրունիի եւ Մ. Փորթուգալեանի նկարները, որոնք, անշուշտ, հաճելի բացառութիւն մը կը կազմեն բաղդատմամբ նախանցեալ տարիներու։ Փայլուն խաւաքարտին երկու կողմերը զարդարուած են հայ յեղափոխական, մտաւորական, ազգային – քաղաքական ականաւոր դէմքերու լուսանկարներով։ Խորքին վրայ գետեղուած է Հ. Աւետիսեանի «Դէպի Ազատութիւն» նկարը, վերը՝ Հայոց տառագիր դրօշակը, որ իր եռագոյն փողփողումով առանձին հմայք ու խորհրդաւոր երեւոյթ մը կուտայ օրացոյցի տեսքին. աւելի վերը առանձին ձեռքի մը մէջէն կը բարձրանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, որ լուռ ու անխօս հսկայի մը պէս պահակ կեցած է կարծես։ Օրացոյցին այս տարուան թիւը ունի ուրիշ առաւելութիւն մը, եւս։ Հայոց քննական պատմութեան բաժնի յաւելումը, հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի գրքին։ Օրացոյցին այս բաժինը ինքնին մեծ գրաւական մըն է այն յաջողութեան որով կրնայ պարծիլ Մարսէյլի Գաւ. Միութիւնը հինգ տարիէ ի վեր։ Ցիտունէ աւելի այս թերթիկներուն մէջ համառօտակի ներկայացուած են Հայոց պատմութեան աւանդական շրջանէն մինչեւ պատմական շրջանի կատարուած բազմաթիւ դրուագներ, դիւցազնական խոյանքներ, որոնք յաղթանակի ու փառաբանութեան մեծագոյն էջը կը կազմեն ժամանակակից պատմութեան մէջ։ Պատմական բաժնի յաւելումը, անշուշտ, մեծ հետաքրքրութիւն պիտի առնէ հայ հասարակութեան լայն խաւերուն եւ մասնաւորաբար նորահաս սերունդին մէջ, որուն վրայ կը գուրգուրանք ազգովին։ Գէթ թերթիկներու թղթատումով մեր տարագիր նոր սերունդը ծանօթացած կ'ըլլայ մեր պատմութեան զանազան անցուդարձերուն, հերոսական եւ դիւցազնական մարտնչումներուն. Պատմական բաժնին արժէք՝ կան նաեւ ազգային- յեղափոխական ու կրօնական դէմքերու եւ տօներու առանձին թուականն ու յիշատակումը՝ կարճ ու ամփոփ բացատրութիւններով։

Անցեալ տարուան պէս, թերթիկներուն մէջ դրուած են զանազան մտաւորական – յեղափոխական եւ ազգային գործիչներու նկարները, եւ մեծ մարդոց փիլիսոփայական խօսքերէն նշխարներ, իմաստալից ասացուածքներ, որոնք առանձին ճոխութիւն կուտան օրացոյցի բովանդակութեան։

Թերթիկներու տակ գետեղուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներու նկարները՝ Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ, ինչ որ անցեալ տարի մոռցուած էր։ Օրացոյցին պատրաստութեան գործը յանձնուած ըլլալով Հրանտ Սամուէլ Գրատան, պէտք եղած աշխատանքը տարուած է, օրացոյցը աւելի մաքուր ու խնամուած կերպով ներկայացնելու հասարակութեան։

Նոր տարուան առթիւ յարմար կաղանդչէք մըն այս պատի օրացոյցը.

ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻ

ԲԱՐԲԱՐՈՍԱԿԱՆ

›››·‹‹‹

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ աւելի մտեան Աֆրիկէի մէջ. Օվամպօ ցեղախումբը վայրագօրէն վրէժ լուծած է թշնամի ցեղախումբէ մը, որ ճանի մը գլուխ արջառ գողցած էր։ Օվամպօները իրենց թշնամիներուն վրայ յարձակելով, գերիներ բռնած, խարոյկ պատրաստած եւ ողջ ողջ վառած են։ Նմանապէս հինգ կիներ ալ բռնելով, կոկորդիլոսներուն մէջ նետած են, որոնք անմիջապէս կուլ տուած են երեք։ Միւս երկու կիները յաջողած են փախչիլ

ՄԱՄՈՒԼ

Կ. ԽԱՉ ԵՒ Ջ. Ռ. Մ.

oooo

Պուէնոս Այրէսի «Արմէնիա» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 նոյ.).

— «Կրթական, հասարակական եւ ընկերային գետնի վրայ Հայ Կարմիր Խաչը կանգնած է իբրեւ միութիւն մը. որ անխտրական է իր ոգով, համազգային է իր գործով, ու նաեւ մարդկային՝ իր սփոփարար եւ անգերազանցելի գաղափարով։

Լումաներով գոյացնել հսկայ պիւտճէ մը, կարենալ բանալու որբանոց — վարժարաններ, որդեգրել ուսանող — ուսանողուհիներ, նպաստել կրթական հաստատութեանց, հաւաքել բոլոր անկիւնները լքուած ու կորսուած բնտանիքներ, որբեր եւ որբուհիներ եւ զանոնք տեղաւորել հայաբնակ շրջաններու մէջ, եւ կամ ղրկել Հայաստան, ասոնք գործեր են, որոնք կրնան կատարել միայն պետութիւններ իրենց անսպառ յատկացումներով եւ կանոնաւոր մեքենայով։ Ու այս բոլորը կ'ընէ եւ պիտի ընէ Կարմիր Խաչը. բռել է թէ հայ տարագիր ժողովուրդի համար Կ. Խաչը կիսապետական գործօն մըն է։ Այս բոլորը չտեսնել եւ չգնահատել՝ կը նշանակէ կոյր ըլլալ, անտարբեր ազգային արժանապատուութեան եւ ռախանձախնդրութեան։

Ջոմի գոյութիւնը սկիզբ առած է անկէ, ուրկէ կը սկսի Կարմիր Խաչի փրկարար գործունէութիւնը։

Ներքին եւ անտեսանելի կապ մը կայ այս երկու միութեանց միջեւ։

Ապրիլեան կամ Վահագնեան սերունդը արիւնէն եւ արցունքէն դուրս եկաւ, մեծագոյն եղեռնի անմիջական արդիւնքը։ Ու սակայն ան Կարմիր խաչերու պէս տարածուն կազմակերպութիւն մըն է իր կեդրոնով, մամուլով եւ մասնաճիւղերով։ Քաղաքական միտում եւ պահանջ ունի, բարեխիղութեան եւ սփոփանքի կարօտ է, բայց ինքն իր մէջ, իրմով եւ իր ուժերով, միշտ հայկական տոկունութեամբ, յամառ յարատեւութեամբ։ Արդարութիւն կը պահանջէ, սրբել կ'ուզէ անիրաւութիւնը զոր ոճրագործ ցեղ մը պատճառեց իր մեծագոյն ծնողին — հայ ժողովուրդին։

Ասիկա ե՛ւ արդար է ե՛ւ մարդկային։

Ապրիլեան սերունդի թշնամիները շատ են. նոյն իսկ մեր մէջ հայանուն Տանիկներ կան, որոնք տիւ եւ գիշեր կ'աշխատին անտեսել անոնց գոյութիւնը, գործն ու գաղափարը։ Այս սերունդի ֆիզիքական եւ հոգեկան տուայտանքը մեծ է, եւ ուժգին պիտի ըլլայ հարուածը, զոր անոնք բարեպատեհ օր մը պիտի իջեցնեն իրենց գոյութեան թշնամիներուն՝ ներքին թէ արտաքին հաւասարապէս։

Սպասեցէք դեռ ... այդ օրը չպիտի ուշանայ ու պատմութիւնը կատակներ չի սիրեր։

Ջոմի մասնաճիւղերը գոյութիւն ունէին Հարաւ. Ամերիկայի զանազան երկիրներու եւ քաղաքներու մէջ, ասկէ տարիներ առաջ։ Այսօր աւելի լայն ինքնավարութեամբ եւ միշտ կեդրոնին կապուած՝ առաջուան պէս հրապարակի վրայ են։

Մեզ ուրախութիւն կը պատճառէ այս կենսունակ երիտասարդութեան գաղափարն ու գործը։ Ամէնէն շատ զարնուած, ամէնէն աւելի տառապանք տեսած այս սերունդը առանձին տեղ կը գրաւէ մեր երիտասարդութեան մէջ։ Մինչ որոշ մասը մեր նոր սերունդի իր ժամանակը եւ կարելիութիւնները կը փճացնէ սրճարաններու, պարահանդէսներու եւ զուարճավայրերու մէջ, Ջոմի անդամները կ'երեւան մեր հանրութեան իբր կազմակերպուած ուժ, կարգապահ եւ նախանձախնդիր մեր դարաւոր ժառանգութեանց, մեր բարքերուն, սովորութեանց եւ մշակոյթին։

Այս փոխանցման եւ փորձութեան շրջանին, Ջափահաս Որբերն են, որ կ'ոգեւորուին մեր քաղաքական – ազգային, մշակութային եւ ընկերային գաղափարներով։ Անոնք, պայմաններու հարկադրանքին տակ, թէեւ իրենց կ'ընկրկին, բայց յանախ կը խանդավառուին մեր հերոսական պատմութեամբ։

Ասոր համար է որ անվերապահ համակրանք ունինք Ապրիլեան սերունդի գաղափարին ու գործին հանդէպ».

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ՈՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉԳԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ.—

1 Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները. ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ։

2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները։

3 Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները։ (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ)։

4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ։

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ տալով քարեմիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ։

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի։

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը քարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն։

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք ատեն – ատեն եւ մանաւանդ տարեգլուխի առթիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ...

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Սակայն, չհետեւանք դատավարութենէն։

Այժմ տանք այստեղ, Փարիզէն եկած, Հօկերու փաստաբան Գ. Փիթեայի ճեղագրական ճառը։

Գ. Փիթեա.— Մենք այստեղ պէտք փնտռենք միայն ճշմարտութիւնը։ Ամբաստանեալներու պատասխանատուութիւնը միանգամայն պարզ է եւ ապացուցուած։

Կարդանանցը, որ հին տօն մըն է, մենք ալ կը յարգենք եւ պատճառ չկար, որ ներկայ չըլլայինք։ Այստեղ Գ. Թիւֆէնկճեանը յայտարարեց, որ Ազգ. Միութիւնը ամէն բանէ վեր է եւ չի յենուր որ եւ է կուսակցական հոսանքի վրայ։ Անոր յայտարարութեան համաձայն, հանդէսին մուտքը եղած է ազատ եւ Հօկիստներն ալ ներկայ են եղած։

Կը մեղադրեն թէ Հօկիստները հոն գացած են, առանց երեխաներու եւ կիներու ընկերակցութեան։ Մի՞թէ մարդկային չէ, որ անոնք զանազան պատճառներ ունենան,— ըլլայ հիւանդութիւն, ընտանեկան առօրեայ զբաղում եւն.— որ արգելք հանդիսանան անոնց ընկերակցութեան։ Սակայն, կայ ուրիշ պարագայ մը։ Մի՞թէ պարզ չէ, որ Ազգ. Միութեան եւեւ ծածկուած է Դաշնակցութիւնը։

Սիրունեանը (Արծրունի), եթէ յիշատակած ըլլար այդ հանդէսին մէջ, խորհ. Հայաստանի մէջ կատարուող շինարարութիւնները, երկաթուղիները, ջրանցքները, խճուղիները, Հօկերը գժուար թէ ծափահարէին։

Դաշնակներու եւ Հօկիստներու մըտայնութեան տարբերութիւնը շատ ակներեւ է։ Հօկիստները այնքան լայնամիտ են, որ հոս՝ Կրընոպլի մէջ երբ «Նոյիրի աշխարհ» շարժանկարը կը բեմադրուէր, Դաշնակներն ալ ներկայ են եղած եւ նոյն իսկ ծափահարած են Հանրապետական Հայաստանի դրուագները։ Ասոր համար Հօկիստները ոչ մարդ սպաննեցին եւ ոչ ալ զանոնք սրահէն դուրս ըրին։

Ապա, Գ. Փիթեա կը սկսի շարքով ամբաստանեալներու արարքներուն վրայ ծանրանալ։ Ամէնէն առաջ կը սկսի Ղուկասեանէն եւ պոռալով «կը հաստատէ», որ Տիրտիրեանի սպանիչը ան է։

Ղուկասեանը, կ'ըսէ Գ. Փիթեա, իր ոճիրը գործած առեն մինակ չէր։ «Թրամվէյի քով պաշտօնեայ» Արապեանը եւ Թորոսեանը օգնած են անոր։ Հոս, բոլոր վկաները, միաբերան հաստատեցին որ առաջին անգամ ատրճանակով արձակուած ուորը եղած է Կիւրինեանը։ Միամտաբար, հաստատուեցաւ որ զուարջ գոցողը եղած է Ավավեանը։ Իսկ Փափազեանը, որ ո՞ւր ալ ըլլայ կը ճանչցուի իր ալորուն պեխերով, դանակի հարուածներ է տուած աջ ու ձախ։ Սալամեանը եւ Անտոնեանը նմանապէս յանցաւոր են։

Այստեղ, Գ.Գ. երդուեալ դատաւորներ, դուք լսեցիք պաշտպանութեան կողմէ ներկայացուած ներգաշնակուած վկաները, որուն համար կը շնորհաւորեմ զիրենք (հեգնական), ճշմարտութենէ եւ իրականութենէ շատ հեռու բաներ ըսին։ Ամբաստանող վկաները որքան կենդանի էին, նոյնքան ճարպիկ ու միօրինակ էին հակառակորդները։

Գարեննե՛ր, դուք պէտք է գիտնաք, որ Դաշնակցութիւնը ահաբեկչական միջնադարեան կազմակերպութիւն մըն է, որ եկած բայն է ղրած մեր ազատ երկրին մէջ։ Արեւելեան բարքերով օժտուած այս կազմակերպութիւնը, չենք հասկնար ի՛նչ կ'ուզէ ընել իր ահաբեկումներով, բռնութիւններով ու սարսափներով։ Եթէ դուք համադրէք Ղուկասեանի եւ Չիֆթճեանի ըրած սպանութիւնները, կը տեսնէք որ Դաշնակցութեան այդ մտայնութիւնը կը մատնեն

Պէտք չէ դանց առնել նաեւ քաղաքական տեսակէտը։

Դաշնակցութիւնը, ինչպէս պարոն նախագահն ալ ըսաւ, կը ներկայանայ չափաւոր եւ ժողովրդավար կուսակցութիւն մը։ Դաշնակցութեան մեծութիւնը Թուրքիոյ դէմ մղած ժառանգական առեւտրեան եւ վրէժխնդրական պայքարի մէջն է։ Այդ մշտական առեւտրեան է, որ կենդանի եւ վառ կը պահէ անոր շարքերը։

Դաւադիր, անհաշտ կուսակցութիւն է Դաշնակցութիւնը։ Անոր իշխանութեան ժամանակ հայ ժողովուրդը չարաչարական կռուի մէջ էր։ Կռիւ Թուրքի, Ռուսի եւ Վրացիի դէմ։

Հօկիստները, անշուշտ, չեն բաժներ Դաշնակցութեան այդ արկածախնդրական քաղաքականութիւնը։ Անկախութեան տենչացող Դաշնակցութիւնը տարագրած է Ալէքսանդրապոլի դաշնագիրը, որ հայ ժողովուրդին կուտար նեղ սահմաններով Հայաստան մը։

Սովետական ռէժիմն էր, որ եկաւ եւ վերջ դրաւ հայ ժողովուրդի տառապանքներուն։ Ապացոյց, որ հայ ժողովուրդը, այսօր խաղաղ կ'ապրի իր դրացիներուն հետ եւ շինարարական աշխատանք կը կատարէ հոն։

Դաշնակցութիւնը կաղղած է, որ կորսնցուցած է իր նախկին դիրքերը Դաշնակցութիւնը բնաւ չի ներկայացներ գաղթահայ ժողովուրդի ազգային կեանքը։

Դաշնակցութիւնը ամենուրեք կը զարգացնէ եւ կը տարածէ միմիայն Դաշնակցական միտք եւ Դաշնակցական գործունէութիւն։

Եւ Գ. Փիթեա չմոռցաւ, իր յուշարար, գաւանափոխ եւ alter ego Գ. Թահմազեանէն ազդուած, դատարանին հրամցնելու Դաշնակցութեան գործած «ոճիրները» Լիոնի, Պէյրութի, Աթէնքի մէջ եւ այլուր։

Եւ, ի վերջոյ, Գ. Փիթեա պահանջեց խստօրէն եւ մարդկօրէն պատժել բոլոր ամբաստանեալները։

Կը խօսի եւ պատասխան Գ. Տամոտ։

Նախ կը վերլուծէ դէպքը եւ կ'ըսէ.

— Ես կը կանգնիմ միմիայն իրաւական գետնի վրայ։ Քաղաքական կողմը զիս չի հետաքրքրեր։

Դատարանի եւ արդարութեան առջեւ, ոչ մէկ խտիր կայ օտարականի եւ տեղացիի միջեւ։ Սակայն, մեր վեհանձն երկրին հիւրասիրութիւնը պէտք չէ չարաշահ գործածուի եւ հանրային կեանքը խանգարէ։

Ղուկասեանի վրայ արդէն հին յանցանք մը կայ։ Ասիկա արդէն դատապարտուած է անգամ մը 50 Փր. տուգանքի, 70 տարեկան ծերուկ մը ծեծած ըլլալուն համար։

Ես կ'ուզեմ այդ օրուան դէպքին հաշուեկշիռը ներկայացնել ձեզի։ 1 սպաննուած եւ 9 վիրաւոր, մեծ մասը դանակով։ Հօկիստներէն 1 սպաննըւած եւ 5 վիրաւոր, իսկ Դաշնակիստներէն 4։ Հօկիստները բոլորն ալ դանակով են վիրաւորուած, իսկ Դաշնակիստները թեթեւ վէրքեր են ստացած որոնցմէ հազիւ 2ը դանակով։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(7)

իրարու քիչ շատ ծման: Գալով դրացիներուն,—«ոչ տեսանք, ոչ լսեցինք»: Ի՞նչպէս եղել գործին մէջէն:

Հագուադէպ են այսպիսի պատմութիւններ: Իսկ եթէ ծանր դէպքեր կը պատահին, շատ աւելի ծանր թերեւս, որ գաղտնի կը մնան, այդ ալ չպիտի գիտնանք, չպիտի իմանանք երբեք, որովհետեւ չպիտի ըսեն մեզի:

Արեւելքցին չի սիրեր, որ ուրօտացին գրաղի իր ներքին կռիւներով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Տոքթ. Դաւթեանի, ընկերուհիներ՝ Տիկին Սաթենիկ Դաւթեանի եւ Պերճուհի Բաբաեզեանի, իրենց մօր եւ զոքանչին դառնագին մահուան առթիւ:

ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

եւ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 17 դեկտ. 1933

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Չ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը խօսի Տոքթ. Շ. Այվազեան Նիւթ՝ Մանուկներու առողջապահութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առարկաներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրներու իրեր, նկարեզէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւլն. ընթացիկ գիներով: Ճոխ պիւֆէ:

Հաղորդակցութիւն.— *Métro: Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.*

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին կողմէ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

22 Դեկտեմբեր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին

HOTEL LUTETIA, 45 Bld. Raspail

Զանախօսութիւն, երաժշտութիւն, պար, երգ, թէյ, ծնունդի ծառ

Loterie Nationaleի տոմսերով

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ՆՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ—ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՅԳ» վարժարանին

24 Դեկտ. Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը *Պ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔ* (վտարանդի) կ'երգէ *ժողովրդական երգեր*: Անակնկալներ: Եւրոպական պարեր, Ճազ, օրքէսթր՝ TIPICA

Պիւֆէ գինեմատչելի գիներով:

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք:

Տոմսերը կը ծախուին գերձակ Գարաեան *5, rue Mignon, Փարիզ(6)*
Հրանդ-Սամուէլ գրատուն *51, Mr. le Prince Փարիզ (6)*

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ:

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ **Ecole Libreի** հետ, մեզ ներապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն:

Ամսական 250 ֆրանք: ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՀԱՄԵՐԳ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1934ին

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — **Tél. Dan. 88 - 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր գրատան ներկայացուցիչն է՝
ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական գաղցրներու, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվներու, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան:*

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց եւ տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ձոխ մեթրը. Maille fine եւ Maille Retournee:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեծ.* **13**
rue Pierre Curie. K. Bicêtre. *Métro: Porte d'Italie.*

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր. գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք:*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *ֆրանքի:*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆօնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի:*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

ՕՐԻՈՐԴ ԻՐԻՍ ՊԻԼԻՊԻԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

23 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆի քրքջալից զաւեշտները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՍԱԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԸՊԼԸՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ***ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ*** ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Ցիւրէ *(Օտէոնի թատրոնէն)*, Տիկին Լամբիքեան, Օր. Պիլպիլեան, Օր. Մարգոսեան *(Շաթըլէի թատրոնէն)*, Օր. Ճամպազ, Պ. Գ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն-Ցարուճ *(Ամպիկիւ թատրոնէն)*, Թէքէեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՆՏՐԻՍԵԱՆԻ ՃԱԶԲԱՆԻ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ — *ԳՕԹԻՅԼՕՆ* — *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը: — ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մոտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար՝
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)
R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԴԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ——— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւլն., եւլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգամ մը բաւէ աշխատաւոր հայրենակիցներու համար գնահատել առիթ մը, իրենց օրապահիկը շահելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

Դիմել **ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ**

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ
surprise նուէրներ կը գտնուին՝

ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIR DES
THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ***chir. dent. D.E.D.F***

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

Կ'ընդունի 9- 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս *Inv. 27 - 95*

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ — ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ *(Գրիվիթէլ)*

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով
Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ. *առանց կանխավճարի*
ընդունելութիւն: *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:*

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մետալ ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ **COURONNE Tél. MENIL. 45—43**

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (**radiographie**), ... (**radio-thérapie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothoraxի** գործածութիւն: ...

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն ... ատամնաբոյժի մը կողմէ. Ամենալաւ պայմաններ ... կազմածներու ... համար:

T.S.F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

Վերջին կատարելագործութիւն.

Անմրցելիօրէն աժան գին:

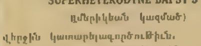

Loterie Nationaleի *յառաջիկայ* **tirages***ներէն* *... pick-up* **prise***ով* *... postes***ներէն:**

Դիմել ... Փարիզի **Ecole Pratique de Radioélectricitéէն** *վկայեալ եւ նախկին* **(Essayeur Radio-Vitus)***ի՝*

ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵՀՏԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St- Lazareէն *մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան*):

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՍԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

21 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2378

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՋԳՈՒԱԾ ԽԱՐԻՍԽԸ

Ինչ որ մատնանշեցինք երէկ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին, խորհրդածութեան արժանի է շատ մը տեսակէտներով:

Անոր ներկայ վիճակը մանրանկարը չէ՞ ամբողջ սերնդակցութեան մը: Նոր ապացոյց մը՝ անկուսակցական կոչուած զանգուածին մեկուսացման:

Կօսքը, նորէն, կ'երթայ երիտասարդութեան, որ մեծագոյն բաժին ունի այս անփառունակ մեկուսացման մէջ:

Ահա կազմակերպութիւն մը որ կրնայ դառնալ ամէնէն ամուր պատնէշը՝ ֆիզիքական եւ բարոյական ինքնապաշտպանութեան: Միութիւն մը, որ ամէն իրաւունք ունի բազմապատկուելու, ծաւալելու, տիրապետելու.

Եւ սակայն, ի՞նչ կը ներկայացնէ ան, իբրեւ համրանք:

Միայն Ֆրանսան հաշուելով, պիտի կրնայինք ըսել թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն թիւը ոչ իսկ մէկ երրորդն է, օրինակ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամներուն:

Արդ, մեր կուսակցութիւնն ըլլալով քաղաքական — յեղափոխական կազմակերպութիւն, ունի սեփական ծրագիր — կանոնագիր: Ունի խստակրօն դաւանանք եւ երկաթեայ կարգապահութիւն: Մէկ խօսքով, այնպիսի սեղմումներ, որոնք խրտչեցուցիչ են համբոյին:

Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դուռները լայնօրէն բաց են ամէնուն առջեւ: Անոր ծրագիր — կանոնագիրն ալ ունի օրինական պայմաններ, բայց ուխտ չի պահանջեր:

Այս Միութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ձգտի ֆիզիքական կրթութեան: Ուրեմն, կը շահագրգռէ բոլորը, առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան: Ո՛վ որ կ'անդամագրուի, նախ ինքն է որ կը շահի, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս: Մինչդեռ կուսակցականը, մանաւորապէս Դաշնակցականը առաջին օրէն պարտաւոր է փարժուիլ զոհողութեան, մինչեւ իսկ մահուան գաղափարին:

Մարզական կեանքը կապ ունի նաեւ անհատական եւ ազգային արժանապատուութեան հետ:

Ան կը կազմէ ասպարէզ մը՝ արժեցնելու համար բազմազան կարողութիւններ: Ոչ թէ մրցանիշ կոտրելու, այլ ապացուցանելու թէ՝ մեր երիտասարդութիւնն ալ կրնայ մէջքը շիտակ բռնել, գլուխը՝ բարձր, ամուր կոխել գետինը եւ պայծառ աչքերով նայիլ աշխարհին:

Երէկ գլխուն զարնուած վիճակ մը ունէր հայ երիտասարդութիւնը, իր կամքէն անկախ: Այսօր ո՛ր եւ է պատրուակ չի կրնար արդարացնել, պատերուն տակէն քալելու եւ ժամանակէն առաջ ծերանալու համար:

Դեռ աւելի կենսականը.— Ինկած ըլլալով օտար ափերու վըրայ, եւ ենթարկուած՝ զանազան հրապուրիչ այլ սպառիչ, կործանարար փորձութիւններու, հայ երիտասարդութիւնը մեքենաբար պիտի բռնէ այլասերման ճամբան, եթէ չկառչի լաստերու:

Այդ լաստերէն մէկն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը:

Ինքզինքը յարգող եւ իր ժողովուրդի ճակատագրին հաւատացող երիտասարդ մը, եթէ կը խուսափի քաղաքական հոսանքներէն, փնհազնեան, պատանեկան կամ լսարանական Միութիւններէն, թող իր տեղը գտնէ մարզականին մէջ:

Որովհետեւ, երիտասարդի մը համար անձնասպանութիւն է մեկուսացումը: Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ:

Առանց խտրութեան, բոլորս ալ կ'ընդունինք թէ ինքնապաշտպանութեան պայքարի մը դատապարտուած ենք, այս պողոտաներուն վրայ եւ ամէն տեղ: Մօտաւոր թէ հեռաւոր գաղութներու մէջ:

Տրամաբանօրէն, այդ պայքարը կը պարտադրէ խարիսխներ, ապաւէններ ստեղծել եւ ամրացնել եղածները: Կը պահանջէ ուժերու համախմբում, բազմապատկում եւ ծաւալում:

Արդ, կարելի՞ է լրացնել այդ պահանջները, ամէն հոգ ափ մը հաւատաւորներու վզին փաթթելով, եւ մնացեալը բախտին յանձնելով:

Թուրքը ծաղրելով ծաղրելով, այսօր մենք իջած ենք այն մակարդակին, ուր կը գտնուէր ան, պատերազմէն առաջ:

Թուրքը այսօր հազարաւոր պատանիներ եւ աղջիկներ համախմբած է մարզական դրօշին տակ, Պոլսէն մինչեւ Անատոլուի խորերը, ընծայելով ամէն դիւրութիւն եւ նիւթական միջոցներ:

Համեմատութիւնները պահելով հանդերձ, ընդունելով որ անոնք պետութիւն են, իսկ մենք՝ արմատախիլ եւ ցիրուցան բազմութիւններ, նորէն արդարացում չունինք: Ընդհակառակն, այդ իրողութիւնն իսկ պէտք է դառնայ խթան, մղիչ ուժ, եթէ կ'ուզենք՝ չարժարիթ նախանձի տենդէն բռնուելու եւ գործելու:

Եթէ Թուրքը կրնայ, օրինակ, հարիւր հազար մէջլտեղ հանել, իբրեւ «իզճի» (սկաուտ), մենք փորձենք երկու հազարը, հազարը, հինգ հարիւրը (համաձայն իւրաքանչիւր գաղութի պայմաններուն):

«Ազատութի՛ւն, ազատութի՛ւն» աղաղակեցինք դարերով:

Մէկդի դնելով բառին քաղաքական ոգին եւ առնելով անարդեւ շարժելու, գործելու իմաստը — ահա սանձարձակ ազատութիւն համախմբուելու, խորհրդակցելու, կազմակերպուելու:

Ո՞ւր է արդիւնքը, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ոչ իսկ 24,000 հազար ֆրանքի սահմանին մէջ կրնայ գործել, իսկ ուրիշ մասնաճիւղեր ստիպուած են մուրացկանութեան դիմել, 5–10 սկաուտ հագուեցնելու համար...

Կամ այն է որ ուշ են մեր ճոռոմ յաւակնութիւնները, եւ կամ տասը տարուան պանդխտութիւնը մաշեցուցած է ամէն բան:

Երկու եզրակացութիւններն ալ անարդա՞ր են: Ուրեմն — դէպի գործ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Բարեգործականի Դիւանին դեկտեմբեր 19 թուակիր զեկոյցէն կ'իմանանք թէ դեկտեմբեր 14ին Միութեան նախագահ ընտրուած է Զարեհ Նուպար պէյ, իսկ փոխ-նախագահ՝ եղբայրը, Առաքել պէյ: Այս վերջինը աւելի տարեց ըլլալով, նախապէս ուզեր են զայն ընտրել, բայց «Առաքել պէյ իր առողջական վիճակին բերմամբ չկարենալով այդ բարձր պաշտօնին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ստանձնել, այս կարգադրութիւնը աւելի նպատակայարմար գտած էր»:

Այս առթիւ, յիշեցնէ՞նք թէ զեկոյցը խմբագրուած է «վսեմ ոճով» եւ «ազնուազարմ» շուայլաբանութիւններով, որոնք Պոլսոյ հարսնիքի նկարագրութիւնները կը յիշեցնեն: (Անշուշտ Ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուին, որպէսզի հասկնալի դառնան երկու նախագահներուն):

Իբրեւ նմոյշ կուտանք վերջաւորը.

— «Նորընտիր Նախագահը Զարեհ պէյ Նուպար իր սրտի ու մտքի յատկութիւններովը, ամէն առթիւ դէպի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ դէպի վերածնող Հայրենիքը ցոյց տուած իր գուրգուրանքովն ու անձնուիրութեամբը, վերջապէս իր անձնական հմայքովն ու պատկառելի անունովը զոր կը կրէ, իբրեւ հայրենասէր, իբրեւ բարեգործ եւ իբրեւ ղեկավար, արդէն սիրելի դարձած է մեր ժողովուրդին, որ իր մէջ իրաւամբ կը տեսնէ արժանաւոր յաջորդը Մեծ Հօրը, անոր ազգասիրական գեղեցիկ աւանդութիւնները հաւատարմօրէն շարունակելու եւ Միութեան համազգային եղբայրակցութեան դրօշը միշտ բարձր բռնելու համար»:

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱՂՁԱՆՔՆԵՐ «Հայմարդու» գաղթականներու համար

Ժընեւէն կը գրեն թէ՝ այն միջկառավարական յանձնաժողովը, որ կազմուած է հայրենիքէ զրկուած գաղթականներուն համար, վերջացուց իր աշխատանքները: Այս առթիւ Նանսէնեան գրասենեակի վարչական խորհուրդին անդամ ընտրուեցան Գ. Գ. Անթոնիատի (Ռումանիա), Ֆոթիչ (Եուկոսլաւիա), Նավայլ (Ֆրանսա), Ռաֆայէլ (Ցունաստան), Ֆէյգման (Լեթոնիա), Միքով (Պուլկարիա), Փէթիքըն (Անգլիա) եւ Ռոմանէլի (Իտալիա):

Յանձնաժողովը կարգաց գաղթականներու համար մշակուած միջազգային պայմանագիրը, որ ընդունուած էր 1933 հոկտ. 26—28ին, միջկառավարական խորհրդաժողովին կողմէ: Հաստատելով անոր օգտակարութիւնը, թէ փախստականներուն եւ թէ պետութեանց համար, ժողովը որոշեց խնդրել Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդէն որ պետութեանց ուշադրութեան յանձնէ զայն եւ յանձնարարէ կարելի եղածին չափ շուտ ստորագրել եւ վաւերացնել:

Ինչպէս գրած էինք (9 դեկտեմբեր), այս միջազգային պայմանագիրը կը վերաբերի հայ, ռուս եւ ուրիշ գաղթականներու օրինական կացութեան եւ արդէն ստորագրուած է Ֆրանսայի, Պելճիոյ, Ռումանիոյ եւ Եգիպտոսի լիազօրներուն կողմէ: Երբ պայմանագիրը ընդունուի բոլոր պետութեանց կողմէ եւ վաւերացուի, ամէն գաղթականի պիտի յանձնուի Նանսէնեան անձնագիր մը, տրուած մէկ տարուան համար, որ իրաւունք պիտի տայ բնակութեան երկրէն մեկնելու եւ վերադառնալու առանց նոր արտօնութեան: Երկրէն կրնան վտարուիլ միայն այն գաղթականները որ ազգային ապահովութեան եւ ընդհանուր բարեկարգութեան դէմ կը շարժին:

Ֆրանսա-Ռուս զինակցութի՞ւն...

«Օպզըրվըր» անգլ. թերթին փարիզեան թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ կը խորհին Խ. Միութեան հետ զինուորական դաշինք մը կնքել, ի հարկին զսպելու համար Գերմանիոյ ռազմատենչ ցանկութիւնները: Անգլիական թերթը այս մտածումին հետ կը կապէ Փոլ Պոնքուրի մօտալուտ ուղեւորութիւնը Վարշաւա եւ Փրակա: Կ'ըսուի թէ այս տեսակ ծրագրի մը նախատեսութեամբ է որ Չեխոսլովաքիա պիտի ճանչնայ Խ. Միութիւնը:

⁂ Ուրիշ լուրի մը նայելով, ճամբան կրնայ հարթուիլ այսպիսի զինակցութեան մը կարծուածէն շատ աւելի շուտ, բայց Ֆրանսա կը վախնայ որ այս տեսակ դաշինք մը գէշ ազդեցութիւն կ'ընէ անգլիական քաղաքական շրջանակներուն վրայ:

Գերմանիա պաշտօնապէս յայտնեց իր զինուորական պահանջները

—•—

300,000 ԶԻՆՈՒՈՐ, ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ, ԵՒ 10 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Գերմանական կառավարութիւնը Պերլինի ֆրանսական դեսպանին յանձնեց ծանուցագիր մը որ կը ճշդէ իր զինուորական պահանջները: Դեսպանատան խորհրդականը անմիջապէս Փարիզ բերաւ այդ ծանուցագիրը:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ծանուցագիրը լաւ տպաւորութիւն չէ ձգած: Գերմանիա կը պահանջէ 300,000 հոգիէ բանակ մը կազմել մէկ տարուան համար, պարտաւորիչ զինուորութեամբ: Զինուորներ պաշտպանողական զէնքի որ եւ է սահմանափակում. Ուրիշ խօսքով կ'ուզէ գերմանական բանակը օժտել այն բոլոր զէնքերով որոնց պաշտպանողական հանգամանքը ընդունուած է զինաթափութեան խորհրդաժողովին կողմէ: Զինուորներ նաեւ թռչական կրճատում: Գալով ազգային — ընկերվարական քաղաքապահ գօրքին եւ ուրիշ զինավարժական կազմակերպութեանց, Գերմանիա կը հաւանի միջազգային հսկողութի ենթարկել զանոնք, պայմանաւ որ միւս պետութիւններն ալ նոյնպէս ընեն յարանման կազմակերպութեանց համար:

Սարի հարցին համար, գերմանական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ առաջարկելով մէկդի դնել 1935 յունուար 10ի համար նախատեսուած հանրաքուէն, ինք չի պահանջեր Վերսայլի դաշնագրին նշանակած թուականէն առաջ փոխել այդ շրջանին ներկայ վարչաձեւը:

Վերջապէս, Գերմանիա կ'առաջարկէ ոչ — յարձակման դաշինք մը կնքել Ֆրանսայի հետ, տասը տարուան համար:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ թղթատարական նախարարութեան պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, թոշակի յաւելում պահանջելով: Արտասահմանի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնները կը կատարուին «Իսթըրն» ընկերութեան միջոցաւ: Կը կարծուի թէ գործադուլը կարճ պիտի տեւէ:

Լրտեսութեան խոշոր խնդիր մը Փարիզի մէջ

—•—

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Ապահովութեան Տեսչութիւնը երեւան հանեց լրտեսութեան դէպք մը, որ մեծ յուզում պատճառած է: Լրտեսութիւնը կատարուած է ի հաշիւ օտար պետութեան մը, բայց մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Գաղտնի ոստիկանութիւնը ութ ամիսէ ի վեր հետապնդումներ կը կատարէր, թէ մայրաքաղաքին եւ թէ արուարձաններուն մէջ: Կիրակի օր անհրաժեշտ ճշդումները կատարուած ըլլալով, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիրներ հանեց եւ առաջին առթիւ բռնուեցան 18 հոգի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ: Կալանաւորներուն մէջ կան Ֆրանսացիներ, Ֆրանսուհիներ, Իտալացիներ, Սկանտինաւեան երկիրներու բնակիչներ: Կիներուն մէջ կը գտնուի հանգուցեալ կոչուած ոստիկանապետի մը աղջիկը:

Գաղտնի ոստիկանները ձերբակալեցին լեհ ուսանող մը եւ կինը: Կարճ հարցաքննութենէ մը յետոյ, երկուքն ալ բանտարկուեցան: Գրպանումները, ստուգումները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին ամէն ուղղութեամբ: Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ են օտարարնակ թաղերը, մանաւանդ Քարթիէ Լաթէնը (Սէն Միշէլ եւայլն): Երկուշաբթի եւ երեքշաբթի չափազանց խառնաշփոթ էր հսկողութիւնը: Հինգ ոստիկանապետներ եւ գաղտնի տեղեկութեանց գիւանէն մասնաւոր պաշտօնեաներ անձամբ կը կատարէին հետապնդումները: Ապահովութեան տեսչութիւնը ամբաստանեալներուն անունները պիտի հրատարակէ, բոլոր գործողութեանց լրացումէն յետոյ:

Ձերբակալուած լեհ ուսանողը, Մոիզ Սալզման եւ կինը, Շանա որոնք Նասիոնի կողմը կը բնակին, կը հետապնդուէին երկար ատենէ ի վեր: Ոստիկանները ձերբակալման հրամանագիրը ցուցնելով, յայտնեցին թէ ամբաստանուած են լրտեսութեամբ եւ մեղսակցութեամբ: Ետքոյ խուզարկութիւն կատարելով, շատ մը թուղթեր գրաւեցին եւ սենեակը կնքեցին: Սալզման 35 տարեկան է, կինը՝ 25: Պանդոկապետը յայտարարեց թէ կանոնաւոր կեանք կը վարէին եւ որ եւ է բանով ուշադրութիւն չէին գրաւած: Բայց «հետաքրքիր մարդիկ» կուգային տեղեկութիւններ կը հարցնէին: (Այդ «հետաքրքիրները» գաղտնի ոստիկաններն են):

Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ գործ ունի գաղտնի կազմակերպութեան մը հետ որուն անդամները իրար չեն ճանչնար, բայց իրարու կապուած են կեդրոնական անձի մը միջոցաւ:

Տերակոյեն ալ խուսարկեց թոշակներու կրճատման օրինագիծը

Երեքշաբթի գիշեր, Ծերակոյտն ալ 57ի դէմ 199 ձայնով քուէարկեց ելմտական ծրագրին 6րդ եւ 12րդ յօդուածները, որոնք քար գայթակղութեան դարձած էին: Ծերակոյտին ելմտական յանձնաժողովը մեծ փոփոխութիւններ կատարած էր ծրագրին մէջ, բարձրացնելով կրճատման սակերը եւայլն: Վարչապետը անձամբ ներկայանալով, բացատրութիւններ տուաւ եւ խնդրեց որ չփնտռեն: Ընդհ. վիճաբանութեանց ատեն ալ, վստահութեան խնդիր յարոյց, այնպէս որ ճամբան հարթուած էր: Այս առթիւ ալ Հայրենասիրական ճառեր խօսուեցան Վարչապետը գնահատելով պետական պաշտօնեաններուն անձնուիրութիւնը, այնպէս որ կրճատումէ ազատ մնան 12,000էն վար եղած թոշակները: Ետքոյ յայտարարեց.

— «Թող չըսեն թէ իմ ծրագիրս ծիծաղելի է: Ծանր բեռ մը կար գետնին վրայ: Քանի մը քաջարի մարդիկ ուզեցին վերցնել զայն եւ չյաջողեցան: Ձեր առջեւը ունիք մարդ մը որ հազուադէպ երջանկութիւն ունեցաւ իր գլխուն վրայ վերցնելու այդ բեռը: Կ'աղաչեմ, մի փորձէք վար ձգել զայն, ծանրութիւն մը եւս աւելցնելով: Եթէ հարցը իմ անձիս պատկանէր, ես սիրայօժար կը զոհէի ինքզինքս: Բայց խնդիրը կապ ունի երկրին եւ վստահութեան վերահաստատումին հետ:

Ազգայնական պայքար Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ արաբական մամուլը վերջերս բուռն պայքար կը մղէ օտար ազդեցութեան եւ տնտեսական ձեռնարկներուն դէմ: Եւ որովհետեւ այդ ձեռնարկներուն մեծ մասը անգլիական են, ուրեմն պայքարը ուղղուած է բրիտանական ազդեցութեան դէմ: Ազգայնական թերթ մը այս առթիւ Իրաքի շնորհած ազատութիւնները կը բաղդատէ Թուրքիոյ հաստատած խիստ օրէնքներուն հետ և կը թելադրէ որ Իրաքը օրինակ առնէ Թուրքիայէն: Այսպէս պէտք է պայման դնել որ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու դրամագլուխին կէսը Իրաքցիները տան եւ բոլոր թղթակցութիւններն ու հաշուապահութիւնները արաբերէն լեզուով կատարուին:

Ծխախոտական ընկերութեան դէմ բացուած պայքարն ալ հետեւանք է այս շարժումին:

LOTERIE NATIONALE

00000

Գ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

0000

ՀԱՅ ՄԸ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ

Երեքշաբթի օր, 19 դեկտեմբեր, տեղի ունեցաւ ազգային պարգեւախաղի երրորդ վիճակահանութիւնը, սովորական արարողութեամբ:

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ մեծ պարգեւը շահեցաւ Տ. շարքին 033,273 թիւը:

Հետեւեալ 15 թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցան մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք U	No. 024.369
Շարք L	No. 089.788
Շարք G	No. 007.791
Շարք Z	No. 027.653
Շարք R	No. 092.828
Շարք L	No. 048.250
Շարք V	No. 085.211
Շարք M	No. 078.562
Շարք D	No. 052.685
Շարք B	No. 072.873
Շարք L	No. 058.441
Շարք U	No. 011.174
Շարք H	No. 004.078
Շարք S	No. 006.818
Շարք G	No. 055.295

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ), 026,466 թիւը շահեցաւ 500,000 ֆր.:

100,000ական ֆր. շահեցան 9485ով վերջացող թիւերը (200 հատ):

50,000ական ֆրանք՝ 3568ով վերջացող թիւերը (200 հատ):

10,000ական ֆրանք՝ 604ով վերջացող թիւերը (2000 հատ):

200ական ֆրանք՝ 8ով վերջացող թիւերը:

Նոր միլիոնատէրներէն մէկն է Հայ մը, դեղագործ Պ. Թուղլաճեան, որ ունէր L շարքին 89,788 թիւը եւ կը բնակի Պլէք – Փլած (Փարիզէն չորս ժամ հեռու, Մանշի վրայ): Այս բախտաւորը Փարիզի հին գաղթականներէն է, կեդրոնականցի եւ ունի երկու զաւակ:

«Փըթի Փառիզիէն»ի գիշերապահը շահեցաւ 100,000 ֆրանք:

⁂ Փարիզի մէջ վճարումները սկըսան դեկտեմբեր 20էն:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

«ՀՆԳԱՄԵԱԿ»

Հանրապետութեան տասնամեակի տօնակատարութեանց ընթացքին, Մ. Քէմալ մեր աղաղակի նուաճումներէն խօսեցաւ։ Ըսաւ թէ «Երկինն ալ բարձր աղջութեան մատնող գործեր պիտի կատարենք»։ Չգիտենք թէ դեռ ինչեր կան ծրագրուած։ Կ'ընդունինք, սակայն որ Էնկիւրի միշտ պիտի գտնէ աղջող ... պաւշներ, կամ ապշած ձեւացող աղուէսներ՝ Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ։

Հազիւ ամիս մը անցած, մէջտեղ գրուեցաւ, ահա, «Հնգամեակ»ը։ Ժամանակի տեսակէտէն՝ թերեւս ճիշդ չէ այս մակդիրը։ Քանի որ Էնկիւրիէն տրուած հեռագիր մը կը ժխտէր «կարգ մը թերթերու այն լուրը թէ տնտեսական ծրագիրը հինգ տարուան շրջան մը պիտի ընդգրկէ»։ Բայց, «Հնգամեակ» բացատրութիւնը կը բնորոշէ ուղղութիւնն ու ձեւը ի գործ դրուելիք աշխատանքին։ Էնկիւրի, 1922էն ասդին, իր բոլոր ձեռնարկներն ու գործերը կը կատարէ Մոսկուայի չափանիշով։ Բանակէն սկսած — որու մասին կը վկայէր «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը — ամէն ինչ խորհրդային հրամանագիրներով կը կիրարկուին։ Թթու եւ հիւանդագին ազգայնականութիւն մը՝ խորքով, որուն ձեւը եւ ուղղութիւնը կարմիրներէն փոխ առնուած է, սակայն։

Տարբեր չէր կրնար ըլլալ, անշուշտ, եւ տնտեսական գետնի վրայ։ Բայց մանաւանդ այս գետնին վրայ։

Այդ է պատճառը, որ տարիներէ ի վեր վէճը չէ դադրած Թուրք մամուլին մէջ՝ մանաւորապէս երկրի տնտեսական կազմակերպումի ձեւին եւ ընդհանրապէս պետական սիստեմի մասին։ Կ'րէֆի, ասկէ առաջ, թէ վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւս, տասնամեակի օրերուն, ստիպուեցաւ «լուսաբանութիւններ» տալ Ձալք կուսակցութեան պետական ըմբռնումի մասին։ Եռնուս Նատի, Ֆալիհ Րըֆքը, Մահմուտ եւ ուրիշ խմբագիրներ որոնց կարգին եւ Աղա Օղլուն՝ տեսական վէճեր ունեցան իրենց իրենց միջեւ եւ զգաստօսին հետ։

Անդրադառնալով Ըսմէթի, ան կը գրէր ի միջի այլոց.

— «Եօթը ութը տարիէ ի վեր կը վիճաբանուի թէ՝ տէվլէթճիլիքը (պետականութիւն) պաշտպանութեան միջո՞ց մըն է։ Կը տեսնենք որ ընդհանրապէս չեն զանազանուիր այն օգուտները, զորս պետականութիւնը կ'ընծայէ երկրին տնտեսութեան։ Ամէնէն ազատ կարծուած արհեստը կամ առեւտուրը յաջողելու համար անպատճառ պետութեան օժանդակութեան եւ միջամտութեան պէտքը կը զգայ։ Փորձի գլուխ ըլլալով, այդ պահանջը ամէն օր կը տեսնեմ։ Կը զարմանամ որ պետականութեան դէմ առարկելու համար միեւնոյն փաստերը կը քշուին... Մենք պետականութիւնը*) կը նկատենք յարմար եւ օգտակար նաեւ տնտեսութեան մէջ զարգանալու եւ նոր կարգերը հիմնելու համար։ Ըսել կ'ուզենք թէ՝ միայն պաշտպանութեան տեսակէտով չենք նայիր անոր, այլ եւ իբրեւ յառաջդիմելու եւ զարգանալու քաղաքականութեան»։

Ահա այդ քաղաքականութեան կամ պետականութեան նախաքայլերն են զորս կը փորձէ նետել Էնկիւրին։ Սըխալ կ'ըլլար, անշուշտ, խորհիլ թէ Թուրքիա նոր կը սկսի իր տնտեսական քաղաքականութիւնը։ Յաճախ ըսած ենք այս էջերուն մէջ թէ՝ Թուրքիոյ նոր վարիչները երկու հիմնական սկզբունք ունին,— կատարեալ անկախութիւն եւ այդ անկախութեան կատարեալ ապահովումը։

Բանակին հետ, ինչպէս եւ մշակոյթին (զոր յաւակնոտ, մեծխօսիկ ու թթու եւ մոլեռանդ ազգայնականութիւն մը կը նկատեն դեռ) անոնք այդ անկախութիւնն ու անոր ապահովումը ապահովուած կը նկատեն նաեւ տնտեսական յաջողութիւններով։ Եւ ամէն անգամ որ այս տեսակէտը կը դնեն մէջտեղ, չեն մոռնար յիշել «օսմանեան կայսրութիւնը»։

Պատուար քաշած ըլլալով հին ու նոր շրջաններուն միջեւ, Էնկիւրի ութը տարի առաջ սկսաւ տնտեսական գետնի վրայ քայլեր առնել։ «Իշ պանքասը», հանքերու պետականացում կամ շահագործում, երկաթուղի, ու նաեւ գործարաններ։ Ախուլլուի շաքարի գործարանը նոր չէ որ կը ծխայ. ու ահա, անկէ ութը տարի վերջ, Էսկիշէհիրինը.

Ինչ որ, սակայն, յատկանշական է այս բոլորին մէջ, այն է որ Էնկիւրի մինչեւ այսօր ծրագրի մը համաձայն չէր տաներ իր տնտեսական բարգաւաճումը, կամ՝ աւելի ճիշդ՝ ճարտարարուեստական նախաձեռնութիւնները։

Իսկ ատիկա ունէր եւ ունի զանազան պատճառներ։

Նախ, որովհետեւ ոչինչ կար երկրին մէջ ու չկային նաեւ նիւթական միջոցներ (դրամ, արհեստագիտութիւն, վարիչ)։ Հետեւապէս, կարելի չէր լրջօրէն ու հետեւողականօրէն գործի սկսիլ։

Երկրորդ՝ Թուրքիան «հողագործական երկիր է» (կը խորհիմ թէ ճիշդ չէ եւ այս որակումը իր արդիական իմաստով) և, հետեւաբար, վարիչ շրջանակներու մօտ իսկ կարծիքները տարբեր էին— մեր տնտեսութիւնը հողագործակա՞ն գետնի վրայ զարգացնենք, թէ ճարտարարուեստական։

Հետզհետէ, սակայն, հող գտաւ վերջին տեսակէտը։ Ու ատիկա առաւելապէս «անկախութիւնը ապահովելու» մտահոգութենէն մղուած։

Ինչպէս կը պարզուի, Ձալքը կամ Էնկիւրին այլ եւս աւելի որոշ ու վճռական քայլեր կ'ուզեն նետել այս ուղղութեամբ։ Անոր հետեւանքն է տնտեսական այս ծրագիրը, զոր պատրաստած են եւ որ, կ'ըսեն, հինգ տարուան աշխատանքի մը նախագիծն է։

Այստեղ, հարկ է ճշդել, թէ, հակառակ ութը տարիներէ ի վեր ճարտարարուեստական կամ ընդհանրապէս տնտեսական գետնի վրայ կատարուած փորձերուն, տհաճութիւնը անբաժան եղած է եւ այս ուղղութեամբ ու գրեթէ բոլոր ձեռնարկները կատարուած են առանց շրջահայեցութեան։ Այդ է պատճառը որ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ դեռ անցեալ օր կը խոստովանէր թէ «անհեռատես կարգադրութիւններու հետեւանքը այն եղաւ որ մեր տնտեսական կարգ մը ձեռնարկներն ալ հիմա անյարմար կուգան երկրին տնտեսական ընդհանուր ուղղութեան, ճիշդ այնպէս ինչպէս Էնկիւրիի վերաշինման առաջին տարիներուն պատահականօրէն շինեցինք աջն ու ձախը ու այսօր հարկ է քանդել շէնքեր եւ փոխել պողոտաներ՝ յատակագծին յարմարցնելու համար»։

Ուրեմն, հիմա, Էնկիւրի կ'ուզէ իր տնտեսութիւնը յատակագծի մը համաձայն զարգացնել։

Ըստ տրուած լուրերուն, տնտեսական այս ծրագիրը ճարտարարուեստական մեծ զօրաշարժի մը պիտի ենթարկէ երկիրը»։ Ծրագրին մեծ մասը յատկացուած է ճարտարարուեստականացման։ Պետութեան կողմէ հիմնուելիք եւ Սիւմէր Պանքի հովանաւորութիւնը վայելող գործարաններուն թիւը պիտի հասնի 12ի։ Իսկ անձնական ձեռնարկներով, նոյն ժամանակամիջոցին, 14 գործարաններ պիտի հիմնուին։ Ասոնց գլխաւորներն են՝ մանածի, հիւսուածեղէնի, երկաթի, թուղթի, շիշի եւ ատրբարանական գործարանները.

Պետութեան կողմէ հիմնուելիք գործարաններուն համար անհրաժեշտ դրամը պետութեան պիւտճէին մէջ պիտի դրուի հինգ տարուան ընթացքին։ Այդ դրամին գումարը 25—30 միլիոն ոսկի պիտի ըլլայ։

Այս գումարին վրայ պիտի աւելցուի սովետներուն բացած 16 միլիոնի վարկը։ Հաւանական է որ ազգային դրամատուններէն վարկ մը ապահովուի՝ այս գործարանները նախատեսուած ժամանակէն առաջ կառուցանելու համար։ Սիւմէր Պանքի կողմէ Կեսարիոյ մէջ շինուելիք գործարանը 1934 մարտին պիտի սկսի բանիլ.

Ինչպէս կը տեսնուի, տնտեսական ամբողջական ծրագիր մը չէ ատիկա։ Ապահովաբար դեռ կան ճշդուած կէտեր, որոնք մամուլի սեփականութիւնը չեն եղած։

Ինչ որ ուշադրութիւն կը գրաւէ այն է թէ պետութիւնը, այլ եւս, անվարան ու առանց նկատի առնելու եղած տրտունջներն ու քննադատութիւնները, բացորոշ ու վճռական ձեւով կը ձեռնարկէ գործարաններու շինութեան։ Եւ այս ծրագիրը կը յաջորդէ սովետ պատուիրակներու Էնկիւրի ժամանումին։ Երբ նկատի առնենք որ պետութեան հաստատելիք գործարանները կը վերաբերին ճարտարարուեստի այն ճիւղերուն, որոնք, ի հարկին, պատերազմական նպատակներու եւս կրնան ծառայել, բացայայտ կը դառնայ թէ ինչ կապ կայ Էնկիւրիի ծրագրին եւ Վորոշիլով – Գարախան պատուիրակութեան այցելութեան միջեւ։ Կապ մը, որուն ծայրը կ'երկարի մինչեւ Ըսմէթի այցելութիւնը՝ Մոսկուա։

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, թէ բան չըսուի՛ր «սովետներու վարկի» պայմաններու մասին։ Ինչո՞ւ այդ վարկը. ի՞նչ պայմաններով։ Եւ յետոյ՝ չէ՞ որ Էնկիւրիի տնտեսական քաղաքականութիւնը, կը ձգտի, առաւելապէս, օտար վարկերէ, պայմաններէ եւ ազդեցութիւններէ խոյս տալ։ Ու քաղաքականօրէն ի՞նչ տարբերութիւն ունի անդամայման դէպի Միջերկրական ծովելու սահպուած՝ ճերմակ թէ կարմիր Ռուսիան՝ դէպի արեւելք ձգտող աշխարհակալ դրամատիրութենէն»։

Անկախ ասկէ, Էնկիւրի բաւական լուրջ պատճառներ պէտք է ունենայ այսքան լայն ծրագիր մը իրականացնելու համար։ Որովհետեւ, կը խորհի պիւտճէին մէջ հինգ տարի շարունակ յատկացումներ ընել ճիշդ այն ատեն, երբ ներկայ տարուան պիւտճէի մուտքի գումարները նախատեսուածէն պակաս են։

Պէտք է աւելցնել, նաեւ, այն խոր տարաձայնութիւնը որ կայ Էնկիւրիի եւ առեւտրականներու ճարտարարուեստի տէրերուն միջեւ՝ «տէվլէթճիլութեան» մասին, (տարակարծիք է և՛ մտաւորականութենէն նկատելի մաս մը), շարունակելով համաձայնութիւն տեսնել այդ բոլորին մէջ, ինչ որ կրնայ լրջօրէն արգելք ըլլալ Արդունի պարտադիր «փոխատուութեան»)

Այնպէս որ, ինչպէս շատ մը չանգալից ծրագիրներ ու առաջադրութիւններ, «Հնգամեակ»ի այս պրոտո ծրագիրն ալ տարին չյոլորած կը տժգունի ու կը մոռցուի...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

*) Այս բացատրութիւնը (տէվլէթճիլիք) պէտք չէ առնել իր եւրոպական հասկացողութեամբ: Ոչ ալ՝ ամբողջովին խորհրդային: Թուրքերը, նոյն իսկ խալքի ղեկավարները իրենք եւս հաւաքական ըմբռնում մը չունին իրենց «տէվլէթճիլութեան» մասին:

Վ. Ի.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԼԻՒԿՈՎԻ ԱՉՔՈՎ

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նշանաւոր ռուս քաղաքական գործիչ Պ. Միլիւկով, որ վարիչն է ռուս ռամկավար – հանրապետական խմբակցութեան, պատմագէտ եւ խմբագիր Փարիզի «Պօսլէդ. Նովօստի» (Վերջին Լուրեր) լուրջ օրաթերթին, վերջերս հրաւիրուած էր Լոնտոն, Անգլիոյ արքայական (արտաքին) ընկերակցութեան կողմից, որի անդամներն են ներկայ եւ նախկին նախարարներ, արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, մեծ թերթերի արտաքին բաժնի վարիչներ եւ հրապարակագիրներ, քաղաքական կուսակցութիւնների պարագլուխներ, գրողներ, գիտնականներ եւն.։ Այս ընկերակցութեան շաբաթական հաւաքոյթներում, շօշափւում են միջազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ կարեւոր խնդիրներ որոնց հիման վրայ է բանաձեւում Անգլիայում հանրային կարծիքը։ Այս հիմնարկը որ արտաքին նախարարութեան մօտ կատարում է հանրային խորհրդատու մարմնի դերը՝ լրջօրէն ունկնդրում է իր բեմից խօսողներին։

Հաւաքոյթները այս ընկերակցութեան գաղտնի են կողմնակի մարդկանց համար եւ թերթերի մէջ ալ այս հաւաքոյթների մասին ոչինչ չի հաղորդւում։ Նոյն իսկ արգիլուած է հրապարակել խօսողների անունները։ Այս հիմնարկի գաղտնապահութեան այնքան են նախանձախնդիր, որ օտարականները ոչ միայն չեն կարող անդամ լինել, այլ եւ նոյն իսկ որպէս հիւր չեն կարող ներկայ գտնուել։

Բացառութիւն արւում է այն պարագային միայն, երբ բանախօսը օտարական է. նա կարող է իր բանախօսութիւնից յետոյ հրաւիրել իր հայրենակիցներին։ Ահա, թէ ինչպէս է մշակուած առանձնապէս Հայերիս նախանձը գրգռող անգլիական ճկուն քաղաքականութիւնը

«Պօս. Նովօստի»ի Լոնտոնի աշխատակիցը համաձայն վերոյիշեալ ընկերակցութեան կանոնագրի, իրեն իրաւունք չի համարում տալ նոյեմբեր 30ին այդ ընկերակցութեան հաւաքոյթում Միլիւկովի չափազանց հետաքրքրական բանախօսութեան եւ տեղի ունեցած վիճաբանութեան նկարագրութիւնը։ Լոնտոնի ռուս գաղութին առջեւ, միեւնոյն հարցի մասին, մի քիչ տարբեր ծրագրով Միլիւկովի բանախօսութեան ամփոփումը լոյս տեսաւ «Պօս Նովօստի»ի մէջ։ Իր շահեկանութեան համար, որոշ յապաւումներով, հաղորդում եմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն.—

Գերմանիայում հիթլէրական վարչաձեւի հաստատումով եւ Գերմանիայի Ժընեւից հեռանալու պատճառով Եւրոպայում ստեղծուել է մի նոր քաղաքական կացութիւն, որ յղի է ցնցող դէպքերով. Հիթլէրի մտադրութիւնների մասին այլ եւս ո՛չ մի կասկած չի կարող լինել. Նա ...արտօրէն որոշել է Վերսալի դաշնագրի վերաքննութեան խնդիրը յաջողցնել իր օգտին։ Ազգերի Դաշնակցութիւնից հեռանալով Գերմանիան իրեն ձեռքը զատեց սպառազինման խնդրում։ Առաջները եթէ Գերմանացիները ստիպուած էին սպառազինման եւ բանակի կազմակերպման աշխատանքները կատարել գաղտնի, հիմա կարող են անել միանգամայն ազատ։ Այս մասին ոչ մի կասկած չի կարող լինել, մանաւանդ համաշխարհային մամուլի մէջ լոյս տեսած յայտնութիւններից յետոյ.

Գերմանիան տենդագին սպառազինւում է։ Ի՞նչ է այս։ Միմիայն պլէֆ եւ քաղաքական շանթա՞ժ, թէ սրա ետեւը թաքնուած է համաշխարհային պատերազմի ծրագիրը։ Հարկաւ, Գերմանացիները կը նախընտրեն խուսափել պատերազմից, եթէ իրենց յաջողուի դիւանագիտական բանակցութիւնների միջոցով բաւարարել իրենց պահանջները։ Կասկած չկայ որ բանակցութեան նախաձեռնութիւնը զոր առանձնել է Մուսոլինին, դժուար թէ յաջողութեամբ պսակուի, եթէ Գերմանացիները պնդեն իրենց բոլոր պահանջների վրայ։ Գերմանացիների «խնդրանքները» այնքան խոշոր են, որ ոչ Ֆրանսան եւ ոչ ալ Անգլիան ի վիճակի չեն լիովին ընդունել, առանց իրենց ապահովութիւնը վտանգելու։ Ֆրանսացիները չեն համաձայնի ոչ Սաարի շրջանի կցման Գերմանիային, առանց հանրաքուէի, ոչ Գերմանիային կ'արտօնեն սպառազինման յաւելում (ծանր հրետանի եւն.), ոչ Աւստրիայում ազգային – ընկերվարական կառավարութեան հաստատումին եւ ոչ ալ զիջումի պելժիական սահմանի վրայ ռազմագիտական դիրքերի։ Այսպիսով, ուրեմն, ստեղծւում է մի ուրիշ վտանգ։ Եթէ Գերմանացիները չյաջողեն իրենց նպատակին հասնել արեւմուտքի հետ բանակցելով, նրանք կարող են իրենց ուշադրութիւնը դարձնել դէպի արեւելք, որպէսզի իրենց բաւարարեն ի հաշիւ իրենց արեւելեան դրացիների — Ռուսաստանի եւ մերձպալթեան պետութիւնների։ Ուկրայնայի հանդէպ Գերմանացիների ծրագիրը բաւականաչափ ծանօթ է։ Այդ ծրագրի մասին դեռ անցած տարի ֆոն Փափէնը խօսեց Անգլիացիների հետ։ Այս տարուան մայիսին ալ Լոնտոնում անյաջող փորձ կատարեց Ռոզէնբերգը [illegible] համաշխարհային Տնտես. Համաժողոմարի մէջ Հիւկէնբերգը իր յուշագիրը ամփոփեց թղթի վրայ։

Ըստ երեւոյթին ներկայիս այս ծրագիրը գործնական ձեւ է ընդունում։ Թւում է թէ Գերմանացիները պատրաստ են իրենց թակարդը քաշել ոչ միայն զանազան հակառուսական (ներկայացնելով նրանց հակաբոլշեւիկ) անջատական տարրեր, այլ եւ օտար ռուս տարագիր շրջանակներից։ Այս տեսակէտից ուշագրաւ է այն գրոյցը, որ տեղի է ունեցել Կէօրինկի եւ Հետման Սկորոպադսկիի միջեւ՝ Գերմանիային եւ Ուկրայնիային վերաբերեալ հարցերի շուրջը, որին Միլիւկովը իր թերթի մէջ առանձին յօդուած նուիրեց։ Այս եւ վերջին մի շարք փաստերը կողմնակի գալիս են ապացուցանելու Ռուսաստանի մասին Գերմանացիների որոշ գործնական ծրագրի գոյութիւնը,— Պերլինում համբաւաւոր «Բոնդ»ի (Ռուսաստանի ազգային ազատագրական շարժում) վերածնունդը, համագումարը որ տեղի ունեցաւ «Բոնդ»ի «մլադոռոսներ»ի (Երիտասարդ Ռուսների) եւ «ռուս ֆաշականներ»ի, որոնք խմբաւորել են ոչ—անծանօթ Վօսնեացկիի շուրջը, գործակալների առաքումը դէպի Ֆրանսա եւ Պալքանները ռուս զինուորականներից «կամաւորներ» արձանագրելու նպատակով, ռուս տարագիրների յանկարծակի «մղումը» դէպի Պերլին։ Այս բոլորը վկայում են, որ մէկը եռանդով սկսել է յուսալքուած, տարագրային դաժան պայմաններում մաշած եւ հայրենիքի կարօտով տանջուած ռուս տարագիրների մէջ արթնցնել Ռուսաստանը բոլշեւիկներից ազատելու յոյսը։ Այս խաղը կարող է շատ ռուս հայրենասէրների ոգեւորել, որոնք քաղաքականապէս բաւարար չափով հասունացած չեն՝ կռահելու համար Ռուսաստանը բոլշեւիկներից ազատելու խօսքերի տակ, Գերմանացիների մտադրութիւնը Ռուսաստանը թուլացնելու եւ տնտեսապէս օգտագործելու

Նոյնպէս ուշագրաւ է, որ Գերմանացիները գաղտնի բանակցութիւնների մէջ են մտնել Լեհաստանի հետ, Լեհաստանի քաղաքական եւ զինական դաշնակից Ֆրանսայի կռնակից։ Ի՞նչ են այդ բանակցութեան խնդիրները։

Ցանցիկի նորա՞նցքը, Շլեզիա՞ն թերեւս, բայց ոչ բացառաբար սրանք. Պիլսուդսկիի անձնական մասնակցութիւնը ապացոյց է որ բանակցութիւնները կարող են ընթանալ միասնական գործունէութեամբ ընդդէմ խորհրդ. Ռուսաստանի եւ մերձբալթեան պետութիւնների։ Գերմանացիները Լեհաստանի հողամասի վրայ չե՞ն պատրաստում կազմակերպել «Ռուսական կառավարութիւն» եւ իրենց «կամաւորների բանակը»։

Չնայած պաշտօնական բարեկամական ձեւերին, դժուար թէ ո եւ է մէկը կասկածի, որ հիթլէրականների եւ բոլշեւիկների միջեւ սեւ կատու է անցել։ «Ռապալլոյի ոգին» թաղել է՝ Գերմանացիները այլեւս չեն կարող օգուտ քաղել խորհրդ. Ռուսաստանից ոչ քաղաքական եւ ոչ ալ տնտեսական գետնի վրայ։ Բոլշեւիկները բացայայտօրէն (ոչ միայն նրա համար որ Հիթլէրը կործանեց գերմանական Կոմկուսը, այլեւ աւելի շատ բանաւոր պատճառներով) անցան Վերսալի կողմնակիցների բանակը։ Գերմանացիները շատ լաւ գիտեն, որ այլեւս չեն կարող յուսալ բոլշեւիկների տալիք պատուէրների վրայ։ Գերման եւ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (19)

“ԹԻՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի այս խօսքերը, զորս ըսած էր Սէյիտ Թահսին եւ Մուսա պէյը հրաժարեցնելու համար ըմբոստանալու գաղափարէն, բաւական եղած էին զանոնք վախցնելու։ Անոնք երկուքն ալ, առանց որ եւ է գործ տեսնելու, Պոլսէն մեկնած էին։ Իբրեւ գործունեայ, ձեռներէց եւ խելացի անձ մը ճանչցուած Մուսան աւելի վերջ սպանուեցաւ Հայերու կողմէ։ Իսկ Սէյիտ Թահսին մինչեւ ընդհ. պատերազմի սկիզբը անորոշ ձեւով եւ իր ըմբռնումին համաձայն շարունակեց իր չէյխութիւնը։ Այժմ՝ Վանի եւ Պօյաղըի կողմերէն հասած լուրերը կը խօսին անոր դաւաճանութեան մասին։

Մինչ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին ձախ թեւը գործի էր սկսած, Ճեմէլ Նաճի պէյի Պարսկաստանի թեւը, վերոգրեալ ձեւով, շարժման անցած էր։ Բայց, Պոլիս աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայէր Վանի ճակատին։ Անոր հետ մէկտեղ, կը յանձնարարուէր թշնամիին հողին վրայ գաղտնօրէն ըմբոստութեան պատրաստութիւններ տեսնել եւ դեռ չսկսիլ արշաւելու։ Ներքին նախարար Թալէաթ պէյ սեպտ. 10ին Կարին ղրկեց ծածկագիր հեռագիր մը, զոր «անձնապէս քակելու» կը յանձնարարէր։ Այդ հեռագիրը եւս կը հաստատէր մեր ըսածը.

«Ձախ թեւի գործունէութիւնը շնորհակալութեան արժանի է։ Գարաքիլիսէի կամուրջը պէտք է սամ. բանակին։ Հարկ է զայն պահպանել։

Չէ հասկցուած Պարսկաստանի թեւին բնոյթը։ Թէեւ ան բաղկացած է այն անձերէն որոնք արշաւանքի թեւերուն կազմակերպումով ըմբոստութիւն յառաջ պիտի բերէին, բայց [illegible], անհրաժեշտ կը դառնան արագ շարժումները։ Իսկ աշիրէթներու արշաւանքի թեւերուն այժմէն գործի անցնիլը յարմար չէ։

«Այսօր, «Կիւլճէմալ» շոգենաւով Տրապիզոն ղրկուեցաւ 2040 հատ ատրճանակ, զէնք և անհրաժեշտ չափով փամփուշտ։ Ասոնք ձեր շրջանին համար են։ Այս զէնքերը Վան պիտի ղրկուին Վանի կուսակալին անունով։ Հարկ է զանոնք ամբողջովին ներս առնել եւ բաշխել։ Մանաւանդ Կարսի արեւելեան շրջանը՝ դէպի Բագու՝ պէտք է ամրացնել։

Ամբողջ շրջաններէն գոհացուցիչ տեղեկութիւններ կը ստացուին»։

Պոլսէն ստանալով այս լուրը, Ճեմէլ Նաճի պէյին հեռագրով տեղեկացուած էր թէ՝ «մանլիխէրի փամփուշտ չկայ, բայց Վանի շրջանին համար Տրապիզոն ղրկուած 2040 զէնքերը մօտերս հոն պիտի ղրկուին»։

Ներքին նախարար Թալէաթ պէյի այն հրամանը որով կը թելադրուէր այժմէն ընթացք չտալ աշիրէթներու արշաւանքներուն, արդիւնք էր, անշուշտ, Պարսկաստանի աննպաստ կացութեան եւ Թէհրանի կառավարութեան դժգոհութիւն չպատճառելու մտահոգութեան։ Որովհետեւ, այդ միջոցին, Պոլսոյ մէջ կազմուած էր «Երիտասարդ Պարսկաստան» անուն պարսկական ընկերութիւն մը։ Այդ ընկերութեան անդամները Ռուսիոյ կողմնակից անձեր էին։

Մինչ մէկ կողմէ, Թէհրանի կառավարութիւնը, ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութեան, սկսած էր Ռուսիոյ հակառակ տրամադրութիւն ցոյց տալ, միւս կողմէ, Պոլսոյ մէջ կազմուած այդ կոմիտէն, Թէհրան ուղարկած իր մէկ մարմինին միջոցաւ կ'աշխատէր Պարսկաստանի կեդր. կառավարութիւնը Ռուսիոյ կողմը դարձնել եւ Թուրքիոյ դէմ հանել։

Թէ այս կոմիտէին ջանքերը ի դերեւ հանելու, եւ թէ Խորասանի եւ Ատրպատականի կողմերը հաստատուած ռուս գաղթականները նեղելու համար, երկու անձեր ընտրուած էին։ Ասոնց մէկը Ապտիւլ Կաֆֆար պէյն էր, իսկ միւսը Քեազիմ պէյ, որ երկուքն ալ Կարնոյ մէջ կը սպասէին։ Ասոնք նախապէս Վան պիտի ղրկուէին, բայց նախընտրուեցաւ նախ Տրապիզոն ու անկէ Պարսկաստան ղրկել։ Եւ սակայն, Կարինէն անոնց հեռանալէն առաջ, հարկ զգացուեցաւ Խմբ Հաշմէթին կարծիքը առնել։ Այս մասին, Վան՝ Ճեմէլ Նաճիին գրուած եւ խնդրուած էր որ տեսակցի Խմբ Հաշմէթին հետ եւ ստանալիք պատասխանը հաղորդէ Կարին։

Խորասանի եւ Ատրպատականի արշաւը Ապտիւլ Կաֆֆար եւ Քեազիմ պէյերուն հետ երթալով միայն պայմանաւորուած չէր։ Այն ատենուան օսմանեան պետութեան սահմաններէն դուրս մնացած Իսլամներն ու Թուրքերը միացնելու նպատակով շատ հեռուները ձեռք երկարելու խնդիրը առանձին պարագայ մը ըլլալուն, եւ կամ՝ կատարուած ձեռնարկներուն արդիւնքը միշտ պարապ ըլլալուն, այստեղ չենք ուզեր խօսիլ այդ խնդրի մասին։

Այդ միջոցին, զանազան մասնաճիւղերէ Կարին ղրկուած ծածկագիր հեռագիրները կ'ըսէին թէ՝ կազմուած չէթէներու կարողութիւնները կը փորձուին եւ այդ նպատակով անոնք, Ռուսիոյ ներսերը կը ղրկուին։ Չէթէները թէեւ միայն փորձի համար, առնեն մը թշնամի հողերուն վրայ դեգերելէ վերջ, կրկին իրենց կեդրոնը վերադառնալու նպատակով կը ղրկուէին, բայց անոնք իրենց ձեռք բերած կենդանիները միասին կը բերէին.

Օրինակ, Քէօթէկ գտնուող Հիլմի պէյի կողմէ Կարին ղրկուած 5 սեպտ. թուակիր ծածկագիր հեռագրով մը կը տեղեկացուէր թէ սեպտ. 4ի գիշերը Ռուսիա մտնող մեր 12 ձիաւորները բերած են 6 կով եւ 3—4 ձի, բախում մը միջոցին երկու Խազախ վիրաւորած, անոնց ձիերը [illegible]. կովերէն մաս մը տրուած է բերողներուն եւ մնացեալները ստացագրի փոխարէն պիտի յանձնուին։

Նարմանէն ստացուած սեպտ. 6 թուակիր ուրիշ հեռագիր մը կը տեղեկացնէր թէ Ալի Փէհլիվանի չէթէն Ռուսիա մտնելէ յետոյ, Սալմասի շրջանը Ռուսերուն թակարդն ինկած, բաւական պայքարելէ եւ մէկ մէկուն ոտքէն վիրաւորուելէն վերջ կռուելով նահանջած էր։

Նոյն հեռագրով կը տեղեկացուէր թէ՝ Շապան պէյի չէթէն նոյն շրջանին մէջ յոյն գիւղէ մը 30 կաթնատու կով առած ու մինչեւ սահման բերած է, հոն ռուս Խազախներու հետ բախում մը ունեցած է, բայց, առանց որ եւ է վնաս կրելու վերադարձած ու կովերը կեդրոն բերած է. կը հարցուէր նաեւ թէ այդ կովերը Կարին պիտի ղրկուի՞ն թէ ոչ։

(Շար.)

...ուժի բարեկամութեան Թէլը կտ-
... է ընդհակառակն, միջազգային
...ութեան զասաւորումով բոլշեւիկ-
... ու Գերմանացիները ընդհարւում
...անալան կողմեր:
...ինովը ընդգծել է, որ շնորհիւ
...ած միջազգային կացութեան,
...րգային կառավարութիւնը բռ-
... է այնպիսի քաղաքական գիծ, որ
... պայմաններում գտնւող որ եւ է
...կան կառավարութիւն կ'ընթա-
...նոյն ուղիով.
...33 Բւականից հեռաւոր - արե-
...ում նկատւող վտանգը հարկա-
... բոլշեւիկներին որոշ միջոցների
... ապահովելու եւ անվտանգ
...ելու արեւմտեան սահմանները՝
...ով խաղաղութեան եւ ոչ - յար-
...ական դաշինքներ: Այս մար-
...ւ Լիտվինովը միանգամայն յա-
... Ոչ պակաս յաջող էին բա-
...ութիւնները Ֆրանսայի հետ, որի
... պահանջում էր խորհրդ. Ռու-
...անը անջատել իր Թաղալլեան
...նակից: Այս դաշինքները բոլշե-
...ներին հնարաւորութիւն տւեին
...ոնիայի հանդէպ ամուր դիրք բռ-

...նա վերջերս էր, որ թւում էր թէ
...իկները պատրաստ են Ճափոն-
... հանդէպ բոլոր տեսակի զի-
...ների, մինչեւ անգամ մերձծով-
...ն շրջանի յանձնումին: Վերջերս
...իկների քաղաքականութիւնը
... Արեւելքում բոլորովին փոխ-
... լուրերի, հեռաւոր - արեւ-
...ան շրջանների կարմիր զօրքը շա-
... է, պահեստները լրացւում են
...մթերի եւ պարենի պաշարնե-
...ամրացւում է սահմանագիծը:
...կայի կողմից խորհրդ. Ռու-
...անի ճանաչումը աւելի եւս ամ-
... խորհրդ. Ռուսաստանի կա-
...իւնը հեռաւոր արեւելքում:
...ք է ենթադրել, որ այս բոլորը
...ական քաղաքականութեան վա-
...ների թափը [illegible]
...ն բոլշեւիկների դէմ մղւող ար-
...նքը, որ Ճափոն զօրավարները
...մարում էին ինչպէս «սրբազան
...անք», պէտք է որ ընդունի խո-
... պատերազմի բնոյթ, որին Ճափոն
...անդներ նախաձեռնել, այժմեան
...երքին անկայուն վիճակով, ա-
... մանրակրկիտ նախապատրաստ-
...թեան: Բայց եւ այնպէս Ռուսաս-
...ի համար վտանգը հեռաւոր - ա-
...ելքում չի կարելի հաշւել անցած:
... տարածած լուրերի, եթէ, իրօք,
...մանիայի եւ Ճափոնի միջեւ գո-
...թիւն ունի գաղտնի համաձայնու-
...ն Ռուսաստանի դէմ միասնաբար
...ելու մասին, հաւանական է որ
... երկու պետութիւնների արշաւան-
... ժամանակը զուգադիպեն:

...զափազանց ուշագրաւ է, որ թէ
...կիոյում եւ թէ Բերլինում վճռա-
... գործողութեանց ժամանակը նշա-
...ում են միեւնոյն պահին:
...աջին կիսամեակին 1935 թւի:
...ած չկայ որ Գերմանիան լրջօ-
... կարող է զբաղւել իր ծրագրի ի-
...ործմամբ այն պարագային մի-
..., եթէ արեւմտեան պետութիւնն-
... այնպիսի ձեռնարկի համար իրեն
... ազատ ձեռքեր»: Այն զը-
...ները թէ «բոլշեւիկների դէմ ա-
...մբութիւնը պէտք է սկսել գրոհ
...հրումով եւ «կոմունիստների բա-
...ի» օգնութեամբ, լուրջ չեն: Եթէ,
...պէս, Գերմանացիները ուզում
...պալել բոլշեւիկներին, պէտք է
... խոշոր պատերազմ: Բայց մին-
չեւ որ արեւմուտքում իրենց չապահո-
վագրեն, այդպիսի պատերազմ իրենց
թոյլ չեն կարող տալ: Արդեօ՞ք, Ֆը-
րանսան կը սատնէ՞ք վտանգը այդ-
պիսի ապահովագրութեան: Երէկ
խօսքով, կը հրապուրէ Եւրոպայում
պատերազմ կանխելու պատրանքով ի
հաշիւ Ռուսաստանի: Ներկայիս այս
հարցին կարելի չէ պատասխանել: Բայց
այս հաւանականութիւնը չի կարելի
զանց առնել: Շատ խոշոր է հրապոյրը.
Անգլիայի դիրքը նոյնպէս անորոշ է.
Բայց, ինչպէս վկայում է Լորդ Ռօ-
թերմիրի յօդւածը «Տէյլի - Մէյլ»ի
մէջ, Ռուսաստանի եւ մերձբալթեան
երկիրների հաշւին Գերմանիային բա-
ւարարելու եւ սրանով Եւրոպայի պա-
տերազմը կանխելու գաղափարը սկս-
ւում է ծնունդ առնել նաեւ անգլիա-
կան որոշ շրջանակների մէջ, Գ. Մի-
լիւկովը ըզուշացնում է ժողովին շր-
տապել բոլշեւիկներից ազատւելու
պատրանքով Ռուսաստանի հողամա-
սերի անջատման եւ Գերմանացիներին
նրա անտեսական օրօրման գնով:
«Բոլշեւիկները մշտնջենական չեն,
այլ մշտնջենական է Ռուսաստանը»:
Ռուս հայրենասէրների համար Ռու-
սաստանի շահերը պէտք է լինեն ամե-
նից վեր: Նրանց պէտք է ենթարկւին
մեր առօրեայ բոլոր «հոգերը»:

ԲԵՆՕ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

''ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ,,Ն

— o —

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի մէջ
որոշուած է նկոց յունուարին տօնել
ռուսահայ թատրոնի գոյութեան հա-
րիւրամեակը: Այդ կապակցութեամբ,
Փարիզի Հայ Գրական Ակումբը ծրա-
գրած է քանի մը երեկոներ յատկա-
ցնել հայ թատրոնին: Առաջինը, երեք
շաբաթ առաջ, նուիրուեցաւ հայ ան-
գրանիկ թատերգութեան. կարդաց-
ուեցաւ Իրագնկի խնամուած մէկ ու-
սումնասիրութիւնը, որ լոյս պիտի
տեսնէ «Վէմ»ի երկրորդ թիւին մէջ:
Իրագնկին յաջողած է գտնել 1821
Հնդկաստանի մէջ հրապարակուած
հայերէն մէկ թատերախաղ մը, որ
կ'ենթադրուի հայերէն առաջին թա-
տերգութիւնը ըլլալ:

Հ. Գր. Ակումբի վերջին երեկոն,
դեկտ. 16ին, նուիրուեցաւ վաստա-
կաւոր գերասան Արշ. Շահխաթունիի
յօրինած եւ վերջերս Փարիզի մէջ
ներկայացուած «Առաքել Աղա» թա-
տերգութեան, զոր շնորհալի ընթեր-
ցանութեամբ ներկայացուց դերասան
Գմբէթեանը: Ընթերցումէն յետոյ,
տեղի ունեցաւ կարծիքներու փոխա-
նակութիւն, որ վերջացաւ հեղինակի
պատասխանով:

Թատերախաղի բովանդակութիւնը
ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողնե-
րուն: Ցիշեցնենք երկու խօսքով: Բէ-
ժալական արհաւիրքներէն Փարիզ ին-
կած է համեստ ընտանիք մը՝ Առաքել
աղա, կինը եւ աղջիկը՝ Անահիտ: Ա-
ռաքել աղա ազգասէր Հայ մըն է. եթէ
հարուստ ըլլար՝ ինչե՞ր ինչեր պիտի
ընէր ազգին: Ու յանկարծ, կը հարս-
տանայ՝ իւրացնելով նաեւ իր ընկե-
րոջ՝ Սահակ աղայի զաւակին բա-
ժին հասնող դրամները:

Հարստացած Առաքել աղան այլ եւս
կը մոռնայ ազգ ու հայրենիք. 7 տար-
ուան մէջ կը դառնայ միջազգային
համբաւի տէր դրամատէր մը: Կ'ապրի
շքեղ: Ապարանք: Ֆրանսացի սիրու-
հի, որուն համար կը մսխէ միլիոն-
ներ: Իսկ երբ ազգային գործիչներ
կուգան գործակցութեան համար
նպաստ խնդրելու՝ արհամարհանքով
կը մերժէ: Առաքել աղայի կինն ալ
օրերը կ'անցընէ պարասրահներուն ու
զուարճութեան վայրերը: Առաքել ա-
ղա շրջապատուած է քծնող «բարե-
կամներով», ինչպէս Կարոյեանը, որ
իր տիրոջ թոյլ ջիղերը բռնած սեփա-
կան բուրգը կը ժանէ:

Այդ փտութեան օջախին մէջ լու-
սաւոր երեւոյթ մըն է Առաքել աղայի
զաւակը՝ Անահիտը՝ եւ ընտանիքին
հին բարեկամը՝ Մարիամ տուտուն:
Անահիտ կը բողոքէ ծնողներու ըն-
թացքին դէմ, կը հետաքրքրուի ազ-
գային գործերով, յափշտակուած է
Հայաստանով ու հայրենիքի վերաշի-
նութեամբ եւ քիչ մը à la Հօկ ճառեր
կ'արտասանէ: Նամակագրութեան մէջ
է Սահակ աղայի տղուն հետ, որ ճար-
տարագէտ է Տիֆլիսի եւ ի վերջոյ,
անոր հետ միասին Հայաստան կ'եր-
թայ: Տուտու ժողովրդական իմաս-
տութեան մարմնացումն է եւ արտա-
յայտիչը հեղինակի գաղափարներու
եւ ապրումներու:

Խաղը կը վերջանայ փոթորիկով:
Շուեւտացի յայտնի դրամատէր Քրէօ-
կերի ինքնասպանութեամբ ու սնան-
կութեամբ՝ իր հարստութիւնը կը
կորսնցնէ եւ Առաքել աղայ: Խորտա-
կուած եւ զղջում: Բայց այլ եւս ուշ է:

Թատերախաղը գրուած է աշխոյժ
լեզուով, ներկայացուած են կենդա-
նի, նոյն իսկ ծանօթ դէմքեր եւ բնա-
կան է, որ միտքերու սուր փոխանա-
կութիւն առաջ բերաւ. զոր ժամանակի
սղութեան պատճառով պէտք եղաւ
կրճատել

Վիճաբանութիւնները բացաւ Ա-
կումբի նախագահ Ռ. Բերբերեան,
որ գրուածքն ու խաղը գտնելով յա-
ջող՝ բրաւ կարգ մը դիտողութիւն-
ներ. օրինակ՝ Առաքել աղայի հարս-
տանալու ձեւը. բաժնեթուղթերով
կարելի չէ այդպէս արագ հարստա-
նալ. կամ՝ անձրեւի ու փոթորիկի
հանած աղմուկի լսուիլը ապարանքին
մէջ: Վեր հանեց խաղի գրական կող-
մերը: -

Ա. Չամալեան.— Նոյնպէս գրուած-
քը գտաւ յաջող, կենդանի ու արուես-
տի պահանջներուն համապատասխան
եւ քանի մը արհեստագիտական թե-
րութիւններ մատնանշելով՝ դիտողու-
թիւն ըրաւ հիմնական թերութեան
մը մասին, համոզիչ կերպով պատ-
ճառաբանուած չէ Առաքել աղայի հո-
գեբանական կերպարանափոխումը,
ի՞նչպէս առաջին արարի համակրելի
Առաքել աղան յանկարծ կը դառնայ
այդպիսի հրէշ. Առաքել աղա, կամ
անոր համեստ կինը, պարկեշտ ու նա-
հապետական հայուհի մը, կը դառնայ
պարասրահներու հերոսուհին Ան-
բնական է եւ Անահիտի տիպարը այդ
միջավայրին մէջ. մօրմէն աւելի ադ-
ջիկը ենթակայ էր այլասերման. Ինչ
է պատճառը որ չէ փճացած եւ դար-
ձած է հայրենասէր տիպար մը: Այս
հարցումներուն հոգեբանական հիմ-
նաւորում չկայ խաղին մէջ:

Բժ. Ն. Գէորգեան.— «Առաքել ա-
ղայ»ի ներկայացումը իմ վրայ ծանր
տպաւորութիւն թողուց: Ես ամօթով
հեռացայ թատրոնէն: Ուրեմն, բոլո-
րը վատ են եւ միայն Անահի՞տն է լաւ
եւ այդ պատճառով Հայաստան կ'եր-
թայ: Այն ատեն՝ մենք հոստ ինչո՞ւ
նստած ենք այստեղ, չէ՞ որ մենք
Հայաստանը Անահիտներէն լաւ կը
ճանչնանք ու պակաս հայրենասէր
չենք: Ի հարկէ, հեղինակը այդ չէ
ուզած ըսել, բայց ստացուած տպա-
ւորութիւնը այն է, որ գաղութներու
մէջ ամէնքը վատ են եւ միայն Անա-
հիտն ու Անահիտի պէս մտածողները
լաւ են: Իրականութեան խեղաթիւ-
րում մըն է այդ:

Ս. Վրացեան.— Կատարելապէս
համաձայն եմ բժ. Գէորգեանի. խա-
ղին միակ գրական տիպարը Անահիտն
է, ան ալ բոլշեւիզան: Անճշան որբա-
գրութիւններով «Առաքել աղան» կր-
նայ խաղացուիլ եւ Երեւան, իբրեւ
ծաղր գաղթահայ բարքերու: Անահի-
տի տիպարը արհեստական է: Առաքել
աղայի վարմունքը առաջին գործողու-
թեան մէջ,— սկզբի հանդարտ միտքը
եւ վերջը՝ խելագար յափշտակումը
դրամներով՝ հոգեբանօրէն համոզիչ
չէ: Խաղը չափէն աւելի «իրապաշտ»
է. ծանօթ դէմքեր են բեմ հանուած,
ծանօթ անուններու յիշատակութիւն՝
տեղ - տեղ պարսաւագրի տպաւորու-
թիւն կը թողու: Թատերական ար-
ուեստի տեսակէտէն խաղը կառուց-
ուած է հիանալի կերպով:

Ա. Շահխաթունի հանգամանօրէն
կը պատասխանէ եղած քննադատու-
թիւններուն: Արհեստագիտական դի-
տողութիւններուն կ'առարկէ թատե-
րական արուեստի արդիական պայ-
մաններով: Առաքել աղայի եւ կնոջ
բնաշրջումը սովորական երեւոյթ է
կեանքի մէջ. բոլոր տիպարները ինքը
առած է իրական կեանքէն եւ կրնայ
հատ հատ նախատիպարներ ցոյց տալ:
Անահիտն ալ առնուած է կեանքէն.
ինչքա՞ն Անահիտներ կան մեր շուրջը:
Անահիտը դրական տիպար չէ: Ընդ-
հակառակն, ինք պիտի գրէ երկրորդ
թատերախաղ մը, ուր կը ներկայաց-
ուի Հայաստանէն վերադարձած՝ հիաս-
թափուած Անահիտը: Խաղի դրական
տիպարը Մարիամ տուտուն է: Ի վեր-
ջոյ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ ե-
ղած բոլոր անկեղծ ու բարեկամական
քննադատութիւններուն.

Ջերմ ծափերը եղան պատասխան
Շահխաթունիի:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Թուղթիկի մը առթիւ

Գ. Գ. Գաստուհառեան (Մարսէյլ),
որ «ցաւօք սրտի» թուղթիկ մը հրա-
տարակած էր առաջնորդին դէմ, եր-
կար նամակով մը կը պարզէ իր ա-
րարքին հոգեբանական պատճառները:
Այս առթիւ կը խնդրէ «Յառաջ»ի մէջ
տպել իր «բաց նամակ»ը որով ար-
դարութիւն կը պահանջէ եւ 15 օր
պայմանաժամ կուտայ, որպէսզի
Մարսէյլի ազգ. մարմինները դիմադրին
իր դրած հարցին լուծումով:

«Օրը օրէնքի բաժնին մէջ յայտնած
ըլլալով մեր մտածումները, չենք ու-
զեր քրքրել այս տխուր հարցը եւ կը
յանձնարարենք փակել զայն ազգային-
պաշտօնական միջոցներով:

Այս առթիւ, ուրիշ թուղթերու
կարգին ստացած ենք նաեւ ֆրանսե-
րէն անստորագիր նամակ մը, տար-
բեր ուղղութեամբ:

Գատիւ ունինք յայտարարելու թէ
սխալ դուռ զարկած են:

Փաստաբան Պ. ՊԱՐՊ
Me BARBE, illustre avocat de Grenoble, défenseur dévoué de Gougassian et les autres.
որուն պերճախօս պաշտպանողականը կ'երեւայ այսօր, Կրընոպլի դատավարութեան մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Գործագործութիւն

»»» «««

Խորհ. Հայաստան կը զանգատի որ
արտածելի գործերու արտադրութիւ-
նը կը կաղայ: Այդ պատճառով աշ-
խատանքէն արձակուած է Գործա-
գործներու Միութեան նախագահ
Մութաֆեան, իբրեւ իր գործին ան-
համապատասխան մէկը: Աշխատան-
քէն արձակուած է նաեւ «Մանուած»
գործարանին տնօրէնը Օհանեան: Ի-
րենց թերի աշխատանքին պատճառով,
արձակուած են նաեւ Իջեւանի, Շամ-
շադինի, Երեւանի գործագործական
արհեստանոցներու նախագահները:
Դատի յանձնուած են պահեստի,
մատակարարման եւ արտածութեան
բաժիններու վարիչները: Կան ուրիշ
աշխատանոցներ ալ, որոնք խոլօսիւ-
ֆիթի մատակարարման չեն հասած,
այս պատճառով ոչ միայն լաւ չեն
ներկուած բուրդերը, այլ եւ կանգ ա-
ռած է շողեներկարանը: Այս աշխա-
տաւորները եւս պատասխանատուու-
թեան կոչուած են:

Քաղսի-Գիւմիշի
ելեկտրակայանը

օօօօ

Սեւան – Զանգի ջրահոսանքի գծին
վրայ շինուելիք ելեկտրակայաննե-
րու ցանցէն մէկն է Քաղսի – Գիւմիշ-
ը, որուն նախագիծը պատրաստ է
արդէն: Այս ելեկտրակայանը լրիւ
աշխատելու պարագային, պիտի հայ-
թայթէ 260 հազար քիլովաթ ուժ: Ա-
ռաջին առթիւ՝ 130,000: Կայանին շի-
նութեան վայրին վրայ կը շարունակ-
ուին քննութիւնները: Տեղագրական
աշխատանքները վերջացած են: Երկ-
րաբանական քննութիւնները եւս մին-
չեւ թումբ տանող ջրանցքին վրայ ա-
ւարտած են: Գալ տարի կը սկսին
շինութիւնները եւ խճուղին պատ-
րաստութիւնը: Նախնական աշխա-
տանքներու համար յատկացուած է 6
միլիոն րուբլի: Ամբողջ ջրանկելերա-
կայանին շինութիւնը պիտի արժէ 145
միլիոն րուբլի:

Վրացի գրողները

օօօօօ

Վրացի գրողները, որ Երեւան գա-
ցած էին Նոյեմբերի վերջերը, հետա-
քրքրութեամբ քաղաքին շինութիւննե-
րով, պտըտեցան ամէն կողմ: Ցետոյ
ընդունուեցան կրթական գործավար
Ն. Ստեփանեանի կողմէ, եւ այս զը-
րոյցին ընթացքին անհրաժեշտ նկատ-
ուեցաւ Հայաստանի եւ Վրաստանի
գրականութեան փոխադարձ ծանօ-
թացումը, մասնաւորապէս վրացերէ-
նի պիտի թարգմանուին հայ նոր գը-
րողներուն գործերը, եւ հայերէնի
պիտի թարգմանուին վրացի նոր գը-
րողներուն գործերը.

Օրուան գիրքերը

»»» «««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ:
(Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն):
Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենա-
շար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.:
2. ԱՐԵ՞Ի, ԱՐԵՒ, (հինծախսաւո-
րի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Մի-
քայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ»
թիւ 2: Գին 10 Ֆրանք:
3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924:
Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 Ֆր.:
Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

———

...իլոխեանի սպանութիւնը անձնա-
... առնելութեան հետեւանք է: Ղու-
...եանի եւ Զիֆթճեանի սպանողիք-
..., հանդէսին օրը, յանդգնած ող-
...րգական վախճանի մը: Կը հաւա-
... թէ հանդիսականներու մեծա-
...ութիւնը իրազեկ չէր ո՛չ այդ
...անալիքներուն եւ ոչ ալ այդ առե-
...թեան: Գ. Գ. Վաթոռ եւ Փօթիէզ,
... հաստատեցին որ քաղաքականէ
... անձնական – վրէժխնդրական
...պատճառներ կան:
...րդումը, արեւելքի մէջ, ինչպէս
...րոպի, այն նշանակութիւնը չունի,
...ր որ ունի մեր մէջ: Հինգ վկաներ
... հոս յայտարարեցին, որ տեսած
... Ղուկասեանի մահացու հարուած
...ը, մեղսակցութեամբ Արապեանի
... Թորոսեանի:
...եներեւ է նաեւ Դաշնակիւաններու
...ախամտածումը: Այլապէս Կիւրին-
...անը պէտք չունէր հոն սարճանակով
...երկայ ըլլալու:
... դիմաց այնքան դրական վկայու-
թեան, որ Հօկիստներն ըրին, պաշտ-
պանութեան վկաները եղան ժխտա-
կան եւ միօրինակ: Անոնցմէ ոչ մէկը
լոյս սփռեց դէպքին վրայ:

Գ. Գ. երդուեալ դատաւորներ, ես
կ'առաջարկեմ ձեզ 2էն 20 տարի պատ-
ժական տարածութիւն մը, նկատի ու-
նենալով բոլոր մեղմացուցիչ պարա-
գաները: Ես կը պահանջեմ անխնայ
պատժել զանոնք, որպէսզի օտարա-
կանները գիտնան յարգել մեր երկրի
հիւրասիրութեան օրէնքները.

Վերջին խօսքը կը պատկանէր մեր
ընկերներու պաշտպան – փաստաբան
Գ. Գարպին:

Գ. Գարպը փորձուած հռետոր եւ
յուզիչ ճարտասան է: Երկար տարի-
ներէ ի վեր Կրընոպլի մէջ մեծ հռչակ
է հանած «իրբեւ դատական ասխակ»:
Եւ, մանաւանդ, յարգուած ու սիր-
ուած է բոլորին կողմէ:

Մօտ երեք ժամ անդադար, առանց
յոգնեցնելու իր ունկնդիրները, այն-
քան կորովի եւ հուժկու պաշտպանո-
ղական մը խօսեցաւ, որ հիմնիվեր շր-
ջեց մինչ այդ առեղծուած անկայուն
մթնոլորտը

Դժուար պիտի ըլլայ այստեղ տալ,
այդ հոյակապ պաշտպանողականը, որ
շատերու բուռն շնորհաւորանքին ար-
ժանացաւ:

Գ. ՊԱՐՊ.— Երագիս մէջ տեսայ,
որ այս անմեղ կերպով ամբաստան-
ուածները վերադարձած են իրենց
տուները, մեղադրական փաստերու
չգոյութեան պատճառաւ: Եւ ասոր
համար միտքս կուզայ խոկոյն դատա-
կան ծանօթ առածը որ կ'ըսէ. «Աւելի
լաւ է յանցաւոր մը արձակել, քան
անմեղ մը դատապարտել»:

Ես հպարտ եմ, որ տարիներէ ի վեր
հայ գաղութի փաստաբանն եմ եղած:
Հպարտ՝ անոր համար, որ այս ցեղը
տառապանքներու ծովէն անցաւ եւ
չդրժեց իր հաւատարմութեան երդու-
մը մեր երկրին հանդէպ:

Ինչե՞ր չտեսաւ հայ ժողովուրդը
Մեծ Պատերազմի ընթացքին ցնցող
ջարդերու պատմութիւնը հոս չպիտի
ընեմ ձեզի: Միայն կ'ուզեմ այստեղ
յիշել լորտ Սէսիլի այն խօսքերը, ո-
րոնցմով հայ ժողովուրդը կը ներկա-
յացնէր Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ
մտնելու համար.

— Ոչ ոք այնքան արժանի է Ազգե-
րու Դաշնակցութեան անդամակցելու
որքան հայ ժողովուրդը, որ թրքական
եաթաղանէն մազապուրծ, միշտ կը
վերապրի:

Իսկ Երրորդի գերման հիւպատոսը,
ի՞նչպիսի ցնցող գրուածքներ կը պատ-
մէ հայկական արհաւիրքներէն ու
մահասարսուռ կարաւաններէն, որոնք
անյայտ ինկան լեռներու ու ձորերու
մէջ, թրքական անօրակելի խժդժու-
թեանց ենթարկուելով:

Այս ամբաստանեալները որ կը տես-
նէք հոս, ամէնքն ալ մէկ – մէկ եղե-
րական պատմութիւն ունին եւ միջին
ճրագներն են իրենց աւերակ օճախնե-
րու:

Ու՛ պարոններ, այս արի եւ հուժ-
կու երիտասարդներէն ոճրագործներ
դուրս չեն գար:

Դաշնակիւաններ, որ հոս ներկա-
յացուեցան իբրեւ ահաբեկիչներ,
բոլորովին սխալ հիմքերով, երկար
տարիներ վարած են հայ ժողովուր-
դի ճակատագիրը:

Դաշնակցութեան Կարնոյ Ընդհ.
ժողովի ատեն, թուրք կառավարու-
թիւնը հոն ներկայացուցիչներ ղրկեց
որպէսզի հայութիւնը Թուրքիոյ կող-
քին կանգնի Դաշնակիցներու դէմ
կռուելու համար: Սակայն, Դաշնակ-
ցութիւնը մերժեց եւ կանգնեցաւ մեր
կողքին
Ի՞նչ ըրին Դաշնակիցները:
Ա՜հ, քաղաքականութիւն եւ դիւա-
նագիտութիւն. Զազիր քաղաքա-
կանութիւն, յարափոփոխ դիւանագի-
տութիւն: Ցոյսերով օրօրեց հայ ժո-
ղովուրդը եւ ի վերջոյ բոլորովին լը-
քեց: Բայց, հայ ժողովուրդը մեզ չը
լքեց:

Մեծ Ֆրանսացին՝ Գ. Փուանքարէ,
Հայոց պատուիրակութեան նախա-
գահին մասնաւոր նամակով մը կը
յայտնէ թէ «Հայաստանը Ֆրանսայի
համար, Ֆրանսան ալ Հայաստանի
համար անհրաժեշտ ըմբռնումներ
են դարձած: Ֆրանսական կառավա-
րութիւնը չի կրնար անուշադիր մնալ
Հայաստանի պահանջներուն հան-
դէպ»:

1920 օգոստ.ին ստորագրուեցաւ
Սեվրի դաշնագիրը, որուն 88րդ յօդ-
ուածը կը ճշդէր Անկախ Հայաստանի
սահմանները: Հ. Հ. Պատուիրակու-
թեան նախագահ Գ. Ա. Ահարոնեանը,
զոր ճանչնալու պատիւն ունեցայ
Փարիզի մէջ, յանուն Հայութեան
այդ դաշնագիրը ստորագրողներէն
մէկն եղաւ:

Սակայն, դարձեալ փոխուեցաւ
քաղաքականութիւնը: Սեվրը մոռ-
ցուեցաւ, Կիլիկիան Թուրքերուն լը-
քուեցաւ եւ այսօր տարագիր Հայու-
թիւնը իր սեփական հայրենիքի նը-
ւիրական կարօտն ու պահանջն ունի:

Ներկայ Հայաստանը խորհրդային
լուծին տակ չի բաւարարեր անոնց:
Այստեղ դուք լսեցիք թէ ի՞նչպէս կը
ներբողէին խորհ. Հայաստանի շինա-
րարութիւնները, երկաթուղիներն ու
խճուղիները, ջրանցքներն ու այլ եւ
այլ բարեփոխութիւնները: Ընդու-
նինք վայրկեան մը թէ այդպէս է:
Հապա, Հօկիստներ, դուք որ այդքան
կը փառաբանէք այդ երկիրը, ի՞նչ կը
հոս նստեր: Գացէ՛ք, գացէ՛ք խորհ.
Հայաստան, փոխանակ խանգարելու
հայ գաղութի անդորրութիւնը եւ
ամբաստանեալներ փնտռելու այնտեղ,
ուր չկան:

Այժմ գանք Ռիւ Գայեարի դէպքին:
Հինգ հակասական վկաներ եկան
հաստատելու Ղուկասեանի չգործած
ոճիրը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(8)

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱՎԻԼԻ Արզրումեան խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վասմեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Փարիզի Գրական Ակումբ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Barruel (Նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ՝

1.— Ընթերցում Գ. Նշան Պէշիկթաշլեանի կողմէ ծաղրանկարներ Գ. Գ. Ա. Խաչիկեան, Շ. Նարդունի եւ Հր. Ալեանեան։

2.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Այս առթիւ կը խնդրուի Ակումբի բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՍՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ցանս. կառմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԵՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie ՄԷՋ, 38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առարկաներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրներ, ծաղկեփնջներ, Թարմ եւ չոր պտուղներ եւլն. ընթացիկ գինեգործ, մեծ պիւֆէ։

Հաղորդ. միջոց.— Métro Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Աղասեանի «ԱՑԳ» վարժարանին

Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ծրագրի բաժին։ կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Գ. ԱՐԱՄ ՉԱՐՔԻ (վարանդի) կ'երգէ օպերայ խաղերեր։ Անակնկալներ։ եւրոպական պարեր, ծաղ, օրքէսթր՝ TIPICA

Գինեգէ գիւղամատչելի գիներով։

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին գրական գարաժն 5, rue Mignon, Փարիզ(6)։ Հրանտ-յամուելի դրատուն 51, Mr. le Prince Փարիզ (6)։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գ. ԵՓՐԵՄ ՊԱՊԱՋԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Գուլիզէի շքեղ սրահներուն մէջ, 21 Bld. Dagommier

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ղերասան Ուզունեան, Տիկ. Հայկանոյշ նիէվիւնի, Չուլարկաններ Գ. Գ. Չեօրէքճեան եւ Փափազեան։

Կէս գիշերին վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, ծաղ պիւֆէ։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI Tél. Dan. 88 – 65

Նոյնը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԵՏՎԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Գինը 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր դրատան ներկայացուցիչն է՝ ՏԳԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

"ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ-ՆՈՅԵՄԲԵՐ"

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

(ՍԱՐԱԳԻՐՔ)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, նուիրուած Հայաստանի նուաճումներուն՝ գրականութեան, արուեստի, մշակոյթի, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ։

Տպագրիչը կազմուած է՝ Ս. ԶԱՐՅԱՆԻ, Ա.ԳԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ խմբագրութեամբ։ Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականներ եւ ծանօթ է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, բազմաթիւ նկարներով, մշակոյթի կոթողներու եւ Հայաստանի ժողովրդի կեանքը եւ կենցաղը ներկայացնող պատկերներով։

Գիրքին ունի 658 էջ մեծադիր՝ լաթակազմ եւ գեղարուեստական կողք։

ԳԻՆ 15 ՄԱՐԿ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

«Kniga» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33

BERLIN, W. 35 ALLEMAGNE

ԱՄՈՒՍՆԱԳՆԴԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱՋ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարտ ալպոմական բացիկով	6 չափ 5	ֆրանք։
Քարտ փոքրալ	12 » 20	»
Մեծացում լուսանկարներէ բացիկով եւ Հուամէլ շրջանակով		45 ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Տոքթ. Դաւիթեանի, ընկերուհի Տիկ. Սաթենիկ Դաւիթեանի եւ ընկերուհի Զեփանիէ Բարսեղեանի իրենց մօր եւ զոքանչին մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Նեփահղէ-ովէն ու ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Արամ Հիւսեանի եւ ընկեր Վաղան Հիւսեանի (Տէկին) իրենց հօրեղբօր աղէկին հարազատ Հիւսեանի զառնաւ-կոկին մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

2. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Գլաւֆայլի վերնայարկը։ Կը զրուցէ Տոքթ. Շ. Այվազեան Նիւթ՝ մանուկներու առողջապահութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ձոյն մեծեր, Maille fine եւ Maille Retournée.

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՓԱՐԻԶԻ ՖԱԿՈՒԼՏԷԻ ՏԱՔԹՈՒԹԵԱՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՌՈՒԿԻ ԹՈՒՐՔԻ. ԳՈՒԻՇԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ թերին, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8։ կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՐԱՂՁՈՒԹԻՒՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՀՌՉԱԿԵԱԼ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչուհի Վ. ՓԱՇԱՊԷՉԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՃԻ օժտութիւններ կայարանին ծիրը գտնուղը, Նոթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր ընտելագործ։ Բոլոր նկարները նկարագրուած կամնաւթեամբ։ ինքնութեան Թուղթերու նկարները 12 ճատը խնամ. ուամ բրթուղով՝ 10 ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9։

Մայրք. եւ արտը. աւրում օրէսթ ... Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆԻ քրքջալիք քոմէտիները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԵՆՏԷ ՇՈՓԵՆԱՒՈՎ

ՖԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ եւ ՕՄԵՐ ԽԱՅՅԱՄ ԳՄԲԵԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Պասըլին Տիւուէ (Օփերայի Թատրոնէն), Տիկին Լաւթիճեան, Օր. Գիւլպիւլեան, Օր. Մաքսուտեան, Շարլոտ Թաւարանէ, Օր. Զամորով Գ. Գ. Վ.Սվաճեան, Լեւոն-Տարութ (Ալքազար Թատրոնէն), Տէլէտիան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոմիկեան.

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «GARIOS» Orchestra Typica ՃԱԶԻՆ

ՀՈՒՆ ԵՒ ԱՃԱՆ ՊԻՒՖԷ ԳՕԹԻՑԵՕՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը։ ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, եւ 25 ՖՐԱՆՔ

Studio MANOUK

116, LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE Tél. Gar. 27-85

Երբեք մի մոռնէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿէն, ամենալաւ եւ գեղարուեստը արժանի նուէրն է որ կ'օրախայնէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները։

Etude de Me. [illegible]

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'Ecole des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխզիջումներ, ... Նկար, certificate de coutumeships, կը կատարէ ... [illegible]

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր Թերոյն ենք նախանկին լաւագոյն մուշտակները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine) ; 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ Թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris Métro: Sentier & BonneNouvelle

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊԱՌՔԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Մեր ... 20 գնով։

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻԻ Գոլսէն ստացած ենք Թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիպերը, գին՝ 12, 15, 18 եւ 20 ֆրանք։

SOLDES.— Հայերէն, Թուրքերէն եւ յունարէն սիփեր՝ 10 ֆրանքի։

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ ֆոնօ մը 10 տարեկան միայն կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն **600** ֆրանքի։

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ Ménil. 61-85

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Դիւթմութեան վերջին միջոցներով կը բժշկեն՝ վնելիքական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (...), մորթի, ...

Բերելներ կը կատարուի, X ... ...

Կը խնամենք ամէն տեսակ հիւանդութիւններ։ Բուլոն՝ գումար 100 ֆրանքէն, որիճ ... ...

Ակռաները ... բանուորներու եւ չքաւորներու։ Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8։ Կիրակի եւ տօն օրերը 9—4

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13

օդաւոր յարկաբաժիններ, ... **rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ CLINIQUE

Ա. ՃԱՀՊԱՂԵԱՆ

49, ՐԻՒ ՏԷ ՓԷԹԻԹ ՄԱՐԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ, ԴԵՏՆԱՅԱՐԿ

49, Rue des Petites Maries, Marseille. Rez de Chaussée

Téléphone: 62 - 46

Կը դարմանուին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կարող եւ մասնագէտ բժիշկներու կողմէ։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԺԱՄԵՐԸ

Ընդհանուր հիւանդութիւններ	Դշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. 9։
Սրտի, լամենգական (թոքեր), վերքինքս բուժում նաեւ ներարկումներով։	Բշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 5։
Ստամոքսի, աղիքի փայծաղի (տաւլսի), Թուքի (մարսող) հիւանդութիւններ։	
Մալարիայի բուժում նաեւ ասեղներով։	Բշ. ժամը 4, Ուր. ժ. 8։
Զգայնի հիւանդութիւններ	Դշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. 9։
Նորածիններու եւ երախաներու հիւանդութիւններ։	Դշ. ժամը 10, Ուր. ժ. 8։
Վիրաբուժական եւ Ալգածի։	Բշ. ժամը 3, Դշ. ժ. 6, Ուր. ժ. 3
Մեղաբուժական հիւանդութիւններ (ըեր. մաշկերութիւն)։	Դշ. ժամը 6, Եր. ժ. 12։
Մեղաբերութեան եւ Ալգածի։	Դշ. ժամը 11, Եր. ժ. 10։
Քիթ, կոկորդի եւ ականջի հիւանդութիւններ	Դշ. ժամը 9, Եշ. ժ. 10։
Աչքի հիւանդութիւններ։	Դշ. ժամը 11, Եր. ժ. 11։
Մորթային հիւանդութիւններ։	Դշ. ժամը 7, Եր. ժ. 9։
Վեներական հիւանդութիւններ։	Դշ. ժամը 7, Եր. ժ. 9։

Քննութիւն՝ արեան, մուզի, միզի, սերմի եւլն.։

Կը կիրարկուին ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը՝ ճառագայթում (radio)։ Մարձում (massage)։ կը կատարուին ամէն տեսակ ներարկումներ։

Assurance Socialeի հիւանդներուն, ինչպէս նաեւ արկածի դէպքերու անմիջական՝ լուր եւ քարտեզներ խնամք։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր ժամը 9-12 եւ 3-7։ Կամ մասնաւորութեամբ Կիրակի եւ Տօն օրերը ժամը 9ին։

(Ֆրանսերէն եւ նաեւ վկայեալ Մանկաբարձուհին)։

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Պելճիքա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

22 Décembre 1933

ՑՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2376

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ

Միայն մեր մէ՞ջ է որ հանրային կարօտութիւնները կը դարմանուին հաւաքական զուրգուրանքով եւ պարտաճանաչութեամբ:

Ահաւասիկ Մեծն Բրիտանիան, իր անսպառ հարստութեամբ պետական վարկերով:

Լոնտոնի հանրային վայրերուն եւ կայարաններուն մէջ, օտարականը կը տեսնէ դանձանակներ եւ անոնց վրայ՝ կոչ մը, օգնելու մեր հիւանդանոցներուն:

Եւ ի՞նչ սրտառուչ են կոչերը.— «Լոնտոնի հիւանդանոցը մէկ փէննի պիտի մուրայ իւրաքանչիւր երկվայրկեանի մէջ: Հաճեցէք տալ: Շնորհակալութի՛ւն»:

Լոնտոնը միլիոններ ունի: Հանրային հաստատութիւնները համար կտակներ եւ նպաստներ կը ստանան: Եւ սակայն, միշտ ալ կը կարօտին ժողովրդային լումաներու, ինչպէս, մեր մէջ, ազգայիններու:

Վերջերս, լորտերու ժողովին մէջ, վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ, հիւանդանոցներու եւ ուրիշ հաստատութեանց բացերը վիճակախաղով գոցելու համար:

Այս առթիւ, հակառակորդները գիտել տուին թէ՝ այդպիսի կարգադրութիւն մը պիտի ցամքեցնէ ժողովուրդին մարդասիրական զգացումները: «Ինչ որ ալ ընենք, ժողովուրդը վարժուած է տալու եւ կուտայ. ուրեմն, ի՞նչու տկարացնել այդ գեղեցիկ սովորութիւնը: Միլիոնաւոր քաղաքացիներէ հաւաքուած մէկ փէննին աւելի մարդկային է, քան վիճակախաղի մը պարգեւը»:

Մօտաւորապէս այս էր հակառակորդներուն փաստը, սկզբունքի հարցէն զատ:

Ուրեմն, Մեծն Բրիտանիոյ ամբարտաւան ժողովուրդն իսկ՝ անհրաժեշտ կը գտնէ դանձանակով հաւաքուած լուման:

Այստեղ, Փարիզի մէջ եւ ամբողջ Ֆրանսայի տարածութեան վրայ չէ՞նք տեսներ բազմաթիւ դանձանակներ, կարմիր կամ ճերմակ ծաղիկներով, զանազան զարդանիշերով, եւ թաղէ թաղ, փողոցէ փողոց պտոյտներով: Նպատակը,— օգնել նախկին պատերազմիկներուն, հաշմանդամներուն, հիւծախտաւորներուն, հիւանդանոցներուն, անճար մայրերուն կամ ազգ. խնամատարութեան:

Դեռ վերջերս, Հիթլէրը չէ՞ր որ հրամայեց մէկ օր միայն մէկ ճաշ եւ աժան կերակուր ուտել, տուներու թէ ճաշարաններու մէջ, խնայուած գումարը գործազուրկներուն յատկացնելու համար: Այս կարգադրութիւնը մէկ անգամուան համար չէ, այլ պիտի կրկնուի պարբերաբար:

×

Արդ, երբ հաստարմատ եւ մեծազօր պետութիւններ անգամ կարօտ կը զգան այրի կնոջ լումաներու, ո՞ւր կը մնանք մենք, մեր այս պանդուխտ եւ ցիրուցան վիճակին մէջ:

Ի՞նչպէս ճար ու դարման պիտի գտնենք բազմազան թշուառութեանց, երբ ոչ պետական վարկեր ունինք, ոչ ընդհանուր կեդրոնական կազմակերպութիւն մը որ տուրքեր դանձէր ու բաշխէր, ոչ ալ հաստատուն եւ բաւարար եկամուտ:

Ի՞նչպէս պիտի գործեն այն բազմաթիւ միութիւններն ու կազմակերպութիւնները, որոնց վստահած ենք այնքան ծանր հոգեր:

Ամէնէն հարուստն ու զօրաւորն անգամ, Բարեգործականը, հանդէս, երեկոյթ, հանգանակութիւն, նոյն իսկ վիճակախաղ կը սարքէ:

Երեկոյթ մը սարքած է, այսօր իսկ, Փարիզի Տիկնանց Կարմիր Խաչը, հազիւ լրացուցած իր բարենպատակ վաճառքը:

Եւ ահաւասիկ Ֆր. Կ. Խաչը, որ յուսախաբութեան մատնուեցաւ վերջին պարահանդէսին մէջ, եւ հիմա իր ուժերը լարած է, կարելի եղածին չափ արդիւնաւոր դարձնելու համար իր վաճառքը, (դեկտ. 23, 24 եւ 25):

Կարելի՞ է չխանդաղատիլ, դիտելով անվհատ եռանդն ու ճիգը այս ժողովրդական կազմակերպութեան, որ ոչ ունեւորներու կրնայ ապաւինիլ, իր նախահաշիւը լրացնելու համար, ոչ կտակներ ունի, անոնց տոկոսէն օգտուելու համար, ոչ ալ բարերար անդամներ կամ կալուածներ:

Իր ամբողջ ունեցածը՝ կամքի ձգուած անդամավճարն է, պարբերական հանգանակներով, իսկ բուն դրամագլուխը՝ եռանդուն եւ անխոնջ աշխատանքը:

Կարելի՞ է այս թշուառ միջոցներով տանիլ բեռ մը հոգ,— հիւանդներ որ դեղ ու դարման կ'ուզեն, երախաներ որ կաթ չունին, մանուկներ որ հայերէն պիտի սորվին, մայրեր որ օգնութեան կը կարօտին, երիտասարդներ որ կը ծիւրին...

Անդամուհիները իրենք ալ ըլլալով աշխատաւորներ, մօտէն ծանօթ են գաղութին կացութեան: Գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ տնտեսական տագնապ, գործազրկութիւն, համատարած անստուգութիւն:

Բայց, գիտնալով հանդերձ, չեն վհատիր, աջ-ձախ կ'իյնան, կ'ուզեն հասնիլ մէկուն եւ միւսին: Ու միջոցներ կը խորհին դանձանակը լեցնելու:

Այդ միջոցներէն մէկն է տարեկան վաճառքը, որ կը բացուի վաղը:

Ֆր. Կ. Խաչին անդամուհիները կ'ըսեն,— Հրամեցէք մեզի, մեր տրամադրութեան տակ դրած ենք բազմաթիւ առարկաներ, հագուստէն մինչեւ նպարեղէնն ու պտուղները: Ինչ որ շահ գոյանայ, պիտի յատկացուի մեր առաջադրութեանց իրականացման:

Մե՞ծ զոհողութիւն է ձեռք ձեռքի տալ, իրարու պատմել, եւ քանի մը հարիւր հոգի առաջնորդել դէպի բարենպատակ վաճառքը, փոխադարձաբար օգտուելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

oooo

«Ֆօթօ Արաքս», որ անուն մը շինեց յամառ աշխատանքով, պարտք սեպեր է կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդել «Յառաջ»ի, «գեղեցկութեան թագուհիներու» ընտրութեան առթիւ:

Խմբագրէն արտօնութիւն ուզեցի, քիչ մը... զուարճանալու համար նոր ժամանակներու այս «ճարտարարուեստ»ին առթիւ, որ վարակեց նոյն իսկ Թուրքիան:

Արդ, հաղորդուած տեղեկութիւններէն կ'իմանամ հետեւեալ «գեղարուեստական» նորութիւնները.—

1. Բացուած է գեղեցկութեան թագուհիներու ընտրութեան եղանակը:

2. Առաջինը տեղի ունեցած է դեկտ. 16ին, հովանաւորութեամբ հանրապետութեան նախագահին:

3. Ութ թեկնածուներու մէջէն «Փարիզի գեղուհի» ընտրուած է Օր. Էլիզապէթ Արկալ, 20 տարեկան շիկահեր փարիզուհի մը, ուսանող ատամնաբուժութեան.

4. Օրիորդին ընտրութեան մէջ կարեւոր դեր մը կատարած է երիտասարդ փաստաբան մը, Պ. Գ. Սթամպուլեան «որ, իբրեւ պաշտպան փաստաբան, յաջողած է Օր. Էլիզապէթի արտայայտութեան շփոթ եւ անհամարձակ վիճակը, այնինչ թեկնուհիները ներկայացնել իբրեւ յատկութիւններ եւ ապահովել օրիորդին ընտրութիւնը»:

5. Իւրաքանչիւր թեկնածու պարտաւոր է, իր փիզիքական գեղեցկութենէն զատ, ցոյց տալ մտաւոր, բարոյական, գեղարուեստական եւ մարզական յատկութիւններ, եւ իր թեկնածութիւնը արժեցնել պաշտպան փաստաբանի մը միջոցաւ, որ երբեմն կը հանէ նաեւ «անգոյ արժանիքները»:

6. Ընտրութեան հրաւիրուած է նաեւ «Ֆօթօ Արաքս», որպէսզի գեղուհիներուն լուսանկարները քաշէ՝ ֆրանսերէն պարբերականներու համար:

Ուրեմն, հայկական տաղանդը կը փայլի նաեւ այս նակատին վրայ, որ կը սկսի գեղեցկագիտութեամբ եւ կը վերջանայ... թուաբանութեամբ, ինչպէս ամէն առեւտուր:

ՎԱՐԱԶ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Խնդիրը կապ ունի Մոսկուայի հետ

ԲԱՌԱՍՈՒՆ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐԷ 8 — 10 ԳԼԽԱՒՈՐՆԵՐԸ ԲՌՆՈՒԱԾ

Երէկ հաղորդեցինք թէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը երեւան հանած է լրտեսութեան կարեւոր գործ մը:

Թերթերը ընդարձակ եւ զարմանազան մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս գործի մասին, որ միջազգային հանգամանք ունի: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ձերբակալուածներու մեծ մասին մատնուած նամակները եւ իրենց տուներու մէջ գտնուած առարկաները կ'ապացուցանեն թէ անոնք բարեկամական եւ մտաւորական շատ սերտ յարաբերութեան մէջ էին սովետական շրջանակներուն հետ:

Մարտէն ի վեր ֆրանսական ոստիկանութիւնը Ֆինլանտայէն եկած ցուցմունքներէն լուր ունէր թէ լրտեսութեան մասնագէտ կամ գործակալ անհատներ իրենց ամէնէն գործօն կեդրոններէն մէկը հաստատած էին Փարիզ, թէ զանազան երկիրներու ոստիկանութիւնն ալ կը զբաղի անոնցմով: Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ իսկոյն սկսան խուզարկութիւնները, եւ շատ չանցած երեւան եկաւ որ ինչ ինչ պաշտօնական պատասխանատուներէ, մասնաւորապէս ծովային պաշտօնատունէն «փախուստ տուողներ» եղած են: Տարակոյս չկայ որ այս «փախուստները» կ'ըլլային ի շահ միջազգային կեդրոնական գրասենեակի մը՝ որուն բուն կեդրոնը սակայն անորոշ կը մնար: Միայն թէ սա չափը որոշ էր որ Փարիզ հաստատուած խմբակին ամէնէն եռանդուն անդամներէն մէկը օտարական մը ըլլալու էր, «օգնականորդը» անունով ճանչցուած: Մանրակրկիտ խուզարկութիւններէ վերջ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ նոյնացնել այդ անունով ճանչցուած անձը: Ամերիկացի մըն էր, Րոպըրթ Կորտոն Սուից, ծնած 1904ին: Առեւտրական ներկայացուցիչի պաշտօնին տակ ծածկուած, այս մարդը ստանդարդով յաճախակի ուղեւորութիւններ կ'ընէր Ֆրանսայէն արտասահման: Փարիզ գտնուած միջոցին, շարունակ բնակարան կը փոխէր, եւ ամբողջ կեանքը խորհրդաւոր էր: Սակայն ոստիկանութիւնը կրցաւ վերջապէս կատարեալ համոզում գոյացնել անոր մասին: Հսկողութիւնը սաստկացնելով հետամուտ եղաւ մեղսակիցները գիտնալ, եւ հետզհետէ յաջողեցաւ ճշդել անոնց ինքնութիւնները:

Ոճրապարտ ընդարձակ կազմակերպութիւն մըն է եղածը, կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի մէջ միայն խմբակին յարողներու թիւը քառասունի չափ է, որոնցմէ 10ը այս պահուս ձերբակալուած են եւ կը հարցաքննուին եւ որոնց թղթածրարը կը քննէ հարցաքննիչ դատաւոր Պըռօն, երեք օրէ ի վեր, գիշեր ցերեկ: Բայց անոնք մէկ «հաստուածն են միայն «մաֆիա»յի մը, գաղտնի դաւադիր ընկերութեան մը որ իր ճիւղերը ունի Եւրոպայի եւ Թերեւս... ամբողջ աշխարհի երկիրներու մէջ: Ֆրանսական հատուածին պետերն են որ հիմա ձերբակալուած են: Ասոնք պարզ չարագործներ չեն, տգէտ կամ անխելք մարդիկ չեն, այլ, գոնէ, մեծ մասով, վիպական անձնաւորութիւններ, կարողութեան տէր մարդիկ, մտաւորական եւ զարգացած: Անոնց մէջ կան շատ մը կիներ, օտարականներ, որոնք իրենց ընկերային դիրքով եւ վարած պաշտօններով անկասկածելի էին: Կան նաեւ երկու Ֆրանսացիներ, թերթերուն ըսածին նայելով — ուսուցիչ մը կենդանի լեզուներու, որ պաշտօն ունէր նաեւ ծովային նախարարութեան ծածկագրական դիւանին մէջ, նաեւ վարժուհի մը: Քննութիւնները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին: Ութը ամիսէ ի վեր հարիւրի չափ ոստիկանական քննիչներ Ֆրանսայի մէջ եւ անկէց դուրս գործի վրայ էին այս թնճուկը քակելու համար, եւ յաջողեր են: Կ'ըսուի թէ ամէն բան երեւան եկած է եւ ապացոյցները անհերքելի են: Լրտեսները իրենց քաղած տեղեկութիւնները կը հաղորդէին միջազգային գրասենեակի մը, որուն կեդրոնը փոփոխական էր գիտամբ, թէեւ գործունէութեան վառարանն էր ապահովաբար Մոսկուա: Լրտեսական տեղեկութիւնները այդ կեդրոնէն կը հաղորդուէին յետոյ Խ. Միութեան եւ անշուշտ նաեւ Գերմանիոյ, ինչպէս կ'ըսեն երէկուան թերթերը:

Խմբակին գլխաւոր գործակատարը, պետը եւ վարիչը Պէնժամէն Պէրքովից անուն մէկն է, ծագումով ռումանացի, 1891ին ծնած Եաշ: Փարիզի մէջ փաշային դէմ կ'ապրէր, առեւտրական ներկայացուցիչի կեղծ տիտղոսով իր կնոջ՝ Մէլանիա Շանայի հետ: Այս վերջինը նկարչուհի եւ քանդակագործ հմուտ: Պէրքովիչի վրայ կը կեդրոնանար լրտեսական բովանդակ գործունէութիւնը, բոլոր լրտեսները անոր կ'ուղղէին իրենց հարցումներն ու պատասխանները: Դրամն ալ իր քով էր, եւ ինք կը բաշխէր զայն:

Պէրքովիչէն վերջ կուգար ռուս կին մը, Լիտիա Շթալ եւ ասոր ալ սիրողը փրօֆ. Մարթէն, որոնք երկուքն ալ երեքշաբթի օր ձերբակալուեցան: Լիտիա ծնած է Ռոստով, աղջկութեան անունն է Զէքալօֆ, գասեր կուտար, կը բնակէր Փարիզ, Վալ տը Կռաս փողոցը: Բազմաթիւ լեզուներ կը խօսի, խմբակին ամէնէն խելացին ու արթունն է եղեր: Ձերբակալուած միջոցին չինարէն բնագրի մը վրայ ծռած թարգմանութիւն կ'ընէր... Ոստիկաններուն ըսածին նայելով, այս կինը ամէնէն վտանգաւոր լրտեսն է եւ ամբողջ աշխարհի շրջանը ըրած է:

Ինչպէս վերը ըսինք, Ֆրանսացի Փրոֆէսօր Մարթէն, ծածկագրութեան մասնագէտ, այս կնոջ սիրողն է, եւ իբր այն անշուշտ ձերբակալուած: Տիկին Սիւիցէն զատ խմբակին մաս կը կազմէ նաեւ սերպ Տուխան Հարէնճիչ: Ֆրանսացի վարժուհիին անունն է Օր. Մէժամ: Սերպը, Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնացած, տարեկան 11,000 Ֆր. կը վճարէր իր բնակած յարկաբաժնին համար: Տիկին Սիւից ձերբակալուած պահուն վրան ունէր 19,000 Ֆր.: Պերքովից 33000 եւ առանց հաշուելու երեք պահարան, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ կար 300, 1500 եւ 2000 Ֆր.: Տիկին Պէրքովիչի տակի դզեստին մէջ գտնուեցան հազար Ֆրանքնոց երկո՛ւ թղթադրամ: Լիտիա իր վրայ ունէր 3700 Ֆրանք:

⁂ Գործը կապ ունի Ֆրանսայի պատերազմական եւ ծովային նախարարութեանց հետ եւ քննութիւնները կատարուած են առանձին, բայց եզրակացութիւնը այն է թէ միեւնոյն կազմակերպութիւնն էր որ կը գործէր երկու տարբեր ուղղութեամբ, գաղտնիքներ կորզելու համար: Ֆրանսացի վարժուհին, Օր. Մէժամի մասնաւոր պայուսակներու մէջ տեղաւորած էր լուսանկարչական գործիքներ, շարժանկարներ, անթելի գործիքներ (թէ ընդունող եւ թէ արձակող), եւ կը պատրաստուէր մեկնելու: Գլխաւոր պատասխանատուներէն 8–10ը ձերբակալուած են արդէն: Ինչպէս կը տեսնուի, ութը օտարականներ են. (երեքը կիներ), մէկը Ֆրանսացի ուսուցչապետ-պաշտօնատար եւ միւսը Ֆրանսացի վարժուհի մը: Անհամար թուղթեր եւ կասկածելի լուսանկարներ բռնուած են:

Ծերակոյտը վաւերացուց նիւթական ծրագիրը

—·—

ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԷՆ,

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ ԳԱՆՁԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ծերակոյտը առջի օր 57ի դէմ 206 ձայնով քուէարկեց կառավարութեան նիւթական ծրագիրը, որ վերադարձուեցաւ երեսփ. ժողովին, նորէն քննուելու համար: Այս քննութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր իսկ:

Այս ծրագրին շնորհիւ, որ մեծ փոփոխութիւններ չէ կրած, կառավարութիւնը կը յուսայ ստանալ 4632 միլիոն ֆրանք, խնայողութիւններով (1702 միլիոն), տուրքերով (1207 միլիոն), բացառիկ միջոցներով (1223 միլիոն) եւ տուրքերու վերստուգումով (500 միլիոն):

Իբրեւ ուրախառիթ լուր, ըսենք թէ Ծերակոյտը մերժեց ծրագրին 12րդ յօդուածին հինգերորդ հատուածը, որ կը տրամադրէր հարիւրին 5 — 10 տուրք առնել օտար բանուորներէ, երբ ֆրանսացի գործազուրկներ կան: Եթէ երեսփ. ժողովը չպնդէ, այս տրամադրութիւնը վերջնապէս մերժուած կ'ըլլայ:

Ազգ. Վիճակահանութեան խաղերը

—·—

ՍԱՓՐԻՉԷՆ ԵՒ ԱԾԽԱՎԱՃԱՌԷՆ ՑԵՏՈՑ ՁԱՂԱՑՊԱՆԸ

Ազգ. վիճակահանութեան հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է ջաղացպան մը, Ժան Ռօշթայեատ, որ կը բնակի գաւառական քաղաք մը: Ջաղացպանը (45 տարեկան) բոլորովին անտարբեր կ'երեւայ եւ կը յայտարարէ թէ ոչ գործը պիտի փոխէ, ոչ ալ կենցաղը: Մայրն ալ կը յորդորէ որ չձգէ ջաղացքը:

Ինչպէս յայտնի է, Ա. վիճակահանութեան մեծ պարգեւը շահեցաւ սափրիչ մը, իսկ երկրորդ հինգ միլիոնը՝ ածխավաճառ մը:

Վճարման առաջին օրը, չորեքշաբթի, նիւթական նախարարութիւնը անմիջապէս վճարեց 14 միլիոն ֆր.ի գումար մը: Այս առթիւ բանուեցաւ լեհ կեդծարար մը, Սէմիաթիցքի, որ տոմսակի մը թիւը փոխած էր, 200 ֆրանք գանձելու համար...

Մեզի կը հաղորդեն թէ բախտաւոր Հայերուն մէջ կը գտնուի Պ. Ուշազլեան (կօշկակար), որ 100,000ի պարգեւ մը շահած է երկու ընկերներով:

15 նոր միլիոնատէրներէն շատերը այս անգամ մասնաւոր նիգ մը կը ցուցնեն ծածկելու իրենց ինքնութիւնը...

"ՀԱՅ-ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ"

Կովկասահայ կեանքի մէջ ոչ մէկ դէպք այնքան խոր հետքեր չի ձգած, որքան հայ – թաթարական ընդհարումները: Պէտք է ասել, որ 20րդ դարու առաջին երկու տասնամեակները կովկասահայ ժողովրդի համար հարուստ եղան պատմական դէպքերով: Եկեղեցական կալուածների գրաւում, ռուսական առաջին յեղափոխութիւն, ազգամիջեան կռիւներ, Ստոլիպինեան յետաշրջում ու Լիժինեան հալածանք, աշխարհաւեր պատերազմ ու կամաւորական շարժումներ, ռուսական մեծ յեղափոխութիւն ու բոլշեւիկեան յեղաշրջում, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագում ու ապա խորհրդայնացում…

Այդ դէպքերից իւրաքանչիւրն ընդունակ է յեղաշրջելու ժողովրդի մը կեանքը: Եւ պատմական այդ դէպքերի ընթացքին հայ ժողովուրդն յայտնաբերեց իր բարոյական դիմագիծն ու մարտական ոգին: Իսկ ամէնէն ցայտուն կերպով մեր ժողովրդի այդ յատկութիւնները երեւան եկան հայ – թաթարական ընդհարումների ժամանակ: Զուր չէ, որ 1914—21 թ.թ. ճակատագրական դէպքերն անգամ չեն ջնջել ժողովրդի յիշողութիւնից մօտ երեսուն տարի առաջ տեղի ունեցած հայ – թաթարական կռիւները եւ մինչ օրս ալ ցաւով ու հպարտութեամբ են պատմում այդ ժամանակաշրջանի բազմաթիւ ու բազմապիսի դրուագներ:

Եւ իրօք, 1905ի դէպքերը կովկասահայ ժողովրդի համար յեղափոխական պայքարի, քաղաքացիական գիտակցութեան եւ մարտական ընդունակութիւնների մէկ քննութիւն էր: Պայքար ընդդէմ ցարական բռնակալութեան, քաղաքացիական իրաւունքների պաշտպանութեան եւ պատերազմ յետաշրջական ու գաղանաբարոյ տարրերի դէմ: Զարմանալութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ այդ թուականներին վերջնապէս ձեւակերպուեց Կովկասահայութեան քաղաքական ու այլ պահանջների ծրագիրը: Այդ դէպքերի ճնշման տակ փոփոխութեան ենթարկուեց մեր կուսակցական ծրագիրը եւ այդտեղից են բխում Հայաստանի Հանրապետութեան ակունքը:

Հայ – թաթարական ընդհարումների պատմական կարեւորութեան տեսակէտով, առանձնապէս ողջունելի պէտք է համարել ընկ. Գիւլխանդանեանի «Հայ – թաթարական ընդհարումները», որ լոյս տեսաւ վերջերս: Այս գիրքը պէտք է կարդան բոլորը, թէ՛ մեր ընկերները եւ թէ մեր հակառակորդները: Ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը սովորական յուշեր չեն, այլ լուրջ ուսումնասիրութիւն մը, որ իր պատուաւոր տեղը պիտի գրաւէ մեր պատմական գրականութեան մէջ եւ կոչուած ունի հարստացնելու հայ յեղափոխական գրականութիւնը:

Հայ ազատագրական շարժումների մասին շատ է գրուած. յաճախ նկարագրուած են յեղափոխական այս կամ այն դրուագները: Սակայն, քիչ բացառութեամբ, բոլորն էլ կրում են յուշերի բնոյթ եւ կամ թէ գրողի անձի շուրջ դարձող դէպքերի ու դէմքերի արձանագրութիւններ են: Այդ բոլորը միայն հում նիւթեր են ապագայ պատմագրի համար: Իսկ ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը ծառայելու է որպէս աղբիւր բոլոր նրանց համար որ կը հետաքրքրուին 20րդ դարու սկզբնական շրջանի կովկասահայ կեանքով եւ միապետական Ռուսաստանի դէպի Հայերն ունեցած քաղաքականութեամբ:

«Հայ – թաթարական ընդհարումները» բարեխղճօրէն ուսումնասիրուած, բազմակողմանի լուսաբանուած ու դէպքերն ու դէմքերը ճշգրիտ ու հարազատօրէն ներկայացուած մէկ գիրք է: Չնայած որ նկարագրած դէպքերի գլխաւոր դերակատարներից մէկն ինքն է, բայց ի պատիւ հեղինակի, իր անձը համարեա թէ գրքի մէջ չի երեւում կամ թէ յիշատակւում է միայն այն ժամանակ, երբ այլ եւս դրանից խուսափելն անկարելի է:

Ի հարկէ, այս պարագան պէտք է վերագրել ոչ միայն հեղինակի համեստութեանը, այլ եւ առաջադրած նպատակին: Այդ նպատակը շատ յստակ է ու որոշ, — գրի առնել անաչառ ու ճշգրիտ պատմութիւնը: Իսկ դրան հասնելու համար բաւական չեն հեղինակի յիշողութիւնն ու տպաւորութիւնները: Եւ ընկ. Գիւլխանդանեանը դիմում է փաստերի՝ բազմաթիւ վկայութիւններ յիշատակելով, թուացիկներ ու պաշտօնական զեկոյցներ արտատպելով ու զանազան թերթերից մէջբերումներ անելով: Գրքի երկրորդ մասն ամբողջովին յատկացուած է այդ բաժնին, որ եւ կրկնակի հետաքրքրական է դարձնում այս աշխատութիւնը: Ուրիշ խօսքով, գիրքն իր ամբողջ կառուցուածքով լիակատար վստահութիւն է ներշնչում:

Կարդալով «Հայ – թաթարական ընդհարումները», առաջին տպաւորութիւնն այն եղաւ, թէ որքան հարուստ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը: Եթէ չորս օր տեւող դէպքերի մասին կարելի է 220 էջնոց գիրք գրել — այն ալ ոչ լրիւ, որովհետեւ տարագրութեան պայմաններում հեղինակն իր ձեռքի տակ չի ունեցած բոլոր անհրաժեշտ նիւթերը —, ապա քանի՜, ու քանի՜ հատորներ են պէտք Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը երեւան հանելու համար:

Երկրորդ, մի ներքին ուրախութիւն զգացի: Նախ այն պատճառով, որ մեր յեղափոխական պայքարի այդ նշանակալից շրջանին իր բոլոր մանրամասնութիւններով մեր երիտասարդ սերունդը ծանօթանալու հնարաւորութիւն ունի: Եւ որ գլխաւորն է, ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը գալիս է ժխտելու այն մեղադրանքը, զոր մէկ քառորդ դար է ինչ Դաշնակցութեան աջակողմեան ու ձախակողմեան հակառակորդները ճգնում են փաթթել անոր վզին: Այս տեսակէտից «Հայ – թաթարական ընդհարումներ» գիրքն անգնահատելի ծառայութիւն է մատուցանում պատմութեան արդարադատութեանը:

Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած գլխաւոր մեղադրանքը եղել է այն, որ իբրեւ թէ նա կովկասեան ժողովուրդների մէջ հրահրելով ազգային կրքերն ու ատելութիւնը, անդադար սադրել է ազգամիջեան կռիւներ: Անկասկած, հայ բուրժուական դասակարգի շահերից ելնելով… Թէ հայ բուրժուազիան ինչ էր ներկայացնում իրենից եւ թէ ինչ դեր ունէր ընդհարումների ժամանակ, շատ գեղեցիկ կերպով պարզուած է այս գրքի մէջ: Ինչ վերաբերում է ազգամիջեան կռիւների պատասխանատուութեան խնդրին, սա արդէն յատուկ ուշադրութեան արժանի մէկ կէտ է.

Թէ նախապատերազմեան մարքսականներն ու ցարականները եւ թէ յետպատերազմեան համայնավարներն ու ռամկավարները նոյն յանկերգն են կրկնում, ընդհարումների ամբողջ պատասխանատուութիւնը նետելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ: Այդ կարծիքն առանձնապէս տիրապետող է ներկայիս խորհրդային հայ շրջանակներում: Եւ տարօրինակ կերպով ներդաշնակութիւն է տիրում իշխան Ամիլախվարիի եւ ծերակուտական Կուզմինսկու եւ հայ համայնավար վարիչների կարծիքների միջեւ: Կարդալով ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը, նոյն հետեւողականութեամբ պէտք էր եզրակացնել, Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած հրէական բոլոր ջարդերի պատասխանատուները պէտք է համարել ռուս յեղափոխական կազմակերպութիւնները:

Պատմութեան առջեւ այդ անիրաւութիւնը չենք գործում, որովհետեւ ռուսական առաջին յեղափոխութեան շրջանին տեղի ունեցած ջարդերի ու ազգամիջեան կռիւների պատճառներն ու պատասխանատուները վաղուց արդէն յայտնի են: Չափի զգացումը կորցրած մարդիկ միայն կարող են յեղափոխական որ եւ է կազմակերպութեան վերագրել մի յանցանք որ բխում էր միապետական վարչաձեւի էութիւնից ու ներքին քաղաքականութիւնից: Ռուսական առաջին յեղափոխութեան դէմ պայքարելու ձեւերից մէկն էր շարք մը ընդհարումների քաղաքականութիւնը զոր այնքան վարպետօրէն կը վարէր ցարական կառավարութիւնը

Ընկ. Գիւլխանդանեանը բազմաթիւ փաստերով ծանրաբեռնել է իր գիրքը, լուսաբանելու եւ հաստատելու համար կառավարութեան ստոր դերը տեղի ունեցած դէպքերի մէջ: Իսկ թէ Դաշնակցութիւնը չէր կարող պատճառ հանդիսանալ ազգամիջեան կռիւների, բաւական է միայն յիշատակել հեղինակի այն վկայութիւնները, թէ ինչպէս ոչ մէկ Դաշնակցական չէր ուզում հաւատալ, որ կռիւ է ծագել Հայերի եւ Թաթարների միջեւ, որ Դաշնակցութեան համար այնքան անսպասելի էին դէպքերը, որ ինքնապաշտպանութեան միջոցների մասին անգամ չէր խորհած և, վերջապէս, թէ փետրուարեան դէպքերից առաջ եւ թէ յետոյ ինչ ճիգեր է գործադրել խուսափելու միջադէպերից եւ որքա՜ն է աշխատած յանուն խաղաղութեան: Համոզուելու համար, թէ ամէնէն շատ իրենք Դաշնակցականներն էին վրդովուած կատարուած իրողութիւնից, բաւական է հետեւել հեղինակի ցասկոտ ու տեղ – տեղ անզուսպ ոճին որ 25 տարիներ յետոյ ալ կառավարութեան զզուելի արարքների մասին պաղարիւնը չի կարողանում պահել: Եւ դրանք ոչ թէ կրքի կամ վրէժի արտայայտութիւններ են, այլ զայրոյթի ու դատապարտութեան խօսքեր: Անկեղծութեան շեշտը դրոշմուած է գրքի բոլոր էջերի վրայ:

Ես դիտմամբ կանգ չառայ գրքի բովանդակութեան վրայ: Ընթերցողն ինք կը ծանօթանայ ու իրազեկ կը դառնայ չորս օրերի անցուդարձին եւ հայ մարտիկների քաջագործութիւններին: Բայց անկարելի է չյիշատակել մէկ հանգամանք: Ընկ. Գիւլխանդանեանը անյայտութիւնից լոյս աշխարհ է հանում Դաշնակցութեան տասնեակաւոր համեստ ու անձնուէր զինուորների, որոնց համար յանուն ժողովրդի պաշտպանութեան զոհուելը գերագոյն պատիւն էր համարւում: Եւ եթէ չլարժէր ընկ. Գիւլխանդանեանի գրիչը, թերեւս երբեք էլ չճանաչէինք Համբարձումներին, Լեւոններին, Ղազարներին, Սերգէյներին ու Շամախեցի Իւանին, որոնցից իւրաքանչիւրը հայդուկի բարձր կոչման է արժանի:

Այս էլ յիշատակենք, որ գիրքը գրուած է պարզ, խօսակցական ոճով եւ մատչելի է ամէն կարգի ընթերցողի համար:

Ուրախութեամբ պիտի արձանագրենք, որ առաջին հատորին յաջորդելու են նաեւ ուրիշ հատորներ: Ընթերցող հասարակութեանը եւ, մասնաւանդ, մեր ընկերներին կը մնայ ամէն կերպ աջակցել հեղինակին, շուտ աւարտելու այնքան կարեւոր այս աշխատութիւնը:

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ 1933ԻՆ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ)

ԼԻՈՆ, 17 դեկտ. — Անցեալ տարի 1932 – 33ին, ամբողջ մէկ տարուան գործերու եւ ծրագրուած առաջադրութեանց պատկերը կէս սիւնակի մէջ ամփոփած էի «Յառաջ»ի Գ. էջին վրայ: Այս տարի կ՚ուզեմ քիչ մը աւելի երկար գրել

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Լիոնը, ըլլալով Ֆրանսայի ճարտարարուեստի ամենամեծ կեդրոնը, ընդհանրապէս ծանրապէս պիտի զգար տագնապէն: Ճիշդ է, գործարաններ կան որ դեռ գործաւոր կը ճամբեն, ուրիշներ գործաւոր կ՚առնեն, բայց, այդ գործարանները աւելի շատ արհեստանոցներ են, որ իրենց գործի եղանակը ունին: Երբ եղանակը անցնի, «գործարան»ին դռներն ալ կը փակուին:

Օրինակ, շագանակի գործարանը հիմա գործաւոր կ՚առնէ, մէկ երկու ամիսէն ճամբելու համար: Թունաւոր թուղթեր պատրաստող գործարանը (ճանճ, մլուկ եւն. սպաննելու համար) մարտին դռները կը բանայ, օգոստոսին կը գոցէ: Այնպէս որ չենք կրնար ըսել թէ գործազրկութիւնը մեղմացաւ, կամ սաստկացաւ: (Փակագծի մէջ յիշենք թէ վերոյիշեալ գործերուն համար օտարներ չեն առներ):

Լիոնի (Ռոնի նահանգ) շրջանին մէջ, տագնապը աւելի սուր համեմատութեան հասած է գործաւորէն աւելի առեւտրական շրջանակին համար: Շատ մը տուներ, բազմաթիւ մեծ վաճառականներ, որ քանի մը տարիներ առաջ փայլուն գործեր ունէին, հաշուեյարդարով կը փակեն իրենց դուռները:

Տագնապը ազդած է նաեւ հայ առեւտրական շրջանակին վրայ: (Նպարավաճառներ, մսավաճառներ եւ արհեստաւորներ եւն.): Գործէն ելլողը իր խնայած քանի մը հազարը դեռ չսպառած գործի մը ձեռնարկած է: Ոմանք յաջողութեամբ պսակուեցան, ուրիշները ձախողեցան: Տագնապը, գործազրկութիւնը, իրենց բազմաթիւ չարիքներու կարգին ունեցան բարիքներ ալ: Այսպէս մեր գործազուրկ երիտասարդներէն շատեր արհեստաւոր են դարձեր ու գիւղութեամբ օրապահիկ մը կը ճարեն:

Գործազուրկ հայրենակիցներու ուրիշ մաս մը թօթվեցին քաղաքին փոշին, եւ վերադարձան իրենց նախկին գիւղերը ուր պայմանագրութեամբ եկած էին:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, դեռ կան բազմաթիւ գործազուրկ հայրենակիցներ, որոնք, ինչ ինչ պատճառներով կապուած են քաղաքին, եւ պետութեան կողմէ տրուած չնչին գումարով մը քաշ կու տան իրենց գոյութիւնը

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ

Նախ ակնարկ մը նախորդ տարուան կեանքին վրայ, որ սերտ կապ ունի այս տարուանին հետ:

Անաչառութիւնը կը պահանջէ ըսել թէ իրական ազգային մարմին կամ կեանք ոչ մէկ ատեն դեռ գոյութիւն ունեցած է Լիոնի մէջ: Այս, եղաւ ժամանակ մը, երբ խարուսիկ պատրանքներով ալ տարուեցանք, որոցաւ հայրենակիցներ սարքանալու աստիճան գինովումներ ըրին, լեզու գտնելու համար ի խնդիր ազգին շահերու: Հայրենակցականներ, կուսակցութիւններ, Վերաշինացներ եւ Կրթասիրացներ միացան — հրա՜շք — «Ազգ. Միութիւն» կազմեցին, բայց … մեղրալուսինը շատ կարճատեւ եղաւ: Կարգ մը խառնակիչներ, իրենց գայլի մարմնին վրայ ոչխարի մորթ անցուցած անմեղ տուներէ ներս մտան՝ եւ որոմ ցանեցին: Ցանքը իր ժամանակին պտուղը տուաւ դժբախտաբար, ու… քաոս: Դաւադիրները խառնեցին ու խառնեցին, եւ ազգային կոչուած կեանքը թանապուրի վերածեցին մի՜նչ փոյթ որ վերջ ի վերջոյ այդ թանապուրը իրենց գլխուն թափեցաւ

Մինչեւ անցեալ տարի մարտ – ապրիլ կրթական հարցը անտես առնուած էր: Ճիշդ է երբեմն եղան ձեռնարկներ, բայց, ոչ մէկը տեւական կեանք ունեցաւ. Իբրեւ դպրոց գոյութիւն ունէր միայն Արաբկիրի Հայր. Միութեան մանկապարտէզը:

Անցեալ տարի, մարտի վերջին, «Հայ Արիները», իրենց սեփական սրահին մէջ, բացին դպրոց մը: Ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն գտաւ: Շատ չանցած աշակերտներու թիւը բարձրացաւ 125էն 150ի, գործի լծուեցան չորս ուսուցիչները եւ վարժուհի մը ու դպրոցը կանոնաւոր ընթացքը շարունակեց մինչեւ ամավերջի հանդէսը, ուր երկու ողորմելիներ դրօշի խնդիր հանեցին եւ մանկական հանդէսը խափանեցին:

Դրօշի խնդիրը նոր դրամագլուխ հայթայթեց չարախօսներուն եւ խառնակիչներուն Ազգային Միութիւնը սկսաւ նոր տագնապներ ապրիլ: Գաւառականը իբրեւ գերագոյն մարմին, առաջին առթիւ վտարեց ծանօթ խառնակիչ մը, Ղարիպ Շահպազը, յետոյ, Ազգ. Միութեան ինկած վարկը բարձրացնելու համար ճամբու դրաւ նաեւ անոր ատենապետը, մի ոմն Թիւֆէնկճեան: Ու հիմա Ազգ. Միութեան ղեկը յանձնուած է վստահելի ձեռքերու:

Գաւառականին երկրորդ գործը եղաւ, վերամշակել իր անցեալ տարուան կրթական ծրագիրը, եւ դրական նորէն գործի ձեռնարկել: Այս առթիւ անհրաժեշտ համարուեցաւ Բարեգործականին նիւթական օժանդակութիւնը: Անցեալ տարիները, Բարեգործականը տարեկան վեց հազար ֆրանքի նպաստ մը յատկացուցած էր կրթական գործին, բայց, տեղական մասնաճիւղը ինքն իր մէջ հալեցուցած էր: Գաւառականի ատենապետ, Գ. Աղէք Կիւլպէնկեանի պատրաստած կրթական ծրագիրը կը պահանջէր ճիշդ յիշեալ գումարին կէսը, 3000 ֆր.: Տարեկան հինգ դպրոցի համար (մինչ իրենց տեղական մասնաճիւղը 6000 ֆրանքը կլլեց մէկ դպրոցի — (անգոյ) անունով: Աղեք. Կիւլպէնկեան ծրագիրն է. —

1.— Կեդրոնի դպրոց — Քուռ Լաֆայէթ, արիներու հետ միասնաբար

2.— Պրօն (արուարձան) Գ. Հապէշեանի բնակարանը, ուր ձրի սրահ կը տրամադրուի:

3.— Մօնշա — Րիւ Ժան տ՚Արք իր իսկ բնակարանին մէջ, առանց վարձքի:

4.— Պերթօլէի շրջան — Եկեղեցիին մօտ. Բաշուցիներու կայանը:

5.— Տեսինի շրջան եւն., Իւրաքանչիւրը մէկ մէկ դասատուով եւ վճարովի: Այս հինգ դպրոցներու համար տարեկան պահանջն է 3000 ֆրանքի չնչին գումար մը:

Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը հոկտ. 17 թուակիր նամակով մը Գաւառականէն կը խնդրէ, որպէսզի ըստ նախապէս եղած համաձայնութեան (դպրոցական ծրագրի շուրջ) տայ դպրոցներուն թիւը, ուսուցիչներու անունները, վարձուած վայրերը եւն., որպէսզի իր նիւթական օժանդակութիւնը ընէ. Միւս կողմէն պայման կը դնէ, որ խնդիրները կարգադրել մինչեւ հոկտ. ամսու վերջը: Գ. Կիւլպէնկեան 28 հոկտ. թուակիր գրութեամբ մը կը ներկայացնէ իր ծրագիրը: Բայց այս անգամ ժխտական պատասխան մը ի՞նչ է դարձեր: Գաւառականէն վտարուած անդամը պարտք է սեպեր, իբր փոխվրէժ, ռամկավար «Արարատ»ի եւ «Հայ սիրտ»ի մէջ յայտարարել «Գաւառականի լուծուած» ըլլալը եւ Բարեգործականի մասնաճիւղը պատրուակ բռնելով այս անպատասխանատու յայտարարութիւնը, նոյն 31 թուակիր նամակով մը շարք մը «նկատառումներ» կը շարէ եւ կը յայտարարէ թէ կ՚ուզեն «անկախ» գործել, համաձայն կեդրոնի հրահանգին.

Բարի ճանապարհ…

Գաւառականը համախորհուրդ Ազգ. Միութեան հետ կ՚որոշէ, իրենց իսկ միջոցներով գլուխ հանել այս ձեռնարկը ու գործի կը սկսի: Այս գործին նիւթապէս թէ բարոյապէս կ՚օժանդակէ «Հայ Մայրերու» Միութիւնը, տրամադրելով որոշ գումար մը (ամսական) ու գործը խանդավառութեամբ առաջ կը տարուի: Այժմ արդէն գոյութիւն ունին յիշեալ դպրոցները: Չմոռնամ յիշել թէ, եկեղեցւոյ մօտիկ դպրոցին վրայ Բարեգործականի մասնաճիւղը գրած է, — «Ես աւելի կը վճարեմ, գիրքը, թուղթը եւլ կուտամ»…

Գաւառականի ատենապետը որպէսզի գործը, աւելի, ամուր հիմերու վրայ դնէ, Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղին հետ փոխանակած նա-

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (70)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ"

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Աւելի դատ կը խնդրուէր մաս մը զէնք ուղարկել.

Իսկ Ալաշկերտ (Թօփրաքքալէ) գտնուող տոքթ. Ֆուատ պէյէն Քէօթէք՝ Հիլմի պէյին ղրկուած հեռագրով մը կ՚ըսուէր թէ՝ 30 հոգիէ բաղկացած ձիաւորներու խումբ մը սեպտ. 7ի գիշերը Ալեթալարէն ներս պիտի մտնէ: Իսկ յաջորդ օրը կը հաղորդուէր — «Երէկ գիշեր 30 հոգի 160 ոչխարներով վերադարձան»:

Նարմանի ճիւղը վարող Խալիլ պէյը Ռուսիոյ ներսերը երթալով, այնտեղի Իսլամներուն հետ շփում ունեցող մեր մարդոցմէն առացած է տեղեկագիր մը, որուն համաձայն Կովկասի իսլամ բնակչութիւնը մեր ամէն մէկ հրամանը գործադրելու պատրաստ է, բայց անոնք գանգատած են մեր զէնքերէն, ու պահանջած են հապճեպ կերպով ուղարկել 10,000 հրացաններ՝ Իսլամներուն բաժնելու եւ, ի հարկին, արտակարգ գործեր կատարելու համար:

Խալիլ պէյ Կարսի ու Սարըղամիշի Իսլամներուն հետ եւս շփում ունենալով, այդ շրջանները բնակող եւ ռուսական բանակին մէջ սպայութիւն ընող կարգ մը անձերու հաւանութիւնը առացած է՝ պատերազմի պարագային մեզի օգնելու: Իսլամ սպաները, ատոր փոխարէն, պայման դրած են որ իրենց աստիճաններուն համաձայն Թուրք բանակին մէջ պաշտօնի կոչուին, եթէ այս վերջինը Կովկասը գրաւէ:

Չէթէները, մինչ մէկ կողմէ այս ձեւով իրենց գործունէութիւնը կը շարունակէին, միւս կողմէ՝ Ռուսիոյ ներսերը ղրկուած անձերը, տեղեկութեան հետամուտ ըլլալով, կ՚աշխատէին տեղեկութիւններ հասցնել Կարսի, ռուսական բանակի քանակին, շարժումներուն եւ ձեռնարկներուն մասին: Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ այս տեղեկութիւնները կուտար Գ. զօրաբանակի տեղեկատուութեան ճիւղի տնօրէն եւ սպայակոյտի հազարապետ Միւմթազ պէյի: Անշուշտ, բանակը եւս իր մասնաւոր տեղեկատու կազմակերպութիւնը ունէր: Այսպէս միացնելով երկու կազմակերպութեանց տեղեկատու բաժինները՝ թշնամիին շարժումներու մասին գաղափար մը կազմել կարելի կ՚ըլլար:

Բայց, այդ միջոցին, անշուշտ, Ռուսերը եւս պարապ նստած չէին: Որովհետեւ մենք դեռ պատերազմի մտած չէինք, Կարնոյ ռուսական հիւպատոսը կը մնար իր տեղը: Հիւպատոսարանին պատկանող կարգ մը ռուս սպաներ կային, որոնք իրենց զիրենք ճանչցուցած էին իբրեւ Կարնոյ հիւպատոսարանի քարտուղարներ: Այս սպաները, ամէն անգամ որ առիթ կը գտնէին, Կարնոյ շուրջը կը գեգերէին, մեր զինուորական շարժումները եւ ամրացումները կը քննէին ու կը յաջողէին բաւական հիմնական ծանօթութիւններ ձեռք ձգել: Անոնց այս լրտեսութեան դէմ դժբախտաբար անկարելի էր որ եւ է բան ընել, այնքան ատեն որ անոնք ռուսական հիւպատոսարանի պատկանող անձեր կը նկատուէին:

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, տեսնելով որ Ռուսիոյ լրտեսութեան դէմ ոչ քաղաքային պաշտօնեաները, ոչ ալ զինուորականները որ եւ է միջոց ձեռք առնելիք չունին, որոշած էր ինքն իր գլխուն ճար մը խորհիլ: Որովհետեւ, կասկած չկար թէ Հայերը շատ կ՚օգնէին ռուսական հիւպատոսարանին. ուրեմն, հարկ էր օր առաջ արգելք ըլլալ ատոր:

Տոքթ. Պէհա պէյին գտած հնարը ռուս սպաները վախցնել էր: Այդ գործը յաջողցնելու ատակ անձը, որ Կարնոյ երեւելիներէն Ճաֆէր պէյն էր, պաշտօն ստանձնած էր, հետապնդել զանոնք եւ առանց տեղի տալու որ եւ է դէպքի, յարմար վայրի մը մէջ վախցնել:

Ռուսերը, ընդհանրապէս, կառք մը նստելով, պտըտելու պատրուակով, Կարնոյ շուրջը կը գեգերէին եւ երեկոյեան դէմ երբ ամէն կողմ կ՚ամայանար՝ կը մտցնէին գաղտնիները ու կ՚աշխատէին մեր կատարած գործերը տեսնել, նօթեր եւ ուրուագիծեր առնել:

Օր մը, դարձեալ, երբ այսպէս լրտեսելով զբաղած էին, Ճաֆէր պէյ զանոնք հետապնդելով, առանց նշմարուելու՝ կը յաջողի մօտենալ անոնց: Ռուսերուն կառքը կը սպասէր երկու բլուրներուն մէջտեղէն անցնող ճամբուն վրայ: Հայ կառապանը քնացեր էր՝ պարոններուն վերադարձին սպասած պահուն:

Ճաֆէր պէյ, օգտուելով այս առիթէն, բլուրներէն մէկուն վրայ կը մագլցի ու կը պահուըտի մացառներուն մէջ: Շրջակայքէն ժողված քարերը մացառներուն ետեւ դիզելէ վերջ, կը սպասէ որ Ռուսերը վերադառնան իրենց զննութիւններէն: Մութը գրեթէ իջած ըլլալով, անշուշտ պիտի չուշանային:

Իրապէս, հազիւ կէս ժամ անցած, ռուս սպաները երեւան կ՚ելլեն հանդիպակաց բլուրին ետեւէն եւ տաք խօսակցութեամբ մը կ՚ուղղուին դէպի կառք:

Ռուս սպաները, նախ, տեսնելով առաջին քարին գլորումը, կը կարծեն թէ պատահական բան մըն է եւ իրար չեն անցնիր, բայց, յետոյ, տեսնելով որ քարերը իրարու կը յաջորդեն ու քանի մը հատը միասին, կ՚իյնան իրենց վրայ, կը հասկնան թէ կանխորոշ նպատակով մը կ՚ըլլայ, անմիջապէս կառք կը նետուին, ու, քանի նոր արթնցած մտամոլոր կառապանին կը հրամայեն — շո՛ւտ քշէ:

Եւ սակայն, այդ հրամանը տալու հարկ չէր մնացած: Որովհետեւ, կառապանը, անմիջապէս կռահած էր խնդիրը, իսկ ձիերը՝ զգալով վտանգը անընդհատ կը սուրային: Այնպէս որ, Ռուսերուն կառք նետուիլն ու կառքին ալ աւրուած ճամբուն վրայ՝ քառասմբակ փախչելու սկսիլը քանի մը վայրկեան կը տեւէ:

Բայց, որովհետեւ Ճաֆէր պէյ Թաքսաոյի համար լաւագոյն վայր մը ընտրած էր, 5—600 մեթր հեռաւորութենէ կ՚իջնէր, ու մինչ կառքը այդ աւրուած ճամբուն վրայ, ամէն մէկ քայլին փոսի մը մէջ իյնալով աջ ու ձախ կ՚օրօրուէր, ու հիմար եղած արագութեամբ յառաջանալու կ՚աշխատէր, քարերը կը շարունակէին մէկիկ – մէկիկ իյնալ՝ կառքին գացած ուղղութեամբ: Երբեմն փոքր քարեր կառքին մէջ կ՚իյնային, երբեմն ալ ձիերուն կը զարնէին ու զանոնք բոլորովին կը խրտչեցնէին:

Ճաֆէր պէյի կազմակերպած այս ահաբեկման ծրագիրը յաջողապէս գործ դրուած էր:

(Շար.)

...նները կը դրկէ Փարիզ Բարեգոր-... կեդրոնին՝ յուսալով թէ ...անի աւելի լուրջ կը վարուի եւ ...ները կարգադրութիւն մը կ'ը-... բանի մը օր վերջ, Մալէզեանի ... պաշտօնական ...րութեամբ ...ով, մեքենագիր նամակ մը կը ...ի կրկնելով այն պայմանները ...րուած են Ցունատանի եւ Սու-... կրթական հաստատութիւննե-... Պ. Մալէզեան այս առթիւ չի ... յիշել թէ մասնաճիւղէ-... կը վայելէն տեղական ինքնավա-...թիւն, «որովհետեւ մեր գերագոյն ...ն է Միութեան ձեռնարկնե-... անկախօրէն լարել ու վարել»...

...մս կողմէ, «Հայ Արիները բիւ-...ի մէջ, մեծկակ սրահ մը վար-... են տարեկան 3000 ֆրանքի։ Մօտ ...00 հինգ հազար ֆրանքի ծախքի ...ով սրահը կարգի դնելու հա-... Այս նպատակին համար վեր-... ձեռնարկ մը կատարեցին, բայց ... արդիւնք մը չտուաւ, շնորհիւ ... մը խաղերուն։ Հիմա տը-... լծուած են այդ գումարը հայ-... գործին։

ՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

...ները այս տարի ... մը քաշեցին, միայն տարե-... այս օրերուն է որ, նորէն, ...ած են։ Օրացոյց, «տնդէս», խն-... իրար կը հրմշտկեն։ Կուսակ-... հնչակեաններ ... են երկուքի,— «Նոր Եր-... եւ «Զանգեզուր»։ Ռամկա-...ները կը բաղկանան քանի մը հո-... Այս օրերս «Ակումբ»ին ձայնն ալ ...։

...սոյն տարուան ընթացքին Դաշ-...ութեան հակառակորդները պա ...ծափ ու ծնծղայ զարկին, բայց ...ց երգերը սառեցան շրթներուն ...։ Դաշնակցութիւնը հպարտ լռու-...թեամբ մը կուրծք տուաւ բազմապիսի ...երու եւ հետզհետէ կը զօրանայ, ...պէս ամէն տեղ։

...ի իր անունին, իր կեցուածքին ... դեկավարներուն։

ՀՈՒՐԻԱՄ ՊԱՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Փլած» Սեւանի ափին

>>>·<<<

Սեւանի ափին վրայ կայ գեղեցիկ ...ք մը, որ կը կոչուի Գիւնէ, Թարգ-...ի «արեւոտ»։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ ...աստանի հանքային ջուրի հար-...թեանց ուսումնասիրութեան կոչ-...ած յանձնախումբ մը շատ մեծ ար-... կուտար այս գիւղին, կլիմայա-... եւ բնաբուժական զանազան տե-...կէտներով։ Խորհ. Հայաստան կը ...է թէ Գիւնէի մէջ պիտի հիմնուի ...րկրովկասեան հանգստեան տուն ... որ պիտի ունենայ 500 մահճ։

...ւ ընտրուած է վայրը, կը գրէ ... Բարխուդարեան։ Գիւնէ հրաշալի ...ք մը ունի եւ վերանորոգիչ կլի-...այ։

...տական բազմաթիւ յանձնախումբ-... Հայաստանի առողջապահական ...ծավարութեան կամ Մոսկուայի ...րուժական կաճառի եւ Գիտու-...անց ակադեմիայի կողմէ ղրկուած, ... հաստատեն, որ Գիւնէ բացառիկ ...էք կը ներկայացնէ կլիմայական, բնաբուժական, մարզական, դրօսա-կան տեսակէտով։

Ռանի լեռնային բարձր դիրք (ծովու մակերեսէն 1916 մեթր բարձր), առ-ջեւը լճի ծով տարածութիւն (1400 քառ. քիլոմեթր), նկարչագեղ շրջա-պատ մը բնութեան եւ հանքային հա-րըստութիւններով օժտուած։ Այս պայմաններով լեռնային կլիմայի գե-ղեցիկ կայան մը դառնալու ամէն յար-մարութիւն ունի Գիւնէն։

Սեւանի ջուրի տաքութիւնն ամառը աւելի բարձր է քան զուիցերիական լիճերու տաքութիւնը

Այս պարագան կը բացատրուի օդի զարմանալի մաքրութեամբ եւ արեւի երկար ժամերով (տարեկան 2700 — 2800 ժամ)։ Արեւին ջերմութիւնը այնպէս կը տաքցնէ լճին ջուրը մեծ խորութեամբ եւ լիճը կը դառնայ ա-րեւի ջերմութեան հսկայական շտե-մարան։ Լիճն ալ իր կարգին կը տաք-ցնէ եզերքները, ինչ որ մասնաւորա-պէս զգալի կը դառնայ աշնան, երբ լճին ջուրը օդէն տաք է։

Գիտութեանց Ակադեմիայի յանձ-նախումբին համաձայն, Գիւնէի ափը, հակառակ իր բարձրութեան, ձմեռ-ուան մէջ կը հանդիսանայ Հայաստա-նի ամենատաք անկիւնը։ Ասիկա կը բացատրուի հարաւ — արեւելեան դիր-քովը ծովեզերեայ սարալանջերուն, որոնք կը տաքնան արեւէն եւ լճին տաքցած ջուրին բարեխառնող ազդե-ցութեննէն։ Ասկից զատ, Գիւնէ սարե-րով պաշտպանուած է արեւելեան քա-միներուն դէմ։Գիւնէի ծովափին տա-րեկան միջին ջերմաստիճանն է +6,4։

Միւս թանկագին ազդակներէն յի-շենք երկարատեւ շողարձակումը (ra-diation), ջինջ, թափանցիկ, բացար-ձակապէս փոշեզուրկ եւ մանրէներէ զերծ օդը, քիչ մը բարձր խոնաւու-թիւնը, որ կը բարեխառնէ կլիման։

Գիւնէն իր հողագրական եւ բուսա-կան տեսակէտով կը պատկանի Ան-դրկովկասեան գօտիին Հոս տեղ — տեղ կան անտառամասեր, ուր կը բուսնին ու կ'աճին մօտ տասը տեսակ ծառեր։ Հայաստանի հողային գոր-ծավարութիւնը կ'աշխատի ծովափը զարդարել փշատերեւ ծառերու ան-տառներով, պուրակներ ու պարտէզ-ներ տնկելով։ Ասիկա շատ դիւրին է, երբ նկատի ունենանք որ շրջապատի սարերը ծովափէն հեռու են աւելի քան մէկ քիլոմեթր։

Գիւնէի ամբողջ տարածութեան վը-րայ կան աւազէ յատակով բազմաթիւ ծովափներ (փլած) լողալու համար, գեղատեսիլ անկիւններ՝ հանգստանա-լու համար, որոնց առջեւ կը բացուին հիանալի տեսարաններ դէպի սարերը եւ լճին հանդիպակաց ափը, հորիզո-նին վրայ լեռնային ուրուապատկեր-ներ։

Այս բոլոր պայմանները նկատի առ-նելով, կարելի է Գիւնէի ծովափը դար-ձնել օգտագործելի թէ ամառը, թէ ձմեռը, օդային, արեւային եւ ջրային միացեալ պայմաններու բուժիչ համ-գամանքովը։

Մոսկուայի ծանօթ կլիմայագէտ փրոֆ. Կորոստելիեւ, Սեւանն ընդու-նելով իբրեւ կլիմայաբուժական կա-յան, կ'ըսէր թէ մասնաւորապէս ու-շագրութեան արժանի է Գիւնէի ծո-վափը շնորհիւ իր ողողուն արեւին, որ տարեկան կը հաշուուի 2800 ժամ, այսինքն արեւի առատութեն մը, որ կը մօտենայ Միջին Ասիոյ եւ Եգիպ-տոսի արեւի առատութեան աստիճա-նին, եւ դեռ կը գերազանցէ այդ եր-կիրները։ Շնորհիւ ջրային մեծ տա-րածութեան, Գիւնէ օժտուած է ողո-ղուն եւ տարածուն շողարձակու-թեամբ, ջինջ եւ փոշեզուրկ օդով, ջերմութեան եւ խոնաւութեան օրա-կան նուազագոյն տատանումներով։

Կլիմայական պայմաններով, չափա-զանց նպաստաւոր է Արզանիի շրջա-նը, մանաւանդ Գլադոլ ծովախորշը, զոր հովէն պաշտպանուած ըլլալուն համար եւ ջուրին մեծ տարածութեա-նը պատճառով, կարելի է օգտագոր-ծել հիանալի կերպով, իբրեւ բնա-բուժական կայան։

Բուժումի հարցէն զատ, մարդկա-յին մարմնի վերանորոգութեան եւ հանգիստի տեսակէտով մեծ դեր կը խաղայ մարզախաղը, անշուշտ նաեւ ջրային մարզախաղը (լողալ, նաւար-կել), ինչպէս զբօսապտոյտը, զոր կա-րելի է կազմակերպել այստեղ ի շահ հանգստութեան ղրկուած երիտա-սարդութեան։

Միւս կողմէ, Երեւան — Աղստաֆա երկաթուղին, որ կը շինուի եւ պիտի անցնի Սեւանի ծովափէն՝ ճիւղաւոր-ուելով Դիլիջանէն դէպի Ղարաքիլի-սա եւ Աղստաֆա, կը դիւրացնէ աշ-խատաւորներու ճամբորդութիւնը Եր-ևանէն, Աղրբէջանէն, մինչեւ իսկ Թուրքիոյ խորերէն դէպի Սեւանի ծո-վափը.

Սեւանի լիճը ունի նաւակներով պաստարկութիւն մը լճին բոլոր նաւա-հանգիստներուն միջեւ, ինչ որ առիթ պիտի տայ հանգստացողներուն՝ զբօ-սանքներ կատարելու Սեւանի պառա-տուին վրայ։

Ուրիշ պարագայ մը եւս այն, որ Սեւանի ծովափը կը կազմէ անասնա-բուծական — կաթնատնտեսական խո-շոր շրջան մը (Նոր Բայազիտ, Մար-տունի, Բասարգեչար)։ Ցարմարու-թիւն մը կաթնամթերք եւ միս հայ-թայթելու համար հանգստացողնե-րուն։ Ասոր համար անշուշտ պիտի կազմակերպուին կաթնատնտես ագա-րակներ։ Հանգստացողները կրնան օգ-տուիլ նաեւ Սեւանի իշխան ձուկէն։

Ահա գեղեցիկ հեռանկար մը Գիւնէի անդրկովկասեան հանգստեան կայա-նին համար։ Շինութիւնը կը սկսի գալ տարի, գարնան,— կը յուսանք որ Հայաստանի այդ ծովափը (փլած) իբրեւ առողջարան, արեւի եւ հան-գստութեան վայր, կ'ունենայ նաեւ հայկական անուն մը, գիւնէ (արդեօք Թրքական կիւնէշ բառն է) խորթ բառին տեղ, որ երբեք չի խօսիր։ Ա-րեւի այդ անկիւնը, ճառագայթներու այդ գեղեցիկ ըմպանակը պէտք է կո-չել հայկական անունով։

Օրուան գիրքը

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենա-շար «Ցառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.։

2. ԱՐԵ՛Ի, ԱՐԵ՛Ի, (հիւծախտաւո-րի մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Մի-քայէլեան։ Մատենաշար «Ցառաջ» թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 — 1924։ Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան։ Գին 8 Ֆր. Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան։

КԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԹԻՒԵՐ

Պուա Քոլոմպ-Անիէռի գաղութի մասին

0000

Անիէռ Պուա Գոլոմպի գաղութը հաստատուած է 1923էն ի վեր։ Առա-ջին անգամ տասը ընտանիքներ կը բը-նակէին Անիէռի մէջ, խարխուլ շէնք մը. 1924ին ձգելով այդ շէնքը, հող մը կը վարձեն եւ կը տնտուտուին Պուա Գոլոմպ Շամպար փողոցը։ Ցե-տոյ նորեկները կը բաժնուին Անիէ-ռի մէջ ու Պուա Գոլոմպ։

Ներկայիս 350ի մօտ ընտանիքներ կը բնակին Անիէռ Պուա Գոլոմպ։ Անձ-նական տուները 90—100 է, 50է աւե-լի հողը վարձքով, իսկ շէնքը սեփա-կան։ Այս տուները ընդհանրապէս շին-ուած են երկու երեք յարկով եւ գրե-թէ բոլոր վարձակալներն ալ Հայեր են։ Շէնքերուն ամբողջ արժէքը ներ-կայ սակով 8—9 միլիոն Ֆր. կը գը-նահատուի։ Կան շէնքեր որ 40.000 հազար կամ 300,000 Ֆր. կ'արժեն։ Ցաւալին այն է որ այս շէնքերուն մեծ մասը պարտքի փոխարէն գրաւի տակ առնուած է։

Եթէ 300 ընտանիք հաշուենք տուրք վճարող, (ուղղակի եւ անուղղակի), մօտաւորապէս տարեկան 150,000 Ֆր. տուրք կը վճարեն մեր հայրենակից-ները։

Ունինք երկու սրճարան, հինգ դեր-ձակ, երկու ատաղձագործ, երկու ժամագործ, չորս սափրիչ, վեց կօշ-կակար, չորս նպարավաճառ։ Կան նաեւ ուրիշ արհեստաւորներ։ Օրի-նակ որմնադիր եւ տունի շինութեանց մասնագէտ Վարդան ուստան, ինչպէս եւ ջուրի ու կազի շինութեանց վար-պետ Հայկազը ու դեռ ուրիշ արհես-տաւորներ որոնք կ'աշխատին ուրիշ-ներու քով։

Գործիններուն հայկական կրթու-թիւնը բախտին ձգուած է։ Մանչ ու աղջիկ խառն հազիւ վաթսուն հոգի կը յաճախեն հինգշաբթի օրերը. Շատ մը ծնողներ անտարբեր են, իսկ ուրիշներ կ'առարկեն թէ դպրոցը հեռու է։ Բա-րեգործականը Պուա Քոլոմպի մէջ սենեակ մը վարձած է Առաքելեանի տան մէջ եւ տղաքը հոն կ'առնեն հա-յերէնի դասը։ Ուսուցչուհին է օր. Նաթանեան, որ ամէն զոհողութիւն յանձն առնելով կ'աշխատի բառ մը աւելի հայերէն սորվեցնել։ Սենեակին եւ օրիորդին ծախքերը կը հոգան ծը-նողները եւ Բարեգործ.

Տասնըհինգ տունի չափ հայ կա-թոլիկներ կան էնկլիւրիցի եւ քանի մը ընտանիք բողոքական։

Ներկայիս ժողովուրդին հարիւրին 70ը պարապ է։ (ԽՄԲ.— Զափազան-ցութիւն չէ՞)։ Զաշխատող ու նպաստ չստացողներու կեանքը կարի դժուար կը պարապին, իսկ իրենք տունի գոր-ծերով։ Այս տարի կարի գործերն ալ պակսած են։ Հակառակ ասոր, Հայերէն ոչ անօթի մնացող եւ ոչ ալ մուրացող կայ։

Անիէռի մէջ մօտ երեսուն ընտանիք գործազրկութեան նպաստ կը ստանան մօտ երկու տարիէ ի վեր։ Պուա Քո-լոմպ որ վեց ամիսէ ի վեր կտրած էր վերջերս Տրլաժէն եւ Ռոնոյէն եկած բանուորներուն նպաստը, սկսաւ շա-րունակել մէկ ամսուան յանձնառու-թեամբ Պ. Քալոմպէն 7 ընտանիքներ կան նպաստ ստացողներ, խսկմնացեալ անգործներէն շատերը սկսան մանր ա-ռեւտուրով գրաղիլ շուկաները։

Երկու խօսք ալ հրատարակութեան մը մասին.— Մէկ ամիս առաջ Քոլոմ-պի մէջ վարկաբեկիչ գրութիւն մը հրատարակուեցաւ Հայերու մասին, զանոնք բեռ համարելով պետու-թեան վրայ։ Դուք Ֆրանսագէտ Հա-յեր, անշուշտ լսեցիք կամ կարդացիք, ի՞նչու խուլ կը ձեւանաք այդպէս եւ չէք պատասխաներ պարզելով մեր շի-նարար աշխատանքը այս երկրին մէջ, հրաժեշտ լուսաբանութիւնները տը-ուի, վստահ եմ որ ուրիշ անգամ այս-պիսի անախորժութիւններ չեն պա-տահիր։

Յակոբ Ադամեան

МԱՄՈՒԼ

Դաշնակ փախուստներու մասին

—•—

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խո-րագրով խմբագրականի մը մէջ. (12 դեկտ.)։

— «Անահիտ»ի խմբագիրը, եշմար-տութեան եւ բարեխղճութեան դէմ գործած կ'ըլլայ, երբ առանց կար-մրելու թոյլ կուտայ ինքզինքին նե-տեւեալը գրելու.«Այդ փախչողներուն նամակները արդէն մեծ մասամբ Թաւ-րիզի դաշնակցական օճախին գրիչնե-րէն ելած կամ գէթ այդ գրիչներուն մասնակցութեամբ յարդարուած ըլլալ կը թուին»։

Այս էջերէն բազմաթիւ անգամներ, բարեկամներու եւ հակառակորդներու հրաւէր ուղղեցինք որպէսզի գան ան-ձամբ տեսնելու եւ կարդալու փախ-չողներու կողմէ իրենց ազգականնե-րուն ղրկուած նամակները, որոնք մեր ձեռքն անցած էին նամակագիրնե-րուն իսկ խնդրանքով։ Մեր բարե-կամներէն շատեր եկան ու կարդացին. Բայց ոչ մէկ հոգին, ռամկավար թէ հնչակեան, արիութիւն չունեցաւ ի-րականութիւնն ու ճշմարտութիւնը ստուգելու իր իսկ աչքերով։

Պ. Արշակ Ջօպանեանին եւ բոլոր իրեն պէս մտածողներուն կը թելա-դրենք դիմել Հայաստանէն փախչող-ներու ազգականներուն, որոնք կը բնակին Աթէնքի շրջաններուն մէջ։ Դիմել եւ ուզել նամակները, որպէսզի համոզուին թէ Դաշնակցութեան գրի-չը հեռուէն կամ մօտէն, դեր ու ազ-դեցութիւն ունեցած չէ անոնց բովան-դակութեան մէջ։ Թող դիմեն ծանօթ գործարանատէր Պ. Թագւոր Ցովա-կիմեանին, որ բազմաթիւ նամակներ ստացած է։ Թող դիմեն Դաշնակցու-թեան հետ կապ ու յարաբերութիւն չունեցող Պ. Ցովհ. Սաաթճեանին։ Թող դիմեն անկուսակցական Պ. Առա-քել Կիւրինեանի, որ մեր խմբագրա-տան մէջ կարդաց փախչողներէն ըս-տացուած նամակները։

Պ. Ջօպանեանին պէս չենք զառան-ցեր։ Կուտանք փաստեր, վկայութիւն-ներ, հասցէներ, իրողութիւնն ու ճշ-մարտութիւնը երեւան հանելու հա-մար, որպէսզի փախուստներու տխուր երեւոյթը քննուի խորապէս եւ բուռ այնմ դարման խորհուի։

Փախուստներու պատասխանատը-ւութիւնը Դաշնակցութեան ուսին բեռցնելը տրամաբանութեան եւ ողջ-մտութեան հակառակ է արդէն։ Խոր-հրդային իշխանութեան դէմ Դաշնակ-ցութեան տարած ուղղամիտ ու պար-կեշտ պայքարէն շագրուող յունահայ գաղթականը, ի. Հայաստան ոտք դը-նելէն յետոյ ինչպէ՞ս կրնայ ազդուիլ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունեցող Դաշնակցութեան ներգործական գոր-ծունէութենէն։

Գաղթականը մինչեւ շոգենաւ նա-ւթը անէծք ու հայհոյութիւն կը թա-փէ Դաշնակցութեան գլխուն. իսկ Հայաստան հասնելէ շաբաթ մը յետոյ կը հոգեփոխուի, կը մտափոխուի։ Դաշնակցութիւնը կամ Դաշնակցու-թեան խօսքը ոչ եւ է դեր չունին այս հոգեփոխութեան եւ մտափոխութեան մէջ։ Միջավայրը, դժուարութիւնն-րը, ապրուստի նեղութիւնը, նոր պայ-մանները են որ կ'ազդեն, կը տպաւո-րեն, յուսահատ կը դարձնեն ներգաղ-թողը, որ իր փրկութիւնը կը տեսնէ միմիայն փախուստին մէջ։ Եթէ կ'ու-զենք որ յառաջիկային փախուստներ չըլլան, փախչելու ախտը արմատա-պէս բուժուի եւ երկրի հիմքը ամ-բողջ գաղութահայութեան աչքին բարձրանայ, կուսակցական նկատում-ները, փարիսեցիութիւնները եւ ծուռ մտածումները մէկդի դնելով, երեւոյ-թին մօտենանք՝ իրապաշտութեան եւ հոգեբանութեան լոյսին տակ, դատա-պարտելով անոնք որ ներգաղթը կը շահագործեն, զայն վերածելով ող-բերգա — կատակերգութեան։ Փա-խուստներու սկիզբը կը դրուի Ցու-նաստանի, Պուլկարիոյ եւ ուրիշ վայ-րերու մէջ, ուրկէ գաղթականներ նամբայ կը հանուին, ասիկա պէտք է յաւ հասկնալ»։

Կանխիկ բաժանորդներ

■■■

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

00000

ՑԱՆԿ 7

ՓԱՐԻԶ (13), Ն. Ա.։
ՊԱՆԵՕ, Ա. Մ.։
ՓԱՐԻԶ (2), Լեւոն Շիրեան։
ՓԱՐԻԶ (11), Դ.։
ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Հմայեակ Պաղտասարեան։
ԼԻՈՆ, Մամբրէ Տէր Պետրոսեան։
ՓԱՐԻԶ (5), Սեդրակ Սասունի։
ՊՈՐՏՕ, Կ. Հալաճեան։
ՊՕՌՏՕ, Կ. Տօնէրեան։
ԼԻՈՆ, Գէորգ Զանազանեան։
ԱԹՆՈՒՎԻԼ, Սողոմոն Նիկողոսեան։
ՔԱՇԱՆ, Միհրան Ալթունեան։
ՔԱՆ, Մ. Տայլէրեան։
ՓԱՐԻԶ (19), Պաշըգեան։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տ. Քիւփէլեան։
ՓԱՐԻԶ (14), Այտաշէս Մկրտիչեան։
ՓԱՐԻԶ (18), Ծ. Հ.։
ԼԻՈՆ, Գէորգեան։
ՊՕՄՈՆ (Մարսէյլ), Ցովհաննէս Սօլաքեան
ԼԱ ՊԼԱՆՇԻԶՐԻ, Գրիգոր Տէրվիշեան։
ՊՕՄՕՆ (Մարսէյլ), Նազար Իշխանեան։
ԿՐԸՆՈՊԼ, Կարապետ Թիւթիւնճեան։
ՆԻՄ, Ն. Փ.
ՍԷՆ ԺԸՆԸՎԻԷՎ ՏԷ ՊՈՒԱ, Իշխ. Ամատունի։
ՓԱՐԻԶ, Սարգիս Եղիայեան։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ա. Կարապետեան։
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գրիգոր Խաչատուրեան։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Ուրիշ եօթը վկաներ ալ եկան հաս-տատելու բոլորովին հակառակը։ Եթէ ...ումը արեւելքի մէջ նշանակու-...իւն չունի, Հօկիսեաններու համար ալ ...նի, որոնց վկայութեան վրայ յեն-...ով պատիժ կը պահանջուի։ Եւ ո՞վ ...ու, որ երդումը արեւելքի մէջ նը-...անակութիւն չունի։ Ընդհակառակն, ...ն երդումն աւելի խոր նշանակու-...իւն ունի։ Հարցը վկաներու բրած ...րապարութեանց հաւանականու-...եան եւ հնարաւորութեան մասին է։ Ղուկասեանն ամբաստանող բոլոր ...կաներն ալ եկան իրենց գիրենք ծի-...ղելի դարձնելու։ «Տեսած» են անոր ...րուածելը, բայց չեն կրնար ճշդել ... դանակի մեծութիւնը, ոչ հար-...ածի քանակը եւ ոչ ալ տեղը,— ըլ-...ն դո՞ւրս թէ ներս։ Անոնք իրենց ...ափոփոխ վկայութեանց մէջ, ան-...ամ մը Ղուկասեանի ձեռքը դանակ ...ն տեսներ, այլ Արապեանի ձեռքը ...ը տեսնեն եւ կ'ըսեն զարնողը Ղու-...կասեանն էր, անգամ մը Ղուկասեանի բազմաթիւ անգամներ հարուածելը կը տեսնեն, երբ մէկ հարուած է գտնուած բժշկական քննութեան ցուցմունքով իսկ հաստատուած, եւ դեռ նմանօրինակ շատ մը տարօրէ-ներ, որոնք կը մատնեն վկաներու բացայայտ անճշդութիւնը

Պահ մը ընդունինք թէ Ղուկասեան եւ Ջիփթճեան սպանեցած ըլլան Տիլոյեանի, մի՞թէ դործադրու-թեան վայրը պիտի ընտրուէր համ-դիսասրահը, ուր 100—150 հոգի ե-կած էին իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներով

Կը մեղադրեն Արապեանը, այս շը-նորհալի Թրամվէյի պաշտօնեան, որ գրեթէ ամբողջ Կրընոպլցիները կը ճանչնան զինք։ Արապեան եղած է բարի ու յարգալից՝ հանդէպ ծերերու, մանուկներու, տկարներու։ Այս երի-տասարդը, իր շարքաշ վաստակով կ'ապրեցնէ իր մայրն ու հիւանդ քոյ-րը եւ ամիսներէ ի վեր կը վճարէ հի-ւանդանոցի ծախքերը։ Եթէ Արապեա-նը մեղաւոր էր, ի՞նչու սպասեցին մինչեւ 12 յուլիս զայն մեղադրելու համար։ Պարոններ, Արապեանը հոս բերողը եղած է միմիայն Հօկիսեան-ներու անուցած ատելութիւնը եւ սար-քուած դաւերը։ Նոյնը՝ Թորոսեանը, որ եղած է որբ մը, աշխատաւէր եւ ընդունակ եւ երբեք դատապարտուած չէ որ եւ է տեղ։

Հօկիսեանները կը մեղադրեն ն'ւ Կիւ-րինեանը, որ բարեկեցիկ է եւ անոնց աչքին «պուրժուա» է նկատուած։ Այդ մարդիկ անկէ դործ են ուզած, սա-կայն ան մերժած է։ Եւ ահա, ախ ու քէն եւ մինչեւ այստեղ անճիշդ վկա-յութեան մարմաջ։ Եթէ Կիւրինեանը ատրճանակ քաշած եւ աղդանշան տը-ւած ըլլար, գէթ զոհերը առնուազն ատրճանակով վիրաւորուած պիտի ըլ-լային։ Սակայն, ատրճանակը սրահէն ներս բերողները եղած են Հօկիսեան-ները՝ իրենք։ Հապա Ալվարեա՞նը, որ իբրեւ թէ զուռը գոցած է, որպէսզի «հանձերը առատ» ըլլայ։ Ո՞րտեղ տես-նուած է հայր մը, որ եկած ըլլայ իր կնոջ եւ զաւակներու հետ եւ դուռը գոցէ որպէսզի իր կինն ու զաւակնե-րը մեռնին։ Եւ դեռ կ'ուզէ՞ք որ շա-րունակեմ այս հակառակ եւ սուտա-ռոց վկայութիւնները վերլուծել...

Իմ յարգելի պաշտօնակից Պ. Փի-թառը մեղադրեց Փափազեանը, եւ ըսաւ. «Ան, ուր ալ ըլլայ կը ճանչցուի իր ոլորուն պեխերէն»։ Պ. Փիթառ նախանձելու պէտք չունի, ինքն ալ փոքրիկ պեխեր մը ունի, որ պատագայ կը խոստանան, նոյն իսկ գերազան-ցելու Փափազեանի պեխերը... (ընդ-հանուր ծիծաղ)։

Պարոննե՛ր, մի՞թէ կարելի է այս-պիսի սին արտաքին նշաններով մարդ մեղադրել։ Փափազեանը եղած է Ազգ. Միութեան քարտուղար եւ ասիկա Հօկիսեանները շատ լաւ գիտէին եւ պէտք չունէին անոնց կազմակերպած հանդէսը խանգարելու։ Հօկերը՝ եթէ կանխամտածուած չունենային, նախ չէին գար հոն առանց կիներու եւ զա-ւակներու ընկերակցութեան, եւ, սը-րահին մէջ ալ փոխանակ քովէ քով նստելու, միւսներուն պէս ցրուած կը նստէին։

Հօկիսեանները գացին հոն միայն խան-գարելու դիտաւորութեամբ։ Եւ ասի-կա շատ բացայայտ է։ Անոնք չմեղքը-ցան նաեւ 10—12 տարեկան դպրոցա-կան մանուկներու, որոնք շաբաթնե-րով գոց սորվեցան «Միրանի ծառը», «Հայ եմ եսը», եւ ուրիշ մանկական գողտրիկ ոտանաւորներ։ (Եւ կը կար-դայ այդ ոտանաւորներու թարգմա-նութիւնը)։

Հոս անտես չպիտի ընեմ նաեւ Հօ-կերու մասին մեզի հասած պաշտօնա-կան տեղեկութիւնները։

1933 մարտ 16, պաշտօնական նա-մակով մը կը ստացուին հետեւեալ տե-ղեկութիւնները. «Հօկերը Փարիզի հայ գաղութին կողմէ խստօրէն կը քննադատուին եւ կը նկատուին խառ-նակիչներ հայ գաղութին»։ Մինչդեռ Դաշնակցութեան եւ «Ցառաջ» թերթի մասին տրուած են շատ նպաստաւոր տեղեկութիւններ։

Եւ մի՞թէ այդ չի հաստատուիր,— անշուշտ, բոլորովին ուրիշ ձեւով— տեղւոյս ոստիկանապետին նամակէն. որուն մէջ կ'ըսէր.«Ուիւ Պայեանի մէջ, մէկ կողմէն անկախականներ, միւս կողմէն համայնավարներ էին որ բա-խում ունեցած են»։

Հօկը, պարոններ, դիմամբ կը ծածկէ իր իսկական դիմագիծը եւ կ'ուզէ հայրենիքի օգնութեան կոմի-տէի անուան տակ համայնավարական գործ կատարել։

Եւ պարզ է, որ համայնավարները տանիլ չեն կրնար եռագոյնը, որ կը ծածանէր բեմին վրայ։ Եւ կ'ուզէին վար առնել այդ դրօշը, որ ցեղին պա-տիւն ու պատմութիւնը կը պարզէ իր գոյներուն հետ։ Լամարթինը ի-րաւամբ ըսած է. «Դրօշակը, մեզմէ առաջ, աշխարհի շրջանն է ըրած»։

Համայնավարները, եթէ կ'ուզեն ա-մէնքին պարտադրել իրենց դիկտա-տուրան, ազատութեան հայրենիք Ֆրանսայի մէջ, բնաւ չեն յաջողիր։ Ֆրանսայի մէջ որ եւ է դիկտատոր չի կրնար 24 ժամ դիմանալ։

Իմ պաշտօնակից Պ. Փիթառի եւ Պ. դատախազի խօսքերուն մէջ ներ-դաշնակ արտայայտութիւններ դտայ։ Սակայն, սեւ (փաստաբանի) եւ կար-միր (դատախազի) շրջազգեստաւոր-ներու մէջ, ես կը կանգնիմ իմ ամ-բողջ ուժով՝ պաշտպանելու փա'ստ, փա'ստ, փա'ստ, դատապարտելու հա-մար այս ուխ անմեղները։

Ասկէ քանի մը օր առաջ տօնուեցաւ ուսուցիչ Լէնիէի մահուան 75ամեա-կը։ Այս ուսուցիչը խստամբեր դա-տախազի մը պատճառով, առանց հա-մոզիչ փաստերու, դատապարտուե-ցաւ մշտնջենական թիապարտու-թեան։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(9)

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Էնթակոմիտէի հերթական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին. Բաֆֆ։ ազ լ'Էօթի վերնայարկը։ Նիւթ' Ինչու Դաշնակցական եղած ենք: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առականեր, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նկարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով։ Ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդակցութիւն.— Métro Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի Նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՑԳ» վարժարանին

Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը *Գ.ԱՐԱՄ ՁԱՐԸԴ* (վ.տալանդի) կ'երգէ «Սմար խայեամ»էն։ Անակնկալներ։ Եւրոպական պարեր, ծազ. օրքէսթրը TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք. կիներու 8 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին դերձակ Դարաեան 5, rue Mignon, Փարիզ(6)

Հրանտ-Սամուէլ Գրատուն *51, Mr. le Prince Փարիզ (6)*։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԲԵԱՆԻ

Վաղը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Գօլիզէի շքեղ սրահներուն մէջ, **21 Bld. Dagommier**

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին դերասան Ուզունեան, Տիկ. Հայկանոյշ Նիֆօլինի, *ջութակահարներ* Գ. Պ. Ձէօրէքճեան եւ Փափազեան:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ։

Բացման հանդէս եւ Տօնածառ

կազմակերպուած *ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ*

30 դեկտ. Շաբաթ երեկոյ 3րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կոկիկ զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է՝
ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert. Lyon.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Մատենաշարին 8րդ հատորը

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԽՐՃԻԹՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

եւ

ԱՐՋԱԿ ԷՋԵՐ ԵՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել կեդրոնական հասցէին.— M. BARSAMIAN

121, Rue Marcadet, Paris (18)

Մեր շարքին 9րդ հատորը նուիրուած է *ՆՐ. ՕՏԵԱՆ*ի: Հատորը լոյս պիտի տեսնէ ամէնէն ուշը փետրուարի վերջերը. եւ պիտի պարունակէ. *Առաջնորդութիւն մը ի Ծաղկվար, Բանջունիի նամակները, Պատերազմ եւ խաղաղութիւն* եւ ուրիշ ընտրուած էջեր։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

էջ 275 — ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ ՆԱՆԽԻԿ

Իսկ անոնք որ կ'ուզեն ունենալ հեղինակին նախորդ երկն ալ «ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ» պիտի կրնան հին ե նոր երկու հատորները միասին ստանալ միայն 20 ֆրանքով։

Դիմել հեղինակին՝ 15, Rue Bréa. **Paris 6**

ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ-փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ:

Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆի քէօշկը *25*, **Bld. St. Michel.** Փարիզ

(Պուլվար Սէն Միշէլի եւ Rue des Ecolesի կտրած անկիւնը)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝

« ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ »Ի

ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Ու ի գիտութիւն Լիոնահայ երկսեռ հասարակութեան կը ծանուցանենք որ. 24 Դեկտ. 1933. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ, 130, rue Boileauի *սրահին մէջ (Էմիլ-Զօլայի դիմացը) ամէն Կիրակի շարունակաբար տեղի պիտի ունենայ երիտասարդութիւնը շահագրգռող դասախօսութիւններ եւ այլ հետաքրքիր նիւթերու շուրջ առուլիա։*

Դասախօսութենէն վերջ պիտի ըլլայ շարաթական կարեւոր լուրերու տեղեկութիւններ։

Կը հրաւիրուին Լիոնահայ երկսեռ երիտասարդութիւնը, օգտուելու համար այս ինքնազարգացման միջոցէն, զարկ տալու միանգամայն հայ գրական-մշակութային գործին։

Վարչութիւն

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ

5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՐԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, Կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԻՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք. Maille fine եւ Maille Retournée.

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ.

Կ'ընդունի Ա.- 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը. 9ին մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆԻ քրքջալից քոմէտիները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

***ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ* ԵՒ *ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ* ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ**

Կը մասնակցին՝ Մառոլէն Տիւռէ (*Օտէոնի թատրոնէն*), Տկն. Լաթիֆեան, Օր. Պիւլպիւլեան, Օր. Մաքսուդեան (*Շաթըլէի թատրոնէն*), Օր. Ճամպազ: Գ. Գ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն-Ցարուխ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «GARIOS» Orchestra Typica *ՃԱԶԻՆ*

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՅԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը: ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նահանգապետարանի 29 դեկտ. *1931* Թուակիր արտօնութեամբ

ԼԱ ՌՕԶԷՆ (La Rose) քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շրմէն տէ զ'Օլիվի (Chemin des Olives) հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marléguesի կայարանին (arrêt fixe) առջեւ.

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 քառակուսի մէթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով։ Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝

Գ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆԻ

Շաբթու մէջ ամէն օր *Bar des Lions. Cours Belsunce.*

իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18:

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ. վերջին նորաձեւութիւն.

Խնամուած կը ր Դիները վրայ կարելւոր զեղչ

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41. ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41. RUE DES BOIS), բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — Նպարավաճառատունը. ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։

Հաղորդակց. միջոց.— *Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)։*

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13

օգտուելու յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեհ.

rue Pierre Curie, *K. Bicêtre. Métro. Porte d'Italie.*

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր, գին՝* 12, 15, 18 եւ 20 *Ֆրանք։*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *Ֆրանքի։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *Ֆրանքի։*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ Ménil. 61-85

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մոտէլները ամէնապատեհ պայմաններով։

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine), 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE **du Planteur au Consommateur**

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ——— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Ցէյլանի եւայլն, եւայլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

GRITZNER & VERITAS

275 Ֆր. 300Ֆր. 350Ֆր.

30Ֆր.

ՀԵՌԱԽՕՍ

4լամբ 650Ֆր.
5լամբ 850Ֆր.
1 ՏԱՐՈՒԱՅ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Nationale

HOVANESSIAN TEL. TRUDAINE 16-94.

Bureaux & Salon d'audition 24 Rue de Navarin Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grand'Rue Chaville (S et O)

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԼԵ SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

23 Décembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2377

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՏԱՐԻԷՆ ՄԻՒՍԸ

Ինքնաբերաբար գործի ձեռնարկած են «Յառաջ»ի աշխատակիցներն ու թղթակիցները, պատկերացնելու համար իրենց շրջանին կեանքը:

Հատ մը հրատարակեցինք, երէկ, Լիոնէն: Հատ մըն ալ — երկուշաբթի — այսօր կ'երեւայ Մարսէյլի մասին: (Փակագծի մէջ ըսենք որ միաժամանակ երեք թղթակիցներ պրպտումներ կատարած եւ թղթակցութիւններ կազմած են, մէկը միւսէն փաստացի ծանօթութիւններով):

Անշուշտ միւս քաղաքներու թղթակիցներն ալ չպիտի թերանան իրենց պարտականութեան մէջ: Ինչպէս եւ հեռաւոր գաղութներու աշխատակիցները:

Անանդութիւնը յարգած ըլլալու համար չէ որ մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրենք այս կէտին վրայ:

Անգնահատելի արժէք ունին տարեկան տեսութիւնները, մինչեւ իսկ պարբերական տեսութիւնները, ո՛ր եւ է տեղի եւ ժամանակի համար: Իսկ մեր այսօրուան կացութեան մէջ, անոնք տարրական պահանջներ են: Հրահանգիչ եւ անյետաձգելի:

Ուրիշ բան է տարեկան տեսութիւնը՝ հաստատուն վիճակի մէջ, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ պանդուխտ եւ յարափոփոխ կեանքի մը համար:

Մենք միշտ ալ պէտք ունինք պարբերաբար վերաքաղի ենթարկելու գաղութներու կեանքը: Անոնց սեւն ու ճերմակը: Մտաւորականութիւնն ու տեղատուութիւնը: Վերելքը կամ նահանջը՝ ընկերային, բարոյական, ընկերային, տնտեսական եւ ֆիզիքական տեսակէտով:

Օրինակ, ո՞վ կրնայ պնդել թէ՝ տեղն ի տեղոյ եւ վաւերական թուանշաններով գիտէ մեր գաղութին մարդահամարը:

Մենք վստահ ենք որ ոչ իսկ պաշտօնական կոչուած հաստատութիւնները յստակ գաղափար ունին այս մասին:

«Յառաջ»ի հիմնարկութեան օրերուն, հարցարան մը բացեր էինք: Այս առթիւ թանկագին տեղեկութիւններ հրատարակուեցան, ընդհանուր գաղափար մը տալով:

Ցետոյ փորձեր եղան մարդահամար կազմելու, գանազան քաղաքներու, մասնաւորապէս Մարսէյլի մէջ:

Բայց, անկէ ի վեր ի՜նչ սեւ ու ճերմակ ջուրեր անցան ոչ միայն Սէնի, այլ եւ Ռոնի, Սօնի, Տրոմի եւ ուրիշ գետերու կամուրջներուն տակէն:

1925 – 26 – 27ին հայաշատ քաղաքներ կային որ ցիրուցան եղան, տնտեսական պատճառներով: Ուրիշներ բազմացան ու ծաղկեցան եկուորներով: Կան ալ որ կեդրոնէն յորդելով տարածուեցան դէպի շրջանները, — ինչպէս Մարսէյլը՝ իր արուարձաններով եւ Նորաշէն գիւղերով:

Ճիշդ է, տարուան ընթացքին տեղեկութիւններ միշտ ալ անպակաս են այս տեղափոխութեանց եւ համախմբումներու մասին:

Եւ սակայն, տարեկան տեսութիւնն է որ պիտի կրնայ ճշգրիտ գաղափար տալ:

Տարին հանգրուան մըն է, տեսակ մը հաշուեկշիռ կազմելու, ինչպէս առեւտրական կեանքի մէջ:

Մարդահամարէն յետոյ, անոր հետ զուգընթաց, ունինք բարոյական — հոգեբանական մտահոգութիւնը:

Լրացաւ մեր պանդխտութեան 12 տարին: Բոլորս ալ կը յանկնինք բաւական բան գիտնալ այդ մասին:

Արդ, իրարմէ տարբեր բաներ են ընդհանուր տպաւորութիւնը եւ փաստացի գիտելիքը:

Այստեղ ալ խղճամիտ պրպտումները եւ թուանշաններն են որ պիտի պարզեն կացութիւնը:

Այդպիսի տուեալներով միայն կրնանք հաստատել նահանջը կամ վերելքը, ազգային կեանքի չարն ու բարին: Մանաւանդ յանուն նոր սերունդի փրկութեան թափուած ջանքերուն արդիւնքը:

Հիմնուելով հրատարակուած տեղեկութեանց վրայ, կրնանք ըսել թէ 1932 – 33 աւելի եռանդուն ձեռնարկներ կատարուեցան այս ճակատին վրայ: Շատ մը վայրերու մէջ ուշ սկսան, բայց սակայն փարեցան:

Եւ սակայն, հարկ է սպասել տարեկան տեսութեանց, ամբողջական գաղափար կազմելու համար:

Այս առթիւ, դիտողութիւն մը, — Գաւառի թղթակիցները աւելի ուշադրութեամբ կը հետեւին իրենց շրջանի անցուդարձին, քան Փարիզի աշխատակիցները:

Իսկապէս համայնապատկեր մըն է «Յառաջ»ի «Ձայներ Գաւառէն»ը: Մինչդեռ, ինչ որ «Կեանքը արուարձաններու մէջ» կը կոչենք, պատահական է եւ մեծ մասով կը բաղկանայ հանդէսներու եւ ժողովներու նկարագրութիւններէ:

Արդեօք անո՞ր համար որ, «գաւառացիները» աւելի քիչ յանկնութիւն ունին գրականութիւն խաղալու...

Տարեկան տեսութիւններ կը սպասենք նաեւ Ֆրանսայի հարեւան գաղութներէն, — Անգլիա, Պելճիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա, Զուիցերիա:

Այդ երկիրներու մայրաքաղաքներուն կամ կեդրոն քաղաքներուն մէջ ալ հայկական ճրագներ կը վառին, եւ կ'արժէ որ պատմեն թէ ո՛ւր կ'երթան կամ ի՛նչպէս կ'երթան մէկ տարիէն միւսը:

Ընդհանուր պատկերը աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ, կը դիւրանայ նոր առաջադրութեանց յղացումն ու ձեւակերպումը, ամէն տեղի համար:

Անօգուտ է բացագանչութիւններ արձակել եւ բաղձանքներ դէմ առնել, երբ կը խարխափես մութին մէջ, երբ չես գիտեր թէ ի՛նչ ունիս, ո՛ւր կ'երթաս, ի՛նչ կ'ընես:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵՐ Ի ՀԵՐ...

Անհամար տեղացիներու հետ, հազարաւոր Հայեր ալ վարակուած են ազգային վիճակախաղով խաբուելու տենդէն:

Որո՞ւ որ հարցնէք, այդ մասին կը խօսի:

— Առաջինէն առած էի, յուսախաբ եղայ:

— Ես երկրորդէն ունէի ընկերովի, չելաւ:

— Երրորդէն չորս հատ առած էինք տասը հոգիով, ոչ իսկ 200 փրանք չկրցանք:

— Չորրորդէն ունիմ հատ մը, միեւնոյն ատեն բաժանորդ եմ «Յառաջ»ի:

— Ես բոլոր շարքերէն կ'առնեմ, ծայրը ծայրին մնալով եւ միշտ 120 փրանք վճարելով: Մինչեւ ծայրը պիտի երթամ:

— Մեր արհեստանոցին մէջ 40 եռքի միասին առած ենք չորրորդէն:

— Տասը հոգի միանալով տասը տոմսակ առինք վեցերորդէն, զատ-զատ շարքերով:

— Պիտի մասնակցիմ «Յառաջ»ին ալ, Բարեգործականին ալ, եւ ուրիշ ո՛ւր որ պատեհութիւն մը ներկայանայ:

«Յառաջ»ի վիճակախաղն ալ... իւղ լեցուց կրակին վրայ:

— Ես սկիզբէն ի վեր բաժանորդ եմ. իրաւունք չունի՞մ օգտուելու:

— Ես միշտ կանոնաւորապէս կը վճարեմ, չը՞ պիտի օգտուիմ:

— Ես ձեռքէ կը գնեմ ամէն օր. 1925էն ի վեր, ինչո՞ւ պիտի զրկուիմ:

— «Յառաջ»ի աշխատակիցները իրաւունք չունի՞ն օգտուելու:

Ինչպէս կը տեսնէք, տնտեսական տագնապը եւ ապրուստի դժուարութիւնները այնքան ծանրացած են որ, մարդիկ անձկեկալի մը, հրաշքի մը կը սպասեն, թեթեւցնելու համար օրուան հոգերը:

Դժբախտաբար, ինչպէս առօրեայ կեանքի մէջ, վիճակահանութեան առթիւ ալ, խոշոր պարգեւները կ'երթան կը գտնեն այնպիսի մարդիկ որոնք արդէն... ունին:

Ետըն աղքատը դառը դատի
Հարուստն ուտէ, վայելէ...

×

Ամէն պարագայի մէջ, այս հեւ ի հեւ սպասումը պիտի շարունակուի օրեր եւ ամիսներ, մինչեւ տասներորդ վիճակահանութիւնը:

Մինչեւ որ ազգ. վիճակախաղն ալ... գործադրկութեան դատապարտուի:

ՎԱՀԷ

Մահ Գ. Գ. Սինապեանի

00000

Ցաւով կ'իմանանք մահը Գ. Գ. Սինապեանի, որ ատենէ մը ի վեր կը դարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ: Եօթանասուն տարեկան էր եւ զաւակը տոքթ. Սինապեանի: Վարած է զանազան ազգային պաշտօններ, օգտակար հանդիսանալով իբրեւ քաջ իրաւագէտ: Օսմ. սահմանադրութեան շրջանին հանրօգուտ շինութեանց նախարար եղաւ, իսկ Հ.Հ.Հանրապետութեան ատեն կոչուեցաւ Փարիզի ներկայացուցչութեան: Վերջին տարիներս կը վարէր Բարեգործականի Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

00000

Դեկտեմբեր 1 — 10ի քաղաքապետական վիճակագրութիւնը կը տեղեկացնէ թէ 13 մահեր պատահած են ժանտատենդէն, մինչդեռ նախընթաց տասնօրեակին մահերու թիւն էր երկու, իսկ միջինը՝ 3: Ժանտատենդի նոր դէպքերու թիւն եղած է 77: Նախընթաց տասնօրեակին 30էր, իսկ սովորական միջինը՝ 22: Այս յաւելումը ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով, քաղաքապետութեան առողջապահական վարչութիւնը կը յանձնարարէ զգուշանալ կասկածելի ջուրերէ, մասնաւորապէս եռերու ջուրէն, «որ խիստ վտանգաւոր է փարիզեան շրջանին մէջ»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱ ՋՈՒԶԵՐ ՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԸՆԵԼ

Հինգշաբթի օր Փարիզ հասաւ Սըր Ճոն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, խորհրդակցելու համար գերմանական նոր պահանջներու մասին: Նախարարը անմիջապէս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Փոլ Պոնքուրի եւ վարչապետ Պ. Շօթանի հետ: Փարիզէն պիտի երթայ Իտալիա, Ժընեւի ատեն առթիւ, բայց անշուշտ այնտեղ ալ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար:

Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, Սըր Ճոն Սայմըն կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, իբրեւ պատասխան շարք մը հարցապնդումներու: Աշխատաւորական երեսփոխան մը գիտնալ ուզեց թէ կառավարութիւնը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ, եթէ զինաթափութեան խորհրդաժողովը յանգի վերջնական ձախողութեան: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ քննադատեցին կառավարութեան քաղաքականութիւնը, շեշտելով թէ Անգլիա ստիպուած է ընտրել երկու ճամբաներէն մէկը, — մեկուսացում՝ բոլոր հետեւանքներով, կամ հաւաքական ապահովութեան դրութիւն մը:

Արտաքին նախարարը պատասխանելով ըսաւ թէ առ այժմ անպատեհ է ճշգրիտ յայտարարութիւններ ընել. բայց, Գերմանիոյ «ողբալի մեկնումէն» յետոյ, (հրաժարում Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովէն), անմիջապէս կրկին ջանքեր թափուեցան, եւրոպական մայրաքաղաքներուն մէջ, ելք մը գտնելու համար: Այդ օրէն ի վեր, ամէնէն կարեւոր դէպքն է Հիթլէրի յայտարարութիւնը: «Եական պայման է որ Գերմանիա եւ Ֆրանսա ձեռք քաշեն բռնի միջոցներէն: Անգլ. կառավարութիւնը ուզեց իմանալ թէ ի՛նչ է Հիթլէրի յայտարարութեանց բուն իմաստը: Այդ մասին լուսաբանութիւններ ստանալու համար է որ Լոնտոն կանչեցինք Պերլինի մեր դեսպանը: Իմ կարծիքով, Գերմանիոյ առաջարկները եւ մասնաւորապէս ոչ-յարձակման դաշինքը միայն մէկ դրացիի չեն վերաբերիր, այլ Գերմանիոյ սահմանակից բոլոր երկիրներուն: Այս առաջարկներով զբաղած ատեն, մենք բացորոշապէս հասկցուցինք թէ չպիտի մոռնանք Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն վրայ ինկած պարտաւորութիւնները: Հետեւաբար, ոչ-յարձակման որ եւ է դաշինք ստորագրած ատեն, պէտք է աչքի առջեւ ունենալ այս պարտաւորութիւնները»:

Նախարարը պարզելով կառավարութեան տեսակէտը՝ զինաթափութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, ըսաւ թէ Անգլիա միշտ ուժ պիտի տայ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ միջազգային գործակցութեան:

*. Ֆրանսայի մէջ հետզհետէ կ'աճի ընդդիմութեան ոգին՝ Գերմանիոյ պահանջներուն դէմ: Առաջարկուած նոր պայմանները անընդունելի կը համարուին: Միւս կողմէ, խորհրդարանի արտաքին գործերու յանձնաժողովը համաձայն չէ որ միակողմանի բանակցութիւններ կատարուին Գերմանիոյ հետ, այս հարցերու մասին: Պարզ է որ Գերմանիա կ'ուզէ վերազինուիլ ընդարձակ աստիճանի մը վրայ: Փարիզի մէջ տասը տարուան ոչ-յարձակման դաշինքը կը նկատեն ոչ թէ ամրապնդումը, այլ տկարացումը Քելլոկի դաշինքին եւ Լոքառնոյի համաձայնութեանց:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ

Թերթերը կը շարունակեն ընդարձակ մանրամասնութիւններ հրատարակել միջազգային լրտեսութեան գործի մասին, որ ունի բազմապան ծալքեր: Անցեալ օր ձերբակալուեցաւ 13րդ մեղսակից մը, իսկ երեւան հանուեցան ուրիշ երկու կասկածելիներու ինքնութիւնը: Հետզհետէ կը հաստատուի թէ մեղսակիցները քառասունէն պակաս չեն, եւ բոլորն ալ ճշդուած ըլլալով, մաս-մաս պիտի ձերբակալուին: Գործին հոգին է Տիկին Մառի Լուիզ, Ֆրանսացի փրոֆէսէօր Մառթէնի սիրուհին, որ ընդունելութիւններ կը սարքէր շքեղ սրահի մը մէջ, հրաւիրելով միջազգային քաղաքական եւ գեղարուեստական երեւելիները: Թերթերը կը գրեն թէ այս Մառի Լուիզը, որ կը կոչուի նաեւ Մառի Շուլց, փառաւոր պանդոկ մը գնելու վրայ էր, երբ ոստիկանութիւնը կոխեց իր բնակարանը: Այս առթիւ նոր թուղթեր բռնուեցան, ինչպէս եւ 7000 անգլ. ոսկիի գումար մը, որ բաժնուած էր զանազան պահարաններու մէջ, մասնաւոր նշաններով: Տիկինը ամերիկեան անցագիր մը ունէր, որ սակայն կեղծ է: Բռնուած թուղթերը կը հաստատեն թէ շատ մը բարձր պաշտօնատարներ, երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ չափազանց մտերմացած են այս կնոջ հետ, գաղտնիքներ հաղորդելով: (Ֆինլանտայի մէջ):

Գործին երկրորդ գլխաւոր ղեկավարն է դարձեալ կին մը, Լիտիա Շթալ, որ երկիրէ երկիր շրջած է, ի հաշիւ խորհրդային իշխանութեան: Այս 35 տարեկան կինը, որ ամուսնացած բայց յետոյ բաժնուած է, Ֆրանսա կը գտնուէր պատերազմէն առաջ: Փարիզի մէջ սորվեցաւ արեւելեան լեզուները, մանաւանդ չինարէնը: Իրաւագիտական համալսարանէն ելած ըլլալով, յաջողած էր ծանօթանալ շատ մը կարեւոր փաստաթուղթերու: 1927ին գաղտնի ոստիկանութիւնը կասկածներ ունեցած էր, բայց չկրցաւ որ եւ է փաստ գտնել: 1928ին Լիտիա Շթալ անհետացաւ: 1932ին նորէն Փարիզ եկաւ, բայց խիստ հսկողութեան ենթարկուեցաւ: Հասկցած էր որ կը հետապնդուի, բայց վարպետ միջոցներու դիմեց, խուսափելու համար: Այս կինը ծանօթ է նաեւ իբրեւ տիկին Զէքայլով: 48 տարեկան է, բայց ինքզինքը լաւ խնամած ըլլալով, հազիւ 35 տարեկան կ'երեւայ:

Քննութիւնները կը շարունակուին եւ նոր անակնկալներու կը սպասուի: Ամէնէն առաջ պիտի հարցաքննուին Տէր եւ Տիկին Սուից, որոնք արդէն փաստաբան բռնած են: Ասոնք անցեալ յուլիսին յարկաբաժին մը վարձած էին Լոնտոնի մէջ, վեց ամսուան համար: Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, մէկերկու օր հազիւ կ'երեւային եւ շարունակ արտասահման կը ճամբորդէին:

Մեծ զարմանք պատճառած է փրոֆ. Լուի Մառթէնի ձերբակալութիւնը: Այս ամբաստանեալը զաւակն է հրամանատարի մը, եւ ընդհանուր մարդու համբաւ հանած: Ձերբակալման ատեն մարեցաւ: Կ'ըսուի թէ սիրուհին մոլորեցուցած է զինքը...

—•—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈՒԶՎԷԼԹ հրամանագիր մը ստորագրեց, որուն համաձայն արծաթ նոր դրամ մը հրապարակ պիտի հանուի, ամերիկեան հանքերէն հանուած արծաթով: Արծաթին եւ ոսկիին համեմատութիւնը պիտի ըլլայ 16 – 1: Այս որոշման վրայ, արծաթին գինը բարձրացաւ:

Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները

00000

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՉՈՒՆԻՆ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Լիբանանի ընտրական նոր օրէնքը պատրաստ է եւ երահանգներ ղրկուած են բոլոր շրջաններուն: 50,000 հոգիի համար իբրեւ հիմ ընդունուած է մէկ երեսփոխան, որով Լիբանանի երեսփոխաններուն ընդհանուր թիւը պիտի ըլլայ 18 ընտրովի եւ 9 նշանակովի: Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուղղակի, մէկ աստիճանի վրայ: Նախորդ ընտրութիւններուն, նախ կ'ընտրուէին երկրորդ կարգի ընտրելիներ, մինչ այս անգամ ժողովուրդը ուղղակի իր քուէն պիտի տայ ընտրելի երեսփոխանին:

Երեսփոխաններու բաժանումները կատարուած են հետեւեալ կերպով. — 6 Մարոնիներ, 4 իսլամ Սիւննիներ, 3 իսլամ Շիիներ, 2 Օրթոտոքսներ, 1 յոյն կաթոլիկ, 1 Տիւրզի եւ 1 փոքրամասնութիւն: Իսկ մայրզպանին կողմէ նշանակուելիք 9 երեսփոխանները պիտի ըլլան, 3 Մարոնիներ, 2 Սիւննիներ, 1 Շիի, 1 Յոյն օրթոտոքս, 1 Յոյն կաթոլիկ եւ 1 Տիւրզի:

Հետեւեալ շրջաններու բաժնուած է Լիբանանը. — Պէյրութ պիտի տայ երկու երեսփոխան՝ 1 սիւննի, 1 փոքրամասնութիւն, Ճէպէլ Լիպնան 3 մարոնի, 1 օրթոտոքս, 1 Տիւրզի, Տրիպոլիս 1 սիւննի, 1 մարոնի, 1 յոյն օրթոտոքս, Պէքաա 1 մարոնի, 1 շիի, 1 կաթոլիկ, 1 սիւննի, հարաւ 2 շիի, 1 մարոնի:

Հայերը առանձին երեսփոխան չպիտի ունենան, որովհետեւ 50,000է պակաս է Հայերու թիւը Լիբանանի մէջ:

Կը կարծուի որ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ամսոյս 31ին:

ՏՈՄՍԱԿ ՊԻՏԻ ԾԱԽԷՐ, ԲՌՆՈՒԵՑԱՒ

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ուսուցիչ մը, Հիասէնթ կլու, որ թերթերուն մէջ ծանուցած էր թէ ազգ. վիճակախաղի տոմսակներ կը ծախէ... փեղչուած գիներով: Վարպետորդին չքեղ յարկաբաժին մը վարձած էր Վոլթէռի հրապարակին վրայ, թիւ 33, եւ ինքզինքը ծանօթացնելով իբրեւ վարիչ – պատուիրակը անգոյ ընկերութեան մը, յանձն կ'առնէր չոյրարդ չիյսուի տոմսակներ ծախել աժան գնով: Նոյնիսկ դատական պաշտօնեայի մը անունը կուտար: Ցարկաբաժինը վարձած էր 11,000 փրանքի, բայց սանթիմ չէր վճարած, ըստ օրինի մէկ շաբաթ պայմանաժամ ունենալով: Հարցաքննութեան ատեն ամէն բան խոստովանեցաւ: Ըսաւ թէ «Ազգ. վիճակախաղի փոխադարձ ընկերութիւն» միայն իր երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունէր, թէ դրամ չունենալով ստիպուած էր այս միջոցին դիմելու: Իր խելքով, կրատալակուած ազգին վրայ դրամ պիտի գար, անոր տոմսակ պիտի գնէր, եւ եթէ գարգեւներուն հայիւրին 10ը պիտի վերապահէր: Մէկ հատիկ տոմսակ իսկ չունէր: (Արդէն չորրորդը բոլորովին սպառած է):

Ձերբակալութիւնը ճիշդ ժամանակին կատարուեցաւ եւ նամակով դրկուած դրամները փրկուեցան: Միայն հինգշաբթի օր հազար հոգի դիմած էին...

⁂ Դատական նախարարութիւնը պաշտօնական ազդով մը կը ծանուցանէ թէ կարգ մը առեւտրական ձեռնարկներ եւ թերթեր կ'օգտուին ազգ. վիճակահանութենէն, խաղախաղեր եւ մրցումներ կազմակերպելու համար: Այս մրցումները չափազանցուած տարուած ըլլալով, նախարարութիւնը կը յիշեցնէ 1836 մայիս 21ի եւ 1933 ապրիլ 18ի օրէնքները, որոնց համաձայն արգիլուած են վիճակախաղերը, եւ նման գործողութիւնները, նոյնիսկ եթէ ձրի ըլլան:

ՅԱՌԱՋ.— *Այս ազդարարութիւնը կապ չունի «Յառաջ»ի հաւաքական վիճակախաղին հետ, որ կը համապատասխանէ ազգ. վիճակահանութեան պայմաններուն:*

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ռուս քաղաքականութեան նոր ձգտումներուն վրայ, որոնք բոլորովին խոտոր կը համեմատին սկզբնական պառատախօսութիւններուն, Մոսկուայէն հետեւեալը կը գրէ «Ն. Ց. Փրէսէ»ի իրազեկ թղթակիցը, դեկտեմբեր 1 թիւով.—

Ցառաջիկայ շաբաթներուն կը գումարուի ռուս համայնավարական կուսակցութեան համաժողովը, ամբողջ տարի մը ուշ մնալէ վերջ: Այս համագումարը սովետական կեանքին ամենաբարձր իրաւատու մարմինն է: Այս անգամ, երեք տարի առաջուան վիճակէն տարբեր ձեւով կը ներկայանայ այս համաժողովը, որ պիտի պարտաւորուի կուսակցութեան հետեւաբար ռուս քաղաքականութեան նորագոյն ձգտումները պաշտպանել «սկզբունքային» հարցերու: Արդէն գիւղացիներուն հետ եղած տեսակ մը համերաշխութեան շնորհիւ հունձքի վիճակը բստ բաւականին գոհացուցիչ ըլլալ կը թուի: Միւս կողմէ, Ռուսիոյ հանդէպ համաշխարհային կացութիւնը այնպիսի փոփոխութիւններու ենթարկուած է որ կերպով մը սովետ արտաքին քաղաքականութեան համար յաջողութիւն կը նկատուի, պայմանաւ սակայն որ պոլշեւիկ փոթորկալից եւ որոտընդոստ յեղափոխական շարժումը թեքի դէպի բարեշրջում, եւ վերջին հինգ տարիներու շնողալից յայտարարութիւնները մտնեն չափաւոր սահմանի մէջ: Ցառաջիկայ համաժողովին օրակարգի կարեւոր կէտերէն մին է վերջնական որոշումը երկրորդ հնգամեայ յատակագծին վրայ: Այժմէն կրնանք ըսել թէ այս երկրորդ հնգամեայ յատակագիծը նոր առանցք մը պիտի ըլլայ ռուսական կեանքին: Առաջին հնգամեայ յատակագիծը ծանր ճարտարարուեստին, ինքնապաշտպանութեան, դասակարգային պայքարին հնգամեայ յատակագիծն էր, այսինքն շրջանը զրկանքներու եւ կարօտութեան: Երկրորդ հնգամեայ յատակագիծը կեանքի եւ կենցաղավարութեան չափը բարձրացնելու սահմանուած շրջանը պիտի ըլլայ: Եւ այս շրջանին է որ սովետական քաղաքականութիւնը սուր անկիւնադարձ մը պիտի ընէ: Զանգուածային ստուարագոյն մասին խոստացուած են մշակութային խրախուսանք, կեանքի հանգստաւէտութիւններ, հաղորդակցութեան միջոցներ, բնակարանային շինութիւններ, լաւ եւ գեղեցիկ զգեստներ, թատրոն եւ տեսարաններ: Այս խոստումները պարտաւոր է ի գլուխ հանել կուսակցութիւնը յարմարագոյն օրէնքներով: Ո՛չ այսչափ միայն: Դիւրին է անշուշտ հասկնալը թէ այս խոստումներուն կատարումը արդէն իսկ կը պարունակէ նորագոյն խոստումներ, այն է՝ դէպի ... բարեշրջում, դէպի թեքում: Հաւասար վճարո՞ւմ, հաւասար սպառո՞ւմ — այս կանխագոյն սկզբունքը կը վերածուի հիմա ընկերային պէտքերու գոհացումին, ինչպէս նաեւ անձնական շահանկատառումին: Այս վերջին սկզբունքը պաշտօնապէս հռչակուած չէ տակաւին, բայց շատ հեռի չէ այն ժամանակը՝ ուր անձնականութիւնը, անհատները մէջտեղ պիտի ելլեն: Ամէն պարագայի մէջ կարեւոր է սովետական այս զարգացումը, թեքումը, ձգտումը, ո՛ր որ կ'ուզէք:

×

Անվիճելի իրողութիւն է թէ հունձքը նպաստաւոր է, հակառակ ամէն կորուստի եւ ամէն դժուարութեան. Գարատաւորիչ միջոցներուն շնորհիւ Պետութիւնը կրցաւ համբարել 22 միլիոն թոնօ: Անկէց առաջ եղած թոյլատուութիւններուն հետեւանքով գիւղացիին ձեռքը կը մնայ ոչ միայն իրեն բաւելու չափ ցորեն, այլ քիչ մըն ալ շուկան ծախելու հանելու չափ բան մը: Այս տեսակ մը ազատութեան պատճառաւ բուրլին ամուր կը բռնուի: Պետութիւնը 1.80 րուբլի կը վճարէ բոնի իրեն զալիք ցորենին մէկ փութին համար. Իսկ 2.50 կը վճարէ ազատ վաճառումին համար: Եւ որպէսզի այսքան վար գնով գիւղացին համաձայնի իր հունձքը ծախել, պետութիւնը ճարտարարուեստական արտադրութիւններէն առած կը ծախէ անոր: Բայց այս կնճռոտ համեմատութիւնները կարուկ ձեւ մը առած չեն, միայն թէ այս ամէնը յառաջուան կը նկատուի նորագոյն կարեւոր զիջումներու: Վաճառքները հետզհետէ պիտի զտնեն իրենց բնականոն գինները: Գիւղացիին ձեռքը աւելորդ դրամ պիտի մնայ իր բոլոր ծախքերէն վերջ, շուկան այսինքն ազատ առեւտուրը պիտի զարգանայ, քանի որ գիւղացիին գնելու կարողութիւնը պիտի աւելնայ: Թրոցքիի գրութեան յաղթանակը պիտի ըլլայ ասիկա: Մէկ խօսքով՝ քաղաքն ու ճարտարարուեստը դարձեալ գիւղացիներէն պիտի ապրին: Սովը այս կերպով միայն կրնայ դադրիլ, ուտեստները այս կերպով միայն կրնան կանոնաւորուիլ: Ազգային ուրեմն պայքարի դիրքին վրայ պիտի գտնուի նորէն գիւղացին:

Արդէն հրապարակի վրայ սկսած է ազատօրէն հաց ծախուիլ: Ճերմակ հացը երեք րուբլիէն իջաւ երկուքի: Պետութիւնը չի միջամտեր: Մոսկուայի մէջ մէկ քիլօ կարագը, որ 45 թղթադրամ րուբլի կ'արժէր, 38ի իջած է: Միսին գինն ալ ազատ շուկային վրայ հետզհետէ կ'իջնայ: Գործերը կը բացուին կարծես, եւ... գիւղացիին սիրտն ալ սկսած է բացուիլ, ա՛յնքան ծանրածանր կեանք մը վերջ:

×

Բայց ինչ որ ալ աւելի հետաքրքրական է սկզբունքի տեսակէտով եւ բոլշեւիկ վարդապետութեան ուղղութեամբ, գրականութեան մէջ տեսնըւած շարժումին ազատութիւնն է: Այս կերպով սովետ քաղաքացին բարոյական կողմէն ալ նոր ձգտումի կը սպասէ իր կառավարութենէն, որուն ձեռքը հետզհետէ կը թեթեւնայ: Արդէն մէկ տարի առաջ կուսակցութեան կեդր. կամխոյին նշանաւոր հրամանագիրը հրատարակուեցաւ, որ շարժումի մեծագոյն ազատութիւն կուտար գրականութեան մարզին մէջ, որ մինչեւ այն ատեն պարտաւոր էր միմիայն յեղափոխական նիւթերով, մասնաւոր նպատակի ծառայող քերթուածներով զբաղիլ յանուն վերաշինութեան, եւ այնուհետեւ պիտի կրնար գրել ընտանիքի, սիրոյ եւ ուրիշ ընկերային խնդիրներու վրայ, բայց ոչ թէ համայնավարական իմաստով, այլ ռուս գրագէտը ստացած կ'ըլլար իր նիւթերուն ազատութիւնը: Որքան որ այդ հրամանագրին ազդեցութիւնը բացարձակ չէ, բայց կը պատմուի թէ ռուս գրագէտները արդէն իսկ գործի վրայ են, եւ քանի մը ամիսէն գրականութեան բոլոր գիծին վրայ յայտնապէս փոփոխութիւն մը կը գուշակուի: Ամէն պարագայի մէջ, փրոփականտայի ծառայող թատերախաղերը, որոնք անկէց առաջ յեղափոխական — բոլշեւիկեան բնոյթ միայն ունէին, այլեւս չեն բազմանար: Հանդիսականները կը զգան թէ գրականութիւնը գեղարուեստին ձեռքը ազատ թողած է: Դասական կտորները երթալով յեղափոխական կտորներուն պակասները կը լեցնեն: Պուշկինի թատերախաղը մեծ յուզում առաջ բերած է: Առաջին անգամ ըլլալով համակրական լոյսի մէջ ներկայացուեցան ազնուական կամ ցարական սպաները, որոնք այսօր հայրենիքէն տարագիր կ'ապրին արտասահման: Բանաստեղծ՝ Պուշկինով՝ այդ ճերմակ սպաներուն դէպի կարմիր հայրենիքը հոգեբանական վերադարձը կը նկարագրէ: Առաջ բերած տպաւորութիւնը այնքան բուռն ու յուզումնալից եղաւ որ թատերախաղը արգիլուեցաւ, բայց նախորդ թատերական շրջանին կրկին արտօնուեցաւ: Առաջին ծննդեանն էր այս: Պուշկինով հիմա նոր թատերախաղ մը մէջ ռուս տարագիրներուն նիւթը կ'ընդլայնէ ազգայնական զգացումով եւ անձերուն իրական նկարագրութեամբ, այնպէս որ մինչեւ հիմա Ռուսիոյ մէջ արհամարհուած ու ծաղրուած դէմքերը, որոնք ծաղրանկարներով եւ ստուերոտ գոյներով կը ներկայացուէին, մարդկօրէն մօտեցած են բեմերուն վրայ եւ սովետ հանդիսականներուն: Այս բացարձակապէս արգիլուած թատերախաղը ալ ազատ թողուած է եւ պիտի խաղացուի Սթանիսլաւսքիի գեղարուեստական թատրոնին բեմին վրայ:

×

Կրօնքի դէմ պայքարն ալ դադրած է: Կամ թերեւս կը սպասե՞ն արգելք որ կրօնական հաստատութիւնները, որոնք անտեսական ծանրածանր նեղութիւններու ենթարկուած են, իրենք իրենցմէ մարին թափառին: Ամէն պարագայի մէջ, անաստուածական փրոփականտան դադրած է: Բայց չի՛ րաւեր արգելք ալ իրողութիւնը, թէ պետական օրէնքով արգիլուած է կրօնքի դասը տասներուք տարեկանէն վար տղոց եւ պատանիներու համար, նաեւ հրապարակային կրօնական փրօփականտը: Միայն վերջերս շատ զիտուեցաւ որ հոգեւորականներուն անցագիր կը տրուի Մոսկուա երթալու, ինչ որ մինչեւ հիմա արգիլուած էր: Անոնք կրնան Մոսկուա եւս բնակիլ:

Վերջապէս, ռուսական կեանքին մէջ կը նշմարուի «նոր ոգի» մը, թէեւ խիստ դանդաղ տակաւին, եւ սկզբնական աստիճանին վրայ: Եւ երբ կուսակցական համաժողովը յառաջիկայ հինգ տարիներու ռուսական կեանքին իբրեւ միջակէտ յայտարարէ նոր հնգամեայ յատակագիծը, կը կարծուի թէ դէպի չափաւորականութիւն քայլ առնող ձգտումը ա՛լ աւելի զօրաւոր եւ ակներեւ պիտի ըլլայ համօրէն Ռուսաստանեայց կեանքին մէջ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(1933 — 1934)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թուական մը, տխուր յիշատակներով եւ լքերշ պայքարներով ու ազգային կեդրոնական կազմակերպութեան քայքայումով.

Նախ՝ գործադրկութեան մասին:

1933ի առաջին եռամսեային վերաբացուեցան Քարլէթ եւ Սէն-Մարսէլի երկու մեծ գործարանները, եւ ապա բացուեցան Շարթրոյի եւ Բասթըլանի խղի գործարանները

Շաքարի երեք մեծ գործարանները, ուր հարիւրաւոր հայ բանուորներ կ'աշխատէին, կը նկատուին ամէնէն բախտաւորները, որովհետեւ ոչ ժամերը կրճատեցին եւ ոչ ալ բանուոր արձակեցին, միայն ինքնաբերաբար պակսողներուն տեղ նորեր չառին, այլ մեքենաներ աւելցնելով մնացողներուն աշխատանքը ծանրացուցին:

Սէն-Ժիւսթի «Պիւսլիւի Բրոսոր» 1932էն գրեթէ ամբողջութեամբ արձակած էր իր բանուորները, իսկ այսօր կ'աշխատցնէ մօտ 420 բանուոր որոնց երեք հարիւրը Հայեր են, այր եւ կին:

1932ի գործադրկութեան տագնապը ցնցած էր նաեւ կօշկակարութիւնը, հետեւաբար եւ Մարսէյլի հայ կօշկակարներու բազմութիւնը իրենց գործատուներով եւ գործարանատէրներով: Իսկ այս տարի քիչ մը ժպտեցան:

Գաղութին համար մխիթարական երեւոյթ է հաստատել որ հասարակ բանուորներու թիւը շատ քիչ է, համեմատելով ընդհ. ժողովուրդի թիւին հետ: Ունինք մեծ թիւով արհեստաւորներ՝ ընդհանրապէս կօշկակար, դերձակ եւ սափրիչ:

«Յառաջ»ի հրատարակուած տարին իսկ, պատասխանելով իր հարցարանին կը թուէի նաեւ հայկական նպարավաճառի ու մսավաճառի խանութները, որոնք մատի վրայ կը համրուէին: Այսօր անոնց թիւը այնքան շատցած է որ անհնար է քանակը ճշդել բուն կեդրոնին մէջ: Պիտի ջանամ տալ հայկական գիւղերու մէջ բացուած խանութպաններու թիւը:

1933ը գործի տեսակով 1932էն քիչ մը աւելի լաւ ըլլալով հանդերձ, դեռ պակաս չեն նպաստընկալ գործադուրկներ:

Ֆրանսացիներու յատուկ նպաստի գրասենեակին առջեւ դեռ կը տեսնուին հարիւրաւոր բանուորներ, իսկ ուրիշ կողմ մը Պուլվառ Նասիոնալի օտարականներու նպաստաբաշխի գրասենեակը աւելի խճողուած է: Ռուսեր, Ցոյներ, Իտալացիներ, Սպանիացիներ, Հրեաներ եւ այս բոլորին մէջ դեռ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն հայ գործադուրկները:

Սրտաճմլիկ է տեսնել հայ չարքաշ երիտասարդը եւ ընտանեկէր հայ կիները, միջազգային բանուորներու ամբոխին խառնուած, պաշտօնայի երկու կողմի սրճարաններէն ներս եւ դուրս: Ըմանք խաղի սեղաններու շուրջ նստած «պլօթ» կը խաղան եւ կ'աշխատին ստացուելիք նպաստէն պզտիկ բաժին մը տալ սրճարանապետին, ուրիշներ երիտասարդ եւ յուսալից, հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթեր բռնած, կը վիճարանին ազգային քաղաքական հարցերու շուրջ, Փաշական եւ հիթլերական շարժումներու մասին, ակնարկ մը նետելով ունկնդիր օտարականներուն վրայ:

Դուրսը կիներն ու տարիքոտ այրերը պատին կրթնած՝ աղաւնեմ պահուն ձմրան գաղջ արեւի լոգանք կը առնեն:

Գործադուրկ բանուորներու այս համախմբումէն օգտուելով, ահեր հասած կարճահասակ հայ կին մը կը մօտենայ եւ կ'աղաղակէ.

— Փրկեցէք ձեր հոգիները, մաքրեցէք ձեր սիրտերը եւ պատրաստուեցէք մեծ օրուան.

«Բուհեր» մըն է, որ մեծկակ պայուսակի մը մէջ ամէն լեզուէ հոգեւոր գիրքեր եւ տետրակներ զետեղելով, եկած է փրկել մոլորած գործադուրկները, որոնք կը ծաղրեն եւ կ'անարգեն. Սակայն քարոզչուհին անտարբերութեամբ եւ հանդարտութեամբ կը շարունակէ իր պաշտօնը, չէյտելով.

— Գործադրկութեան բուն պատճառը անհաւատութիւնն է: Վերջին Դատաստանի օրը շատ մօտ է, ապաշխարեցէք, եղբայրներ:

Եւ ահա հարիւրաւոր թռուցիկներ հայերէն, հայատառ թուրքերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն եւ արաբերէն:

Նպաստի շէնքին երկաթեայ մեծ դուռը կը բացուի, անգործները կը խլրտին: Նախ կիները եւ ապա այրերը իրենց թիւի կարգով կ'երթան կնքել տալ նպաստի տետրակները: Ներքին դրան առջեւ Ֆրանսացի ոստիկանին քով կեցած է յոյն զանապան մը որ կը հրէ ու կը հրմշտէ նոյնիսկ կիները:

Այսպէս շաբթուան մէջ գործադուրկը պարտաւոր է իր տետրակը կնքել տալ եւ տասնըհինգ օրը անգամ մը ստանալ ընտանիքի թիւին համեմատ սահմանուած գումարը:

Կանոնաւոր գործադուրկներ իրենց գիրքերը բախտաւոր կը նկատեն, մանաւանդ ընտանիքի եւ զաւակներու տէրերը մինչեւ 21 — 22 ֆրանք օրական կը ստանան, անշուշտ կիրակիներն ալ հաշուելով:

Միւս կողմէ, սակայն, աւելի ծանր է անկանոն թուղթ ունեցողներու վիճակը: Անոնք չեն կրնար քաղաքի պանդոկներուն մէջ բնակիլ, չենթարկուելու համար ոստիկանական խուզարկութիւններու, եւ արդէն պանդոկապետներն ալ չեն ընդունիր այդպիսիները: Բարեբախտաբար կան գիւղեր, ուր կրնան քիչ մը աւելի հանգիստ ապրիլ եւ պզտիկ գործեր ճարել:

Գործադրկութիւնը տեղացիներն ալ դառնացուցած ըլլալով, օտարականները, մանաւանդ անտէրները ենթարկուած են չինթ կացութեան մը:

Բարեբախտաբար ցեղային բնազդը կուգայ յուսադրել տկարները:

Հայը և մանաւորապէս Մարսիլիոյ գաղութի մեծամասնութիւնը, շնորհիւ իր ճարպիկութեան եւ աշխատասիրութեան, ինչպաս դառնայէն զատ, ունի անհամար միութիւններ ու կը պահէ տասնեակ մը կրթարաններ, որոնց մասին պիտի գրեմ իր կարգին

Միայն բարեկեցիկ հայրենակիցներու արդարօն պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ օգնել անմիջականին, իր ազգակցին, ազգականին կամ հարեւանին:

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «ՊԱԶԱՐ»Ը

Պազար շատ կայ Փարիզի մէջ, բայց Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պազարը մէկ հատիկ է. անոր նման ուրիշ պազար չկայ.

Նախ՝ որովհետեւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի պազար է:

Երկրորդ՝ Փարիզի մասնաճիւղի պազար է.

Երրորդ՝ բարենպատակ պազար է

— Տօնական օրերուն ամէնքդ ալ գնումներ կ'ընէք. քիչ – շատ դրամ կուտաք հագուստ – կապուստի, ուտելիքի, հաճոյքի: Ի՞նչու օտար առեւտրականներու կոկորդը նետել ձեր դրամը: Գացէք Կարմիր Խաչի պազարը — ինչ որ ուզէք հոն կը գտնէք

Միրգ, կանաչի եւ ոգեմարգու ապրանքնե՞ր կ'ուզէք — հոն կայ

Երեխաներու հագուստեղէ՞ն կ'ուզես — կա՛յ.

Գիրք ու գրենական պիտոյքնե՞ր, ամէն տեսակի նուէրներու իրե՞ր կ'ուզես — առատութեամբ կայ:

Նպարեղէ՞ն կ'ուզես, Սուրէն Սահակեանը նուիրած ընտիր, թարմ պտուղնե՞րը կ'ուզես, չոր պտուղնե՞ր կ'ուզես — ինչ որ հոգիդ կը բաղձայ հոն կը գտնես:

Եւ ամէն բան՝ ընտիր, ճաշակով եւ աժան: Գնէ՛ ու տուն տար:

Բացի այդ, հոն կը գտնես ճոխ եւ աժան պիւֆէ, համով խմորեղէն, ամեն ժամուն: Եւ իբրեւ վերադիր խաղալիքներու անոյշ ժխորը:

Քանի մը ֆրանք դիր գրպանդ եւ դեկտ. 23ին, 24ին, 25ին, կէսօրէն վերջը ժամը 2էն 7, առանց վարանումի, գնա՛ շիտակ Պուլվար Ռասփայ թիւ 38ը, Տէմուքրասի սրահը. հոն է Կարմիր Խաչի պազարը: Արտաքին շինութիւն, հաղորդակցութեան միջոցներն ալ ընտիր — Մէթրօ Սէվր-Պապիլոն, հանրակառք AG, BG, S, Ubis, X, AE, CM, CB, B, C.

Մի՛ վարանիր, գնա Կարմիր Խաչի բարենպատակ Մեծ Վաճառքին, որուն նախագահ Տիկ. Ս. Բէգլարեան եւ բոլոր ճարպիկ ու ժրաջան խաչուհիները ներկայ են: Ոչ մէկ խանութի մէջ այնքա՞ն ուշադիր ու բարեացակամ վարքերում չես արժանանար, որքան հոն: Ո՛չ մէկ տեղ տուած դրամդ այնպիսի երախտագիտութեամբ չընդունուիր, ինչպէս հոն: Ո՛չ մէկ տեղ ծախսած դրամդ այնքան բարի արդիւնք չի տար որքան հոն:

Գիտցի՛ր ու միտքդ լաւ պահէ, որ տուած դրամովդ Կարմիր Խաչը,

Ա. Կը հիմնէ հայ մանուկներու համար հայերէն դասընթացքներ:

Բ. Կը պահէ մանկական ծաղկոցներ՝ աշխատաւոր ծնողներու երախաներու համար:

Գ. Չունեւոր Հայերուն բժշկական օգնութիւն կը հասցնէ:

Դ. Թոքախտաւորներուն բժշկուելու միջոց կուտայ:

Ե. Սնունդի կարօտ մայրերուն եւ երեխաներուն սնունդ կուտայ:

Մէկ խօսքով՝ վաճառքի արդիւնքով կը գործադրուին Հայ Կարմիր Խաչի ծրագրի նպատակները:

Երբ այսքան բարիք կրնաս գործել, ամօթ չէ՞ որ դեկտ. 23 – 25ին գնումներդ շուկայէն կամ մասնաւոր խանութներէն ընես ու չայցելես Կարմիր Խաչի պազարը:

Գիտցի՛ր, որ Հայ Կարմիր Խաչը հայ կիներու ամէնէն մեծ եւ ամէնէն համակրելի կազմակերպութիւնն է: Կարմիր Խաչին օգնել՝ կը նշանակէ հայ ժողովուրդին օգնել:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (21)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Թէեւ Ռուսերը նետուած քարերէն մեռած կամ վիրաւորուած չէին, բայց չափազանց վախցած էին: Հետապնդուած նպատակն ալ ասկէ տարբեր բան մը չէ: Կառքը անհետանալէ վերջ Ճաֆէր պէյ եւս, արդէն իսկ մթնած ըլլալուն, կարուկ ճամբաներէն Կարին վերադարձած է: Ալ անկէ վերջ ռուս սպաները Կարինէն դուրս չեն ելած: Ճաֆէր պէյ ատեն մը եւս հետապնդելով զանոնք, տեսած է որ անոնք չեն համարձակիր ռուսական հիւպատոսարանէն շատ հեռանալ, որով այլ եւս հրաժարած է զանոնք հետապնդելէ:

Մինչ Ռուսները Կարնոյ շրջանին մէջ լրտեսելով զբաղած էին, անգործ չէին նաեւ «Թէշքիլաթ»ի կողմէ գաղտնօրէն Ռուսիոյ ներսերը ուղարկուած մարդիկը: Անոնք, սահմանամերձ ռուս գիւղերուն մէջ մարդիկ համոզելով մինչեւ սահման կը բերէին, հոն կը խօսեցնէին ռուսերէն գիտցողներուն հետ ու այդ ձեւով կը յաջողէին Ռուսիոյ մասին ծանօթութիւններ ձեռք ձգել:

ՀԱՅ «ԼՐՏԵՍ» ՄԸ

Աշիրէթական զօրագունդին պատկանող Սատըք պէյ, դիմելով Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին, յայտնած էր թէ սահմանամերձ գիւղի մը մէջ կը ճանչնայ Հայ մը, որուն պէտք է վստահիլ եւ որ մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէ: Տօքթ. Պէհա պէյ ալ ուզած էր այդ Հայը սահման բերել: Եւ որովհետեւ անոր հարցաքննութեան մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայուէր, Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ անձամբ գացած էր Կարինէն Քէօթէք:

Հոն բերուած Հայուն անունը Արշակ էր: Հարցաքննութիւնը անդի պիտի ունենար Գ. զօրաբանակի տրուած հրահանգներուն համաձայն ու առնուած տեղեկութիւնները անմիջապէս պիտի հաղորդուէին հրամանատարութեան:

Երբ լուր տրուած էր թէ Արշակ սահման՝ Հալաէք բերուած է, Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Քէօթէքէն հոն երթալով սկսած էր հարցափորձել Հայը:

Որովհետեւ այդ միջոցին Թուրքեւռուս սահմանին վրայ բնակող բոլոր Հայերը առանց բացառութեան Ռուսիոյ կը ծառայէին եւ Թուրքիոյ հանդէպ իրենց անուցած թշնամութիւնը ծածկելու իսկ պէտք չէին զգար, Հարկ էր ռուս ոստիկանութեան մէջ ծառայող Արշակին նախ հարցնել թէ ինչո՞ւ Թուրքիոյ բարեկամ կ'երեւար, եւ ի՞նչ պատճառաւ Ռուսերուն դաւաճանելով անոնց հակառակ լրտեսութիւն կ'ընէր:

Այս պարագային իբրեւ հետեւանք, Պէհաէտտին պէյ սկսած էր Արշակէն կասկածիլ: Ռուսիոյ մասին անոր տուած ծանօթութիւնները թէեւ ուշադրութեան արժանի էին, բայց որովհետեւ անոնց ստուգումը անհնար էր, աւելի յարմար կը նկատուէր Հայուն չվստահիլ:

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ անոր հարցուցած էր.

— Արշակ էֆէնտի, Ռուսերուն սահմանի ոստիկան զօրքի գումարտակին պատկանելով հանդերձ, ի՞նչպէս կրցար գումարտակդ թողուլ եւ մինչեւ հոս գալ:

Արշակ, այս հարցման անվկայուն կերպով պատասխանած էր.

— Խնդրին իսկութիւնը յայտնեմ ձեզի: Իմ սպաս զիս ղրկեց ռուսական տեղեկատու ճիւղի սպային: Այս սպան ինծի ըսաւ — Թրքական սահմանը երթալով քննութիւններ պիտի կատարես. այնտեղի Հայերուն հետ շփման մէջ մտնելով անոնց պատրաստութիւններուն մասին տեղեկութիւններ պիտի ստանաս: Այս գործը կատարել ըսելու համար, ինքզինքդ Թուրքերու բարեկամ պիտի ձեւացնես: Եւ, անոնց ծառայելու պատրուակին տակ, ի նպաստ մեզի լրտեսութիւն պիտի ընես: Այս ձեւով ահա մինչեւ հոս գալ յաջողեցայ:

— Դուն, քու այս խօսքերովդ ինքզինքդ ոչ թէ կը պաշտպանես, այլ կը մատնես: Ի՞նչպէս կրնանք վստահ ըլլալ թէ մեզի հաւատարիմ պիտի մնաս: Ի՞նչպէս պիտի հաստատես թէ տուած լուրերդ ճիշդ են: Ի՞նչպէս բացատրել մանաւանդ Ռուսերուն դաւաճանելով մեզի ծառայելդ: Այս մասին մեզ քիչ մը կը լուսաբանե՞ս:

— Ասոր չափ դիւրին բան չկայ, էֆէնտիմ: Ես առայժմ որ եւ է օգուտ չեմ ակնկալեր ձեզմէ: Զիս կը վարձատրէք՝ լուրերուս հաւատալէ վերջ: Բնաւ գործս չէ զար Ռուսերուն ծառայել: Որովհետեւ, ես անոնց աչքին ոստիկան – զօրք մըն եմ միայն: Մինչդեռ, եթէ ձեզի ծառայեմ, անշուշտ ինծի մեծ գումարներ կուտաք: Որով, ձեզի կը յանձնարարեմ հեզ մը զիս փորձել:

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Հայը այս ձեւով երկար բարակ հարցափորձելով հանդերձ, յաջողեցաւ Արշակի մասին իր կասկածն ու վարանումը փարատել: Հետեւաբար, չէր արտօնած որ Ռուսիա վերադառնայ եւ որոշած էր զայն Կարին ղրկել: Կը յուսար որ, հոն՝ աւելի խիստ հարցաքննութեամբ մը՝ պիտի կարենար աւելի ծանօթութիւններ առնել Արշակէն:

Մինչդեռ, այդ կարծիքէն չէր աշիրէթական զունդին հազարապետներէն Սատըք պէյ: Ան, չմիանալով տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի տեսակէտին, չափազանց կը պնդէր որ վստահուի Արշակին:

Վերջապէս որոշուեցաւ խնդիրը տեղեկացնել նաեւ Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան: Անմիջապէս հեռագիր մը ուղարկուեցաւ եւ խնդրուեցաւ որ տեղեկացնեն թէ ի՞նչպէս պէտք է շարժիլ: Հրամանատարութենէն ստացուած պատասխանով կը պահանջուէր Արշակը Կարին ղրկել:

Երբ խնդիրը Արշակին յայտնուեցաւ, լրտեսը քիչ մը դունատեցաւ. Բայց, անմիջապէս ամփոփելով ինքզինքը, սկսաւ հասկցնել որ եթէ Կարին ղրկուի, ժամանակ պիտի կորսուի, եւ, կարգ մը անուններ թուելով, ըսաւ թէ դժուարութեամբ պիտի կարենայ ռուսական քարտէսներ ձեռք ձգել:

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Արշակին տուած բացատրութիւններուն վրայ, իր ընկերներուն հետ խորհրդակցելով, [illegible] ռուս լրտեսի մասին հետեւեալ որոշումը տուած էր.—

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

— o —

...ՈՒՆԱԳՐԱԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԸ

...ոյ «Վաքըթ»ը խմբագրական մը ...ն «Թուրքիոյ հրեաներուն թրքաց...ւմը» խորագրով, (16 դեկտեմ...) ...նդիրը կապ ունենալով բոլոր ...փոքրամասնութեանց հետ, կ'արտա... ...հիմնական մասերը —

...դիջին օրերս, նոր շարժում մը ըս... մեր երկրին հրեայ մտաւորա... ...երուն մէջ, Թուրքիոյ Հրեանե... ...մէջ թուրք լեզուն, մշակոյթը եւ ...ը տարածելու համար · Անոնց ...ը ըսած է՝ մինչեւ հիմա պաշտօնա... ...թուրք Հրեաները անկէ վերջ ըզ... ...ով ալ թուրք դարձնելու աշ...

...է որ մեր երկիրը գտնուող ...ները՝ Յոյներուն ու Հայերուն ...զանգուածաբար միջնորդ հան... ...ած չեն այս կամ այն ձեւով քա... ...ագան բաղձանքներու իրագործ... Անոնք չեն շեղած իշխանութեան ...եկող կառավարութեան հան... իրենց հաւատարմութենէն: Սա... անոնք այսպէսով իրենց օրինա... ու պարտաւորիչ պարտականու... ...կատարած ըլլալուն համար, ...թուրք հաւաքականութեան մէջ պա... ...են իրենց փոքրամասնութեան ...ութիւնը:

...աները՝ թուրք լեզուն իբր պաշ... ...կան լեզու ընդունելով հանդերձ, ...րենց լեզուի ատոլիանին չեն հաս... ...ած զայն: Այս պատճառով, հր... ...մտաւորականներու մեծամասնու... ...ը օտար լեզուով ստացած են ի... ...ց ուսումը, որով օտար մնացած են ...թուրք մշակոյթին եւ չեն կրցած բա... ...ին յարիլ թրքական խտէալին:

Հիմա կը տեսնուի որ նոր շարժում ...է սկսած է, հրեայ տարրը թրքա... ...ւ ուղղութեամբ:

...սոր հետեւանքով, ինչպէս ծնկիւ... ...ի, Պոլսոյ մէջ ալ կազմուած է մշա... ...ային միութիւն մը որու նպատա... ...ը պիտի ըլլայ նախ եւ առաջ հրեայ ...տաւորականներուն միջեւ բանախօ... ...ութիւններով շեշտել լեզուական, ...ական եւ իտէալի միութեան ...քը, թուրք մշակոյթին հիմերը ...պնդել անոնց եւ տալ անցնիլ ժո... ...պրդական խաւերուն:

Մէկ խօսքով՝ ուզուածը սա՛ է · — ...եաները ամբողջովին իբր մայրենի ...զու ընդունին թուրքերէնը: Թուր... ...րէնէ ուրիշ ո՛չ մէկ լեզու չխօսին եւ ...րքական մշակոյթը առնեն՝ իբր ի... ...ց ազգ · մշակոյթը: Անգամ մը որ ...ւրքերէնը Հրեաներու մայրենի լե... ...ն եւ թուրք մշակոյթը իրենց ազ... ...ային մշակոյթն ըլլայ, ա՛լ անկէ ...րջ իտէալի միութիւնը ինքնին գո... ...ցած պիտի ըլլայ, իբր անոնց բնա... ...ան արդիւնքը:

Այս ձեռնարկը գոհունակութեամբ ...ողջունենք: Հանրապետական վար... ...ութիւնը բոլորովին իրարմէ զատած ...կրօնքի եւ աշխարհի սահմանները: ...րքական հողերու վրայ ապրող բո... ...որ կրօնական փոքրամասնութիւններ ...թուրք են, մեր հիմնական կազմա... ...րպութեան օրէնքին համաձայն: Այս ...փոքրամասնութեանց խնդրին լամա... ...ները ի՛նչ որ ալ ըլլան կրօնքի մա... ...ն, թրքական մշակոյթը ճշմարտա... ...ս իւրացնելու պարագային, պէտք ... որ զգացումով ալ թուրք հաւաքա... կանութեան մէջ մտած ըլլան: Մնաց որ, թուրք պատմութիւնը հետազօտող միութեան կողմէ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին կատարուած գիտական ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են թէ՝ կարգ մը Հրեաներու կարծածին պէս, իրենք ցեղային փոքրամասնութիւն մը չեն: Այս տեսակէտով, եթէ թուրք Մշակոյթի միութեան սկսած ձեռնարկը շարունակուի, ամէն պարագայի մէջ կրնայ շատ լաւ արդիւնքներ տալ:

Ո՛չ թէ ճայնոյել, այլ ճերմել

ooooo

Հայկոմկուսի քարտուղար Ա. Խան-ջեանի Փարիզի իր «յարգելի բարե-կամ»ին գրած նամակի կապակցու-թեամբ երեւան էր հանել Պ. Ա. Զօ-պանեանի մէկ «ճարպիկութիւնը»: Ինչպէս եւ սպասելի էր՝ պատասխանը եղաւ Հայհոյանք («Առաջադայ», 19 դեկտ.) եւ à la Զօպանեան մասսալ-նէր խնդրի հետ կապ չունեցող նիւ-թերի մասին: Այն ինչ, եթէ ելել է պատասխանելու, Պ. Զօպանեանը պէտք է պատասխանէր հետեւեալ հարցերին:

Ա. Փարիզի դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին յայտնում է, որ հայ բոլշեւիկները, — «մեր ազ-գային կառավարութիւնը» — մերժել են արտօնել Նուպարաշէնի կառու-ցումը Հայաստանում: — Ճի՞շդ է այս թէ ճիշդ չէ:

Բ. Նոյն Բեսեդովսկու ասելով, Ե-րեւանից մերժում ստանալուց յետոյ, Բարեգործականի վարիչները դիմել են Մոսկուայի միջնորդութեան եւ միայն Ստալինի հրամանի առջեւ տե-ղի է տուել «մեր ազգային կառավա-րութիւնը»: — Ճի՞շդ է այս թէ ոչ:

Գ. Նոյն Բեսեդովսկին պնդում է որ Պ. Զօպանեանը եւ հանգուցեալ Պա-պաջանեանը Նուպարաշէնի խնդրի առ-թիւ իրեն հետ տեսակցութիւններ են ունեցել եւ Պ. Զօպանեանը, ի միջի այլոց, Նուպար — առաջին պտուղի հնարամտութեանն է դիմել: — Ճի՞շդ է Բեսեդովսկու ասածը թէ ճիշդ չէ:

Եթէ ասելիք ունի, այս կէտերին պէտք է պատասխանէ Պ. Զօպանեան եւ ոչ թէ սարքէն — ձորէն հեքեաթներ պատմէ, գլխիս գալիք չարական կար-դայ ու հայհոյէ: Որքան եւ հմուտ հայհոյիչ լինի Պ. Զօպանեանը — այդ ասպարէզում մրցանիշը, ամենայն ի-րաւունքով իրեն է պատկանում — հայհոյանքով ո՛չ փաստ կը հերքուի եւ ո՛չ ճշմարտութիւնը կը հաստատ-ուի: Հայհոյանքը ամենից առաջ հայ-հոյողին է նուաստացնում:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌ Պ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻՆ

oooo

Մենք չէինք ըսած թէ Սինան Ղալ-ֆան Հայ է թէ Հայ չէ, չէինք ըսած թէ Զմշկեկը կամ Վասիլը Հայ են թէ չեն, այս բանասիրական խորունկ ծա-նօթութիւնները ցուցադրելու հարկ չկար մեր երկու գիտողութիւններուն առթիւ: Եթէ այս տեսակ ծանօթու-թիւններ անհրաժեշտ ըլլային, պիտի չթերանայինք անշուշտ նախ եւ ա-ռաջ ըսելու թէ Սինան Ղալֆային, Զմշկիկէն, Վասիլէն վեր այս ազգը ծնունդ տուած է նաեւ Զօպանեանին: Ասիկա անպատճառ պէտք է ըսել: Բայց անտեղի պիտի ըլլար, քանի որ անդէպ ու անտեղի գտանք Պ. Լ. Կէս-տանի երկարապատում եւ տաղտկալի ճառախօսութիւնը այն իրիկուան հա-ւաքոյթին առթիւ, որ բնաւ ակադեմա-կան չէր: Մենք գործը այսպէս կը գտանք, Պ. Զօպանեան, ո՛չ թէ օրուան հզօրներէն մին յանդէպս փառաբանե-լու նպատակով, ինչպէս ձեր «իրաւա-կան» պարտականութիւնն է, քանի որ «տիրացու» ատենէն ձեր մէկ աաւե-նան վեր ստրկաւաճի կարգ ունիք, այսինքն՝ բուրվառակիր էք:

Գալով Ֆրանսերէն մէկ սխալին, նոր բան մը չունէինք այդ մասին ըսե-լիք, քանի որ դուք իսկ, ձեր անպա-րտական ու խորհրդակիր ոճով, ոչ հերքած էք, ոչ հաստատած: Թո՛ղ որ մենք այդ մէկ սխալը մատնանիշ պիտի չընէինք բնաւ, եւ երբեք միտք չունէինք խնդրոյ նիւթ ընելու Պ. Կէս-տանի հմտութիւնն ու փորձառութիւ-նը Ֆրանսերէնի մէջ, եթէ, դարձեալ յանդէպս, «անթերի» ատականը փակ-ցուած չըլլար անոր պոչին:

Բայց, գիտ'րդ եւ իցէ, երջանիկ մարդ էք դուք, Պ. Զօպանեան, որ ահա պատեհութիւն մը եւս ունեցաք ծնծղայ ղօղանջելու կամ բուրվառ շարժելու: Արդարեւ նախանձելի է վարձկանութեան այս մասնագիտու-թիւնը:

ԵՏԱՆ

Համախումբ «Յառաջ»ի

»»» · «««

Գուբրէշէն Պ. Սմբատ Մատէնճեան մէկ – մէկ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ հետեւեալ հաստատութեանց·—

1. «Րաֆֆի» Ակումբ, Գուբրէշ:
2. Հ. Մ. Ը. Մ.-ի » »
3. Ուս. Միութիւն » »
4. Տիկնանց Միութիւն, Կալաց:
5. Աշակերտական Միութիւն, Սիլիսթրէ:
6. Արմէն Գնունի ընթերցարան, Պազարճըք:

Շնորհակալութի՛ւն

Այս առթիւ ստացած ենք հետեւեալ նամակը·—

— «Կարդալով ձեր կոչը անպարտա-ճանաչ – ընթերցողներու հասցէին. խարունկ ցաւ զգացի:

Մենք եօս, մեր առօրեայ զբաղում-ներու ընթացքին, պապակով կը սպա-սենք Պ. Ճգնաւորեանի առօրեայ այ-ցելութեանը եւ նոյն իսկ փափաքը յայտնած ենք — կրնաք հարցնել ի-րեն — թէ արդեօք կարելի չէ՞ր որ «Յառաջ»ը օրական երկու անգամ լոյս տեսնէր, զարմանքով կ'իմանանք ձեր կոչէն թէ կան եղեր մարդիկ որ ան-վճար կը կարդան եղեր:

Այս բանը իմ սրտիս մէջ փլուզում մը առաջ բերաւ եւ մտածել տուաւ:

Մտածեցի թէ, մինչ յաւակնութիւ-նը ունինք կրթուած ազգ ըլլալու, պէտք չէ՞ր որ հպարտանայինք թեր-թով մը որ իր ձեւով, ծաւալով, տը-պագրական կատարելութեամբ եւ բովանդակութեամբ օտարներուն մասնաւոր ուշադրութիւնը կը գրաւէ, իսկ իր պարունակութեամբ — թոյլ տուէք ինծի ըսել այս բանը — մեր ազգային համատարած թշուառու-թեան այս օրերու ընթացքին, տեսակ մը օրհնութեան պէս կուգայ ամէն օր յոյսի կաթիլով մը ամրապնդել մարդ-լու վրայ եղող մեր ազգային խղճմտանքը:

Կարծես թէ «Յառաջ»ը նոտեր է արդի հայութեան բազկերակին խիստ մօտը եւ մէկ ականջը անոր զարկե-րուն տուած, օրը օրին տեղեակ կը պահէ մեզ անոր վիճակին մասին:

Եթէ «Յառաջ»ը զուտ ազգային թեր-թուկ մը ըլլար, ինչպէսներ կան, թե-րեւս մասամբ ներելի ըլլար անոր բա-ժանորդագնին քիչ մը ուշացումը, բայց երբ օրաթերթ մը կը հասնի այն բարձրութեան որ նոյն իսկ օտար-ներու զարմանքը եւ հետաքրքրութիւ-նը կը հրաւէրէ, իսկ հայ ընթերցողին կը պարտադրէ մինչեւ վերջին տողը կարդալ, այլ եւս տարակոյս չի մնար թէ պէտք էր որ ինքզինքը պարտա-դրէր նաեւ նիւթական տեսակէտէն:

Թերեւս այս կէտին մէջ ալ պէտք է փնտռել հայութիւնը տառապեցնող յաւիտենական հիւանդութեան մէկ ախտանիշը:

Հոս, Պուքրէշի «Ատէվէրուլ»ը որ «Յառաջ»ին պէս կլակէ տողերով կը խմբագրուի — (խմբագիրը՝ ծնած Սոխում Հայ մըն է) եւ որ այս-տեղի միակ լաւագոյն թերթն է «Յա-ռաջ»ին հետ բաղդատելի թէ ծաւա-լով եւ թէ ձեւով, վերջերս պալատ-ներ շինեց իր հսկայ խմբագրութիւ-նը պարփակելու համար:

Անկեղծ յարգանօք
Ս. ՄԱՏԷՆՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Եոզկացիներուն

»»» · «««

Եոզկատ եւ շրջանի Հայր. Միու-թեան Փարիզի մասնաճիւղին վար-չութեան հրաւէրին վրայ, խումբ մը հայրենակիցներ խորհրդակցելով, վե-րակազմեցինք Փարիզի մասնաճիւղը որ անդամներուն ցրուումովը ժամա-նակէ մը ի վեր կազմալուծուած վի-ճակ մը ունէր:

Ժողովին նախագահեց ներկայ երի-ցագոյն անդամ Պ. Միհրան Մելքոն-եան: Մի առ մի քննուեցան Վիէննէն եկած շրջաբերականին վեց կէտերը: Մասնաճիւղը շնորհաւորելի գտնելով Վիէնի մեր հայրենակիցներուն այս նախաձեռնութիւնը եւ սրտանց փա-փաքելով որ ընդ միշտ հարթուին մասնաճիւղերուն անհամաձայնու-թիւնները, երբեւ Վիէն ուղարկելիք պատգամաւոր ընտրեց բոլորովին չէզոք հայրենակից մը: Վարչութիւ-նը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով·— Պ. Պ. Գ. Գիլալեան՝ ատենապետ, Յարութիւն Գալեան՝ գանձապահ, Հ. Հ. Մաճառեան՝ խորհրդական: Այն բոլոր հայրենակիցները որ բանաւոր պատճառով կը բացակայէին եւ կ'ու-զեն անդամագրուիլ, բարեհաճին գրել հետեւեալ հասցէին — M. G. 34, Rue Bisson, Paris.

Ներկայ մը

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՃԻ

Անցեալ 16 յունիսին մարդահամար մը կատարուեցաւ Գերմանիոյ մէջ: Մարդահամարին արդիւնքը հրատա-րակուած ըլլալով վերջերս, կը տես-նուի որ Գերմանիոյ բնակչութիւնը ա-ճած է 1925էն ի վեր 3 միլիոն: Ներ-կայիս Գերմանիոյ բնակչութեան թիւն է 65,335,879, իսկ 15 յունիս 1925ին՝ 62,410,829 էր: Պերլինի բը-նակչութեան թիւն է ներկայիս 4,236,-000: Այս վերջին մարդահամարը ցոյց տուաւ որ Գերմանիա ունի 51 քաղաք-ներ, որոնց բնակչութիւնը 100,000էն աւելի է:

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

oooo

Լիբանանի վարչական վերակազ-մութեան առթիւ, որուն ձեռնարկած է մարզպանը, «Աղդակ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ խմ-բագրականի մը մէջ (7 դեկտ.)·

— «Լիբանան մօտ 800,000 բնակ-չութիւն ունեցող երկիր մըն է եւ դժ-բախտաբար, շնորհիւ իր աշխարհա-գրական դիրքին, լայն աղբիւրներ չու-նի հաւասարակշռելու համար իր պիւտճէն: Ամենագլխաւոր հասոյթը՝ մաքսային եկամուտները, հանրային պարտքերու հաշւոյն վար դրուած են հովանաւոր տէրութեան կողմէ եւ շատ չնչին մաս մը անկէ կը յատկաց-ուի Լիբանանի պիւտճէին: Մանա-ւանդ տնտեսական տագնապին հետե-ւանքով զգալիօրէն պակսած են նաեւ մաքսատան հասոյթները եւ անշար-ժութեան մատնուած առեւտրական հրապարակը:

Տնտեսական այս պայմաններու տակ գտնուող փոքրիկ Լիբանանը սակայն, օժտուած էր վարչական ա-մենալայն կազմակերպութեամբ մը, 48 երեսփոխաններէ բաղկացած խոր-հրդարանով եւ հինգ — երբեմն ալ վեց — նախարարութիւններով, համա-ձայն Պ. տը Ժուվընէլի օրով պատ-րաստուած եւ վաւերացուած Սահմա-նադրութեան: Տարեկան վեց միլիոն ոսկի պիւտճէ անհրաժեշտ էր հաւա-սարակշռելու համար պետութեան ծախսերը, առանց շինարարական ընդարձակ ձեռնարկներ ունենալու, որուն հազիւ մէկ երրորդը կարելի էր ապահովել ժողովուրդին վրայ դր-ուած տուրքերէ: Սակայն, գոցելու համար պիւտճէի բացը, կառավարու-թիւնը կը ստիպուէր մէկ կողմէ բար-ձրացնել տուրքերու քանակը, միւս կող-մէ ալ նորանոր տուրքեր հաստատե-լու, խոր դժգոհութեան մատնելով ժողովուրդը: Լիբանանի աղքատ գիւ-ղացիութիւնը կը կէէր տուրքերու ծանրութեան ներքեւ եւ անվերջ դի-մումներ կը կատարէր ոչ միայն Պը-քէրքէի պատրիարքին, այլ Բ. Գոմի-սէրութեան եւ Հաւր. Նախագահին: Ամէն օր պատուիրակութիւններ կը հասնէին Փոքր Սէրայ Լիբանանի զա-նազան մասերէն: Մամուլն ալ իր կար-գին ազմուկ եւ բողոք կը բարձրացնէր Լիբանանի գիւղացիութեան ներքար-կուած ծանր կացութեան առթիւ:

Թերի կը մնան մեր բուած պատ-ճառները ու Լիբանանի պետական – կազմակերպական վիճակին պատկե-րը, եթէ այստեղ չյիշենք կրօնական համայնքներու դերն ու ազդեցութիւ-նը Լիբանանի վարչական կարգադրու-թիւններուն մէջ: Բացառիկ կարեւո-րութիւն եւ դիրք կը ներկայացնեն այս երկրի մէջ համայնքներու պետե-րը: Համաձայն 1860ական թուականներու ուխտին, բացառիկ իրաւասու-թիւններ կը վայելէ Լիբանանի ամե-նամեծ համայնքի՝ Մարոնիներու պատրիարքը: Հովանաւորութեան շր-ջանին ալ յարգուած են այդ նախկին կարգադրութիւններն ու համաձայ-նութիւնները եւ կարեւոր ու ազդեցիկ դիրք մը շնորհուած Պքէրքէի Պատ-րիարքարանին: Լիբանանցի գիւղացին իր ցաւերն ու պահանջները նախ կը ներկայացնէ պատրիարքին եւ անոր միջոցաւ յանախ պատկան իշխանու-թեան: Վարչական – պետական գոր-ծերու մէջ ալ պատրիարքը ունի կա-րեւոր դեր մը, երբ յանուն 250,000 մարոնիներու դիմումներ կը կատարէ:

Ուրեմն, սխալած չենք ըլլար եթէ ըսենք որ 1932 մայիսին Լիբանանի պետական հարուածին կողմնակից էր նաեւ Մարոնի պատրիարքը: Որովհե-տեւ մինչեւ այդ օրերուն, անհանդըր-թաց եռուզեռի մէջ էր Լիբանան եւ բուռն աշխատանքի լծուած էին ոչ միայն երեսփոխաններ եւ քաղաքա-կան անձնաւորութիւններ, այլ նաեւ կրօնական համայնքներ»:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

...ոթը տարի յետոյ, նոյն դատախազի պահանջով կը վերաքննուի Լէօնիէի գործը եւ դատախազը այս անգամ ինքն է որ կը պահանջէ զայն անպարտ արձակել:

Եւ այսօր, Պ. դատախազը չպիտի ուզէր որ ինքզինք դնէր նոյն դրու-թեան մէջ:

Հակառակ ճշմարտութեան՝ պահ մը ընդունինք թէ անոնք յանցագործներ ըլլան: Մի՞թէ անոնք, իրենք զիրենք պաշտպանելու օրինական միջոցներ մէջ չէին գտնուեր, երբ 20—25 հոգի կանխապատրաստ կուգային հոն զա-նոնք նախատելու:

Գիտէ՞ք, պարոններ, ի՞նչ է օրի-նական պաշտպանութիւնը:

Համաձայն մեր պատժական օրինա-գիրքի, օրինական պաշտպանութիւնը մարդկային ա՛յն իրաւունքն է, որով մէկը պարտաւոր է ինքնապաշտպա-նութեան դիմել նախայարձակի մը հանդէպ, առանց մտահոգուելու հե-տեւանքներու մասին: Մանաւանդ, երբ իր եւ իրեններուն կեանքը վտան-գի մէջ է:

Ուր. Պայեառի մէջ պատահած է նոյն բանը: Եւ յանցաւոր չեն անոնք, երբ ինքնապաշտպանութեան հարկին տակ են եղած:

Ես իմ 30 տարուան իրաւաբանական ասպարէզիս մէջ այսպիսի խռովիչ եղերայրասպան դէպքերու չեմ հանդի-պած: Ես ինը ամիս, մինչեւ այս վայր-կեանը, տանջուեցայ ու տառապեցայ, երբ ճանչցայ հայ ժողովուրդի բովան-դակ տառապանքը:

Ապա, ցնցող պերճախօսութեամբ դիմեց երդուեալ դատաւորներուն եւ ըսաւ·

— Ես գիտեմ, որ այս տառապող ժողովուրդի զաւակները այսօր, քանի մը ժամ վերջ, անպարտ պիտի արձա-կէք, որպէսզի երթան համբուրելու իրենց զաւակները:

Ետո խորհրդակցութեան, դատա-րանը տուաւ հետեւեալ վճիռը —

Սարգիս Ղուկասեան՝ երկու տարի բանտարկութիւն՝ սիւրսիով:

Յովհ. Արապեան՝ 100 Ֆր. տուգանք.

Կիւրճեան՝ 1 տարի.

Փափազեան՝ 1 տարի.

Ասլանեան՝ վեց ամիս: Ամէնքն ալ սիւրսիով:

Իսկ Թորոսեան, Սալավանեան եւ Մ. Անտոնեան բոլորովին ԱՆՊԱՐՏ արձակուեցան:

✕

Ի՞նչ է սիւրսին:

Մեր խե՜ղճ հակառակորդները ա-սոր շուրջն ալ հէքեաթ կը հիւսեն… եւ կը բարբանջեն:

Սիւրսին Հանրածանօթ Պէրանժէի օրէնքի այն տրամադրութիւններէն է, որ կը ներմուծէ առուած պատիժը: Այսինքն՝ եթէ մէկը մինչեւ հինգ տարի, անգամ մըն ալ յանցանք գոր-ծէ, հին պատիժը կը բարդուի նոր ստանալիք պատժին վրայ: Սիւր-սիով՝ ենթական ազատ է:

Եւ այդ հիման վրայ ալ, մեր ՈՒԹ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԱԶԱՏ արձակուեցան:

Ժամ մը վերջ, ամէնքն ալ վերա-դարձած էին բանտէն իրենց տուները, եւ շրջապատուած ընկերներով ու բա-րեկամներով:

Շատ յուզիչ տեսարաններ ալ պար-զուեցան…

✕

Այժմ, երկու խօսք միայն:

Երկու օր անդադար, ունկնդիր ե-ղանք մերթ կծու, մերթ խռովիչ ար-տայայտութիւններու:

Լսեցինք թէ ի՞նչպէս Ֆրանսացիներ Հայաստանի ինչ ըլլալը չէին գիտեր: Լսեցինք նաեւ յանդիմանութիւններ, որ հիւրընկալ Ֆրանսայի հանրային կեանքը կը խանգարենք եւ կը չարա-չահենք այդ հիւրընկալութիւնը, լսե-ցինք Դաշնակխա եւ Հօկխա արտա-յայտութիւնները, որ շատ մեծ բան չէին ըսեր անտարբեր հասարակու-թեան:

Ամէնէն կարեւորը: Դատավարու-թեան ընթացքին երեւան եկան ա-րեւելեան մեր բուրումնաւէտ բար-քերն ու հալածուրքաց սովորութիւն-ները…

Եւ խորհի՛լ թէ ինչու համար էին այս բոլորը…

Սրտի ճմլումով լսեցինք ու անցանք եւ կը ցաւինք, որ մեր տարագիր ըն-կերները բացայայտ զոհ էին դարձած «Դաշտերդահպաշէկոմ»ի լարախաղաց տիպարներուն ձեռքը:

Դէպքեր կը սողեն, միանգա-մայն ապաւելով մարդկային համբե-րութեան բաժակը, պարտաւելու հա-մար:

Առեւլութիւն, քինախնդրութիւն կը ցանեն, խռովելու համար հայ գա-ղութի անդորրութիւնը:

Ի՞նչ կը հետապնդեն այս գաղա-փարական փերեզակները եթէ կ'ու-զեն գետնատարած խնկարկել Մոս-կուայի կուռքերուն, — ազատ են, ի-րենց թեւէն բռնող երբեք չէ եղած: Եթէ տոլարի ու պարգեւի կը սպա-սեն, — բոլորն ալ գիտեն որ լայն են որովայնները…: Բայց, մէկ բան մի-այն բնաւ չպիտի թոյլատրուի ձեզ: Պէտք է հանգիստ ձգէք զաղթահայ մեր թշուառ զանգուածները:

Մի՛ մոռնաք ընթերցողներ, որ այս գոյնզգոյն խամաճիկները, իրենց ա-մենօրեայ յանկերգին վրայ նոր լեզու մըն ալ պիտի աւելցնեն ըսելով·

— Արդարութիւնն ալ, դատարանն ալ, դատաւորներն ալ Դաշնակցական-ներ են…

Արդեօք պիտի զգաստացնէ՞ զանոնք Կրընոպլի արդարութեան տուած այս հուժկու ու դաժն ապտակը…

Այնուամենայնիւ, աւելորդ անգամ մը եւս, Արդարութիւնն ու Դաշնակ-ցութիւնը հաւատարմօրէն կանգնեցան քով քովի:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(10) ՎԵՐՋ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌՈԳԱ-ՆՈՒԹԻՒՆ . ՀԱՅԵՐԷՆԻ. Գրեց՝ Հ. Վարդան Վ. Հացունի: Տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար: 370 էջ: Գին 15 Ֆրանք: Դիմել Imprimerie Arménienne, St. Lazare, Venise (Italie):

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԵՐ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏ-ՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆԻ. Բ.—ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԿՐՕՆԸ ԿԱՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԻՑԱԲԱ-ՆՈՒԹԻՒՆ: Դուրեան Մատենադարան թիւ 3: Տպ. Սրբոց Յակոբեանց, Ե-րուսաղէմ, 1933: Գին 2 շիլին կամ 10 ֆրանք:

Օրուան գիրքը

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): *Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.:*

2. ԱՐԵ՜Ի, ԱՐԵ՜Ի, *(հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 Ֆրանք:*

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: *Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 Ֆր.. Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:*

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՎԱՀԱՆԻ Գրիգորեանի Ենթակոմիտէի հերթական դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. Քաֆէ տը լ'Էտուալի վերնայարկը։ Նիւթ՝ ինչու դաշնակցական եղած ենք։ *Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։*

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Անտոք Ենթակոմիտէին ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ «Կրիչք» եւ «Կեփին» խումբերը այս երեկոյ ժամը 8ին «Դուրեան» Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԻՐՆՈՊԼԻ Կուկունեան եւ Համազասպ խումբերու ժողովը այս երեկոյ ժամը 8,30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ–ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՑԳ» վարժարանին

վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Գ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔ (վ. տարանդի) *կ'երգէ* *«Ոմար խայեամէն»* *Անակնկալներ։*

եւրոպական պարեր, ճազ, օրքէսթր՝ TIPICA

Պիւֆէ *դիւրամատչելի* *գիներով։*

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին գերձակ Գարաեան 5, rue Mignon, *Փարիզ(6)*

Հրանտ-Սամուէլ Գրատուն 51, *Mr. le Prince Փարիզ (6)*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի

Այսօր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Գօլիզէի շքեղ սրահներուն մէջ, 21 Bld. Dagommier

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին դերասան Ուզունեան, Տիկ. Հայկանոյշ Նիֆոլինի, *ջութակահարներ Գ. Պ.* Չէօրէքճեան եւ Փափազեան։

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ։

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel (*նախկին* rue Cambronne, 131) métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ*

1.— *Ընթերցում* Գ. Նշան Պէշիկթաշլեանի *կողմէ ծագրանկարներ Գ. Գ. Ա. Խատիսեան, Շ. Նարդունի եւ Հր. Աճեան.ք*

2.— *Նոր Վարչութեան ընտրութիւն։*

Այս առթիւ կը խնդրուի Ակումբի բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9-30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) Métro St. Augustin

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ MARECHAL PETAINի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Երկու օրքէսթրը, քօթիյեօն, ամբաքեօն։ Ճոխ պիւֆէ։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI Tél. Dan. 88 – 65

Կողքը գարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏԳԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert. Lyon.

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ։

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ Ecole Libreի հետ, միեւնոյն ատեն վերապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն։

Ամսական 250 ֆրանք։ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ-փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ։

Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆի քէօշկը 25, Bld. St. Michel. *Փարիզ*

(*Պուլվար Սէն Միշէլի եւ* Rue des Ecolesի *կազմած անկիւնը*)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գօլծ.— 965 ֆրանք.

ՎԱՐՇԱՒԻԱ, Գ. Մ.— 300.

ԼԻՈՆ, Տիկ. Ա. Ս.— 70։

ԿԷՆԷՑ, Խ. Ց.— 140։

ԻՍԻ, Պ. Գ.— 35։

ՍԷՆ ՖԼՈՒ, Տիկ. Ք.— 140։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Գ. Պ.— 100։

ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Մ. Պ.— 200։

ՆԻՍ, Ս. Քեօյ. Շ.— 140։

ՊՈՐՏ-ՊՕՒ ԱՐԷՐԻՃ, Ա. Գ.— 140։

ՓԱՐԻԶ (19), Ժ. Ա.— 140։

ՆԻԿՈՍԻԱ, Մելք. Հաստ.— 250։

ՎԱՇԻՆԿԹՈՆ, Յ. Տ.— 41։

ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ, Գաֆ.— 60։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Շ.— 300։

ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Հ. Պ.— 200։

ԼԻՈՆ, Մ. Տ. Պ.— 35։

ՎԻԷՆ, Ե. Տ.— 45։

ՄԻԼԱՆ, Տէր. Ա.— 500։

ՔԱՇԱՆ, Ս. Գ.— 140։

ՔԱՇԱՆ, Ա. Մ.— 70։

ՊՕՄՈՆ, (Մարսէյլ), Պ. Վ.— 70։

ԼԻՈՆ, Գէորգեան— 140։

ՊՕՄՈՆ (Մարսէյլ), Յ. Ս.— 140։

ԼԱ ՊՕՔԱ, Մ. Տ.— 70։

ՎԻԷՆ, Լ. Տ.— 35։

ԼԸՎԱԼՈՒԱ ՓԷՐԷ, Գօչ.— 35։

ԱՆԿԷՆ, Հ. Մատ.— 100։

ՓԱՐԻԶ, Պաչ.— 35։

ՎԻԷՆ, Հ. Ուզ.— 100։

ՊՈՐՏՕ, Կ. Հ.— 140։

ՊՈՐՏՕ, Կ. Տ.— 140։

ՊՈԼԷՆ, Թ. Մ.— 50։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տ. Ք.— 50։

ԼԻՈՆ, Գ. Ջ.— 70։

ԱՆՏԻՈՔ, Տէր. Ս. Մ.— 10 սուրիական ոսկի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Գ. Յակոբ Քէօսէեանի եւ պարագաներուն՝ իր կնոջ զաւակաց մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Ենթակոմիտէն ու ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Արամ Հիւսեանի եւ ընկեր Վահան Հիւսեանի (Տէսին), իրենց հօրեղբօր աղջկան՝ Հրանուշ Հիւսեանի զաւակին մահուան առթիւ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie ՄԷՋ, 38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առարկաներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով։ Ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— *Métro: Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.*

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց եւ տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք. Maille fine եւ Maille Retournée.

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելէկտր. եւ շոգեւ.* *rue Pierre Curie*, *K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆի քրքջալից քոմէտիները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Ցիւլէ *(Օտէոնի թատրոնէն)*, Ցիկին Լաթիֆեան, Օր. Գիւլպիւլեան, Օր. Մաքսուտեան *(Շաթըլէի թատրոնէն)*, Օր. Ճամպազ. [illegible] Գ. Գ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն Յարութ *(Աթըլէի թատրոնէն)*, Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան։

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ

Ղեկավար Հայ Ժողովրդ. Թատրոնի

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «GARIOS» Orchestra Typica *ՃԱԶԻՆ*

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՅԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը։ ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ՊԱ ՊՕՔԱՅԻ Մանկապարտէզի պարգեւաբաշխութիւնը շաբաթները պէտք է զիմեն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։ Նոյն խնամակալն վերջ նուէր ները պիտի տան Մանկապարտէզի հաշւոյն։

վարչութիւն

Լա Պօքայի մանկապարտէզի

Le Gérant : H. STEPHAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԵՒ ԾՆՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Médaille d'Or 1930

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ Provence 38 — 63

Միակ ներկայացուցիչը "Le Cerf" *հէլվայի*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում։

Այցելեցէք մեր Նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի նպարեղէններ՝ Թրքական լաւագոյն սուրճ։

Diplôme d'Honneur 1931

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine) / 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար հարկաւոր 20 գրամ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԱՔՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԵԾ ԶԵՂՉ ՄԸ ԿԱՏԱՐԱԾ Է ԻՐ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միմիայն 45 ֆրանքի փոխարէն պիտի ունենաք 12 գեղարուեստական քարթ փօսթալ եւ մէկ տպաւորութեան, որոնց իրական արժէքն է 125 ֆրանք։

Օգտուեցէ՛ք այս առիթէն դիմելով՝

Studio ARAX, 9 rue Papillon Paris.

Métro: Cadet **Tél. Prov. 49 - 34**

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր. գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք։*

SOLDES. *- հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *ֆրանքի։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի։*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ գեղին տուփերու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIR DES

THÉS YAVROU

23, Rue Sénac - MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ զոնսերվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN, p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան։*

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Seb. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
24 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2378 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

Անգամ մը եւս, տարեկան տեսութիւններու եւ պրպտումներու անհրաժեշտութեան մասին:

Հայկական մամուլը, գրողներն ու գործիչները տարիներով ախրնուած են ընդհանուր խօսքերն ու տարտամ բաղձանքները:

Այդ իսկ պատճառով, անվերջ թաւալած ենք խարխափումներու եւ անստուգութեան մէջ: Իրականութիւնը չփոթած ենք երազներու եւ տենչերու, գեղեցիկ պատկերներու եւ պատրանքներու հետ:

Ինչ որ բացատրելի եւ թերեւս ներելի էր երէկ, քրէական յանցանք է այսօր:

Ցանցանք՝ ոչ միայն անոր համար որ ժողովուրդին կէսը կորսնցուցինք եւ մնացեալ կէսով նետուած ենք ցամաքէ ցամաք, այլ եւ նիւթ ունենալով այսօրուան եւ վաղուան պահանջները:

Այսօր կը գտնուինք բացորոշ կացութեան մը առջեւ,— ունինք հայրենիք մը՝ մէկ միլիոն ժողովուրդով, եւ անոր կրկնապատիկը ցրուածութիւն՝ ի սփիւռս աշխարհի (մէկէն բլլալով անծայրածիր բազմատանուն):

Այստեղ չպիտի խօսինք հայրենիքի մասին, որուն հանդէպ որոշ է մեր դիրքը եւ դրական, հակառակ գոյնզգոյն դիմակաւորներու անքաղաքական բարբանջանքներուն եւ զազրելի ցնդաբանութեանց:

Հարցը կը վերաբերի արմատախիլ բազմութեանց, որոնք սահմանապատիկ աւելի զուրգուրանք եւ գործօն հոգատարութիւն կը պահանջեն:

Ո եւ է անկեղծ հայրենասէր, ո եւ է պարկեշտ մարդ չի կրնար մէկը շփոթել միւսին հետ, ոտքը գետնէն կտրելով եւ թեւերը օդին մէջ պարզելով:

Ինչ որ գաղութ կը կոչենք, վերջին մնացորդն է ճղակտոր ժողովուրդի մը:

Եթէ նոյն իսկ տասը տարի անընդհատ շարունակուի ներգաղթը, տարեկան տասը հազարով, անդին կը մնան նուազագոյն 3—400,000 տարագիրներ, որոնք նոյնքան «ազգ» են, արժանի մասնաւոր հոգածութեան եւ աշխատանքի:

Այս վիթխարի զանգուածը չի կրնար փրկուիլ ոչ հրաշագործ օրօրներով, ոչ ալ «Աւետեաց երկիր» խաղալով:

Այս արմատախիլ, պանդուխտ եւ ցիրուցան ժողովուրդն ալ պահանջներն ու իրաւունքներն ունի: Եւ մենք բոլորս պէտք է արամադրուինք գոհացնելու զանոնք:

Ի՞նչպէս կրնաս ծառայել, օգնել եւ ամրապնդել, երբ գաղափար չունիս գաղութներու իրական կացութեան մասին, երբ չես գիտեր անոր սեւն ու ճերմակը:

Փաստերը, թուանշանները, բարեխիղճ պրպտումներն ու ուսումնասիրութիւններն են որ պիտի լուսաւորեն ճամբան:

Երբ աչքի առջեւ կ'ունենաս այդ բոլորը, կրնաս յստակօրէն տեսնել ամբողջ պատկերը, խրախուսել դրական ձեռնարկները, ճանաչել եւ լրացնել թերիները, ծրագիր կազմել,՝ աշխատանքի ծանրութիւնը այս կամ այն կողմ կեդրոնացնելու համար:

Մէկ խօսքով, կ'ունենաս որոշ ուղեգիծ եւ աշխատանքի յատակագիծ: Միեւնոյն ատեն, կը ստանաս ներշնչում, մղիչ ուժ եւ եռանդ:

Եւ ինչպէս, չա՜տ են խանդավառութեան արժանի պատկերներն ալ, գաղութէ գաղութ:

Բոլոր յուսախաբութեանց վրայ, ներքին պայքարներու գանեցի խառնիճաղանճին մէջ իսկ, պակաս չեն լուսաւոր երեւոյթները:

Պակասը՝ կեդրոնական շաղախն է: Ցեռոյ՝ գործօն ուժերու խմբաւորումը:

Անգամ մը որ համոզուինք թէ կարելի չէ այսպէս անտէր ձգել գաղութները, թէ Հայաստանին օգնել՝ չի նշանակեր կազմալուծել, քանդել գաղութները,— ինքնին կը պարզուի հոգատարութեան եւ աշխատանքի ծրագիրը:

Եւ այն ատեն, երիտասարդութիւնը ինք բնականօրէն կը գտնէ իր ճամբան, ապարէզ նետուելով, գործելով, թափուր կամ խարխուլ դիրքերը գրաւելով եւ մեր կեանքը վերանորոգելով:

Վերջին երկու տարին մենք անընդհատ հնչեցուցինք «հայութեան» բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան զանգը.

Ուրիշներ ալ, իրենց կարգին, չէշտեցին այդ պահանջը:

Կը կարծենք թէ՝ շատոնց անցած է խօսքի, լուսաբանութեան, քննադատութեան կամ բանդիտութեան շրջանը, եւ կարգը եկած է գործին:

Թող երիտասարդութիւնը չզգուի բարեխոհեան խաժամուժէն, եւ տիրաբար նետուի ասպարէզ, յանուն գաղութներու ինքնապաշտպանութեան:

Միայն այս գործը ամէնէն հիմնական հողն է նոր սերունդին համար, որ չափազանց երկար սպասեց «առաջնորդ»ներու, կամ «հրապուրիչ» պատգամներու:

Առաջնորդները եւ պատգամները կը բխին կեանքէն, կը գտնուին՝ խառնուելով իրականութեան տենդին եւ եռեւեփներուն հետ:

Այն բոլոր պրպտումները որ կը կատարուին, այն խորհուրդները եւ տեսակէտները որ կը պարզուին, անշուշտ սահմանուած չեն ամուլ հետաքրքրութիւններ գոհացնելու, կարդալու եւ անցնելու համար:

Մեր ամենօրեայ կեանքն է որ կը թաւալի անոնց մէջ, ցուցնելով իւրաքանչիւրին հոգածութեան, խանդավառութեան եւ աշխատանքի բաժինը:

Անոնց պէտք է հետեւիլ ոչ թէ իբրեւ «ամաթէօռ»ներ, այլ իբրեւ տաքսիրտ քաղաքացիներ:

Այդ ձեւով միայն կրնանք վերանորոգել եւ կեանքը եւ մթնոլորտը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ԻՆԾԻ ՄՆԱՐ…

Թերթերը կը գրեն թէ 1934ի ազգ. վիճակահանութեան առթիւ, կառավարութիւնը պիտի ջնջէ հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը, աւելցնելով միջին պարգեւներու թիւը:

Ի՞նչ աղուոր լուր:

Եթէ ինծի մնար, կը ջնջէի մէկ միլիոնի 15 պարգեւներն ալ, որով տրամադրելի կը մնար 20 միլիոն ֆր.:

Կը ջնջէի, նաեւ, կէս միլիոնի պարգեւները — 20 հատ: Գումար՝ 10 միլիոն: Համագումար՝ երեսուն միլիոն ֆրանք:

Եւ այս երեսուն միլիոնը կը բաժնէի 200,000, 100,000, 50,000, 20 կամ 10,000 ֆրանքնոց պարգեւներու:

Ինչո՞ւ այսպէս.—

1. Աշխարհը որքան քիչ միլիոնատէր ունենայ, այնքան կը խաղաղի:

2. Որովհետեւ բախտի խաղ է, միլիոնները կոյրզկուրայն կ'երթան կը գտնեն այնպիսի մարդիկ, որ կամ հարուստ են, եւ կամ հոգեպէս բշուառ ըլլալով, պիտի խտացնեն մակաբոյծներու շարքերը:

3. Միջին պարգեւները շատնալով, աւելի բազմաթիւ « միջին »ներ (էսնաֆ) եւ բանուորներ պիտի կրնան օգտուիլ, ոչ թէ հարստանալու, այլ տանելի կեանք, սեփական գործ ստեղծելու համար:

4. Միջին դասերը, բանուորն ու արհեստաւորը ընդհանրապէս բազմանդամ կ'ըլլան, մանաւանդ շատ զաւակի տէր: Ուրեմն, աւելի շատ իրաւունք ունին «բախտաւորուելու»:

Դեռ կրնայի շարունակել, բայց… նախարարական նստ գրելու յաւակնութիւն չունիմ:

Վ.Ա.Հ.

ՏՈՒՆ ՄԸ ՓԼԱՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ 12 ՀՈԳԻ ԹԱՂԵԼՈՎ

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտ. 22 թուականով.— Բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Պոլսոյ, Սեւ ծովու եւ Մարմարայի մէջ: Ծովային հաղորդակցութիւնները խզուած են: Զօրեքշաբթի իրիկուն տուն մը փլաւ անձրեւներու հետեւանքով: Փլատակներուն տակ թաղուեցան 12 հոգի: Ջիւնը փակած ըլլալով ճամբաները, Սէնփլոնի էքսպրէսը ուշացաւ:

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՎԱՌՈՒԵՑԱՒ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ ծխախոտի ֆրանսական մթերանոցները մոխիր դարձան: Վնասը 8 միլիոն տրախմի կը հաշուեն: Քննութիւն բացուած է, արկածին պատճառները հասկնալու համար:

ԿԱՆՏԻԻ ՆՈՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Կանտի Մատրաս գացած է, պայքարելու համար ի նպաստ «անհպելի»ներուն: Այս առթիւ ենդիկ առաքեալը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Իմ այս պայքարս միայն կրօնական է. քաղաքականութիւն չպիտի խառնեմ այս գործին մէջ: Իմ կարծիքով, պէտք է վերջ տալ «անհպելի»ներու կացութեան: Եթէ չանհետացընենք այս ընկերային եւ հոգեւոր չարիքը, հնդկական դատը պիտի կորսուի: Ես կ'ուզեմ կեանքիս վերջին օրերը նուիրել հնդիկ ժողովուրդին միացման:

Անհպելիները (փարիաներ) 20 միլիոնէն աւելի են:

ՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՂՕԹՔԸ

Սաքսոնիոյ աւետարանական իշխանութիւնը որոշեց որ այսուհետեւ բոլոր աղօթքներուն մէջ յիշուին հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, ժողովուրդին եւ եկեղեցական իշխանութեան անունները: Ցեռոյ, գոհաբանութիւն պիտի մատուցուի Աստուծոյ որ ազգային իշխանութիւն պարգեւեց Գերմանիոյ: Ամէն տեղ պիտի աղօթեն որ Աստուած պահէ ազգին միութիւնը եւ ուժ տայ աշխատանքի եւ հացի, պատիւի, խաղաղութեան եւ ազատութեան համար մղուած պայքարին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՐՁԻԳ ՀՈԼԱՆՏԱՑԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

ՄԻՒՍ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

Լայփցիկի գերագոյն ատեանը երէկ, շաբաթ, արձակեց իր վճիռը. Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման մասին:

Մահուան դատապարտուեցաւ գլխաւոր ամբաստանեալը, Հոլանտացի Վան տէր Լուպէ: Իսկ անպարտ արձակուեցան Թորկլէր (գերմանացի), Տիմիթրով, Փոփով եւ Թանէվ (պուլկար), բոլորն ալ համայնավար:

Վան տէր Լուպէ բոլորովին անտարբեր էր վճիռը լսած ատեն:

Մուսոլինի կը փառաբանէ Արեւելքը

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի համալսարաններու արեւելեան ուսանողները Հռոմ հաւաքուած են այս օրերս, մէջին եւ ծայրագոյն Արեւելքի կաճառին բացման առթիւ: Մասնակցողներուն թիւը կը մօտենայ 500ի, որոնց մէջ կան 150 Չինացիներ, 100 Հնդիկներ, 100 Սուրիոյ եւ Պաղեստինի Արաբներ, 40 Ճափոնցիներ, Պարսիկներ, Աֆղաններ, Սիամցիներ եւայլն: Այս առթիւ հրաշունչ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Մուսոլինի: Տեղի անձկութեան պատճառով մանրամասնութիւնները կը յետաձգենք յաջորդ համարին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները, լուսաբանելու համար միջազգային լրտեսութեան խնդիրը: Ձերբակալման նոր հրամանագիրներ հանուեցան: Բոլոր ամբաստանեալները առաջնակարգ փաստաբաններ բռնած են: Առաջին հարցաքննութիւնները սկսան շաբաթ օր: Շարունակ նոր վկաներ կը լսուին: Ձախակողմեան մամուլը գիտել կուտայ թէ ոստիկանութիւնը «գործ կ'եփէ» առանց լուրջ փաստեր ունենալու…

Քանի փրանքնոցները կե՞ղծ են

Գրած էինք թէ քսան ֆրանքնոց արծաթ դրամներուն կեղծերը հանուած են: Կասկածի գլխաւոր պատճառն է՝ մետաղին խորթ ձայնը: Պանք տը Ֆրանսը անմիջապէս ետ կ'առնէ այս դրամները: Այս առթիւ թէ դրամատունը եւ թէ փողերանոցի վարչութիւնը գիտել կուտան թէ լաւ չհնչող դրամները անպատճառ կեղծ չեն, թէ նոր հանուած քսաննոցներուն թիւը այնքան մեծ է որ, պաշտօնեաները չեն բաւեր զատ–զատ ստուգելու իւրաքանչիւրին ձայնը, շրջաբերութեան յանձնելէ առաջ:

Խորհրդարանին փակումը

Գիշերը ցերեկին խառնելով, երեսփ. ժողովը եւ Ծերակոյտը վերջացուցին ելմտացոյցի քննութիւնը, եւ առժամեայ նախահաշիւ մը քուէարկեցին, 1934 յունուարի եւ փետրուարի ծախքերուն համար: Ելմտական ծրագիրը մէկ ժողովէն միւսը գնաց–եկաւ, մինչեւ որ կարելի եղաւ վերջնական համաձայնութեան գոյացնել միճակի կէտերու մասին

Այս չեչաապտ աշխատանքէն յետոյ, խորհրդարանը կը ստանայ տօնական արձակուրդ, մինչեւ յունուար 9:

Արծաթի վերահաստատումը Մ. Նահանգներուն մէջ

Գրած էինք թէ նախագահ Րուզվէլթ հրամայած է արծաթ դրամ կոխել դեկտեմբեր 21էն սկսեալ: Այս որոշումը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Եւրոպայի մէջ: Կը կարծուի թէ Պ. Րուզվէլթի յաջորդ գործը պիտի ըլլայ ամբարցնել տոլարին գինը: Նոր դրամները պիտի շինուին Մ. Նահանգներու արտադրած արծաթով, որ տարեկան 24 միլիոն ունկին չանցներ: Նախագահական ձեռնարկին գլխաւոր արժէքը աւելի քաղաքական է քան տնտեսական: Պ. Րուզվէլթ կ'ուզէ արեւմտեան նահանգներուն համակրութիւնը շահիլ, յառաջ տանելու համար իր քաղաքականութիւնը:

Անգլօ-ֆրանսական բանակցութիւնները

Ուրբաթ օր, կէսօրէ վերջ մինչեւ ուշ ատեն քաղաքական խիստ կարեւոր խնդիրներու եւ միջազգային բոլոր հարցերու մասին խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ Փօլ Պոնքուրի միջեւ: Բնականաբար խորհրդակցութիւններուն առանցքը կը կազմէին գերմանա-ֆրանսական զծուարութիւնները, որոնք երթալով անելի մը կը հասնին: Խորհրդակցութիւններուն պահ մը մասնակցեցան վարչապետ Շօթան, Փարիզի անգլ. դեսպան եւ երկու երկիրներուն մասնագէտ խորհրդականները, որոնք Ազգաժողովին մէջ ալ պաշտօն ունին: Խորհրդակցութեանց արդիւնքին վրայ հրատարակուած պարզ ու կարճ զեկոյցը կը յայտարարէ թէ Տեսութիւններու կատարեալ եւ բարեկամական փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ բոլոր միջազգային հարցերու վրայ: Մասնաւորապէս քննուեցան համաձայնութեան եռանկարները՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովին աշխատութիւններուն վերսկսման մասին եւ երկուստեք ցանկացուեցաւ Ազգաժողովին հեղինակութիւնը անաղարտ պահպանելու կարեւորութիւնը:

«Ժուռնալ»ի աշխատակից Սէն–Պրիս, որ իրազեկ օրագրող մըն է, իր քաղաքական տեսութեան մէջ կը յայտարարէ թէ « զեկոյցը Ֆրանսերէնով աւելի բան կը հասկցնէ քան… անգլերէնով, եթէ մեր աչքէ նրկէ հաւաքած տպաւորութիւններէն գատենք»: Օրագրողը վերջապէս կասկած կը յայտնէ անգլիական քաղաքականութեան հետեւած ուղղութեան վրայ, ի մասին Գերմանիոյ պահանջներուն որոնց — իր կարծիքով — այժ տուած է արդէն Լոնտոնի կառավարութիւնը, եւ անգլիական թերթերն ալ մեծ մասով համամիտ են Մաքտոնալտի այս քաղաքականութեան:

Նոր կնճիռներ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ

Հետաքրքրական զուգադիպութիւն մը արդարեւ, եթէ Հիթլէրի կողմէ նպատակաւոր չէ: Մինչ յայտնի է թէ քաղաքական յարաբերութիւնները բնաւ փափկութեան բարելաւումը չեն առաջած երկուքին միջեւ, ահա նոր կնճիռ մը — Գերմանիա, նոյնիսկ առանց վիճաբանելու եւ առարկելու, կը մերժէ Ֆրանսական առաջարկները առեւտրական նոր դաշնագրի մը կնքումին առթիւ:

Օտար գործաւորներու տուրքի խնդիրը

Երէսփ. Ժողովը երկրորդ ընթերցումով մերժեց ընդունիլ Ծերակոյտին որոշումը, որ, ինչպէս գրած էինք, ելմտացոյցէն մէջէն ջնջած էր օտար գործաւոր բանեցնող գործատէրերէն տուրք գանձելու պայմանը: Ամէնէն աւելի մերժելու մասին պնդեց երեսփոխան Տօռման, որ, վերջապէս շահեցաւ 358 ձայն 227ի դէմ:

„Յառաջ„ի յաջորդ թիւը

լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի, տօնական դադարի պատճառով:

Պ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հանգուցեալ Պ. Գրիգոր Սինապեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ, համաձայն իր փափաքին պարզ ձեւով, այս երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի հայ կաթողիկներու Ս. Խաչ եկեղեցին, 10 bis, Rue Thouin:

⁂ Մահը տեղի ունեցած է բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով:

100,000 ՍՏԵՐԼԻՆ ՁԵՌԱԳՐԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Բրիտանական Թանգարանը ձեռնարկած է խորհրդային իշխանութեան գնելու ձեռագիր մը, «Քոտէքս Սինայատիկուս» որ կը պարունակէ Աստուածաշունչին մէկ մասը եւ անգնահատելի արժէք ունի պատմութեան համար: Այս «Քոտէքս»ը կը պատկանի Դ. դարուն եւ գտնուած է 1844ին, Սինա լերան մէկ վանքին մէջ եւ յետոյ ծախուած Ռուսիոյ ցարին: Անգլ. կառավարութիւնը հաւանած է որ 100,000 ստերլին վճարուելով, գնուի ձեռագիրը: Այս առթիւ հարցապնդում եղաւ խորհրդարանին մէջ, եւ Պ. Մաքտօնըլտ պատասխանեց թէ դրամը պիտի հոգացուի հանգանակութեամբ եւ պետական վարկով: Կառավարութիւնը մէկ ստերլին պիտի վճարէ հանգանակուած իւրաքանչիւր ստերլինի փոխարէն:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՊԱՏՃԱՌԵՐ

Գրած էինք թէ ժանտատենդի դէպքերը շատցած են Փարիզի մէջ: Փարիզի բնակչութեան մէջ որոշ մտահոգութիւն ստեղծուած ըլլալով ժանտատենդին այս տարածման առթիւ, փրոֆ. Թանոն, Փարիզի բժշկ. համալսարանին դասախօսը, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլին.

—Ծիշդն ըսելով համաճարակ չկայ. Սեպտեմբերէն ասդին պատահեցան ժանտատենդի բազմաթիւ դէպքեր, որոնք ուշադրութիւն գրաւեցին: Այսօր կարելի է ըսել թէ ժանտատենդի դէպքերը նուազելու նշան ցոյց կուտան, գէթ քանի մը օրէ ի վեր: Տեսնուեցաւ որ Սէնի ջուրը քաղաքին խմելու ջուրին հետ յարաբերութեան մէջ է հոն ուր Սէնի ջուրը վարակուած է մասնաւորապէս: Անմիջապէս ըկատի առնուեցաւ եւ դարմանուեցաւ այս պարագան:

Այսուհանդերձ ստիպուած ենք դիտել տալ թէ կարգ մը հայթայթիչներ վտանգաւոր սովորութիւն մը ունին աղբիւրը անծանօթ ջուրով լուալու բանջարեղէններն ու ձուկերը: Դարձեալ, ճաշարաններու ոմանց պաշարը կը ստանան Սէնի ջուրով թրջուած յարկերու մէջ փաթթուած: Նոյնպէս շատեր կաթի տուփերը կը լուան Սէնի ջուրով: Պէտք է զգոյշ ըլլալ Սէնի ջուրը գործածելու ատեն »:

400,000 ԱՅՐԵՐ ԵՒ ԿԻՆԵՐ ՊԻՏԻ ԱՄԼԱՑՈՒԻՆ

Գերմանիոյ պարտաւորիչ ամլացումի օրէնքին գործադրութիւնը կ'ըսկսի 1934 յունուար 1ին: Այս օրէնքին համաձայն, 1700 բժշկական եւ 77 վերաքննիչ ատեաններ կազմուած են, որոնք վճիռներ պիտի արձակեն ամլացման համար: Նախնական հաշիւներու համաձայն, 400,000 այրեր եւ կիներ կ'իյնան այս օրէնքին տակ, իբրեւ անյարմար՝ ամուսնութեան: Իւրաքանչիւր տղամարդու ամլացումը պետութեան պիտի նստի 70 մառքի, իսկ կնոջ համար՝ 54 մառքի: Այս հաշիւով, 15 միլիոն ֆրանք պիտի ծախսուի, 400,000 այրեր եւ կիներ սերնդագործելու անկարողութեան դատապարտելու համար:

— • —

ՃՇԴՈՒՄ.— Բարեկամ մը մեզի հաղորդած էր թէ ազգ. վիճակահանութենէն 100,000 ֆրանք շահած է Պ. Ուշագլեան, երկու ընկերներով: Կը տեղեկանանք թէ թիւրիմացութեան զոհ գացած է մեր բարեկամը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Քաղելով Հայաստանի թերթերէն, քանիցս արձանագրած ենք գանգատներ Երեւան քաղաքի անմաքրութեան մասին։

Քանի մը ամիս առաջ, հարցը դրուեցաւ կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին եւ Երեւանի կոմիտէին միացեալ նիստի (21 սեպտ.) օրակարգին մէջ։ Ահա թէ ինչ արձանագրուած է այդ նիստի ատենագրութեան մէջ, Երեւանի անմաքրութեան մասին.—

«Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն եւ Երեւանի կոմիտէն դոհացուցիչ չեն գտներ Երեւանի քաղաքային խորհուրդին կատարած աշխատանքը քաղաքը մաքրելու եւ առողջապահութեան տարրական պայմանները պահպանելու մասին։ Եւ արձանագրելով, որ քաղաքին առողջապահական պայմանները բացարձակապէս անհանդուրժելի են, կ'որոշուի.

1.— Ցանդիմանել Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նախագահութիւնը։

Պաշտօնանկ ընել քաղաքի մաքրութեան մարմնի վարիչ Գ. Մխիթարեանը։ Ցակոբեանի յանձնել քաղաքը մաքրելու պատասխանատուութիւնը։

2.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 5 օրուան ընթացքին տեղ մը յատկացնէ քաղաքին աղբը փոխադրելու, առանց թոյլ տալու որ աղբը փոխադրուի քաղաքին դուռէն ներս կամ հաղորդակցութեան ճամբաներուն մօտիկ։

3.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ ձեռնարկէ «Արարատ» գործարանին եւ Զանգի գետին կամուրջին շրջանակը մաքրելու, անասուններու չուկան եւ շրջապատը կարգի բերելու։

4.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 3 օրուան ընթացքին ամէն միջոց ձեռք առնէ եւ մաքրել տայ նոր պանդոկին շրջակայքը։

5.— Տասը օրուան ընթացքին մաքրել տալ հաւաքական դիւղատնտեսութեան շուկան։

6.— Մէկ ամսուան ընթացքին կարգի բերէ Շահումեան փողոցի վրայի խարխուլ խանութները, գետնափոր տնակները, նիւթական հատուցում տալով անոնց տէրերուն։

7.— Անմիջապէս ձեռնարկել նախկին շուկայի հրապարակին յատակագծման եւ մաքրագործութեան, այնպէս որ հողային աշխատանքները լրանան մինչեւ ձմեռ, եւ գարնան կարելի ըլլայ սկսիլ բուսական յարդարանքին եւ շինարարական աշխատանքներուն։

8.— Հրահանգ տալ որ մէկ ամսուան ընթացքին, ոչ ուշ քան հոկտեմբերի 20ը, աւարտի Աբովեան փողոցի բարեկարգութիւնը (սալարկում, մայթերու եւ առուներու շտկում, առուներու եւ ցանկապատերու ներկում)։ Արգիլել, որ սայլերը կանգ չառնեն Աբովեան փողոցին ծայրերը։

9.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 10 օրուան ընթացքին, ոչ ուշ քան մինչեւ 1 հոկտեմբեր, կարգի դրուի ճամբան, ալրանքներու կայարանին մօտ։

10.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 3 օրուան ընթացքին ծրագիր մը մշակէ աղտեղութեան դէմ պայքարելու, (առողջապահական հսկողութիւն, դռնապաններ, հակիչներ, տուգանք, լուսաւորութիւն)։

11.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ մինչեւ հոկտեմբեր 20 լրիւին աւարտին եւ շահագործման յանձնուին իր շէնքերուն չաւարտած մասերը։

12.— Հրահանգ տալ ճամբաներու շինութեան մարմնին, որ մինչեւ նոյեմբեր 29 աւարտին Մարքս եւ Տէրեան փողոցներու խճարկութիւնը, Ղամարլուի խճուղիին խայծղանով պատումը Կարմիր Բանակայիններու փողոցէն մինչեւ ձգախէժի գործարանին դուռին, կայարանի փողոցի լայնացումն ու վերանորոգումը։

13.— Հրահանգ տալ քաղաքային ոստիկանութեան պետ Ա. Խաչատրեանի, որ հսկէ քաղաքին առողջապահութեան եւ մաքրութեան վրայ»։

Այս որոշումներէն յետոյ, որոնք տրուած էին սեպտ. 21ին, Ա. Խանջեան ճառ մը կը խօսի կոմունիստ երիտասարդութեան ժողովին մէջ եւ կ'անդրադառնայ նոյն ցաւոտ հարցին, Երեւանի անմաքրութեան.—

«Քաղաքը այնպիսի վիճակի մըն է հասեր, որ նոյն իսկ մէկ քանի գլխաւոր փողոցներ լեցուած են աղբակոյտով։ Քաղաքը ունի կոմունիստ երիտասարդներու կազմակերպութիւն մը, որ կրնայ մեծ դեր կատարել քաղաքին մաքրութեան մէջ։

Վեց ամիս առաջ հարցը դրինք մեր կոմունիստ երիտասարդներուն առջեւ։ Անմիջապէս կազմակերպուեցաւ ցոյց մը, երիտասարդները փողոց թափուեցան, քանի մը օր աւլեցին, յետոյ ամէն բան տրուեցաւ մոռացութեան»։

Խանջեանի այս դիտողութիւններն ալ անցան ապարդիւն։ Երեւան չմաքրուեցաւ երբեք։ Սեպտ. 28ին, Երեւանի քաղաքային խորհուրդը ժամանակ նիստ մը գումարեց, զբաղելու համար միայն Երեւանի մաքրութեան հարցով։ Ներկայ էին Խանջեան, Միրզաբէկեան, Ա. Երզնկեան, Աչրափեան, Լ. Բաբանեան։

Քաղաքային խորհուրդի նախագահ Կ. Մարտինեան ճառ մը խօսեցաւ, ընդարձակ ճառ մը Երեւանը մաքրելու եւ բարեզարդելու մասին։

Մարտինեան յայտնեց թէ քաղաքային խորհուրդը վերջերս ուշադրութիւն անգամ չի դարձներ քաղաքին առողջապահական պայմաններուն, այս պատճառով, «ինչպէս Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն եւս ցոյց տուաւ, ստեղծուեր է առողջապահական տեսակէտով բոլորովին անհանդուրժելի վիճակ մը»։ Ցետոյ Մարտինեան չիշատակեց բոլոր այն միջոցները, զորս ձեռք առաւ Երեւանի քաղաքային խորհուրդը՝ թելադրուած կեդր. կոմիտէին որոշումէն մաքրելու համար քաղաքը մինչեւ նոյեմբեր։

Այնուհետեւ խօսեցան միւս ժողովականները, որոնք չէշտեցին թէ հակառողջապահական վիճակ է ստեղծուած մանաւանդ քաղաքին ծայրամասերուն մէջ (Կոնդ, գործարանային թաղամաս, Թոխմախան լճին շրջակայքը)։ Եւ սակայն քաղաքային խորհուրդը չի շարժիր։ Շեշտուեցաւ նոյնպէս, որ պետական կազմակերպութիւններն եւս օժանդակութիւն ցոյց չեն տար։

Ի վերջոյ խօսեցաւ Խանջեան։

Այս ճառին վրայ, ժողովը որոշեց յոյտարարել «Երեւանը մաքրելու միամսեակ», հրաւիրելով պետական եւ ժողովրդային բոլոր կազմակերպութիւնները մասնակցելու քաղաքին մաքրութեան գործին, ամբողջ մէկ ամիս։

Այս ամէնը միշտ թուղթի վրայ։ Երեւանի անմաքրութիւնը կը մնայ միշտ «անհանդուրժելի»։

Ահա թէ ինչ կը գրէ Խորհ. Հայաստանի մէկ աշխատակիցը, Ա. Գրիգորեան.—

Երեւանի առողջապահական պայմանները բարելաւելու եւ կուտակուած աղբը քաղաքէն հեռու տանելու մասին Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումէն ի վեր եօթը օր է անցեր, այդ եօթը օրուան ընթացքին քաղաքային խորհուրդը բաւական աշխատանք է կատարած։ Մաքրուած է Զանգի կամուրջին շրջակայքը, անասուններու շուկան, բարեկարգուած է հաւաքական տնտեսութեան շուկան, նոր պանդոկին մօտիկ քանդուած շէնքերու հողը կը տեղափոխուի քաղաքին սահմաններէն դուրս, քաղաքին աղբը թափելու համար եւս յատկացուած է մասնաւոր վայր։

Սակայն եւ այնպէս, հակառակ այս կատարուած աշխատանքներուն, կարելի չէ քաղաքին ներկայ վիճակը գոհացուցիչ համարել, մանաւանդ փողոցներէն ու բակերէն աղբը դուրս տեղափոխելու տեսակէտով։ Ոչ միայն բոլոր բակերուն մէջ չկան աղբի արկղեր, այլ եւ եզրերն ալ չարաթներով եւ ամիսներով պարպող չկայ, այնպէս որ բակերու եւ փողոցներու ամէն մէկ անկիւնը կուտակուած են մեծ քանակութեամբ աղբակոյտեր (օրինակ՝ Գնունի, Եկմալեան, Սունդուկեան, Րաֆֆիու փողոցներուն մէջ եւ այլ տեղեր)։

Կեդր. կոմիտէի որոշման համաձայն, պէտք էր 3 օրուան ընթացքին կանոնաւորուէր նոր պանդոկին շրջակայքը։ Սակայն նոր պանդոկէն դէպի նախկին շուկան ձգուած տարածութիւնը չէ բարեկարգուած տակաւին, կուտակուած աղբը սաստիկ գարշահոտութիւն մը կ'արձակէ եւ համաճարակներու պատճառ կը դառնայ։ Մանաւանդ խայտառակ վիճակի մէջ կը գտնուի առողջապահական հսկողութիւնը։ Բաւական է յիշատակել, որ նոր պանդոկին կից քանդուած շէնքին հիմերը,— որուն վրայ պիտի բարձրացուի նոր շէնք մը,— աճցործները արտաքնոցի վերածեր են, իսկ շիչ հեռու, կառքերու ձիերը կ'աղբեն փողոցը, եւ այս բոլորին մէջ, քանի մը քայլ հեռու, չորչիները չաքարեղէն կը ծախեն՝ քարերու վրայ շարած իրենց ապրանքները։ Այս ամէնը՝ քաղաքային խորհուրդի շէնքին մօտ, առողջապահական բաժիններու բժիշկներուն, վարիչներուն եւ հսկիչներուն քթին տակ։ Քաղաքին ամենաբանուկ այս թաղամասին ճամբուն վրայով հոսող ջուրը գարշահոտ ցեխի ամբողջ լիճեր մըն է կազմած։ Այս բոլորը կը տեսնեն դարձեալ քաղաքին առողջապահութեան եւ բարեկարգութեան վարիչները, բայց ոչ ոք կը շարժի իր տեղէն։ Իսկ Ա. Ցակոբեան, որու վրայ կեդր. կոմիտէն դրաւ քաղաքի մաքրութեան պատասխանատուութիւնը, ուսերը վեր վեր քաշելով կը յայտարարէ.

— Ավտօ չունիմ, խօ՛մ, շալակով չե՞մ մաքրելու...

Եւ խորհիլ, որ քաղաքի մաքրութեան ընկերութիւնը ունի 6 ինքնաշարժ, 15 սայլ։ Ինչո՞ւ չօգտագործել այս ինքնաշարժները, աղբը փողոցներէն վերցնելու եւ քաղաքէն դուրս թափելու համար, ոչ թէ միայն օրը 7—8 ժամ, այլ եւ ամբողջ օրը, նոյն իսկ գիշերը։

Երեւանը առողջապահիկ պայմաններու մէջ դնելու, մաքուր եւ օրինակելի մայրաքաղաք դարձնելու համար կեդր. կոմիտէն պարտականութիւն դրաւ նաեւ զատական մարմիններուն վրայ։ Եւ սակայն դատական մարմիններն ալ չեն շարժիր։ Արդեօք դատախազութիւնը երբեւիցէ հետաքրքրուեցա՞ւ թէ ինչու առողջապահական գործավարութիւնը եւ առողջ մաքուր վարչութիւնը մինչեւ հիմա չեն կատարած կեդր. կոմիտէի որոշումը եւ չեն մաքրած իրենց շէնքերուն բոլորտիքը։ Առողջապահական գործավարութեան շէնքին բոլորտիքը ամիսներով մաքրող ու ջրող չկայ, եւ պատուհաններուն դիմաց, փողոցին մէջ, շինուած են տախտակէ արտաքնոցներ, որոնք կրնան վարակման պատճառ դառնալ։

Փողոցներու գեղագիտական ձեւաւորումը եւս թերի է։ Հակառակ տրուած որոշումներուն, չի քալեր այս գործն ալ։ Թէեւ անցեալ գարնան սկսան աշխատանքի, բայց մինչեւ հիմա ներկուած են միայն Աբովեան փողոցին կարգ մը շէնքերն ու խանութները։ Ուրիշ փողոցի մէջ, ոչ մէկ աշխատանք»։

Ա. Գրիգորեանի այս յօդուածէն զատ Խորհ. Հայաստան (28 սեպտ.) կը հրատարակէ նաեւ Գ. Ա. ստորագրութեամբ ուրիշ յօդուած մը, որ կարեւոր առաջարկներ կ'արձանագրէ.—

Մայրաքաղաքի անմաքրութեան եւ առողջապահիկ պայմաններու անմխիթար վիճակին մասին ժամանակ առ ժամանակ տեղի կ'ունենան խորհրդակցութիւններ։ Մենք կ'առաջարկենք՝ Երեւանի բոլոր տուները, կառավարական եւ ժողովրդային շէնքերը, փողոցները, հրապարակները, պարտէզները, մէկ խօսքով Երեւանի ամբողջ բնակելի եւ օգտագործելի տարածութիւնները բաժնել 100 հողամասերու։ Ի հարկէ, նկատի ունենալով տուներու եւ զանազան շէնքերու բնակչութեան տարբեր խտութիւնը քաղաքին այս կամ այն մասին մէջ, այս 100 հողամասերէն իւրաքանչիւրին կ'իյնայ տարբեր թիւով բնակիչ։ Սակայն այնպէս հաշուելով թէ Երեւանը ներկայիս ունի կամ ապագային կ'ունենայ մօտ 120,000 բնակիչ, կարելի է ըսել թէ 100 հողամասէն իւրաքանչիւրին կ'իյնայ միջին հաշուով 1200 բնակիչ։

Երեւանի քաղաքային խորհուրդը իր անդամներէն 100 հոգիի պարտականութիւն կուտայ հսկել այդ հողամասերուն վրայ։ Այս անդամը, իր հողամասի բնակիչներու կողմէ ընտրուած երեք լիազօր քաղաքացիներու հետ, կը կազմէ մաքրութեան խմբակ մը։ Այս խմբակը կը կազմէ մասնաւոր յանձնաժողովներ մաքրութեան, առողջապահութեան, պետական գոյքերու պահպանութեան, եւն.։ Եւ այս ձեւով հսկողութիւնը աւելի մօտիկ կը կատարուի տուներու, բակերու, փողոցներու, հրապարակներու, պարտէզներու վրայ, խմբակը աւելի դիւրին կը ճանչնայ իր հողամասի բնակիչը, անոր թերութիւնը եւն.»։ Այս առաջարկը ներկայացուած ըլլալով հանդերձ քաղաքային խորհուրդին, բարձի թող ձգուած է։ Գ. Ա. մամուլին յանձնելով իր այս առաջարկը, կը կարծէ լուծել Երեւանի անմաքրութեան... Գորդեան հանգոյցը։

Փաստը ցոյց կուտայ, որ Երեւան կը մնայ միշտ «անհանդուրժելի հակառողջապահական վիճակի մէջ»։

Ապահովաբար Երեւանի բոլշեւիկները հիմա կը խոստովանին, որ գիտեն լաւ ճառել, Դաշնակներէն հայհոյել, «մեր օրով ասա շինեցինք, նաս շինեցինք, Դաշնակները բան մըն ալ չըրին» ըսել, բայց չեն գիտեր... քաղաք մը մաքրել ասս 10 տարուան ընթացքին։

Հայ ժողովուրդը կ'ըսէ թէ անուշէնը կը ճանչցուի իր տունը մաքրելու համար ցոյց տուած նախանձախնդրութեամբ։

Ի՞նչ կ'ըսէք, Երեւանի մեծաւորներ,— ժամանակը չէ՞ յայտարարելու ձեզի թէ փոխանակ Դաշնակներուն դէմ նիզակ ճօճելու, քաղաքը մաքրեցէք նախ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՑԷՆ

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ» ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՑԻՒՐԻԽԻ ՄԷՋ

0000

ՑԻՒՐԻԽ, 19 դեկտ.— Մինչ մենք ներքին պայքարի մը բռնուած ենք, անվերջ պառակտելով եւ օտարներուն առջեւ ալ վարկաբեկուելով, անդին օտարներ ի նպաստ մեզի քարոզութիւններ կ'ընեն.

Քանի մը շաբաթ առաջ, հեռաւոր Եուկոսլավիայէն, բարեկամ մը, տեղացի, կը գրէր Ժեծանում գրադէտին «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» գրքին հրատարակութեան մասին եւ կը թելադրէր կարդալ զայն։

Ու եղաւ որ մեծ վիպագիրը հոս գայ, իր գիրքը ծանօթացնելու եւ պատմելու Հայն ու Հայոց տառապանքը։

Հպարտութեամբ կարդացինք տեղւոյս էն տարածուն եւ առաջնակարգ լրագրի էջերուն մէջ, Գ. Ֆրանց Վէրֆէլի բանախօսութեան ամփոփումը։

Ի՛նչ չառաչուն ապտակ մեզի, որ հրապարակային ժողովներ կը սարքենք մեր ներքին վէրքերը ծանօթացնելու համար մեզի անծանօթ, կամ գէթ պուտ մը համակրանք ունեցողներուն։

Ահա մէկը անկալառ ,անկողմնակալ, թերեւս մեզմէ աւելի զգայուն, հոս ու հոն, չքեղ սրահներուն մէջ կը պանծացնէ մեզ...

Այսպէս, Չեխոսլովաքիայէն վերջ, Գ. Ֆրանց Վէրֆէլ, Ցիւրիխի էն չքեղ թատրոնին մէջ տուաւ իր գրական երեկոյթը, դեկտ. 18ին, երկուշաբթի, հոծ հետաքրքիրներու ներկայութեան։

Այս ի՛նչ ժողովուրդ է, այս ի՛նչքան հետաքրքրութիւն։ Շատեր չեն գիտեր ո՞վ է Հայը եւ ո՞ւր է Հայաստանը։

Պահ որքան խրախուսիչ է եւ սակայն նոյնքան եւ յուզիչ։

Սա պատկառազդու մարդն է որ 18 տարի յետոյ իր գեղապարզ գրչով այսօր նորէն թաղուած կրակը պիտի հրահրէ։

Ու ահա ճիշդ ժամուն փառաւոր բեմին սեղանին առջեւ տեղ կ'առնէ։ Կ'ազդուեաւի ջերմ ծափերով։

Իր բացման խօսքին մէջ համառօտ կերպով բացատրեց թէ հայ ժողովուրդը շատ հին ազգ մըն է, քրիստոնեայ, որ մեծ դեր խաղաց իր մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ. Ապա անցաւ իր գրքին, նախ բացատրելով թէ ինք սարսափի օրերուն գտնուած է Թուրքիա, Հալէպ, Ալէքսանտրէթ, Անտիոք եւն., ու իր աչքերով տեսած է խաչելութիւնը՝ Հայուն, բարբարոսութիւնը՝ Թուրքին։

— Ձայնի պատմել առանք, բաւ, այլ պիտի բաւականամ կարդալով գրքիս մը գլուխ, էնվէր փաշայի եւ Տոքթ. Լեփսիուսի խօսակցութիւնը, գաղափար մը կազմել տալու համար Հայոց կացութեան մասս,

Ու հատուածը զոյգ հատորէն, ընդարձակօրէն կարդաց, իր գրողէտի գրաւիչ առոգանութեամբ, այնպէս որ ունկնդիրները գամուած պահեց ամբողջ մէկ ժամ։

Աւելորդ է ընթերցանութեան ամբողջ թարգմանութիւնը կատարել, բայց կ'արժէ յիշել թէ հեղինակը — որ այնքան համբաւ ունի հոս — շատ գեղեցկօրէն ու շատ բնական կերպով նկարագրած է արիւնարբու էնվէրի ներքին մարդը, այնքա՛ն բարբարոս, մինչ, արտաքին երեւոյթով, անկարելի էր սպասել։ Տոքթ. Լեփսիուսի բոլոր ջանքերը, աշխատանքները, դիմումները՝ էնվէրին, առաջքն առնելու համար ջարդերուն, անօգուտ կը դառնան։ Ողբացեալ Հայասէրը ամէն միջոցի կը դիմէ, սակայն անդրդուելի կը մնայ գազանը։

Ջերմ ծափերու մէջ, ընթերցումէն վերջ, գաղութիս հին դէմքերէն — եռանդը արդէն հինգ հոգի է — Գ. Տիգրան Բիրիչճեան, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր ժեծանուն հեղինակին գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրելու, ինչ որ արժանացաւ երկարատեւ ծափերու։ Տոմսին վրայ գրուած էր.

— «Այս ծաղկի բաբեը, իբր ապացոյց մեր անկեղծ համակրութեան ձեր մեծ ձեռնարկին, ի նպաստ մեր տառապած հայ ազգին։ Սրտագին շնորհակալութեամբ»։

Ձեր թղթակիցն ալ ստորագրեց։

Վերջաւորութենէն յետոյ հեղինակը կարդաց նաեւ իր վերջին անտիպ բանաստեղծութիւնները։

Բազմութիւնը ցրուեցաւ խիստ ազդուած։ Իրբեւ Հայու նմոյշ երկու — երեք հոգի էինք։

Սրահին մէջ երբ կը ներկայացուէր իրրեւ այդ պատմութիւնը ճաշակող, լեզուս գամուեցաւ քիմքիս։

Անկարող եմ ներկայացնել յարգելի հեղինակը իմ համեստ գրչով, բայց, կը կարծեմ գաղափար մը տալ ընթերցողներուն, յիշելով թէ գրած է ինը կարեւոր գիրքեր։

Մեզի կը մնայ — եւ մեր սեպուհ պարտականութիւնն է— քաջալերել, հետաքրքրուիլ եւ քիչ մը «տաքնալ» հանդէպ այս մարդուն, որ մեր ընկերը ինք կ'ըլլէ։

Որքա՛ն փափաքելի էր տեսնել հայերէն տպագրութիւնը հատափոր զոյգ հատորներուն, որոնց 1200 էջերուն վրայ այնքան գեղեցկօրէն կը խօսի ի նպաստ հայ ժողովուրդին։

Կ. ՓՕԼԻԿԵԱՆ

ԻՄ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Իմ եկեղեցին իմ հեծող սրտին խորը շինեցի,
Հաւատքով հզօր կերտեցի անոր հիմերը ոսկի,
Սէրը գեղարփի անոր պա՛տ ըրի եւ յոյսը՝ կամար՜ը,
Ու իմ թախիծի ամպո՛վ ծածկեցի ձեղունն հրրանեզ,
Իմ եկեղեցին իմ խոց հոգիին ծո՛ցը թաղեցի։

Իմ եկեղեցին, բե՛րդն իմ խորհուրդին, ունի չորս տաճար,
Առաջինին մէջ, ուր մոմերն են շէջ, գրուած է քրնար,
Երկրորդին՝ սուտակ գինիի բաժակ, երրորդին՝ կրնօջ
Անդրի մը չքնաղ, չորրորդին՝ առկախ, խա՛չ մը ծանանդ,
Իմ եկեղեցին, վի՛հն իմ գաղտնիքին, ունի չո՛րս բուրվառ։

Քրնար — տաճարին մէջ լուսաբացին տեսլահա՛ր մըտայ,
Քրնարը առի, կըրծքի՛ս սեղմեցի ու ծունկի եկայ,
Եւ երբ ընկայ իմ ցաւը դժնեայ երգել կարեվէր,
Լարերը մէկ մէկ լըռեցին բեկբեկ, վիշտըս անհո՛ւն էր,
Քրնար — տաճարէն կուրծքըս ծեծելէն ու հեծքո՛վ ելայ։

Գինի — տաճարին առջեւ կէսօրին անյո՛յս կանգնեցայ,
Պապակը՝ շուրթիս, կըրակը՝ սրտիս, երգի՛ն եռակայ,
Ու երբ ուզեցի կեանքի ու հեշտի բաժակը պարպել,
Ձեռք մը դաւաճան ափէս խլեց զայն, փըշրե՛ց անարգել,
Գինի — տաճարէն մազըս փետտելէն ու խըռո՛վ ելայ։

Աստղիկ — տաճարին մէջ արեւմարին մըտա՛յ թեւաբաց,
Դիցուհիին կոյս՝ բացի՛ սիրտս անյոյս, ցաւով ամպըւած,
Եւ երբ կատարի գըրկե՛լ ուզեցի սէր — աստուածուհին,
Իր տըտունին յեց՝ սեւ օ՛ձ մը սուլեց դէմըս մոլեգին,
Աստղիկ — տաճարէն ելա՛յ խենդօրէն եըրդե՛ի մը գըրկած։

Ու կ'երթա՛մ հիմա դըժախահրմայ չորրորդ տաճարին,
Մեծ մեղքին անճառ քաւութեա՛ն համար, արարչութեա՛ն սին,
Ուր կը փըշրուի ակիհը լոյսի շուրթի չեկած դեռ,
Եւ ուր մի առ մի կ'իյնա՛ն ծաղկատի մեր իղձերն անեկ,
Ես կ'երթամ հիմա իմ չարահըմայ չորրո՛րդ խորանին։

Ես կ'երթա՛մ տըրտում, հուրո՛վ անպատում, իմ անծանօթի՛ն,
Քրնար ու սափոր ըրա՛ծ բիւր կըտոր սէր — ծովի ափին։
Իմ վառ յայսերով, շէնշո՛ղ զարդուռով, լըքուա՛ծ ու լըռիկ՝
Ես կ'երթա՛մ անհետ, երազնե՛րուս հետ, գերդ վըշտի մըրիկ՝
Գամելի՛լ իմ խաչին, կառչի՛լ իմ բագին ու այրի՛լ մենիկ։

Իմ եկեղեցին իմ հեծող սրտին խորը շինեցի,
Հաւատքով հզօր կերտեցի անոր հիմերը ոսկի,
Սէրը գեղարփի անոր պա՛տ ըրի եւ յոյսը՝ կամար՜ը,
Ու իմ թախիծի ամպո՛վ ծածկեցի ձեղունն հրրանեզ,
Իմ եկեղեցին իմ խոց հոգիին ծո՛ցը թաղեցի։

ԱՐՑԱՇԷՍ

Հայ երգն ու գրականութիւնը

Գրոլետար կը գրէ թէ հայ ժողովրդական երգեր հաւաքելու, գիր առնելու պաշտօնով, Վրաստանի երաժիշտներու Միութեան կողմէ դեկտ. 1ին Բորչալուի շրջանը ղրկուեցան երաժշտագէտներ Աղասի Մանուկեան եւ Վ. Ումրշատ։

Դեկտ. 4ին Թիֆլիզ, Գրողներու Պալատին մէջ տեղի ունեցաւ, ռուս եւ թուրք գրողներու ժողովը, եւ այս առթիւ կարդացուեցաւ դասախօսութիւն մը հետեւեալ նիւթին շուրջը, «Հայ գրականութիւնը 1933ին»։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"ԳԵՏՆՈՒՂԻՆ,,

— o —

Գրական եւ գեղարուեստական աշխարհին համար հրատապ հարց է եւ կը մնայ՝ թատրոնին եւ շարժանկարին հակամարտութիւնը։

Մի անգամ ընդ միշտ պէտք է ընդունիլ, որ արտայայտութեան արուեստին այդ երկու գլխաւոր ձիւղերը իրենց սեփական եւ անօրանալի առանձնայատկութիւններն ունին, որով կարելի չէ միացնել մէկին կամ միւսին ունեցածները, եւ մանաւանդ զատապարտել մէկը կամ միւսը։

Սխալ է շարժանկարը ընդունիլ իբրեւ ստորադաս արուեստ։ Եթէ արուեստին գերագոյն հրապոյրը եւ մասնայատկութիւնն է մեր հոգեկան աշխարհին հորիզոնները ընդլայնել, հոն ստեղծել փոթորիկը յոյզերուն, կամ երազանքը փայփայուած յոյսերուն, ապրումներուն անսահման ստեղնաշարի մը վրայ նուագելով մեր հոգիներուն մէջ ենթագիտակցօրէն դաշնաւորուած զգացումներու հակայ համերգը, այդ առանձնայատկութիւնները ունի այսօր, շնորհիւ անխոնջ ճիգերու եւ յարատեւ կատարելագործութիւններու, շարժանկարին արուեստը։

Եթէ իրեն կը պակսի իրական շունչը թատրոնին, — թէեւ այսօր խօսուն ժապաւէնը հասած է այնպիսի կատարելութեան մը, որ խաբկանքը կուտայ կենդանի ձայնին — ան ունի թատրոնին վրայ այնպիսի առաւելութիւններ, որոնք ատոնց միայն իրեն կը պատկանին։

Շարժանկարը միջոցին եւ տարածութեան տէրն է։ Քանի մը մէթր պաստառին վրայ ամբողջ աշխարհներ կը բացուին, ժողովուրդներ կը յարձակին իրենց վարք ու բարքով, հարիւրաւորները կը յաջորդեն իրարու, ճամբուն վրայ 100 քիլոմեթր սուրացող ինքնաշարժին առջեւ — որուն մէջ նստած է ամբողջ սրահը։

Բեմադրութիւնը այլեւս չի մանուիր շարժանկարին համար բեմին կամ ՊԱՐՏԷԶին կողմերով. ան հակայ միջոցին սահմանները ունի իր արտադրութեան տակ, եւ իր դերասանները իրապէս կ'ապրին, կը շարժին.

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՎԱՃԱՌՔ»Ը

>>>·<<<

Այսօր, կիրակի, ինչպէս եւ վա... կը շարունակուի Ֆրանսահայ ... Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին բա... ընդարձակ վաճառքը:

Բազմութիւնները մղել գնումի զանազան վայրեր՝ մասնաւոր տաղանդ է ... ու. ուա՞ղ, գիտեմ, իմ գրիչը չունի: Բայց փաստերը իրենք այնքան խօսուն են որ, կը բաւէ՞ զանոնք յիշատակել միայն մերկօրէն.

— Ի՞նչ է այս Կ. Խաչը, ի՞նչ կ'ընէն.

Ա՜հ, սիրելի՛ ընթերցող, այս հարցումներուն պատասխանները ոչ ես կրնամ տալ՝ հաւանաբար, ոչ ալ ուրիշ: Ես գիտեմ, սակայն թէ ով կրնայ պատասխանել ատոնց:

Պէտք է այդ հարցումները ուղղել, հանրապետական պանդոկի մը, վերջին յարկի ցուրտ մէկ սենեակին մէջ ... ինկած այն յղի կնոջ — եւ քանինե՞ր իրեն պէս — երբ իր ճգնաժամի րոպէին այցելութիւնը ունեցաւ հայ գրող մը որ գնահատեց զինքը հիւանդանոց մը, կանոնաւորապէս այցելեց անոր իր դժուարին օրերուն, թարգմանեց ու հասկցուց իր պահանջները եւ տղաբերքէն ալ յետոյ մնաց սփոփարար՝ խօսքով, գործով եւ նիւթականով:

Պէտք է հարցնել՝ այն երիտասարդ հայուն, ճարակ Քօխի մանրէներուն — եւ քանինե՞ր իրեն պէս — որ ստացաւ խնամքի եւ ապաքինման համար բարոյական եւ նիւթական օգնութիւն:

Պէտք է հարցնել հայազգի այն հարիւրաւորներուն՝ ցրցնուած բուժարաններու օտար ծովերուն մէջ, որոնց օր մը բուսեցան — անողական եւ համդերձանքի օգնութեան հետ միասին — բարութեան եւ կորովի այն խօսքերը որ վերանորոգեցին անոնց խախտած հոգիին բարոյական շէնքը:

Պէտք է հարցնել այն հարիւրաւոր մանուկներուն որոնց համար, այդ տիկինները, մայրական լեզուի առաջին հնչիւնները կարելի դարձուցին:

Անոնք է որ կրնան տալ ճիշդ պատասխանը: Անոնք, որոնց ճգնաժամի պահուն, մութին մէջէն, ճերմակ ձեռք մը երկարեցաւ: Ես ու դուն, ընթերցող, շատ – շատ, այս առթիւ, նախադասութիւններ կրնանք ոլորել: Անոնց մէկուն փոքրիկ ժպիտը, դէմքին աննշան մէկ կծկումը, աչքերուն յանկարծակի մէկ կայծկլտումը շատ աւելի ճիշդ ու շատ աւելի մեծ բան կրնան պատմել:

Կարելի է հարցնել նաեւ.

— Ո՞վ են այդ գործին նուիրուած հայուհիները.

Օտար միջավայրերու մէջ, հարուստ կոմսուհի մը, տոհմային պատուաղջիկ մը, ձանձրախտէ բռնուած, երազուն ու հարուստ ժամերուն ձեռքը երկարած կիներ եւ ուրիշներ կրնան ըլլալ: Մեր մէջ, այդ իրականութիւնը այնքան, այնքա՜ն ... — այո, չեմ ուզեր երկրայել, բուն բառը պիտի ըսեմ — այնքան հերոսական է՝ որ մէկդի կը նետեմ ամօթխածութիւններ չվիրաւորելու պատշաճութիւնը: Մեր մէջ, այդ գործը տանող հայուհիները իրենք ալ իրենց կարգին ամենօրեայ կեանքի պայքարին հասու ճանկերուն մէջ ըլլալով հանդերձ՝ կարելի կը դարձնեն զոհողութեան այդ հրաշքը: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն ասեղ ծեծելով հանդերձ, տուն մը կամ գործարանի մը մէջ աշխատելով հանդերձ, յաճախ զաւակներու, ամուսինի ամբողջ անյետաձգելի, ամենօրեայ աշխատանքները ունենալով հանդերձ՝ որոշ օրեր, անոնց մէկն ու մէկը բազմաթիւ ժամեր կը տրամադրէ զուարթ սրտով, վազվզելու համար ասդին անդին, հետամուտ՝ Գործին հարկադրած բազմակողմանի կազմակերպութեան: Ինչո՞ւ չպիտի ըսեմ նաեւ այն՝ որ ես ինքս լաւ գիտեմ: Երբեմն ալ — կարելի է նոյն իսկ ըսել յաճախ — անոնց մէկն ու մէկը, միեւնոյն օրուան մէջ կատարած իր բազմաթիւ տեղափոխութիւններուն համար, իր մէկ դրացիէն, ստիպուած է ... քանի մը ֆրանք փոխ ուզել, ճամբու ծախքի համար:

Ես չպիտի յիշատակէի այս կարգի մանրամասնութիւններ, եթէ անոնք չներկայացնէին, ինծի համար, որոշ եւ էական առաքինութիւններու խորհրդանիշները: Եւ ճիշդ, այդ բաղդատութիւնն է որ պէտք չէ ընել. շատաշուն թիւերու, շողշողուն անուններու, պճնազարդ արարքներու հետ ... եթէ կայ հերոսութիւն՝ այդ ծանձրացած կոմսուհիի պատկերին մէջ չէ: Ան կ'արտացոլայ ամէն օր կատարուող, գիտակցօրէն կատարուող, դժուար պայմաններու մէջ պաշտպուող կատարուող զոհողութեան մէջ: Ան կ'արտացոլայ, ժողովո՛ւրդ, քու պատկերիդ մէջ: Հետեւաբար քու հոծ ալիքներդ ամբողջութեամբ պէտք է շրջապատեն այդ գործը որուն նպատակը միայն քու զաւակներուդ բարօրութիւնն է: Ու անոր անդամուհիները, իրենց գթութեան վաճառքին՝ ուր կարելի է տիրանալ ապրանքներու այնքան մատչելի պայմաններով, նաեւ այդ ապացոյցն է զոր կը սպասեն ձեզմէ:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

...իրական համայնապատկերներու մէջ, ուր հովը իրական ծառերու ճիւղերը կը շարժէ, ուր երկինքը, գետը, ծովը իրենց յարափոփոխ արտայայտութիւններով կը գրաւեն՝ հոգ չէ թէ ան սեւ ու ճերմակ միայն ըլլայ:

Թատրոնը անկարող պիտի ըլլար — թարմ օրինակ մը վերցնելով — որեւէ ... բեմի վրայ ապրեցնել վերջերս Marignan – Pathé – Natanի պաստառին վրայ ցուցադրուած հսկայ գործը «Le Tunnel», Ժիւլ – Վէռնեան նախագուշակութեան մը շունչով մը կենդանացած:

Ամերիկան Եւրոպային միացնելու երազն է որ կը ձեւաւորուի հոն, հսկայական բեմադրութեան մը ցնցող տպաւորութիւններու տակ, բազմահազար բանուորներու աշխատանքին ու կեանքին գեղեցիկ պատկերներով, ու դաւադրութեան մը պատճառով պայթող գործադուլին ճգնաժամային ապրումներով:

Գետնափոր աշխատանքներուն, մարդու իմացականութեան եւ բնութեան անհուն դիմադրութեան այծին այդ մաքառումներուն, ովկիանոսի խորքին քայլ առ քայլ յառաջացող մարդկային նուաճումէն — վաղուան իրականութեան — տպաւորիչ պատկերներուն առթած յոյզերը չպիտի կրնային ապրիլ խաւաքարտէ եւ փայտէ շինուած տէքօրներուն մէջ:

Այնտեղ է ահա շարժանկարին առաւելութիւնը, տալ խաբկանքը իրական աշխարհի մը ապրումին:

Pathé – Natanի տիպար Studioները անդուլ աշխատանքով մը կը ձգտին խօսուն ժապաւէնին տալ ձայնի վերարտադրութեան կատարելութիւնը, եւ այսօր արդէն իր Փարիզի մէջ ունեցած բազմաթիւ — 30է աւելի — սրահները օժտուած են ցանկալի կատարելութեամբ, վերարտադրումի գործիական տեսակէտէն:

Ժան Կապէն, Օր. Մատլէն Ռընօ — Ռօմէտի Ֆրանսէզէն, Անտրէ Տօգա, Վիքթօռ Վինա, գլխաւոր դերերուն մէջ իրենց ինքնայատուկ տաղանդներով կ'ապրեցնեն երազ մը՝ զոր չէր երեւակայած Ժիւլ – Վէռն՝ որ իրականութիւն մը եղաւ Marignanի բեմին վրայ՝ այսօր, եւ անշուշտ պիտի ըլլայ կեանքին մէջ՝ վաղը:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի՞նչ կը պահանջեն Եգիպտուհիները

>>>·<<<

Փարիզեան թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Հոդա Շարաուի եւ օր. Սէզա Նապրաուի այսպէս կը բանաձեւեն եգիպտացի կիներու ընկերային ու քաղաքացիական պահանջները.—

«Կը պահանջենք մեզի վերադարձնել այն իրաւունքները, զորս կը վայելէին կիները Փարաւոններու օրով, աւելի 4000 տարի առաջ: Արդարեւ Հինաւուրց Եգիպտոսի կիները անհամեմատ աւելի լայն իրաւունքներ ունէին, քաղաքական եւ ընկերային, քան մեր օրերու կիները: Բազմաթիւ օրէնքներ կային, որ կը պաշտպանէին կնոջ անկախութիւնը եւ ազատութիւնը, ընտանիքէն ներս կամ դուրս: Օրինակի համար, ամուսնացեալ կին մը կը պահէր աղջիկութեան անունը, եւ իր զաւակները կը կրէին մօրենական անունը: Գրեթէ բոլոր Փարաւոնները երկիրը կը կառավարէին իրենց կնոջ հետ համախորհուրդ եւ միաձայնաբար, այնպէս որ կինը առաջին խորհրդականի դերը կը գրաւէր: Բարձր դասու ընտանիքներու մէջ, կինը կը զբաղէր բոլորովին իր երախաներուն կրթութեամբ: Երկու տեսակ ամուսնութիւններ կը կատարուէին հին Եգիպտոսի մէջ,— օրինական եւ կէս – օրինական: բոլոր այդ ամուսնութիւններուն մէջ, այր եւ կին հաւասար էին օրէնքին առջեւ:

Եւ հիմա բաղդատեցէք: Այսօր եօթը միլիոն Եգիպտուհիներ ունին միայն եօթը դպրոց: Երբ 12 կամ 13 տարիքը կը թեւակոխենք, կ'ամուսնացնեն մեզ, որպէսզի, 15 կամ 20 տարի շարունակ, ամէն տարի զաւակ մը բերենք աշխարհ:

Եգիպտուհիներու բարոյական ու ֆիզիքական գերութիւնը կը սկսի իսլամութեան առաջին օրերէն: 1896ին էր, որ Եգիպտուհիները արթնցան, կազմակերպուեցան եւ յարեցան կիներու ազատագրութեան շարժման: Առաջին անգամ գիրք մըն էր, որ խթանեց շարժումը: Գիրք մը, որուն խորագիրը,— Կնոջ ազատագրութիւնը Եգիպտոսի մէջ,— ծրագիր մը կ'արժէ ամբողջ: 1919ի յեղափոխութիւնը ջնջեց գերութեան յիշատակներէն մին,— քողը: Այսուհանդերձ, թէեւ պարտադիր չէ քող կրելը, տակաւին շատ կիներ կան, որ քող կը կրեն: 1919էն ի վեր կազմուած է եւ կը գործէ «Եգիպտուհիներու կնոջական Միութիւնը», որ կը ներկայացնէ Փարաւոնեան շրջանի կիներու շարժում մը: Այս մեր Միութեան կը յարի կիներու բազմութիւն մը, որ հետզհետէ յորդանք կը ներշնչէ եւ յաղթանակի յոյս: Միութեան պահանջած իրաւունքներն են,— արգիլել փոքրիկ տարիքով աղջիկներու ամուսնութիւնը ամուսնալուծել ամուրի կիները, աղջիկներու յատուկ դպրոցներ բանալ իւրաքանչիւր գիւղի մէջ»:

ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ՋՂԱՅՆՈՒԹԵԱՆ պատճառները

>>>·<<<

Պատերազմէն յետոյ ստեղծուած է խռովքի եւ ջղայնութեան մթնոլորտ մը: Ոմանք այս վիճակը կը վերագրեն արագութեան կիրքին կամ յարանուն աղմուկին: Ֆրանսացի օրագրող մը դիմած է հոգեբոյժ եւ հոգեբան հեղինակութիւններու, հարցնելու անոնց կարծիքը:

Տոքթ. Լոկր, ֆրանսացի նշանաւոր հոգեբոյժը, այսպէս կը պատասխանէ հարցումին.

— «Ճիշդ է, աղմուկը կը նեղէ մարդկային ամէն էակ: Ինչպէս սաստիկ լոյսը, աղմուկը եւս կը պատճառէ ջղային դրութեան մէջ ցնցումներ, որոնք իրենց ազդեցութիւնը կը թողուն երեք դասակարգի հիւանդներու վրայ: Նախ անքուններուն վրայ,— անոնք ջղային փափուկ դրութիւն մը ունին, «գերզգայուն հոգի» մը, գրեթէ բոլորն ալ օժտուած առաջնակարգ իմացականութեամբ: Ահա տիկին տը Նոայլը,— ամէնէն թեթեւ աղմուկն իսկ քունէ կը զրկէր զինք: Կը բնակէր տան մը հինգերորդ յարկը, դուռներու, պատուհաններու ճեղքերը խցի չերտերով փակած ըլլալով հանդերձ, չէր կրնար գտնել իր փափաքած լռութիւնը,— աղմուկը կը հալածէր զինք: Գիշերը ուշ ատեն տուն կը դառնար ուրիշ վարձակալ մը, որ կը բնակէր վրայի յարկը: Վարձակալը ամէն զգուշութիւն կ'ընէր աղմուկ չհանելու համար: Սակայն տիկին տը Նոայլ կը տառապէր նորէն: Առտու մը դրացի վարձակալին զրկեց իր ամբողջական գործերը, գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը եւ տոմս մը՝ խնդրելու համար, որ քիչ մըն ալ նուազ աղմուկ հանէ...

Երկրորդ կուգան պատերազմի վիրաւորները, որոնք նոյնպէս գերզգայուն են աղմուկի:

Երրորդ կարգին վրայ կուգան հոգեթափ, ընկճուած, վհատած դժբախտները, որոնց անարդար կերպով կը տրուի «ջղաձիգ» անունը:

Բոլոր ատոնք չեն կրնար հանդուրժել աղմուկին: Պէտք է հեռացնել ատոնք քաղաքներէն,— դէպի գիւղ կամ լեռ:

Անցողակի պէտք է ըսել, որ կեանքի այս արագ եւ աղմկալից ընթացքին հետ յարաբերութիւն մը ունի ոճրային դէպքերու աճումը: Ժամանակի յարափոփոխութիւնը, յոգնութիւնը, հոգեկան տագնապը պատճառներ են զգայական ոճիրներու»:

Փրոֆ. Վալոն եւս կը պատասխանէ այս հարցումներուն.

— Աղմուկը յարանուն յոգնութիւն կը ստեղծէ: Եւ այս խռովահար մթնոլորտին մէջ, անհրաժեշտ է հակառակ ճիգեր ընել ամփոփուելու, կեդրոնանալու համար: Ուզենք չուզենք, մեր զգայարանքները պարտաւոր են վարժուիլ: Մանաւանդ աչքը, — իրիկունը, Փարիզի փողոցներէն ինքնաշարժով անցնելու համար, հարկ կ'ըլլայ տառապիլ սաստիկ, պէտք է պրկես ու լարես տեսողական զգայարանքդ: Զգայարանական մթնոլորտին այս պրկումը յառաջ կը բերէ յոգնութիւն, հոգեպառութիւն, գերագրգռութիւն, ջղայնութիւն:

Կան նաեւ երկրորդական պատճառներ,— պարտաւոր ենք շարունակ հսկել եւ արթուն մնալ, որ արտաքին վտանգներ չպատահին, երբ կ'անցնինք փողոց մը: Եւ այս վիճակը ուժասպառութիւն եւ գերագրգռութիւն կը պատճառէ:

Ի՞նչպէս դարման մը տանիլ այս կացութեան: Նախ, կէս գիշերէն յետոյ սահմանել եւ ստեղծել լռութեան գօտիներ: Շինել լռակեցութեան բնակարաններ մեկուսացուցիչ առաղձներով, որպէսզի յոգնած եւ ջղապառ կիները, այրերը կարենան այնտեղ գտնել առողջարար եւ բարեբար լռութիւնը, գէթ քանի մը գիշեր, ու վերանորոգուիլ, կազդուրուիլ: Յետոյ ելեկտրական գործարաններու բզզիւնը մեղմել, աղմկարար շարժումները խեղդել ձգախէժի օժանդակութեամբ

Կարելի չէ կասեցնել մեծ քաղաքներու եռուզեռը, բայց անհրաժեշտ է խորհիլ լռութեան պահպանման մասին, — որովհետեւ աներեւակայելի վտանգ մը կը պատրաստուի մարդկութեան գլխուն այս յարանուն աղմուկներով, արագութեան դիւային կշռոյթով

«Համազգային»

ooooo

ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ - ՓՈՄՕՆ.— «Համազգային»ը Մարսիլիոյ մէջ ստեղծած է աննախընթաց խանդավառութիւն: Անոր շուրջ յառաջ եկած է մեծ շարժում մը որ վարակած է ինչպէս կեդրոնը նոյնպէս եւ շրջանները: Ամէն կողմ տասնեակներով դիմումներ կ'ըլլան անդամագրութեան համար: Արուարձաններ ալ կան ուր ինքնաբերաբար կը կազմեն «Համազգային»ի նոր մասնաճիւղեր:

Վերջին շաբթուն՝ կարգը Փոմոնինն էր:

Դեկտ. 17 կիրակի յետ կէսօր ժամը 8.30ին Փոմոնի ամենամեծ պառին վերապահուած սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Համազգային»ի կազմակերպական առաջին խորհրդակցական ժողովը որ ինքնին մեծ յաջողութիւն մըն էր: Ներկայ էր ընտրեալ բազմութիւն մը:

Պ. Շահլամեան կոկիկ նախաբանով մը բացաւ ժողովը: Պ. Հ. Սէրէնկիւլեան մշակեց առաջադրուած հարցը: Անմիջապէս առժամեայ մայր դիւանը կազմուեցաւ,— նախագահ՝ Պ. Շահլամեան, իսկ քարտուղար՝ Պ. Ա. Յակոբեան: Կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, որմէ վերջ ընտրուեցաւ տեղական մայր դիւանը եւ մասնաճիւղի վարչութիւնը: Առաջինին համար ընտրուեցան՝ նախ Պ. Ս. Ոսկեան, իսկ քարտուղար՝ Պ. Գ. Կախոեան: Իսկ երկրորդին համար՝ Ա. Յակոբեան՝ ատենապետ, Յովհ. Տէօքմէճեան՝ ատենադպիր, Պ. Պօղոսեան գանձապահ, իսկ Պ. Պ. Ղ. Տէրտէրեան եւ Ն. Դարբինեան՝ խորհրդականներ: Ժողովը ցրուեցաւ խորապէս գոհունակ տրամադրութեամբ, որմէ վերջ նորընտիր վարչութիւնը նիստ գումարեց եւ ի միջի այլոց որոշեց անմիջապէս թէյասեղան մը տալ «Համազգային»ի տարածման համար: Անդամներու ներկայ թիւը 50ը կ'անցնի, իսկ 25 ալ՝ դիմումներ կան:

Ներկայ մը

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 20 դեկտ.— Վերջապէս Ալֆորվիլն ալ ունեցաւ Համազգային Միութեան մասնաճիւղ մը:

Անդամագրութեան հրաւիրուած հայրենակիցներ սիրայօժար ընդունեցին, որովհետեւ գործը բոլորի սրտին կը խօսէր: Սկիզբէն արձանագրուողներուն թիւը 67ը ըլլալով՝ անմիջապէս առաջին ժողովը գումարուեցաւ «Հայ Ակումբ»ին մէջ եւ առժամեայ վարչութիւնն ընտրուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Գրիգոր Գոստիկեան՝ ատենապետ, Արտաշէս Մկրտիչեան՝ ատենադպիր, Կարապետ Գալեան՝ գանձապահ, Արշակ Մկրեան, Յակոբ Տիլսիզեան եւ Մինաս Սէօլէզեան անդամներ:

Նորակազմ վարչութիւնը արդէն եռանդուն գործունէութեան լծուած է, երկսեռ երիտասարդութիւնը Համազգային Միութեան շուրջ հաւաքելու:

Վստահօրէն կրնամ ըսել որ մօտ ատենէն, յիշեալ թիւը պիտի կրկնապատկուի: Այսպիսով առաջին առթիւ պիտի օգտուին Ալֆորվիլի հայ չափահաս երիտասարդութիւնն եւ մանուկները, օգտուելով մայրենի լեզուէն եւ պատմութենէն:

Երիտասարդութիւնը առանց դաւանական եւ քաղաքական խտրութեան պէտք է փութայ արձանագրուիլ Նորակազմ Համազգային Միութեան

Ա. Մկրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Այս պատմուածքին հեղինակը Տիմիթրի Իվանով (կեղծ անունով Էլին – Փէլին) Պուլկարիոյ ժամանակակից գրականութեան յայտնի դէմքերէն մէկն է: Գիւղացի ուսուցիչ մը որ արուեստագէտ մըն է միանգամայն եւ ուսումնասիրած իր ժողովուրդին ընկերային բարքերը. ապրած է գիւղացիներու հետ ու երգած՝ անոնց վիշտն ու ծիծաղը:

— Ժամանակէն առաջ պիտի հասնինք, պարոն: Այո՛, պիտի հասնինք արեւը մարելէն առաջ: Նայէ՛, կը տեսնե՞ս գիւղը, այնտեղ, բլուրին ստորոտը... Տեսա՞ր ... Մէկ մը սա կատարը անցնինք, ա՛լ հոն ենք:

Ու երիտասարդ կառապանը պտըտցուց խարազանը օդին մէջ, իր նիհար ձիերուն վրայ եւ արիաբար ձայն տուաւ անոնց:

— Հէ՜յ, հէ՜յ, ուէ՜յ, ուէ՜յ, պարոնները...

Կառքին չորս անիւները աւելի ուժգնօրէն ժայթքեցուցին ցեխը որ կը ծածկէր գիւղին ճամբան. ու կառքը՝ փլած կմախքի մը պէս ցաւագին ճռռինչով յառաջացաւ ամայի դաշտերուն մէջէն զորս ողողած էր դեկտեմբերի անձրեւը:

Գիւղին լանջը անգամ մըն ալ պոռաց ձիերուն, հանդիսաւ կերպով տեղաւորուեցաւ իր նստարանին վրայ. թաց գլխարկը թօթվեց վերարկուին վրայ ու անհոգ շեշտով մը սկսաւ երգել զուարթ եղանակ մը:

— Անունդ ի՞նչ է, մանչ, հարցուց գէր մարդ մը որ փաթթուած իր գայլի մորթով շինուած վերարկուին մէջ նստած էր կառքին ներսը:

Տղան շարունակեց երգը:

— Հէ՜յ, մա՞նչ, պոռաց մարդը բարձրաձայն ու խիստ կերպով:

— Ի՞նչ է, հարցուց տղան:

— Անո՛ւնդ ... քու անունդ ... ի՞նչ է անունդ...

— Օնորա՛...

— Հա՛, Օնորա... աչքը – բաց տղայ մըն ես... դուք բոլորդ ալ աչքը բաց էք հիմա .. ի՞նչ խորամանկ էք դուք .. գիւղացիներդ ... միայն ստել ու խաբել գիտէք .. եւ ինչպէ՜ս ալ մէջէն կ'ելլէք ... տեսած եմ դատարանին մէջ ... Դատուելնե՛ր, պէտ՛կ գանուելներ ... անմե՛ղ ... բայց իրականին մէջ գայլ ... դատաւորներուն հետ խաղի ելած...

— Մենք խեղճուկրակ գիւղացիներ ենք, պարոն, մեզ կը զրպարտեն, գէշ կարծիք ունիք մեր մասին, բայց մենք չար չենք. մեր գիւղացիները կը խաբեն որովհետեւ տգէտ են. տգիտութիւն եւ թշուառութիւն...

— Վա՜յ, երա՞ւ կ'ըսես, թշուառութիւնն է պատճառը հա՞. անիծեա՛լ ըթամբիռներ. տգիտութեան եւ թշուառութեան մասին կը խօսին ու անյագօրէն կը խմեն՝ ձուկերուն պէս..

— Հապա ի՞նչ կարծեցիր, պարո՛ն, հարստութենէ եւ յաջողութենէ՞ կը տառապին. կարծեցիր որ պէտք եղածէն աւելի՞ կը յառաջդիմեն. ո՛չ. յառաջդիմութիւնը չէ պատճառը. խմե՜լ, ձուկերո՞ւն պէս, է՜յ, ի հարկէ կը խմեն ... կը խմեն քիչ մը աւելի ուրախ ըլլալու համար, ոչ թէ անոր համար որ լաւ վիճակ ունին ... Տետրակիդ մէջ գրէ՛ ըսածներս ...

— Օ՜հ, կ'երեւայ որ դուն ալ խմեր ես, բարեկամ, դեռ շա՜տ երիտասարդ ես սակայն. պեխերդ անգամ չեն բուսեր տակաւին. այդ քու գիւղացիներդ — գրէ՛ տետրակիդ մէջ — կորսուած մարդիկ են, կորսուա՛ծ, հասկցա՞ր:

— Դո՛ւն գրէ՛, պարոն, դո՛ւն, մենք գրել չենք գիտեր, ըսաւ տղան ու դառնալով իր դէպի նժանող ձիերուն, պոռաց— հուէ՜յ, ուէ՜յ, պարոններս ու սկսաւ խոր – խոր մտածել:

Ձիերը վարանեցան պահ մը. կարծես անոնք ալ սկսեր էին խորհիլ: Գէր մարդը վեր դարձուց օձիքը իր գայլի մորթէ վերարկուին, կորսուեցաւ անոր տակը ու մտածեց:

Ճամբուն եզերքը լքուած ծառի մը կատարը ագռաւ մը թառեցաւ՝ կծկուած թեւերով. օրօրուեցաւ կիսամեռ ճիւղի մը վրայ եւ ցաւագին կռինչ մը արձակեց: Թախծոտ ձմեռն անգամ սկսաւ խօսիլ Ծնունդին մասին որ պիտի գար յաջորդ օրը: Վերը, փոթորկաբեր ու թանձր ամպերը պատառ, պատառ եղան երկինքի ցուրտ կապոյտին տակ: Երկիրը ծածկուած էր ցեխով ու խոնաւութիւնով: Գիւղերու, գետակներու, հեռաւոր անտառներու եւ խաւարակուռ սարերու ամենահի համայնապատկերը կը տարածուէր անոնց առջեւ: Դաշտերուն մէջ, հոս, հոն կը ցոլային փոքրիկ լճակներ, մշուշոտ, ցուրտ ու անկենդան ինչպէս աչքերը դիակին

Գզուիկ կառքը անընդհատ թաւալեցաւ թանձր տիղմին մէջ: Տախտակի կտոր մը անոր մէկ կողմին վրայ անդադար ճռնչաց ու աղմկեց միօրինակ կերպով, անիմաստ ու յուսահատ շեշտով: Եւ անոր անտանելի ձայնը անզթօրէն չարչրկեց մուշտակին մէջ փաթթուած գիրուկ մարդուն ջիղերը: Վերջապէս սպառեցաւ անոր համբերութիւնը. բացաւ օձիքը, դուրս հանեց իր բողոտ դէմքը եւ պոռաց.

— Ի՞նչ է այս անտանելի ճռինչը. գետնին տակը անցնի...

— Ոչի՛նչ, պարոն, տախտակի կտոր մը որ թուլցեր է. կարդացողներուն պէս շատ աղմուկ կը հանէ. իմաստ չունի անոր ճռինչը.

— Վարպետ տղայ ես, Օնորա, շա՞տ վարպետ. դուն լաւ գլուխ կ'ելլես աղջիկներուն հետ, վստահ եմ. ձեզի պէս տղաքները կանուխ կ'ամուսնանան եւ կ'ունենան գեղեցիկ կին...

Մարդը նորէն վեր բարձրացուց վերարկուին օձիքը, կատակելու սկսած էր.

— Ի՞նչ կ'ուզես ըսէ, կարգուած կիները աւելի լաւ են, գիտեմ ... երեւի մասնաւոր գործ մը ունիս գիւղը, պարոն, այնպէ՞ս է.

— Ես դատարանին Գործակատարն եմ:

— Գեղութեան պաշտօնեա՛յ ուրեմն ...

Անգլ. թարգմ. Ժ.

(1)

(Շար.)

Օրուան գիրերը

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ»ի թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.:
2. ԱՐԾԻ, ԱՐԾԻ, (Հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 Ֆրանք:
3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 Ֆր.:

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Յունա. Կամիր Խայէ Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Տիկ. Մ. ԲԵԴԻԼԵՐԵԱՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԵՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie Մէջ, *38, Boulevard Raspail, Paris*

Կը վաճառուին կարասիք եւ տղամարդու առարկաներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակ նուէրներ, նպարեղէններ, Թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով: Ճոխ պիւֆէ:

Հաղորդ. միջոց.— *Métro: Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.*

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքօյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքօյի տեսակաւոր ձոխ մթերք. Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին խսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիները ու յարմարագոյն պայմաններ:

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդաւէտ յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, հաց, ելեկտր. եւ գազ. **13** *rue Pierre Curie*, K. Bicêtre. *Metro: Porte d'Italie.*

ՄԱՏՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մէթր հեռու)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդաւէտ, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. Հանրակառք՝ թիւ 5, 26. Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ նոր սեբաստացի մէջ շինուելիք Աբրամեան «ԱՑԳ» վարժարանին

Այսօր Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4. rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը Պ. ԱՐԱՄ ՁԱՐԴԻ (վ. տարանդի) կ'երգէ «Խմոր խայխաւձ»ն: Անակնկալներ: Եւրոպական պարեր, ցագ. օրքէսթր՝ T.IPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաթենիկ Մօզօղեան (ամուսինը Մուշեղ Եոզհանեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Արտաշէս Մօզօղեան եւ իր քոյրը Սիրանոյշ (Կարինեցի), ուրեմն մէկ տարի առաջ կը գտնուէին 78, Rue St. Rose, Angoulême (Charente) France.

Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել «Ցառաջ»ի կամ փնտռողին Մուշեղ Եոզհանեանի, 11, Str. Oborno Թիւ 11, Constantza, Roumanie.

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռաձայն՝ Provence 38 — 63

Միակ ներկայացուցիչը "Le Cerf" հէլվայի:

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ալղակի ներածում:

Այցելեցէք մեր նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ ու արժէքի նպարեղէններ: Գրքական լաւագոյն սուրճ:

Médaille d'Or 1930 — Diplôme d'Honneur 193

RÉVEILLON

ԱԺԱՆ ՀԱՃԵԼԻ

LE BYZANCE Հիւլէն Ընկերակցութիւնը, պարենպատակ իր ձեռնարկներուն ի նպաստ. ՌԷՎԷՅԱՕՆ մը սարքած է:

Այսօր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

SALLE DES INGENIEURS CIVILSի Մէջ

19, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

ՀԵԼԼԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ քանի մը ամիս առաջ նոր հիմնուելով մը սարքած էր եւ մեր հայ պարահանդէսներ մեծ բազմութեամբ եկան պատուել զայն:

Փայլուն ֆրանս. այս ձեռնարկներուն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայ հայրենակիցներուն, որոնք հետ միասին ինք անցնելու հաճելի գիշեր մը առաւօտով, պատուել մեր խրախճանքը:

Հայկական նուագախումբ, արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր, պարք մրցանակներ, քոթիլիոն, խաղալիք նուէրներով եւ Այգ. Պարգեւատրութիւն. ամբողջական. ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ.— ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ 10 ՖՐԱՆՔ, ԱՅՐԵՐՈՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կարելի է ձայնածայնել գիմելով՝

M. N. Karabetsos, 24 Fbg. Montmatre, Paris (9)

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտելները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques — 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine) — 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ Թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris — Métro Sentier & BonneNouvelle

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE: 57-37**

ԱՊԻՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԴԻԱԼԵՐԷՆ

Նմոյշի համար հարկին 20 գինս:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assal.. Nice (A. M.)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ֆիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՐՈՆԻ, ՊՈՒՆԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ՊԵԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes — Tél. Ménil. 64 - 52

Մասնագէտ մազերու ներկի եւ indefrisable: 40.00 եւ 75 ֆր. ժողովրդական գիներ. խնամուած աշխատանք:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 — **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկուին ներքին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (կիրամաշութիւն, թոքախտ եւայլն), մորթի, կղանքի, սեռային եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի X ճառագայթով եւ ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարուին մէջքի եւ արեան քննութիւններ:

Կը խնամուին ատամի ամէն տեսակ հիւանդութիւններ: Քուրոն՝ սկսեալ 100 ֆրանքէն՝ արդի ամերիկեան սիստեմով:

Արժէքները շատ մատչելի. Մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը 9—1:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — **Tél. Dan. 88 - 65**

Նկարը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամառուան եւ օրուան անուններ՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏԹԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre — Tél. Provence 95—68

Կը կարէ ծագաւսամներ ամենալաւ կերպարանքով, սկսեալ 450ֆր.էն

Կերպասին նմոյշը կը ղրկուի խնդրողներուն:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՐՏԱՏԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

Հիւանդանոցներու բժիշկ

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle — Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ:

Studio MANOUK

116. LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE — **Tél. Gar. 27-85**

Երբեք մի մոռնէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿԻ, ամենալաւ եւ գնահատելի արժանի նուէրն է որ կ'ուզուիացնէ ձեր բարեկամները ու ազգականները:

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՂԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերակուրներ. վերջին նորաձեւութիւն. Խմիչքներ ամէն տեսակ:

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ Փոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ՔՈԼԱՐՈՒԼՆ ՆՈՐ տեսքեր. գին՝ 12, 15, 18 եւ 20 ֆրանք:

SOLDES.— Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տեսքեր՝ 10 ֆրանքի:

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ ֆօնօ մը՝ 10 ամսով միայն կը ծախուի բացառիկ արժէքով մինչեւ **600** ֆրանքի:

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ Ménil. 61-85

ԲՈՒՐԴԵՐ

Կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար: Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակ գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40 (grosse laine):

Դիմել՝ DOELLINGER

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ լոգանքի ծագաւսամներու համար: Շրջուն վաճառողներու համար բուրդէ կծիկներ: Պատուէր եկած ապսպրանքները կը ղրկուին պայմանադրութիւններու ստացման օրը:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Dr. Méd. Jouchnovetzky, 5, rue Michel Peter. Մէթրօ՝ Gobelins Ամէն օր ժամը 3—8. յաճախ գին: Հեռ. Gob. 47.19:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameame, PARIS (13e)

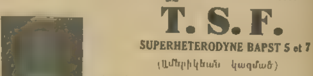

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

Վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին՝

Loterie Nationaleի յաճախակի **tirages**ներէն

Եւր միլիոնատէր ըլլալու համար ամենայն կարելիութեամբ. Լու՝ համար փուխտացէք գնել 5 կամ 7 լամբանոց **pick-up**ի **prise**ով ապահովութեան այս **postes**երէն:

Դիմել ամենագէտ կամ համակարգ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricité վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի

ՊԱՐԹԻԱՄ Կ. ՔԵՀՅԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.

(Gare St. Lazare - Մինչեւ հասցէն վայրը 12 վայրկեան):

ՍԱՊՈՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ԶՈՅԳ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԵՐԸ

ARARAT

39, rue de Trèvise, PARIS IX

Téléph: PROV. 79-57

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ա.— Զօր մրգեղէններ, պարսկական սառոյցի բրինձ ձիթպտուղ ամբողջ կերակուրներու համար, ռուսական սեւ եւ կարմիր խավիար՝ բրեժ եւ թարմ, անուշեղէններ, ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ գինեղէններ: Բ.— Մարսէյլի օճառ, ձիթաիւղ, արաշիա:

LA MAISON de L'HUILE

18, rue Bleue, PARIS IX

Téléph: PROV. 79-57

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	40 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

27 Décembre 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2379 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

ԽՄԲ. — Քիչ անգին պիտի կարդաք գործ մը, — Ղեւոնդ արք. Դուրեանի դաշունահար սպանութիւնը՝ Նիւ Եորքի եկեղեցիին մէջ։

Թարգմանած ենք ինչ որ կար Փարիզի անգլեւամերիկեան եւ տեղական թերթերուն մէջ, իբրեւ հեռագիր։ Ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին, թէ սպանութեան նախընթաց պարագաներու եւ թէ բուն հեղինակներու մասին։ Խորապէս ցաւալի է որ ներքին պայքար մը կը յանգի սպանութեան։ Առ այժմ չենք ուզեր քրքրել այդ պայքարին բարդ ծալքերը, սպասելով նոր լուսաբանութեանց։

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Քարոզը հազիւ աւարտած, դաշոյն մը կը խրեն սրտին

Երկուշաբթի օր, « Տէյլի Մէյլ », Տէյլի Հէրըլտ » եւ « Շիքակօ Թրիպիւն » կը հաղորդէին Ղեւոնդ արք. Դուրեանի սպանութիւնը։ Կարգով կը թարգմանենք երեք հեռագիրները, առանց որ եւ է խորհրդածութեան։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 24 դեկտ. կիրակի (*Տէյլի Մէյլ*) — Ղեւոնդ արք. Դուրեան, Ամերիկայի Հայոց առաջնորդը, այսօր սպաննուեցաւ իր ծխականներէն մէկուն կողմէ, Հայ առաքելական Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ։

Հազիւ լրացուցած էր քարոզը, երբ հաւատացեալներէն մէկը յառաջ նետուեցաւ եւ դաշունահար սպաննեց զինքը։

Դէպքին յաջորդեց մոլեգին ժխոր մը, եւ ոստիկանութեան արագ ժամանման շնորհիւ միայն կարելի եղաւ կանխել կատաղի կռիւ մը մարդասպանին, իր կուսակիցներուն եւ միւս հաւատացեալներուն միջեւ։

Դաւողները գոցուեցան, եւ գաղտնի ոստիկաններ քննութեան ենթարկեցին ամէն մէկ հաւատացեալ։ Յետոյ ձերբակալեցին վեց հոգի, թոյլ տալով որ միւսները դուրս ելլեն։

Դուրեան արք.ի սպանութիւնը գերագոյն եզրն է երկարատեւ պայքարի մը՝ Հայ եկեղեցւոյ զանազան հատուածներուն միջեւ. պայքար մը որ սկսաւ արքեպիսկոպոսին Եւրոպայէն ժամանումէն ի վեր, երեք տարի առաջ։ Իր հակառակորդները երկար ատենէ ի վեր իր շատ մը արարքները կը ծաղկէին իբրեւ « բռնապետական » եւ անցեալ յուլիսին փորձ մը կատարուեցաւ սպաննելու զինքը Շիքակոյի մէջ, երբ կը մասնակցէր համաշխարհային արուեստահանդէսին։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 24 դեկտ. (*Շիքակօ Թրիպիւն*) — Ղեւոնդ եպիսկ. Դուրեան, Ամերիկայի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ հովուապետը, դաշունահար սպաննուեցաւ այսօր, մարդասպաններու խմբակի մը կողմէ, երբ կիրակնօրեայ սովորական արարողութիւնը կը կատարէր հայկական եկեղեցիին մէջ։ Հանդիսաւորապէս զգեստաւորուած, եպիսկոպոսը կը պատարագէր խորանին վրայ, շրջապատուած եկեղեցւոյ պաշտօնեաներով եւ դպիրներով։ Հաւատացեալները իր ոտքի եղած էին աղօթքէն, երբ մէկը յանկարծ դիտեց որ խումբ մը մարդիկ զգաստագոյն գորգապատ դասէն կը յառաջանան դէպի խորանը։ Մարդը ժամանակ չունեցաւ կեցնելու. անոնք արդէն մօտեցած էին եպիսկոպոսին։ Երկու հոգի լայնաշերտ դաշոյններ հանելով, խրեցին եպիսկոպոսին սիրտը։ Միւսները շրջապատեցին զինքը, ծածկելու համար արարքը։ Եպիսկոպոսը քանի մը խոր վէրքեր ստացած ըլլալով սիրտէն, վայրկենապէս մեռաւ։

Երբ հաւատացեալները հասկցան իրողութիւնը, իրենց նստարաններէն խուժեցին կատղած ամբոխի մը պէս եւ փորձեցին լինչի ենթարկել մարդասպանները։ Ահազանգը հնչեց եւ երբ ոստիկանները հասան քանի մը վայրկեանէն, մեծ դժուարութիւն քաշեցին ոճրագործները ազատելու համար։

Կ'ըսուի թէ երկու կալանաւորներ անդամ են քաղաքական եւ կրօնական միութեան մը որ ուժգնօրէն կը պայքարէր եպիսկոպոսին քաղաքականութեան դէմ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, կիրակի (*Նիւ Եորք Հէրըլտ*) — Հայ ուղղափառ եկեղեցւոյ արմատական եւ պահպանողական անդամներուն միջեւ տիրող ներքին կատաղի պայքարը այսօր վերջացաւ ծննդեան Նթումի եղերական սպանութեամբ մը։ Զոհն է այդ եկեղեցւոյ Մ. Նահանգներու եւ Գանատայի Առաջնորդը, Ղեւոնդ Դուրեան։

Ձերբակալուած է Մաթոս Լէհլէթեան, իբրեւ հեղինակը դաշունահար սպանութեան։ Իր արարքը կը վերագրուի ատելութեան՝ ընդդէմ եպիսկոպոսին կարծեցեալ սովետասիրութեան։

Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր, երբ սկսաւ հանդիսաւոր թափորը, եկեղեցւոյ ետեւի կողմէն։ Նախ կուգար Ցովսէփ եպիսկ. Կարապետեան, անոր ետեւէն՝ երկու սարկաւագներ, յետոյ՝ Ղեւոնդ եպիսկ. Դուրեան, որուն կը հետեւէին դպիրները։ Երբ Դուրեան արք. առջեւի նստարանը հասաւ, յանկարծ մարդ մը խոյացաւ, 8 ինչէզնոց դաշոյն մը խրելով փորին մէջ։ Եպիսկոպոսը գետին փռուեցաւ մահացու վէրքով։ Մինչ սարսափահար հաւատացեալները կը խռնուէին մահամերձ եպիսկոպոսին շուրջը, Դուրեանի թիկնապահը, Խսորով Կարկոտեան, յաղթանդամ մարդ մը, եկեղեցի խուժեց, յառաջացաւ դէպի իր վիրաւոր պետը եւ ատրճանակ մը քաշեց պոռալով.

— « Ե՛Տ ՔԱՇՈՒԵՑԷՔ։ ԲԱՑԸ ՄԻ ՀԵՌԱՆԱՔ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ, ԵԹԷ ՈՉ ԿԸ ԶԱՐՆԵՄ »։

Իր աղաղակներուն վրայ, ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ։

Դուրեան եպիսկ. Ամերիկա գալէ առաջ եղած է առաջնորդ Իզմիրի, պատրիարքական փոխանորդ Գոլսոյ եւ հովուապետ Անգլիոյ հայկական եկեղեցւոյ։

Անցեալ սեպտեմբերին, եկեղեցւոյ տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ (*Խմբ.* — Պատգամաւորական Երեսփ. ժողովին), Դուրեանի կարծեալ սովետասիրութիւնը պատճառ յառաջ բերաւ։ Ինք եւ իր հետեւորդները, որոնք Ամերիկայի հայ եկեղեցւոյ 30,000 (*Խմբ.* — պիտի ըլլայ 130,000) անդամներուն հազիւ կարեւոր տոկոսը կը ներկայացնեն, կը ճանչցուէին իբրեւ « Նոր մտքի » խմբակցութիւն։

⁂ Տեղական թերթերը լուրը կուտան համառօտ հեռագրով մը։ Բոլորն ալ ձերբակալուած երիտասարդին անունը կը գրեն Մաթոս Լէնկլէթէն, եղարտքրնավ աչկերտ։

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն իր կարգին արտատպելով միեւնոյն հեռագիրը, իբրեւ խորագիր դրած է. — « Հայ արքեպիսկոպոս մը սպաննուած դաշնակցականի մը կողմէ »։ Եւ լուրին մէջ ալ կը փափայ — «Կը հաւատուի թէ սպանութիւնը հրահանգուած է դաշնակ կուսակցութեան կողմէ, որ անդամ է Բ. Միջազգայինի եւ որ արքեպիսկոպոսին երեսին կուտար թէ խոստովանած է խորհրդային Հայաստանի մէջ կատարուած գործին կարեւորութիւնը »...

⁂ Ամերիկեան թերթերու թղթակիցները կը հեռագրեն թէ միեւնոյն օրը— խթում Ծննդի — հայ եպիսկոպոսին սպանութենէն զատ, ուրիշ վեց հոգի ալ դաշունահար սպաննուեցան Նիւ Եորքի մէջ։ Զոհերէն երկուքը երիտասարդ աղջիկներ են, մէկը՝ 15 տարեկան, բոլորովին անճանաչելի դարձած, միւսը՝ 8 տարեկան, խեղդուած եւ յետոյ դանակով յօշոտուած։

Չորս հոգի ձերբակալուած

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 26 թուականով. — Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չորս կասկածելիներ, որոնք խոստովանեցան թէ եկեղեցին կը գտնուէին Դուրեան արք.ի սպանութեան պահուն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԾ ՍՈՒԳԸ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐՈՎ

Երկու կառախումբեր իրարու զարնուեցան Փարիզ-Նանսի-Սթրազպուրկ գծին վրայ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 200 ՄԵՌԵԱԼ, 300 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ահաւոր աղէտ մը սուգի մատնեց Փարիզը՝ տօնական օրով։

Շաբաթ գիշեր, կառ տը լ'Էսթէն 25 քիլոմեթր հեռու, Վէռ - Թորսի եւ Լանեի - Թոմփոնի միջեւ, Փոմփոնի բարձունքին մօտ, Սթրազպուրկի ճեպընթացը ետեւէն զարնուեցաւ Նանսիի ճեպընթացին. եւ բառին բուն իմաստով փոշի դարձուց զայն։

Երկու կառախումբերը Փարիզէն մեկնած էին աւելի քան մէկ ժամ յապաղումով, իբրեւ հետեւանք թանձր մշուշին։ Առաջինը ստիպուած էր կանգ առնել, արուարձանի կառախումբ մը փակած ըլլալով ճամբան։ Կարմիր ազդանշանը շատ ուշ մնացած էր, անեկի ընդհարման մը առաջքը առնելու համար։ Լեղապատառ ճիչեր կը լսուէին խաւարակուռ եւ սառուցեալ գիշերուան մէջ։ Թանձր մշուշը տիրաբար կ'իշխէր անէծքի մը պէս, նոյնիսկ աղէտէն յետոյ, դժուարացնելով ազատման գործը։ Փարիզը քիչ անգամ տեսած է այսքան քստմնելի աղէտ։

Ընդհարումը այնքան սարսափելի եղած էր որ, ճամբորդ եւ բեկոր իրարու խառնուած էին։ Երկու կառախումբերն ալ խճողուած էին, Ծննդի արձակուրդին առթիւ։ Անմիջապէս օգնութեան հասան ամէն կողմէ։ Շարժման մէջ դրուեցան բոլոր բժիշկները, վիրաւորները փրկելու համար, ինչպէս եւ բոլոր ինքնաշարժները։ Բազմաթիւ պաշտօնատարներ եւ վարչապետը փութացին աղէտին վայրը։ Մայրաքաղաքին հրշէջ գունդը, շարժուն հիւանդանոցներ խռնուած էին աղէտին վայրը, կարելի եղածին չափ շատ մարդ փրկելու համար։ Ազատարարները կը փորձէին լուսարձակներով, ջահերով, մոմերով ճեղքել խաւարը եւ մշուշը, եւ երկաթներու, տախտակի կտորներու մէջէն դուրս կը հանէին չարաչար յօշոտուած մարդկային մարմիններ։ Կարելի չէ նկարագրել արհաւիրքի տեսարանները։ Դիակները հաւաքուելով մաս - մաս կը փոխադրուէին Կառ տը լ'Էսթ, յատուկ սրահ մը որ վերածուած էր մահատունի։ Բազմաթիւ այցելուներ կուգային հայր, մայր, զաւակ, քոյր կամ եղբայր փնտռելու։ Անեկտուր տեսարաններ կանխելու համար, կարգադրուած էր որ միայն այրերը ներս ընդունուին։ Մայրեր կ'աղաչէին. «Կ'ուզեմ վերջին անգամ տեսնել աղջկանս դէմքը »։ Բայց պաշտօնեան անդրդուելի կը մնար։

Չորս օրուան քննութիւններէն յետոյ, վերջնապէս ճշդուած է 199 զոհերու ինքնութիւնը։ Կարելի չէ եղած ճանչնալ 8 — 10 դիակներ, որոնց նկարագրութիւնը կ'երեւայ թերթերուն մէջ։ Իսկ վախ կայ որ 32 հոգի մեռնին հիւանդանոցներուն մէջ։

Աղէտին վայրէն մինչեւ հիւանդանոց փոխադրուած ատեն ալ, մահեր պատահեցան, թէ ծանր վէրքերու եւ թէ սառնաշունչ ցուրտին հետեւանքով։

Զոհերուն մէջ կը գտնուին երեսփոխաններ Անռի Ռօլէն եւ Շէթէր (միեւնոյն ատեն քաղաքապետ Վէրտէօնի), եւ Մօբէլ, երբեմն խորհրդական ելմտական նախարարութեան։

Ձերբակալուած են ընդհարող ճեպընթացին մեքենավարն ու հնոցպանը, բայց տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել պատասխանատուութիւնները։ Վկաներ կը պնդեն թէ վտանգի զանգը կը զարնուէր, իսկ երկու ամբաստանեալները կ'ըսեն թէ ո՛չ եւ է ձայն չեն լսած, ոչ ալ ազդանշանը տեսած։

Նախարարներէն յետոյ, հանրապետութեան նախագահն ալ Ծննդի առաջին օրը Կառ տը լ'Էսթ երթալով, խոնարհեցաւ զոհերուն առջեւ։ Յետոյ այցելեց հիւանդանոցները, վիրաւորները մխիթարելու համար։

⁂ Նախարարական կարգադրութեամբ, հաւաքական յուղարկաւորութիւն սարքուած է զոհերուն համար, այսօր, չորեքշաբթի։

Օտար բանուորներու ցուրտի խնդիրը

Երեսփ. ժողովը շաբաթ օր երրորդ ընթերցումով վաւերացուց նիւթական ծրագիրը։ Այս առթիւ կրկին քննուեցաւ 12րդ յօդուածին հինգերորդ հատուածը, որ կը արտօնէր հարիւրին 5 — 10 տուրք գանձել այն գործատէրերէն որոնք օտար բանուոր կը գործածեն, երբ ֆրանսացի գործազուրկներ կան։ Այս հատուածը մերժուած էր ծերակոյտին կողմէ։ Երեսփոխան Տոռման ուզեց պնդել, բայց վարչապետ Շօթանի միջամտութեան վրայ, տեղի տուաւ։ Որով տուրքը մերժուած կ'ըլլայ։

Երկու թագաւորներ պիտի գան Փարիզ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ալեքսանդր թագաւորը եւ Մարիա թագուհին Փարիզ պիտի գան պաշտօնական այցելութեան համար, Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովին փակումէն յետոյ։ Ժողովը պիտի գումարուի յունուար 8ին։

Կը հաստատեն թէ Ռումանիոյ թագաւորն ալ հրաւիրուած է, բայց դեռ վերջնական որոշում չկայ։

Իտալիա նորէն կը դառնայ Ալպանիոյ

Իտալիա 100 միլիոն ոսկի ֆրանքի վարկ մը բացած էր Ալպանիոյ։ Այս փոխատուութեան եւ ուրիշ հարցերու մասին վէճ մը ծագած ըլլալով, իտալական կառավարութիւնը որոշեց այսուհետեւ դրամական աջակցութիւն չընծայել Ալպանիոյ։

Հռոմի պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ այս 100 միլիոնի վարկը, որ տասը տարեվճարներու բաժնուած էր, տոկոս չպիտի ունենար, մինչեւ որ Ալպանիոյ եկամուտը 50 միլիոնի հասնէր։ (Այժմ 30 միլիոն է)։ Նոր որոշումով, այդ կարգադրութիւնը ջնջուած կ'ըլլայ

Ուրիշ դժուարութիւններ ալ ծագած են երկու երկիրներուն միջեւ. այնպէս որ, Ալպանիոյ իտալական դպրոցներէն շատերը ստիպուած են փակել իրենց դուռները։

Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ կալուածական խնդիրը

Ֆրանքեւթուրք դաշնագրին գործադրութեան առթիւ, Թրքական կառավարութիւնը սկսած է ցուցակագրել սուրիական հպատակներու կալուածները, վերադարձնելու համար։ Այս առթիւ, կարգ մը դժուարութիւններ պիտի ծագին, որովհետեւ շատ մը սուրիական կալուածներ այսօր կը պատկանին Թուրքերու եւ հետեւաբար չեն կրնար վերադարձուիլ։ Կը կարծուի թէ Թրքական կառավարութիւնը ձեւ մը պիտի գտնէ, հատուցում ընելու համար այս կարգի կալուածներու բուն սեփականատէրներուն։

Եօթը համայնավարներ մահուան դատապարտուած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ՝ անցեալ գարնան Շումէնի մէջ ձերբակալուած համայնավարներէն եօթը մահուան դատապարտուեցան, 18 հոգի՝ 5 — 15 տարի բանտարկութեան, իսկ 11 հոգի անպարտ արձակուեցան։

11 հոգի գնդակահարուած

Աֆղանիստանի թագաւորին սպանութեան առթիւ, դեկտ. 24ին իբրեւ մեղսակից գնդակահարուեցան 11 ամբաստանեալներ։

Թուրքիոյ երկաթուղիները

Թուրքիոյ երկաթուղիներու համաժողովը գումարուեցաւ Իզմիրի մէջ, մասնակցութեամբ պետական եւ մասնաւոր երկաթուղիներու ընկերութեանց պատուիրակներուն։ Թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, պատուիրակները որոշեցին տեղեկագիր մը ղրկել կառավարութեան, ինքնաշարժներու մրցակցութեան դէմ։ Հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած ըլլալով ճամբաներու նորոգման եւ շինութեան, ինքնաշարժներու երթեւեկը աւելցած է եւ մեծ վնաս տուած՝ երկաթուղիներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

1500 *ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ* ներում ստացան Մ. Նահանգներուն մէջ, Ծննդի տօնին առթիւ։ Առնէ դատապարտուած էին մեծ պատերազմի օրերուն, իբրեւ լրտես, դաւաճան կամ դասալիք։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ այրերը եւ կիները այսուհետեւ խառն պիտի նստին հանրակառքերուն, շոգենաւերուն եւ շոգեկառքերուն մէջ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱՉԻՍ, Քաթալոնիոյ ազգային հերոսը, մեռաւ 76 տարեկան հասակին մէջ։ Ունեցած է յեղափոխական բեղուն կեանք։ Կը վախցուի որ խռովութիւններ ծագին, յաջորդին ընտրութեան համար։

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ տոմսակ մը կեղծելով, մէկ միլիոն ֆրանք գանձելու ներկայացած էր Ռընէ Ֆօնիէռ, սակայն ձերբակալուեցաւ։ Պատմեց թէ՝ անծանօթ մը տուած էր տոմսակը, հինգ հազար ֆրանք միջնորդչէք խոստանալով... պայմանագրութեամբ։ Շիտակ բանտ առաջնորդուեցաւ։

ՍԻՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ զաւակը օդանաւով թռիչք մը կատարած ատեն, վար իյնալով մեռաւ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ելմտական նախարարը 360 սնտուկ արծաթ դրամներ ղրկեց Պըրմինկէմ (Անգլիա), հալեցնելու եւ նոր դրամներ կոխելու համար, Ֆուատ թագաւորին զինուորական նկարով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Քոսթ Եէշիլքէօյի (Սան Սթեֆանօ) օդակայանէն ճամբայ ելաւ, Էսկիշէհիր երթալու համար։ Յետոյ վերադարձաւ Պոլիս, ուրկէ պիտի անցնի Պուքրէշ, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ։

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր քաղաքին մէջ ե֊թէ կան մխիթարական երեւոյթներ, պէտք է փնտռել արուարձաններուն մէջ

Հեռու բոլոր աղտոտ պայքարներէն, մարդիկ իրենց անհնարին ճիգն ու ե֊ռանդը կը թափեն հայապահպանման գործին մէջ։

Լաւ կ'ըլլար որ Մարսէյլը բաբելո֊նի վերածող « հերոսները » պահ մը իրենց աչքերը դարձնէին դէպի շրջանները։ Այն ատեն, ապահովաբար պիտի կարմրէին, եւ առնձ մը պիտի գնէին իրենց լեզուագրութեանց։

Եւ լաւ կ'ըլլար որ, ազնուական Փա֊րիզն ալ, իր « մեծապատիւ » ու «աղ֊նուազուք » պէյերով, էֆէնտիներով տեսնէր ... կարմրէր։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Ամէնէն հայաշատ շրջաններէն մէկն է այս, 3—4 հազար հայութեամբ։ Ա֊մէնքն ալ տեղաւորուած են փայտէ, թիթեղէ, քուրջէ տաղաւարներու մէջ։ Իսկական արեւելեան գաղութ։ Կան ուրիշներ ալ, որոնք անհնարին զոհա֊բերութեան գնով սեփական տունի տէր եղած են։

Անգործութիւնը կը կրծէ անոնց ար֊գէն իսկ անկայուն կեանքի հիմերը։ Սակայն կրթական գործը, հայապահ֊պանման գործը, կը մնայ անփոփոխ։ Անգործութիւնն ու տառապանքը կար֊ծես, խթան կը հանդիսանան աւելի անյողդողդ քայլերով չարունակելու դպրոցական խնդիրը։ Այսպէս.

Պուլվար Օտտօի Ազգ. վարժարան.

Փայտէ, թիթեղէ, քուրջէ զան֊գուած մը։

Բակի մը մէջ, քով քովի կանգնած երկու տաղաւարներ։ Անշուք, տխուր եւ մեր գաղթական կեանքի չէչոտ վը֊րան։ Հովի եւ փոթորիկի քմահաճոյ֊քին խաղալիկ։ Իսկ ձմրան այս օրե֊րուն, երբ ոչ անձրեւը կը պակսի եւ ոչ ալ ձիւնը, ապահովաբար ջուրին մէջ պիտի լողան, եթէ ամէն անակն֊կալ ձիւնին ու անձրեւին, մուրճն եւ ուրագն ձեռքերնին չապասեն, աշա֊կերտները եւ ուսուցիչները։ Այս տա֊ղաւարներէն մին, որ սովորական սենեակի մը մթութիւնը ունի, կը ծառայէ նաեւ իբրեւ մատուռ, կիրա֊կէէ կիրակի։

Դասարանին մէջն եմ ահա։ Հայ֊եացքս կը հանդիպի պատին վրայ, աշակերտներուն գծած Մեծն Տիգրանի պատմական եւ ներկայ Հայաստա֊նի մեծցուած նկարներուն։ Եւ... սը֊ղոցի, ու մուրճի։ Կը հարցնեմ տեսու֊չին թէ այս ինչ հակասութիւն է, Մեծ Տիգրանի նկարին քով... սղոց։ Կը պատասխանէ թէ, քնութեան անա֊կնկալ հարուածներու դէմ դիմադը֊րաւելու զէնք է։

Գրասեղանները ողբալի են բակա֊պէս։ Տախտակէ զանգուած մը, վրան հազար ու մէկ կտորներով, եւ միշտ օրուան ամէն մէկ պահուն, ենթակայ աշակերտներուն ... նորոգման։ Եւ այս հինգ տարիէ ի վեր։

Սրահներէն մին կը ծառայէ որպէս մանկապարտէզ. Իսկ միւսը նախա֊կրթարան, որուն մէջ տեղ գրաւած են երեք դասարաններ։

Ոտքի վրայ է տասներկու տարեկան պատանի մը։

Կը հարցնեմ։

— Որո՞նք են պատմական Հայաստանի եւ ներկայ Հայաստանի սահ֊մանները։ Քանի՞ քառ. քիլոմեթր տա֊րածութիւն ունին։ Երկայնքը եւ լայնքը քանի՞ քիլոմեթր են։ Կուտայ գոհա֊ցուցիչ պատասխաններ։

— Ե՞րբ ստեղծուեցաւ ներկայ Հա֊յաստանը։

— 1918 Մայիս 28ին, պարոն։

— Ո՞վ է մեծագոյն դէմքը Մայիս 28ի։

— Արամ Մանուկեան։

— Ո՞րն է մեր ազգային դրօշը։

— Կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն։

— Ի՞նչ կը նշանակեն այդ գոյները։

— Կարմիրը մեր թափած արիւնն է ազատութեան համար, կապոյտը՝ մեր երկինքին եւ լիճերուն եւ գետերուն խաղաղութիւնն է, իսկ նարինջը՝ ա֊րեւատուր, շահ եւ ոսկի։

— Ե՞րբ ստեղծուեցաւ այդ դրօշը։

— 1918 Մայիս 28ին։

— Հայաստանը մի՞նչեւ Միացեալ կ'ըլլայ։

— Երբ իրեն կը վերադարձուին Թրքահայաստանի նահանգները։

— Որո՞նք են այդ նահանգները։

— Վան, Տարօն, Կարին եւն.։

— Իսկ մի՞նչեւ անկախ կ'ըլլայ։

— Երբ ո՛չ մէկ պետութեան լուծին տակ կը գտնուի։

Ապշեցա՛յ, հաւատացէք ընկերներ եւ հայրենակիցներ։ Մարդիկ կան, որ այս տղոց չափ խելք ու տրամաբանու֊թիւն չունին։

Դասերը կը դասաւանդուին ա֊ռարկայական եւ տեսական ձեւերով։ Ազգային հին եւ նոր պատմութիւնը ամէնէն տիրական տեղը կը գրաւէ։ Կը դասաւանդուին ֆրանսերէն, գիտու֊թիւն, աշխարհագրութիւն եւ հայե֊րէն։ Այս վերջինը Լ. Շանթի «Լուսա֊բերով»։

Դպրոցը միշտ բաց ունի։ Տարեկան ելևմուտը 4200 ֆրանք է։

Երբեմն ամիս կ'ըլլայ որ տնօրէնը, Ազնիւ Մարտիրոսեան հազիւ կը գան֊ձէ ... 70 ֆրանք։ Կ'ապրի՞ք այդ գու֊մարով։ Դպրոցը ունի օգնական ու֊սուցչուհի մը եւս։

150 աշակերտ ունի դպրոցը։

30 ձրի,

10 գրենական պիտոյքը դպրոցի վրայ

75 աղջիկ,

30 պակաս անցեալ տարուան վը֊րայ։ Ոմանք գացած են ֆրանսական դպրոց, իսկ ոմանք ալ Դպրոցասէրի բացած վարժարանը։ Աշակերտներէն կը գանձուի ամսական միայն 10—15—17 ֆրանք։ (Այս դպրոցին մասին աւե֊լի երկար՝ ուրիշ առեն)։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Առաջինէն քանի մը հարիւր մէթր անդին, կը գտնուի այս դպրոցը։

Շէնքը, ամէն յարմարութիւն ունե֊ցող դպրոցներէն մէկն է։ Նուիրած է Գ. Արմենակ Կիւլպէնկեան, իր տիկ֊նոջ յիշատակին։ Դասարանները զատ զատ են։ Երկու խոշոր սենեակ նախա֊կրթարանի, իսկ աւելի ընդարձակ սը֊րահ մըն ալ մանկապարտէզի։ Բակ մը խաղալու, և ննարքնայարկ մըն աշխա֊տելու եւն.։ Գրասեղանները մաքուր եւ օրինակելի են։

Բայց կ'ըսեն թէ — երանի թէ սը֊խալած ըլլային — Գ. Կիւլպէնկեան այս դպրոցին շէնքը տրամադրած է Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան, ի հեճուկս Պուլվար Օտտոյի Ազգային վարժարանին։

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ՞ր ա֊րդէն հայաշատ կեդրոնի մը ըլլալ քաղաքին մէջ վարձել շէնք մը։ Այդպէս փրկը֊ւած կ'ըլլային բազմաթիւ երախաներ, կողմնակի փողոցներու պատուհաններէն, ուր իրենց հոգին կը խաթարուի «վըռտ — փըստ — tu vien chéri»ով։

100 աշակերտ ունին։ —

75 մանչ,

25 աղջիկ,

10 ձրի,

12 ալ ֆրանսական վարժարանները այցելող տղոց համար գիշերային դա֊սընթացք

Աշակերտներէն գանձուած ամսա֊կանն է 13 ֆրանք։ Եթէ երեք աշա֊կերտ մէկ տունէ ըլլան 30 ֆր.։ Իսկ երկու հոգի մէկ ընտանիքէ անփոփոխ է, 26 ֆրանք։ Նախակրթարանի Ա. Բ. կարգերուն կը դասաւանդուին հայե֊րէնը՝ «Գանձարան» առաջինով եւ եր֊կրորդով։ Նաեւ Հայոց պատմութիւն Գ. Մեսրոպի։ Ընդհ. առումով տկար են պատմութեան մէջ։ Ինձ բուն թէ երկու ամսուան կեանք ունի դպրոցը եւ ապագայ կը խոստանայ։

Իսկ աշխարհագրութիւն, գիտու֊թիւն, թուաբանութիւն կը սորուին ֆրանսերէն գիրքերէն թարգմանա֊բար։ Ցաւալի չէ՞։ Երբ հարցուցի պատճառը, գիտել տալով թէ գիրք չի պակսիր այս ճիւղերու մասին, ը֊սին թէ Փարիզի կեդրոնէն այդպէս հրահանգ ստացած են եւ կը քալեն Դպրոցասէրի կրթական ծրագրին հե֊տեւողութեամբ

Ուսուցչական կազմը.— Տիկ. Ու֊չագլեան (Սանասարեանի դաըն֊թացքներուն հետեւեան)։ Օր. Դարբին֊եան (Տիկնանցէն)։ Օր. Փափազեան (Տիկնանցէն), նաեւ ֆրանսուհիի մը կողմէ՝ ֆրանսերէն

ՀԱՅ ՓԵԹԱԿ

Գրեթէ մէկ փողոցի մէջ են «Հայ Փեթակ» մանկապարտէզը, եւ Դպրո֊ցասէր Տիկնանցի վարժարանը։

Տնօրէնուհին, Տիկ. Մառի Սվաճ֊եան յարգանքով կը հիւրընկալէ զիս։

Նոյն տրտունջը հոս եւս։ Կ'ըսէն թէ Դպրոցասէրը մրցակցութեան ելած է իրենց հետ, դպրոցական սակը իջե֊ցնելով։

103 աշակերտ ունի։ —

56 աղջիկ,

47 մանչ,

4 հատը ձրի.

Անցեալ տարի՝ 153 ունի եղեր։ 50 աշակերտ Դպրոցասէրին գացած են այս տարի։

Երեք տարուան գոյութիւն մը ունի այս դպրոցը։ Պիւտճէն միշտ բաց է։

Ամէն մէկ աշակերտէ կը գանձէ ամ֊սական սակ 15 ֆրանք։ Երկու աշա֊կերտ մէկ ընտանիքէ 25 ֆր. եւ երեք հոգիի, երրորդէն 5 ֆրանք։

Շէնքը կը պատկանի Գ. Մադման֊եանին։ 9 տարուան համար պայմա֊նաւորուած։ 12,000 ֆրանք կանխիկ վճարած է շէնքին տիրոջը, այն ալ դուրսէն պարտք ընելով։ Ի հաշիւ այս պարտքին ամսական կը վճարէ 200 ֆրանք։

Այս կինը մէկն է որ մաշած ու սպա֊ռած է գրասեղաններուն առջեւ, ի խն֊դիր հայեցի դաստիարակութեան։ Եւ այսքան տարիէ ի վեր։ «Եթէ քան ա֊շակերտ իսկ ունենամ, պիտի չարու֊նակեմ այս գործը»։

Նախակրթարանի առաջին եւ երկ֊րորդ կարգերուն, հայերէնը կը դա֊սաւանդուի «Գանձարանով»։ Իսկ ման֊կապարտէզի առաջին եւ երկրորդ կար֊գերուն «Մխանանով»։ Ոգորմելի գրա֊սեղաններու վրայ։

Ցիշեցնեմ որ, երկու սրահ ունի կղմինտրով շինուած, եւ ամէն մէկ սրահին մէջ երկու դասարան։

Ունի օգնականուհի մըն ալ, օր. Էլիզ Գեւորգեան։

ՔԱՄՓԱՆԸԼ ՖՐԷՋ

38 աշակերտ ունի։

20 աղջիկ,

8 պակաս անցեալ տարուան վը֊րայ։ Աշակերտներէն կը գանձուի 10—15 ֆրանք ամսական։

Դպրոցը միեւնոյն ժամանակ եկեղե֊ցիի ազգ. սեփականութիւն է, մօտ 90,000 արժողութեամբ։ Դասերը կը դասաւանդուին նոյն շէնքին մէջ։

Մանկապարտէզին հայերէնը կը դա֊սաւանդուի «Լուսաբերով», իսկ նա֊խակրթարանինը «Գանձարանով».

Դպրոցը ունի միշտ բաց։ Բայց թա֊ղականութիւնն է որ կը գոցէ բացը։

Ուսուցիչն է Գ. Թորգոմ Աբրահամ֊եան, շրջանաւարտ Գոլեճ Ռոպըրթ Գոլէճէն։ Ազգ. Պատմութիւնը զօրա֊ւոր է։

ՔԱՄՓԱՆԸԼ ՓԷՐՈՒ

60 աշակերտ ունի։

25 աղջիկ.

Շէնքը որ միեւնոյն ատեն իբրեւ մատուռ կը գործածուի, կիրակիէ կի֊րակի, ազգ. սեփականութիւն է։

Դասերը կը դասաւանդուին մէկ շէնքի մէջ Մանկապարտէզի հայե֊րէնը «Լուսաբերով», իսկ նախակր֊թարանը բարձրագոյն «Լուսաբերով» (Բ. ընթացք)։

Ողբալի են գրասեղանները։ Կան ու չկան։ Մեր արեւելեան հնամեայ «մինտէր»ն է որ այդ դերը կը կատա֊րէ։

Քիչ մը հետաքրքրութիւն, ունեւոր֊ներ, եւ քիչ մըն ալ կամեցողութիւն։

Ունի վարժուհի մը եւ օգնականուհի մը։

Աշակերտներէն ամսական սակ 10—15 —20 ֆրանք կը գանձուի։

Հազիւ կը գոցէ դպրոցը իր պիւտ֊ճէն

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴՊՐՈՑԸ

Բարեմիտ Հայ մը, Նաճարեան տը֊րամադրած է իր ագարակը, վասն փոքրիկներու փրկութեան։ 18 աշա֊կերտ ունի այս դպրոցը, որ կը կոչ֊ուի «Եփրատ»։ 10 աղջիկ։

Ունի վարժուհի մը։ Գրասեղան կայ ու չկայ։ Ամէնքը մէկ սենեակի մէջ։ Իսկ աւելորդ բան է խօսիլ պիւտճէին մասին, երբ ունին 18 աշակերտ։

Ամսական սակ կը գանձուի 10—15 ֆրանք ամէն մէկ աշակերտի համար։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻԾԱՂ

— Պարոն բժիշկ, ի՞նչպէս գտաք ա֊ռողջութիւնս, ձեր քննութեամբ պիտի կրնա՞մ 100 տարի ապրիլ.

— Կը ծխէ՞ք, պարոն։

— Ոչ։

— Կը խմէ՞ք։

— Ոչ.

— Կը սիրաբանէ՞ք բարեկամուհի֊ներու հետ։

— Ոչ, պարոն բժիշկ։

— Ուրեմն ինչո՞ւ կ'ուզէք մինչեւ հարիւր տարի ապրիլ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏԵՆՉԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս կը հաղորդէինք մեր կի֊րակնօրեայ թիւով, ասիացի ուսա֊նողները, որոնք կը հետեւին եւրո֊պական համալսարաններու, համա֊գումար մը ունեցան Հռոմի մէջ։ Ֆա֊շական թերթերը կը գրեն թէ 600ի կը հասնէր անոնց թիւը, 100ը իտալական համալսարաններէն, 500ը Եւրոպայի զանազան քաղաքներու համալսարան֊ներէն,— 150 Չինացի, 100 Հնդիկ, 100 Արաբ՝ Պաղեստինէն եւ Սուրիայէն, 40 Ճափոն, եւ դեռ Պարսիկներ, Աֆ֊ղաններ, Սիամցիներ եւ այլ ազգեր, վերջապէս բոլոր ցեղերն ու լեզուները համօրէն Ասիոյ, Ծայրագոյն Արեւել֊քէն մինչեւ Մերձաւոր Արեւելք։

Իտալական թերթերը մեծ կարեւո֊րութիւն կ'ընծայեն այս համագումա֊րին։ Քորրիէրէ Տէլլա Սէրա կը գրէ թէ ասիացի ուսանողները նախապէս որոշած էին համագումարը կատարել Գերմանիոյ մէջ, սակայն Հիթլէրի ցեղապաշտ պայքարը խրտչեցուց զի֊րենք՝ մղելով ընտրելու չէզոք երկիր մը իբրեւ վայր իրենց համագումա֊րին։ Անգլիա եւ Ֆրանսա յարմար չնկատուեցան պարզ այն պատճառով, որ այս երկու երկիրները իրենց շա֊հերն ունին Ասիոյ մէջ, այնպէս որ թոյլ չպիտի տային ուսանողներուն արտայայտուիլ ազատօրէն։

Այս պարագաներէն անկախ, Ասիոյ ուսանողներուն համագումարը, երբ տեղի կ'ունենայ Հռոմի մէջ, չի կր֊նար ուշադրութիւն չգրաւել, եթէ նը֊կատի ունենանք որ կը զուգադիպի «Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի Կա֊ճառին հաստատութեան Հռոմի մէջ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ դերը այս կաճա֊ռին,— զարգացնել մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւնները Ի֊տալիոյ եւ Ասիոյ միջեւ։ Այս պարա֊գան արդէն կը բացատրէ թէ Իտալիա ինչ շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ Ա֊րեւելքի գործերուն մասին։ Այդպէս ալ կը խոստովանի իտալական մամու֊լը, երբ կ'ըսէ թէ Հռոմի ուսանողա֊կան համագումարը միայն ու միայն գիտական տարողութիւն չունի։ Ֆա֊շական շարժման յաղթանակէն ի վեր, Հռոմ հասկցաւ թէ ինչ խորհրդաւոր համերաշխութիւնով մը իրարու կապ֊ուած են խալամ երկիրները ընդդէմ արեւմուտքի։ Եւ 1928ին Իտալիա դաշն կապեց Պարսկաստանի հետ, ա֊ւելի եւս զօրացուց իր կապերը Իրաքի հետ, երբ այս վերջինը անկախու֊թիւն ստացաւ։ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ, Իտալիա կը հետապն֊դէ այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որ ապահովէ իր հեղինակութիւնը, ա֊ւելի ամրացնելու համար իր դիրքը խալամ երկիրներու իտալական հողե֊րուն վրայ, ուր, դեռ վերջերս, ա֊նուսիններու դէմ իր պայքարը ըմբռ֊նտացուցած էր կարգ մը խալամ տար֊րեր։ Բայց ալ աւելի հեռուները կ'եր֊կարի իր ծրագիրը,— որովհետեւ միշտ ձգտելով դէպի արեւելք, կ'աշ֊խատի խաղալ գլխաւոր դեր մը Մեր֊ձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրնե֊րուն մէջ՝ կռթնած արաբ ազգայնա֊կաններու անկախութեան ցանկու֊թեանց վրայ, զորս անոնք կը սնու֊ցանեն ընդդէմ իրենց հոգատարնե֊րուն՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ։ Եւ այս֊պէս կ'ուզէ ինքզինք ներկայացնել իբ֊րեւ արեւմտեան մեծ պետութիւն մը, որ անշահախնդիր է եւ պաշտպան ա֊րեւելեան ժողովուրդներու։

Դիւրին է հասկնալ թէ Իտալիա ինչ կը սպասէ եւ ինչ կրնայ քաղել ա֊սիացի ուսանողներու այս համագու֊մարէն,— անշուշտ ան նախ պիտի ուզէ հեղինակութիւն ու ազդեցու֊թիւն ապահովել իր խալամ գաղութ֊ներուն մէջ։ Լավօրօ Ֆաշիսթա կը գրէ թէ «Հռոմ, իր մեծասքանչ վեր֊ծնունդով կը ստանձնէ դարաւոր ա֊ռաքելութիւնը՝ կամուրջ կանգնել֊ու արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ խա֊ղալու լուսաւորիչի, միջնորդի եւ հաշտարարի դեր մը»։ Գրական դեղե֊ցիկ նախադասութիւննե՞ր,— ոչ ան֊շուշտ։ Որովհետեւ համագումարին մէջ, ասիացի ուսանողները «այսպէս պիտի ըլլան արտայայտուելու ամէն հարցի մասին», այսինքն քրիստոնեա֊մէն խնդիր, որ իրենց ազգային֊ական նամբը կրնայ յարուցանել արեւմտ֊եան պետութեանց առջեւ արեւելքի մէջ

Ցոյց տալու համար, վերջապէս կարեւորութիւնը որ կը ստանայ ա֊սիացի ուսանողներու առաջին համա֊գումարը Եւրոպայի մէջ, օրակարգի նիւթերէն յիշենք

1.— Ասիական նոր սերունդի գոր֊ծունէութիւնը.

2.— Դիւրութիւնները, որ Իտալիա կան կարգ մը պետութիւններ կ'ընծա֊յեն ասիացի ուսանողներուն։

×

Բայց նկարագրենք համագումարը

Բացումը տեղի ունեցաւ 22 դեկ֊տեմբերին, Կապիտոլի մէջ։ Ցուլիոս Կեսարի սրահը, որ յատկապէս զը֊րդարուած էր այս առթիւ, լու֊ցուած էր բացման նիստին։ Ասիա֊ցի ուսանողներուն մէջ կը նշմարուէին նաեւ փաթթոցաւորներ, կրօնական֊ներ, աղջիկներ իրենց ազգային տա֊րազով։

Բացումը կատարեց Մուսոլինի, կարդալով ճառ մը նախ իտալերէն, յետոյ անգլերէն.

— Երջանիկ եմ որ կ'ողջունեմ Ա֊սիոյ բոլոր երկիրներու ուսանողները Հռոմի մէջ, Կապիտոլի վրայ որ հանդիսատես դարձաւ քաղաքակր֊թութեան պատմութեան մեծագոյն շրջանին։ Կարեւորութենէ զուրկ չէ ձեր ներկայութիւնը այստեղ. Գր֊ուած է թէ «Արեւելք եւ Արեւմուտք պիտի երբեք չմիանան»։ Պատմութիւնը հերքեց, սակայն, այս բացատրու֊թիւնը։ Քսան դար առաջ, Հռոմ կը֊ցաւ իրականացնել, Միջերկրականի ափերուն վրայ, արեւելքի եւ արեւ֊մուտքի միութիւնը, որ մեծ ազդեցու֊թիւն թողուց ընդհ. պատմութեան մէջ։ Մինչ արեւմուտք գաղութ մը դարձած էր, ճիշդ ինչպէս Ասորեստան֊Նիփրստար, Պարսկաստանը, Հռոմ ա֊նոնց միջեւ դարձաւ ստեղծագործ ի֊րերահաղորդակցութեան ազդակ մը։ Այդ միութեան վրայ է ստեղծուած մեր ամբողջ պատմութիւնը։ Այդ մի֊ութենէն ծնաւ եւրոպական քաղաքա֊կրթութիւնը։ Եւ այդ քաղաքակրթու֊թիւնը պէտք է դառնայ տիեզերական, եթէ չուզէր կորսուիլ, անհրաժեշտ Միջերկրականեան քաղաքակրթու֊թեան միութիւնը, որ կը ներկայա֊ցնէր արեւելքն ու արեւմուտքը ստեղծուեցաւ յետոյ Հռոմի մէջ,

---

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (22)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏՃԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

«Եթէ այս կասկածելի մարդը հիմա Կարին դրկենք, վախ պիտի ազդենք այն անձերուն, որոնք անոր պէս պի֊տի ուզէին մեզի օգնել։ Մինչդեռ ճիշդ չէ ի նպաստ մեզի լռութիւն ընող֊ները վախցնել։ Որով, երկրորդ անգամ ըլլալով դիմենք Գ. զօրաբանակի հրա֊մանատարութեան եւ կացութիւնը պարզենք։ Եթէ արտօնէ, Արշակը ա֊զատ թողունք ու փորձենք։ Եթէ նոյն իսկ Ռուսերու հաշւոյն լրտեսելու է ե֊կած՝ կասկած չկայ որ մեր մասին ոչ եւ է տեղեկութիւն պիտի չկարե֊նայ տալ, քանի որ մինչեւ սահմանը գալով մեզի հետ տեսակցելէ զատ բան մը չկրցաւ ընել»։

Եւ, Պէհա պէյ, Կարնոյ այն ատենի կուսակալի փոխանորդի միջոցաւ սեպտեմբեր 10 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը ուղարկեց.

« Կը խնդրուի հրամանատար փա֊շային դրկել եւ պատասխանը խատ֊լիֆ հասցնել.—

Աշիրէթներու հինգերորդ վաշտէն Սասուն պէյ նախապէս տեղեկութիւն տուած էր հայ Արշակի մասին։ Ցիշ֊եալին հետ, այս գիշեր, ինծի տր֊ուած հրահանգին տառացի հետեւո֊ղութեամբ տեսնուեցայ։ Առնուած տեղեկութիւնները Կարնոյ մէջ պիտի ներկայացնեմ ձեզի։ Որովհետեւ կ'ը֊սէ թէ շատ դիւրաւ քարտէս պիտի հայթայթէ՝ կ'ուզեմ անոր դրկել։ Եթէ ձեր բարձրութեան կողմէ չի պա֊հանջուիր այս անգամ անպայման տեսնուիլ, կը խնդրեմ որ ստացած բոլոր տեղեկութիւնները ձեզի հա֊ղորդելու համար հանիք հեռագրին գլուխը գտնուիլ »։

Կուսակալի փոխանորդ Ճէմալ պէյ այս հեռագիրը անմիջապէս Գ. զօրա֊բանակի հրամանատարութեան դրկած էր՝ հետեւեալ մակագրութեամբ.—

« Այս մասին հրամանատարութեան բարձր կարծիքը ստանալու խնդրան֊քով կը ներկայացուի կայսերական Գ. բանակի հրամանատար Վահմ. Հասան Իզզէթ փաշային »։

Հեռագիրը կէս գիշերին հրամանա֊տարութեան կը հասնի, եւ յաջորդ օ֊րը, 1914 սեպտեմբեր 11ին, բանակի հրամանատարութեան որոշումը կու֊սակալի փոխանորդութեան կը հա֊ղորդուի հետեւեալ մակագրութեամբ.

« ԳԱՂՏՆԻ է.

« Ձայս կը ներկայացնենք Կարնոյ կուսակալութեան՝ յիշեալ Արշակին տուած տեղեկութիւնները ծածկագիր հաղորդելու, համաձայն հրահանգի՝ Կարսի, Սարըղամիշի, Պաթումի, Ե֊րեւանի եւ Արտահանի ռուսական ու֊ժերուն քանակը, եւ, ընդհանրապէս, թիւերն ու դասերուն թերութիւնները կրկին քննելու, ինչպէս եւ՝ միայն երկու վերստով Կովկասի քարտէսը հայթայթելու նպատակով Արշակը Ռուսիա դրկելու համար »։

Գ. զօրաբ. Հրամանատար

Հասան Իզզէթ

Գ. զօրաբանակին այս որոշումը նոյն օրն իսկ հաղորդուեցաւ սահմա֊նը գտնուող Պէհաէտտին Շաքիր պէ֊յի, ու Արշակ ազատ ձգուելով Ռուսիա ղրկուեցաւ՝ քարտէս հայթայթելու համար։

Կարծեմ Արշակ մինչեւ այսօր որեւ քարտէս բերած չէ։ Որովհետեւ, յե֊տոյ ճշդուած է որ ան, ինչպէս խոս֊տովանած էր իր առաջին յայտարա֊րութեամբ, Թուրքիոյ Հայերուն հետ շփում ունենալու նպատակով եկած լրտես մըն էր։

Աւելի վերջ, երբ ռուս բանակը գրա֊ւեց այդ վայրերը, Արշակն ալ, իբ֊րեւ հայ ձիաւոր, Ռուսերուն հետ ե֊կած է Խոյթ(?) և բացէիբաց յայտնած է թէ ինք առաջին անգամ երբ հող բերուեցաւ, իր նպատակն էր ի նպաստ Ռուսերուն լրտեսութիւն ընել, ու այդ շրջանի գիւղացիներուն վրայ ալ ճն֊շումներ ի գործ դրած է։ Այդ է պատ֊ճառը որ աւելորդ կը նկատեմ առաջին հարցաքննութեան միջոցին Ռուսիոյ մասին իր տուած տեղեկութիւնները յիշել, քանի որ ոչ եւ է արժէք չու֊նին։

Կարնոյ Թէշքիլաթը, աւելի ճիշդը՝ Կովկասի ըմբոստութեան կոմիտէն, պատրաստութիւններ տեսնելով, սեպ֊տեմբերի կիսուն, այսինքն՝ ընդհ. պատերազմի ծագումէն մէկ ու կէս ա֊միս վերջ, չէթէական կազմակերպու֊թիւնը լրացուցած եւ շարժելու պատրաստ վիճակի մէջ էր։ Չէթէնե֊րուն կարողութիւնը ճշդուած էր՝ ռուսական հողերէն իրենց բերած ոչ֊խարներու հօտերուն եւ կովերու նա֊խիրներուն համաձայն։ Եւ սկսած էին պատերազմի ընթացքին անոնց պար֊տականութիւնները ճշդելով։ Այդ պարտականութիւնները հետեւեալ֊ներն էին.—

Նարմանի շրջանին չէթէն, պատե֊րազմի ատեն, Բարդուսի վրայէն անց֊նելով, Օլթիի կռնակն ու արեւմուտ֊քը գտնուող լեռնոտ մասին կաթնող կիրճը պիտի գրաւէ՝ առանց նշմա֊րուելու Ռուսերէն ու միշտ լեռներէն քա֊լելով. այդ կերպով՝ Ռուսերուն թէ զինուորական առաջումը եւ թէ նա֊հանջը պիտի արգիլէ։ Հողային դիր֊քը այնքան յարմար է որ այս պզտիկ չէթէն, առանց զգացնելու իր գոյու֊թիւնը, այդ պարտականութիւնը կա֊տարելու համար բաւարար կը նկատ֊ուէր։

«Միլօի կողմը գտնուող չէթէն, գործակցելով տեղւոյն սահմանապահ զօրքին հետ, պիտի թափի Արդուինի վրայ։

Քէօթէքի շրջանին ձիաւորներու փոքր չէթէն պիտի չարժի բանակէն իր ստանալիք հրամանին համաձայն, որով, մինչեւ պատերազմ ծագիլը անշարժ պիտի մնայ։ Այս չէթէն կը գտնուի ոստիկան - զօրքի հարիւրա֊պետ Էմին պէյի հրամանին տակ.

Իսկ Վանի շրջանին Թէշքիլաթը, ինչպէս կը հասկցուի, արդէն, մինչեւ այժմ մեր գրածներէն, աւելի ուժեղ եւ ընդարձակ ըլլալով, անոր կազմած չէթէները պիտի գործեն ռուսեւպարս֊կական հողերուն միջեւ.

Մինչ Կարնոյ ճակատը, իր այս պատրաստութիւններէն վերջ, պատե֊րազմի կը սպասէր, Ներքին նախարար Թալէաթ պէյի կողմէ տեքթ. Պէհա֊էտտին Շաքիր պէյի եկած հեռագիր մը մէջ կ'ըսուէր.—

«Պատերազմին մեր մասնակցու֊թիւնը դեռ պիտի ուշանայ։ Կարնոյ կուսակալութեան՝ փոխանորդու֊թեամբ կառավարուիլը կը դժուարա֊ցնէ զօրաշարժի գործադրութիւնը այդ պատճառաւ, կ'ուզենք հոդ կուսա֊կալ մը նշանակել. Դուք հոն Թէշքի֊լաթը Մախսուսէի պարտականու֊թիւնները ստանձնել կ'ուզէ՞ք, թէ կուսակալութեան գործերը։ Այն պա֊րագային որ կուսակալութեան պաշ֊տօնը փափաքիք, Վանի կուսակալ Թահսին պէյը, Կարնոյ կուսակալ նշ֊անակել կը խորհիմ։ Ձեր որոշումը անմիջապէս իմացուցէք»։ (Շար.)

...մը դարեր շարունակ: Սակայն առեւտրական նոր ճամբաներ, ոսկիին որոնումը, Հեռաւոր Հարուստ շրջաններու շահագործումը պատճառ դարձան որ կազմուի նոր քաղաքակրթութիւն մը, Միջերկրականէն հեռու: Այնուհետեւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւնները դարձան շահակայութեան եւ ստորակայութեան խնդիր, սահմանափակուած քաղաքական հարցերու մէջ: Ստեղծագործական աշխատակցութեան մտածողական ամէն կապ դադրեցաւ այլ եւս. Այսպէս կազմուեցաւ եւ տարածուեցաւ գաղափարը թէ Ասիա թշնամի է Եւրոպայի, մինչդեռ, իրականին մէջ, եւրոպական կարգ մը երկիրներ բնաւ յատուկ մտածում մը չունենալու համար, մշակութային առաջնորդութիւնն Ասիոյ կ'ընդունէին, կամ զայն հասկնալու անկարողութիւն: Այսպէս մտածողներու համար, Ասիա պարզապէս շուկայ մըն էր արտադրութեան, աղբիւր մը նախնիքներու. Այս քաղաքակրթութիւն, որուն հիմերը դրուած էին դրամատիրութեան եւ աղատականութեան վրայ, հետզհետէ եւ դարերու ընթացքին տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ: Այսօր, սակայն, իր սնանկութիւնը զգալի է ամէն կողմ: Յանկարծ ամէն երկիր կը շահագործուի, երբ խոշորական յեղափոխական փաշականութիւնը դէմ կը կանգնի ազատականութեան եւ դրամատիրութեան այլասերումին, համոզուած թէ հոգի եւ խոհեմ չունի այդ քաղաքակրթութիւնը:

Այն ցանկերուն մէջ, որոնցմով կը ստացուի Ասիա, վերջապէս Ասիոյ վերծանողութեան եւ պայքարներուն մէջ, մենք կը տեսնենք ցոլացումը մեր դէմքին, մեր պատկերին: Տարբերութիւնը ձեւին ու մանրամասնութեան մէջ է միայն: Ոգին նոյնն է:

Այսօր, Հռոմ եւ Միջերկրականը, շնորհիւ Փաշական վերածնունդին, կը պատրաստուին վերստանալ իրենց միութեան (unificatrice) առաջնորդութիւնը Ասոր համար է, որ նոր Իտալիան հրաւիրած է ձեզ:

Երկու անգամ, նորանոր տագնապներու առեն, աշխարհի քաղաքակրթութիւնը կրցած եղաւ փրկել շնորհիւ Հռոմի եւ Արեւելքի համագործակցութեան: Այսօր եւս, մենք, Իտալացի եւ Ֆաշիստ, հոգեկան դաղափարներու եւ ըմբռնումներու մէջ խորասոյզ, ըմբռնումներ որոնք կը ծնին մարդոց հոգւոյն վրայ եւ կ'անդրադառնան դանոնք, մենք այս վիճակին մէջ յոյսն ունինք թէ պիտի յաջողինք վերսկսիլ Արեւելքի եւ Հռոմի համագործակցութեան դարաւոր եւ հասարակաց աւանդութիւնը»:

Մուսոլինիի այս ճառը, յետոյ, թարգմանուեցաւ նաեւ Ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի:

Ու խօսք առաւ պարսիկ ուսանող մը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց իտալական կառավարութեան ցոյց տուած առատաձեռնութեան համար: Խօսեցաւ նաեւ արաբ ուսանող մը, եւ իր շնորհակալութեան արտայայտութեան ընթացքին ցոյց տուաւ արաբ քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնը Իտալիոյ վրայ.— «Արաբ ժողովուրդները եւ Իտալիա նոյն քաղաքակրթութիւնն ունին, միջերկրականեան քաղաքակրթութիւնը: Եթէ ժընեւ կեդրոնն է քաղաքական եւ նիւթապաշտ պետութեանց, Հռոմ պիտի դառնայ կեդրոնը մշակոյթի ուժերուն»:

«Համազգային»

00000

ՆՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

1.— Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող «Համազգային» կազմակերպութիւններուն մէջ վարչական միատեսակութիւն եւ գործունէութեան աւրագութիւն առաջ բերելու մտադրութեամբ, Փարիզի Մասնաճիւղը Կեդրոն Գահիրէէն լիազօրուեցաւ ձեռք առնել ամբողջ Ֆրանսայի կազմակերպութեան հոգը: Այժմ այդ աշխատանքը կատարուած, դաւառի եւ արուարձաններու «Համազգային»ները իրենց կեդրոն կը նկատեն Փարիզի մասնաճիւղը: Արդ, Փարիզի կազմակերպութիւնը այլեւս դադրելով պարզ մասնաճիւղի մը հանգամանքէն, ներկայ թուականէն սկսեալ կը վերածուի եւ կը ճանչցուի որպէս ՖՐԱՆՍԱՅԻ « ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ » ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ:

Իսկ արուարձաններու կազմակերպութիւնները փոխանակ պարզ օժանդակներ ներկայանալու, ներկայ թուականէն սկսեալ կը վերածուին մասնաճիւղերու: Արդէն որոշ շրջաններ իրենց անդամներու թիւը ունեցուցած են զգալի կերպով: Շավիլը ունի 160 անդամ, Ալֆորվիլը 80 եւն.: Անդամներու թիւի համեմատութեամբ յիշեալ մասնաճիւղերը իրաւունք կ'ունենան պահել դիւան, բոլոր մանրամասնութիւններով:

2.—Ներկայ տարուան սկիզբը (9 մայիս) գումարուած «Համազգային»ի Ա. Ընդհ. Ժողովը երբ իր վարչական մարմինը կ'ընտրէր, անոր լայն իրաւունքներ կուտար առաջ դալիք աշխատանքներուն համաձայն բարձրացնելու վարչութեան անդամներուն թիւը: Նկատի առնելով որ «Համազգային»ը հետզհետէ կը տարածուի, ու մանաւանդ կը կրկնապատկուին աշխատանքները, Կեդր. մարմինս օժանդակութիւնը խնդրեց թժ. Աշխէվէրտի Որդիի եւ Գ. Յ. Ջաւրեանի: Երկու անձնաւորութիւնները ընդունելով կատարուած առաջարկութիւնը, ներկայ թուականէն սկսեալ մաս կազմեցին վարչութեանս: «Համազգային»ի կեդր. մարմնոյ արդի կազմն է Գ. Գ. Ա. Աճարեան, Ռ. Բերբերեան, թժ. Ալլահվէրտի Որդի, Յ. Ջաւրեան, Օր. Յ. Գէորգեան, Հ. Ալեանաք, Ս. Սասունի, Ն. Յարութիւնեան եւ Հ. Բալուեան:

3.— «Համազգային»ը թէեւ տեղական միութիւն մը, բայց իր առաջադրութիւններուն մէջ նկատի ունի Գէյրութի Ճեմարանին ալ օժանդակելու խնդիրը: Վերջին վարչական նիստի որոշումով դեկտ. 12ին ղրկուեցաւ Գահիրէ կեդրոնին միջոցաւ Ճեմարանին 500 ֆրանքի առաջին պզտիկ նիւթական օգնութիւն մը:

4.— Շավիլի եւ շրջականներու հայ գաղութը ունի մանկապարտէզ մը ո-րուն մատակարարման հոգը ստանձնած է Եկեղեցական Ընկերակցութիւնը: Ներկայ անտեսական տագնապը ազդած էր յիշեալ հաստատութեան ալ վրայ: Նկատի առնելով կատարուած դիմումը, Շավիլի «Համազգային»ի մասնաճիւղը որոշեց նոր տարիէն բաւ կսեալ այդ մանկապարտէզին կատարել նիւթական պզտիկ օժանդակութիւն մը, առ այժմ ամսական (50) ֆրանք:

5.— Լիոնի «Համազգային»ը ընդհ. Ժողովէ վերջ ընտրած է իր նոր վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.— Նախագահ՝ Գ. Գ. Տօնապետ Տօնապետեան, քարտուղար՝ Հրանդ Թադէոսեան, գանձապահ՝ Միսաք Ֆըրընըլեան, խորհրդականներ՝ Աւետիս Սիմոնեան, եւ Կարապետ Յովակիմեան:

6.— Լիոնի «Համազգային»ը ներկայ դեկտ. 24ի կիրակիէն սկսեալ կ'ունենայ իր կիրակնօրեայ լսարանը: Հոն պիտի կատարուին հայ մշակոյթին շուրջ վիճաբանական հաւաքոյթներ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

7.— Ալֆորվիլի «Համազգային» մասնաճիւղը ընդհ. Ժողովէ մը վերջ կազմած է իր դիւանը հետեւեալ կերպով.— Նախագահ՝ Գ. Գ. Գ. Գոստիքեան, քարտուղար՝ Ա. Մկրտիչեան, գանձապահ՝ Կ. Գալեան, խորհրդականներ՝ Արչ. Մկրեան, Մինաս Սէօլէզեան, Գառնիկ Քնարեան, Յակոբ Մինասեան: Մասնաճիւղին հասցէն է Ա. Մկրտիչեան Rue de Madrid 10bis, Alfortville.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ

Այնուհետեւ փակուեցաւ բացման նիստը: Կէսօրէն յետոյ համագումարը սկսաւ բուն իր աշխատանքներուն:

Ֆրանսական թերթերէն թարգմանաբար տալէ յետոյ այս կարեւոր համագումարին բացման նկարագրութիւնը, կը թելադրենք Իտալիոյ մեր աշխատակիցներուն, որ հետեւին վիճաբանութիւններուն եւ մեզի ղրկեն ընդհանուր պատկերը համագումարին մթնոլորտին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

>>>·<<<

Պոլսոյ Խրիսթոփոլոս Ալաէտտին Ճէմիլ պէյ կը գրէ « Ճումհուրիէթ »ի մէջ (11 դեկտ.).—

Վարչապետ Իսմէթ փաշա, Զօնկուլտաքէն վերադարձին, Պոլսոյ հիւսուածեղէնի գործարանները այցելեց: Անիկա մեր ազգային ճարտարարուեստին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ եւ ճարտարարուեստական նոր յեղափոխութեան մը սկիզբը կը կազմէ:

Այս յեղափոխութեան անունն է աժան եւ տոկուն ապրանքի քաղաքականութիւն: Վարչապետը այս անգամ բացատրած է թէ ինչ կը իմանակէ բարուեստը պէտք է համապատասխանէ ազգին իրական պահանջներուն: Իսկ անիկա կարելի է այն ատեն, երբ մենամասնութեան պահանջները բաւարարէ: Մինչդեռ, ազգային ճարտարարուեստին կարեւոր մասը ազգին ամենափոքր մասին պահանջներուն բաւարարելով գործի սկսած է: Քաղաքային բնակչութեան վերին խաւը գոհացնելու ձգտող ճարտարարուեստ մը ապագան անշուշտ ամուր հիմ մը չունենար: Իսկ քաղաքային բնակչութիւնն ալ, գրեթէ ամբողջովին, իր կարողութենէն եւ ուժէն վեր ծախսերու վարժուած է: Մեր հագուստներն ու կիներու վերարկուները ընդհանրապէս մեր եկամուտներէն վեր գին ունին... Անցեալ տարի, Կալաթա Սարայի մէջ բացուած ճարտարարուեստի միութեան տաղաւարին մէջ տեսայ 1500 ոսկինոց անկողին կազմած մը զոր մինչեւ հիմա չեմ մոռնար: Այն ատեն իբրեւ տեղական ապրանք ցոյց տրուած այսպիսի սուղնոց ապրանք մը մեր երկրին մէջ քանի՞ հոգի կրնան գնել, կը մտածէի: Վերջէն իմացայ որ այդ կարպասները գնող է ամիսը 1000 ոսկի եկամուտ ունեցող մէկը: Մինչդեռ մենք սոխպուած ենք մեր՝ իբրեւ տեղական ապրանք ցուցադրած անկողնի կազմածները չինել այնպիսի գինով մը զոր կարենայ վճարել նաժակատան պաշտօնեայ մը:

Հարկ է որ մեր տեղական ապրանքները ըլլան ամբողջ ժողովուրդին գնելու կարողութեան համապատասխան, եւ ոչ թէ անոր մէկ փոքր մասին յարմար: Մեզի նման ժողովուրդի մը, որ սոխպուած է շատ աշխատիլ եւ շատ խնայել, փրկութեան միջոցներէն մէկը աժան ապրանք գործածելն է:

Իսկ Ֆէլէէ կը գրէ « Միլլիէթ »ի մէջ.—

Տեղական ապրանքները իբրեւ օտար ապրանք ծախողներու մասին քննութիւնք վերջացաւ: Ես դեռ չեմ հաւատար թէ այսպիսիները պիտի պատժուին: Որովհետեւ, անիկա ըլլալիք բան չէ:

Ընդհ. պատերազմին, մէկը առտուն կաթ կը բերէր մեզի: Առտու մը, հաշիւս փակելու համար, անգլիական ոսկի մը տուինք: Կաթնավաճառը պատասխանեց.—

— Դեռ առտնց դրամները կը գործածէ՞ք

Եթէ ամէն ոք առանկ մտածէ եւ ամէն գնորդ այդ գաղափարին ծառայէ, հարկ չըլլար տեղական ապրանքները իբրեւ օտար ապրանք ծախել Բայց, « ֆրանսական կալի » չըսէք, ամէնէն աժան մուճակն իսկ չեն առներ: Թէեւ, հրապարակի կօշիկներուն կէսը տեղական կաշիէ է: Դերձակի մը կ'երթաք, եթէ ցոյց տուած կերպասին համար անգլիական է, չըսէք, հագուստը չէք ապսպրեր ու դուրս կ'ելլէք:

Մեր մեծ գործարաններէն չատերը օտարուած են օտար ապրանքի ձեւը տալ մեծաքանակ յանձնարարութեանց: Ապսպրողները այդպէս կը պահանջեն: Եթէ « ոչ » ըսենք, ապսպրանքը կը փախի: Իսկ առեւտուրի մէջ մենագոյն անճարակութիւնը ապսպրանքը փախցնելն է:

Այս բոլորէն վերջ կը հարցնեմ.— կատուները հոս երբոր կցուած ծօրտ ինքնաչարժ մը իբրեւ տեղական ապրանք ցուցադրելով մենք մեզ խաբե՞լը չահարեր է, թէ տեղական ապրանքին վրայ անգլերէն (զուտ բուրդ) գրելով, անգլիական ապրանք փնտռող յաճախորդը գոհացնելը:

Արդէն չորս ու կէս դրուշի առեւտրական ծախսալ մը ունինք: Երբ տապանայր մէկ կողմէ մեր կոկորդը կը սեղմէ, միւս կողմէ մենք ալ դիրար չնեղենք:

ԱՐՏԱԾՈՒՄՆ ՈՒ ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ

>>>·<<<

Այս տարի, Թուրքիոյ արտածումը, բաղդատելով ներածման հետ, 12 միլիոն ոսկի աւելի եղած է:

Եւ սակայն, այս յաւելումը նպաստաւոր չի նկատուիր, որովհետեւ, Թուրքիոյ առեւտրական հաշուեկշիռը, բաղդատմամբ ուրիշ տարիներու, յիսուն առ հարիւր պակաս է, այսինքն՝ թէ ներածումը եւ թէ արտածումը կէս առ կէսի իջած են:

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀՕԿԸ»

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրական մը մէջ.

— «Ամերիկայի «Հայրենիք» օրաթերթը, իր նոյեմբեր 4 եւ 5 թիւերով, կը հրատարակէ խիստ յատկանշական ամբաստանագիր մը, ուղղուած Ամերիկայի Հօկի Պատ. ժողովին եւ բռնապետողուած խումբ մը Հօկիններու կողմէ:

Այդ ընդարձակ ամբաստանագրով, Հօկը ներսէն դիտող հօկեանները, անծխտելի փաստերով կը հաստատեն բոլոր այն իրողութիւնները, զորս մատնանշած է եւ կը շարունակէ մատնանշել դաշնակցական մամուլը:

Հօկի ներքին բոլոր կեղտերն ու կեղծիքները մօտիկէն դիտող բողոքողները, ճակ եւ առաջ հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ, հակառակ Հօկի կեդրոնի վարձկան անդամներու շռայլիչ արտայայտութիւններուն, այդ կազմակերպութիւնը սկսած է արագօրէն քայքայուիլ: Այսպէս, օրինակ, «Նիւ Եորքի պէս հսկայ քաղաքում մ ներկայացնող հայութիւնը հազիւ 20 կամ 30 իրական անդամներ ունի: Նիւ Ճըրզին, բազմաթիւ հայաշատ քաղաքներով, ոչ մէկ մասնաճիւղ ունի: Քալիֆորնիան ողբալի պատկեր մը կը պարզէ: Լոս Անճելըս, 200 անդամներու փոխարէն պահած է հազիւ 15–20 անդամ, իսկ Ֆրէզնօն գրեթէ ոչինչ»...

Բողոքողները հրապարակով կը յայտարարեն նաեւ, որ Ամերիկայի Հօկը, որ նպատակ ունի Հայաստանին օգնելու, իրականին մէջ իր գոյութիւնը քարշ կուտայ Հայաստանի դրամով: Իսկ այդ դրամն ալ կը վատնուի քարտուղարի, գործիչի վրայ... Անիկա: Հօկի կազմակերպած ձեռնարկներէն գոյացած հասոյթները ոչ միայն Հայաստան չեն դրկուիր, այլ եւ կ'իւրացուին այս ու այն անդամին կողմէ.

Ցոյց տալու համար թէ անքարոյութիւնը ի՛նչ չափերու հասած է Հօկի մէջ, բողոքող հօկեանները կը յիշատակեն հետեւեալ պերճախօս փաստը.—

Հօկի կողմէն «գործիչ» ղրկուած Խաչիկ Քէօսէեանի վրայ ծախք եղած է 1800 տոլարի պատկառելի գումար մը հաւաքուած Հօկի անդամներու սենթերէն: Այս «գործիչը», սակայն, այդ իսկ դրամով խելէք կը հանէ իր ընկերներէն Տոքթ. Թաշճեանի կինը, իր հետը Նիւ—Եորք կը բերէ, կ'ապրի անոր հետ եւ ապաշնորհ ջողովը մշտ... Ի պատիւ այս քաղկարգուածութեան, Քէօսէեան կը վարձատրուի համայնավար «Բանուոր» թերթի խմբագրի պաշտօնին կոչուելով, իսկ տիկինն ալ Հօկի մէջ կ պաշտօնավարէ, շաբաթական 15 տոլար ստանալով...

Հօկը ներսէն դիտողները կը հրատարակեն ուրիշ անժխտելի ճշմարտութիւն մը եւս, զոր միշտ մատնանշած է դաշնակցական մամուլը եւ... «մատնիչ» հռչակուած: Այդ «մատնութիւնը» այժմ կ'ընեն ութ տարիներէ ի վեր Հօկի գործօն անդամները, իրենց հաւաքական բողոքով եւ ստորագրութեամբ, ի լուր ամէնուն յայտարարելով հետեւեալը.—

«Հօկի կեդրոնը անմիջականօրէն ենթարկուած է Ամերիկայի կոմունիստ կուսակցութեան Նիւ — Եորքի կեդրոնին» («Հայրենիք» 5 նոյեմ. 1933 թիւ 6539):

Կը կարծենք, որ մեկնաբանութիւններ աւելորդ են, այս վճռական յայտարարութեան յետոյ:

Կը կարծենք նաեւ, որ միայն Ամերիկայի Հօկը չէ, որ իմաստութիւնն ու ազգասիրութիւնն ունի «ամիջականօրէն ենթարկուելու կոմունիստ կուսակցութեան», այլ բոլոր վայրերու բոլոր Հօկերը...

Ու միայն այս մէկ ճշմարտութիւնը կը բաւէ, որպէսզի հայ գաղութները ճշդեն իրենց դիրքը Հօկի հանդէպ»:

ՊԻՍԱԿ

Հիւանդը,— Ջերմէ առաջ երկու բժիշկ եւս քննեցին զիս:

— Ի՞նչպէս, իրարու համակարծի՞ք էին հիւանդութեան մասին.

— Այո՛, այցելին մասին, քանի որ 500ական ֆրանք ուզեցին:

×

Ուսուցիչ,— Անամօթ, հինգ ֆրանքի համար այդ խեղճ կինը մեռցուցիր.

— Ի՞նչ ընեմ, պարոն ոստիկանապետ, հինգ մէկին, հինգ մէկալէն օրական կը հանեմ ապրելու համար.

„Յառաջ„ կը ծախուի

Փարիզէն Գ. Յովսէփ Գորգիկեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ Գ. Հայաճեանի, Դամասկոս:

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

00000

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 8

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Մ. Տէմիրճեան:
ԼԻՈՆ, Յակոբ Ռուբէնեան:
ՆԷՕՅԻ, Տիկ. Ա. Գարակէօզեան:
ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՐ, Տիկ. Դաւիթեան:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Գրիգոր Դաւիթեան:
ԿՐԸՆՈԲԼԸ, Տ. Սողոմոնեան:
ԻՍԻ, Պարոյր Գէգիրեան:
ԱՆԻԷՌ, Գ. Ա.
ՔՈԼՈՆԲ, Տիկ. Դանիէլեան:
ՊՈՄՕՆ (Մարսէյլ), Ստեփան Ոսկանեան.
ԼԻՎՐԻ, Սահակ Յովհաննէսեան:
ՓԱՐԻԶ (2), Մանուշակեան:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Անշուշտ, ձերիններէն մէկը հետս «խաղալ» փորձեց. բայց այս անգամ լա՛ւ դաս մը պիտի տամ անոր. պաշտօնական թուղթ մը ունիմ դրպանս ... անմիջապէս պիտի ձերբակալեմ ... ակամիջիս հասաւ թէ այս տղան մեզ կը խաբէ ... այս իրիկուն պիտի փնտռեմ զինքը ... Աստուած վկայ, անանկ պիտի ընեմ որ երբեք չմոռնայ այս Ծնունդը: Պիտի գրաւեմ անոր ունեցած ամբողջ հաճարը, ամէն մէկ հատիկը ... ոչ միայն անոր պիտի հասկցնեմ թէ մենք ո՛վ ենք, այլ նաեւ ձեզի, ամէնուդ, որպէսզի հասկնաք թէ իշխանութիւնները խաղալիկ չեն ... վաճառականը կը խաբէ. հաստ հաւկիթներ եւ կծու կարագ կը ծախէք. բայց, կեցէ՛ք, դո՛ւք գիւղացի լաճեր, չէք կրնար խաբել դատաւորանը ... Մենք գիտենք թէ ինչպէս կըպատժենք ձեզ... Ձեզի մտրակ պէտք է,ռուսական մտրակ,որպէսզի մարդու կարգ անցնիք.. ամէնքդ ալ գինով ու վարնոց թափթփուքներ ... Տուրք չէք վճարեր, պետութիւնը կը քանդէք, հայրենիքին շահերուն կը վնասէք ... Ա՛խ, երկու օրուան համար ցար մը ըլլայի եւ ձեր մուխը մարէի իմ ուզածիս պէս ... Հրեշտակի կը փոխեմ ձեզ՝ ամէնքդ ա այս՛, հրեշտակի, պարոն ... մեղք որ ցար չեմ ...

Գործակատարը քակեց կոճակները եւ վերարկուին տակէն դուրս ելաւ ինչպէս վառեակը հաւկիթէն:

— Բայց, պարո՛ն Գործակատար, Աստուած ստեղծեց աշխարհը եւ հաշիւ ըրաւ որ կիները պէտի պէտք չունին. ուրեմն պէտ չտուաւ անոնց. յետոյ մտածեց որ էշուն համար անհրաժեշտ են երկար ականջներ, հետեւաբար բոլոր էշերուն մէկ մէկ զոյգ ականջ տուաւ, պատասխանեց Օնտրա միամիտ շեշտով մը որ կեղծ էր:

— Կը բաւեն այդ պարապ խօսքերը, ճամբադ շարունակէ. մութը սկսաւ կոխել. պէտք է յետոյ տուն վերադառնամ, տօնելու համար Ծնունդը ընտանիքիս հետ ... որքա՜ն ալ սուղ է վարձքդ, սատանայ, ... երեք լէվա քան քիլոմէթրը ... Ի՛նչ լաւ գիտէք մեզ կողոպտել ... անճարէ՛, աւելի արագ, ապա թէ ոչ այդ սատկած ձիերդ պիտի քնանան ...

— Ուէ՛յ, ուէ՛յ, պարոններ, պոռաց Օնտրա, խարազանը օդին մէջ պտտցնելով ...

— Պարոննե՛ր, պարոննե՛ր ... աւելի լաւ կ'ընես եթէ «Նոզրայրներ» կանչես ... ըսաւ Գործակատարը բարկութենէն կատղած:

— Գոհ չեն մնար կը կարծեմ ,պարոն Գործակատար. կը վիրաւորուին եթէ զիրենք «պարոններ» չկանչեմ. շիտակն ալ շնորհքով պարոններ են, ինչո՞վ պակաս են. անոնց գործն ալ պաշտօնական է.կ'աշխատին կանոնաւոր ժամանակացոյցով. առտուն կանուխ կ'արթննան. որոշուած ժամուն կը լուանք եւ կը կերակրենք. կ' թամբենք եւ յետոյ, կ'երթան, ինչո՞ւ չէ, իրենց ... գրասենեակները. բեռ կը քաշեն մինչեւ իրիկուն. որոշեալ ժամուն կ'ընթրեն, ջուր կը խմեն, «լրագիր կը կարդան», եթէ կ'ուզես, եւ յետոյ շիտակ անկողին ... խոկալէս պաշտօնական կեանք ...

— Մ՞եր ճնկեցիր այսքան, բարեկամ ... գաղրեցուր սա շատախօսութիւններդ եւ աճապարէ. ուշ պիտի մնամ, շատ վարպետ չունին ես հա՛... վարպե՛տ ...

—Մի՛ վախնար, պարոն Գործակատար, այս կողմերը գայլ չկայ, ըսաւ կառապանը այն տեսակ շեշտով մը որ դատարանին պաշտօնեան սարսափած չորս կողմը նայեցաւ:

— Գայլէն չէ որ կը վախնամ, այլ ցուրտէն. հարբուխ ըլլալու ժամանակ չունիմ.

Դանդաղ եւ լուռ յառաջացան քանի մը վայրկեան:

— Ուրեմն գործդ պաշտօնական է. ո՞վ պիտի ըլլայ կրակիդ մէջ այս անգամ, հարցուց Օնտրա ճամբորդին՝ լուրջ դէմքով մը:

Գործակատարը սպասեց քանի մը բոպէ եւ յետոյ պատասխանեց.

— Ձեմ կարծեր որ կը ճանչնաս. Սթանօյչօ է անունը. կարճահասակ եւ հաստավիզ մէկը:

— Կը ճանչնա՛մ. ըսել է պիտի երթաս գրաւես անո՞ր հաճարը ... պարոն Գործակատար, մի՛ ըներ, անիկա շատ աղքատ մարդ մըն է ... Ծնունդ օրով, գիտե՞ս ...

— Աղքա՛տ, այո՛, բայց խակական սատանայ մը:

Գործակատարը լռեց: Մութը հետզհետէ թանձրացաւ: Ձիերը դժուարութեամբ կը բարձրանային բլուրը որուն ետեւն էր գիւղը:

Օնտրա չէր ուզեր արագացնել այլ եւս անոնց քայլերը. մտրակն ալ չէր շարժեր հիմա օդին մէջ. լուռ էր ու մտածկոտ:

Գիշեր էր երբ հասան բլուրին կատարը եւ քալեցին վար: Սակայն գիւղին հետքն անգամ չկար դեռ: Ցուրտ հով մը կը փչէր ցխոտ ճամբուն վրայ: Երկնակամարին ցիրուցան ամպերը ուղղուեցան դէպի լեռները: Հետզհետէ պայծառացաւ ու տարածուեցաւ հորիզոնին կապոյտը, որուն վրայ կը պլպլային աստղերը: Աւելի ցուրտ էր օդը հիմա: Ձիերը քալեցին դանդաղ ու անհոգ:

— Մտրակէ՛, անճարէ՛ ծոյլ անպիտան. հիմա պիտի սառինք, պոռաց Գործակատարը բարկութեամբ:

Օնտրա անտարբեր կերպով պտտաց ձիերուն եւ կէս քուն, կէս արթուն շարժեց մտրակը անոնց գլուխներուն վրայ. ձիերը յոգնած եւ ուժասպառ քաշկռտեցին կառքը. կարծես չէին լսեր կառապանին ձայնը:

— Դուն էիր որ այս դժբախտութիւնը բերիր իմ գլխուս, Օնտրա, պիտի ըսէր Սթանօյչօն. պիտի զատապարտէր զինքը եւ պիտի խնդրէր Օնտրայէնց տունը գալ պատառ մը հաց ուտելու համար, պիտի լար նոյն իսկ: Այո՛ պիտի լար, բարի սիրտ ունէր ան. Օնտրան գիտէր այդ բանը:

Օնտրան պէտք է օգնէր իր ընկերոջը. պիտի ըսէր անոր որ պահէ իր հաճարը այս գիշեր եւ մաքրէ չամբարանը. ապա թէ ոչ անօթի պիտի մնար յաջորդ տարի:

Այո՛, անպատճառ պէտք է օգնէ: Մութ էր ու անկարելի էր որեւէ բան տեսնել. միայն ցեխ կար, թանձր ցեխ որուն տակ ծածկուած էր ճամբան:

Օնտրա քաշեց սանձերը եւ կանգ առաւ:

— Վախնամ ճամբանիս կորսնցուցինք, Գ. Գործակատար, ըսաւ գիւղին լանը ու գաղտագողի նայեցաւ մարդուն:

Գործակատարը խստօրէն նայեցաւ կառապանին, որուն դէմքին վրայ այլ եւս շարութիւն չկար:

Անգլ. թարգմ. Ծ.

(2)

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Վիլնի Կամիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի ընկերները վաղը, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։

Ապառաժ խումբի ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Ներկայ կ'ըլլայ ԿՈՄԻՏԷԻ ներկայացուցիչ։

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9-30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) Métro St. Augustin

Բարձր հովանաւորութեամբ MARECHAL PETAINի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Երկու օրքեսթրը, քօթիյոն, ամերիքէն։ ճոխ պիւֆէ։

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ.

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ Ecole Libreի հետ, մեզ վերապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն։

Ամսական 250 ֆրանք։ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI Tél. Dan. 88 – 65

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան Ներկայացուցիչն է՝

ՏԳԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Poul-Bert. Lyon.

ՀԱՄԲԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՉԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի օթոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, Նոթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր ընտանեկան սրահ։ Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած բրթուղով՝ 10 ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9.

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն ... [illegible]

ԱՊՈՒԽՏԻ ՆԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ Նպարեղէններու, Պուլկարական պաստրմա, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, Ճերմակ պանիր, քաշեր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN, ի. ր.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *Ճերմակ պանիրի ընկերութեան։*

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

Վերջին կատարելագործութիւն.

Անմրցելիօրէն աժան գին։

Loterie Nationaleի *յառաջիկայ* **tirages**ներէն *ձեր միլիոնատէր ըլլալու լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick-up**ի **prise**ով *անզուգական այս* **postes**ներէն։

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéէն *վկայեալ եւ նախկին* (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊԱԹԻՍԱԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.

(Gare St. Lazareէն *մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան*)։

ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ-փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ։

Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆԻ *քէօշկը 25*, **Bld. St. Michel.** Փարիզ

(Պուլվար Սէն Միշէլի եւ Rue des Ecolesի կարած անկիւնը)

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) Tél. TAITBOUT 53 - 32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար Դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ Նախարարութեանց մօտ։

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ *(Գրիգոր)*

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ աժանագին պայմաններով։

Փոքրի արկածի դատերու մասնագէտ, *առանց կանխավճարի* ընդունելութիւն. *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։*

Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաթենիկ Մօզօզեան (ամուսինը Մուշեղ Յովհաննէսեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Արտաշէս Մօզօզեան եւ իր քոյրը Սիրանոյշ (Կարնեցի), որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին 78, Rue St. Rose, Angoulème (Charente) France.

Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի կամ ուղղակի Մուշեղ Յովհաննէսեանի, 11, Str. Oborno *թիւ* 11, Constantza, Roumanie.

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN

Անգլիական եւ Ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, ... [illegible]

13 ՎԱՐՁՈՒ ԷՆ 13

օգտուելու յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեկ.

rue Pierre Curie, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIR DES

THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին յարմարագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար՝
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 Tél. LOUVRE: 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *աղջկանց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացուցիչ պիտի գտնէք անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, B.d des Vignes, MARSEILLE Téléphone. COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ՆՈՒԷՐ ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ Provence 38 — 63

Médaille d'or 1930 — Diplôme d'Honneur 1931

Միակ ներկայացուցիչը «Le Cerf» *հէլվայի*։

Արեւելեան Նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում։ ... վաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ... արժէքի նպարեղէններ։ Թրքական լաւագոյն սուրճ։

500 ՖՐ. ՆՈՒԷՐ

500 *ֆրանք նուէր բոլոր անոնց, որ մեր վաճառատունէն կ'ապսպրեն գրպանի ժամացոյց մը այս մարգով, նիքէլ, գեղեցիկ, անխարդախելի ... գինը՝ 29 ֆրանք, եւ միաժամանակ մեզի կը ղրկեն ճիշդ լուծումը հետեւեալ թուաբանական խնդրին։*

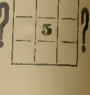

ԻՆՉՊԷՍ ԼՈՒԾԵԼ ԽՆԴԻՐԸ.—

... [illegible] ... գումարը պէտք է ըլլայ 15։

1.— Լուծումը պէտք է ղրկել ... մէջ

2. ... 500 ֆրանքի ... [illegible]

3. ... մինչեւ 31 Յունուար 1934 ... Փետրուար 17ին ... ՅԱՌԱՋի մէջ ... լուծողներուն անունները

4. ... [illegible]

5. ... ղրկել ... *գումարը առաջուընէ* ... 3 ֆրանք 95 ...

6. ... ժամացոյցին, կրնաք զայն ղրկել 10 օրուան մէջ ...

Գրել որոշ եւ որոշ ... ձեր անունը եւ հասցէն ղրկել՝

Maison BERNSTEN

10, rue Montaleau. Sucy-En-Brie (S. et O.)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք։*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *ֆրանք։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի։*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ Ménil. 61-85

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՌԻՒ ՏԷ ԲՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), *բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։*

Հաղորդակց միջոց. - Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)։

ՍԱՊՈՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ԶՈՅԳ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

ARARAT ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՋԵՂՉ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ **LA MAISON de L'HUILE**

39, rue de Trèvise, PARIS IXe — 18, rue Bleue, PARIS IXe

Téléph: PROV. 79-57 — Téléph: PROV, 79-57

Ա.— Զոյգ մրգեղէններ, պարսկական սատրի բրինձ, փիլաֆի ամանօրներուն համար, ռուսական սեւ եւ կարմիր խավեար՝ քէքէ եւ թարմ, սուճուխներ, բասթըրմա եւ ամէն տեսակ գոնսէրվներ։ Բ.— Մարսէյլի օճառ, ձիթաիւղ, արաղ։

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. - Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ ::	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա ::	200 »	100 »	-
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1933
28 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2580 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պատարագը սեղի կ'ունենար զինեալ պահակներու պաշտպանութեան տակ

Քառասուն հոգի կը ձերբակալուին, միայն հինգը վար կը դրուին

ԶՐՈՅՑՆԵՐ ԵՒ ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐ «ԴԱՇՆԱԿ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. - Այսօր ալ առանց խորհրդածութեան կը թարգմանենք անգլ-ամերիկեան թերթերու ծեռագիրները Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի սպանութեան մասին։ Այս առթիւ թերեւս աւելորդ չըլլայ դիտել տալ թէ «Շիքակօ Թրիպիւն» եւ քիչ մըն ալ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» ծանօթ են իբրեւ մասնագէտ «զգայացունց» լուրերու, հետեւաբար, պէտք է ըստ այնմ կարդալ կարգ մը մանրամասնութիւններ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 26 Դեկտ. («Շիքակօ Թրիպիւն»).— Հինգ հոգի ձերբակալուեցան Հայոց առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի դըրդալից սպանութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ, 400 հաւատացեալներու ներկայութեանը, Ծնունդի Ճթումին։ Բայց կասկածելի է թէ անոնց մէջ կը գտնուի խմբակին ղեկավարը։

Կատարուած քննութիւններէն կ'երեւայ թէ սպանութեան շարժառիթը այն էր որ արքեպիսկոպոսը յարատեւ կը պնդէր թէ եկեղեցին պէտք է ընդունի հեղինակութիւնը խորհրդային կառավարութեան որ կ'իշխէ Հայաստանի վրայ։ Կալանաւորներէն չորսը կը ներկայացուին իբրեւ անդամները դաշնակ յեղափոխական կազմակերպութեան, որուն նպատակն է վերահաստատել Հայաստանի նախկին հանրապետութիւնը, ազատ խորհրդային հակակշիռէն։ Արքեպիսկոպոսը յաճախ ընդհարումներ ունեցած էր հակախորհրդային խմբակցութեան հետ եւ թելադրած էր որ համայնավարական մուրճն ու մանգաղը պարզուին հայկական հաւաքոյթներու մէջ։

Այսօր երեւան ելաւ որ Դուրեան արք. յարձակման ենթարկուած էր Ուէսթպօրթի մէջ, դաշտահանդէսի մը առթիւ։ Ցարձակում կրած էր հինգ անձերէ, որոնց երկուքը յետոյ դատապարտուեցան։

Քառասուն հոգի եկեղեցիէն ոստիկանատուն տարուելով հարցաքննուեցան, եւ միայն հինգը վար դրուեցան, - Ճոն Զայրճեան, 26 տարեկան, Մարթին Մանգեան, 41 տարեկան, Ասիան (?) Սրէջեան, 42 տարեկան, Մաթոս Լէյլէկեան եւ Նշան Սարգիսեան, 38 տարեկան։ Բոլորն ալ Նիւ Եորք կը բնակին։ Երեքը կը ներկայացուին իբրեւ ճաշարանի բանուորներ, միւս երկուքը անգործ են։

Արքեպիսկոպոսը, որ յաղթանդամ, մեծայուք մարդ մըն էր, վեց ոտնաչափ հասակով, գիտէր թէ թշնամիներ ունի եւ թիկնապահ ունէր։ Ս. Խաչի հոգաբարձուները ոստիկանական պաշտպանութիւն խնդրած էին կիրակի օր եւ սպայ մը կեցած էր եկեղեցիին դրան առջեւ։

Արքեպիսկոպոսը շքեղօրէն զգեստաւորուած, սարկաւագներով եւ դպիրներով դեռ նոր սկսած էր հանդիսաւոր թափօրը դէպի խորան, երբ մարդասպանները գործի ձեռնարկեցին։ Մինչ արքեպիսկոպոսը գլուխը ոսկեհուռ սաղաւարտով, մէկ ձեռքով բռնած՝ հովուական գաւազանը եւ միւսով՝ խաչը, կը յառաջանար եկեղեցիի ետեւի պահարանէն, փոքր խումբ մը մարդիկ նստարաններէն ասհեցան դէպի դասը եւ իրեն մօտեցան։ Մէկ մասը հեռացնելով երկու սարկաւագները, բանեց արքեպիսկոպոսը մինչ ուրիշ 6—7 հոգի արագօրէն համախմբուեցան, իրենց ընկերներուն արարքը ծածկելու համար։ Կարապետեան եպիսկոպոս որ եկեղեցիին հովիւն է, կը պատմէ.

— «Երբ լսեցի աղմուկը, շուրջս դարձայ եւ տեսայ Դուրեան Արքեպիսկոպոսը որ աչտարակի պէս կը ցցուէր իր հակառակորդներուն դէմ, գլխիվար իյնալու գիրքին մէջ»։

Ցանկարծ կանց առաւ սրխտակազգեստ երգեցիկ տղոց եւ աղջիկներու, սարկաւագներու թափօրը։ Տարօրինակ լռութիւն մը կը տիրէր, որ քանի մը վայրկեանի համար խզուեցաւ միայն ցաւի ճիչով մը, եւ այնուհետեւ ծայր տուաւ աննկարագրելի շփոթութիւն եւ ժխոր։

Իւրաքանչիւր հաւատացեալ կեցած էր առաջնորդին օրհնութիւնը առանալու, երբ ան յամրաբար դէպի դասը կը յառաջանար։ Ցեռայ թուղթի մէջ փաթթուած առարկայ մը — մարդասպանին դանակը — նետուեցաւ ժողովուրդին վրայ եւ ինկաւ դասը։

Մէկ վայրկեան վերջը, կառոցի ծխականներու ժխորին մէջ, հովուապետը մեռաւ. իր մարմինը փռուեցաւ նստարանին վրայ եւ ոսկի գաւազանը ինքն իր վրայ ծռեցաւ։ Արքեպիսկոպոսը երեք անգամ դաշունահարուած էր փորէն։ Իսկէ քանի մը քանի մը քայլ անդին կը գտնուէր իր թիկնապահը, Խորէն Կորկոտեան, ատրճանակով մը զինուած։ Ան ատրճանակը քաշելով հրամայեց ներկաներուն որ իրենց տեղերը մնան։ Բայց խռոնուած ամբոխը հրեց հեռացուց զինքը եւ ատանեակներով, այրեր եւ կիներ դուրս խուժեցին։ Հովանոցներ եւ գաւազաններ կը ճօճէին եւ երբ պահակ ոստիկանը անապարանքով եկեղեցի մտաւ, գետին փռուեցաւ եւ կոխոտուեցաւ։ Բայց եւ այնպէս յաջողեցաւ երկու հոգի ձերբակալել։

Քանի մը վայրկեան վերջը հասան անթելով օժտուած հինգ ինքնաշարժներ, հինգ դասակ զաղտնի ոստիկաններ եւ արտակարգ ուժ։

Ոստիկանութեան լուրերուն համաձայն, ապացոյց կայ թէ ձերբակալուած անձերէն ոմանք եւ մէկը որ առակուէն չէ ձերբակալուած, կիրակի օր ժողով գումարած են հայկական ճաշարանի մը գետնայարկը եւ այնտեղ, երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ, վիճակով ընտրած են մարդասպանը։

Այսօր ժողով կը գումարէ հայկական եկեղեցիներու վարչական խորհուրդը, Ս. Խաչ եկեղեցիին վերօծման մասին կարգադրութիւններ ընելու համար։ Սակայն խմբակցութիւն մը դիտել կուտայ թէ այդպիսի արարողութիւն մը անհրաժեշտ չէ, որովհետեւ արքեպիսկոպոսը «մեռաւ իբրեւ նահատակ եւ եկեղեցին պիտի դառնայ սրբարան»։

Կը կարծուի թէ ժողովուրդին այն հատուածը որ հակառակ է Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան, շատ մեծ թիւ մը կը կազմէ։ Երկու հայ յեղափոխական դաշնակցութեանց գիրքերը եւ թերթերը գրաւուեցան։ Նշան Փափազեան, արքեպիսկոպոսին եղբօրորդին, կ'ըսէ.

— «Հակաբոլշեւիկներն են պատասխանատուն։ Ես կը կարծէի թէ անոնք Շիքակոյի մէջ Փիզիքապէս պիտի վնասեն արքեպիսկոպոսին, համաշխարհային աբուժատահանդէսին առթիւ։ Անոնք շատ գայրացած էին, որովհետեւ արքազանը հակառակ էր հայկական դրօշին ծածանման։ Ան կ'ըսէր թէ չունինք «երկիր կամ վեհապետ եւ հիմա չկայ այդպէս կոչուած հայկական դրօշ պարզելու։ Նոր Հայաստանը մաս կը կազմէ ռուսական սովետին եւ կը գտնուի ռուսական դրօշի տակ»։

Արքեպիսկոպոսին մարմինը փառաւոր զգեստաւորումով ցուցադրուած է հայ ժեռելաթաղի մը մատուռին մէջ, սպասելով թաղման կարգադրութեանց։

Նախապէս վիճա՞կ ձգուած էր

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 26 Դեկտ. («Նիւ Եորք Հէրըլտ»).—

Ոստիկանութիւնը այսօր երեւան հանեց թէ ինչպէս չարայուշ դաշնակ կոմիտէին քսան անդամները վիճակ ձգած էին, որոշելու համար թէ ո՛վ պիտի խրէ դաշոյնը Ղեւոնդ արքեպիսկոպոս Դուրեանի կուրծքին։ Միեւնոյն առթիւ ձերբակալուեցաւ հինգերորդ կասկածելի մը։

Այս մարդը հետապնդուելով դէպի սենեակ մը ուր արիւնոտ զգեստ մը գտնուած էր, յայտարարեց թէ իր չապիկը արիւնով արատաւորուեցաւ սպանութենէն յետոյ տեղի ունեցած կռիւին պատճառաւ։ Սակայն եւ այնպէս, ոստիկանութիւնը կը պնդէ թէ ան ուղղակի կապ ունի դաւադրութեան հետ, թէեւ չուզեր ըսել թէ կը հաւատա՞յ թէ իրապէս ան է դաշոյնը խրողը։ Ամբաստանեալը կրկին եւ կրկին հերքեց թէ անդամ է դաշնակ կոմիտէին։

Կարգ մը հարեւան նահանգներու ոստիկանութենէն խնդրուած է գործակցիլ, ճզմելու համար բոլոր անդամները այս կազմակերպութեան, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ, ինչպէս կ'ըսեն։ Մօտ օրէն պիտի խնդրուի երկրէն դուրս հանել կարգ մը կասկածելիներ որոնք ձերբակալուած են ուրիշ նահանգներու մէջ։ Այս լուրը իմացայ շրջանային դատաւորի գրասենեակէն։ Դատաւորը ըսաւ թէ դաւադրական ամբաստանութիւն պիտի կազմուի բոլոր դաշնակ ծանօթ անդամներուն դէմ։

Փարիզի «դաշնակ»ը կապ չունի

(Մինչ նոյն թերթն է որ կը շարունակէ) .—

Ղեւոնդ արքեպիսկոպոսի սպանութիւնը կապ չունի հայ ազգայնական «Դաշնակ» կուսակցութեան Փարիզի կեդրոնին հետ, ինչպէս հաղորդուած էր երէկ Նիւ-Եորքէն, յայտարարեց երէկ այդ կուսակցութեան Փարիզի ազդեցիկ անդամներէն մէկը։ Դաշնակցութեան նպատակն է, ըսաւ ան, խաղաղ պրոպագանտ եւ ոչ թէ ահաբեկչական գործունէութիւն։ Այս յայտարարութիւնները հաստատուեցան Փարիզի հայկական գաղութին ականաւոր անդամներուն կողմէ։ Դաշնակցութեան ղեկավարներէն մէկը երէկ ըսաւ. «Հէրըլտ»ի թղթակիցին, թէ իր կարծիքով Դուրեանի սպանիչը գործած թէ շարժած ըլլայ Ամերիկայի Դաշնակցական կուսակցութեան հրահանգներով, քանի որ այդ կուսակցութիւնը ներկայիս կը զգուշանայ որ եւ է ահաբեկչական գործունէութենէ՝ ռամիկներուն դէմ։

Ան հաստատեց թէ Ամերիկայի Հայերը կապ չունին Փարիզի հետ, եւ հետեւաբար չիկրնարբռնել թէ ինչ շարժառիթ կրնայ ունեցած ըլլալ իր հայրենակիցը՝ այդ ոճիրը գործելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, ըսաւ, մարդասպանին ձեռքը վարողը կուսակցութեան կեդրոնը չէ.ան որ եւ է բան չէր գիտեր այդ մասին, մինչեւ որ լուրը տպուեցաւ թերթերու մէջ։

Դաշնակ կուսակցութիւնը հաստատուած է 45 տարի առաջ, հայկական ազգային զգացումը արծարծելու եւ թրքական տիրապետութեան դէմ պայքարելու համար։ Այդ շրջանին ահաբեկչական մեթոտներու կը դիմէին, յարեւնման Քուպայի A.B.C. կազմակերպութեան։ Պատերազմի շրջանին, Դաշնակ կուսակցութիւնը Ռուսերուն կողմը բռնեց Թուրքերուն դէմ։ Երբ բոլշեւիկները Հայաստան արշաւեցին, կուսակցութիւնը դադրեցուց իր գործունէութիւնը հայկական հողին վրայ եւ իր ղեկավարները Փարիզ ապաստանեցան, ուր կը հրատարակեն միամսեայ օրկան մը, «Դրօշակ»։ Իրենց գործունէութիւնը այժմ կը վերաբերի միայն աքսորական Հայերու օգնութեան, որոնց համար տեսակ մը տուրք կը հաւաքեն Փարիզի եւ ուրիշ քաղաքներու ունեւոր Հայերէն։

Շարժառիթը կրօնական կրնայ ըլլալ

00000

Փարիզի գաղութին կարեւոր անդամներէն մէկուն կարծիքով (կը շարունակէ ամերիկեան թերթը), սպանութիւնը կրնայ կատարուած ըլլալ աւելի շատ կրօնական մոլեռանդի մը քան քաղաքական ոճրագործի մը կողմէ։ Այդպէս կը հետեւի Նիւ Եորքէն հասած լուրերէն որոնց համաձայն Դուրեան արքեպիսկոպոս կը մասնակցէր Ծնունդի Ճթումի արարողութեան մը, մինչ հայկական Ծնունդի Ճթումը կ'իյնայ Ցունուար 5ին։ Այս պարագան ապացոյց կը համարուի թէ Դուրեան արքեպսկ. կը փորձէր բարեփոխել հայկական կրօնական աւանդութիւնը, եւ եթէ այդպէս է, ոճիրը կրնայ դիւրաւ բացատրուիլ իբրեւ պոռթկում մը մոլեռանդութեան։

Կը հաստատուի թէ խորհրդային պրոպագանտը մեծ մզում տուած է հայ քահանաներուն մէջ, բայց չէ կրցած որ եւ է զօրաւոր ազդեցութիւն գործել, գոնէ Եւրոպայի մէջ։

Ի՞նչ կ'ըսէ „Թայմզ"ի թղթակիցը

0000

«Թայմզ»ի թղթակիցն ալ իր կարգին նկարագրելով սպանութեան պարագաները, կը գրէ.—

Միայն երկու հարիւր հոգի կար պզտիկ եկեղեցիին մէջ, բայց պատահած անկարգութեան մէջ, երկու կասկածելիներ բռնուեցան պահակ ոստիկանին կողմէ։ Միւս երկու ամբաստանեալները ձերբակալուեցան քիչ յետոյ։ Արքեպիսկոպոսը փոխադրուեցաւ աւանդատունը, ուր հաստատուեցաւ թէ ծանրապէս վիրաւորուած է փորէն։ Քիչ յետոյ դասին մէջ, խորանին մօտ գտնուեցաւ մըսագործի արիւնաթաթախ դանակ մը։

Հետաքրքրական մանրամասնութիւն մը.— Մինչեւ այն վայրկեանը ուր պահարանէն կը մեկնէր դէպի խորանը յառաջանալու համար, առաջնորդին կը հետեւէին ատրճանակներով զինուած պահակներ։

Արդարեւ, սպառնալիքներ եղած էին Հայերու կողմէ որ կը մեղադրէին զինքը թէ ընդունած է խորհրդային իշխանութիւնը իրենց երկրին մէջ։ Անոնք մասնաւորապէս գայրացած էին որ Անկախութեան օրը, Շիքակոյի ցուցահանդէսին մէջ, արքեպիսկոպոսը պնդած էր որ խորհրդային դրօշը ընդունուի մուրճ-մանգաղով, փոխան հայկական դրօշին։

Դուրեան արքեպիսկոպոս 54 տարեկան էր, ծնած՝ Սկիւտար, Նոր-Թաղ, եւ անգլիական հպատակ եղած էր, ութ տարի պաշտօնավարելէ յետոյ Ամերիկա գացած էր երկու տարի առաջ։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ.— Հինգերորդ ամբաստանեալը, Ջուան Կոնգալէս (?) որ ձերբակալուած էր որովհետեւ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէր վիրաւոր վիճակի մէջ եւ արիւնոտ ըզգեստներով, յայտարարեց թէ ինք անդամ չէ դաշնակ կուսակցութեան եւ որ եւ է կերպով մասնակցած չէ սպանութեան։ Կ'ըսէ թէ՝ անմեղ ըլլալով հանդերձ, յարձակում կրեց կատղած ամբոխին կողմէ։

ԱՀՌԵԼԻ ՁԻՒՆԱՄՐՐԻԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ ահռելի ձիւնամրրիկ մը աւերեց ամբողջ շրջանը։ Կարելի չէր որ եւ է բան տեսնել եւ հազարաւոր մարդիկ երեք ժամ անշարժութեան դատապարտուեցան կառախումբերու մէջ եւ ճամբաներու վրայ։ Փոթորիկէն վնասուեցան նաեւ ուրիշ նահանգներ։ Երեսուն հոգի մեռան։ Ոգոզումներ ալ պատահեցան։ Ցուրտը զերոյէն վար 42 աստիճան կը ցուցնէր։

ՀԱՑԻ ՏՈՒՐՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— o —

ՀԱՍՈՅԹԸ 6 ՄԻԼԻՈ՛Ն ՊԻՏԻ ԳՏՆԷ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Հաւանական է որ կառավարութիւնը Մարտին Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնէ հացին իւրաքանչիւր քիլօյէն մէկ դրուշ տուրք առնելու օրինագիծը։ Որովհետեւ գործը տնտեսական է, հաւանական է որ օրէնքը նոյն ամսուան մէջ քննուի եւ վաւերացուելով Ապրիլի մէջ գործադրութեան դրուի։

Այս տուրքէն սպասուած հասոյթը 5—6 միլիոն է։ Տուրքը պիտի առնուի միայն փուռերուն ծախելիք եւ կամ ծախել տալիք հացերէն։

Պատրաստուած օրէնքին համաձայն, հացերէն առնուելիք 1 դրուշ տուրքը պիտի գանձուի դրոշմաթուղթ փակցնելով։

Այս հասոյթները՝ երկրագործական դրամատան միջոցով գիւղացիէն գնուած ցորենի գործառնութենէն յառաջ գալիք հաւանական վնասի մը փոխարինութիւնը պիտի կազմեն, որովհետեւ կառավարութիւնը որոշած է գնման գործողութիւնը տարածել։ Եթէ գնումներէն ոչ մէկ վնաս գոյանայ և կամ վնասը այս նոր տուրքով ապահովուելիք հասոյթին մէկ մասը տանի, մնացեալ քանակութիւնը պիտի յատկացուի շտեմարաններու և մթերանոցներու շինութեան։

*** Հացի նոր տուրքէն Պոլսոյ մէջ գոյանալիք գումարը պիտի ըլլայ 1, 200, 000 ոսկի, քանի որ Պոլսոյ մէջ 193 փուռ կայ, օրը 828, 254 քիլօ հաց կը սպառի և 13, 000 քիլօ ալ ֆրանճէլա։

ԹՈՒՐՔ ԼԵԶՈՒԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

0000

Անցեալ շաբթու Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցաւ Թուրք լեզուն եւ մշակոյթը ամենուրեք ընդհանրացնելու նպատակով կազմուած ընկերակցութեան հիմնադիրներու ժողովը ի ներկայութեան 40ի մօտ Թուրք, հայ, յոյն եւ հրեայ անդամներու եւ լրագրողներու։ Նիստը բացաւ Մօյիզ Զէքի պէյ Ալպալա, հրեայ փաստաբան մը որ պարզեց ընկերութեան նպատակը։ Ըսաւ թէ ինչպէս որ Ֆրանսացիները «Ալիանս Ֆրանսէզ»ը հիմնած էին, նոյնպէս ալ ընկերակցութիւնը կ'ուզէր հիմնել Թուրք լեզուի տարածման ընկերութիւնը, որու համար նախապէս պատրաստուած կանոնագիրը կարդացուելով, արժանացաւ բոլորին հաւանութեան, Նախապէս ընկերակցութեան անունը «Թիւրք տիլի եայմա ճէմիյէթի» որոշուած էր։ Բայց աւելի կարճ բացատրութիւն մը աւելի պատշաճ նկատուելով, բոլորին հաւանութեամբ ընդունուեցաւ «Թիւրք տիլի պիրլիկի» կոչել ընկերակցութիւնը։ Հաւաքոյթին ներկայ էին նաեւ Թուրք տիկիններ։

Միութիւնը ոչ մէկ քաղաքական նպատակ պիտի հետապնդէ, ձգտելով միայն ընդլայնել Թուրք մշակոյթն ու լեզուն դասընթացքներով, բանախօսութիւններով, հանդէսներով եւայլն։

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՐՍԼԱՆԵԿՅԱՆՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑ

Սէնթ Անթուան Քամփանեը, Պուլվառ

55 աշակերտ ունի.

20 աղջիկ,

Սենեակը վարձու է:

Գէշ աղէկ գրասեղաններ, եւ երեք դասարան:

Դպրոցը անհատական պատասխանատուութեամբ կը կառավարուի: Եւ հետեւաբար անհատական ձեռնարկ է:

Վարժուհին՝ Տիկ. Նալպանտեան: Մէկը որ սպառած է մանկավարժական գործին մէջ.

Ելեւմուտքը հազիւ իրար կը հաւասարակշռեն: Ամսական կը գանձուի 10–15 ֆրանք աշակերտական սակ: Կը դասաւանդուին եւ տեսական եւ առարկայական դասեր:

ԼԱ ՎԻՍԹԻ «ԱԶԱՏ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

40 աշակերտ ունի:

25 մանչ,

15 աղջիկ.

Ամսական կը գանձուի 12—15 Ֆր.:

Ամսական ելևմուտն է 525 Ֆր.: Սենեակը վարձուած է քանի մը տարուան համար: Վարժուհին կը ստանայ ամսական 400 ֆրանքի գումար մը:

Գէշ աղէկ նստարաններ կան: Հայերէնը կը դասաւանդուի Լ. Շանթի «Լուսաբեր»ով: Կը դասաւանդուին նաեւ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գիտութիւն, ֆրանսերէն, ձեռական աշխատանքներ եւն.:

Գիւտճէն գրեթէ գոց է:

Վարժուհին է Ազգին Մարտիրոսեանի աղջիկը, Օր. Մարտիրոսեան: Համեստ, շատ համեստ աղջիկ մը, 18 տարեկան.

ՎԸՐԻ ԼԱՎԻՍԹ

32 աշակերտ ունի:

13 աղջիկ.

Ամսական իւրաքանչիւր աշակերտէն կը գանձուի 10—15 ֆրանք:

Սենեակը վարձու է: Գիւտճէին բացը կը գոցէ թաղականութիւնը:

Վարժուհին է տիկ. Նուարդ:

ՊԶՏԻԿ ԼԱՎԻՍԹ (Պօ Սօլէյ)

24 աշակերտ ունին:

4ը աղջիկ.

Ամսական կը գանձեն իբրեւ աշակերտական սակ 10—15 ֆրանք:

Սենեակը վարձու է:

Գրասեղան կայ ու չկայ: Գիւտճէն միշտ բաց է, զոր կը փակէ հոգաբարձութիւնը

Վարժուհին է Տիկ. Սոթնիկ:

×

Լրացաւ Պուլվար Օտտոյի շրջանը: Սակայն յիշատակելի կէտ մը կայ հոս:

Բացի Պուլվար Օտտոյի ազգ. վարժարանէն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանէ եւ տիկ. Մառի Սվաճեանի «Հայ Փեթակ»էն, եօթը դպրոցները իրարմէ շատ հեռու ըլլալով, սրտցաւ մարդիկ ստիպուած են, իրենց զաւակները փրկելու համար այլասերումէ, 10—20—30ով զատ զատ դպրոցներ բանալ:

Անցնինք միւս շրջաններուն:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ

Դպրոցը՝ Սահակ – Մեսրոպ:

55 աշակերտ ունի միայն:

6 այցելու,

35 մանչ,

20 աղջիկ,

Դպրոցը ունի երեք բաժանում: «Բողբոջ», «Կոկոն» եւ «Ծաղիկ»:

Աշակերտական ամսական սակ 10—15 ֆրանք:

65 աշակերտ կար այս տարի: 5–10 հոգի ֆրանս. վարժարան գացած են:

Կը տրուին,ըստ նախապէս մշակուած կանոնագրութեան, մանկական վէպեր պատմութիւն եւ բնագիտական տեղեկութիւններ.

Իբրեւ դասագիրք, կը գործածուին «Ծիածան», «Գանձարան» տարրականները:

Ուսուցչուհին է Ալիս Գմբլեան, շրջանաւարտ Մխիթարի Ամերիկեան դպրոցէն.

Գիւտճէն գրեթէ բաց է: Թաղականութիւնն ու եկեղեցին են որ կը գոցեն:

Շէնքը միեւնոյն ատեն կը գործածուի իբրեւ եկեղեցի, կիրակէ կիրակի: Ազգ. սեփականութիւն է, մօտ 105,000 ֆրանքի արժողութեամբ:

Մատուռ – մանկապարտէզին մեծութիւնն է 8×18: Ցարդ Մարսէյլի շրջաններուն մէջ կառուցուած ամէնէն գեղեցիկ շէնքն է: Գիւղին բնակչութիւնն է մօտաւորապէս 3000 հոգի:

ՊՈՄՈՆ

107 աշակերտ ունի:

46 մանչ,

61 աղջիկ,

11 ձրի:

Ամսական սակ կը գանձուի աշակերտներէն մէկ հոգիի մէկ ընտանիքէ 15 Ֆր., երկու հոգիի՝ 25, երեք հոգիի՝ 30 ֆրանք:

Շէնքը ազգ. սեփականութիւն է: Բաւական ընդարձակ: Այս այն մատուռ – մանկապարտէզն է զոր մեր ժողովուրդը շինեց... 40 օրուան մէջ: Բնակչութեան թիւն է մօտաւորապէս 5000 հոգի:

118 աշակերտ ունէին անցեալ տարի, որոնց 11 հոգին ֆրանսական վարժարանները գացած են: Ուսուցչուհին է օր. Մարտիրոսեան Գայիանէ, շրջանաւարտ Տիկնանցէն, եւ Տիկ Մառի Վանօեան, շրջանաւարտ Հալէպի Ազգ. վարժարանէն:

Դասերը կը դասաւանդուին առարկայական եւ տեսական ձեւերով:

Հայերէնի համար կը գործածեն «Լուսաբեր»ը: Իսկ պատմութեան համար Գ. Մեսրոպի գիրքը:

Ընդհանուր առմամբ, կարելի է ըսել, թէ ազգային պատմութեան դասաւանդութիւնը զօրաւոր է:

Գրասեղանները քիչ թէ շատ մխիթարական երեւոյթ ունին:

«ՀԱՅ ԿԱՄՔ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ.—90

աշակերտ ունի:

40 մանչ,

50 աղջիկ:

Բացուած է քանի մը ամիս առաջ: Շէնքը քարաշէն է, եւ կը պատկանի վինուորական իշխանութեանց:

Բաւական ընդարձակ սենեակ մը: Դպրոցը ունի երեք բաժանում: Ա. մանկապարտէզ, Բ. նախակրթարան՝ երկու դասարանով:Անհատական ձեռնարկ է:

Ուրիշ տեղ 7000 ֆրանքի պարտք մը ընելով վարձած է այս սենեակը, տիկ. Սիրան Առաքելեան (քոյրը Տիկ. Սըվաճեանի):

Գիւտճէն գրեթէ միշտ գոց է:

Ունի օգնականուհի մըն ալ: Դասարանը գէշ աղէկ ներկայանալի երեւոյթ մը ունի:

Կը դասաւանդուին ձեռական աշխատանքներ, երգ, մարզանք եւն.:

Իսկ հայերէնը, Ա. եւ Բ. «Ծիածան»ներով եւ պատմութիւնը Գ.Մեսրոպով:

ԼԸ Զ'ՕԼԻՎ (Կիրակնօրեայ դպրոց)

Համեստ օրիորդ մը, Քէրէսթէճեան Ալիս, իր անձնական նախաձեռնութեամբ, սենեակ մը վարձած է Լէզ'Օլիվի մէջ ամսական 20 ֆրանք վարձքով, եւ 10 – 12 տղոց բոլորովին ձրի, կը դասաւանդէ հայերէն, թուաբանութիւն, պատմութիւն եւն.:

Կ'արժէ շնորհաւորել:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

106 աշակերտ ունի:

43 աղջիկ

Նախակրթարանի մէջ կան հինգ կարգեր: Ա. Բ. Գ. Դ. Ե.:

Իսկ մանկապարտէզը ունի երեք բաժանում, «Կոկոն», «Բողբոջ» եւ «Ծաղիկ»:

Նախակրթարանի աշակերտներուն թիւն է 60, իսկ մանկապարտէզը՝ 46:

Անցեալ տարի աշակերտութեան թիւն էր 100: Ուրեմն վեց հոգիի յաւելում մը կայ

Ամսական աշակերտական սակն է 10 – 12 – 15 ֆրանք:

Նախակրթարանի Ա. եւ Բ. կարգերուն հայերէնը կը դասաւանդուի «Լուսաբեր»ի Ա. եւ Բ. դասընթացքով: Իսկ Գ. Դ. Ե.-ին «Թանգարան» միջինով: Գիւտճէն միշտ բաց է: Բացը կը գոցէ թաղականութիւնը:

Շէնքը ազգ. սեփականութիւն է, եւ նոյն ժամանակ կը գործածուի որպէս մատուռ

Ելևմուտն է 900 Ֆր. ամսական:

Իսկ ելքը 650 Ֆր. ուսուցիչին, 300 Ֆր. օգնականուհիին:

Հայոց պատմութիւնը կը դասաւանդուի Գ. Մեսրոպով, գիտութիւնը՝ Արսլանեանով, իսկ աշխարհագրութիւնն Աբեղեանով

Կը դասաւանդուի նաև ֆրանսերէն:

Դասարաններու այս բոլոր բաժանումները մէկ սրահի մէջ են:

Ի մօտոյ, եկեղեցիին կից, սենեակ մը եւս պիտի բացուի, իբրեւ դասարան: Եւ այդ սենեակին հետ միասին, խոշոր բակ մը եւս, խաղալու, զբօսնելու

Շէնքը ունի անցեալ տարի աճուրդէն մնացած բաց մը, 5400 Ֆր. իսկ այդ ի մօտոյ շինուելիք սենեակին համար ծախսուած է 3000 Ֆր.: Որով, Սէնթ Մարկրիթի մատուռ մանկապարտէզը 8400 Ֆր. այսքան բաց ունի

Ուսուցիչն է Գ. Արամ Ճէվիզ,շրջանաւարտ Պարտիզակի ամերիկեան գոլէճէն

ՍԷՆ ԼՈՒ

Հոս մեծագոյն շրջանը, իր 3 – 4000 հայութեամբ: Կեանք կայ հոս, եռուզեռ, եւ հայկական կեանք: Կարելի է ըսել, Մարսէյլի մէջ, փոքրիկ Հայաստան: Հզօրն են Սէն Լուիցիները: Ամէնէն լաւ կազմակերպուած շրջաններէն մէկն է: Եթէ անգործութիւնը չաչէր, թերեւս հրաշքներ գործէին

264 աշակերտ ունին:

139 աղջիկ

Դպրոցը ունի երկու բաժանում:

Ա.— Նախակրթարան 114 աշակերտով:

Բ.— Մանկապարտէզ 150 աշակերտով: Մանկապարտէզը ունի երկու բաժանում:

ա) Պզտիկներ, որոնք առաջիկայ տարի պիտի մնան իրենց դասարաններուն մէջ եւ

բ) Մեծեր որոնք յառաջիկայ տարի պիտի անցնին նախակրթարան:

Եօթը տարեկանին մէջ գտնուողը կ'անցնի նախակրթարան:

Նախակրթարանը կը բաժնուի չորս կարգերու, իսկ այբբենարանը մէկ:

Ա. Այբբենարան,որ մանկապարտէզէն եկած երախաներ են որոնք 54 հոգի են:

Ա. Կարգ նախակրթարան 23 հոգի

Բ.	»	»	35 »
Գ.	»	»	23 »
Դ.	»	»	16 »

Նախակրթարանի մէջ կ'աւանդուի 7 առարկայ,—Հայերէն, Ֆրանս. Թըւաբանութ., Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գիտութիւն եւ կրօն:

Ունի հինգ ուսուցիչ,— Գ.Արոյեան, Տիկ. Արոյեան, Եղիշէ քհյ. Մխիթարեան, Տիկ. Զարուհի Փօղոսեան եւ օգնականուհի մը. Նաեւ տեսուչ մը՝ մաքրութեան համար: Ունին այցելու ուսուցիչ մը Ֆրանս.ի համար, Գ. Վ. Գույումճեան: Ամէն մէկ ուսուցիչ վճարած է դպրոցի մէջ շաբաթական 29 պահ:

Մանկապարտէզը ունի իրեն յատուկ առանձին սրահը, իսկ նախակրթարանը եկեղեցիին մէջ, եւ անոր կողքին շինուած փոքրիկ սրահը: Եկեղեցին կան չորս այբբենարան կարգեր: Ա. կարգ, Գ. կարգ եւ Դ. կարգ: Իսկ Բ. կարգին համար, առանձին սենեակ:

Անցեալ տարի աշակերտներուն թիւըն էր 225: Ուրեմն այս տարի դասարան մը եւս աւելցաւ:

Դպրոցը կը պահուի ամսավճարներով: 15 Ֆր. կը գանձուի ամէն մէկ աշակերտէ: Իսկ մէկ ընտանիքէ քանի մը աշակերտներուն վճարումի դիւրութիւններ կը տրուին:

Անվարձ չայրերու զաւակներուն ձրի, անկարողներուն 2 հոգիի 25 Ֆր. 3 զաւակ ունեցողներուն 30 - 35, իսկ չորս հատ ունեցողներուն 40 Ֆր. Դպրոցը իր պիւտճէն գոցելու ճամբուն վրայ է:

Պաշտօնէութեան ռոճիկն է 2850 Ֆր.

Այլեւայլ ծախքեր 100 Ֆր.

Շէնքը ազգ. սեփականութիւն է:

Եթէ փոքրիկ զանցառումներ տեղի չունենան վճարումներու ժամանակ, «ազգ. հիմնարկութիւն» է ըսելով, դպրոցը կրնայ ինքզինքը ապրեցնել:

Իբրեւ նորութիւն, այս տարի, առավօտեան դասէն վերջ, աշակերտներուն կը տրուին ծայնագրութեան դասեր, եւ ջութակ ու մանտօլին:

Անցեալ տարի ինը հոգի դասարան փոխած են մրցանակով:

Աշակերտներուն աշխատանքը կը գնահատուի թուանշաններով, բարձրագոյնը համարելով 5ը:

Տարուան վերջը, տեղի կ'ունենան հրապարակային քննութիւն եւ վկայականներու եւ մրցումներու բաշխում:

Թաղը ունի իր թաղականութիւնը 7 հոգիէ բաղկացեալ, եւ իր կանոնագրութիւնը 54 յօդուածներով:

Առ այժմ, վերջացուցի պրպտումներս:

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻՔԱՅԷՆ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 21 Դեկտ.— Շաբաթէ մը ի վեր Պելճիքայ մէջ ամէնուն խօսակցութեան նիւթը կը կազմեն կարգ մը ոստիկանապետներու չարաշահութիւնները:

Անկէ առաջ, Հէօւս անուն դատական պաշտօնատար մը դիպուածով կը տեղեկանայ թէ ոստիկանական Գրասենեակներու մէջ շատ մը տեղակալութիւններ անհետեւանք մնալու դատապարտուած են: Իր կատարած նախնական քննութիւնները թէեւ ցայտուն անկանոնութիւններ երեւան չեն հաներ, սակայն կը հաստատեն թէ ի՛նչ ինչ ոստիկանատուններու մէջ կարգ մը տեղեկագիրներու թղթածրարներ, որոնք կը վերաբերէին ինքնաշարժ կառքերու երթեւեկի անկանոնութիւններէ առաջ եկած օրինազանցութիւններուն, անհետեւանք մնացած էին: Ասոնք յաճախ պզտիկ մեղանչումներ էին կառքերու կանոնաւոր երթեւեկութեանց օրէնքին դէմ: Մեր բարի (!) ոստիկանապետները, փոխանակ հետապնդելու օրինազանցները, այս կամ այն ազդեցիկ անձին կամ բարեկամի մը կողմէ եղած բարեխօսութեան շնորհիւ, առկախ կը ձգէին խնդիրները: Թաղի մը մէջ երեւան հանուեցան նոյն իսկ կարեւոր յանցանքներու վերաբերեալ թղթածրարներ, որոնց մասին դատական որեւէ հետապնդում չէր կատարուած:

Վերոյիշեալ դատական պաշտօնատարը ժամանակին այս անկանոնութիւններուն մասին լուրջ ազդարարութիւններ ըրած էր, եւ կարգապահական պատիժներ տնօրինած՝ մեղանչող ոստիկանապետներուն հանդէպ, միեւնոյն ատեն օրինական հետապնդումներ կատարելով ա՛յն անձերուն դէմ, որոնց օրինազանցութիւնները անպատիժ մնացած էին:

Այս կարգապահական խնդիրները ներքին հանգամանք ունենալով, եւ միւս կողմէ՝ չուզելով նուազեցնել ժողովուրդին յարգանքը հանդէպ ապահովութեան պաշտօնեաներուն, խնդիրը փակուեցաւ առանց արձագանգ գտնելու մամուլին մէջ:

Այդ միջադէպէն յետոյ, օր մըն ալ զրոյց շրջեցաւ թէ քանի մը ոստիկանապետներ դիւրամատչելի պայմաններով հողեր գնած են Պրիւսէլի մէջ 1935ին տեղի ունենալիք միջազգային ցուցահանդէսին յատկացուած ընդարձակ հողամասին մօտերը: Սակայն կալուածական այդ գործողութեանց մէջ որեւէ ապօրինութիւն կամ ղեղծում երեւան չելլելով, խնդիրը փակուեցաւ

Վերջերս, Պրիւսէլի ընկերվարական «Le Peuple» օրաթերթը զրոյցին լուր մը հրատարակեց, ըսելով թէ Պրիւսէլ քաղաքին երկու կարեւոր արուարձաններուն ոստիկանապետները յետ հարցաքննութեան, հրաժարեցուցուած են իրենց պաշտօնէն: Այս լուրը ռումբի մը պէս պայթեցաւ տեղական մամուլին մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, վառելափուղի մեծ վաճառականներ ատենէ մը ի վեր նշմարած էին թէ իրենց լաւագոյն յաճախորդներէն շատեր առանց որեւէ լուրջ պատճառի, այլեւս գնումներ չէին կատարեր: Քննութիւններ խորացնելով, երեւան ելաւ որ Փասէլս անունով նախկին ոստիկանապետ մը Պրիւսէլի մէջ վառելափուղի խոշոր մթերանոց մը ունի, եւ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ ոստիկանապետներուն հետ: Խնդիրը դատական իշխանութիւններուն ականջը հասնելով, անմիջապէս հրաման տրուեցաւ խիստ քննութեան մը ենթարկել Փասէլսի հաշուական տոմարները: Քննութիւնները շուտով հաստատեցին թէ յիշեալը որոշ միջնորդէ մը կը վճարէր կարգ մը ոստիկանապետներու, որոնք իրենց պաշտօնին բերումով կը յաջողէին յաճախորդներ ճարել իրենց նախկին պաշտօնակցին

Ըստ այնմ, երեւան ելաւ որ Պրիւսէլ քաղաքին եւ իր արուարձաններուն ինչպէս նաեւ Պելճիքայ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու ոստիկանապետներ որոշ գումարներ կը ստանային Փասէլսէ ի վարձատրութիւն իրենց մատուցած ծառայութիւններուն: Ինքնաշարժ կառքի յատուկ կայաններու պետեր եւ վարիչներ թաղին ոստիկանապետին թելադրութեան տակ, իրենց վառելափուղի գնումները կը կատարէին Փասէլսէ: Ասոր փոխարէն, ոստիկանապետը օրինազանցութեան մը պարագային, աչք կը գոցէր անոնց: Լավէնի ոստիկանապետը ա՛յնքան առաջ տարած էր իր չարաշահութիւնները որ կառքերու վարիչներ յաճախ իր գրասենեակը կը հրաւիրէր, անոնց թելադրելով իրենց գնումները կատարել Փասէլսէ: Այս եղանակով, խումբ մը ոստիկանապետներ մեծ հողերու եւ կալուածներու տիրացած են.

Ցանցապարտ ոստիկանապետներուն թիւը տակաւին կարելի չէ եղած որոշել. առ այժմ տասնեակ մը ոստիկանապետներ խիստ հարցաքննութեան ենթարկուած են դատական իշխանութիւններու կողմէ: Շատերու մեղսակցութիւնը հաստատուած ըլլալով, ձերբակալման հրամանագիրներ հանուած են անոնց դէմ:

Աւելորդ է ըսել թէ ոստիկանական շրջանակներուն մէջ երեւան հանուած այս աննախընթաց գայթակղութիւնը մեծ յուզում պատճառած է կառավարական իշխանութեանց: Ի մօտոյ հաւանաբար երեւան հանուին բոլոր ներքին ծալքերը, որոնք մեզ կը յիշեցնեն «l'Opéra à quatre sous» շարժանկարին շնորհալից գրուագները:

Ընկերվարական Կուսակցութիւնը կը խորհի այս գայթակղութեան մասին հարցապնդում մը ուղղել կառավարութեան:

Պելճ ժողովուրդը, որ ի բնէ պարկեշտ, ուղղամիտ եւ աշխատասէր է, դրդուած է ոստիկանապետներուն այս անորակելի արարքին դէմ, որուն հետեւանքով ցոյցերը անպակաս են Պրիւսէլի այս կամ այն արուարձանին, կամ գաւառի քաղաքներուն մէջ.

Վերջին պահուն կը տեղեկանամ թէ հաշւակալ Փասէլս յաջողեր է կարգ մը չքմեղանքներ ձեռք բերել իր կարեւոր յաճախորդներուն համար, թանկարժէք նուէրներ բաշխելով Աշխատութեան ու Ճարտարարուեստի Նախարարութեան դեր – տնօրէն Լեօփէն Լըժէօնի, որ յետ հարցաքննութեան բանտարկուեցաւ.

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (73)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, իր պատասխանով Թալէաթ պէյին կը տեղեկացնէր թէ ինք կը նախընտրէ Թէշքիլաթի գործերով զբաղիլ, եւ կը խնդրէր որ վարչական գործերու մէջ մեծ արժանիքներ ունեցող Թահսին պէյը, իբրեւ փորձառու անձ Կարնոյ կուսակալ նշանակուի, նկատի ունենալով Կարնոյ կացութիւնը: Ասոր վըրայ, Թահսին պէյ թէեւ Կարնոյ կուսակալ նշանակուեցաւ, բայց Վանէն բաժնուելն ու Կարին երթալը բաւական յապաղած էր:

Երբ Կարնոյ մէջ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, Տրապիզոնի ճակատը պաշտողական երկար շրջան մը կ'անցընէր: Ուստի, Գարա Քէմալ պէյ Պոլսոյ մէջ «Թէշքիլաթ»ի կեդրոնին հետ խորհրդակցելէ վերջ, Տրապիզոնի համար անհրաժեշտ զէնքերը,ռմբերն ու դրամը հայթայթելու համար Տրապիզոնէն մեկնած էր ու, հակառակ անոր որ երկու շաբաթ անցած էր անկէ ի վեր, դեռ որ եւ է պատասխան չէր առացուած: Վերջապէս քսան օր վերջ Ներքին Նախարարութենէն Տրապիզոնի կուսակալին ու հրամանատար Րիզա պէյին եկած հեռագիրներով կը հաղորդուէր թէ բանտարկեալները ազատ պիտի ձգուէին, ու կ'ուզուէր անոնց ցանկը:

Երբ կուսակալութիւնն ու Րիզա պէյ միասնաբար ցանկը պատրաստելով ղրկած էին, Պոլսէն Տրապիզոն ուղարկուած «Համիտիէ» յածանաւով մաս մը ռումբ ղրկուած էր: Այս ձեւով, Նայիլ պէյ ի ձեռին ունէր այն սիրելի ռումբերը, զորս կ'ուզէր «թշնամիին գանկին պայթեցնել»: Եւ որպէսզի ռումբերը ուշադրութիւն չգրաւէին, դիզուած էին նաւինքի անտուկներու մէջ եւ այնպէս ղրկուած: Սնտուկները մաքսատունէն հանելէ վերջ Թէշքիլաթը Մախսուսէի ենթակայ անձերը գաղտնօրէն կատարեցին հարկ եղած գործողութիւնները եւ զանոնք մաքսատունէն հանեցին: Բայց որովհետեւ սնտուկները նաւինքի եղանակ չէ, խնդիր է թէ ռումբերը նաւինքի սնտուկներու մէջ տեղաւորելով ղրկելը բաւարար նախազգուշացո՞ւմ մըն է: «Համիտիէ» յածանաւէն հանուած կարասներուն միջեւ կային նաեւ 30 հատ փոքր չափի «մավզէր» հրացաններ: Այս զէնքերը գացած էին Եըլտըզի պալատին մէջ՝ Ապտիւլ Համիտի անկումէն վերջ: Անկէ յետոյ տեղ մը թողուեր մնացեր են, ու ի վերջոյ հիմա մէջտեղ հաներ են: Ասոնք «Կարմիր Սուլթան»ին երեսուն տարուան բռնապետութեան պաշտպանումի միջոցներէն մին եղած են թերեւս «Մավզէր» գործարանին կողմէ մասնաւոր շինուած եւ կամ «Նորին Վեհափառութեան» իբրեւ նուէր ղրկուած այս զէնքերը ատեն մըն ալ սպառած են զինուորական զէնքերու մթերանոցը, եւ, ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութեան, Տրապիզոն ղրկուած էին՝ չէթէներու պետերուն տրամադրուելու համար: Այսուհանդերձ, անոնց փամփուշտները քիչ էին ու պարզ էր թէ անոնցմէ օգուտ մը սպասել կարելի չէր:

«Համիտիէ» յածանաւին ժամանումէն քանի մը օր վերջ, եկած էին կարգ մը ուրիշ բաներ եւս, որոնք կ'ապացուցանէին թէ Պոլիսը մոռցած չէր Տրապիզոնի իր ընկերները: Թէշքիլաթը Մախսուսէին պատկանող անձերուն բաժնուելու համար ղրկուած այդ առարկաներն էին — գիտակ, կօշիկ, տրեխ, ժամանայն ֆանէլա եւն., Զէնքի ու փամփուշտի տեղ ղրկուած այս առարկաներուն իմաստը ըմբռնելու համար, հարկ է աչքէ անցնել անոնց յատուկ կարճ նամակը: Այդ նամակով ընկերներուն կը յանձնարարէին քիչ մը եւս համբերել ու անկեղծօրէն կը համբուրէին անոնց աչքերը: Հետեւաբար, համբերելու համար անհրաժեշտ առարկաները ոչ թէ զէնք ու փամփուշտ էին, այլ՝ հագուիլ – ագուիլ, եւ, եթէ արտօնէին նեղուիլ, գիտակով դիտել Տրապիզոնի հորիզոնները:

Ասոր հետ մէկտեղ, Րիզա պէյ զգալով որ աւելի լայն գործունէութեան մը ժամանակը կը մօտենայ, որոշած է իր բանակատեղը աւելի յառաջ տանիլ: Նոր բանակատեղին վայրը՝ Տրապիզոնի հիւսիսը, գտնուող Սեւ ծովու եզերք՝ Արհաւի քաղաքն էր:

Տրապիզոնի մէջ սպասող Պոլսոյ պատասխանատու պատուիրակներն ու Րիզա պէյէն հրահանգ առած՝ էին իր հետ Արհաւի մեկնիլ, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ նպատակով: Րիզա պէյէն եկող այս հրամանը կ'ըսէր նաեւ թէ պատասխանատու պատուիրակները իր հրամանին տակ դրուած են. ուրով, հարկ չկայ, Պոլսէն մասնաւոր հրամանի սպասել, եւ թէ անմիջապէս պէտք է մեկնին:

Պատասխանատու պատուիրակները երբ ստացան շատ վճռական բովանդակութիւն ունեցող այս հրամանը, բաւական շփոթեցան եւ մտածեցին հաւաքում մը ունենալ՝ այդ շփոթութիւնը փարատելու համար:

Այդ ժողովին մէջ, պատասխանատու պատուիրակներու մէկ մասը, առաջ քշելով այն տեսակէտը թէ Րիզա պէյին կողմէ տրուած հրամանը անպայման բանի մը կը յենուր, կը պնդէին թէ հարկ է ենթարկուիլ անոր: Իսկ միւս մասը կ'առարկէր թէ իրենց իրական պետը Գարա Քէմալ պէյն է եւ, հետեւաբար, չեն կրնար հնազանդիլ Րիզա պէյին, այնքան ատեն որ Գարա Քէմալէն հրաման մը ստացուած չէ:

Եւ որովհետեւ այս վերջինները կը պնդէին՝ առանց Պոլսէն հրահանգ ունենալու Արհաւի չերթալ, իրենց անունով հեռագիր մը ուղղեցին Գարա Քէմալի եւ, պարզելով կացութիւնը, հրահանգ ուզեցին: Ստացուած պատասխանը եւս Րիզա պէյի հրամանին չափ վճռական ու զինուորական հանգամանք ունէր: Քէմալ պէյ իր պատասխանին մէջ կ'ըսէր.—

«Պոլսոյ պատասխանատու պատուիրակները Տրապիզոնի Թէշքիլաթը Մախսուսէին կը պատկանին: Թէշքիլաթի անդամ մը բնաւ տարբերութիւն չունի սովորական զինուորներէն: Այդ պատճառաւ, պէտք է գիտնան թէ զինուորական անհրաժեշտութիւն մըն է տրուած ամէն մէկ հրամանի՝ անվերապահօրէն եւ անպայման հնազանդիլ»:

Այս հրամանին ստացումէն վերջ, պատուիրակներու յետին կասկածն ալ փարատած էին. Այդ պատճառաւ, սկսեր էին պատրաստութիւններ տեսնել՝ Րիզա պէյի հետ Արհաւի երթալու համար: Մնաց որ հնազանդէին կամ ոչ, որովհետեւ այդ զինուոր կը նկատուէին, իբրեւ այդպիսին՝ Րիզա պէյի հրամանին տակ մտած էին:

(Շար.)

ՂԵՒՈՆԴ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

»»» · «««

Ծնած է 29 դեկտ. 1879ին, Սկիւտարի մէջ (Պոլիս) Աշխարհական անունը՝ Գառնիկ։ Կը յաճախէ Սկիւտարի Ս. Խաչ եւ պահ մը Պէրպէրեան վարժարանները, յետոյ ուսուցչութիւն կ'ընէ, 2 տարի, Ճեմարանին մէջ։ 1898ին կը մտնէ Արմաշու դպրեվանքը։ 1902ին Պոլիս կը հրաւիրուի, Օրմանեան պատրիարքի ատենադպրութեան. 1906ին՝ կրօն. ժողովի անդամ։ 1908ին՝ պատր. փոխանորդ։ Ցեղոյ Ազգ. ժողովի անդամ։ Եղած է առաջնորդ Խարբերդի, Պուլկարիոյ, Իզմիրի, Մանչեսթըրի, Ամերիկայի։

Իր գործերն են Զօրս աւետարաններու ծագումը եւ վաւերականութիւնը, Դարգ քարոզներ, ժողովրդային պարզ քարոզներ, Քարոզներու ծրագիրներ, Պատմութեան խորհուրդը, Հրեշտակները Ս. Գրոց մէջ, Բնապատմութիւնը Ս. Գրոց մէջ։

Այս գործերը ոչ գրական արժէք ունին ոչ ալ գիտական, արդէն բարձրագոյն վարժարան չէր տեսած եւ ինքնահնուր զարգացում չունէր։ Ինքնահաւան, միջակ վարդապետ մըն էր։ Իր վրայ խօսեցնել տուաւ Իզմիրի իր առաջնորդութեամբ, կարգ մը ամբաստանութիւններ եղած ըլլալով։ Այլ նմանապէս Ամերիկայի իր առաջնորդութեամբ։ Առաջին անգամն էր, որ այնքան մեծ թիւ մը կը տրուէր իրեն «ղեկավարելու»։ Ամերիկայի կղերա-պահպանողական տարրերը, այլ անոնց թամկավարները, գրգռեցին իր փառասիրութիւնը, անպատասխանատու գործիք մը դարձուցին իրենց, մինչեւ որ ամբողջ գաղութը խառնշտկեցին։

Աւելորդ է թերեւս գիտել տալու, որ «անքաղաքակիրթ» Թուրքն անգամ կրօնական գործերը բաժնեց աշխարհական գործերէն, բայց մենք կը շարունակենք մեր դժբախտ ժողովուրդին քաղաքական դժբախտ պայմաններուն տնօրինումն իսկ յանձնել, առաջնորդ անունին տակ, կղերականներու, որոնք շատ յաճախ երկրորդական կրթութիւն չեն տեսած, միշտ գործիք են պահպանողական-խաւարամիտ դասակարգին ձեռքը, իսկ այս վերջին տարիներուն տեսանք թէ Մոսկուան անգամ վերադառնալով յարական օրերու էնթրիկներուն, որոնք կը կատարուէին կղերականներու միջոցով, իր գործերին լաւագոյն մարդիկը կը համարի «բարեխառնեան» վեղարաւորները։

Ցայտնի է մեր ընթերցողներուն թէ ինչ խոր ցասում պատճառեց, մասնաւորաբար Թրքական Ջարդերէն ազատած հայ երիտասարդներուն մէջ, Ղեւոնդ եպիսկ.ի արարքը՝ հայկական դրօշին դէմ։ Այդ եղաւ պատճառը արդէն, որ պաշտօնանկ ըլլայ գինք առաջնորդութենէ։ Սակայն, ինքզինք յանձնած Ամերիկայի կղերա-պահպանողական տարրերու էնթրիկներուն ան աւելի հրահրեց կիրքերը։ Կրնար պատճառել-առանց պաշտել, բայց պաշտմանութիւն մը կայ ամէն բանի մէջ,— եթէ չէր յարգեր հայկական դրօշը, կրնար, նոյն իսկ ցուցարարական ձեւով, հեռանալ Շիքակոյի Միջազգային ցուցահանդէսէն, բայց երբեք իր գործը չէր գրօշ վար առնել, կիրքեր ու թշնամութիւն հրահրել։

Ցանցանքը որո՞ւնն է, երիտասարդութեա՞ն, եթէ չի հանդուրժեր որ անարգեն իր սրբութիւնները։ Եւ յետոյ այս կղերականը, ի՞նչով կրնար ցոյց տալ թէ Հայաստանի աւելի շատ նուիրուած է ինք քան երիտասարդութիւնը։ «Հայաստան սիրելը» հիմա բերնի ծամոց ըրած են կղերա-պահպանողական տարրերը, որոնք եթէ երէկ կ'ամչնային Գաղը — Ալիի իրենց բարեկամութիւնը խոստովանելէ, այսօր նոր տէր դտած՝ չեն ամչնար Մոսկուայի շուքը մաննէլէ։ Անոնց է ընդլաւել չենք ուզեր որ «Հայաստան սիրելը» շահագործումի նիւթ դառնայ եւ պատրուակ մը՝ ուրանալու արտասահմանի Հայերուն իրաւունքները, մանաւանդ թրքահայ դատին ալնան ձայնը։

Այս վերջին խորհրդածութիւնները, որ շատ կարճ ձեւով կը կատարենք, կը մաղթենք որ խորհրդածելու մղեն նաեւ անոնք, որ մեզմէ աւելի «Հայաստան սիրել» կը յաւակնին, եւ մեծ դաս մը մոռցած՝ աս ու ան կը գրգռեն, գաղութները կը կաղմալուծեն, Ղեւոնդ եպիսկոպոսներու նման տգէտ մարդիկ գործիք ընելով իրենց։

Հայկական արտասահմանի այս քաոսին գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկն ըլլալով կղերական դասակարգը իր ընչաքաղցութեամբ, փառասիրութեամբ, ագիտութեամբ եւ քաղաքական տհասութեամբ, ատեն է նաեւ յայտարարելու թէ պէտք է վերջ տալ այլ եւս կղերականներով ժողովուրդ առաջնորդելու միջնադարեան սովորութեան։ Քանի մը քահանայ բաւական է մխիթարելու համար որբեւայրիները, իսկ եթէ եպիսկոպոսներու պերճանքը սիրելի է ոմանց, երիտասարդները չենք կրնար հանդուրժել որ մեր ազգային ու քաղաքական ճակատագրին վրայ որ եւ է դեր խաղան կղերիկոսները։ Եպիսկոպոսապետութիւնը ժամանակավրէպ մըն է, եթէ ոչ պերճանք մը, մեր թշուառ ժողովուրդին համար։

Ես մէկը օրուան երիտասարդներէն, ահա կը նետեմ առաջին քարը,— ոչ մէկ կապ ունիմ Հայոց եկեղեցիին հետ, լուսաւորչական, կաթոլիկ, բողոքական կամ բուիմ։ Որովհետեւ համոզուած եմ, որ եթէ հայ եկեղեցականութիւնը մեզ իսկ չունենայ մեր այս քաղաքական քաոսին մէջ, իրաւունք չունի գոյութեան եւ գործունէութեան

Պէտք է երիտասարդութիւնը յայտարարէ այլ եւս թէ եկեղեցին չի կրնար առաջնորդել մեզ, երիտասարդութիւնը գիտէ այլ եւս առաջնորդել ինքզինք

Այս ձեւով կը նուազին ոճիրները եւ մեղքերը,— համոզուած եմ ատոր։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ ՄԷՋ
ԵՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

ooooo

Ծնունդի գիշերը Բեթղեհէմի մէջ խորագրով յօդուածի մը մէջ, ծանօթ գրագիտուհի Տիկին Միրիամ Հարրի հետեւեալ տողերը կը գրէ Երուսաղէմի Նուիրական վայրերուն վրայ Հայոց ունեցած իրաւունքներու մասին։ Նկարագրելով նոյն գիշերուան ոգեւորութիւնը ամէն դասակարգի մէջ, կը շարունակէ.

— Կը յիշեմ ուրիշ ատեն (Թուրք տիրապետութեան տակ) Ծնունդի գիշերներ, ուր քսան հազար մուժիկներ եւ ուխտաւոր մորթերով հեռաւոր Բեթղեհէմ կ'երթային, յուսալից սաղմոսներ երգելով։ Պուլկարներ, Ցոյներ, Հայեր իրենց ոնգալածուն աղեւոները կը խառնէին Թրքական հրացաններու ճարճատիւնին։ Ամբաւշէն վանքեր կը սեղմեն չորս կողմէն Ծնունդի եկեղեցին, որուն հնագարեան դուռը այնքան նեղ ու ցած է որ երկու հոգի միայն կրնան մտնել դէմ առ դէմ իրենց գլուխները ծռած։ Մեծաշուք պարզութեամբ այս մայր — եկեղեցին աշխարհի ամենահինն է, եւ ի՛նչ հրաշքով կրցած է պահուիլ իր նախնական ձեւով մինչեւ խաչակրութիւններու ժամանակը։ Թանգրէտ անոր վրայ պարզեց իր դրօշը։ Պօտուէն հոն, Ծնունդի գիշեր մը, թագաւոր պսակուեցաւ Երուսաղէմի, եւ ամբողջ երեք դար եկեղեցին մնաց Ֆրանչիսկեան վանականներու ձեռքը։ Բայց պարտաւորուեցան պայքարիլ Հայերու եւ Ցոյներու պահանջումներուն դէմ։ Ցոյները յաջողեցան իրենց սեփականութիւն դարձնել եկեղեցին 1633ին շնորհիւ Մուրատ Դ.ի մօր Վալիտէ Սուլթանին, որ ծագումով Ցոյն էր։

Ցոյները եկեղեցիին առեւանին մէջ պատ մը շինեցին խաթարելով սաճարին յաւիտենական գեղեցկութիւնը, բայց բաւական էր անոնց համար որ Ֆրանչիսկեանները իրենց վանքէն չկրնային դասը երթալ։ Մնաց որ լատինները եկեղեցիին տակը, մսուրին մօտակայ ժայռի մը աղջեւ միայն կրնան պատարագ ընել։ Լատինները դէպի վար տանող սանդուղներէն մէկուն տիրացած են, իրաւունք ունին չորս կանթեղ միայն վառել — Ծնունդին անկիւնը, իսկ Հայերը իրաւունք ունին հինգ կանթեղ վառելու, Ցոյներն ալ վեց։

Այս անկիւնին եւ այս կանթեղներուն շուրջ է որ արիւնոտ կռիւներ մղուած են, մինչեւ իսկ Հրդեհ առաջ բերուած է դիտմամբ 1873ին, երբ հարիւրաւոր Ֆրանսացի ուխտաւորներ հրոյ ճարակ եղան, եւ այն ատեն Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահ Մագմահոն անկիրթելի գորգ մը ղրկեց՝ հրդեհին դէմ յանէտ պաշտպանելու համար Ֆրանչիսկեան Միաբանութիւնը։ Բայց պէտք է ըսել թէ այդ գորգը ազեղծուցած է քարայրին պատերը.

×

Միրիամ Հարրի պէտք էր դիմէր Երուսաղէմի Հայոց ձեռնհաս մարմիններն, պատրիարքարանին սորվելու համար թէ Երուսաղէմի Նուիրական վայրերուն վրայ Հայոց իրաւունքները քրիստոնէութեան չափ հին են, թէ Արշակունի եւ Բագրատունի հայ թագաւորները շատ կանուխէն անխախտելի իրաւունքներ ձեռք բերած էին աւելի քան ինչ որ Հայոց ձեռքը մնացած է այսօր։ Այդ իրաւունքներէն կարեւոր մաս մը Հայոց ձեռքէն խլուեցան յետին դարերու քաղաքական ազդեցութիւններու հետեւանքով, բայց մնացածն ալ այսօր տակաւին կը պատմէ հայկական փառքը քրիստոնէութեան հիմնադրին նուիրավայրերուն մէջ։

ՄԻՏԱՂ

— Երբ ապտակը կերար, ի՞նչ հետեւանք ունեցաւ խնդիրը։

— Հետեւանքը այն եղաւ որ երեսս տասկալի ուռեցաւ ութ օր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆԵԱՆՔ

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ooooo

Կիրակի օր Կրընէլի Վէլօտրոմ տ'Իվէռի մէջ տեղի ունեցաւ, 48.000 հոգիի ներկայութեամբ, հեծելանիւի մեծ մրցում մը, որ իրականին մէջ փոխ — վրէժի մրցում մըն էր։ Այս մրցումին մասնակցող նշանաւոր հեծելանուորդներն էին անոնք որ մասնակցեցան այս տարուան Ֆրանսայի շրջանին, որուն մասին օրը օրին գրուած է «Յառաջ»ի մէջ։

Ահա այն նշանաւոր հեծելանուորդները որ մասնակցեցան կիրակի օրուան փոխ — վրէժի մրցումին.— Իտալացիներ՝ Կուէրա, տի Փաքօ, Մարթինէթթի, Փէճմոնթէսի, Ֆրանսացիներ՝ Շարլ Փէլիսիէ, Տիոն, Արչամպօ, Սբէշէր, Պելժիքացիներ՝ Ժան Աէրց, Շարթիէր, Ալպէր Պիլոս, Տինիէֆ, Գերմանացի՝ Ջիմմս Բիւսթէր, Հոլանտացի՝ Փիժէնպուրկ, Վալ եւ ուրիշներ որոնց թիւն էր ընդամէնը երեսուն.

Որոշուած էր երեք ժամ անընդհատ դառնալ Վէլօտրոմի շրջանը (մէկ շրջանը մէկ քիլոմէթր երկայնութիւն ունի)։ Այս մրցումը կը կոչուի «Ամերիքէն»։

Աչգանչանը տրուելուն պէս Ֆրանսացի՝ Շարլ Փէլիսիէ — Տիոն եւ Պելժիքացի՝ Ժան Աէրց — Շարթիէր միւս հեծելանուորդներուն առջեւէն փախուստ տալով երկու շրջան յառաջ անցան։ Հանդիսատեսները կը քաջալերէին փախուստ տուողները, գիտնալով թէ այլ եւս յաղթանակը այդ երկու խումբէն մէկունն է։

Բայց Իտալացի հեծելանուորդները բնաւ իրենք զիրենք չէին նեղեր առաջին շրջաններուն եւ իրենց միօրինակ ճամբան կը շարունակէին։ Ձիշդ երկու ժամ այսպէս շարունակուեցաւ մրցումը, մեծ հետաքրքրութիւն առթելով։

Լրանալու 40 վայրկեան մնացած, երկու նշանաւոր Իտալացի հեծելանուորդները՝ որոնք միեւնոյն ատեն Իտալիոյ ախոյեանն են, Կուէրա եւ տի Փաքօ, սկսան կամաց կամաց յառաջանալ եւ 20 վայրկեան մնացած հաւասարեցան Ֆրանսացի եւ պելժիքացի հեծելանուորդներուն։ Ահա այս վայրկեաններուն էր որ մրցումը ստացաւ ճակատամարտի մը հանգամանքը։ Հանդիսատեսները որ ժամ մը առաջ Ֆրանսացի եւ պելժիքացի հեծելանուորդները կը ծափահարէին, այս անգամ խելայեղ ծափերով կը թնդացնէին Վէլօտրոմը, ցարդ չտեսնուած ոգեւորութեամբ։ Մրցումը լրանալու ատեն վայրկեան մնացած, երկու Իտալացի հեծելանուորդները արդէն երկու շրջան յառաջ անցան։

Հեծելանուորդները երեք ժամուան մէջ կտրեցին 135 քիլոմէթր ճամբայ (ժամական 45 քիլոմէթր) միեւնոյն ատեն մրցանիշ կոտրելով։

Յաղթականները ստացան ծաղկեփունջ եւ դրամական մեծ պարգեւներ։

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՄՈՒԼ

Ցանուն «հայրենիքի»…

oooo

«Բուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 Դեկտ.)

—«Հոգիէն մերկացած մարդը .. դիակ մըն է, ու դիակ մըն է՝ նաեւ հոգիէն մերկացած ցեղը։ Իսկ ցեղը այլ հոգի չունի, քան իր Իտէալը։

Դարերու փորձառութեամբ գիտեն ազգերը, որ մեռա՛ծ է ցեղին ստեղծագործ բազուկը, երբ մեռած է անոր Հոգին։ Մեռած է ինքը ցեղը, երբ դիակնացած է անոր Իտէալը։

Անասունը միայն կարելի է խանդավառել նիւթով (իբրեւ կեր եւ կամ զըւարճալիք), ու նաեւ անասնատիպ երկուտանին։ Բայց երբեք Մարդը, Մանաւանդ Ազգը, որ գերազանցապէս հոգեղէն ստեղծագործութիւն է, որ առաւել իտէալ է ու ոգի, քան նիւթ ու մարմին։

Ահա Եգիպտոսը։ Տարի մըն է, որ «միացեալ»ը, գլխաւորութեամբ Բարեգործականի եւ բոլոր նորանորոգ հայաստանեաններու, Նեղոսի հովիտներէն մինչեւ Սուտան ու մինչեւ Պաղեստին լծուած է հանգանակութեան — յանուն հայրենաշինութեան և յանուն ներգաղթի։ Ճառե՛ր, յորդորնե՛ր, յօդուածնե՛ր, լուսանկարնե՛ր, վկայութիւննե՛ր, կրկին հրաշապատում ճառե՛ր ու դարձեալ հրաշագիր յօդուածնե՛ր, եւ ընդամէնը … 1.600 ոսկի երբեք չէն գաղութներէ,— Սուտան, Պաղեստին եւ Եգիպտոս։

Աւելի անխիղճ ու անպատիւ վանառք թերեւս երբեք եղած չէ հայրենիքի անուան եւ անոր պատուին շուրջ։

1.600 ոսկի՛ … գումար մը, որ յօրանջելով պիտի տար մէկը միայն այն անթիւներէն, որոնց կեղծ հայրենասիրութեան աղաղակը ոտքի հանած է երկինք ու երկիր։

Գոց են գրպանները, որովհետեւ գոց են հոգիները։

Ջորցած են ձեռքերը, որովհետեւ չորցած ու մեռած են զգացումները։

Սպաննե՛լ ցեղին իտէալը եւ կոյտ մը քարերու ու խոտի մը փայտի վրայ վերակերտել անոր հայրենիքը,— պատմութեան անծանօթ են այս կարգի հրաշքները։

Վարձկանն ու ցեղադաւը միայն կարող են խանդավառուիլ այս կարգի «հայրենասիրութեամբ», սակայն ցեղերը —երբե՛ք։

Զոյգ մը ծառ տնկելով, հոս ու հոն առու մը փորելով եւ քանի մը քար քով — քովի բերելով՝ փարիսեցիներու ամբողջ բանակ մը լծուած է ընտրելագոյն ցեղի մը մեծագոյն գանձին, անոր անհատնում հարստութեան, անոր բուն իսկ գոյութեան ակնաղբիւրին, հայ ժողովուրդի Հոգեկան Տան կործանումին։

Տարիներ վերջ միայն յստակօրէն պիտի փռուի բոլորի առջեւ ահաւոր պատկերը այն աւերածութեան, որ այս պիղծ «հայրենաշինութեամբ» գործուեցաւ մեր ժողովուրդի Հոգիին մէջ։

Իսկ այսօր փառաբանանքի տաղերը հիւսենք բոլոր հոգեփողոտ փարիսեցիներուն, որոնք երբեք կուշտ երկիրներու մէջ լրիւ տարի մը տասն անգամ 1.600 ոսկի եւ յօդուածներ թխելով — յանուն ազգի՛ եւ հայրենիքի՛ — կրցան քով քովի բերել … 1.600 ոսկի»։

ԿԱՆՈՒԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

▪▪▪

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 9

ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Մարգար Գարխեան։
ՓԱՐԻԶ (19), Տէյիրմէնճեան (Լուսին)։
ՎԻՎԻԷ, Քէօրօղլուեան Պարգեւ։
ԻՍԻ, Ներսէս Գշիկեան։
ՍՈՒ ԼԷ ՊՈՒԱ Մօպէօժ Լաբաճեան։
ԼԱ ՊՕՔՔԱ, Վ. Գրիգորեան։
ՍԷՆ ՍԻՒԼԻԷՆ ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Սարգիս Պիւլպիւլեան։
ՓԱՐԻԶ (12), Տ. Սարգիսեան։
ՓԱՐԻԶ (19), Տիկ. Մխճեան։
ՓԱՐԻԶ (9), Տօքթ. Պօղոսեան։
ՓԱՐԻԶ (9), Մ. Գրիգորեան։
ԳԱՆԵՕԼԷ, Յովհաննէս Երիմեան։
ԺՈՒԱՆՎԻԼ, Դաւիթ Փանոսեան։
ԼԻՈՆ, Եղիշէ Փափազեան։
ՕԼՆԷՅ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Մեսրոպ Քիւրքճեան։
ՍԵԹԻՖ, Մինաս Հայրապետեան։
ՄՕՆԹՐԷՕՅԼ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Արմենակ Խրիմեան։
ԻՍԻ, Ժօզէֆ Գարակէօզեան։
ԻՍԻ, Ոսկեան Ղուկասեան։
ԻՍԻ, Նիկողոս Գարաճեան։
ՍԷՎՐԸ, Մուրատ Ռաֆայէլեան վարժարան։
ՓԱՐԻԶ (13), Յովհաննէս Երեմեան։
ԼԱ ՊՕՔՔԱ, Գառնիկ Կարսեան։
ԼԻՈՆ – ՎԵԶ, Շ. Խաչատուրեան։
ՎԵՐՍԱՅԼ, Ս. Պէյլէրեան։
ՌԸՆԱԺ, Վահան Խաչատուրեան։
ՊՕՐԺ ՊՈՒ ԱՐԵՐԻՃ, Անճէմեան եղբարք։
ՍԷՆ ՓԻԷՌ ՍՈՒ ՕՊԸՆԱ, Սարգիս Վարդանեան։
ՄԱԶԱԿԱՆ, Խաչբով Ղուկասեան։
ՌՕՄԱՆ, Յարութիւն Վարդանեան.
ՍՈՒՔ ԱՀՐԱ, Յարութիւն Խաչատուրեան։

ՄԻՏԱՂ

Դատաւորը եւ քահանան դէպի կառավոտ կ'առաջնորդէին մահապարտ մը։

— Շնորհ ըրէք, պարոններ, սոսկալի հարբուխ եղած եմ, քանի մը օր յետաձգեցէք

Դատաւորը — Կրեյլը պատիժ հարբուխի արմատական դեղն է։

×

— Բարեկամ, քիչ առաջ մէկուն հանդիպեցայ որ շատ կը նմանէր ձեզի։

— Կը յուսամ թէ ինծ ունեցած 500 ֆրանք պարտքը անոր չվճարեցիր։

— Ոչ, պարոն, խնդիրը դրամական չէ, այլ նմանողական։

×

— Պարոն, կ'ըսէք թէ 50 ֆրանք պարտք ունիմ ձեզի, բայց երբեք չեմ յիշեր առած ըլլալս։

— Օր մը երբ գինով էիք։

— Այո, յիշեցի, բայց ձեզի վճարեցի։

— Ե՞րբ վճարեցիք, խնդրեմ։

— Օր մը երբ շատ գինով էիք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ
(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Աչքդ չորս բաց, մանչ, ապա թէ ոչ պատասխանատու չեմ հետեւանքին. ծեծ պիտի ուտես։

Օնտրա թօթվեց ամեն, շաչեցուց խարազանը եւ պոռաց.

— Ամո՛ւր բռնէ, Գ. Գործակատար։

Հեռուէն կը տեսնուէին գիւղին աղօտ լոյսերը. Օնտրա լսեց շուներուն կաղկանձիւնը։ Իրենցմէ քանի մը քայլ հեռու, նշմարեց փոքրիկ լճակ մը որուն մակերեսը՝ հանդարտ ու մարգրիտի գոյն, կը փայլէր տարտամ կերպով։ Կառքը ուղղեց դէպի այդ կողմը։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Գործակատարը։

— Ճահիճէ մը պիտի անցնինք գիւղ երթալու համար, Գ. Գործակատար. խորունկ չէ, մի՛ վախնար. քանի մը սկիզբներ միայն հոս, հոն. եւ ընդհանրապէս անոնց մէջ չեմ իյնար… ուէ՜յ, ուէ՜յ, պարոններ… Ամո՛ւր բռնէ, պարոն Գործակատար։

Ձիերը քալեցին պաղ ջուրին մէջէն. երկնքի աստղերը կ'երեւային անոր փայլուն մակերեսին վրայ։ Քալեցին հետզհետէ աւելի զգոյշ, որովհետեւ սկսան կամաց կամաց խրիլ ցեխին մէջ. լճակին ջուրը սկսաւ պղտորիլ։

— Կանգ ա՛ռ, տնանակ, պոռաց սարսափահար գործակատարը եւ փաթթուեցաւ վերարկուին մէջ, պիտի խեղդես զիս, յիմա՛ր. չե՞ս տեսներ որ կառքը ջուրով լեցուեցաւ. կեցի՛ր, կեցի՛ր…

Օնտրա կեցաւ։ Կառքը կիսով ընկղմեցաւ լճակին յատակը ու մնաց անոր ճիշդ մէջտեղը։ Թանձր մութին մէջ կորսնցուցեր էին ճամբուն հետքը։

— Հօ՛, քաշեցէք, պոռաց Օնտրա ձիերուն։

Անոր ձայնը արձագանգեց գիշերուան մէջ. քանի մը բադեր սարսափահար փախան ու կորսուեցան մութին մէջ։

— Կարծեմ մենք ալ ջրհեղեղուն պէս պիտի լողանք, գիտել տուաւ Օնտրա մտածկոտ, կամ…

— Աղո՛ւէ, յիմա՛ր, մէյ մը այս փորձանքէն ազատինք, ես քեզի կը հասկցնեմ… ոսկորներդ կոտոր կոտոր պիտի ընեմ, գիտցած ըլլաս… Մուկերու պէս պիտի խեղդուինք հիմա, աւանակ…

— Ո՛չ, ո՛չ չենք խեղդուիր, Գ. գործակատար, մի՛ վախնար. այս մութին ամէն մարդ կը կորսնցնէ իր ճամբան. հանդարտէ՛, ըսաւ Օնտրա եւ սկսաւ քննել ձիերուն ասպազէնը։ Աչքէ անցուց կաշիները, քակեց, ամրացուց, նորէն քակեց, հաշհոյեց նոյն իսկ, կապեց, յարդարեց, անիծեց։ Ցետոյ բարձրացաւ կառքին նստարանին վրայ, մտրակեց ու պոռաց.

— Ուէ՜յ, ուէ՜յ, յառա՛ջ…

Ձիերը քաշեցին կառքը. բայց յանկարծ անոնց մէկը ազատեցաւ կաշիներէն ու սանձէն եւ վազեց ցեխին մէջէն։ Միւսը կեցած էր դեռ կառքին քովը։

— Ա՛խ, դուն, հիմա ի՞նչ պատահեցաւ, ճչաց գործակատարը։

— Կեցի՛ր Տօրչա, կեցի՛ր, պոռաց Օնտրա փախստական ձիուն։

Բայց կենդանին որ շատ վախցեր էր ջուրէն, առանց ուշադրութիւն դարձնելու իր տիրոջը ձայնին վազեց դէպի եզերքը եւ հետզհետէ անհետացաւ խաւարին մէջ։ Գործակատարը ոտքի կեցած էր կառքին մէջ. յուզուած էր եւ բարկացած։

Օնտրա վար ցատկեց տեղէն ու նետուեցաւ երկրորդ ձիուն կռնակը եւ վազեց Տօրչային ետեւէն.

— Տօրչա՛, Տօրչա՛, ե՛տ եկուր, ե՛տ եկուր…

— Ո՞ւր կ'երթաս, կեցի՛ր, ի՞նչ կ'ընես աւանակ… յիմար … ոչխար գիւղացի… Ա՜խ մէյ մը ձեռքս իյնայիր, պոռաց գործակատարը։

Մութ գիշերուան մէջէն լսուեցաւ միայն դուարթ ծիծաղ մը։

— Օ՜հ, աւանակ, ուրեմն զիս այստեղ պիտի ձգես ոջլոտի մեռնիմ, հէ՛ ոջլոտի զաւակները բզքտե՞ն զիս… խնդրե՛մ, մի՛ ըներ, շատ կը խնդրեմ, աղաչեց գործակատարը դողդողուն ձայնով։

— Մի՛ վախնար, մի՛ վախնար պարոն Գործակատար, արձագանգեց Օնտրայի ձայնը. վայրի գազաններ չկան այս կողմերը. լաւ փաթթուէ վերարկուիդ մէջ որ չմսիս։ Վազ տուաւ կանուխ, շատ կանուխ, կուգամ։ Կառքին մէջ յարդ կայ, անկողին մը շինէ քեզի համար. դրամ չեմ ուզեր հիւրասիրութեան համար…

— Տղա՛ս, կատակի ատեն չէ, պաղատեցաւ գործակատարը, մի՛ ձգեր զիս … ետ եկուր … ազատէ՛ զիս…

— Մութ է, պարոն, շատ մութ… բան չի տեսնուիր եւ ձիուս մէկ հատն ալ փախաւ… ի՞նչպէս կրնամ օգնել քեզի, չեմ կրնար ..

Գործակատարը լսեց հեզնոտ ձայնը որ կուգար խաւարին մէջէն։ Այդ վըտանգաւոր ճահիճին մէջտեղը առանձին մնալու հեռանկարը սարսափեցուց զինքը եւ արտասուալից աղաչեց.

— Օնտրա, ետ եկուր, խնդրե՛մ, խնդրեմ… ուզածիդ չափ դրամ կուտամ քեզի, ուզածիդ չափ … Ազատէ՛ զիս … պիտի մեռնիմ … երախտապարտ ըլլամ, ինծի կը սպասեն … Ծնունդ է … տէրը չունի՞ս դուն …

Ցուսահատութիւն կար անոր ձայնին մէջ հիմա. Մտիկ ըրաւ, բայց պատասխան չկար։ Ցետոյ, խելագարի պէս, գոռաց խաւարին որ պատասխան չտուաւ.

— Հէ՜յ, ընկե՛ր… աւանա՛կ … եղա՛ն գլուխ… գազան … ետ եկուր … ազատէ՛ զիս այստեղէն … մեռ՛գ եմ … երախտապարտ … Ծնունդը … օ՜հ, դուն գիւղացի շուն, վարձո՛ց …

Ու գործակատարը նորէն ինկաւ կառքին մէջ, փաթթուեցաւ վերարկուին ու սկսաւ երախայի մը պէս լալ։

Եւ սակայն ՍԵՒ ԳԻՇԵՐԸ չպատասխանեց։

Անգլ. թարգմ. Ժ. ՎԵՐՁ

Օրուան գիրերը

»»» · «««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.։

2. ԱՐԵ՛Ւ, ԱՐԵ՛Ւ, (Հիւծախտաւորիս մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924։ Գրեց՝ Լեւոն Տէնիկեան։ Գին 8 Ֆր.։

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԽԱՉԱԿԵԱՆ:

ԳԱՆԻԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունվար 2, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ալթունեանի ընտանիքին մէջ 47, Rue Ampère, CACHAN.

ԻՍԻԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան:

ԻՍԻԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՕՆԷՍԻ «Վարդան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 204, Rue Garibaldi. chez Peronnet *սրճարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ և պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ:

Ապառաժ խումբի ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ ԿՈՄԻՏԷԻ ներկայացուցիչ:

Ընկերաժամանցական թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈԲԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին Salle des Fêtesի *ՄԷՋ*
կը խօսի ընկեր **Ռ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ**
ներկայ կ'ըլլան տեղւոյն ընկերվարականները, *Տիկ. ԼԱՓԷՋ եւ Պ. ԿՐՕԼ*
Կը նուագէ Յէսինի Ֆանֆառը:
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած՝ ՖՐ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ռ. Ա. Կ. սրահին մէջ
Մանկական պարեր, մենախօսութիւն, խմբերգ եւ մանկական ներկայացումներ դպրոցի փոքրիկներու կողմէ:

Հրապարակային դասախօսութիւն

կազմակերպուած *ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*
Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ
Կը խօսի՝ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Գեղարուեստական նոյն բաժին մասնակցութեամբ վ. ասպուրական «Արծիւ» Ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Թելքունեանի:
Երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ լոյս ընկեր-ժամակրական խնջոյք եւ ... :

Բացման ճանճեւ եւ տօնածառ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
(Նուէրներ անխտիր բոլոր հայ մանուկներու)
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին
Երրորդ թաղապետարանի սրահին մէջ
Հանդէսէն վերջ՝ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ ճաշարանին մէջ, 202, rue Boileau
Թէյասեղան, երեկոյթ-պարահանդէս, երգ, խմբերգ, նուագ, ճառ՝ ղեկավարութեամբ փոքրիկն Գեւորի (6 տարեկան) իր Pierro ճագով:
Մուտք 1 ֆրանք:

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30ին
Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ
2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**
Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN**ի
Գեղարուեստական նոյն բաժին: Երկու օրքէսթրը, ջօթիյոն, ամերաքիոն: Ճոխ պիւֆէ:
Սմոքինկ կամ սեւ հագուստ պարտաւորիչ
ՄՈՒՏՔ՝ 10 *եւ* 20 *ՖՐԱՆՔ:*

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿ. ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
31 դեկտ. կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին մանկապարտէզի սրահին մէջ
1, rue du Midi (*Place de la Mairie*) վէնսէն սրճարանի Ա. յարկը
Խմբերգ, արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ աշակերտներու կողմէ:
կը ներկայացուի «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»:
Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ սիրուն նուէրներ:
կը հրաւիրուին փափաքողները: Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**
Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ
Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ Հայերէն եւ Ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:
Գինը 5 ֆրանք
20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ
Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է՝
ՏԳԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert, Lyon.

ՄԱՏԱՄ ԱԹՃԵԱՆ

Alimentation Générale
9, Rue des Fêtes. Paris
Tél. Combat: 12 02
Տիկիններ եւ պարոններ, եկէք քաղցկատեղու մեր արեւելեան եւ տեղական ամէն տեսակ նպարեղէններու մաքրութիւնն ու գիներու աժանութիւնը: Հարիւրին 15 զեղչ: Նոյնիսկ 5 ֆրանքի գնում ընողին նուէր կուտանք: Անոնք որ կհաւատացին, եկան տեսան եւ գոհ մնացին եւ իրենց գրացուհիներն ալ ղրկեցին: Բացման առթիւ եկէք ու ձեր բարեկամներն ալ ղրկեցէք:

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.30ին

ՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՈՒԻԼ ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԸ
ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍՆ
ՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ
Վիճակահանութեան ղրուած վերոյիշեալ 28 Պարգեւ-Տոմսակներուն Թիւերն են.—

3	*ՏՈՄՍԱԿ*	*4.րդ*	Tranche	*Թիւ*	55835 - 55837	Serie	S
1	»	»	»	»	55881	»	S
1	»	»	»	»	79179	»	X
10	»	*5.րդ*	»	»	30461 - 30470	»	V
10	»	»	»	»	39011 - 39020	»	Y

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris
Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. *53*, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

13 ՎԱՐԶՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեմ.* **13**
rue Pierre Curie, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ՀԱՄԲԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՋԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne
ԿԱՐՏԱՆի օթոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, նախկինին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիօն: Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ. ինքնութեան թուղթերու նկարները *12* հատը խնամուած ըլթուզով՝ *10* ֆրանք: Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9:
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ. **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi:
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ
Կարող գիտցողներու գիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ Շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր առանց երկիրներ բնակողներուն

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris
Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française
Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ***chir. dent. D.E.D.F.***
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ
Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ
Կ'ընդունի 9-12 եւ 2-7 Հեռախօս Inv. 27-95
28 Avenue d'Orléans
Métro Denfert Rochereau ou Mouton Duvernet

Etude de Me BERNARD WAHE
(*12* année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'Ecole des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
94, Rue St Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67-69
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:
Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈՒԼՈՒՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տխքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք:*
SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տխքեր՝* 10 *ֆրանքի:*
3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տխքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի:*
Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20
Հեռաձայն Ménil. 61-85

ՔԱՐՏ-ՓՕՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ-փօսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ:
Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆի քէօշկը 25, **Bld. St. Michel.** *Փարիզ*
(*Պուլվար Սէն Միշէլի եւ* Rue des Ecolesի *կազմած անկիւնը*)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier
Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց եւ տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոյն մթերք. Maille fine եւ Maille Retournée:
Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացուցիչ պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ.

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice A M

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9-12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8. Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)
Tél. Botzaris 53 - 61 Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est
Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (Ֆրէնգութիւն, թրանկախտ եւայլն), մորթի, ըղայի, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:
Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:
Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրօ՝ ամերիկեան սիստեմով:
Արժէքները շատ մատչելի-մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:
Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 *եւ* 3—8: *Կիրակի եւ տօն օրեր՝* 9—4

Հայերու ժամադրավայրը

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Studio MANOUK

116, LA CANEBIÈRE, 116
MARSEILLE Tél. Gar. 27-85
Երբեք մի մտածէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին
Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿէն, ամենալաւ եւ գնահատանքի արժանի նուէրն է որ կ'ուրախացնէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. Առողջապահ. նախարարութենէն
85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)
Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—48

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 7.30, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գերմանիշակագոյն, ենթակարմրագոյն եւ ուժեղ դարմանում (**radiothérapie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային պատուաստ եւ ... (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ ... եւ ... միջոցներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ ... եւ կանանց ... հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք.

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տուն հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալաւ պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ... (քուրօն եայլն.) շինութեան համար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

29 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2381 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Առջի օր տողաշար մեքենան խանգարուած ըլլալով, հարկ եղաւ «Յառաջ»ի մէկ մասը ձեռքով շարել: Այս պատճառաւ, թերեւս յապաղում մը տեղի ունեցաւ, որ շտկուած է այժմ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լոնտոնի Թերթերու ամերիկեան թղթակիցները իրենց կարգին մանրամասնօրէն կը նկարագրեն Դուրեան արք.ի սպանութեան պարագաները: Կը քաղենք միայն այն մասերը որ նորութիւն են.—

Կ'ըսուի թէ արքեպիսկոպոսին քաղաքական հակառակորդներէն անձնաւորներէն հոծ ներկայ էին առաւօտեան արարողութեան, երբ շրջապատուեցաւ եւ ...ցաւ հաւատացեալներու նիշերուն մէջ: Արքեպիսկոպոսը 15 ոտք հեռու էր խորանէն, երբ չորս մարդասպաններ իր վրայ խոյացան նստարաններէն: Մեծ հասարակութեան մը առջեւ որ վայրկենապէս ջլատուած էր գործին անակնկալէն եւ ահաւոր հանգամանքէն, եպիսկոպոսը կռուեցաւ իր կեանքին համար. իր հովուական գաւազանով զարկաւ հետացող հակառակորդներէն երկուքը. բայց միւսները խոյացան իր վրայ եւ մինչ մէկը ետեւէն կը կաշկանդէր զինքը, միւսը մսագործի խոշոր դանակով մը բազմաթիւ անգամներ դաշունահարեց, եւ եպիսկոպոսը գետին փռուեցաւ անկենդան: Յետոյ ժողովուրդը ...ելով, ժխոր մը ծագեցաւ եւ խուժում տեղի ունեցաւ դէպի մարդասպանները: Այս վերջիններէն երկուքը մախառեցան իջնելով դէպի դասը եւ ինկան ...ի մը ձեռքը: Միւսները բռնուեցան եկեղեցիին մէջ: Բզքտուելէ (լինչ) ...ուեցան միայն շնորհիւ ոստիկաններու որոնք հասան ուր ինքնաշարժներով, ոստիկանութեան անցնել հետախօսին վրայ: Երէկ (երկուշաբթի) ուրիշ ...ութիւն մը կատարուեցաւ, իբրեւ հետեւանք ոստիկանութեան կողմէ եղած հայկական ակումբներու մէջ կատարուած խուզարկութեանց: Ոստիկանութիւնը կը յուսայ ձեռք անցընել դաւադրութեան վարիչ ոգին:

Խուրեան արքեպիսկոպոս կրնայ մարտիրոս հռչակուիլ, համաձայն Կոստանդնուպոլսոյ եպիսկոպոսի յայտարարութեան, որովհետեւ մեռաւ ի պաշտպանութիւն աս վարդապետութեան թէ Հայ Եկեղեցին պէտք է պաշտպանէ կառավարութիւնը այն երկրին ուր հաստատուած է իր կեդրոնը, ներկայ պարագային՝ խորհրդային իշխանութիւնը:

Որովհետեւ Հայ. եկեղեցին մերձաւոր կապեր ունի Անկլիքան Եկեղեցիին հետ, այսօր, Երեքշաբթի, անոր թաղման համար աղօթքներ եղան Նիւ Եորքի բողոքական մայր եկեղեցիին մէջ:

Լուսինորդին բացայայտ համակրանքը խորհրդային Ռուսիոյ՝ երկու ուժեղ հակամարտ խմբակցութեանց բաժնեց Հայ. Եկեղեցին: Երբեք նախընթաց փորձեր կատարուած էին, սպաննելու զինքը եւ սեպտեմբերէն ի վեր զինուած թիկնապահ մը կը պահէր: («Նիւզ Քրոնիքլ» 27 դեկտ.):

⁂ Տոքթ. Մէնինկ, Նիւ Եորքի Եպիսկոպոսական Եկեղեցիին գահերէցը, հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Կարապետեան եպիսկոպոսի.

— «Խորին եւ եղբայրական վշտակցութիւնս կը յայտնեմ ձեր մեծ կորուստին առթիւ եւ սուգին համար: Աստուած մխիթարէ եւ պահէ ձեզ եւ ձեր ժողովուրդը: Մենք կը յիշենք ձեզ մեր աղօթքներուն մէջ»:

«Մօրնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Դուրեան արք. սպաննուելէ առաջ շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած էր եպիսկոպոս Մէնինկի, Ծնունդի առթիւ:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ „ԳԱՂՏՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ" ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Ամբաստանեալները չարաչար կը ծեծուին

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի, դեկտ. 27 թուականով.—

Ոստիկանութիւնը կը ջանայ երեւան հանել հայկական գաղտնի յեղափոխական ընկերութեան, «Դաշնակ»ի անդամները, կասկածելով թէ ան է սարքած Դուրեան արք.ի սպանութիւնը: Հինգ Հայեր բանտարկուած են այժմ եւ ոստիկանութիւնը կը նախատեսէ թէ պիտի ձերբակալուին նաեւ քանի «Դաշնակ» անդամներ որոնք եկեղեցի կը գտնուէին, երբ արքեպիսկոպոսը սպաննուեցաւ դաշունահար:

Ունիբըմ Փօփըր, կասկածով ձերբակալուած Հայերուն փաստաբանը, յայտարարեց դատաւորին թէ իր փոխանորդեալները «չարաչար ծեծուած են ոստիկանութեան կողմէ»: Խոստովանութիւններ կորզելու իրենց յուսախաբական ճիգին մէջ, ոստիկանութիւնը երրորդ աստիճանի վայրագութիւն ի գործ դրած է եւ ամէնէն երիտասարդ կալանաւորին, Նշան Սարգիսեանի դէմքը կը կրէ նշանները ուժգին հարուածներուն:

Փաստաբանը կ'աւելցնէ թէ անձնախոյզ, ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, ներկայանալով Գերագոյն Ատեանին, որպէսզի Նիւ Եորքի ոստիկանութեան արգելք տրուի չծեծել իր փոխանորդեալները, կասկածով բանտարկութեան միջոցին:

ՓԱՌԱՒՈՐ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եորքի եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ գահերէցին՝ եպիսկոպոս Մէնինկի առաջնորդութեամբ, ծրագիր մը պատրաստուած է փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը կատարելու որ պիտի տեւէ երեք ժամ եւ տեղի պիտի ունենայ Ս. Յովհաննու եպիսկոպոսական մայր եկեղեցիին մէջ: Տակաւին չէ որոշուած թէ մարմինը Հայաստան"ն պիտի փոխադրուի թէ Երուսաղէմ:

Ս. Խաչ եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը այս գիշեր ժողով գումարելով, ...ին վերօծման խնդիրը: Նկատելով որ «Քրիստոսի ծառայի մը» արիւնը ...կնապէս սրբագործած է եկեղեցին, որոշուեցաւ նոր օծում չկատարել:

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Նիւ Եորքէն «Սէնթըրըլ Նիւզ»ի կը հեռագրեն թէ հինգ ենթադրեալ սպանիչները պիտի դատուին յառաջիկայ չորեքշաբթի օր: Հինգն ալ Նիւ Եորք կը բնակին:

"ԻՒՄԱՆԻԹԷ"Ի ՑՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դաշնակցութեան եւ „Յառաջ"ի դէմ

«Իւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներուն կեդրոնական օրկանը, երէկուան թիւին մէջ հրատարակած է անստորագիր գրութիւն մը, հետեւեալ խորագիրներով.—

«ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ.— ԴԱՇՆԱԿ «ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ» ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ՀԻՄԱԿ ԱԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ»:

Կրկնելով սովորական «քլիշէ»ները, համայնավար պաշտօնաթերթը կը շեշտէ թէ Դաշնակները մահու չափ կ'ատէին Դուրեան արք.ը, որովհետեւ ան հրապարակաւ իր համակրանքը յայտնած էր Հայաստանի խորհրդային վարիչներուն եւ կը դատապարտէր դաշնակ կուսակցութեան «արկածախնդրական և ուժգնօրէն հակախորհրդային քաղաքականութիւնը»: Յետոյ կը պատմէ.

— *«Շիքակոյի միջազգային արուեստահանդէսին մէջ, Հայկական Օրուան առթիւ, ան մերժած էր բեմ ելլել եւ նախագահել հանդէսին, եթէ վար չառնէին Դաշնակ Հայաստանի եռագոյն դրօշը: Ան իրաւամբ կը նկատէր թէ այդ դրօշին ծածանումը ցոյց մըն է խորհրդային Հայաստանի հանդէպ, ուր կը բնակի Հայ. եկեղեցիին գերագոյն պետը, կաթողիկոսը: Այս վերջինը, դեռ նոր ընտրուած, յանձնարարած է բոլոր եկեղեցականներուն քաղաքական գործեր չկատարել եւ ուղղամիտ ընթացք բռնել խորհրդային Հայաստանի հանդէպ»:*

Յետոյ պատմելով ծանօթ անցուդարձերը — Ղեւոնդ արք.ի դէմ կատարուած յարձակումները, եպիսկ. ժողովի ընտր հսայլն, (Անշուշտ Մարսէյ Քաշէնն է որ ժողված եւ գրի առած է այս տեղեկութիւնները...), «Իւմանիթէ» կը շեշտէ «Կեդրոնը Փարիզ է» խորագրին տակ.

— *«Կեդրոնը, Դաշնակ Բիւրոն կը գտնուի Փարիզի մէջ... Գ. Շօթանի կառավարութիւնը կը պաշտպանէ հայ սպիտակ պահակներ զորս դատապարտեց Իդէալ եղեռնագործ ատեանը, Մանուկի սպանութեան համար: (Կ'ակնարկէ Կրրնայի դէպքին): Հայ պարկեշտ բանուորները կը հալածուին և կ'արտաքսուին իրենց խորհրդային հայրենիքին հանդէպ ունեցած համակրութեան համար. անոնց թերթերը կը խափանուին, բայց ֆաշիստ Դաշնակները իրենց օրկան «Յառաջ»ով, որ պատերազմի կը մղէն Սովետներուն դէմ, երբեք անհանգիստ չեն ըլլար, հակառակ ոչ — յարձակման դաշինքին:*

Մենք կոչ կ'ուղղենք այս երկրի բանուոր դասակարգին, պարտադրելու համար լուծումը ռուս եւ հայ սպիտակ պահակներու կազմակերպութեանց, Դաշնակ կուսակցութեան եւ Ֆրանսայէն արտաքսումը իրենց մարդասպան պետերուն:

Սուրիոյ մէջ, Աղազարեանի սպանութենէն յետոյ, ժողվանը արգիլեց բոլոր կուսակցութիւնները, մէջն ըլլալով Հայաստանի օգնութեան կոմիտէն (Հօկ), որ երբեք քաղաքական կուսակցութիւն մը չէ: Այս պարագան ցոյց կուտայ հոգատար իշխանութեան երկդիմութիւնը,— զոհերը չփոթել դահիճներուն հետ: Մենք թոյլ չպիտի տանք որ Դաշնակ պետերը անպատիժ շարունակեն ահաբեկում կատարել: Մենք պիտի պաշտպանենք այն ձեռքի եւ մտքի աշխատաւորները որ կը պայքարին խորհրդային Հայաստանի համար»:

Ֆրանսա հակառակ է ուղղակի բանակցութեան

ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ

Ինչպէս ծանուցած ենք երկտողով մը, Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը ժողով գումարեց առջի օր, քննելու համար գերմանական առաջարկները. Թերթերը կը գրեն թէ՝ կառավարութիւնը յուշագիր մը պիտի ուղղէ Գերմանիոյ, մերժելով բանակը 300.000ի բարձրացնելու եւ զայն պաշտպանողական զէնքերով սպառազինելու պահանջը:

Յետոյ, Ֆրանսա կը մերժէ ուղղակի բանակցութիւններ կատարել Գերմանիոյ հետ, ինչպէս առաջարկած էր Հիթլէր: Ան իր յոյսը դրած է զինաթափութեան խորհրդաժողովին վրայ, եւ պիտի գործէ այդ ուղղութեամբ, որպէսզի պայմանագիր մը կնքուի: Կ'ըսուի թէ նախարարներէն Գ. Տալատիէ ընդդիմացած է այս որոշումներուն, առանց որոշ առաջարկներ ընելու:

Այս որոշումը տալով հանդերձ, Ֆրանսա պատրաստութիւն կը յայտնէ դիւանագիտական խօսակցութիւններ կատարելու

⁂ Փարիզ եկած է Պելճիոյ արտաքին նախարարը, այս միեւնոյն հարցերու մասին խորհրդակցելու համար:

⁂ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուի այս միջոցին: Հռոմի անգլիական դեսպանը իր մօտ գնաց, խորհրդակցելու եւ ի հարկին Գ. Մուսոլինիի հետ տեսակցութիւն մը կարգադրելու համար:

Լունաչարսկիի մահը

Մոնթոնի մէջ յանկարծամահ եղաւ Անաթոլ Լունաչարսկի, երբեմն կրթական գործավար Խորհրդային Միութեան: Ծնած էր 1875ին եւ կանուխէն յեղափոխական ասպարէզը նետուած: 1904ին Զուիցերիա ապաստանած էր, ուր մաս կը կազմէր սոցիալ-դեմոկրատ թերթերու խմբագրութեան: Յաճախ ճակատ փոխած է: 1910ին վտարուեցաւ բոլշեւիկեան խմբակցութենէն, Մեծ պատերազմին միացաւ «միջազգայնականներուն», Փարիզի մէջ: 1917ին վերադարձաւ Ռուսաստան, մասնակցեցաւ փետրուարեան յեղափոխութեան եւ յետոյ միացաւ բոլշեւիկներուն: Տաղանդաւոր գրող եւ հմուտ մարդ ըլլալով, նշանակուեցաւ կրթական գործավար, եւ մասնաւորապէս նուիրուեցաւ անգրագիտութեան վերացման աշխատանքներուն: Երկար ատենէ ի վեր քաշուած էր գործօն կեանքէ:

Մեռա Սկիւին գինին խմած ատեն

Կեսար Պորճիայի օրերէն ի վեր՝ չտեսնուած դէպք մը պատահեցաւ Իտալիոյ Մոնթէլֆալքօ գիւղին մէջ:

Ծնունդի խթումին իրիկունը, Տօն Սթանիսլաս Պոնի քահանան բարձրացուց սկիհը եւ օրհնած գինին: Յետոյ ումպ մը խմեց գինիէն եւ սկսաւ հաղորդութիւն տալ: Հաւատացեալները ծնրադիր կ'աղօթէին: Յանկարծ հոգեվարքի հեծկլտուք մը լսուեցաւ, եւ հաւատացեալները սարսափահար տեսան որ քահանան փռուեցաւ խորանին առջեւ:

Անմիջապէս փոխադրուեցաւ աւանդատուն եւ քիչ յետոյ մեռաւ սարսափելի տանջանքներու մէջ: Բժիշկը հաստատեց թէ թունաւորուած է: Ոստիկանութիւնը գրաւեց սկիհին գինին: Հաստատուեցաւ թէ «սթրիքնին» խառնուած էր գինիին: Տասը հոգի ձերբակալուեցան:

Գործազրկութիւնը Մ. Նահանգներու մէջ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ առ նուազն վեց միլիոն գործազուրկներ պետական նպաստով կ'ապրին Նախագահ Րուզվելթի ծրագիրներուն համաձայն, չորս միլիոն գործազուրկներ աշխատանքի կապուեցան հանրօգուտ շինութեանց մէջ: Ուրիշ անհամար բանուորներ հաւաքուած են ընդարձակ բանակավայրերու մէջ, եւ կը կերակրուին կամ չահարեր գործերու կը կապուին: Այս վիթխարի ծրագրին շնորհիւ, բազմաթիւ քաղաքներ նորոգած են թափառական բազմութիւնները:

Ձեռք առնուած միջոցները ահագին ծախքեր կը պարտադրեն: Ելմտացոյցը մէկ միլիառ տոլարի բաց մը կը ցուցնէ, (16 միլիառ ֆրանք): Այս բացը մեծապէս պիտի աւելնայ մինչեւ ելմտական տարեշրջանը, որ կը վերջանայ յունիս 30ին: Այս բացը կը վերաբերի արտակարգ ելմտացոյցին, սովորականը հաւասարակշռուած ըլլալով:

Յառաջիկայ յունուար 1ին կը սկսի գործադրութիւնը այն օրէնքին որով դաշնակցային իրաւասութիւն պիտի վայելէն մինչեւ 2500 տոլարի աւանդները դրամատուններու մէջ: Այս օրէնքն ալ նոր ծախքեր պիտի պատճառէ պետութեան.

Ամենաճոխ Աստուածաշունչը

Մոսկուայէն Լոնտոն հասաւ «Քոտէքս Սինայատիկուս»ը, Աստուածաշունչի ամենահին ձեռագիրը, զոր գնած է անգլիական կառավարութիւնը, 100,000 սթերլին վճարելով: Մասնաւոր սուրհանդակ մը ուղղակի Լոնտոն տարաւ թանկագին ձեռագիրը, Ծնունդի նթման գիշերը եւ յանձնեց խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան: Գնման ձեւակերպութիւնները լրանալէ յետոյ, ձեռագիրը պիտի յանձնուի Բրիտանական Թանգարանին:

Արդէն իսկ նուէրներ կը տեղան: Ազգային Գրադարաններու Միութիւնը 500 սթերլին կանխավճար մը ըրաւ: Լորտ մը հազար ոսկի նուիրեց: Ինչպէս գրած ենք, 100,000ին կէսը պիտի վճարէ կառավարութիւնը: Հազարաւոր Անգլիացիներ պոչ բռնած էին, տեսնելու համար պատմական ձեռագիրը: Առաջին օրը այդ «բախտ»ին արժանացան 5000 հոգի:

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պաղտատէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի.—

Նախորդովս գրած եմ, թէ Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը դժուարութեանց բախիլ սկսած է այն պատճառով որ Ազգերու Դաշնակցութենէն նշանակուած յանձնախումբը, հակառակ թափուած բուռն աշխատանքին, չէ յաջողած Իրաքէն դուրս յարմար վայր մը գտնել: Կիպրոսի խօսքը կարճ կապուեցաւ ու մոռցուեցաւ: Գլխաւոր յոյսը Սուրիոյ վրայ էր: Կը թուի թէ այս մասին ալ Ասորիներ կ'ընդդիմանային: Որով կը մնար աւելի հեռուներ փնտռտուք կատարել: Տեղաւորման յանձնախումբի ուշադրութեան առարկայ դարձաւ հետաւոր Պրազիլիան: Կը թուի թէ այս ուղղութեամբ թափուած աշխատանքներն ալ ապարդիւն մնացին: Հեռագրալուրերը կը հաղորդեն թէ Պրազիլիոյ կառավարութիւնը յանձն առած է փորձի համար 100 ընտանիք միայն ընդունիլ իր երկրին մէջ: Այս յայտնութիւնը համահաւասար է մերժումի, որովհետեւ բնաւ միտք չունի ասորի ղանդուածէն զատել 100 ընտանիք ու ղրկել հեռաւոր Պրազիլիա, ուրկէ, հակառակ պարագային, ետ դառնալու ո եւ է հնարաւորութիւն պիտի չունենան ու շատ կարճ ատենէն իբրեւ Ասորի անհետ պիտի կորսուին Հարաւային Ամերիկայի քաղաքակրթութեան քուրային մէջ: Մէկ կողմէ՝ Ասորիները օր առաջ Իրաքէն հեռացնելու, այս երկրի կառավարութեան եւ ժողովուրդի անհամբերութիւնը, եւ, միւս կողմէ՝ յարմար վայր մը չգտնուելու պարագան հոգեկան ծանր վիճակի մատնած են ասորի ժողովուրդը, որու մեծագոյն մասը անէծքով բերանը կ'առնէ իր կրօնապետ Մարշիմոնի անունը, զայն պատճառ բռնելով այս բոլոր տառապանքներուն եւ վնասներուն:

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վաստակաւոր գրող մը, «Տարագիր», որ Թաւրիզ կը բնակի, հետեւեալ նամակը ուղղած է մամուլին.—

Թուրքիայէն Պարսկաստան ապաստանած փախստականներու մասին Թաւրիզի Թեմ. Խորհուրդի ներկայացրած 180 հոգիի ցուցակը բոլորովին չի համապատասխանում իրականութեան...

Նախ՝ Թեմ. Խորհուրդը բարի լինի բացատրելու ընթերցողներին, թէ ինչո՞ւ փախստականների թիւը հաշուի է առնուած օգոստոսից միայն եւ ոչ տարուան սկիզբից:

Երկրորդ՝ ինչո՞ւ փախստականների միայն մի մասն է հաշուի առնուած, այսինքն այն մասը, որ դիմած է Թեմ. Խորհուրդին, մինչ գիտենք, որ հարիւրաւորները, ոչ դիմած են Խորհուրդին եւ ոչ արձանագրուած:

Երրորդ՝ ինչո՞ւ խօսել միայն փախստական Հայերի մասին ու չխօսել այլազգի փախստականների մասին, որոնք նոյն դժոխքից — Թուրքիա — չարան-չարան ամէն օր անցնում են դէպի պարսկական հողը, անպատմելի տառապանքների գնով:

Չորրորդ՝ եթէ նոյնիսկ միայն Հայերը հաշուելու լինենք (օգոստոսից սկսած), չեմ կարծում թէ առնուազն 400է պակաս լինի:

Նոյեմբեր 8ին Արդաբիլից երեք ռուս ընտանիքներ եկած են (կիներով եւ երախաներով), 7 օր փոքրիկ նաւակի մէջ կեանքի եւ մահուան կռիւ մղելով կատաղած ծովի ահաւոր ալիքների հետ:

Նոր մի ռուս ճարտարապետ հասաւ իր կնոջ եւ երկու երախաների հետ (6 եւ 8 տարեկան), որոնք երեք օր ու գիշեր եղէգնուտներում թաքնուելով՝ չորրորդ գիշերը հազիւ կարողացել են անցնել Արաքսը՝ մեծ դժուարութեամբ իրենց կեանքը փրփրած ալիքներից փրկելով.

Եթէ ստոյգ վիճակագրութիւն կազմուի, համոզուած ենք թէ ամենազգի փախստականների թիւը այս տարի հազարների պիտի հասնի:

—•—

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ մեռած են 150 հոգի: (Ուրիշ հեռագիր մը կը գրէ՝ 500): 45 տարիէ ի վեր այսպիսի աղէտ չէին տեսած:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾԻ 200 զոհերուն հաւաքական յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբթի օր, մասնակցութեամբ կառավարութեան անդամներուն: Ամբողջ քաղաքը փութաց իր յարգանքը յայտնել այս առթիւ:

ԱՐԾԱԹ ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑՆԵՐ շրջաբերութեան պիտի հանուին քանի մը օրէն, աւելի բարեփոխուած:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ամբուական համարելով ամսական 14,000 կալոնը, առաջարկեց 100,000 կալոն ըմպելի ղրկել Ամերիկա: Փոխարէն կը խոստանայ մեծագումար գնումներ կատարել:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

«ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ» ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Ցաճախ ըսած ենք թէ' Թուրքիա, վերջին տասնամեակի իր փորձերուն ու փորձութիւններուն մէջ, ունի նաեւ դրական կողմեր, որոնց մին է, անտարակոյս, խնայողութիւնը.

Անշուշտ, այս շարժման նպատակն ալ նոյնն է,— ապահովել Թուրք ժողովուրդին տնտեսական անկախութիւնը, զայն կարելի եղածին չափ նուազ ենթարկել օտար դրամին, անփական ճարտարարուեստը հիմնել ազգային դրամով:

«Իչ Գանքասը»ին նման, խնայողութեան փորձը եւս երկիրը կը պարտի այժմու տնտեսական գործավար Մահմուտ Ճէլալի.

Քանի մը տարուան նախաձեռնութիւն է այս, ու, ըստ Թուրք թերթերուն, արդէն իսկ ժողովուրդը կրցած է յիսուն միլիոն ոսկի խնայել.

Մեզի համար որոշ չէ թէ այս «խընայել»ը ինչքան ճիշդ է: Որոշ չէ նաեւ թէ որ տարրն է այդ գումարները դրամատուններ դիզողը:

Որովհետեւ, եթէ հարկ ըլլայ ճշգրիտ ցուցակ մը պատրաստել, հարց պիտի տրուի թէ'

Ա) Այդ «խնայուած» յիսուն միլիոնին որքանը իրապէս խնայուած է վերջին տարիներու ընթացքին: Եթէ Ալին կամ Մէհմէտը հարիւր կամ հինգ հարիւր ոսկի բերեր ու «պաշտկեցուցեր» են, այդ չի նշանակեր թէ նոր խնայուած են:

Թուրքիոյ բնակչութիւնը ընդհանրապէս, եւ Թուրք տարրը մասնաւորապէս, պատերազմէն առաջ դրամատուն դրամ ձգելու սովորութիւն չունէր: «Թաղելը» եւ «թիթեղ»ը ամէնէն ընդհանրացած ու ապահով միջոցն էին դրամ պահելու համար: 1922էն վերջ, քանի մը տարի եւս շարունակուեցաւ այդ սովորութիւնը: Անշուշտ, մասամբ կը շարունակուի եւ այսօր, որովհետեւ բնակչութիւնը պատճառներ ունի իր ունեցածը ցոյց չտալու կառավարութեան, որովհետեւ օր չանցնիր որ այս կամ այն պատճառաւ դրամ չուզուի:

1927էն վերջ, երբ այլ եւս Թրքական դրամատուններ որոշ վստահութիւն ներշնչեցին, առեւտրական տարրը կամ մեծ քաղաքներու բնակչութիւնը սկսաւ իր դրամները յանձնել անոնց, ըսել չենք ուզեր թէ' այդ յիսուն միլիոնը ամբողջովին անցեալէն մնացած կամ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող դրամ էր: Եւ սակայն, պարզ է, որ անիկա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին եղած խնայողութիւն մը չէ ամբողջովին:

Բայց, ընդունինք պահ մը, թէ 50 միլիոն խնայողութիւն է եղած վերջին 5 տարուան ընթացքին: Ի՞նչ գումար է ասիկա, 7—8 միլիոն բնակչութեան մը համար: Տարեկան ո՞րքան կուգայ մարդ — գլուխ:

Տարակոյս չկայ, սակայն, որ այդ ենթադրութիւնը անտեղի է:

Ու շատ հասկնալի է ասիկա:

Վասնզի, Թուրքիա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին եւս ապրեցաւ այնպիսի պայմաններ, որոնք թոյլատու չէին խնայողութիւնը գլուխ հանելու:

Եւ որպէսզի աւելի պարզ ըլլայ, առնենք դասակարգերը,— գիւղացին, պաշտօնեան, առեւտրականը (Թողունք անկարը, հանգստեան կոչուածը, «պէյզատէ»ն կամ հաղըր եէֆճին):

Գիւղացին ի՞նչ վիճակի մէջ էր,— պարտքերու տակ ճնշուած, «իր ստացին տակի փոսը օր օրի կը լայննայ»,— ինչպէս կը գրէին Գոնիայէն եւս— երկրագործական դրամատան տեղւոյններուն ենթակայ, հարկահաւաքին հալածուած, երբեմն երաշտի զոհ ու միշտ գին չունեցող բերք մը արտին մէջ:

Հարցնենք մենք մեզի,— այս վիճակին մէջ գիւղացին կարո՞ղ է խնայել ու դրամ դնել դրամատունը: Տեղը չէ՞ր բերելու,— «քէլ պուլուտու եէնէք, քարտը Մէհմէտ վիլէձէր»

Պաշտօնեան աւելի բախտաւոր չէ: Ռօճքը, անշուշտ, քաղաքային պաշտօնեաններու մասին է: Ծիշդ է որ ամսէ ամիս կը ստանայ, բայց, ի՞նչ: 20—30—40—50, կամ շատ շատ' 100 ոսկի: Այս վերջինը' շատ քիչ պաշտօնեայի:

Արդ, այս գումարներով հազիւ ծայրը ծայրին կրնայ բերել: Եթէ ստորճանը բարձր է, համապատասխան ծախքեր ունի: Այսօր պարահանդէս, վաղը տօն, միւս օր «տօնանման»: Ու հարկ է հագուիլ: Տիկինը, աղջիկը,— պարն ու զարդն են այժմ նորոյթը:

Առեւտրականը համեմատաբար ամէնէն նպաստաւոր վիճակ ունեցող տարրն է Թուրքիոյ մէջ: Մանաւանդ փոքր քաղաքներու մէջ, ուր մրցակցութիւնը այնքան զգալի չէ: Բայց, ան ալ իր հոգերը ունի,— փոխգիր դիմաւորել եւ, մանաւանդ, ապառիկներուն սպասել: Եթէ մեծաքանակ վաճառող է' իր դիմացը սնանկացողներ կան. Իսկ եթէ մանր առեւտրական է, իր դիմացը անկումի ու պարտատէր գիւղացին կայ:

Այս տարրը պիտի խնայէ: Գործնական չուկայի ըմբռնումով ալ հասկնալի չէ ասիկա:

Հարեւանցի ակնարկ մը, ահաւասիկ, կասկած չի թողուր թէ եղած խընայողութիւնը ցոյց տրուածին չափ իսկ չի կրնար ըլլալ, եւ չարդարացներ հանուանչ թրքատիպ աղմուկը:

×

Այդ աղմուկը կրկին կը բարձրանայ. ահա, այս օրեր: Մարդ չմնաց որ ճառ չխօսի Թուրքիոյ մէջ: Եւ սակայն, արտասանուած բոլոր խելօք կամ պօռոտ խօսքերուն մէջ, կան պետեր որոնք [illegible]

Այսպէս, խնայողութեան առթիւ խօսուած ճառերուն եւ գրուած յօդուածներուն մէջ յաճախ մատնանշուեցան գեղխութիւնն ու շռայլանքը:

Դեռ անցեալ օր «Ցառաջ» իր «Թուրքիա» բաժնին մէջ թարգմանաբար տըւեր էր Թուրք յօդուածագրի մը գանգատը: Ահա եւ ուրիշ հատուած մը' «Մոն Փառատէնւ»էր ներսը խոցոտող պարագայ մը» խորագրով.

— «… Այս ուրախացուցիչ պարագաներուն քով կը տեսնենք նաեւ շատ անճնաստ կողմեր: Մեր մէկ ընթերցողը խիտ ւամբ կը գրէ մեզի թէ' հարկ է «պայքար զեղխութեան» դէմ անունով աւելի մեծ շարժման մը սկսիլ: Խոյ ցաւով կ'ըսեմ թէ տագնապի այս օրերուն իսկ տոտձկ պայքարի մը մեծապէս պէտք ունինք: Որովհետեւ, երբ միջին տարրը ճար ճարակ կ'ընէ ու բան մը կ'ունեցնէ, ունինք խաբուսս' ուրիշ ճիշդ «զիւղպէ» ընտանիքներ դասակարգ մը, որ քոյորովին սպառողի կ'ընթանայ: Հաւաճութ պիտի ըսէք թէ տանը աճարծէֆ փոխքմանութիւն մըն են: Ո՛չ. Իրողութիւնը այդպէս չէ: «Ձիւպպէտութեան եւ «չիֆ»ութեան այս եւանդութիւնը վերջին տարիները վաբակին ձեւ մը ստացած է ու խնդիրն վստահաբար կողմն ալ այս է: Այս տարրին շռայլած դրամներուն գումարը աւելի շատ է քան միւս տարրին խնայածը… Երբ մարդ կը տեսնէ որ այս «ճիւպպէ»ութիւնը հարուստ ընտանիքներէն յետոյ կը վարակէ նաեւ միջակ տարրը, սիրտը կը կսկծայ.

Նոյն ցաւը չէ՞ր յայտներ Պոլսոյ երեսփոխան Ալաէտտին Ճէմիլ, ըսելով թէ' «1500 ոսկինոց անկողնի կայմալ կը գնեն»…

Անհնդ ուրիշ վկայութիւն մը.

— «Հանանց դերձակուհի մը այս օրերս անգլիական դատ կ'աշխատի: Աշխատանքին մէջ յիսունէ աւելի աղջիկներ կը բանին: Այս դերձակուհին գործածած կերպասները մեծ մասով դուրսէն կուգան: Այս դերձակուհին 25,000 ոսկիի պահանջ մը ունի մեր «չիէֆ» տիկիններէն: Այս գումարը պարտքով գինուած կանանց հագուստներէն գոյացած է: Երէ նկատի առնենք նաեւ կօնինկ կարածները, կրնանք համոզուիլ թէ 100,000 ոսկի միայն մէկ դերձակուհի կարողչէք կը ստանայ: Բերայի անուանի դերձակուհիները ամէն աշնան Եւրոպա կ'երթան եւ նորաձեւութեան նմոյշներ կը բերեն. կամ Փարիզ կարուած վերարկուներ եւն., որոնց 250, 300, 400 ոսկի կուտան մեր տիկինները' առանց իրենց աչքեր թրթռելու: Իսկ 16—28ոցկինոց կիսակօշիկներ կը հագնին: Հարկ է որ այս վտանգաւոր կացութեան վրայ տանք' ազգային խնայողութեան մեր թափը ուժեղացնելու համար»:

Ո՞վ պիտի վերջ տայ, սակայն: Կառավարութի՞ւնը: Կամ Կայի՞ն: Իւր նոյն չուաւնքը ունի: Նախարար, երեսփոխան, հրամանատար,— Նոյն գեղխութիւնը կ'ընեն: Այդ է պատճառը որ մեծ փառքը խրապէս մեծկակ ամսականներ կը ստանան ու «հապարծով կը խօսին կամ կը հաշուեն…:

Մնաց որ' նոր ըէժիմը թափ տուաւ այդ գեղխութեան: Եւրոպականանալու ճիգն ու մարմաջը մէկէն ի մէկ պարապ տեղ նետեց վանդակուած կամ քօղարկուած կիները: Ցաղթանակի տօներներու տրամադրութիւնը, խրախճանք, մեծ յայտեր ու խրատումներ, քաղաքական յաղթանակին մէջ' անհատական ապահովուած բարեկեցութեան պատրանք, ու, այս բոլորին վրայ' վերէն արուած օրինակները' Թրակի, պօռալի, եւրոպական արդուզարդի … փոխուած կեանք մը, վերջապէս, որ չափազանց համապատասխան էր Թրքական հաճոյաէր, տափօտ ու գեղխ խառնուածքին.

Առոր արդիւնքն է որ հարիւր հազարներով ոսկի կարողչէք կուտան Բերայի պչրուհիները, ու այդ դրամը կ'ելլէ, անշուշտ, ամուսիններուն, սիրահարներուն կամ հայրերուն գրպաններէն: Առոր վրայ բարդեցէք ուրիշ ծախքեր եւս, ու կ'ունենաք իրական պատկերը արժմու Թրքական կենցաղին.

Տնտեսական պարզ հեռատեսութեամբ մը պրպտեցէք, հիմա, ակը այդ դրամներուն, ու պիտի գտնէք համեստ դասակարգը: Անոր ճիգն ու քրտինքը, գործ կը վայելէ վարիչ կամ շահագործող դասակարգը:

Նոյն այդ շռայլ ոգիին արդիւնքն է որ դեռ ամիս մը առաջ փորձեցին օրէնքի պաշտօնական տրամադրութեամբ պաշտպանել անոնց, որոնք տեղական ապրանք կը զգեն եւրոպականի տեղ: Ասիկա ապացոյց մըն է թէ կը փնտռուին եւրոպականը: Ձուխը: Փայլունը: Անշուշտ եւ տոկունն ալ:

Կը խորհիմ թէ այս տեսակէտէն չափազանց խօսուն պատկեր մը պիտի ներկայացնէր վիճակագրութիւն մը' որ պիտի կարենար մեզի ցոյց տալ թէ Թուրքիոյ ներածած ապրանքներէն ամէն մէկը ինչ քանակութեամբ են: Այսինքն' անոնցմէ որքանը' անմիջական պէտքերու, եւ որքանը' շռայլանքի:

Քանի մը օր առաջ Թուրք թերթ մը կը գրէր թէ այս տարի արտածումը ներածումէն քանի մը միլիոն շատ է եղած: Բայց, կ'աւելցնէր, թէ' ներածում եւ թէ' արտածում, բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն, կէս առ կէսի իջած են: Երկրին առեւտրական հաշուեկշիռի մասին լիակատար կարծիք մը կարելի պիտի ըլլար կազմել այն ատեն, եթէ գիտնայինք թէ նուազած արտածման փոխարէն տեղական ապրանքի սպառման որքան յաւելում է եղած:

Այս պարագան մասնաւորապէս, որովհետեւ խնայողութեան յանձնարարանքը դուզաւհեր կ'ընթանայ ուրիշ թելադրանքի մը հետ,— «Հայրենակի'ց, տեղական ապրանք գործածէ»:

Ու մինչ' «խնայէ» բառը բանախօսը կը թելադրէ երկուքի տեղ մէկ հագուստ չինել, «տեղական ապրանք գործածէ» յանձնարարող ճառախօսը իր ամբողջ ճարտասանութիւնը ի գործ կը դնէ ապացուցանելու թէ «պէտք է չինել, հագնիլ, սպառել տեղական ապրանքները, որպէսզի երկրին ճարտարարուեստը զարգանայ»…

Ուշագրաւ պարագայ մըն է նաեւ այն որ խնայողութեան սկզբունքի կամ ծրագրի կիրարկումէն ի վեր, ամէն տարի, տնտեսատարութեան չարթուն, նոյն ձեւով կը գրուի ու կը խօսուի, նոյն դժգոհութիւնները կ'ըլլան, եւ նոյն չափով կը մասնաւորի շռայլանքն ու գեղխութիւնը:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ, հակառակ,— խնայելու ընդունին յատկութիւնը կամ' խնայողական դաստիարակութիւնը կը պակսի.

Այդ է պատճառը, որ, եղածը, ինչպէս ըսի յօդուածիս սկիզբը,— ու հարկ է որ պատահական որակում մը չնկատուի զայն,— այո, եղածը փորձ մըն է' ծնած «պէտք է խնայել»ի առողջ դատողութենէն, որուն իրականացման համար կը պակսի, սակայն, առողջ դաստիարակութիւնը, կենցաղն ու ոգին:

Անժխտելի է, անշուշտ, որ բան մը փոխուած է երկրուած վրայ: Հինէն կամ նորէն բայց վերջապէս իրարու քով բերեր են քանի մը միլիոն ոսկի: Ձեղչուած իսկ' ասիկա շահ մըն է այսօրուան Թուրքին համար' բաղդատելով երէկուան Թուրքին: Բայց, մէջտեղ դրուած բանաձեւին քով, որ կը ձգտի կամ կը յաւակնի «ազգային տնտեսութեան մը խարիսխ դարձնել' ազգային կուտակուած խնայողութիւններ», եղածը յուսադրիչ ոչինչ ունի' ընդհանրապէս երկրին համար:

Ցէօր կարելի է փոխել: Ոստիկանը կը կանգնեցնես փողոցը, ու, աչքի մէկ ակնարկով, ամբոխին մէջ կը նշմարէ ան որ համարձակած է անտեսել տրուած հրամանը: Բայց, խնայելը' չօչափելի, նկատելի, հրամանի ենթակայ բան մը չէ: Մանաւանդ որ, զայն բանաձեւողները իրենք կուտան ճիշդ հակառակ օրինակը:

Ու ասիկա չի յիշեցներ վարդապետին խօսքը'

— Դուն ըրածիս մի' նայիր, օրհնած, ըսածիս նայէ ..

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՆՆԱԽ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՑԵՂԱԿՐՕՆՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

ooooo

Ցեղակրօնութեան շարժումը ներկայ ազգայնական չափազանց չեշտուած ոգիին դրսեւորման ծնունդն է:

Անիկա յետպատերազմեան ներքին խլրտումներու եւ արտաքին քաղաքական լուռ գոյամարտի մէջ է ձեւաւորուած, լի արեւով ու կենսունակութեամբ.

Քանի մը տարի առաջ բացառիկ երեւոյթ էր Մուսոլինիի վարչաձեւը. այսօր ամբողջ աշխարհ ընտելացած է անոր, եւ ահա հսկաները նոյն ուղղութեամբ, նոյն նպատակով կը խլրտին, գաղտնի թէ յայտնապէս: Տեսէք այդ հսկաներէն մին Գերմանիան, որ վերատոր մամութի մը յետին ճիգով կը փորձէ վեր կանգնիլ, փշրելով քաղաքական ու տնտեսական այն անուրները, որոնց մասին այլ եւս չուզեր մտածել արդի գերման երիտասարդութիւնը.

Բնական է, այսպիսի մեծ շարժում մը կը յուսադրէ եւ կը խաջալերէ Համամարդկութիւնը: Ու ներկայիս ոչինչ արկածախնդրական կրթութեան, նոյն իսկ այն մեծամոլիկ ոտնձգութիւնները, որոնք կ'ոգեւորեն այս կամ այն միջակ — հզօր պետութիւնները:

Ի՞նչ է սակայն Ցեղակրօնութեան նպատակը մեզի համար: Հայը միթէ նո՞ր սկիզբ կ'ընէ իր ազգապահպանումին: Եթէ այո, այն ատեն ծիծաղելի պիտի ըլլար մեր այս ուշացած երեւոյթը բոլոր ազգերուն առջեւ. իսկ եթէ ոչ' ի՞նչ առաւելութիւն, ի՞նչ նոր ազդակ կ'աւելցնէ այս շարժումը մեր ցեղին համար:

Դոկտ. Ա. Բաբաեղեանի սահմանը Ցեղակրօնութեան մասին ոչինչ յատկանշական բան կը ծրարէ իր մէջ, ու չի բաւեր զայն կոչել «Ցեղային արժէքներու վերարծարծում».

Ցեղակրօնութիւնը տակաւին որոշ նպատակի մը եւ հայ ցեղը ներկայացնող յայտանշերով չի քայլեր:

Այժմեան ընթացքը չի համապատասխաներ մեր ցեղի մտաւոր ու հոգեկան պահանջքներուն: Հայը եղած է միշտ կրօնասէր, գաղափարապաշտ եւ որոնող բարձրագոյն մտաքերու: Իր եկեղեցայ, դրականութեան եւ գեղարուեստի պատմութիւնները բաւականէն աւելի կը բացայայտեն, թէ որոնք եղած են իր իսկական գնահատած արժէքները:

Հեթանոս խարքով այս շարժումը ուժեղացուն հոսանք մը կարող է ստեղծել — եւ ցեղին հարազատ կընիքով հասանք— Երէ կրօնականն աւանդականը (սովորոյթներ եւն., զան կազմել Ցեղակրօնութեան էական տարրերէն մէ քանին: Այս պայմանով միայն կրնանք ընդունիլ, թէ Ցեղակրօնութիւնը նորահնար ձեւ մըն է փրկել փորձելու վտանգուած ցեղը.

Ցեղակրօնութիւնը սակայն պէտք է միակողմանիօրէն դիմէ իր նպատակին: Նախ' պէտք չէ անտեսէ ին, իր ցեղին բարձրագոյն կարողութիւնները ձեռքբերած են բարոյական, քաղաքական եւ ընկերային սահմաններու մէջ: Երկրորդ' պէտք չէ երբեք իսկ այն հիմնաւոր կապերը' որոնք մեզ կը նոյնացնեն մեր նախնիներուն հետ ամէն տեսակէտէ:

Այս հիմնական ցեղային գաղափարները կը պահանջեն ներկայիս հետեւեալները —

1.— Թօթափել մեր ցեղի վրայէն ամէն օտար ազդեցութիւն, վերադառնալ հարազատ Հայ Ցեղին:

2.— Ցեղին եկեղեցին վերականգնացնել իր նախկին փայլով, իր իսկական, անխառն արարողութիւններով եւ սպասներով:

3.— Մշակել Հայ լեզուն, կարենալ խարազատ հայ ոճայներ: Օտարներու քաղաքակրթութիւնը չի մնայ մերինին' եթէ զայն պահպանող ձեռքեր գտնուին:

4.— Քարոզել եւ նիւթապէս քաջալերել որ ցեղին արիւնը իր զաւակներուն մէջ շրջան ընէ: Հայ ընտանիքի ուժեղացման համար մասնաւոր կազմակերպութիւններ' յատկապէս բանախօսութիւններ հարկ են: Եթէ այս ուղղութեամբ ցեղակրօնութիւնը կը թափանցէ հայ ընտանիքի մէջ' այն ատեն ցեղակրօնութիւնը ներկայ սերունդներուն մէջ ամենապինդ թումբը ու պատուարը կրնայ հանդիսանալ ազգաբնաջնջման դէմ:

Հ. ԱՆԴՐԷԱՍ ԽԵՐԼԱՔԵԱՆ
(Վիեն. Մխիթարեան)

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

oooo

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը հաճոյքն ունի հաղորդելու հասարակութեան թէ Միութիւնը իր կանոնագիր—ծրագրին տրամադրութեանց համաձայն, իր դեկտ. 10ի նիստին մէջ վերջնականապէս ընտրած է իր վարչութիւնը, անոր վստահելով 1934 տարեշրջանի գործունէութիւնը: Վարչութեան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Իւթիւճեան Արման, (ատենապետ), Թորգոմեան' (ատենադպիր), Ասատեան' (գանձապահ), Իսահակեան եւ Գալայճեան (խորհրդականներ):

Այս առթիւ, քանի մը ծանօթութիւններ.—

Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնը' հիմնուած 1888ին' ունեցած է, ինչպէս միւս միութիւնները տագնապալի ինչպէս եւ փայլուն շրջաններ, որոնց մանրամասնութիւնները աւելորդ է պարզել: Սակայն, կարելի չէ անտեսել թէ' Ուսանողական Միութիւնը իր վճռական պատմութեան ընթացքին յամառօրէն գիտցած է փարել իր գաղափարին: Այսօր եւս ան կ'ուզէ հետեւիլ իր ծրագիր — կանոնագրին տրամադրութեանց, մասնաւորապէս ձգտելով ջերմացնել հայ ուսանողներու յարաբերութիւնները, նախաձեռնարկ ըլլալ Հայ. Ուս. ընդ-

---

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (24)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Պատուիրակներէն անջատ, Տրապիզոնի մէջ ապրող Գերմանացիները (Մոսէլ եւ Շմիթ) ինչպէս եւ Վրացիները Րիզա պէյի հետ Արհավի պիտի երթային: Պոլսէն եկած 15 Վրացիներուն Տրապիզոն ի մէջ կեցուած էին երեք կառագի քրիստոնեայ Վրացիներ: Ասոնց մէջ էր այն անձը, որ առանց Գերմանիոյ մէջ տուն մը վարձած, զէնք լեցուցած, մինչեւ Կովկասի սահմանները բերած, զէնքերը գաղտնօրէն Վրացիներուն բաժնած եւ Ռուսիոյ դէմ ըմբոստութիւն մը պատրաստած էր: Այս բի՞րոտ Վրացին Օսման պէյ կեղծանունով կը գտնուէր Տրապիզոն: Միւս երկու Վրացիները, ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութենէն առաջ, Տրապիզոնի մէջ յանդուգն առգասակութիւն մը կատարած եւ արար աշխարհ զարմանքի մատնած էին: Այս քրիստոնեայ Վրացիները, Սեւ ծովու վրայ, իրենց չոգեմակոյկով ռուսական շոգենաւ մը մօտեցած ու զայն գրաւելով կողոպտած էին: Բայց, այդ ահաւոր ապստամբութենէն վերջ, մեր կառավարութեան կողմէ նոյն շոգենաւին մէջ ձերբակալուած եւ դատուելու համար, Րիզէի բանտը տարուած էին: Ատեն մը վերջ, սակայն, վախի մասին գաղափար չունեցող այս յելուզակները յաջողած էին բանտէն փախչիլ: Փախուստի ատեն, որ եւ է ձեւով, իրենց քով կը գտնուէին «փարաբէլլ» հրացաններ: Անմիջապէս տեղեկացուած ըլլալով անոնց փախուստը, ոստիկան-զօրքերը հետապնդման ելած էին: Փախստականները, ազատուելու համար այս հետապնդումէն, իրենց զէնքերը հոս հոն խօթելով, կը ջանային ճամբայ բանալ ու քաղաքէն դուրս ելլել: Բայց, որովհետեւ ծանօթ չէին Րիզէի փողոցներուն, անել փողոցի մը մէջ անզմուած մնացած էին: Հակառակ ատոր, կրկին չէին ուզեր յանձնուիլ, եւ կը շարունակէին կրակել' իրենց վրայ քալող ոստիկան-զինուորներուն: Այս երկարատեւ բախումի ընթացքին, միայն երկու ոստիկան-զօրք զոհ տալէ վերջ, կարելի եղած էր այդ երկու յելուզակները կրկին ձերբակալել: Ահա այդ օրուընէ ադին Սեւ ծովու յելուզակներն ու ոստիկան-զօրքերու սպանները Րիզէի բանտին մէջ կը սպասէին իրենց դատապարտութեան:

ՀՕՃԱ ՄԸ' ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Հիմա, սակայն, «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն անոնց ալ նպաստած էր: Որովհետեւ անոնք շատ լաւ ծանօթ էին Վրաստանին, զանոնք բանտէն հանած եւ Րիզա պէյին հրամանին տակ դրած էին, խորհելով թէ կարելի է օգտուիլ իրենցմէ:

Րիզա պէյի մարմինը դեռ Տրապիզոնէն Արհավի չէր մեկնած, երբ քանի մը զէնքեր պատահեցան: Այդ զէնքերէն մին կը վերաբերէր հօճա էֆէնտիի մը: Այս հօճան օր մը երեւան ելլելով Տրապիզոնի մէջ, ասոր անոր հետ սերտ չփումներ ունենալ սկսած էր: Զինքը ոչ Պոլսոյ կառավարութիւնն էր ղրկած, ոչ ալ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն: Որով ուշադրութիւն գրաւեց իր Տրապիզոնի գործունէութիւնը: Վերջապէս, կատարուած քննութեամբ պարզուեցաւ որ գերման գեսպանատան կը պատկանի: Զինքը Տրապիզոն ղրկած էին հետեւեալ նպատակով.—

Գերմանացիները եւս ունէին մասնաւոր կազմակերպութիւն մը, որ գետեղուած էր գեսպանատան մէջ: Այս կազմակերպութիւնը, որ կը ձգտէր գերմանութեան ծառայել, Գերմաններու ի նպաստ քարոզչութիւն կատարել եւ արեւելեան երկիրները գերման ազդեցութեան ենթարկել, արտաքին աշխարհի առջեւ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբրեւ ընկերութիւն մը:

Տրապիզոն եկող Հօճա էֆէնտին ահա այս ընկերութեան կողմէ ղըրկուած էր: Հօճան իր քով շատ դրամ ունէր եւ հոս ու հոն ցրուելով կ'աշխատէր մարդիկ սիրաշահիլ: Ասոնք Հօճային հետ ռուսական սահմանը պիտի երթային, սահմանին բնակչութիւնը եւս ոտքի պիտի հանէին եւ, սահմանային գլխաւոր տեղեր' պիտի արագացնէին Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութիւնը:

Որովհետեւ Գերմանիա ուժգնօրէն կը փափաքէր որ Թուրքիա ժամ առաջ պատերազմի մտնէ, իր կարելին ի գործ կը դնէր' յաջողցնելու համար իր այդ նպատակը: Թէեւ, որոշ էր որ Տրապիզոն եկող Հօճա էֆէնտին իր այդ նպատակին մէջ պիտի չյաջողէր: գեսպանատան ընկերութիւնը խաբուելով անոր մեծխօսիկութիւններէն ու խոստումներէն, զայն լեցուցած ու Տրապիզոն ղրկած էր:

Հօճին հասկցուած անոր մամանման պատճառը, վերջ տրուած էր Տրապիզոնի մէջ իր գործունէութեան: Ծիշդ այդ նպատակով, Հօճան օր մը, Թէշքիլաթին պատկանող անձերուն կողմէ «Հրաւիրուեցաւ» Ակչաաբատ, իրեն յայտնուեցաւ թէ բացարձակապէս կ'արգիլուի մնալ Տրապիզոն, եւ, եթէ անմիջապէս Պոլիս չվերադառնայ վերջը գէշ կ'ըլլայ:

Հօճա էֆէնտին Պոլսէն եկած ատեն իրեն համար աղուոր ալ ձի մը բերած էր: Այդ ձին հեծնելով, երբեմն կը պտտէր քաղաքին մէջ: Դրամը առատ ըլլալուն, ձիազարման մըն ալ վարձած էր: Վերջապէս Հօճային քէյֆը տեղն էր: Բայց, Թէշքիլաթը Մախսուսէի կողմէ տրուած այս անակնկալ սպառնալիքին վրայ շուարած էր: Ինչպէս չշուարէր մարդը, քանի որ ակումբին մէջ տեղի ունեցած «անծանօթութենէն» վերջ, երբ ինքզինք կրկին Տրապիզոնի փողոցներուն մէջ գտաւ, գրպանը միայն ճամբու ծախք մը մնացած էր: Որովհետեւ, թէ գեղեցիկ ձին եւ թէ «երկրին սիրոյն ծախսելիք դրամները», աւելի օգտակար ըլլալով Թէշքիլաթը Մախսուսէին, Տրապիզոնի մէջ ունեցածը չունեցածը' հայրենիքիպաշտպանութեան համար' անոր «նուիրած էր»:

Այսուհանդերձ, Հօճա էֆէնտին Պոլիս վերադառնալէն քիչ վերջը ինքզինքը վերագտած էր: Կարկանդակին ու փախլաւային համը հեղ մը առնելէ վերջ, անոնց օծիքը չթողուլ' հօճաներու փառքն է:

(Շար.)

...թեան մը կազմութեան, տարա-
...հայ Մշակոյթը եւ ստորել հայ
...ուսանողներու:
...Փարիզի Հայ ուսանողական Միու-
...հաստատուած իր կանոնագրին
...ըստ, եւ անշուշտ ի շահ ի-
...եւ ժողովուրդին, բացարձակա-
...պատկանիր որ եւ է քաղաքա-
...հոսանքի, այլ համակիր է եւ իր
...ներու ներած չափով կ'աշխա-
...այն կազմակերպութեանց ո-
...կոչուած են պաշտպանելու հայ
...լեզուն եւ բարքերը:
...ակայն, սիրելի հայրենակիցներ,
...գաղափարներով օժտուած
...մը խմաստ մը չպիտի ունե-
...եթէ անոր անդամները անոր
...թիւնը ապահովելէ վերջ, դայն
...ելի գիրքի մը հասցնել չաշ-
...ին, ի գին ամէն ջանքի:
...այս նպատակով է որ արդի
...թիւնը, այնպան նախանձախնդ-
...Միութեան շահերուն որքան ե-
...իր նախորդները, որոշած է աշ-
...զօրացնելու այն կապերը ո-
...կապուած է հայ ուսանողա-
...Միութիւնը Փարիզի գաղութին:
...առաջադրութեամբ, վարչու-
...կը դիմէ հասարակութեան,
...անոր բարոյական եւ նիւ-
...աջակցութիւնը
...նախ եւ առաջ իր ձայնը կ'ուղղէ
...ժամանակ, խնդրելու
...կութեան ներկայացնել մեր
...թիւնը, անոր դերը եւ մեր
...կոչումը,— թէ ուսանողու-
...պէտք է աւելի ուշադրութեան
...ըլլայ, ինչպէս օտար ազգե-
...թէ ուսանող եւ աշակերտ
...չփոթելու չենք մեր մտքերուն
...թէ ուսանողութիւնը տղայու-
...չէ, այլ ազգի մը էական տար-
...ամբողջ յոյսը, որով
...է հետաքրքրուիլ եւ քաջալերել
...վայրկեան:
...վարչութիւնը իր ձայնը
...բուն հասարակութեան, խնդ-
...անոր մասնակցութիւնը, մեր
...հանդէսներուն, դասախօսու-
...եւ նոյն իսկ ընկերական հաւա-
...ներուն: Մտածեցէք, սիրելի
...նակիցներ, թէ տնտեսական եւ
...կան աննախընթաց ժամա-
...է որ կ'ապրինք եւ թէ կան
...մէջ ուսանողներ որոնք պարզա-
...չքաւորութեան մէջ կ'ուսանին՝
...թեամբ պատրաստուելով ազգին
...ային համար:
...վերջիններուն կացութիւնը
...չափով մեղմացնելու նպա-
...վարչութիւնս «Կարօտ ուսա-
...ներու սնտուկ» մը բացած է, որուն
...սիրով կ'ընդունուին հասա-
...թենէն եկած նուէրներ, Միու-
...հասցէով:
...սիրելի հայրենակիցներ, ժամա-
...ները աւելի քան դժնդակ են, ար-
...խրախուսելու հայ մասնակցի
...օր համար եղած օգնութեան
...: Այս պարագան կը չէզոքէ
...իսկ մեծագոյն ազգերուն մէջ:
...թէ ներկայ կոչը պիտի ար-
...հասարակութեան գնահա-
...վարչութիւնը կը փութայ
...շնորհաւորել Նոր Տարին եւ կը վստա-
...թէ Ուս. Միութիւնը պիտի
...արժանի հանդիսանալ եղած
...ւստահութեան եւ բարձրացնել իր
...կարգապահութեան շնորհիւ,
...ժողովուրդին պատիւը, մտա-
...լեզուն եւ անոր աւանդու-
...ները ինչպէս հայ, նոյնպէս եւ
...շրջանակներու մէջ:

Ատենապետ՝ Ա. ԻՒԹՈՒՃԵԱՆ
Ատենադպիր՝ ՀԱՅԿ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԶՈՒՋԵՐ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ

Նախարարական խորհուրդը ...
...գումարեց, քննելու հա-
...գերմանական խնդիրը: Կառա-
...թիւնը դիւանագիտական բա-
...թեանց կողմնակից ըլլալով
..., կը մերժէ ուղղակի բա-
...Գերմանիոյ հետ եւ ընդունիլ
...վերադինման պահանջը:

Օրուան գիրքը

>>> <<<

1 ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ:
...եւ բանաստեղծութիւն):
...Շաւարշ Նարդունի: Մատենա-
...«Յառաջ» Թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.:
2 ԱՐԵ՛Ն, ԱՐԵ՛Ն, (հեծախտաւո-
...կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Մի-
...: Մատենաշար «Յառաջ»
...2: Գին 10 ֆրանք.
3 ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924:
...Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 ֆր.:
...«ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ooooo

Արիներու ճամբար

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր գաղութի կեան-քին մէջ սփոփարար երեւոյթ մըն է, նաեւ Հայ Արիներու կազմակերպու-թիւնը

Այն պահուն, երբ սուտնիք նման կը բուսնին բազմաթիւ եւ բազմազան միութիւններ եւ կը չորնան առանց չօշափելի դեր մը կատարած ըլլալու, Հայ Արիներու Միութիւնը կը մնայ խոնարհ, օգտակար ու մշտադալար ծառ մը:

Քանի մը օր առաջ մեզի ցոյց տը-ւին Տօմինիքէն փողոցի դետնայարկ ու լքուած սրահ մը, ուր խումբ մը արիներ կ'աշխատէին մրջիւնի համ-բերատարութեամբ: Ցեխոտ մը վտարուած պատանիներ, որոնց աչքե-րուն մէջ փայլող կրակը Արմէններու յատուկ քաջութիւնն ու կորովը կը յայտնաբերէ, հայ «աւսումնականներ», «տիարներ» ու «բանգէտներ» զուրկ ըլլալով հանդերձ, կրցած են պահպանել իրենց գոյութիւնը եւ նոր նուաճումներ կատարել:

Միջազգային ճամբարին իրենց մասնակցութիւնը եւ վայելած համա-կրանքը մէկն է իրենց յաղթանակնե-րէն:

Ու ճամբարէն վերջն ալ իրենց ե-ռանդալից աշխատանքները գրաւա-կան են նոր յաջողութեան:

Մարսէյլի Հայ Արիները ունին ի-րենց սեփական սկաուտական բոլոր անհրաժեշտ գոյքերը, լուսանկարչա-կան եւ սինէմայի յատուկ գործիքներ, իրենք կը նկարեն արիական ու միջազ-գային սկաուտական կեանքի վերա-բերեալ հանդիպումները, արշաւներ, բանակումներ, կը պատրաստեն սինէ-մայի ժապաւէնները եւ կը ցուցադրեն աւելի զարկ տալով սկաուտական ըղ-բօսականութիւն եւ իրենց կապելով հայ մանուկները.

Մեր արիները ճշդապահ են ու կար-գապահ: Իրենց հաւաքոյթները տեղի կ'ունենան կանոնաւորաբար

Տեղի կ'ունենան դասախօսութիւն-ներ, մարզական խաղեր, արտասա-նութեան եւ երգի փորձեր.

Ի՛նչպէս չհիանալ այս թուռ մը տը-ղոց վրայ, երբ անդին իրենց տարե-կիցները արդէն իսկ ճանչցած պարա-սրահներու կեանքը եւ ուրիշ ունծացող վայրերը, ուսկէ կը թօթվեն, կը հեռանան հայկական ձեռնարկներէ, մինչ հայ արիները հպարտութեամբ կը կրեն դրկանքը որ ցեղային է, դժ-ուարութիւններ՝ որոնք մեզմէ շատեր չպիտի կրնային տոկալ:

Արիներու արշաւներն ու բանա-կումները, առատ ու հրապուրիչ նիւթ կը մատակարարեն մեր շրջանի հայ մանուկներուն: Իսկ Արիներու պար-կեշտութիւնն ու կարգապահութիւնը՝ պատկառանք կրնան ազդել նաեւ շարք մը երիտասարդական միու-թիւններու: Իրենց տարազը գեղեցիկ է: Խնամուած ու կոկիկ կը հագնին: Կապոյտ բրդէ ֆանելաներու վրայ գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կը կազմէ հայկական եռագոյնը:

Եւ կապոյտը, իրենց սեւ աչքերուն, կարմիր այտերուն, առողջ շարժում-ներուն կուտայ կախարդանք մը.

Ուրիշ կարգ մը սկաուտներու պէս չեն ծխեր, չեն խմեր, չեն հայհոյեր. ընկերադաւ չեն: Սկաուտական պատ-ուախնդրութիւնը բարձր է իրենց մէջ: Հայերէն կը խօսին, թէեւ կան որ Թրքախօսներու զաւակներ են եւ նա-խապէս Թրքախօս էին:

Անցեալ շաբաթ երեկոյեան, տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Հայ Արիներու հանդէսը:

Թէեւ տղաքը օտար վարժարաններ կը յաճախեն, բայց երգեցին ազգա-յին եւ ժողովրդական երգեր եւ ար-տասանեցին հայերէն ընտիր կտոր-ներ:

Պարեցին հունգարական պարեր, զոր կրցած էին սորվիլ Հունգարիա գացած ատեն:

Գնահատելի յաջողութեամբ տեղի ունեցան մարզանքներ: Գեղեցիկ ու խիստ հաճելի նորոյթ մըն էր «Հեկաուտ պատրաստաղ» մեքենան:

«Բանակումի կրակի շուրջ» կենդա-նի պատկերը, յաջողեցաւ խանդավա-ռել նաեւ հանդիսատես չափահասներ ու ծերեր:

Մօրթի այրութենէ եւ դրօշախօսու-թեան միջոցով հանդիսականներու կողմէ գաղտնապէս յայտնուած մա-քերը պարզաբանուեցան:

Իսկ սկաուտական խաղերը գնա-հատուեցան ջերմ բացագանչութիւն-ներով եւ ծափերով:

Հանդէսին հրաւիրուած էին մաս-նակցելու նաեւ Մարսէյլի Հայ Արե-նուշները, որոնք իրենց հայկական պարերով աւելցուցին փայլը հանդէ-սին ու խանդավառութիւնը հանդիսա-կաններուն:

Ի վերջոյ «Սինէ Արիի» միջոցով ցուցադրուեցան Հունգարիոյ մէջ տե-ղի ունեցած միջազգային ճամբարի տեսարանները եւ ներկաները առիթ ունեցան վայելելու ճամբարի կեան-քը:

Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին ու սակայն մանուկներու բազմութիւն մը կոթնած պաղ պատերուն, չէր կրնար բաժնուիլ իր սիրելի շարժու-մին մասնակցող արիներէն:

Սկաուտ՛ըմ, խիկականակաութիմ, ե՞րբ պիտի սիրենք ու քաջալերենք այդ արդիական գերազանցօրէն օգ-տակար շարժումը:

ՄԱՐԱՋՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ooooo

Վերջին քանի մը տարիներու ըն-թացքին, Ց. Ֆրէնկեանի Արատի եւ Թմըշօրայի մէջ հիմնած չաքարի հա-կայ գործարանները, Խէչպէկեանի, Տիարպէքիրեանի ու Կուրտիկեանի Չերնովիցի, Պուքրէշի եւ Կոստանցա-յի մէջ հիմնադրած մանիֆաթուրայի եւ առեւտրական հոյակապ գործա-րանները, ինչպէս եւ մեծ թիւով հայ ճարտարարուեստական ու առեւտրական հաստատութիւնները, մեծ զարկ մը տուին Ռումանիոյ ճարտարարուես-տին ու առեւտրական շարժման, բիւ-րաւոր բանուորներու գործ հայթայ-թելով:

Հայերը Ռումանիոյ մէջ ունին ոչ միայն օգտակար քաղաքացիներ, որոնք ազգային ու միջազգային մեծ համբաւ վայելած են. Հայազգի Սփիրո Հարէթ Ռումանիոյ Պետութեան եղած է: Քա-նիցս հանրային կրթութեան նախա-րար, ու իր կրթական գործը դրած է նորագոյն արդիական ուղղութեան մը մէջ: Իր անունով մշակութային միութիւններ, յիշատակարաններ եւ անուանի փողոցներ կան երկրին մէջ:

Հայկական ծագում ունեցող Էմի-նէսքու (Էմինեանց) Ռումանիոյ ազ-գային մեծագոյն բանաստեղծը եղած է: Պ. Բըյըքլիու մեծանուն բժշկա-պետ եւ փրոֆէսէօր, ու իր եղբայրը Բըյըքլիու՝ իրաւագէտ եւ օրէնսգի-տութեան ուսուցչապետ, մեծ յար-գանքով կը յիշատակուին Ռումանիոյ մէջ:

Երկրորդ այրորդին Մանուկ Մանուէլ քանիցս եղած է Ռումանիոյ ելմտական նախարար: Գրիգոր Թրանքու Եաշ՝ հայազգի ուսուցչապետ իրաւագիտու-թեան, եղած է քանիցս նախարար, երեսփոխան, բոլորէն սիրուած արի-րունն է երկրին եւ հիմնադիրը՝ օգ-տակար հաստատութիւններու: Կարա-պետ Իբրայիլեան (Իբրայիլեանու) սինիերական համբաւ շահած գրագէտ է, որ վերջերս ստացաւ գրականու-թեան մրցանակը՝ 100 հազար լէյ: Ակոպեան, Պուքրէշի ամենանշա-նաւոր իրաւագէտներէն մէկն է, որուն հանդէպ մեծ ու գնահատական ակնա-ծանքով կը վերաբերին երկրին վարիչ բոլոր տարրերը, ինչպէս եւ երկրին զանազան մեծ կեդրոններուն մէջ հայ անունին բարի համբաւ բարձրացնող մեծ թիւով Հայեր:

Ռումանիոյ զինուորական ասպարէ-զին մէջ ալ համբաւ շահած հայազգի զօրականներ կան, որոնց մէկն է զօր. Յակոբ Զատիկ, խորապէս սիրուած ու յարգուած ամբողջ երկրին մէջ:

Ռումանիոյ մէջ Հայերը գնահատ-ուած են պետական բոլոր շրջանակնե-րէն, իբրեւ երկրին օգտակար եւ աշ-խատասէր տարրեր:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ Մ. Նահանգներու մէջ

ooooo

Մ. Նահանգներու Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը (օրինաւորը) հետեւ-եալ որոշումները տուած է իր վերջին նիստին մէջ.—

Ա.— Ուսուցչական համագումարը հրաւիրել 1934ի յունուար 4—5ին (հինգշաբթի եւ ուրբաթ)

Բ.— Պաշտօնական բացումը կատա-րել յունուար 3ին (չորեքշաբթի) երե-կոյեան ժամը 8ին, Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային սրահին մէջ:

Գ.— Համագումարին հրաւիրել բո-լոր պաշտօնավարող ուսուցիչ – ու-սուցչուհիները եւ մանկավարժ ուսու-ցիչներ:

Դ.— Հրաւիրել դպրոցներու վարիչ մարմինները (Հոգաբարձութիւն, Հայ Կ. Խաչ, Խնամակալութիւն, եւն.) ի-րենց ներկայացուցիչներով մասնակ-ցելու համագումարին:

Ե.— Այդ առթիւ հրահանգ տալ հո-գաբարձութիւններուն, որ հոգան պատգամաւորներու եւ ուսուցիչ ու-սուցչուհիներու ճանապարհածախսը:

Զ.— Հոգ տանիլ Նիւ Եորք ժամա-նող պատգամաւորներու եւ ուսուցիչ-ներու բնակութեան մասին:

Է.— Համագումարին մասնակցողնե-րը պարտաւոր են իրենց հետ բերել դրաւոր տեղեկագիր եւ վիճակագրու-թիւնները դպրոցի մասին:

Օրակարգին մէջ կը գտնուին հե-տեւեալ կարեւոր խնդիրները.— Ու-սումնական ծրագիր եւ դասընթացք, դպրոցական շէնք, միատեսակ դասա-գիրք, ուսուցիչներու պատրաստու-թիւն, Ուսուցչական Միութիւն, Կր-թական հիմնադրամ եւն.:

ՀՕԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԷՄ

Ամերիկեան Երեսփ. Ժողովին Քա-լիֆորնիոյ երեսփոխաններէն Պ. Տէն-վըր Չըրչ, վերջերս հեռագիր մը ուղ-ղեց նախագահ Րուզվէլթին, ի նպաստ «Խորհ. Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման», Խորհրդային Միու-թեան ճանաչման առթիւ:

Նկատի ունենալով այն անհատ պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուի Խորհ. Հայաստանը՝ իր աշխարհա-գրական աննպաստ եւ նեղ սահմաննե-րով, եւ Սփիւռքի հայութիւնը՝ իր անօրինակ եւ վտանգաւոր կացու-թեամբ, միտք կը ծագի դիմել երկու բարեկամ կառավարութեանց ներկա-յացուցիչներուն դարման մը գտնելու համար, եւ դարմանումի իբրեւ մի-ջոց ցոյց կը տրուի «Խորհ. Հայաս-տանի սահմաններու ընդարձակումը»:

Իր հեռագրով ի՞նչ կ'առաջարկէ Տէյվըր Չըրչ: Կը խնդրէ նախագահէն Լիթվինովի հետ ունենալիք խորհր-դակցութեան ընթացքին, քննել Խորհ. Հայաստանի սահմաններու ընդար-ձակման հարցը:

Տէյվըր Չըրչի հեռագրական դիմու-մէն մէկ օր յետոյ իսկ, մեծ փութկո-տութեամբ, ինչպէս կ'իմանանք «Ֆրէզնօ Պիին», Հօկի եւ Խորհ. Միու-թեան Բարեկամներու կողմէ կը գու-մարուի հաւաքոյթ մը, ուր կը պատ-րաստուի բանաձեւ մը, ժխտելու հա-մար Տէյվըր Չըրչի դիմումը:

Ի՞նչ են առանց պատճառաբանու-թեանց հիմերը: Ատոնք նկատի ունե-ցած են, որ այդպիսի գործողութիւն մը պիտի համարուի միջամտութիւն մը եւ խանգարում այն խաղաղ եւ բա-րեկամական կենակցութեան, որ տի-րէ Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ հանրապետութեան միջեւ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ

(7 Հոկտ. 1933)

Հայ Մշակոյթի Օրուան կազմակեր-պիչ Յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ հաշուեկշիռը.—

ՄՈՒՏՔ	
Տոմսակներու վաճառումէ՝	6453 30
Նուիրատուութիւններէ՝	500
Հ. Բ. Ը. Միութենէն՝	220
Զանազաններէ	96
Գումար	7269 ,30
ԵԼՔ	
Սրահի, արուեստագէտներու, հե-ղինակի իրաւունքի, ազգատներու տուրքի, տպագրութեան, թղթակ-ցութեան եւ այլ ծախքերու	7056 ,30
Պարտք	31 ,75
1932ի պարտքին առ հաշիւ վճարուած	181 ,25
Գումար	7269 ,30

Հայ Մշակոյթի Օրուան կազմակեր-պիչ յանձնախումբը իր խորին շնոր-հակալիքը կը յայտնէ բոլոր հայ ար-ուեստագէտներուն, որոնք իրենց մաս-նակցութեամբ աւելցուցին հանդէսին փայլը, ինչպէս նաեւ հասարակու-թեան, որ իր ներկայութեամբ քաջա-լերեց նախաձեռնողները եւ ապահո-վեց տօնակատարութեան յաջողու-թիւնը: Նոյնպէս իր խորին շնորհա-կալիքը կը յայտնէ նուիրատուներուն, եւ մասնաւորապէս Հ. Բ. Ը. Միու-թեան:

Կախարդական համով, բուրումնա-ւէտ եւ դասեցէք ուրիշ տեսակներ.
STAMBOUL, տուփը 10 ֆր.
SPECIAL, տուփը 6 ֆր. 60.

ՄԱՄՈՒԼ

Կարսը..

>>> <<<

Անկուսակցական «Մշակ»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրա-կանի մը մէջ (28 Նոյ.).

— «Տարիներ առաջ գրած եւ քննա-դատած ենք Կարսի անկման միջոցին տեղի ունեցած ցաւալի թերութիւն-ներն ու անճարակութիւնները եւ նոյն իսկ ծանր որակումներով խարազա-նած ենք նաեւ պատասխանատուները: Մեր մտքէն սակայն ոչ մէկ առեն ան-ցած է դաւաճանութիւն կամ անհայ-րենասիրութիւն վերագրել այն անձե-րուն որոնք այդ միջոցին մեր նորա-ծին Հանրապետութեան ղեկը կը վա-րէին:

Ցաւով դարձեալ կ'անդրադառնանք այդ դէպքերուն պարզապէս ստիպ-ուած «Պայքար»ի յաճախակի անհամ ու զզուելի դարձած յարձակումներէն այդ ուղղութեամբ:

Կը թուի թէ «Պայքար»ի խմբագիր-ները մեր ցեղի ձախորդութիւնները իրենց դրամագլուխ դարձուցած խղճի հանգստութեամբ եւ թերեւս նաեւ հաճոյքով, ափ կ'առնեն ամէն անգամ Կարսի դռները, երբ կ'ուզեն իրենց հակառակ այդ կուսակցութեան որ-պէս զօրաւոր հարուած մը տալ: Այդ ամբոխավարական «երոյթ»ները ո-րոնցմով կը վխտան այդ թերթին էջե-րը, կրնան մոլորեցնել միամիտ շար-քայիններ, բայց չեն դիմանար լուրջ դատողութեան եւ քննադատութեան:

«Պայքար» այս յաճախակի յարձա-կումներով ինքզինք միայն վարկաբեկել կ'ընէ բոլոր անոնց աչքին որոնք գի-տեն խորհիլ եւ դէպքերը վերլուծել իմաստութեամբ:

Արդեօք Կարսի բերդերը անպար-տելի" պիտի մնային Թուրքերուն առ-ջեւ եթէ Դաշնակցութեան տեղ «Պայ-քար» եւ իր ասպարէզը վարած ըլ-լային հայ բանակին նաւատիքը: Եթէ այդ միջոցին Դաշնակցութիւնը եղաւ ղեկավարը մեր անկախութեան գործին եւ ձախողեցաւ, կը նշանակէ թէ հայ ժողովուրդը ի վիճակի չէ ե-ղած անկէ աւելի զօրաւոր կուսակցու-թիւն մը մէջտեղ հանել իր գոյութեան պայքարի օրերուն:

Բայց ի՞նչ պէտք կայ անհամ ծամ-ծմուքներն ու անվայել յարձակումնե-րը պնդութեան մը վրայ որ դեռ հա-զիւ երկու տարուան կեանք ունէր շր-ջապատուած ճակատագրական եւ տնտե-կան աննպաստ պայմաններով:

բով:

Դարերու ուժ է վարկ ունեցող Անգ-լիան անգամ ձախողեցաւ Գիլիթել Ա-ՄԱՐԱՅԻ եւ ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ առջեւ: Ու-ւիշներու օժանդակութեամբ ազատա-գրուած Յունաստանը ամօթալի պար-տութիւններ կրեց եւ հարիւր տար-ուան պատրաստութենէ ու փորձառու-թենէ յետոյ ԻԶՄԻՐԻ առջեւ նահան-ջեց ոտքի տալով իր դարերու երազը:

Ձախորդութիւնները ազգերու կեանքին մէջ անխուսափելի են, նոյն իսկ զօրաւորներուն: Ո՞ւր մնաց մեզի նման խեղճ ու տկար ժողովուրդնե-րու համար: «Պայքար»ի խմբագիրնե-րը փոխանակ անցեալէն դասեր առնե-լու եւ համագործակցութեան եւ եղ-բայրսիրութեան օրինակ հանդիսանա-լու, որոմ կը ցանեն, թոյն կը սփռեն եւ իրենք իրենց ձեռքերով «ԿԱՐՍ»եր կը ստեղծեն մեր գաղութի ժողովուր-դի կեանքին մէջ ամէն առեն:

Եթէ «Պայքար»ի անհաւասար ուղե-ղի տէր խմբագիրները քիչ մը աւելի պարկեշտութիւն, եւ հայրենասիրու-թիւն ունենային, մեր գաղութին վի-ճակը տարբեր կ'ըլլար:

Մօտ տասնեւհինգ տարիներ առաջ պատահած տխուր դէպքերու շարու-նակական կրկնութիւնը իրենց դրա-մագլուխ դարձնելը կը նմանի այն սնանկացած վաճառականին, որ իր հին տոմարները թղթատելով կ'աշ-խատի անցեալովը մխիթարուիլ: Ի-կապէս «Պայքար»ի խմբագրութեան բրածը քաղաքագիտական եւ դիւանա-գիտական տեսակէտով անանկ մարդու գործ է»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Լոյս տեսաւ «ՎԷՄ» հանդէսի երկրորդ թիւը հետեւեալ բովան-դակութեամբ.— *Իրազեկ*՝ «Առաջին հայ թատրոնգութիւնը», Ա. *Ջա-մալեան*՝ «Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», Յ. *Ջաւրեան*՝ «Սայեաթ Նովա», Մ. *Պարսամեան*՝ «Վահան Թէքէեան», Ա. *Աբեղեան*՝ «Հայագիտութիւնը յետ-պատերազմ. Գերմանիայում», Ա. *Խոնդկարեան*՝ «Օսմանցիներ Հանրապ. Հա-յաստանում», Վ. *Փափազեան*՝ «Հայկական բարենորոգումները», Վ. *Մինա-խորեան*՝ «Անջատականները», Ա. *Գիւլխանդանեան*՝ «Օգոստոս Հինգը», *Սե-բաստացի Մուրատի Յուշատետրը*, ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ: ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. գիրք եւ մամուլ: ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ. Վ. *Եպ. Մանկունի*՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»: Պատկերազարդ:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	60 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝
L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e
Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ
Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հա-շիւները

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ,

ՈՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ.—

1 Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱ-ՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ:

2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները:

3. Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները: (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱ-ՒՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ):

4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ:

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ տալով բարեմիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻ-ՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ:

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի:

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն:

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք առնել – առնել եւ մանաւանդ տարեգլուխի առ-թիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ...

ԿՂԱՆԴԻ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ *հայկական աւանդական ձեր սեղանը չի կրնար հայրենի յուշերով կատարեալ ըլլալ՝ առանց* **«ԵՐԵՒԱՆ»** *օղիին, որ կը ծախուի ամէն տեղ:*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԽՈՒԱՀԱԿԵԱՆ:

ԳԱՇԻՒՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունվար 2, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Այթունեանի բնակարանին մէջ՝ 17, Rue Ampère, CACHAN.

ԻՍԻԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Խոսհակեան:

ԻՍԻԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԸ-ԿՕՆԷՍԻ «Վարդան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Խոսհակեան:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 204, Rue Garibaldi, chez Peronnet *սրճարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ և պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

Այրի տիկին Հերմինէ Ս. Աղասեան, Տէր եւ տիկին Գեղամ Ճշմարտախօս եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Ներսէս Ճշմարտախօս եւ զաւակունք, Տէր եւ տիկին Տավէնի եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ փեսին՝

ՋԳՕՆ ԱՂԱՍԵԱՆԻ

դաւանակակից մահը որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 26 ին 45 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 11.30 ին իր բնակարանին մէջ 1, rue Pasteur, Enghien-les-Bains.

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Կառ տիւ Նորէն շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 10.55 ին:

ԾԱՆ.— Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Հրապարակային բանախօսութիւն

կազմակերպուած ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ մէջ

կը խօսի՝ ընկեր **Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ վասպուրական «Արծիւ» ֆանֆարին, ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի:

Երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ լոյս ընկեր-համակրական խնջոյք եւ տօնածառ:

Ընկերային-ընտանեկան երեկոյթ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին Salle des Fêtesի ՄԷՋ

կը խօսի ընկեր **Ս. ԽԱՏԻՍԵԱՆ**

ներկայ կ'ըլլան տեղւոյն ընկերվարականները, Տիկ. ԼԱՓԵՁ եւ Գ. ԿՐՕԼ

Կը նուագէ Տէսինի ֆանֆարը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած՝ ՖՐ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ Մ.ՃԻԻՂԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Թ. Ա. Կ. սրահին մէջ

Մանկական պարեր, մենախօսութիւն, խմբերգ եւ մանկական ներկայացումներ դպրոցի փոքրիկներու կողմէ:

Բազմանդամ ժողով եւ տօնածառ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

(Նուէրներ անխտիր բոլոր հայ մանուկներու)

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ

Հանդէսէն վերջ՝ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆի ճաշարանին մէջ, 202, rue Boileau *Թէյասեղան, երեկոյթ-պարահանդէս, երգ, խմբերգ, նուագ, ճառ՝ ղեկավարութեամբ փոքրիկն Պեսօի 6 տարեկան, եւ Pierro ճազով:*

Մուտք 1 ֆրանք:

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) — Métro St. Augustin

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ MARECHAL PETAINի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երկու օրքեսթր, քօթիյօն, աթրաքսիոն: ձրի պիւֆէ:

Ամուքինկ կամ սեւ հագուստ պարտաւորիչ

ՄՈՒՏՔ՝ 10 եւ 20 ՖՐԱՆՔ:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — Tél. Dan. 88 – 65

կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏԳԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert, Lyon.

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.30ին

ՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՈՒԻԼ ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԸ

ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍՆ

ՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ

Վիճակահանութեան գրուած վերօյիշեալ 28 Պարգեւ - Տոմսակներուն թիւերն են.—

3	ՏՈՄՍԱԿ	4.րդ	Tranche	Թիւ	55855 - 55857	Serie	S
1	»	»	»	»	55881	»	S
1	»	»	»	»	79179	»	X
10	»	5.րդ	»	»	30461 - 30470	»	V
10	»	»	»	»	39011 - 39020	»	Y

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

---

13 ՎԱՐԶՈՒ ԵՆ *օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեկառ.* **13**

rue Pierre Curie, K. Bicêtre. *Metro: Porte d'Italie.*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ տեղւոյս Յ. Կ. Խաչի և Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւններուն, ընկերներուս և բարեկամներուս, որոնք անձամբ հիւանդանոց այցելելով մխիթարեցին զիս վիրաբուժական գործողութեանս առթիւ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Վիէն (Իզէր)

ՆՈՐ ՏԱՐԻ և ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Médaille d'Or 1930

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ Provence 38 — 63

Միակ ներկայացուցիչը «Le Cerf» *հէլվայի*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում:

Այցելեցէք մեր նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի նպարեղէններ, թրքական լաւագոյն սուրճ

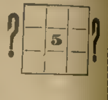

Diplôme d'Honneur 193

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ԳԻՏԱԿՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ԿՈՒԳԱՅ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 — MARSEILLE — Tél. Colbert 58—10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 48 rue Chaponnay. Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

M. H. Khatchadourian et Danielian — 24, rue Assalit, Nice A. M.

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. — Paris (19)

Métro: Crimée — Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, Թեւի, պատի ու զարթուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, տեսակ տեսակ ՉԻՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ 100 զեղչ

T. S. F.

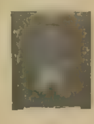

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationaleի *յառաջիկայ* **tirages**ներէն *մէկը* մի... *բուլոր անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick - up**ի **prise**ով *անզուգական այս* **postes**երէն:

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéէն *վկայեալ եւ նախկին* (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊԱԹԻՍԱԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.

(Gare St- Lazareէն *մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան*):

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց եւ տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացուցիչ պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ——— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, սէյլանի եւյլն., եւյլն.

Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ծաղկեճեփներու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

---

500 ՖՐ. ՆՈՒԷՐ

500 ֆրանք նուէր բոլոր անոնց, որ մեր վաճառատունէն կ'ապսպրեն գրպանի ժամացոյց մը այս մարդու, նիքէլ, գեղեցիկ, անխափանելի ապակիով, գինը՝ 29 ֆրանք...

ԻՆՉՊԷՍ ԼՈՒԾԵԼ ԽՆԴԻՐԸ.—

Թիւ 1-9 ... 31 Յունուար 1934 ... 17 ... 3 ֆրանք 95 ս.: ... 10 օրուան մէջ ...

Maison BERNSTEN

10, rue Montaleau. Sucy.En.Brie (S. O.)

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նախանգապետարանի 29 դեկտ. 1931 Թուակիր արտօնութեամբ *ԼԱ ՌՕԶէն* (La Rose) *քիչ հեռու, Թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ'Օլիվի* (Chemin des Olives) *հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marlégauxի կայարանին* (arrêt fixe) *առջեւ.*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 քառակուսի մեթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով: Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝

Գ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐԳԷՐԻՐԼԵԱՆի

Շաբթու մէջ ամէն օր *Bar des Lions. Cours Belsunce.*

իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈՆՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *ֆրանքի*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ Ménil. 61-85

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Dameme, PARIS (13e) — Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆՈՐ ԿԱՌՈՅՑՈՒԱԾ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՕԺՏՈՒԱԾ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀՆԵՐ

ՃԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՅՆԶԳՈՅՆ ԼՈՅՍԵՐՈՎ:

Կը տրամադրուին հարսանեկան հանդէսներու (ամէն յարմարութիւններով) ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու, ժողովներու եւյլն.

Դիմել՝ 13, rue, Pierre Curie, Kremlin-Bicêtre, Métro: Porte d'Italie

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

30 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2382

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՋՈՀԸ

Երկուշաբթի օր, երբ փարիզեան թերթի մը մէջ կարդացինք Ղեւոնդ արք. Դուրեանի սպանութեան լուրը, պարտք սեպեցինք հարկ եղած բոլոր տրամադրելի աղբիւրները, տեղեկանալու համար մանրամասնութեանց։

Ընթերցողները երեք օրէ ի վեր կը կարդան այդ մանրամասնութիւնները։

Այսօր առաջին օրն է որ չգտանք ո՛ր եւ է նոր տեղեկութիւն։

Օրը օրին թարգմանելով լուրերը, առաջին առթիւ գրած էինք համեստ ծանօթութիւնը.—

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Թէեւ անգին պիտի կարդաք գոյժ մը,— Ղեւոնդ արք. Դուրեանի դաժանահար սպանութիւնը՝ Նիւ Եորքի եկեղեցիին մէջ։

Թարգմանած ենք ինչ որ կար Փարիզի անգլեւամերիկեան եւ տեղական թերթերուն մէջ, իբրեւ հեռագիր։ Ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին, ինչպէս սպանութեան նախորդող պարագաներու եւ թէ բուն հեղինակներու մասին։ Երրորդէս ցաւալի է որ ներքին պայքար մը կը յանգի սպանութեան։ Առ այժմ կ'ուզենք քրքրել այդ պայքարին բարդ ծալքերը, սպասելով նոր լուսաբանութեանց (Յառաջ, 27 դեկտ.)։

Նախակրթարանի աշակերտ անգամ, ուրիշ բան չպիտի գտնէր այդ կարճ յայտարարութեան մէջ, եթէ ոչ պարկեշտ վերաբերում։ Եւ յետոյ պաղարիւն համբերութիւն, «սպասելով նոր լուսաբանութեանց»։

Եկա՞ն այդ լուսաբանութիւնները։ Ո՛չ տակաւին։ Թերթերու հեռագրական լուրերը եւ ոստիկանութեան հակասական յայտարարութիւնները բան չեն ապացուցաներ դեռ։ Անոնք չեն լուսաբաներ ամբողջ ողբերգութիւնը։

Հարկ է սպասել ամերիկեան թղթարկերին, որ կը հասնի 10—15 օրէն, եւ գաղտավարութեան, որ տեղի կ'ունենայ չորեքշաբթի օր, ինչպէս կը հաղորդէին երէկուան հեռագիրները։

Ի՞նչ եղաւ մեր առաջին տպաւորութիւնը, երբ կարդացինք լուրը.—

1. «Երրորդէս ցաւալի է որ ներքին պայքար մը կը յանգի սպանութեան»։ (Յառաջ, 27 դեկտ.)։

2. Դատապարտելի է արարքը, իր եղերական մանրամասնութիւններով։

3. Դաշնակցութիւնը, եթէ որոշում իսկ տար, չի կրնար այնքան անճրկիլ, ահաբեկում կատարելու համար գոց շէնքի մը մէջ, եկեղեցական արարողութեան պահուն, բազմամարդ հաւաքականութեան մը առջեւ, ուր կան կիներ եւ երախաներ, ուր միայն հրմշտուքը եւ խուճապը կրնան աղէտի յանգիլ։ (Թուրք արիւնարբու հրէշներու սպանութեան առթին իսկ, դաշնակցական ահաբեկիչը պարտք սեպած է հեռացնել անոնց ընկերացող կիները։ Ցետոյ, հոգեւոր քարոզ չէ Եղնասարի երգին ծանօթ հատուածը)։

4. Նոյն իսկ եթէ դաշնակցական անհատներ ծրագրած եւ կատարած ըլլան դաժանահար սպանութիւնը, ինչպէս կը կասկածի ոստիկանութիւնը, կուսակցութիւնը չի կրնար պատասխանատու համարուիլ այդպիսի խժդժութեան մը։

×

Այս տպաւորութիւնը կը պահենք այսօր ալ։ Եւ կը յայտարարենք հրապարակաւ։

Այժմ կարդացէք ռամկավար պաշտօնաթերթը, եւ եթէ սիրտ ունիք, մարսեցէք։

Ցանցանքի մէջ բռնուած հրէշի մը մոլեգնութեամբ, «Արարատ» բառ չի գտներ, նոյն իսկ մեր բացորոշ յայտարարութիւնը խեղաթիւրելու, անոր մէջ տեսնելու դիտում՝ «ոճիրներու ոճիրը չքմեղացնելու, պաշտպանելու եւ ո՛վ գիտէ թերեւս դիւային ոճրուանք արժանիլու համար»։ (28 դեկտ.)։

Այս դեռ ոչինչ։ Մարդիկ պարկեշտութեան հետ իրենց գիտցած հայերէնն ալ մոռնալով, խե՛լք բռած են գրի առնել եւ ապել սեւով ճերմակի վրայ.

— «Այնքան անհելի, անանուն ոճրագործութիւն մ'է, որ հայկական դաւանանութեան կազմակերպեալ եւ զինեալ ձեռքը դժոխային ծաղրութեամբ մը կը գործէ հայ ժողովուրդին դէմ եւ բո՛ղ հիմակուընէ արձանագրուի, թէ ամէնէն քար սրտերն անգամ ցնցող ողբերգութիւն մը իր ընթերցողներուն հաղորդելու առթէն Դաշնակցութեան Փարիզի բերանը ունի միայն սա խիստ ՈՒՂԱՐԱՒՈՒ ԵՒ ՉԱՐԱՇՈՒՔ վերնագիրը՝

«ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ»

Այսինքն, ճիշդ ինչպէս եղեռնագործ մը օր մը վերջապէս կը հանդիպի իր անխուսափելի վախճանին ․․․։

Նոյն բերանը «ցաւալի՞» կը գտնէ ներքին պայքար մը «սպանութեան կը յանգի» եւ «չուզեր առ այժմ քրքրել այդ բարդ պայքարին ծալքերը, սպասելով նոր լուսաբանութեանց»։

Ո՛չ մէկ բառ ցաւի, զայրոյթի երէշային ոճրագործութեան մը, որ ոճրագործներու եւ անոնց ձեռքերը փիզիքապէս եւ բարոյապէս զինող ամբողջ իրերէշ ոճրագործներուն դէմ եւ ապաստանի կանխադատապարտութիւն՝ «բարդ պայքարի ծալքերուն» մէջ։ Ու զարմանալի՞ է այլ եւս որ Նիւ Եորքի ոստիկանութիւն եւ դատախազութիւն «դաշնակ» հետքերուն վրայ են ոճիրին մեղսակիցները հաւաքելու համար»։

Ինչպէս կը տեսնէք, այս կոկորդիլոսները ոչ բառերուն իմաստը հասկցեր են, ոչ ալ ամբողջ յայտարարութեան ոգին։ Անոնք անճարակ փորձ մը կը փորձեն, իրենց թունալից մաղձը փնտռելու ուրիշներու սրտին մէջ, զարշելի հաւասարութեամբ մը։

Եւ սակայն, չպիտի կրնան վայելել այդ մխիթարութիւնը։

Մենք չենք գիտեր թէ ո՛վ խրեց դաշոյնը։ Բայց գիտենք որ ռամկավարները սրեցին զայն։

Ղեւոնդ արք. ամէնէն առաջ զոհն է Ռամկավար կուսակցութեան եւ միւս գոյնզգոյն դիմակաւորներուն կամակոր բթամտութեան եւ անարգ խուժանավարութեան։

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հինգշաբթի օր բացուեցաւ համախորհրդային խորհրդաժողովը։ Այս առթիւ ընդարձակ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Մոլոթով, գործավարներու խորհուրդին նախագահը, միջազգային կացութեան մասին։ Ըստ թէ Խ. Միութեան նախճառումը Մ. Նահանգներուն կողմէ՝ մեծագոյն դէպքն է վերջացող տարուան, քանի որ արգելքները կը վերցնէ եւ ճամբայ կը բանայ տնտեսական գործակցութեան։ Ցետոյ բացատրեց թէ կարգ մը երկիրներու հետ կնքուած ոչ — յարձակման դաշինքները ամրապնդած են Խ. Միութեան դիրքը։ Խ. Միութիւնը բարեկամական լաւագոյն յարաբերութիւններ կը պահէ Ֆրանսայի հետ։ Գալով Անգլիոյ, թէեւ ճարտարագէտներու դատը խանգարեց յարաբերութիւնները, բայց հիմա կարգադրուած է այդ խնդիրը եւ առեւտրական բանակցութիւնները յառաջ կ'երթան։

Պ. Մոլոթով քննադատեց Գերմանիոյ կարգ մը վարիչներուն ճառերն ու գործերը։ Գալով Ճափոնի, Խ. Միութիւնը ապացոյցը տուաւ իր խաղաղասիրութեան, առաջարկելով ոչ — յարձակման դաշինք մը կնքել եւ ծախել Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին։ Բայց Ճափոնի զինուորական տարրերը գրգռիչ ընթացք բռնած են եւ յարձակման մը վտանգը չէ անհետացած։ Ցետոյ պարզելով Խ. Միութեան վիճակը, յայտարարեց թէ միջազգային դրամատիրութիւնը վտանգաւոր եականումներ ունի, բայց երկիրը պատրաստ է դիմագրաւելու, եւ ո՛վ որ փորձէ յարձակիլ, պիտի խորտակուի։ Խօսեցաւ նաեւ տնտեսական կացութեան մասին եւ յայտարարեց թէ 1934ին 25 միլիառ ռուբլի պիտի տրամադրուի շինարարական աշխատանքներու համար, անցնող տարուան 18 միլիառին տեղ։

Այս ճառէն յետոյ, Պ. Լիթվինով մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուց միջազգային կացութեան մասին։ Պ. Ստալին ջերմապէս ծափահարուեցաւ, սրահէն ներս մտած առթին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱԿԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ, ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսա յառաջիկայ շաբթու Գերմանիոյ պիտի յանձնէ յուշագիր մը, իբրեւ պատասխան Հիթլէրի առաջարկներուն։ Պերլինի ֆրանսական դեսպանը Փարիզ եկաւ, հրահանգներ ստանալու եւ այդ առաջարկները անձամբ դնելու համար. Դեսպանը առջի օր ընդունուեցաւ Պ. Փոլ Պոնքուրի կողմէ եւ երկու ժամ խօսեցաւ։

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա պատրաստ է հետեւեալ զիջումները ընելու.—

1.— Անմիջապէս կրճատել իր ամբաձիգ օդանաւերուն մէկ մասը, իբրեւ երաշխիք իր անկեղծ զինաթափութեան։

2.— Ընդունիլ որ գերմանական բանակը բաղկանայ 200.000 զինուորէ, փոխանակ 300.000ի, ինչպէս կը պահանջէ Հիթլէր։

3.— Ջնջել յարձակողական զէնքերը երկրորդ քառամեակի շրջանին, եթէ վերստուգիչ յանձնաժողովը գոհացուցիչ գտնէ առաջին քառամեակի փորձը։

4.— Այս պայմանը յարգուելու վերապահութեամբ, արտօնել որ Գերմանիան սպառազինուի դաշտային թեթեւ թնդանօթներով եւ 16 թոնէն վար հրասայլերով։

Այս զիջումներուն փոխարէն, Ֆրանսա կը պահանջէ.—

1.— Եւրոպական բոլոր բանակները միօրինակ ձեւի մը վերածել առաջին քառամեակի շրջանին, կրճատելով զինուորութեան պայմանաժամը. 2.— Ֆրանսա 200,000 զինուոր ունենայ մայր երկրին, իսկ 200,000 ալ՝ գաղթավայրերու մէջ. 3.— Պահէ իր ներկայ սպառազինութիւնները, բացի ռմբաձիգ օդանաւերէն, առաջին քառամեակի շրջանին. 4.— Տեւական եւ փոխադարձ ստուգում (հսկողութիւն) հաստատուի սպառազինութեանց մասին, քառամեակի շրջանին։

Այս առաջարկները հաղորդուած են Պելճիոյ արտաքին նախարարին, որ Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Անբաղձալիներր չպիտի օգտուին

Սուրիոյ մարզպանութիւնը հետեւեալ ազդը հրատարակած է (22 դեկտ.)։

— «Թուրք կառավարութեան ձեռնհաս պաշտօնատուներէն հասած տեղեկութիւններէ կը հասկցուի որ Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածներուն յառուկ թղթածրարները ուսումնասիրուելու վրայ են պատկան կուսակալութեանց կողմէ։ Այն Սուրիացիները եւ Լիբանանցիները, որոնք Թուրքիա կալուածներ ունին, կրնան երթալ եւ այդ կերպով դիւրութիւն տալ նաեւ Թուրք կառավարութեան՝ իրենց պատկանող կալուածներու կարգադրութեան համար։ Թուրք կառավարութիւնը կը հաղորդէ թէ դիւրութիւններ պիտի տայ այս նպատակաւ Թուրքիա երթալ ուզողներուն եւ պիտի ապահովէ անոնց երկար բնակութիւնը, մինչեւ որ կարգադրուին կալուածներու խնդիրները։

«Սակայն կան Թուրք կառավարութեան համար կարգ մը անբաղձալիներ, որոնք այդ դիւրութիւններէն կը զրկուին, համաձայն 1932 Հոկտեմբեր 27ի համաձայնագրի 10րդ յօդուածին։ Անոնք պիտի արտօնուին փոխանորդներ ղրկելու կամ նշանակելու, համաձայն սոյն համաձայնագրի տրամադրութեանց»։

Թուրք թերթեր այս առթիւ կը հրատարակեն հետեւեալ յայտարարութիւնը, զոր թուրք կառավարութիւնը ղրկած է կուսակալներու.

«27 Հոկտեմբեր 1932ի Էնկիւրիի համաձայնագրին համաձայն, Ֆրանս. հովանաւորեալ երկիրներու մէջ գտնուող եւ Թուրքիա կալուածներ ունեցողներուն արտօնութիւն կը տրուի Թուրքիա բնակելու, իրենց գործերու կարգադրութեան ժամանակամիջոցին։ Երբ բոլոր գործողութիւնները աւարտին, կրնաք յանձնել անոնց պատկանող կալուածները։

«Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու կալուածներէն գոյացած եւ պետական դրամատուներու մէջ ի պահ դրուած վարձքերը ըստ օրէնքի պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն, համաձայն համաձայնագրի տրամադրութեանց»։

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ՑՈՅՑ ՄԸ ՄԱՄԲՐԷ ՎՐԴ.Ի ԴԷՄ

ՆՄԲ.— Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի դեկտեմբեր 10-14 թիւերը։ Դեկտ. 13ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԵՈՒՆԻԸՆ ՍԻԹԻԻ (Նիւ Ճըրզի) «Հերալտ Տիսփէչ»ի դեկտեմբեր 11ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Եունիըն Սիթիի Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցին երէկ իր պատմութեան ամենավատ խռովութեան թատրը հանդիսացաւ, երբ եկեղեցիի հովիւ Մամբրէ վարդապետ փորձեց պաշտամունք կատարել հակառակ այն իրողութեան, որ կախակայուած է հոգաբարձութեան կողմէ՝ այն պատճառով, որ վարդապետը գրգռած է իր եկեղեցիի անդամներու փոքրամասնութիւնը ընդդէմ մեծամասնութեան

Առաւօտ կանուխ մինչեւ կէսօրէն վերջ Հայերու բազմութիւն մը խռնուած էր եկեղեցիին շէնքին շուրջ, եւ ապա ան խուժեց ներս, երբ հոգաբարձութիւնը բացաւ եկեղեցիին դուռները, որոնք փակուած էին արգիլելու հովիւը պաշտամունք կատարելէ։

Հոգաբարձութիւնը վախնալով կռուէ՝ ոստիկանական օժանդակութիւն խնդրած էր։ Ոստիկանապետը ռատիօ միջոցով պահեստի ոստիկաններուն հրամայեց փութալու խռովութեան վայրը։

Հոգաբարձութիւնը, ոստիկանական միջամտութեամբ, թոյլ տուաւ, որ Մամբրէ վրդ. Գալֆայեան պաշտամունք կատարէ, սակայն, երբ ան փորձեց քարոզ տալ՝ իր հակառակորդները բողոք բարձրացուցին եւ լռեցուցին զայն։

«Նիւ Ճըրզի Ապզըրվըր»ի համաձայն եկեղեցիին ներսն ու դուրսը տեղի ունեցած են բախումներ, բայց ոստիկանութիւնը յաջողած է զսպել կռուողները։

Հոգաբարձութիւնը հրաժարեցուցած է Մամբրէ վարդապետը, քանի որ սա դիմած է Դուրեան Արքեպիսկոպոսի բեկանելու որոշումներուն արգիլումը, որովհետեւ իրեն հակառակորդ տարրերը յաջողած են։ Հոգաբարձութիւնը կախակայած է զայն այս միջոցին դիմելուն համար։ Մամբրէ վարդապետ կը մերժէ ընդունիլ իր կախակայումը ըսելով որ եկեղեցիի անդամները եւ ոչ թէ հոգաբարձութիւնը իրաւունք ունի կախակայելու կամ հրաժարեցնելու զինք։

Հոգաբարձութիւնը պիտի դիմէ օրինական միջոցներու՝ արգիլելու Մամբրէ վարդապետի պաշտօնավարութիւնը։

Ֆրանսա 20,000 օդանաւ պէտք է ունենայ որպէսզի... պատերազմ չծագի

Լորտ Ռոթըրմիր, Անգլիոյ դեղին մամուլին կայսրը, որ անհագին դեր կը կատարէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, երէկ գլխագրին յայտարարութիւն մը հրատարակեց իր թերթերուն մէջ։ Կուտանք հիմնական մասերը, որպէսզի ընթերցողները կարենան գաղափար կազմել թէ ի՛նչ երկդիմի խաղեր կը կատարուին յանուն խաղաղութեան։

Լորտը կ'ըսէ.— Գերմանիոյ փոխադրական նորագոյն օդանաւերը կրնան դիւրաւ փոխադրել երեք թօն ծանրութիւն։ Ենթադրելով թէ իւրաքանչիւրը միայն երկու թօն կը փոխադրէ, անոնք կրնան 1600 քիլոմեթրի երթեւեկ մը կատարել։ Հիւսիսային Ափրիկէէն ֆրանսական զինուոր բերող փոխադրանաւերը դիւրաւ ենթակայ են այս օդանաւերու յարձակման, բաց ծովուն վրայ։ Արեւելեան Միջերկրականի ֆրանսական փոխադրանաւերը կատարեալ ջլատման պիտի ենթարկուին, օդանաւային գործողութիւններով։ Մարսիլիան, որ միայն 560 քիլոմեթր հեռու է գերմանական ամէնէն մօտաւոր սահմանէն, յառաջիկայ պատերազմի ընթացքին նոյնպէս պիտի ենթարկուի օդանաւային ռմբակոծութեան, ինչպէս եղան հիւսիսային շրջանները։ Պատերազմի յայտարարութենէն 3 — 4 ժամ վերջը, այդ բազմամարդ քաղաքը իր նաւարաններով եւ նաւերով կրնայ նոյնքան արագութեամբ կործանիլ որքան եղաւ Մարթինիքի Սէն Փիէռ քաղաքը, 1902ին, հրաբխային պոռթկումով։ Այս վտանգներուն դէմ աշխարհի ամէնէն անհերքելի ամրութիւններն իսկ չեն կրնար դիմանալ։ Ոչ մէկ երկիր կրնայ ինքզինքը ապահով զգալ, եթէ գերակշռութիւն չի վայելեր օդանաւային ուժի տեսակէտով։ Համոզուած ըլլալով որ Ֆրանսան մէկն է Եւրոպայի խաղաղութեան սիւներէն, ես պիտի ուզէի որ անոր օդանաւային բանակին ուժը բարձրանար քսան հազար օդանաւի, ռազմական ամէնէն արդիական գործիքներով եւ ռմբակոծութեան ամէնէն հզօր կազմածներով։ Այս արդիւնքը կարելի է ձեռք բերել առանց նիւթական կարեւոր զոհողութեանց, նոյն իսկ գեղչելով ազգային պաշտպանութեան ծախքերը։

Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ Մուսոլինի

Սըր Ճօն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որ Քափրի կղզին կը գտնուի, Հռոմ պիտի երթայ յունուար 3ին, Պ. Մուսոլինիի հրաւէրով։ Աւելորդ է ըսել թէ՝ այս տեսակցութիւնն ալ կապ ունի օրուան խնդիրներուն հետ, որոնք խոր մտահոգութիւն կը պատճառեն բոլորին։

Պ. Րուզվէլթ կը պաշտպանէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Րուզվէլթ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ երէկ, ջերմապէս պաշտպանելով Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ կրկնելով իր Մայիս 16ի առաջարկները՝ զինաթափութեան մասին։

— «Եթէ, ըսաւ, ազգերը կարենային իրենք խօսիլ իրենց անունով, պիտի ապահովուէր աշխարհի խաղաղութիւնը։ Կառավարութիւններն են պատերազմներու պատասխանատուները, եւ ոչ թէ ժողովուրդները»։

Նախագահը այս առթիւ խստօրէն քննադատեց Վերսայլի դաշնագիրը, «որ ստեղծուեցաւ քաղաքագէտներու ձեռքով, իբրեւ գործիք մը ապագայ պատերազմի, հակառակ Ուիլսընի 14 կէտերուն որ ընդունուած էին պատերազմիկներուն կողմէ։ Այդ ինքնակոչ քաղաքագէտներուն միակ նպատակն էր ընդարձակել իրենց հողերը։ Պատերազմէն վնասուած ժողովուրդները չեն որ պիտի մեղադրուին այդ դաշնագրին համար։ Աշխարհի ժողովուրդներուն հարիւրին 90ը գոհ ըլլալով իրենց ներկայ սահմաններէն, ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ խաղաղութեամբ ապրիլ։ Մնացեալ տասն է որ կը խլրտի եւ անապահովութեան զգացում մը կը ստեղծէ»։

Խօսելով Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, Պ. Րուզվէլթ շեշտեց թէ այդ ընկերակի հաստատութիւնը պէտք է բաւական զօրաւոր մնայ, առաջնորդելու համար խաղաղութեան նաւը։ Անցեալ զինակցութիւնները անարժէք են, որովհետեւ նոր բարդութիւններ յառաջ կը բերեն։ Միայն Ազգերու Դաշնակցութեան շնորհիւ կրնայ ապահովուիլ խաղաղութիւնը»։

Իբրեւ եզրակացութիւն, նախագահը պարզեց իր տեսակէտները սպառազինութեանց կրճատման մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Թուրքիա Հոկտեմբեր 29ին տօնեց Հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձը

Գաղթական Հայն ալ բոլորեց տարագրութեան տասնամեակ մը, որուն համառօտ մէկ պատկերը տուաւ «Յառաջ», կարգ մը կսկծալի երեւոյթներ մատնանշելով.

Տունէ — տեղէ, կեանքի տարրական պայմաններէն զրկուած բազմութիւններ, այս տասը տարուան ընթացքին անհնարին ճիգեր թափեցին՝ իրենց գլուխը հանգչեցնելիք տեղ մը գտնելու, միջավայրի պայմաններուն եւ օրէնքներուն ընտելանալու, իրենց գոյութիւնը պահպանելու համար: Հայ մարդը հրաշք գործեց իր անհատական ձեռներէցութեան շնորհիւ եւ յաղթեց թշուառութեան: Սակայն իբրեւ հաւաքականութիւն հաւասարեցաւ ոչնչութեան: Հայ ղեկավարութիւնը (իմա մտաւորականութիւնը) չունեցաւ ոչ պարտականութեան գիտակցութիւն, ոչ խղճահարութիւն, եւ ոչ ալ կրցաւ ըմբռնել իր առաքելութեան իմաստը՝ այս խառնիճաղանճին քիչ մը ձեւ ու գոյն տալու, մեր անիշխանական կեանքին մէջ քիչ մը կարգապահութիւն եւ ներդաշնակութիւն մտցնելու: Ընդհակառակն, ան եղաւ պառակտիչ ազդակ մը եւ հայ հաւաքականութիւնը առաջնորդեց դէպի անիշխանութիւն եւ կազմալուծում: Եւ այսօր, այս քաոսին մէջէն կը ցցուին մեր ցեղին բոլոր բացասական յատկանիշերն ու այլանդակութիւնները: Հայը բռնած է ինքնաժխտումի ճամբան....:

Երկրորդ տասնամեակը բացինք, ափսո՜ս, բոլորովին ողբերգական եւ վհատեցուցիչ պայմաններով: Ազգութեան հրաւէրները, կ'անցնին ապարդիւն: Ճահիճը կ'եփի ու կ'եռայ: Քայքայիչ նոր պայքար մը բացուած է մեր փխրուն կեանքին մէջ. անբարոյական եւ այլասերած պայքար մը որ կրնայ գուցէ բանալ անդարմանելի պառակտումներու: Հայը սկսած է նոյնիսկ ուրանալ իր ազգային նուիրականութիւնները: Ապականութիւնը բոյն դրած է հոգիներու մէջ: Բարոյական հիւծախտը՝ այլասերումը կը մաշեցնէ մեր ցեղային առաքինութիւնները:

Եթէ փորձենք զուգակշիռ մը հաստատել մեր եւ Թուրքին միջեւ, պիտի տեսնենք որ Թուրքը բոլորած է վերակազմութեան շրջան մը: Հայը դիմած է դէպի կազմալուծում եւ քայքայում բոլոր ճակատներուն վրայ: Մռայլ է պատկերը

Թուրքը յեղաշրջման մէջ է: Անսպասելի է իր վերելքը: Տասը տարուան ընթացքին կատարուեցան այնպիսի բաներ, որոնք չէին կրնար հետք չձգել այդ ժողովուրդին կեանքին վրայ: Ան, իբրեւ [illegible] եւ գլխու պտոյտ առթող արագութեամբ ջնջեց Սուլթանութիւնն ու Խալիֆայութիւնը, հռչակեց Հանրապետութիւն, կրօնքը անջատեց պետութենէն, մէկդի նետեց Ֆէսն ու շալվարը, քօղն ու չարչաֆը. Հարէմը ջնջեց, կինը ազատագրեց, բազմակնութիւնը արգիլեց, «թէքքէ», «մէտրէսէ» օդին տուաւ: Ի վերջոյ եկաւ տառերու փոփոխութեան, [illegible], մինչեւ պատմութեան համաժողով՝ վաչկատուն իր ցեղին տալու համար պատմական ու քաղաքակրթական առաջնութիւն մը: Թուրքը երէկուան «չէպէլլիճի»ն չէ այլեւս: Նախ ստեղծած է միատարր հաւաքականութիւն մը, հոգ չէ թէ հուրով եւ սուրով: Իր մէջ արթնցած է ազգային գիտակցութիւնը: Արդիականացման եւ եւրոպականացման տենդը վարակած է նոր եւ միջին սերունդը: Գիտական, ճարտարարուեստական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ կատարուած են յեղաշրջումներ: Կարելի չէ թեթեւութեամբ ըսել թէ՝ «հրամանագիրներով եւ դիկտատուրայով հաստատուած կարգ ու սարք մը չի կրնար հիմնաւորուիլ»: Եթէ քաղաքական կացութիւնը թոյլատրէ եւ Թուրքիա կարենայ խաղաղ պայմաններու տակ տասնամեակ մը եւս բոլորել, կը դառնայ Մերձաւոր Արեւելքի հաշուի առնուելիք ուժերէն մէկը:

Արդ, մենք դատ մը ունինք Թուրքիոյ հետ: Այդ դատին լուծման եւ պայքարի ձեւերուն եւ միջոցներուն ընտրութեան համար, պարտաւոր ենք ճանչնալ Թուրքիոյ իսկական դիմագիծը, ուսումնասիրել զայն բազմակողմանի կերպով: Եթէ ցեղային արդար ատելութենէ մը մղուած, փորձենք ուրանալ եւ անտեսել անոր յեղաշրջման փորձերն ու վերելքը, վերջին հաշուով տուժողը կ'ըլլանք մենք:

Գիտնանք բաց աչքերով նայիլ իրականութեան եւ իր բանաւոր սահմանին վերածել մեր ամբարտաւանութիւններն ու յաւակնութիւնները:

Շատեր այն կարծիքն ունին թէ՝ գլխարկի, հագուստ կապուստի փոփոխութիւնը՝ մտայնութեան փոփոխութիւն չի նշանակեր····: Թուրքը տակաւին երկար ատեն պիտի պահէ ցեղային իր արիւնարբու բնազդները, եւ անհաղորդ պիտի մնայ արդարութեան զգացումին: Չմոռնանք սակայն որ, արդիականացման եւ վերելքի այս ճիգերով, Թուրքը պիտի դառնայ աւելի վտանգաւոր: Երէկուան բիրտ ու բարբարոս ցեղին փոխարէն, վաղը մեր առջեւ պիտի ունենանք եւրոպական արտաքինով եւ քաղաքակրթուած մարդու վայելչութեամբ ճիւաղ մը:

Իրար զգելով, իրարու դէմ ճակատ յարդարելո՞վ է որ պիտի պայքարինք զօրաւոր եւ զաւադիր այս հակառակորդին դէմ:

Չարժե՞ր արդեօք զինքը ճանչնալ այնպէս, ինչպէս որ է:

Այս մտահոգութեամբ, պիտի փորձեմ յօդուածաշարքով մը վեր առնել Թուրքիոյ տասը տարուան հանրային եւ պետական գործունէութիւնը, սկսելով բանակէն:

Ինծի տրամադրուած աղբիւրը թրքական է.— Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ լոյս տեսած բացառիկ հրատարակութիւն մը: Ընդունելով հանդերձ որ «աչքլամ չնորը» մեծ տեղ կը բռնեն տրուած թուանշաններուն եւ փաստերուն մէջ, անդին կը մնայ շատ բան, արթնութեան հրաւիրելու համար մեզ.

×

ՆԱՒԱՏՈՐՄ

Թրքական նաւատորմը ընդհ. պատերազմէն դուրս եկաւ բոլորովին քայքայուած: Իր կարգ մը միութիւնները կորսնցուցած էր: Գլխաւոր կտորներն են «Միտիլլի» (Նախկին Պրէսլաւ) յածանաւն ու «Պարպարոս Հայրէտտին» (մաշած զրահաւոր մը), որոնք թորփիլահար եղան անգլիական ընդծովեաներու կողմէ, առաջինը Տարտանէլէն դուրս՝ գիշերային արշաւի մը ընթացքին, իսկ երկրորդը Կէլիպոլուի մօտերը, երբ ռազմանիւթ կը փոխադրէր Թորփիլանաւերու պաշտպանութեան տակ: Սեւաստափոլի առջեւ նոյն բախտին արժանացաւ նաեւ «Մէճիտիէ» յածանաւը: Բայց համեմատաբար քիչ վնասուած ըլլալով, վերջը կարելի եղաւ փրկել զայն

Եթէ նկատի չառնենք «Եավուզ»ի եւ «Միտիլլի»ի կարգ մը յանդուգն փորձերը Սեւ ծովու եւ Տարտանէլի մէջ, գերման նաւազներու ղեկավարութեամբ, կրնանք անվարան ըսել թէ՝ թրքական նաւատորմը ոչ մէկ նշանակելի գործ կատարած է ամբողջ պատերազմի տեւողութեան: Ի վիճակի ալ չէր արդէն: Տակաւին միտքերու մէջ թարմ եղած պէտք է ըլլայ իր խուճապահար փախուստը «Ավէրօֆ»ի առջեւէն, Պալքանեան պատերազմի ընթացքին

Զինադադարի օրերուն, նաւատորմը գրեթէ փճացած էր: «Եավուզ» վիրաւոր վիճակի մէջ կը պառկէր Իզմիթի ծոցը. Մնացեալները Ոսկեղջիւրի մէջ անխնամ ձգուած, փտած երկաթներու կոյտ մը դարձեր էին պարզապէս: Հարկ էր նախ եւ առաջ այս փլատութենէն մէջտեղ բերել արժէք մը:

«Մէճիտիէ» յածանաւը ենթարկուեցաւ հիմնական նորոգութեան եւ թնդանօթները փոխուեցան: «Համիտիէ» յածանաւն ու «Պէրք», «Փէյք», «Թասօս», «Սամսուն» եւ «Պասրա» թորփիլանաւերը, «Քըրըրէիս», «Իսարէիս» եւ «Քէմալրէիս» թնդանօթակիրներն ու «Այյար», «Աչկարնա» եւ «Թուրկութարի» եզերապահները նորոգուեցան: Այս նաւերուն մէկ մասին մէջ կարգ մը օժանդակ կազմածներ եւ ուժեղ թնդանօթներ զետեղուեցան:

«Եավուզ»ին հիմնական վերակազմութեան եւ կրած վնասներուն նորոգման համար, նախ եւ առաջ Կէօլճիւքի մէջ կառուցուեցաւ ծփուն մեծ աւազան մը: Զրահաւորը այս աւազանէն դուրս ելաւ բոլորովին նոր եւ իբրեւ առաջնակարգ պատերազմական նաւ: Այս նորոգութեան ընթացքին, Կէօլճիւքի մէջ հաստատուած եղան այսօրուան նաւային գործարանն ու արհեստանոցները.

Մօտերս, Կէօլճիւքի մէջ պիտի ձեռնարկուի ծրագրուած նոր նաւարանին շինութեան: Որոշուած է նաեւ Իզմիթի ծովածոցը փոխադրել Պոլսոյ նաւարանը եւ անոր տալ արդիական վիճակ

Նաւատորմին ուժեղացման համար Եւրոպայի նաւարաններուն մէջ շինուած են «Ատաթէփէ», «Գոճաթէփէ», «Զաֆէր» եւ «Թընազթէփէ» թորփիլահալածներն ու «Մարթի», «Տէնիզգուշու» եւ «Տօղան» թնդանօթակիրները, ինչպէս նաեւ «Պիրինճի Ինէօնիւ», «Իքինճի Ինէօնիւ», «Սաքարիա» եւ «Տումլուփընար» ընդծովեաները:

Ասոնցմէ զատ գնուած են նաեւ կարգ մը օժանդակ նաւեր, ինչպէս նաւածիգ, չարժանաւեր, եւայլն եւ կցուած նաւատորմին:

Ծովային [illegible] պատկանող պաններ զրկուած են Եւրոպա, իրենց ուսումը կատարելագործելու համար:

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

«Ո՞ՒՐ ԻՋԱՐ, ՄԱՐՍԷՅԼ»

Թռուցիկներու ճարտարարուեստը.— Ֆրանսական դատարաններուն առջեւ.— Առաջնորդարանի եւ Փրատոյի եկեղեցիի յարաբերութեանց վերջնական խզում.— Հայաշատ կեդրոնի մէջ, նոր եկեղեցիի մը ծրագիրը.— Հանրաքուէ եւ երեսփոխանական նոր ընտրութիւն:

Մարսիլիոյ գաղութը կոտրեց անիշխանութեան մրցանիշը: Պատի՛ւ «հերոսներուն»:

Մեր ազգային եւ հասարակական կեանքը, այնքան ապականուած եւ խաթարուած չէր, մերկապարանոց խայտառակութեամբ փռուելով ատեաններու եւ փողոցներու մէջ, որքան այսօր:

Այո՛, քաոս բառին ամենալայն իմաստով:

Երկու ճակատներու բաժնուած է գաղութը:

Մէկը՝ Գալուստեան եպիսկոպոսին դէմ, իսկ միւսը թէր: Մէկը կ'ուզէ [illegible] առաջ տանել պաշտօնանկութիւնը անոր, իսկ միւսը կը ձգտի պահել զայն ամէն գնով:

Ծիրդ այստեղ է թաղուած շան գլուխը: Այստեղէն ծնունդ եւ սնունդ կ'առնեն գոյնզգոյն «թիւ 1», «թիւ 2», «թիւ 3» եւն. թռուցիկները:

Որո՞նք են այդ երկու ճակատներու ղեկավարները:

Ճակատներէն մէկը՝ «Հայ Սիրտ»ն է՝ իր խմբագիրով եւ գոյնզգոյն շահակիցներով:

Երէկ առաւելին, այս թերթը Դաշնակցութեան փառաբանութիւնը կը կատարէր, հարուածելով, ե՛ւ Ռ. Հայաստանը, ե՛ւ Բարեգործականը ե՛ւ միւս կուսակցութիւնները: Եւ այսօր, որ մըն ալ Ռամկավարներու ծոցը իյնալով, սկսաւ մրոտել երէկուան իր պաշտածները: Որովհետեւ, այսօր, շնորհիւ այդ աննկարագիր պայքարին, նիւթական օժանդակութեամբ Հօկին, խմբագիրը Հայաստան պիտի երթայ իբրեւ ··· զբօսաշրջիկ:

Մարդիկ չկրցան բաւականանալ կողմնակի փափսուքներով, եւ ամէն շաբաթ, իրենց թերթին մէջ եղած [illegible]

Որպէսզի կատարեալ ըլլայ իրենց աշխատանքին պսակը, անոնք ապաւինեցան Թռուցիկներու Իսկական ճարտարարուեստ: Ինչ որ չէին կրնար [illegible] արտասանել եւ գրել թերթին մէջ, շատ դիւրին էր գոյնզգոյն Թռուցիկներու մէջ տեղաւորել, միշտ «ի շահ ազգային դերագոյն իրաւունքներու»:

Աւելի պարզաբանելով, կրնանք ըսել թէ, մինչեւ հիմա լոյս տեսած (Գալուստեանի եւ իր շրջանակին դէմ) թռուցիկներուն հեղինակը նոյն «[illegible]» է: «Հայ Սիրտ» եւ ընկերութիւն

Օր մը Սէնթ Մարկրիթի թաղականութեան անունով:

Օր մը Սէնթ Անթուանի թաղականութեան անունով:

Օր մը Նիզամեան քահանայի անունով: Եւ ուրիշնե՛ր, ուրիշներ: Ո՞ր մէկը յիշել:

Եւ եթէ ժողովուրդը կարեւորութիւն տուած ըլլար այս բոլորին, շատոնց եպիսկոպոսը իր բեռները շալկած էր դէպի ··· Երուսաղէմ կամ Էջմիածին.

Վերջերս (երկու ամիս առաջ) «Հայ Սիրտ»ի խմբակը ձեռնարկեց դատէ քաշել Գալուստեան եպիսկոպոսը, պատրուակ բռնելով անոր կամքէն անկախ եւ առանց անոր գիտակցութեան կազմուած «խումբ մը [illegible] ազգայիններու» թռուցիկը.

Այսպէս «Հայ Սիրտ» եւ ընկ. 48.000 ֆրանքի վնասուց եւ պատւոյ հատուցում կը պահանջէ:

Իսկ Գալուստեան եպիսկ. տեսնելով, որ մեր աղտոտ լաթերը օտար դատարաններու առջեւ լուացքի հանուած են, իր կրաւորական դիրքէն դուրս ելլելով, իր կարգին իր փաստաբանին դիմած է եւ կը պահանջէ 100,000 ֆր. հատուցում:

Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունուար 5ին:

Ապրի՛ք, ապրի՛ք, հազա՛ր ապրի՛ք:

Կրօնական ընկերակցութեան եւ Առաջնորդարանի միջեւ գոյացած առժամեայ համաձայնութեամբ, Առաջնորդարանը կը կորսնցնէր իր եկամուտներուն մէկ կարեւոր մասը: Եւ այսպէս, կամայ ակամայ, կը դատապարտէր գոցելու իր դուռները ժողովուրդին առջեւ, նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառաւ:

Յարաբերութիւնները չափազանց լարուած էին Առաջնորդարանին եւ Կրօնական Ընկերակցութեան միջեւ, շնորհիւ թաքուն եւ քինախնդիր [illegible].

Այս տխուր կացութեան վրայ իւղ լեցնելու հանգամանքն ունեցաւ Սէն-Ժէրոմի մատրան օծումը, Հոկտ. 22ին:

Եպիսկոպոսը մասնաւոր Թռուցիկներով հրահանգած էր բոլոր արուարձաններու եւ Փրատոյի եկեղեցին քահանաներուն, որ մէկ օրուան համար փակելով բոլոր եկեղեցիներուն դուռները, գան մասնակցին օծման արարողութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ քիչ մը աւելի եկամուտ ապահովել Սէն Ժէրոմցիներուն:

Հակառակ այն սպառնալիքին, թէ Կրօն. Ընկերակցութիւնը եթէ չզրկէ քահանաները եւ չփակէ եկեղեցին գէթ մէկ օրուան համար, Գալուստեան եպիսկոպոս իսկոյն պիտի քաշուի մայր եկեղեցիէն, Կրօն. ընկերակցութիւնը քարտուղար Գ. Եսայի Արմէնի բերնով յայտարարեց թէ, չպիտի փակեն իրենց եկեղեցին, եւ չպիտի զրկեն քահանաները:

Սէն Ժէրոմի եկեղեցիի օծումէն երկու օր վերջը, Հոկտ. 24ին, Գալուստեան եպիսկ. պաշտօնապէս խզեց բոլոր դաղջ յարաբերութիւնները Փրատոյի եկեղեցին հետ, եւ վերջնականօրէն հեռացաւ անկէ

Եւ երկու կիրակի է ի վեր արդէն, իր անունը չի յիշուիր եկեղեցին մէջ, անշուշտ Գ. Վ. Խօրասանճեանի հրահանգով, որ հոս կը գտնուէր վերջերս:

Մինչ այս մինչ այն, Կրօն. ընկերակցութիւնը (կամ ծանօթ խմբակը) իբրեւ դարման այս անել կացութեան, Էջմիածին դիմած է, Գալուստեան եպիսկ.ին պաշտօնանկութիւնը եւ եթէ կարելի է նաեւ կարգալուծութիւնը խնդրելով.

Իսկ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, հաստատ աղբիւրէ կը լսեմ թէ (ի հարկին յայտնելու պատրաստ եմ) թիւ 54 յայտնի [illegible] Արսէն Եպիսկ. Ղլտճեանը Մարսէյլ պիտի դրկէ, իբրեւ կաթող պատուիրակ: (ԽՄԲ.— Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրը):

Այս «պատուիրակ»ին «ցուցակ ծառայութեանց»ը լայնօրէն կը ներկայացնենք, երբ կարգը գայ

Եթէ անկեղծ է Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի առաջադրութիւնը, եթէ իր նպատակն է Մարսէյլը խաղաղած տեսնել, չէ՞ր կրնար ուրիշ մը նշանակել: Փա՜ռք Աստուծոյ, ոչ վարդապետ կը պակսի եւ ոչ ալ եպիսկոպոս

Էջմիածին եւ Կրօն. Ընկերակցութիւն կ'ուզեն արջու ծառայութիւն մատուցանել մեզի:

Ընդունինք պահ մը թէ Գալուստեան «գող» է, «խաբեբայ» է եւ «անբարոյական» է.

Բայց մէկ բան չէ. գոնէ [illegible] ժողովուրդէն կարեւոր մէկ մաս մը, դժգոհ Կրօն. Ընկերակցութեան բռնած դիրքէն, կը խորհի մատուռ մը բանալ քաղաքին կեդրոնը, միեւնոյն ատեն գործածելով իբրեւ կեդրոն ազգ. մարմիններուն եւ Առաջնորդարանի:

Ահա՛ արդիւնքը, տարիներէ ի վեր մղուած անմիտ պայքարին.

×

Խնդիր մըն ալ՝ Տոքթ. Գարոնիկեանի պարագան:

Հիթլէրական իշխանութեան հաստատումէն յետոյ, ինչպէս շատ մը ուրիշներ, Տոքթ. Գարոնիկեանն ալ, երեք ամիս կը բանտարկուի: Ազատուելէն յետոյ, ճարահատ կը հեռանայ Գերմանիայէն, եւ կ'անցնի Զուիցերիա: Այդ առթիւ կ'այցելէ նաեւ Լոնտոն եւ Փարիզ: Եւ ապա Մարսէյլ

Գալուստեան եպիսկոպոս, ազդուելով մեր մամուլին բուռն քննադատութիւններէն, ուզած է փորձ մը ընել ճանչնալու համար զայն, արտօնելով որ կիրակէ կիրակի քարոզէ ժողովուրդին եւ քահանաներուն.

Միեւնոյն ատեն, Գարոնիկեանը խոստացած է գիշերօթիկ վարժարան մը բանալ եւ առ այդ աշխատիլ անոր բարգաւաճման համար:

Ամէնքն ալ բարեմտօրէն կը սպասեն իր խոստումին իրագործման: Առ աւելն մինչեւ Զատիկ.

Եթէ մինչեւ այն ատեն չկարենայ իր «առաքելութիւնը» գլուխ հանել, բաները պիտի շալկէ, ինչպէս հաւաստեց Գալուստեան եպիսկ.

Սակայն այս մարդը 15 տարուան փորձառութիւն եւ ճոխ «ցուցակ» մը ունի: Միամտութիւն չէ՞ր կրկին փորձել:

Անցեալ օր, Գերմանիայէն առաքած էր գերմաներէն գրուած նամակ մը՝ իր կնոջմէն որ գերմանուհի մըն է

Ըստ այդ նամակին (որուն թարգմանութիւնը կատարեց Գալուստեան եպիսկ.) տեղւոյն բողոքականներուն պատուելին, Ղազարոսեան, իբր թէ գրած ըլլայ իրենց կեդրոնին «Մեզի դրամ հարկաւոր է օգտուելու համար Հայ Եկեղեցիի այս ճգնաժամային կացութենէն: Պէտք է փրկել հոգիները»: Եւ իր նամակին մէջ չի մոռնար յիշել Տիկ. Գարոնիկեան թէ բոլոր քահանաներուն, եւ մանաւանդ եպիսկոպոսին կենսագրութիւնները տրուած են իրենց բացասական կողմերով:

Անակնկալի եկան այս լուրին վրայ Ե՛ւ ժողովուրդը եւ պատուելին

Պատուելին լուսաբանութիւններ պահանջեց, եւ բացարձակ «շանթաժ» կոչեց այդ նամակը:

Տոքթ. Գարոնիկեան նահանջի մատնուեցաւ եւ եղածը թիւրիմացութեան մը վերագրեց:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (5)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Որով, մեր Հօճան ալ, Տրապիզոնէն մաս — մաքուր վերադառնալէն անմիջապէս վերջ, գերմանական դեսպանատան դիմելով, իր ուզած ձեւով հասկցուցած էր գլխուն եկածները. Եւ եթէ չյաջողեցաւ Թուրքերը մասնակից ընել պատերազմին, յանցանքը իրը չէր, այլ զինքը Տրապիզոնի փողոցներուն մէջ անկուտ ձգող Թէշքիլաթը Մախսուսէն:

Հօճա էֆէնտին, դեսպանատան առջեւ ինքզինք այս կերպով արդարացնելէ վերջ, եւ հասկնալով որ կրկին եկած է «փաքլավայ»ի ափսէին գլուխը անցնելու ժամանակը, ըսած էր.

— Դժբախտաբար, Տրապիզոնը անյաջողութեան մատնեց մեր գործը: Բայց, ես ուրիշ ուղղութեամբ ալ կրնամ ծառայել ձեզի: Օրինակ, մեծ ազդեցութիւն ունիմ Ռումանիոյ Թուրքերուն վրայ: Մանաւանդ Սուլինայի Իսլամները զիս շատ կը սիրեն, ու կրնամ ուզածս ընել տալ անոնց:

Հօճային այս խօսքերուն վրայ, դեսպանատան ընկերութեան տեղեկատու բաժնին վարիչները ականջ կախեր էին: Սուլինան իրենց յիշեցուցած էր կարեւոր խնդիր մը.— Ռուսերը, Սեւ ծովու մէջ շինած մարտանաւի մը համար, Ֆրանսայի ապսպրած էին մեծ չափի թնդանօթներ: Այդ թնդանօթները մօտ ատենէն պիտի անցնէին Սուլինայէն եւ շոգենաւով պիտի փոխադրուէին Ռուսիա: Այս մասին լուր տրուած էր գերման դեսպանատան: Շատ կարեւոր էր արգելք ըլլալ այս թնդանօթներուն Ռուսիա փոխադրուելուն: Եթէ հնար ըլլար այս թնդանօթները փճացնել՝ Սուլինայէն անցուած ատեն, ռուսական մարտանաւը, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան, անպէտս պիտի մնար ու որ եւ է գործի պիտի չծառայէր:

Այդ պատճառաւ, երբ Հօճան Սուլինայի մասին խօսած էր, այս խնդիրը յիշած էին: Եւ անշուշտ երբ Հօճային հարցուցած էին թէ կրնա՞յ օգտակար ըլլալ այդ գործին մէջ, մտածած էր ան.

— Կարկանդակի եւ «փաքլավայ»ի ափսէն ահա կրկին կ'ելլէ փուռէն:

Եւ, այդ գործի մասին իր տուած մանրամասն բացատրութեանց շնորհիւ, դեսպանատան մօտ կրկին համոզում գոյացուցած էր թէ այս անգամ պիտի յաջողի: Վերջապէս, Հօճա էֆէնտին, Տրապիզոնի մէջ գրպանները պարպելէն քիչ վերջ, կրկին յարմարցնելով իր գործը, Պոլսէն Ռումանիա մեկնած էր:

Պէտք կա՞յ գրելու թէ Հօճա էֆէնտին մինչեւ որ իր Ռիւպէին փէշերը հաւաքած ու գործի էր սկսած, ռուսական թնդանօթները Սուլինայէն անցած ու մարտանաւին մէջ զետեղուած էին, եւ կամ, Հօճան, դրամները գրպանելէ վերջ, պէտք իսկ տեսած չէր այդ խնդրով զբաղելու մասին մտածել:

Հօճա էֆէնտիի խնդրէն վերջ, Տրապիզոնի մէջ տեղի ունեցող երկրորդ դէպքը հետեւեալն էր.—

Օր մը, Տրապիզոնի գերման հիւպատոսը կուսակալ Ճէմալ Ազմի պէյին այցելելով, յայտնած էր թէ գերմանական ծածկագիրը գողցուած է Անգլիացիներու կողմէ, եւ, հետեւաբար խնդրած էր որ Տրապիզոնի հեռագրատունը եկած հեռագրական բոլոր թղթակցութիւնները, պաշտօնական ըլլան թէ անպաշտօն, առժամաբար կեցուին եւ պահուին, մանաւանդ Թէշքիլաթը Մախսուսէի անուան եկած հեռագիրները կարճ ատենի մը համար պահուին ու յետոյ յանձնուին: Հիւպատոսը իր այս խնդրանքը քանի մը անգամ կրկնած, եւ այնքան պնդած էր որ կուսակալը համաձայնած էր:

Խորհելով որ Անգլիացիներուն կողմէ գերմանական ծածկագիրին գողցուելն ու մեր հեռագրական թղթակցութիւնը իրարու հետ բնաւ առնչութիւն չունէին, եւ, գերման հիւպատոսը, թերեւս միջոց մը գտնելով, մեր հեռագրական թղթակցութիւնը պիտի քննէ կամ գողնէ, հեռագիրներու կնքման հրամանը քիչ ատենէն ետ առնուեցաւ:

Ռիզա պէյ դեռ [illegible] չմեկնած, Տրապիզոնի մէջ երրորդ դէպք մը պատահած էր.— Րիզէի ռուս հիւպատոսը ատենէ մը ի վեր Տրապիզոն եկած ու հոն հաստատուած էր. Նկատելով որ այս տեղափոխութիւնը պատճառ մը [illegible], Րիզէի ռուս հիւպատոսը կը հետապնդուէր: Կը կարծուէր թէ Րիզէի ռուս հիւպատոսին պաշտօն պիտի տրուէր Տրապիզոնի ռուս հիւպատոսարանը հաւաքուած թղթածրարները Ռուսիա ուղարկել:

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅ ՄԸ

Այն փաստաթուղթերը, որոնք՝ կ'ենթադրուէր թէ՝ Տրապիզոնի ռուսական հիւպատոսարանը հաւաքուածներն՝ լրտեսութեանց կը վերաբերէին: Որովհետեւ Ռուսերը Տրապիզոնի մէջ բաւական լրտեսներ կը գործածէին: Ասոնցմէ մին՝ Տրապիզոնի մէջ պաշտօնատար Հայ մըն էր: Յայտնի չէր թէ՝ ան ինչո՞ւ պայմանաւորութիւն կ'ընէր — ապրո՞ւստ հայթայթելու, թէ իր լրտեսութիւնը քօղարկելու համար: Երբ տեղեկացուեցաւ որ այս Հայը լուրեր կը տանի ռուսական հիւպատոսարան, մէջտեղը մէկը դրուեցաւ ու մեր բանակին կեղծ յառաջապահը տրուեցաւ իրեն: Անշուշտ, Հայը վազն ի վաղ ռուսական հիւպատոսարանը գնաց, եւ, իբրեւ թէ մեծ գործ մը կատարած ըլլար, յառաջապահը յանձնեց հիւպատոսին:

Ասկէ զատ, Թէշքիլաթը Մախսուսէի պատկանող քրիստոնեայ եւ թուրք Վրացիներէն ոմանք եւս, ձեւ մը գտնելով, ռուսական հիւպատոսարանին մօտ իբրեւ լրտես արձանագրուած էին: Ասոնք եւս ատեն ատեն հիւպատոսարան կը մտնէին, կեղծ լուրեր կը հաղորդէին: Այս կերպով թէ մեզի կը ծառայէին եւ թէ իրենց գրպանները կը լեցնէին:

Քանի մը օր վերջ, լուր առնուեցաւ թէ Րիզէի ռուս հիւպատոսը անցագիրը վիզա ըրած է եւ Ռուսիա պիտի մեկնի: Եւ որովհետեւ ան Օտեսա պիտի երթայ ռուսական կամաւոր նաւատորմին շոգենաւերէն մէկուն միջոցաւ, որոշուեցաւ զինքը խիստ հսկողութեան տակ առնել այն օրը, երբ շոգենաւը պիտի մեկնէր Տրապիզոնէն: Այս գործը յանձնուած էր Տրապիզոնի ոստիկանապետ Մուրատ էֆէնտիին: Իրապէս, այն օրը երբ շոգենաւը պիտի մեկնէր, տեսնուած էր որ հիւպատոսը ճամբորդութեան պատրաստութիւններ կը տեսնէ եւ նաւամատոյց կ'իջնէ:

(Շար.)

…մրահովարար, տուքթ. Գաբոնիկ… այդ նամակը նախապէս պատ… …ւած եւ իր կնոջ ղրկած է, եւ ան… …ը կարգին ընդօրինակելով վերա… …րձուցած է իր ամուսնին
…ն վստահ եմ որ Զատիկէն յառաջ …ու բէ բարեմիտները, այլ քնա… …ները իսկ պիտի արթննան, նորա… …ւ անձապարապութեանց առջեւ։

×

…անդգնութիւն մըն է իսկապէս …ալքեան եպիսկ. ի ելոյթը։ Կիրակի …ւսօ մեծ թատրոնի մը մէջ, համ… …րսէ պիտի կատարէ։ Այն ժամ… …ով թէ թերեւս ժողովուրդը իս… …պէս գինք չուզեր. Երեք ժամ յառ… …ւած է իր բանախօսութեան։ Զե… …րամը պիտի կատարէ իր վեց ամ… …ներու պաշտօնավարութեան Մի… …ներ պիտի խօսի։ Ոչ մէկ ձայն …անդամնէլութեան։ Նախապէս, հրաժա… …կանը պատրաստ է իր դրպանին …էլ, պիտի հարցնէ ժողովուրդին, թէ …ինք կ'ուզեն զինք եւ որոնք չեն ու…

…ոյ միաձայնութեամբ չուզեն …ինք պիտի ներկայացնէ իր հրաժա… …նը, պահանջելով իր վեց տարի… …ու ամսաթոշակը, մօտ 15.000 Ֆր.։ …պէս պիտի քաշուի հեռակայ գիւղ …պարապատելու համար իր ուսում… …րական գործերը։

…յց եթէ ժողովուրդը իր կողքին …ի, ամրիջապէս կուսակիցները …րի արձանագրութեան տետրակներուն …ւ վճարելով 12.50 Ֆր. ազգային …րք մը. Այս միջոցով յառաջիկա… …ի պիտի կազմուի Մարսէյլի Ազգ. …րհ. Ժողովը.
…ւր հանրաքուէի մասին՝ օրը օ… …։

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇՈԳԵՆԱՒ ՍԵՒԱՆԻ ՎՐԱՅ

0000

…ւանի մեքենագործարանը կը …րաստէ շոգենաւ մը, որ պիտի …արկէ Սեւանի վրայ։ Այս շոգե… …ը կրնայ փոխադրել 250 մարդ եւ … տակառաչափ բեռ։ Շոգենաւին …իւր մասերը պատրաստ են ար… …։ Մինչեւ Մայիս 1 շոգենաւը պատ… … կ'ըլլայ բոլորովին.
…ս շոգենաւին պատրաստութենէն …յ, Երեւանի մեքենագործարանը …ի շինէ ուրիշ շոգենաւ մը, որ …ի կրնայ փոխադրել 300 մարդ եւ … տակառաչափ բեռ։

…ԹԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ

0000

…ած էինք թէ կրթական գործա… … նշանակուած է Ներսէս Ստե… …եան։ Ահա կարգ մը տեղեկու… …ներ իր մասին —
…ւած է 1898ին Գանձակ։ Նախնա… … կրթութիւնը կը ստանայ ծննդա… …ին մէջ։ 1917ին կ'աւարտէ երկ… …ական վարժարանը։ 1918ին Թիֆ… …է, Կարմիր Խաչի Կեդր. Կոմիտէի …։ Յետոյ դառնալ Գանձակ, …ային կոմիտէի նախագահ։ …ին կը ձերբակալուի եւ կը վտար… 1919ի վերջերը Թիֆլիս է։ 1920ին …կուի Ալէքսանդրապոլ։ Նոյն …ին վերջերը կը ձերբակալուի եւ …րի ռաժմական աշխատանքի …ապարտուի։ Նոյեմբերին կ'ա… … բանտէն, եւ մինչեւ 1923 կ'աշ… … Լէնինականի եւ Վաղարշապա… …էջ։ 1923 – 26 կը դրկուի Մոս… …ուսանելու Պլեխանովի տնտե… …ական համալսարանին մէջ։ Ա… …նէն յետոյ դասախօս կը նշանակ… Մոսկուայի մէջ։ 1927 – 1930 կ'ու… … Կարմիր Փրոֆեսորայի բարձ… …ին վարժարանին մէջ։ 1930 – 31 …նշանակուի Անդրկովկասեան կո… …ի համալսարանին տնօրէն, …ոյն ժամանակ կը դասախօսէ …իր Փրոֆեսորայի Բագուի վար… …ին մէջ։ 1932ին Երեւանի մէջ … տնօրէն կը նշանակուի Մարք… … Լէնինիզմի բարձրագոյն վար… …նին

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԿԻՐՊՈՏԻՆ

— ● —

…ած էինք թէ Մոսկուայէն Հայաս… … քննական այցելութեան՝ բրդւած …րողներու Միութեան ներկայա… …ներէն, Կիրպոտին, Կամերին, …, Կոլոսով։
…րեւ Հայաստան կը հրատարակէ …կցութիւն մը Կիրպոտինի հետ։ …նք կարեւոր մասերը —
…նք Ցանձնախումբը Հայաստան …ութեան եկաւ, նախապատրաս… …ու համար Հայաստանի Գրողներու …թիւնը Խորհրդային Գրողներու

համագումարին, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի գրականութիւնը, կազմակերպելու համար ռուս եւ հայ գրականութեան փոխադարձ ճանաչման գործը։

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան հետ քննեցինք հայերէնէ ռուսերէն թարգմանուելիք գործերուն ծրագիրը, նշանակեցինք կարգ մը լաւագոյն գործեր, որոնք պիտի թարգմանուին եւ հրատարակուին գալ տարուան ընթացքին։ Մէկ մասը լոյս կը տեսնէ համագումարի ընթացքին։ Ռուսերէն կը թարգմանուին ոչ միայն Հայաստանի արձակին լաւագոյն նմոյշները, այլ եւ չափածոյ գործեր։ Խորհ. Գրողներու Միութեան Կեդր. Կոմիտէին յանձնարարութեամբ, Գաւտով պիտի թարգմանէ Հայաստանի ժամանակակից բանաստեղծներու գործերէն ժողովածու մը։ «Մոլոդայա Գվարդիա» պարբերականին խմբագրութիւնը, համանուն հրատարակչական շարքին մէջ, լոյս պիտի ընծայէ Հայաստանի լաւագոյն երիտասարդ գրողներու գործերէն ժողովածու մը։ Մեր յանձնախումբը Մոսկուայի Գրական Թերթին համար պատրաստած է բացառիկ թիւ մը, նուիրուած Հայաստանի գրականութեան։ Մեր յանձնախումբը մնայուն կապ մը պիտի պահէ Հայաստանի եւ Մոսկուայի ու Լէնինականի գրողներուն միջեւ։ Մեր յանձնախումբը պաշտօն տուաւ Նայիրի Զարեանի, որ ապահովէ Հայաստանի գրողներուն աշխատակցութիւնը Մեծ Բեկում գրական գեղարուեստական, հասարակական գիտաստեղծական պարբերականին։ Յանձնախումբը հրահանգ տուաւ նաեւ, որ Մոսկուայի գրողներն ու քննադատները աշխատակցին Հայաստանի պարբերականներուն ու Գրական Թերթին։ Առաջին նիւթերն արդէն յանձնուած են։ Մեր յանձնախումբը ուսումնասիրեց նաեւ Հայաստանի մեծագոյն գրողներու գործերը, ռուսական կեդրոնական պարբերականներու մէջ յօդուածներ գրելու նպատակով։

Քննեցինք նոյնպէս զանազան հարցեր, որոնք կապուած էին Գրողներու Միութեան։ Դասախօսութիւններ արինք, Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը զօրացուցինք, Վրաստանի եւ Հայաստանի գրողներու Միութեանց միջեւ համաձայնութեան մը միջնորդ հանդիսացանք։ Ուսումնասիրեցինք Հայաստանի թատրոնի նուաճումները, եւ պէտք է յայտնել թէ մեծ արժէք կը ներկայացնէ Հայաստանի մէջ դրքի պատկերազարդումը, որուն վարպետներն են Մ. Սարեան եւ Կօչոյեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մենք մեզի ապաւէն

00000

ՊՈՒՏՕ (Ցապադած) — Ես պատմեմ, դուք լսեցէք։

Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ յիշած եմ «Արարատ» միութեան մանկապարտէզը։ Միութեան ատ. ընկեան ընդհ. ժողովին հրաւիրուած էին մաս մը ծնողներ խորհրդակցելու համար դպրոցի մասին։ Երկու երեք ծնողներու փափաքին զոհացում տալու համար ամբողջ գաղութը հրաւիրուեցաւ եւ ընտրուեցաւ երեք հոգինոց մարմին մը՝ ոչ անդամներէ։ Ժողովէն եւ մարմնի ընտրութենէն յետոյ, կոչ կ'ուղղուի համախոհներդ լծուիլ աշխատանքի, մեր փոքրերուն սորվեցնելու համար մայրենի լեզուն։ «Գիտակից» մի ամն — Եթէ ազգային երգեր եւ պատմութիւն պիտի ուսուցուի, գործ չունիմ։ Ուրիշ մը — Եղբայր, մենք սխալ տեղ եկած ենք (Թուրքիերէնով)։

Ժողովը ընտրեց հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը դպրոցի ծրագիր մը պատրաստելու համար։ (Միջանկեալ ըսեմ որ — ոմն Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնին հետ բանակցութեան կը մտնէ, յուսալով որ տարեկան որոշ գումար մը յատկացնէ կրթական գործին)։

Շաբաթ մը վերջ դարձեալ ժողով։ Այս անգամ գրեթէ ամբողջ գաղութը ներկայ է։ 31 հոգի կ'անդամագրուին նոր միութեան, կը վաւերացուի ծրագիրը, կը կարդացուի Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնի նամակ – պայմանագիրը, որ արամադրէ. — 1. Բարեգործականի մասնաճիւղ մը կազմել, նուազագոյնը 10 հոգիէ բաղկացած, 2.— Գաղութը պէտք է տարեկան 5000 Ֆր.ի եբաշխիք տայ, որպէսզի կրթական գործին բարեհաճին օգնել։

Ժողովը այս աշխատանքները վերջացնելով ընտրեց հինգ հոգինոց կարգադիր յանձնախումբ մը թելադրելով որքան կարելի է շուտ բանալ դպրոցը։ Ցանձնախումբը կը սկսի արձանագրութեան, գանձապահը 8—9 ծնողներ արձանագրելու շարքին կը համդիպի հօկի մը։ — Մասնակցելու համար մեր կեդրոնի հրահանգին կը սպասենք, երբ ստանանք ձեզի նամակով լուր կուտանք թէ մեր պզտիկները դպրոց պիտի ուղարկենք թէ ոչ… Այս ողբալի տեսարանէն ետքը, «Արարատ» միութիւնը դարձեալ իր ուսերուն վրայ առաւ կրթական հոգը, նոյեմբեր 20ին վերսկսելով դասընթացքները։ Միութեան գործունէութիւնը յառաջիկային պիտի կրկնապատկուի, աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար դպրոցը։ Առաջին առթիւ արձանագրուած աշակերտներու թիւր 23ը կ'անցնէր։ 9 աղջիկ եւ 14 մանչ, 5—13 տարեկան։ (Անցեալ տարի 13 էր)։ Դպրոցի եկամուտի աղբիւրներն են, — անդամավճարներ, աշակերտներու ամսավճարները եւ հանգէսներու հասոյթներ։ Միութիւնը 300 Ֆր. ամսավճարով իր տրամադրութեան տակ ունի ուսուցիչ մը, շաբաթը վեց պահ, իւրաքանչիւր պահ 2 ժամ։ Քաղաքին մէջ շաբաթը երեք օր Գ. Ս. Եղիկեան սիրով տրամադրած է իր սենեակը, իսկ մնացեալ երեք օրը Սրնօնի մէջ, Ա. Բէճոսիրեան նոյնպէս սիրով իր սենեակը տրամադրած է։

Ահա ուրեմն, Միութիւն մը որ իր 23 անդամներով (բոլորն ալ 20 – 26 տարեկան երիտասարդներ) եւ միայն յորսը ծնողք, երկու տարիէ ի վեր մեծ զոհողութեամբ, եւ գաղութի քաջալերութեամբ դպրոց կը պահէ։ Մեր կարմրուկ աղբարները իրենց հաւանութիւնը կը յայտնէին Բարեգործականի հակակշիռին տակ պահելու դպրոցը, կարծելով թէ միայն ամսական 10 Ֆր.ով պիտի պրծին, բայց երբ 5000ին ձայնը առին կամացուկ մը քաշուեցան։

Ապրի՛ «Արարատ»ը։

Կ. Տօնէլեան

ՆՈՅ. 29Ի ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ (Ցապադած) — Հօկի «Աբադպալեան» մասնաճիւղը, երկար ատենէ ի վեր տեղական աշխատանքի մը լծուած էր տօնելու համար «Նոյ. 29»ի 13րդ տարեդարձը, որ ըստ իրենց ազդերուն «պայքարի, յաղթանակի եւ ցնծութեան աննախընթաց տօնակատարութիւն» մըն է։ Նախապէս դեկտ. 2ի համար, ուրիշ անուան տակ վարձած էին S.L.S.A. գործարանի սրահը, իբրեւ բանախօս նշանակելով «Հայաստանէն եկող փրոֆ. Ապասալեանը»։ Սակայն երբ յայտարարութիւնները կը սկսին ցրուել գործարանի դուռը, գոնապանը օրինակ մը կ'առնէ եւ կը ներկայացնէ տնօրէնին. որ գործարանի պաշտօնական թարգմանին թարգմանել կուտայ։ Երբ կ'իմանայ թէ իր սրահին մէջ համայնավարական պրոպականտ պիտի ըլլայ, անմիջապէս կ'արգիլէ։ Մեր կարմիր աղբարիկները յայտարարեցին թէ «բանախօսի անակնկալ հիւանդութեան պատճառաւ յետաձգուած է»։

Եւ ահա կրկին հրապարակ կուգան եւ տօնակատարութիւնը կը յայտարարեն դեկտ. 17ին Սենէմա Նովէլթիի մէջ, ու այս անգամ իբրեւ բանախօս կը դրեն թէ. Մինասեանցի անունը։ Հակառակ իրենց հաւաքած ազդումին եւ ըրած պրօպականտին, հազիւ 25–30 հոգի ներկայ կ'ըլլան «աննախընթաց տօնակատարութեան»ը (սրահը կը պարունակէ աւելի քան 600 հոգի)։ Օրուան բանախօսը եւ երկու տեղացի մունետիկներ, ոգեւորուած պարապ աթոռներէն կը սկսին տօնը տօնելու փոխարէն, հայհոյանքի եւ լուտանքներու տեղատարափ մը թափել Դաշնակցութեան դէմ, կարենալ պարտկելու համար իրենց կերած ապտակը։ Տէսինի բանւորութիւնը փոխանակ իր ներկայութեամբ պատուելու «պայքարի, յաղթանակի եւ ցնծութեան այս տօնակատարութիւնը», բարոյական պարտականութիւն սեպեց իր բացակայութեամբ ազալ Հ. Հանրապետութեան անկումը։

⁂ Դեկտ. 17ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ծիծաղ գիրկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Լիոնի տրամաթիք թատերախումբին։ Ներկայացուեցաւ «Տիւրան–Տիւրան»ը երեք արար։ Հակառակ սիրող անձնավոր յուրաւին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր։ Յաջողութիւնը անցաւ յաչող.

Վեհունի

Դասախօսութիւն

00000

ՎԱԼԱՆՍ, դեկտ. 24.— Կիրակի կէսօրէ յետոյ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի ենթակոմիտէի հերթական դասախօսական ժողովը. Ֆրանսացի ընկերվարականներու չրքեղ սկումբին մէջ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Նախագահ ընկ. Գեղամ Սարոյեան բացատրեց մեր նըպատակը եւ անոր օգտակարութիւնը, յետոյ խօսքը տուաւ դասախօս ընկ. Զաքար Տարագճեանին. Նիւթն էր — «Ինչո՞ւ դաշնակցական ենք»։ Մէկ ժամ տեւող դասախօսութեան մէջ, ընկերը պարզեց նախ քան Դաշնակցութիւնը տիրող պայմանները, եւ ամփոփ անդիկութիւններ տուաւ Դաշնակցութեան ծագման եւ գործունէութեան մասին։ Հանելով մեր օրերը, համոզիչ փաստերով հաստատեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը անհրաժեշտ է մանաւանդ ներկայ պայմաններու մէջ։ Դասախօսութենէն յետոյ եղան հարցումներ, որոնց պատասխանեց ընկերը։ Ժողովը փակուեցաւ լաւ տպաւորութեան տակ։

Տ. Տուրպալս

«Մուսա լերան խառասուն օրերը»

››› ‹‹‹

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԶՂԱՅՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկլիւրինէն կը գրեն. — «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» կը հրատարակէ Ֆալիհ Րըֆգը պէյի մէկ յօդուածը, որուն մէջ կ'ըսէ — «Մուսա լեռ» անունով թըրքական բարբարոսութիւններ նկարագրող գիրք մը հրատարակուած է Գերմանիոյ մէջ, որ կը շօշափէ հայկական խնդիրը։ 15 տարիներու չըքանին թերթերու մէջ հրատարակուած բոլոր գրոյցներու, վերագրումներու եւ զրպարտութիւններու իր երեւակայութիւնն ալ միացնելով Մուսա լերան վիպական ձեւ մը տրուած է։ Գիտենք թէ տակաւին անցեալ տարի, ինչպէս գերման հրապարակներու մէջ այրեցին գլխաւոր հեղինակներու եւ արուեստագէտներու գրքերը։ Հայկական խնդիրը մարած խնդիր մըն էր։ Այս խնդրոյն հնամաշութենէն անտեղեակ էին, գինադադարին յաջորդող գերման ընկերվարական նախարարները։

Հետեւաբար անկարելի է չհաստըրջրուիլ թէ՝ արդի բէժիմի բարձրագոյն ծառայութեան մէջ գտնուելով, … պատերազմին Օսմանեան կայսրութեան բանակին մէջ աշխատողները այս գիրքին հրատարակութիւնը ի՞նչպէս պիտի ընդունին, որովհետեւ հարկաւ կը յիշեն, այդ թըւականին բոլոր թերթերը գլխաւոր խնդիրներու կարգին օսմանեան բանակին գերման հրամանատարներն ալ ամբաստանած էին

Ֆալիհ Րըֆգը պէյ յետոյ կ'աւելցնէ — «Օսմանեան կայսրութեան պատասխանատու կամ ոչ պատասխանատու ըլլալու մասին ամէն ոք կրնայ վիճաբանիլ, բայց թրքական բարբարոսութեան հայհոյութիւնը գերման հեղինակին երեսին զարնել կ'ուզենք։ Թուրք բացատրութիւնը ազատ եւ անկախութիւն ունեցող արդիական ազգի մը անունն է։ Գերման վարիչները հաշակեցին թէ այս ազգին մարդկային բարձր զգացումները, առաւելութիւնները, քաջութիւնը եւ գիտցածութիւնը, իրենց իսկ օրինակ եղած են։Զենք հաւկնար որ այսօրուան Գերմանիան, երբ Թուրք Թերթի մը մէջ հրատարակուած փոքր ընդդատուրթեան մը դէմ այնքան կը զգածուի, բարեկամ կառավարութեան մը դէմ արձակուած հայհոյութեանց դէմ ի՞նչպէս անտարբեր կրնայ գտնուիլ։

ԽՄԲ. — Ինչպէս կը տեսնուի թուրք հրապարակագիրը իր ջղագրգռութեան մէջ մոռցած է թէ՝ Ֆրանց Վերֆէլի գիրքը տպուած է Աւստրիոյ եւ ոչ թէ Գերմանիոյ մէջ։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՏԷՍԻՆ, 26 դեկտ.— Սեբաստիոյ նահանգային Ուսումնասիրաց Միութեան ընտանեկան խնջոյքը տեղի ունեցաւ շաբաթ իրիկուն, Գ. Եզնիկ Յարութիւնեանի սրճարանին գետնայարկը, ուր կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր սեղաններու շուրջը։ Հակառակ եղած ջանքերուն, տակաւ էր նիւթական հասոյթը որ պիտի յատկացուի մանկապարտէզին։ Ժողովուրդը զուարճացաւ Գ. Լեւոն Ղարիպեանի կատակերգութիւններով, եւ Գ. Թաշճեանի Ա. Բ. Գ. հնչումներով։ «Հայը բանտէն չի վախնար» արտասանեց փոքրիկն Միքայէլ Մատոեան։ Քանի մը արտասանութիւններ ըրաւ Ոսկիան Մատոեան (4 տարեկան)։ Երգերէ եւ պարերէ յետոյ, աճուրդի դրուեցաւ մէկ շիշ շամփանեա որ բարձրացաւ 140 Ֆր.ի։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ ժամը 4 եւ հիւրերը զուարթ մեկնեցան։ Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ անձամբ կամ դրաւորապէս քաջալերեցին մեզ։

Վարչութիւն

ՄԱՄՈՒԼ

167

››› ‹‹‹

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (20 դեկտ.)։

—« Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի Աթէնքի տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Բաբանուանցի թատրոնին մէջ, կիրակի առտու, ազգային ու ընտանեկան շրջանակներու մէջ իր վրայ խօսեցնել կուտայ տակաւին։ Ռամկավար ու Հնչակեան կուսակցութիւններ, Հօկ ու համայնավարներ, Առաջնորդ ու վարչութիւն ատեով ձեռքով գործի լծուած հազիւ կրցած են 167 հոգի որսալ, որոնցմէ մէկը՝ «Նոր Օր»ի շրջուն թղթակիցը։ Ինչո՞վ բացատրել ժողովուրդին անտարբերութիւնը դէպի «հայ ժողովուրդի վերածննդեան մեծ թուականը»։

Անկէ առաջ, այս սիւնակներուն մէջ, խորհրդայնացման տարեդարձի մասին գրելով, բամ էինք թէ բացառաբար այս տարի գրեթէ ամէն տեղ հանդէսները ձախողած են, ժողովուրդին ցոյց տուած անտարբեր վերաբերումին պատճառաւ, Աթէնքի ուշացած հանդէսը խօսուն ապացոյց է։

Ինչո՞ւ չգնաց ժողովուրդը։ Որովհետեւ փորձառութեամբ տեսաւ որ վերեւ յիշուած անուններէ կազմուած «սալատ ռիւսը» կը շահագործէ Հայաստանի անունը, կը խաբէ զինք մոլորեցնելով ուղիղ ու ճշմարիտ ճամբէն։ Խաբեբայութիւնը, բամբասանքը, քսութիւնը տեւական սնունդ չեն կրնար ըլլալ զանգուածներուն համար։ Կուգայ ժամանակը, երբ խաբուած հաւաքականութիւնը կամ անհատը կը սթափի, նախատական թուքը նետելով անոնց երեսին, որոնք փորձեցին զինք տգիտութեան մէջ պահել, ամէն օր ճիչ մը թոյն ներարկելով արիւնին։

Գաղթաշխարհի աշխատաւոր ու արհեստաւոր զանգուածներուն հայրենապաշտութիւնն ու բարեմտութիւնը չարաչար օգտագործող «սալատ ռիւսի» գործակալները այսօր դիմակազերծ եղած են նոյն իսկ զոհերուն կողմէ։ Հայաստանէն փախչողներէն ստացուած նամակները սուտի եւ կեղծիքի պալատները մոխրացուցին։ Ամենէն մոլեռանդ հակադաշնակցականն անգամ սկսաւ վերաքննել իր մտայնութիւնը, վերախառնանաչումի ենթարկել իր հիւանդագին մտածելակերպը, ստացուած նամակներու լոյսին տակ։

Հայաստան գացող իրեն ծանօթ է, մտերիմ՝ իբր ընկեր եւ գործակից՝ դակադաշնակցական պայքարին մէջ։ Կը ճանչնայ անոր գիրն ու մտայնութիւնը։ Ու կ'եզրակացնէ— այս բոլորը սուտ չի կրնար ըլլալ. կը ստեն հօկինները, կը ստեն ռամկավարները, բայց չի ստեր վերջինս, Հայաստանի մէջ տեղաւորուելու համար գացած եւ ամիսներ յետոյ փախած գաղթականը, ոլովհետեւ ստելու պատճառ չունի։

Այս հասարակ տրամաբանութիւնը նուաճեց աշխատաւոր եւ արհեստաւոր զանգուածները, աչքը բանալով անոնց ճշմարտութեան եւ իրականութեան աշխարհին վրայ։ Երէկ խաբուած, յանուն հայրենիքի վերաշինութեան կողոպտուած այս զանգուածներն են որ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի տօնակատարութեան չմասնակցեցան։

Գաղութներու մէջ մեր պայքարը Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ չէ։ Այդ իշխանութեան հետ կը չափուինք գաղափարական ու քաղաքական գետնի վրայ։ Մեր պայքարը ուղղուած է ստախօսներուն, չարաշահներուն, մակաբոյծներուն, քսուներուն, ցեղին բարոյական խմոբը եւ առաքինութիւնները թունաւորողներուն դէմ։ Ահա թէ ինչո՞ւ վերջնական յաղթանակի հաւատքը միշտ վառ կը մնայ մեր մէջ եւ ժողովուրդին գիտակից, պարկեշտ ու գաղափարական տարրեր կը խռնուին մեր դրօշին որ ազատ Հայաստանի եւ անկաշառ հայութեան դրօշն է»։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՄԸ

0000

Ծանօթ դաշնակահարուհի Տիկ. Զապէլ Ընքապապեան ներկայացուցիչ նշանակուած է La conférence au village ընկերութեան, որ նուիրուած է Ֆրանսական մշակոյթը ժողովրդականացնելու Սէն եւ Ուազ նահանգներուն մէջ։ Ընկերութեան կ'անդամակցին Ֆրանսացի պետական անձնաւորութիւններ, կրթական ծանօթ դէմքեր։ Տիկ. Ընքապապեանի տրուած է աշխատիլ մասնաւորապէս Փարիզի հիւսիսային շրջանին մէջ, ուր կազմած է մէկէ աւելի մասնաճիւղեր։

Իր կատարած այս կազմակերպական աշխատանքներուն եւ ցոյց տուած երաժշտական ձիրքերուն պատճառով, մեծ գնահատութեան արժանացած է։

Վերջին անգամ Անկէնի մէջ, համդէսի մը ընթացքին, որուն կը նախագահէր երեսփոխան եւ Անկէնի քաղաքապետ Փաթնոթի – Տէնուայէ, Տիկ. Ընքապապեան դաշնակի վրայ նուագեց կարգ մը կտորներ, արժանանալով տեղական թերթին ջերմ գընահատութեան։

Հանդէսի ընթացքին, նախագահը հրապարակաւ ընկերութեան գնահատութիւնը յայտնեց հայ արուեստագէտին։ Հանդէսէն վերջ երեսփոխան Փաթնոթի – Տէնուայէ, այցելելով Տիկ. Ընքապապեանի բնակարանը, պատուոյ չքանշան մը յանձնեց։

⁂ Ցատաջիկայ յունուար 9ին, իրիկուան ժամը 9ին Սալ Շոփէնի մէջ տեղի կ'ունենայ Տիկին Լիւսի Սեւումեանի երգահանդէսը։ Ինչպէս գրած ենք, տիկինը վերջերս նոր յաջողութիւններ ունեցաւ իտալական բեմին վրայ։ Այս միակ երգահանդէսն է որ պիտի տայ Փարիզի մէջ, ստիպուած ըլլալով անյապաղ Միլան վերադառնալ

Օրուան գիրքերը

››› ‹‹‹

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.։
2. ԱՐԵ՞Ւ, ԱՐԵ՞Ւ, (Հիւծախտաւորի մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։
3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924։ Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան։ Գին 8 Ֆր.։ Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան։

ԿԻՆՆԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

■■■

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

00000

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 10

ՊԻՑՆԱՆՔՈՒՐ, Աղապապ Պարսամեան։
ՖՕՆԹԷՆ, Համեան եղբարք։
ՊՈՒԼՕՆԵԸ ՍԻՒՐ ՄԷՆ. Արթին Տէրյունեան։
ԻՍԻ, Համի Նոտարեան եղբարք։
ՊՈՆՑԻ, Ցարութիւն Պալեան։
ՓԱՐԻԶ (19). Քէօրթեան։
ՔԱՍԱՊԼԱՆՔԱ, Տիկ. Բ. Սերճանեան։
ԱՓԹ. Աղաջան Թէհեաեան։
ԼԻՕՆ. Տօնապետ Տօնապետեան։
ՓԱՀԼԷՎԻ, Խաչատուր Լազարեանց։
ՔԱՇԱՆ. Կ. Ու.։
ՊՈՒՍԷԹՐԸ, Յովհաննէսեան։
ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Յարութիւն Օնպաշեան։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ստեփան Ապտալեան։
ՆԻՍ. Յակոբ Սեփէրեան։
ՍԷՆ ԺԷՐՕՄ (Մարսէյլ), Բաբադամեան։
ՓԱՐԻԶ, (1), Ա.
ԱՆՎԵՐՍ. Տիգրան Սալամանեան։
ՆԻՄ. Միհրան Թուրիկեան։
ԻՍԻ, Համբարձում Համբարեան։
ՓՐԷ ՍԷՆ ԺԷՐՎԷ, Կարապետ Ղարխյեան։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խորէն Նազարէթեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԼԱՆՇԸՐԻ, Գ. Տ. — 70։
ԷՓԻՆԷՅ. Յ. Պ. — 105։
ՎԷՐՍԱՅԼ, Ս. Պ. — 140։
ՊՕՄՕՆ, Ն. Խ. — 140։
ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Թիւֆ. — 140։
ՆԻՄ, Ն. Փ. — 210։
ՍԷՆԹ ԺԸՆԸՎԻԷՎ, Իշխ. Ա. — 70։
ՓԱՐԻԶ (9) Ս. Ե. — 35։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՍԱ, Ա. Կ. — 35։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Մ. Տ. — 35։
ԼԻՕՆ, Յ. Ռ. — 35։
ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՌ. Տիկ. Դ. — 210։
ԻՍԻ, Պ. Գ. — 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ժամ. — 210։
ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Տ. Ս. — 140։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ, — 828։
ՊՕՄՕՆ, Ս. Ռ. — 140։
ԷՔԻԼԻ, Յ Թ. — 100։
ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Մ. Պ. — 70։
ՎԻՎԻԷ, Պ. Ք. — 70։
ՍՈՒ ՊՈՒԱ ՄՕՊԷՕԺ, Լաբ. — 140։
ԼԱ ՊՕՔՔԱ, Վ. Գ. — 105։
ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Ս. Պ. — 105։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՇԻԸՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունվար 2, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ալֆուննեանի ընակարանին մէջ՝ 17, Rue Ampère, CACHAN.

ԻՍԻԻ «Ջաւարեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ. Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԸ-ԿՕՆԷՍԻ «Վարդան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին. Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան.

Հրապարակային բանախօսութիւն

կազմակերպուած *ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին *Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ* մէջ

Կը խօսի՝ ընկեր **Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ վասպուրական «Արծիւ» ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի:

Երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ լոյս ընկեր-համակրական խնջոյք եւ տմնածառ:

Ընկերահաւաքական թէյասեղան

կազմակերպուած *Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՕԳԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին Salle des Fêtesի *ՄԷՋ*

կը խօսի ընկեր **Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ**

Ներկայ կ'ըլլան տեղւոյն ընկերվարականները. *Տիկ. ԼԱՓԷՋ եւ Փ. ԿՐՕԼ*

Կը նուագէ Տէսինի ֆանֆառը.

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած՝ ՖՐ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ռ. Ա. Կ. սրահին մէջ

Մանկական պարեր, մենախօսութիւն, խմբերգ եւ մանկական ներկայացումներ դպրոցի փոքրիկներու կողմէ.

Բացման հանդէս եւ տօնածառ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

(Նուէրներ անխտիր բոլոր հայ մանուկներու)

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ

Հանդէսէն վերջ՝ ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆի ճաշարանին մէջ, 202, rue Boileau *թէյասեղան, երեկոյթ-պարահանդէս, երգ, խմբերգ, նուագ, ճազ՝ ղեկավարութեամբ փոքրիկն Գետօի (6 տարեկան) իր* Pierro *ճազով.*

Մուտք 1 ֆրանք

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN**ի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին. Երկու օրքեսթրը, քոթիյոն, աթրաքսիոն. ճոխ պիւֆէ. Սմոքինկ կամ սեւ հագուստ պարտաւորիչ

ՄՈՒՏՔ՝ 10 *եւ* 20 *ՖՐԱՆՔ.*

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԷՆՍԷՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿ. ՎԷՆՍԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին մանկապարտէզի սրահին մէջ 1, rue du Midi *(Place de la Mairie)* վէնսէնի սրճարանի Ա. յարկը

խմբերգ, արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ աշակերտներու կողմէ

կը ներկայացուի «*ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ*»

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ սիրուն նուէրներ

կը հրաւիրուին փափաքողները. Մուտքը ազատ է.

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ:

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ **Ecole Libre**ի հետ, մեզ վերապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն:

Ամսական 250 ֆրանք: ՏՆՕՐՈՒԹԻՒՆ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան՝ ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.30ին

ՁՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՈՒԻԼ ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԸ

ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍՆ

ՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ

Վիճակահանութեան դրուած վերոյիշեալ 28 Պարգեւ - Տոմսակներուն Թիւերն են.-

3	*ՏՈՄՍԱԿ*	4րդ	Tranche	*Թիւ*	35855 - 55857	Serie	S
1	»	»	»	»	55881	»	S
1	»	»	»	»	79179	»	X
10	»	5րդ	»	»	30461 - 30470	»	V
10	»	»	»	»	39011 - 39020	»	Y

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni, Paris

Գ. Գ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre, Paris

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ՝ *օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեկառ.* *rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.* **13**

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէօյինի Կոմիտէն եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերներ՝ Արշակ Յակոբեանի իր եղբօր՝ ԴԵՂԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆի եւ Յովհաննէս Լէյլէկեանի՝ իր մօրեղբօր կնոջ գառնադէտ մահուան առթիւ.

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *պրանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացուած պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլօէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ **Provence 38 — 63**

Médaille d'Or 930 — Diplôme d'Honneur 1931

Միակ ներկայացուցիչը **"Le Cerf"** *հէլվայի.*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր խոեսակներ, ուղղակի ներածում:

Այցելեցէք մեր նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ ու արժէքի նպարեղէններ: Թրքական լաւագոյն սուրճ:

ՆՈՐՏԱՐԻՒ ԵՒ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ, ԴԻՄԵԼ ՄԱՆՈՒԹ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱՑՈՅՑ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. **Paris (19)**

Métro Crimée Autobus: AJ. AV. CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, պատի [illegible] ՁԵՂՉՈՒՆԷՆ [illegible] 10 առ 100 [illegible]

[illegible]

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

Թէյ Հրաչ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պոլսական բաստուրմա, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, թուզ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ Հալվաներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան.*

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն. Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ.

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան Ներկայացուցիչն է՝ *ՏԳՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert. Lyon.*

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

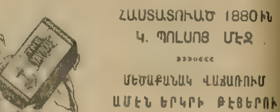

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ին

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին.

ԴԻՄԵԼ.

COMPTOIR DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE **Tél. COLBERT 25 - 27**

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք Թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տխսքեր. գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք.*

SOLDES. — *Հայերէն, Թուրքերէն եւ յունարէն տխսքեր՝* 10 *ֆրանքի.*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տխսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի.*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

ՔԱՐՏ - ՓՕՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի օր րուն *քարտ - փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ:

Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆի քէօշքը *25*, **Bld. St. Michel.** Փարիզ

(Պուլվար Սէն Միշէլի եւ Rue des Ecolesի կոտած անկիւնը)

Maison SABONDJIAN Frères

ARARAT

39, rue de Trèvise, PARIS IX

Téléph: PROV. 79-57

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՋԵՂՉ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ա. Զոր մրգեղէններ, պարսկական սառիրի բրինձ, Ֆիլաֆի ամաթէօրներուն համար, ռուսական սեւ եւ կարմիր խավեար՝ բրէզէ եւ Թարմ. անուշեղէններ, բմպելիներ եւ ամէն տեսակ գոնսէրվներ. Բ.= Մարսէյլի օճառ, ձիթաիւղ, արաչիս.

LA MAISON de L'HUILE

18, rue Bleue, PARIS IX

Téléph: PROV, 79-57

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ ՆՈՐ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՕԺՏՈՒԱԾ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀՆԵՐ

ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՅՆԶԳՈՅՆ ԼՈՅՍԵՐՈՎ:

Կը տրամադրուին հարսանեկան հանդէսներու (ամէն յարմարութիւններով) ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու, ժողովներու եւայլն.

Դիմել՝ 13, rue, Pierre Curie, Kremlin - Bicêtre, Métro: Porte d'Italie

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.316

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
[illegible]	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1933

31 Décembre
1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2383

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱԿԱՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Փրփո՛ւր կը տեղայ ռամկավար պաշտօնաթերթը, այս անգամ սինոդներով եւ էջերով։

Փրփուր եւ ժահր, չփոթեցնելու համար հանրային կարծիքը, Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ։

Ի՛նչ բառեր, ի՛նչ բառեր։ Եւ ածականներ լեռնակուտակ։ Ու սինոդութենէ բռնուած նախադասութիւններ մանուածապատ։

Եւ սակայն, անզօ՛ր են այդ բոլորը, պարտկելու համար անոնց իրականութիւնը.—

— Ղեւոնդ արք. ամէնէն առաջ զոհն է ռամկավար կուսակցութեան եւ միւս գոյնզգոյն դիմակաւորներու կամակոր բթամտութեան եւ անարգ խուժանավարութեան։

Այս ամբաստանութիւնը կրակէ տառերով պիտի արձանագրուի պատմութեան մէջ, մինչեւ որ կարենան հակառակը ապացուցանել։

Եթէ հրաշք մը պատահէր եւ Ղեւոնդ արք. ողջնար, իր առաջին անէծքը պիտի ուղղէր իր անխելք բարեկամներուն, որոնք իր խեղճ թշնամիներուն չափ ալ հեռատեսութիւն չունեցան։

Այս բացատրութեամբ, կ'արդարացնե՞նք իր սպանութիւնը, այնքան քստմնելի եւ եղերական պայմաններու մէջ։

Ո՛չ եւ ոչ։ Սպանութիւնը չէ դարմանը համատարած չարիքի մը, որ ծնաւ անլուր բթամտութենէ մը եւ կը սնանի հրէշային խուժանավարութեամբ մը։

Մնաց որ, ի՞նչ ահարկու թշնամի էր այս թեթեւամիտ եւ անմիտ իսկ դժբախտ կղերականը, որու՛ն դէմ Դաշնակցութիւնը հարկադրուէր դաշոյն խրել անոր կուրծքին։

Դաշոյնը դո՛ւք սրեցիք, պարոնայք ռամկավարներ։ Դո՛ւք՝ այն օրէն որ հերոսացուցիք այս մարդը, իբրեւ «սրբի» առաջնորդ, պարզապէս ... հայկական խորհրդանշան մը վար առած ըլլալուն համար։

Այդ օրէն ասդին, դուք եղաք հետեւողական։

Յամառ եւ անամէջ ամբոխավարութեամբ մը, դուք ամէն տեղ եւ ամէն առիթով յառաջ քշեցիք Դուրեանը, իբրեւ խորհրդանշան մը հայրենասիրութեան եւ իբրեւ մարմնացումը բոլոր առաքինութեանց։

Ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ օրէն ասդին — դեռ ծանօթ չենք դեկտ. 17 – 24 պատահած դէպքերուն — լրումն էր միեւնոյն խելագար քաղաքականութեան։

Դուք ձեր գլխուն վրայ պտտցուցիք զայն, ի վերջոյ կերաք անոր գլուխը, եւ հիմա կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէք, ամբաստանելի աթոռը քշելով ուրիշներուն առջեւ,— ձեզմէ հուրս։

Դուք ձեզի թոյլ կուտաք փախչիլ, սոփեստական մոլեռանդութեամբ.

— «Նոյն տեսակի խմբակ մը, հիմա կը յաջողի կատարել ոճիրներուն ոճիրը, անլուր, աննախընթաց հրէշութեամբ մը, իր ոճիրին համար վայր ընտրելով մանաւանդ եկեղեցիի խորանը, որպէսզի իր գործած դաշոյնը դժբախտ զոհին կուրծքէն անցնելով ծակէ եկեղեցիին դարաւոր նուիրականութիւնը եւ ծակէ այս ժողովուրդին սիրտը»։ (*Ազդակ*, 28 դեկտ.)։

Այս գարշելի թոյնը սրսկած ատեն, մէկ վայրկեան անդրադարձա՞ք թէ, այս ժողովուրդին սիրտը տասնապատիկ աւելի խորութեամբ կը ծակի, երբ հոգեւոր հովիւ մը — արքեպիսկոպո՛ս — կը ոտնէ եւ վար առնել կուտայ կախուած դրօշ մը, անհամար բազմութեան առջեւ, միջազգային ցուցահանդէսի մը մէջ։

Մէկ վայրկեան խորհեցա՞ք թէ, ի՛նչ կ'ըլլար հետեւանքը, եթէ փոխան եռագոյնի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի պատկերն ըլլար կախուած, եւ ուրիշ մէկը վար առնել տար զայն։

Եւ դուք այնքան յիմարացաք որ, երբ պաշտօնանկ առաջնորդը «ասարըմ – քէսէրըմ» հրամանագիրներ կ'արձակէր, ոտքը գետնէն կտրած, խելք չըրիք զգաստութեան հրաւիրելու զայն։

Ընդհակառակն, դուք ծափ ու ծնծղայ հնչեցուցիք, փառաց ի փառս բարձրացուցիք այս անպատասխանատու իշխանաւորը, երբ ան կը գրէր ամէն բանէ անտեղեակ կաթողիկոսին, շնորհակալական նամակի մը առթիւ.

«... Ձեր Վեհափառութեան այդ նամակը ինծի համար ամբողջական վաւերական մըն է, պիտի բոլի պատուական քարերով զարդարուած յանձնարարականն է որով կրնամ պարծիլ եւ պիտի պահեմ միշտ կուրծքիս վրայ եւ ըմբոստները պիտի չկարենան ի խոր խոցել եւ աղետալի դարձնել իրենց զէնքերը յարձակման, որքան ալ զօրեղ եւ ուժգին ըլլան»։ (19 հոկտ. 1933։ Տպուած ռամկավար «Պայքար»ի մէջ, հոկտ. 24ին)։

Նոյն հարցումը նորէն,— կատարելով այս հարեւանցի վերլուծումները, կ'արդարացնե՞նք գործուած խժդժութիւնը։

Ոչ եւ ոչ։ Եւ սակայն, ամէնէն քրէական ոճիրներու քննութեան եւ դատավարութեան ատեն իսկ, մարդիկ սովորութիւն ունին պրպտել նախընթաց պարագաները։ (Եւ մենք սակաւին կը սպասենք ամբողջական լուսաբանութեանց)։

Այս վերլուծումները «պատասխանատու կանխապատրաստութիւն» չեն — ինչպէս կը սպրդեցնէք այնքան գռեհկօրէն։ Ոչ ալ «դիւային հրճուանք», ինչպէս կը նախատէ՛ք նոյնքան ճիւաղային անբարոյականութեամբ։

Այս վերլուծումները եւ դեռ ուրիշներ պատասխանն են այն կոկորդիլոսի արցունքներուն եւ «հայրենասիրական» զառանցանքներուն, որոնք չեն կրնար ծածկել բուն ոճրագործները։

Ո՛ր եւ է «նուիրականութեան» մասին խօսելէ եւ ասպարէզ իջնելէ առաջ, Ռամկավար Կեդր. Վարչութեան անդամները լաւ ընեն որ իրենց պատեանին մէջ քաշուին, մոխիր ցանեն իրենց գլխուն եւ խօսի՛ն, ձեռքերը գլուխներուն մէջ առած արտասուելով,— վերջին վեց ամիսներու իրենց բանաւոր եւ գրաւոր քաջագործութեանց մասին։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՒԸ ՍԱՐՔԱԾ ԷԻՆ „ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ"

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ

Ուրբաթ օր, երիտասարդ ուսանող մը Սինայայի կայարանին մէջ սպաննեց Ռումանիոյ վարչապետը, Պ. Իոն Տուքա, որ դեռ վերջերս կազմեց դահլիճը։ Երիտասարդը նախ ռումբ մը նետեց, որ վիրաւորեց Պուքրէշի նախորդ քաղաքապետը, յետոյ չորս գնդակ պարպեց վարչապետին գլխուն։ Մահը վայրկենական եղաւ։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց ուսանողը, որ կը կոչուի Կոստանդինէսքու։ Հակառակ խիստ հարցաքննութեանց, նախ մերժեց յայտնել իր կուսակցութեան կամ ընկերներուն անունները։ Բայց յետոյ կարելի եղաւ հաստատել թէ Պուքրէշի համալսարանին ուսանողներէն է եւ կը պատկանի Ֆաշական « երկաթեայ պահակ » կազմակերպութեան որ լուծուեցաւ վերջերս, Պ. Տուքայի հրամանով։

Վարչապետին մարմինը փոխադրուեցաւ Սինայայի արքայական պալատը, ուր քանի մը ժամ առաջ հանգուցեալը խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր Թագաւորին հետ։

Յարձակման ատեն ուրիշ վեց հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ երկու մեղսակիցներ։ Ձերբակալուեցաւ Զօր. Քանթաքուզէն, որ նախագահն է « երկաթեայ պահակներ »ուն։ Իր նախորդը, Քոտրէանօ, բանտարկուած ըլլալով, ինք անցած էր հակահրէական շարժման գլուխը։

Սպանութիւնը կատարուեցաւ առտուն ժամը 10ին, երբ վարչապետը քարափին վրայ կեցած Պուքրէշի կառախումբին կը սպասէր։ Շոգեկառքին ժամանումէն քիչ առաջ, վարչապետը շրջապատուեցաւ 60 ղրօսաշրջիկներով եւ քաղաքապետական պաշտօնեաներով։ Վարչապետը Պուքրէշի փոխ – քաղաքապետին ձեռքը կը սեղմէր, երբ ուսանողը բազմութեան մէջէն դուրս ելլելով կրակ տեղաց։ Երկու անգամ գլուխէն եւ մէկ անգամ զիստէն զարնուելով, Պ. Տուքա փռուեցաւ գետին, արեան ճապաղիքներու մէջ։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ կայարանապետին սենեակը, բայց արդէն մեռած էր։

Մարդասպանը 26 տարեկան է եւ երեսփոխանական թեկնածու պիտի ներկայանար, բայց իր կուսակցութիւնը ապօրէն հռչակուեցաւ։ Հարցաքննութեան ատեն յայտարարեց թէ Պ. Տուքան ազատ – որմնադիր ըլլալով, կը ծառայէր միջազգային « Ֆրանմասոնութեան », հետեւաբար ուզեց սպաննել։ «Դեռ ուրիշներ ալ պիտի սպաննենք », ըսաւ, որովհետեւ այս քաղաքականութիւնը վտանգաւոր է եւ կը նպաստէ Հրեաներուն տիրապետութեան։

Սպանութեան լուրը մեծ յուզում պատճառեց Պուքրէշի մէջ։ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար։ Մարմինը Պուքրէշ փոխադրուելով, ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի։

⁂ Պ. Տուքա 52 տարեկան էր եւ ունեցած է քաղաքական փայլուն ասպարէզ մը։ Առաջին անգամ նախարար եղաւ երբ 35 տարեկան էր։ Քանի մը անգամ վարեց արտաքին եւ ներքին նախարարութիւնները։ Երեսփոխան եղած է 25 տարի անընդհատ։ Իրաւագիտութեան տոքթ. էր, աւարտած ըլլալով Պուքրէշի եւ Փարիզի համալսարանները։ Վինթիլա Պրըթեանուի մահէն յետոյ ընտրուեցաւ վարիչ ազատական կուսակցութեան։

*Սպանութեան հետեւանքով, ոստիկանութիւնը սկսաւ նորէն ձերբակալել երկաթեայ պահակներու կազմակերպութեան անդամները։ Այս կազմակերպութիւնը հիմնուած հիթլէրական սկզբունքներով եւ կ'ըսուի թէ նիւթական օգնութիւն կը վայելէ։ Հաւանական է որ զինուորականներ հրաւիրուին նոր դահլիճին մէջ, **արմատապէս ջնջելու համար նոր կազմակերպութիւնը**։*

Վարչապետութիւնը առժամապէս պիտի վարէ կրթական նախարարը, Պ. Անկէլէսքու։

Երբ Պ. Տուքա որոշեց լուծել երկաթեայ պահակներու կազմակերպութիւնը, այս վերջինը դիմադրեց եւ փողոցային կռիւներ պատահեցան։ (Նաչի մէջ երկու հայկական խանութներ ալ վնասուեցան, հրէական կարծուելով)։ « Պահակներ »ը վրէժ լուծելու համար, աւարի տուին ներքին նախարարին մէկ տունը, Եաշի մէջ։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱ՞Ն

Երէկ հաղորդած էինք Խ. Միութեան կեդր.Գործադիր Կոմիտէին (խորհրդարան) նստաշրջանին բացումը, ամփոփելով Պ. Մոլոտովի ճառը՝ միջազգային կացութեան մասին։ Այս առթիւ աւելի ընդարձակ զեկուցում մը կարդաց Պ. Լիթվինով, արտաքին գործավարը, մասնաւորապէս ծանրանալով Գերմանիոյ եւ Ճափոնի հետ եղած յարաբերութեանց վրայ որոնք չափազանց լարուած են։ Ինչպէս Մոլոթով, Լիթվինով ալ չէշտեց թէ այդ երկու երկիրները յարձակողական պատերազմ մը կը ծրագրեն Խ. Միութեան դէմ, բայց իրենք պատրաստ են յաջողութեամբ ետ մղելու որ եւ է արշաւանք։ Զեկուցումը տեւեց երկու ժամ։ Խօսելով միւս երկիրներու մասին, Լիթվինով ջերմապէս շնորհաւորեց Նախագահ Րուզվէլթի հեռատեսութիւնը, իմաստութիւնը եւ իրատես ոգին։

Գերմանիոյ եւ Ճափոնի մասին խօսած ատեն, արտաքին գործավարը շեշտեց.

— « Եթէ չեմ սխալիր, այդ երկու երկիրները ցեղային նմանութիւն մը կը տեսնեն իրենց միջեւ։ Անկարելի բան չէ այս, քանի որ ցեղը դարձած է դասակարգական բացատրութիւն մը ըլլալէ եւ դարձած է տեսակ մը անուն՝ զինուորական կազմակերպութեան »։

⁂ Նոր ծրագրի մը համաձայն, 1934ի գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ փոխադրութեանց, մասնաւորապէս երկաթուղիներու խնդիրը։ Շինուելիք երկաթուղիները կրկնապատիկը պիտի ըլլան 1933ի շինութեանց։ Մասնաւոր ուշադրութիւնը պիտի դարձուի գլխաւոր գիծերուն (Տօն – Մոսկուա, Մոսկուա – Ուրալ եւ գէպի Ծայր. Արեւելք)։

⁂ Խորհրդային իշխանութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն ճարտարարուեստական բանուորները պիտի կրնան բոստանոց – պարտէզներ ունենալ, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար 2)3 արտավար տարածութեամբ։ Մինչեւ վերջերս միայն հաւաքական սեփականութիւն կարելի էր ունենալ այս գետնին վրայ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Երէկուան թիւին մէկ մասին ճակատը սխալմամբ տպուած է ԿԻՐԱԿԻ, փոխանակ ՇԱԲԱԹԻ։

«ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՒ ՉԱՐԱՇՈՒՔ»

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը իր աղքատ Ղազարոս հայերէնին վերածելով մեր յօդուածագրութեան խորագիրը, « Եղերական փախճանը », զայն կոչած էր « ուշագրաւ եւ չարաշուք »։

Ապացուցանելու համար թէ ինչպէս « ուշագրաւ եւ չարաշուք » իրողութիւններ տեղի ունեցած են Ղեւոնդ արք.ի սպանութենէն երկու շաբաթ առաջ, թունաւորելով մթնոլորտը, ստորեւ կ'արտատպենք մէկ – երկու հատուածներ՝ իրենց Ամերիկայի պաշտօնաթերթին «Պայքար»ի դեկտ.17 թիւէն։ Հարցը կը վերաբերի Իւնիըն Սիթիի եկեղեցիին մէջ պատահած խռովութեանց, որուն լուրը արտատպեր էինք երէկ, « Հայրենիք »էն որ իր կարգին զայն թարգմանած էր ամերիկեան թերթէ մը։

Դեկտեմբեր 10ին, առաւօտեան ժամը 10ին եկեղեցին կը բացուի, հաւատացեալք կը սկսին խուռներամ եկեղեցի փութալ, դաշնակ հոգաբարձութեան հաշիւ մաքրելու համար։ Սակայն ժողովուրդը ափ ի բերան կը մնայ երբ կը տեսնէ որ դաշնակ հոգաբարձութիւնը պատարագելու համար արդէն բերած է փիլոնազուրկ քահանայ մը։ Ժողովուրդը կը պահանջէ իր հովիւը, Մամբրէ Ծ. Վրդ. խսկոյն եկեղեցի մտնելով, ուղղակի իր պաշտօնակալութեան գլուխը կ'անցնի։ Մամբրէ Ծ. վարդապետ անմիջապէս կը հրամայէ փիլոնազուրկ տէտէրոս որ եռռանայ եւ ինք կը սկսի ժամերգութեան։ Այս պահուն կը պատահի իրարանցում։ Այր, կին, ամբողջ ժողովուրդը խռովութեան կը մտնուին եւ լաւ դաս մը կուտան խռովարարներուն։ Նոյն պահուն հովիւը անայլայլ կը շարունակէ պաշտամունքը։ Փիլոնազուրկ քահանան, ծեծ ուտելու վախէն կ'ապաստանի պահարանը, ուրկէ զինք օձիքէն բռնած դուրս կը հանէ հայ կին մը։

Դաշնակ հոգաբարձութեան անդամները կը դիմեն ոստիկաններու օգնութեան, պահանջելով որ Մամբրէ Ծ. վրդ.ը խորանէն վար առնուի, սակայն ոստիկաններու *սարճընթը* կը մերժէ կատարել այս սրբապղծութիւնը։

Այսպէս գալուած ըլլալով դաշնակ խռովարարութիւնը, Մամբրէ Ծ. վրդ. կը լրացնէ իր պատարագը, հազիւ քարոզը լրացած՝ իրենց կերած ծեծէն չկշտացած դաշնակ պարոնները կրկին կը փորձեն աղմկել։ Այս բնթացքէն լեցուն զայրացած ժողովուրդը յարձակեցաւ խռովարարներուն վրայ եւ անոնց լաւ դաս մը եւս տուաւ։ Մամբրէ Ծ. վրդ. իբրեւ քաջ զինուորը եկեղեցիին, իրեն հետ ունենալով Սարկաւագ Անտոն Չերէզեան, դպիրներ Գրիգոր Տէտէեան եւ Սողոմոնեան եւ ամբողջ դասը, առանց մէկ վայրկեան արարողութիւնը դադրեցնելու, շարունակեց պաշտամունքը։ Դաշնակ խռովարար մը, որ Նիւ Եօրքէն յատուկ դրկուած էր, ոստիկաններու կողմէ բռնուեցաւ եւ հեռացուեցաւ, խոստովանելով որ խռովարարութեան համար վարձուած էր։ Երբ եկեղեցւոյ աւարտումէն յետոյ, դաշնակները կրկին փորձեցին անկարգութիւններ ընել, այս անգամ այնպիսի ծեծ մը կերան որ, ականջնին կախած հեռացան եկեղեցիէն։

ԱՅԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒՔ

«Հայրենիք»ի դեկտեմբեր 17 թիւէն կը քաղենք հետեւեալ լուրը.—

Ինչպէս գիտէ ընթերցողը, Մեծագոյն Պոսթընի հոգաբարձութեան կարգադրութեան համաձայն, այսօր Քէմպրիճի եպիսկոպոսական *Քրայսթ* եկեղեցիի մէջ տեղի պիտի ունենայ պատարագ։

Նախկին թեմակալ Դուրեան Ղեւոնդ եպ. խանգարելու համար պատարագը, իր մարդոց միջոցաւ իսկոյն դիմում կը կատարէ եպիսկոպոսական եկեղեցիի վարչութեան՝ խնդրելով որ ետ վերցնէ իր խոստումը եւ եկեղեցին չտրամադրէ հոգաբարձութեան։ *Քրայսթ* եկեղեցիի վարչութիւնը կը մնայ չուալած։

Բարեբախտաբար հոգաբարձութեան անդամները Քէմպրիճի եպ. եկեղեցիի պետին մօտ երթալով հարկ եղած բացատրութիւնները կուտան, որմէ յետոյ եպիսկոպոսը եւ եկեղեցիի վարչութիւնը ցաւ կը յայտնեն հոգաբարձութեան եղածի մասին եւ միաժամանակ կը յայտնեն որ այս կիրակի եկեղեցին իրենց տրամադրութեան տակ կը գտնուի։

Այսպէսով Ղեւոնդ եպ.ի դաւերը Պոսթընի մէջ եւս չարաչար կը ձախողին։

ՀԱՅ ՄԸ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Անիէռի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Պուա Քոլոմպ բնակող Հայ մը, մօտ 55 տարեկան ու երկու զաւակի տէր, որ առեւտուրով կը զբաղի, անցեալ շաբթու իր կենսաշարժը նորոգելու համար կը դիմէ ծանօթ ֆրանսացի բարեկամին որպէսզի թէ նորոգող եւ թէ գնող յաճախորդ մը գտնէ։ Ֆրանսացին սիրով յանձն կ'առնէ, ու կառքը միասին կը տանին թիւ 15 Սթասիոն փողոցը։ Հոն կը սակարկեն կառատան տիրոջ հետ ու կը վերադառնան։ Երկու օր վերջ իր բարեկամ Ֆրանսացին կառքը գնողի մը հետ կուգան ու կը գտնեն Հայը։ Երեքը միասին կ'երթան կառատունը, եւ դիմացը նեղ փողոցի մը մէջ կը սկսին սակարկութեան։ Հոն կը գտնուէր 30 տարեկան երիտասարդ մը։ Սակարկութիւնը չյարմարելով, Ֆրանսացին ու յաճախորդը դուրս կ'ելլեն եւ երիտասարդը խօսքի կը բռնէ Հայը։ Յետոյ երկաթեայ դուռը կը գոցէ, ու կը յարձակի Հայուն վրայ, կոկորդէն կը բռնէ ու դրամապանակը կը պահանջէ։ Հայն ալ անոր օձիքէն կը փակի։ Երիտասարդը ձեռքը Հայուն տափառէն գրպանը խոթելու կ'աշխատի, իսկ Հայը մէկ ձեռքով գրպանը կը պաշտպանէ, եւ միւս ձեռքով՝ կոկորդը։ Մահու եւ կենաց պայքար։ Երիտասարդը Հայուն ձեռքի մատը այնպէս մը կը ցցէ որ մատը կ'ելլէ տեղէն։ Կ'ուզէ գետին պառկեցնել, բայց չի կրնար, Հայը երբ կը զգայ ցաւը, փողոցէն օգնութիւն կ'աղաղակէ։ Դրացիները կը վազեն եւ դուռին առջեւ մը կուտան։ Երիտասարդը կը ձգէ Հայուն օձիքը առանց իր նպատակին հասնելու եւ դուռը կը բանայ։ Հայը սթափելով կ'երթայ ներթապահ ոստիկանը կը կանչէ որ երկուքը միասին կ'առաջնորդէ Անիէռի ոստիկանատունը։ Քննութենէն յետոյ, երկուքն ալ ազատ կ'արձակուին։ Խնդիրը դատարանի յանձնուած է։ (Իր խնդրանքին վրայ, զանց կ'առնեմ անունը)։

ԳՐԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

Ցեղի անձկութեան պատճառով «Օմար Խայեամի Քառեակները» համարիս մէջ կարելի չեղաւ քիչ մը աւելի խորանալ ու տարածուիլ Խայեամի արեւափառ Մեծութեամբ, դայն աւելի մօտէն ճանչցնելու մտահաւորութար անոնց որ պիտի ուզէին իրենց Խայեամը ունենալ:

Այդ պակասը լրացնելու մտքով է որ կը սկսիմ յօդուածաշարք մը, իբրեւ գրական զրոյց:

Փասքալը, Սորինկպէրկը, Լուկրեցիոն, Գէօթէն, Շօփէնհաուըր եւ Օմար Խայեամը համեմատելով, կը տեսնենք թէ Փասքալ, աղաղակելէ յետոյ՝ «Երկնքի լռութիւնը զիս կը սարսափեցնէ», կը խելագարի: Նոյնը Սորինկպէրկ, որ առաջինին չափ շատ հեռուներն էր դեգերած: Գէօթէ՝ իր «Ֆաուստ»ով, պատեհապաշտութեամբ թէ ներքին համոզումով, Աստուածը կը լուծէ, երկնային արտայայտութիւն մը կը գտնէր այդ սխալանքի, մեղքի ու տառապանքի կեանքին վերջ: Տեսակ մը օգտապաշտական — «փրակմաթիկ» լուծում: Լուկրեցիոն, ընդհակառակն, մերժելով ուանգոսնելով ամէն Աստուածութեան Խորհուրդ, զուտ նիւթական վայելքի յղփանքին մէջ կը խեղդէ իր հարցասէր իմացականութիւնը: Շօփէնհաուէր, դաժան ու ճարտասան յոռետես մը, անլուծելի Աստուածներուն հետ իր ունեցած գոտեմարտէն չարաչար պարտուած, իմացական կեանքը կը յայտարարէ չարչարանքներու կուտ շղթայ մը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ահաւոր ողբերգութիւն մը ծայրէ ծայր, եւ անկէ ազատագրուիլը կը քարոզէ իբրեւ լուծում:

Օմար Խայեամ իր զննութիւններէն որ եւ է սխալէմ չի յօրիներ, չի յանդիր բացարձակ հետեւութիւններու, կը բաւականանայ յայտնելով թէ՝ — «բան մը չի գիտեր» —: Այս տեսակէտէն ան կը նմանի Պիւրհոնի (յոյն իմաստասէր 4րդ դարուն Ն. Ք.):

Այս արտակարգ մտածողը կը ժխտէր թէ՝ մարդ կրնայ, երբ եւ իցէ, ճշմարտութեան հասնիլ: Ըստ իրեն, բնութեան մէջի բոլոր կազմակերպուած գոյացութիւնները ենթակայ են շարունակական վերանորոգմանմբ, ուստի կարելի չէ ուրիշ բան գիտնալ բայց միայն երեւոյթները: Մարդոց միջեւ, ամէն քայլափոխի, կարելի է հանդիպիլ սխալանքներու, մտային հակասութիւններու, դգայարանական պատրանքներու: Արդ, ճշմարտութեան որոնումը հաստատուն յենարանի մը վրայ չի հանգչիր: Ամէն առաջադրութեան կարելի է հակառակիլ ուրիշ առաջադրութեամբ մը, նմանապէս հնարաւոր: Հետեւաբար իմաստուն մարդը դատողութիւն չընէր, այլ միայն կը հետեւի երեւոյթներուն, առանց զանոնք ճշմարիտ յայտարարելու: Մարդ մէկ բանի մը միայն կրնայ բաղձալ, — աշխատիլ որ անդորր անշարժութիւն մը գտնէ իր ներաշխարհին մէջ, ու այդ անշարժութիւնը չխանգարուի որ եւ է կերպով — բացասական երջանկութիւնը:

Ու Մեծն Օմար Խայեամ, իր ութսուն տարիներու յաղնաչափ խոկումներէն արտամած ու ձանձրացած, Աստուածէն Թափանցելու անյաղ ճիգը կը փակէ իր թիւ 20 քառեակով.

Աստուածութեան վարագոյրին ետե անցնելու ճամբայ չը կայ,
Բնութեանը գաղտնիքներուն խելք հասցընող մէկը չը կա՛յ,
Հողի ծոցէն զատ մեզ համար չը կայ բընաւ մէկ այլ կայան,
Խըմէ՛ գինին, որովհետեւ այս հէքեաթին վերջը չը կա՛յ:

Բայց հէքեաթը կը շարունակուի դարէ դար, մարդկութենէ մարդկութիւն, եւ պէտք է որ շարունակուի:

Խայեամի օրերուն, գիտութիւնը տուեալներ չունէր տակաւին: Ամէն բան կը բացատրուէր գերբնական դաժի մը յարակայ տեօրինութեամբ ու մարդկային յաւերժութեան ծարաւը յագեցած էր՝ երեւակայական վերապրումներու եւ հանդերձեալ դըրախտներու հեռանկարներով: Ասիկա արժանագրելով անշուշտ, միամտութիւնը չունինք յայտարարելու թէ մեր օրերուն գիտութիւնը որոշ արդիւնքներ ունի արդէն եւ Աստուածները սկսեր են տակաւ առ տակաւ իրենց անթափանց խաւարը բանալ մեր մտածումի նայուածքներուն առջեւ: Ո՛չ: Եւ սակայն, բացարձակ Անէութեան գաղափարը կը թուի թէ այլ եւս իրողութիւն չէ, որովհետեւ նորանոր յայտնաբերումներ ու գիւտեր, կուգան հակառակը ապացուցանելու: Խայեամը, ինքը, երբեք չէ դադրած ընդվզմարումներ ունենալէ, ան խոր բաղէս Թափանցած է այն անհերքելի իրողութեան թէ՝ գաղտնիքները գոյութիւն ունին եւ մեր մարդկային տկար, սահմանափակ ու անզօր միտքն է, որ Թափանցելու կարողութիւնը չունի:

Ու Խայեամ այս գիտակցութենէն շատ աւելի տառապած է եւ յուսահատած, քան կեանքի անփառունակ վախճանի իրողութեամբ: Որովհետեւ մինչեւ մարդ կը խոկայ՝ կեանքը վազող ջուրի մը պէս կ'անցնի կ'երթայ: Կեանքը, նիւթի սա հրաշափառ զարթօնքը, որ իր սկզբնաւորութեան մէջ հրաշք մըն է ու յետոյ քաղցր եւ զմայլելի հոլութեքութիւն մը, եւ որ երթալով կ'այլափոխուի տրտմայի ու հուսկ ուրեմն անագորոյն ու ահաւոր ողբերգութեան, որու թէ՝ դերակատարներն ենք ու թէ՝ հանդիսատեսները միանգամայն. վերջապէս յանգելու համար՝ գէթ երեւութապէս ոչնչացման ու անէացման, Խայեամ, իր արտակարգ խելքով ու գիտակցութեամբ, կը հրաւիրէ օգտագործել դիտնալ անոր ամէն մէկ վայրկեանը:

Գինի խըմէ՛, որովհետեւ քունն է երկար սեւ հողին տակ,
Ուր, դուն անկին, անքարեկամ պիտի պառկիս օր մը միմակ,
Ըզգոյշ սակայն, յայտնելիքդ դուն չը յայտնես եւ ո՛չ ոքի,
— Կակաչները երբոր թոռմին, ա՛լ չե՛ն ծաղկիր այլ ժամանակ:

Կեանքին կը յաջորդէ Մահը, ու ան իր հետ նոր խաւարներ կը բերէ, արդէն խաւարներով պարուրուած կեանքին: Ու անկէ մտահոգուած Խայեամըկը յայտարարէ.

Կուգանք — կ'երթանք, ժամանակին մէջ որ չունի ըսկիզբ — վախճան,
Ո՞ւրկէ կուգանք եւ ո՞ւր կ'երթանք,
այս մասին ոչ ոք գիտէ բան,
Ամէ՛ն անհատ, ե՛ւ ուսուցիչ, ե՛ւ աշակերտ համախուռար,
Որոնց կին մէ՜ աշխարհ բերած՝ չունին հարցին այս պատասխան:

Եւ սակայն գերեզմանէ — գերեզման ու խանձարուրէ — խանձարուր, իրար յաջորդող մարդկութիւնները կը յամառին, կը ճգնին պատասխան մը գտնել:

Օգէնմաց Թուսուօն Շթայնէր իրաւամբ կ'ըսէ՝

— «Մարդկային կեանքը իմաստ եւ արժէք կ'առնէ այն ժամանակ միայն երբ ուրիշ աշխարհի մը ընդնշմարումը կը բացուի իր առջեւ»:

Մէկզի թողլով կրօնա — դաւանաբանական երազական հաստատութիւնները «հանդերձեալ» կեանքի մը մասին, կ'արժէ գրաղիլ փորձառական գիտութեան հէքեաթներով, որոնք իրական նոր հորիզոններ կը բանան մահկանացու մարդուն առջեւ, նոր կարելիութիւններ ու եմարաւորութիւններ ընդնշմարել տալով անոր: Թէեւ, խոստովանինք, այս բոլորը դեռ շատ անորոշ, մշուշային ու աղօտային սահմանի մը մէջ են: Եւ սակայն, այս նուաճումները Աստուածներու ճամբաներուն վրայ, այլ եւս ոչ միայն չեն հերքուիր անողոք հոյակատր գիտուններու կողմէ, այլ եւ գրեթէ ապահոված են անոնց պաշտպանութիւնը:

Շարլ Ռիշէ, Մէնար, Ֆրոյտ, Օսթի, Վալիզ եւ Պաւառուք տեսանողներու (voyant) գերմանահրաշ գուշակութիւններն ու ցուցմունքները տեսնելով ու հակակշռելով, ստիպուած են ընդունիլ թէ՝ մարդու բնականոն, սովորական ըմբռնումէն դուրս, անոր մէջ կայ ուրիշ ըմբռնողութիւն մը, ճանաչման ուրիշ յատկութիւն մը: Շարլ Ռիշէ, այս արտակարգ անծանօթ ըմբռնողութիւնը կ'անուանէ մարդկային վեցերորդ զգայարանքը, որիրեն յատուկ գործարանը չունենալով հանդերձ, անհերքելիօրէն գոյութիւն ունի եւ որ շատ աւելի ընդարձակ է ու հզօր:

Ի դէպ, Կարնոյ ժողովուրդին մէջ «եռգիս վկայեց» արտայայտութեան ձեւ մը կար, որ կը գործածուէր դեռ չկատարուած եւ կամ առկախ խնդրի մը կարդադրումէն քիչ առաջ, որով ենթական կը դդար, կամ կը տեսնէր եղելք մը, որ դեռ պիտի գար: Իսկ գիշերաշրջիկներու զարմանալի գրուցութեամբ ու ճշդութեամբ գործելը, բացարձակ քուն վիճակի մէջ, ամէն մարդու յայտնի է արդէն:

ԱՐԱՄ ՎՐԱՆԴԻ

(1)

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Այսպէ՜ս տարագիր, այսպէ՜ս գերեվար,
Բացէ բաց նետուած հոգիիս համար՝
Չըկա՜յ նոր բարի,
Չըկա՜յ նոր տարի:

Այսպէ՜ս տառապուր եւ այսպէ՜ս անզուր,
Հազար տեղէ խոց իմ երազին եւր՝
Չըկա՜յ յուր բարի,
Չըկա՜յ նոր տարի:

Այսպէ՜ս լախտահար եւ այսպէ՜ս թափառ,
Սարէ սար քարկոծ իմ բախտիս համար՝
Չըկա՜յ լոյս բարի,
Չըկա՜յ նոր տարի:

Այսպէ՜ս տրտմագին, այսպէ՜ս դառնագին,
Խոցուած ու խածուած եէք Արտաշէսին՝
Չըկա՜յ երգ բարի
Չըկա՜յ նոր տարի:

Քո՛յր, փակէ՛ փեղկերն այդ լուսամուտին,
Տօնական երգերն հոս քո՛զ չը լըսուին,
Քեզի եւ ինծի
Չըկա՜յ նոր տարի:

Քո՛յր, ե՜կ քարուքանդ սա բոյնին առաջ,
Այրի՜նք զըրկախառն, արձակե՜նք հառաչ,
Թող չըսուի մեզի
Նո՛ր օր, նո՛ր տարի:

Քո՛յր, լո՛յսը մարէ այդ հիւանդ մոմին,
Կըրա՛կը նետէ սա դալար նոճին,
Չե՛մ ուզեր մեզի
Այսպէ՜ս նոր տարի:

Քո՛յր, ե՜կ աղօթենք ու լռիկ սըգա՜նք,
Մեռելնե՜ր ունինք, անթա՜ղ, անպատա՜ն,
Թո՛ղ չըլլայ մեզի
Այսպէ՜ս սեւ տարի:

Հեկո՛ւմ քո՛զ ըլլայ գիշերն այս խաւար,
Խոց ու խո՜կ դըժնեայ, բոլորի՜ս համար,
Առանց օճախի ու հայրենիքի,
Ո՜հ, իմ տնո՜ւշ քոյր, առ յաւէտ մեզի
Չըկա՜յ նոր բարի, չըկա՜յ նոր տարի:

Թո՛ղ որ այս գիշեր երգենք մոլեգին,
Վըրէ՜ժն Արմէնին, հո՛ւրը Վահագնին,
Թո՛ղ որ այս գիշեր, իմ դիծքա՜խտ քոյրիկ,
Շանթի՜ն պըլլուինք ու դառնա՜նք մըրրիկ,
Խորտակե՜նք դըռներն երկինքին, երկրին,

Ու աղաղակենք, խենդօրէ՜ն կանչենք՝
Թէ այս գիշեր մենք՝ հատուցո՜ւմ կ'ուզենք,
Կ'ուզենք քա՜րը մեր, կ'ուզենք հո՛ղը մեր,
Մեռելնե՜րը մեր, տունն ու տե՛ղը մեր,
Մեր չէն խարբերդի բո՛ւրը ծիւնահեր:

Եւ դըրկենք այցի մեր սիրտն ու հոգին,
Վերի Մէզրէին, վարի՛ Մէզրէին,
Թո՛ղ որ կաղընդին, քո՛ղ որ համբուրեն
Մեր որբ աղբիւրները ու դաշտերն ամէն,
Եւ ըսեն անոնց թէ պիտ՝ գա՜նք նորէն:

Եւ ըսեն անոնց թէ ամենուի՜ն
Չենք մոռցեր զիրենք, ու թէ բոլորին
Կարօտո՜վ կ'այրինք, եւ իրենք կըրկին
Որպէսզի ըլլան մերինը անյեղ՝
Պատրա՛ստ ենք մեռնիլ հարի՜ւր հազար հեղ:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՄԻՏԱՂ

— Պարոն գոնապան, արդեօք տեօրէնը ձեռագիրս կարդա՞ց:
— Ձեմ կարծեր, զամբիւղը պարապ է:

×

ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ.—Տարիներ աշխատեցայ եին ու նոր լեզուներ սորվեցայ բայց անտանելի կինս միթոց չիտար որ բառ մը արտասանեմ, չափազանց շատախօս է:

ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՋՐԻՆ ԾԱՌԸ

Գետը զեռ գիւղ չհասած, կը թօթուէր իր հողէ անկողնին մէջ՝ փրփրալից ու ճեմա, ու շաչելով շէշելով կ'անցնէր հպարտ, խարակներուն առջեւէն՝ որոնց մէջ կարծես գայն իր անպարագիծ յոխորտանքին մէջ արգիլելու չարժումներ ընողներ կան: Անա մէկը, որ իր տեղը թողած գացեր կեցեր է ճիշդ հոսանքին մէջտեղը, եւ անտարբեր ու լուրջ, կուրծքը ձրղուկ խարազաններու հարուածներէն կապուտցած, դայն պիտի պատռէ՜ր կարծես: Քիչ մը վարը, ուր ափունքի քարշեղներուն թայէն պրծած, գիւղ պիտի մտնէ ժանուտ ջուրը, երկու յաղթ ծառ, դէմ դէմի նստած, իրենց թուխ բազուկները կ'երկարեն իրարու, գետը այնքան նեղցած, որ կարծես պզտիկ ճիգ մըն է՝ որ կարծես պզտիկ ճիգ մըն ալ ու ժայռերը յաւիտենապէս պիտի ցցէին հոն իրենց անընկճելի ամբարտակը, ու կապուտին խեռ տղան: Բայց ջուրը ճապկոտած է եւ ճուկ կուտայ, սահի գնդերոտ բազուկներու կամարին տակէն, ու գարձեալ կը վազէ պի գիւղ մխա ժայռերուն առջեւէն իրենց անզայրումին մէջ մեկուսացած: Սակայն երբ հոսանքը պիտի անցնէր կամուրջին տակէն, հոն ուր ժայռերուն յոխորտանքը կ'իյնայ, եւ սպիտակ զմրեթարդ Աստուածամայրը կը ժպտի անոյշ, կամուրջին տակէն կը սահի անշշուկ, հանդարտած, եւ բարի Աստուածամայրը, զինքը շրջապատող ամբարձուղէշ ու բազմատեղ ծառերէն, տուկերի խունկ մը՝ օրհնութիւն մը կը թօթվէ, որ կը շղարշանայ իր դարաւոր անկողնին մէջ երկարած գետին ողորկ ու գողդողջուն մարմինին վրայ՝ գրեթէ հոլանի: Եւ այս այսպէս կ'ըլլայ միշտ. գիւղին է՝ն տարեցն անգամ պիտի վկայէր թէ գետը, իր դարնանային յորդումներուն ամէնէն յուռթի եւ սարփոռ վայրկեանին իսկ գէթ անգամ մը վեր չէ ելած ջուրին ծոցը իջնող վանքին քարէ սանդուղներէն:

×

Տարի մը կ'ըսեն, գետը քաղհանուեցաւ, անսահման տարածուած իր ամայի դաշտավայրերէն անցած ու հուն յանկարծ իր կայքէն դուրս ել ... ուած, եւ իր ափունքէն շատ անդին ... բոլոր ղալար թուփերուն, քումակներուն թուխ հողերուն իր բազուկները ... կարած, անոնցմէ քուռ քուռ ... առած փախած էր: Եւ որովհետեւ ... տը անսահման քմայքներ ունի, ... բանքի նոպայէ մը գրաւուած ... ժամուն չէր խնայած նոյն իսկ իր ... րացի ալոճներուն, ժանտաթուփերուն ու բոլոր այն բաներուն՝ որոնց ... անցքին մէջ, ցանկութեամբ նայած ... այնքան ատեն, ու գրկած ... զանոնք ամէնքն ալ, ու խեղդած ... ընթացքին մէջ գտնուող խութերը ... պարիսպները, կղզեակները, ամէնը ... որովհետեւ գետը անսահման քմայքներ ունի:

Բայց իր ցանկութիւնը չէր ... խար տակաւին, իր յայրատ, իր ...

ՁԻՒՆԱՄԱՐԴ

(Կաղանդի պատմութիւն)

1.

Կաղանդի արձակուրդն էր եւ ամանորի նախընթաց օրը: Գիւղին մանուկները եռուզեռի մէջ էին:

Շաբաթներէ ի վեր ձիւնը իջեր, երկնքի չափ մեծ ու ճերմակ թաշկինակ մը պէս փետուրէ թեւերը փռած տարածուեր էր աշխարհին վրայ, ծածկեր ծառ ու տնակ:

Մանուկները քիչ մը ձիւնագնդակ խաղացին, կուռուեցան, տապլտկեցան ձիւներուն մէջ, ճչացին ու խնդացին: Ապա որոշեցին մեծ, խոշոր, պատկառելի ձիւնամարդ մը շինել:

Մէկն ըսաւ.

— Այնքան որ զանգակատուն հասնի...

Հաւանութիւնն ընդհանուր էր:

Մէկ երկուքը, անոնք որ ուժով կամ հեղինակութեամբ աչքի կը զարնէին, սօթտեցին իրենց թեւերը, հրամայեցին, ձիւնին ծածկած ու գործը սկսաւ:

Երեսները կարմրեցան, աչքերը կայծկլտացին: Եռանդը իրենց այդ պահու երակին զարկն էր: Ցուրտ չէր:

Եւ ձիւնազանգը մեծցաւ, բարձրացաւ: Աւելի առաջ գլորել անկարելի էր, երբ արդէն հրապարակին ճիշդ մէջտեղը հասած էին: Սակայն չդոհացան այդքանով. տախտակ, փայտ ու հին աթոռներ գտան, պատուանդանի ձեւ տուին, բարձրացան վրան ու ձիւնամարդուն նախանիւթը բարձրացուցին: Աւելի քան երկու մարդահասակ:

Անոր եռեւէն զանգակատունը չէր տեսնուեր:

— Կեցէ՛ք, պտոյտ ինքնավստահներէն մէկը, հիմա չըննենք:

Աշխատանքի բաժանումը հարցնեմ եղաւ, անանալու ժամանակ չկար: Մէկը ոտքերուն վրայ պիտի աշխատէր՝ կօշիկները հագցնելով, միւսը ծունկերն ու սրունքները, երրորդ մը փորը, չորրորդ մը կուրծքը, ուրիշ մը ձեռքերը, վեցերորդ մը թեւերը, պատրաստ գիտցողներէն մին գլուխը, երկու ուրիշներ ալ քիթ, բերան ականջներն ու աչքերը:

Անոնց քով՝ օգնողները, օգնելու պէս չօգնողները, եւ ձեռքերը չփողները: Գործի չխառնուողներ, գիտողներ գրեթէ չկային...

Կասկած չկար որ որոշած էին լաւ, բոլորովին նորօրինակ ձիւնամարդ մը շինել:

Եւ աշխատեցան, շինեցին, քանդեցին:

Մէկ – երկուքը դժգոհ իրենց բաժին ինկած աշխատանքէն, ու փոխելու, իրենց հաճոյքը ստանալու համար սրդողեցան, բարկացան ու ծեծկուելով պահ մը ձիւներուն մէջ ինկան, բայց կրկին մեծամասնութեան ստորին վրայ խելօքցած՝ գործը շարունակեցին:

Գիւղին պզտիկները երբեք այսքան համերաշխ եղած չէին:

Շատ տքնեցան: Քրտնեցան: Ոմանք պաղէն ուռած ձեռքերը շրթներուն, փչելէն, գժուարաւ իրենց արցունքները կը զսպէին:

Ու մութին իջնելու, մայրիկներն ալ դիրենք տուն կանչելու ժամանակն էր, երբ ըսին թէ ալ «լրացած է»:

Գոհունակ ու հպարտ քանի մը քայլ հեռացած նայեցան: Զէ՛, լաւ էր: Բոլոր յոգնութիւնները, չարչարանքն ու ցուրտը յանկարծ երանութեան մը փոխուեցան: Երջանիկ էին:

Իրա՛ւ նորօրինակ կամ անհաւանական էր: Այդ բանը չկրցան կրկնել: Բայց իրենց յոգնութիւնը վարձատրուած էր, մէջտեղը գործ մը կար: Բաւ էր, մեծ բան էր:

Դարձեալ սրբագրութիւններ ըրին, երկար կոթով աւել մը դրին անութին տակ, գլխուն վրայ ալ յարդէ ծակ գլխարկ մը ու որոշելով յաջորդ օրը տեսնել այդ յաջողութիւնը՝ ուղղուեցան դէպի իրենց տուները:

Սակայն, նախ քան տուն մտնելը, անոնցմէ ամէն մէկը դարձաւ ետին, երկարօրէն ու երկմտանքով նայեցաւ ձիւնամարդուն, ինքզինք առանձին զգալով անորոշ մտմտուք մը, դժգոհանք մը զգաց, եւ ուռած ձեռքերուն անդրադարձաւ:

2.

Մանուկները խոր քունով կը քնանային անցնող տարիին վերջին գիշերուան մէջ, երբ իր տարեգլխի պտոյտին ընթացքին, լուսաշող ու գեղեցիկ պարիկը կախարդական գաւազանով զարկաւ ձիւնամարդուն:

Ձիւնամարդը արթնցաւ, շարժեցաւ, նայեցաւ ինքզինքին, թօթվուեցաւ ու ցատքեց հրապարակին վրայ: Անհասկնալի, առեղծուածային շարժումներով քանի մը շրջան ըրաւ, անհրաժեշտ բան մը կորսնցնողի ձեւեր առաւ, ու եկաւ դարձեալ պատուհանը այն կապոյտ աչքերով տղեկին որ իր ոտքերն էր շիներ:

Դուռը կանչեց:

— Կը տեսնե՞ս շինած ոտքերդ, ըսաւ անոր, ցուցնելով իր ձիւնեղէն ոտքերը, մէկը փոքր, միւսը մեծ, մին ուռած, միւսը տափակ: Կոճիկ չունիմ դրեթէ, իսկ այս ամին կողքին կարծես ահագին վէրք մը կայ: Ո՛ւր տեսնուած է այսպէս ոտք: Ամէն քայլափոխիս կը կաղամ, կը սայթաքիմ: Եթէ սա աւելին չկենամ վար պիտի իյնամ:

Կարճ, ճնշող լռութենէ մը յետոյ աւելցուց.

— Հրապարակ գնա՛: Շուտով կուգամ: Ըսելիք ունիմ:

Կապոյտ աչքերով մանուկը պապանձած, չկրցաւ բողոքել, չկրցաւ ըսել,— գոնէ մեր չինածը չես, չեմ ճանչնար քեզ: Հնազանդ ու գլխիկոր գնաց հրապարակ:

Շատ գեղեցիկ գիշեր մըն էր ու լիալուսինը արեւի կը նմանէր:

Ձիւնամարդը շարունակեց ճամբան: Հասաւ սեւ խոպոպներով մանուկի պատուհանին:

— Թը՛ք, Թը՛ք: Եկո՛ւր մանչս: Հո՛ս: Այսպէս: Սրունքներն ու ծունկերը գորս շիներիր ինծի, աւելի լաւ չեն քան հաշմանդամներուն փայտէ ոտքերն ու սրունքները: Ծնկներներն ըսես պիտի թափին: Կապ չկայ իրենց մէջ: Ուժ չունիմ: Եւ աղէ՛կ են, երբ թէ փիղ ըլլայի ալ կոդմոլս եւ կապէ՛կ ձախողս: Լաւ նայէ՛, անտանելի չէ՞: Բարեբախտաբար աւելի ունիմ որուն կը յենում: Գնա՛ հրապարակ: Ըսելիք ունիմ:

Ձիւնամարդը գնաց զարնել քարտկ, վարդագոյն ականջներով, շագանակէն ձիւնէն փնտռուած սեւ ակառներով մանուկին պատուհանը:

— Կը հաճի՞ս, ըսաւ անոր, սա աճապարանք, այլանդակ փորին գոր ինծի տուիր: Առաջին անգամ ինծի նայողը ուրիշ բան չի տեսներ, միայն փորս: Միայն փորս: Կուրծք չունիմ, որուն տեղ ալ ահագին սառոյց մը գրեր Անխիղճ: Խեղկատակութիւն ... չէ սակայ: Ցնմարութեամբ ... հասնելի եմ: Ահ, փո՛րս: Եթէ ... չըլլայ, վար պիտի գլորիմ, ... վրայ: Այնքան ծանր կը կշռէ ... Գնա՛, խնդրեմ, հրապարակ գնա՛: ... կերեններուդ քով: Ըսելիք ունիմ:

Ցեռոյ դուրս կանչեց սեւ աչքերով ու տժգոյն դէմքով մանուկը որ ... ձեռքերն էր շիներ:

— Կ'ուզէի ձեռք սեղմել, ... կամ, որպէսզի նուազ վախնայիր ... տղիթէս: Բայց մատներս այնքան ... բարեկ են, այնքան անկանոն, ... ու հեւանդ, որ չեմ կրնար: Ասի ... որ բռնած է ձեռքս եւ ոչ թէ ... աւելը: Գնա՛ հրապարակ:

Անկէ անցաւ դէպ, ու կարճ ... ուած մազերով տղեկին որ իր ... զուկներն էր շինած:

— Էհ, պէտք եղաւ որ անցնող ... պէ մը վերակազ ուզեմ սա ... ինկող բազուկս փակելու համար: ... թեւէս միւսին օգնութեամբ, ... դակցութեան յոյս չկայ, որովհետեւ ... արմունկ չունիմ: Լոկ բեռ մը ... ուսերուս, ի՞նչ ընեմ ես ատոնք ... գաշէմ, հրապարակ գնա՛:

Ձիւնամարդը հասաւ իր գլխուն ... բայ ջանք թափած երկու եղբայ ... րուն:

— Ուշադրութեամբ նայեցէ՛ք ... ուառ բանին որ ձեր շինած այս ...

ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

0000

Ցաւերժութեան թեւն անութիդ կապուած, անմահութեան ժպիտը շրթունքիդ եւ աշխարհքի իրադարձութիւններուն տափակ օղակները դարչապարիդ ներքեւ, միշտ կը ճամբորդես ու կը վերադառնաս մեզ, մունջ Ամանո՛ր:

Տասներորդ անգամն է կ'այցելես մեզի, հեռու մեր օրօրոցներուն անխացած երգիքներէն, Սէնի խոնաւ եւ լուսանցնցուող ափերուն վրայ: Մենք հոս եկած ենք ուխտաւորի հաստատուն դաւադան մը մեր ձեռքին մէջ. եւ լոյսի անհասնում պաշար մը մեր տառապող հոգիին ծալքերուն ներքեւ: Հոս եկած ենք մենք ողջունելու համար մեր վերջին թաղաւորին դամբարանը եւ դոչելու.

— «Արթնցիր, Տէ՛ր, ժոռալուռ արշալոյսին զովութիւնը սարսուռ կը սփռէ»:

Եւ դուն Ամանոր, վերստին կուգաս մեզ յիշեցնել, «Թօթափեցէք ձեր կապարեայ քունը, որովհետեւ յոյսի կարաւանը սկսած է արդէն շարժել իր անժանդ բոժոժները ցամաքէն եւ ծովէն»:

Իւրաքանչիւր ազդ, իր հնութեան տարիները նշանակելու խմաստով՝ կ'արձակէ որոշ թիւով կրակի հարուածներ: Ահա Մասիսի եւ Սիփի բարձունքէն կը լուծին երեք հազար թնդանօթի հարուածներ, որոնց զօրաւոր արձագանգը կուգայ խռովել Սէնի խորունկ ու սէգ ալիքները:

Ամանո՛ր, գնա՛, անկել այդ բարձունքներուն վրայ հայկական դրօշն ու ազգային գոյներուն լոյսն աչքերուդ մէջ, եկո՛ւր մեզ հետ ողջագուրուիլ, վասն զի կարօտն ունինք նոր եւ գեղեցկագոյն դէպքերու եւ պատմութեան հսկայ տաճարին խնկաւէտ խորանին առջեւ ծնրադիր, կը սպասենք քեզ, նման կարմիրն Վարդանի որ իր լուսարձակ սաղաւարտին ներքեւէն կը հարցապնդէ Աւարայրի արշալոյսին ճերմակ ու խորհրդապատ ցոլքերը:

Ամբողջ հորիզոններ պատուած են կիրքի եւ նենգութեան ամպերով: Երկրագունդին հսկայական մթնոլորտը դարձած է անշնչելի, նման որսհի մը ուր թունաւոր ածուխներ կը վառին եւ որուն դռներն ու պատուհանները գոց են:

Լօզանէն եւ Ժընեւէն, Լոնտոնէն եւ Ուաշինկթընէն կը փչեն թունալից հովեր, հակառակ ուղղութեամբ հայկական առագաստանաւերն: Ծովն ամեհի ալիքներով կը հառաչէ և սպառնալիք կ'ուղղէ աստղերուն: Ցողնած եւ տխուր ձայներ կը լսուին, լաստափայտ չկայ, ափափարար լոյսի նշոյլ մը գոյութիւն չունի, նաւահանգիստն ո՞ւր է:

Նարօնակէ, անգուժ փոթորիկ, բրակնդացուր բոլոր հսկայ եւ կործանարար միջոցներդ. խառնէ ծովը ցամաքին, ցրուէ քաղաքներն ու լեռնե-

Ու երբ երկիրուան արեւին, կամ լուսնի լոյսին մէջ, իր «ելուէթը կը գծագրուի ջուրերուն վրայ՝ ինքն ալ խղդուող մը կը թուի ըլլալ, բազուկները միայն ջուրէն դուրս մնացած:

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆԱՐԵՆՑ

րը դէպի երկնակամարին անհեղ անջրպետները, ապառէ աշխարհահռչակ անունդ: Հայուն առագաստանաւը փոքր է ու վիրաւոր, սակայն զօրաւոր: Ան պիտի տոկայ քու անվկանդ հարուածներուդ դէմ, եւ եթէ բոլոր նաւերը խորտակուին, ան ամէնէն վերջ պիտի ըլլայ ծովամոյն:

Էյֆէլ աշտարակին բարձունքէն Աշտարակին բարձունքէն մարգոնեան ալիքներու հողչ մը կը գոչէ դղրդագին. «Նոր Տարի» է: Փարիզաբնակ Հայը, ձեռքը ծնօտին դրած կը տրտնջայ. «Հին տարին» է որ կը վերադառնայ, քանի որ չունիմ Կաղանդի յատուկ նուէրներ, որոնց կախարդութեամբը կարենամ բաշխել փոքրիկներուս, ժպիտ եւ յոյս:

Ամանո՛ր, վերցուր հաստատուն դիմակդ եւ աչքիս մէջ չեշտ նայէ՝ Թրթերդ պաղ են ու անշարժ, սակայն խորքին մէջ կը նշմարեմ աղօտ լոյսի ճառագայթներ, ինչպէս կրակի փունջ մը կանանչ և խիտ ծառի մը ետեւ: Թապէ անխոնջ թեւերդ, ժողվէ դիւրաբեկ հետքերդ եւ հեռացիր: Գնա՛ կատարել քու յաւիտենական շրջանդ, ու յառաջիկայ տարի, վերստին եկուր, լուսաժպիտ դէմքով մեզ ողջունել: Սէնի դիւթական քարափները վկայ են մեր սպասումին:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ երաժշտութիւնը

00000

Ցակոբ Ցովհաննիսեան յօդուածով մը ընդհ. ակնարկ մը կը նետէ Հայաստանի երաժշտութեան վրայ,— կուտանք կարեւոր մասերը:—

Հայաստանի նորանոր նուաճումները թուելու ատեն, պէտք չէ մոռնալ երաժշտութիւնը, որ փառաւոր տեղ մը կը գրաւէ կատարուած նուաճումներու շարքին մէջ:

Անցեալ տարի, Հայաստանի երաժշտական ճակատին վրայ գործող հաստատութիւններու կարգին, առաջին անգամ կուգար երեւալու պետական Օփերան: Ցաղթանակ մըն էր այս, նուաճում մը արուեստի բարձունքներուն վրայ: Հայկական օփերա ստեղծելու փորձեր եղած են նաեւ անցեալին մէջ, նոյն իսկ Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին տարիներուն՝ նման փորձ մը կատարուեցաւ Լէնինականի մէջ: Եւ սակայն բոլոր այդ ճիգերը մնացին միշտ փորձի սահմաններուն մէջ, որովհետեւ չկային օփերայի գոյութեան անհրաժեշտ պայմանները:

Օփերան ըլլալով համադրական արուեստի ձեւերէն մէկը, կը պահանջէ ոչ թէ ենթակայական վերաբերում կամ ցանկութեանց բուռն թափ, այլ առարկայական պայմաններու ամբողջ շարան մը: Շնորհիւ այդ առարկայական պայմաններուն էր, որ հիմը դրուեցաւ վերջապէս հայ պետական առաջին Օփերային, Երեւանի մէջ: Անցեալ թատերական շրջանին, պետական օփերան կրցաւ միայն նախապայմաններ ստեղծել՝ ապահովելու համար իր շարունակական գոյութիւնը: Խաղացանկին մէջ ունենալով ընդամէնը 4 օփերա, Հայաստանի պետական անդրանիկ Օփերան ձեռնարկեց ստեղծելու եւ զարգացնելու հայկական օփերայի պրուսասը:

Այս տարի, արդէն, խաղացանկին մէջ կան, բացի Ալմաստէն, Ց. Ստեփանեանի Քաջ Նազարը, Արմէն Տիգրանեանի վերամշակուած Անուշը, Ան. Տէր Ղեւոնդեանի Աստղաձորը: Կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, հայ պետական օփերային գոյութիւնը դղալի կերպով զարկ տուաւ հայ երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւններուն: Պետական Օփերայի շուրջ համախմբուեցան դերասաններ թէ հինէրէն, Հայկանուշ Դանիէլեան եւ Լ. Խսեցկի, եւ թէ նորերէն, որոնք իրենց ձայնական ու բեմական շնորհով պիտի կազմեն հայ օփերային պարծանքը: Հայախօս աշխատաւորութեան երաժշտական դաստիարակութեան գործը չի սպառիր միայն օփերայի գործունէութեամբ: Երաժշտական արուեստի մէջ նոր նուաճումներ կատարելու ցանկութիւնը նոյն թափով կը շարունակուի նաեւ երաժշտութեան աւելի բարդ եւ դժուարին մարզերուն մէջ, այսպէս համերգային ստեղծագործութիւններու մէջ:

Ճիշդ է, առ այժմ Հայաստանի նուաճումն այդ մարզին մէջ կը ներկայացնէ միայն նուագախումբը, որ կը կրէ հայ երաժշտութեան մեծերին՝ Կոմիտասի անունը:

Սակայն, ինչպէս հայ պետական օփերային անօրէնութիւնը կարճ ժամանակի մը ընթացքին կրցաւ հայ երաժշտագէտները մղել նուիրուելու օփերայի գրականութեան, այնպէս ալ Կոմիտաս նուագախումբի վարչութիւնը պիտի աշխատի գործել նոյն ուղղութեամբ: Արդէն այդ նպատակով փորձեր կը կատարուին հիմա:

Պետական օփերայի եւ Կոմիտաս նուագախումբի երեկոյթներու ընթացքին երբ սրահները ծայրէ ծայր կը լեցուին աշխատաւորութեամբ փաստ է թէ Հայաստանի նուաճումները կ'ուռճանան եւ կը տարածուին ամէն ուղղութեամբ, ոչ միայն որակով այլ եւ քանակով:

ԽՄԲ.—Ցաջորդաբար պիտի դրուին այսպէս կարճ տեղեկութիւններ Հայաստանի թատրոնին եւ գրականութեան մասին:

ՀԱՅ ՈՐԲ ՄԸ... ՓՐՈՖԵՍՕՐ

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն թէ երկու երիտասարդ բնախօսներ, Դէնիսով եւ Հաարաթեան, Գիտութեանց Ակադեմիայի ներկայացուցին ուսումնասիրութիւններ բնախօսութեան զանազան հարցերու մասին, Ակադեմիային առանալու համար մասնագէտի կոչում:

Այս առթիւ բնախօս Պավլով, որ համաշխարհային հռչակ կը վայելէ, խօսելով Դէնիսովի ուսումնասիրութիւններուն մասին, ըսաւ թէ ջինքերու բնախօսութեան մէջ արժէքաւոր աշխատութիւն մը պիտի մնայ Դէնիսովի գործը:

Մեծ գնահատանքով խօսեցաւ հայ երիտասարդ գիտնականին, Հաարաթեանի մասին.

— «Հաարաթեանի աշխատանքով պէտք է վերջ տալ այլ եւս այս տարակարծութիւններուն, որոնք գոյութիւն ունէին պաշտպանողական շարժիչ պայմանական անդրադարձիկներու (réflexe) բնախօսութեան մէջ»:

Հաարաթեան որբ մըն է, իր կեանքն սկսաւ կօշիկ սրբելով եւ ի վերջոյ հասնելով գիտութեան նախանձելի բարձունքներուն:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՂԱՆԴ

00000

Օտար բառ մըն է այս, զոր կը գործածեն այժմ միայն Հայերը: Օտար բառ մը, որ շատ սիրելի է մանաւանդ մանուկներուն: Կաղանդ լատինական calendoe բառն է, որ կը նշանակէ կոչել, որովհետեւ սովորութիւն էր Հռոմի ժողովուրդը հրաւիրել, ամէն ամսու սկիզբը, անոր յայտնելու համար ամսուան տօնական օրերը: Այս ձեւով, կաղանդ էր ամէն ամսուան առաջին օրը: Այդ օրը սովորութիւն էր նաեւ հրաւիրել Հռոմի ժողովուրդը վճարելու իր պարտքերը, փակելու իր բոլոր հաշիւները: Ցոյները չունէին կաղանդ (այսինքն ամսագլուխ այս սովորութիւնը), այնպէս որ «յունական կաղանդին վճարել» ծանօթ բացատրութիւնը կը նշանակէ պարտքը չվճարել:

Հռոմայեցիները, սակայն, մասնաւոր աւանդութիւններով կը տօնէին յունուարի կաղանդը: Այդ օրը կը սկսէր տարին, եւ ժողովուրդը կը դդուշանար որ եւ է գէշ խօսք հանել բերնէն, իրարու այցելութեան կ'երթային, նուէրներ ու բարեմաղթութիւններ կ'ընէին, ամէն մարդ քանի մը վայրկեան իր սովորական գործին կը նուիրուէր, գէշ նշան համարելով ծուլանալն այդ օրը: Մեծամեծները կ'այցելէին կայսեր՝ նուէրներ տանելով, եւ կայսրը աւելի մեծ նուէրներ կուտար անոնց: Այդ օրն էր, դարձեալ որ բարձրաստիճան պաշտօնատարները կը սկսէին իրենց պաշտօնը:

Հիմա մեր ժողովուրդն է միայն, որ կաղանդ կ'անուանէ տարւոյն առաջին օրը: Բայց ունի նաեւ ուրիշ բառ մը ամանոր: Պէտք է ըսել սակայն թէ հայկական ամանորը կը տօնուէր նաւասարդ ամսուն սկիզբը, եւ ոչ թէ, ինչպէս Հռոմայեցիներուն մօտ, յունուար ամսուն սկիզբը: Նաւասարդը ամիսն ըլլալով երկրի բերքին, մեր ամանորը կը համարուէր պտուղներու տօն մը: Ունէինք աստուած մը, Վանատուր, նորահաս պտուղներու աստուածը, որ կը թագաւորէր ամանորին:

Այսպէս, ուրեմն, հայ հեթանոսական, յետոյ հռոմէական, ապա հայ ժողովրդական աւանդութիւնները համադրուեցան եւ Հայաստանի գիւղերուն մէջ սովորութիւն դարձաւ տօնել կաղանդ մը, որ բոլորովին ինքնատիպ է, դրեթէ հայկական:

Շատ են սովորութիւնները հայկական կաղանդին:

Նախ, գիւղին հարսները կաղանդին գիշերը, ճիշդ կէս-գիշերին՝ երբ -ին տարին կը փոխէ կ'երթայ, աղբիւր կ'երթան կուժերով,— կը հաւատան թէ ոսկի կը հոսի կուժին մէջ, եթէ աղբիւրին ծորակը բացուի ճիշդ ժամանակին,— «տարեթաղին»:

Առտուն, կաղանդի երջանիկ առտուն, ժողովուրդը կը զգուշանայ անհաճոյ բաներէ, որովհետեւ կը հաւատայ թէ ամբողջ տարին կ'անցնի նոյնքան անհաճոյ: Կը սկսին ձեռք-պագը, բարեմաղթութիւնները, նուէրները, եւ այդ օրը, պահոց օր, կը պատրաստուին զանազան կերակուրներ: Շատ յարգի են, կաղանդին, ժամանակաւորապէս անուշ-ապուրը, զերտէն, չորցները, պատեղները, եւայլն:

Երնէ՛կ օրեր:

ԱՑՑ ԽԱՑԵԱՄԻՆ

0000

Ըսէ, խայեամ, շէմէէն անցին գինի կա՞յ.
Դուն փշրեցիր փարչըդ շէմէին ու գացիր.
Գինով լեցուն փարչ մ'ալ ձեռքիս ես եկայ.
Ըսէ, զարնե՞մ շէմքին անխիղճ ու անծիր:

Փա՛րչըս կաւէ, ոսկեղօծայց արցունքէ
Կաթիլ կաթիլ մէջը քամուած գինիէն
Ես խմեցի մինչ այժմ հեռու այս շէմքէն
Ու գինովցայ յարձանաեռ փրփուրէն:
Գինով քայլերս գրտան ճամբան այս գիշեր
Ուր պար դառնան խորիրդաւոր ըստուերներ
Առտեղածոր կապոյտ լոյսին պըլլուած.
Ելայ, խայեամ, փարչըս գինով լեփլեցուն,
Ըսէ՛, փշրե՞մ ես ալ շէմքի քարերուն
Թէ դեռ խմե՞մ... խմեմ շէմքին կըռթնած...

Ս. Ե.

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վահան Թէքէեանի Քառասնամեայ գրական գործունէութեան Ցոբելեանին Կազմակերպիչ Ցանձնաժողովը կը յայտնէ թէ Ցոբելենական հանդէսը Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ փետրուար 11ի կիրակի իրիկունը, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ:

ԳԻՐՔ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Կաղանդի առթիւ Գրիւսէլէն երաժիշտ Գ. Վարդան Սարգիսեան երկու օրինակ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ (Շ. Նարդունի) կը նուիրէ

1.—Տիկին Նաիրի Երկանեանի (Փարիզ):

2.— Տիկին Քրիստինէ Աչնեանի (Քոլոմպ):

— Անբացատրելի տառապանքով մը կը տառապիմ: Ոչ գիտակցութիւնը, եւ ոչ ալ զգայնութիւնն ունիմ լուրջս կատարուող ամէնին: Կեանքին: Անպէտ եմ ու անպիտան: Զիս չինեցիք, բայց ո՞ւր են այն կարելիութիւնները, մասերու անհրաժեշտութիւնը որ ես ալ խանդավառութեամբ, եռանդով ապրիմ: Ապրի՛մ: Տուէ՛ք ամբողջութիւնս: Աչքերս տուէք, շրթներս տուէք, լսելիք տուէք, ոտքեր, ձեռքեր, միտք եւ սիրտ: Հոգի՛ս տուէք...

Մանուկները սարսափահար իրարու նայեցան: Կը դողային:

Եւ ահա ձիւնամարդը հառաչ մը արձակեց ու իր երկու աչքերէն երկու մեծ պրիսմակներ արցունքի ահաւոր կաթիլներու պէս կախուեցան:

Եթէ ուրիշ պարագայի մը մէջ ըլլար, չափազանց այլանդակ ու զաւեշտական բան մըն էր տեսիլս: Մանուկները լուռ էին:

Ձիւնամարդը նորէն ցնցուեցաւ ու

նեն նորէն, միայն թէ իրենց քով մընայ:

Այլ անշարժ, քարացած արտասուեցին, երբ ձիւնամարդը կաղալէն, գլորուելէն, տառապելէն, շինուելու համար միւս գիւղը կ'երթար:

3.

Կաղանդի առաւօտուն, գիւղին մանուկները հրճուանքով հաստատեցին թէ ձիւնամարդը միշտ հոն էր, իր տեղը: Ցաղթահասակ եւ սպառօրէշ: Նաեւ հեգնօրէն, անբարբառ ու արհամարհոտ:

Գանգատին չափ չէին թերութիւնները: Աճլին, գիշերուան մէջ երեւցող թերութիւնները այնքան ուշագրաւ էին որ, կարծես արեւին լոյսով վերածուեր էին տասերութիւններու:

Հաւաքուեցան անոր քով ու կիսաձայն մռլտոցներով յանդիմանեցին զինք.

— Այսուչը նայեցէք, մա՛րդ ըլլա՛լ կ'ուզէ...

մասը կարճ է միջոցը, ուստի քըթմնջիւններու եւ հուռկ պոռչտուքի յանգեցաւ: Աղմուկը չառցաւ: Օդին մէջ վտանգ կար:

Նոյն ժամուն քանի մը տարեց անցորդներ, պատանիներ, եկեղեցիէն վերադարձող անթիւ անտարբերներէն զատուելով հետաքրքրութեամբ կանգ առին: Իրենց քիթերուն զարմացումի ձեւ տուին ու զաղջ կարծիքներ, խորհրդածութիւններ ածեցին:

— Այո՛, դէշ չէ, ը՛ ը՛ լաւ է... թէեւ, սակայն...

Աս ու ան քնաս աչքերով, կծուըցած լեզուով, ծամծմեցին.

— Բարեբախտաբար գիշերը արեւ չկար, այլապէս երկու ժամէն կը հալէր...

Կամ,

— Մատ մը բարձրութեամբ ձիւնն անգամ կրնայ մոխիրի պէս ածդմել ու ծածկել, անձչան դարձնել... Անկեղծ ուրախութիւնով ժպտողներ ալ

— Ինչո՞ւ համար նման...

Լռութիւն: Ամէնն ալ համաձայն էին:

Այն ատեն նպատակի մը հասած ըլլալու հպարտ վստահութեամբ ու խաղը շարունակելու կամքով աւելի եւս լեցուած, արագօրէն ձիւնագնդակներ շինեցին, որոշ հեռաւորութեան մը վրայ դիրք բռնեցին ու բակրած արձակել:

Նշանառութեան առաջին կէտը ձիւնամարդուն գլուխն էր:

Առաջին հարուածներէն յատեր պարանը գացին, մինչեւ որ անոնցմէ մէկը հանդիպեցաւ ձիւնամարդուն բերնին:

Տարօրինակ բան մը պատահեցաւ:

Ձիւնամարդը ցնցուեցաւ կարծէք, բերանը ծռեց ու փափաց.

— Առո՞ր համար էր: Այս տօնի՞ն համար էի ես...

Ձիւնագնդակները տեղացին նորէն:

Ուրիշ մը բոլորովին խանդարեց աջ երեսը, աւելի զօրաւոր մը ճեղքեց ճա-

թեամբ մը կը թնդար հրապարակը: Ձիւնի փոշին երկինքը կը մթագնէր:

— Մե՛ծ ճակատամարտ էր, ըլլալու եւ չըլլալու խնդիր:

Եւ հինգ հարուածներու միաժամանակ տարափին տակ ձիւնամարդուն գլուխը գլորեցաւ գետին: Ցուլ ձայնով մը փշուր-փշուր եղաւ:

Ապա նշանառութեան կէտ դարձաւ մարմնին մնացած մասը: Հոս զարնելը դիւրին էր, արդիւնքն անշան: Անհաղին գունդը թէեւ անդլուխ, բայց հաստատ, դիմադրեց երկար:

Մանուկները զայրացան: Ցարձակեցան: Տապալեցին: Ճէջ ու պոռչտուք: Եւ ձիւնի մեծ չերտերուն վրայ, ձեռքձեռքի, գինով պարը ծայր տուաւ խելայեղ ուրախութիւնով: Վրիժառու եւ անգութ:

Քանի մը վայրկեանէն ձեւ ու կերպարանք ունեցող ոչինչ կը մնար ձիւնամարդէն: Փշուրներուն մէջ անտարբեր սիրտն ալ կորսուեր էր:

— Բաւական է, պոռաց անոնցմէ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գրիգոր Գազանճեան, Այրի Տիկին Փրլանթին Շահզադեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր և ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիկ. Մառի Գազանճեանի գանձաղէտ մահուան առթիւ:

Le Gérant: H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)